239.02
Es 18

A.G.b. 105.
1.191
AFd 107

EX LIBRIS
P. F. CHAMPION,
D. F.

[illegible] ao [illegible]

SVMMA
THEOLOGIÆ
MORALIS,

R. P.

ANTONII DE ESCOBAR & MENDOZA
Societ. IESV.

ALMA COLLEGE
239.02
LIBRARY
ES18
Alma, California

LUGDUNENSIS SOC. JESU
JHS

27440

Post viginti supra septem volumin
edita, plura digerit.

ESCOBAR Y MENDOZA, ANTONIO

Apoc. 4

LIBER THEOLOGIÆ MORALIS,

VIGINTI QVATVOR SOCIETATIS IESV DOCTORIBVS RESERATVS

Quem R. P. Antonius de Escobar, et Mendoza Vallisoletanus è Societate IESV *Theologus in* EXAMEN CONFESSARIORVM *digeſsit addidit illuſtrauit*

Vltima editio

LEGES | PECCATA | IVSTITIA | CENSVRÆ | VIRTVTES | STATVS | SACRAMENTA

LVGDVNI
Sumpt. Ph. Borde, Laur. Arnaud, et Claud. Rigaud. 1659.

Digitized by the Internet Archive
in 2026 with funding from
Graduate Theological Union

https://archive.org/details/libertheologiaem00esco

D.D. RODERICO ORDOÑO Aluarez de las Aſturias, Naua, & Noroña primęuæ antiquiſſimæ Domus de Noroña ſucceſſori apud Italiam Principi, ac Duci.

CECINIT *Periander Græcus*, Ad elucubrationum tuarum protectionem Mecænatem perquire, qui præcelſa nobilitate præfulgeat. Nobilitas enim nuda ſine aliarum virtutum fulcris præſtantiſſimum eſt firmamentum. *Te igitur clariſſimè Adoleſcens feliciter adeo, ſi præcelſæ nobilitatis præfulgens Mecænas eſt perquirendus: antiquitatis enim Iberiæ monumenta euoluens te inuenio vigeſimumquintum Varonem ſucceſſorem legitimum illuſtriſſimæ Domus de Aſturias, Naua, & Noroña, vnde præclariſſimi Hiſpaniæ Proceres ſuam trahere ge-*

ſtiunt originem: & vnde nonnulli exteri Reges ſanguinem purpuraſſe profitentur. Quid mirum, ſi Proauus ille tuus Alfonſus Aluarez de Naua ſortitus eſt Regem, ac Dominum ſuum D.D. Henricum ſecundum ex eadem propagine exortum in filium adoptare. Parum iam tibi tot Comitum, tot diuitum Hominum, tot Merinorum, tot generalium Ducum, tot Prouinciarum Præſidum, tot Pedagogorum ac Præfectorum Domus Regum eſſe filium. Ne autem videar, id temerè indicaſſe: quod ab vtero hauſiſti, quod moribus, & ingenio refers, quod à tuo perilluſtri Auunculo D.D. Sancho de Doriga Toletanæ Eccleſiæ Canonico, Granatenſi, ac Valliſoletano Inquiſitore doctiſſimo, meritiſſimo, poſt impigrum ipſius laborem, didiciſti, tuam ad memoriam grauiſſimorum Hiſtographorum calamo exaratum, latio tranſcriptum fideliter idiomati, reuocabo Epiſcopus Sandoüal in Cardeniæ Fundatione de hac præclariſſima Domo locutus § 4. profatur: Ex hac illuſtriſſima Familia ortum habuit Ximena Diez: & de eadem

ſtirpe

ſtirpe procedunt Velaſcos, Quiñones, Comites de Licuana, ex quibus Girones, & Rodriguez de Ciſneros, generoſæ quidem familiæ exortæ in Montibus de Ouiedo y ſantillana, è quibus tanta Hiſpaniæ nobilitas proflŭit. Inibi natus eſt magnus ille Eques D. D. Rodericus Aluarez de Aſturias Dominus de Norena. *Idem Antiſtes in Cronica Regis D. Alfonſi VII. commendaturus clariſſimam Gironum Familiam ann.* 1136. Non credendum *(inquit)* quòd D. Rodericus Gonzalez Giron ex priuato vulgari Milite ad præcelſum illum peruentauit ſtatum, eo quod ex veſtimento Regio ſegmentum *(ſeu Giron)* inſtar Dauidis, detraxit. Ex antiquiſſima enim ac nobiliſſima Domo de Aſturias Equitem magnum eſſe traxerat. *Conteſtatur Ioannes Garcia de Hiſpanor. nobilit. gloſſ.* 18. *num.* 23. *&* 24. *Dum ait: D. D. Henricum D. Alfonſi Regis filium, vt Aliquid (vulgariter* Algo, *haberet, & Hiſpano more* Hijo de Algo *nominaretur)*

 D. Ro

D. Rodericus Aluarez Domus de Norueña Dominus in filium adoptauit: ipſéque Henricus ob Roderici obitum hanc Domum velut hæres obtinuit: *Præponente ſcilicet D. Roderico ſui Principis commoda propriæ poſteritatis oſtentationi. Quid plura? Pater Mag. Fr. Antonius de Yepes Benedictinus Ordinis ſui annales ſcribens, ſic de tua illuſtriſſima Familia loquitur:* Proſapia hæc prçclariſſima cum Legionenſibus Hiſpanis Regibus ſanguinem miſcuit: diuitiarum eius tunc vis erat immenſa: eius in Aſturianis Montibus potentia maxima, procedens videlicet ex præcelſa Domo Comitis D. Didaci Rodriguez ſoceri D. Roderici de Viuar *Cid* nuncupati.

Iam verò illa Periandri nota particulam. Nobilitas enim nuda, &c. *Profectò (vt verbis ludam, nobilitatem eximiam tuam nudam aſpecto. Gudiel enim eam commendaturus, ait:* Diuitiarum inopia tantam proſapiam penè obliuione obrutam habet. *Et Sandoual*

perſe

perſequens Domus de Naua encomia, & verba faciens de Infantibus Chriſtina, & Ximena, adijcit: Certiſſimum eſt, eas traxiſſe genus ex Aſturiæ Domo, & hac tempeſtate trahere. Sed antiquitas gignit obliuionem, & diuitiarum defectio firmamenti ſtellas obnubilat. *Attamen ea eſt nobilitas tua ô Roderice, quam nec diuitiarum abundantia exauget, nec penuria imminuit. Iam contemplatus es cœleſte illud portentum, de quo Ioannes viuens Apoc.* 12. Signum magnum apparuit in cœlo mulier amicta ſole ſole, amicta *(noſter Alcaſar ait)* deſcribitur quia nuda apparet proprio induta fulgore. *Solaris namque ſplendor veſtimenti ornatu non indiget. Tuam nobilitatem nudam tot ornatam fulgoribus Creſſi ac Craſſi veſtitæ nobilitati præponendam non dubito. Spero tamen Magni Regis Catholici benignitate dicam an iuſtitia? ob tam nota tuorum Maiorum obſequia, ob tam illuſtria, pace, bellóque facinora, tuam nobilitatem agna-*

tis nunc ſolummodo veſtitam fulgori-
bus prædiuitibus fortunæ indumentis exor-
nandam. Si igitur nuda nobilitas *(vt a*
Periandum recurram) ſine aliarum virtu-
tum fulcris præſtantiſſimum eſt firma-
mentum, *te ad meum Opuſculum Mecæ-*
natem requiro non ſolùm nobilitate exi-
mium, ſed & omnium virtutum fulcris ſti-
patum: quæ ſi recenſere intenderem, non
Epiſtolam per longam ſcribere, ſed inte-
grum cogerer Volumen attexere. Vale.

Tui obſequentiſſimus

ANTONIVS DE ESCOBAR
& MENDOZA.

OPERIS

OPERIS IDEA.

IOANNES videns Apocalypſeos cap. 5. methodum, meo operi indulget, vt Theologiæ Moralis tractatio Poſitiuę ſapiat interpretem. Agnus IESVS Theologiæ Moralis librum obſignatum oſtentat. Septem ſigillis Leges, Peccata, Iuſtitia, Cenſuræ, Virtutes, Status ac Sacramenta occluduntur; quæ quatuor Animantibus Boui fortiſſimo agri verſatori Suario, volanti Aquilæ Vaſquez, prudenti iuris Homini Molinæ, ac Leoni aduersùs hæreſes rugienti Valentiæ reſerauit. Conſident lectores vigintiquatuor Ieſuitæ, ſeniores quidem non ætatæ ſolùm, ſed ſcientia, videlicet, *Sanctius, Azorius, Toletus, Henriquez, Leſsius, Rebellus, Coninch, Auila, Reginaldus, Filliucius, Salas, Hurtado de Mendoza, Gaſpar Hurtado, Laymanus, vterque Lugo, Franciſcus, & Ioannes*, ſanguine ac ſapientia germani, (hunc virtutes & ſapientia ad Sacræ Romanæ Eccleſiæ Principatum euexerunt,) *Becanus, Fagundez, Granados, Caſtro Palaus, Gordonus, Baldellus, Saa, ac Maratius.* Legunt & *Præpoſitus, Tannerus,*

nerus, *Bellarminus*, *Grethſerus*, *Turrian* *vterque Polancus*, *Buſæus*, *Fernandez de C* *doüa*, & alij, ſi, Alcaſare authore, numerus le vigintiquatuor ſeniorum officij eſt. Etem omnes præcelſi Ordines Angeli ſeptem pellantur, iuxta illud Raphaëlis, *Sum vn ex ſeptem*, Tob. 12. cùm penè ſint innum rabiles. Myſteria itaque libri reſeruatur libri, præmittam Procemium principioru Theologiæ Moralis nonnulla prælibar nempe de Fine vltimo de Actibus human de Conſcientia, de Gratia.

Mox quidem ad ſigilli primi pergo reſer tionem. *Et vidi* (ait Ioannes) *quòd aperui ſet Agnus vnum de Septem ſigillis, & ec equus albus, & qui ſedebat ſuper illum, hab bat arcum*, Apoc. 6. Chriſtus eques poteſtat arcum oſtentans, qua & naturæ author, Rex, ac Parens Eccleſiæ leges præſcribit, præ cepta antiqua indicit, noua profert: in oneri que ſubleuationem Priuilegia indulget.

Sigillo ſecundo reſerato, *exiuit equus ru fus, & qui ſedebat ſuper illum datum eſt ei, v ſumeret pacem de terra, & vt inuicem ſe in terficerent: & datus eſt ei gladius magnus* Apoc. 6. Pacis ablegatio, vulnera, interitu vndenam ducunt exortum? An non ex pec cati gladio animum vulnerante, corpus com minuente? Ita Absbertus, & alij huiuſce gla

di

dij magnitudinem interpretantur. Exhibet igitur huiuſce ſigilli Myſterium materias de peccatis in communi, de ſeptem vitiis capitalibus, de vniuerſis peccatis mortalibus, quæ poſſunt à fideli committi.

Et cùm aperuiſſet (pergit Ioannes) *ſigillum tertium, ecce equus niger, & qui ſedebat ſuper illum habebat ſtateram in manu ſua; & audiui quaſi vocem, Bilibris tritici denario*, Apoc.6. Quis non videat hîc Iuſtitiæ manu ſtateram geſtantis imaginem, vt cunctis ſuum ius impertiri poſſit?

Porrò ex quarto aperto ſigillo *equus pallidus* prodiit, *& qui ſedebat ſuper eum, nomen illi Mors, & infernus ſequebatur eum: & data eſt illi poteſtas ſuper quatuor partes terræ, & interficere gladio, fame, & morte*, Ap.6. Quàm appoſitè mortem peccati, quàm inferni contumacia comitatur, Cenſurarum, ac Pœnarum vulnera flagellant!

Poſt quinti ſigilli apertionem, *Vidi* (ait Ioannes) *ſubtus Altare animas interfectorum propter verbum Dei, & datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ*, Apoc.6. Martyres quidem adhuc clamitantes ſubtus Altare diui amoris igne ſuccenſi Fidei aſſertores, ſpeíque felicitatis interminabilis, ob quam perituram vitam obtulere, commendatores Theologicarum virtutum fidei, ſpei, ac charitatis victorias

conce

concelebrant,Religioniſque gloriæ thur
bant.

Equidem ſexti ſigilli reſerationem te
ſequitur concitatio, *Et ecce terræ motus m*
gnus factus eſt,&c. Apoc.6. Principes,diui
& fortes terræ montium aduolant ad lati
la, Agni futuram iram inſtar Leonis medit
tes. Adſtant Eccleſiæ Proceres Ordinum
gnati charactere. Gentes, Tribus, Populi,
linguæ innocentiæ amictu Agnum adora
Dominicæ Reipublicæ tres ſtatus hoc p
fert ſigillum Clericalem, Regularem, Secu
rem. Quorum obligationes aggrediar exp
mere.

Denique Apoſtolus, *Et cùm aperuiſſet*
gillum ſeptimum, vidi ſeptem Angelos ſtant
in conſpectu Dei, & datæ ſunt illis ſeptem t
bæ. Et alius Angelus ſtetit ante Altare habe
thuribulum aureum, & data ſunt illi incen
multa, Apoc.8. Planè Angelus hic Sacerdo
Pontifex Eccleſiæ Dominicæ, miniſter vt
que Sacramentorum, quæ ſeptem in Tubi
totidem Angelorum, Auguſtino auctore, ſi
gnantur.

Iam verò ſeptem ſigillorum myſteria, ſeu
libri Theologiæ Moralis doctrinam quam
plurimis Eccleſiæ Doctoribus apertæ fuere
vt doctiſſimis voluminibus exararent. At ego
ſolummodo memoro reſerationem factam
ab

ab Agno ſuis Auctoribus Ieſuitis, quorum ſcripta abſumere curaui non vti Propheta Ezechiel Doctor, ſed vti edocendus Diſcipulus, vt ſcilicet tot volumina tanta tantillum vnicum digererem in libellum, vt abſque hyemalis preſſura culturæ Autumni gloria potiare.

Qualibet igitur in materia in primis Auctorum Societatis exhaurio, medullam Conſeſſariorum in examen exponendã, indicaits generatim Auctoribus. Mox circa materias ſingulas ſpeciales Doctorum meorum reſolutiones ad principiorum generalium praxim attexo, iam ſpecialiter Auctorum nomina & ſcripta citans, iam ſola nomina recenſens. Hoc ingenuè profiteor, me nihil toto in libello ſcripſiſſe, quod Societatis IESV non acceperim ex Doctore. Quas enim proprias paſſim reſolutiones innuo, ex ſcholæ Societatis apertè deductas exiſtimarim. Licèt autem profiteor totum meum opus ex Societatis Doctoribus texuiſſe, non ideo aſſero omnes ſententias, omnium eſſe, (vt non bene Caramuel intellexit) ſed ſingulas ſingulis tribuendas, vt apertè oſtendo, dum ferè nunquam pro vna ſententia duos Doctores recenſeo. Dum autem eorum refero dictorum varietatem, non ideò me idem ſentire affirmo. Problemmatum moralium Volumina

quæ

quæ edidi, quæ digero poſt vnam & alt
ram contradictoriam relatam ſententian
quid ſentiam,aperiunt. Porrò licet Societ
IESV Summula hæc omnem attribuit ſe
tentiam, non ideo indico, propriam eſſe S
cietatis, nullam enim propoſitionem ex pr
mo, quæ non poſſit grauiſſimis extra ſociet
tem Doctoribus confirmari. Quod ſi ſæp
videar me laxioribus opinionibus adhær
ſcere : id certè non eſt definire quod ſenti
ſed exponere, quid ſine conſcientiæ læſion
Docti poterunt cum eis viſum fuerit exp
dire ad ſedandos pœnitentium animos, a
praxim adducere.

FACVL

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS Societatis IESV *in Prouincia Lugdunenſi.*

ANTONIVS MILLIEVS Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Lugdunenſi, iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Chriſtianiſſimis Henrico III. 10. Maij 1585. Henrico IV. 20. Decembris 1606. & Ludouico XIII. 14. Februarij 1611. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiuſdem Societatis hominibus compoſitos abſque Superiorum permiſſione imprimant; Permitto Hæredibus Petri Proſt, Philippo Borde, & Laurentio Arnaud Bibliopolis Lugdunenſibus, vt librum qui inſcribitur, *Liber Theologiæ Moralis, Auctore* R.P. ANTONIO DE ESCOBAR, à duobus eiuſdem Societatis Patribus recognitum, ad nouem proximos annos imprimere, ac liberè diuendere poſſint. Datum Camberij 28. Iulij 1644.

ANTONIVS MILLIEVS.

APPROBATIO.

NOs infrà ſcripti in Sacra Theologiæ facultate Pariſienſi Doctores, fidem facimus nos hunc librum cuius titulus eſt, *Liber Theologiæ Moralis, Auctore* R. P. ANTONIO DE ESCOBAR legiſſe, nihílque in eo fidei Catholicæ, Apoſtolicæ, & Romanæ diſſonum deprehendiſſe. Ideo dignum iudicamus qui publicis vſibus tribuatur. Actum Lugduni 11. Iulij Anno ab enixa Virgine 1644.

F. MOLIN, Carmelita.
F. MICHAEL MICHARD, Minor.

LICENTIA ORDINARII.

VIſa approbatione Religioſorum Patrum in Pariſienſi Theologiæ facultate Doctorum ſuper doctrina præfatæ *Theologiæ Moralis*, aſſerentium omnia in ea contenta Fidei Catholicæ, Apoſtolicæ & Romanæ conſona exponi, in eorum ſententiam de Typis mandanda lubentes imus. Lugduni 11. Iulij 1644.

DE VILLE, Vic. Gen. Subſtitutus.

CONSENSVS.

VIſis ſupradictis approbationibus, *Librum* hunc *Theologiæ Moralis Auctore* R. P. ANTONIO DE ESCOBAR, Typis mandari,& in lucem edi ſumptibus Hæredum Petri Proſt, Philippi Borde, & Laurentij Arnaud Bibliopolarum Lugdunenſium, Ego Regis Conſiliarius, & Procurator in Lugdunenſi Præfectura,non impedio. Lugduni 12. Iulij 1644.

LORIN.

PERMISSIO.

VIſo Procuratoris Regis Conſenſu, fiat vt petitur,& ne quis vltra conceſſam facultatem denuo excudat hunc librum, prohibemus. Datum Lugduni die 12. Iulij, anno 1644.

SEVE.

Viginti

Viginti quatuor Societatis IESV *Doctores, quibus libri Theologiæ Moralis ſeptem ſignacula reſerantur.*

Suarius.
Vaſquez.
Molina.
Toletus.
Valentia.
Sanchez.
Azorius.
Salas.
Layman.
Lugo vterque.
Coninch.
Rebellus.
Reginaldus.
Leſſius.
Caſtro.
Saa.
Petrus Hurtado.
Gaſpar Hurtado.
Fagundez.
Gordonus.
Granados.
Turrianus.
Baldellus.
Filliucius.

SYLLABVS CAPITVM.

PROOEMIVM GENERALIA PRINCIPIA.

EXAMEN PRIMVM.
De Fine vltimo & Beatitudine.

Cap. I. *DE Fine hominis vltimo.* pag. 2

II. *De Beatitudine.* ibid.

EXAMEN II.
De Actibus humanis.

Cap. I. *De voluntario, & libero.* 3

II. *Vndenam voluntarium & liberum tollatur.* 4

III. *De Bono & malo morali.* ibid.

IV. *De Humanarum actionum circunſtantijs.* 5

V. *De coactione, metu, & ignorantia.* 6

VI. *Practicæ reſolutiones circa prædicta.* 8

EXAMEN III.
De Conſcientia.

Cap. I. *De eſſentia Conſcientiæ.* 23

II. *De Conſcientia erronea.* ibid.

III. *De Conſcientia probabili.* 24

IV. *De Conſcientia dubia.* ibid.

V. *De Conſcientia ſcrupuloſa.* 25

VI. *Practicæ Reſolutiones circa præfata.* 27

EXA

EXAMEN IV.

De Gratia & Merito.

Cap.I. *Quid & quotuplex Gratia.* 30
II. *De Gratiæ neceſſitate.* 31
III. *De Iuſtificatione.* 32
IV. *De Merito.* ibid.

PRIMVS TRACTATVS.

Circa Sigillvm Primvm.

LEGES.

EXAMEN PRIMVM,

De Legibus in communi.

Cap.I. D*E Legis diuiſione.* 35
II. *De legiſlatoribus.* 36
III. *De promulgatione, & acceptatione legis.* 38
IV. *De legum materia.* 40
V. *De ſubiecto legum.* ibid.
VI. *De legis obſeruandæ obligatione.* 42
VII. *Regula ad cognoſcendum, num obliget ſub mortali.* 43
VIII. *De lege irritante.* 44
IX. *De legis obſeruatione.* 45
X. *De legum interpretatione.* 46
XI. *De legis abrogatione.* 47
XII. *Practicæ Reſolutiones circa præfata.* 49

EXAMEN II.

De Legibus in particulari, de diligendo Deo.

Cap.I. *De Decalogo nonnulla præmitto.* 59
II. *Præceptum de diligendo Deo.* 61

III. *De Adoratione.* 61
IV. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 63

EXAMEN III.

De Iuramento & Blaſphemia.

Cap.I. *Quid ſit iuramentum, cuiſnam virtutis actus, & quonammodo diuidatur.* 65
II. *De iuramenti conditionibus.* 66
III. *De tribus conditionibus requiſitis ad iuramenti ſanctitatem, & de tranſgreſſione.* 68
IV. *De iuramenti amphibologia.* 69
V. *De commutatione, diſpenſatione, & interpretatione iuramenti.* 70
VI. *De Blaſphemia, & Maledictis.* 71
VII. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 72

EXAMEN IV.

De Voto.

Cap.I. *De voti eſſentia.* 78
II. *De voti materia, & diuiſione materiali.* 79
III. *De obligatione voti.* 80
IV. *Quiſnam poſſit vouere.* 82
V. *De delictis voto contrariis.* 83
VI. *De voti, irritatione, commutatione, diſpẽſatione.* 84
VII. *Practicæ reſolutiones circa præmiſſa.* 86

EXAMEN V.

De Feſtorum Obſeruatione.

Cap.I. *De Feſtiuitatibus obſeruandis.* 95
II. *Quidnam præceptum, ac prohibitum in Feſto.* 96
III. *De perſonis, quæ obligantur ad feſtos dies cuſtodiendos; de cauſis excuſantibus ab obſeruatione, ac de tranſgreſſionis grauitate.* 97
IV. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 99

EXAMEN VI.

De Parentum cultu.

CAP.I. *De mutua parẽtum ac filiorum obligatione.* 102
II. *De mutua obligatione coniugum.* 104
III. *De mutua dominorũ ac ſeruorum obligatione.ibid.*
IV. *De mutua Clericorum & Prælatorum,*&c. 105
V. *De mutua Principis & ſubditi,*&c. 107
VI. *De mutua Magiſtri & Diſcipuli,* &c. 109
VII. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* *ibid.*

EXAMEN VII.

De Homicidio.

CAP.I. *Quidnam in præcepto quinto prohibeatur.* 111
II. *De variis Homicidij ſpeciebus.* 112
III. *Practicæ Reſolutiones circa præfata.* 116

EXAMEN VIII.

De Luxuria.

CAP.I. *De peccatis cordis, oris, auditus, viſus, & tactus.* 134
II. *De ſeptem luxuriei ſpeciebus.* 136
III. *Practicæ Reſolutiones circa præfata.* 140

EXAMEN IX.

De Furto.

CAP.I. *De graui Furti materia.* 151
II. *De Furtis minutis.* 152
III. *De filio, vxore, & aliis furantibus.* 153
IV. *Practicæ Reſolutiones circa præmiſſa.* 153

EXAMEN X.

De Teſtimonio falſo.

CAP.I. *De iudicio temerario.* 159

II. *De Mendacio, & ſecreti reuelatione.* 160
III. *De contumelia, detractione, ſuſurratione, & aliis peccatis oris.* 161
IV. *Practicæ Reſolutiones circa præfata.* 164

EXAMEN XI.

De audiendo ſacro.

CAP.I. *De Miſſæ ſacrificio.* 169
II. *De Miſſæ celebratione.* 172
III. *De Miſſæ audiendæ obligatione.* 174
IV. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 175

EXAMEN XII.

De Confeſſione, & Communione.

CAP.I. *De Confeſſionis præcepto.* 188
II. *De Communionis præcepto.* 190
III. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* ibid.

EXAMEN XIII.

De Ieiunio.

CAP.I. *Quid ieiunium Eccleſiaſticum.* 195
II. *De ieiunij obligatione.* 197
III. *Practicæ Reſolutiones circa præfata.* 198

EXAMEN XIV.

De Decimis.

CAP.I. *De Oblatione, Primitiis, Decimis.* 208
II. *De perſonis à quibus dandæ Decimæ. De quibus rebus ſoluendæ ſunt, & queiſnam.* ibid.
III. *Quomodo & quando ſoluendæ ſint.* 210
IV. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 211

EXAMEN XV.

De Priuilegiis in communi.

Cap.I. *De Priuilegiorum varietate.* 213
II. *De accipiente priuilegium.* 214
III. *De Priuilegij vſu.* 215
IV. *De Priuilegij ambiguitate & explicatione.* ibid.
V. *Quonammodo Priuilegium amittatur.* 216
VI. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 219

EXAMEN XVI.

De Diſpenſatione.

Cap.I. *Quiſnam poſſit diſpenſare.* 222
II. *De diſpenſationis, validitate, & nullitate.* ibid.
III. *De diſpenſationis vi amiſſa, & de ipſius expẽſis.* 226
IV. *Practicæ reſolutiones circa præfata.* 228

EXAMEN XVII.

De Bulla Cruciata.

Cap.I. *De iis, queis frui datur Bullæ priuilegio.* 234
II. *De priuilegio audiendi ſacrum, & ſepeliendi tempore interdicti.* 235
III. *De edendi carnes, ac vſus lacticiniorum priuilegio.* 236
IV. *De indulgentiarum lucratione, operibúſque per Bullam iniunctis ad eas conſequendas.* 237
V. *De eligendo Confeſſario.* 240
VI. *De peccatis aliiſque, à quibus Confeſſarius abſoluere poteſt per Bullam.* 243
VII. *De votorum commutatione.* 245
VIII. *De Commiſſarij poteſtate.* 246
IX. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 247

EXAMEN XVIII.

De Bulla Compoſitionis.

CAP. I. *Queiſnam in caſibus fieri valeat per Bullam Compoſitio.* 259

II. *De nonnullis expoſitionibus, aut reſolutionibus ex præfata doctrina.* 261

TRACTATVS SECVNDVS.

CIRCA SIGILLVM SECVNDVM.

PECCATA.

EXAMEN PRIMVM.

De Peccatis in genere.

CAP. I. DE *Originali peccato.* 265

II. *De peccato Actuali, & Habituali.* 266

III. *De requiſitis ad peccatum, vbi de eius malitia.* ibid.

IV. *De peccato Mortali, & Veniali.* 267

V. *De peccatorum numero dignoſcendo.* 269

VI. *De peccato Commiſſionis, & Omiſſionis.* 270

VII. *De peccato Cordis.* 272

VIII. *De peccatis Oris.* 273

IX. *De peccatis Operis.* ibid.

X. *De peccati effectibus.* 274

XI. *De cauſis à peccato excuſantibus.* ibid.

XII. *Practicæ reſolutiones circa præfata.* 276

EXAMEN II.

De ſeptem peccatis Capitalibus.

CAP. I. *De Superbia.* 280

II. *De Auaritia.* 383

III. *De*

III. *De Luxuria.* 284
IV. *De Ira.* 286
V. *De Gula.* 288
VI. *De Inuidia.* 291
VII. *De Acedia.* 292
VIII. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 293

EXAMEN III.

Cuncta peccata Mortalia, ſeu inſtructio ad generalem Confeſſionem.

CAP.I. *De prænoſcendis ante Confeſſionem.* 295
II. *Quonammodo pœnitens proferre debeat crimina lethalia contra Decalogi, & Eccleſiæ præcepta.* 298
III. *Peccata Mortalia Principum.* 302
IV. *Peccata Mortalia Eccleſiaſticorum.* 303
V. *Peccata grauia Regularium.* 205
VI. *Peccata grauia ſecularis communitatis, ſcilicet Collegij, Vniuerſitatis.* 307
VII. *Peccata Mortalia Regiminis Vrbium.* 308
VIII. *Peccata Mortalia quorundam Miniſteriorum Reipublicæ.* 310
IX. *Peccata Mortalia circa Medicinam.* 312
X. *Peccata Mortalia Militiæ.* 314
XI. *Peccata Mortalia Agriculturæ.* 315
XII. *Peccata Mortalia Mercatorum.* 316
XIII. *Peccata Mortalia Artificum.* 317
XIV. *Peccata Mortalia Tribunalis iudiciarij.* 320
XV. *Peccata Mortalia coniugum.* 328

TRACTA

TRACTATVS TERTIVS,
Circa Sigillvm Tertivm.
IVSTITIA.

EXAMEN PRIMVM,
De Dominio.

Cap.I. De iure, iuſtitia, & iniuria. 330
II. Quid ſit Dominium, quotuplex, & in queiſnam perſonis reperiatur. 331
III. De modo acquirendi dominium rerum rationabilium, & irrationabilium. 332
IV. De acquirendo dominio præſcriptione. 333
V. Practicæ Reſolutiones circa prædicta. 3'5

EXAMEN II.
De Reſtitutione.

Cap.I. De Reſtitutionis neceſſitate. 336
II. De perſona, quæ debet reſtituere. 337
III. De circunſtantiis Reſtitutionis. 339
IV. Cauſæ excuſantes à Reſtitutione. 341
V. De Reſtitutione in particulari. ibid.
VI. Practicæ Reſolutiones circa prædicta. 346

EXAMEN III.
De Contractibus in communi.

Cap.I. De Contractuum eſſentia, & varietate, vbi de promiſſione. 360
II. Quinam poſſint, & non poſſint contrahere. 362
III. De contractus obligatione. 364
IV. De dolo in contractibus. 364
V. De culpa in contractu, caſu fortuito, & aliis accidentibus. 366
VI. Practicæ Reſolutiones circa prædicta. 367

EXA

EXAMEN IV.

De Contractibus Gratuitis.

CAP.I. *De Depoſito.* 371
II. *De Donatione.* 372
III. *De Teſtamentis, & Legatis.* 374
IV. *De Commodato.* 375
V. *De Precario.* 376
VI. *De Mutuo.* 377
VII. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 378

EXAMEN V.

De Vſura.

CAP.I. *Quid, & quotuplex vſura.* 378
II. *De vſurarum reſtitutione.* 390
III. *De Montibus Pietatis.* 392
IV. *Practicæ Reſolutiones circa præfata.* 393

EXAMEN VI.

De contractibus oneroſis, ac primò de Emptione, & Venditione.

CAP.I. *Quid, & quotuplex venditio, & circa quaſnam res verſetur.* 396
II. *De naturali ac legali iuſto pretio.* 398
III. *De venditionibus in particulari.* 399
IV. *De aliis ad venditionem pertinentibus.* 402
V. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 405

EXAMEN VII.

Secundò de Cenſibus.

CAP.I. *Quid, & quotuplex Cenſus.* 412

II. *De iuſtitia, ac conditionibus cenſuum.* 413
III. *Practicæ Reſolutiones circa præfata.* 415

EXAMEN VIII.

Tertiò de Cambiis.

Cap. I. *De Cambij eſſentia, & ſpeciebus.* 416
II. *De nonnullis aliis ad Cambia pertinentibus.* 419
III. *Practicæ Reſolutiones crica prædicta.* 420

EXAMEN IX.

Quartò de Locatione, & Conductione.

Cap. I. *Quid, & quotuplex, & ad quos tranſeat Locatio, & quibus pereat.* 422
II. *De mutuis Locatoris, & Conductoris obligationibus.* 423
III. *De famulorum mercede.* 424
IV. *Practicæ Reſolutiones circa præfata.* 425

EXAMEN X.

Quintò de Emphyteuſi.

Cap. I. *De Emphyteuſis conditionibus.* 428
II. *De ſucceſſionibus in Emphyteuſi.* 429
III. *Practicæ Reſolutiones circa præfata.* 430

EXAMEN XI.

Sextò, de Feudo.

Cap. I. *De ſubſtantia, & conditionibus Feudi.* 431
II. *De domino, & feudatario plura.* 432
III. *Quidnam in Feudo ſuccedant.* 433
IV. *Practicæ Reſolutiones circa præmiſſa.* 435

EXAMEN XII.

De Ludo.

Cap. I. *Quid ludus, quonammodo licitus; & vitioſus. ib.*
II. *De ſolutione eorum, quæ in ludo amittuntur.* 436

III. *De ludo cum ſpecialibus perſonis.* 437
IV. *Practicæ Reſolutiones circa præfata.* 439

EXAMEN XIII.
De Societatibus.

Cap. I. *De Societatibus in genere.* 445
II. *De Societatibus in ſpecie.* 446
III. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 449

EXAMEN XIV.
De Contractibus in quibus fortuna, & qui aliis contractibus ſunt adminiculo, de quaſi Contractibus, & Innominatis.

Cap. I. *De Contractibus fortunæ.* 452
II. *De Contractibus qui adminiculo aliis.* 453
III. *De quaſi Contractibus, & Innominatis.* 455

TRACTATVS QVARTVS,
Circa Sigillvm Secvndvm.
CENSVRÆ.
EXAMEN PRIMVM,
De Cenſuris in communi.

Cap. I. *Qvid, & quotuplex Cenſura.* 460
II. *De ferente Cenſuram.* 461
III. *De eo in quem Cenſura ferenda.* 462
IV. *De cauſa ob quam Cenſura fertur.* 464
V. *De modo, quo ferenda eſt.* 465
VI. *De cauſis excuſantibus à Cenſuræ incurſu.* 466
VII. *De Cenſuræ effectibus.* 467
VIII. *De abſolutione à Cenſura.* 468
IX. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 470

EXAMEN II.

De Excommunicatione.

Cap. I. *De eſſentia, diuiſione excommunicationis maioris.* 474
II. *De effectibus ſpiritualibus eiuſdem.* 476
III. *De temporariis emolumentis, queis priuat.* 478
IV. *De aliis accidentibus effectibus, déque communicatione cum excommunicato.* 480
V. *De Abſolutione ab excommunicatione maiori.* 481
VI. *De excommunicatione Minori.* 482
VII. *De excommunicato vitando, ob cuius communicationem excommunicatio Minor incurritur,* &c. 484
VIII. *De excommunicationibus in particulari tam reſeruatis, quàm non reſeruatis.* 486
IX. *Eas ſeligo, quæ communi vſui eſſe poſſunt.* 492
X. *De excommunicatione contra Clerici percuſſorem.* 493
XI. *Practicæ reſolutiones circa prædicta.* 495

EXAMEN III.

De Suſpenſione.

Cap. I. *Suſpenſio quid, quotuplex, eius ſpecies.* 408
II. *De ſuſpenſionis cauſis.* 510
III. *De ſuſpenſi peccatis, & irregularitatis contractione.* 511
IV. *De ſuſpenſionibus in particulari.* 512
V. *Practicæ Reſolutiones circa præfata.* 514

EXAMEN IV.

De Interdicto.

Cap. I. *De interdicti eſſentia, cauſis, & relaxatione.* 518

II. *De*

II. *De interdicti effectibus.* 520
III. *De interdictis in particulari.* 523
IV. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 523

EXAMEN V.

De ceſſatione à Diuinis, ac Diſpoſitione.

CAP. I. *Quidnam, & quotuplex ceſſatio.* 528
II. *De ceſſationis effectibus.* 529
III. *De Depoſitione, ac Degradatione.* *ibid.*
IV. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 530

EXAMEN VI.

De Irregularitate.

CAP. I. *De natura, inſtitutione & cauſis eius.* 531
II. *De effectibus irregularitatis, ac eius diſpenſatione.* 532
III. *De irregularitatibus ex defectu.* 534
IV. *De irregularitatibus ex delicto.* 539
V. *Practicæ Reſolutiones circa præfata.* 545

TRACTATVS QVINTVS.

CIRCA SIGILLVM QVINTVM.

VIRTVTES.

EXAMEN PRIMVM,

De Fide.

CAP. I. *DE Fidei eſſentia, & materia.* 558
II. *De eius neceſſitate & ratione medij, & ratione Præcepti.* 559
III. *De exteriori Fidei confeſſione.* 561
IV. *De peccatis contra Fidem.* 563
V. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 566

EXAMEN II.

De Tribunali S. Inquiſitionis.

CAP. I. *De DD. Inquiſitorum poteſtate.* 571
II. *De In quos habeant iuriſdictionem, & de quibus cognoſcant DD. Inquiſitores.* 573
III. *De modo procedendi, tortura, ſententia.* 575
IV. *De bonorum confiſcatione, pœniſque delictorũ.* 579
V. *De Sacerdote ſollicitante pœnitentem ad venerem.* 584
VI. *De denunciatione, & teſtificatione.* 590
VII. *Practicæ reſolutiones circa præfata.* 592

EXAMEN III.

De Spe.

CAP. I. *De ſpei eſſentia, & præceptis.* 597
II. *De peccatis aduersùs ſpem.* 598

EXAMEN IV.

De Charitate ad Deum.

CAP. I. *De eſſentia, & præceptis charitatis.* 599
II. *De peccatis contra illam.* 601

EXAMEN V.

De Charitate ad proximum.

CAP. I. *De præcepto charitatis huiuſmodi.* ibid.
II. *De ordine ſeruando circa eam.* 603
III. *De effectibus externis. Ac primò de Fraterna correptione.* 604
IV. *De ſecundo effectu, id eſt, Eleemoſyna.* 608
V. *De vitiis charitati huic oppoſitis.* 611

VI. *Practicæ reſolutiones circa prædicta.* 613

EXAMEN VI.

De Religione.

Cap. I. *De eſſentia virtutis Religionis.* 627
II. *De Oratione in communi.* 628
III. *De Horis Canonicis.* 630
IV. *De vitijs Religioni contrarijs.* 631
V. *Quodnam recitandum officium.* 632
VI. *Ordo recitandi.* 633
VII. *Peccatum non recitandi.* 634
VIII. *De attentione.* ibid.
IX. *Tempus recitationis.* 635
X. *Cauſæ excuſantes à recitatione.* 636
XI. *Pœnæ non recitantis.* 637
XII. *De vitijs Religioni contrariis.* 638
XIII. *Practicæ reſolutiones circa prædicta.* 643

TRACTATVS SEXTVS,

Circa Sigillvm Sextvm.

STATVS.

EXAMEN PRIMVM.

De ſtatu Clericali.

Cap. I. *De Eccleſiaſtico Beneficio.* 654
II. *De Penſionibus Eccleſiaſticis.* 661
III. *De rerum Eccleſiaſticarum alienatione.* 663
IV. *De Eccleſiaſticis ſpoliis.* 664
V. *Practicæ reſolutiones circa præfata.* 666

EXAMEN II.

De Simonia.

Cap.I. *Quidnã illa, & in quaſnam perſonas cadat.* 670
II. *Quotuplex, & quænam eius materia.* 672
III. *Quandonam id, quod datur pro re ſpirituali, exiſtimetur habere pretij rationem.* 676
IV. *De alijs cauſis à Simonia excuſantibus.* 877
V. *De pœnis Simoniaci.* 678
VI. *Practicæ Reſolutiones circa præmiſſa.* 680

EXAMEN III.

De Eccleſiaſtica libertate.

Cap.I. *De immunitate ab oneribus.* 683
II. *De immunitate à Foro.* 686
III. *Quiſnam ſit reputandus Clericus ad Eccleſiaſtica immunitate fruendum.* 687
IV. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 688

EXAMEN IV.

De immunitate Templorum.

Cap.I. *De libertate Templi.* 694
II. *Quiſnam locus habendus ſacer.* 695
III. *Quinam ſunt Templi immunitate priuati.* 697
IV. *De Templorum violatione.* 699
V. *Practicæ Reſolutiones circa præfata.* 700

EXAMEN V.

De ſtatu ſeculari, ac primo de Tributis.

Cap.I. *Quinam poſſit Tributum imponere.* 702

II. *De*

II. *De obligatione ſubditorum circa Tributum.* 703
III. *Practicæ Reſolutiones circa præfata.* 704

EXAMEN VI.

De Iudice, Teſte, & Reo.

Cap.I. *De Iudice.* 707
II. *De Accuſatore.* 708
III. *De Teſte.* 710
IV. *De Reo.* 711
V. *De Aduocato, Procuratore, & Notario.* 712
VI. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 713

EXAMEN VII.

De ſtatu Regulari.

Cap.I. *De eſſentia ſtatus Religioſi.* 718
II. *De Religionis ingreſſione, & abſceſſione.* 720
III. *De profeſſione, & votis.* 723
IV. *De Religioſi ſtatus prærogatiuis,* &c. 728
V. *De Monialium, virorúmque Religioſorum clauſura.* 731
VI. *De Regularium Prælatis.* 732
VII. *Practicæ reſolutiones circa prædicta.* 733

TRACTATVS SEPTIMVS,

Circa Sigillvm Septimvm.

SACRAMENTA.

EXAMEN PRIMVM,

De Sacramentis in genere.

Cap.I. *De definitione Sacramenti, numero, ac neceſſitate Sacramentorum.* 740

II. *De cauſa efficiente, finali, materia, ac forma Sacramentorum.* 74
III. *De Miniſtro, & ſuſcipiente.* 74
IV. *De Sacramentorum effectibus.* 74
V. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 74

EXAMEN II.
De Baptiſmo.

Cap. I. *De Baptiſmi definitione, inſtitutione, proprietatibus, ac ritu.* 746
II. *De materia & forma Baptiſmi.* 748
III. *De Miniſtro, ſuſcipiente, & effectibus.* 749
IV. *Practicæ reſolutiones circa præmiſſa.* 751

EXAMEN III.
De Confirmatione.

Cap. I. *De Confirmationis eſſentia.* 760
II. *De diſpenſatione ad eam recipiendam, & ritu conferendi.* ibid.
III. *De Miniſtro, ſuſcipiente, déque effectibus Confirmationis.* 761
IV. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 762

EXAMEN IV.
De Pœnitentia.

Cap. I. *De Pœnitentiæ virtute.* 765
II. *De Sacramenti Pœnitentiæ inſtitutione, neceſſitate, præcepto, materia, & forma.* 766
III. *De Pœnitentiæ effectibus.* 767
IV. *De Contritione prima parte Pœnitentiæ.* 769
V. *De Confeſſione ſecunda parte.* 770

VI. *De*

VI. *De ſatisfactione tertia parte Pœnitentiæ.* 778
VII. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 780
VIII. *Practicæ adhuc ſpeciales Reſolutiones Confeſſarium ad munus rectè obeundum inſtruentes.* 797

EXAMEN V.
De Indulgentiis.

CAP. I. *De Eccleſiæ Theſauro.* 806
II. *Quid, & quotuplex Indulgentia.* 807
III. *De iis, qui poſſunt Indulgentias concedere.* 808
IV. *De cauſa eas concedendi.* 809
V. *De ſuſcipiente Indulgentias.* 810
VI. *De earum valore.* 811
VII. *De Indulgentia pro defunctis.* 813
VIII. *Practicæ reſolutiones circa prædicta.* 814

EXAMEN VI.
De Euchariſtia.

CAP. I. *Definitio, inſtitutio, neceſſitas.* 815
II. *De materia & forma Euchariſtiæ.* 826
III. *De effectibus Euchariſtiæ.* 827
IV. *De Miniſtro, & ſuſcipiente.* 829
XII. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta.* 831

EXAMEN VII.
De Extrema-Vnctione.

CAP. I. *De Extremæ-Vnctionis materia & forma.* 842
II. *De Miniſtro, & ſuſcipiente.* 843
III. *De effectibus, ac conferendi ritu.* 844
IV. *Practicæ Reſolutiones circa dicta.* ibid.

EXA

EXAMEN VIII.

De Ordine.

Cap.I. *Eſſentia, inſtitutio, numerus, materia & forma huius Sacramenti.* 849
II. *De effectibus Ordinis.* 850
III. *De Miniſtro, ritu, & ſuſcipiente.* 851
IV. *Practicæ Reſolutiones circa præfata.* 853

EXAMEN IX.

De Matrimonio.

Cap.I. *De Matrimonij eſſentia, indiſſolubilitate, Miniſtro, ſolemnitate, diuortio.* 858
II. *De cauſa efficiente, id eſt conſenſu.* 860
III. *De Matrimonio Clandeſtino, vbi de denunciationibus.* 862
IV. *De Sponſalibus.* 863
V. *De debito.* 865
VI. *De impedimentis dirimentibus.* 866
VII. *De impedimentis Matrimonium impedientibus.* 873
VIII. *De diſpenſationibus Matrimonialibus.* 874
IX. *Practicæ Reſolutiones circa prædicta, ex Societatis* Iesv *Doctoribus.* 877

PROOEMIVM
LIBRI THEOLOGIÆ MORALIS.

GENERALIA PRINCIPIA,

Vbi materiæ de vltimo Fine, de Actibus humanis, de Conſcientia, de Gratia, & Merito expenduntur.

I*N quorum expoſitionem ſequor præcipuè doctrinam* Suarij, Filliucij, Azorij, Reginald. Laymani, Caſtro-Palao, Toleti, Baldelli, Meratij, Henriquez, Valentiæ, Raynaudi, & Præpoſiti.

EXAMEN PRIMVM,

Circa materiam de Fine vltimo, & Beatitudine.

CAPVT PRIMVM.

De Fine hominis vltimo.

1. QVANDONAM *actiones humanæ dicuntur eſſe propter finem?* Quando humano modo operatur. Nil autem aliud eſt, actionem aliquam eſſe propter finem, quàm eam effici ex bonitatis ipſius cognitione, vel finis alſicientis voluntatem ad operandum: vnde tam intentio finis, quàm electio medij dicitur eſſe propter finem.

2. *Eſt ne proprium hominis agere propter finem, ita vt ad finem ipſe ſeſe excitet, ac impellat?* Ita planè; bruta enim etſi finem agnoſcant quodammodo materialiter, non tamen formaliter agnoſcendo rationem finis, & boni, quæ conuenientiam quandam importat. Hinc humana actio ſuam ſpeciem deſumit à fine.

3. *Datur ne ſingularum actionum vltimus finis?* Datur quidem ſecundùm quid, vltra quem alius abſolutè & ſimpliciter vltimus datur, iſque tantùm vnus eſt, ob quem alia omnia ab homine appetuntur.

4. *Eſt ne hic idem cum vltimo fine creaturarum?* Maximè, ſi de re, quæ finis eſt, ſermonem habeamus; ſi autem de conſecutione eius, idem non eſt; cum homines cognoſcendo, amandóque Deum finem conſequantur, aliæ verò creaturæ variis modis iuxta variam eius participationem Deum manifeſtando: vnde abſolutè loquendo eundem non eſſe dicendum finem affirmo.

CAPVT II.

De Beatitudine.

VBinam *poſita eſt Beatitudo formalis, & obiectiua?* Hæc quidem in ſolo Deo, illa in hominis actione conſiſtit,

éáque

eáque intellectiuæ partis vtriuſque iuxta probabilem ſententiam: at ſecundùm probabiliorem ſolius intellectus.

6. *Quænam ex Beatitudine proprietates conſequuntur?* Plures equidem,ex quibus tres dicuntur animæ dotes,Viſio,Comprehenſio, & Delectatio; nam rectitudo voluntatis effectus tantùm eſt neceſſarius beatitudinis.

7. *Requiritúrne ad eſſentialem animæ beatitudinem coniunctio cum corpore?* Minimè, nec eius ſocietate minuitur, aut augetur niſi accidentariè, ad illam etiam aliqua ratione deriuata.

8. *Quotnam corpori dotes concedentur?* Quatuor, Impaſſibilitas,Claritas, Subtilitas & Agilitas.

9. *An amicorum conſortium, aut externorum copia bonorum aliquid ad eius perfectionem beatitudinis conferent?* Nihil, Deus enim omnia beato.

10. *Eſtne ad hanc beatitudinem in homine capacitas?* Ita planè. At neque viribus naturæ expleri, nec homini debita, aut proportionata eſt, cum naturalem omnem excedat perfectionem, ideo congruentius affirmo haud eſſe naturalem ad eam in homine appetitum: ideóque ſine gratiæ auxilio ad eam non poteſt perueniri.

EXAMEN II.

Circa materiam de Actibus humanis.

CAPVT PRIMVM.

De Voluntario, & Libero.

1. QVid eſt humana Actio? Propriè loquēdo,eſt hominis operatio volũtaria ac libera,aut eius omiſſio. §. 1. *Voluntarium.*

2. *Quidnam Voluntarium?* Id quod à principio intrinſeco fit cum cognitione particularium, in quibus actio conſiſtit. *Reperitur in brutis?* Ita planè,ſed imperfectum. Ad perfectum enim Voluntarium etiam rationis vſus, & libertas requiritur?

3. *Quotuplex Voluntarium?* Duplex. Directum, quod à voluntate tanquam à cauſa fit operante. Indirectum, quod ab eadem tanquam à cauſa non operante fit. Item Voluntarium expreſſum, quod ſignis aut verbis ſignificatur; & ta-

citum quod ſine verbis aut ſignis, ex circunſtantiis colli gendum.

§. 2. *Liberũ.* 4. *Quid Liberum*? Quod poſitis omnibus requiſitis ad agendum, abſque eo quod vlla fiat in ſe mutatio, poteſt agere, vel non. Hinc Libertas in voluntate formaliter ſita eſt, in intellectu verò radicaliter.

5. *Num actiones vſum rationis præuenientes liberæ ſunt?* Non, quia ad has rationis aduertentia requiritur.

Capvt II.

Vndenam Voluntarium aut Liberum tollatur?

6. Qvidnam ergo Voluntarium ſeu Liberum tollit? Num Vis? Tollit quidem Vis abſoluta, nec imputatur ad culpam quod ex illa committitur, vti in virgine ſtuprum, idoli adoratio, contractus cum vi initus.

7. *Num Ignorantia*? Si ſit antecedens, voluntarium tollit non conſequens. Comitans autem aufert tantùm negatiuè: quia tollit neceſſariam negationem, non autem efficit inuoluntarium.

8. *Num Metus*? Eſt quidem Metus grauis, qui in virum cónſtantem cadit, nec à conſtantia valet repelli; & leuis, qui cadit in meticuloſum. Neuter irritat contractus iure naturæ; at grauis poſitiuo iure nullos reddit. Metus igitur tollit ſecundùm quid Voluntarium, abſolutè verò Voluntarium facit pro loco, & tempore.

9. *Num Concupiſcentia*? Hæc quidem Voluntarium auget in actu, quatenus delectabilis eſt. At minuit in eo quod efficit, vt inhoneſti ratio minùs conſideretur; quæ vera ſunt de concupiſcentia conſequenti ex vehementi voluntatis appetitu, & conſideratione intellectus: non autem de antecedenti conſenſum voluntatis, & aduertentiam intellectus.

Capvt III.

De Bono, & Malo Morali.

10. Cvm *Morale per ſe primò conueniat actibus humanis ex deliberatione rationis procedentibus: Quidnam eſt Morale?*

rale? Quod pertinet ad mores.Diuiditur autem in Bonum morale,ſeu honeſtum:& Malum morale, ſeu inhoneſtum. Bonum honeſtum dicitur quod ſubſtantiæ rationali liberæ per ſe decens eſt. Inhoneſtum verò quod dedecet eandem.

11. *Vndenam actus morales bonitatis vel malitiæ ſpeciem accipiunt*? A reali obiecto ſuo. Conſequenter bonitas vel malitia in obiecto fundamentaliter reperitur, formaliter autem in actione. Profectò actus alij per ſe & præcisè ex obiecto mali ſunt, alij verò propter legis poſitiuæ prohibitionem. Actus morales alij internè conſummantur, alij verò in externam tranſeunt operationem. Externa moralis operatio obiectiuè quidem prior eſt actu interno, ſed vt exercita ab actu interno poſterior tanquam participans bonitatem & malitiam ab interno actu. *Actus internus & externus in genere moris faciúntne numerum*; Minimè; verùm actus internus voluntatis efficax ſi opere non completur,quia deeſt operandi facultas, habet quidem omnem ſubſtantialem bonitatem,vel malitiam,ſed non accidentalem, quandoquidem externa executione materialiter perficitur.

CAPVT IV.

De humanarum actionum circunſtantiis.

12. P*Ertinéntne circunſtantiæ ad humanarum actionum bonitatem, vel malitiam*? Pertinent quidem tanquam quædam ipſius humanæ actionis accidentia. Septem adnumerantur.

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

13. Præcipuæ ergo circunſtantiæ ſunt finis propter quem peccatur, tempus, locus, in quibus peccatur, & perſona peccans, & cum qua peccatur.

14. *Neceſsúmne ſemper has circunſtantias confiteri*? Minimè, ſed in caſibus ſequentibus. 1. Quando circunſtantia facit mortale peccatum, quod aliàs erat veniale.v.g. qui dicit mendacium iocoſum vt alter occidatur, ſeu ob fornicationem. 2. Cum circunſtantia mutat ſpeciem peccati, ita vt ex vnius ſpeciei mortali mortale alterius ſpeciei efficiat, v. g. qui furatur in Eccleſia. 3. Cùm ex circunſtantia multiplicatur peccatum, quia etiam circunſtantia eſt contra præceptum aliquod. v. g. qui furatur, vt adulteretur, duo ſunt peccata,furtum, & adulterium. 4. Circunſtantia, quæ ſecum fert

excommunicationem. v.g. qui percuſſit Clericum, debet perſonam manifeſtare. 5. Cum circunſtantia eſt neceſſariò cognoſcenda ad ſatisfactionem. v. g. qui furatus eſt centum aut mille, tenetur exprimere, vt Confeſſarius de reſtitutionis modo prouideat.

CAPVT V.

De Coactione, Metu, & Ignorantia.

§. 1. *Coactio.* OPeræpretium planè, de tribus hiſce generalibus principiis accuratiùs periculum facere. *Quidnam Vis ſeu Coactio?* Cùm membra ab extrinſeco mouentur contra voluntatis inclinationem, tunc homo violèntiam patitur: verbi gratia, in ſtupro violenter illato puellæ. Eſt quidem vis ſeu coactio propriè dicta, quæ membris exterioribus infertur, quam aſſerui voluntarium tollere; quia quod fit voluntate repugnante, in id voluntas non conſentit. Vis autem ſeu Coactio impropriè dicta, & ſecundùm quid eſt, quæ infert metum alicuius mali, ob quem actio fit, quæ alioquin non fieret: hæc non tollit voluntarium ſimpliciter; ſed ſecundùm quid facit inuoluntarium, adeóque efficit, vt actio ſit mixta ex voluntario, & inuoluntario. v.g. latroni pecunias das, ne nex inferatur: conſideratis circunſtantiis conſultò eligis tanquam hîc & nunc bonum pecunias dare: datio ergo eſt ſimpliciter loquendo voluntaria. Attamen inuoluntarium admiſcetur; quia quod fit cum auerſione voluntatis inuoluntarium eſt; ab eo autem, quod metu gero, alioquin non acturus voluntas abhorret.

§. 2. *Metus.* 16. *Quidnam Metus?* Eſt iuxta Vlpian. mentis trepidatio inſtantis vel futuri periculi cauſa. At metu fieri id dicitur, quod quis mali declinandi cauſa facit, alioquin non acturus. Metus quidem alius ab intrinſeco proficiſcitur: v.g. ſi nauta pecunias metu naufragij vltrò abiiciat. Alius ab extrinſeca perſona directè incutitur, vel iuſtè: v.g. ſi magiſtratus te ſub pœna excommunicationis cogat ad matrimonium, vel iniuſtè: v. g. ſi quis alicui mortem minitetur, niſi filiam ducat, quod quidem nullum matrimonium. Porrò Metus hic ab extrinſeco alius eſt (vt diximus) cadens in conſtantem virum, qui etiam grauis, iuſtus, & probabilis dici ſolet: alius cadens in inconſtantem virum, qui & leuis, vanus, & iniuſtus vocitatur. Igitur vt Metus factum alioquin illicitum excuſet, neceſſe

neceſſe eſt, vt ſit maioris mali, quàm ſit illud, quod metus cauſa ſuſcipitur. Vnde metus mortis non cenſetur iuſtus, ſi ob eam etiam in minimum peccatum conſentiam; quia grauius malum quàm mors minimum crimen malum intrinſecè.

17. *Quotuplex Ignorantia?* Quadruplex. Primò eſt Ignorantia priuationis, ſeu carentia ſcientiæ in ſubiecto apto: & Ignorantia prauæ diſpoſitionis, quæ eſt poſitiua deceptio, & contrarius error veritati exiſtens: v.g. in Iudæis, hæreticis, aliiſque errantibus. Secundò eſt Ignorantia iuris, vt ſi quis ignoret, quod lege vel conſuetudine conſtitutum eſt, v.g. carnes die Veneris eſſe prohibitas: & Ignorantia facti, vt ſi quis ignoret rem particularem, ex qua actio moralis veluti obiecto dependet, vt ſi quis neſciat carnem eſſe, quam comedit, vel non exiſtimet diem Veneris adeſſe. Tertiò eſt Ignorantia, quæ cauſa operis exiſtit: v. g. amicum ex ignorantia occidi, putans eſſe feram: & Ignorantia, quæ non eſt cauſa operis, ſed concomitans illud, v.g. ſi inimicum, quem maximè à te occiſum cupiebas, pro fera occidiſti. Quartò eſt Ignorantia antecedens, quia omnem voluntatis actum antecedit, ideóque prorſus inculpata, inuincibilis dicta, quia adhibita diligenti inquiſitione veritatis cognitio acquiri non potuit: & Ignorantia conſequens, quæ aliquo modo voluntaria eſt, ideóque culpabilis, & vincibilis, quia ſuperari ac tolli, & oppoſita ſcientia acquiri potuiſſet, ac debuiſſet. Certè vincibilis Ignorantia ſubdiuiditur in affectatam, cùm quis data opera vult ignorare: & non affectatam, quæ vel craſſa aut ſupina, vt ſi ad eam tollendam nullam curam adhibeas: vel non craſſa, quæ non tam facilè ſuperari potuit, ſeu ad quam vincendam diligentia adhibita eſt, ſed non ſufficiens. §. 3. *Ignorantia.*

18. *Quandónam igitur Ignorantia excuſat à culpa, & quando non excuſat?* Inuincibilis tam iuris, quàm facti excuſat omnino, quia vbi non eſt voluntarium, nulla adeſt culpa. Concomitans inuincibilis excuſat; qui enim inuincibiliter ignorat hominem inimicum eſſe quem occidit, non vult ea actione committere homicidium. *Homo ita affectus eſt, vt ſi aduerteret animo, homicidium faceret.* Non obſtat; quia Deus non imputat homini peccata quæ gereret, ſi hoc vel illud in mentem veniret. Ignorantia vincibilis non excuſat, facit tamen culpam leuiorem, ſi affectata non ſit; quia minuit voluntarium. Ignorantia vincibilis affectata ſeu craſſa in re magni momenti mortalis eſt.

Capvt VI.

Praxis ex Societatis Iesv *Schola circa materiam a Actibus humanis.*

§. I. *De ignorantia.* 19. *QVis ignorat, quæ ſcire debet, & poteſt. v.g. tenentu homines ſcire delectationem moroſam eſſe peccatum, & quando occurrit, aduertere: rogo, an delinquat grauite qui conſentit, quamuis ignorans, aut non aduertens eius malitiam?* Affirmat *Salas* 1. 2. *tract.* 13. *d.* 8. *ſect. vltim. num.* 87. quia ignorat vincibiliter. At cum *Sanchez ſum. tom.* 1. *lib.* 1 *cap.* 16. *num.* 21. aſſero non delinquere, quia ad ignorantiam vincibilem, & peccaminoſam præter obligationem aduertendi requiritur ante conſenſum expreſſa aliqua cogitatio, & conſideratio actualis malitiæ, aut periculi, vel ſaltem expreſſa aliqua dubitatio. Nam ſi de malitia operis nulla ſuſpicio vel ſcrupulus grauis veniat in mentem, opus in quantum malum non erit voluntarium: cum nulla ratione fieri poſſit, voluntatem annuere malo, quod intellectus non præcognouerit.

Salas. Sanch.

20. *Culpabilis ignorantia myſteriorum fidei, & aliorum, quæ per ſe ſciri præcipiuntur, ſeu negligentia ea cognoſcendi, eſt ne peccatum graue?* Eſt planè, & diſtinctum ab eo cuius eſt cauſa, contra ſpecialem virtutem ſtudioſitatis, quæ moderatur ſciendi appetitum iuxta peculiares materias, & perſonas. Sic *Vaſquez* 1. 2. *d.* 126. *c.* 3.

Vaſq.

21. *Vincibilis ignorantia excuſat ne à tranſgreſſione legis humanæ? Sanchez ſum. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 17. *num.* 9. aſſerit excuſare, ſi non ſit affectata, ſeu craſſa; quia lex humana non obligat cum tanto rigore. At *Palao tom.* 1. *tract.* 2. *d.* 1. *punct.* 16. *num.* 3. negat; quia tota materia tranſgreſſionis in hoc caſu conſiſtit in negligentia culpabili ſciendi præceptum.

Sanch. Palao.

22. *Ignorantia vincibilis excuſátne à cenſuris, & pœnis ſpiritualibus? Sanchez de Matr. tom.* 3. *lib.* 9. *d.* 32. *n.* 31. affirmat, ſiue ſit ignorantia facti, ſiue iuris. Etſi pœna lata ſit contra ſcienter violantes, aut præſumentes: excuſat etiam craſſa, & ſupina, imò probabiliter affectata. Quæ omnia procedunt de ignorantia ſolius pœnæ ſtante ſcientia præcepti; quia non ſatis eſt ad incurrendam cenſuram, me ſcire, opus eſſe prohibitum, niſi etiam ſciam ſub cenſura prohiberi.

Sanch.

23. *Num caſuum reſeruatio locum habeat in ignorante?* Cardin. Lugo *de Pœn. diſp.* 20. *ſect.* 2. *num.* 11. diſtinguit. Si in

Lugo.

pœnam

pœnam imponitur reſeruatio, non habet locum in ignoran-
te; ſi in medecinam, v. g. quando ad prudens Eccleſiæ regi-
men facultas limitatur confeſſariis, ab ignaro etiam incurri.
Scio Bonacinam & alios reſeruationem inter odia connu-
merare, vnde poſſem inferre nullam reſeruationem locum
habere poſſe in ignorante: non tamen audeo à communi re-
cedere.

24. *Vouet quis ſub peregrinationis pœna non fornicari, im-
memor voti delinquit: tenetur ne ad pœnam voti?* Reſpondet
Sanchez ſum. tom.1. lib.4. cap. 22. num. 18. non teneri; quia Sanch.
obliuio, ſeu inaduertentia inculpata æquiparatur igno-
rantiæ.

Metum dixiſti & à peccato excuſare, & irritos efficere con- §. 2.
tractus: rogo, an ex metu mortis, aut grauis alterius damni, lici- *De Metu*
tum ſit celebrare Miſſam ſine altari, ſine veſtibus ſacris, ſeu lumi- *excusāte*
ne? Azorius *tom.1. lib. 1. cap. 11. quæſ.* 11. licere ait, ſi metus *à pecca-*
odio Religionis non ſit incuſſus. *Poterit ſine admiſtione aquæ* *to.*
conſecrare? Affirmat *Becanus tom.2. tract.2. cap.6. q.4. num.8.* Azor.
Poterit ſacramenta in materia dubia conficere? Aſſeruit *Henri-* Becan.
quez lib.1. c.9. n.7. quia haud intrinſecè mala.

25. *Licet ne ex metu graui inire Matrimonium, inualidum
propter impedimentum dirimens.* Licet cum intentione non
conſummandi. *Vaſquez 1.2.d.161. cap.3. num.17. Licet com-* Vaſq.
municare cum excommunicato non tolerato? Licet ex Suario de Suar.
cenſ. lib.6. ſect.3. n.10.

26. *Tenetur ne adultus Euchariſtiam, vel Baptiſmum ſuſ-
cipere cum periculo mortis, ſi eſt moraliter certus de contritione?*
Negat *Azorius tom.1. lib.1. cap.11. quæſt.* 2. Affirmat *Valentia* Azor.
tom.3. d.9. q.3. part.1. Valent.

27. *Scio licitum nos eſſe, directè ex metu mortis innocentem
occidere: rogo tamen, An liceat occiſi carnibus veſci?* Licet, quia
vel eſus carnium non eſt iure naturali prohibitus, vel non eſt
prohibitus cum vitæ diſcrimine. Idque ſiue mors ab intrin-
ſeco per famem immineat, ſiue ab extrinſeca violentia. Sic
Leſſius lib.4. c.3. dub.2. n. 10. Leſſ.

28. *Si contractus lucratiui donationis, ſeu promiſſionis ex* §. 3.
metu iniuſto celebrentur, validi ne? Probabile eſt, iure naturæ *De Metu*
eſſe validos. Æquè probabile, inualidos eſſe, & non parere *contra-*
obligationem nec naturalem; quia ferè omnes Doctores mei *ctus irri-*
aſſerunt, eum, qui aliquid per vim & metum extorquet, te- *tante.*
neri in conſcientia reſtituere; quod falſum eſſet, ſi talis do-
natio transferret dominium, & iure naturali valeret. Atta-
men *Sanchez lib.4. d. 8. num. 4.* huiuſmodi contractus graui, Sanch.

& iniuſto metu celebratos non ſolùm iure naturæ, ſed etian poſitiuo validos. Ex probabili tamen, quam ſequor, opinione altera, exiſtimo promiſſiones factas latroni propter metum iniuſtum nullam ex iuſtitia inducere obligationem: Stuprantem puellam per metum teneri ad reſtitutionem: Prorogationem cuiuſuis iuriſdictionis metu extortam iure naturali, & poſitiuo nullam eſſe: Priuilegia & diſpenſationes nullas eſſe, niſi concederentur titulo compenſationis ob obſequia exhibita: Renunciationem beneficij metu factam non prodeſſe ei, qui beneficium accipit: Excommunicationis abſolutionem, vel reuocationem cenſuræ metu extortam excommunicato minime ſuffragari.

29. *Validine contractus oneroſi, in quibus datur res pro re, vt ſunt venditiones, aut promiſſiones reciprocæ*; Inualidos, ſi metu graui, eóque iniuſto celebrentur, etiam iure naturæ.
Rebell. *Rebellus* affirmat *p.2.lib.1.q.5. concl.3.n.15.*

30. *Contractus, ex iniuſtè leui metu incuſſo, cebrantur va-*
Leſſius. *lidinè?* Inualidos *Leſſius lib.2. cap.17.dub.7.n.46.* putat; quia metus leuis aliquando non minus hominem conturbat, quàm grauis: & ſic eum per iniuriam ſua priuat libertate. Ex qua doctrina Leſſij infero contractus celebratos cum metu reuerentiali, reſcindi poſſe: & eum, qui commodum inde reportauit, ad reſtitutionem teneri: vxorem in aliquem contractum conſentientem eo quod non audeat contradicere marito timens iurgium, & auſterum conuictum, poſſe reuocare conſenſum; & eos, qui inde commodum reportarunt, ad reſtitutionem teneri: obtenta per preces importunas, voluntate concedentis repugnante reſtituenda eſſe cum queiſdam limitationibus à Leſſio citato expreſſis.

31. *Irritantúrne ſponſalia ex graui & iniuſto metu ini-*
Henriq. *ta?* Aſſero ex *Henriquez lib.11.c.9.n.6.* irritari non ſolùm ſi iuramento firmata non ſint, verùm licet iuramento fuerint roborata; quia iuramentum metu extortum non confirmat contractum, ſed eum in ſuo valore, ac nullitate relinquit. Obiicis, iurantem ſoluere vſuras, teneri illos ſoluere. Fateor, ſed ideo teneri affirmo, quia contractus vſurarius prohibetur principaliter ob bonum priuatum: vnde non eſt paritas cum ſponſalibus coactis, quæ ob vtilitatem publicam ſunt prohi-
Sanch. bita. *Sanchez de matr. tom.1. lib.4.d.21.n.3.* Addo probabiliter iuramentum extortum non ſolùm non confirmare contractus aliàs prohibitos: verum neque obligare, aut relaxatio-
Suar. ne indigere. Attamen probabilius *Suarium tom.2.de Rel.lib.2. c.11.à n.14.* contrarium aſſeruiſſe.

32. *Grauis*

32. *Grauis metus iniuſtè infertur non ad contrahendum determinatè cum Maria; ſed indeterminatè & in genere cum vna ex filiabus Petri: Matrimonium nè nullum?* Negat *Azorius tom.1. lib.1. cap.14. q.11.* Ego nullum cum aliis aſſeruerim, quia Matrimonium non ſolùm debet eſſe liberum quoad electionem perſonæ; ſed etiam quoad electionem ſtatus. Azor.

33. *An Matrimonium ex iniuſto quidem, ſed leui metu contractum ſit nullum, quando re vera talis eſt, vt deficiente metu Matrimonium non fieret?* Negat *Sanchez tom.1. lib.4. d.17. n.6.* quia qui ex metu leui operatur, cenſetur liberè, & voluntariè operari, cum poſſet metum deponere, & non agere. Sanch.

34. *Metus iuſtè infertur, irritat ne Matrimonium?* Minimè. v.g. inuentus in ſtupro Matrimonium offert, ne prodatur Magiſtratibus puniendus; Matrimonium eſt validum, quia iuſtè prodi poterat. Secus ſi Matrimonium offerat ob timorem mortis comminatæ, quia metus mortis iniuſtè incuteretur.

35. *Matrimonium contrahitur ex metu iniuſto & graui tantum vnius: poteſt ne diſſolui, reſiliente eo, qui metum non eſt paſſus.* Affirmat *Sanchez d.15. n.5.* etiam ſi ipſe metum intuliſſet alteri coniugi. *Intulit*, ais, *iniuriam, quam reſarcire debet.* certè hæc iniuria, niſi aliud damnum ſecutum ſit, non eſt tanta, vt aliter quàm per Matrimonium reſarciri non poſſit. Sanch.

36. *Minatur quis malum, quod iuſtè ferre poteſt, abſque animo tamen inferendi. v.g. poteſt quis accuſare homicidam iuſtè: minatur illi, niſi ſoluas centum argenteos, accuſaberis: rogo, an poſſit retinere ſibi centum illos argenteos?* Affirmat *Leſſius lib.2. c.17. dub.6. n.42.* quia pecunia ſoluitur, non ad deponendum animum, quem re vera non habet; ſed ad cedendum iure accuſandi, quod habet, & eſt pretio æſtimabile, ſiue eo vti intendat, ſiue non, vnde accedens dolus non eſt iniuſtus. Negat *Molina tom.2. tract.2. d.514. n.4.* quia nummi ſoluerentur ex metu doloſo. Leſſio ſubſcripſerim. Leſſius. Molin.

§.4. *De Voluntario tacito.*

37. *Circa Voluntarium tacitum requiro, quonam modo regula illa 43. in 6. intelligenda: Qui tacet, conſentire videtur?* Conſentire tacẽs videor, ſi agatur, de meo fauore, & commodo: non item ſi de incommodo. v.g. ſi aliquis mihi promittat, aut donet, taceo, nec contradico: acceptare cenſeor. At ſi quis à me ſibi rem donari poſtulet, tacens non ideo cenſeor aſſenſum præbere. Item tacens videtur conſentire, ſi conſentire nolens negare, vel contradicere deberet, non autem ſi contradicere, aut reſpondere non teneretur: Ex *Laymano, & aliis.* Laym.

alijs. Reus à iudice legitimè interrogatus ad obiecta reſponde tacet: quid? Fateri præſumitur. Sedens in Capitulo iniqu conſtitutioni non reclamat: conſentire ne videtur? Ita pla ſi vtiliter reclamare poſſit. Quod verum exiſtimo in ordi ad incurrendum peccatum, aut pœnam: non ad valorem el ctionis; quia in re graui, & communitati præiudicante tac turnitas non debet haberi pro conſenſu.

38. *An ſcientia, & patientia Prælati conſenſus æſtimetu* Ita quidem, ſi contradicendo, abſque ſcandalo, alteriuſ mali periculo impediri res poſſit: non autem, ſi facilè nc poſſit impediri. v.g. Prælatus habens poteſtatem diſpenſand ſcit ſubditum ſuſpenſum, vel irregularem (præſumentem e iuſta cauſa Prælatum ſcire, & annuere (confeſſiones audire: Laym. non prohibet; cenſetur hoc ipſo velle diſpenſare. Ita *Lay manus.*

§. 5. De circunſtantijs peccatorũ.

39. *Certum planè, vt dixiſti, circunſtantias mutantes ſpe ciem neceſſariò exprimendas in confeſſione, cùm addant nouar malitiam moralem: rogo, An idem aſſerendum de circunſtanti notabiliter aggrauantibus?* Affirmat *Suarez 3. p. tom. 4. d. 22 ſect. 3.* Negatiuæ tamen ſententiæ cum *Vaſquez 3. p. tom. 4* Suar. Vaſq. *q. 91. a. 1. dub. 3. n. 3.* hæreo; quia nullum extat præceptum d his circunſtantiis explicandis. Nam de iure diuino ſolùm te nemur omnia peccata mortalia confiteri, quæ omnia confi teri poſſumus ſufficienter abſque his circunſtantiis. v. gr commiſi furtum mortale toties, non exponendo furti quantitatem. Præterea Tridentinum *ſeſſ. 14. cap. 5.* aſſignans neceſſaria ad confeſſionem aſſerit explicandas circunſtantias ſpeciem mutantes: nec aggrauantes addit aperiendas; proinde virtualiter abnegat. Excipio tamen hinc circunſtantiam *quid*, ſeu circa quid, ſi attingat integritatem obiecti principalis, aut ſubſtantialis admodum. v. gr. quod decem millia furatus ſis: quod inceſtum in primo conſanguinitatis gradu commiſeris: quod totam domus familiam tanto numero hominum conſtantem occidere propoſueris: quod per integri diei ſpatium ſine interruptione delictum committere meditatus Laym. fueris. Collegi ex *Laymano,* Vaſquez, & aliis: *Quæ de circunſtantiis notabiliter aggrauantibus dixiſti, procedunt ne in circunſtantiis notabiliter minuentibus?* Procedunt. Vnde puella, quæ metu mortis, alterius libidini conſentit, non tenetur cir- Vaſq. cunſtantia metus quæ imminuit, exponere. *Vaſquez citat.*

40. *Tenentur ne ſponſi de futuro fornicationis rei exprimere ſponſalium circunſtantiam?* Minimè, quia hæc non efficit adul- Henriq. terium. *Henriquez lib. 11. c. 13. n. 4.*

41. *Tenetur*

41. *Tenetur ne qui primò dedit operam fornicationi?* Tenentur fœminæ ob integritatis, ſeu clauſtri violationem. At mares iudico non teneri, ſicut non tenetur primò poſt Baptiſmum peccans exprimere circunſtantiam innocentiæ baptiſmalis amiſiſſe, quod eſt maius damnum. *Integritatem vir amittit.* Fateor, ſed quæ non eſt corporali æſtimabili adeò clauſtro munita. Hæc ex *Suario 3. part. d.22. ſect.4.* Attamen probabilius puto cum *Vaſquez opuſc. de reſtit. c. 3. §. 2. dub.1. num. 6.* nec fœminam teneri licèt ſit ſub cura parentum, quia dum Virgo ſponte conſentit, eius fornicatio non eſt ſtuprum; non facit ſibi iniuriam nec parentibus, cùm ſit domina ſuæ integritatis virginalis. *Quidnam de raptu, cui ipſa conſentit?* *Fagundez p.2. lib.4. c.3. num.17.* aſſerit non teneri eam circunſtantiam aperire; quia ceſſante iniuria contra iuſtitiam, quæ requiritur ad ſtuprum, vel raptum, non dicitur fœmina rapta, aut ſtuprata. Suar. Vaſq. Fagund.

42. *Neceſſarium ne explicari in confeſſione eunuchum fœminam cognouiſſe?* Aperienda impotentiæ circunſtantia, quæ talem copulam fecit eſſe contra naturam. *Henriquez lib. 5. c.6. n. 3.* & *Filliucius tom.1. tract.10. p. 2. c.1. n.23.* Henriq. Filliuc.

43. *Furatur quis rem proximi, quam ex officio tenetur cuſtodire: teneturnè exponere officij circunſtantiam, v.g. tutoris, &c.* Non, quia hæc circunſtantia non variat ſpeciem, imò nec aggrauat notabiliter. *Henriquez lib.2. cap.6. num.3.* Henriq.

44. *An in Sodomia explicanda ſit ſexus circunſtantia: aut in beſtialitate animalium genera?* Minimè, quia tales differentiæ ſunt materiales, & in genere entis: non formales, & in genere moris. *Filliucius tom.2. tract.30. c.7. num.131.* ſufficit ergo dicere, Peccaui in Sodomia, vel in beſtialitate. Filliuc.

45. *In Sodomia ne neceſſum eſt exponere cognationis gradum?* Aliquis putauit cognationem in linea recta explicandam, quia mutat ſpecies. Exiſtimo ſatis eſſe dicere: Coiui cum conſanguineo, aut cum affine, quia nec miſcetur caro, nec contrahitur affinitas, nec linea variat ſpeciem. *Committit quis Sodomiam cum à ſe baptizato, vel adoptato.* Haud tenetur circunſtantiam aperire, vt *Azorius* aſſeruit citat. Azor.

46. *Explicanduſnè gradus in Inceſtu?* Probabile eſt inter cognatos non ſolum explicandam eſſe lineam, ſed & gradum; & Inceſtum cum matre differre ſpecie ab inceſtu cum ſorore, aut filia propter grauiſſimam violationem pietatis. At *Hurtado d.9. de ſacr. pœn. diſt.4.* probabiliter docet eſſe eiuſdem ſpeciei inceſtum in eodem gradu, & linea; quamuis eo grauiorem, quo gradus eſt vicinior ſtipiti. Satis dicere: *Rem* Hurtad.

habui cum conſanguinea in linea recta. Scio Caietanum aſſ ruiſſe, etiam in diuerſa linea ſpecie inceſtum non differr quare ſatis dicere: *Commiſi inceſtum toties.*

47. *Delinquit fœmina cum Sacerdote Religioſo; eſt neceſſa rium circunſtantiam ſacerdotij, ac Religionis explicare?* Suff cit alteram manifeſtare; quia vota ſolemnia caſtitatis, qu emittuntur tam in profeſſione Religioſa, quàm in ſacrorur
Sanch. ordinum ſuſceptione ſunt eiuſdem ſpeciei. Sic *Sanchez tom.2 de matr.lib.7.d.27.n.27. Sufficitne dicere, rem habui cum ha-*
Pallao. *bente votum caſtitatis?* Negat Pallao, ſed alij probabiliter af- firmant.

48. *Occidit fœmina virum, vt nuberet cum Amaſio, & poſt- ea fornicata eſt cum eo, debet ne huiuſmodi exponere in confeſ-*
Henriq. *ſione hanc circunſtantiam?* Affirmat *Henriquez lib.5.c.6.n.3.* quia eo pacto, quo tale crimen eſt impedimentum Matrimo- nij, eſt etiam conſtitutiuum ſpeciale talis fornicationis in
Leſſio. gradu peiori. Hæreo *Leſſio lib. 4. cap. 3. dub. 6. num. 45.* ne- ganti, dum aſſerit, impedimenta Matrimonij, quæ impoſita ſunt in pœnam delicti, & non habent ſpeciale motiuum vir- tutis, non addere nouam malitiam fornicationi in confeſſio- ne exprimendam.

49. *Rem habuit quis cum Turca, Iudæa, aut Hæretica: ne- ceſſe ei exponere diſparitatis cultus circunſtantiam?* Affirmat
Leſſ. *Leſſius lib.4.cap.3.dub.6.num.43.* quia huiuſmodi concubi-
Azor. tus ad ſacrilegium reducitur. Sentio cum *Azorio p.3.lib.3. cap.29.quæſ.3.* hanc circunſtantiam ſpeciem non mutare, ſed tantum aggrauare fornicationis ſpeciem, vnde ſecluſo ſcandalo, ſubuerſionis periculo, Religionis contemptu, & reſeruatione Epiſcopali, ſatis dicere: *Fornicatus ſum to- ties.*

50. *Moroſè quis delectatur de virgine abſque intentione inferendi vim: tenetur ne explicare virginitatis circunſtan-*
Leſſ. *tiam?* Negatiuè reſpondeo cum *Leſſio lib.2.cap.10. dub.1. num.8.* quia non expetit libidinem cum iniuria. Addiderim defloratorem virginis ſponte conſentientis non teneri cir- cunſtantiam virginitatis explicare; quia conſentiente illa, non adeſt ſtuprum. Idem de raptu fœmina conſentiente, aſſerendum eſt.

51. *Confeſſarius rem habens cum pœnitente, debet ne ex-*
Filliuc. *ponere filiationis ſpiritualis circunſtantiam?* Aſſerit *Filliucius tom.1.tract.10.cap.5.num.187.* de Confeſſario præſenti, qui actu illius confeſſionem reciperet, non de eo, qui aliàs rece- pit; quia præſens Confeſſarius, qui in actu confeſſionis, vel

imme

immediatè poſt delinquit, iniuriam ſpecialem infert ſacramento. At qui aliàs receperit confeſſionem, liber adeſt, cùm ſacramentum pœnitentiæ propriè ſpiritualem cognationem non inducat.

52. *In Iactantia de mortali opus eſt exponere ſpeciem peccatorum?* Aſſerit *Sanchez ſum.tom.*1*.lib.*1*.cap.*3*.num.*13. At tanti viri venia, ſi Iactantia non fiat cum complacentia & approbatione efficaci, ac ratificante, crediderim neceſſarium non eſſe ſpeciem peccati exponere; quia omnis Iactantia de peccato mortali eſt eiuſdem ſpeciei, quatenus peccata mortalia aſſumuntur, vt inſtrumenta ad gloriam comparandam. Sanch.

53. *Explicandáne in iniurijs, in detractionibus, in iudicijs temerarijs ſpecies?* Sufficit dicere: Toties proximum iniuria affeci: Toties detraxi, ſeu temerè iudicaui; quia omnes iniuriæ ſunt eiuſdem ſpeciei. *Fagundez part.*2*. lib.*3*.cap.*5*.n.*3. Fagund. *An non diffamare aliquem dicendo falſum, differt ſpecie à diffamatione, dicendo verum occultum?* Ita planè, quia illud opponitur iuſtitiæ, hoc charitati. *Granadas* 3*.p. cont.*7*.tract.*9*. d.*9*.ſect.* 3*.num.*20. Granad. At conueniunt in ratione formali, quæ eſt intentio auferendi alteri famam. Porro in iudiciis temerariis, quamuis alioqui ſit iudicium phyſicè diuerſum: Clericus furatur: Laicus eſt hæreticus; tamen ſunt iudicia eiuſdem ſpeciei atomæ in genere moris contra iuſtitiam commutatiuam prohibentem lædi famam alterius extrinſecè per iniurias, aut detractiones: intrinſecè per iudicia temeraria.

54. *Debet quis odio graui delinquens, ſpeciem exponere: odio proſecutus proximum circa vitam, ſeu circa famam?* Eiuſdem ſpeciei legi apud Bonacinam; quia hæc ſunt voluta ſub vna formali ratione nocendi proximo. Aſt cum *Suario de charit.d.* 6*.ſect.*2*.num.*2. affirmo diuerſæ eſſe ſpeciei peccata odij circa vitam, & circa famam ad diuerſa præcepta attinentia; quia alioqui qui cogitatione delinquit contra quintum, & contra octauum præceptum, ſufficienter exprimeret fatus bis contra vnum, aut alterum deliqui. Suario.

55. *Apoſtata, qui in totum recedit à fide, tenetur exprimere apoſtaſiam?* Sufficit ſe hæreticum profiteri; quia apoſtaſia ab hæreſi ſpecie non differt: ſed ſecundùm magis & minus: nam apoſtata recedit in toto, hæreticus in parte. *Sanchez ſum lib.* 1*.cap.*7*.num.*17. Exponenda ne hæreſis ſpecies? Non; quia omnes ſe habent materialiter ad ſpeciem peccati. *Reginaldus tom.*2*.lib.*6*.c.*4*.n.*114. Sanch. Regin.

56. *Sufficit fornicario dicere ſe deliquiſſe contra caſtitat cum ſoluta, non exprimendo fornicationem?* Aſſerunt ali
Turriã. apud *Turrianum de Pœn. quæſt. 9. art. 2. d. 29. dub. 2. ad arg* Non improbat ipſe, ſed vſui in contrarium agenti hæreſ mus.

57. *Furatur quis in loco ſacro: ſi res eſt ſacra proculdubio e ponenda eſt circunſtantia. At ſi prophana ſit res; v. g. crume crantis in Eccleſia, explicanda ne?* Etiam ſi res furtiua p
Suar. phana ſit, exponendam ſacri loci circunſtantiam, *Suarius t de Relig. lib. 3. cap. 4. num. 7.* affirmat probans Ioannis Pa ſententiam *cap. quiſquis, q. 9. ſacrilegium committitur auſer do ſacrum de ſacro, vel non ſacrum de ſacro, aut ſacrum de n ſacro.* At tamen τὸ *vel non ſacrum de ſacro* expoſuerim res non ſacra ſit in Eccleſia velut ſub illius poteſtate rati ne cuſtodiæ, pignoris, mutui, vel depoſiti. Verùm ſi adeſ ſolum per accidens, vt in caſu propoſito, exiſtimo non e ſacrilegium, quia talis fur haud ſpecialem iniuriam Eccl ſiæ infert.

58. *Furatus quis rem ſacram de loco ſacro, ſatisfacit a cendò: Furatus ſum rem ſacram, vel. Furatus ſum de loco ſacr* Ita planè; quia vtrumque eſt eiuſdem ſpeciei contra Religi
Fagund. nis virtutem. *Fagundez p. 2. lib. 4. c. 5. n. 21.*

59. *Copula illicita in oratorio alicuius domus, in ſacriſtia, cubiculis aut aliis locis Regularium, in campanarum turri, a in porta Eccleſiæ forienſecus eſt ne ſacrilegium in confeſſione e plicandum?* Non; quia per locum ſacrum ſolum corpus ipſu
Azor. Eccleſiæ conſecratæ, aut benedictæ intelligitur. Ita *Azori p. 3. lib. 3. cap. 27. q. 13.*

60. *Tactus impudici in loco ſacro habent ne ſpecialem ma*
Suar. *litiam in confeſſione aperiendam?* Aſſerit *Suarius tom. 1. de Reli lib. 3. cap. 7. num. 11.* quia licet non extet præceptum Eccl ſiaſticum niſi de ſanguinis, & ſeminis effuſione; prohibet v legis naturalis in Eccleſia fieri actus turpes ob reuerentia loci. Attamen probabiliter iudicarim malitiam ſacrileg non conſurgere ex lege naturali, ſed ex Eccleſiaſtica proh bente ſacra fieri, & diuina officia recitari in Eccleſia poſt ſan guinis, ſeu ſeminis effuſionem. Vnde ſi tactus impudicos pol lutio comitata non eſt, haud opus exprimi circunſtantia
Vaſq. loci. Ex *Vaſquez in 1. 2. tom. 2. q. 72. art. 6. d. 98. cap. 3. num.* Addo ex eodem *num. 6.* nec pollutionem occultam in Eccle ſia eſſe ſacrilegium; quia ideo effuſio ſeminis in Eccleſia eſ ſacrilegium, quòd polluat Eccleſiam, quod non facit occul
Suar. ta. Attamen hæreo *Suario tom. 1. de Relig. lib. 3. cap. 7. num. 4* affirmant

affirmanti ſacrilegium eſſe, quia actus ille ex genere ſuo Eccleſiæ repugnat ſanctitati. Alioquin ſpecies peccati ex futuro penderet euentu.

61. *Tenetur ne diuinator exprimere, num exercuerit chiromantiam, pyromantiam, hydromantiam, &c. Seu an diuinauerit cum pacto dæmonis, nécne?* Negat *Reginaldus tom.1. lib.6. cap.4. numero* 114. quia hæ circunſtantiæ non mutant ſpeciem. Regin.

62. Teneor exponere, an violarim ieiunium per eſum carnium, aut per duplicem comeſtionem? Reſpondet *Granado in 5.. contr.7. tract.9.d.9. n.22.* ſufficientem eſſe huiuſmodi confeſſionem: *Toties ieiunium fregi*, quia vtraque fractio eidem virtuti temperantiæ opponitur. Gran.

63. *Deliquiſti ex confidentia Bullæ vel Iubilæi: opus ne exprimere?* Non; quia ſpeciem non mutat, *Fagundez part.2.lib.4. cap.5. n.8.* actore. Fagund.

64. *Proiecit quis Breuiarium in pelagus, aut venenum alicui propinauit: neceſſarium ne aperire cauſam, & effectum ſecutum?* Sufficit aut ſe accuſare de breuiarij proiectione, aut veneni propinatione: aut omiſſionem officij, & homicidium; quia in prima confeſſione aperit peccatum in cauſa, in ſecunda autem exprimit in effectu. *Vaſquez 1.2.tom.1. dict.94.cap.3. num.16.* Vaſq.

65. *Obijcit ſe quis delinquendi periculo, & mox peccat: ſatiſne confiteri peccatum?* Satis; quia vnicum eſt peccatum, niſi notabilis mora intercеſſerit. *Sanchez ſumm.tom.1.lib.1.cap.8. num.4.* Sanch.

66. *Quis pluribus peccatis committendis per ignorantiam ſe exponit, quam de facto commiſit. v.gr. cognoſcit quis fœminam vincibiliter vel affectatè ignorans qualis illa ſit: exponit ſe periculo adulterij, inceſtus, ſacrilegij. Quæſierim. ſi poſtmodum compererit ſolutam eſſe, ſufficit ſe fornicatum eſſe indicare?* Explicanda eſt ignorantia affectata, qua tot peccatorum ſpecie diſtinctorum periculo ſe ſubiacuiſſe compererit. *Sanchez ſum. tom.1.lib.1. cap.17. num.23.* Sanch.

67. *Finis continet malitiam: verbi gr. furatur quis propter fornicationem, aut confitetur propter inanem gloriam: tenetur ne vtrumque confiteri?* Si finis continet malitiam grauem, (vt in primo caſu) tenetur; quia addit actui nouam malitiam. Si autem venialem malitiam continet, (vt in caſu ſecundo) non tenetur. Verùm in primo caſu non oportet circunſtantiam finis explicari, vt finem, ſed explicari poteſt, vt diſtinctum peccatum: Furatus ſum, & mox, Habui intentio-

Conin. nem fornicandi. Ex *Coninch. de ſacr. d. 7. dub. 4. num. 42. Qui ſi finis nullam habeat malitiam præter malitiam obiecti: v. omittit quis ſacrum propter ſtudium.* Nullo pacto eſt explicandus finis, quia ſtudium nec venialem habet malitiam ab ipſa omiſſione diſtinctam. Sic *Vaſquez 1. 2. diſt. 9 cap. 3.* Vaſq.

68. *Peccauit quis coram aliȷs, qui in ſcandalum ideo addicti ſunt: quidnam exponendum?* Aperiendus numerus perſonarum, & ſpecies peccatorum, ad quæ alij inducti ſunt. Exponendum, an ruina alterius fuerit formaliter volita: an vero ſolum interpretatiuè, & in cauſa. Fatur Magiſter meus Hurtado de *Mendoza 2. 2. d. 173. ſect. 8. §. 61.* Scio excuſari a ſcandalo qui coram aliis delinquunt, vel quia videntes in ſunt in bono ſtabiles, vt nullo modo cenſeantur ſcandalum paſſuri: vel quia adeò profligati, vt ex aliorum crimine minimè immutandi videantur. Sic & Magiſter meus *Ioannes de Salas 1. 2. tom. 1. tract. 7. d. 46. n. 11.* Hurt. Salas.

69. *Sollicitauit vir fœminam: tenetur ne exprimere cum fornicatione ſcandalum?* Minimè; quia plerumque fœmina à viro ſollicitatur. *Ipſa ſollicitauit virum?* Exprimere debet quod inſolitum eſt. Vir etiam exponat ſi adeo precibus importunis eſt vſus, vt violentiæ poſſunt æquari. *Salas 1. 2. tom. 2. tract. 13. d. 5. ſect. 15. n. 133.* Salas.

70. *Explicanda ne circunſtantia ignorantiæ inuincibilis in ordine ad cenſuras?* Etiam; quia ab illis excuſat, ſicut excuſat à tranſgreſſione præcepti humani. *Quid de ignorantia affectata?* Si non affectatur ad liberius viuendum, aliquando minuit culpam; ſi verò affectetur ad liberius viuendum, conſtituit ſpecialem malitiam aduersùs voluntatem ſeruiendi Deo. *Palao tom. 1. tract. 7. d. 1. p. 16. n. 3.* At *Sanchez auctore ſum. tom. 1. lib. 1. cap. 17.* aggrauat ſolum notabiliter intra eandem ſpeciem, ideò haud neceſſariò explicanda. Palao.

71. *Furatur quis coram iudice, ſeu cum periculo vitæ manifeſto: tenetur hanc circunſtantiam confiteri?* Aſſerit *Vaſquez 1. 2. tom 2. quæſt. 73. art. 9. dub. 3.* quia duo peccata gerit, furti, ac temeritatis. Hæreo *Tannero 1. 2. d. 4. quæſt. 1. dub. 3. num. 72.* exiſtimanti non teneri; quia non vult directè pœnæ, aut periculo ſubiacere. Vaſq. Tann.

72. *Exponenda ne circunſtantia delinquendi in die feſto, in hebdomada ſancta, in communionis die?* Abnego cum *Henriquez lib. 5. cap. 6. num. 6.* quia circunſtantia hebdomadæ ſanctæ, aut diei communionis tantum eſt aggrauans. At diei feſti delictum nec grauius eſt, quia in die feſto prohibetur Henriq.

opus

opus ſeruile corporale; non ſpirituale, quale metaphoricè peccatum dicitur.

73. *Tenetur quis aperire, an peccatum commiſſum ſit poſt confeſſionem vltimam?* Non niſi ob aliquam circunſtantiam mutantem ſpeciem, aut conſtituentem hominem in proxima occaſione peccandi .v.g. rubore quis afficitur de aliquo crimine, poteſt generaliorem confeſſionem facere, & illud peccatum ſimul confiteri non explicando, an aliàs confeſſum ſit; quia id parum variat confeſſarij iudicium. *Quid de pœnitentia grauiori imponenda, ſi expreſſiſſet nouum eſſe peccatum?* Poterit ipſe pœnitens maiorem ſibi pœnam adaptare. Sanchez apud *Bonacin. de ſacr. dict. 5. quæſt. 5. ſect. 2. part. 2. §. 7. diff. 4. num. 5.* Sanch.

§. 6. De circunſtantia. Quoties, ſeu de numero actuum obiectorum, & Præceptorum.

74. *Aſſolent peccata multiplicari aut ex multitudine actuum, aut obiectorum, aut Præceptorum. Rogarim in primis, quoad actuum multitudinem: An meretrix (verbi gratia,) tenetur numerum peccatorum exprimere?* Satis eſt exprimete tempus, quo perſtitit in proſtibulo. *Fagundez p. 2. lib. 3. cap. 4. num. 11.* Aduertens teneri ſaltem ſpecies peccatorum exprimere.

75. *Exponenda ne oſcula, & tactus poſt actum venereum?* Suarez *in 3. p. tom. 4. d. 22. ſect. 2. n. 8. & 9.* aſſerit eſſe nouum peccatum, quia ad nouam copulam dirigitur. *At Henriquez lib. 5. cap. 5. num. 5.* aptè abnegat nouum peccatum, ſi huiuſmodi tactus non dirigantur ad nouam copulam, ſed ad complementum præcedentis. Suar. Henriq.

76. *Operam dat quis actibus impudicis, & oſculis, ſed non ad copulam ordinando; quæ tamen poſtea ſecuta ſit: tenetur ne vtrumque confiteri?* Tenetur; quia ſunt diſtincta peccata. *Hurtado de ſacr. d. 9. dif. 6.* Hurtad.

77. *Actus mali interni continuati quónam modo ſunt in confeſſione exprimendi quoad numerum?* Iuxta interruptionum numerum, ſiue interrumpantur per actum contrarium, ſiue per obliuionem, ſiue per ſomnium; quia tales actus nullam habent continuationem, cum vnus ab alio non dependeat. Sic *Vaſquez in 3. tom. 4. quæſt. 91. a. 1.* Ego quidem de obliuione & ſomno negarem cum *Salas 1. 2. tom. 2. tract. 13. d. 5. ſect. 8. num. 85.* quia accidentaliter ſe habent circa actum, qui mutatus non eſt per contrarium. Vaſq. Salas.

78. *Retinet quis per annum rem alienam: quot peccata committit?* Scio probabile vnum peccatum committere, etiamſi plures occaſiones reſtituendi fuerint oblatæ, aut pluries propoſitum non reſtituendi conſeruarit, dummodo

non renouauerit, aut confirmauerit nouo actu: aut dete minans reſtituere, data occaſione non geſſerit. At tam

Leſſius. *Leſſius lib. 2. cap. 22. dub. 3. num. 11.* aſſerit voluntaria rei alienæ retentionem diſcontinuari, ſi obligatus reſ tuere, fiat impotens: per actum contrarium: per ſo num: per inconſiderationem: vel obliuionem: ſi credit exigit, & ipſe non reſtituit: ſi videt illum egere, & non ſo uit. Quoad ſomnum, obliuionem, aut inconſideratione non approbo; quia accidentaliter ſtanti propoſito ol ueniunt.

79. *Per actus contrarios quis interrupit voluntatem pr uam, v. gr. non reſtituendi, & poteſt explicare numerum pecc*

Vaſq. *torum, tenetur ne explicare moram?* Non tenetur, *Vaſquez aſſ rente in 3. part. tom. 4. quæſt. 91. art. 1. dub. 3. num. 36.* At ſi alit non poſſit numerum interruptarum exponere, tunc neceſſa riò moram deberet exprimere.

80. *Poteſt quis, adhibita diligentia, numerum peccatoru exactè declarare, ſufficit ne moram exprimere?* Quamuis actu interrupti, & retractati ſint plura peccata, in explicando ta men numero peccatorum non eſt ſeruandus rigor metaphy ſicus: ſed ſufficit confeſſario pœnitentis ſtatum conſtare qui ſufficienter illi aperitur, ſi dixerit: Retinui rem alienam aut officium diuinum omiſi per annum; quia moleſtum eſſe

Granad. maiorem imponere obligationem. *Granado in 3. p. cont. 7 tract. 9. d. 10. num. 8.*

81. Aſſolet pœnitens, quando numerus peccatorum ex actè non venit in mentem, addere, *plus*, *vel minus?* poſte vltra, vel citra numerum confeſſum aliqua veniunt in men tem: an neceſſarium eſt exprimere? Sufficit quod poſt nu

Fagund. merum veriſimilem addidit: *plus, vel minus. Fagundez par te 1. libro 3. cap. 5. numero 9.* Ego ſi confeſſus decem, recor darer viginti commiſſe, non quieſcerem; quia illa addi ta particula, *plus*, *aut minus*, hanc vim habet: *Poco mas o menos*, & ad duo vel tria vltra vel citra eſt ſolum exten denda.

82. *Profectò circa obiectorum numerum certum cum ſit, poſſe in eodem actu plures malitias reperiri: rogo, an in confeſ ſione debeant exponi?* Ita planè; quia numerus obiectorum per tinet ſubſtantialiter ad actus indiuiduationem, qui explicari

Vaſq. debet in indiuiduo. Sic *Vaſquez in 3. part. tom. 4. quæſtion. 91.*

Suar. *art. 10. dub. 4. num. 8.* At *Suarius in 3. part. tom. 4. diſt. 22. ſect. 5. numero 35.* putat plura numero obiecta concurrere vt vnum moraliter, & vnum numero peccatum conſtituere: eſſe

tamen

tamen diſtinctè explicanda, quia peccatum aggrauant. At cùm intra eandem ſpeciem aggrauent, numerus obiectorum haud neceſſariò confitendus. Itaque in *Vaſquez* ſententia determinatus non ieiunare tota Quadrageſima quadraginta peccata committit: cui vnico voluntatis actu ſtatuit non recitare per annum officium, tot peccata gereret, quot anni ſunt dies, &c. *Maledicit quis vno ſermone Deum, Virginem, Apoſtolos.* Tredecim peccata committit. *Furatur plures oues vnius domini*, eſt vnum peccatum: *Plurium dominorum pro indiuiſo*, etiam vnum. *Plurium pro diuiſo*, ſunt peccata diuerſa. *Vaſquez. Lædens vno verbo famam plurium perſonarum.* Plura peccata gerit. *Multo quis vnico ictu occidit.* Multorum homicidiorum eſt reus. *Si ſunt Clerici occiſi, aut vulnerati?* Multas percuſſor excommunicationes, & irregularitates incurrit. *Suarius de cenſ. diſt. ſect. 3. num. 8.* quia tres iniuriæ Eccleſiæ conſurgunt. *Recogitat quis in pollutione tres coniugatas ſimul?* Tria peccata diſtincta gerit in confeſſione aperienda. *Henriquez libro 5. capite 8. numero 8. Inducit vno verbo tres ad peccandum.* Tria peccata committit. *Sanchez ſumm. tom. 1. libro 1. cap. 6. numero 8.* Porrò in Suarij probabili ſententia, vnum ſolummodo his in caſibus peccatum perpetratur. Vnde ſi circunſtantia tantum aggrauans non eſt neceſſariò aperienda in confeſſione numerus obiectorum non erit neceſſariò explicandus. *Exiſtens quis in peccato vnica verborum prolatione, aut ablutione viginti baptizat: vna abſolutione plures abſoluit: quid?* Vnum peccatum ſolummodo perpetrat, quia licet ſint plura Sacramenta, per modum vnius miniſtrantur. *Tannerus 2.2. diſt. 4. quæſtion. 2. dub. 4. Vnico quis iuramento rogatus de pluribus articulis, plura mendacia confirmat: quodnam crimina?* Vnum periurium, nec tenetur numerum explicare. *Henriquez lib. 5. capite 5. numero 6. Quis plures fidei articulos vincibiliter ignorat.* Vnicum pecatum gerit, ſicut qui plures horas vna die omittit recitare. *Suarius de fide d. 15. ſect. 1. num. 7.*

Vaſq. Vaſq. Suar. Henriq. Sanch. Tann. Henriq. Suar.

83. *Circa numerum denique præceptorum quid obſeruandum?* Tunc plura præcepta conſtituunt actum multipliciter peccaminoſum, quando diuerſam virtutem reſpiciunt. Vnde ratione diuerſorum præceptorum actus contrahit malitias diuerſæ ſpeciei: niſi eadem virtus pluries per eundem actum violaretur reſpectu diuerſorum præceptorum, verbi gratia, coniugatus rem habens cum coniugata, duplex committit

adulteræ. Contra verò qui omittit ſacrum die Dominica i
qua aliud Feſtum de præcepto incidiſſet;vel ieiunium vigili
occurrentis in die Quadrageſimæ: vnum peccatum ageret
quia hæc præcepta eandem virtutem reſpiciunt: hoc tempe
Vaſq. rantiæ, illud Religionis *Vaſquez in 3. part. quæſt. 91. art.*
dub. 4. num. 9.

84. *Furatur quis rem ſacram de loco ſacro: quot ſacrilegio*
Fagund. *rum eſt reus?* Vnius, ob vnicam virtutem violatam. *Fagunde*
p. 2. lib. 4. c. 5. n. 21. Teneor ad officium diuinum ratione benefic
& ordinis ſacri. Vnicum peccatum, quia contra vnam Reli
gionis virtutem. *Fagundez citat. n. 35.*

85. *Pluribus iuramentis, aut ſcripturis, pluribus votis obli*
gatus ad rem agendam, aut non agendam, omnia violaui: quo
peccata commiſi? Vnum, ſic in confeſſione aperiendum: vio
Henriq. laui vnum iuramentum, aut votum. *Henriquez lib. 2. cap. 5*
num. 6.

86. *In quadrageſima confeſſionem inualidam agens delinquit,*
contra præceptum diuinum de integritate confeſſionis, & contra
Eccleſiaſticum de confeſſione annua: quot peccata geſſit? Vnum:
Fagund. quia præceptum Eccleſiæ diuino ſubordinatur. *Fagundez*
p. 2. lib. 3. cap. 5. num. 8.

87. *Quis Euchariſtiam ſumens in peccato duo præcepta vio-*
lat, vnum confeſſionis ante communionem, alterum dignæ ſuſce-
ptionis Euchariſtiæ: quot crimina perpetrat? Vnum contra di-
gnam ſuſceptionem Sacramenti; quia præceptum confeſſionis
Azor. præuiæ in hunc finem ordinatur. *Azorius part. 1. lib. 10. c. 31.*
quæſ. 11.

88. *Celebrat quis cum peccato mortali, & excommunica-*
tione: quot perpetrat crimina? Vnum, quia vtrumque præ-
ceptum prohibet communionem eiuſdem virtutis
intuitu, ſcilicet Religionis. *Vaſquez*
in 3. part. tom. 3. d. 106.
cap. 1. num. 6.

* * *

EXA

EXAMEN III.

Circa materiam de Conſcientia.

Capvt Primvm.

De eſſentia Conſcientiæ.

1. QVID *eſt Conſcientia?* Actus intellectus practici iudicantis aliquid hîc & nunc agendum eſſe, vel fuiſſe tanquam bonum honeſtum: vel fugiendum eſſe, aut fuiſſe tanquam inhoneſtum. Vnde Conſcientia partim ſe extendit ad opera noſtra præterita ea accuſando tanquam malè facta, aut tanquam rectè geſta commendando: partim verò ad opera futura, dictando, vtrum agenda vel omittenda ſint. Verum conſcientia de agendis ſeu omittendis actus eſt à Prudentiæ virtute elicitus.

2. *Quotuplex Conſcientia?* Multiplex planè. Recta, Erronea, Probabilis, Dubia, Scrupuloſa.

3. *Num vlla quæſtio de Conſcientia Recta?* Nulla prorſus; ſiue enim præcipiat, ſiue prohibeat, ſic obligat voluntatem, vt grauiter, aut leuiter iuxta materiam delinquat, ſi illam non ſequatur.

Capvt II.

De Conſcientia Erronea.

4. QVænam *Erronea Conſcientia?* Quæ obiectum aliter ac eſt, agnoſcit. Conſcientia autem huiuſmodi aſſolet iam inuincibiliter, iam vincibiliter errare.

5. *Num delinquit, qui contra Conſcientiam errantem agit?* Delinquit planè vel lethaliter, vel venialiter qualiter ipſa Conſcientia dictat: ſi tamen inuincibiliter erronea dictat aliquid agendum, quod reuera fugiendum fuiſſet. Nam inuincibiliter errans Conſcientia vim habet obligandi, iuxta id, quod ipſa dictat: inuincibiliter autem ad non agendum contrarium. *Quid ſi tantum dictet aliquid eſſe peccatum in genere?* Probabile exiſtimo tantùm eſſe veniale.

6. *Ex Conſcientia Erronea delinquens cuiuſnam ſpeciei pec-*

catum perpetrat? Illius planè, quam Conſcientia apprehendi[t] quia affectus ad huiuſcemodi ſpeciei peccatum allicitur. E[x]puo in terram credens me delictum ſacrilegij committere c[ontra] loci ſacri reuerentiam, peccati ſacrilegij ſum reus, ſi re ip[ſa] expuo priuſquam me ab iſto expediam errore.

7. *Si aliquis eò perplexitatis deueniat vt vtrumque oppoſi[torum] torum exiſtimet eſſe peccatum, eóque errore nec per ſe nec p[er] alium applicare ſe poſſit: quidnam præſtabit?* Eligere deb[eo] quod minus malum apparet. Quod ſi quod minus malu[m] apparet ſecutus adhuc errem in ipſa minoris apparenti[s] mali electione, non delinquam; quia nemo neceſſitat[e] peccat.

CAPVT III.

De Conſcientia Probabili.

8. QVanam *Probabilis Conſcientia?* Quæ iudicium contine[t] alicuius rei ex opinione probabili. Probabilis autem opinio ea dicitur, quæ rationibus innititur alicuius momenti. Vnde aliquando vnus tantùm Doctor grauis admodum opinionem probabilem poteſt efficere; quia vir doctrinæ ſpecialiter additus haud adhærebit ſententiæ cuilibet niſi præſtantis, ſeu ſufficientis rationi vi allectus.

9. *Num licet opinionem probabilem ſequi, relicta probabiliori?* Licet, imò & tutiori, modò non immineat aliquod periculum, ad quod vitandum prudentia, aut iuſtitia, aut charitas dictet oppoſitam ſententiam eſſe eligendam.

10. *Poſſum probabili aliorum ſententiæ aptare mea, probabiliori ac tutiore relicta?* Ita planè, nec ſi operans contra conſcientiam agam, modo exiſtimem alienam opinionem, quam ſequor, eſſe probabilem.

CAPVT IV.

De Conſcientia Dubia.

11. QVanam *Conſcientia Dubia?* Quæ circa vtramque contradictionis partem ſuſpenſa eſt, & neutri aſſentitur.

12. *Delinquit ne, qui contra conſcientiam practicè Dubiam operatur?*

operatur? Qui operatur cum dubio, an hîc & nunc opus ſit licitum, nec ne, delinquit, peccato ſcilicet eiuſdem rationis, & ſpeciei, cuius eſt res, de qua dubitat: quia qui anceps operatur, ſe periculo delinquendi exponit.

13. *Qui aliquid præſtat non practicè, ſed ſpeculatiuè tantùm dubitans, num ſit malum, delinquit ne?* Minimè; quia prudenter operatur, cùm ex iuſta cauſa dubium deponat, v.g. ſi dubitat, an liceat capere rem alienam, ſi hîc & nunc credat, id ſibi licere propter extremam neceſſitatem, à furti crimine excuſatur; quia practicè non dubitat.

14. *Quónam modo Conſcientia practicè Dubia deponetur, ſpeculatiuámque vincetur dubium?* Duo requiruntur. Primum, debità diligentia ad inquirendam veritatem. Secundum, iuſta aliqua cauſa mutandi iudicium, ſeu deponendi practicè dubium ſpeculatiuum, ſcilicet conſilium doctrina pollentium virorum. Verùm iuſta cauſa contra ſpeculatiuum iudicium eſt poſſeſſio, quæ præſtat, vt in dubio pro poſſeſſore iudicetur, iuxta illud: Melior eſt conditio poſſidentis.

CAPVT V.

De Conſcientia Scrupuloſa.

15. *QVid Scrupuloſa Conſcientia?* Profectò Scrupulus non eſt Conſcientia appellanda, cùm non ſit iudicium: ſed vana apprehenſio, & hinc ortus timor peccatum alicubi eſſe, vbi non eſt.

16. *Quódnam, precor, hominis ſcrupuloſi indicamentum?* In vna vel pluribus materiis frequenter dubitare, præter conſuetum morem interrogando: aliàs diligentem curam ſuæ habere Conſcientiæ: credere aliquid eſſe peccatum ob leuem rationem: quæcunque in dubium reuocare, & aliquando ſuſpenſum manere: contra ſapientum denique, imò contra proprium iudicium frequenter, nihilominus inquietum eſſe. Hi quidem in cauſa aliena plerunque ſine formidine iudicant, hominémque abſoluunt. At verò ſi idem caſus illis eueniat, ſtatim peccatum ineſſe formidant.

17. *Num contra ſcrupulos licitum operari?* Imo conſultum. Remedia autem contra morbum huiuſmodi ſunt triplicia. Primò naturalia, vt contemnere ſcrupulos, melancholiæ mederi. Secundò, moralia, vt leges ſecundùm æquitatem interpretari, opinionem probabilem eligere, ſe ſubmittere iudicio

 aliorum.

aliorum. Tertiò, ſupernaturalia, vt ſeſe ad Dei auxilium ſpeciale diſponere, aſſiduè orare, ſollicitè cuncta manifeſta peccata cauere.

Capvt VI.

Praxis, ſeu reſolutiones Societatis Iesv *Schola circa materiam de Conſcientia.*

§. 1. *De Conſcientia erronea.* 18. Dixiſti, agere cum Conſcientia erronea dictante actum eſſe lethalem, peccatum mortale eſſe: rogo, An peccatum hoc habeat ſpecialem malitiam contra præceptum, vel virtutem? Minimè, ſed generalem quandam rationem peccati determinandam ex tali, ſeu tali materia circa quam verſatur. v.g. falsò exiſtimo hodie eſſe Vigiliam, & non ieiuno: eiuſdem ſpeciei peccatum gero ac ſi verè vigilia eſſet: & ideo non eſt opus in confeſſione exprimere Conſcientiæ errantis circunſtantiam: ſed ſufficit proferri: non ieiunaui in Vigilia. *Salas in* 1.2. *tract* 8. *d.* 1. *ſect.* 33. *num.* 28. ſcio *Valentiam tom.* 4. *d.* 7. *q.* 11. *p.* 7. contrarium tradidiſſe. (Salas. Valent.)

19. *Eſt ne ſemper mortale crimen, contra conſcientiam errantem agere?* Aliquando eſt veniale, ſuámque grauitatem, aut leuitatem à grauitate aut leuitate materiæ ſumit, in qua errat Conſcientia: & à diuerſitate iudicij falsò ſuadentis, vel monentis; quia Conſcientia dictare poteſt, vt peccatum mortale, etiamſi materia ſit leuis; & vt peccatum veniale, etiamſi ſit grauis materia. *Azorius tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 8. *q.* 5. (Azor.)

20. *Suppone aliquem eò erroris deuenire, vt vtrumque oppoſitorum ei peccatum ſit v. g. mentiri, eſt delictum: non mentiri, vt proximum à graui periculo eripiam, etiam contra charitatem crimen eſt mihi erranti. Die feſto ſacrificaturus pro populo recordatus me non ieiunum, ab altari abſtinere decerno: non poſſum populum ſine ſcandalo dimittere, nec adeſt alius ſacerdos. Si non audio ſacrum paſtor ouium, contra præceptum delinquo: ſi auditurus, gregem à lupis comminuendum relinquo, pecco: quid tunc?* ſi non habeo, quem conſulam, minus malum eligam. Primo in caſu minus malum mentiri, vt culpa grauior contra charitatem euitari poſſit. In ſecundo Miſſæ audientiæ operam dabo, ne populus ſcandalo feriatur. In tertio, vt proximi prouideam vtilitati, templum non adibo. *Quid ſi quod minus malum apparet, ſecutus, adhuc errem?* Non delinquam. *Quid ſi ita anceps errauero, vt mihi minus malum repræſentetur?* Tunc

quidquid

quidquid egero, non peccabo; quia nemo neceſſitate peccat. Ex *Laymano, Baldello, Caſtro Palao, & alijs.* Laym.

21. *Dixiſti vnum Doctorem doctum ſufficere ad opinionem probabilem conſtituendam: an aliqua addeunda conditio?* ſine vlla conditione aſſerit *Filliucius tom.* 2. *tract.* 21. *cap.* 4. *n.* 134. Addiderim tamen non ſufficere Doctorem doctum eſſe, ſi pius ſimul non ſit: etſi ſingularis eius opinio ſit contra communem; tunc enim talis opinio deberet irrefragabili niti ratione, vt eſſet admittenda. §. 2. *De Conſcientia probabili.* Filliuc.

22. *Eſt opinio ſpeculatiuè probabilis: rogo, an ſit in praxi tuta?* Aſſero ex *Sanchez de matr. lib.* 7. *d.* 7. non omnem opinionem probabilem ſpeculatiuè eſſe tutam in praxi; vnde aliquæ Doctorum ſententiæ ſapientes ſpeciatim laxationem, aut mitiorem legum interpretationem à communi Doctorum placito omnino recedentes, ſunt ſpecialiſſimo, prudentiæ pondere librandæ. Sanch.

23. *Occurrunt duæ ſententiæ probabiles, tenetur quis ſequi probabiliorem?* Non, quia reprehendi non poteſt vt imprudens, & temerarius qui rationi, authoritatíve ponderis hæret: & eſſet oneris intolerabilis, ſi teneretur ſpeciatim indoctus opiniones probabiliores veſtigare. *Sanchez tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 9. *n.* 14. Infero poſſe iudicem ſecundùm opinionem probabilem iudicare, aduocatúmque patrocinari. Sanch.

24. *An confeſſarius, aut conſultor poſſit contra propriam opinionem minus probabilem conſulere, vt pœnitentem, aut conſulentem ab onere aliquo liberet?* Poſſe *Vaſquez* affirmat 1. 2. *d.* 62. *cap.* 9. *num.* 47. Becanum ſcio diſtinxiſſe in 1. 2. *tract.* 1. *cap.* 4. *q.* 9. *n.* 16. ſed idem demum aſſeruiſſe conſtat. *Petit conſulens, aut pœnitens ſibi exprimi, quænam ſit ſententia probabilior?* Tenetur tunc illam aperire, quam ſequitur. Sed ſi ſolum de practica obligatione ſciſcitatur, poteſt conſulere, quod minus probabile iudicat: imo meliorem ſe geret conſiliarium ſæpe id conſulens, quod facilius, & cum minori periculo, ſeu incommodo præſtari poteſt. Ex eodem *Becano* diſtinguente. Vaſq. Becan. Becan.

25. *Poteſt ne Medicus habens copiam medicamentorum, exhibere minus certum, & certius relinquere, etiam ſi non habeat certum?* Non poteſt, quia charitas poſtulat, vt indigenti certiori quo poſſumus remedio ſuccurramus. *Suarez* apud Portel. v. *Opinio eligenda.* At in defectu medicamenti certi etiam quando ægroti ſalus non eſt deſperata, aſſerit *Azorius tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 17. *q.* 11. non peccare Medicum exhibentem medicamentum probabile, ſtante opinione probabiliori quod Suar. Azor.

nocebit;

noeebit; quia id, quod ex probabili ratione efficitur, reprehendi non poteſt. Aſt venia tanti viri, temeritatis Medicum incuſarem, niſi ex notitia ſpeciali ægrogantis colligat minus probabile remedium magis profuturum.

26. *Poteſt ne Medicus experimenti gratia dubio medicamento vti?* Aſſerit *Baldellus de conſc.* grauiter peccare contra iuſtitiam, quando nulla ſuppetit opinio probabilis, & aliàs adſunt remedia probabiliter profutura; quia vitam, aut ſalutem ægrotantis periculo ſine iuſta cauſa expoſuit.

Bald.

27. *Tenetur ne pœnitentis opinionem probabilem confeſſarius ſequi, relicta ſua probabiliori?* Tenetur, quia pœnitens habet ius ad abſolutionem opinioni probabili nitens. *Vaſquez* 1.2.*tom.*1.*diſt.*62.*cap.*7.*num.*40. Qui addit confeſſarium non proprium negantem abſolutionem ſecundum opinionem probabilem, ſolum venialiter delinquere. At crediderò mortaliter peccare, ſi de mortalibus facta confeſſio; quia illum obligat ad peccata alteri confeſſario detegenda, quod onus graue eſt. *Quid ſi confeſſario falſa videatur opinio pœnitentis?* Debet ſe accommodare ſi à probatis Auctoribus probabilis reputatur.

Vaſq.

28. *Quid tenendum circa eſſentialia ſacramentorum? Amplectenda ne opinio probabilior?* Exprimam mentem ex Societatis Doctoribus. Communiter aſſerunt probabiliorem eligendam, quia ex charitate tenemur proximo certiori remedio ſubuenire, ne cadat à ſalute. Vnde crediderim in ſacramentis non neceſſariis ad ſalutem id non procedere; & in caſu neceſſitatis, quando v.g. Euchariſtiæ deeſt materia certior. Verum quoties ex opinionibus circa validitatem ſacramenti altera fauet ſacramento, altera ſuſcipienti: hæc eligi debet, licet minus probabilis; quia ſacramenta infidelium gratiam inſtituta ſuo iuri cedunt, vt fidelibus faueant. Ideo danda abſolutio moribundo, qui illam in abſentia petiit, &c. quia ſtrictius charitas obligat, quàm Religio. Et Sacerdos tali in caſu Parochus contra iuſtitiam, non Parochus contra charitatem delinqueret.

29. *Quæſierim, an his in caſibus abſolutio abſolutè debeat dari?* Ita planè, quia conditio adhibenda in dubio, non in opinionibus. *Dubium eſt de poteſtate confeſſarij: poſſet ne tunc eligi opinio probabilis, probabiliore relicta?* Potiori quidem iure; quia non eſt periculum irritandi ſacramentum. Opinione enim probabili ſtante, ſicut ſtante errore communi, Pontifex Summus confert iuriſdictionem in ædificationem filiorum. *Palao tom.*1.*diſtinct.*2.*part.*5.*num.*9. Addo, quia omnis ſacerdos

Palao.

cerdos habet iuriſdictionem in venialia; vnde cum regulariter fideles aliqua venialia confiteantur, Sacerdos abſoluendo illa directè, abſoluet etiam mortalia (ſi Papa non dat iuriſdictionem) indirectè.

30. *Num liceat in mortis articulo opinionem probabilem ſequi, relicta tutiori?* Scio *Sanchez ſum. tom.* 1. *lib.*2. *cap.*1. *num.*6. negauiſſe; quia debet homo in nouiſſima animi ægritudine ei efficacius remedium adhibere. At ex aliorum ſententia, licere crediderim, quia non minus tenetur homo non delinquere in vita, quam in morte: & ſemper eſt neceſſarium aptam medicinam delictis adhibere. Probabilis opinio eſt; Ergo medicamen appoſitum. Sanch.

31. *Varietas opinionum inter ſuperiorem, & ſubditum adeſt: teneturne ſubditus obedire?* Aſſerit *Salas* 1.2. *tractat.*8. *d.vnic. ſect.*8. *num.*76. teneri ſubditum obedire, quoties poteſt abſque peccato. *At Caſtro Palao tom.*1. *d.*2. *part.*6. *num.*5. Quando ſubditus, inquit, nititur opinione probabili, quod præceptum ſit illicitum, vel extra ſuperioris iuriſdictionem: poteſt non obedire; quia vnicuique fas eſt ſequi probabilem opinionem. Salas. Palao.

32. *Eſt opinio probabilis, ſuperiorem non eſſe legitimum, quia non eſt electus, &c. teneturne ſubditus obedire?* Non quia de eius poſſeſſione probabiliter dubitat. *Sanchez ſum. tom.*2.*lib.*6. *cap.*3.*n.*29.contrarium ſentit probabiliter. Sanch.

33. *Varietas opinionum verſatur inter iudicem laicum, & Eccleſiaſticum circa iuriſdictionem: quinam eſt competens?* Eccleſiaſticus, quia maior. *Sanchez opuſc.tom.*1.*lib.*2.*c.*4.*dub.*52.*n.*2. Generaliter quidem in opinionum varietate, illa amplectenda, quæ fauet Eccleſiæ, in fauorem Religionis, Eccleſiaſticæque poteſtatis. Sanch.

34. *Scio ad rectè operandum, requiri iudicium practicum moraliter certum? hoc tamen rogarim, an oporteat vt ſit ita certum, quod omnem oppoſiti formidinem excludat?* Minimè, ſed ſufficit aſſenſus rationis probabiliter dictans, hoc vel illud honeſtè agi. *Vaſquez* 1.2.*d.*62.*cap.*5.Porro *Layman. lib.*1.*tract.*1.*c.*5.§.1. *n.*3. contrarium aſſeruit. §.3. *De Conſcientia dubia.* Vaſq. Laym.

35. *Regula illa iuris: Melior eſt conditio poſſidentis, eſt ne ſemper vera?* Aſſerit *Vaſquez* 12. *diſt.*65. *cap.*3. ſolùm in materia iuſtitiæ veram eſſe. At *Suarius tom.* 2. *de Religion. lib.*4 *cap.*5. *numero* 4. affirmat veram eſſe in omnibus virtutibus; quia eſt regula iuſtitiæ generalis, quæ in omnibus virtutibus, in quibus legi vniuerſali obedire tenemur, imbibitur. Subſcripſerim. Vaſq. Suar.

36. *Operatur quis cum dubia conſcientia, an actus ſit peccatum mortale, vel veniale: & proponente illum vti malum in* Vaſq. *confuſo: quodnam piaculum eſt?* Aſſerit *Vaſquez* 1.2. *d.* 59. *c.* 3. *n.* 10. eſſe mortale, etiamſi poſtea eſſe veniale comperiatur; quia voluntas, dum non examinat, vult illud perpetrare, qua- Valent. lecumque ſit. At *Valentia tom.*2. *d.*2.*q.*14.*p.*4. contrarium affirmat; quia velle malitiam in genere, eſt velle malitiam, quæ non excedit veniale; ſi enim excederet, haud eſſet veniali & mortali communis.

37. *An in dubijs tutior ſit pars eligenda?* Regula eſt Iuris, quæ habetur *in cap. iuuenis, de ſponſal. Tene certum, & dimitte* Palao. *incertum.* At non continet præceptum, ſed conſilium. *Palao* Becan. *tom.*1.*d.*3.*part.*6.*n.*4. Porrò *Becanus* 1.2.*tract.*1.*cap.*4.*q.*9.*n.*4. putat procedere in dubio practico, non in ſpeculatiuo; quia non obſtante dubio ſpeculatiuo de iuſtitia cambij (v. g.) peculiaris alicuius, poſſum ipſe formare iudicium practicum moraliter certum, me poſſe illud efficere, eo quod hic & nunc licitum mihi eſt ſecundum probabilem opinionem ſpeculatiuam operari.

38. *Dubium, quiſnam è duobus pater ſit alicuius illegitimi: quid præſtandum?* Vterque alere illum tenetur. *Renuit* Azor. *alter, aut nequit.* Non tenetur alter in integrum. *Azorius tom.*2. *lib.*2. *cap.*19. *quæſ.*8. Ratio eſt, quia illegitimus ius con- Vaſq. tra vtrumque non habet. *Vaſquez ſic* 1.2. *diſt.*66. *cap.*8. *n.* 48. Salas. Addit *Salas* 1.2. *tract.*8. *d. vnic. ſect.*24. *n.*248. matrem aliquid plus exigere poſſe à nobiliori, & ditiori, qui ſcilicet meliora alimenta præſtare deberet, ſi certus eſſet, eſſe ſuum.

EXAMEN IV.

Circa materiam de Gratia, & Merito.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quotuplex Gratia?

1. QVIDNAM *Gratia?* Donum ſuperadditum naturæ gratis à Deo homini collatum merito Chriſti.

Quotuplex Gratia? Triplex. Prima diuiſio ſumpta ex diuerſo modo exiſtendi, quem habet in homine, eſt in habitualem,

tualem,& actualem. Secunda deſumpta ex fine propter quem confertur, amplectitur gratiam iuſtificationis,& gratiam gratis datam, ſumpto nomine generis pro ſpecie. Tertia eſt per habitudinem ad voluntatem noſtram, & diuiditur in præuenientem, comitantem,& ſubſequentem.

CAPVT II.

De neceſſitate Gratiæ.

2. Eſtne *Gratia homini lapſo neceſſaria?* Ita planè. Porrò neceſſitas Gratiæ reſpectu hominis lapſi conſiderari poteſt tum in ordine ad cognitionem, tum in ordine ad actionem.

3. *Quàm eſt neceſſaria ad cognitionem?* Quæcunque veritas naturalis cognoſci poteſt abſque peculiari gratiæ auxilio,ſiue ſit ſpeculatiua, ſiue practica;at ſupernaturales veritates egent auxilio gratiæ, & etiam theologicæ.

4. *Quàm eſt neceſſaria ad actionem?* Inter extremas Pelagij & Lutheri ſententias pro hæreſibus damnatas, ex quibus ille ſine gratia poſſe hominem omnia bona opera tam moralia, quàm ſupernaturalia facere: hic verò nullum omnino bonum opus abſque gratiæ auxilio fieri poſſe aſſerebat: media Catholica veritas conſtituenda eſt gratiam eſſe ſimpliciter neceſſariam ad opera requiſita ad ſalutem: & in homine etiam peccatore bonam aliquam operationem eſſe poſſe, quæ peccatum non ſit. Hinc primò, aſſero hominem lapſum ſolo Dei generali auxilio bonum aliquod opus moraliter facere poſſe; vt autem tale opus ad iuſtificationem conferat peculiaris Chriſti gratia præterea neceſſaria eſt. Secundò, hominem lapſum ſine Chriſti gratia non poſſe diligere Deum ſuper omnia, neque vt finem ſupernaturalem, neque vt finem naturalem. Tertiò,hominem lapſum legem totam naturalem ſeruare non poſſe,nec quoad modum,nec quoad ſubſtantiam, abſque gratia Chriſti. Quartò, ad ſeruandam totam naturalem legem, multo tempore, præſertim verò per totam vitam habitualem gratiam requiri. Quintò, hominem lapſum abſque ſpeciali auxilio tentationi alicui poſſe reſiſtere, graui autem nequaquam,& multo minus omni. Homo verò iam iuſtus abſque ſpeciali auxilio opera aliqua bona moraliter agere poteſt; ad longum tamen tempus aut vſque ad vitæ finem in bonis operibus perſeuerare abſque ſpeciali gratia non poteſt.

teſt. *Homini iuſto iam quidnam confert hæc noua Gratia?* T
buit ei ad perſeuerandum, moralem facultatem tentationib
omnibus reſiſtendi. Vt autem omnia etiam venialia pecca
deuitet, communis gratia ſatis non eſt, peculiaris autem
priuilegio ſatis eſſe poteſt.

CAPVT III.

De Iuſtificatione.

5. QVid eſt Iuſtificatio? Gratiæ habitualis in anima inhæ
rentis, & facientis hominem iuſtum effectus. De
nitur autem, Gratuita, & ſupernaturalis quædam mutatio, p
quam ſupernaturalia infunduntur dona.

6. *Sunt ne ad Iuſtificationem aliquæ in homine diſpoſi
tiones neceſſariæ?* Sunt, nempe fides, ſpes, & pœnitenti
quæ procedunt à Spiritu ſancto mouente, nondum inhab
tante.

7. *Num iuſtus de ſua iuſtificatione certitudinem poteſt haber*
Fidei quidem minimè, moralem tamen, & magnas coniect
ras habere poteſt.

CAPVT IV.

De Merito.

QVidnam Meritum? Opus eſt liberum, bonum, ad alteru
aliqua ratione pertinens, quod ſecundum aliquem æqu
tatis aut debiti modum aliquo præmio ab altero debet com
penſari.

8. *Quotuplex Meritum?* Duplex eſt, de Condigno vnu
alterum de Congruo. Quinque ad Meritum de condigno r
quiruntur. 1. Libertas. 2. Bonitas non ſolùm moralis, ſe
etiam ſupernaturalis, vt ſcilicet actio fiat ex ſupernatura
motiuo fidei, ſpei, charitatis, vel ex ſimili motiuo imper
tur. 3. Gratitudo perſonæ quæ meretur, vt videlicet in gr
tia habituali ſit. 4. Vt ſit viator. 5. Vt vltra operis bonitate
etiam diuina promiſſio intercedat. Ad Meritum verò d
Congruo nec habituali gratia, nec promiſſione præmij, qu
acti

actio remuneretur, opus eſt; ſufficit honeſtas operis tali præmio remunerabilis.

9. *Cadit ne ſub meritum primum gratiæ auxilium?* Minimè; nec prima gratia iuſtificans ſub meritum de condigno. *Num gloria?* Hæc quidem ſub meritum de condigno cadit.

10. *Iuſtus ne reparationem ſibi poſt lapſum poteſt mereri?* Nec de condigno nec de congruo; at ſanctitatis augmentum de condigno meretur.

11. *Num alteri gratiam, aut gloriam mereri poteſt?* De condigno minimè, de congruo maximè.

12. *An bona temporalia quatenus adiumenta perueniendi ad beatitudinem æſtimantur, cadunt ſub meritum?* Sub meritum quidem de condigno cadere poſſunt. Hæc loco Proœmij moralis Theologiæ libri innuiſſe ſufficiat, ad ſigillorum ſeptem reſerationem veniamus, in ſecundum ſigillum tractationem de Peccatis in communi, quæ ad principia moralis Theologiæ pertinebat, differentes.

TRACTATVS PRIMVS

LIBRI THEOLOGIÆ MORALIS.

Leges.

Vbi Materiæ de legibus, de Præceptis Decalogi, & Eccleſiæ, de Priuilegiis in communi, ac de Priuilegio Bullæ Cruciatæ & Diſpenſationum in particulari diſcutiuntur.

SEQVOR *præcipuè harum materiarum ſcriptores* Suarium, Salas, Henriquez, Toletum, Laymanum, Ferdinandum de Caſtro, Filliucium, Baldellum, Meratium, Reynaudum, Gordonium, Thomam Sanctium, Molinam, Præpoſitum, Azorium, & Fagundez, Tannerum, & Amicum.

EXAMEN PRIMVM

Circa materiam de Legibus in communi.

CAPVT PRIMVM.

De Legis diuiſione.

1. QVID eſt Lex? Ordinatio rationis promulgata ad bonum commune ab eo, qui curam habet communitatis, ſeu qui poteſtatem habet obligandi.

2. *Ad Legem condendam quotnam requiruntur conditiones?* Quinque. 1. Vt ſit iuſta. 2. Vt promulgetur. 3. Vt à legitimo ſuperiore feratur. 4. Vt ob bonum commune immediatè vel mediatè indicta ſit; lex enim communitati omnino inutilis non obligat. 5. Vt acceptetur.

3. *Indica Legis diuiſiones.* Primò, eſt *Lex æterna*, ſeu mens & ratio Dei bona præcipiens, mala prohibens. Secundò, *Lex diuina*, ſeu quæ vim habet, quatenus à Deo proficiſcitur, eſt duplex, Vetus ſeu Moſaica; Noua, ſeu Euangelica: adhúcque ſubdiuiditur in diuinam naturalem (qua idem præcipitur, quod naturali lege) vt ſunt Decalogi præcepta: & in diuinam poſitiuam, quæ præcipitur aliquid, quod Lege naturali non eſt ſancitum, vt præceptum præmittendæ confeſſionis ante ſumptionem Euchariſtiæ ab eo qui eſt ſibi in lethali crimine conſcius. Tertiò, *Lex humana*, ſeu quæ humana authoritate fertur, dependenter tamen à Deo: éſtque duplex: Eccleſiaſtica, & ſecularis. Quartò, *Lex naturalis* ſeu dictamen ac lumen noſtræ rationis naturale, quo quidem quid faciendum, quid vitandum agnoſcimus. Quintò, *Lex gentium*, ſeu quam omnes homines naturali ratione ducti conſtituunt, cuiuſmodi eſt illa: *Poſſeſſiones ſunt diuidendæ*. Sextò, *lex Ciuilis*, ſeu quæ ſimpliciter hominum authoritate ſancitur. Septimò, *Lex Canonica*, quæ Eccleſiæ authoritate decernitur, cui quidem obediendum contra ciuilem repugnantem; Eccleſia enim leges ciuiles valet abrogare. Octauò, *Lex affirmatiua*, quæ percipit aliquid faciendum: & negatiua, quæ aliquid fieri videtur prohibere.

Capvt II.

De Legiſlatoribus.

4. *Qviſnam ergo Leges poteſt ferre?* Qui habet publicam poteſtatem, iuriſdictionem, & vim cogendi.

5. *Quidnam de Pontifice ſummo?* Leges Eccleſiaſticas toto in orbe poteſt præſcribere: Leges autem ciuiles non in ſuo territorio tantùm, ſed etiam in alieno, indirectè ſaltem in ordine ad ſpiritualem animorum finem. Quam quidem poteſtatem immediatè accepit à Chriſto eius Vicarius immediatus.

6. *Epiſcopus quid?* Quod poteſt Papa in tota Eccleſia, id etiam in diœceſi ſua poteſt Epiſcopus, cum dependentia tamen, & ſubordinatione ad Papam: quia Epiſcopus à Pontifice ſummo hanc poteſtatem mutatur, non immediatè à Chriſto.

7. *Quid Metropolitanus?* Archiepiſcopus in ſubditos Coëpiſcoporum nullam ordinariè iuriſdictionem obtinet, niſi ad ipſum à ſuo Epiſcopo appellarint. Verùm eſt ordinarius ſuperior Coëpiſcoporum prouinciæ: tamen in cauſis criminalibus, quæ depoſitionem merentur, contra aliquem eorum procedere non debet, ſine Sedis Apoſtolicæ authoritate.

8. *Num Imperator Leges condere poſſit?* Si legitimè electus in Regna & Prouincias ſibi ſubditas Leges ciuiles ferre valet, non verò in orbem vniuerſum: multi enim Chriſticolæ non ſunt ſubditi Imperatori. Quare Prouinciæ nec iure dominij, nec iure feudi, nec alio titulo Imperatori ſubiectæ haud Cæſareis Legibus tenentur.

9. *Num Reges?* In ſuis Regnis Leges ciuiles ferre poſſunt: habent enim poteſtatem publicam, ſupremámque iuriſdictionem. Id quod de quibuſlibet Principibus ſupremis in temporalibus ſuperiorem non agnoſcentibus conſequenter affirmo. *Si ſuperiorem agnoſcunt?* Adhuc poſſunt Leges iuxta limites à Principe ſibi præſcriptos ſancire.

10. *Quid de Regina, quæ Regni domina eſt, nullúmque in temporalibus ſuperiorem reueretur?* Idem ius Legum ferendarum obtinet. *Si illigetur matrimonio?* Ad ipſam adhuc pertinet Leges ferre, niſi vices marito cedat: quia penes ipſam ius, & dominium Regni, minimè ex matrimonio tranſlatum viro, cùm Regnum nec alienari, neque in dotem dari queat.

11. *An*

11. *An condunt Reſpublicæ, aut communitates perfectæ, quæ per ſe ipſas gubernantur?* Condunt equidem in territoriis ſuis. Idem de ciuitatibus, quæ ſupremæ Reipublicæ formam aliquam retinent, affirmarim. Quæ autem in Principem poteſtatem tranſtulere, Leges propria authoritate non ſanciunt.

12. *De Conciliis generalibus quid dicendum?* Concilia ſummi Præſulis auctoritate collecta poſſunt Leges & ſtatuta generalia condere iuxta poteſtatem ſibi à ſummo Pontifice conceſſam. Vnde colligo à ſummo Præſule ad Concilium non dari appellationem, quia Pontifex ſuperiorem non habet. *Prouincialia Concilia quid?* Prouincialia, Nationalia, ac Synodalia Concilia vim habent condendi Leges obligantes territoria ſua: nec commune ius efficiunt niſi à ſummo Pontifice generaliter approbentur.

13. *Poteſt ne Cardinalium Collegium?* Non poteſt ſeu viuente ſummo Pontifice, ſeu ſede Apoſtolica vacante Legem vniuerſalem condere, imo nec particularem niſi in ſuis Titulis, in quibus iuriſdictionem Epiſcopalem habent: cùm enim Collegium Cardinalium (vti probabilior fert ſententia) non ſit de iure diuino, nullámque habeat iuriſdictionem, quæ à ſummo Præſule non pendeat, nuſpiam legitur hæc facultas condendi Leges Cardinalibus à Papa conceſſa: ſed illis tantùm permittuntur, quæ ad Papæ electionem, & ad Eccleſiæ defenſionem ſpectant.

14. *An Capitulum Eccleſiæ Cathedralis ſede vacante poſſit Leges, & ſtatuta in diœceſi ferre?* Poteſt planè, duratura quidem, donec ab Epiſcopo ſucceſſore reuocentur. Imo poteſt ſtatuta ab anteceſſoribus Epiſcopis facta reuocare, & contraria ſtabilire, ſi expedire iudicauerit: quia Capitulum exceptis caſibus à iure expreſſis, vacante ſede, in iuriſdictionem plenam Epiſcopi ſuccedit. *Quid viuente Epiſcopo?* Non poteſt Leges, aut ſtatuta ferre niſi circa ea, quæ ad bonum regimen & ordinem Capituli pertinent.

15. *De Generalibus, Prouincialibus, ac Prælatis Religionum approbatarum quidnam?* In Capitulo generali, aut Prouinciali concurrente maiori ſuffragiorum portione, Leges ferre poſſunt Generales, & Prouinciales iuxta proprij inſtituti præſcripta. Reliqui verò Prælati ea valent præcipere, quæ obſeruantiam regulæ ſunt accommodata. *Num hi poſſunt ſubditos ad regulæ obſeruationem, quæ iam erat abolita, cum profeſſionem emiſerunt, compellere?* Minimè, ſi aut auctoritate Papæ, aut conſuetudine legitimè præſcripta erat iam

abrogata; ſecus ſi regula paucorum culpa non ſeruabatur, non tamen erat legitima conſuetudine abolita: tunc enim ſubditi ad cuſtodiam legum nouis poſſunt conſtitutionibus compelli; nam qui illius Religionis regulam vouerunt, conſequenter ad eius compelli debent obſeruationem.

Capvt III.

De Promulgatione, & Acceptione Legum.

§. 1. *Promulgatio Legis.* 16. *AD ferendam Legem quinque innuiſti conditiones neceſſarias, vt ſcilicet à legitimo ſuperiore ferretur, vt eſſet iuſta, vt in commune bonum, vt & promulgaretur, & acceptaretur: circa quæ requiram, num neceſſaria omnino Legis promulgatio?* Ita planè, facienda in ſingulis Prouinciis, neque obligat illius Prouinciæ ſubditos, in qua facta non eſt huiuſmodi promulgatio.

17. *Dicendum ne idem de ſummi Pontificis Legibus promulgandis?* Minimè, ſed ſufficit in Curia Romana fieri, vt vbique legis ſeruandæ obligatio inducatur; vſus enim obtinuit, vt leges Pontificiæ ſolùm in Romana Curia promulgentur.

18. *Obligat ne lex ſtatim poſt promulgationem?* Obligat planè, quando nullus ad obligandum fuit terminus conſtitutus, niſi aliter de Legiſlatoris mente conſtet. Solet certè legiſlator, quando non intendit ante certum tempus obligare legem, hoc exprimere. *Nullum expreſſit tempus.* Cenſetur igitur velle Legem ſtatim poſt ſufficientem promulgationem obligare. Scio tamen, illud ſpeciale Legibus Imperatoriis, vt ante duos menſes à promulgatione non obligent.

19. *Qui Legem reſciſſoriam contractus (v.g.) ſufficienter promulgatam ignorat, delinquit ne celebrando contractum contra Legem?* Minimè, ſed inualidè init contractum; Leges enim reſciſſoriæ hoc habent, vt poſt promulgationem etiam obligent ignorantes.

20. *Leges priuilegiorum reuocatoriæ obligant ne ante quàm ad aures illius, cui conceſſa priuilegia fuerant, perueniat reuocatio?* Non: quia priuilegium eſt fauorabile; fauores autem ampliandi ſunt.

§. 2. *Acceptatio legũ.* 21. *Num acceptatio eſt ad Legis valorem neceſſaria?* Leges ſub hac tacita conditione feruntur, vt vim habeant, ſi fuerint acceptatæ, & vſu receptæ.

22. *Quando*

22. *Quandónam Lex dicitur non eſſe acceptata, nec recepta vſu?* Quando populus, vel maior pars mori præterito præſcripto adhæret, ſiue ſciat contrariam eſſe latam Legem, ſiue ignoret.

23. *Et quandónam recepta dicitur?* Quando maior communitatis pars, quod Lex præcipit, præſtat: aut eam approbat verbo, vel ſcripto, vel ſaltem non improbat. Poſt tamen Legitimus ſuperior legem in commune bonum ferre, quæ obliget rebelles ſubditos independenter ab eorum acceptatione; alioquin maior eſſet poteſtas ægritudinis popularis, quàm medici Principis.

24. *Lex ne quoad vnam partem acceptata, obligat quoad totum?* Minimè, ſed tantùm quoad eam partem, quæ acceptatur; quia quæ ratio eſt totius ad totum, eadem prorſus eſt partis ad partem. Poteſt etiam Lex aliquando per conſuetudinem quoad vnam partem abrogari: (aut quoad pœnam) reliquis partibus ſuo in robore permanentibus.

25. *Poſſunt ne ſubditi ex iuxta cauſa non ſolùm ſupplicationes, & preces ad Legiſlatorem tranſmittere, vt legem reuocet: verùm & Legis obligationem interim ſuſpendere donec rurſus de Principis conſtet voluntate?* Poſſunt; quia data iuſta, & rationabili cauſa reuocandæ Legis, conſonum rationi, vt ſubditis pareat aditus ad Legiſlatorem pro Legis reuocatione: & interim legis onere non premantur.

26. *Poteſt ne Princeps intra decennium ſubditos pœnis compellere ad Legis promulgatæ obſeruationem?* Maximè, ſed tranſlato decennio, ſi Lex acceptata non fuit, non poteſt Princeps, per ſe loquendo, ſubditos ad ſeruatam Legem compellere; Lex enim per deſuetudinem decennalem abrogatur, & tollitur.

27. *Vti Lex obliget, & acceptabilis ſit, requiritur ne ſcriptura tanquam neceſſaria conditio?* Minimè; poteſt enim Lex acceptari non ſcripta, modò contrarium non ſit vſu ſancitum. Hinc infero priuilegium abſque ſcriptura conceſſum morte concedentis non expirare, etiam ſi litteræ non eſſent expeditæ. Vt plurimum tamen & regulariter loquendo, Lex per ſcripturam ferri conſueſcit.

Caput IV.

De Legum Materia.

28. Q*Vidnam Legi Materiam præſtat ?* Cum Leges circa humanas actiones verſentur, præcipiendo bonas, malas prohibendo, Actiones humanæ Legum materia ſunt.

29. *Num interni actus poſſunt præcipi, aut prohiberi ?* Poſſunt aliqua ratione; non ex ſe præcisè, quia merè interna ſoli Deo reſeruantur: ſed quatenus pertinent ad actus externi complementum. v.g. Eccleſia præcipiens Canonici officij recitationem, ſimul etiam præcipit attentionem, quæ eſt actus internus; quia attentio eſt omnino ad orationem neceſſaria. Similiter aliquem actum externum prohibens, ſimul etiam prohibet internum illi reſpondentem. v.g. cum furtum prohibetur, etiam furandi voluntas reſecatur.

Caput V.

De Subiecto Legum.

30. Q*Vodnam Legum Subiectum aſſignas ?* Legis Subiectum eſt homo ſubditus iuxta Legis tenorem. Colligo hinc Infideles, aut Cathecumenos Legibus Eccleſiaſticis minimè adſtringi, quia non ſunt ſubditi Eccleſiæ. Pueros autem ratione vtentes illigari prorſus, ac conſequenter ad confeſſionem annuam, ad Miſſæ die feſto auditionem teneri.

31. *Num Regina coniux Principis, qui condidit Legem, eidem obſeruandæ addicantur ?* Ex natura rei obligatur; niſi exempta ſit, vt re ipſa eximi aſſolet, à vi ſcilicet coactiua.

32. *Tenetur Princeps ſuorum prædeceſſorum Leges obſeruare?* Præciſo ſcandalo non tenetur; quia à ſibi ſuperiore latæ non ſunt.

33. *An ad obſeruationem Legis à ſe ipſo latæ teneatur ſuperior ?* Propriè loquendo ex vi coactiua non obligatur; quia lex obligat ſubditos, nullus autem ſibi ſubditus eſt, nec poteſtatem ac iuriſdictionem coactiuam exerit in ſe ipſum. v.g. ſi Papa Clericum percutiat haud excommunicationis vulnere afficitur. *Loquamur de vi non coactiua, ſed directiua fundata*

fundata in iure naturæ: ſic ne Princeps propriis Legibus illigatur? Ita planè; debet enim ſubditos ſuo exemplo mouere, modò Leges ſint vniuerſales, ſuóque ſtatui conuenientes.

34. *Tenentur ne Clerici, aliique Eccleſiaſtici ciuilibus Legibus ſubiacere?* Ex vi coactiua minimè; quia laicus Princeps non habet in Clericos iuriſdictionem: ex vi autem directiua tenentur legi ad bonum commune ſpectanti ſubiici, dummodo Eccleſiaſticæ non repugnet libertati; quia Clericos decet aliis exemplum exhibere.

35. *Num Cardinales Legibus generalibus etiam odioſis à iure communi latis illigentur?* Ita planè, & conſequenter cenſuris per verba generalia à iure communi impoſitis feriuntur; ſunt etenim ſubditi iuri communi, ſeu Præſuli ſummo, modò queiſdam in caſibus aliter de Pontificis mente non conſtet.

36. *Peregrinus qui ad aliquem locum peruenit abſque intentione inibi conſtituendi domicilium, vel maiori anni portione manendi, ligatúrne Legibus particularibus, ac illius loci propriis?* Minimè; quia per breuem moram non acquiritur in illum iuriſdictio: niſi fortè ratione ſcandali vitandi, aut aliûs circunſtantiæ vi obligari videatur. Qui verò ad aliquem locum accedit animo inibi maiore anni parte manendi, legibus eo loci receptis illigatur, fitque parochianus illius loci quoad Sacramenta, excepta tonſura, & ordine: licet poſtea accidentaliter poſt paruum diſcedat interſtitium.

37. *Quid ſi non ſit peregrinus ſeu viator, ſeu vagus qui nuſpiam certam habet ſedem?* Profectò locorum Legibus, & conſuetudinibus ligatur; alioquin omnino exemptus ab omnibus Legibus, & ſtatutis municipibus, aut etiam Epiſcoporum decretis vagans eſſet, quod minimè rectæ conſentaneum gubernationi.

38. *Qui in alieno territorio verſatur, tenetur ne Leges proprii ibi non obligantes obſeruare?* Non tenetur; quia Princeps ſuam poteſtatem & iuriſdictionem non extendit, ſubditúſque in alieno territorio exiſtens non eſt actu ſubditus legiſlatori. Id quod extendo non ſolùm ad leges municipales, verùm etiam ad Leges iuris communis, quarum obſeruatio proprio viget in territorio, non verò eo loci, vbi ad tempus verſatur.

CAPVT VI.

De Legis obſeruandæ obligatione ſub peccato.

39. NVm Lex aliqua, quæ neque ad culpam obliget, nec ad pœnam? Minimè; propriè enim Lex vocitanda non eſt, quæ nec culpâ nec pœnâ exigit obſeruantiam: ſed potiùs regulæ ſeu ordinationes ad bonum dirigentes appellandæ, qualia equidem nonnullarum Religionum præſcripta, quæ nec ad culpam venialem obligare videntur.

40. *An omnes Leges humanæ obligent in conſcientia ſub mortali præſertim?* Non omnes obligant; Leges enim prohibentes v.g. venationem, aut piſcationem ſine proximi nocumento: aut armorum tempore nocturno delationem, per ſe loquendo & præciſis aliis circunſtantiis non obligant ſub mortali. Nec enim Legiſlator, præſertim ciuilis ad hæc intendit ſub graui culpa obligare; ſed ſolùm ſub aliqua aſſignata pœna deterrere.

41. *Obligat ſub mortali Lex pœnalis, qua ſcilicet aliquid imperatur, aut prohibetur aſſignata pœna tranſgreſſori?* Obligat iuxta materiæ grauitatem ſub mortali, aut veniali, niſi aliunde conſtet Legiſlatorem non intendere obligare ad culpam; quia pœna culpam ſupponit. v.g. præceptum recitandi horas ſub amiſſionis fructuũ pœna, aut Lex ſoluendi vectigalia ſub pœna amiſſionis mercium, obligant in conſcientia.

42. *Lex inferens ipſo facto pœnam tranſgreſſoribus, obligat ne in conſcientia ante ſententiam declaratoriam pœnæ ſubeundæ?* Non; nec poteſt ipſa pœna executioni mandari abſque hominis actione, niſi apertè eam eſſe mentem Legiſlatoris conſtet. Poteſt enim Legiſlator ad ſoluendam pœnam ante ſententiam obligare, regulariter tamen non obligat. *Quid ſi delictum ita notum ſit, vt non poſſit vlla tergiuerſatione celari?* Adhuc affirmo delinquentem non teneri ante declaratoriam ſententiam ſoluere pœnam, quæ ad ſui executionem hominis actionem requirit. *Quidnam autem de Lege ipſo facto lata, quæ ad ſui executionem hominis actionem non poſtulat?* Statim poſt violatam legem incurritur. Quare ſi Lex ita feratur: Qui hoc fecerit, ſit ipſo facto excommunicatus: delinquens patrato delicto, ſtatim incurrit excommunicationem, cùm ad hanc pœnam ſubeundam nulla actio requiratur, nec ſententia criminis declaratoria expectanda eſt. Fateor tamen circa pœnam priuationis officij, beneficij, vocis actiuæ & paſſiuæ,

&c.

&c. delinquentem non teneri cum grauis infamiæ periculo hanc pœnam ante iudicis ſententiam ſubire.

43. *Obligat ne in conſcientia lex illa, quæ iuri diuino, aut communi bono aduerſatur: aut quæ legiſlatoris poteſtatem excedit: aut quæ onus improportionatum imponit: aut quæ in falſa præſumptione fundatur?* Non obligat, modo ſcandali, aut perturbationis Reipublicæ periculum abſit.

44. *Tenemur ne Legibus, ac ſententijs Tyranni parere?* Tenemur profectò Legibus latis ab eo, qui ſolùm tyrannus eſt regimine, & adminiſtratione: id eſt, qui iuſtè quidem poſſidet Regnum, ſed iniuſtè ſubditos aggrauat; hic enim eſt legitimus ſuperior. Porrò tyranno qui per vim Regnum vſurpauit obedire tenemur, quandiu pacificè Regnum poſſidet, & Reipublicæ non reſiſtit. Nec enim Chriſticolæ in terris Turcarum exiſtentes à Turcæ Legibus eximuntur, licet Turca tyrannus ſit Regni vſurpatione. *Peccat ne Tyrannus Leges & ſententias ferendo?* Non; hoc enim Reipublicæ auctoritate præſtat, quæ ex ſuppoſitione tyrannidis vult ab ipſo exerceri iudicia, ne incommoda multiplicentur. Delinquit tamen ille non ſolùm Regnum vſurpando, verùm & illud iniuſtè retinendo.

CAPVT VII.

Regulas exhibeo, queis cognoſcitur, num Leges obligent ſub mortali.

45. Q*Vónam modo poteris dignoſcere, an Lex obliget ſub mortali, nec ne?* Id apertè præſtabo, ſi ſeptem haſce regulas mente euoluerim. *Prima*, mentem legiſlatoris rimatur, quæ ex materiæ grauitate, aut ex aliis coniecturis colligitur. Vnde Lex quando abſolutè condita eſt, non addito ſub qua culpa velit obligare legiſlator, iuxta materiæ grauitatem eſt iudicandum.

46. *Secunda* ſumitur ex verbis, queis Lex fertur, modò leuitas materiæ non excuſet. v. gr. lex illa obligat ſub mortali, quæ in graui materia fertur in hæc verba: *Iubemus, præcipimus, prohibemus*, &c. *Præcipimus in virtute ſanctæ obedientiæ, ſub indignatione Dei*, &c. Item verbum *oportet*: necnon Lex verbo imperatiuo condita poſita materiæ grauitate; & illa: *Sancimus, ſtatuimus*, &c. Legiſlator enim hac loquendi forma quantum poteſt obligare velle cenſetur.

47. *Tertia* ex materiæ grauitate deſumitur; ex graui materia grauis obligatio Legis colligitur: in materia autem leui Legiſlator non poteſt ſub mortali obligare; quia Lex eſſet iniuſta. *Quónam modo dignoſcemus, num Legis materia grauis ſit, an leuis?* Vix certa regula poteſt adſcribi, ſed prudentis arbitrio relinquendum. Attamen ego finem Legis contemplarer: Lex enim, quæ ex ſe leuis eſt, habita ratione finis grauis aſſolet apparere. *Num in materia graui poteſt Legiſlator ſub veniali obligare?* Quis dubitet; quia moralis actus agentis intentionem non excedit.

48. *Quarta* regula, ex vna Lege aliam explicante, aut ex communi hominum æſtimatione Legem ſub mortali obligare petenda eſt.

49. *Quinta* ex Legis acceptatione: Lex enim obligat, quatenus acceptatur. Si ergo non acceptatur vt obligans ſub lethali, ſub lethali non obligat, etiam ſi Legiſlator intentionem habuiſſet grauiter illigandi: niſi intenderit ille independenter ab acceptatione obligare.

50. *Sexta* in pœnæ grauitate fundatur: pœna enim proportionem debet habere cum delicto. *Obligat ne ſub mortali Lex, quæ grauem pœnam continet, quando pœna huiuſmodi ponitur in re leui tantùm ad terrorem?* Minimè: nec enim eſſet iuſta Lex, quæ ſub pœna capitis leporum venationem prohiberet, ob materiæ leuitatem. Vnde ſubditus non tenetur illi Legi vt pote inualidæ obedire in conſcientia, niſi ex aliqua circunſtantia iuſta præſumatur.

51. *Septima* denique ex aliqua graui cenſura colligitur, vel Eccleſiaſtica pœna tranſgreſſoribus Legis impoſita: nam grauis cenſura, v.gr. excommunicatio maior, aut grauis ſuſpenſio non fertur niſi ob lethalia delicta.

CAPVT VIII.

De Lege irritante.

52. *Acta, quæ fiunt contra aliquam Legem irritantem, ſunt ne valida?* Ipſo facto in vtróque foro inualida ſunt. Vnde qui contractu irrito rem accepit, talis actus vi præciſè non poteſt illam vt propriam retinere: quia per irritum contractum dominium non acquiritur.

53. *Num irritatio ipſo facto incurritur ante declarationem?* Incurritur quidem, quando irritatio in falſa præſumptione non

non fundatur, ſeu quando forma ſubſtantialis requiſita ad valorem non ſeruatur.

54. *Ad incurrendam irritationem actus requiritur ne ſcientia Legis irritantis?* Minimè ſpeciatim illius actus, qui defectu formæ ſubſtantialis irritatur. Vnde Matrimonium clandeſtinum eſt inualidum etiam reſpectu illius, qui Tridentini decretum Matrimonium clandeſtinè initum irritans, ignorat. Item qui beneficium obtinet bona fide per pactum Simoniacum, quod ipſe ignorat, inualidè obtinet.

55. *Actus humana lege irritus obligat ne in conſcientia?* Obligat; Eccleſia enim & Principes poſſunt actus in vtroque foro irritare.

56. *Actus ne contra Legem prohibentem ſunt inualidi ex eo ſolùm capite, quod prohibentur à Lege?* Minimè; multa enim illicitè fiunt, quæ tamen facta tenent. Neque verò omnes actus, qui iure naturæ prohibentur, ſunt irriti: validus enim eſt contractus, quo quis rem vni promiſſam alteri vendit: validum Matrimonium de præſenti cum vna celebratum, poſt ſponſalia prius celebrata cum alia: quamuis delinquat vtriuſque contractus præuaricator.

57. *Actus contra ius commune eſt ne ipſo facto irritus?* Ita planè: at non ſecundùm ſe, & in foro conſcientiæ ante ſententiam iudicis: ſed quia per ſententiam iudicis ita declarari poteſt irritus, ac ſi irritus à principio eſſet. Id quod in iis tantummodo locis procedere affirmo, in quibus Lex Theodoſij Imperat. quæ incipit: *Non dubium*, recepta eſt.

58. *Actus celebrati ſine forma ſubſtantiali, ac ſine ſolemnitate à iure requiſita ſunt ne validi?* Minimè: ſed in vtroque ſunt inualidi foro. *Quandónam autem ſolemnitas ſubſtantialis adeſſe cenſebitur?* Quando clauſula apponitur factum irritans ſine huiuſmodi forma celebratum. Scio ſanè actus ad cauſas pias factos excipiendos: ſunt enim validi etiam ſine ſolemnitate à Ciuili iure præſcripta.

CAPVT IX.

De Legis ſatisfactione, ſeu adimpletione.

59. LEx ne aut præceptum poteſt adimpleri ex actu ex aliqua circunſtantia malo? Poteſt: vt quando quis ex vanæ gloriæ motiuo ieiunat: modus quippe ſub præceptum

non cadit, dummodo non ſit de intrinſeca ratione præcept vt quando alioquin præceptum non valet adimpleri, niſi mc dus adimpleatur. verbi gr. qui dormiens Miſſæ aſſiſtit, no ſatisfacit Miſſæ audiendæ præcepto; quia aſſiſtentia huma na requiritur tanquam modus ad præcepti pertinens ſub ſtantiam.

60. *Poſſum ne vnico actu pluribus præceptis ſatisfacere?* Po tes; ſuperior enim à cuius mente legis obligatio pendet, ic concedere præſumitur. Vnde qui ieiunium in Vigilia D. Pe tri vouit, eadem abſtinentia & Eccleſiæ præcepto, & vot obligationi facit ſatis.

61. *Eodem autem tempore per diuerſos actus poſſum ne pluribus ſatisfacere præceptis?* Potes planè, quando vnus actus alium non impedit. v.gr. qui tempore, quo celebratur Miſſæ ſacrificium, horas canonicas recitat, vtrique obligationi ſatisfacit; quia vnus actus non impedit, alium vtroque ſcilicet ad Dei cultum tendente.

62. *Vt præceptum impleatur, requiritur ne intentio præstandi opus, quod præcipitur?* Ita planè. v.g. vt quis præcepto audiendi ſacrum ſatisfaciat, requiritur intentio Miſſam audiendi; quia opus præceptum implendum eſt humano modo, ſeu cum intentione illud præſtandi. Non autem erit neceſſum, vt opus præceptum fiat cum intentione ſatisfaciendi. v.g. Miſſam audit neſciens diem feſtum celebrari, præcepto ſatisfacit. *Quid ſi qui opus præceptum præſtat cum intentione non adimplendi præceptum per illud opus: ſatisfacit ne, ſi poſtea mutet intentionem?* Ita ſanè. v. g. Audio Miſſam intendens non adimplere præceptum illa auditione, ſed alia; poſtea accidit alij Miſſæ non intereſſe, præceptum impleui; quia opus iniunctum præſtiti.

CAPVT X.

De Legum interpretatione.

63. *Licet ne Leges interpretari, non ſolùm exponendo, verùm etiam ampliando, & coarctando?* Licet; hic enim vſus, & praxis viget. Porrò Tridentini decreta fas eſt obiter, & humiliter rebus in dubiis interpretari. Declarationes Congregationis Cardinalium circa Tridentinum maximi quidem ſunt ponderis, ab iiſque non facilè recedendum: vim tamen legis non habent antequam ſufficienter promulgentur,

tur, & publicentur. Id quod de huiuſmodi declarationibus affirmarim.

64. *Quónam modo humana lex interpretanda eſt?* Lex quidem odioſa explicanda, & extendenda iuxta naturalem verborum proprietatem: non verò ſtrictiùs aut laxiùs. At in materia fauorabili explicanda & extendenda eſt, quantum verba patiuntur non ſolùm iuxta naturalem, ſed etiam iuxta ciuilem verborum proprietatem. v.g. lex fauorabilis loquens de filiis, ad adoptiuos extendenda: loquens de legitimis, extendenda eſt ad legitimatos. *Quid in dubiis legis pœnalis materiæ.* Mitior pars amplectenda eſt, ſeruata verborum proprietate.

65. *Lex ne pœnalis extendenda eſt ab vno caſu ad alium, vel ab vno crimine ad aliud. vel ab vna perſona ad aliam ob rationis paritatem?* Minimè, iuxta illud tritum axioma: In lege pœnali non valet argumentum à ſimili, ſeu ab identitate rationis, ſeu à fortiori, ſeu à maiori ad minus, ſeu à contrario ſenſu. Si tamen lex ſit generalis, generaliter de omnibus caſibus, ad quos verba legis extendi poſſint, eſt intelligenda: & licet vnius tantum perſonæ fiat mentio, non tamen propterea cæteræ videntur, ſeu cenſentur excluſæ.

Capvt XI.

De Legis abrogatione præcipuè per conſuetudinem.

66. *Qvandónam lex antea recepta vim obligandi amittit?* Per legem poſteriorem contrariam, ſeu per reuocationem, ſeu per correctionem, ſeu per reſtrictionem, iuxta reſtrictionis, aut correctionis qualitatem; quia poſterior voluntas Principis priori derogat, etiam ſi in poſteriori lege fiat mentio prioris. §. 1. *Abrogatio legum.*

67. *Ceſſante cauſa motiua, ſeu finali legis reſpectu totius communitatis, ceſſat ne obligatio legis etiam abſque alio decreto, vel Principis declaratione?* Ceſſat; quia non præſumitur velle obligare, ceſſante legis fine.

68. *Ceſſat item legis obligatio in caſibus, qui per epijcheiam comprehenſi in lege non cenſentur, etiam ſi verba legis eos comprehendere videantur?* Ceſſat planè; quia legiſlator non præſumitur caſus illos comprehendere, qui ob ſuperuenientem aliquam circunſtantiam fiunt illiciti, aut Reipu-

blicæ

blicæ pernicioſi, aut nimium difficiles, ſeu moraliter impoſſibiles.

§. 1. Conſuetudo. 69. *Amittunt ne Leges vim obligandi per contrariam conſuetudinem legitimè introductam?* Amittunt; legitima enim conſuetudo vim obtinet Legis.

70. *Indica legitimæ conſuetudinis proprietates.* Prima eſt Leges interpretari; quando enim dubium ſuſcitatur circa Legis intelligentiam, ad conſuetudinem, quæ optima Legum interpres vocitatur, recurrendum. Vnde ad contractuum validitatem non leue ex conſuetudine ducitur argumentum. Secunda proprietas conſuetudinis eſt, Legem inducere. Tertia Legem inductam mutare, & abrogare vel in totum, vel in partem. *Vt autem conſuetudo veterem Legem abrogare ... nam introducere poſſit, quænam conditiones requiruntur?* Octo. 1. Vt id, quod per conſuetudinem introducitur, poſſit eſſe materia Legis. Hinc fit, vt contra ius diuinum, aut naturale, conſuetudo legitima induci non poſſit; quia materia huius conſuetudinis eſt mala, & prohibita. 2. Vt conſuetudo per actus voluntarios inducatur; Lex enim eſt actus voluntatis, & liber. 3. Vt conſuetudo abrogans Legem, ab iis, qui tenentur eam ſeruare, inducatur. 4. Vt adſit intentio eximendi ſe per conſuetudinem à Lege abroganda, vtque id, quod inducitur per conſuetudinem, obſeruetur tanquam præceptum, ſeu per modum obligationis; alioquin conſuetudo vim Legis non ſortietur; quod enim frequenter fit ex ſola deuotione, aut liberalitate, nullam obligationem, nullam Legem inducit. 5. Vt conſuetudo ſit vniuerſalis; minor quippe populi pars conſuetudinem non poteſt inducere, maior poteſt. 6. Vt conſuetudo per eos inducatur, qui Legem poſſunt condere, vel habent capacitatem actiuam condendi, vel ſaltem paſſiuam eam recipiendi, interueniente aliquo ſuperioris conſenſu. 7. Vt conſuetudo ſit longæua, ſcilicet ſeruata fuerit per decem annorum ſpatium, decem enim anni ſufficiunt ad conſuetudinem præſcribendam, modò non ſit contra ius Eccleſiaſticum, ad præſcribendam enim contra Eccleſiæ iura conſuetudinem quadraginta anni requiruntur cum aliquo titulo, aut etiam tempus immemorabile, ſi ius reſiſtat. 8. Denique, vt Principis conſenſus ſaltem tacitus adſit.

71. *Poteſt ne Lex vi ſua, & abſque alia clauſula præcedentem conſuetudinem abrogare?* Poteſt, modò habeat omnimodam contrarietatem & repugnantiam cum conſuetudine, & legiſlator ſit conſuetudinis conſcius; quia conſuetudo non adimit ſuperiori condendi Leges auctoritatem.

72. Per

72. *Per legem vniuerſalem abrogantur ne conſuetudines ſpeciales locorum, aut ſtatuta particularia?* Non, niſi eorum in lege mentio fiat; aut niſi ſaltem per clauſulam generalem; *qualiſcunque contraria conſuetudo, ſtatutum aut priuilegium* expreſsè reuocetur; quia Princeps, qui conſuetudines ſpeciales locorum ignorare cenſetur, non videtur eas velle abrogare, niſi ſpecialem earum memoriam efficiat.

73. *Per hæc verba:* Non obſtante contraria conſuetudine, *reuocatur ne conſuetudo immemorabilis?* Non reuocatur; niſi addatur in reuocatione: *Non obſtāte conſuetudine etiam immemorabili:* aut niſi aliquid æquiualens apponatur; quia conſuetudo immemorabilis peculiaribus in iure priuilegiis gaudet.

74. *Peccant ne introducentes conſuetudinem contra legem, ſeu contra antiquam aliam conſuetudinem legitimè receptam?* Peccant planè toto eo tempore, quo agunt contra legem, vel conſuetudinem, donec elapſum ſit tempus requiſitum ad legitimam conſuetudinem inducendam; niſi fortè Princeps etiam tunc, quando contra legem aut conſuetudinem faciunt, id ſciat, & tolleret, aut niſi è bona fide excuſetur.

CAPVT XII.

Praxis, ex Societatis IESV *Schola circa materiam de legibus in communi.*

75. TEnetur ne legiſlator ſeruare ſuas leges? Minimè, quia non habet poteſtatem in ſe ipſum. Intelligo de obligatione coërcitiua: nam ad eas, quæ ex æquo obligant, v. gr. quæ taxant pretia rerum, &c. tenetur vi directiua; quia lex naturalis præcipit caput cum ſuis membris conformari. *Granado 1. 2. cont. 7. tract. 3. p. 2. d. 17. ſect. 3. num. 24.* qui aſſerit legiſlatorem ſuas leges frangentem (graues quidem) peccare mortaliter. Hæreo tamen Filliucio neganti; quia omnis obligatio ex legiſlatoris voluntate pendet, qui non præſumitur voluiſſe ſibi tantum onus imponere. §. 1. *Quinā lege obligentur.* Granad.

76. *Valida ne lex Principis laici de cauſis Eccleſiaſticis diſponens, aut aliquo modo illigare tentans Eccleſiaſticos?* Minimè, Clericuſque legibus ciuilibus etiam non pugnantibus cum iure Canonico, aut cum eorum ſtatu, tenentur ſolùm directiuè, vt ſe cum aliis membris eiuſdem Reipublicæ conforment. *Layman. tract. 4. cap. 13. num. 6.* Laym.

77. *Tenentur ne Regulares, Epiſcoporum ſeruare ſtatuta?*

Non quia exempti ſunt ab eorum iuriſdictione. Scio aliqui-bus ſtatutis in iure expreſſis ſubiacere, quæ expreſſit *Malderus* 1. 2. *quæſt.* 96. *art.* 5. Tenetur itaque ſolùm ex decentia, & ad ſcandalum vitandum: quo ceſſante non peccabunt vio-

Gran. latores. *Granado* 1. 2. *cont.* 7. *tract.* 3. *part.* 1. *d.* 6. *ſect.* 3. *n.* 18.

78. *Subditi incolæ loci, in quo eſt ſtatutum, tenetur ne illud ſeruare extra territorium?* Minimè. v. g. feſtum aut ieiunium Vallisoleti non tenetur ſeruare Vallisoletanus, qui Palentiæ reperitur. *Ex induſtria fugit ad Palentiæ ditionem, ne ieiunaret: deliquit?* Non, quia non fraus, ſed fuga præcepti, quæ

Sanch. non eſt contra præceptum. *Sanchez ſumm. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 35.

79. *Adeſt in loco feſtiuitatis, aut ieiunij domus exempta à iuriſdictione Epiſcopali: poteſt ne quis in ea feſtum, aut ieiu-*

Fagund. *nium non ſeruare?* Poſſe aſſero ex *Fagundez tract.* 1. *lib.* 1. *c.* 7. *num.* 13. quia locus exemptus habetur pro extraneo.

80. *Excommunicatio Epiſcopi pro tota diœceſi ligat ne ſubditos, qui in loco exempto commorantur?* Non ligat, quia locus is pro extraneo reputatur. Exempta ne Monaſteria Regularium ad hoc dici poſſunt? Aliquis aſſeruit extra Societatem.

Suar. Sed *Suarius de cenſ. d.* 5. *ſect.* 4. *num.* 6. conuenientius negauit.

81. *Seruatur v. g. ieiunium, aut feſtum in loco, & in oppido, vbi peregrinus reperitur, ex Epiſcopi ordinatione: tenetur ne*

Fagund. *peregrinus ei legi ſubiacere?* Teneri exiſtimat *Fagundez* citatus, ſed contrarium probabile exiſtimat; quia non eſt ſubditus Epiſcopi illius loci, & ad leges patriæ non tenentur abſentes.

82. *Tenentur ne vagi, qui nullas habent ſedes certas?* Aſſe-

Suar. rit *Suarez de Rel. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 14. *n.* 20. teneri locorum, in quibus reperiuntur, leges obſeruare; quia in illis domicilium acquirunt; alioqui exempti eſſent ab omnibus legi-

Leſſ. bus, & ſtatutis locorum, quod abſurdum. At *Leſſius lib.* 4. *c.* 2. *dub.* 7. *n.* 47. contrariam ſententiam probabilem iudicat ex peregrinorum paritate. Nec abſurdum putat vagum qui nullam certam ſedem habet nullis certis legibus ſubiacere.

§. 2. *Quandò lex obliget?*

83. *Scio legem, vt iuſta ſit debere qualitatem ad ius alterius ſeruare: rogo, ſi hæc æqualitas temporis ſucceſſione deficit, obligabit ne lex?* Minimè. v. gr. antiquis ſtatutis taxantur ſtipendia Notariis, modò non obligant; quia latæ fuerunt eo tempore, quo pecunia carior, & res viliores. *Iurarunt ſeruare taxas.* Non refert; quia iuramentum exponitur, quatenus

Sanch. iuſtæ ſunt. *Sanchez opuſc. tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 14.

84. *Fit*

84. *Fit lex iuſta in bonum finem, ſcilicet in vtilitatem communitatis: ceſſat finis hic aut in toto, aut in parte, ceſſat ne lex obligare?* Negat *Vaſquez* 1.2. *tom.*2. *d.*163. *cap.* 3. *n.*19. Vaſq.
ceſſare in partem obligare ceſſante in parte fine. *Granado* Granad.
autem aſſeruit; quia ſicut ceſſante fine legis in vniuerſum, ceſſat lex totaliter; ita ceſſante fine adæquato legis in vno caſu, ceſſabit lex obligare pro illo caſu. Sicut enim ſe habet lex in vniuerſali ad rationem acceptam in generali: ita lex in particulari ad rationem acceptam in caſu ſpeciali. Admonet *Petrus Hurtado* 2.2. *tom.* 1.*d.*74.*ſect.*3. § 26. quod quando Hurt.
lex præter finem extrinſecum, & remotum habet finem intrinſecum, & per ſe, & independenter ad illum, honeſtum, & qui ſit actus virtutis: tunc non ceſſat lex in particulari, ceſſante ſolum fine extrinſeco: ſecus verò vbi nullus eſt finis intrinſecus, & lex non præcipit actum per ſe honeſtum. v. gr. lex ieiunij quæ condita eſt ad ſedandos in homine motus turpes, non ceſſat in eo, qui libidinis morbo non ſubiacet: quia ieiunium independenter ab eo fine habet bonum temperantiæ. Verùm laïcum doctum cum hæretico non diſputare non eſt actus alicuius virtutis; vnde cum etiam ceſſet in eo ſubuerſionis periculum, ob quod in c. *inhibemus*, id laïcis prohibetur, poterit diſputare.

85. *Lex prohibet famulari, nutririve Iudæos fundata in periculi ſubuerſionis præſumptione, obligat ne eos, qui huic periculo non ſunt expoſiti?* Non; quia ceſſat cauſa legis. Sic *Sanchez ſumm. tom.* 1. *lib.*2. *cap.*31. *num* 2 At *Petrus Hurtado* 2.2. Sanch. Hurt.
*d.*76. *ſect.* 3. *num.*81. hoc concedens circa familiaritatem ſolam, in qua finis legis eſt ſolum vitare periculum, negat tamen quo ad famulatum, nutritionem, &c. quia in his non poteſt ceſſare finis prohibitionis, qui fuit tollere ſuſpicionem fidei, & eo honore priuare Iudæos.

86. *Peccat ne mortaliter, qui contra ciuitatis ſtatutum aſportaret pecuniam, arma,* &c. Si in modica quantitate fiat, non peccat mortaliter; quia ceſſaret finis legis. Sic *Palaus tom.*1. Palao.
tract 2. *d.*2. *p.*7. *num.*6. At *Sanchez ſumm. tom.*1. *lib.*1. *c.*4. *n.* 8. Sanch.
aſſerit attendendum eſſe detrimentum, quod infertur, ſi omnes ciues eandem quantitatem aſportarent, quæ eſſet ſine dubio notabilis. Profectò ex hac aſſertione Sanctij Palaus infert, quod ſi quis aſportaret quantitatem, quæ in furto ſufficeret ad mortale, peccaret mortaliter ex eo præcisè, quòd ſi omnes ciues tantam quantitatem extraherent, proculdubio nocerent Reipublicæ notabiliter: hoc autem eſt ridiculum. *Quænam ſit notabilis quantitas ſufficiens ad mortale in tali ex-*

tractione? Excluſa obſidione: regulariter loquendo centũ aure: in pecunia, ſeu mercibus, aut armamentũ decẽ militũ. Sic *Pal.*

87. *Quandónam lex dicitur eſſe ſufficienter promulgata?* Non ſatis eſt, vt promulgetur apud paucos, ſed ſufficienter diffundi per totam communitatem. Vnde qui præſens eſſet, dum aliqua lex primò publicatur, non ſtatim teneretur eam ſeruare; ſed expectare poſſet, donec per totam communitatem diffundatur. Ratio eſt, quia lex prius obligat communitatem, quàm particulares; prius enim totum, in cuius bonum

Suar. ordinatur, quàm partes. *Suarius de leg.lib.3.c.17. n. 5. & 14.*

88. *Scit quis Principem cogitare de condenda lege, aut eam condidiſſe, vt, v.gr. moneta creſcat, aut minuatur: tenetur ne illam ſeruare priuſquam promulgetur?* Minimè, ſed poteſt ſuas pecunias abſumere (ſi minuendæ,) vel emẽdo, vel mutuo dando: aut (ſi altiori addicẽdæ valori) poteſt vendere merces, &c. vt acquirat pecunias; quia nulla adhuc ad contrarium lege,

Suar. haud promulgata, tenetur. Ex *Suar.* citati doctrina arguitur.

89. *Num leges Pontificiæ, vt obligent per totum orbem, debeant per totum orbem promulgari?* Affirmatiuè reſpondendum, quoad leges irritantes contractus ex *c. ſi in adiutorium. d.*10. vbi habetur huiuſmodi leges non obligare, niſi ſint promulgatæ in ſingulis Prouinciis, & diœceſibus. At de aliis

Vaſq. nouis conſtitutionibus *Vaſquez 1.2. tom. 2. d.*156. *c.*2. aſſerit obligare mox poſt promulgationem Romanam; quia omnes cauſæ, quæ ad Romanam curiam referuntur, diiuiduntur quidem iuxta regulas Cancellariæ, & alias leges, quæ Romæ ſolum publicatæ ſunt. Et Bulla cœnæ nuſquam niſi Romæ publicatur. Item Pius IV. in ſua Bulla obligat totum orbem ad obſeruantiam Tridentini poſt promulgationem Romanam.

90. *Rogo, an ſicut leges ciuiles obligare non incipiunt ante duos menſes à die publicationis, idem dicendum ſit de Canonicis,*

Suar. *ac Pontificiis?* Reſpondet negatiuè *Suarez de leg.lib.3. cap.* 18.

Regin. quia id in nullo iure Canonico ſtatuitur. At *Reginal. tom.* 1. *lib.* 13. *c.*16. *n.*152. affirmat, quia tempus id præſcriptum eſt, non ſolum vt ignorantes non ligentur; ſed etiam vt rixæ tollantur, quæ ſequerentur, ſi aliquibus legem ſcientibus, ac proinde ad eam obligatis, alij ignorarent, & exempti eſſent:

Becan. vt notat *Becanus p.2.tom.3.c.6.con.2.n.3. Curia Romana*, ait, *punit delinquentes contra leges infra bimeſtre publicatas.* Ideo eſt, quia ſequitur contrariam ſententiam, quo non obſtante poſſunt ſubditi probabili huic hærere, cauendo à pœnis curię. Hęc enim ſententia in foro ſolummodo cõſcientiæ procedit.

Leſſius. 91. *Quid de acceptatione legis?* Sentiunt *Leſſius lib.2. c.22.*

dub.

*dub.*13.*n.*98.*& Becanus p.*2.*tract.*3.*c.*6.*q.*8.*n.*2.requiri, quod ſit à populo, ſeu maiori illius parte acceptata; quia videtur benignæ Pontificis, & Principum menti conforme, vt leges promulgare faciant ſub tacita conditione, ſi à ſubditis acceptentur, ne nimia ſint oneri. Porrò de legibus Pontificiis vniuerſaliter ſentio cum *Vaſquez* 1.2.*tom.*2.*d.*156.*c.*5.*n.*36. Vaſq. non dependere à populi acceptatione; quia Papa non habet ſuam poteſtatem dependenter á populo:vt ſuarum legum vis à populi conſenſu ſit petendus. De legibus autem ciuilibus ſubſcribo Leſſio,& Becano, addens, eo ipſo, quod à maiori parte ſit lex acceptata, omnes obligare, ac ſingulos.

92. *Adeſt dubium, num lex ſit alicubi vſu recepta, præſumi ne debet recepta eſſe?* Reſpondet *Sanch. ſum.tom.*1.*lib.*1.*c.*10.af- Sanch. firmatiuè;quia poſſeſſio ſtat pro lege,quam certum eſt eſſe latam,& ſolum de executione dubitatur.At *Pal.*contrariam eſſe Palao. tutā exiſtimat *tō.*1.*d.*3.*p.*7.*n.*4. quia in odioſis benignior pars eſt amplectēda:&poſſeſſio potius ſtat pro ſubditorū libertate.

93. *Peccant ne ſubditi, qui primò legē iuſtam ſine iuſta cauſa non acceptant?* Non, quia lex non obligat ſingulis ante acceptationem populi: nondum enim impleta conditio illa tacita, ſub qua lex condita eſt, *ſi populus acceptauerit.*Scio communem eſſe ſententiā peccare ſubditos qui priuilegium legitimè promulgatam ſine cauſa non recipiunt, de quo eruditiſſimus *Antoninus Diana p.*5. *tract.*14.*reſol.*9. At meo hæreo Diana. *Valentia tom.*2.*d.*7. *quæſt.*5.*part.*5. primæ authori ſententiæ. Valent.

94. *Rogo, poſſint ne ſubditi libellos ſupplices legiſlatori offerre, & interim legem non ſeruare.* Negat *Vaſq.*1. 2.*tom.*2.*q.*94.*a.*3. Vāſq. *d.* 156.*c.*5.*n.*43.quia appellatio & ſupplicatio nuſquam conceſſa reperitur contra legem, ſed ſolùm contra ſententiam. At *Salas d.leg.d.* 13.*ſect.*4. *num.*20. affirmat, quia talis præ- Salas. ſumitur benigna legiſlatoris intentio, vt ſi aliqua iuſta cauſa legi obſtet, informetur, vt poſſit eam reuocare.

95. *Poſſunt ne ſuperiores Eccleſiaſtici,aut ſeculares ſuos ſubditos ad legem arctare ſub lethali criminis pœna?* Poſſunt in graui materia, in leui minimè. *Sanch. tom.*1.*ſum.lib.*1.*c.*4.*n.* 3. quia ſolus Deus habet ius obligādi ſub mortali in leui materia: vt probabile eſt ſe geſſiſſe cum Adamo,& Eua, Adnoto cū*Caſtr. Pal,tom.*1.*tr.*3.*d.*1.*p.*14.*n.*13. poſſe contingere,vt res in ſe leuis, fiat ex circunſtantia grauis. v. g. ſi ad ſeruandum ſilentiū, vel vitandum aliquod periculum Religioſo interdiceretur ingreſſus in aliorū cellā,tunc materia grauis fieret,& obligatio ſub lethali teneret; etiā ſi in particulari caſu, quo ceſſaret periculū. *Quid ſi ſuperior in materia omnino leui obligation è ſub*

§. 3. *Quonā modo lex obliget, grauitérne,an leuiter?* Sanch. Pal.

Suar. *morali imponeret?* Sub veniali obligaret. *Suario* authore *de leg. cap. 26. num. 6.*

Vaſq. 96. *Poteſt ne ſuperior in graui materia obligationem leuem imponere?* Negat *Vaſquez 1.2. tom.2. d.158.c.3. num.17.* quia voluntas ſuperioris requiritur ſolùm ad imponendam Leſſius. obligationem in genere, obligationis verò qualitas ex grauitate, vel leuitate eſt deſumenda. Affirmat verò *Leſſius lib.2. cap.4. dub. 9. num. 96.* quia tota legis obligatio ex legiſlato- Sanch. ris voluntate dependet. Hinc colligo cum *Sanchio de Matr. tom.1. lib.1. d. 9. num.6.* vouentem poſſe ſe obligare ad mate- Suar. riam grauem ſub leui culpa. Et cum *Suario in 3. part. tom. 4. d.38. ſect.7. num. 5.* Confeſſarium poſſe imponere pœnitentiam grauem ſub obligatione veniali; quia tota obligatio voti, & pœnitentiæ ex voluntate vouentis, ac Confeſſarij pendet.

97. *Regulas innuiſti ad cognoſcendam legiſlatoris intentionem circa obligationem grauem, aut leuem: rogitarim in earum enodationem, ſi lex traditur per verbum oportet?* Non obligat ſub peccato, ſed ſolùm quandam conuenientiam im- Saa. portat. Addit *Saa verbo lex, num. 6* verba *Iubeo, Mando* non importare obligationem. Quod negat *Vaſquez 1.2. d. 158. cap.3. num.22. Quid de verbis imperatiuis, Facite, Cauete, Sol-* Saa. *uite, Abſtineant omnes, Nemo audeat*, &c. Putat Saa citatus, non continere graue præceptum, ſed obligare ſub veniali. Standum profectò conſuetudini Religionis, & vbi de ea non Sanch. conſtat materiæ grauitas attendenda. *Sanchez ſumm. tom. 2. lib. 6. cap. 4. num. 39.*

98. *Lex ciuilis eſt purè pœnalis: v.g. qui arma geſtauerit, tali ſubiaceat pœnæ: ſiue purè præceptiua, quæ aliquid fieri iubet, vel prohibet ſimpliciter: ſiue mixta, quæ præcipit, aut pro-* Leſſius. *hibet, & addit pœnam: quid dicendum?* Ex *Leſſio lib.2. cap.33. dub.8. num. 59.* reſpondeo. Si materia eſt grauis, & ſeriò exponitur verbis imperatiuis, obligat in conſcientia; quia in pœnalibus puris, & miſtis vehementius conſpicitur legiſlatoris voluntas, dum aliquid præcipit, aut prohibet ſub pœna; omnis enim pœna ſupponit culpam. *Quanta verò legis pœnalis obligatio?* Ex pœnæ grauitate penſanda eſt, v.g. lex prohibens aliquid ſub pœna capitis, aut amiſſionis omnium bono- Regin. rum, &c. obligat ſub mortali. Attamen *Reginaldus tom. 1. lib.15. cap.6. ſect. 5. num.50.* probabiliter docet, legem pœnalem puram, vel miſtam non obligare ad culpam, niſi aliàs res præcepta ſit iure naturali, aut diuino: etiam ſi imponat pœnam mortis, aut amiſſionis omnium bonorum; quia legiſlator,

lator,qui poteſt obligare ad pœnam temporalem,& ſpiritualem, ſiue ad culpam grauem, cui annexa pœna æterna : dum meminit ſolius temporalis, non videtur velle obligare ad æternam; lex enim debet de minori pœna exponi.

99. *Dubium eſt, an lex obliget ſub mortali, an verò ſub veniali : quid?* Obligat ſub veniali; quia pœnæ ſemper benignè interpretandæ. *Molina tom.3.d.673.n.6.& 7.* Molin.

100. *Lex Eccleſiaſtica ſub pœna excommunicationis maioris latæ ſententiæ, obligat ne ſub mortali?* Communiter Doctores mei ſub mortali aſſerunt obligare. *Quid quando imponitur pœna ſuſpenſionis, interdicti, irregularitatis? Valentia tom.2.d.7.q.5.p.9.* §.19. aſſerit non obligare ſemper ſub mortali;quia hæ pœnæ per ſolam culpam venialem ſæpe incurruntur. Valent.

101. Num Bulla Sixti V. contra *Aſtrologos iudiciarios obliget in conſcientia?* Affirmat *Sanchez ſum.tom.1.lib.1. c.38. num.* 34. Conſule *Delrium diſq. Mag. lib.4. cap. 3. q.1. con.2. & Filliucium.tom.2. tract.24.cap.4.num.84.* Scio probabilem oppoſitam ſententiam, nempe licere in foro conſcientiæ Aſtrologis quidquid, ipſa tuta, ante licebat : poſſet tamen ab inquiſitoribus puniri. Sanch. Delr.

102. *Dixiſti ſæpe legem gratioſam ampliandam, pœnalem reſtringendam rogo, an in legibus pœnalibus fiat extenſio à caſu in caſum non expreſſum, propter paritatem rationis?* Minimè, imò nec ſi in hoc vrgeat maior ratio.v.g. Cogentes viros Religionem ingredi non incurrunt excommunicationem, *Trident.ſeſſ.25.cap.8.* contra cogentes fœminas ingredi Monaſteria. *Sanchez ſum.tom 1. lib 4. cap.4. num.* 3. Excommunicationem Gregorij XIII. contra ingredientes in Monaſteria Monialium prætextu licentiarum,non incurrunt ingredientes ſine licentiæ prætextu. *Suarez de cenſur. d. 22. ſect.6.num.*11.Lex imponens pœnam priuationis vocis,intelligenda eſt tantū de octauia, quæ eſt propriè, & principaliter vox. *Palaus tom.2. tract.13.d.6 p.6.num.15.* contra *Leſſium lib. 2. cap. 34 dub.29.num.105.* c.ad hæc,*de Iudæis*,prohibetur Chriſtianis famulari, & nutrire Iudæos : non eſt extendenda prohibitio ad Sarracenos, & Paganos. *Petrus Hurtado de Mendoza.2.2.d.76.ſect.3. num.81.* contra *Suarez de fide,d.18. ſect. 6. num.6.* Leſſ. Sanch. Suar. Palaus. Mend. Suar.

103 *Num in caſu dubio, detur locus epijcheiæ,ſeu æquitatis?* Conſulendus ſuperior, an in lege voluerit caſum, de quo eſt dubium, comprehendere. *Et ſi dubium eſt de poteſtate ſuperioris?* Pro illa eſt iudicandum. *Palaus tom.1. d.3.p.1.num.4.* Pal.

addens etiam in caſu vrgenti, in quo ſuperior conſuli non poteſt, limitat *Suarius de leg. lib.6. cap.8. num.* 12. niſi lex alteri legi grauiori aduerſari dubitetur: nam tunc licet exequi grauiorem, altera omiſſa; quod Palaus non admittit. Porro ſi dubium eſt ſpeculatiuum, & incompletè practicum, licet operari cum illo, v. gr. quando dubito rationabiliter, an ſuperior velit me obligare, hæreſcere poſſum parti minus tutæ, ad notabile vitandum incommodum. *Henriq. lib.* 14. *cap.* 13. *num.* 3.

Suar. Henriq.

§. 4. *De ſtatutis laicalibus, & Papalibus.*

104. *Principes ſeculares aſſolent Eccleſiaſticam libertatem violare ſtatutis: innuas precor quodnam ſtatutum ſit contrarium Eccleſiaſticæ libertati?* Carptim ex Societatis Doctoribus, aliiſque Iuriſprud. & Canoniſt. reſpondebo. Laicale ſtatutum lædit Eccleſiæ immunitatem, ſi tangit Eccleſiam, aut cauſas Eccleſiaſticas: v. g. cauſas Beneficiorum, Iuramentorum, Decimarum. Si interdicat Eccleſiæ, quæ ſibi de iure competunt, aut priuilegio. v. gr. ſi præcipiat ei, bona recens quæſita infra certum tempus extra manum ponere. Si prohibeat, bona immobilia in Eccleſiam, aut Eccleſiaſticos transferri. Si præcipiat, ab Eccleſia, & Eccleſiaſticis aliquid ſolui pro immobilibus amortizandis. Si prohibeat laicis, ne Clericis molant, coquant, vendant, vel ſeruitia exhibeant. Si diſponat de numero Religioſorum, Miſſarum, candelarum, aut cultricis in funere: vel aliquod onus imponat Clericis, vt foro fruantur. Si vetaret Clericis frui priuilegio alicui communitati conceſſo. Si prohiberet laicis prorogare Eccleſiaſticam iuriſdictionem. Si ferretur communiter pro laicis, & Eccleſiaſticis, v. gr. quod auferantur arma inuenta horis prohibitis etiam à Clericis. Quod non imprimantur libri etiam Clericorum ſine licentia Principis. Quod non extrahantur victualia à territorio etiam à Clericis: vel in territorium ab ipſis non introducantur. Equidem ex vi ſtatuti laicalis iniuſtè auferuntur à Clericis victualia contra pragmaticam inuenta: vendita ſupra taxam, cum falſis ponderibus, aut menſuris: aut vexantur eorum miniſtri hæc peragentes: v.gr. cum coguntur præſtare fideiuſſionem de ſoluendis pœnis, ſi in vini venditione fraudem commiſerint, &c. Non comprehenduntur Clerici in Principum monopoliis, v. gr. ſi in aliqua ciuitate adeſſet ſtatutum, vt aliqui tantum vendant vinum, &c. hoc ſtatutum non impediret quominus Clerici poſſent exponere tabernas: etiam ſi pecuniam ciuitatis inſumeret in Hoſpitalis, aut Monaſterij alicuius ſuſtentatione; niſi publica vtilitas

æquè

æquè primò Clericos, & laicos reſpiciat. Lege *Molinam de iuſt. tom. 1. tract. 2. d. 147. num. 13. Sanchez ſum. tom. 1. lib. 3. cap. 21. num. 15. Torres 2. 2. q. 87. a. 1. d. 9. num. 17. Sanchez de Matr. tom. 1. lib. 4. diſ. 23. n. 2. Vaſquez de Reſt. c. 6. §. 1. dub. 2. n. 34. Palaum tom. 1. tract. 3. d. 1. p. 14. §. 6. n. 2. & 9.* Molin. Sanch. Torr. Vaſq. Pal.

105. *Dixiſti ſtatuta Papalia ſufficere promulgari Romæ, vt obligent: rogo, an Epiſcopi poſt notitiam publicationis Romanæ, poſſint ſubditos ad obſeruantiam cogere?* Probabile eſt poſſe, & probabile non poſſe, niſi illis Pontifex id præcipiat. Si autem Pontifex ſignificaret ſe velle, vt lex abſque alia publicatione vbique ſeruetur, tunc tenentur Epiſcopi procurare obſeruantiam: non tamen legem promulgare, niſi lex ad ipſos dirigatur proferenda. ex prædictis.

106. *Quid de legibus Tridentini, vbi receptum non eſt?* Leges pœnales non ligant incolas, vel alienigenas commorantes; fauorabiles verò ſcio ex aliquorum ſententia fauere, etiam his locis, At *Sanchez apud Barb. de pot. Epiſc. p. 2. alleg. 39. num. 3.* contrarium docuit. Sanch.

107. *Pontifex legem promulgat, Epiſcopi, & Principes, qui tunc viuunt, non admittunt; ad quid ſucceſſores tenentur?* Ex *Becano*, reſpondeo omnino eos ab huius legis obſeruatione excuſari; quia verè non extat tunc, cùm ad illos pertinet dominatus. §. 5. *Varia de legibus.* Becan.

108. *Quantum ætatem leges ligare incipiunt?* Affirmo non ligare ante ſeptennium, etſi ſubditus vſum rationis habeat; quia ad ea, (*Sanchez* ait) quæ frequentius accidunt, leges adaptatur: per accidens autem eſt, aliquem ante ſeptennium vſu rationis pollere. Sanch.

109 *Vt lex per non vſum abrogetur, requiritur ne certum tempus, v. g. decem annorum?* Sentio cum *Suario* non requiri, ſed ſolùm populi repugnantiam per actus contrarios ſufficere; quia nullum ius præſcribere certum tempus inuenitur. Imo *Azorius* affirmat ſciente Principe, & non repugnante, & eius auditoribus, & Epiſcopis duos, vel tres actus contra legem ſufficere. Suar. Azor.

110. *Dixiſti legiſlatorem, qui ſuperiorem non habet, teneri legibus quæ omnes obligant vi quidem non coërcitiua, ſed directiua: rogo, num lethaliter delinquat illas non obſeruando?* Reſpondeo ex doctrina *Leſſij* non peccare; niſi iurauerit, ſe illas ſeruaturum. Leſſ.

111. *Dubitas, an lex ſit vſu recepta, vel an obliget ad mortale: cuinam ſententiæ eſt tibi adhærendum?* Mitiori; quia melior eſt conditio poſſidentis, ſic *Azor.* Vnde ſimiliter *Meratius* Azor. Merat.

affirmat, in dubio, an conſuetudo ſit inducta ex obligandi intentione, vel tantùm prætextu deuotionis? hoc poſterius eſſe eadem ratione præſumendum.

112. *An regulæ Cancellariæ obligent in foro interiori?* Non obligant. Quare donatio inter viuos, v.g. per Epiſcopum facta intra viginti dies ante obitum valet in foro conſcientiæ: Baldel. licet per regulam Cancellariæ in foro externo ſit nulla. *Baldellus* ſic.

113. *Si ſubditi ſciant ſuperiorem iudicare conſultum, vt aliquid ab ipſis geratur, idemque velle, aut optare: exequi ne illud teneatur?* Non, ſi ſuperior voluntatem obligandi externo præcepto non intimat. *Laymanum* ſequor. Interim conſilij Laym. tibi ſit, quandecunque ſignum iuſtæ voluntatis Prælati inſtar præcepti habere.

114. *In quo differt lex ſeu ſtatutum commune à præcepto, ſeu* Laym. *mandato ad perſonas ſingulas tendente?* Reſpondeo ex *Laymano* in eo quod lex ſeu ſtatutum perpetuò manet ob continuam communitatis ſucceſſionem: neque extinguitur niſi à legiſlatore, eiuſve ſucceſſore reuocetur, vel derogetur deſuetudine: præceptum autem, ſeu mandatum tendens ad perſonas ſingulas cum ipſis plerumque extinguitur, imo etiam per mortem præcipientis.

115. *Quandónam à foro ſeculari ad Eccleſiaſticum licet recurrere?* Quando ſecularis iudex nolit iuſtitiam adminiſtrare, inter Chriſticolas Eccleſiaſticus iudex adiri poteſt. Præterea ſi ciuiles leges peccata foueant, & animarum ſaluti repugnent, ad Eccleſiaſticam poteſtatem pertinet prohibere. Laym. *Laym. & alij.*

116. *Dixiſti actus internos ab humana poteſtate præcipi, vel prohiberi poſſe concomittanter, quatenus requiruntur ad actuum externorum moralem ſubſtantiam: rogo, vtrum ſi ebrius, dormiens, aut mentis inops dicat Horas Canonicas, præcepto ſatisfaciat?* Non ſatisfacit, ſed ad mentem ſi redeat, debet iterum recitare; quia illa actio humana non fuit. Si au- Laym. tem aliquis in ſomno (*Layman* addit mentis impotentia, vel per vim adductus decimas ſoluat Parocho, materialiter & in effectu ſatisfactum eſt legi; quia effectus ille imperatus non requirit à legiſlatore voluntatem, ſed quod efficaciter decimæ ſoluantur. *Qui autem ob metum opus præceptum exequitur, ſatisfacit ne legi?* Ita planè. v. g. puer, qui à Pædagogo metu adactus Miſſam attentè audit, licet expreſſam habeat intentionem non audiendi, ſi Pædagogus abeſſet: nihilominus opus præceptum implet, nec aliam Miſſam

tenetur audire ; quia licet inuitus actionem aſſiſtendi ab Eccleſia imperatam impleuit, peccat tamen ſecundùm affectum internum peccato commiſſionis. ex *Laymano* di- Laym.
dici.

117. *In his, quæ ad corporis naturam pertinent propagandam, & conſeruandam, tenemur ne alienæ poteſtati obedire?* Homo in his ſui iuris eſſe debet, & ſoli Deo ſubiectus. Quæ cauſa eſt, (loquor cum eodem *Doctore*) vt ſerui dominis, parentibus filij obedire in matrimonio contrahendo, aut vir- Laym.
ginitate ſeruanda non teneantur.

118. *Valet humana poteſtas interdum præcipere, aut prohibere aliquid cum periculo mortis?* Poſſe *Laymanus* affirmat, ſi videlicet ex obſeruantia legis aut præcepti maius Reipublicæ commodum ſperetur: vel ex neglectu maius incommodum timeatur, quàm priuatum periculum mortis debeat æſtimari.

119. *Obligatio legis extenditur ne ad actus præteritos?* Solùm extenditur ad futuros. Quatenus tamen lex declaratoria eſt (addit *Layman.*) etiam ad actus præteritos ſe extendit. Laym.

EXAMEN SECVNDVM.

De legibus in particulari circa materiam Primi Mandati Decalogi de Diligendo Deo.

CAPVT SECVNDVM.

De Decalogo nulla præmitto.

1. QVotnam ſunt Decalogi præcepta, (vt legum in particulari diuinarum ſeriem diſcutiamus) *& quanam in parte ſacræ paginæ continentur?* Sunt decem Exodi vigeſimo capite exarata. 1. *Non habebis Deos alienos coram me.* 2. *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum.* 3. *Memento, vt diem Sabbathi ſanctifices.* 4. *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* 5. *Non occides.* 6. *Non mœchaberis.* 7. *Non furtum facies.* 8. *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.* 9. *Non concupiſces vxorem proximi tui.* 10. *Non deſiderabis domum proximi tui, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, non omnia, quæ illius ſunt.*

2. *Sunt*

2. *Sunt ne præcepta hæc naturalia, an poſitiua diuina?* Sunt naturalia, tertium ſi excipias; quamuis enim ex iure naturali Deum certo die colere teneamur, determinatio tamen talis diei vel fuit ex præcepto diuino poſitiuo, vt in veteri lege Sabbathi ſanctificat o : vel eſt ex præcepto poſitiuo Eccleſiaſtico, vt modo obſeruantia Dominicæ, vel ſolemnia Sanctorum.

3. *Quare Præcepta Decalogi ſunt forma negandi ferè expreſſa?* Id factum tribus de cauſis. 1. Quia ea forma valet ad coërcendos impios à flagitiis. 2. Quia negatio latius patet quàm affirmatio, vt præceptum de non habendis diis alienis, quam de vno Deo colendo. 3. Quia negatio apertè includit affirmationem; ſi enim non habendi ſunt dij, ergo vnus Deus colendus: ſimiliter ſub affirmatione negatiuum continetur, vt ſub præcepto honorandi parentes, de iiſdem non contemnendis præceptum includitur.

4. *Quo differunt negatiua ab affirmatiuis?* Affirmatiua quidem obligant ſemper, ſed non pro ſemper, id eſt omni tempore; non enim teneor omni tempore parentes honorare: negatiua autem obligant ſemper, & pro ſemper; nullo enim tempore licet fornicari, furari, &c. illa quidem omiſſionis, hæc commiſſionis peccato violantur.

5. *Quale peccatum tranſgreſſio alicuius Decalogi præcepti?* Mortale, niſi trium cauſarum aliqua excuſet; 1. defectus deliberationis, 2. defectus pleni iudicij, 3. paruitas materiæ modo ad huiuſmodi materiæ paruitatem contemptus non accedat, de quo ſigil. 2.

6. *Præter hæc præcepta naturalia in Decalogo ſcripta ſunt ne alia naturalia præcepta?* Sunt equidem, & præcipua dilectio Dei, ac proximi; attamen in illis implicitè continentur: nec in Decalogo adnumerantur explicitè, quia ſunt principia naturalia, prima, quæ naturæ ducatu oſtenduntur. Fateor communi opinione præceptum de diligendo Deo cum primo Decalogi non meritò confundi: *Non habebis Deos coram me*, quibus quidem verbis ſolum peccatum ſuperſtitionis, & idololatriæ, quod eſt contrarium Religionis, & latriæ virtuti, prohibetur. Igitur præceptum de proximo diligendo in materiam charitatis referendo, communi errore de præcepto diligendi Deum periculum facias.

CAPVT II.

Præceptum de diligendo Deo.

7. *QVonam modo Deus eſt à nobis diligendus?* Quemadmodum nos IESVS apud Marcum cap. 1. 2. ex Deuter. 6. docuit, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.* Ex toto corde, id eſt, ex tota mentis intentione; ex tota mente, id eſt, ex toto intellectu; ex tota anima, id eſt, ex toto affectu; ex omnibus viribus, id eſt, per omnia externa opera; ex omni mente, id eſt, ex toto interno obſequio.

8. *Tenemur ne Deum ſummè diligere ſuper omnia intenſiuè?* Non, ſed ſolùm appretiatiuè, hoc eſt, vt eum, eiuſque amorem pluris, quàm aliquam creaturam æſtimemus; & propter illius amorem potius mortem oppetere, quàm ipſum vel corde, vel verbo, vel opera mortaliter delinquendo negare.

9. *Num tenemur, perpetuò in actu diuinis amoris eſſe?* Minimè; nec enim huiuſce miſeræ vitæ conditio ſomno, aliiſque diuerticulis aberrans patitur.

10. *Quando nam hoc præceptum ſub mortali obligat?* Cùm ſit affirmatiuum non pro quocunque obligat tempore. Exiſtimo itaque ſolum obligare pro eo tempore, in quo homines tenentur actui contritionis operam dare.

11. *Quando autem contritio procuranda?* Cum adeſt mortis periculum. Cum adminiſtraturus eſt, vel recepturus aliquod Sacramentum. Cùm actum ordinis ſolemniter facturus, v. g. cantaturus Epiſtolam cum manipulo, aut Euangelium cum ſtola, vel quamuis aliam actionem officio, Ordinique ſolemniter annexam, ſi criminis lethalis illigetur vinculo, & copia confeſſarij careat.

12. *Num delinquat, qui Deum amat præcisè, quia ab eo accipit, vel ſperat accipere ſeu ſpiritualia, ſeu temporalia bona?* Delinquit planè mortaliter.

CAPVT III.

De Adoratione.

13. *CVm in primo præcepto propriè Dei adoratio præcipiatur, adorationis expende definitionem.* Adoratio eſt exhibitio reuerentiæ propter excellentiam illius, cui exhibetur. Eius tres ſunt actus. Primus intellectus, quo adorati excellentiam cognoſcimus. Secundus voluntatis, quo nos ei ſubiicimus. Tertius adorationis effectus, qua noſtram ſubiectionem patefacimus.

14. *Quotuplex adoratio?* Alia interna, alia externa. Alia *Latriæ*, quæ debetur Deo; alia Hyperduliæ, quæ debetur B. Virgini; alia Duliæ, quæ debetur Sanctis. Alia denique abſoluta, quæ conuenit rei intellectuali: & alia reſpectiua, quæ conuenit rebus ratione carentibus, quæ non propter ſe, ſed propter alium honorantur.

15. *Num vna Trinitatis perſona poſſit diſtinctè ab aliis adorari?* Poteſt, modò aliæ perſonæ explicitè non excludantur.

16. *Sancti ne in cœlo degentes adorandi ſunt?* Quis dubitet, ſi etiam viri Sancti nondum relati in numerum Sanctorum coli & adorari poſſent cultu quidem priuato, non publico.

17. *Chriſtus homo, id eſt ſubſiſtens in natura humana & diuina, adorandus ne eſt adoratione latriæ, qua adoratur Trinitas, & ſingulæ Trinitatis perſonæ?* Maximè. At humanitas illius per ſe, & præciſa perſona Verbi diuini Hyperduliæ eſt adoratione colenda. Dum autem colimus Chriſtum, naturam humanam vt aſſumptam à Verbo diuino adoramus, eíque ineffabilis vnionis vinculo annexam.

18. *Quid de ſacrarum imaginum vſu?* Licitus eſt & honeſtus, proponendæque imagines Dei, & Angelorum, licet ſint puri ſpiritus, eos per quandam metaphoram repræſentantes; quia Deus aliquando ſub forma viſibili apparuit. Imo adorari poteſt ipſamet imago, ſed adoratione tantùm reſpectiua.

19. *Num lignum Crucis Dominicæ, & alia paſſionis inſtrumenta, quæ Chriſtum tetigere adoranda?* Ita planè, latriæ quidem adoratione reſpectiua. At inſtrumenta quæ modo conficiuntur ad repræſentanda inſtrumenta illa, quæ in Chriſti ſunt adhibita Paſſione, non poſſunt adorari præciſè quatenus

repræ

repræſentant inſtrumenta antiqua, ſed quatenus Chriſti paſſionem, ſiue Chriſtum paſſum repræſentant.

20. *Reliquiæ ne adorandæ ſunt?* Maximè, & deuotè quidem cuſtodiendæ, eadémque illis impendenda adoratio, quæ perſonæ cuius ſunt reliquiæ tribuitur. *Quidnam per reliquias intelligis?* Corpora, oſſa, cineres, veſtes, pannos, &c. quæ Sanctorum corpora, vel reliquias attigerunt. Admonuero tamen reliquias, quæ publicè exponuntur, non eſſe abſolutè adorandas, niſi poſtquam fuerint per Papam, vel Epiſcopum approbatæ.

CAPVT IV.

Praxis, ex Societatis IESV *Doctoribus circa materiam de diligendo Deo.*

21. DIxiſti, *præcepto charitatis teneri nos aliquando Deum actu elicito diligere: quoties, & quando tenemur?* Putat *Vaſquez* 1.2. *tom.*4. *quæſt.*86. *art.* 2. ſufficere, ſi diligamus in fine vitæ. Multa tempora alij aſſignant: quando ſuſcipitur Baptiſmus: quando præceptum contritionis obligat: quando inſigni Dei beneficio donamur: quando eſt cauſa ſubeundi Martyrij: quando reſtituendum eſt blaſphemantibus, aut Dei honorem, & nomen contemnentibus: quando tenemur diligere proximum: ſingulis diebus feſtis. Has *Palaus tom.*1. *tract.*6. *d.* 1. *part.*4. *num.*3. *&* 4. impugnat meritò. Igitur meis hærendo Doctoribus aſſero in primis, teneri nos Deum diligere in articulo mortis; quia lege charitatis propriæ tenemur omnia damnationis vitare diſcrimina: & æternæ vitæ ſecuritatem quærere, prout poſſumus; idque ſatis per Dei amoris actum obtinemus. *Hurtado de Mendoza* 2.2. *d.*174. *ſect.* 6. §. 27. Deinde paulò poſt rationis vſum, quando quis iam aduertit, & ſecum reputat rationes amandi Deum, cogitando de eius bonitate, & beneficiis. Non ita tamen, vt ſtatim peccemus, ſi habita Dei ſufficienti notitia, eum non diligamus: hoc enim nimis graue eſſet; ſed quod ſecluſa omni ignorantia, & inaduertentia, non poſſimus ſine graui peccato hanc dilectionem multo tempore differre, id eſt, vltra annum. *Coninch.d.* 24. *dub.*3. *num.* 50. *Scrupulis angor, vtrum huic præcepto ſatisfecerim.* Quando probabiliter, & poſitiuè non memineris te omiſiſſe, perſuadere tibi potes; vel feciſſe ſatis, vel inculpatè omiſiſſe, & ſic minimè peccaſſe.

§. 1. *De Dei dilectione.* Vaſq. Palao. Hurt. Conin.

Petrus

Hurt. *Petrus Hurtado 2.2. d. 172. ſect. 5. §. 24. Adhuc inſtat ſcrupu-*
Palao. *lus, me huic tunc non ſatis feciſſe præcepto.* Hæreſce *Palao*
tom. 1. tract. 6. d. 1. part. 4. num. 2. aſſerenti probabiliter hoc
præceptum poſt vſum rationis non obligare. Tertiò aſſerit
Hurt. *Hurtado de Mendoza 2.2. d. 74. ſect. 6. §. 36.* adeſſe per annos
ſingulos implendi huius præcepti obligationem: imo re-
Conin. miſſius nobiſcum agi, quod ſæpius non petatur. At *Coninch*
obligationem annuam iudicans datam, putat hoc præceptum
ad tres, vel quatuor annos non eſſe differendum. Quartò ad-
dit Hurtado citat. teneri nos Deum diligere per ſe, quando
odij Dei tentatio vrget.

22. *Rogo, an per accidens poſſumus obligari ad Deum dili-
gendum?* Ita planè, cùm ſi tentationem grauem aliter vitare
non poſſumus, tum quando adminiſtraturus Sacramentum
eſt lethali crimini obnoxius, & non poteſt confiteri. *Mendo-
za vbi ſupr.*

§. II. *De Adoratione.*

Granad. 23. *Circa Adorationem autem quæſierim. Num liceat ſan-
ctum beatificatum ſic honore proſequi, vt ex deuotione recites
eius officium extra diem eius feſtum, aut commemorationem
eius in Miſſa facias? Granados* affirmat non licere, & contrà
facientes peccare mortaliter. Exiſtimo tamen non eſſe le-
thale, ſi id ſolùm ſemel, aut bis fieret. Item quando concedi-
tur aliquibus Religioſis facultas Miſſam de talibus Beatis
celebrandi in ſuis Eccleſiis non poſſe illam alibi celebrare
ſub eadem pœna ſentit Granados, à qua ſemel aut bis con-
trarium gerentem abſoluerim.

24. *Quando in beatificatione alicuius Pontifex concedit Sa-
cerdotibus alicuius Religionis, vt poſſint de illo Miſſam celebra-
re, licet ne aliis Sacerdotalibus, ſeu ſecularibus, ſeu Regularibus de
eo Beato in aſſignata Eccleſia Miſſæ celebrationi dare operam?*
Minimè; quia illud priuilegium tantum conceditur Sacer-
Turriá. dotibus illius Religionis, cum illi ſoli in Bulla exprimantur.
Sic *Turrianus* & alij.

25. *Poteſt ne Epiſcopus diem feſtum alicuius Beati nondum
canonizati inſtituere?* Sanchez negat, ſed ſuarius & Fagun-
dez affirmant. Porrò ne licet talem Beatum in publicis lita-
Bellar. niis inuocare, neque eius imaginem cum radiis vel diadema-
te depingere, vti *Bellarminus* affirmat.

26. *Si caro aut Sanguis Chriſti miraculosè in Euchariſtia
Caniſ. apparet: num adorandus?* Adorare tenemur cultu latriæ.
Sic *Caniſius.*

27. *Poteſt ne imago, & exemplar odorari vna, & eadem
adoratione, qua prototypum? v.g. poteſt ne Crux Chriſti adorari
latria*

latriæ adoratione, qua ipſe Chriſtus adorandus eſt? Poteſt, imò debet; quia imago cum exemplari, & exemplar in imagine adoratur. Ex *eodem.* Caniſ.

28. *An adoranda nomina* Iesv, *&* Mariæ? Maximè: adoratione quidem reſpectiua, propter eum, quem repræſentant, & ad quem diriguntur. Adhuc *Caniſius.* Caniſ.

29. *Quidnam de cereis iuxta reliquias vel imagines Sanctorum accendendis, reliquiis ad collum appenſis deferendis, agnis cereis adorandis?* Licitum planè cereos accendere, deferre reliquias. *Num ſpeciale peccatum committitur ab eo, qui delinquit, cum reliquias ad collum gerit?* Minimè. Agni denique cerei adorari debent vti imago Iesv. At vendi, aut minio, auro, alióve colore pingi ſub excommunicatione prohibentur.

30. *Vt reliquiæ alicuius Diui recens inuentæ poſſint adorari, quidnam præcedere debet?* Sunt ab Epiſcopo approbandæ. Ad huiuſmodi autem approbationem requiritur in primis certitudo moralis, non autem euidentia, quæ nitatur infallibilibus argumentis: deinde vt ille Sanctus ſit canonizatus. *Bellarm.* Bellar.

EXAMEN III.

De legibus in particulari circa materiam de Iuramento & Blaſphemia.

Capvt Primvm.

Quid ſit iuramentum, cuiuſnam eſt virtutis actus, & quónam modo diuiditur?

1. Quidnam iuramentum? Si nominis etymon ſpectes. Actio eſt, qua Deus in teſtem inuocatur; ſi interiorem eſſentiam, Affirmatio eſt, vel negatio, ſacræ rei atteſtatione firmata, ad fidem faciendam, vel promiſſionem firmandam. Tria quidem ad illud concurrunt, intellectus neceſſitatem, vel vtilitatem proponens, voluntas iurandi intentionem addens, & lingua, ſermone iuramentum complens.

2. *Num malum intrinſecè iurare?* Minimè, & ideo nec iure naturali, nec in lege gratiæ prohibitum, ſi debitæ ſeruentur circunſtantiæ.

3. *Bonum ne iuramentum, debitis ſeruatis circunſtantijs?* Bonum planè,& actus Religionis,ad quam ſi debitus modus in iurando ſeruetur maximè pertinet.

4. *Licitum ne per creaturas iurare?* Ita quidem, neque id eſt à Chriſto prohibitum, nec alio poſitiuo iure, niſi ſcandalum adſit. Per irrationales abſolutè iurari non poteſt, ſicuti per rationales,vt Sanctos,& viatores: ſuo autem modo licitè poteſt:nullo autem modo per dæmones,& damnatos.

5. *Differunt ne ſpecie iuramenta per Deum & creaturas?* Abſolutè loquendo non differunt; ſi tamen creaturæ ſecundùm ſe ſumptæ accipiantur,ſic vtique differunt.

6. *Quinam iuramenti finis?* Confirmatio veritatis:ad eam etenim iuramentum comparatur ſicut principia ad concluſionem.

7. *Quotuplex eſt iuramentum?* Quadruplex. Aſſertorium, in quo affirmatur, aut negatur aliquid præſens, vel præteritum. Promiſſorium, in quo futurum affirmatnr, vel negatur promittendo. Comminatorium, in quo promittitur malum pœnæ. Execratorium, in quo ſiue promittendo, ſiue aſſerendo, aliquid affirmatur, vel negatur,ſibi apponendo pœnam iurante. Comminatorium quidem ad Promiſſorium, Execratorium autem ad Promiſſorium, & Aſſertorium reuocatur.

8. *Aſſigna iuramenti materiam & formam?* Materia quidem res contingens eſſe debet: verba autem, ſufficientiáve ſigna ſunt ad formam. Verum ex parte formæ triplex eſt. Primum verbale,cum fit ſolis verbis. Secundum corporale, cum ſolis corporis actionibus geritur. Tertium mixtum, cùm ſignum ex verbis factíſque compoſitum eſt.

CAPVT II.

De Iuramenti conditionibus.

9. *QVanam adeſſe Iuramento conditiones requiruntur ex parte eius, per quem iuratur?* Debet per Deum verum fieri, vt obliget, ſiue explicitè, ſiue implicitè per creaturas in ordine ad Deum.Nam ſi per falſos Deos fiat,non obligat,niſi ratione erroneæ conſcientiæ. Ideo infideles conuerſi ad ſua iuramenta non tenentur, licet tamen pacta inter eos inita firma ſint ex obligatione iuſtitiæ, vel fidelitatis. Nec fidelis ſi per Deos iuret ex vi iuramenti adſtrictus eſt. Nec iura-

mentum

mentum per creaturas, quæ Deus exiſtimentur, vt ſol, &c. verum eſt. Qui per Dæmonem iurat, non manet obligatus, niſi ex falſa conſcientia verum iuramentum ab aliquo cenſeretur. *Num per Sanctos Angelos, vel Homines obligaret, ſi ex intentione iurantis in eorum auctoritate ſiſteretur?* Minimè ex vi iuramenti; obligaret tamen (vti aduertit Filliucius) ex virtute Duliæ, quæ Sanctis exhibetur, illa promiſſio ſub graui peccato. Iuramentum per creaturas ſine ordine ad Deum non ſolum non obligat; verùm nec qui falſum, per lapidem iurat, periurus eſt, niſi vel idolum intelligatur, quo verus Deus errore cenſeatur: vel quid conſecratum, & ſanctum, tanquam creatura & ſcabellum Dei, quo pacto periurus eſſet.

10. *Ex parte item illius, qui iurat, quænam requiruntur conditiones?* Neceſſaria eſt libera voluntas eius, ideóque intentio deliberata, qualis ad mortale peccatum ſatis eſſet. Qui igitur iurare non intendit, non obligatur. *Intendo iurare, ſed non intendo promittere, num obligor?* Ita planè: intentio enim non ſe obligandi cum iuratur, iuramenti obligationem non tollit, ſiue homini, ſiue Deo iuramentum præſtetur. *Simulatum iuramentum num obligat?* Cum prudenti ſit amphibologia, & abſque alterius iniuſtitia, non obligat, quia verum iuramentum non eſt; quando verò dolo malo ſit licet ex vi iuramenti directè non obliget, teneris tamen ad illud implendum iuxta ſenſum intentum, & obligaris præterea ratione iniuſtitiæ, & damni inde ſecuti. *Extortum ne per iniuriam obligat?* Maximè, ſi abſque peccato impleri poſſit; quia abſolutè voluntarium. Et quamuis latroni factum irritum ſit iure naturæ, confirmat tamen aſſertionem, quamuis minimè promiſſionem. Hinc iuramentum de ſoluendis vſuris introductorium dicitur, affert enim obligationem, & confirmat aſſertionem: Soluam tibi vſuras. *Iuramentum ne ex metu ſine iniuria illatum obligat?* Maximè; & etiamſi intercedat iniuria, vim habet obligandi, ſi de materia capaci ſit, & impleri honeſtè poſſit. *Obligat ne factum per errorem.* Si error ſit in ſubſtantia rei, non obligat. error enim ſiue det cauſam contractui, ſiue incidat in contractum, obligationem aufert; ſi verò ſit circa extrinſecam cauſam, non irritat, niſi materiam ſubſtantialem afficeret.

11. *Quænam denique conditiones requiruntur ex parte materiæ, circa quam ſit iuramentum?* De re bona debet fieri, & ita emiſſum obligat quantum eſt ex ſe, niſi maius bonum impediat. *Quid ſi maiori bono repugnat?* Probabile quidem

eſt promiſſorium non obligare;at contrarium reputo probabilius. *Si ſit de re mortaliter mala?* Non obligat,neque de mala venialiter. *Si ſit de re indifferenti?* Etiam non obligat, niſi ad honeſtum finem referatur. *Num ſi fiat de mali operis omiſſione obligabit?* Ita equidem; minimè autem de opere ſupererogationis, neque de mala re per diuinam legem poſitiuam prohibita, neque factum contra prius iuramentum, aut votum,aut ſimplicem promiſſionem, modò honeſta fuerit; neque ſi de re ſit humana lege prohibita,vt Canonica,vel Ciuili, modò hæc de re ſit, quæ ſine peccato ſeruari poſſit; neque contra bonos mores naturales. *Non obligat iuramentum illicitè factum?* Poteſt obligare, modò ex illicita materia non ſit, nec illicitæ promiſſioni iungatur.

Capvt III.

De tribus conditionibus requiſitis ad Iuramenti ſanctitatem, & de grauitate tranſgreſſionis.

§. 1. *Tres cõditiones ad iuramẽti ſanctitatem.*

12. *QVidnam in iuramento requiritur, vt ſanctum ſit?* Tres conditiones habere debet, vt ſcilicet adſit veritas,iuſtitia,& iudicium: ſine veritate eſt mendax: ſine iuſtitia, hoc eſt,cùm ſit de re illicita,eſt iniquum:ſine iudicio, hoc eſt, debita reuerentia, ſeu exigente occaſione & neceſſitate, eſt indecens. Ex defectu trium harum proprietatum iuramentum eſt peccatum.

13. *Quódnam peccatum eſt veritatis defectus?* Mortale ſemper ſiue materia ſit grauis,ſiue leuis,imò quò res eſt leuior, eò grauius crimen. Incertum igitur, pro certo iurare, mortiferum eſt ſemper,& qui habitum pro falſo iurat, licet verum ſit aliàs, periurus eſt; ſecus ſi probabiliter putauit verum, licet aliàs falſum eſſet. Sub dubio iurare,ſemper mortale, licet verum ſit; quia me periurio expono. *Num conſuetudo iurandi mortalis ſit?* Si cum veritate fiat, mortale peccatum non eſt; ſecus ſi promiſcuè,hoc eſt,etiam cum admixta frequenter falſitate, ſine debita addita cautela, tunc enim iuramenta illa periuria cenſentur: ſecus ſi cautela plerumque adhibeatur, licet aliquando quis in falſum prolabatur.

§. 2. *Tranſgreſſio iuramenti.*

14. *Eſt ne mortale crimen defectus iuſtitiæ?* Profectò mortalis eſt defectus huiuſmodi in materia graui, venialis autem

tem in leui materia. v.g. iuro per Deum me ab hoſte vindictam ſumpturum: ſi vindicta ſit grauis, grauiter deliqui; ſi leuis, leuiter. *Quid ſi non intendam implere, ſed terroris gratia ſolummodo iuraui?* Siue grauis vindictæ verba ſint, ſiue leuis, mortale crimen eſt; qui veritas abeſt. Vnde in leui materia, quando v.g. parentes, aut domini filiis aut famulis, adhibito iuramento minas iactant, oportet implendi habere intentionem, licet iniuſta ſit vindicta; quia illa leuis iniuſtitia ſolummodo venialis eſt, at intentionis defectus mortalis, ob abſentiam veritatis. *Quidnam, poſtquam cum intentione iuraui leuem filij, v.gr. aut famuli percuſſionem, mutata voluntate, non impleui?* Si ſupplicium illud erat iniuſtum, ſatius non opere exequi: quia venialis executio, ſicut venialis iuramenti iniuſtitia; ſi autem iuſta vindicta, in re graui, ſcilicet, quando ex indulgentia graue malum exoriatur, mortale eſt: in re leui: veniale non adimplere. *An mortale non implere iuramentum promiſſorium?* Non ſemper, vt ſi de re ſit illicita; alioqui ſi licita res ſit, & voluntariè non impleatur, mortale eſt, niſi materiæ leuitas excuſet. *Peccatum ne abſque intentione iurare?* Iurare quidem non abſque intentione implendi (de quo ſupra) ſed abſque iurandi intentione, ex genere mortale eſt, etiam ſi cum veritate: non autem mortale, cum iniuſtè exigitur iuramentum. *Iuro rem malam impoſſibilem, grauiter ne delinquo?* Non, ſi cum ignorantia iuras, quod ſit impoſſibilis. *Iuro me peccatum commiſſurum: quónam me crimine illigo?* De veniali committendo, veniale iuramentum eſt: de mortali, mortale.

13. *Iuramentum abſque iudicio aut neceſſitate, eſt ne mortale?* Non, ſed ſolùm veniale, niſi modus incautus, & temerarius eſſet.

CAPVT IV.

De iuramenti amphibologia.

16. *VTi in iuramento amphibologia, hoc eſt, verbis alio ſenſu, quàm alius accipiat, eſt ne peccatum?* Malum intrinſecè non eſt, ſæpe peccatum eſſe poteſt. Ex cauſa quidem honeſta periurium dici non poteſt, & ſi verba ſint æquiuoca, ex honeſta cauſa amphibologia vti licitum eſt. Si tantum huiuſmodi æquiuocatio ſit in mente, nec eam verba ipſa includant, probabilis ſententia eſt, haud licitum eſſe iurare: ſed probabilius illicitum non eſſe.

17. *Verba ne aliqua honeſtari poſſunt, vt iuramenta non ſint, licet communiter iuramenta habeantur?* Pluribus Sanchez huic quæſtioni ſatisfacit, conſulendus. Interea nonnulla verba huiuſcemodi à iuramento libero, *In mea conſcientia,* cum intendo animum ipſum exponere, iuramentum eſt: cùm ſolùm cognitionem, minimè. *Per ſalutem meam, Per meam vitam, ſic Deus me adiuuet,* &c. Si intendo animum ipſum periculo addicere, iuramentum eſt: ſi non animum, ſed exteriorem viuendi rationem, vt eſt cibus, potus, cultus, aër, &c. non eſt ex Saa & aliorum ſenſu iuramentum. Alios loquendi modos adinuenit deſiderium non peierandi, ſcilicet, *Poſſum iurare per Deum, per Christum: iurabo per Deum; ſi iuro per Deum, quare mihi fidem non praſtas?* Qui quidem loquendi modi licet imperitis, vel incautis iuramenta videantur, verè, cùm nihil affirmetur, ſed ſuſpenſa ſit oratio, iuramenta non ſunt.

CAPVT V.

De commutatione, diſpenſatione, & interpretatione iuramenti.

18. POteſt ne iuramenti obligatio auferri? Variis equidem modis. Primò, irritatione, cum iuramentum aufertur ex parte materiæ, ob dominatiuam poteſtatem v. g. parentis, mariti. Secundò, Diſpenſatione, cum eius obligatio ſoluitur per ſuperioris facultatem. Tertiò, Condonatione, ſiue relaxatione, cùm obligatio à creditore remittitur. Et quidem Promiſſorium poteſt irritari, nec in huiuſmodi irritatione cauſa requiritur ad valorem.

19. *Quinam irritandi iuramenta obtinent poteſtatem?* Papa irritat ex materia ipſi ſubiecta, vt etiam laicus Princeps, nec non parentes realia & perſonalia filiorum iuramenta, domini ſeruorum, tutores pupillorum in quibuſdam caſibus. Directè abſque materiæ mutatione probabile eſt, irritari non poſſe. Homini factum per condonationem aufertur, vt dixi etiam ſi intuitu Dei factum ſit: & certè huiuſmodi condonatio peti poteſt ab eo, in cuius vtilitatem iuramentum factum eſſet. *Mutuò iurantes per modum reciprocæ promiſſionis, in mutuam vtilitatem factæ?* Remittere ad inuicem poſſunt; ſi intuitu diuini ſeruitij non poſſunt. *Quid ſi vnus ex pietate in Deum, alter verò ſolo reſpectu humani contractus iurauerint?*

rint? Remittere vno, v.g. paupere promiſſa à diuite ſponſalia propter Deum, diues liberatur.

20. *Poteſt ne in promiſſorio diſpenſari? Et quiſnam diſpenſandi facultate fungitur?* Poteſt quidem per ſubtractionem materiæ, qua diſpenſans vice Dei debitum remittit, vel commutat in aliud. Et quidem Epiſcopi ordinariam poteſtatem in diſpenſando habent, præterquam in reſeruata.

21. *Num iuramenta homini præſtita abſque eius conſenſu relaxantur?* Minimè, niſi cum turpitudine creditoris eſſet, tunc enim, eo inuito, relaxari poſſunt.

22. *Quæ autem Deo ſoli ſunt facta?* Papa cuncta relaxat, Epiſcopus ſuorum non reſeruata ſubditorum. Ciuilis poteſtas non relaxat, neque diſpenſat hoc modo. Etiam periurus diſpenſari poteſt, ſiue periurium occultum ſit, ſiue publicum.

23. *Requiritur ne cauſa relaxationi?* Maximè, & ſola turpido ex parte iuramentum exigentis, ſatis eſt; vt etiam graui cum iniuria quilibet metus.

CAPVT IV.

De Blaſphemia, & Maledictis.

24. QVid eſt Blaſphemia? Laus Dei, quæ in ſecundo Præcepto continetur, manifeſtatio quædam eſt alicuius excellentiæ cum affectu voluntatis. Laudi opponitur Blaſphemia, verbum ſcilicet maledictionis, conuitij, vel contumeliæ in Deum. *Non omnis Blaſphemia contra fidem?* Non; quia nec omnis cum interiore aſſenſu falſi. §. 1. *Blaſphemia.*

25. *Quotuplex illa?* Multiplex, tum ratione verbi quod in Deum profertur; tum ratione formæ loquendi; tum ratione obiecti, in quod contumelioſum verbum effertur; tum denique ratione grauitatis.

26. *Si quando effertur in Sanctos erit ne Blaſphemia?* Erit planè, ſi ſimul de Deo cogitetur intentione illi detrahendi; vel proferatur in Sanctum ſicuti in amicum, vel miniſtrum Dei: ſecus ſi tantùm conſideretur excellentia ſanctitatis, in qua talis reſpectus fundatur; tunc enim erit tantum imperfectè, & indirectè Blaſphemia.

27. *Quodnam peccatum Blaſphemia?* Ex ſuo genere peccatum mortale & quidem inter grauiſſima, grauius tamen odium Dei, hæreſis, & deſperatio, Diſtinguitur eius malitia

ab infidelitate, atque periurio, & omnes eiuſdem ſpeciei ſunt, ſi hæreticales excipias. Denique quæ in Deum, & in Sanctos effertur, ad eandem ſpecie malitiam reuocatur.

28. *Num aliquando venialis Blaſphemia?* Conſuetudo quidem abſque aduertentia, lethale peccatum nonfacit, eadem autem ſi voluntas directa, vel interpretatiua blaſphemandi adſit, mortale peccatum erit.

§. 2. *Maledicta.*

29. *Quidnam de maledictionibus in creaturis dicendum?* Maledictum contra creaturas, tanquam quid Dei, Blaſphemia eſt. Si rationales maledicantur optando illis graue malum, mortale crimen eſt; ſi leue, veniale. Irrationales verò ſi ſecundùm ſe maledicantur, veniale erit, ſecus ſi ratione Domini, cui graue malum deſideretur; lethale enim peccatum eſſet. Admonuerim raro quem cũ intentione deliberata maledicere, licet ex præcipitatione ſibi plenè deſiderare quod imprecatur proximo, videatur. Regulam accipite, quam magis ab experimento, quàm auctoritate accepi. Sæpe indignationis feruore maledicta iactas, quæ magis ex præcipitatione indignationis, quàm ex libertate procedunt. Aſſoles interdum in amicos indignari, vt filios, famulos, vicinos: interdum in inimicos, cùm ex inimicitiæ affectu maledicta prodeunt, plerumque cum plena intentione feruntur: cùm autem in amicos, rariſſimè ex intentione exoriuntur, ſed ſolùm ex perturbationis ebrietate: vnde lethalia peccata non erunt. Si interrogeris mox poſt prolationem maledicti, num intendas filium, aut famulum à diabolo arripi? reſpondebis: Minimè planè. Fateor quoſdam tam immoderata paſſione perturbari ſolere, vt etiam illo inſtanti vel filios intendant deperire. Id quod prudentiæ Confeſſarij ex diligenti examine relinquo.

Capvt VII.

Praxis, ex Societatis Doctoribus, circa materiam de iuramento, &c.

§. 1. *De iuramento.* Sanch.

30. Poteſt *quis in foro conſcientiæ iurare, quod à viro fide digno audiuit?* Poteſt, quia non cedit veritati. Attamen id non ſufficit in exteriori iudicio, in quo teſtis tenetur reddere rationem ſui dicti. *Sanchez ſum. tom. 1. lib. 3. cap. 4. num. 13.*

31. *Licet*

31. *Licet ne aliquem inducere ad iurandum falſum, quod tamen ipſe iuraturus ex ignorantia verum putat?* Negat *Azor. tom.1. lib.4. c.11. quæſt.1.* quia teneor vitare crimen in altero. Affirmat autem *Petrus Hurtado 2. 2. d. 173. ſect. 16. §. 199.* quia proximus tunc non inducitur ad effectum formaliter malum, cum ille iurando non delinquat; nec materialiter, cum potius mutari hic & nunc ſit bona, quàm mala: nempe actus Religionis,& honoris Dei. Azor. Hurt.

32. *Poſſum autem conſcius veri, inducere alium ad iurandum id, quod ille ignorat?* Minimè, niſi iuraturus prius ſibi perſuadeat rem ita eſſe fundamento probabili; quia iurare ſine dictamine practico de honeſtate iuramenti, eſt mortale. *Hurtado citat. ſect. 5. §. 200.* Hurt.

33. *Licet ne, petere iuramentum ab eo, quem timeo, falsò iuraturum?* Licet, dummodo non petatur, vt iuret falſum, & adſit iuſta cauſa petendi iuramentum: vt neceſſitas, vt vtilitas; quia non teneor abſtinere à petendo actum cum graui damno, quem quis bene & male præſtare poteſt: quamuis ex ſua malitia ſit iniquè præſtaturus. Sic *Suar. de Rel. t. 2. l. 3. c. 15. n. 10.* Suar.

34. *Licitum ne ex iuſta cauſa iuranti vti amphibologia, ſeu æquiuocatione, proferendo ſcilicet iuramentum, quod à circunſtantibus in ſenſu communi accipiatur, quo autem proferens aliud ſubintelligat?* Affirmat *Sanch. ſum. tom. 1. lib. 3. c. 6. n. 15.* Sanch. Exemplis practicis confirmo. A iudice interrogatus cum iuramento, an Franciſcum interfeceris? Si illum in propriam defenſionem interfeciſti, negare potes; ſubintelligendo de homicidio criminoſo. *Leſſius lib. 2. dub. 9. n. 47.* Si eſt probabilis Leſſius. opinio, quod taxa alicuius rei ſit iniuſta, & propterea venditor falſis ponderibus, vel aliàs iniuſtitiam ſibi compenſat: à iudice poſtea interrogatus, poteſt id totum iureiurando negare: ſubintelligendo, ſe iniuſtè non egiſſe. *Sanch. ſum. tom. 1. lib. 3. cap. 6. n. 19.* Sanch. Sacerdos interrogatus ac peccato in confeſſione audito, poteſt reſpondere etiam (ſi opus eſt) addito iuramento ſe nihil tale in confeſſione audiſſe, ſubintelligendo, tanquam priuatum hominem. Aliqua tibi neceſſaria bona abſcondis, ne à creditore capiantur, & cogaris mendicare: potes interrogatus à iudice iurare, te nulla abſcondita habere, ſubintelligendo, quæ tenearis manifeſtare. Poteſt quis iurare latroni, daturum ſe pecunias abſque intentione dandi, hac retentione mentali vtendo: *Dabo, ſi tenear.* Adultera rogata à marito, an admiſerit adulterium: poteſt negatiuè iurare; concipiendo mente aliud, diem ab eo, quo illud admiſit. Veniens è loco, qui falsò creditur peſte infectus:

E 5 rogatus

rogatus poteſt iurare, ſe inde non venire; ſubintelligendo
Sanch. tanquam è loco peſtilenti. Omnia *ex Sanchez, & aliis.*

35. Num iurare verbis æquiuocis ſine iuſta cauſa, v. gr. quod Princeps ſit in aula, intelligendo pictum, lethale peccatum? Affirmat *Leſſius lib. 2. cap. 42. dub. 9. num. 46.* Probabilius *Sanchez ſum. tom. 1. lib. 3. cap. 6. num. 22.* negat; quia huic iuramento deeſt ſolum iudicium, ſeu diſcretio, modo id non fiat in fraudem tertij: aut in iudicio, dum Iudex iuridice interrogat. At iuramentum, cui deficit ſola diſcretio, ſolum eſt veniale.

Leſſ. Sanch.

36. *Quæſierim, an iuramenta falſa inaduertenter prolata ex praua conſuetudine ſint peccata mortalia?* Aſſeruit *Torres 2. 2. quæſt. 98. art. 3. d. 3.* quia ſunt voluntaria in cauſa ob prauam conſuetudinem non correctam, Probabiliter alij negant; quia vbi quis per propoſitum non iurandi falſum, prauam conſuetudinem retractauit: falſa ea iuramenta non ſunt amplius voluntaria nec in ſe, nec in cauſa.

Turr.

37. *Ficta promiſſioni iuramentum adieci: teneor ne adimplere?* Aſſerit *Leſſius lib. 2. cap. 42. dub. 8. num. 38.* quia hoc eſt de natura iuramenti promiſſorij, & iurans tenetur efficere, vt iuramentum ſit verum, ſi poteſt, ne adduxerit Deum in teſtem falſi. At alij negant; quia iuramentum naturam ſequitur promiſſionis, cui adnectitur.

Leſſ.

38. *Metu aut dolo addicitur iuramentum contractui inualido, & à iure probato, v. g. iurat quis latroni minitanti dare aureorum quantitatem; obligat ne in conſcientia iuramentum?* obligare exiſtimat *Becanus 2. 2. q. 89.* quia nec iure naturæ nec humano irritum eſt. Addit huiuſmodi iuramenta relaxari poſſe ab Epiſcopo, & per Bullam commutari. At *Azorius tom. 1. lib. 12. c. 7. q. 2.* contrarium aſſeruit.

Becan. Azor.

39. *Iuramenta ſeruandi ſtatuta ciuitatum, Collegiorum &c. obligant ne ſub graui piaculo?* Si ſunt in vſu obligant planè: ſi recepta vſu non ſunt, aut per vſum contrarium abrogata, non obligant, quia iurante intelligunt ſtatuta ſeruare more recepto. At tunc materia iuramenti violati erit mortale periurium quando tanti momenti eſt, vt ſecluſo iuramento ſtatutum ratione materiæ ad mortale obligaret. *Sanch. ſum. tom. 1. lib. 3. c. 14. n. 10.* Qui admonet iuramenti obligationem ceſſare, ſi ſtatutum eſſet ab habente poteſtatem reuocatum.

Sanch.

40. *Poſſum ne dum in graui materia iuro, me ad ſolam venialem culpam obligare?* Minmiè; quia non poſſum limitare obligationem, cum Deum in teſtimonium rei adduco promiſſæ. *Suarez 3. p. tom. 4. d. 38. ſect. 7. n. 5.*

Suar.

41. *Promi*

41. *Promiſi aliquid addito iuramento. v.g. centum argenteos me pauperibus erogaturum: teneor ne præſtare promiſſum cum intentione ſatisfaciendi pro iuramento?* Non, quia abſque huiuſmodi intentione iam præſtatur, quod gerere iuraui. *Sanch. ſum. tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 13. *n.* 18. Addit *Leſſius lib.* 1. *c.* 37. *dub.* 10. *n.* 59. iuramentum impleri etiam ſi res iurata præſtetur cum animo expreſſo non ſatisfaciendi iuramento. Scio *Suarium de Rel. tom.* 2. *lib.* 4. *c.* 26. *n.* 8. contrarium tradidiſſe. Sanch. Leſſ. Suar.

42. *Propoſitum non ludendi iuramento confirmaui; valet ne, etiam ſi iurans haberem intentionem abſtinendi à ludo modico, quantitatis, qui ſecluſo voto eſſet actus virtutis?* Obligare aſſerit *Sanchez ſum. tom.* 1. *lib.* 3. *c.* 18. *n.* 2. & 3. Admittit tamen materiæ paruitatem. Sanch.

43. *Iurat quis non bibiturum vinum, quandonam peccati grauis reus erit?* Materia grauis culpæ erit tantum vini, quantum pro vno potatu moderatè bibente ſufficeret. *Sanch. ſum. tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 12. *num.* 21. At qui minus vini hauriret, leuiter peccaret.

44. *Igitur dari in iuramento promiſſorio materiæ paruitatem exiſtimas?* Datur planè ex multorum Doctorum ſententia; quia ſi datur in violatione voti, cur non dabitur in violatione iuramenti, cuius minor obligatio. *D. Thoma* 2. 2. *q.* 89. *art.* 8. auctore? Igitur iurans, per annum quotidie ſemel *Aue Maria* recitare, non peccat mortaliter, etiam ſi per totum annum omittat. *Cur datur in promiſſorio materiæ leuitas, & non in aſſertorio?* Quia quamuis res iurata ſit parua, non tamen parua iniuria Numinis, in teſtem falſitatis adducti. Scio *Leſſium lib.* 2. *c.* 42. *dub.* 5. *n.* 23. contrariæ ſententiæ quoad promiſſarij leuitatem hæreſcere. Leſſius.

§. 2. *De Blaſphemia.*

45. *Rogo, an omnes blaſphemiæ ſint eiuſdem ſpeciei?* Negat *Petrus Hurtado* 2. 2. *d.* 91. *ſect.* 12. §. 54. probans blaſphemias hæreticales ſpecie differre ab imprecatiuis, & in confeſſione diſtinctè explicandas; quia diuerſum conuitium eſt aſſertio rei turpis, ac imprecatio. Addit etiam ſpecie differre blaſphemias in Deum, & in Sanctos; quia per blaſphemias in Deum violatur Religio; per blaſphemias in Sanctos, Dulia; à qua quia Perdulia, aut differt ſpecie, aut eſt valde maior intra eandem ſpeciem, blaſphemia in Deiparam ſeorſim in confeſſione explicandas.

46. *An blaſphemia, amaſiam Deam vocitare ſuam, aut ſuum idolum?* Non; quia hæc verba non accipiuntur in ſenſu proprio, ſed hyperbolico. *Hurt. de Mend.* 2. 2. *d.* 91. *ſect.* 4. §. 16. Hurtad.

47. *Quodnam peccatum blaſphemia?* Ex genere ſuo mortale

tale eſt. *In blaſphemiis in Deum datur ne paruitas materiæ?* Nõ quia quæuis virtuti Religionis notabiliter aduerſatur. *Quid de blaſphemiis in Sanctos?* Paruitatem materiæ multi Doctores admittunt, ſi verba attingant Sanctos non vt Sancti ſunt; ſed ex alio reſpectu. At alij probabilius non ſubſcribunt; quia in rebus tanti momenti locus eſt illicitus. Scio aliquem vniuerſaliter docere in blaſphemiis paruitatem materiæ dari; quia non eſt maior ratio, cur in aliis peccatis detur. Vnde aſſerit ſolùm eſſe veniale, verba ſacræ Scripturæ abſque debita reuerentia rebus ridiculis adaptare. Non probo. Ex *Sanchez & alijs.* Sanch.

48. *Num ex defectu deliberationis poſſit eſſe in Deum blaſphemia venialis etiam in iis, qui ex conſuetudine blaſphemiis vtuntur?* Ita planè; quia vbi pœnitens prauam conſuetudinẽ per pœnitentiam retractauit, ſi deinde inaduertenter incidat in blaſphemiam, non ei ad peccatum imputabitur; quia non eſt voluntarium in ſe, nec in cauſa; vt de iuramento expoſuimus. *Layman. lib. 1. tract. 1. c. 3. n. 6.*

De iuramento varia.

49. *Quotuplex in promiſſorio iuramento obligatio?* Directè obligat Deo, niſi cum humana promiſſione iungatur; tunc enim ad vtrumque obligatio naſcitur, Deo ſcilicet & homini ex promiſſione ſimplici, quæ quidem per iuramentum augetur non modò extenſiuè, ſed etiam intenſiuè: non tamen ita diuerſæ ſpeciei obligatio conſurgat. Ex *Filliucio* accepi. Filliuc.

50. *Præſtari ne iuramentum poteſt per procuratorem?* Ex rei natura poſſe affirmat *Filliuccius*, quamuis humano iure perſonaliter debet emitti. Filliuc.

51. *Poteſt ne communitas iuramento obligari?* Maximè, ad quod ſinguli requiruntur de communitate, vel ſaltem pars maior. Ex *eodem*.

52. *Tranſit ne iuramentum ad iurantis ſucceſſores?* Minimè (ait *Filliucius*) vinculum enim perſonale eſt. At ad ſucceſſores eius, cui iuratur, vtique tranſit. Filliuc.

53. *Quidnam de iuramenti interpretatione?* Ex duobus maximè principiis pendere aſſerit idem Doctor. Primum eſt, iudicandum eſſe iuxta naturam actus, cui adiungitur. Alterum ſtrictè interpretandum eſſe, quoad materia, & verba permiſerint. *In dubio de iuramento præſtito, nec ne?* Haud obligare docet *Filliucius*, idem, ſi dubium ſit de verborum ſignificatione. *Dubius autem de intentione?* Obligatur, ſi certus eſt de iuramento: vt etiam dubius de impletione, certus de facto, ad implendum tenetur. *Si dubium, an de re licita factum ſit?* Tunc implendum in eo, quod de re licita poſſit eſſe: vbi autem Filliuc. Filliuc.

tem

tem dubia materia iuramenti eſſet, non obligaret. Idem, *Pater*.

54. *Transfertur ne iuramentum ad materiam commutatam?* Non transferri probabile *Fillicius* reputat, attamen transferri aſſerit probabilius. Filliuc.

55. *Iuramentum de ſeruandis ſtatutis ciuitatis*, &c. *extenditur ne ad ſtatuta, quæ in deſuetudinem abiere?* Minimè; cum enim per contrariam conſuetudinem ſint abrogata, illa non obſeruantes periuri non ſunt. *Sanchez* ita. Sanch.

56. *Iuramentum promiſſorium de faciendo peccato veniali quodnam peccatum eſt?* Veniale tantùm eſſe *Sanchez* idem affirmat. Sanch.

57. *Num liceat per falſos Deos ad iurandum inducere?* Determinatè inducere mortale crimen eſt; petere verò iuramentum ab eo, qui per Deos falſos eſt iuraturus, per ſe malum non eſt, ſi debito modo fiat. Sic *Filliucius*. Filliuc.

58. *Indica periuri pœnas*. Nec cenſuram, nec inhabilitatem vllam incurrit: aliquando ciuilis incurritur infamia: Canonica verò tantùm, cum publicum præſtatur cum malitia periurij. Inſuper illa etiam pœna periurus plecti ſolet, vt in teſtem non admittatur. Porrò blaſphemia notoria iure communi non eſt Epiſcopo reſeruata, nec ad publicè blaſphemantem arguendum correctionis præceptum obligat, niſi ſpes emendationis effulgeat. Ex *Filliucio* carptim. Filliuc.

59. *Num permiſſum omnibus iudicialiter iurare?* Non, quia maſculis ante decimum quartum annum, & puellis ante duodecimum, iuramentum ſolemne in iudicio in cauſis ciuilibus interdicitur.

60. *An ratione circunſtantiarum periurium poſſit eſſe veniale, ſcilicet ratione leuitatis materiæ, vel coactionis, vel ignorantiæ, vel inaduertantiæ, vel ioci, ſeu intentionis non iurandi?* Prædictis addiderim ex *Buſæo*, Periurium in iuramento aſſertorio etiam in materia leui, ſemper mortale eſt: in promiſſorio veniale. Periuria coacta venialia ſunt ſecundùm Panormit. Sed aſſero mortalia eſſe cum D. Thoma; quia coactio periurium non efficit inuoluntarium. Ignorantia ſi craſſa ſit, vel affectata, à mortali non excuſat; ſi verò ſit inuincibilis & improbabilis, excuſat à mortali, imò à veniali, ſi debita diligentia ſit adhibita. Addo tamen peccare mortaliter eum, qui de re de qua dubitet, iurat ſicut de certa. Inaduertentia excuſat à mortali, quando lingua mentem præcurrit. Iocus denique à mortali non excuſat. Buſæ.

EXA

EXAMEN IV.

De Legibus in particulari circa materiam de Voto.

CAPVT PRIMVM.

De Voti eſſentia.

1. QVid eſt Votum? Voluntaria & deliberata promiſſio facta Deo de aliquo bono meliori. Hinc fit primò propoſitum deliberatum requiri faciendi aliquid in cultum Dei, animúmque ſe obligādi. Liber deinde debet eſſe actus hic ſupererogationis cùm ſit; ex metu tamen orto ex cauſis naturalibus, vt ægritudine, tempeſtate, &c. valet: ea itaque deliberatio requiritur, quæ ad mortale peccatum ſatis eſſet, vnde ſi paſſio tanta ſit, vt non adſit aduertentia, erit actio indeliberata, & votum nullum; ſecus ſi aduertentia non deſit. Tertiò, ſoli Deo colligo eſſe faciendum votum propriè loquendo; ſi autem fiat Sanctis vna promiſſione ad ipſos immediatè ordinata, non eſt votum. Denique debet eſſe de bono meliori, de quo infrà.

2. *Si ſubſtantiales conditiones voti ignorentur, eritne validum?* Non, ſecus ſi tantùm accidentales: eodémque modo ſi conditio ignorata pertinet ad cauſam finalem voti, votum irritum erit; ſecus ſi tantum ad motiuum; non refert autem, an ignorantia inuincibilis ſit, vel vincibilis, niſi affectata eſſet.

3. *Num opus ex voto melius, quàm ſine illo?* Ita planè, & cæteris paribus magis etiam meritorium.

4. *Quotuplex votum?* Multiplex. *Perſonale*, id eſt promiſſio facta à vouente alicuius functionis perſonalis præſtandæ. *Reale*, id eſt, promiſſio facta alicuius rei dandæ vt eleemoſynæ, &c. *Mixtum*, quod participat de vtroque; v. gr. vouere contra hoſtes fidei ſe pugnaturum. *Abſolutum*, quod abſolutè emittitur. *Conditionale*, quod adhibita conditione. *Simplex*, quod conſiſtit in nuda promiſſione. *Solemne*, quod ſiſtit in actuali quadam dedicatione, & traditione proprij corporis, & libertatis acceptata ab eo qui vices Dei gerit, cum quadam ſolemnitate, qualitate, ac circunſtantiis approbatis ab Eccleſia. Præterea votum diuiditur in purum, & pœnale,

nale, in internum & externum, in expreſſum, & tacitum; in occultum & publicum, de quibus omnibus patebit eſſentia.

CAPVT II.

De Voti materia, & diuiſionibus eius materialibus.

5. QVidnam voti materia? Totum id quod in Dei cultum poteſt promitti. Duplex eſt, vna proxima, humana ſcilicet actio, qua promittitur; & remota, vt in caſtitatis voto eſt humanum corpus. Debet eſſe de re poſſibili, & non de neceſſaria; quando autem eſſet de impoſſibili, non obligaret ad poſſibilem in illa incluſam. *Quid ſi materia promiſſa eſſet multorum actuum collectio?* Obligaret ad eos, qui poſſibiles ſunt, niſi de vouentis contraria intentione conſtet. §. 1. *Materia voti.*

6. *Num votum de non peccando mortaliter, vel venialiter ex plena aduertentia, validum?* De mortali vtcumque validum eſt, de veniali autem ex plena aduertentia etiam validum, ſecus de non peccando ſimpliciter.

7. *Actio mala eſt ne voti materia?* Minimè, imò nec indifferens; debet enim eſſe de bono meliori, quàm ſit eius oppoſitum. v. gr. ieiunium eſt melius, quàm non ieiunare; vnde colligo votum contra prius votum, aut iuramentum, aut promiſſionem non valere. Valet autem actio bona ſub turpi conditione, v. gr. voueo eleemoſynam: ſi furabor; quia poſt patratum furtum, melius quidem eleemoſynam dare, quàm oppoſitum. Item bonus effectus ex turpi actu eſt voti materia, v. gr. Voueo eleemoſynam, ſi filius ex concubina naſcatur. Similiter ſi fiat in gratiarum actionem pro actu turpi, v. gr. Voueo calicem, ſi bello iniuſto ſit parta victoria. *Quid ſi fiat ob turpis actus impetrationem?* Non valet; vt Voueo eleemoſynam ad vindictam obtinendam.

8. *Num res præcepta poſſit eſſe materia voti?* Poteſt; quia de meliori bono actu illo rem illam Deo dicaui; vnde actus omnis virtutis voti eſt apta materia.

9. *Num Matrimonium?* Coniugij votum per ſe non valet, quia contra melius caſtitatis bonum, niſi vel ob commune bonum præcepto teneatur, vel ratione periculi intemperantiæ,

tiæ, vel pietatis intuitu (vt ſi cum fœmina paupere eo prætextu contrahas) cohoneſtetur.

10. *Obligat ne votum ex re bonum & malum includente?* Obligat planè ad id, quod bonum eſt, relicto malo.

11. *Sunt ne materia apta omiſſiones actionum, quæ ſunt in præcepto, vel conſilio?* Minimè, v.gr. votum non dandi eleemoſynam, vel non ingrediendi Religionem: at earum, quæ neque ſunt in præcepto, neque in conſilio, vt non nubendi, non ludendi, valent.

§. 2. *Diuiſio voti.*

12. *Sunt ne ex parte materiæ voti diuiſiones peculiares?* Sunt equidem, diuiditur enim in reale, & perſonale: affirmatiuum, & negatiuum: perpetuum, & temporale; reſeruatum, & non reſeruatum.

CAPVT III.

De obligatione Voti.

13. QVænam *voti obligatio?* Oritur quidem ex voto obligatio fidelitatis, & iuſtitiæ, interueniente acceptatione Dei. Et ex ſuo genere grauis, & maior quàm præcepti eadem de re, niſi præceptum ad ſuperiorem virtutem pertineat, vt fidem, ſpem, charitatem.

14. *Quàm grauis huiuſmodi obligatio?* In graui materia ad mortale obligat, niſi vouentis intentiò ad venialem tantum culpam ſe adſtringat; in leui autem materia non obligat ad mortale, niſi ea ad grauem finem referatur: nec poteſt fieri votum ad ſolam obligans ſine culpa pœnam.

15. *De Voto dubius ſum: quidnam à me præſtandum?* Si dubium ſit, num factum Votum, ante diligentiam adhibitam teneris ad illud ſeruandum: poſt eam adhuc dubius liber es à promiſſione. Si tibi conſtat de facto voto, dubitas autem, num de licita materia ſit, ſeruare teneris. Si dubitetur, an intentio adfuerit, attendenda verba, & ſi promiſſionem ſignificent, illi ſtandum: ſi tantùm propoſitum, tenendum contra votum. *In dubio de vſu rationis?* Cenſendum pro libertate, vt etiam in pubertatis dubio. *Quonammodo igitur interpretatio facienda?* Si circunſtantiæ omnes determinatè intentæ fuerint, ad omnes votum obligat: ſi ſeruari aliqua non poteſt, ſeruandum quò ad alias; modò illa principalis non eſſet, traheret enim omnes ad ſe; ſi circunſtantiæ non determinentur intentione, iuxta materiæ exigentiam obligabit; denique

nique ſi ex his nil conſtet, expendenda ſunt verba, & in dubio pro vouentis libertate erit interpretatio facienda.

16. *Ad ſingulas voti circunſtantias deſcendo, quonam modo obligent: Circunſtãtia, Quis?* Solus vouens obligatur. Communitas ſi voueat, ij ſoli ex ea obligantur, qui perſonaliter vouerunt, reliqui autem tantum ex præcepto. Et quamuis votum per alium fieri poſſit: at quoad internum conſenſum non niſi per ſe ipſum.

17. *Cicunſtantia, cui?* Soli Deo quis obligatur propriè loquendo: ratione tamen materiæ etiam ad aliam obligationem poteſt inducere.

18. *Circunſtantia, per quem quonam modo ligat?* Si votum perſonale ſit, non impletum per alium: ſi reale debet impleri de ſuo, vt eleemoſyna de propriis, ſed per alium, v. gr. ſeruum poteſt impleri: ſi mixtum ceſſante obligatione perſonali, ceſſat etiam realis, vt in peregrinatione ſumptus itineris. Hæres certè non tenetur ad vota perſonalia defuncti.

19. *Dic de circunſtantia, Quid.* Si neque ex verbis, neque intentione vouentis determinari poſſit, ad quid obliget votum, datur optio vouenti, vt ea eligat, de quibus æqua eſt incertitudo; vnde etiam mitiorem partem eligere poterit.

20. *De Qualitate, quidnam?* Circunſtantia *Qualitas*, niſi determinata ſit ex verbi, aut materia, arbitrio vouentis relinquitur, modò bona fide procedatur. Idem de circunſtantia *Quantitas* dicendum eſt.

21. *Cadit ne finis voti ſub votum?* Minimè, neque ſub obligationem, niſi vouens illum formaliter intendat.

22. *Cadit ne modus?* Nequaquam, niſi vel ad actus ſubſtantiam pertineat, vel directè promiſſus ſit.

23. *Quid de loco?* Arbitrio vouentis relinquitur, niſi exprimatur.

24. *Denique quid ſentis de tempore?* Votum negatiuum ſtatim obligat, & pro ſemper, niſi à vouente limitetur: affirmatiuum autem pro tempore, ſi fit, determinando ex verbis, vel intentione, vel vouentis prudenti arbitrio.

25. *Quantum durat Voti obligatio?* Cùm actio tanquam onus diei vouetur, die tranſacto votum eius non manet: ſecus ſi tanquam terminus dilationis, eo enim elapſo vrget obligatio. Certè in votis realibus terminus ad dilationem, ſolet apponi, vt in voto eleemoſynæ, ideoque ſtatim poſt terminum, ſoluendum erit. *Qui præuidet ſe proximo*

tempore ieiunia voto impoſita non impleturum? Tenetur præuenire; terminus enim eſt tantùm ad differendam obligationem, ſecus quando tanquam onus diei præfixa eſſent. *Si tempore præfixo non impleatur, eſt ne compenſatio facienda?* Haud neceſſariò facienda eſt, ſiue intercedat culpa, ſiue non.

26. *Quando autem Voti obligatio ceſſat?* Finali cauſa ceſſante votum ceſſat; ſecus ſi motiua tantùm fuiſſet. Mutatio in circunſtantiis tanta ſi eſſet, vt ab initio ſi fuiſſet, impediuiſſet votum; etiam impedit factum. In ordine autem ad voluntatem, manente re ad obſeruandum poſſibili, remanet etiam regulariter obligatio, niſi obſeruationem mutatio reddat inhumanam, vel nimis duram: tunc enim vel tolleret, vel ſuſpenderet.

27. *In caſu neceſſitatis, articuli mortis, iactura in fama, honore, ſalute corporis, & ſimilibus ceſſat ne obligatio?* Maximè, niſi cum ſpeciali reflexione votum fiat circa tale periculum.

28. *Quid de conditionalis Voti obligatione?* Ante conditionem impletam conditionalis non obligat: & ſi quidem pœnale ſit, impediri ſemper conditio poteſt; v.g. ſi luſero, dabo centum. Si ab alterius arbitrio pendeat, non debet eius conſenſum fraude, vel vi impedire, precibus tamen poſſet. Si à naturalibus cauſis pendeat, bona fide procedat vouens, & ſatis erit. Denique ſi conditio abſque vouentis culpa non impleatur, nulla oritur obligatio; ſi eius culpa, adhuc inter Doctores diſſidium eſt.

CAPVT IV.

Quiſnam poſſit vouere?

29. *POteſt ne omnis rationalis creatura votum emittere?* Poteſt Angelus, poteſt & homo. Ille potuit quidem dum viator fuit. Ex hominibus autem qui rationis vſu caret, capax voti non eſt, cæteri, ſi viatores, poſſunt vouere.

30. *Poteſt ne quis reddi inhabilis ab Eccleſia ad vouendum?* Poteſt, imò de facto redditus eſt qui metum grauem patitur, & annos pubertatis non excedit inhabilis ad ſolemne, imò & qui decimum ſextum annum non compleuit, ad ſimplicia etiam reddi poſſet, ſed de facto nullus eſt redditus. *Num perſonæ ſpecialiter ſubiectæ, vt Religioſi prohibiti ſunt vou-*

vouere? Minimè,ideo valent eorum vota quandiu per ſuperiorem non tolluntur;nec de materia prohibita fuerint.Poſſunt quidem illi in materia præceptorum, vt recitandi Horas Canonicas,ieiunandi, &c. perſonalia vota emittere, eodémque modo de iis, quæ per regulam præcipiuntur. De actionibus nec præceptis,nec prohibitis,ſed de conſilio, idē dicendum.De prohibitis fieri ſine licentia,vota validè fiunt; ſed non obligant,ad executionem, niſi ſuperior dederit facultatem. Secus de iis, quæ ſimpliter prohibita ſunt fieri; illa enim inualida ſunt. Actio ſupra regulam, vt tranſeundi ad arctiorem,capax eſt validi voti,& obligat independenter Prælati conſenſu.

31. *Num vxoris valida vota?* Ita planè; quia vxor ſubditur viro in iis, quæ ad coniugij vſum pertinent, & familiæ gubernationem,non in iis, quæ ad animi ſalutem ſpectant. Quod ſi debitum coniugij obſequium impediant,valida non ſunt,niſi de viri conſenſu. Idem aſſero de viro viciſſim, quò ad vota ad coniugalem vſum ſpectantia.

32. *Quid de filiis familias?* Validè vouent de honeſtis actionibus, quæ tamen debitam parentibus ſubiectionem non impediant. Id quod de ſeruis aſſerendum circa actiones, quæ ſui iuris ſunt,vt orare,ieiunare: in aliis, in quibus pendent à dominis, ipſorum conſenſus exigitur. Profectò in præfatis perſonis realia vota valida non erunt abſque dominio pecuniæ,& liberæ eius adminiſtrationis,Vnde Religioſi eiuſmodi vota facere non valent,neque de communibus bonis vxores,aut dotalibus ſine conſenſu viri; nec filij familias de bonis paternis, ſine conſenſu patris; nec ſerui de bonis domini,eo non annuente.

CAPVT V.

De delictis Voto contrariis.

33. *QVonam modo in emittendis votis poteſt delinqui?* Primò, ſi temerè, quod ordinariè culpam venialem non excedit. Secundò,ſi fiat fictè,animo ſcilicet ſe non obligandi, id quod veniale peccatum tantum eſt. Tertiò, ſi factum ſit animo illud non ſeruandi, & id ex genere ſuo eſt morti ferum.Quartò,ſi fiat ob malum finem grauiter,lethale eſt, leuiter verò,veniale.Quintò, ſi fiat de materia incapaci, peccatum eſt: de actu quidem moraliter malo, malum etiam

eſt tale,qualis eſt actus: de re indifferenti vel citra conſilium veniale tantùm eſt.

34. *Quale crimen eſt voti fractio?* Intrinſecè mala eſt, & quædam infidelitas, ſiue commiſſionis peccatum ſit, ſiue omiſſionis:vna ſpecie tranſgreſſio eſt,etiam ſi materia diuerſa ſpecie ſit. Si materia præcepta ſit,vt caſtitatis, duplex erit in fractio ne malitia. Ex ſuo genere voti violatio grauis eſt leuis ex leui materia, ſiue hæc totalis ſit, ſiue partialis. Ex partialibus omiſſionibus grauis materia poteſt integrari: ſecus ſi diebus ſingulis obligatio extinguitur. *Eſt ne peccatum de voto pœnitere?* Et quidem mortale ſi efficaciter pœniteat; ſi inefficaciter veniale tantùm.

CAPVT VI.

De Voti Irritatione, Diſpenſatione, & Commutatione.

§. 1. *Irritatio voti.*

35. QVidnam *& quotuplex Irritatio?* Eſt ablatio voti per actum liberum eius, à quo pendet. Duplex eſt, & ex parte materiæ, quæ ſit in alterius poteſtate; & ex perſona, quæ ſit alteri ſubiecta, vt impubes patri, religioſus Prælato.

36. *Num ex parte materiæ vota poſſint irritari & ex parte perſonæ?* Verum ex parte materiæ omnia vota poſſunt irritari fidelium,excepto Papa: non ex parte perſonæ.

37. *Quiſnam huiuſmodi ex parte materiæ vota valet irritare?* Papa omnia vota fidelium,Epiſcopus ſuorum ſubditorum, domini realia ſeruorum vota, non perſonalts,niſi ſint in ipſorum præiudicium. Pater vota puberis ex parte materiæ,impuberis autem omnia poteſt,etiamſi quando irritat, pubes ſit, ſemel autem irritata non reuiuiſcunt. Coniuges, directè non irritant, ſed ex materia, ea, quæ coniugij vſui præiudicare queunt, vel gubernationi in vxoribus: quod etiam extenditur ad vota ante matrimonium emiſſa. Prælati tam indirectè quàm directè ſubditorum Regularium vota irritare poſſunt, excepto voto ad arctiorem Religionem tranſeundi. *Si ſuperior confirmarit emiſſum à ſubdito votum?* Inferior Prælatus non irritat: à ſe tamen confirmatum idem irritare poteſt.

38. *Cauſa ad irritationem voti requiritur?* Non quidem ad valorem,ſed ad iuſtitiam requiritur cauſa.

39. *Alius*

39. *Alius modus ſoluendi vota eſt diſpenſatio: quidnam hæc?* Relatio quædam iuris eſt ab habente legitimam poteſtatem. In Papa ordinaria poteſtas diſpenſandi eſt reſpectu omnium, Epiſcopi etiam eandem habent reſpectu ſubditorum, ſi reſeruata excipias. Quilibet autem in particulari à ſuo ſuperiori diſpenſatur, Papa verò vel à ſe ipſo, vel à ſuo Confeſſario, cui hanc poteſtatem ille commiſerit. Delegari etiam hæc facultas poteſt habilibus perſonis, quales Clerici ſunt.

40. *Qui poſſunt in votis diſpenſare, ſi ea iurata ſunt, diſpenſant?* Probabile, quod diſpenſare poſſunt: probabilius cum Filliucio affirmo, quod non poſſunt in votis iuratis diſpenſare.

41. *Extenditur ne hæc poteſtas ad vota in incommodum tertij?* Ita quidem, modò acceptata non ſint: tunc enim etiam tertij conſenſus requiretur.

42. *Cauſa ne ad diſpenſandum requiritur?* Maximè. Illas præcipuè cauſas aſſigno, indiſcretum vouendi modum; materiam, quæ ruinæ ſit ſpiritualis occaſio; perſonæ conditionem, vt ſi maius ſpirituale bonum vouentis impediat; mutationem materiæ, quoad difficultatis, vel incommoditatis magnitudinem; neceſſitatem vel vtilitatem ad publicum pertinentem bonum; denique ſi conſideratis omnibus, ita prudens arbitretur.

43. *Quænam ſunt Papæ vota reſeruata?* Quinque tantùm, Religionis, Caſtitatis, Ieroſolymitanum, Romanum & Compoſtellanum votum. Hinc aſſero neque Clericatus in ſacris, nec Paupertatis, aut Obedientiæ extra Religionem, nec temporalis caſtitatis vota reſeruata eſſe: nec ex intentione vouentis fieri reſeruata. Quæ autem reſeruata aſſignaui, haud commutari poſſunt. Conditionalia, ante conditionem impletam, reſeruata non ſunt: ſunt autem poſt eam impletam. Pœnalia item ante commiſſam culpam, reſeruata non habentur: ea admiſſa, cenſentur eſſe reſeruata. Diſiunctiua, re integra reſeruata non ſunt, niſi vtraque pars reſeruata ſit. *Poteſt ne Epiſcopus in reſeruata vota?* Poteſt quidem vel ex delegatione, vel in dubio de valore reſeruati, ſiue dubium ſit iuris, ſiue facti. Diſpenſat etiam in graui periculo tranſgreſſionis, cùm alioqui magna difficultas ſit ad Papam recurrendi. *Requiritur ne intentio in diſpenſante?* Ita quidem, eaque ſufficientibus ſignis expreſſa.

§. 3. *Commutatio voti.*

44. *Vltimus modus tollendi vota eſt commutatio: quidnam illa?* Subſtitutio quædam eſt operis alterius loco promiſſi per votum, eodem vinculo manente. Triplex quidem, in

 melius,

melius,in æquale, & in minus. Eſt & commutatio quædam, quæ Redemptio appellatur; eſt illa ſubſtitutio pecuniæ, vel rei pecunia æſtimabilis loco rei voto promiſſæ.

45. *Quidnam requiritur ad commutationem?* Si fiat in æquale, requiritur poteſtas,non ſi fiat in melius euidenter; in minus autem commutatio non fit,ſed diſpenſatio.

46. *Num cauſa requiritur ad commutationem?* Tantùm cùm fit in æquale,nam in melius abſque cauſa fieri poteſt.

47. *Quonámmodo vota commutantur?* Reale commutari poteſt in perſonale, cum præſertim ex paupertate cauſa oritur commutandi. Perſonale redimi poteſt, ſi facultas ſit, ſin minus,in alia opera commutari. Mixtum, vt peregrinatio, in alia ſimiliter opera pietatis.

48. *Cùm commutatio facta eſt, ſitne reditus ad prius votum?* Minimè,ſi in melius commutatio facta,ſecus ſi in æquale,aut in minus.

49. *Facta commutatione extinguitur ne votum?* Ita planè, ſi ritè facta ſit,nec reuiuiſcit commutati obligatio voti; etiam ſi per impotentiam melius opus, in quod commutatum eſt, fieri non poſſit. Probabilius quidem cenſeo, commutato reſeruato, non manere reſeruatum id, in quod commutatum eſt. In pœnalibus pœna incurſa etiam commutari poteſt.

50. *Queiſnam commutans vota qualitatibus præditus eſſe debet?* Quæ requiruntur in reſcripto,ſcilicet,vt ſit Confeſſor, Doctor decretorum, aut Magiſter in Theologia, & approbatus. Plura inferiùs.

CAPVT VII.

Praxis circa tradita in materia de voto ex Societatis IESV *ſchola.*

§.1. *De eſſētia voti.* 51. D*Ixiſti, votum eſt voluntariam promiſſionem. Requiro, an vota ab infantibus emiſſa valida ſint?* Minimè, quia carent diſcurſu neceſſario ad voluntariam promiſſionem. Dubium eſt de deliberatione perfecta propter aliquam ex morbo animi perturbationem: obligat ne votum? docet

Suar. *Suarius de Regul. tom.2. lib.4. cap.6. num.10.* obligare; quia rarò contingit in his caſibus, deliberationem eſſe imperfectam.

52. *Dubito, an votum emiſerim: teneor ne?* Aſſeruit *Vaſquez*

quez 1. 2. quaſt. 19. art. 6. d. 65. cap. 3. ſi voti impletio non ſit Vaſq. multum incommoda ; quia in dubiis tutior pars eligi debet. Probabiliter contrarium aſſeritur ; quia in dubiis poſſeſſio ſtat pro libertate. At ſi quis certus ſe voluiſſe, dubitat verò, an habuerit animum ſe obligandi : poſſeſſionem ſtare pro voto, reor ; quia poſſeſſio libertatis, præponderat maiori etiam probabilitati contrariæ partis. *Sanchez in ſumm. tom. 1. lib. 1. cap. 10. num. 36.* & *Palaus tom. 3. d. 3. p. 9. n. 2.* Itaque etiam ſi dubium non ſit æquale, ſed magis propendeam in partem affirmatiuam, ſcilicet votum fuiſſe emiſſum : adhuc ſtandum pro libertate. Sanch. Palao.

53. *Voueo abſolutè Religionem : teneor illam inire, & ſi in anno probationis omnia ſint grata, profiteri. Rogo quænam ſit cauſa legitima egrediendi ante profeſſionem ?* Diſplicentia Religionis cum paſſione, anxietate, & triſtitia animi ſiue ex naturali cauſa, ſiue ex dæmonis tentatione proueniat, quæ duret pro menſe, & expelli non poſſit. *Sanchez ſum. tom. 1. lib. 4. cap. 16. n. 100.* Addit ſi ſit valde magna, etiam in primo ingreſſu excuſaret. Sanch.

54. *Quis bona fide ingreſſus ſua poſtea culpa expellitur : remanet ne voto ligatus ?* Ita, quia votum includit conditionem, ſi detineatur ; vnde ille, cuius culpa conditio non impletur, tenetur voto, ac ſi impleta fuiſſet. *Toletus lib. 4. cap. 17. num. 12.* Porrò *Azorius part. 1. lib. 11. cap. 22. quaſ. 9.* contrarium aſſeruit, cui hæreſcerem in caſu, quo quis mediocri adhibita diligentia ad corrigendum ſe, ex infirmitate tamen praua indole, aut habitibus in culpas eſt lapſus. Tolet. Azor.

55. Determinatam voueo Religionem D. Franciſci, aut Dominici, ingreſſum tento, repulſam habeo abſolutam: ceſſat planè obligatio. Rogo tamen, ſi à ſuperioribus poſtea inuitor, teneor ne ingredi: ſi Prælatus repuliſſet ob falſam informationem, cognita autem veritate, vellet admittere : teneris. Alias minimè; quia votum emiſſum hac conditione; *ſi facta petitione acceptaris.* Vnde ſi non admitteris, obligatio extinguitur. *Leſſius lib. 2. c. 41. dub. 5. n. 44.* Leſſ.

56. *Non ſolùm voui Religionem, ſed & profiteri.* Teneris ad profeſſionis emiſſionem ; quia vtrumque promiſiſti, & ingredi, & profiteri. Sic *Sanchez ſum. tom. 1. lib. 4. cap. 26. num. 81.* At *Reginaldus tom. 2. lib. 18. cap. 25. num. 383.* probabiliter docet, votum intelligendum ſecundum canones annum probationis concedentis. *Quid ſi dubitem, an promiſerim profiteri ?* Non teneris in Religione perſeuerare ; quia votum in dubio obligat ad id, quod minus eſt ; dum poſſeſſio non ſtat pro Sanch. Regin.

verbis voti, quorum vouens non recordatur, *Sanchez vbi ſup. cap.13.num.17.*

57. *Voui Religionem in communi, non ſpecificans hanc, vel* Sanch. *illam: vel dubito quámnam ſpecificauerim: ad quámnam teneor?* Azor. Satisfacis ingrediendo laxiorem. Sic *Sanch.cit.c. 13.n.17.* contra *Azor.tom.1.l.11.c.14.quæſ.9.*

58. *Vouit quis caſtitatem, dubitat tamen an promiſerit omnimo-* Sanch. *dam, an tantum coniugalem: perpetuam, an ad tempus.* Ad temporaneam, & coniugalem ſolummodo tenetur. *Sanch.ſumm.tom.1. l.4.c.13.n.16.& 17.*

59. *Voui Roſarium recitare, dubito an promiſerim totum, an par-* Suar. *tem.* Obligaris ad tertiam partem, quæ etiam Roſarium appellatur. *Suarez de Rel.tom.2.l.4.c.8.n.5.*

60. *Promiſi ieiunare die Sabbati, aut Veneris in eo legitimè impediti, non teneor. Rogo an teneor altera die ieiunare ad ſatisfactionem?* Si promiſſio alligata fuit diei illi ob ſpeciale motiuum, non teneris; ſecus ſi promiſiſti principaliter ieiunium, Sanch. & ſecundariò, in tali die. *Dubito de hoc.* Putat *Sanchez ſumm. tom.1.cap.14. num.31.* teneri te. Attamen probabiliter cum Caietano alij exiſtimant non teneri; quia poſſeſſio non ſtat ex parte voti, quod non conſtat emiſſum cum dependentia ad tale diem.

61. Voui, recitaturum me quotidie ſepties pœnitentiæ Pſalmos; librum non habeo, vnum tantum memoriæ retineo: teneor Sanch. ne vnum illud ſepties repetere? Minimè, præcipuè ſi eſt de maioribus. Vnde aſſero ad nihil teneri. *Sanchez ſumm.tom.1.lib.1.c. 19.n.3.*

62. Dixiſti voti materiam futuram bonam, non malam, non indifferentem: dubito an ſit materia *bona, an mala: num tenear?* Suar. Aſſerit *Suarius de Rel. tom.2.lib.4. c.6.n.12.* non poſſe vouentem contra id votum operari ſine legitima diſpenſatione, aut de- Sanch. claratione Pontificis. Sed *Sanchez ſum.tom.1.lib.4. c.6.n.12.* exiſtimat tale votum non obligare: & ſi circa hanc bonitatem, vel malitiam ſint opiniones probabiles, minus probabili poſſe adhærere.

63. *Addidiſti, futurum votum de meliori bono: an validum votum de non acceptando Epiſcopatu, cum ſit ſtatus perfectionis?* Validum planè; & ſanctiſſimè emittitur à noſtræ Societatis viris; quia Epiſcopatus in tantum eſt perfectionis ſtatus, in quantum perfectionem in ſubiecto requirit; quam perfectionem etiam qui haberet, de ſe non præſumere, ad Suar. humilitatis heroicum gradum pertineret. Legendus *Suarius de Rel. tom. 2. lib. 2. de iuram. cap. 13. num. 13.* Hinc colligit

Palaus

Palaus tom.3.tract. 16.*n.*2. votum Religionis non poſſe propria authoritate in Epiſcopatum commutari; quia Epiſcopatus ideo eſt perfectior Religione, quod maiorem perfectionem requirat,non quòd ad illam magis conducat. Palao.

§. 2. *De voto conditionali, & pœnali.*

64. *Dixiſti votum abſolutum ſtatim obligare poſitis circunſtantiis,pro quibus fit; conditionale autem non obligare,niſi conditio ponatur; Rogo, ſi talis conditio mea culpa non ponitur,obligat ne votum?* Non, quia vouens cenſetur, ſe voluiſſe obligare, niſi poſita tali conditione; quocumque ergo ex capite non ponatur, votum non obligabit. Vouet, v. gr. quis (cum *Suario* loquor *de Rel.tom.*2. *l.*4.*c.*17.*n.*21.) Religionem,ſi per annum à fornicatione abſtineat;non abſtinens poſtea ſiue ex malitia, ſiue ex praua intentione, non tenebitur ad Religionem; quamuis fortaſſe contra votum delinquet. Suar. *Vouet quis Religionem,ſi ſanitatem recuperet infra menſem,poſtea ex intemperantia non obtinet:tenetur nè votum implere?* Aſſerit *Sanchez ſumm. tom.*1. *l.*4.*c.*23. *n.*46. Sed ex Suarij citati doctrina non tenetur. Sanch.

65. *Conſtat votum pœnale tunc obligare ad pœnam, quando ſcienter, & culpabiliter violatur. Rogo autem, ſi voui non ludere ſub pœna centum argenteorum, poſtea autem voti immemor, vel memor voti, ſed immemor pœnæ do operam ludo, teneor ne ad pœnam?* Non teneris? quia naturalis obliuio ignorantiæ inuincibili æquiparatur. *Sanchez,ſum.tom.*1.*c.*22.*n.*18. *&* 19. Sanch.

66. *Vouens non ludere, toties violat votum, quoties ludit:rogo, an ſimiliter vouens ſoluere viginti aureos, ſi ludat, teneatur ſoluere quoties ludit?* Aſſerit *Sanchez*; quia pœna eſt acceſſoria actui. Sanch. *Dubius ſum, an promiſerim ſoluere pœnam, quoties votum ſoluerem.* Exiſtimat *Layman.lib.*4. *tract.*4.*cap.*5.*num.*4. teneri ſoluere pro prima vice; quia in dubiis, benignior pars eſt amplectenda. Laym. *Sanchez* autem ſuam ſententiam limitat, addens non habere locum in pœnis grauiſſimis, & quæ irritari non ſolent; vt ſi quis vouerit non ludere ſub pœna peregrinationis Ieroſolymæ, Religionis, aut exorbitantis eleemoſynæ. Sanch.

§. 3. *Obligatio voti.*

67. *Obligat ne votum ad præſtandum opus promiſſum cum intentione ſatisfaciendi voto?* Aſſeruit *Suarez de Rel.tom.* 2. *lib.*4.*cap.*26.*num.*8. ſi audias Miſſam cum intentione non ſatisfaciendi voto,ad quod teneris, ſed audiendi poſtea aliam pro voto: tacitè te prorogare votum, vel nouum votum facere: vnde teneris aliam Miſſam audire. Suar. At *Sanchez lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 1. contrarium affirmauit; quia iam præſtitiſti, Sanch.

quod voueras. Porrò falſum puto, quod Suarius aſſeruit (tanti venia Doctoris) voluntatem ſatisfaciendi per aliam Miſſam, fuiſſe nouam Miſſæ promiſſionem.

68. *Memini, me apud Caietanum legiſſe peccatum mortale eſſe totam materiam voti violare, ſiue magna, ſiue parua ſit: quidnam tenendum?* Aſſeruit *Henriquez lib. 5. cap. num. 4.* in materia voti paruitatem materiæ à peccato lethali excuſare, ſiue totalis, ſiue partialis ſit; quia ſi promiſſio rei leuis facta homini non obligat ſub mortali, multo minus Deo facta, qui eſt mitior noſtrarum promiſſionum actor. An non votum eſt quædam lex, quam ſibi homo imponit? ergo non debet pluſquam lex diuina, & Eccleſiaſtica obligare, in quibus materiæ paruitas reperitur.

Henriq.

69. *Poſſum ne me vouens, obligare ſub mortali ad leuem materiam. v. g. ad Aue Maria recitationem?* Aſſerit *Fagundez p. 2. lib. 9. cap. 3. num. 15.* quia intentio legiſlatoris, & vouentis ſufficit ad obligationem mortalem. At *Sanchez ſum. tom. 1. lib. 1. c. 4.* negat; quia id non poteſt legiſlator in irrationabili materia, ſed in rationabili, & proportionata. Sic intelligenda ſententia illa *l. 1. ff. de conſt. Princ. Quod placuit Principi, legis habet vigorem.*

Fagund. Sanch.

§. 4. *De Voti Relaxatione per irritationem.*

70. *Dixiſti vota relaxari per irritationem, diſpenſationem, & commutationem, irritarique poſſe vota ſerui à Domino, vxoris à viro, filij impuberis à patre, pupilli à tutore, Religioſi à Prælato, & omnis inferioris à ſuperiore abſque cauſa neceſſaria: Rogo an Prælatus regularis poſſit irritari vota ſui Religioſi, poſtquam ad Epiſcopatum, aut Cardinalatum aſſumptus fuerit?* Minimè, quia à poteſtate ipſius dominatiua iam eſt exemptus. *Palaus t. 3. tr. 15. d. 2. p. 3. §. 3. n. 3.*

Pal.

71. *Dubito, num vota emiſſa ſint à ſubdito tempore ſubiectionis, aut libertatis: poſſunt ne irritari à ſuperiore?* Negat *Salas 1. 2. q. 21. tr. 8. d. vni. ſect. 25. n. 261. & 262.* quia votum emiſſum eſſe certum eſt, vnde eius obligatio debet præponderare dubiæ ſuperioris poteſtati.

Salas.

72. *Dubium eſt, an impuber votum poſt pubertatem confirmauerit: poteſt ne pater irritare.* Reſpondet *Sanch. ſum. tom. 1. lib. 4. c. 32. num. 5.* poſſe ſiue dubium ſit an confirmauerit: ſiue conſtet de hoc, & dubium ſit, an confirmauerit ante, vel poſt pubertatem.

Sanch.

73. *Poteſt ne vir irritare votum vxoris de ineundo Monaſterio poſt obitum eiuſdem viri, vel ſecundis nuptiis non ineundis?* Aſſerit *Sanch. cit. c. 34.* & *Præpoſitus in 3. p. q. 6. dub. 20. n. 54.* quia cum irritat, adhuc ſub viri poteſtate eſt.

Sanch. Præp.

74. *Quis*

74. *Quis vouet ante Religionis, aut nuptiarum ſtatum poteſt-*
ne ſuperior, aut maritus irritare votum ante ſubiectionem emiſ-
ſum? Reſpondet *Sanchez* votum vxoris ante matrimonium Sanch.
emiſſum irritari non poſſe à viro, poſſe tamen ſuſpendi. Porrò
Præpoſitus vbi ſuprà memorans hanc Sanchez ſententiam,
aſſerit parum conformiter expreſſam; quia ſi vir per matrimo-
nium ſit ſuperior vxoris, vt propter muliebrem leuitatem
poſſit eius voluntatem dirigere: illius vota non ſolum ſuſ-
pendere, ſed etiam irritare poteſt. Addit poſſe Prælatum vo-
ta ſui Religioſi irritare emiſſa ante profeſſionem. Intellige,
poſt profeſſionem id poſſe; quia ſuperior non habet poteſta-
tem dominatiuam in nouitios.

75. *Poteſt ne vir irritare votum vxoris de non petendo debi-*
tum? Poteſt etiam ſi emiſſum ſit de viri licentia; quia hic dum
concedit facultatem vouendi, non adimit ſibi facultatem ir-
ritandi. *Quid ſi vterque coniux continentiam voueat, & iuri*
debitum petendi renunciet? Porrò Sanchez primum caſum ap- Sanch.
probans, abnegat ſecundum. Approbat *Præpoſitus* 3. *p.q.*6. Præp.
*dub.*20. Si ſenſus ſit, non poſſe licite; minimè verò, ſi ſenſus
ſit, non poſſe validè.

76. *Dixiſti diſpenſare, & commutare eſſe Epiſcopi reſpectu* §. 5.
ſuorum ſubditorum, præter quinque vota, quæ ſunt reſeruata *De Voti*
Pontifici Caſtitatis perpetuæ, Religionis, & tria peregrinationis *relaxa-*
Ieroſolymam, Romam, Compoſtellam; quam auctoritatem habet *tione per*
quoad hoc ſimplex confeſſarius per Bullam Cruciatæ: Rogo, an *commu-*
in graui neceſſitate, ſi non pateat ad Pontificem aditus, poſſit *tationē,*
diſpenſare Epiſcopus in voto abſoluto caſtitatis, aut Religionis? *aut diſ-*
Poteſt, (authore *Sanchez lib.*8. *de Matr. d.* 9. *num.*22.) *Poteſt* *pēſatio-*
ne idem Regularis per priuilegia ſua? Minimè; quia illis con- *nem.*
ceſſa eſt iuriſdictio in ea vota, quæ ordinariæ Epiſcoporum Sanch.
poteſtati ſubiiciuntur: non quæ ſola iuris interpretatione, &
per accidens; nam hæc non ſunt verè Epiſcopalia. *Fagundez* Fagund.
*in dec.tom.*1.*lib.*2.*cap.*45.*n.*15.

77. *Quamnam poteſtatem habent Prælati Regulares in ſub-*
ditos circa votorum relaxationem? Poſſunt diſpenſare, ac com-
mutare non ſolum profeſſorum vota, ſed & nouitiorum; quia
licet in illos non habeant poteſtatem domitatiuam: habent
Eccleſiaſticam. *Leſſius lib.*2. *cap.*4. *dub.*13. *n.*80. At *Azorius* Leſſ.
p. 1. *lib.*11.*cap.*19. *q.*2. contrarium aſſeruit.

78. *Poteſt ne confeſſarius ſimplex commutare votum in bo-*
num æquale? Negat *Suarius de Rel.tom.*2. *lib.*6. *cap.*19. *num.*6. Suar.
quia commutatio voti pertinet ad forum externum, in quo
ipſe non eſt ſuperior. At *Leſſius lib.*2.*cap.*4. *dub.*16. *num.*105. Leſſ.

affirmat

affirmat. Imò probabile aſſeruerim poſſe ſibi ipſum pœni-tentem commutare, ſi ſit materia ſubrogata euidenter æqua-lis; quia in dubio, an ſit minor, poſſidet votum.

79. *Egeóne iuſta cauſa, vt votum meum mutem in melius*
Laym. *vel in æquale bonum?* Aſſerit *Layman. lib. 4. tract. 4. cap. 8. n. 22.* At alij negant probabiliter.

80. *Poteſt ne vouens, vel iurans ſe daturum centum aureos Eccleſiæ vel pauperi determinatè, ante acceptationem votum illud, aut iuramentum propria authoritate in melius commutare?*
Azor. Negauit *Azorius tom. 1. lib. 11. cap. 19. quæſt. 12.* Alij autem pro-babiliter aſſeruere, ſubſcribo, quia probabilius eſt, ius à pau-pere, aut ab Eccleſia non acquiri, donec votum acceptetur. Deus autem, cuius intuitu vota ac iuramenta pia emittuntur, gratius habet, quod melius exiſtit.

81. *Inſto, an poſt acceptationem Eccleſiæ, aut pauperis poſſim*
Sanch. *votum illud in melius mutare?* Negat *Sanchez in ſum. tom. 1. lib. 4. cap. 41. num. 13.* quia per acceptationem votum tranſit in contractum, & acceptum ius acquirit, quo inuitus priuari
Fagund. non poteſt. Aſſerit autem *Fagundez Decal. tom. 1. lib. 2. cap. 49. num. 11.* quia vota pia vltimate diriguntur in Deum, tan-quam in finem cuius: ideò ipſius habenda ratio, cui maius bonum ſemper eſt gratius.

82. *Vt confeſſarius ſimplex vota mea poſſit commutare, re-quiriturnè iuſta cauſa?* Cum commutat per Bullam, aut Iu-bilæum, non requiritur, ſed ſufficit eleemoſynam pro bello
Suar. præſtare, & opera in Iubilæo præſcripta gerere. *Suarius de Rel. tom. 2. lib. 6. cap. 9. n. 3.* cùm verò auctoritate ordinaria com-
Sanch. mutat, iuſta cauſa requiritur. Sine qua (ait *Sanchez ſum. tom. 1. lib. 4. cap. 51. num. 15.*) votum pœnitenti commutans pecca-ret ſolùm venialiter; quia poteſtate in iure leuiſſima abutere-tur. *Quænam iuſta cauſa?* Si res ſubrogata hilarius accepte-
Leſſ. tur implenda. *Leſſius dub. 11. n. 96.* Si pœnitens petit, iuſtam
Sanch. eſſe cauſam exiſtimat, *Sanch. cap. 50. n. 23.*

83. *Poteſtnè commutare vota, qui ex delegata poteſtate di-*
Laym. *ſpenſat?* Poteſt; quia qui poteſt plus, poteſt minus. *Layman.*
Sanch. *lib. 4. tract. 4. cap. 8. n. 20.* At *Sanchez ſum. tom. 2. lib. 8. d. 1. n. 15.* contrarium aſſeruit.

84. *Faciendáne commutatio, aut diſpenſatio votorum in confeſſione ſacramentali?* Per Bullam aut Iubilæum fieri po-
Sanch. teſt extra confeſſionem. Idem docuit probabiliter *Sanchez de*
Regin. *Matr. lib. 8. d. 34. num. 22.* contra *Reginaldum tom. 2. lib. 31. cap. 28. num. 216.* de commutatione ſeu diſpenſatione facien-da virtute litterarum Apoſtolicarum; quia Pontifex in illis non

non dicebat, diſpenſationem expediendam eſſe in foro pœnitentiæ, ſed in foro conſcientiæ, quod ſolum requirit ſecretum animæ, non autem confeſſionem: ſicut abſolutio cenſurarum. Porrò hæc opinio hodie ſuſtineri non poteſt; quia in literis Apoſtolicis apponitur clauſula: *Audita confeſſione, non aliter, nec alio modo.* Sic *Filliucius p.2.c.10.n.355.* *Sufficit ne ad hoc confeſſio inualida?* Sufficit, dummodo deficiens quoad propoſitum, aut dolorem: ſit integra circa ea, de quibus petitur diſpenſatio. *Suar. tom.4.d.31.ſect.4.n.9.* *Sufficit ne quilibet confeſſarius?* Debet eſſe proprius illius pœnitentis, id eſt, qui ſit approbatus pro illo *Sanchez de Matrim. t.1.l.3. d.34.n.16.* Quia cum debeat præmitti confeſſio, ille ſolus poteſt talis pœnitentis vota diſpenſare, qui poteſt eius confeſſionem audire. Filliuc. Suar. Sanch.

85. *Votum meum in melius ritè eſt commutatum: poſſum ne ad prius votum redire?* Negat *Filliucius p.2.cap.10.n.288.* quia commutatio in melius habet vim voti, & votum propria authoritate non poteſt in minus bonum commutari. At *Sanch. de Matrim. tom.2.lib.8.d.9. n.21.* affirmat; quia commutatio fit in fauorem vouentis, vnde poteſt illi fauori renunciare; intelligitur enim facta ſub conditione: ſi vouens nolit votum implere. Addit *Leſſius l.2.c. 40.dub.11.n.47.* ſi facta fuerit multiplex commutatio voti ſiue in eleemoſynam, ſiue in ieiunium, ſiue in preces: poſſe vouentem eligere quam maluerit; & poſtquam elegit vnam, & renunciauit aliis, poſſe iterum ad eandem commutationem, vel votum redire. Limito tamen, niſi vouens acceptaſſet, aut conſultò elegiſſet commutationem in melius bonum, ad maiorem Dei cultum: tunc enim commutatio facta eſſet in Dei fauorem. Sanch. Leſſius.

86. *Non adeſt vera diſpenſandi mei voti cauſa, ſed ipſe exiſtimo adeſſe? rogo, an ſit valida diſpenſatio?* Affirmatiuè reſpondet: *Leſſ. cit. dub.17.n.110.* Quia ſic exigit recta Eccleſiæ adminiſtratio. Scio *Palaum tom.3.tr.25.d.2.p.9.n.4.* contrarium docuiſſe, qui falsò fundamine nititur diſpenſatio. Leſſ. Pal.

97. *Quænam putas ſufficientem eſſe cauſam diſpenſationis?* Si votum non ex plena deliberatione, ſed ex leuitate, aut vehementi paſſione fuerit emiſſum. Si fuerit metu extortum, etiam ſi non ſit exequendo difficile. *Sanchez de Matrim. tom. 2. lib. 8. d. 20. num. 12.* contra *Valentiam tom.3. d.6. quæſt.6. part.7.* Sanch. Verent. §.6.

88. *Dubitat quis, an cùm vouit, vſum rationis habuerit propter ætatem; teneatúrne?* Suarez ſentit, ſi vouit poſt ſeptennium, præſumendum pro voto. *Varia de voto.* Suar.

89. *Voui*

Salas. 89. *Voui ieiunare Quadrageſima, ſed dubito, an abſtinentiam à lacticinijs comprehenderim: quid tunc?* Ex Salas aſſero à lacticiniis abſtinere non obligari. *Voui certo die ieiunare, & dubito, num votum ſimpliciter, num verò cum dependentia à tali die?* Si eo die impeditus fuiſti, non teneris alio ieiunare.

Laym. Sic *Layman.*

Leſſius. 90. *Votum de patrando veniali peccato, quódnam crimen eſt?* Cum *Leſſio* tantùm veniale aſſero; quia materiæ paruitas excuſat.

91. *Certus ſum me caſtitatem vouiſſe, ſed dubito, an habuerim animum me obligandi: quidnam præſtandum? Num recurrendum ad Pontificem?* Teneris quidem votum ſeruare, tamen

Sanch. illud, auctore *Sanchez*, non eſt Papæ reſeruatum.

92. *Diuerſis votis varia ad caſtitatem pertinentia promiſi, poſſunt ne ſingula, atque adeò omnia commutari?* Licet ex omnibus ſimul iunctis conſurgat obligatio ad perfectam caſti-

Sanch. tatem, commutari poſſunt; quia (vti *Sanchez* aduertit) vota poſteriora ſe habent per accidens ad priora: niſi vouens intendas ea coniungere; tunc enim teneris obſtrictus voto perfectæ caſtitatis indiſpenſabili.

93. *Voui ſingulis menſibus confiteri, vel communicare, per*

Sanch. *duos vel tres dies vltra menſem diſtuli: num voto ſatisfecit?* Maximè, imò (loquor cum *Sanctio*) ſi infra octo dies à menſe elapſo ſolemnis aliquis dies inſtaret, vel Iubileum, poteris tandiu differre, ſi ægrè bis intra octo dies confitearis; idemque de anticipando ex ſimili cauſa aſſeruerim;

Sanch. 94. *Extinguuntur ne omnia vota tam in ſeculo, quàm in nouitiatu emiſſa per ſolemne Religionis votum?* *Sanch.* affirmat, idem de iuramentis adiiciens.

Sanch. 95. *Confert prima votorum emiſſio omnium peccatorum re-*

Laym. *miſſionem: num idem præſtet ipſorum renouatio?* *Sanchez* negat, cum *Laymano* affirmo, quoties quis interno renouaris affectu.

EXA

EXAMEN V.

De Legibus in particulari circa materiam Mandati terij Decalogi de Feſtorum obſeruatione.

Capvt Primvm.

De Feſtiuitatibus obſeruandis.

1. IN *tertio praecepto Decalogi: Sabbato ſanctifices, determinatur tempus, quo Deo eſt externus cultus tribuendus. In Euangelica lege Sabbatum in diem eſt Dominicam mutatum. Igitur expendas, quanam ſolemnia obſeruare teneamur?* Ad Deum pertinet Dominica dies, cuius obſeruatio per antiqua, & multis de cauſis iure Canonico introducta. Ad Chriſtum duodecim Feſtiuitates pertinent, Incarnatio, Natiuitas, Circuncisio, Epiphania, Præſentatio in templo, Transfiguratio, Paſſio Domini, (quæ minimè in præcepto) Reſurrectio, Aſcenſio, Rogationes de præcepto non ſunt, Pentecoſtes, Corpus Chriſti, Inuentio Crucis, B. Virgini dedicantur Conceptio, Natiuitas, Præſentatio, Annunciatio, Viſitatio, Purificatio, Aſſumptio, Dedicatio S. Mariæ ad niues, Expectatio, quorum ſolemnium Præſentatio, Dedicatio, & expectatio non vniuerſaliter de præcepto cuſtodiuntur. Ad Sanctos denique pertinet Dedicatio Angelorum, & Apparitio, ex quibus prima tantum in præcepto. Natiuitas Ioannis, Duodecim Apoſtolorum dies, SS. Stephani, Laurentij, Sebaſtiani ex conſuetudine S. Sylueſtri Romæ, Martini alicubi, SS. Antonij, & Franciſci ex deuotione, Annæ, Magdalenæ, Catharinę, & Luciæ alicubi, Feſtum omnium Sanctorum: atque adeo dies omnes feſti in anno octoginta ſunt & vnus. Durant omnes æqualiter à media nocte in mediam noctem.

2. *Quanam cauſa, ac cuinam poteſtas dies feſtos inſtituendi?* In ſummo Pontifice ampliſſima poteſtas eſt. Epiſcopi in ſuis Diœceſibus inſtituere poſſunt, modò ſit capax materia. Requiritur cleri, populique conſenſus, vt Epiſcopus præceptum imponat colendi feſtum; ex conſuetudine tamen poteſt ſine populo Epiſcopus. Laici præcipere feſtum diem non poſſunt, ſecus vacationem à ſeruilibus operibus, at non ſub præcepto.

Conſue

Conſuetudo laicorum, & clericorum poteſt ne introducere dies feſtos? Poteſt, obligationem attamen non inducit, niſi fiat cum exiſtimatione obligationis. *Poſſunt ne ſinguli de communitate ſe obligare?* Poſſunt ſe perſonaliter, non tamen ad poſteros obligationem tranſmittere. *Poteſt ne feſtus dies ad meridiem vſque tantum inſtitui?* Ità quidem, & de facto alicubi obſeruatur. Porrò (vti integræ quæſtioni ſatisfaciam) Feſtorum inſtitutionis cauſæ multæ ad Dei, Sanctorúmque honorem, gratiarum actionis, &c. pertinentes.

Capvt II.

Quidnam præceptum, quidnam in die feſto prohibitum?

3. OBſecro expendas, quidnam ſit præceptum agere in die feſto? Miſſam audire, quod quidem præceptum aliquo modo diuinum eſt abſolutè Eccleſiaſticum. Obligat ad mortale, ſi voluntariè omittatur, eiúſque obligatio durat toto tempore ante meridiem. Impleri poteſt ſtatim poſt mediam noctem. Infrà de Miſſæ exauditione.

4. *Quidnam autem prohibitum in die feſto?* In die feſto ſolum vacatio à ſeruilibus operibus præcipitur. *Quid ſeruile?* Illud, ad quod ſerui deputati ſunt. Nec opus ſeruile fit, quia ob lucrum factum eſt de ſe ante ſeruire non erat. In commodum alterius fieri, vel non, ad ſeruile opus extrinſecum eſt.

5. *Si ſeruile opus neceſſarium ſit ad hominis ſuſtentationem, prohibitum ne eſt?* Minimè, ſicut neque ad curandum proximum; quia neceſſitas caret lege.

6. *Quid ſi ad Dei cultum ſeruiatur?* Si diuino cultui opera extrinſeca propinqua ſint, v.gr. ornare altaria, veſtes ſacras extrahere, & ſimilia, licent. Romotiora, vt mundare ſcopis, tepetibus veſtire parietes, & huiuſmodi, niſi aliqua intercedat excuſatio, ſaltem venialia ſunt.

7. *Num miſericordiæ opera exercenda?* De ſe ſeruilia non licent, vt conſuere veſtem pauperi, deferre ligna eidem, &c.

8. *Quid de liberalibus?* Studere, etiam artibus mechanicis, vt mentis inſtructioni opera detur, liberale eſt. Item ſcribere, nec fit ſeruile ob lucrum: tranſcribere autem etſi probabile ſit ſeruile eſſe, contrarium probabilius affirmo. Pingere ſeruile ex ſuo genere. Itineratio minimè, niſi fiat cum

onera

oneratis iumentis,vel deferantur humeris onera,Nec choreas agere.Venatio ſi fiat ex officio,ſeruile eſt,vt pictura,ob voluptatem & recreationem minimè. Militia opus eſt ex ſe ſeruile,ſed ex cauſa toleratur.Igitur quæ ſeruilia ſunt prohibentur, quæ non ſeruilia permittuntur.

9. *Sunt ne aliqua opera, quæ & ſi ſeruilia non ſint, tamen prohibeantur?* Sunt equidem. *Primò*, Mercatus, quo nominé comprehenduntur nundinæ, quæ fieri aſſolent ſemel in hebdomada:& ipſe actus mercandi,contractus videlicet emptionis,& venditionis,exceptis rebus neceſſariis. *Secundò*, Placitum,ſententia videlicet ciuilis; & ſtrepitus iudicialis; niſi neceſſitas vel pietas excuſet. *Tertiò*, Iudicium ad mortem, vel ad pœnam corporis grauem, niſi grauis intercedat cauſa; vſus tamen ſpiritualis poteſtatis licitus eſt. *Quartò*, Iuramentum iudiciale, niſi pro pace & neceſſitate præſtetur. In particulari autem prohibiti ſunt forenſes actus, vt citatio, cauſæ proceſſus, examen, & ſententia cum ſtrepitu iudiciali; abſolutio verò prohibita non eſt, nec actus extraiudiciales, nec appellatio; quàm tamèn in die feſto proſequi non licet, ſicuti nec præſtare iuramentum, per quod contractus obfirmetur.

CAPVT III.

De perſonis, quæ obligantur ad feſtos dies obſeruandos, & de cauſis excuſantibus ab obſeruatione, déque tranſgreſſionis grauitate.

10. *QVnam ad Feſtorum cuſtodiam obligantur?* Omnes fideles ad feſtos dies,qui generaliter tota in Eccleſia coluntur: ad ſpeciales autem alicuius loci, tantum fideles illius illigantur. *Mutantes domicilium?* Non obligati ſunt ad feſta patriæ. *Quid de vagis, & peregrinis?* Si idem feſtum in loco tranſitus ſit & in patria, obligatur ad illud peregrinus: aliter non.Vagi autem obligantur ad feſta loci,in quo morantur,ſicuti etiam qui domicilium quærunt. Abſens quidem legibus loci in quo moratur,ſe conformare debet. §. 1. *Perſonæ addictæ Feſti obſeruationi.*

11. *Num à loco feſti, ad locum vbi non eſt, recedere conſultò liceat?* Ita planè,& ſeruilibus inibi operibus vacaret;ad Miſſam tamen audiendam tenetur,ſi commodè poſſit.

12. *Permanet peregrinus quodam in loco: num tenetur ad illius feſta?* Si permanenter habitet, tenetur tam ex conſuetudine, quàm ex iuriſdictione; at ſi verſetur tanquam in hoſpitio, probabile ſatis eſt non teneri. *Quidnam requiritur ad hoc, vt quis dicatur habitator?* Vel domicilij vera acquiſitio per animum ibi perpetuò manendi coniunctum cum habitatione; vel acquiſitio quaſi domicilij, quæ animo ibi per maiorem anni partem habitandi habetur; ad hoc autem vt reddatur habitator in ordine ad obligationem legum localium, breuior mora ſatis eſt.

§. 2. *Cauſæ excuſantes à cuſtodia Feſti.*

13. *Quænam cauſæ excuſant ab obligatione feſtorum?* 1. Imminens neceſſitas, vt paupertatis, ob quam, niſi laborem in die feſto, non habeo, quo viuam; damni in agricolis tempore meſſis laborantibus; vel in coquentibus lateres, aut calcem; vel in famulis qui præcepto domini laborare coguntur; in ſatoribus autumni tempore; militibus tempore belli, & ſimilibus. 2. Neceſſitas Reipublicæ: vnde excuſantur reficientes pontes, & vias, quæ ſine incommodo differri non poſſunt; vel prouidentes de rebus neceſſariis; vel artifices pro publica cauſa, parantes bellica tormenta, & huiuſmodi. 3. Neceſſitas proximi: ſic laborantes ad extinguendum ignem accenſum in domo proximi; vel opera tonſoris, pharmacopolæ, chirurgi facientes, excuſantur. 4. Pietas in Deum & proximum. 5. Diſpenſatio ſiue à iure, v. g. occurſus copioſæ capturæ piſcium: forenſe iudicium, quando neceſſitas, vel pietas ſuadet: ſiue ab homine, ad quam requiritur poteſtas; cauſa, & voluntas externo ſigno expreſſa: ſiue à conſuetudine, ex qua multi excuſantur, vt piſcatores: venatores, pictores, quoad aliquos frequentiores actus, barbitonſores, artifices aliqui præparantes materiam, muliones, & agaſones, aliique officiales vendentes in die feſto ruſticis venientibus tunc commodè de villis.

§. 3. *Delictũ contra feſti obſeruationem.*

14. *Quanta eſt ſeruandi feſta obligatio?* Grauis vtique. Ex leuitate tamen materiæ, & aliis cauſis peccatum veniale eſſe poteſt. *Quænam grauis materia?* Spatium duarum horarum grauis materia videtur eſſe Fillucio & aliis: ego grauem aſſigno quod ſpatium duarum horarum excedit. *An aliquod opus otioſitatis fugiendæ gratia ſine veniali geri poſſit?* Ita planè, vt delineare, filo globulos immittere, calamo pingere, & his ſimilia.

Capvt IV.

Praxis circa materiam de Feſtorum obſeruatione ex Societatis Iesv *Doctoribus.*

15. *PRohibentur ne opera ſeruilia in Feſtis tantum Chriſtianis, an omnibus communiter?* Haud damnandus dominus qui huiuſmodi opera mancipio imponeret infideli; quia mancipium infidele non peccat, ſi quidem Eccleſiaſticis legibus non tenetur. Vnde putat *Layman. lib.* 1. *tractat.* 4. *cap.* 5. *num.* 3. licitum eſſe imponere opera ſeruilia perpetuò amentibus; quia non delinquunt, &c. Probabilius alij ab huiuſmodi onere amentes liberant. *Fernandez p.* 3. *mand.* 3. *num.* 16. §. 1. *Obſeruatio Feſti.* Laym. Fernan.

16. *Prohibita ne diebus feſtiuis iuramenta?* Ait *Layman. lib.* 4. *tract.* 7. *cap.* 2. *num.* 8. ſolummodo iudicialia prohiberi, quæ ſolemniter coram iudice præſtantur; quia de his agit textus *cap.* 1. *de ferijs.* Alioqui omne iuramentum priuatum, ex eo ſolum, quod in feſto fieret, eſſet ſpeciale peccatum. Igitur ſi abſit ſcandalum, non peccant Notarij in diebus feſtiuis contractus celebrantes. *Suarez de Relig. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 30. *num.* 17. permittit in patuis oppidis litigantium iudicia, quia aliis diebus ruſtici non adſunt agriculturæ intenti. Suar.

17. *Peccant ne Commiſſarij, Notarij, vel alij acta Curiæ, conciones, & alia tranſcribentes, etiam ex mercede?* Non, quia ſeruile opus cùm non ſit, eſt per accidens, mercede geri. *Suar. de Rel. t.* 1. *l.* 2. *c.* 2 §. *n.* 4. Suar.

18. *Excuſantur ne Typographi?* Characteres ordinantes excuſantur; quia opus ſeruile non eſt: prælo incumbentes; minimè; quia opus ſeruile. Ex *Layman.* doctrinâ colligo; qui *l.* 4. *tr.* 7. *cap.* 2. *n.* 3. aſſerit pictores pingendo non violare feſtum, molendo autem colores violare. Laym.

19. *Quidnam de digladiatoribus, vulgo, Eſgrimidores?* Eos *Granado excuſat* 2. 2. *cont.* 3. *tractat.* 12. *diſq.* 4. *ſect.* 7. *num.* 67. quia non eſt opus ſeruile: ſicut ſaltare, pulſare citharam, &c. *Suarez* autem *de Relig. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 28. *numer.* 8. ſeruile opus indicat illud armorum exercitamentum. Granad. Suar.

20. *An licitum bellum committere die feſto?* Aſſerit *Suarez* citatus, licitum in neceſſitate. At *Granado vbi ſupr. nu.* 15. Granad.

etiam extra neceſſitatem, ſi audiatur Miſſa. Ego crediderim,
Suar. etiam vigente *Suarij* ſententia,ſemper eſſe licitum;quia ſemper adeſt neceſſitas bellum non differendi.Efficacius excuſatos habe,qui vrbes,aut oppida vallo,aggeribus,aut foſſa muniunt.

21. *Licet ne die feſto piſcationi, aucupationi, venationi*
Suar. *operam dare?* Seruilia *Suarez tom.* 1. *de Relig. lib.* 2. *cap.* 28.
Granad. *num.* 3. reputauit. At venationem ratione conſuetudinis admittit, non autem piſcationem. Porrò *Granado* 2. 2. *cont.* 3. *tract.* 12. *d.*4.*ſect.*7.*num.*65. aſſerit venationem ferarum non eſſe ſeruilem, licet fiat ob lucrum: piſcationem verò ſeruilem eſſe, ſi fiat ferendo retia, remigando, &c. Porrò *Fil-*
Filliuc. *liucius tom.* 2. *tractat.* 27. *cap.* 9.*numer.* 172. *&* 173. putat haud illicitam venationem, piſcationem, &c. induſtrioſam, & ob recreationem: eſſe verò illicitam ſi ſit laborioſa, & ex officio.

22. *An ſeruilia opera, iter agere, ſaltare, choreas ducere?* Minimè, quia eſt actio naturalis in quadam corporis ſitua-
Suar. tione conſiſtens. *Suarez de Relig. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.*27.*num.*2. *An ſeruiliter agant die feſto agaſones, vel muliones inchoantes iter cum beſtiis oneratis?* Rarò peccant mortaliter;quia licet leuare, & imponere onera eſt opus ſeruile, hoc plerumque paruo tempore præſtatur. Scio *Suarium citat. num.* 6. eos ſolùm excuſare in continuatione itineris alia die inchoati ratione publicæ vtilitatis, vel vitandi proprij nocumenti. At nunquam non nocumentum mulioni beſtias medio in itinere feriari.

23. *Excuſantur ſartores ratione neceſſitatis:rogo tamen quænam ſit neceſſitas eos liberans à peccato?* Reputatur neceſſaria confectio veſtium pro funere, pro nuptiis inſtantibus, nec ſine incommodo differendis. Interdum excuſantur, ſi
Laym. poſt medium noctis præcedentis feſtum laborare coguntur, vt veſtes promiſſas perficere valeant.*Layman.lib.*4.*tract.*7.*c.*7. *num.* 2.

24. *Conceſſit Pontifex* in cap. licet de feriis *piſcationem halecum, quæ vno anni tempore tranſire ſolent, ratione lucri tranſitorij; ſcio extendi ad piſcationem thunnorum, & piſcium ſimilium: rogo autem, an poſſit id indultum extendi*
Fernan. *ad omne lucrum tranſitorium?* Aſſeruit *Fernandez part.* 1. *cap.* 7. §. 1. omne lucrum tranſitorium repentinè, occurrens ex illo cap. excuſare. Vnde excuſat tonſores in diebus feſtis
Suar. operam dantes muneri ſuo, propterea quòd in aliis diebus tondendi non accedunt, propter occupationes. At *Suarius*

de

de Relig. tom. 1. *lib.* 2. *cap.* 33. *num.* 9. contrarium affirmat; quia in eo cap. Pontifex ad publicam aſpexit vtilitatem, & ideo non fieri debere extenſionem ad priuatam ſingulorum. Profectò tonſores radentes barbam vnius, aut alterius, ex paruitate materiæ excuſo: ſi autem omnium tonſioni incumbant, ſi fert conſuetudo, non peccant; ſi non eſt tolerata conſuetudo, delinquunt.

25. *Excuſandi ne aliqui ratione pietatis?* Certè *Saa v. Feſtum, num.* 6. excuſat puellas ſuentes, vel aliud opus facientes ad vitandum otium, ne ad feneſtram conſpiciendas ſe exhibeant. Alij liberant à reatu exercentes die feſto opera ſeruilia ad templa ædificanda, vel reficienda gratis, ad eleemoſynam gerendam, ad ornanda delubra, &c. Aſt ego cum illis ſentio, qui laborantes, vel hoc prætextu ſine neceſſitate, non excuſant; quia opus Religionis extra neceſſitatem non debet prætermitti. Saa.

26. *Dixiſti paruitatem materiæ à graui excuſare piaculo: materiæ paruitatem quoad quantitem, & qualitatem aſſigna?* Exiſtimat *Reginaldus tom.* 2. *lib.* 16. *cap.* 3. *numer.* 53. id, quod minus integra hora eſt, paruitatem eſſe materiæ. Aſt *Filliucius tom.* 2. *tractat.* 27. *cap.* 11. *numer.* 250. paruam materiam hac in re duas horas eſſe putat. Conſentit *Henriquez com. caſ. conſc. cap.* 7. *num.* 4. Porrò in oneribus forenſibus, & iudicialibus paruitas materiæ non debet ſumi ex temporis inſumpti quantitate, ſed qualitate operis v. gr. venditio rei magni momenti cum magna ſolemnitate celebrata etiam per tempus breuiſſimum eſſet lethale piaculum. Quod à fortiori in actibus iudicij procedit, ſecus ſi res vendita eſſet parui momenti, vt calceorum, aut frugum venditio, &c. *Palaus tom* 1. *tract.* 9. *d.* 2. *p.* 3. *n.* 4. Regin. Filliuc. Henriq. Pal.

§. 2. *De feſtis ſtatuendis.*

27. *Scio dies feſtos ex iure conſtitui debere, Epiſcopoſque non poſſe ſine conſenſu populi eos inſtituere: Quid ſi ille ſolus inſtituit?* Non tenetur populus obſeruare, ſi iuri ſtandum, iuxta *cap. conqueſtus, de feriis.* At ex conſuetudine Epiſcopus aſſolet feſtos dies ſtatuere adhibito Clericorum conſilio, non ſuffragio. Populi quidem conſenſus requiritur, ſed ſufficienter præſumitur de conſenſu, quoties non reclamat, & contradicit. *Fagundez pr.* 2. *lib.* 1. *c.* 3. *num.* 11. Fagund.

28. *An liceat Epiſcopo diem feſtum alicuius Beati nondum canonizati inſtituere?* Licere aſſerit *Suarius de Relig. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 4. & 5. quia beatificatio eſt velut canoni- Suar.

zatio apparatu minori celebrata. Alij autem contrarium aſſeruire.

§. 3. *Varia de feſtis.* 29. *Habitat quis in duplici Parochia diuerſa feſta celebrante: ad quámnam tenetur celebrandam?* Ex *Filliucio* reſpondeo teneri ad eius feſta ſeruanda, in qua præſens eſt.

Filliuc. 30. *Dixiſti agaſones, & muliones non eſſe mortalis criminis reos, quia licet opus ſeruile, in oneribus leuandis vel imponendis, non multum temporis conſumunt: an poſſumus idem affirmare de ducentibus iumenta lignis è ſilua?* Ex *Filliucij citati* doctrina idem aſſeruero, ſi opus ſeruile cedendi, imponendi, & deponendi duarum horarum ſpatium non multum excedat; quia reliquus labor iumenti humeros aggrauat.

Tolet. 31. *An famuli quando coguntur à dominis diebus feſtis laborare ſeruiliter, parere poſſint?* Ex *Toleto* reſpondeo, poſſe ſine peccato, modò non cogantur in Eccleſiæ, aut feſti contemptum: tunc enim deberent mori potius, quàm laborare. Adiicit tamen huiuſmodi famulos, qui ſæpe ad laborem die feſto coguntur, tranſacto tempore ſuæ obligationis, debere alium quærere dominum, ſub quo poſſit feſta obſeruare; niſi deſint quibus commodè ſuam operam locare poſſint: aut ſi magnum mutatione illa incommodum paterentur.

EXAMEN VI.

De legibus in particulari circa materiam quarti Mandati Decalogi de parentum cultu.

CAPVT PRIMVM.

De mutua Parentum, & Filiorum obligatione.

§. 1. *Obligatio filij erga parentes.* 1. *Quotnam obſecro circa parentum honorem obſeruanda?* Curanda ſex, internus amor, externus, ſubuentio in neceſſitate ſpirituali, in corporali, adimpletio teſtamentorum, & dilectio in ordine ad ſupernaturalem beatitudinem: hinc conſequentet totidem modis poſſunt filij delinquere.

2. *Quid circa alimenta?* Iure gentium alimenta parentibus debentur, iiſque ſubueniendum in graui neceſſitate, *Num*

ſi

ſi profeſſus ſit in Religione filius egredi teneatur? Minimè, niſi parentes extremam neceſſitatem paterentur; tunc autem deferendus etiam habitus eſſet.

3. *Licet ne alimenta parentibus aliquibus in caſibus denegare?* Licet in his, in quibus ab eiſdem exhæredari poſſunt.

4. *Quidnam præterea filius debet parentibus?* Eorum curare ſepulturam, ſoluere debita, quæ facultatem hæreditatis non excedunt. Nunquam licet filio patrem occidere, niſi patriæ hoſtis eſſet. Denique grauiter delinquere poteſt filius non obediendo in iis, quæ ad domus gubernationem pertinent, ad bonos mores, & ad ſtatum matrimonij in quibuſdam caſibus.

5. *Quidnam viciſſim parentes filijs debent?* Neceſſaria ad vitam ſubminiſtrare, bonis moribus inſtruere, non vendere abſque iuſta cauſa, liberare à ſeruitute, prouidere illis volentibus ſtudio operam dare. *§. 2. Obligatio parẽtum erga filium.*

6. *Poteſt ne parens alimenta filio denegare?* In his caſibus poteſt. Si patrem accuſet, ſi ipſemet illis indigeat, ſi fuerit ingratus, ſi habeat, vnde ſuſtentari queat, ſi quid agat, ob quod hæreditate ſpoliari poſſit. Aliàs quidem iure naturali filiis patres alimenta debent.

7. *Quidnam patris proprium?* Filiis prouidere in futurum, non priuare hæreditate niſi iuſta cauſa, dotare filias.

8. *Præſcripto debentur ne alimenta?* Debet pater ei ſimpliciter neceſſaria. *Quid de ſpurijs?* Spurio etiam de iure Canonico neceſſarium alimentum debetur. Clerici ſpuriis relinquere poſſunt alimenta neceſſaria. *Num excommunicato filio, aut Religioſi è cœnobio eiecto debeantur alimenta?* Ita planè, ſi eiectus egeat, etiam hæretico, ſi aliunde non habeat.

9. *Valet ne renunciatio alimentorum?* Minimè, abſque iudicis auctoritate, niſi iurentur. Neque alimenta præterita tenetur pater reſarcire in conſcientia, ſecus in exteriori foro. Profectò inter alimenta impenſæ pro filio ad ſtudia comprehenduntur. *Dos ne ſpuriæ tradenda?* Ita planè.

10. *Quænam propria matris?* Duo, vnum, alere filios vſque ad tertium annum, & lactare eos per ſe, vel per bonam nutricem.

CAPVT II.

De mutua coniugum obligatione.

§. 1. Obligatio mariti erga vxorem.

11. Q*Vanam viri erga vxorem obligatio?* Eam in diuinis præceptis non poteſt impedire, in humanis iuſta de cauſa poteſt. Grauiter percutere minimè, ſecus reprehendere, & moderatè corrigere. Domus adminiſtratio ad virum ſpectat,& cum vxore tenetur habitare, nec abeſſe, niſi ex iuſta cauſa.

§. 2. Obligatio vxoris erga maritum.

12. *Quanam autem vxoris erga virum?* Obedire debet marito in domus adminiſtratione. In rixis cum viro grauiter aut leuiter peccare poteſt iuxta materiæ, aut affectus grauitatem. Tenetur ſequi virum, queiſdam caſibus exceptis. Aliquando poſſet ſe ſe adminiſtrationi domus ingerere. Inuicem equidem debent ſibi amorem, reuerentiam, tolerantiam,& debiti redditionem.

CAPVT III.

De mutua dominorum & ſeruorum obligatione.

§. 3. Obligatio ſeruorũ erga dominos.

13. E*Xhibe ſeruorum erga dominos obligationem.* Tenentur debitum honorem dominis deferre, obedientiam præſtare,conſeruare domini res,in ægritudine iis Sacramenta procurare, & malis tutari imminentibus.

14. *Quandònam ſerui tenentur non fugere, quandònam autem fugam poſſunt arripere?* Iniuſto bello capti fugere poſſunt,non autem qui ſeſe vendiderunt in ſeruos. At iuſto bello capti, etiam fugere ad ſuos valent, abſque vi tamen, aut deceptione fidei datæ. Capti apud infideles etiam fugere poſſunt, & iis dari valet conſilium ad fugam: accipere autem ad fugam neceſſaria à Turcis vel aliis hoſtibus Chriſtiani nominis poſſunt.

15. *Quid de peculio ſeruorum?* Habere poſſunt peculium ſuum permiſſu domini,mobilibus,vel immobilibus conſtans. Abſque domini autem conſenſu inutilis eſt donatio.

16. *Si vxorem duxerint, cuinam potiùs ſeruire debent, domino, an vxori?* Magis domino, quàm vxori, ſi domino inſcio eam duxerint: ſecus ſi ſciente.

17. *Num*

17. *Num in omnibus obedire domino teneantur?* In iis plenè, quæ contra naturale ius ſunt, vel contra diuina præcepta parere non debent. Vria autem præſtare tenentur famuli heris ſuis: honorem, reuerentiam, & obſequium.

18. *Quidnam dominus debeat ſeruo?* Honeſtam ſuſtentationem, inſtitutionem in rebus fidei, & correctionem fraternam. Haud domino poteſtas necandi ſeruos; ſi tamen occideret, nihil vlli deberet, nec ſi mutilaret. Alimenta in totum ſubtrahere non poteſt. Ex delicto eius iuſſo commiſſo tenetur. §. 2. *Obligatio dominorum erga ſeruos.*

19. *Quid de famulis alendis & gubernandis?* Alimenta, quæ dominus famulo debet, famulatui congruentia debent eſſe. Ad hoſpitale licet quandoque mittere; & iuſtè merces ſubtrahitur, cum ægrotat. Ex contractu aut delicto famuli herus non obligatur, niſi iuſſu, aut auctoritate domini facta ſint. Debet expellere herus famulos moribus corruptos, niſi ad meliorem redituros frugem ſperet.

Capvt IV.

De mutua Prælatorum & Clericorum obligatione.

20. *Ad quidnam Clerici erga Prælatos tenentur?* In actibus quidem internis obedire non tenentur, neque in malis etiam venialiter. In dubio de peccato, præcipienti Prælato obedire tenentur: debet autem eius voluntas illis eſſe denuntiata. Tenentur profectò obedire in pertinentibus ad Clericos. Beneficiarij ad ſubſidium charitatiuum, contributione videlicet quadam in pecunia, vel æquiualenti re à beneficiariis facta in quibuſdam caſibus erga Epiſcopos. Curati etiam, & Religioſi erga ſuos Prælatos peculiaribus tenentur obligationibus. §. 1. *Obligatio Clerici erga Prælatum.*

21. *Prælatorum erga Clericos recenſe obligationes.* Debent reſidere, ad quam probabilius reputo iure diuino teneri. Ad breue tempus cum cauſa abeſſe poſſunt. *Quænam iuſtæ cauſæ diſceſſus?* Quinque exhibeo, Chriſtianam charitatem, vtilitatem Eccleſiæ, & Reipublicæ, vrgens neceſſitas, debita obedientia. §. 2. *Obligatio Prælati erga Clericum.*

22. *Quoad leges morum ad quidnam tenetur?* 1. Quotannis Synodum facere. 2. Viſitare ſingulis annis diœceſim per ſe, vel impeditus per alium. 3. Inſtituere idoneos miniſtros. 4.

Inquirere in populi ſui peccata. 5. Corrigere ſubditos. 6. Superflua pauperibus elargiri. 7. Iudicare cauſas Eccleſiaſticas. 8. Approbare Confeſſarios, Concionatores.

23. *Quanam eius poteſtas?* Poteſt conferre indulgentiam quadraginta dierum, imponere cenſuras, in quibuſdam irregularitatibus, & impedimentis matrimonij non dirimentibus diſpenſare, & alia plura gerere valet.

24. *Quidnam ei circa ordines, beneficia, & confirmationem conferendam præſtandum?* Eos per ſe conferat, vel aliò mittat. Singulis annis chriſma conficiat, ſuis temporibus Sacramentum Confirmationis conferat, dignos ordinet cum ſufficienti titulo. Porrò beneficia ſolummodo dignis conferat, ad teſtamentorum denique executionem maximè in piis cauſis attendat.

CAPVT V.

De mutua Principis laici, & ſubditorum obligatione.

§. 1. *Obligatio Vaſalli erga Principem.*

25. AD *quidnam tenetur vaſallus erga Principem?* Debet vectigalia ſoluere: in neceſſariis tamen familiæ defraudantes minime obligantur niſi in quibuſdam caſibus. Nouæ gabellæ debentur, ſi iuſtæ ſint; ſi non petantur, ſecluſa fraude, non eſt obligatio ſoluendi. Soluentes pœnam non tenentur ad gabellam: tenentur tamen, quando in conſcientia eorum id relinqueretur. Poteſt quis non ſoluere, quando certò ſcitur, non impendi gabellam in rem ob quam impoſita eſt. *In dubio de iuſtitia?* Præſumendum pro Principe, & etiam infideli ſoluenda.

§. 2. *Obligatio Principis erga Vaſallum.*

26. *In quibus autem Superiores laici erga ſubditos tenentur?* Cum virtutes laici Principis debeant eſſe Religio in Deum, Clementia, Liberalitas, Iuſtitia, Fortitudo, Prudentia, Magnificentia, Magnanimitas: vitia autem: Cupido immodica regnandi, indictio belli iniuſti, ſocordia in muniendis Regni arcibus, negligentia in viis publicis reparandis, non ſubuenire miſerabilibus, non tollere conſuetudines prauas, Exactionibus iniquis ſubditorum copias exhaurire, iniuſtas leges condere, ſubditum ad certum matrimonium cogere, vel in contracto impedire, ſuíſque priuatis commodis ſtudere: obligatur quidem, & proprietates Principis exercere, & vitia fugere, ſub mortali quidem, aut veniali iuxta materiæ grauitatem.

27. Peccant

27. *Peccant ne Principes aſſumentes ineptos ad gubernationem?* Si omnino inepti ſint, peccant grauiter, & ad reſtitutionem tenentur; ſi autem ſint minùs idonei, peccant quidem, ſed minimè tenentur ad reſtitutionem.

28. *Spectat ne ad Principes cura Sacrorum?* Profectò ad ipſos patrocinium ſpectat, cura ad Epiſcopos. *At reſidentia Epiſcoporum?* Non pertinet ad Principes, curare tamen poſſunt, vt ea ſeruetur.

29. *Quid de officiorum venditione, aut naufragantium, bonis?* Officia lucroſa vendere non ſemper licet: nec bona naufragantium applicare ſibi licet, niſi derelicta ſint.

CAPVT VI.

De mutua Magiſtri & diſcipuli obligatione.

30. QVidnam debent Magiſtro diſcipuli? Honorem, reuerentiam, obedientiam in pertinentibus ad bonos mores. Debent item vacare ſtudiis; & pecuniam à parentibus traditam expendere iuxta magiſtrorum voluntatem, vel iuxta debitam diſpenſationem. *§. 1. Obligatio Diſcipuli erga Magiſtrum.*

31. *Quid Magiſtri?* Eorum peccata diſſimulare non debent, eos in literis promoueant, & eorum curam in pertinentibus ad mores gerant. Plura ſigillo ſequenti, Interim Doctores tenentur ad multa. 1. Nihil docere contra fidem, aut bonos mores. 2. Diſcipulos ab aliis Doctoribus non auertere. 3. Diligenter ſtudere, vt officio ſuo ſatisfaciant. 4. Stipendia æquo maiora non exigere. 5. Captui auditorum ſeſe accommodare. Porrò caueant ne Doctoratus inſignia negent dignis, aut indignis conferant, aut malè moratos admittant ſcholaſticos, aut eos permittant, cum poſſint reprimere, ſuffragia indigno impendere, aut pro ſuffragio iuſto, aut iniuſto pretium accipere. *§. 2. Obligatio Magiſtri erga Diſcipulum.*

CAPVT VII.

Praxis, circa materiam de parentum cultu ex Societatis IESV *Doctoribus.*

§. 1. De parẽtum & filiorum obligatione.

32. POteſt ne pater filiam cogere impuberem Monaſterium intrare cauſa educationis; Poteſt, ſicut cogere

pucrum

puerum, vt ſcholam ineat, vel artificium. Pueri autem tenentur obedire; quia illa in ætate non tam ſua, quàm parentis voluntate regendi. *Suarez de Relig. tom. 3. lib. 5. cap. 2. num. 15.*

Suar.

33. *Quid poſt filiarum pubertatem?* Non poteſt parens ſine lethali cogere ad manendum in monaſterio cum ſeculari habitu vſque ad nubendi occaſionem: quia fœminæ maioris ætatis in iis, quæ ad ſtatum ſuæ animæ pertinent, ſui iuris ſunt ideoque non poſſunt ad tam arctam compelli cuſtodiam. Niſi ad aliquod breue tempus moraliter neceſſarium ad illarum cuſtodiam cenſeretur. Sic *Suarius de Relig. tom. 3. lib. 5. c. 9. dub. 4.*

Suar.

34. *Scio Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 18. ſub excommunicationis pœna prohibere, ne vllus fœminam cogat Monaſterium inire, habitum ſuſcipere, aut profiteri: quæſierim, an pater cogens filiam puberem ingredi Monaſterium non animo adſcribendi eam Religioſo ſtatui, excommunicatione feriatur?* Reſpondet *Suarius citat.* non incurrere; quia Concilium loquitur de illo tantum ingreſſu, qui à parentibus per ſe ad habitus ſuſceptionem ordinatur. Quid ſi ordinetur animo eo, vt filia Monialium exemplo ad habitum ſuſcipiendum illiciatur? Licet planè, tunc enim fœmina alliceretur quidem, non cogeretur.

Suar.

35. *Tenetur ne parens dare filiis alimenta, & dotem?* Adeò tenetur (ait *Fagundez Dec. tom. 1. lib. 4. cap. 5.*) vt filius Magnatis, cui pater noluerit iuxta ſtatum alimenta exhibere, poſſit ſine lethali vxorem ducere diuitem, & nobilem, licet genere aliquanto inferiorem, inuito parente. Tenetur & præſtare etiam filiis ſpuriis alimenta, & dotem. *Quid ſi pater ſit Clericus?* Ad alimenta tenetur, ad dotem autem, in cuius ſolutione maius patri incommodum, & proximo ſcandalum emergit, aſſerit *Molina de iuſt. tom. 1. d. 124. num. 22.* non teneri; præſertim vt dos inſeruiat ad alendam familiam filij, ad quod pater non tenetur.

Fagund.

Molin.

36. *Tenetúrque pater filios ad ieiunandum cogere, præcepti diebus?* Non debet è domo eiicere ieiunare renuentes, ſed lege charitatis corripere. Ex *Petro Hurtado* accepi. Qui addit non teneri dominum famulum nolentem ieiunare, è domo exturbare, aut victum tollere: vel eius famulatu ſe priuare, quod incontinens ſit, ſi amaſiam extra parietes habeat: ſecus ſi eadem domo cohabitarent.

Hurt.

37. *In extrema neceſſitate* (circa parentes primum requiro) *ſubuenire debeo filio meo, an parenti? Toletus* reſpondet

Tolet.

pro

probabilius ſubueniendum patri. Et quidem in vitæ periculo patri potius ſubueniendum, & præferendus ille etiam ei, cui fuiſſet iuratum; quia intelligitur pater exceptus.

38. *Quinam communiter ad alia multa nomine patris veniunt intelligendi?* Superiores, vt ſunt Epiſcopi, Curati, Imperatores, Reges, Principes, Tutores, Curarores, & Magiſtri, quorum prudentia erudimur, & doctrina: his certè omnibus honorem & reuerentiam exhibendam & hoc præceptum, & naturæ dictamen nos edocet; vnde coniicientes contumelias in hoſce, ad grauemque iram iuſtam prouocantes grauiter delinquunt Ex *Saa* & aliis. Saa.

39. *Num teneatur pater non ſolùm filio etiam proſcripto & emancipato alimenta probare, ſed & filij vxori, dum filius præbere non poteſt* Ex *Azorio* tenetur; vxor enim & maritus idem reputantur. Azor.

40. *Num mater filio alimenta præbere teneatur?* Præter lac minimè, & ipſam lactationem debet ex defectu patris; vnde exiſtimo quod ſi ipſa iuſtè excuſatur ab immediata nutritritione, ad patrem ſolum pertinere ſumptus filio nutriendo licet ad matrem pertineat bonam filio nutricem adhiberi curare.

41. *Poſſunt ne parentes filium ægrotantem ad hoſpitale remittere?* Mortaliter peccant, niſi adſit iuſta, v.gr. neſſitatis cauſa. *Azorius.* Azor.

42. *Obligatio ne filios alendi tranſit ad hæredes parentis, qui filios alere tenebatur.* Maximè ex *Azorio*; ſed non tranſit directè ad donatarium; neque ad eos, qui bona parentum titulo emptionis, vel ſimilis contractus acquiſierunt; tranſmittitur tamen ad fiſcum, cui bona parentis addita fuere, ob ipſius parentis delictum. Azor.

43. *Pater qui filio alimenta non præſtitit, tenetur ne ad reſtitutionem?* Maximè ex *Leſſio*, niſi fortè ob id filius debita contraxiſſet. Leſſius.

44. *Tenetur ne pater filiæ nubenti dotem competentem conſtituere?* Tenetur planè etiam ſpuriæ, quamuis filia diues ſit. aut monaſterium ingredi velit, aut nubat, inuito parente, aut etiam indigno; ſecus ſi filia nubens cum dedecore indigno maior ſit viginti quinque annis; & diues, patríſque alimentis non indigeat. Neque pater eximitur ab onere dotis, alio tradente. Sic *Fagundez.* Fagund.

45. *Poſſunt ne filij priuari hæreditate, & alimentis?* Multis de cauſis poſſe ex meis Doctoribus collegi. 1. Ob percuſſionẽ parentum iniuſtã cum lethali culpa. 2. Ob grauẽ & inhoneſtam iniuriam.

iniuriam. 3. Ob accuſationem in iudicio, excepto crimine hæreſis, & læſæ Maieſtatis. 4. Ob attentationem in vitam patris. 5. Si cum maleficis verſetur. 6. Si copulam habeat cum nouerca, ſeu patris vxore. 7. Si non ſuccurrat patri. 8. Si impediat ne pater teſtamentum conficiat. In his certè caſibus pater filium hæreditate priuare poteſt, non verò alimentis, ſi aliunde filius non haberet.

46. *Quid de filia aut inuitis parentibus nubente, aut luxurioſè tranſigente vitam?* Nubens parentibus inuitis, ſeruata Tridentini forma, attento iure Canonico non poteſt hæreditate priuari, imò neque Cæſareo, niſi filia ſit minor viginti quinque annis, & parentibus volentibus ipſam in matrimonium coniungere renuerit, & luxurioſam degere vitam voluerit, Tamen filia, quæ bis tantum copulam commiſit, non poteſt ob id hæreditate priuari. Idem affirmo ſi poſt vigintiquinque annos luxurioſam vitam degerit: imò etiam ſi ante vigintiquinque annos, ſi mater illius luxurioſam vitam degat, & nondum correcta ſit exhæredationis tempore; ſecus dicendum, ſi ſolus pater luxurioſè viuat. Porrò à fortiori filius inuito patre contrahens etiam cum indigna, non poteſt hæreditate ideo priuari; quia leges ſolummodo de filialibus loquuntur. Certè exhæredatio non tollitur per reconciliationem ſuperuenientem, aut pœnitentiam: tollitur verò Religionis promiſſione.

§. 2. *De obligatione cõiugum* Fagund.

47. *Quod attinet ad coniuges, quæram, num teneatur vir vxorem alere, ſi ob viri ſæuitiam recedens renuat oblata ſecuritate ad virum redire?* Non teneri affirmo ex *Fagundo*; ſi verò vxor vtriuſque coniugis culpa receſſit, deinde ad maritum redire contendat, maritus autem id non patiatur, alenda eſt à marito; quia vltima culpa ipſi marito eſt imputanda. Alenda item, quoties dos caſu fortuito periit.

48. *Num vxor aut filij ad ſoluenda debita teneantur, quæ vir ſeu pater contraxit pro vxore aut filiis alendis?* Minimè, niſi pater illa acceperit nomine ipſorum, vel proteſtatus ſit, nolle gratis illa præſtare, aut niſi acceperit in fraudem, id eſt, ſine iuſta cauſa, ſcientibus filiis, & vxore.

§. 3. *De dominis, ac famulis.*

49. *Seruorum ac dominorum percurro obligationem. Teneturne dominus de damnis, quæ cum poſſet non impediuit circa famulos, aut vaſallos?* Tenetur planè. Poteſt in domibus ſeruorum dare hoſpitalium externis per aliquot dies, modò id ſuis præſtet expenſis. Poteſt & ſolus hoſpitium, & furnum publicum, ſi velit, habere. *Valentian.* conſule. *Teneturne famulum ob peccatum domo eiicere?* Non niſi fortè id neceſſarium

rium ſit ad peccatum illud vitandum, aut niſi futura manſio familiæ graui nocumento. Sic *Azor.* Azor.

50. *Si famulus ad annum conductus ante tempus diſcedat, debetur ne ei merces?* Cum Rebello affirmo deberi mercedem temporis, quo ſeruiuit, niſi domini multum intereſſet eum diutiùs morari.

51. *Tenetur ne herus ſoluere ſalarium famulo infirmo, quandiu ægrotans eſt?* Molina negatiuè reſpondet, niſi ſit in extrema, aut graui neceſſitate? tunc enim ex charitate teneretur. Imò poteſt ab eo exigere ſumptus in curatione factos.

52. *Poteſt ne ſeruus bello captus fugere?* Molina affirmat iuſto bello captum peccare mortaliter fugiendo, teneríque ſe domino reſtituere. Ego autem ſequor *Valentiam* aſſerentem poſſe fugere etiam ab eo, qui ſe emit à captiuitate, niſi non fugere promiſiſſet. Valent.

53. *Num bona ludo, aut dono, aut hæreditate à ſeruo acquiſita domini ſint?* Cum *Valentia* negatiuè affirmo de captis in bello, ſed & ad emptitios alij extendunt. Valent.

EXAMEN VII.

De Legibus in particulari circa materiam quinti Mandati Decalogi de Occiſione.

CAPVT PRIMVM.

Quidnam in Præcepto quinto prohibeatur?

Hoc Præcepto: Non occides, *quid prohibitum eſt?* Omnis occiſio, quæ contra naturam fit, non animalium, vnde venatio ſua natura licita eſt. Vna cum occiſione hominis prohibita eſt mutilatio, contumeliæ, voluntas occidendi, mutilandi, percutiendi, & omnis ad id cooperatio.

Quidnam debet habere homicidium, vt prohibitum non ſit? Tria præcipuè, iuſtam cauſam, publicam auctoritatem, & vt fiat ſecundum ordinem iuris. Porrò malefactores non prohibentur occidi. Innocentis occiſio abſolutè eſt prohibita; niſi in aliquo caſu neceſſaria eſſet ad bonum Reipublicæ. Tyrannum gubernatione non licet occidere ex iniuſta inuaſione;

ſione,in ipſo inuaſionis actu licet,vt patriæ hoſtem;at ſi poſſeſſionem Regni adeptus iam ſit , publicum iudicium poſtulat. *Quid de viro in flagranti vxorem occidente?* Peccat planè, ſed legibus non punitur : vt miniſter tamen publicæ poteſtatis , poſt latam à iudice ſententiam occidere abſque peccato poſſet.

CAPVT II.

De variis Homicidij ſpeciebus.

§.1. *Homicidium Punitiuum.*

1. QVotnam *Homicidij ſpecies?* Nouem præcipuas adnumero.Punitiuum,defenſiuum,voluntarium ſui ipſius,voluntarium aliorum,per Abortum ex ludo,Caſuale,ex Duello, ex Bello.

2. *De iuſtitiâ Homicidij punitiui diſſere.* Malefactores poſſunt occidi, nocturni diurni fures ; & alij quicunque malefactores,etiam certò damnandi.

3. *Quid de proſcriptis publicè?* A quolibet etiam priuato poſſunt occidi, intra territorium tamen proſcribentis , extra minimè. *Licet ne bannitum occidenti præmium proponere?* Licet. *Filij ne ex legitima facultate interfectorum patris aut fratris occidere?* Poſſunt planè. Porrò ante ſententiam non datur facultas quemquam occidendi.

4. *An iudex addicere morti poteſt , quem ſecretò tantùm deliquiſſe cognouit ?* Minimè , niſi eam Reſpublica facultatem daret. *Dignum morte ex actis , & probatis , poteſt ne iudex à morte eximere ?* Non ; Princeps verò in aliquo caſu poſſet.

5. *Quid, ſi innocens ex actis & probatis nocens apparet dignus morte ?* Non poteſt eum condemnare iudex , Princeps autem deberet ei carcerem aperire.

§.2. *Homicidium defenſiuum.*

De Homicidio defenſiuo quid ? Aggreſſor poteſt ab aggreſſo occidi, ad ſe defendendum cum moderamine inculpatæ tutelæ ; quoad locum habet etiam ſi aggreſſus daret operam rei illicitæ , etiam cum periculo innocentis ; eiuſque aggreſſoris mors expeti poteſt , vt medium ſuæ neceſſariæ defenſionis.

6. *Præueniri ne aggreſſor poteſt aliquando ?* Poteſt, vt etiam inſidiator. *Tenetur ne aggreſſus cum dedecore fugere ?* Minimè. *Poteſt ne prætermittere defenſionem ?* In aliquibus caſibus poteſt , at ferè nunquam tenetur. *Licet ne aggreſſorem occidere*

pro

pro defenſione rerum mearum? Licet, modo ſint res neceſſariæ, vel grauis momenti.

7. *Licet ne pro defenſione honoris verbis tantùm impugnati aggreſſorem occidere?* Minimè; licèt tamen ſi factis impugnetur. *Fugit aggreſſor.* Occidere non licebit.

8. *Pro defenſione caſtitatis poteſt ne fœmina violatorem necare?* Poteſt. *Pro defenſione proximi bonorum, & honoris?* Idem affirmo. *Num obligatio proximum defendendi cum meo probabili periculo?* Non, ſi defendens priuata ſis perſona; at obligatus ex iuſtitia, teneris. *Num iuſtè damnatum tenear pecunia redimere?* Minimè teneris.

Homicidij voluntarij ſui ipſius explica obligationem. Homicidium proprium nunquam licet, nec ſui occaſionis iuſta cauſa dari vnquam poteſt; nec etiam pro caſtitate ſeruanda. Mutilatio pariter ſui ipſius prohita eſt; ad vitandum peccatum ea licet. §. 3. *Homicidiũ voluntarium.*

9. *Poteſt ne quis permittere, imò inſtare amputari membrum ad ſeruandam vitam?* Poteſt. *Ad occiſionem ſui valet concurrere?* Directè non licet; at permittere licet multis in caſibus.

10. *Fas ne omittere aliquid, vnde mors ſequatur?* Maximè, & etiam facere, vnde mors indirectè ſecurat ſit, non autem ſi directè. *Licet ne mihi miniſtratum haurire venenum?* Non; aperire autem os, vt infundatur, licet.

11. *Quidnam poteſt quis gerere ad vitam ſeruandam?* Iuſtè damnatus poteſt non fugere è carcere. Ad vitam ſeruandam peccare non licet. Nec tenetur perferre quoſlibet cruciatus quiſlibet. Membrum abſcindi poteſt, ad ſeruandam vitam. Etiam licitum, non comedere carnes ex conſtitutione Religionis, niſi eſſe extrema neceſſitas; tunc enim, ſi fame aliàs eſſet pereundum, teneretur. Peſtis tempore fugere poteſt, qui ex officio obligatus non eſt, vt Parochus, Magiſtratus.

12. *Iam Homicidij voluntarij aliorum percurrenda materies. Homicidium ne reſpectu mandantis eſt voluntarium?* Maximè; at ſi ante executionem mandatum reuocauit, vel fiat contra mandati formam, non ei imputabitur. Porrò ratum habens non efficit actum præteritum voluntarium. *Quid de conſulente?* Voluntariè concurrit. *De adiuuante?* Etiam ſi intendit homicidium, dicetur ei voluntarium. *De non impediente?* Tunc dicetur voluntariè concurrere, cum haberet illius intentionem.

13. *Mors obueniens alteri ex meo maleficio tribuitur ne meæ voluntati?* Non, niſi ea intentione actum ſit, vt ea obueniret: etiam ſi alioqui aduertatur ſecutura. Nec ſatis eſt dam-

num ſola voluntate intendi; ſed neceſſe etiam, vt hæc actio exterior ſoleat eſſe cauſa talis damni.

14. *Mors ſecuta eſt ex tuo animanti: imputabitur tibi?* Si graui mea negligentia ſecuta eſt, mihi iure imputabitur: ſecus ſi non fuit in diligentia defectus; & quoties culpa abeſt, in conſcientia minimè tenemur.

§. 4. *Abortus*

15. *Per Abortum Homicidium explana?* Porro Abortus homicidium eſt imperfectum; eiuſque procuratio mortale peccatum ſemper eſt; ſi fœtus autem animatus ſit, excommunicatio, & irregularitas incurritur.

16. *Num liceat aliquando abortum procurare?* Directè nunquam, ſiue animatus ſiue inanimatus ſit fœtus; indirectè non animatus aliquando licet, ſcilicet ad vitam, tuendam, non tamen ad vitandam infamiam, vel periculum vitæ ex criminis manifeſtatione.

§. 5. *Homicidium per ludum.*

17. *De Homicidio per ludum diſquiramus: efficit ne ludus homicidium voluntarium?* Ludus, ex quo frequenter mors ſequi ſolet, voluntariè aſſumptus efficit etiam homicidium voluntarium, ſi prohibita alicubi agitatio taurorum. Qui probabiliter iudicat fore, vt ſuperetur à fera, non poteſt ſe tali periculo exponere, ſecus qui iam experimento didicit magna ſe peritia pollere. Funambulorum exercitamenta ideo prohibita, nec iniqua ſunt, quia licet artifices huiuſmodi luditantes præcipitari aſſolent, ſed magna dexteritate pollentes remotum maximè periculum inſtans aſpiciunt.

§. 6. *Homicidium caſuale.*

18. *De caſuali homicidio agendum: quidnam tale homicidium?* Quod præter intentionem agentis accidit: duplex planè, vnum omnimodo caſuale in ſe ipſo, & in ſua cauſa: alterum in ſe ipſo tantùm, at in ſua cauſa voluntarium aliquo modo eſt. Quod omninò caſuale eſt, peccatum non eſt; quia nullo modo voluntarium; cum autem in ſua cauſa voluntarium eſt, ſeu ob culpabilem negligentiam, ſeu quia in opere periculoſo ſufficiens cautio adhibita non fuit, tunc delinqui poterit grauius aut leuius iuxta voluntarij actus grauitatem.

19. *Num ad reſtitutionem teneatur, qui caſualis homicidij autor eſt?* Minimè, quando omnino caſuale eſt; ſecus ſi non ſit caſualis omnino; tenetur enim reſtituere iuxta culpæ proportionem.

20. *Quonam modo dignoſcemus culpæ grauitatem.* Regulas ad tam neceſſariam materiam exhibeo. Prima eſt, Dans operam rei licitæ, ſi mors præter intentionem ſequatur, peccat magis, vel minùs iuxta negligentiam maiorem, vel minorem,

tem,quam adhibuit, ne mors ſequeretur. Secunda, Dans operam rei illicitæ, ex qua præter intentionem ſecutum eſt homicidium, plus, aut minus peccat, provt maior, aut minor fuit negligentia, vel maius, aut minus periculum occiſionis in illo actu. Tertia, Qui omittit aliquid, ad quod ex iuſtitia tenebatur, ſi ex hac omiſſione ſequatur mors alterius, peccat tantùm pro malitia omiſſionis. Quarta, ſi omiſſio eſt rei, ad quam ex charitate obligatur, ſi ex hoc ſequatur alterius mors, peccat iuxta omiſſionis qualitatem.

21. *Quidnam in Confeſſione homicidij culpabilis explicandum?* Perſonæ equidem & ratione ſtatus Clericalis; & ratione carnalis coniunctionis; & ratione dignitatis Epiſcopi, aut Cardinalis, ob excommunicationem in Bulla Cænæ reſeruatam; & ratione protectionis particularis, venientium ad Curiam, ob eandem cauſam; ratione damni ſecuti, vt ex occiſione alieni ſerui. Porrò circunſtantiæ exprimendæ tres, loci, ſociorum, & temporis ob numerum.

22. *De Homicidio ex Duello quidnam?* Duellum quidem eſt bellum duorum, pugna ſcilicet duorum ex condicto. *Quáſnam fit ob cauſas?* Ob ſex præcipuè. 1. Ad purgationem. 2. Ad oſtentationem virium. 3. Ad terminationem litis. 4. Ad euitandam ignominiam. 5. Ad defenſionem propriæ vitæ. 6. Ad maius malum euitandum. §. 7. *Homicidium ex duello.*

23. *Quandónam licitum duellum huiuſmodi?* Ad debilitandum hoſtem: & ad terminandam litem ſolùm, cum aliàs per fraudem innocens opprimendus eſſet; & ad vitam defendendam in aggreſſione licet, non alia ratione. Profectò ad purgationem, & oſtenſionem virium, ad litis terminationem, ad honoris defenſionem, & ad euitandum maius malum ſiue ſit vindicatiuum, ſiue defenſiuum, illicitum omnino eſſe affirmo: fateor tamen licere, cum bellum in duellum reſolueretur.

24. *Indica duelli pœnas?* Pro Clericis vltra excommunicationem, eſt etiam impoſita ſuſpenſio; pro laicis, & omnibus excommunicatio, aliæque pœnæ temporales. Omne duellum ex condicto, ſubiectum eſt pœnis. Vi Tridentini haud eſt reſeruata excommunicatio, vi autem aliorum eſt. Prouocantes ad duellum, effectu non ſecuto, incidunt in excommunicationem, vt etiam acceptantes, ſpectantes. Spectatores caſu non incurrunt, ſed qui ex compoſito.

25. *De bello denique, homicidióque in eo contingenti diſſe-*

§. 8. *Ex bello.* *rendum eſt. Num bellum eſt licitum?* Sua natura licitum planè. *Quidnam ad eius iuſtitiam requiritur?* Indicendi auctoritas, iuſta cauſa bellandi, & intentio recta. Iuſtum quidem eſt bellum ſi tale ſit probabiliter, quia ex vtraque parte iuſtum ex ſe eſſe non poteſt; poteſt autem ex ignorantia.

26. *Iuſtè gerens bellum poteſt ne accipere bona?* Poteſt, etiam innocentium: & mobilia fiunt occupantium, iure gentium.

27. *Num homicidia licent?* Omnia quidem licent, quæ ad obtinendam iuſtam compenſationem neceſſaria ſunt, vel ad vindicandam iuſtè iniuriam, vel ad pacem ſtabiliendam. Stratagemata etiam licent in defenſiuo. Si iuſtum ſit, etiam obſides occidi poſſunt, ſi fidem hoſtes fregerint.

28. *Num liceat priuatis militibus prædari, aut agros incendere, vel domos?* Minimè ſine licentia Ducis. *Licet ne in bello iniuſto occidere?* Si aggreſſiuum ſit, non licet; ſi defenſiuum licitum eſt.

29. *Quid in dubio iuſtitiæ belli?* Militare non licet, ſi aggreſſiuum ſit: ſubditis tamen in dubio licet, ſi à ſuo Principe vocentur. Omnes militantes occidere poſſunt, ciuitas etiam tradi diripienda, ſi victoria aliter obtineri non poteſt.

30. *An capti in bello ſerui fiant?* Ita planè, modò Chriſtiani inter Chriſtianos exceptentur.

CAPVT III.

Praxis circa materiam de Homicidio ex Doctoribus Societatis.

§. 1. *De Bannitis ac Banniti occiſione.* 31. *LIcet ne occidere Bannitum?* Licet quando Reſpublica dat cuilibet facultatem. Porrò bannitus non poteſt ex *Filliucij tom.2. tract.28. cap.2. num.24.* ſententia extra territorium Principis proſcribentis occidi; niſi conſenſus ſaltem tacitus, vel rationabiliter præſumptus illius Principis, in cuius territorio inuenitur, interueniret.

32. *Poteſt ne proditoriè, & per inſidias bannitus occidi?* Affirmat *Molina de Iuſt. tom.4. tract.3. d.7. num.1.* nec obſtare periculum damnationis illius; quia maior ratio habenda boni publici, quam particularis, qui proſpicere poteſt ſaluti, à culpis abſtinenda. *Num bannitis liceat ſe inuicem occidere?* Licet ad libertatem, aut præmium acquirendum; quia communi bono expedit.

33. *Num*

33. *Num poſſim interficere graſſatorem, vias publicas tenentem?* Potes in propriam defenſionem,& aliorum, quibus ille mortem,& alia damna parat. Sic *Molina vbi ſup.* §. 2. *De inuaſore, & graſſatore.*

34. *Inuaſorem quis poteſt licitè occidere?* Reſpondet *Molina de Iuſt. tom.4. tract.3. d.11. num.4.* poſſe aggreſſum per ſe intendere mortem aggreſſoris, quando videt id neceſſarium Molin. eſſe,ad illius impetum euadendum. Molin.

35. *Quandónam, precor, quis dicitur, aggreſſorem cum moderamine inculpatæ tutelæ occidere?* Quando aggreſſorem occidit,non aſpiciens illo in conflictu aliam viam,quia iniuſtum, & graue damnum poſſit euadere. *Damnum graue quódnam?* Mors; inuadenti te,vt occidat, licitè occidis ſi non eſt aliud tuæ incolumitati remedium. *Teneor ne fugere?* Non ſi nobilis,ſi miles es. At ſi plebeius, aut talis, cui nulla ex fuga contumelia exſurgat: teneris ex charitate fugere. *Clericus ſum, aut Religioſus.* Teneris etiam ex iuſtitia; quia fugiens non amittis honorem, ſed acquiris. Scio *Leſſium lib.2. c.9. dub.12.* Leſſius. *n.86.* docuiſſe, in hoc Clericos pares eſſe laicis, & tantum teneri ex charitate fugere. *Inuaſor eſt pater, auus, frater.* Tenetur fugere filius,nepos,frater minor; quia horum fuga pietati,non formidini aſcribenda. Sic *Petrus Hurtado 2.2. d.170.* Hurtad. *ſect.16.§.136.* Addo ignominioſam non eſſe fugam ebrio,aut amente inuaſore: vnde fugere tenemur.

36. *Licet ne occidere eum, qui non inuadit actu, ſed decreuit inuadere?* Docet *Molina de Iuſt. tom.4. tract.3. d.12. n.2.* poſſe Molin. præueniri, quando ex aggreſſionis decreto vita tua periculo maximo capitali eſt obnoxia; quia non ob id præciſè licitum eſt iniuſtum aggreſſorem occidere, quòd aggreditur: ſed quod ſua aggreſſione alterius vitam diſcrimini addixit, ita vt non valeat aliter ſe defendere niſi occidendo. Vnde ſi iniuſto decreto inuadendi, vitam alterius ad huiuſmodi diſcrimen adducat,poteſt etiam occidi.

37. *Accedit quis ad me pugionem extracturus ad me occidendum, nec poſſum aliter mortem euadere.* Potes præueniendo occidere. *Reginaldus tom.2. lib.21. cap.5. num. 57.* Regin. *Maritus condidit ſub ceruicali pugionem, vt vxorem interficiat.* Vxor id certo ſciens, & aliud non aſpiciens remedium, poteſt præuenire, & maritum occidere. *Leſſius lib.2. cap.9. dub.8. n.45.* *Quis alteri venenum præparauit.* Poteſt eodem veneno induſtrioſè occidi, *Leſſio* authore, ſi aliud non adeſt euadendi Leſſ. remedium.

38. *Scio falſum teſtem, vel iniquum accuſatorem contra iuſtitiam legalem expandere intendere crimen verum, ſed occultum:*

licet ne occidere, ſi ex hoc timeam capitalem ſententiam, aut notabilis rerum temporalium amiſſionis? Bañes aſſeruit, dummodo prius admonitus nolit deſiſtere,& non ſit ſpes euadendi; quia etiam in crimine vero, quando eſt occultum deeſt ius accu-

Conin. ſandi. At *Coninch de Act. ſupern. d. 32. dub. 2. num. 12.* docuit, licet opinio Bañes, ſpectato ſolo iure naturæ ſit probabilis; ius tamen poſitiuum potuiſſe id prohibere, & de facto prohibuiſſe, nec impunis abit, qui accuſatorem & teſtem prætextu falſitatis, aut iniuſtæ veri criminis reuelationis necat. Ratio eſt, quia ſi talis excuſatio admitteretur, omnibus litigantibus homicidiis ianua reſereretur. Quis enim pro ſe iuſtitiam ſtare non exiſtimet.

39. *Scit miles ſe iniuſtè pugnare: licet ne tamen ei militem*

Molin. *contrarij exercitus irruentem occidere?* Dubius hæret *Molina de Iuſt. tom. 4. tract. 3. d. 15. n. 5.* quia cum alter miles iuſtè irruat, non poteſt miles alter iniuſtè dimicans ſe defendendo illum occidere: ſicut non poſſunt delinquentes iuſtitiæ miniſtros interimere. Ex aliorum tamen ſententia licere eſt probabile, dummodo miles aggreſſorem moneat, vt ab irruptione abſtineat; quia licet Princeps iniuſtè militat, miles (coactus plerumque ad bellum) iuſtè ſe defendit.

40. *Licet ne occidere vitæ proximi iniuſtum inuaſorem?* Reſ-

Filliuc. pondet affirmatiuè *Filliucius tom. 2. tract. 29. c. 4. n. 54.* quia ex lege charitatis licitè pro alio gero, quod pro me ipſo poſſum. *Cedit inuaſus iuri ſuo.* Inuaſor poteſt occidi; quia inuaſus non eſt dominus vitæ ſuæ, vnde non poteſt ſuo iuri cedere. Sic

Tanner. *Tannerus tom. 3. d. 4. q. 8. dub. 4. n. 80.*

41. *Dixiſti licere ad vitæ defenſionem inuaſorem tui, aut proximi occidere: rogo, an teneamur?* Ita planè, ſi inuaſus ſit perſona neceſſaria Reipublicæ, vel Princeps, vel proprius pater, mater, frater, filius, vxor, vel perſona ad cuius cuſtodiam quis

Molin. ex officio, aut promiſſo, aut contractu obligatur. Lege *Molinam de Iuſt. tom. 4. tract. 3. d. 18. n. 3. & 4.*

42. *Poteſt ne quis bonorum inuaſorem interimere?* Bonorum notabilis amiſſio graue damnum eſt, ad quod repellendum licet occidere inuaſorem, quia bona externa media, ſunt ad vitæ, honoris, & ſtatus ſuſtentationem: ideo bona externa vita & ſanguis hominum appellantur. *Gloſſa in l. Aduocati, C. de aduocat. diuerſ. iud.* Vnde defendi poſſunt ſicut & vita

Molin. cum diſpendio vitæ alterius. *Molina* ſic *tom. 4. de Iuſt. tract. 3. d. 16. n. 1.* extendens doctrinam ad Clericos. *An poſſit extendi ad Religioſos, cum proprium hi non habeant?* Poteſt, quia vnuſquiſque habet ius defendendi non ſolum propria, ſed ea, quæ

poſſi

poſſidet in communi. *Tannerus tom.3.diſq.4.quaſt.8.dub.4. num.77.* Tann.

43. *Quæſierim, quanti valoris debeat eſſe res, pro cuius conſeruatione poſſum furem occidere?* Non debet eſſe res parua, niſi vt defendat fur rem paruam, velit repetentem inuadere, vel res parui momenti in ſe, magna ſit in virtute, v.gr. lapis medicus: vel tolleretur cum iniuria. *Leſſius lib.2.c.9.dub.11. num.* 68. Regulariter autem *Molina tom.4. de Iuſt. tract.3. d.16.n.7.* vnum aureum aſſignat. Imò non ſolum aſſerit, ob vnum aureum, ſed ob rei minoris valoris defenſionem poſſe te irruententem latronem occidere. Ratio eſt, quia cum irruit latro, non ſolum rem, quam arripere curat, ſed & vitam, cui præſinmis iuſtè inſidias parari, defendis. Niſi autem latro iniurioſus irruat ob rei parui momenti defenſionem eum non licebit interimere. Leſſ. Molin.

44. *Licet ne inuadentem res proximi necare?* Reſpondet affirmatiuè *Molina vbi ſupr.d.18. num.1.* ſicut de vitam proximi inuadente affirmarat. *An teneatur?* Idem Doctor in priuato homine, & qui ad hoc non eſt deputatus ex officio abnegat, tantam charitatis adeſſe obligationem, vt ad defendenda bona proximi longè inferioris ordinis, quàm vita, teneatur inuaſori vitam temporalem, & plerumque æternam auferre. Molin.

45. *Licitum ne Religioſo, occidere calumniatorem grauia crimina de ſua Religione ſpargentem: ſicut licitum eſt cuilibet pro tuendo honore cum moderamine interimere? P. Amicus,* (cuius octo de curſu Theologico volumina, nuper ad meas venere manus) *tom.5. de iuſt. d.36. ſect.7.num.118.* non audet affirmatiuæ ſententiæ hæreſcere, ne communi aduerſari videatur. Attamen ſic arguendo gratia roborauit. Si laico (ait) propter honorem & famam hoc licitum eſt, multo magis videtur licere Clerico, & Religioſo: ſiquidem profeſſio, ſapientia, & virtus, ex quibus hic Clerici, & Religioſi honor progignitur, ſunt maiora, quam dexteritas armorum, ex qua honor ſecularibus naſcitur. Tum licitum eſt Clericis, & Religioſis in tutelam ſuarum facultatum furem occidere, ſi alius modus non ſuppetat: ergo & in tutelam honoris. Amic.

46. *Aggreditur quis virum nobilem, ſeu alapa, ſeu baculo percutere: licebit ne ei occidere prius aggreſſorem?* Affirmat *Leſſius lib.2.cap.9.dub.12.num.77.* quia maximum in aliquibus Religionibus dedecus eſt, alapas vel baculi verbera abſque vindicta relinquere. Limito tamen ſententiam Leſſ.

ad viros nobiles; plebeis enim alapæ & verbera parum ſunt dedecori.

§. 3. *De occiſione cōtumelioſi.* Leſſ. 47. *An liceat poſt impactam alapam percutientem inſequi, & interimere?* Aliqui negant; quia id eſſet iniuriam vindicare, non defendere. At *Leſſius lib. 2. cap. 9. dub. 12. num. 80.* licere exiſtimat ſpeculatiuè, ſed in praxi non conſulendum ob periculum odij, vindictæ, & exceſſuum, pugnarum, & cædium in Reipublicæ pernitiem. Alij ſecluſis his periculis in praxi probabilem, & tutam iudicarunt. Henriq. *Henriquez lib. 14. cap. 10. num. 3.* Ratio eſt, quia quandiu damnum illatum manet in ſuſpenſo, ſemper eſt locus defenſioni, vt patet in eo, qui furem inſequitur fugientem, ad recuperandum ablatum. Nam quamuis honor non ſit apud percuſſorem ſicut ablata res apud furem: poteſt tamen non ſecus ac res furtiua recuperari, oſtendendo ſigna excellentiæ, & æſtimationem apud homines captando. An non alapa percuſſus cenſetur tandiu honore priuatus, quandiu aduerſarium non interimit?

Azor. Baldel. 48. *Num liceat contumelioſum, ſeu profantem: Mentiris honorato viro internecare?* Negat *Azorius tom. 3. lib. 2. cap. 1. q. 17.* quia verbales iniuriæ verbis poſſunt repelli. At *Baldell. lib. 3. d. 24. n. 24.* putat licitum eſſe occidere contumelioſum; ſed in caſu, quo aliter arceri non poteſt; ne detur licentia improbitati, optimos viros contumeliis afficiendi, quam facta acerbioribus.

Hurt. 49. *Licet ne aliquando,* Mentiris *iactitare?* Aſſerit *Petrus Hurtado de Mendoza 2. 2. d. 70. ſect. 14. §. 117.* falſum, ſeu verum occultum crimen obiicienti poſſe reſponderi: Mentiris. At ſi hoc non ſufficit, vt adſtantes credant, illum eſſe mentitum: obiici ei poſſe alia vera crimina.

Tanner. 50. *An liceat pudicitiæ inuaſorem de meo tollere?* Affirmat *Tannerus tom. 3. d. 4. q. 8. dub. 4. n. 68.* quia pudicitia eſt maximum bonum, & in eius violatione maximum conſenſus periculum in patiente ineſt.

§. 4. *De innocentis occiſione.* Tann. 51. *Quandónam licet occidere Innocentem?* Innocens poſtulatus ab inimico minante vrbis excidium, tenetur ſe ipſum inimico tradere, & pro communi bono Reipublicæ mortem ſubire. Idque ei poteſt Reſpublica præcipere, & renuentem inimico tradere: Imò contumaciter renitentem occidere; quia tunc non innocens, ſed maximè eſt nocens. *Tannerus tom. 3. d. 4. q. 8. dub. 4. n. 54. Fugit quis equeſter inimicum inſequentem, videtque in via puerum, aut mendicum iacentem: neceſſu me, aut eos conculcare, aut ab hoſte vulnere lethali affici;*

quidnam

quidnam præſtare debet? Tenetur poſſibilem circunſpectionem adhibere, ne noceat; non tamen gradum ſiſtere, & ſubire inimici manus; quia ius habet ad fugam via publica ineundam, quo non poteſt ratione iacentis inibi accidentaliter, priuari. *Leſſius lib. 2. cap. 9. dub. 59. num. 3.* Aliquis limitat appoſitè, niſi occidendus foret infans non baptizatus; tunc enim fugiens lege charitatis teneretur mori potius, quàm illum occidere. Leſſ.

52. *Licet ne occidere innocentes obſides, ſi hoſtes fidem fregerint?* Licere *Azor. tom. 3. lib. 2. c. 7. q. 16.* aſſerit; quia ea conditione dantur, vt hoſtes fidem ſeruent. Alioqui ex bello nec pax, nec ſecuritas haberi poſſet. Azor.

§. 5. *Liceat ne ſe ipſum occidere.*

53. *Scio nullo in caſu licere directè ſe ipſum occidere; quia malum intrinſecè: rogo tamen, an liceat damnato ad mortem, à miniſtro iuſtitiæ venenum ſibi paratum haurire?* *Comitolus lib. 4. quæſt. 10. num. 6.* aſſerit non licere, quia perinde eſſet, ac ſi pugione quis ſibi ictum inferret. Nec iudex ad id poſſet damnare, ſed vt mortem patiatur. *Poteſt ne os aperire?* Negant graues Doctores, & venenum in os immiſſum aſſerunt teneri in ſtomachum non traiicere, dum poteſt. Comit.

54. *Poteſt ne infirmus medicamina reſpuere, quando ſpes ſalutis adeſt?* In mortis diſcrimine non poteſt. At in doloribus grauibus citra mortis periculum poteſt mortificationis ergo, imò eſt meritorium. Sumere autem cibum nociuum inaduertenter, aut leuis nocumenti intentione, aut opinione, leue piaculum. *Sanch. opuſc. tom. 1. lib. 5. c. 1. dub. 34. n. 7.* Sanch.

55. *Tenetur ne virgo, aut fœmina honeſta patiens morbum, cui non poſſit medicina ſine rubore adhiberi, manus chirurgi ſubire?* Tenetur curam fœminarum admittere, non tamen medicorum, quam pluſquam mortem odio habet. *Turrianus ſum. p. 1. c. 263. dub. 5. concl. 11.* Turr.

§. 6. *De abortu.*

56. *Scio prægnanti ægrotæ periculosè, poſſe adhiberi medicamina directè tendentia in curationem illius, licet per accidens ſequatur abortus: rogo vlterius, an, ſi de vita matris, ac fœtus deſperatum ſit, liceat medico, imò & debeat matri applicare medicamina, æquè primo directa ad ipſius ſalutem, ac ad fœtus abortum?* Affirmat *Sanchez de Matrimon. tom. 3. lib. 9. d. 20. n. 19.* addens, id etiam procedere in dubio, an medicamenta vitam, an verò mortem ſint ægrotanti fœminæ allatura; quia melius eſt dubium experiri auxilium, quàm ſinere ſine remedio deperire. Sanch.

57. Dubium eſt, an medicamentum profuturum ſit matri,

& nociturum præſumitur fœtui: quod quidem certò, aut valde probabiliter ſine tali medicamento viuum extrahendum è matre mortua præſumitur: licebit ne dubio illo medicamine vti? Minimè, ait *Leſſius lib.2.cap.9.dub.10.num.63.* At *Sanchez citat.num.17.* putat hunc caſum rarò contingere ob matris in filium humorum communicationem. Profectò experti chirurgi opera vidi ſæpe è demortuæ matris vtero prolem viuam extractam.

Leſſ.

58. *Quid ſi fœtus animatus non ſit? licebit ne abortum procurare ad tuendam vitam, vel honorem alicuius puellæ pregnantis? Sanchez de Matr.tom.3.lib.9.d.20.n.11.* aſſerit in periculo mortis licere, in honoris periculo non licere. Scio doctum aſſeruiſſe, hæc duo minimè cohærere; nam ſi licitum eſt in ſecundo caſu, cur non erit in primo? Sanctio hæreſcimus; quia non ſunt gerenda mala, vt bona eueniant.

Sanch.

59. *An licitum, coniugem ſterilitatem procurare?* Malum quidem intrinſecè. *Turrianus tom.2.d.26.dub.2.n.45.* Obiicio *Thomam Sanctium tom.2. de Matr.lib.9.d.20.n.2.8.& 10. aſſerentem licitum eſſe fœtus non animati abortum procurare, ad matrem ægrotantem è vitæ diſcrimine eripere.* Non valet paritas nam in hoc caſu fœtus aggreditur matrem, & periculum præſentaneum eſt; quando verò poculum ſterilitatis exhibetur, fœtus nondum eſt conceptus, & fœminæ, quę aſſolet cum periculo vitæ parere, diſcrimen eſt remotum. Vnde *Torreblanca,* exiſtimantis licere fœminæ cum vitæ diſcrimine parienti ſterilitatem procurare; ratio infirmatur.

Turr.
Sanch.

60. *Valde probabile eſt morituram matrem, & ſimul fœtum, ſi quoddam remedium non adhibeatur: eo verò adhibito, matrem ſaltem poſſe conſeruari: poteſt ne mater illo vti medicamine?* Poteſt planè ex multorum ſententia. Attamen *Cardinal. de Lugo de iuſt.tom.1.d.10.ſect.5.n.133.* addit matrem debere remedio non vti vel vitæ diſpendio, ſi certum eſt tali medicamine fœtum periturum, quem mortua matre ſine illius remedij vſu, probabile eſt viuum ab vtero abſtrahendum, litando ſcilicet illam vitæ ſpem ſpirituali fœtus ſaluti. *Quid ſi mater ſit in peccato mortali?* Non excuſatur (ait ille) à procuranda ſalute ſpirituali filij, ſed potius ad eum finem obligatur, ad procurandum ſtatum gratiæ per contritionem, & ſacramenta. Alioqui nec Parochus, nec vllus ex officio teneretur proximo in extrema neceſſitate ſpirituali exiſtenti ſubuenire cum periculo vitæ, ſi probabiliter timet lethali crimine eſſe illigatum; quod eſt abſurdum.

Lugo.

61. *Scio abortum facientem, & mandantem, aut conſu-*

lentem

lentem poſt fœtus animationem, fieri irregularem: rogo, an ſi dubium ſit de fœtus animatione, irregularitas incurratur? Reſpondet *Præpoſitus in 3.p.q.5. dub.8. n.58.* negatiuè; quia irregularitas punit homicidium, hic autem dubium eſt, an commiſſum fuerit. Præp.

62. *Conſulit quis abortum, quem conſilij poſtmodum pœnitens conatus eſt retractare: incurrit ne irregularitatem?* Si conſilium huiuſmodi remouere non potuit, quin ſequeretur, irregularis remanet; quia verè in homicidium influxit. Sic *Lugo.* Lugo.

63. *Eſt fœmina parata ſibi necem inferre, ad vitandam prægnationis infamiam: licitum ne ei abortum ſuadere? Cardinalis de Lugo de iuſt. tom.1. d.9. ſect.2. §.2. n.43.* affirmatiuè reſpondet, ſi alio modo non poſſet ab hac voluntate auerti; quia hoc non eſſet ad malum inducere, ſed ad minoris mali electionem. Lugo.

64. *Dedi abortus conſilium, poſtmodum autem (circa irregularitatis reatum) dubito, an meo conſilio fœmina ſit mota ad abortum: quidnam præſtandum, vt me à dubitatione expediam?* Putat *Fagundez Decal. tom.1. lib.2. cap. 10. num. 16.* te poſſe ſtare dicto fœminæ fide dignæ, cui datum conſilium, ſi aſſerat non fuiſſe ab eo motam. Fagund.

65. *Scio, procurantes abortum ſecuto effectu incurrere priuationem omnis priuilegij Clericalis, & omnium dignitatum, officiorum, & beneficiorum, & inhabilitatem ad illa, &c. Rogo an huiuſmodi pœna reum obligent in conſcientia ante iudicis declarationem?* Communiter negatiuè reſpondent Doctores; quia nullus tenetur eſſe reus, ac proinde ſententia reatus declaratoria requiritur. *Leſſius lib.2. cap.35. dub.26.* aſſerit pœnam inhabilitatis ante ſententiam iudicis non obligare, cum hac limitatione, quod ſi inhabilitatis pœna lata ſit ſolum quoad illud ſolum numero beneficium, ante ſententiam obligat. Leſſ.

66. *Quidnam intelligitur nomine priuationis officij?* Munus adminiſtrationis rerum, vel perſonarum Eccleſiaſticarum cum ſuperioritate. *Sanchez in Decal. lib.6.c.15. n.66.* Sanch.

67. *Num dari poſſit bellum vtrimque iuſtum?* Materialiter loquendo iuſtitia vtrique parti fauere non poteſt, quia indiuiſibilis; poteſt verò formaliter ratione ignorantiæ inuincibilis: ita vt apud vnam partem iuſtitia reuera ſit, apud aliam præſumatur. Hoc ex *Filliucio* innui ſuprà. §.7. *De Bello.* Filliuc.

68. *Dixiſti Principes debere in bello indicendo rectam adhibere intentionem: rogo, an hæc intentio pertineat ad iuſtitiam,*

an ad belli honeſtatem? Non pertinet ad iuſtitiam; quia ſi iudex ſecundum leges. v.gr. reum punit animo vindictæ, non peccat contra iuſtitiam, ſed ſolum contra charitatem; vnde non tenetur ad reſtitutionem. *Palaus tom.1.tr.6.d.5.p.1.n.4.* Palao.

69. *Poteſt ne ex bello iuſto Princeps ad reſtitutionem teneri aliquando?* Tenetur planè ex *Molinæ* doctrina, ſuis ſubditis, quoties cum maximo ipſorum incommodo & detrimento bellum aliàs iuſtum ſuſcipit; quia hoc bellum non vndique iuſtum eſt. Princeps enim ex iuſtitia tenetur non ſolum habere iuſtam cauſam bellandi reſpectu hoſtium; ſed etiam ſubditorum reſpectu. Vnde *Coninch dub.4.num.37.* aſſerit illicitè moueri bellum, ſi minima ſpes victoriæ ſubſit. Caietanus requirit moralem victoriæ certitudinem. At *Palaus part. 3.num.17.* putat ſufficere certitudinem probabilem. Et *Suarius d.31.de charit.ſect.4.* ſpem damnis, quæ timentur, maiorem. Molin. Conin. Pal.

70. *Debet ne Princeps diſpendia belli, & oppreſſiones populi ex eo profluentes ex æquo in ſubditos diſtribuere?* Ita planè; quia cum bellum ſuſceptum ſit in bonum commune, communibus quoque incommodis eſt gerendum. Si ergo vna Regni, aut Prouinciæ pars milites hoſpitando, &c. præ aliis grauata fuerit, tenetur Princeps ea grauamina compenſare. *Coninch d.31. dub.7.n.68.* Limitat *Layman. lib.2.tract.3.c.12. n.18.* niſi conſuetudo loci obtineat, vt hoſpites militibus ſeruitia, nempe habitationem, paleas, &c. gratis exhibeant; nam hic grauaminis exceſſus per accidens eſſet. Conin. Laym.

71. *Differt Princeps ſtipendia ſoluere, quo milites expilare innocentes coguntur,* &c. *ad quidnam Princeps teneatur?* Si culpatè id fiat, omnia debet damna, titulo iniuſtæ retentionis reſtituere & militi, & innocentibus expilatis. *Palaus tom.1. tractat.6. diſq.5. part.5.num.2.* Verum (vt *Layman.* adnotat) in bello offenſiuo abſque Principis culpa contingere non poſſunt; quia Princeps prius cogitare debet, an ad voluntarium bellum inferendum ſumptibus ſuſtinendis, & militibus in officio ſua authoritate detinendis, futurus ſit ſufficiens. Pal.

72. *Poſt bellum inceptum ex cauſa iuſta, offertur ſatisfactio, antequam vltima pugna ineatur: tenetur ne Princeps eam ſatisfactionem acceptare?* Tenetur ex *Palao vbi ſupr.num.14.* citante *Suarium, Molinam, Valentiam, & Coninch.* quia bellum ex neceſſitate ſuſcipiendum eſt, quæ, oblata ſatisfatione, iam ceſſat. *Quidnam iuſtæ ſatisfactioni nomine intelligendum?* Poteſt Princeps exigere non ſolum ius iuſtè prætenſum

ſed

ſed etiam expenſas,& moleſtias belli, & quidquid in poſterum neceſſarium fuerit ad ſecure, pacificéque viuendum, quia hic præcipuus belli ſcopus.

73. *Licita ne belli ſtragemata, & inſidiæ?* Affirmat *Coninch d.*31. *de bello, dub.*7. *num.* 109. quia per ſe mala non ſunt,& ad victoriam ſæpe neceſſaria. Excipio tamen caſum, quo fides de non adhibendis inſidiis data eſſet. Addit *Palaus tom.*1. *tract.*6. *d.*5. *part.*4. *num.* 4. niſi hoſtis fidem ſuam ex toto, vel ex parte fregiſſet. Item niſi circunſtantiæ, & rei conditio ita mutetur,vt ſi fuiſſet præuiſa,promiſſio ſecundum prudentis arbitrium facta non eſſet. *Laym. lib.*2.*tract.*3.*c.*12. *num.*10. Conin. Pal. Laym.

74. *Licet ne in bello iuſto innocentes occidere, infantes ſcilicet, mulieres, Monachos, Preſbyteros, ruſticos, colonos, legatos,peregrinos,exteros, mercatores?* Per ſe non licet; quia nulla pœna iuſtè addicitur innocenti. Licet verò per accidens,ſi præter intentionem directam,id neceſſarium ſit ad conſecutionem victoriæ. v.gr. licitum planè oppugnare vrbem immittendo iacula,reuellendo, ſubiecto igne ſulphureo turres, &c. licet veroſimile ſit,innocentes ſimul perituros. *Palaus* ſic *tom.*1.*tr.* 6.*d.*5.*p.*4.*n.*9. monens hæc ſtare, dummodo ſemper finis belli habeat neceſſitatem,vel vtilitatem malo huic præponderantem,quia non licet,quærere proprium commodum cum grauiſſimo aliorum detrimento. Pal.

75. *Licet ne in bello iuſto innocentum bona deripere?* Directè minimè, ſicut indirectè, & per accidens: præſertim ſi timeatur, per illa bona iuuandum inimicum ad iniuſtè oppugnandum. Quo in caſu etiam rebus Eccleſiaſticis licitum eſt non parcere,ex ſententia *Reginaldi tom.* 2. *lib.*21.*c.*8. *num.*115. Regin.

76. *Quid de bonis Eccleſiaſticorum, qui non miſcent ſe belli ciuilibus, nec hoſtis vtitur huiuſmodi bonis ad iniuſtum bellum fouendum?* Haud poſſunt diripi, ſeu diſſipari, ſine irreligionis,& irreuerentiæ in Deum reatu. Imò bona aliorum in Eccleſiam repoſita,vt cuſtodiantur, hoc immunitatis priuilegio potiri debere, *Palaus tom.*1. *tract.* 6. *d.*5.*p.*4.*num.*18. aſſeruit. Addit *Becanus* 2.2. *cap.*25. *q.*12.*num.*7. inter pacta cum hoſtibus de damnis reſtituendis, paciſcendum eſſe, vt reſtituatur innocentibus (præſertim Eccleſiaſticis) quod eorum cauſa iniuſtè ab iis fuerit ablatum. Pal. Becan.

77. *Licet ne innocentes (bello iuſto) redire in ſeruitutem?* Affirmat *Palaus citat. num.*13. quia ſunt partes Reipublicæ nocentis, quæ eorum libertatis dominium habet, potéſtque Pal.

de

de ea diſponere, vt ipſimet poſſent, & eorum patres in neceſ-
Hurt. ſitate. Porrò *Petrus Hurtado* 2.2. *tom.*2.*d.*164. *ſect.*11.§.107. Turcarum innocentum ſeruitutem in praxi licitam eſſe aſſerit propter DD. authoritatem, ex qua opinio probabilis redditur; ſpeculatiuè tamen loquendo huiuſmodi ſeruitutem putat illicitam; quia partes totius metaphorici, quibus eſt diſtincta voluntas, non poſſunt puniri ob delictũ compartium.

78. *Num liceat iuſto in bello in pœnam violatæ fidei obſides innocentes occidere?* Affirmatiuè reſpondimus ſupra cum
Azor. *Azorio*, id quod ex *Filliucio tom.*2.*tract.*29.*cap.*9. *num.* 19.
Filliuc. roboramus; quia ea conditione dantur, vt hoſtes in promiſſæ fidei propoſito contineantur.

79. Indica belli cauſas legitimas. A *Ferdinando de Caſtro*
Palaus. *Palao tom.*1. *tract.*6. *d.*5. *part.*3. *num.*3. multæ numerantur. Prima eſt, vt ſubditi rebelles ad obedientiam redigantur. 2. Vt recuperetur Prouincia, aut Ciuitas Principi iure debita, & ad bonum commune multum conducens. 3. Ad vindicandam grauem Principi, aut Reipublicæ illatam contumeliam. 4. In vltionem auxilij inimico iniuſtè bellanti, ſuppeditati. 5. Vt repellantur iniuſtè prohibentes, ne nocentes in bonum Reipublicæ puniantur. 6. In pœnam violati fœderis non ſine damno, iniuria, aut dedecore patientis. 7. Ob denegata ea, quæ iure gentium debentur: v.g. tranſitus per alienam Regionem ſine mora, & nocumento. 8. Vt auxilium iuſtum ſociis afferatur. 9. Si populi idololatræ ſunt, vel in hæreſim, aut infidelitatem lapſi, alios ſecum trahant, & diſſenſionem, excitent in Prouincia. 10. Barbaries ob beneficium politiæ, & diſciplinæ ſpiritualis: ita tamen, vt non redigantur in ſer-
Hurtad. uitutem deſpoticam, ſed politicam, vt *Petrus Hurtado tom.*2. *in* 2.2.*d.*169.*ſect.*5.*n.*40. adnotauit.

80. *Requiro, an iuſtum ſit bellum in Rempublicam, quæ ciuem Principi contumelioſum tradere non vult, ab ipſo Prin-*
Pal. *cipe affecto iniuria, puniendum?* Aſſerit *Palaus citat.num.*15. Principem læſum lædentis iudicem eſſe directum, ac proinde habere abſolutum ius morte eum puniendi, nullámque aliam ſatisfactionem acceptandi; vnde ſi Princeps alius no-
Molin. lit tradere delinquentem, poſſe bello cogi. At *Molina tom.*1. *de Iuſt. tract.*2. *d.*103. addit Principem læſum peccaturum contra charitatem, ſi recta ratione exigente, & vtriuſque Reipublicæ bono, competentem in aliis rebus ſatisfactio-
Conin. nem reſpueret. Scio *Coninch dub.* 2. *num.*29. illud negare principium: Princes læſus eſt per ſe Iudex perſonæ lædentis, vnde ſententiæ contrariæ adhæſit.

81. *Tenen*

81. *Tenentur ne tranſeuntes per alienam Regionem omnem ſecuritatem facere non nocendi?* Tenentur plane. Vnde quia ab armatis ſemper teneri poteſt, ſæpe eis tranſitus iure denegatur. *Coninch num.* 51. Conin.

82. *Quid ſi Princeps exteris negotiationem, mercaturam, hoſpitium, vſum fluminum, piſcationem corallium, & margaritarum, quæ iure gentium omnibus ſunt communia?* Contra Victoriam negat *Palaus num.* 4. quia nullo iure probari poteſt, Pala. deberi exteris commercium: & hæc omnia in tantum ſunt communia, in quantum non prohibentur.

83. *Dixiſti, debellari poſſe populum idololatram. Quónam modo id, cum nemo poſſit punire non ſubditos ob delicta in Deum commiſſa?* Opinantur doctiſſimi viri bellum ob ſolam idololatriam bellum poſſe inferri, præſertim ſi Præſulis ſummi accedat authoritas. *Fagundez Decal. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 33. *à* Fagund. *num.* 28. ait, infideles, ſi præter idololatriam, effrenata tyrannide, humana carnis ingluuie, execrandis innocentum ſacrificiis comulantur (de quo *Petrus Hurtado tom.* 1. 2. 2. Hurt. *d.* 75. *ſect.* 1. §. 22.) poſſe debellari. *Reginaldus tom.* 2. *lib.* 21. Regin. *cap.* 8. *num.* 94. Septem caſus aſſignat, in quibus contra infideles liceat decertare. 1. Si poſſident terras Chriſtianorum, vt Turcæ. 2. Si Chriſtianos afficiunt iniuria, vti idem. 3. Si Chriſtianos à vera Religione abducunt. 4. Si Euangelij prædicationem impediunt. 5. Si à Chriſtiano Principe eorum domino leges naturæ conſentaneas recipere, & obſeruare renuunt. Si crimina non ſolum contra Deum, ſed contra proximum perpetrant. 7. Si ſubditi Principis Catholici in hæreſim incidant. *Becanus* 2. 2. *cap.* 25. *quæſt.* 5. tunc hæreticos Becan. puniri bello poſſe aſſerit, quando à fide deficientes, alios in eundem traherent errorem, exemplo Moſis, qui partem populi vitulum adorantis bello adorſus, triginta eorum millia trucidauit.

§. 9.

84. *De Ducum ac officialium belli peccatis tract.* 2. *diſſeremus. Plura ſcio innuiſſe Molinam d.* 116. *& Laymanum lib.* 2. *tract.* 2. *cap.* 12. *num.* 18. *Præterea quæſierim, an liceat Duci permittere militibus ciuitatis expilationem, vulgo* ſaco? Licet ſane, quando ciuitas obſtinate reſiſtendo id meruit: aut iudicatur neceſſarium, vt milites ſpe prædæ ad expugnationem excitentur: & aliæ ciuitates, hoc exemplo ediſcant non obſtinatè reſiſtere. Curent Duces milites continere, ne è licita præda diuitiarum, ad illicitam voluptatum, aliorúmque criminum deferantur. *Layman. citat. num.* 13. *Duces & officiales belli.* Molin. Laym. Laym.

85. *Quorúmnam criminum aſſolent belli alij officiales rei oſtentari?*

Beccan. *oſtentari?* Reſpondeo ex *Beccano 2.2.cap.25.quæſt.15.num.3.* ſi comportantes ad exercitum victualia, per auaritiam, aut negligentiam corruptum & noxium cibum offerant. Si pulueri tormentario extraneum admiſceant, ex quo ad miniſterium ſuum inhabilis reddatur. Si plus à militibus, quam ſcriptum ſit, exigant pro cibo, potu, armis, &c. Si in deſignandis hoſpitibus alicui, ad plures domos ſchedulas præbeant, vt in vna ſe recipiat, ab aliis pretium exigat.

86. *Licet ne ducibus, ac militibus ſuper naues militantibus contra infideles vel hæreticos: quando aliter manus hoſtium fugere non poſſunt, ignem pulueri tormentario adhibere; ne & ipſi & naues in hoſtium deueniant poteſtatem?* Affirmat *Fagund.* Fagund. *Decal.tom.1.lib.5.cap.11. num.14.* quia eo caſu dux non intendit per ſe propriam necem, ſed hoſtis debilitatem, ne præda capta, in eius Regem fiat inſolentior, & robuſtior.

87. *Licet ne Epiſcopis munere Ducum exercitus fungere?* Minimè, quia Clericis bellare interdictum in iure. At quando graues cauſæ occurrunt, & Clerici bellare poſſunt, non delinquunt Epiſcopi exercitum ducentes, præſertim ſi Pontificis accedat diſpenſatio.

§. 9. *De militibus.*

88. *Scio milites in bello iniuſto pugnare non poſſe: Rogo, an teneantur belli iuſtitiam examinare?* Minimè verò, quia impoſſibile eſſet, ſingulis militibus Principem tribunal erigere, & ſingulos ſententiam expectare communitatis, ſeu reſeratis conſiliis, quæ plerúmque oportet taceri. Bellare itaque poſſunt, ſi manifeſta eis non ſit belli iniuſtitia, & in dubio pro Principe præſumendum. *Quid ſi poſtea bellum iniuſtum fuiſſe comperiant?* Subditi tenentur à bello deſiſtere, & reſtituere hoſtium ſpolia, ſi quæ habent: aut ex eis facti ſunt ditiores. Regin. Non ſubditi verò (ait *Reginaldus tom.2.lib.21.cap.8.n.104.*) reſtituere tenentur non ſolum ſi iniuſtitia belli ſit euidens; ſed etiam ſi dubia; dum Princeps non reſtituit.

89. *Si bellum ſit iniuſtum, ſcio ſecundum quoſdam, milites ſingulos debere in integrum reſtituere ſecundùm alios pro rata; Rogo autem, ſi bellum ſit iuſtum, poſſunt ne retinere milites omnia mobilia, quæ rapuere ducibus permittentibus?* Poſſunt, quia ſunt inimicorum, fortitudinis verò præmium. Adnoto autem, quando dux militi interdicit ſpolia in bello iuſto, penſandam, eſſe prohibitionis cauſam. *Prohibet ob commiſerationem victorum.* Tenentur milites hoſti ſpolia reſtituere; quia iniuſtè arripuere, non accedente licentia Ducis velut iudicis ſententia. *Prohibet, ne miles ſpoliis onuſtus minus ſit aptus ad victoriam perficiendam.* Contra venientes, contra obedien-

tiam

tiam ſolummodo delinquunt, nec ad reſtitutionem tenentur. Ex *Pet. Hurtado* 2. 2. *tom.* 2. *d.* 169. *ſect.* 13. §. 130. didici. Hurt.

90. *Quid ſi præda apud hoſtes inuenta, ſit furtiua?* Furtiua ſtabilia ab hoſtibus poſſeſſa veris dominis ſunt à militibus vrbem expilantibus reſtituenda. Mobilia autem, *Valentia tom.* 3. *diſq.* 4. *quæſt.* 18. *part.* 3. auctore, poſſunt retineri. *Quonam de iure?* Cæſareo, non naturæ, inquit *Molina diſq.* 18. At in omni ratione introductum eſt, approbante conſuetudine: ac proinde iure gentium iuſtificatur, *Saa. v. Bellum, num.* 16. Addit *Petrus Hurtado* 2. 2. *tom.* 2. *diſq.* 169. *ſect.* 12. §. 119. duo debere in rapina illa concurrere, vt iſte à militibus poſtea expilantibus poſſit retineri; vnum, vt hoſtis prædam ad caſtra deuexerit, & in tuto poſuerit: alterum, vt inter apprehenſionem, & expugnationem nox intercedat. Valent. Molin. Hurtad.

91. *Quidnam, & quandónam poſſint milites ab hoſpitibus extorquere?* Tenentur reſtituere hoſpitibus, apud quos commorati ſunt, aut per quos tranſitum habuerunt, ex iuſtitia reſtituere, quidquid ab iis ſurripuere: aut præter lectum, lumen, ignem, paleas, & alia, quæ eis debentur ex Principis præſcriptione, receperunt: etiam ſi ſponte dediſſe videantur; quia re vera ob maioris incommodi timorem tradunt. At ſi milites ob ſolutionis defectum, ad extremam, aut grauem neceſſitatem deuenere adeò, vt aut perire eos, aut cum magno communitatis damno militiam deſerere cogantur: tunc ab hoſpitibus extorquere poſſunt merè neceſſaria: compenſanda quidem eis ſuo tempore à principe. Porrò ex dilata ſolutione, ſecluſa præfata neceſſitate non poſſunt. Nec iuuat illos authoritas, vel facultas Ducis, niſi id fiat in iuſtam nocentium, aut membrorum nocentis Reipublicæ pœnam. *Coninch. citat. dub.* 7. *n.* 98. *Layman. lib.* 2. *tract.* 3. *c.* 12. *num.* 18. Conin. Laym.

§. 11. *De Eccleſiaſticis, aut Religioſis, qui poſſunt bello intereſſe.*

92. *Prohibitum ne Eccleſiaſticis, aut Religioſis bello intereſſe?* Poſſunt quidem adeſſe bello pro miniſterio ſpirituali militum ad conſolandum eos, & excitandum ad pugnam: modò non ſpecialiter ad occiſionem hortentur, aut hoſtium mutilationem; quia hæc non repugnant ſtatui Sacerdotali. An Prælatorum debeant habere facultatem? Cum Ægidio *Coninch. d.* 31. *dub.* 6. *num.* 90. reſpondeo licentiam huiuſmodi quoad Clericos ſeculares non requiri, & iura in contrarium ablata ex *cap. reprehenſibile, & c. quo caſu*, non obſtare; quia primò reprehendentur Epiſcopi non ſolùm aſſiſtentes, Conin.

I ſed-

ſed vti cæteri milites,decertantes. Secundò autem taxantur accedentes ad Imperatoris aulam, aut ad comitatum abſque Pontificis facultate.

93. *Quonam modo exhortantes iuſto in bello ad pugnam,in qua homicidia, & mutilationes geruntur, non fiunt Clerici ex defectu lenitatis irregulares?* Porrò quia ſuaſio illa verſatur circa percuſſionem,& occiſionem hoſtium in generali,dum hortantur

Suar. ad exitialem pugnam:non autem in particulari.*Suar.de cenſ.d.*46.*ſect.*6.*n.*8.

94. *Suppono Clericos,in caſibus, quibus iuſto in bello ritè pugnant,lethaliter percutiendo peccare:num irregulares;* Minimè, quia cùm bello iuſto Eccleſia, & Reſpublica defenditur, voluit Pontifex eis fauere; ac proinde irregularitate non irretire

Molin. omnes in eo ad homicidium concurrentes,ne exercitus retar-

§.12. daretur.*Molina t.*2.*tr.*2.*d.*110.*concl.*2.

De Duello. 95. *Poteſt ne quis vir nobilis acceptare duellum in nobilitatis defenſionem?* Poteſt,ſi ex illius recuſatione honorem,aut munia publica eſſet amiſſurus, v. g. obiicit quis viro nobili innocenti crimen dignum amiſſione nobilitatis, & munerum, quod niſi ille duellum acceptet, probatum cenſebitur. Ratio eſt, quia in tali caſu acceptatio duelli, ad tuendam nobilita-

Hurtad. tem,& munia, medium eſt vnicum. *Petrus Hurtado* 2.2.*d.*170. *ſect.*8.§.76.

96. *Accuſator iniuſtus me calumniis efficit morti addici: licitum ne eum ad certamen prouocare?* Ita quidem, ſi non eſt alia via iniuſtæ mortis euadendæ;quia huiuſmodi prouocatio locum habet inculpatæ tutelæ. Nihil enim refert,quod accuſa-

Hurt. tor non per ſe,ſed per iudicem aggrediatur. Ita *Hurtado ſect.* 9.§.82. Addit *Sanchez ſum.t.*1. *l.*2.*q.*39.*n.*7. tali in caſu licere accuſatorem occulte occidere.

97. *An duellum poſſit acceptari in temporalium bonorum defenſionem?* Poteſt,ſi non adeſt alia via tuendi,ſiue duellum purgatiuum ſit,ſiue non purgatiuum;quia vnuſquiſque habet ius

Hurtad. ſua bona tuendi,etiam cum inimici internecione.Adhuc *Hurtado de Mendoza ſect.*8.§.77.

98. *Num prouocans ad duellum, & in locum conſcendens, ſi*

Filliuc. *pugna non ſequatur,excommunicationem incurrat?* Aſſerit *Fil-*

Hurtad. *liucius tom.*2.*tract.*29.*cap.*8.*num.*170.At *Pet. Hurtad.*2.2.*d.*170. *ſect.*21. §.190. negat;quia Bulla Gregorij XIII. non comprehendit duellatores,niſi pugna ſecuta. Nec Bulla Clementis VIII. qui de hac re nihil innouauit, & ſemper vtitur illo termino, duellum ex compoſito ineuntes. Porrò generale eſt omni pœnæ,quando propter delictum infligitur,non incurri,

delicto

delicto non conſummato,niſi à legiſlatore exprimatur, quod hic non contingit.

99. *Incurrit ne miniſtrans arma,ſine quibus pugna non ſequeretur?* Si duellans abſque illis armis à duello deſiſteret,incurrit Gregorij excommunicationem armorum miniſtrator. Incurreret etiam ſi contra pactum duelli quis duellatori arma miniſtraret,v.g.piſtoletum,quando ex pacto ſolis enſibus eſſet decertandum; quia hæc eſt iniqua armorum ſubminiſtratio in Bulla Gregorij comprehenſa. *Quid ſi non habenti arma amicus commodet:aut habenti inferiora, commodet æqualia; vel intra eandem ſpeciem meliora?* Non incurrit;quia hæc non eſt iniuſta armorum ſubminiſtratio, nec cauſa duelli, ſed amici auxilium,vt cum minori periculo pugnet. Omnia ex mente *Hurtado ſect.*3.§.185. Hurt.

100. *Poteſt ne Princeps in aliquo extraordinario caſu permittere duellum?* Poteſt,ad maiora incommoda vitanda.*Reginaldus tom.*2.*l.*21.*c.*7.*n.*13. Regin.

101. *Incurrunt ne excommunicationem duelli ſpectatores?* Ita quidem, niſi quis ex iuſta cauſa interueniret, v. g. officiales aſſiſtentes duello permiſſo,ne concitentur tumultus, aut aliqua iniuſtitia timeatur.Sacerdos, vt moribundi confeſſionem audiat. Famulus ferens arma & equum, & chirurgum acceſſiturus, aut confeſſarium. Nec qui aſpiceret ex occulto, aut eminus;aut qui caſu præſens inueniretur.Vel etiam qui duelli conſcius,in illud meræ curioſitatis cauſa pergit.Quia Bulla damnat ſpectatores,qui ſe ſponte offerunt pugnæ ſpectatores & teſtes,cum inter duellantes naſcitur iurgium, ſic *Mendoza cit.ſect.*21.§.179. Mend.

102. *Quidnam de homicidij aut grauis mali illati conſortibus?* Delinquunt planè qui iubent, qui conſilium adhibet, qui factum ratificat,vel probat vt fiat, qui laudat vt excitet ad effectum,qui defendit,aut defenſionem promittit,qui iuuat ad factum,qui non remouet occidendum, vel percutiendum, cum poteſt, & debet, quíque veritatem innocentis cum etiam poteſt,& debet,non oſtendit.

103. *Num Epiſcopi qui etiam ſeculari Principatu fulgent, poſſint aliquem pœna capitali quatenus ſunt ſeculares, addicere?* Non poſſe,(ait *Fagundez*) licet poſſit ſuis miniſtris præſtandum committere; quia poteſtas ſecularis in Epiſcopo debet cedere ſpirituali. Poteſt quidem ex Pontificis diſpenſatione. Fagund.

104. *Suppono iudicem reum non poſſe à morte liberare, læſa parte minimè parcente:num poſſit, ſi pars læſa parcat?* Reſpon-

deo ex eadem ſupremum iudicem poſſe; quia non ſolum eſt cuſtos legum, ſed etiam diſpenſator: inferiorem autem non poſſe. Adiicio ſupremum poſſe etiam parte non parcente, rariſſimè quidem, vt ſi reus perſona valde Reipublicæ vtilis exiſteret.

105. *Prouocatus quis, & de condicto ad pugnam deſcendit: tenetur ne ad reſtitutionem damni ob vulnus aut mortem illatam?*
Leſſ. Cum *Leſſio* reſpondeo non teneri; quia prouocans quantum in ſe erat, in id conſenſit.

106. *Vulneraui opificem: ad quidnam teneor?* Ad impenſas in chirurgum faciendas; & ad æſtimationem operarum, quibus caruit quandiu ex illo vulnere fuit inutilis ad opificium exercendum. Poteſt tamen æſtimatio moleſtiæ quam in opi-
Molin. ficio habiturus erat, deduci. Sic *Molina. Num pro vulneris, ſeu cicatricis deformitate, imò ipſius vitæ iactura vlla pecuniæ*
Vaſq. *compenſatio facienda? Vaſquez* reſpondet. Minimè ante iudicis ſententiam.

107 *An homicida teneatur ad damnum illatum ex morte oc-*
Leſſius. *ciſi creditoribus?* Negat *Leſſius.* Imò aſſerit *Molina* maritum qui alterum in adulterio deprehenſum occidit, non teneri in conſcientia reſtituere damna ex morte occiſi ſecuta, ante iudicis ſententiam.

108. *Circa duellum requiro, an qui moritur ex vulnere in duello inflicto, ſit Eccleſiaſtica ſepultura priuandus?* Si viuus diſceſſit à loco conflictus, minimè; quia verba Tridentini cum ſint legis pœnalis, vltra rigorem literæ non ſunt extendenda.
Sanch. *Sanctius* ſic.

109. *Quid ſi offenſus quis ab alio illum prouocet ad duellum, non tamen habeat animum pugnandi, & ſciat certamen non ſecuturum eo quod ſit ab amicis impediendum: ſed hoc agat ad honorem læſum reparandum?* Profectò ex eiuſdem
Filliuc. *Filliucij* ſententia etiam ſi vterque veniat ad deſignatum locum, gladios ſtringant, neuter excommunicationem incurreret.

110. *Quis in duello lethaliter percuſſus cadit in terram, & ſigna contritionis edit, neque tamen confiteri poteſt, ob defectum Sacerdotis: priuandus ne Eccleſiaſtica ſepultura?* Priuandum affirmat,
Sanch. *Sanchez,* ex decreto Tridentini.

111. *Quinam præterea ab excommunicatione excuſantur?* Qui alium prouocat ad pugnam nullo ſtatuto tempore, aut loco. Qui aliquid narrat, quod videt eſſe poſſe cauſam duelli, niſi narret, vt ad duellum incitet. Qui legunt ſcriptum, quo ſe aliqui ad duellum prouocant. Qui ratam habet prouocationem,

tionem, vel pugnam ſuo nomine factam. Qui orta repente rixa ſe prouocant ad pugnandum in aliquo loco, ad quem ſe ſtatim conferunt, & ibi dimicant; quia non adeſt aſſignatio temporis. Cuncta hæc ex *Sanchez, Comitolo, Fagundez, Saa*, & aliis accepi.

112. *Poſſunt ne famuli ſcribere epiſtolam ad duellum prouocantem, ſi alioquin illis mortis periculum immineret, aut alterius grauis incommodi?* Poſſunt. *Et licet epiſtolam deferre?* Minimè, quia id malum intrinſecè. Scio *Merollam* externum haud improbabilem contrariam reputare ſententiam. Sanch. Comit. Fagund. Saa.

113. *Quod attinet ad bellum: poteſt ne Rex bellum contra alium Regem qui eſt in poſſeſſione, inſtituere, quando ſunt vtrinque probabiles rationes?* Sanctius affirmat, cum *Vaſquez* probabilis nego. Ruiſum quæro. Vaſq.

114. *An repreſſalia ſint licita?* Sunt planè ſex adhibitis conditionibus. 1. Vt non concedantur in Eccleſiaſticas perſonas. 2. Vt manifeſtè conſtet ciues alterius Reipublicæ iniuriam feciſſe. 3. Vt illorum ſuperiores rogati iuſtitiam agere recuſent. 4. Vt conſtet eos culpabiliter id recuſare. 5. Vt ſupremus Princeps Reipublicæ læſæ cauſa cognita concedat facultatem repreſſalia capiendi. 6. Vt non inferatur plus damni, quàm ad iuſtam ſatisfactionem ſit neceſſe.

115. *Circa medicinam denique quæſierim, an medicus teneatur applicare medicamentum certum ſi habet, aut ſi non habet certum, ſaltem opinionem probabilem ſequi poſſit?* Tenetur ex *Salas* ſententia ad certum, ſi habet, ex charitate, & iuſtitia: ſi non habet certum, poteſt opinionem probabilem ſequi; qui id applicat quod probabiliter æſtimat profuturum: vnde mors ſecuta minimè eſt ei imputanda. Salas.

116. *Æger in probabili mortis diſcrimine verſatur, & monitus non curat confiteri, eſt ne tertia die propterea deſerendus à medio?* Sentio cum *Sanchez* deſerendum non eſſe: imò affirmarim medicum non teneri commonefacere ægrotum obſtinatum, quando certò credit monitionem non profuturam; nec propterea ægrotum deſerendum; quia hoc in caſu non obligat conſtitutio Pij V. Ex materia de Charitate ſubtraxi Belli tractationem, vt plenam de Homicidio ſimul redderem doctrinam. Sanch.

EXAMEN VIII.

De Legibus in particulari circa materiam ſexti Mandati Decalogi de luxuria ſpecialiter.

CAPVT PRIMVM.

De peccatis cordis, oris, auditus, viſus & tactus contra ſextum præceptum.

§. 1. *Cordis luxuries.*

1. DE *ſenſuum delictis faciendum periculum: quonam modo corde hoc ſextum præceptum: Non mœchaberis, frangitur?* Aut deſiderando rem illicitam; quod quidem deſiderium ab obiecto ſpeciem deſumit, vt ſi cupis ſimplicem fornicationem, aut adulterium perpetrare. Delinquitur vlterius per moroſam delectationem de re mala: ſi quidem ſit de cogitatione tantum ſine voluntatis conſenſu, peccatum non eſt; debet enim ad hoc, vt ſit peccatum mortale, eſſe perfectè voluntaria: vt autem veniale ſit ſufficit quælibet negligentia. Porrò huiuſmodi delectatio eiuſdem eſt ſpeciei cum opere præſente cogitatio; quidquid alij poſtea citandi ſenſerint.

§. 2. *Oris libido.*

2. *Quandónam ore grauiter aut leuiter delinquimus?* Locutio rerum turpium ex ſe res indifferens eſt: ob curioſitatem tantum, vel leuitatem, ſublato periculo, aut alio malo fine, veniale peccatum eſt; ob delectationem autem eſt peccatum quale res, de quibus eſt ſermo: ſi res ſint mortales, etiam locutio mortalis erit: ſi veniales, veniales. Ob delectationem verò ex narratione non excedit venialem culpam; cauenda tamen huiuſmodi locutio propter periculum frequenter imminens.

§. 3. *Auditus & viſus malitia.*

3. *Quidnam de auditu, aut viſu comœdiarum?* Repræſentantes comœdias res turpes continentes, vel eo modo vt ad venerem vtplurimum excitent, mortaliter peccant. Porrò audientes ob ſcientiam, ob aliquem bonum finem, non peccant, ob curioſitatem, aut leuitatem, venialiter delinquunt; ob delectationem veneream ex ipſis conſurgentem, vel cum probabili periculo illius, lethaliter excedunt. Id quod de

ſcriben

ſcribentibus aut pingentibus res turpes, idem de legentibus turpes libros affirmo.

4. *Turpis aſpectus malitiam diſtingue.* In aſpectu equidem duplex delectatio, vna rei viſæ ob qualitates naturales: & hæc ſi ſit rerum turpium ob delectationem tantum naturalem, omni periculo ſublato tranſeundi ad veneream delectationem, venialis culpa tantùm eſt: partium tamen generationi deſeruientium, practicè loquendo, periculoſus aſpectus eſt ſub mortali: quia nimia commotio ſpirituum: niſi leuiſſimus ſeu per tranſennam talis eſſet aſpectus. Altera delectatio eſt rei viſæ ob delectationem veneream, vel cum probabili periculo illius, & hæc eſt mortale peccatum. Aſpectus ob curioſitatem culpam venialem non excedit, modò periculum omne ſecluſum ſit tranſeundi ad delectationem carnalem; enim verò ſi eſſet aſpectus partium, quas pudor velat, vel ipſius concubitus; ſpeculatiuè quidem non damnarim practicè autem ſub mortali damnandum exiſtimo ob periculum faciliter tranſeundi ad illicita: conſulatur cuiuſuis complexio, & ætas.

5. *Quid de ornatu corporis aſpiciendo à fœminis, ſeu viris dato ſentendum?* Si fit animo, vt quis aut quæ carnaliter adametur, mortale crimen eſt: ſi alio bono fine vt maritus, v. g. aut vxor alliciatur, non eſt peccatum; ſi fiat non malo fine, ſed ob naturalem faſtus inclinationem, veniale tantum erit, aut aliquando nullum.

6. *Munera ne reprobanda ſub mortali?* Munerum miſſio ex prauo affectu mortale eſt; ſi affectus prauus mortaliter ſit: ſi venialis tantum, ſolummodo veniale crimen erit. §. 4. *Tactus turpitudo.*

7. *Venio ad tactuum malitiam, quæ quidem impudicitia vocitatur. Diſtingue tactuum qualitatem.* Triplices ſunt tactus. Primò, in ſignum amoris, & more patriæ. Secundò, cauſa delectationis concubitus. Tertiò, cauſa delectationis ipſius tactus ſecundum ſe conſiderati, vt eſt delectabilis ſecundùm qualitates naturales. Igitur oſcula, amplexus & tactus quicunque ex ſe, & ex ſolo obiecto res quædam indifferens ſunt. Si fiant primo modo cauſa amicitiæ, liciti ſunt, & delectatio inde conſequens etiam licita eſt. Si fiant ſecundo modo cauſa venereæ delectationis, mortalia peccata ſunt inter ſolutos (ſeu non coniuges) ſiue exerceantur tanquam diſpoſitiones quædam ad concubitum, ſiue tanquam ſignà, quibus imaginationi repræſentetur idem concubitus, quaſi ea ratione fruantur concubitus delectatione. Si autem tertio modo fiant ob ſolam delectationem ſenſibilem, non ſunt le-

thalia peccata, ſed venialia, niſi admiſceatur delectatio venerea; practicè tamen vitandi ſunt ſub mortali, ob periculum adducendi delectationem concubitus, vel veneream. Et quidem antiqui Doctores tactus ob ſolam delectationem ſenſibilem non vocant libidinoſos: hi enim ſunt qui fiunt propter delectationem peccati mortalis in materia luxuriæ: vnde huiuſmodi tactus potiùs delectabiles ſecundùm ſenſum tactus, quàm libidinoſos appellarim. Hinc colligo omnem tactum libidinoſum inter ſolutos mortale peccatum eſſe.

8. *Quid de tactibus in pudendis?* Ob ſolam delectationem ſenſibilem practicè ſunt mortalia, pro ratione periculi; & ideo vitandi prorſus. Quid enim conferat ſpeculatiuè eſſe licitos, ſi illiciti præhenduntur in praxi?

9. *Poſſunt ne aliqui tactus à fœmina, ſeu viro permitti?* Cùm quis aut quæ credit honeſto amore alterum moueri, permitti poſſunt; in dubio autem attendendum cuius generis ſint, an ex iis, qui palam fiunt, & pudici reputantur, an ex aliis qui tenebras quærunt, & impudici.

10. *Quid de tactibus ob ſolam curioſitatem?* Si ſint in partibus honeſtis, venialem culpam non excedunt; in impudicis propriis, probabile, non eſſe mortalia; in alienis autem præcipuè ſi alter ſit ſecus, ſpeculatiuè loquendo venialia poſſunt eſſe: practicè tamen ſub mortali vitandi ob periculum.

CAPVT II.

De ſeptem Luxuriæ ſpeciebus.

§. I. *Simplex fornicatio.*

11. QVotnam *Luxuriæ ſpecies?* Septem, Fornicatio ſimplex, Adulterium, Inceſtus, Stuprum, Raptus, Sacrilegium & Vitium contra naturam, ſpecies quidem morales dixerim, non phyſicas.

12. *Quidnam eſt ſimplex fornicatio?* Concubitus naturalis ſoluti cum ſoluta. *In quónam huius deformitas poſita eſt?* In eo, quod ex ea non poſſit ſequi commoda inſtitutio, & promotio prolis ad perfectum ſtatum.

13. *Num mortale ſemper?* Ita planè, nullo enim in caſu eſt licita ex iure naturali.

14. *An concubitus cum infideli ſacrilegium ſit?* Minimè, ſed fornicatio grauior in eadem ſpecie.

15. *Quid*

15. *Quid de concubitu cum alterius ſponſa de futuro?* Non excedit ſimplicem fornicationem; quia fœmina nondum illius viri eſt.

16. *Coitus verò preſbyteri, clerici in ſacris conſtituti, aut Religioſi cum ſoluta ſacrilegium ne eſt?* Ita planè; ex vno etenim complice actus ſpecificatur.

17. *Quidnam ſimplici fornicationi addit concubinatus?* Nihil niſi aut conſuetudinem fornicationis cum illa, vel retentionem eius in domo tanquam vxoris.

18. *Quidnam ſtuprum?* Concubitus viri cum fœmina virgine, quo eius corrumpitur integritas, maximè ſi per vim fiat. *Num ſoluti ſit ſpeciale peccatum à ſimplici fornicatione?* Si ipſa ſponte conſentiat, non eſt peccatum ſpeciale ſpeculatiuè loquendo; at quoad mortalem æſtimationem eſt, vnde etiam eſt ſtuprum, quando conſentit exiſtens ſub cura parentum. §. 2. *Stuprum*

19. *An vir virginitatem amittens ſpeciale peccatum committat?* Negatiuè reſpondeo: aureola tamen amittitur per quamcunque voluntariam pollutionem. *Num in virgine virginitatis circumſtantia ſit explicanda?* Quando violatur virginalis integritas, exponenda: ſecus ſi tantùm per voluntariam pollutionem etiam procuratam aureola amittatur.

20. *An ad ſtuprum requiratur fœminam ſub cura parentum adeſſe?* Minimè; quia moraliter loquendo, non habet fœmina ſui corporis dominium.

21. *Quidnam adulterium?* Luxuriæ peccatum eſt, quo fides coniugalis violatur, & fit ad thorum alienum acceſſus; vnde dupliciter eſt contra caſtitatem, & quia fit acceſſus ad non ſuam, & quia ad coniunctam alteri per matrimonium. §. 3. *Adulterium.*

22. *Num peccatum hoc habeat malitiam adulterij, etiamſi vir conſentiat in ſuæ vxoris concubitum?* Ita planè; quia ipſum offenditur Sacramentum.

23. *Sufficit ne matrimonium eſſe ratum?* Sufficit; quia licet non fuerit conſummatum, iam illa fœmina illius viri eſt.

24. *Num exprimendum delictum coniugati cum coniugata?* Exprimi debet; quia duplicem malitiam illi committunt.

25. *Poteſt ne adulter petere debitum ab vxore?* Poteſt amicè, citra actionem.

26. *Exprimendus ne eſt coniugij ſtatus etiam in peccati contra naturam?* Exprimendus quidem ob iniuriam thori.

§. 4. *Inceſtus.* 27. *Quid inceſtus?* Luxuriæ peccatum cum conſanguinea, vel affine intra gradus prohibitos, grauius peccatum adulterio.

28. *Gradus conſanguinitatis differunt ne ſpecie à gradibus affinitatis?* Si comparentur gradus cuiuſque inter ſe, probabilius eſt diſtingui, ſaltem quoad prohibitos iure naturæ qui verò humano iure tantùm prohibentur, non videntur ſpecie differre. Inter affines autem primus gradus ſpecie differt, non in reliquis.

29. *Intra quem gradum eſt copula cum conſanguinea ſponſa?* Inceſtus eſt intra primum gradum: vt etiam cum conſanguinea vxoris, vſque ad quartum, etiamſi matrimonium tantùm ratum ſit.

30. *Num inter tutorem & pupillam inceſtus, vel inter Confeſſarium & pœnitentem?* Minimè, niſi metaphoricè. *An in peccatis contra naturam inceſtus malitia?* Ita planè.

§. 5. *Raptus.* 31. *Quid eſt raptus?* Peccatum luxuriæ, quo perſona aliqua abducitur cum violentia ad turpem actum cum ea exercendum.

32. *Num ſponſæ de futuro raptus ſit?* Non eſt raptus ſi adducatur illa ad conſummandum cum ea matrimonium prius ratum: at ſi ad turpem tactum exercendum, raptus erit.

33. *Quótnam raptoris pœna?* Duæ præcipuè: Vna, vt raptor alienæ ſponſæ publica pœnitentia multetur: altera, vt ſine ſpe coniugij maneat.

§. 6. *Sacrilegium.* 34. *Sacrilegium ſexta ſpecies luxuriæ quidnam?* Peccatum luxuriæ, quæ perſona Deo ſacra, vel locus per actum venereum fœdatur. *Quot modis poteſt ſacrilegium huiuſmodi contingere?* Quatuor. Primò, ſi perſona ſacra conſentiat, vel delectetur deliberatè dé venereo. Secundò ſi perſona non ſacra in actum venereum cum perſona ſacra conſentiat. Tertiò, ſi vtraque ſacra ſit. Quartò, ſi venereus actus fiat in loco ſacro illicitè, vel licitè in coniugatis abſque neceſſitate.

35. *Habens votum ſolemne, & ſimplex, ſatisfacit ne, ſi vnum in confeſſione exprimat?* Ita planè, ſicut & Religioſus in ſacris; quia vnum ſpecie ſacrilegium committunt.

36. *Perſona ſacra cum ſacra quotuplex ſacrilegium?* Duplex planè. *Committitur ne ſacrilegium per deſiderium libidinoſum, vel turpem tactum in loco ſacro?* Minimè.

27. *Quidnam*

37. *Quidnam autem loci ſacri nomine intelligitur?* Locus quicunque publicus Epiſcopi auctoritate conſecratus. Dormitoria non ſacer locus, nec ſacriſtia, niſi celebretur in ea.

38. *Poſſunt ne cum ſacrilegio aliæ luxuriei ſpecies copulari?* Ita planè, nempè Inceſtus, Stuprum, Adulterium, &c.

39. *Quidnam eſt peccatum contra naturam, quod ſpeciei ſeptimæ locum obtinet?* Actus omnis, ex quo humana generatio ſequi non poteſt; grauiſſimum quidem inter peccata luxuriei delictum. §. 7. *Contra naturam.*

40. *Quótnam ſpecies huius criminis?* Quatuor. Mollities, Innaturalis concumbendi modus, Sodomia, Beſtialitas. Scio probabile eſſe omnes eſſe vnius ſpeciei, ſed in has diſtingui probabilius aſſero.

41. *Quid eſt mollities?* Qua quæritur voluntaria pollutio extra concubitum, cauſa venereæ delectationis.

42. *Ea quæ in ſomnis accidit, eſt ne peccatum?* Secundùm ſe minimè, ex cauſa antecedenti eſſe poteſt, ſi ſit ex tali decubitu appoſita ex intentione ad hunc finem, vel deliberatè quis in eam conſentiat, de eáque delectetur, ob delectationem veneream inde ſecutam.

43. *Quid de ea, quæ in vigilia contingit?* Si ex cauſis naturalibus exoriatur, vt complexione, viſione, ex contactu neceſſario rerum venerearum, equitatione, & ſimilibus, & ſit præter intentionem, nullum eſt peccatum, modò non ſit probabile periculum deliberati conſenſus in illam; quare operam dare cauſæ, ex qua præuideatur ſecutura pollutio, ſi quis poſſit, & teneatur eam auferre, peccatum erit: ſi habeat autem ius ad cauſam, vt ad hauriendum merum, &c. non tenetur auferre. Porrò poſſunt cum mollitie alia peccata interuenire cogitando in alias luxuriei ſpecies.

44. *Quidnam eſt innaturalis concumbendi modus?* Per quem vir, ſeruato ſexu, & debito vaſe concumbit cum fœmina modo indebito, ita vt impediri poſſit generatio per effuſionem ſeminis extra vas. Multis modis id præſtari poteſt, omnes tamen valent exerceri abſque peccato mortali, ſi abſit periculum impediendi generationem: imò à peccato veniali modus hic poteſt liberari, ſi propter ægritudinem, aut aliam rationem vir aliter non poteſt accedere.

45. *De Sodomia quid dicendum?* Duplex eſt, quædam imperfectior, qua ſeruato debito ſexu, non ſeruatur debitum vas; graue peccatum, ſed ob quod pœnæ non incurruntur, Ciuili, vel Canonico iure conſtitutæ. Altera perfecta, qua ex affectu

affectu ad debitum ſexum vir decumbit cum viro; quare propriè Sodomia conſtituitur ex affectu ad perſonam indebiti ſexus: ad incurrendas autem pœnas exigitur conſummatio venerei actus in vaſe indebito. Hinc colligo coniunctionem fœminæ cum fœmina eſſe quidem Sodomiam perfectam ex affectu ad perſonam indebiti ſexus; propter eam minimè pœnas incurri debere; quia non adeſt, nec adeſſe poteſt conſummatio venerei actus indebito vaſe. Verùm non vltra progredi huius affectus malitiam reor, ac ſi vir accederet ad puerum facie ad faciem tanquam ad fœminam, &c.

46. *Quid beſtialitas?* Qua cum re animata ſentiente concumbitur non eiuſdem ſpeciei cum homine.

47. *Quid de commixtione cum dæmone?* Etiam eſt irreligioſitas quædam & ſuperſtitio: & licet ſemper ſit eiuſdem ſpeciei, ex affectu tamen ad virum, vel ad fœminam, in cuius forma Dæmon apparet, eſſe poteſt etiam fornicatio, vel Sodomia.

48. *Ordinem horum delictorum grauitatis expende.* Minimè grauis eſt mollities; tum innaturalis concumbendi modus intra vas, ita vt generatio poſſit impediri, tertiò concubitus cum fœmina extra debitum vas; quartò Sodomia, quintò beſtialitas. Hinc nonum præceptum etiam expoſitum habes.

CAPVT III.

Praxis circa ſextum mandatum ex Societatis IESV *Doctoribus.*

§. 1. *De ſimplici fornicatione.*

49. ROgo, *an concubitus hic hominis ſoluti cum muliere ſoluta poſſit fieri ſine peccato mortali?* Peccatum quidem eſt, ſed dari poſſe de eo inuincibilem ignorantiam *Tannerus* 1.2. *d.*2. *quæſt.*9. *dub.*1. affirmat; quia naturalis commixtio eſt.

Tann.

50. *Num fœminam pati vim, ſi repugnet conatu, clamoribus, mortaliter delinquat?* Aſſerit *Tanner. q.*1. *dub.*3. *n.*56. non eſſe peccatum. Addo meritorium actum huiuſmodi animi contra voluptatem, & brachiorum contra vim renitentiam.

51. *Poteſt ne fœmina ob timorem mortis vim pati in pudicitiam, ſuſpendendo conſenſum?* Aliquis ex externis aſſeruit; quia merè paſſiuè ſe habens, & nolens conſentire, non tenetur mori, aut infamiam pati. At tamen cum *Salas* 1.2. *tom.*1. *tract.*3.

Salas.

tract.3.diſp.3.ſect.1.n.31. minimè licere, quia exponere ſe periculo conſentiendi eſt intrinſecè malum, præcepto negatiuo prohibitum, quod obligat in omni euentu, & cum quouis incommodo.

52. *Stuprum, ſeu virginis fœminæ repugnantis deflorationem conſequi ſcio obligationem, ſtupratam in vxorem accipiendi, velam decenter pro ſuo ſtatu dotandi. Rogo, an ſi non vi, aut dolo, ſed importunis precibus, ac vehementibus blanditiis paruit fœmina, dicendum ſit vi corruptam ducendi, aut dotandi obligatione?* Communiter affirmant Doctores. Attamen probabile reputat *Turrianus 2.2.d.30.dub.1.nu.15.* hominem de ſola vi, in dolo teneri, quia preces, & blanditiæ non minuunt, ſed augent potius voluntarium: niſi procedant à perſona cui puella reuerentiam debeat exhibere. §.2. De ſtupro. Turria.

53. *Interuenient matrimonij promiſſiones, certum eſt teneri virum eam ducere: Rogo autem, ſi promiſſio fuerit facta, an teneatur?* Ita planè, ſi virgo fictionem ex viri nimia exaggeratione callere non potuit. Aliqui enim ita promittunt, vt niſi nimium ſtulta ſit fœmina, fictionem facilè poſſit agnoſcere. Liberatur quidem ab huiuſmodi obligatione vir longè nobilior, & opulantior, ſi puella ſciuit; & ſecundum aliquos etiam ſi ignorauerit. *Sanchez de Matr. tom.1.l.1.d.10.* Profectò *Præpoſitus* fictum promiſſorem à nuptiis excuſat *3.p.q.9.dub.4.n.46.* quia promiſſio ficta non parit obligationem, dum damnum illatum poteſt pecunia reparari. At non auderem à communi prima ſententia recedere. Sanch. Præp.

54. *Poteſt ne obligatio ducendi, aut dotandi aliquibus ex cauſis ceſſare?* Quibus de cauſis diſſoluuntur ſponſalia, diſſoluitur etiam huiuſmodi obligatio promiſſionis, manente ſolummodo obligatione compenſationis pecuniariæ. Quæ quidem etiam ceſſaret, ſi vir non virginem deprehendiſſet. *Sanchez citat.* At quocumque ex capite obligatio contracta ſit, ceſſat, ſi puella poſtea nuptiis æquè commodis diligetur, ita vt nihil detrimenti ſuſtineat. *Leſſius l.2.c.10.dub.2.n.11.* *Quid ſi quis fictè promiſit, ſciens eſſe corruptam?* Probabile eſt, non teneri ducere, ſed ſolummodo pecuniam ſoluere. *Leſſius* conſulatur. Sanch. Leſſ.

55. *Franciſcus voto Religionis adſtrictus ſub vera promiſſione coniugij virginem violauit: quidnam præſtandum? teneturne voto, an promiſſioni ſatisfacere?* Reſpondet *Leſſius lib.2. cap. 10. dub. 4. num. 32.* teneri ad matrimonium; quia obligatio promiſſionis coniugij cum defloratione, cum ſit iuſtitiæ, ſoluit obligationem voti, quæ eſt Religionis. At Leſſ.

Layman.

Laym. *Layman.l.5.tr.10.p.1.c.2.n.5.*putat ad votum teneri; quia promiſſio facta puellæ poſt votum non tenet; Deus enim in corpus illud dominium iam per emiſſum votum acquiſierat. *Tenetur ſaltem puellam ducere, ratione damni illati, ſicut qui defloraſſet abſque voto, ſub ficta coniugij promiſſione?* Non, quia qui fictè promittit, tenetur promittere ex animo: qui verò promittit poſt votum, promittere non poteſt.

§. 3. *De adulterio.* Leſſ. 56. *An maritus poſſit tuta conſcientia vxorem comprehenſam in adulterio interficere?* Aliqui ex externis aſſeruere, quorum ſententiam *Leſſius l.2.c.9. dub.5.n.16.* probabilem iudicauit; quia in *l.merito ff. de adulterio,* & in *l. Gracchus, eodem titulo,* maritus inſtituitur iuſtitiæ miniſter, eíque datur facultas eam occidendi, non ſecus ac poſt cauſæ cognitionem, & ſententiam latam, datur carnifici. At tanti viri venia, falſam reputarim illam opinionem; quia *c.inter hæc* Nicolaus Pontifex aſſerit non licere ſecundum leges Eccleſiaſticas vxorem adulteram interficere.

57. *Poteſt ne ſaltem maritus dimittere vxorem propter occultum adulterium, quod probare non poteſt;* Ita planè, ſcandalo excluſo; quia licet in *c.ſignificaſti, & c.porrò, de diuortiis,* prohibetur diuortium ante Eccleſiæ iudicium etiam in caſu adulterij; tamen hæc lex in fraudis præſumptione fundatur; qua ceſſante, etiam in particulari ceſſat. Et cum probationis defectus non ſit ex culpa ſua, ſibi poteſt iùs dicere, & Rebell. fugax vxorem derelinquere. *Rebellus part. 2. lib.2. quæſt.17. num. 2.*

58. Quis ſeparatur ritè ab adultera, aut quæ ab adultero viro ſeparatur: poſtmodum emendata cõniux, aut maritus emendatus ſæpe & inſtanter petit rurſum thoro admitti; negante vxore, aut marito: poteſt ne illa ingredi Monaſterium? Poteſt ne ille Ordines ſuſcipere? Ita planè, quia non poteſt alter alterum cogere coniugem, vt de ſuo ſtatu incer-Conin. tus perpetuò maneat. *Coninch. de ſacram. d.35. dub.5. concl.4. num.26.*

59. *Accipit vxor lucrum ex adulterio, tenetur ne marito re-*Molin. *ſtituere?* Affirmat *Molina de iuſt. tom.1. tract.2. d.94.* quia ipſe eſt dominus actuum coniugalium vxoris. Niſi accepiſſet ab eo, qui alienare non poteſt, vt Religioſo, aut filiofamilias. Id autem vxor ſecretò gerere tenetur, ne ſuæ famæ deroget. At Leſſ. *Leſſius l.2.cap.10.dub.6.n.46.* contrarium probabilius docuit; quia iniuria adulterij non eſt pecunia compenſabilis, & mulier quamuis ex fornicatione illicitè acquirat, licitè retinet acquiſita.

60. *Suppo*

6o. *Supponit quis filium ex adulterio inter legitimos vxoris adultera alendos, addicendos hæreditati: ad quidnam tenetur?* Non ſolum debet alimenta, ſed & damnum hæreditatis reſtituere, quæ legitimis filiis adimitur:ſeu, ſi fœmina ſit, damnum dotis, quam tradidit vir exiſtimans propriam filiam eſſe. Sic *Leſſius lib.2.c.10,dub.6.n.46.* addens fœminam adulteram etiam teneri ſimul cum adultero. Scio tamen alios probabiliter aſſeruiſſe ſolam adulteram teneri, quæ prolem ſuppoſuit; quia adulter non eſt cauſa proxima horum damnorum, ſed remota. Leſſ.

61. *Quis in adulterio deprehenditur, à marito adulteræ inuaditur, illum cum moderamine inculpatæ tutelæ occidit: teneturne damna ex nece illa obuenientia reſarcire?* Affirmat *Rebellus 1.2.lib.3.q.12.n.6.* quia ipſe illum per adulterij iniuriam prouocauit. At *Leſſius lib.2. cap.9.n.17.* negat; quia habuit ius illum occidendi, vt ſe defenderet: & ille non habuit ius eum inuadendi. Rebell. Leſſ.

§.4. *De inceſtu.*

62. *Quonam in gradu inceſtus cum conſanguinea vxoris priuat virum à iure debitum petendi? Comitolus lib.1.q.138. n.2.* vltra ſecundum gradum extendit. At alij ex noſtris in primo & ſecundo gradu impedire aſſeruire, in aliis minimè; quia de iis Canonicum non diſpoſuit. Comit.

63. *A quonam vir ille inceſtu reus poteſt diſpenſari ad petendum debitum?* Ab Epiſcopo, vel à confeſſario regulari deputato à ſuperiori Monaſterij ſpecialiter (quæ deputatio durat ad libitum ſuperioris, & per eius mortem expirat) in ſacràmento confeſſionis, & in Religionis domibus & Eccleſiis tantum. Idque ex quodam priuilegio conceſſo Monachis Monaſterij S. Benedicti Valliſoletani. Noſtræ Societatis confeſſarij diſpenſant ex priuilegio ſpecialiter à P. Prouinciali communicando. De illo autem Benedictionis Monachis priuilegio agit *Lezana tom.1.v.affinitas n.4.& 5.*

§.5. *De ſacrilegio.*

64. *Scio omne peccatum contra votum eſſe ſacrilegium: Requiram, an ſi quis ad frænandam libidinem ſimplici ſe ſupra ſolum voto illiget, duplici piaculo inficiatur?* Vnico actu ea vota violare vnicum crimen eſt; quia eandem Religionis virtutem violauit.

§.6. *De tactibus.*

65. *Scio, attactus manuum in choreis ſecundum conſuetudinem non eſſe illicitos, ſicut nec oſcula vrbanitatis gratia, vbi huiuſmodi conſuetudo viget: rogo num fœmina agnoſcens vnum aut alterum non ſine honeſto geri, teneatur aut oſculum, aut manuum contrectationem abnegare?* Minimè, dum proprij cõſenſus periculum abeſt: quia actio illa indifferens, acciden-

taliter

Filliuc. taliter deturbatur à complice. *Filliucius tom. 2. lib. 30. cap. 10. num.* 198.

66. *An inter coniuges quilibet tactus ſint liciti, quæcumque oſcula? Fagundez tom. 2. in Decal. tract. 30. cap. 10. n.* 195. Fagund. affirmat licere, quoties non adeſt pollutionis periculum. Ego à piaculo veniali non excuſo propter mollitudinem nimiam ſpeciatim in obſcœnis indicatam.

67. *An mortiferum, virile membrum in os vxoris immittere?* Sanch. Negat *Sanchez tom. 3. de Matr. tom. 3. lib. 9. d. 17. num.* 15. At cum aliis audirem obiicere tanto Doctori id non eſſe ſimpliciter oſculum pudendorum, ſed quendam ad peccatum diuerſæ ſpeciei, id eſt, præpoſteram venerem auſum. Vnde Fagund. *Fagundez* aſſerit *tom. 2. in Decal. lib. 6. cap. 3. num.* 59. lethale piaculum.

68. *Pono coniuges tactibus libidinoſis, aut oſculis dare operam, vel ad excitandum & conſeruandum coniugalem amorem vel ad copulam excitandam: rogo, an ſit licitum, ſi cum periculo pollutionis, aut cum pollutione fiat?* Sanch. Certè *Sanchez d. 45. num.* 35. aſſerit licere, dum periculum pollutionis accidit ei, qui nec oſcula petiit, nec tactus: ſed paſſus eſt. Item dum qui petiit, præter intentionem polluitur; quia vterque dat rei licitæ operam, à qua ob pollutionis periculum non tenetur Præp. abſtinere. At *Præpoſitus in 3. part. quæſt. 6. dub. 25. num.* 186. affirmat non licere; quia periculum hiſce in caſibus poteſt per legitimam copulam præueniri, vel non poteſt. Si poteſt, ille, qui motum ſentit, tenetur eam petere ſub mortali. Si non poteſt, tenentur ab illis tactibus abſtinere etiam ſub mortali; quia fini matrimonij repugnant. Subſcribo, quia hiſce in materiis cautè agendum.

69. *Fœminam non ſeminat in copula: poteſt ne poſtea ſe manibus, aut motu corporis prouocare?* Sanch. Affirmatiuè reſpondet *Sanchez de Matr. tom. 3. lib. 9. d. 17. num.* 12. quia quamuis ſemen mulieris ad generationem non ſit neceſſarium, multum tamen conferre medici aſſeruere. Vnde prouocatio illa dici poteſt maritalis copulæ complementum.

70. *Vir copulam inceptam ex morbo, aut alia cauſa interrumpit: eſt ne mortalis pollutio extra vas inde ſequuta?* Si non intenditur, & ſi ſit ſine conſenſus periculo, minimè; quia ex Præp. opere licito ſequeretur. *Præpoſitus q. 74. art. 10. dub.* 1.

71. *Poteſt ne fornicarius ab actu retrocedere etiam poſt ſemen emiſſum à fœmina, & cum periculo extra vas ſeminandi* Leſſ. Poteſt, ſi ex pœnitudinis gerat affectu, aut infirmitate. *Leſſius lib. 4. c. 3. dub. 7. n.* 55.

72. *Licet*

72. *Licet ne medicamentum ſumere, ad conuertendum ſemen in alium humorem, vt licitè poſſit profundi?* Aſſeruit *Sanchez d.17. num.15.* Sed alij abnegant; quia huiuſmodi emiſſio repugnat eius inſtitutioni. Sanch.

73. *Licet ne in coniugij abſentia verenda propria libidinosè attrectare?* Exiſtimat *Præpoſitus quæſt.9. dub.26. num.188.* non eſſe mortale, ſi huiuſmodi tactus ad illicitum actum non referantur, etiamſi adſit pollutionis periculum; quia licet non referantur actu, tamen ordinantur ſua ex natura ad coniugalem actum. Approbat *Gaſpar Hurtado de Matr. d.10. dif. 10. num. 49.* Porrò Vaſquez contrarium aſſeruit, quia malum intrinſecè, quem ſecum propriam libidinem explere, aut ſaltem explendi ſubiacere periculo. Præp. Hurt.

74. *Licita ne oſcula, & tactus inter ſponſos de futuro? Hurtado citat. num.48.* illicita aſſeruit; quia inchoatio contractus non transfert dominium rei, & qui non habet dominium non poteſt ea vti, ne inchoatè quidem. Attamen *Sanchez d.46. num.50.* & alij multi affirmant licere, ſi abſit pollutionis & conſenſus in rem illicitam periculum; quia ſponſalia tanquam inchoatio matrimonij iuſtificant tactus & oſcula, quæ ſunt quædam coniugalis copulæ inchoatio. Tactus inquam, qui non ſint nimium impudici, hi enim ſemper interdicuntur ob nimiam commotionem. *Salas 1.2. tom.2. quæſt. 74. tractat. 13. d. 6. ſeſſ. 26. num. 117.* pudendorum permittit aſpectus, quia non tantam habent connexionem cum copula, quàm tactus. Aſt ego ſemper hanc ſententiam, ob commotionis immoderantiam, improbabilem iudicaui. *Sanchez citatus* ait licere oſcula & tactus externos, etiam ſi ſecutura pollutio præuideatur, dummodo adſit iuſta cauſa ſponſo, ſcilicet ad vitandam inurbanitatis, ſeu auſteritatis notam. Porrò alia adſunt ablegandæ notæ huiuſmodi documenta, & ideo illicitam eſſe dixerim tam obnoxiam periculo demonſtrationem. Hurt. Sanch. Salas. Sanch.

75. *Mortalia ne oſcula & amplexus, aut manuum contrectatio inter ſolutos?* Aliquis doctus diſtinxit. Aut delectatio, quæ in oſculis, & amplexibus ſentitur eſt merè ſenſualis conſiſtens in proportione obiecti ad ſenſum tactus: & non eſt aliud quàm delectatio de re blanda, tepida, leni, tenera, &c. abſque alia delectatione turpi: aut eſt delectatio coniuncta cum commotione carnis, & ſpirituum generationi inſeruientium. Tactus (ait ille) & oſcula cum priori delectatione non eſſe libidinoſa & mortalia; cum poſteriori

autem & libidinoſa, & mortalia proculdubio eſſe. Equiden cum *Sanctio ſumm. tom.2. lib.5. cap.6. num. 2. Baldello tom.1 lib.3. d.14. n.4.* & totius iam Societatis ſchola aſſeruerit totum id, quod in re venerea paruitas materiæ olim poterat vocitari, eſſe ſub mortali illicitum. Res venerea eſt? nunquam eſt parua.

Sanch. Baldel.

§.7. De pollutione.

76. *Dixiſti, pollutionem & voluntariam, & inuoluntariam eſſe; hanc accidere in ſomnis, aut in vigilia præter voluntatem: illam fieri homine conſentiente, & vocari mollitem: quæſierim an procurari poſſit, ad vitandum aliquod graue ſalutis detrimentum?* Aliquando *Sanchez de Matrim. tom. 3. lib.9. d.17 num. 17.* docuit licere medicamentis, imò fricationibus, ad vitanda venenoſa accidentia, & detrimentum ſalutis, quod ex ſemine corrupto timetur; dummodo conſtet ſaltem probabiliter, ſemen eſſe corruptum, & abſit in delectationem conſenſus: quia ſemen corruptum verum ſemen non reputatur. At re attentius conſiderata, doctiſſimus, ac caſtiſſimus Pater ab illa ſe opinione retraxit in *ſum. tom.2. lib.5. cap.6 num. 22.*

Sanch.

77. *Peccat ne, qui dans operam rei licitæ patitur pollutionem?* Minimè; quia actio illa per accidens in pollutionem influit. Hinc colligo non teneri quem abſtinere à calidis cibis, ab equitatione, à tali accumbendi ratione, quibus expertus pollui, non tamen conſentire: licitum eſſe chirurgo verenda infirmi contrectare, ſi dum adeſt pollutio, abeſt periculum conſentiendi: Confeſſarium non teneri à fœminarum confeſſionibus abſtrahi, niſi polluendus periculo conſentiendi ſubiaceat. Ex doctrina *Vaſquez 1.2. tom.1. d.115 num. 9.* *An pollutio prouiſa ex tactibus licitis iuxta patriæ conſuetudinem, ſed non intenta, eſt ne peccatum?* Non, ſi abſque conſenſus periculo fiat; ad inurbanitatis vitandam ſuſpitionem. *Sanchez de Matrim. tom.7. lib.9. d.45. num.8.* Pono opus eſſe illicitum, ſed non in genere luxuriæ: & rogo, an inde ſequens præuiſa pollutio ſit lethale peccatum? v.g. peccat quis mortaliter in nimio cibo, aut potu, tenetur ne ſe reum pollutionis ſequentis habere? Minimè, ſi præter intentionem accidit. *Vaſquez citat. num.9.*

Vaſq.

Sanch.

Vaſq.

78. *Quid ſi opus illicitum ſit in genere luxuriæ, ſed leue: v.g. leuis tactus manus, viſio, verba, lectio aliquantulum immodeſta?* Pollutio inde præuiſa, ſed non intenta, veniale ſolum peccatum eſt; quia ex veniali cauſa accidentaliter procedit. *Tannerus 1.2.d.4.quæſt.8. dub.6.num.113.* Colligo fœminam quæ dum confabulatur cum viro ſibi in matrimonium iungend-

Tann.

gendo verba amatoria profert ſolummodo peccati venialis rea venialiter etiam peccare, ſi pollutionem patitur abſque ſcandalo,& conſenſus periculo. *Sanch.de Matr. tom.3. lib.9. d.46.num.37.* Sanch.

79. *Iam ſuppono,opus eſſe mortale in genere luxuriæ:quódnam peccatum erit pollutio ſequens?* Mortale quidem non ſolùm in ſpecie luxuriæ, ſed in molliciei ſpecie; quia opus illud per ſe grauiter concurrit in pollutionem. Igitur pollutio ex aſpectibus, tactibus, & cogitationibus mortalibus lethalis proculdubio eſt. *Sanchez citat.d.45.n.30.* Sanch.

80. *Incipit in ſomnopollutio: an in vigilia ſub mortali piaculo reprimenda?* Aſſerit *Toletus lib.5.cap.13.num.1.* quia homo vigilans perfecta deliberatione, ac libertate potitur. At *Saa ſ. Luxuria, num.10.* contrarium docuit; quia pollutio inuolunrariè & ſine piaculo cœpit: effuſio verò in vigilia illius inculpabilis cauſæ eſt naturalis effectus. Admonet autem aptè *Fagundez prac.3. lib.3. cap.6. num.11.* veram eſſe Saa opinionem, quando euigilans certus eſſet, quod conſenſum non eſſet adhibiturus. Tolet. Saa. Fagund.

81 *De infando crimine pauca profabimur. Solummodo quæſierim, an circunſtantia agentis vel patientis ſit aperienda in confeſſione?* Aſſerit *Card.Lugo de pœn.d.16.ſect.5.§.1.n.141.* explicandam; quia diuerſa ſpecie malitia eſt in agente, qui eo tactu impudico ſe polluit; ac in patiente, qui eodem tactu paſſiuo ſolummodo cooperatur pollutioni alterius. §.8. De Sodomia. Lugo.

82. *Conſtat, delectationem moroſam eſſe conſenſum voluntatis in appetitus illicitos: hunc autem conſenſum duplicem eſſe poſſe, expreſſum, & tacitum; expreſſum, quando voluntas delectationes huiuſmodi poſitiuè acceptat: tacitum, quum poſt perfectam aduertentiam, & deliberationem, adhuc homo motus illos permittit, & quantum moraliter poteſt ad repellendum eos, non exercet: Rogo, an ſit peccatum mortale non ſolùm quando voluntas poſitiuè conſentit, ſed & quando permiſſiuè ſe habet, non impediendo huiuſmodi motus?* Affirmat *Vaſquez 1. 2. tom.1.d.108.num.2.* quia conſenſus interpretatiuus æquiualet formali. §.9. De delectatione moroſa. Vaſq.

83. *Num moroſa delectatio poſſit ſpecie diſtingui? vel omnis delectatio moroſa contra caſtitatem ſit eiuſdem ſpeciei?* Delectatio moroſa conſiſtens in actu voluntatis efficaci in ordine ad executionem actus, qui eſt delectationis obiectum, eſt eiuſdem ſpeciei cum ipſo actu. v.g. delectatio moroſa, ſeu deſiderium adulterij eſt eiuſdem ſpeciei cum adulterio. At ſi

delectatio non ſit cum efficaci ad opus, ſed conſiſtit in ſimplici complacentia, ad ſpeciem diuerſam referenda non eſt: quia ſimplex complacentia de coniugata, non verſatur circa adulterium, vt iniurioſum alteri, & ſic non contrahit adulterij malitiam. Porro ſimplex complacentia ad actum externum non progreditur, ſed quamcunque mulierem reſpicit vt pulchram, & delectabilem, &c. *Vaſquez* 1.2.*tom*.2.*d*.112. *cap*.2.

Vaſq.

84. *Quid dicendum de circunſtantijs perſonæ quæ moroſè delectatur? an delectatio ſacerdotis, v. gr. & delectatio coniugati ſpecie diſtinguantur?* Ita planè, quia prima eſt delectatio contra Religionem, ſecunda contra iuſtitiam. *Reginaldus tom*.2.*lib*.12.*c*.2.*ſect*.3.*n*.13.

Regin.

85. *An omnis delectatio moroſa ſit mortalis adeo, vt paruitas materiæ graui non excuſet à crimine?* Si eſt de actu intrinſecè malo, vt futuro, adulterio, &c. mortalis eſt, nec paruitas materiæ excuſat: quia omnis cogitatio venerea, (v.gr.) eſt inchoata pollutio. *Leſſius lib*.4. *cap*.3. *dub*.13. *num*.109. *Si verò actus ſit malus ſolum quia prohibitus aliqua lege poſitiua?* Delectatio illius mortalis non eſt, quia lex poſitiua actus internos non prohibet. Vnde delectari eſu carnium in die Veneris, non eſt mortale, niſi verſetur circa illum actum vt prohibitum, quod raro continget. *Tannerus* 1.2. *d*.4. *q*.8. *dub*.7.*n*.137.

Leſſius.

Tann.

86. *Eſt ne peccatum mortale delectatio moroſa coniugis in coniugis abſentia, abſque pollutionis periculo?* Non; quia de actu licito, & in ordine ad actum licitum, qui eſt copula coniugalis, delectatur. Abſentia autem per accidens impedit ne talis copula geratur. *Quid ſi copula cogitetur vt præſens, quando ipſa copula eſt ipſis illicita ob valetudinis periculum, aut abortum, aut ob quamcunque circunſtantiam extrinſecam?* Aſſerit *Sanchez tom*.3.*de Matr.lib*.9.*d*.44.*num*.21. non eſſe inter coniuges illicitam huiuſmodi delectationem, quia in hiſce omnibus caſibus copula eſt licita, & ſolum illicita per accidens.

Sanch.

87. *Licet ne viduis de prælapſa licita copula delectari: aut ſponſis de futuro de futura?* Minimè; quia actus externus, de quo delectantur, nec viduis nec ſponſis de futuro licitus eſt. Eſt autem diſpar ratio de his ac de coniugibus circa copulam præteritam, aut futuram; quia copula huiuſmodi coniugibus hic & nunc non eſt impoſſibilis, quemadmodum illis. Scio *Valentiam tom*.4.*d*.6.*quæſt*.4.*part*.4. contrarium probabiliter aſſeruiſſe.

Valent.

88 *Circa*

88. *Circa cogitationes requiro, num ſit peccatum, ſi in cogi-* §.10.
tationibus venereis voluntas nec conſentiat, nec diſſentiat po- *De ſexto*
ſitiuè, ſed tantùm permisſiuè ſe habeat, non impediendo, nec re- *præcepto*
primendo motus luxuriei, quos poſſet reprimere ab his animum *varia.*
auocando? Probabiliter affirmat *Sanchez* peccatum mortale non eſſe. Periculosè planè huiuſmodi cogitationibus laxabis habenas.

89. *Circa verba quæſierim, an peccaret mortaliter qui fœminam ſolicitaret ſine intentione executionis, ob ſolam oſtentationem amoris; ſi ſciat certò illam minimè ad aſſenſum alliciendam?* Peccat planè; quia ad ſcandalum illam affert. *Quid ſi tam effrenatæ libidinis ſit qui ſolicitat, tantáque iam infamia circa libidinem laboret, vt nullatenus fœmina ad ſcandalum afferenda ſit?* Non delinquet mortaliter.

90. *Circa opera denique requiro, quandónam fœmina vi compreſſa à viro non peccabit lethaliter?* Si habeat firmam voluntatem non conſentiendi, & impediat, quantum in ſe eſt, ne ſibi vir inferatur, clamore, & niſu corporis: alioquin cen-
ſebitur conſentire. Ita *Valentia. Quid ſi obniti non poſſit, nec cla-* Valent.
mare ad vitandam mortem, vel graue incommodum infamiæ?
Aſſerit *Salas*, poſſe pati externam corruptionem non con- Salas.
ſentiendo, ſed merè paſſiuè ſe habendo. Imò cum periculo conſentiendi. Attamen quod ad vltimum id ſpectat, mei Magiſtri doctiſſimi venia, ab eius opinione recedo; quod enim malum intrinſecè eſt, nullo eſt licitum prætextu.

91. *Dixiſti tactus impudicos in Eccleſia factos ſine periculo pollutionis non habere ratione loci ſacri ſpecialem malitiam ſacri-*
legij in confeſſione aperiendam; quia, vt Sanchez adnotat, Ec- Sanch.
cleſia tantum, aut emiſſione ſanguinis, aut ſeminis violatur: rogo num pollutio, aut fornicatio occultè facta contineat ſpecialem
malitiam ſacrilegij? Non continere probabiliter *Vaſquez* af- Vaſq.
firmat; ergo cum *Suarez* probabilius contrarium teneo, quia Suar.
licet nullum ſit ſcandalum, tamen loci ſanctitas violatur.

92. *Coniugatus ſui ipſius tactui operam impedit cauſa vo-*
luptatis, extra coniugij actum: num peccat mortaliter? Etiam Vaſq.
ſi periculum pollutionis abſit *Vaſquez* aſſerit lethaliter delinquere; quia non habet dominium ſui corporis in ordine ad venerem ſecum explendam, ſed cum coniuge.

93. *Dixiſti Confeſſarium poſſe confeſſiones audire cum pollutionis periculo, modo conſenſus periculum abſit, non aliter. Rogo, an pollutio proueniens equitanti neceſſariò, cum conſenſus periculo, ſit mortale?* Non ſequor Ferdinandum à Caſtro aſſerentem; quia qui ex cauſa (ait) neceſſaria vel vrgente ſe

exponit periculo peccandi, non peccat, ſi determinatam habeat voluntatem non delinquendi; eſt enim tunc periculum illud inuoluntarium. Nec tamen non ſequendo, improbabilem ideo tanti viri mei amantiſſimi ſententiam affirmo.

94. *Licitum ne ſumere medicinam effuſionis ſeminis prouocatiuam? Ex Turriano* reſpondeo licitum eſſe, ſi pollutio non intendatur, ſed alius effectus vtilis ægrotanti. Turriā.

95. *Inchoatam dixiſti in ſomno pollutionem, non tenetur quis euigilans reprimere? Quid ſi gaudeat de illa pollutione: vel optet euenire?* Si gaudeat, vel optet non ob delectationem, ſed propter ſanitatem, vel ad ſedandas tentationes, nec peccatum quidem veniale eſt.

96. *Datur ne in rebus venereis paruitas materiæ?* Minimè; cum enim nulla ſit tam exigua fornicatio, quin ſit peccatum mortale, & delectatio ſequatur naturam actus: omnis delectatio moroſa in hac materia erit peccatum mortale. *Baldellus tom.*1. *lib.*3. *d.*14. *n.*4. Bald.

97. *Alterius nomine ſcribit quis litteras, aut defert ad mulierem, quibus ad peccandum inuitatur: delinquit ne mortaliter?* Non delinquere affirmat *Saa.* Cum *Sanchez* autem grauiter peccare aſſeruerim; quia malum intrinſecè patrationi delicti dare operam. Sanch.

98. *Licet ne ex iuſta cauſa locare domum meretrici, vel alicui petenti ad fornicandum? Valentia* docet licere; quia locare domum, eſt res per ſe indifferens, quæ ex ſola praua abutentis intentione ad malum ordinatur. Tamen ſi expreſsè dari ſibi domum amicus petierit, vt illicitis fruatur optatis, ſub mortali negare teneris; quia res iam minimè indifferens. Valent.

99. *Licet ne medico ad pollutionem ciendam medicamina ordinare?* Minimè; (vt ait *Toletus*) quia ſicut intrinſecè malum eſt ipſum ægrotum procurare, licèt ſit propterea ab ęgritudine eruendus, ita nec medico operam dare licebit huiuſmodi in ægrotante effectum. Tolet.

100. *Coniugatus de copula imaginaria cum aliena vxore delectatur, peccat quidem contra caſtitatem; rogo an etiam contra iuſtitiam delinquat?* Affirmo etiam contra iuſtitiam delinquere; quia coniux per matrimonium non tantùm corpus, ſed etiam coniugi obligauit affectus. Ita *Sanchez.* Sanch.

101. *Licet ne rogo rurſum Eccleſiaſticis legibus vxorem in adulterio deprehenſam occidere?* Minimè, ob periculum manifeſtum damnationis occiſæ: accuſanda potiùs, & iudicis ſententia punienda.

102. *Num*

102. *Num Bulla Pij V. contra Clericos Sodomitas obliget in foro conſcientiæ?* Henriquez ſentit vſu non eſſe receptam probabiliter, nec in conſcientiæ foro obligare. Quod ſi vſu recepta ſit, Clericus fœminam in indebito ſubigens vaſi, non committit propriè Sodomiam; quia licet non ſeruet debitum vas, ſeruat tamen ſexum. Nec incurrit ex *Suario* pœnas Bullæ intra vas maſculi ſemen non immittens; quia delictum non eſt conſummatum. Nec ex *eodem* qui non niſi bis, aut ter in Sodomiam ſunt lapſi; quia Pontifex has pœnas Clericis exercentibus Sodomiam infligit. Nec (adhuc ex *Suario*) ante ſententiam iudicis declaratoriam pœnas Bullæ in foro conſcientiæ incurrunt; quia nulla lex pœnalis obligat homines, ad ſe prodendum. Colligo Clericum exercentem Sodomiam, ſi ſit contritus, etiam retento beneficio, officio, & dignitate, omnino eſſe abſoluendum.

EXAMEN IX.

De legibus in particulari circa materiam ſeptimi Mandati Decalogi de Furto.

CAPVT PRIMVM.

De graui Furti materia.

1. *Quid eſt Furtum?* Occulta ablatio rei alienæ domino rationabiliter inuito. *Rapina quid?* Eſt ablatio rei alienæ per violentiam.

2. *Quódnam peccatum Furtum, aut Rapina?* Mortale ex genere ſuo; fieri tamen veniale poſſunt ex paruitate materiæ, vel ratione indeliberationis, & quando dominus quoad ſubſtantiam rei acceptæ non eſt inuitus, ſed ſolùm quoad modum; v.g. quando pater ægrè fert rem, quæ auferτur à filio, non peti.

3. *Quænam quantitas eſt ſufficiens materia ad peccatum mortale furti?* Variè reſpondent Doctores. Alij enim quatuor iuliorum vel regalium ſummam grauem eſſe reſpectu omnium aſſerunt: alij aureum quid eſſe notabile affirmant reſpectu diuitum, reſpectu mediocrium medium aureum, reſpectu autem pauperum duorum regalium, imò minorem quantitatem reſpectu alicuius particularis ſufficere per acci-

dens ad grauem materiam. Profectò miſſis, his, aliiſque aſſignatis vltrò quantitatibus, non approbo determinatam hujuſmodi aſſignationem; quia pro Regnorum varietate varia eſt nummorum æſtimatio; vnde ex nummorum aſſignatione non poteſt generalis certa regula præſcribi. Vnde opinor illam quantitatem eſſe ſufficientem ad materiam grauem furti, quæ omnibus conſideratis, infert Domino graue damnum, aut notabili priuat vtilitate: habita quidem ratione perſonarum, in ordine ad quas metienda eſt grauitas, aut leuitas furti iuxta Regnorum conſuetudinem, ex qua creſcit aut minuitur nummorum æſtimatio. Addo illam quantitatem graue damnum inferre, aut notabili priuare vtilitate, quæ ſufficit ad congruam ſuſtentationem eius cui damnum infertur iuxta ſtatus ſui qualitatem. v. gr. Diues aureo indiget ad honeſtum victum; Aureus eſt reſpectu illius grauis materia. Eget mediocris medio aureo; Medius aureus eſt materia notabilis. Quod ſi duobus, vel tribus, vel quatuor, vel vno regali indigeret, hæc eſſet adæquata ad mortale materia. Si verò per accidens quis tam pauper dimidio regali ſolummodo ad congruum victum indigeat: hæc minima quantitas erit ſufficiens materia ad grauitatem furti. Hinc colligo circa Principes etiam ſeruandam proportionem non conſiderato quantitatis exceſſu, ſed decentiæ mediocritate: ſufficientibus quidem tribus aureis ad Principis menſam; quia ſolius regiæ perſonæ habenda ratio, non familiæ, cuius ſuſtentationi copia ingens impenditur.

Capvt II.

De Furtis minutis.

4. M*inutis Furtis quis notabilem quantitatem ſurripuit, quonam ſe crimine illigauit?* Si ex intentione procedendi ſurripuit, in ſtatu mortali eſt: ſi ex occaſione ſine intentione alterius materiæ caſualiter parua furta committit, non peccat mortaliter, ſi per magna interualla id accidat, vnde non recordetur facilè furtorum prælapſorum. In praxi quidem ſecuriùs, cùm ad notabilem quantitatem peruenit, ſi aduertat ita rem ſe habere, peccare mortaliter. Quod ſi non aduertit quando modica quæque ſurripuit, ſolùm venialiter deliquit, licet ad magnam quantitatem

furta

furta minuta accreſcerent : at ad huiuſmodi quantitatem perueniens, tenetur aduertens totum reſtituere, aut illud ſanè, quo ex quantitate illa excluſo leuem relinquit quantitatem.

5. *Furatur quis minimum animo furandi maius, ſed non furatus eſt: deliquio lethaliter*; Ita planè; quia eiuſdem malitiæ eſt, velle ſurripere, quàm actu exequi.

6. *Quid quando à pluribus aliquid aufero?* Maior quantitas requiritur ad graue furtum, quàm cum ab eodem. Imò quando paulatim ab eodem ſubtrahitur, quàm cum ſimul; & quando tempore longo, quàm cum eodem, vel breui; quia minus quidem infert nocumentum ſic auferens: cum ratio maioris aut minoris damni ſit ſpectanda, ad grauem, aut leuem iniuriam.

7. *Multi ſimul furantur grauem quantitatem, at ſinguli modicum quid ſurripuere: delinquunt ne grauiter?* Si communi conſilio furati ſunt, grauiter peccant; quia per modum vnius aggreſſi ſunt: at ſi quiſque de aliis neſciat, non peccant mortaliter, nec tenentur ad reſtitutionem ſub mortali, ſed ſub veniali.

8. *Non quidem illi communi conſilio ſurripuere, ſed tamen ſcit vnuſquiſque de alijs damnum inferentibus: delinquunt ne grauiter modica ſurripiendo?* Mortaliter peccant, & tenentur ſuam partem tantùm reſtituere; quia non cooperati ſunt illorum acceptioni. At qui fuerunt cooperati ſurripientes communi conſenſu, in integrum debent reſtituere, ſi alij non reſtituunt portionem ſuam.

CAPVT III.

De filio, & vxore, & alijs furantibus.

9. *SVrripere ne poſſum rem meam, quæ iniuſto titulo apud alium eſt?* Delinquis quidem ſi aliter recuperare poſſis; ſed tamen ad reſtitutionem non teneris; quia tua eſt.

10. *Licet ne in graui neceſſitate aliquid ſurripere?* Minimè; quia in huiuſmodi neceſſitate res eſt aliena, cùm ſola extrema rem faciat communem.

11. *Principis ſum creditor, qui ab eo ſolutionem non poſſum obtinere: poſſum ne vectigalia in compenſationem defraudare?* Potes: valétque huiuſmodi doctrina etiam in cenſibus, decimis, & aliis iuribus alteri elocatis.

12. *Filius grauem ſummam accepit ex bonis, quorum pater habet dominium, vel vſumfructum: deliquit ne grauiter?* Maximè, ſi pater non ſolùm quoad modum, vt dixi, ſed etiam quoad ſubſtantiam videtur inuitus. De reſtitutione alibi.

13. *Quid ſi vxor grauem quantitatem accipiat ex bonis mariti, vel ex bonis quorum maritus habet adminiſtrationem, & vſumfructum?* Peccat mortaliter, cum onere reſtitutionis, ſi id præſtet ſine expreſſo, aut præſumpto mariti conſenſu, aut conditione. Poteſt tamen inuito viro capere, aut donare, bona paraphernalia, illáque pro libito diſpendere; quia ſunt illius propria quoad dominium. Poteſt etiam ludere, & pecuniam accipere ad ludum, dandúmque pauperibus intra limitem, & decentiam ſtatus; neque peccat accipiendo aliquid, quod maritus rogatus facilè concederet. Poteſt item, etiam inuito viro, pro neceſſariis ſibi, & familiæ accipere, ſcilicet pro veſte, cibo, medicamentis, & vt ſubueniat patri, matri, vel filiis ex priori matrimonio ſuſceptis, ſi ſint in egeſtate, & aliunde non habeat vnde illis queat ſubuenire.

14. *Seruus ne peccat mortaliter, quando in quantitate notabili à ſuo domino aufert?* Peccat, niſi fortè dominus ſit irrationabiliter inuitus: verbi gratia, ſi neceſſaria non ſuppeditet: tunc enim ſeruus habet ius ſibi ſuccurrendi, ita iure naturæ diſtante.

15. *Rem grauis quantitatis inueni: num poſſum licitè retinere?* Si poſt factam inquiſitionem, verus dominus non reperitur, licet perfectum eſſet pio operi conſecrare, tamen potes tua fortuna frui, etiamſi diuitiis affluas, niſi aliqua ſpeciali prohibitione impeditus eſſes.

16. *Eſt ne peccatum concupiſcere rem proximi?* Si concupiſcis proximi diuitias, vt auferas, grauiter, aut leuiter delinquis iuxta materiæ quantitatem; at ſi ſolummodo deſideras ſimiles diuitias poſſidere ad bonum finem, nec leui delicto macularis. Decimum iam mandatum aperui.

CAPVT IV.

Praxis circa materiam de Furto ex Societatis IESV *Doctoribus.*

17. *CVm Furtum ſit, vt vidimus, iniuſta ablatio rei alienæ, domino inuito: quæſierim, an Captiuis ſit hoc præcepto interdictum, ſurripere ab infidelibus dominis pro iniuria captiuitatis compenſationem?* Poſſunt captiui Chriſticolæ ab infidelibus iniuſtè retenti à dominis particularibus abſque iniuſtitia detrahere congruam compenſationem pro captiuitatis iniuria, pro mercede ſeruitutis, pro lucro ceſſante, & damno emergente in ſuis negotiationibus, & bonis ob abſentiam à patria, & pro ſufficientia redemptionis. *An poſſunt alijs quacumque voluerint ſurripere?* Non ſolum à dominis, ſed & à cunctis poſſunt Turcarum mancipia ſurripere quicumque voluerint, ex tacito ſuorum Principum Chriſtianorum conſenſu. *Molina de iuſt. tom.1. tract.2. d.37. num.1.* non ſolum id de mancipiis, ſed & de omnibus Chriſtianis aſſeruit. Addit *Sanchez opuſc. tom.1. lib.2. cap.4. dub.5. n.38.* poſſe Chriſtianos vectigalia à Turcis impoſita fraudare. Horum ratio eſt, quia Turcæ ſunt hoſtes publici, & bona Chriſtianorum tyrannicè poſſident. Vnde Principes Chriſtiani ius habent bellum eis indicendi, eoſque iure belli bonis eos ſpoliandi. Præſumitur autem Principis conſenſus, vt ſurreptione bonorum, viris inimicorum imminuantur. *Quid ſi ſcandalum ſequeretur, aut aliorum Chriſtianorum damnum, vt deberet interuenire mendacium, conſcientia erronea, aut fidelitatis fractio?* Chriſtiani furantes Turcarum bona peccarent. At ſi haberent fœdus, vel aliquod ſaluum conductum, ad reſtitutionem tenerentur; quia nullo pacto præſumi poteſt Principis conſenſus. Porrò in aliis caſibus *Petrus Hurtado*, & alij eos à reſtitutionis obligatione excuſant; quia reſtituendo vires hoſtium Eccleſiæ augerent; & quia conſenſus Principis Chriſtiani præſumitur quoad ſubſtantiam, ſi non quoad modum.

§. 1. De furtis captiuorum Chriſticolarum. *Molin.* *Sanch.* *Hurt.*

18. *Conſtat paruitatem materiæ excuſare à lethali piaculo: excuſat ne in furto reliquiarum?* Si quantitas reliquiæ magna ſit, & non Diui egregij, ſi parua, aut non magnæ apud dominum æſtimationis, materię paruitas excuſat. Nam, *Pal. tom.1. tract.8. d.1. p.6. n.19.* auctore, reliquiæ non tam ex quantitate, quàm ex dignitate, & æſtimatione penſandæ ſunt.

§. 2. De reliquiarum furtis. *Pal.*

19. *Accipit quis ab Eccleſia de licentia Epiſcopi reliquias excuſatur ne à furto ſacrilego?* Minimè; quia Epiſcopus, aut Præpoſitus non habent reliquiarum dominium. *Sanchez in ſum.tom.1.lib.2.cap.43.num.23.*

Sanch.

§. 3. *De graui quātitate furti.*

20. *Circa quantitatem ſufficientem ad graue furtum placita Doctorum exprime.* Nauarrus aſſeruerat dimidium regalem, Salonius vnum argenteum, Medina duos, Vega quatuor, aut quinque. Marchantius victum vnius diei eius perſonæ, à qua quis furatur, Rodriguez duos aureos, Bañes maiorem quantitatem. Bonacina diſtinguit quatuor genera perſonarum. Primum illuſtrium & ſplendide viuentium: ſecundum communium, & viuentium ex redditibus: tertium mechanicorum & labore degentium: quartum mendicantium. Reſpectu primi generis perſonarum ait quantitatem grauem eſſe nummum aureum. Reſpectu generis ſecundi quatuor regales plùs minúſve. Reſpectu tertij duos. Reſpectu quarti vnum. At ex noſtris *Valen 1. tom.3. d.5.q.10. part.16.* tres dragmas grauem materiam aſſeruit. *Molina de iuſt.tom.3.d.685.* quantum ſatis eſt ad conducendam operam foſſoris terræ vnius diei, circa ordinarios. Alij aliter. Nos autem vt à difficultatibus opinionum, aut nimium rigidarum, aut nimium laxarum expediremur, aliam viam faciliorem inire curauimus, quam *num.3.* expreſſimus.

Valent. Molin.

21. *Sufficit ne quantitas aſſignata ad graue furtum filiorum familias, aut Religioſorum?* Plus in his requiritur ad furtum mortale. Sotus in Religioſis requirit duorum aureorum quantitatem. Ledeſma aſſerit non ſufficere octo regales. *Sanchez ſumm.tom.2.lib.7.cap.20.num.3. & 6.* quatuor ſaltem argenteos requiri docet, amplius autem in comeſtibilibus.

Sanch.

§. 4. *De furtis minimis.*

22. *An multa furta parua ad vnum mortale coaleſcant?* Ita planè. v.gr. quis paulatim modica ſurripit; & in vltimo furto complente materiam peccati mortalis, recordatur præteritorum: peccat mortaliter, & ad reſtitutionem tenetur? quia incipit eſſe alienæ rei in notabili quantitate inuito domino retentor. *Quid ſi furans vltimum obolum, haberet animum ſtatim illum reſtituendi?* Non delinqueret mortaliter; quia illa modica retentio non eſſet notabilis iniuria. *Granadus 1. 2. cent.6.tract.2.d.2. ſect.3.n.51.*

Granad.

23. *An qui vltimum obulum abripuit, & fit ideo grauis furti reus: teneatur totam quantitatem, quæ ex minutis illis furtis coaluit, reſtituere?* Non ad totam quantitatem tenetur ſub mortali, ſed ad illam qua ablata, furtum graue non remaneret.

24. Ex

24. *Ex aliquo ne capite probabile eſt, minuta furta nunquam ad conſtituendum mortale piaculum coaleſcere?* Porrò *Emanuel Saa v. Furtum, num.8.* aſſerit, & ab onere reſtitutionis liberat, ſi non procedant ab eadem voluntate continuata; ſic enim multa venialia furta vnum mortale non conſtituent. Veriorem autem reputo ſententiam oppoſitam hac cum limitatione, tunc ſcilicet modica furta coaleſcere in vnum, quando fiunt in eodem genere negotij, & animo diteſcendi, vt contingit in vendentibus oleum, vinum, & ſimilia: & quando non fit magnum à furto in furtum interuallum. *Quantum interuallum debet eſſe, vt furta hæc non coaleſcant?* Reſpondet *Sanchez ſum.tom.2.lib.7.cap.21.n.10.* Vnius anni. At *Filliucius* veroſimilius, Vnius menſis vel dimidij Addit *Sanchez num.17.* maiorem quantitatem requiri ad mortale in furtis minimis, quàm in aliis: & eo maiorem, quo plures ſint domini, quia tunc minus inuiti. Saa. Sanch. Filliuc. Sanch.

25. *Coaleſcunt ne furta minuta famulorum de rebus comeſtibilibus, quæ claudi non ſolent?* Minimè, ſi non illa vendenda, ſed comedenda abripiant. *Leſſius lib 2. cap. 12. dub. 8.n.48.* Leſſ.

26. *An qui peccauit mortaliter in multis modicis, ſemper peccet mortaliter, noua modica ſubripiendo?* Aſſerit *Sanchez num.7.* quia renouat implicitè retinendi rem alienam notabili in materia voluntatem. Abnegat *Filliucius numer. 246.* quia huiuſmodi furta notabilem quantitatem non conſummant, ſed conſummatum augent; donec alia ſumma notabilis accreſcat, in qua nouum erit mortale piaculum. Sanch. Filliuc.

27. *Ad furanda multa modica, quæ grauem conſtituere quantitatem plures conuenere: an vnuſquiſque grauiter deliquit?* Ita; quia cum non ſit maior ratio in vno, quàm in alio, totum damnum ſingulis imputatur. *Quid, ſi vnuſquiſque ſeorſim modicum acciperet ab eodem ſciat alios idem gerentes, non tamen illos iuuat, adhortatur?* *Vaſquez 1.2.tom.2.d.146. cap.2.num.5.* docet mortaliter delinquere. *Sanchez* autem *num.22.* non delinquere affirmat; quia non eſt reus mortalis ratione ſui furti modici, nec ratione alieni, ad quod non concurrit, & præter intentionem ipſius eſt, quod ſuum cum aliis iugatur. Vaſq. Sanch.

28. *Modicum quis furatur ab Antonio, à quo alij notabilem quantitatem ſurripuerant: peccat ne grauiter?* Minimè; quia non eſt cauſa notabilis damni iam illati, ob furtum illud paruum. Sic *Vaſquez n.6.* Vaſq.

29. *Dixiſti*

§.5. *De furto rari. variјs.* Leſſius. 29. *Dixiſti in graui neceſſitate non licere aliena occultè furari. Num probabilis contraria ſententia?* Ex doctrina *Leſſij* probabilem exiſtimo: quia ſicut diues in graui neceſſitate tenetur dare ita pauper poteſt accipere abſque iniuria: neque diues in hoc caſu poteſt eſſe rationabiliter inuitus circa ſubſtantiam rei acceptæ: ſed tantùm poteſt ei modus diſplicere.

Fagund. 30. *Num furtum rei non ſacræ in loco ſacro ſit ſacrilegium?* Affirmo ex *Fagundez* non eſſe, niſi ſit ibi depoſita quaſi ſub iure & poteſtate Eccleſiæ; quia res illa non ſacra eſt in Eccleſia quaſi per accidens: ergo ipſi Eccleſiæ ſpecialis non irrogatur iniuria.

Laym. 31. *Filius mercatoris, patris bona adminiſtrat, & poteſt à patre ſalarium exigere quantum alicui extraneo deberet: ſi illud non poſſet à patre petitum impetrare, poteſt ne clam accipere?* Poteſt quidem ad iuſtam æſtimationem laboris, & induſtriæ ſuæ, computatis tamen in dicta æſtimatione expenſis, quas pater in ipſo efficit alendo. *Laymanus* ita.

Sanch. 32. *Comedi apud furem bona fide cibos furtiuos: num deliqui?* Minimè; attamen *Sanchez* affirmat teneri te reſtituere Domino id, in quo factus es ditior. Ego autem tanti viri venia aſſero non teneri ad huiuſmodi compenſationem niſi quando mala fide comediſſes. Imò ſi furti conſors non fuiſti, comedens ex furtiuis ſolùm videris lædere furem, qui gratis dat tibi quod ipſe ſurripiens reſtituere tenetur: vnde probabile exiſtimo non teneri te ad reſtitutionem, licet mala fide comediſſes.

Sanch. 33. *Sartores magiſtri aſſolent vendere fragmenta, quæ ſuperſunt ex veſtibus: an liceat emere?* Ex *Sanchez* affirmatiuè reſpondeo, quando exiſtimes illa ideo eos iuſtè retinere, quia aliàs non poſſunt plenam mercedem impetrare. A famulis autem ſartorum emere non licet; quia reſpectu illorum haud poteſt huiuſmodi coniectura fieri.

Laym. 34. *Quis decreuerat iniuſtum damnum alteri inferre: ego equidem meo hortatu eum confirmaui, fuique cauſa, vt citiùs, & expeditius damnum inferret. Furi item furandi gratia aſcendenti ſcalam tenui, quam etſi non tenerem, tamen ille aſcenderet. Latronem denique rem furtiuam aſportantem adiuui, quam tamen ſine mea ope auferret: Rogo num in his caſibus deliqui, teneárque ad reſtitutionem?* Reſpondeo ex *Laymano* te deliquiſſe quidem, ſed ad reſtitutionem non teneri; quia non es cauſa furti, ſed tantùm modi, aut circunſtantiæ. *Quid ſi hortatu meo, aut ſecuritate, aut auxilio maius damnum infer-*

retur

retur à fure? De exceſſu tantùm tenereris. Plura in materia de reſtitut. Tract.4.

EXAMEN X.

De Legibus in particulari, circa materiam octaui Mandati Decalogi de falſo teſtimonio non dicendo.

Capvt Primvm.

De Iudicio temerario.

1. C*Ontra octauum Decalogi præceptum: Non falſum teſtimonium dices, delinquitur aut iudicio, aut mendacio, aut contumelia, aut detractione, aut ſuſurratione. Quid igitur eſt Iudicium temerarium?* Firmus aſſenſus de aliqua re mala ex leuibus iudiciis. *Quódnam peccatum eſt?* Mortale ex ſuo genere, & contra iuſtitiam: at ſi internum tantùm ſit, non obligat ad reſtitutionem; ex leuitate materiæ veniale eſt.

2. *Vt ſit peccatum mortale, quænam in iudicio concurrere debent?* Tria equidem. Primò, debet formari ſine indiciis ſufficientibus. Secundò, debet ex plena deliberatione efferri. Tertiò, certò,& ſine vlla formidine. Quæ quidem omnia rarò concurrunt in temerè iudicantibus;plerumque enim iudicant cum formidine de oppoſito; nullum autem iudicium citra certitudinem eſt peccatum mortale.

3. *Quid igitur de ſuſpicione temeraria dicendum?* Non eſt ex ſuo genere peccatum mortale,præſertim ſi contingat ex quodam intellectus errore:ſicut neque opinio temeraria.

4. *Quænam res poſſunt fundamentum iudicandi exhibere?* Dubia de rebus æſtimanda momentis ſuis: de perſonis interpretanda in meliorem partem. In dubio non teneris interpretari in meliorem partem poſitiuè & ſpeculatiuè, ſed bene negatiuè & practicè. Ex charitate in dubio quiſque iudicandus probus. Si ferendum iudicium ſit, dubia in meliorem partem interpretanda. Ad cautelam, & ex ſuppoſitione dubia interpretari poſſunt in deteriorem partem, & Superiores ob indicia dubia ſubditos obiurgare poſſunt. Multa

iudicia

iudicia poſſunt eſſe falſa,& non temeraria: v.g. ſi iuuenis laſciuus cum fœmina clam loquatur de re quidem indifferenti: qui videt illum ſibi iam cognitum impudentem, non temerè de crimine iudicabit. Sicut aliqua iudicia aſſolent eſſe vera, ſed tamen temeraria: v. gr. ſi bonæ famæ vir cum fœmina bonæ etiam famæ de re turpi loquatur in publico: qui iudicauerit nequitiam; verè equidem, ſed temerariè iudicium profert; quia nullum adeſt firmum fundamentum.

Capvt II.

De Mendacio, & ſecreti reuelatione.

§. 1. *Mendacium.*

5. *Qvidnam Mendacium?* Falſum verbum cum intentione fallendi.

6. *Quotuplex Mendacij diuiſio?* Duplex quidem. Prima, ratione vitij oppoſiti veritati, in iactantiam, & ironiam. Secunda, ratione culpæ grauioris, vel leuioris, in perniicioſum, iocoſum, & officioſum.

7. *Num omne mendacium peccatum ſit?* Ita planè & ex ſuo genere malum; poteſt autem & venialis, & mortalis eſſe mendacij culpa iuxta eius grauitatem aut leuitatem.

8. *Quónam peccatum eſt in doctrina Christiana mentiri?* Ex ſuo genere mortale: vt etiam mentiri in doctrinis naturalibus, ſi pertineant ad praxim virtutis, & vitij, quamuis omne ſcandalum excludatur, & contemptus.

9. *Num mortale ſit crimen leuiter mentiri in iudicio, aut in Confeſſione?* Minimè, quia leuis iudicij iniuria, & leuis Confeſſionis irreuerentia eſt.

10. *Recepi centum ab alio, ſolui, ſed probare non poſſum: num negare poſſum in iudicio non accepiſſe?* Potes quidem cum reſtrictione mentali: *quæ nunc debes.* Sicut petenti centum, cum tantùm debeantur quinquaginta, reſpondere potes, non debere.

11. *Num veritatem aliquando celare licet?* Licet equidem. Interrogatus teſtis, pro tempore poteſt vti æquiuocatione, ſi reuera illo tempore reus factus non ſit, quando non debet iuxta mentem iudicis reſpondere. Interrogatus an habeas pecuniam, ſi petatur cum iniuria, negare potes, aut ſi adſit rationabilis cauſa id faciendi. Pernicioſum igitur mendacium graue aut leue eſt iuxta materiam, iocoſum & officioſum veniale plerumque.

12. *Quid*

12. *Quid de ſecreti iniuſta reuelatione?* Seruare alienum ſecretum, fidelitatis eſt: at ſeruare ſecretum, ad quod quis obligatur ex officio, eſt iuſtitiæ; ſecretum de propria re, charitatis eſt, & continentiæ. §. 2. *Secreti reuelatio.*

13. *Quódnam peccatum eſt ſecreti reuelatio?* Prodere ſecretum parui momenti, veniale eſt, magni momenti, vt peccatum graue, quando infamandus patrator, graue crimen erit. Detegere vni graui viro graue ſecretum criminis v.g. quando ſcio illum ſeruaturum, nec grauiter apud ipſum famam vulnerandam, graue peccatum non erit iuxta plures Doctores. Ego ſecretum graue reuelari poſſe vni concedo ſine mortali, modò alterius peccatum non ſit? neſcio enim quonam modo poſſit crimen fœdum alterius tam prudenti viro reuelari ita vt fama bona patratoris delicti non vulneretur?

14. *Quid de ſecreto ad Rempublicam pertinente?* Si cedat in damnum Reipublicæ, manifeſtandum eſt: ſi autem reuelatio in eiuſdem damnum cedat, celandum eſt, etiam ſi grauia tormenta, & mortem ipſam quis eſſet ſubiturus.

Capvt III.

De Contumelia, Detractione, Suſurratione, & alijs peccatis oris.

15. Qvid eſt Contumelia? Iniuſta honoris ablatio facta in præſentia patientis illam. Conſiſtit in verbis & factis; à conuicio, & improperio materialiter tantùm differt. De ratione autem eius eſt, vt dicatur aliquid in detrimentum honoris alterius ea intentione, vt is id intelligat; quod fieri poteſt etiam in abſentia eius, dicendo defectum aliis ea intentione, vt ad illum deferatur. §. 3. *Contumelia.*

16. *Quódnam peccatum eſt contumelia?* Contumelia formalis ex ſuo genere mortale crimen eſt; non materialis, & quando fieret animo corripiendi tantùm, nullum peccatum eſt; ſi fiat ioco, & ex animi leuitate quadam, veniale eſt: aliquando fateor eſſe poſſe mortale, vt cum honor notabiliter, me aduertente, aut dubitante, læderetur.

17. *Quid de libellos famoſos conficientibus?* Mortaliter peccant, non ſunt tamen iure communi excommunicati; ſed excommunicandi, ſi ſint Eccleſiaſtici. Qui eos reperiunt, ad reſcindendum tenentur. Qui confecit, non tenetur ſe

prodere, ſi ſit occultus; in aliquo caſu poteſt per accidens obligari.

§. 2. *Detractio.*

18. *Num repelli poteſt contumelia?* In animi præparatione contumelia ferenda patienter eſt: re autem ipſa non ſemper tenemur, ſed in quibuſdam caſibus repelli poteſt.

19. *Detractio quidnam eſt?* Alienæ famæ iniuſta occulta violatio. Pluribus modis fieri poteſt tam directè, quàm indirectè.

20. *Quàm graue detractionis peccatum?* Ex ſuo genere formalis detractio mortale crimen eſt, materialis non ſemper eſt mortale peccatum, ſed venialis aliquando. Qui refert audita poteſt aliquando formalis detractor eſſe, ſæpè tamen non eſt, vt, v. g. cum probabiliter iudicat nullam inde infamiam orituram.

21. *An naturales defectus ſint detractionis naturalis materia?* Regulariter non ſunt, imò nec natalium, præcipuè cum in vulgi ore communiter verſantur hi, illi autem non pertineant ad famam.

22. *Publicum crimen vno in loco in alio quis diffamat: num delinquit contra iuſtitiam?* Minimè, nec contra charitatem quidem, ſi fama facilè eum in locum crimen huiuſmodi perlatura erat. *Quid ſi crimen olim publicum, hodie occultum ſit?* Id diffamare contra charitatem eſt ſolùm, niſi propterea diffamatus contemptui inibi haberetur; tunc enim etiam eſſet contra iuſtitiam.

23. *An ſit mortale diffamatum iam de vno, rurſus de alio diffamare?* Si crimina ſint ſimilia, non eſt mortale, ſecus ſi diſſimilia ſint vnde accreſcat grauiter infamia.

24. *Licitum ne hypocritas diffamare?* Si quærentes ſibi fictis virtutibus famam nulli noceant, non licet; eſſet enim contra iuſtitiam. Profectò probabile eſſe fateor licitum eſſe diffamare eos, quando fama quæſita ſit ex intellectualibus virtutibus, vel naturalibus; non tamen moralibus.

25. *Num historici vt ſeriem historicæ veritatis attexant, poſſunt crimina prodere?* Publica quidem poſſunt, & etiam ſecreta, ſi infamatoria non ſint, ſi infamatoria & non omnino ſecreta etiam poſſunt: ſecus ſi omnino ſecreta; quia patrator criminis ſecreti ius habet ad famæ tuitionem.

26. *Licet ne mihi in aliquo caſu me ipſum infamare.* Non eſt id ex genere ſuo mortale, quia ex circunſtantiis licitum eſſe poteſt. Ad vitandam mortem potes te infamare; ad vitanda autem leuia tormenta infamare te cum periculo mortis mortale peccatum eſt: ſecus ſi grauia tormenta ſint. Ad ami-

cum

cum eripiendum à morte poteſt ſe ipſum quis infamare, ſi iuridicè non procedatur, ſecus ſi iuridicè. *Num qui vi tormentorum faſſus eſt falſum crimen, ſeſe retractare teneatur?* Minimè, ſi denuò tormenta metuat.

27. *Audio mortalem detractionem: delinquo ne grauiter?* Mortaliter delinquis contra iuſtitiam, ſi ita audias, vt inducas, vel animes detrahentem; ſi autem non impedis, cum commodè poſſis, nec tamen animes, aut inducas peccas contra charitatem; ſi denique ſolùm delectaris detractoris eloquentia, vel curioſitate, aliena facta dignoſcendi, non tamen optes, vt detrahat, venialiter tantùm delinquis; quia nullo modo cauſa aut adiutor exiſtis huiuſmodi detractionis.

28. *Detrahit ſubditus coram Prælato: num ille debeat impedire?* Superior, ſcilicet Epiſcopus, Superiores regularium Principes, &c. non impedientes ſubditum detrahentem, peccant contra iuſtitiam; quia cauſa ſunt illius, cum facilè poſſint impedire.

29. *Poſſum ne aliorum reuelare crimina ad tormenta vitanda?* Falsò infamare alium non licet: verum crimen licet aperire ſi tantummodo infamiæ incommodum impendeat, modò non ſit ſacramentaliter cognitum. Scio laudabile eſſe minimè reuelare, ſed tamen non peccabit qui tormentorum victus reuelat.

30. *Poteſt ne reuelari alterius occultum crimen ad impediendum proximi damnum?* Poteſt, ſi damnum proximo impendeat; ſecus ſi non impendeat, vel nil iuuat ad damnum impediendum.

31. *Licet ne infamare defunctum?* Minimè, præcipuè cum quando eius cum fama etiam fama viuentium coniuncta eſſet.

32. *Quid eſt Suſurratio?* Occulta oblocutio contra proximum, qua diſſolui poſſit amicitia, & diſcordia inter amicos exoriri. Porrò formalis ſuſurratio ex genere ſuo peccatum graue eſt; materialis minimè ex genere. *Excludere aliquem ab amicitia Principis quodnam crimen?* Si illicitis modis excludatur, mortale eſt; ſi tantùm naturales illius defectus, vel alij publici morales narrentur, etiam peccatum eſt, niſi ex illius excluſione aliquod magnum bonum ſequeretur. §. 3. *Suſurratio.*

33. *Quodnam eſt Irriſio?* Actio, qua proximus rubore ſuffunditur, & bono ſerenitatis priuatur. Præciſo contemptu, veniale ex genere ſuo peccatum eſt: ex circunſtantia fieri mortale poteſt, & aliquando nullum. *Irriſio.*

Capvt IV.

Praxis circa materiam de falſo teſtimonio dicendi ex Societatis Iesv *Doctoribus.*

§.1. *De iudicio temerario.* Tann. Valent. 34. Eſt facilè iudicare, ſed difficile quis iudicando peccati lethalis reus erit: quandónam mortale erit iudicium? Ex *Tannero 2.2.d.4. q.3.dub.2. num. 39. & Valentia tom.3.d.5.q.4. p.3.* In re graui debes proximum iudicare, ſine indiciis ſufficientibus, deliberatè, & aſſeueranter ſine vlla formidine. Rarò dixi contingere, hæc omnia concurrere, & ideo iudicium rarò erit lethale.

Leſſ. 35. *Excuſat materiæ paruitas: ergo iudicans proximum in re leuis momenti, venialiter delinquet: Rogo, an leue iudicium temerarium, quod aliquis ſit filius Iudæi, aut ſpurius. Leſſius* aſſerit *lib.2. cap. 29. dub.2. num.* 14. quia huiuſmodi qualitates ſunt merè naturales. Alij autem probabiliter abnegant; quia hæ merè naturales qualitates apud nos obiiciuntur infames.

36. *Neceſſarium ne, in Confeſſione perſonæ, vel mali iudicati diuerſitatem exprimere?* Non, quia moraliter omnia vni iuſtitiæ commutatiuæ in ſpecie infima aduerſantur.

§.2. *De ſuſpicione.* Filliuc. 37. *Quis ex leuibus indicijs temerè & voluntariè malum de proximo ſuſpicatur: peccátne mortaliter?* Aſſerunt aliqui, ſi res ſit grauis, & honeſta perſona. Contrarium aſſero cum *Filliucio*; quia nullum indicium citra certitudinem eſſe mortale, docet Doctor Angelicus.

38. *Suſpicio in quo differt ab opinione?* Cum ſuſpicio ſit aſſenſus circa vnam contradictionis partem cum incertitudine, & partis alterius magna formidine; differt ab opinione, quia hæc in partem diſcriminatim fertur vtramque.

§.3. *De detractione.* Leſſ. 39. *Scio detractionem ex ſuo genere peccatum mortale, ex leuitate materiæ veniale fieri: v.gr. ſi vitia proximi leuia, ſeu naturalia proferantur: Rogo, quid, ſi leuis imperfectio de tali perſona narraretur, vt putaretur grauis?* Aſſerit *Leſſius lib.2. cap.11.diſq.3.num.11.* docet lethale crimen; quia plus talis viri fama ex leui eo piaculo deturpatur, quam vulgaris ex grauiori. Porrò naturales animi, aut corporis narrare defectus, mortale non eſt. v.gr. aliquem eſſe natum ex adulterio, niſi ex hoc proximus in auditorum mente valde contemptibilis obiiciatur. Nec in genere profari, aliquem eſſe ſuperbum,

bum, auarum, &c. quia hæc verba per ſe non ſonant grauia crimina, ſed naturalem inclinationem.

40. Audiui, Petrum adulterio infectum, narro, quæ audiui aſſerens me nihil certò ſcire, ſed audita referre: rogo, an ſit peccatum mortale? Aſſerit *Azorius part. 3. lib. 13. c. 6.* quia eius cauſa apud auditores proximi culpa reuelatur, & creditur; facilius enim malis narratis fidem, quàm viſis bonis præſtas. Porrò *Tannerus 2. 2. diſq. 4. quæſt. 8. dub. 7. num. 139.* docet narrantem ſimpliciter ſine additione, aut confirmatione proximi crimen, lethaliter non delinquere; quia ſi diffamatio proximi credatur, non tam erit dicentis, quàm audientis, qui non debuit ex ſimplicis relationis leuitate credere. Azor. Tanner.

41. *Aperit quis ſecretum crimen proximi vni, vel duobus prudentibus, quos ſcit minimè id vulgaturos: delinquit ne mortaliter?* Negatiuè reſpondet *Tannerus 2. 2. diſq. 4. quæſt. 8. dub. 7. num. 138.* quia ſicut quis non acquirit famam, vno dicente: ita nec infamiam, ſi vni aut alteri crimen aperiatur. Tanner.

42. *Peccat ne vir ille prudens, cui crimen illud narratur, audiendo?* Dum eſt ſolus, non delinquit mortaliter. Nec etiam ſi cum multis adſit, & audiat communiter, ſi non tenetur ex officio narrantem reprimere. *Tannerus n. 151.* Tanner.

43. *Peccat ne mortaliter Petrus narrans Ioannis graue crimen notorium, eo in loco vbi neſcitur?* Affirmatiuè reſpondent mei Doctores; quia ſibi id fieri quiſque ægerrimè ferret. *Leſſius lib. 2. cap. 11. dub. 13. num. 68.* limitat, niſi Ioanni parum eſſet, ſe alibi infamari; vel crimen, de quo punitus fuit, ſit ita enorme, vt ad exemplum expediat vbique aperiri. Abſolutè exiſtimat *Fagundez Decal. part. 2. lib. 5. cap. 3. num. 14.* ſic detrahentes nec contra iuſtitiam, nec contra charitatem delinquere: ſiue crimen in loco, in quem eius fama facilè, ſiue difficilè, ſiue nunquam eſſet peruentura, detegatur. Leſſ. Fagund.

44. *Qui falſum crimen alicui impoſuit tenetur ſeſe retractare, affirmans falſum protuliſſe?* Ita planè, imò ſi detractor non eſt vir magnæ authoritatis, tenetur retractationem iuramento firmare. Addit *Molina de iuſt. tom. 5. d. 41.* ſi opus eſt teſtes adhibere. Molin.

45. *Crimen occultum quis manifeſtauit duobus v. b. gratia qui alijs quatuor manifeſtum fecere: neceſſarium ne detractori ſeſe coram ſex agnoſcentibus retractare?* Sufficit duos, quibus ipſe aperuerat, adire; quia poſterior infamia ... cedenter

 liter

taliter ſequuta eſt ex priori: & ex malitia audientium, qui
Tann. etiam apud ſuos auditores tenentur reſtituere: *Tannerus* 2.2.*d.*4. *quæſt.*6.*dub.*6. *num.*146. Porrò alij aſſerunt ſufficere ad reſtitutionem, quod de tali delicto non amplius loquatur apud eoſdem, & illum laudet, honorificè de eo, & cum eo loquendo. Si autem eſſet falſum delictum impoſitum, tunc neceſſaria, vt diximus, retractio.

46. *Non poteſt detractor famam reſtituere: tenetúrne pecunia compenſare?* Non; quia non bene pro toto fama ven-
Laym. ditur auro. *Laymanus lib.*3. *ſect.*5. *tractat.*3. *part.*2. *cap.*7. *num.*3.

47. *Petrus & Ioannes ſe inuicem informarunt: tenentúrne inuicem reſtituere?* Non niſi alter velit reſtituere, tunc enim
Turr. & alter tenebitur. Lege *Turrianum* 2.2. *tom.*1. *d.*53. *dub.*5. *num.*6.

§.4. *De mendacio.* 48. *Solummodo circa mendacium quæſierim, an omne admittat materiæ paruitatem?* In Confeſſione, aut iudicio aliqui non admittunt; quia cum ſit contra veritatem iudicij; in
Regin. quantumuis parua materia erit mortale Sequor. *Reginaldum tom.*2. *lib.*24. *cap.*2. *ſect.*4. *num.*44. aſſerentem mendacium poſſe leuitate niti, ſiue leuis materia mendacij ſit præcipua de qua iudicatur, ſiue circunſtantia: modo non vitiet abſolutionem, & iuramentum non accedat.

§.5. *De ſecreto.* 49. *Debet ne aliquis cum periculo vitæ ſecretum naturale ſeruare?* Debet planè, ſi bonum publicum ex eius ſeruatione dependeat; quia ſic naturalis ratio dictat. v.gr. miles ab hoſtibus captus ex metu mortis non poteſt id ſui exercitus aperire ſecretum, quod ad ipſius conducit conſeruationem. *Quid ſi ad bonum particulare attineat?* Qui ſine fraude illud calluit, poterit ad vitandum graue incommodum, ſecretum detegere; quia ſi non tenemur cuſtodire ſecretum in proximi
Fagund. malum vergens, multo minus damno proprio tenebimur. *Fagundez Decal. tom.*2. *lib.*8. *c.*6. *n.*11.

50. *Scis, literas alienas aperire, regulariter eſſe mortale, niſi iure belli, iuſtæ defenſionis cauſa contra inimicum inſidias præparantem, publici honoris ergo, aut regularis obſeruantiæ conſuetudine aperientur: Rogo autem erit ne mortale literas lace-
Laym. ratas & proiectas colligere, adaptare, legere?* Minimè *Laymano lib.*3. *ſect.*5. *tract.*3. *part.*1. *cap.*4. *num.*4. authore; quia præſumitur non magni momenti arcana continere, quod non igni datur abſumendum, ſed curioſitati obiicitur inſtaurandum. Monet autem Doctor, ſi aliquod ex huiuſmodi curioſitate ſecretum fuerit ſeruatum in alicuius cedens perniciem,

ſub

ſub grauis piaculi pœna à colligente epiſtolæ particulos cuſtodiendum.

§. 6. De falſi teſtimonio varia.

51. *Dixiſti ſuſpicionem plerunque peccatum veniale eſſe: rogo num ſine ſufficienti cauſa ſuſpicari de viro ſanctiſſimo rem grauiſſimam, v.g. hæreſim, aut adulterium mortale ſit?* Ita planè; quia tantæ perſonæ in criminis tanti ſuſpicione tanta irrogatur iniuria, quàm cuilibet, de quo temerè iudicatur. Ex *Valentia* doctrina. Valent.

52. *Iudico temerè de aliquo indeterminato, aut de aliquo determinato, quem non agnoſco, nec agniturus ſum: num lethaliter deliquam?* Non; quia in hoc caſu quaſi nulli grauis irrogatur iniuria. Ex *Fagundez.* Fagund.

53. *Quot ſunt detractionis modi?* Octo equidem, quatuor directi hoc carmine expreſſi:

Imponens, augens, manifeſtans, in mala vertens.

Et quatuor indirecti, hoc verſu exarati:

Qui negat, aut minuit, reticet, laudátque remiſsè.

54. *Aſſero in tali Collegio, vel tali in loco multos improbos adeſſe; vel vnum in Canonicis talis Eccleſiæ ſimoniam aut adulterium commiſiſſe, perſona quidem in particulari non manifeſtata: an deliquerim grauiter?* Minimè, cum nullus grauiter lædatur: modò dictione tua talis loci nimium non minuas exiſtimationem. Sic *Fagundez.* Fagund.

55. *An pœnitens peccato detractionis delinquat complicem in confeſſione manifeſtando?* Minimè quando aliter non poteſt peccati ſpeciem explicare, nec commoditate adeundi alium confeſſarium fruitur. Ex *Suario.* Suar.

56. *Falsò affirmo ad alterum ſcripſiſſe amatorias literas, aut hæreticum Crucifixi imaginem vulneraſſe: peccone grauiter contra iuſtitiam?* Minimè; (vti ait *Filliucius*) quia iam infamatum in illo genere peccati diffamo vlteriùs in re quæ habet cum illo connexionem. Filliuc.

57. *Scis iam libelli famoſi nomine intelligi ſignum, vel ſcripturam, quæ alicuius infamiam continet nondum antea publicam, vt publica fiat: rogo, num concurrens ad huiuſmodi libellos præbens auxilium, &c. grauiter delinquat?* Ita planè, & ad reſtitutionem quemadmodum confector tenetur, vti *Leſſius* Leſſ. aſſerit. Porrò ille etiam habetur libelli author, eiúſque pœnis ſubiacet, qui aliquod ſignum apponit, quod alium infamat: v. g. ſi quis cornua ad ianuam depingat, vel exponat ad iudicandum coniugis adulterium.

58. *Licitum affirmaſti aliquando ex rationabili cauſa peccata manifeſtare propria, & famam prodigere: requiro, an poſſit*

quis ſimiliter exponere crimina, ex quibus aliis redundet ſpecialis infamia: v.gr. ſe hæreticum eſſe, aut crimen læſæ Maieſtatis Palao. *commiſiſſe?* Maiorem ex Doctoribus cunctis præcipuè *Caſtro Palao* requiritur cauſam aſſero; quia iſta crimina in opprobrium poſterorum redundant. Similiter exiſtimo Religioſum delinquere contra iuſtitiam, ſe ipſum infamantem, quando illius dedecus in Religionem, vel Monaſterium redundat; quia fama particulari; totius Religionis eſt.

59. *Reuelauit quis crimen alterius iniuſtè coram ijs, quos ſciebat, vel dubitabat aliis reuelaturos: ad quidnam tenetur?* Apud omnes famam reſtituere; quia ſua detractione cenſe- Leſſ. tur apud omnes cauſa efficiens infamiæ; ſecus ſi reuelauit alicui, de cuius taciturnitate non dubitabat. Ex *Leſſio.*

60. *Narro amico meo iniuriam mihi ab alieno ſecretò illatam, non quidem animo detrahendi, ſed doloris mei leuandi gra-* Leſſ. *tia; delinquóne mortaliter?* Minimè; nam (vti *Leſſius* innuit) durum eſt acceptas iniurias ſilentio obruere.

61. *Dixiſti occultum crimen alienum ſine graui cauſa, vni aut alteri viro prudenti manifeſtare, quem ſcis non euulgaturum, non eſſe mortale, rogo, num ratio ſit ſufficiens, vt non delinquatur; hanc non eſſe notabilem famæ læſionem?* Scio id aliquos extra Societatem affirmare vt *Caietanus*, &c. Aſt ego Suar. eam non exiſtimo ſufficientem cauſam cum *Suario.* Vnde affirmo peccatum graue huiuſmodi delictum vni aut alteri manifeſtare, ſi fama ſit apud illos lædenda; quia ſi iudicare temerè aliquem graue peccatum eſt, ob famæ deturpationem iudicati apud eum, qui iudicat, quare non erit graue peccatum aliquem apud duos viros infamare? Igitur non erit peccatum graue, eo quod non ſit notabilis læſio famæ apud duos, ſed quia prudentes cùm ſint non grauiter apud illos delinquens deturpabitur: quod ſi lædenda ſit grauiter fama, nec apud vnum licebit alterius manifeſtare delictum.

62. *Detraxi verbis generalibus affirmans aliquem eſſe mendacem, grauiter ſcio me deliquiſſe, ſi perſona grauis erat, aut dignitate, aut miniſterio: num teneor famam reſtituere?* Scio alios generatim excuſare à reſtitutione omnem detractionem, quæ non eſt de peccatis mortalibus. Sed tamen ego aſſero teneri ad reſtitutionem, qui affirmauit grauem virum eſſe mendacem; quia licet mentiri mortale non ſit, deturpatur fama illius viri de quo id affirmas, ac ſi grauiter deliquiſſet: vnde teneris ad ſatisfactionem ſub mortali.

63. *Dixiſti non eſſe peccatum mortale in confeſſione reue-*

lar

are crimen proximi: v. gr. complicis, ſi non poſſet adiri alius confeſſarius, cui is eſſet ignotus: rogo num probabile ſit etiam peccatum non eſſe, licet adiri facile poſſit alius confeſſarius? Probabile eſſe affirmant graues Doctores exteri; quia ſi licitum eſt illud dicere vnire vni vel duobus extra confeſſionem, multo magis in confeſſione, cum abſit diuulgationis periculum. Ex *Suario.* Suar.

EXAMEN XI.

De Legibus in particulari, circa primum Eccleſiæ præceptum de audiendo Sacro.

CAPVT PRIMVM.

De Miſſæ Sacrificio.

1\. QVid eſt Sacrificium? Oblatio facta Deo per immutationem alicuius rei in ſignum legitimè inſtitutum diuinæ excellentiæ. Multiplex olim fuit & ſi materiam ſpectes, in animalia, fructus terræ, & libamina (quæ liquores quidam erant) diſtinguebatur; ſi formam, ſeu actionem offerentis, in holocauſtum, hoſtiam pro peccato, & pacificam partiebatur; ſi finem offerebatur tum pro venerando Deo, eiuſque excellentia proteſtanda, tum pro expiatione peccatorum, tum pro gratiarum actione, tum denique pro impetratione beneficij. Hinc Sacrificij Miſſæ perfectio dignoſcitur, quod & holocauſti rationem habet in diuinæ excellentiæ recognitionem, & actionis gratiarum in recognitionem paſſionis Chriſti, & impetratorij, cum per illud Chriſtus offeratur, cui noſtra ſpes omnis debet inniti.

2\. *A quonam Miſſæ Sacrificium inſtitutum?* Si ſermo ſit de ſubſtantia, à Chriſto Domino fuit inſtitutum, docente fide: ſi ratione cæremoniarum, & orationum, quæ adiunguntur, Eccleſiam habet inſtitutricem.

3\. *Quænam res Sacrificij huius?* Chriſtus eſt, qui ſub Sacramentalibus ſpeciebus offertur.

4\. *Quænam autem actio, in qua ratio Sacrificij ponitur?* Conſecratio eſt ad ſumptionem ordinata, ſic enim cibus & refectio fidelium.

5\. *Requiritur ne vtriuſque ſpeciei conſecratio?* Ita planè: ſic

enim myſtica mactatio eſt expreſsè corporis à ſanguine ſeparationem repræſentans.

6. *Differt ne Miſſa ab incruento Sacrificio, quod Chriſtus obtulit, & à Crucis cruento?* Profectò Miſſa Sacrificij illius oblatio eſt accidentaliter tantum differens ab incruento illo, quod in cœna Chriſtus obtulit, & à cruento Crucis; quod in actione quidem ſacrificandi diſtinctum, ſed in re oblata conuenit.

7. *Quinam offerens hoc Sacrificium?* Summus Sacerdos principaliter offerens Chriſtus eſt, non tantùm remotè, ob inſtitutionem, & virtutem in eius merito fundatam; ſed etiam proximè, quia Sacerdos quilibet in perſona Chriſti conficit, & cum omnibus actu concurrit repræſentando omnes & ſingulas oblationes Chriſti Deo in paſſionis ſuæ memoriam. Porrò Miniſter omnis Sacerdos eſt legitimè ordinatus: alij etiam fideles moraliter illi aliquo modo cooperantes, offerentes ſunt medio Sacerdote: & ſuo etiam modo tota militans Eccleſia.

8. *Pro queiſnam hoc ſacrificium offertur?* Perſonæ, pro quibus offertur, multæ ſunt. Primò ipſemet Sacerdos. Secundò alij fideles, qui offerunt. Tertiò alij omnes, pro quibus vel Sacerdos ipſe fructum ſatisfactionis, & impetrationis offert, vel alij offerentes applicant, vel quod ad ipſos pertinet ex opere operantis. Quartò ipſa Eccleſia militans ex fidelibus conſtans, in qua infantes quidem peccatores, & catechumeni fructus impetrationis capaces ſunt, energumeni etiam fructus ſatisfactionis: excipe excommunicatos, pro quibus publicam perſonam agendo non licet offerre, ſed tantum priuata oratione in *Memento*. Quintò etiam infideles, quibus tantùm prodeſt Miſſa, vt eſt impetratoria. Sextò defuncti in Purgatorio exiſtentes, quibus omnibus modis prodeſt. Septimò beati, pro quibus vt honorarium Sacrificium eſt, & impetratorium accidentalis, & extrinſecæ gloriæ, poteſt offerri. Nullo autem modo pro damnatis offerendum.

9. *Quoſnam Miſſa parit effectus?* Primò gratiam primam, & remiſſionem mortalium, non quidem ex opere operato, ſed per modum impetrationis, & mediatè bonum motum in nobis excitando, per quem gratiam inueniamus in auxilio opportuno, non ſemper efficaciter, ſed ſufficienter ex parte ſua, & infallibiliter, præſertim ſi pro ſe ipſo quis offerat. Secundò eadem ratione eiuſdem gratiæ præſtat augmentum. Tertiò venialia peccata remittit etiam ex opere operato, mouendo

mouendo Deum ad producendum remiſſionis effectum, vt probabiliter cum Filliucio aſſero. Quartò pœna peccatorum ſiue mortalium, ſiue venialium ex opere operato tollit, nec minus eaſdem per modum impetrationis remittit, cum ſpirituales vires impetret ad opera pœnitentiæ peragenda, quibus Deo ſatisfacimus. Quintò bona etiam temporalia per modum impetrationis confert.

10. *Queiſnam autem perſonis hi effectus tribuuntur?* Primò, miniſtris offerentibus. Secundò, aliis fidelibus cooperantibus ad Sacrificium. Tertiò, toti Eccleſiæ. Quartò, iis, pro quibus Sacrificium offertur. Porrò ipſe Sacerdos duplicem fructum refert ſatisfactionis, qui ex opere operato confertur, alterum vt publicus miniſter eſt, alterum vt priuatus offerens, quem tamen niſi iuſtus ſit minimè recipit. Is verò, pro quo offertur, vnum tantùm accipit ſatisfactionis, quam ipſe Sacerdos vt publicus miniſter eſt confert.

11. *Quid ſi nulli Sacrificij fructus applicetur, vel incapaci vel non indigenti?* in Eccleſiæ theſauro remanebit.

12. *Priuati offerentes poſſunt ne offerre ſatisfactionum ſuarum partem?* Non; quia perſonalis eſt. Attamen probabile arbitror cum Filliucio & aliis ex charitate poſſe, ſicut alias proprias ſatisfactiones.

13. *Quidnam requiritur ad hos fructus percipiendos?* Gratia habitualis, & viatoris ſtatus, qui tamen etiam exiſtentibus in pugatorio conuenit, quia quoad pœnarum remiſſionem adhuc in via cenſentur.

14. *Quantus Miſſæ valor?* Profectò hic Miſſæ qualiſcunque valor, qui ex opere operato confertur, finitus eſt quoad intenſionem, cùm Eccleſia ſæpius pro eodem ſacrificare conſueſcat. Eodémque pacto pro pluribus collatus minor erit in ſingulis, non tamen minuetur multitudine offerentium, cùm quo plures offerentes ſunt, eò etiam plures quodammodo oblationes ſint, continentes ſingulæ ſuum fructum. Valor tandem Miſſæ, qui per impetrationem habetur, infinitus eſt, ideóque pro multis oblata non minus ſingulis prodeſt, quàm ſi pro vno tantùm offerretur.

CAPVT II.

De Miſſæ celebratione.

15. *QVoties tenetur Sacerdos in anno Miſſæ celebrationi operam dare?* Probabile eſt, ter, vel quater in anno ſatis futurum, ſi nullum inde ſcandalum, vel damnum ipſius ſpirituale ſequatur. Porrò quotidiana celebratio in præcepto non eſt, ſed in conſilio; & aliquando nedum abſque peccato ſed etiam cum merito poteſt intermitti.

16. *Num præceptum Eccleſiaſticum, vt in aliquibus Eccleſiis quotidie celebretur?* Eſt quidem in Eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis præceptum vt quotidie celebretur, dempta feria ſexta Paraſceues; feria autem quinta in Cœna Domini vna tantùm Miſſa publicè à primario Sacerdote ſolet celebrari: priuatim autem etiam poſſunt aliæ dici, & publicæ matutino tempore, vbi talis vigeret conſuetudo: Sabbato verò ſancto vna tantùm publicè celebranda eſt: priuatim ab hora Paſchalis officij etiam aliæ ſcandalo excluſo.

17. *Quoties in die ſacrificare licet?* Semel ordinario iure ſi diem Natalis dominici excipias, vel ſi vnus idémque Sacerdos plures Parochias haberet, & coadiutorem commodè ſortiri poſſet.

18. *Quódnam ſacrificandi tempus?* Ab aurora ad meridiem vſque moraliter accepta, & ſatis eſt ſi vel finis Miſſæ in auroram cadat, vel initium in meridiem.

19. *Quinam ad Miſſam locus requiritur?* Sacer eſſe debet, vt Eccleſia, vel oratorium benedictum. *Quid ſi violaretur?* Ante purificationem celebrandum non eſt. Hic profectò locus communis dicitur. Proprius eſt Altare, hoc eſt altaris menſa lapidea, & conſecrata. Sine altari huiuſmodi ſiue fixo, ſiue portatili non poteſt ſine peccato celebrari.

20. *Quænam in Altari in Eccleſiaſtico præcepto eſſe debent?* Quinque, duplex mappa, vel vna plicata, corporale ab Epiſcopo conſecratum, lumen ardens ex cera, Miſſale, & Crucis imago. Vaſa autem ad id neceſſaria, Calix & patena ex auro, vel argento, vel ſtanno, & ab Epiſcopo conſecrata.

21. *An neceſſariò opus officium diuinum præcedere Miſſæ Sacrificium?* Minimè; imò ſi aliqua de cauſa omittatur, etiam ſi mediocris ſit, nullum peccatum eſt; ſi nulla adſit cauſa, veniale.

22. *Quid*

22. *Quid de ſacris veſtibus?* Vſus earum congruentiſſimus, & Eccleſiaſtico præcepto neceſſarius eſt. Benedictæ eſſe debent, & abſque iis ſacrificare non licet: ſi tamen abſque vna vel altera ex minoribus Sacrificium offerretur, ſecluſo contemptu, aut ſcandalo, mortale non eſſet. *Poteſt ne nudis pedibus, aut cooperto capite ſacrificari?* Niſi grauis infirmitas, aut Epiſcopo abſente neceſſitas excuſaret, non licet. Quod ſi ad id agendum diuturna neceſſitas adigat, Epiſcopi diſpenſatio requirenda.

23. *Quinam in vrbis ritus ſeruandus?* Vt in Miſſali præſcribitur. Vnius tamen diei Miſſa priuatim poteſt immutari, præſertim ex cauſa cum altera alterius diei, niſi peculiaris obligatio adeſſet vel ex ſtipendio, vel inſtitutione. Preces ex deuotione addendæ non ſunt nec publicè, nec priuatim.

24. *Quidnam de actionibus?* Peccatum eſſet ſuo genere mortale, ſi vel nouus adderetur ritus, vel antiquus omitteretur, niſi materiæ leuitas, aut ignorantia excuſaret.

25. *Queiſnam modis miniſtri obligari poſſunt ad celebrandum?* Primò ratione beneficij, in quo eius inſtitutio attendenda erit, & obſeruanda, vt ſi capella aliqua ſit: ſi verò curatum non eſt obligatio ſingulis diebus offerendi Miſſam pro ſuis ouibus: ſed aliquoties, vt Dominicis diebus, niſi conſuetudo, aut declaratio Epiſcopi aliter docuerit. Secundò ratione ſtipendij accepti, & ex contractu oritur ſacrificandi obligatio: iuſtum autem eſſe cenſetur ſiue quod Capellæ eam ob cauſam relictum eſt, ſi ex ea conſurgat obligatio: ſiue quod à Superiore taxatum eſt, ſiue quod conſuetudine introductum. Non eſt autem eius æqualitas, & iuſtitia menſuranda ex congrua ſuſtentatione Sacerdotis pro iis diebus, quibus datur, cùm aliæ ſuperſunt actiones faciendæ, pro quibus etiam ſtipendium aliquod lucrari poteſt, & actio ſacrificandi non exigat integrum diem. Pro vna Miſſa non poteſt exigi niſi vnum adæquatum ſtipendium, illúdque ab omnibus ſumi poteſt, ſiue pauperes ſint, ſiue diuites, ſiue abſque beneficio, ſiue cum illo, modò obligationibus ex eo nihil detrahatur. Neque Parochi à recipiendis huiuſmodi ſtipendiis excluduntur, cùm poſſint iis diebus, quibus pro ſuis ouibus ſacrificare non tenentur, offerre ſacrificia pro aliis. *Num Sacerdos pauper duplicata ſtipendia ob paupertatem referre poteſt?* Niſi eſſet extrema, aut ſingula ſtipendia iuſta non eſſent, haud poteſt referre duplicata.

26. *Num neceſſarius Miniſter adiuuans in priuatis Miſſis?* Eccleſiaſtico præcepto neceſſarius eſt, iſque vir, fœmina minimè, niſi fortè è remoto loco reſpondeat, vt monialis in choro. Porrò in neceſſitate etiam ſine miniſtro ſacrificari poteſt.

Capvt III.

De Miſſæ audiendæ obligatione.

27. *QVænam fidelibus Miſſæ audiendæ obligatio?* Eccleſiaſtico præcepto feſtis diebus fideles omnes ſacro audiendo tenentur. Quod quidem voluntariè abſque legitima cauſa excuſante omittere etiam ſemel, mortale crimen eſt.

28. *Num totum ſacrum audiendum?* Ita planè, & ſi notabilis pars non audiatur, v. g. maior parte quarta, videlicet ab introitu vſque ad Euangelium excluſiuè, præcepto non ſatisfacis.

29. *Quid ſi notabilis pars omiſſa ſit?* Si inuoluntariè omittitur, ſuppleatur per aliam; ſi voluntariè animo non audiendi aliam, vltra mortalem culpam, manet obligatio præceptum implendi, ſi nondum tempus ſi elapſum. *Impletur ne auditione partis alterius Miſſæ?* Ita planè, etſi conſultiùs eſſet vnius integram audire.

30. *Impletum ne præceptum per quamcunque Miſſam?* Ita planè etſi votiua eſſet, vel defunctorum, etiam ſi ritu Græco, vel Syriaco celebretur.

31. *Quænam præſentia, aut attentio requiritur?* Requiritur quidem corporalis præſentia moraliter ſumpta, vt nimirum percipere poſſis, quid agatur: intentio autem virtualis ſaltem audiendi: nec obeſt alia praua intentio vt aſpiciendi libidinosè fœminas priori coniuncta, dummodo requiſita adſit attentio vel ad res ſacras, vel ad ea, quæ dictis aut factis ſignificantur, vel ad diuina. *Si inuoluntariè aliquando diſtrahor?* Remanet virtualis attentio cum qua aſſiſtere cœpiſti.

32. *Poſſunt ne in Miſſa Pſalmi, vel aliæ preces, etiam ex obligatione recitari, & impleri pœnitentia in Confeſſione habita?* Poſſunt; quia cuncta eidem fini adiiciuntur, modò debita ſacris actionibus Miſſæ non deſit attentio.

33. *Quinam*

33. *Quinam fideles ad Miſſam audiendam adſtringuntur?* Omnes adulti, etiam pueri impleto ſeptennio.

34. *Queiſnam diebus hæc vrget obligatio?* Qui ſunt ex præcepto feſti ſiue iure communi, ſiue conſuetudine, ſiue municipali ſtatuto.

35. *Excuſant ne aliqua cauſa ab implendo præcepto?* Plures cauſæ excuſant, triplex præcipuè, impotentia, corporalis, ſpiritualis, & moralis, charitas, officium, & conſuetudo rationabiliter introducta.

CAPVT IV.

Praxis, circa materiam de Miſſæ ſacrificio, & auditione, ex Societatis IESV *Doctoribus.*

36. S*Cio in die Natiuitatis Dominicæ tres Miſſas neminem teneri celebrare: at rogo, num poſſit quis ante auroram cunctas perficere?* Aliqui non poſſe aſſeruere, cùm quia contra Miſſalis Rubricam, tum quia in Canone prima Miſſa ponitur, *Noctem ſacratiſſimam,* pro aliis duabus, *diem ſacratiſſimum venerantes.* At *Suarius 3. p. tom. 3. d. 80. ſect. 4.* licere docuit; quia in *c. nocte ſancta de conſecr. diſ.* 1. in nocte Natiuitatis Miſſas ſine diſtinctione celebrari conceditur. *Quid de Rubrica? Vaſquez 3. p. tom. 3. d. 232. cap. 3. n. 3.* ait Rubricam de Miſſis ſolemnibus eſſe locutam. *Quid de Canonis varietate?* Suarius citat. docet, aliquando verba Diuini officij referri ad tempus, pro cuius commemoratione dicuntur. Vnde tres Miſſæ poſſunt prope meridiem celebrari, non obſtante, quod in prima dicatur: *Noctem ſacratiſſimam.* §. 1. *De pluribus ſacris eodē die perficiendis.* Suar. Vaſq.

37. *Queiſnam in caſibus Sacerdos ieiunus poteſt iterum Miſſam celebrare?* Enumerat *Valentia tom. 4. d. 6. q. 11. part. 3.* ſeptem. 1. In die Natiuitatis Domini. 2. Si vnus Sacerdos eſſet præfectus duabus Eccleſiis Parochialibus ob ipſarum inopiam. 3. Quando ſub finem vnius Miſſæ ſuperuenit Epiſcopus, vel habens quaſi Epiſcopalem iuriſdictionem Ordinarius, Prælatus, Rex, ſeu alius ſecularis Princeps, vel aliqui iter agentes in die feſto. 4. Ad benedicendas nuptias, aliqua neceſſitate, aut magna congruentia vrgente. 5. Quando ſub finem Miſſæ corpus defuncti cum Miſſa ſepeliendum intraret. 6. Si non eſſet aſſeruata Euchariſtia, & dandum viaticum moribundo. 7. Ob rationabilem cauſam, vel congruentiam à viro prudenti iudicandam, vt habetur Valent.

cap.

cap. conſuliſti, de celebr. Miſſar. cur ergo ſuprà num. 7. aſſeruiſti ſolum primo, & ſecundo in caſu licere Miſſam iterare? Quia caſus reliqui ob multitudinem Sacerdotum in deſuetudinem abiere. *Aliquis contingit.* Sacerdos locorum attendat conſue-
Poſſeu. tudinem, & licentiam ab Epiſcopo requirat. Sic *Poſſeuinus cap. 2. num. 7.*

38. *Licitum ne renouanti Euchariſtiam, conſumere hoſtiam conſecratam olim, & quam ipſe conſecrat in ſacrario reponere?*
Fagund. Aſſerit *Fagundez p. 1. lib. 3. cap. 4. num. 26.* At *Præpoſitus 3. p.*
Præp. *q. 83. art. 1. dub. 7. num. 50.* ſententiam hanc improbabilem putat; quia de ratione ſacrificij eſt vt ſumatur hoſtia, quæ ab ipſo ſacrificante eſt conſecrata. *Non habens maiorem hoſtiam conſecrauit particulam.* Oſtendat populo hoſtiam olim conſecratam addita particula.

§. 2. De ritu celebrā-di. 39. *Eſt ne lethale crimen, vnam Miſſalis Miſſam in aliam mutare. v. gr. Miſſam Natiuitatis in Miſſam Aſſumptionis; aut haſce Miſſas extra diem talium feſtiuitatum recitare?* Non; quia Bulla Pij V. Miſſali Romano præfixa non obligat ad
Filliuc. mortale niſi in rebus grauibus. *Filliucius tom. 1. tract. 5. c. 5.*
Præp. *num. 140.* Addit *Præpoſitus in 3. p. q. 83. art. 4. dub. 3. n. 187.* generaliter nos obligari vi Bullæ ad obſeruandum Miſſalis ritum, & alium non introducendum: vt ſi (v. g.) vnuſquiſque pro libito alius Miſſalis ritu ſacrum ageret.

40. *Peccat ne grauiter, qui Miſſæ modicum addit, vel ex ea*
Filliuc. *detrahit?* Docet *Filliucius tom. 1. tract. 5. cap. 5. num. 155.* non delinquere mortaliter, qui aduertenter in Miſſa omitteret *Credo*, vel *Gloria*, aut in Canone alicuius Sancti nomen; ob materiæ ſcilicet paruitatem. Idem ſentio de eo, qui aliquam commemorationem ſubmiſſa voce adderet.

41. *Scio aliquos aſſeruiſſe, peccare grauiter Sacerdotem, qui dum ſe ſacris veſtibus induit, orationes ſolitas prætermittit ad-*
Fagund. *uertenter: quid ſentiendum?* Ait *Fagundez tract. 1. lib. 3. cap. 21. num. 9.* non omnes Miſſalis regulas ad mortale obligare, ſed illas tantum, quæ ſacrificij eſſentiam, vel quaſi eſſentiam continent.

42. *Conceditur facultas Religioſis Societatis* IESV *Miſſam de Luiſio Gonzaga (v. g.) Beatificato celebrare: frui ne poſſunt*
Pal. *alij Sacerdotes eadem facultate?* Aſſeruit *Palaus tom. 2. tract. 4.*
Granad. *d. 1. p. 5. §. 5.* ſed *Granado 2. 2. contr. 1. tract. 7. d. 4. ſect. 2. num. 2.* contrarium aſſeruit; quia ita expreſsè ſacra Congregatio Cardinalium determinauit apud *Gauantum in Enchir. Epiſcop. v. Miſſæ ritus num. 1.* Probatur autem, quia Alex. III. in *cap. de Relig. & vener. Sanct.* prohibuit, aliquem coli Beatum

publico

publico cultu ſine ſummi Præſulis facultate. *Quid ſi in diplomate, certis perſonis nominatis, non addatur particula, tantum?* Putat Granado alios Sacerdotes poſſe Miſſam conceſſam celebrare, petentibus tamen illis, quibus facultas celebrandi conceditur. Quemadmodum licet Capellano Miſſas Capellaniæ per alios agere.

43. *Poteſt ne Sacerdos probatæ memoriæ aliquo in caſu ſine Miſſali celebrare?* Negat *Fagundez tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 21. *n.* 23. quia nota incurritur apud audientes. At ſciens *Gabrielem Vaſquez in* 3. *part. tom.* 4. *d.* 235. *cap.* 3. *numero* 26. aſſeruiſſe Sacerdotem, qui parum videt, poſſe memoriter Miſſam recitare, ſed Miſſali præſente ad decentiam; affirmo Sacerdotem probatæ memoriæ poſſe ſine Miſſali celebrare, ſed ſimili libro appoſito, ne apud adſtantes aliqua nota inureretur. Fagund. Vaſq.

44. *An licitum in caſu neceſſitatis cum lumine olei, aut adipis celebrare?* Negat *Henriquez lib.* 9. *cap.* 26. *num.* 4. quia vſus celebrandi cum cereo accenſo à tempore Apoſtolorum eſt introductus. At *Suarius in* 3. *part. tom.* 3. *d.* 81. *ſect.* 6. affirmat, ſecluſo contemptu, & ſcandalo; quia olim in Sanctuario lampades in Dei cultum ardebant. Monet Doctor id ante factum non eſſe conſulendum. Attamen *Laym. lib.* 3. *tract.* 5. *c.* 6. *num.* 17. in neceſſitate aſſerit conſulendum. Henriq. Suar. Laym.

45. *Scio non poſſe Sacerdotem ex cauſa iuſta Miſſam coperto capite celebrare ſine licentia Epiſcopi, aut ſi Regularis eſt, ſui Prælati: rogo tamen an poſſet id geri aliquando ſine graui piaculo?* Poſſe quidem *Suarius in* 3. *part. tom.* 3. *d.* 83. *ſect.* 3. affirmat, ſi grauis id infirmitas exigeret, & licentia facile non poſſet acquiri. Suar.

46. *Poteſt ne Sacerdos in neceſſitate ſine miniſtro celebrare?* Aliqui aſſerunt poſſe. v. gr. ſi in die feſto, aut cùm conſecrandum eſſet viaticum pro moribundo, miniſter haberi non poſſet. *Poteſt ne fœmina in tali caſu admitti?* Negat *Suarius in* 3. *part. tom.* 3. *d.* 88. *ſect.* 1. quia *c.* 1. *de cohabit. Cleric. & mulier.* dicitur, quod nulla fœmina ad altare præſumat accedere, aut Preſbytero miniſtrare. Scio aliquem contrarium aſſeruiſſe, exiſtimantem quidem textum prædictum caſum neceſſitatis complexum non eſſe. Suario hæreſcimus. Suar.

47. *Poteſt ne quis ante auroram celebrare?* Aſſerit *Reginaldus tom.* 1. *lib.* 29. *cap.* 9. *numero* 173. quadrante ante auroram poſſe. *Azorius part.* 1. *lib.* 10. *cap.* 25. *quæſ.* 5. hora & quadrante ante ſolares radios manifeſtos. *Fernandez part.* 3. *cap.* 5. §. 14. *num.* 3. aliam ſemihoram addidit. *Suarius in* 3. *p. tom.* 3. *d.* 80. Regin. Azor. Fernād. Suar.

M *ſect.* 4.

*ſect.*4. docet Religioſos, qui ex priuilegio vna hora ante diẽ celebrant, poſſe quidem tribus horis ante diem celebrare.

48. *Scio terminum Miſſæ celebrandæ eſſe meridiem : rogo, num meridies ſit mathematicè accipiendus?* Concedit parum vltra meridiem *Præpoſitus in* 3. *part. quæſt.* 83. *art.* 2. *dub.* 4. *num.*143. quia parum prohibitio reputatur. *Laymanus lib.* 4. *tract.* 5. *cap.* 4. *num.*4. te putat peccare mortaliter, ſi Miſſam ad mediam horam poſt meridiem differas. *Azorius part.* 1. *lib.*10. *cap.*25. *quæſ.*6. Si ad tertiam horæ partem. Porrò ex *Laymano citato*, Sacerdos in die feſto vna hora ante meridiem, poteſt Miſſam incipere, ſi ratione itineris, v.g. fuit impeditus.

Præp. Laym. Azor. Laym.

49. *Poſſunt ne Sabbato ſancto Sacerdotes celebrare?* Omnes quidem priuatim poſſunt, auctore *Gaſpare Hurtado de ſacram. d.*4. *de ſacrif. Miſſæ, diff.*3. monente, ſi quis celebrare velit ante ſolemnem, poſſe Miſſam de Sancto ea die contingente, v. gr. Annunciationis, vel votiuam celebrare.

Hurt.

50. *Licitum ne in pelago celebrandæ Miſſæ operam dare?* Pro infirmo muniendo viatico, aut pro audiendo ſacro diebus feſtiuis aſſerit *Granado in* 3. *part. cont.*6. *tract.*14. *d.*13. *num.*2. licere, ſi mare tranquillum, & adſit alius Sacerdos, qui Calicem poſt conſecrationem firmiter teneat. Hoc autem ait *Coninch. de ſacram. quæſt.*83. *art.*3. *dub.*1. *num.*226. ſine Pontificis ſummi facultate geri non poſſe.

Granad. Conin.

§. 3. *De confeſſione celebraturi præmittenda.*

51. *Scio ex grauibus Doctoribus Sacerdotem confeſſione præmiſſa, celebrantem, ſi poſt ſacrum inceptum recordatur alicuius mortalis oblitum eſſe, non teneri contritionem elicere; quia culpa illa iam remiſſa fuit indirectè per pœnitentiam virtualem: Rogo autem, ſi Miſſam ſine præmiſſa confeſſione incepit exiſtimans non habere mortalem culpam, & poſt ea recordatur habere, an teneatur conteri?* Tenetur; quia culpa irremiſſa. *Quid ſi non poſſit ad contritionem excitari? Gaſpar Hurtado de ſacr. d.* 8. *de Euch. diffic.*1. aſſerit non peccare mortaliter ſi proſequatur, & Sacramentum recipiat; quia præceptum dignè communicandi non adeò ſtrictè obligat, vt ad dimittendum Sacrificium inchoatum cum populi ſcandalo, & ſuæ famæ dedecore obliget. *Adeſt ſolus miniſter, quem facilè poſſet ad alium locum mittere, aut diutius Miſſam protrahere coram ipſo.* Deberet adhuc contritioni eliciendæ ſtudere.

Hurt.

52. *Quandonam Sacerdos in peccato mortali exiſtens, poterit ſine præmiſſa confeſſione cum ſola contritione ſacrum gerere?* Vt ipſe, vel alij præceptum communionis impleant in Paſchate: ſi aliud non adſit, quia hoc præceptum non eſt purè

Eccleſia

Eccleſiaſticum, ſi diuinum, determinatum tamen ab Eccleſia quoad tempus. *Lugo Cardin. de Euch. d.* 14. *ſect.* 5. *num.* 116. Vt moribundo viaticum conferatur. *Lugo citat.* Vt in die feſto alij Miſſam audiant, ſi non adſit alius Sacerdos celebraturus; quia vrget neceſſitas proximi. *Suarius tom.* 3. *in* 3. *part. d.* 67. *ſect.* 4. obiicit, illi non peccabunt non audiendo ſacrum, ſi ipſe non celebret. Cui reſpondeo cum Cardinali meo. Nec moribundus peccaret ſine viatico decedens. Poteſt ne Sacerdos, vt ipſe præcepto audiendi ſacrum ſatisfaciat? Negat *Suarius vbi ſupr.* ſed alij probabiliter affirmant. Lugo. Suar.

53. *Peccati reſeruati reus Sacerdos in caſu neceſſitatis conſtituitur, adeſt confeſſarius inferior carens authoritate ad reſeruata: an Sacerdos reus ſimul peccati mortalis non reſeruati, aut venialium poſſit celebrare, non præmiſſa confeſſione?* Ait *Præpoſitus in* 3. *part. quæſt.* 80. *art.* 5. *dub.* 3. *num.* 17. poſſe. Præp. *Hurtado de pœnit. d.* 11. *diffic.* 14. exiſtimat debere; quia non Hurt. adeſt confeſſoris copia, à quo integrè poſſit abſolui. At aſſerit *Suarius citat.* teneri & reſeruata & non reſeruata illi Sacerdoti inferiori aperire, vt ab omnibus ſaltem indirectè abſoluatur. *Quid ſi præter reſeruata ſolum venialia haberet?* Deberet venialia ac reſeruata confiteri, vt ab his indirectè, ab illis directè abſolueretur, ex ſententia *Coninch. de ſacrament.* Conin. *q.* 80. *art.* 4. *dub.* 2. *num.* 21.

54. *Poteſt ne celebraturus aut communicaturus abſente ſuperiore confiteri Sacerdoti inferiori peccata non reſeruata, & reſeruata relinquere, confeſſione dimidiata ad vitandum ſcilicet ſcandalum?* Negat *Valentia tom.* 3. *d.* 7. *quæſt.* 11. *part.* 1. Valent. quia confeſſio debet eſſe integra quantum poteſt, vt omnia peccata directè, & indirectè abſoluantur. *Gaſpar. Hurtado* Hurt. *vbi ſupr.* docet, celebraturum aut communicaturum ſe gerere debere, ac ſi confeſſarij copiam non haberet; quia Sacerdos ille non poteſt extra mortis articulum abſoluere à reſeruatis. Porrò *Petrus Hurtado de Mendoza* 2. 2. *d.* 84. *ſect.* 7. §. 182. Mend. affirmat poſſe confeſſionem dimidiare, & reſeruata relinquere; quia ad abſolutionem indirectam non eſt neceſſarium, peccata exprimi, vt in peccatis patet oblitis; neque Confeſſio integra debet eſſe quo ad ea, quæ confeſſarij poteſtatem excedunt.

55. *Sacerdos in caſu neceſſitatis, confeſſario carens, celebrauit: tenetur ne quamprimum confiteri?* Aſſerit *Suarius in* 3. Suar. *part. tom.* 3. *d.* 66. *ſect.* 4. quia ſic Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 13. *cap.* 7. præcipit. *At illud: Quamprimum, Concilij quo-*

Fagund. *modo intelligendum?* Aliqui exponunt, *ſtatim finita Miſſa. Fagundez autem præc. 3. lib. 3.cap.8. n.9.* explicat, *cum primum rurſus celebrauerit.* Non approbo; quia ſecluſo præcepto Concilij Sacerdos rurſum celebraturus, id facere teneretur, & ſi per octo menſes non celebraret, non teneretur confiteri, quod eſt abſurdum. Vnde addiderim Fagundez ſententiæ, cum primum proxima die, aut poſt vnum, vel alterum diem rurſum ſit acceſſurus ad altare.

Præp. 56. *Sacerdos ante celebrationem confeſſus, aliquod peccatum ex obliuione omiſit: debet ne quàm primum confiteri?* Aſſerit *Præpoſitus in 3. part.q.60. art.5. dub.4. num.21.* quia hoc peccatum per ſe loquendo debebat ante communionem ſubiici clauibus, & dici poteſt, quod conſcius illius celebrauerit ſine illius

Lugo. confeſſione. Profectò *Card. de Lugo de ſacr. d. 14. ſect.7.n.152.* idem affirmat in caſu, quo Sacerdos habens reſeruata, abſente ſuperiore, & vrgente neceſſitate, confeſſus eſſet inferiori non reſeruata, & celebraſſet. Vel antea confeſſus, & abſolutus, recordatus poſtea lethalis obliti, nec valens illud confiteri, ſine noua confeſſione celebraſſet.

§. 4. *De valore, & applicatione Miſſæ.*

57. *Scio, duplicem Sacrificij valorem, vnum ex re oblata, qui ex opere operato dicitur; alterum ex actu offerentis, qui ex opere operantis appellatur: an vterque finitus?* Ita planè, quia quamuis res oblata ſit infinita, cum tamen offerens ſit finitus, & actus eius finitus, valor etiam finitus eſt. In tres partes diuiditur. Prima, quæ ex vniuerſali Eccleſiæ intentione toti populo Chriſtiano applicatur. Secunda, ſeu media quæ applicatur ex intentione peculiari Sacerdotis cui ipſe voluerit. Tertia, quæ eſt propria ipſius Sacerdotis.

Præp. Henriq. 58. *Sacrificium pluribus applicatur: prodeſt ne ſingulis, ac ſi vni tantum applicaretur? Præpoſitus in 3. part. quæſt. 83. art.1. dub.7. & Henriquez lib. 9. cap.17. num.5.* negant; quia valor Miſſæ, ex capite prædicto, finitus eſt.

Vaſq. Lugo. 59. *Requiritúrne Sacerdotis actualis intentio Sacerdotis, vt valor ille medius applicetur alicui?* Requirit *Vaſquez in 3. part. tom.3. d. 138. cap. 6. num. 76.* actualem intentionem ipſius Sacrificij tempore, qualis ad conſecrandum. *Lugo autem de ſacr. d.8. ſect. 6. num. 93.* ſufficere docet, quod aliquando voluerit, tale illi prodeſſe Sacrificium, etiamſi dum celebrat, nihil de hoc veniat in mentem, dummodo habitualem illam voluntatem non retractauerit.

Suar. 60. *Superior Sacerdotis Regularis Miſſam applicat alicui: rogo an præterea neceſſaria ſit Sacerdotis celebrantis applicatio?* Aſſerit *Suarius in 3. part. tom.3. d. 79. ſect. 9.* quia tam conſo-

conſecratio, quàm applicatio Miſſæ ita inſtituta eſt, vt à libera celebrantis intentione dependeat.

61. *Sacerdos primò celebrat cum Epiſcopo: poſſunt ne ſinguli, cui voluerint, integrè & independenter à voluntate alterius Miſſam applicare?* Poſſunt (ait *Maratius tom. 3. de Euch. d. 38. ſect. 8. num. 4.*) quia ſinguli ſunt vera cauſa per ſe totius ſacrificij, ac ſi vnus ſolus offerret. Mærat.

62. *Recipit quis pro Miſſa ſtipendium: tenetúrne applicare danti orationes, & preces, aut fructum operis operantis?* Reſpondet *Coninch de ſacr. quæſt. 83. art. 1. dub. 10. num. 195.* tantum fructum ex opere operato teneri applicare. Alij autem huic ſententiæ non ſubſcribunt, quia æquè valeret danti eleemoſynam boni ac mali Sacerdotis Sacrificium: fruſtráque Doctores conſulerent, probatæ vitæ Sacerdotes eſſe quærendos. *Fagundez Præc. 1. lib. 3. c. 6. n. 22.* Conin. Fagund.

63. *Licet ne applicare defunctorum Miſſas viuentibus, ac ſi vita functi eſſent?* Negatiuè reſpondet *Layman. lib. 5. tract. 5. cap. 2. num. 15.* tum quia id contrarium plane Romanæ Eccleſiæ ritibus. Tum quia nullum habet peculiarem fructum, quem non habent Miſſæ pro viuis inſtitutæ, v. gr. de Sanctis, aut de remiſſione peccatorum. Si loquamur de fructu ex opere operato, hic in omnibus Miſſis æqualis eſt: nec quia applicatur in ſubſidium animæ, poſtquam è vita deceſſerit, poteſt ſuſpendi: nam ſtatim prodeſt ei, cui applicatur, ſi eſt capax. Si autem de fructu ex opere operantis, nimirum ex ſuffragiis Eccleſiæ, non poteſt niſi imperitè, ac ſuperſtitiosè, viuis applicari; quia illæ preces, quæ in Miſſa *de Requiem* recitantur, cùm ex ſignificatione tum ex Eccleſiæ inſtitutione, referuntur ad mortuos. *Timeo ſuffragia mihi poſt mortem hæredum incuria defutura.* Miſſas ab Eccleſia pro viuis inſtitutas tibi cura applicari viuenti. Laym.

64. *Scio ſacram congregationem Cardinalium Concilij Tridentini interpretum authoritate Vrbani VIII. anno 1625. ſtatuiſſe, vt Sacerdotes tot omnino Miſſas celebrarent, quot ad rationem attributi ſtipendij præſcripta fuerint. Item expoſuere, non poſſe Sacerdotem, qui certam eleemoſynam accepit pro offerendo Sacrificio, alteri ſacerdoti minorem pro eodem offendo præbere, parte aliqua ſibi retenta. Hoc poſito, quid iam de Doctorum placitis ſentiendum?* Non poteſt iam Sacerdos vnica Miſſa pro pluribus ſtipendiis paruis ſatisfacere, quod *Suarius in 3. part. tom. 3. d. 86. ſect. 4.* aſſeruerat. Non poteſt pro vna Miſſa tot ſtipendia accipere, quot ſufficiant ad ſe ac parentes, famu- §. 5. *De Miſſæ ſtipendio* Suar.

lúmque ſuſtentandum, & aliquos libros (ſi Theologus, aut
Vaſq. iuris prudens) emendos. Imò (auctore *Vaſquez in 3. p. tom. 3. d. 234. cap. 2.*) ante Congregationis decretum licitum non erat; quia ſacrificium non eſt inſtitutum ad Sacerdotis ſuſtentationem, cui deſeru t ſufficiens patrimonium, aut beneficium antequam promoueatur ad ſacra. Non poteſt accipere duo ſtipendia pro Miſſa diei feſti, aut applicando vni partem ſolitam, alteri verò partem ſuam. Non poteſt accipiens ſtipendium pingue, dare alteri tenue, quod *Vaſquez citat. num. 4.* docuerat, aſſerens Sacerdotem dum ei datur ſtipendium pingue pro ſacrificio ab ipſo celebrando, acquirere dominium, & poſſe alteri Sacerdoti minus, ſed iuſtum ſtipendium præbere; quia nulli facit iniuriam.

65. *Poteſt ne Sacerdos ſacrificium offerre pro eo, qui primò*
Henriq. *daturus eſt ſtipendium?* Affirmat *Henriquez lib. 9. ca. 21. n. 2.* quia licet tale opus reſpectu noſtri ſit præteritum, eſt tamen reſpectu Dei præſens. At ſacra Congregatio ex mandato Clementis VIII. die 15. Nouembris anno 1605. id improbauit.

66. *Ægrotat per aliquot dies Capellanus, tenetur ne per*
Hurtad. *alterum interim celebrare?* Reſpondet *Gaſpar Hurtado de ſacram. d. 4. diffic. 1.* negatiuè, quando Capellanus per menſis ſpatium ægrotauit; quia eſt breue reſpectu anni, & cum teſtator non explicauerit intentionem ſuam eſſe tam ſtrictè obligandi, non debet pauper Capellanus eo tempore ſtipendio priuari, quo magis indiget, ad ægritudinis ſubleuationem.

67. Capellanus, vel alius Sacerdos ſtipendio obligatur in tali Altari, vel Eccleſia Miſſam celebrare: poteſt ne alibi
Fagund. ſacrificium agere? Reſpondet *Fagundez pr. 12. lib. 3. cap. 9. num. 6.* non poſſe, & regulariter peccare mortaliter. At Capellanus, qui ter vel quater in anno in deſtinato Altari vel Eccleſia non celebrat, excuſatur ob materiæ paruitatem, Minimè verò qui ſtipendium accipiens, vt celebret in Altari priuilegiato, in alio Altari cum calculo benedicto celebrat, Congregatione Rituum declarante.

§. 6. *De Miſſa auditione.*

68. *Tenentur ne fideles Feria ſexta in Paraſceue incidente Annunciationis Feſto illud audire officium, in quo ſacramentum præconſecratum abſumitur?* Aſſerit *Vaſq. in 4. p. tom. 3. n. 232. c. 2. n. 18.* non teneri; quia Miſſa non eſt.

Vaſq. 69. *Sufficit ne Miſſa Natiuitatis, quæ coram ſummo Præſule illa nocte à Cardinali celebratur, ad præcepti ſatisfactionem?*
Lugo. Sufficere aſſerit *Card. Lugo de Euchar. d. 15. ſect. 2.*

70. Scio

70. *Scio ſatis eſſe ad præcepti impletionem, ſacro moraliter intereſſe: Rogo, an moraliter interſit ſacro, qui manet in atrio Eccleſiæ, vel in alio loco ſufficienti, vt inter illos, qui in Canone circunſtantes dicuntur, numeretur?* Sufficit ex ſententia *Gordoni tom.2.lib.6.q.7. c.2.§.3.n.12.* Gord.

71. *Sufficit ne adeſſe in feneſtra, quæ ſit è regione Altaris?* Non; quia non intereſt moraliter. *Filliucius tom.1. tract.5. cap.7.num.209.* Filliuc.

72. *Excuſantur ne ſurdi, aut cæci?* Minimè; quia neceſſarium non eſt audire, aut videre, ſed ſufficit perſonaliter intereſſe. *Fagundez pr.1.lib.2.c.7.num.3.* Fagund.

73. *Dixiſti, poſſe quem partem Miſſæ ab vno, partem ab alio Sacerdote exaudire: Rogo, an poſſit prius pars Miſſæ poſterior audiri & poſtea prior?* Aſſerit *Turrianus ſelect. t.2. d.16. dub.7.* quia præceptum quoad ſubſtantiam impletur, & ſolum inuertitur ordo, quod in ſatisfactione Horarum Canonicarum dicemus non eſſe mortale. *Poteſt ne ſimul & eodem tempore audiri, quando ex duobus Sacerdotibus vnus Miſſam inchoaret, alter conſecrationi daret operam?* Affirmat *Hurtad de ſacram.tom.2.de Miſſa,d.5.diffic.4.* quia (vt *Azorius p.1.lib.7.c.3.q.3.* ait) poteſt quis ad vtrumque Sacerdotem animum intendere. Vnde aliquis docuit probabiliter ex præcepto, ex voto, ex pœnitentia iniuncta obligatum tres Miſſas audire, ſatisfacere, ſi ſimul à tribus Sacerdotibus eodem tempore celebrantibus audiat. In prima editione tr.1. exam. 11.num.93. dixi: *Colligo poſſe te breuiſſimo temporis interſtitio Miſſam audire, ſi quatuor v.gr. altaribus variæ Miſſæ proportionata temporis anterioritate celebrentur.* Hoc quidem addidi non quia id affirmem eſſe verum, ſed quia ex ſententia affirmante poſſe implere præceptum duabus medietatibus ſimul auditis, id colligitur apertè: contrarium enim ex hac ſequela ab inconuenienti arguens Problem. moral. meo Vol. 6. affirmo. Turr. Hurt. Azor.

74. *Requiritur ne ſolum ad implendum præceptum mentalis præſentia, an corporalis ſufficit?* Conſulenda mentalis, ſed aſſerunt *Gaſpar Hurtado de ſacr. tom. 2. de ſacrif. d. 5. diffic.2. & Coninch q.83. a.6. n.197.* Sufficere corporalem, dummodo licet mente diſtrahatur, corpore reuerenter aſſiſtit, & cum debita externa attentione. Hurt. Conin.

75. *Datur paruitas materiæ in Miſſæ auditione: ſed quonam modo hæc ſit determinanda?* *Coninch de ſacram.q.83. a.6.dub. vnic.n.285.* Ab initio vſque ad Euangelium excluſiuè. *Henriquez lib.9.c.25.n.7.* vſque ad Euangelium excluſiuè. Con- Conin. Henriq.

Lugo. firmat nouiſſimè *Card. Lugo de Euch. d. 22. ſect. 1. n. 3.* quia valde probabile, non teneri fideles duo Euangelia audire, cum poſſint, data benedictione, recedere. Ergo audito vltimo Euangelio Ioannis ſatisfaciunt. *Layma. lib. 4. tract. 7. c. 3. n. 3.* citat Amalarium aſſerentem, haud eſſe grauis culpæ damnandos, qui ab offertorio vſque ad benedictionem interſint. Quod minimè admittendum.

Laym.

76. *Excuſantur ab auditione ſacri infirmi, qui priuilegium habent audiendi Miſſam in Oratorio domus?* Non, quia hoc priuilegium à iure communi derogatur, & non poteſt inducere obligationem. *Suarius in 3. p. q. 83. a. 6. d. 88. ſect. 6.*

Suar.

77. *Quis excommunicatus eſt, & Miſſam audire non poteſt: rogo, an teneatur ex vi huius præcepti reconciliari, & fieri habilis ad audiendum?* Non; quia non obligat præceptum hoc ad tam remotam diſpoſitionem. Quid ſi culpa ſua excommunicatus maneat, quia non vult reconciliari? Adhuc non teneri affirmat *Layman. lib. 2. tract. 5. p. 2. cap. 2. num. 3.* Sicut qui culpa ſua detinetur in vinculis, & non vult ſoluere quod debet, peccat contra iuſtitiam non ſoluendo; ſed non peccat non audiendo ſacrum.

Laym.

78. *Peccat qui die Dominico, vel alio feſto celebrat aliam Miſſam votiuam? Suarius* affirmat non peccare mortaliter. Item ex doctrina *Fagundez* qui certis diebus debet dicere Miſſam, v. g. de B. Virgine, poteſt illis diebus dicere aliam in Miſſali præſcriptam, etſi pro dicenda illa Miſſa ſtipendium accepiſſet.

Suar. Fagund.

79. *Sacerdos celebrans non obſeruat vnam aut aliam Miſſalis rubricam: peccat ne lethaliter?* Non; quia non obligant ſub mortali. Secus ſi nullam ſeruaret, aut in rebus ſubſtantialibus Sacrificij delinqueret. Sic *Fagundez.* Hinc colligo non peccare mortaliter qui aliis diebus Miſſam de B. Virginis Aſſumptione, Natiuitate, &c. dixerit.

Fagund.

80. *Eſt ne anxietas, aut cura exactiſſima neceſſaria circa infuſionem aquæ in calicem?* Minimè; quia ex doctrina *Conin.* & aliorum licet plures guttas infundat, aqua, quæ ante conſecrationem non eſt in vinum conuerſa, immediatè in Chriſti ſanguinem conuertitur in ipſa conſecratione.

Conin.

81. *Poteſt ne Sacerdos in caſu neceſſitatis cum ſtola, manipulo, aut cingulo non benedictis celebrare? Suarez* poſſe ſentit, imò etiam ſine aliquo ex iis. Addo poſſe celebrare in Calice & patena nondum conſecratis, & cum veſtibus nondum benedictis, ſi alius Sacerdos bona fide cum ipſis antea celebrauit; quia in prima celebratione iam fuerunt conſecrata.

Suar.

82. Si

82. *Si extra Eccleſiam ſine iuſta cauſa celebrares?* Mortaliter ex *Filliucij* ſententia delinqueres.

83. *Peccat ne tripliciter Sacerdos celebrans indignè, ſcilicet conſecrando, offerendo, & ſumendo Chriſti corpus?* Minimè (ait *Henriquez*;) quia tres iſti actus ſunt ſibi inuicem ſubordinati. Imò cum *Vaſquez* affirmo Sacerdotem excommunicatum non præmiſſa confeſſione celebrantem ſcientem planè ſe adſtringi peccati, & cenſuræ vinculo, duplex peccatum non committere.

84. *Poteſt quis vti ſtola pro cingulo, & manipulo pro ſtola?* *Suarius* reſpondet affirmatiuè. Imò ex *Azorio* ex duplicata ſtola vel caſula poſſunt fieri duæ, & ex ſtola cingulum ſine alia benedictione. Addit. *Suarius* fracto cingulo, partem adhibendam ſi ſufficit, non nectendam cum alia; quia benedictionem amittit. Si verò antequam omnino diuidatur, reficias, vel aliquo modo connectas, ad vſum ſufficere. Azor. Suar.

85. *Poteſt ne quis ob vitandam mortem ſine veſtibus celebrare?* *Saa* affirmat; quia Eccleſia cum tanto periculo non obligat. Saa.

86. *Circa corporalium ablutionem quid?* Lauant illa Diaconi, vel Subdiaconi, itémque Purificatoria: & prima ablutio mittitur in piſcinam. Porrò ſemel ita lota poſſunt tradi monialibus rurſum lauanda, & reficienda. *Saa* ex *Suario.* Saa.

87. *Quonammodo variis caſibus in Miſſa celebratione accidere ſolitis occurrendum?* Ex *Suario, Azor, Toleto, Saa* & aliis reſpondebo. *Si aduertas hoſtiam conſecratam eſſe corruptam?* Aliam conſecra, incipiendo à *Qui pridie*, vſque ad *Simili modo* excluſiuè; deinde ad locum tranſeas quò perueneras; tandemque illam hoſtiam corruptam poſt ſumptum calicem ſume, vel ſerua. Suar. Azor. Tolet. Saa.

88. *Si ſumpta hoſtia, aquam eſſe pro vino in calice poſitam deprehendam?* Si in publico es loco, infunde vinum veluti ad ablutionem & clam conſecra, & ſume; quod ſi in priuato loco adſis, nouam hoſtiam etiam ſume, & conſecra incipiendo à *Qui pridie.* Aquam verò mitte in piſcinam, quæ ſolet eſſe propè altare: *Quid ſi pergam in Miſſa, & iſta ex ignorantia, aut perturbatione omittam?* Non delinquis mortaliter.

89. *Cœpta Miſſa recordor, me non eſſe ieiunum, aut irregularem eſſe, aut in mortali peccato: quid tunc?* Si non eſſe ieiunum te recordaris, perge, ſi alioquin ſcandalum ſequeretur: ſi aduertis te irregularem, aut excommunicatum, pergendum tibi, nec ideo irregularis fies; ſi in peccato graui te deprehendas, contere, nec Miſſam omitte, etiam ſi poſſes ſine ſcandalo.

90. *Venenum in vino conſecrato adeſſe cognoſco.* Aliud conſecra,& illud ſtupa collectum, & ſiccatum comburatur,& cineres in piſcinam immittantur.

91. *Hoſtia ab animante comeditur.* Si poteſt extrahi,ſeruetur,donec corrumpatur, animal verò combuſtioni detur;& in piſcinam mittantur cineres. Itidémque videtur faciendum, ſi quis euomat Euchariſtiam.

92. *Hæret hoſtia calici, aut palato.* Toties adhibeatur ablutio, donec deglutiatur.

93. *Poſt ablutionem apparent reliquiæ, aut particulæ conſecratæ.* Si non poſſunt facilè aſſeruari,ſumi poſſunt à Sacerdote, dum adhuc eſt in altari. *Sanguis excidit.* Si ſupra tabulam lambe, & rade: ſi ſuper mappam, ſuge, & laua, deinde raſuram,ſeu ablutionem in piſcinam immitte.

94. *Venenoſum animalculum in ſanguinem excidit.* Si deglutiri non poſſit ſine periculo, aut horrore, extrahatur, & comburatur,cineréſque dentur piſcinæ.

95. *Quid ſi aliquo euentu Miſſam abſoluere non valeam?* Si nondum conſecraſti, perfici poteſt per alium ieiunum Sacerdotem: ſi conſecraſti,& nondum communicaſti,poteſt, imò debet alius etiam non ieiunus, ſi ieiunus non adſit, non autem excommunicatus,aut ſuſpenſus,aut irregularis. Quod ſi deſit,qui perficiat, ſequenti die ſumatur ab ipſo in alia Miſſa Sacramentum.

96. *Poteſt ne Sacerdos, dum accepto ſtipendio pro altero celebrat, partem ſacrificij ſibi conuenientem alteri applicare, & pro* Filliuc. *ea ſtipendium accipere?* Poſſe ſentit *Filliuc.* dum non tanquam pro integro ſacrificio,ſed pro parte,vt pro vna tertia accipiat.

97. *Dixiſti, non poſſe Sacerdotem Miſſam offerre pro primo, qui dederit ſtipendium, quòd damnatum ſit ex Cardin. decreto. Quid quando ex al cuius Capellæ fundatione ſtatæ Miſſæ ſunt ſingulis hebdomadis celebrandæ?* Poteſt Sacerdos antecedente hebdomada illas celebrare; quia ſacrificium certam ſortitur Regin. applicationem. Ita *Reginaldus.*

98. *Certam eleemoſynam pro celebranda Miſſa accepi, non poſſum alteri celebrandam committere, parte eleemoſynæ mihi retenta; ſi accepi,vt dicendas Miſſas curarem per alios; at ſi accepiſſem certam ſummam pro Miſſis à me dicendis, poſſunt alios pro minori pretio conducere,qui adiuuent,& reliquum mihi retinere. Profectò poſt hæc, Congregatio Sacra Card. id fieri poſſe prohibuit?* Vt vidimus. Ego equidem exiſtimo hoc decretum non extendi ad Capellas, quibus pingue ſtipendium eſt addictum; neque enim tantùm datur pro Miſſis dicendis.

99. *Quid*

99. *Quid ſi ab amico accepi pingue ſtipendium pro celebranda Miſſa?* Si intuitu amicitiæ accepiſſe probabiliter videaris, poteris per alium Sacerdotem ſatisfacere, dato ei iuſto ſtipendio: ſin accepiſti præcisè, & ſimpliciter pro Miſſa, nil tibi debes retinere, niſi Sacerdos, cuius opera vſus es, ſponte id condonet.

100. *Quis pluribus debet Miſſam non ex ſtipendio accepto, ſed ex liberali promiſſione: poteſt ne vnica pluribus ſatisfacere?* Affirmat *Hurtado*; quia fructus ex opere operato, quem ſolum illis debet, æqualis obuenit ſingulis, ac ſi vni tantùm applicaretur. Hurtad.

101. *Quænam rationabilis cauſa, aut legitimum impedimentum Miſſam non audientem accuſat?* Ex *Azorio* & aliis, ſi Azor. herus impediat, ſi fœmina prodeundo eſt alicui obnoxia peccato, aut alicui occaſio delinquendi. Item conſuetudo puellarúmque non ſolent egredi domo, cuſtodia domus, aut gregis, ægroti inſtans miniſterium, pudor ob veſtem non decentem, & Eccleſiæ diſtantia reſpectu cuiuſuis debilis.

102. *Tempore interdicti habeo priuilegium Sacrum audiendi: teneor ne?* Non teneris; ne priuilegium grauare videatur potius, quàm leuare à præcepto. *Suarius* ſic. Suar.

103. *Tranſiens per locum, vbi Feſtum particulare celebratur, tenetur ne Sacrum audire?* Minimè; ſecus eſt, ſi inde recedat, aut eo accedat, vti *Saa* docet *v. Miſſa*. Saa.

104. *Sufficit ne in die Natiuitatis vnam Miſſam dicere, aut audire?* Ita planè, ex *Suario*. Qui autem vnam ſolummodo Suar. Miſſam dicere decernit, eligat quam maluerit.

105. *Poteſt ne audiri Miſſa publici concubinarii?* Si non ſit denunciatus excommunicatus, poſſe *Suarez* aſſeruit. Suar.

106. *Qui die Dominica, in Feſtum Sancti alicuius incidit, Miſſam non audit: debet ne illam circunſtantiam in confeſſione aperire?* *Vaſquez* negatiuè reſpondet; quia hæc tranſgreſſio præcepti Eccleſiæ vnam tantùm habet malitiam. Vaſq.

107. *Audit quis Sacrum animo non ſatisfaciendi præcepto: ſatisfacit ne?* Ita planè ex *Vaſquez* aſſertione. Vaſq.

108. *Tempore præfationis quis venit ad Sacrum audiendum, quod vnicè celebratur: tenetur ne illam ſingularis Miſſæ illius partem audire?* *Sanchez*, & *Suarius* teneri aſſerunt, quod illa Sanch. præcipua ſit ſacri pars. Ego autem probabiliter aſſere non Suar. teneri; qui per illam partem Miſſæ non poteſt implere præceptum.

EXAMEN XII.

De Legibus in particulari, circa præceptum ſecundum & tertium Eccleſiæ de annua Confeſſione, & Communione.

Capvt Primvm.

De Confeſſionis Præcepto.

1. *Qvotuplex Confeſſionis Præceptum?* Duplex, & diuinum, & Eccleſiaſticum. Confeſſionis enim præceptum de iure diuino poſitiuo in noua lege à Chriſto latum eſt; cum eius neceſſitatem in ſola Sacerdotum abſoluendi à peccatis poteſtate concluſit: ideóque nec in eo diſpenſare, neque illud abrogare poteſt Eccleſia. Poſſet tamen Confeſſionis præceptum ipſa proferre etiam ſi à Chriſto non fuiſſet impoſitum, à Chriſto tamen eius inſtitutione ſuppoſita.

2. *Quinam ad præceptum diuinum Confeſſionis obligantur?* Fideles omnes adulti, qui recepto baptiſmo lethaliter deliquerunt: infideles, & infantes, quique rationis capaces non ſunt, minimè.

3. *Quodnam obligationis tempus?* Vt minimum articulus mortis eſſet, ſi paulo antè non eſſet impletum. Scio probabiliter defendi obligare quarto vel quinto quoque anno, niſi iam ab Eccleſia annua confeſſio eſſet imperata. At probabilius cum Filliucio & aliis aſſero, niſi determinaret Eccleſia, ad ſolum mortis articulum eius obligationem pertinere. Per accidens autem tum Euchariſtiæ ſuſceptio tum indulgentiæ acquiſitio, quæ confeſſionem exigeret, tum votum, grauíſque tentatio, quæ alia ratione tolli non poſſet, obligationem induceret.

4. *Impleturne præceptum hoc per Confeſſionem quocumque modo nullam?* Minimè, at bene per validam, licet informem; quia hæc confeſſio eſt, illa nequaquam.

5. *Quidnam de Eccleſiaſtico præcepto?* Additum eſt quidem Eccleſiaſticum præceptum obligans ad confeſſionem ſemel in anno, quo diuinum determinatum eſt ad certum tempus; vnde

vnde quatenus à diuino iure pendet, abrogari non poteſt: vt verò ab Eccleſia; prorogari tempus, vel reſtringi poſſet, ita omnino etiam tolli iuſta de cauſa, quæ tamen vix dari poſſet, remanente ſemper obligatione ex iure diuino.

6. *Obligat ne in anni parte determinata?* Vi ſua non obligat, v.g. Paſchate: conſuetudine tamen, & ob commoditatem ratione Euchariſtiæ eo tempore ſumendæ inductum eſt, vt eo tempore fideles ferè omnes confiteantur. Porrò annus computatur à Quadrageſima in Quadrageſimam, & annus Eccleſiaſticus nominatur.

7. *Eo tempore non impleui, abſoluor ne obligatione?* Probabile eſt expectare te poſſe vſque in alteram Quadrageſimam ſine nouo peccato: probabilius tamen; quod primo quoque tempore teneris. *Num ita qui confeſſus quidem eſt, ſed aliquod peccatum omiſit, aut ex obliuione, aut alia rationabili de cauſa?* Minimè; poteſt enim ad ſequentem annum vſque differre. *Quid ſi prauideatur fore, vt occaſione illa omiſſa toto anno non poſſum confiteri?* Debes eiuſmodi tempus.

8. *Quanam cauſæ ab impletione præcepti excuſant?* Primò impotentia tum phyſica, quia confeſſoris copia non ſit: tum moralis, quia ſine graui nocumento famæ, vel alterius boni non poſſit: quæ cauſæ etiam valent in excuſando à præcepto diuino; modò damnationis morale periculum non adſit. Neceſſitas confitendi per interpretem excuſat ab Eccleſiaſtico præcepto, & etiam à diuino, licet articulus mortis ſubeſſet; ſi tamen probabilem exiſtimationem haberes te non eſſe contritum, vt eo medio iuſtificari poſſes, obligareris. Quod multò magis de Confeſſione per Scriptutam, quando aliter quis non poſſet, affirmo; teneretur enim ſaltem in articulo mortis ea ratione confiteri, cum præſertim manifeſtationis periculum, adhibita diligentia, caueri facile poſſit.

9. *Satisfacit ne præcepto Eccleſiæ informi confeſſione?* Ita equidem, vti proximè de præcepto diuino affirmaui.

10. *Quinam obligantur?* Fideles omnes cum ad vſum rationis peruenerint. *Num Papa?* Quo ad vim directiuam, maximè; vt autem iure diuino obligat, etiam Papam comprehendit & alios.

11. *Num vlla tranſgreſſoribus pœna?* Nulla poſita, quæ ipſo facto incurritur, ſed iubentur tantùm ab Eccleſiæ ingreſſu & ab Eccleſiaſtica ſepultura repelli.

CAP.

CAPVT II.

De Præcepto Communionis.

12. Q*Vo iure Euchariſtia ſumenda?* Et diuino, & Eccleſiaſtico. Diuino quidem iure aliquoties vita ſumenda Euchariſtia, in fine ſcilicet & exitu huius vitæ; in ingreſſu, quando iam rationis vſus aduenit, circa duodecimum frequentius annum; in medio denique vitæ quarto videlicet, vel quinto anno, vt probabile affirmo. Profectò Eccleſiaſtica lege omnis fidelis perfecto rationis vſu pollens tenetur ſemel in anno in Paſchate communicare coarctato iam ad ſingularem quotannis Communionem præcepto diuino.

13. *Quónam tempore inſtat præceptum?* In Paſchate, nempe à Dominica in Palmis vſque ad Dominicam in Albis, alicubi planè ad proximam ſequentem Dominicam producto tempore. Conſuetudo attendenda.

14. *Si hoc tempore quis omittat quacunque de cauſa: num quamprimum ad Euchariſtiæ ſumptionem obligatur?* Probabile eſt vſque ad proximum Paſcha liberum remanere.

15. *Quid ſi indignè communicem?* Imples tamen per voluntariam ſuſceptionem præceptum, id quod immediatè imperat Eccleſia.

CAPVT III.

Praxis circa materiam de annua confeſſione, & Communione ex Societatis IESV *Doctoribus.*

§.1. *De annua confeſſione.*

16. L*Igari incipiunt (vt vidimus) pueri poſt ſeptennium quando nimirum rationis vſus in eis viget, annuæ confeſſionis præcepto: num antea ſi rationis vſus maturius eluceſcat?* Non, quia id per accidens, ad quod Eccleſia non reſpexit. *An teneantur hi in articulo mortis?* Ita planè, in quo ſi dubium ſit de rationis vſu, & aliquod peccatum confiteantur, ſub conditione debent abſolui. Ceſſat enim per conditionem iniuria Sacramenti, & pars tutior pro pueri ſalute eligitur. *Incurrunt ne ante annos pubertatis ſynodalem quorundam*

dam Epiſcoporum contra omittentes confeſſionem annuam excommunicationem. Affirmat *Hurtado de ſacr. d.7.de pœn. diffic.9.* quia capax culpæ puer, capax pœnæ. Alij autem ex externis probabiliter contrarium affirmant; quia in pueris relinqui ſolet inultum, quod in aliis progreſſionibus ætatis humanæ leges ducunt ſeuerius puniendum. *c. 2. de delictis puerorum.* Hurt.

17. *Quónam modo annus præcepti eſt computandus? A Ianuario ne in Ianuarium; quia annus abſolutè dictus ſic computatur? Suarius in 3.part. tom.4. d.36. ſect.6.* aſſerit à Quadrageſima in Quadrageſimam computandum: aut à Paſchate in Paſcha. *Vaſquez in 3. part.tom.4. quæſt.90. art.1.dub.1.* Hinc ait, eum, qui in Ianuario præſentis anni confitetur, ſatisfacere pro anno præſenti; & ſi in Decembri ſequentis anni confiteatur, pro illo etiam præſenti anno ſatisfacere. Suar. Vaſq.

18. *Infra annum confeſſus ſum, & in ſequenti Paſchate reperior ægrotans; ac proinde non poſſum Euchariſtiam recipere: impellendus ne ſum ad confeſſionis annuæ præceptum implendum?* Non; quia Concilium non aſſignauit pro confeſſione annuæ tempus Paſchale, ſicut aſſignauit pro annua Communione. *Layman* ſic *lib.5. tract.6. cap.5. num.10.* Addens non grauiter dilinquere, qui ex iuſta cauſa annuam confeſſionem ad tempus modicum vltra annum differt: v. gr. à Paſchate Pentecoſtem. Laym.

19. *Confeſſus ſum Ianuario, tenebor ne iterum in Paſcha confiteri, ſi noua mortalia commiſſus ſum, aut recordor grauis culpæ oblitæ?* Non, niſi communionis gratia, aut mortis occaſione, quia dum Ianuario confeſſus es omnia mortalia, quæ memoria retinebas, præcepto ſatisfeciſti. *Gaſpar Hurtado de pœn. diffic. 11.* Hurt.

20. *An tenear ad annuæ confeſſionis præceptum, qui ſolummodo venialium piaculorum conſcius ſum?* Negatiuè reſpondet *Becanus de ſacr. cap.36. quæſt.6. num. 3.* quia hæc de iure diuino non tenemur confiteri: Eccleſia autem præceptum diuinum ad certum tempus determinauit, non fecit nouum. Becan.

21. *Mortalis criminis me reum agnoſco, ſed eius, quod iuſta de cauſa non poſſum confiteri: teneor ne ad annuam confeſſionem?* Negat *Layman. lib.5. tract.6. cap.5. num.18.* Attamen ego venialia peccata aperirem, vt à peccatis grauibus, quæ ritè ſubticeo, tunc indirectè abſolueret, donec poſſem ceſſante cauſa, expreſsè confiteri. Laym.

22. *In principio anni confeſſus ſum ſola venialia, poſtea*

autem

autem mortale crimen perpetraui : teneórne intra eundem annum iterum confiteri? Teneris, quia Eccleſia tantùm percipit mortalium confeſſionem. *Hurtado citat. d. 7. de pœn. diffic.* 11.

Hurt.

23. *Si ad finem anni, id eſt ad Paſcha differo confeſſionem, ſcio manifeſtum obliuiſcendi peccata periculum incurrere : teneórne confiteri ante anni terminum?* Aliqui aſſeruere. Aſt cum *Turriano de pœn. quæſt.6. art. 2. d. 19. dub.6.* puto non teneri; quia non tenemur ad integram confeſſionem peccatorum quæ fecimus, ſed quæ recordamur, dum confitemur. Alioqui tenerer ſæpe infra annum confiteri; quia regulariter vix poſſum vnius integri anni criminum recordari.

Turr.

24. *Timeo, quod in anni termino, quando vrgebit præceptum, confeſſarij copia non aderit : debeo ne annuam confeſſionem præuenire?* Aſſerit *Layman. lib.5. tract.6. cap.5. num.9.* quia per totius anni decurſum viget præceptum confeſſionis. At non approbo, quod addit, ſcilicet dicendum de præcepto communionis in Paſchate; quia aſſignatum eſt ei tempus Paſchale. *Azor. tom.1. lib.17. cap.41. quæſ.15.*

Laym.

Azor.

25. *Annus præterijt, nec confeſſionis præceptum impleui : teneórne quamprimum confiteri? Filliucius tom. 1. tract. 7. cap. 3. num. 54.* approbat negatiuam ſententiam; quia præceptum affirmatiuum obligat pro certo tempore determinatè. At probabiliorem reputo contrariam; quia annus aſſignatur, vt non prætereatur confeſſio, non verò, vt eo præterito, ceſſet obligatio præcepti.

Filliuc.

26. *Tenetur ne excommunicatus abſolutionem procurare, vt valeat confiteri?* Aſſerit *Layman lib. 5. tract. 5. cap. 2. num. 38.* quia ob culpabilem negligentiam præcepto implendo aptus non redditur.

Laym.

27. *Satisfacere ne poſſunt huic præcepto inualidè confitentes?* Negat *Suarius in 3. part. tom. 4. d. 36. ſect. 7. num. 3.* quia Eccleſia non præcipit aliam confeſſionem ab ea, quam Deus fieri indicit; Deus autem veram ac validam præcipit confeſſionem. Addit *Henriquez lib. 4. cap. 4. §. 1.* facientem confeſſionem voluntariè nullam non quidem Eccleſiæ præcepto ſatisfacere : ab excommunicatione tamen contra tale præceptum tranſgredientes latam, liberari. Porrò probabiliter aſſeritur inualida confeſſione præcepto ſatisfieri, quia Eccleſia non internos actus poteſt præcipere, ſed ſolum externum confeſſionis.

Suar.

Henriq.

28. *Præcipit Pius V. in Bulla ſuper gregem, ne Medici vltra*

tertium

tertium diem ægrotum viſitent, niſi de illius Confeſſione per Confeſſarij chirographum certi fiant. Scio in Doctoratu à Medicis exigi iuramentum hanc conſtitutionem ſeruandi: rogo igitur, quandonam Medici teneantur de Confeſſione monere? In graui morbo,& tunc non per ſe ipſos. Nec tenentur impœnitentem deſerere; quia Pontifex nihil fruſtraneum præcipit. *Sanchez ſum.tom.1.lib.3.c.16.num.10.& 11.* At ſufficit domeſticorum teſtimonium,quod ſit confeſſus æger;quia ſic recepta eſt Præſulis ſummi conſtitutio, & hoc modo Medici iurant ſe eam ſeruaturos. *Sanchez.* Sanch.

29. *Num præceptum Communionis annuæ liget impuberes?* Aſſeruit *Palaus tom.1.tract.3.d.1.p.24.§.2.n.7.* quia *c. omnis, de pœn.* vtrumque præceptum imponit abſque vlla diſtinctione, nec minor diſcurſus ad confeſſionem, quam ad communionem requiritur: imò maior ad confeſſionem,cum culpas, ac præcepta oporteat diſtinguere. At *Vaſquez in 3.p.tom.3.d. 214.c.4.n.28.* negauit; quia plus diſcretionis communio requirit. Vnde aliqui docent pueros non teneri ante duodecimum annum communicare. §.2. *De annua Cōmunione* Pal. Vaſq.

30. *Fatuis communio non permittenda extra mortis articulum an permittenda ſemifatuis, v.g. Æthyopibus imperfecto rationis vſu pollentibus? Henriquez lib.8.cap.42.num.3.* Paſchatis Communionem permittit eis, excluſo irreuerentiæ periculo. Henriq.

31. *An ſurdo,& muto à natiuitate danda?* Si ſciant ſcribere tenentur recipere; quia poſſunt Euchariſtiæ myſterium ſcriptura callere. *Non ſcientes.* Etiam tenentur *Sanchez* auctore *de Matr.tom.1.lib.4.c.8.n.12.* quia huiuſmodi homines plerumque perſpicacis ingenij ſunt,& facilè per nutus & ſigna quæcumque percipiunt. Tenentur ad Confeſſionem per nutus & ſigna, ergo ad Communionem; quia non minus difficilia ad Confeſſionem prænoſcenda ſunt,quàm ad Cōmunionem. Sanch.

32. *Tenetur ne excommunicatus quærere abſolutionem, vt in Paſchate præceptum communionis impleat?* Aſſerit *Layman. lib.2.tract.5.p.2.c.2.n.3.* Vnde ſi abſolutionem negligeret,lethaliter delinqueret contra præceptum. Laym.

33. *In Paſchate non accepi Euchariſtiam: teneorne communicare quàm primum?* Ita quidem ex aliquorum mente; quia terminus anni non aſſignatur ad obligationem finiendam, ſed vt non liceat illam differre poſt annum:& in contractibus non ideo excuſatur à ſolutione, qui tempore non ſoluit ſtatuto. Addunt huiuſmodi hominem non communicando ſemper peccare, & grauius, quo diutius non communicat. Aſt

Lugo. Card. *Lugo de Sacr. Euch.d.*16.*ſect.*4.*n.*4. tenet talem eſſe obligatum ad communionem, negat nouam indies culpam ſemper contrahere.

34. *Scio Euchariſtiam neceſſariam in articulo mortis ex præcepto diuino, cui non ſit ſatis per communionem factam ante periculum, & non per modum viatici: Rogo, ſi manè quis communicauit ex deuotione, & poſt meridiem incidat in periculum eadem die decedendi, teneatur rurſum viaticum accipere?*

Hurt. Affirmat *Gaſpar Hurtado de Euch. d.*10. *diffic.*2. quia præceptum diuinum præponderat Eccleſiaſtico de non communicando niſi ſemel in die, & ieiunè. Probabilis tamen contraria ſententia. Plura Tract.7. de Sacram.

35. *Non confeſſus proximo elapſo anno, confeſſus ſum initio ſequentis: poſtea aliquod peccatum mortale commiſi: rogo num tenear etiam illo anno rurſum confiteri?* Ex doctrina *Hurtado* cenſeo non teneri, quando initio ſequentis anni confeſſus, peccatum mortale illo ſequenti anno commiſſum addidiſti.

36. *Adhuc dubius hæreo circa puerorum ætatem, ad Euchariſtiam recipiendam: annum aſſigna.* Ego equidem cum pluribus ex Societate noſtra aſſero perfectiorem vſum rationis requiri ad Communionem, nec poſſe ſtatui certam ætatem cum queiſdam pueris vſus rationis antelucanus adſit, queiſdam ſegnior procedat; plerumque ab anno vndecimo ad decimum quartum ſeſe rationis vſus manifeſtat.

37. *Poſſunt ne Laici qui regularibus ſeruiunt propria in Eccleſia Regularium communicare?* Propria in Parochia, in

Saa. Paſchate communicare debent. *Saa* ita ex Cardinalium Congregatione.

38. *Quonam circa hoc Mendicantes priuilegio gaudent?* Poſſunt quibuſuis dare Communionem vno excepto Reſurrectionis die. Poſſunt & illo cum licentia Parochi, aut ſi com-

Valent. municaturus alio die Parochiæ ſatisfaciat. *Valentiam* lege.

39. *Poſſunt ne Regulares in die Paſchatis ad implendum præceptum annuæ Communionis, peregrinis, & aduenis Euchariſtiam miniſtrare?* Ita planè; quia nulla Parochis fit iniuria. Sic *Sanchez*. Imò & quilibet alij ſeculares quoad ſubſtantiam communicando apud Regulares ſatisfacient Eccleſiæ præcepto.

EXAMEN XIII.

De Legibus in particulari, circa præceptum quartum Eccleſiæ de Ieiunio.

CAPVT PRIMVM.

Quid Ieiunium Eccleſiaſticum?

1. *QVid Ieiunium?* Abſtinentia quædam voluntaria à cibo iuxta præſcriptum Eccleſiæ, vel receptam conſuetudinem. Id equidem maiorem (authore *Filliucio*) quandam victus abſtinentiam ſignificat, quàm communis temperantiæ regula poſtulat.

2. *Quotuplex Ieiunium?* Triplex, Naturale, Morale, & Eccleſiaſticum. Primo à quolibet comeſtibili & potabili perfectè abſtinemus, quod ieiunium ad Communionem requiritur; Secundo à vitiis: Tertium eſt fidelibus ab Eccleſia indictum; actus quidem Temperantiæ, & Obedientiæ: Religionis autem, Charitatis, & Iuſtitiæ non niſi imperatus. Eius commoda plura.

3. *Quænam ad ieiunium Eccleſiaſticum requiſita?* Tria vnica comeſtio à certo ciborum genere abſtinentia, & hora certa refectionis. Ex his tribus morale quiddam ieiunium eſt multis ex partibus integratum.

4. *Quid de vnica comeſtione?* De eſſentia quidem ieiunij eſt. In ſecunda tantùm peccatur mortiferè; quia ea tantùm ad carnis mortificationem pertinet, in aliis probabile eſt venialiter peccari. Veſpertina refectiuncula ex conſuetudine licita eſt, etiam ſi ad ſomnum neceſſaria non ſit, nec exigua; excuſat enim conſuetudo.

5. *Licet ne ſumere refectiunculam manè, aut meridie, dilata in veſperum comeſtione?* Meridie licet, manè minimè: at ſi adſit cauſa etiam manè licebit. Sine cauſa venialis culpa eſt: diſpenſatione etiam aliqui gaudent; quod ſi cauſa certa ſit, non eſt diſpenſatio neceſſaria.

6. *De refectiunculæ qualitate, & quantitate quid ſentis?* Abſumi poſſunt arborum fructus, herbæ, leuiores cibi, panis, parum biſcocti, non autem cibi, qui inter fercula adnumerantur ordinati ad ſuſtentandam naturam, quales eſſent

piſces. Scio equidem Azorium & alios piſciculos permittere, quod non improbarim ſi pauci ſint, & eæ qualitatis, vt quo ad ſubſtantiam ſuſtentationis inter fructus arborum adnumerari videantur, quales ſunt qui apud noſtrates vocitantur *Bermejuelas, & Camarones.* De iuſculis autem ex leguminibus & amygdalato non conſentiunt Doctores. Permitto, ſi quantitas permiſſam frugum quantitatem non exæquet. Porrò refectiuncula ex frugibus, pane & herbis ſex aut ad ſummum octo vncias non debet excedere. In Natiuitatis Vigilia maiorem ex aſſignata ciborum qualitate quantitatem dedit conſuetudo.

7. *Quanam ciborum abſumptio ieiunium non frangit?* Prægustatio ciborum, ſumptio alicuius per modum medicinæ, aut ad debilitatem arcendam; miniſtrorum in menſa guſtatio. Potus denique minimè ieiunium violat quicumque ille ſit, ſi potus eſſentiam non excedat, & quod ſumitur, ne noceat.

8. *Quid autem de ciborum quantitate ſeruanda in ieiunio?* A carnibus neceſſariò abſtinendum, ab ouis etiam & lacticiniis in Quadrageſima, & ab iis quæ loci conſuetudo non permittit. Scio alicubi conſuetudinem induxiſſe lacticinia, alibi etiam extra Quadrageſimam abſtinentiam ab ouis.

9. *Diſpenſatus ne ad carnes, eſt ſimul ad lactacinia?* Ita planè: imò & ad duas comeſtiones; quia eſſentialis ieiunij conditio abſtinentia à carnibus eſt, quidquid *Filliucius* de diſpenſatione reſpectiua affirmet. Filliuc.

10. *Poteſt ne diſpenſatus ad carnes, etiam piſces comedere?* Poteſt, & in eadem menſa, modò non fiat immoderatè. *Quid de pueris?* Ante ſeptennium comedere carnes poſſunt, poſt illud vti Quadrageſimæ cibis tenētur. *Oua obſunt ieiunio?* Non, vnde diſpenſatus ad oua, non hoc ipſo à ieiunio liberatur; quia oua licet carnis ſubſtantiam imitantur, caro tamen non ſunt. In Iubilæo cum ouis ieunans indulgentiam lucratur, & diſpenſatus ad oua, etiam eſt ad lacticinia, non ad ſagimen ex lardo, cuius vſum ſcio alicubi paupertatem, aut ciborum penuriam induxiſſe. *Excuſatus à ieiunio tantum poteſt ne carnes, aut oua comedere, vel lacticinia?* Minimè.

11. *Quid denique circa horam comeſtionis?* Seruanda hora iuxta conſuetudinem loci. Ea quidem de eſſentia ieiunij non eſt, ſed requiſita ad perfectum, & integrum ieiunium. Meridies eſt competens hora, qui moraliter computandus iuxta vſitata horologia: quod ſi horologium non ſit, ſufficit tempus ex conſuetidine deſignatum.

12. *An*

12. *An mortale ſit, horam notabiliter præuenire?* Non, etſi cauenda ſub veniali huiuſmodi præuentio: dimidia hora non videtur eſſe notabilis.

13. *Quænam cauſæ in præueniendo excuſant?* Tres equidem, conſuetudo, diſpenſatio, & iuſta cauſa.

14. *Propagatio cibi ad veſperam licita ne?* Imò commendabilior, ob maiorem corporis mortificationem.

CAPVT II.

De Ieiunij obligatione.

15. OBligat ne Ieiunium iure diuino, an humano? Humano, ad mortale quidem, niſi paruitas materiæ venialem reddat tranſgreſſionem.

16. *Delinquitur ne toties mortaliter, quoties in die comeditur?* Minimè, nam in ſecunda comeſtione tantùm lethaliter delinquitur. At comedens carnes pluries, toties peccat, quoties eas in graui quantitate abſumit; quia hoc præceptum negatiuum, illud poſitiuum.

17. *Si duplex titulus obligat ad ieiunium, inducit ne duplex peccatum?* Si eiuſdem rationis ſit, non: ſi autem diuerſæ rationis, inducit, vt ſi ex obedientia & Religione quis obligetur.

18. *Frangens vna die, tenetur altera ieiunare?* Non, niſi ex voto vel pœnitentia obligatio inſurgeret, in aliis ieiuniis onus diei reputatur.

19. *Quoties peccat, qui apud ſe ſtatuit per totam Quadrageſimam non ieiunare, aut in ea carnibus veſci?* Vnicum peccatum committit, ſed grauius admodum, in executione autem toties delinquit, quoties diem ieiunij violat, aut quoties in die carne veſcitur.

20. *Peccat ne qui cauſa eſt, vt alius non ieiunet?* Quis dubitet? Vnde cibi miniſtrandi non ſunt ieiunium fracturo, nec quibus familia tua ieiunium ſoluat; Caupo vetitos cibos apponere non debet: nec qui ieiunium non ſeruat inuitare ieiunantem, niſi vrbanitatis gratia fieret.

21. *Quinam ad ieiunium obligantur?* Omnes Chriſtiani, qui ſanæ mentis ſint. Peregrini tenentur ad ieiunia loci, in quo habitant, etiam in quo verſantur per aliquot dies. Abſens non tenetur ad ieiunia ſuæ ciuitatis. Diſcedens à loco in quo non ieiunatur, poteſt etiam carnes comedere, ſcandalo

excluſo. Minores viginti & vno anno completo excuſantur niſi aut voto, aut regula quis obligetur: maiores etiam ſexaginta tribus, imò & ſexaginta, in dubio de læſione.

22. *Quinam præterea à ieiunio excuſantur?* Infirmi, prægnantes, nutrientes. Paupertas excuſat, nec enim tenetur quis ſolo pane veſcens ieiunare. Labor corporeus ad vitandum damnum, vel notabile lucrum. Præcedens vel futurus labor, v.gr. agricolarum, qui die ieiunij à labore vacant. Pedites iter agentes: non ſic equites in itinere breui, ſecus ſi longo, & de viribus dubitetur, aut ſi temporis ac itineris incommoda peditis laborem commmunem adæquent.

23. *Quid de laborante ad malum finem libidinis. v. gr.* Non poteſt ieiunium ſoluere vt vires colligat, ad crimen patrandum: ſed poſt commiſſum, poteſt ad vires recuperandas laſſitudini ieiunio ſoluto occurrere. Præterea opera miſericordiæ excuſant, redditio debiti, peregrinatio ex magna deuotione aſſumpta, exercitium concionandi quotidie, aut docendi.

24. *Quiſnam in ieiunio diſpenſare poteſt?* Papa diſpenſare poteſt per totam vitam, Epiſcopus tantùm cum ſuis ſubditis ad tempus. Iuſta cauſa euidens ſit, diſpenſatione non indiget. *Quid in dubio?* Superior diſpenſet. Porrò bona fide credens habere ſe iuſtam cauſam, non peccat: dubitans autem experiri tenetur: neque enim quis ex difficultate aut repugnantia à ieiunio excuſatur.

CAPVT III.

Praxis circa materiam de ieiunio ex Societatis IESV *ſchola.*

§. 1. *De eſſentia ieiunij.*

25. *DIem ieiunij à media nocte in mediam noctem computari, certum eſt. Cœnans in carnibus pridie ieiunij dubitat, an media nox tranſacta ſit: poteſt ne cœnam adhuc producere?* Poteſt; quia poſſeſſio ſtat pro cœnante. *Idem dubium ſubeſt cœnanti Sabbato in piſcibus: poteſt ne carnes edere?* Minimè; quia poſſeſſio ſtat pro præcepto.

26. *Ad ieiunium quonammodo media nox computanda?* Poſt primum ictum horologij mediam noctem pulſantis, nō poteſt cœna in carnibus die Iouis continuari, & cœnans in piſcibus Sabbato veſci carnibus potes. *Quid ad ieiunium naturale?* Qui poſt primum ictum horarum aliquid deguſtaret,

non

non poterit manè Euchariſtiam recipere. *Præpoſitus* 1.1.*q*.19. *art*.6.*dub*.5.*num*.8. Monet *Lugo de Euch.d*.15.*ſect*.2.*num*.37. ſi horologium ante pulſum horarum quadrantes præmittat, horum ad primum quadrantem duodecimam terminari. Præp.

27. *Vinum quis in ſuſtentationem ſumit, & ad ſedandam famem extra prandium: an frangit ieiunium?* Aſſeruit *Azorius part*.1.*lib*.7.*cap*.10.*quæſ*.4. At certum eſt ex communi non frangere; quia vinum alit per accidens, Eccleſia autem ea prohibuit, quæ per ſe alunt. Idem de Chocolate dixerim. Azor.

28. *Licet ne toties quoties frigidus ſit potus hauriendus, aliquid, ne noceat, præſumere?* Licet *Azorius quæſt*.7. aliquos cibos ab hac regula excipiat, Doctores modica in quantitate omnem cibum permittunt. Azor.

29. Famuli miniſtrantes in menſa, aut menſe lectores mox cœnaturi, cùm vt melius ſeruiant, tum vt famem ſubleuent aliquid prægustant, vel etiam ex reliquiis gulosè comedunt: an ſoluunt ieiunium? Negatiuè *Sanch. opuſc. tom*.2.*lib*.5.*c*.1.*dub*.24.*n*.2.& 3. reſpondet. Sanch.

30. *Dixiſti à mortali paruitatem excuſare materiæ: aſſigna materiæ paruitatem.* Duarum vnciarum, quæ eſt quarta pars collationis. *Turrianus ſumm. part*. 1. *cap*. 256. *dub*.27. *numero* 2. Turr.

31. *An multæ materiæ paruæ, ad conſtituendam notabilem materiam continuentur?* Diſtinguit *Salas* 1. 2.*tract*.13.*d*.16. *ſect*.26. tunc comeſtiunculas continuari cum per vnicum voluntatis actum deliberantur. Non placat, ſapientiſſimi Magiſtri mei venia; quia abſque eo quod ſint vnius volitionis obiectum, ſunt vnica vnius indiuidui, vnius diei, vnius coctionis refectio. Alioqui poſſet quis frauda.e præceptum, plures refectiones ad modum plurium paruitatum, & per plures actus intendens. Salas.

32. *Scio frangentem ſemel ieiunium, non peccare ſæpius comedendo, quia Eccleſia à ſecunda comeſtione ſolum præcipit abſtinere: rogo, an eadem ſit ratio, ſi quis vouiſſet in pane & aqua ieiunare?* Ita planè; nam ſi is ſemel vinum hauſiſſet in notabili quantitate, non teneretur ab illo amplius abſtinere. *Quid ſi vouiſſet, nihil ſumere præter panem, & aquam?* Tunc peccaret toties quoties. Sic *Sanchez ſum. tom*.1.*lib*.4.*cap*.11. *num*.25. Sanch.

33. *Vnicam comeſtionem non debere eſſe continuam mathematicè ſcio: ſed ſufficere, ſi moraliter continuetur: vnde ſurgens è medio prandio abſque finiendi intentione, poteſt illud per*

Leſſ. *aliquod interſtitium perficere : rogo tamen quid ſi habuiſſet per-*
ficiendi prandij intentionem ? Reſpondet *Leſſius lib.4. cap.2.*
dub.2. num.11. ad comedendum , mutata intentione redire
poſſe, ſi durat adhuc prandium. *Finitum iam eſt?* Reſtaurare
illud poteſt, (ſi nondum ſufficienter ederat ad ieiunium) in-
Filliuc. fra quadrantem. *Filliucius tom.2. tract.27.p.2.cap.2.quæſt.10.*
num.41.

34. *An hora comeſtionis ſit de eſſentia ieiunij?* Olim erat
nona hora diei & tertia poſt meridiem , nunc vel vndecima
vel duodecima. Qui illam notabiliter anticipat, peccat ſo-
Leſſ. lum venialiter. *Leſſius citat. num.13.* Aliquis aſſeruit adeo
eſſe de eſſentia ieiunij curam,vt qui ſiue cum cauſa, ſiue ſine
Laym. cauſa anticipauit, amplius ad ieiunium non teneri. At cum
Laymano lib.4.tract.8.cap.1.num.4. contrarium putamus,im-
peditúmque ab itinere,ob quod manè comederat, teneri re-
liquum diei ieiunare.

§.2. *De ieiunij obligatione.*

35. *Si quis ex voto , aut obſeruantia regulari ieiunare die*
Natiuitatis die Veneris incidente teneretur, non poteſt frui illius
feſtiuitatis priuilegio ; rogo,ſi non id expreſsè vouiſſet , ſed gene-
raliter Veneris aut Sabbati promiſiſſet ieiunium,nihil de Venere,
aut Sabbato Natiuitatis determinans : an teneretur ieiunare?
Molin. Minimè, (*Molina tom.2. de Iuſt.d.272.n.3.* ait) quia non eſt
veriſimile hunc ſe ad communis lætitiæ diem obligare vo-
Fagund. luiſſe. *Fagundez* autem *pr.4. lib.1.cap. 6.n.6.* votum docet
ſumendum eſſe iuxta receptum Eccleſiæ morem , dum certò
Suar. non conſtat de intentione vouentis. At *Suarius de Relig.*
tom.2.lib.4.cap.20.num.7. contrarium aſſeruit.

36. *Concurrunt in eodem die duo præcepta ieiunij : an duo*
peccata committat violator? Si pertineant ad duas virtutes,
duplex peccatum eſt , vnicum ſi ad vnicam. v.g.in die Vene-
ris confluit vigilia. Frater Minor violans ieiunium , duplici
piaculo illigatur, ex Religione ob Regulam , ex temperantia
ob præceptum Eccleſiæ. At ſi vigilia in die Quadrageſi-
mæ celebretur , violans ieiunium vnico delicto fœdatur ;
quia vtrumque præceptum ad eandem temperantiæ vir-
Vaſq. tutem ſpectat. *Vaſquez 1. 2. tom.2. quæſt. 72. art. 6. dub. 98.*
num.8.& 9.

37. *An teneamur ieiunare , quando grauis tentatio vrget*
Cord. *& aliud remedium non obiicitur ? Antonius Ferdinand. de*
Cordoba part.4. cap.12.§.6.num. 1. aſſeruit etiam prægnantes
cum periculo prolis teneri : quia ſalus ſpiritualis propria
aliorum corporali ſaluti eſt præferenda. Non admitto, quia
cum prægnans poſſit ſeſe Sacramentorum vſu , ac oratione
munire

munire contra carnis ſtimulos, non debet tantæ iacturæ prolem exponere. Addo ſupponere gratis Auctorem alia remedia ad ſedationem huiuſmodi motuum non ſuppetere cuilibet. Adeſt oratio, eleemoſyna, in Deiparam pietas, vſus Sacramentorum præſentiſſimum ad luxuriei ſtimulos medicamen.

38. *Excuſari dixiſti omnes ante vigeſimum primum annum: rogo an ſenes ſexagenarij alias robuſti ieiunare teneantur?* Negat *Granado 1. 2. contr. 7. tract. 3. part. d. 6. ſect. 5. num. 39.* quia robur ſenum ſolet illudere, & iterato indiget alimento. *Quid ſi vouiſſet perpetuò ieiunare?* Adhuc excuſat ſenem ſexagenarium *Sanchez de Matrim. tom. 2. lib. 7. d. 32. num. 17.* At *Layman. lib. 4. tract. 8. cap. 3. num. 2.* non approbat. Rogo, an ſufficiat inceptum eſſe annum ſexageſimum? ſufficit, quia in fauorabilibus annus inceptus pro completo reputatur. Secus in odioſis, ideo non obligat ieiunium vſque ad annum vigeſimum primum completum. *Tenetúrne ieiunare die ipſa, qua complet ætatem?* Licet hora prima poſt mediam noctem compleuerit, non tenetur tota die ieiunare; quia præceptum totum diem reſpicit. *Dubito an compleuerim ætatem.* Non teneris, pro te ſtante poſſeſſione. §. 3. *Qui teneantur ieiunare.* Granad. Sanch. Laym.

39. *Iubilæum indicitur: lucrantur ne illud iuuenes ſine ieiunio?* Non (inquit *Fagundez pr. 4. lib. 1. c. 8. n. 5.*) quia gratia illa illi operi illigatur. Fagund.

40. *Diſpenſatione, carnibus veſcor die ieiunij: debeóne ieiunare?* Excuſaris (ait *Leſſius lib. 4. c. 2. dub. 6. num. 41.*) quia ad fragilitatis refectionem confert non ſolùm cibi qualitas, ſed etiam repetitio. Addit, ſi diſpenſatus es, eo quod alij cibi tibi noceant, non excuſaris ob contrariam rationem. Ego cum *Henriquez lib. 7. c. 13. n. 12.* abſolutè à ieiunio libero diſpenſatum ad carnes; quia abſtinentia ab his eſt de eſſentia ieiunij. Leſſ. Henriq.

41. *Licet mihi carnibus veſci, ſed voto die Veneris ex deuotione abſtinere in Quadrageſima: teneor ieiunare?* Aſſerit *Sanchez opuſc. tom. 2. lib. 5. cap. 5. cap. 1. dub. 30. num. 2.* excuſaberis, ideo quod ieiunio eſſentiale eſt à carnibus abſtinentia: ergo qui à carnibus abſtinet, cur in reliquo violabit ieiunium? contrarium aſſeruit *Turrianus.* Sanch. Turr.

42. *Quinam ex labore excuſentur à ieiunio, ſpeciatim aſſigna.* Porro *Layman. lib. 4. tract. 8. cap. 3. num. 3.* liberat à ieiunio figulos, argentarios, ferrarios, lignarios, fullones, ſementarios, coriarios, textores, piſtores. *Azorius part. 1. lib. 7. cap. 17. quæſ. 8.* Sutores. *Gordonus tom. 2. lib. 6. q. 18. cap. 6.* Laym. Azor.

num. 11. verſantes prelum Typographorum, non tamen typorum compoſitores. *An ſartores, & pictores?* Non excuſat
Laym. *Layman.* quia facilis labor. At *Fagundez pract.* 4. *lib.* 1. *c.* 7.
Fagund. *num.* 15. & 16. omnes artiffces excuſari exiſtimat ex Eugenij
Filliuc. IV. priuilegio, ſiue declaratione. *Filliucius* non improbat.

43. *Excuſantur ne concionatores totius Quadrageſimæ, aut trium vel quatuor dierum, lectores Grammaticæ, confeſſarij debiles, & ſuo muneri aſſidui, Aduocati, Procuratores, Cantores, qui ex officio canendi victitant, & ieiunando redderentur inha-*
Fagund. *biles?* Arbitrio boni viri ſubiacere debent ex mente *Fagundez p.* 4. *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 19. Ego Prædicatores totius Quadrageſimæ, & rectores Grammaticæ qui quatuor horas miniſterio (admodum laborioſo) litant, nunquam non eximerem à ieiunij obligatione.

44. *An iter agentes teneantur ieiunare?* Pedeſtres minimè, nec equeſtres incommodè, aut aſperitate frigoris afficiendi, aut qui non inueniunt niſi panem, fructus, aut olera, quia ad
Sanch. prandium inſufficiens apparatio. Ex *Sanchez opuſc. tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 1. *dub.* 15. *n.* 3.

45. *An defeſſus ex quocunque labore licito, vel illicito obligationi ieiunandi ſubiacent?* In licito, v. gr. pilæ defatigatione; & in illicito, v. gr. cum fœminis commiſtione, aliqui aſſerunt delinquere, qui præuidit tali labore reddendum inhabilem ad ieiunium. Alij putant abſolutè liberandum à lege ieiunij; quia quo die obligat præceptum ieiunij, ieiunare non poteſt, quando verò laborabat licitè, aut illicitè, ieiunij præceptum non illigabat. Quid ſit in ieiunij fraudem ſeſe ni-
Azor. mium defatigaſſet? Adhuc liberatur à docto; ſed cum *Azorio tom.* 1. *lib.* 7. *c.* 17. *q.* 9. huiuſmodi laboris affectatorem ieiunij violatorem reputamus.

46. *Excuſantúrne ab Epiſcopalibus ieiunij Regulares?* Ita planè; quia Tridentinum obligans ad feſta Epiſcopalia Re-
Suar. gulares, haud efficit de ieiunio memoriam. *Suarius de Rel.* 4. *lib.* 4. *c.* 20. *n.* 8.

47. *Dubitat Regularis, an poſſit ieiunare: quidnam geret?* Diſpenſationem petat à Prælato, qui etiam ſibi dubio poteſt diſpenſationem impertiri; quia non eſt deterioris conditionis, quàm ſubditus.

48. *Scio Petrum paratum frangere ieiunium: poſſum ne eum*
Suar. *ad cœnam inuitare?* Negat *Suarius de Charit. d.* 10. *ſect.* 3. *n.* 2. quia poteſt contingere, vt ille, te cœnam non exhibente, ieiunium non violet, aut inſpiratione præuentus, aut occupa-

tione

tione impeditus. At *Petrus Hurtado de Mendoza* 2. 2. *d.* 173. *ſect.* 12. §. 154. te excuſat à crimine, ſi certus eſſes de futura ieiunij violatione, & illum inuitares cum expreſſa ſuppoſitione, quod alias vellet violare ieiunium, ſuperátque aliqua iuſta cauſa. v.gr. vrbanitas, &c. Mend.

49. *Famuli heris cibos vetitos miniſtrando, peccant?* Si heri ex ignorantia vetitis veſci curaret, deberent famuli de errore monere. At violatori ieiunij miniſtrantes ex munere non delinquunt; quia materialiter concurrunt ad ieiunij violationem. *Hurtado* 2.2.*d.*10.*diffic.*9. Hurt.

50. *Peccant ne caupones miniſtrantes cœnam eis, quos norunt ieiunium violaturos?* Aſſerit *Toletus lib.*6.*cap.*5. At *Leſſius lib.*4. *cap.*2. *dub.*4. *num.* 24. diſtinguit. Aut poſſunt cœnam ſine notabili incommodo abnegare, aut non. Si poſſunt, & non ſunt illi aliàs cœnaturi, ex charitate tenentur: ſecus ſi nõ poſſunt, &c. Monet *Sanchez ſum.tom.*1.*lib.*1.*cap.*7.*n.*35. confluentes ad caupones plerumq; eſſe pauperes, operarios, viatores, quos probabiliter credere poſſunt à ieiunio excuſari. Tolet. Leſſ. Sanch.

51. *Peccántne venditores ciborum prohibitorum?* Minimè; quia multi illos cibos licitè emunt, nec illis præceptum impoſitum eſt explorandi emptorum intentionem. *Fagundez pr.*4.*lib.*1.*cap.*10.*num.*10. Fagund.

§. 4. *De cibis quibus licet veſci die ieiunij.*

52. *Darine poſſunt carnes pueris ante ſeptennium ſi ſint doli capaces?* Poſſunt; quia accidentale eſt, quod in aliquo rationis vſus acceleretur. *Quid de paganis?* Etiam, quia non tenentur legibus Chriſtianorum. *Quid de amentibus?* cum pueris ante ſeptennium computandi. *Sanchez ſumm.tom.*1. *lib.*1. *cap.*12.*num.*16.

53. *Num pinguedo poſſit die ieiunij abſumi ab eo, qui vtitur lacticinijs?* Aſſerit *Fagund. pr.*4. *lib.*1. *cap.*2.*n.*20. inter carnes non computari, ſed inter oua, & lacticinia; quia pinguedo ex *Ariſtotele* 2.*de gener.* non eſt caro. Fauet aliquorum Regnorum conſuetudo. At in Hiſpania communiter ab vſu pinguedinis abſtinemus. Abſumatur igitur, vbi dederit conſuetudo. Sanch. Fagund.

54. *Datúrne in eſu carnium materiæ paruitas?* Ita planè ſicut in præcepto negatiuo de non furando. Abſque cauſa legitima veniali piaculo reus carnis parum abſumis: cum cauſa non delinquis. v.gr. ſi coquus, aut ægroti miniſter cibos prægustes, ſi ad excitandum ægroti appetitum aliquid abſumas, &c. *Sanch. opuſc. tom.*2.*lib.*5.*c.*2.*dub.*22.*num.*10. quia Eccleſia non intendit impedire aut rectam officij adminiſtrationem, aut charitatem. Sanch.

55. *An conſuetudo prohibens oua & lacticinia quadrageſi-*

mali

Suar. *mali in ieiunio obliget ſub mortali?* Affirmo cum *Suario de leg. lib.7.cap.15.num.13.* ſufficiens ſignum eſſe, ſub mortali obligare conſuetudinem, cum tranſgreſſores pœna afficiantur. Fagund. Ideo contra *Fagundez* aſſerentem *pr.4. lib.1. cap.2. n.12.* venialiter delinquere ouis aut lacticiniis veſcentem, mortaliter peccare ſentiendum. *Vrget etiam in Dominica?* Affirmatiuè reſpondet Henriq. *Henriquez lib.7. cap.13. num.10. An toties peccas mortaliter, quoties oua, aut lacticinia comedis?* Ita planè ſicut carnium eſu; quia eſt præceptum negatiuum.

56. *Excuſat neceſſitas eos qui alias epulas non habent?* Excuſat. Sanch. *Sanchez opuſc.tom.2.lib.5.cap.1.dub.19.n.6.* permittit iter agentibus lacticinia, quoties piſces non inueniunt.

57. *Violat ne ieiunium, qui ouis aut lacticinijs in Quadrageſima vtitur?* Non, ſed contra præceptum de abſtinendo ab illis Sanch. delinquit. *Sanchez ſum.tom.2.lib.4.cap.11.n.53.*

58. *Prohibentur ne oua, ac lacticinia in alijs ieiunijs præter Quadrageſimalia?* De iure communi non prohibentur. *An ex* Filliuc. *conſuetudine?* Aliquis ex externis aſſeruit. At *Filliuc. tom.2. tract.27. part.2. cap.3. num.49.* docet talem conſuetudinem (ſi alicubi recepta) ex deuotione introductam, nec obligare: attamen admonendum populum, ne ex erronea conſcientia delinquat. In Hiſpania talis conſuetudo quæ obliget ſub mortali conſtare non poteſt; quia non adeſt præſcriptio Quadraginta annorum ad eam legitimandam requiſita.

59. *Pono vigere in Regnis Hiſpaniæ conſuetudinem hanc: te-* Sanch. *nentur Regulares ſubiacere?* Negat *Sanchez opuſc.tom.1. lib.5. cap.1. dub.21. num.2.* quia conſuetudines laicorum non te- Suar. nentur Clerici, aut Religioſi ſeruare. At *Suarius de leg. lib.7. cap.17.num.12.* diſſentit.

60. *Poſſunt ne lacticinia in ieiunijs voti, pœnitentiæ, ac Iubi-* Sanch. *læi abſumi?* Aſſerit *Sanchez ſum.tom.1. lib.4. cap.11.* quia hæc ſolum in Quadrageſima prohibentur. Addit, ſi quis vouit ieiunare in Quadrageſima, dubitat tamen, an voluerit à lacticiniis abſtinere, vtentem lacticiniis non fieri reum voti violati, quamuis contra præceptum Eccleſiæ delinquat. Porrò Henriq. *Henriquez lib.7. cap.10. num.4. & cap.13. num.13.* docet in omnibus ieiuniis etiam Iubilæi extra Quadrageſimam lacti- §. 5. cinia non prohiberi. Quo ad ieiunia autem ex pœnitentia *De ientaculo, ſeu collatione.* aſſeruerim diei ſequi proprietatem. Si in Quadrageſima inditur, abſtinet à lacticiniis, qui priuilegio exemptus non eſt. Si in alio tempore, non tenetur à lacticiniis abſtinere, ſed communis ieiunij legibus ſubiici.

Fagund. 61. *Ientaculi quantitatem aſſigna.* Docet *Fagundez pr. 4. lib. 1.*

lib. 1. *cap.* 4. *num.* 13. *&* 19. octo vncias poſſe permitti. *Filliucius tom.* 2. *tract.* 27. *part.* 4. *cap.* 3. *q.* 7. *num.* 33. extendit collationem ad quartam partem cœnæ ordinariæ. Si cœna ordinaria duarum librarum pondus non ſuperet, vera eſt *Filliucij* ſententia; ſi excedat notabiliter, falſam omninò reputarim. Filliuc.

62. *Quid de Natiuitatis vigilia? Fagund. vbi ſup.* aſſerit ſumi poſſe ientaculum duplo maius, nempe ſexdecim vnciarum quantitatem, plus, minuſve. *Sanch. in opuſc. dub.* 26. *num.* 1. docet ſumi poſſe duplo ſolita maiorem. Alij autem probabiliter de rebus ad ientaculum illud ſeruientibus ſine limitatione continuatè abſumi poſſe opinantur. Adeo tamen, me auctore, habenæ laxandæ, vt ob ſolemnitatis licentiam, lex temperantiæ non lædatur. Sanch.

63. *Exprime iam ciborum qualitatem.* Nec oua, vt aliqui ex externis aſſeruere, de quo *Turrianus*, eſſe ait doctrinam ſcandaloſam, temerariam, & bonis moribus contrariam aſſeruere, licere pro collatione duo oua abſumere. Porrò *Azorius* piſciculos permittit paucos, vulgo *Anchobas*, *Berme Iuelas*, *Camarones*. Turrianus parum caſei, aut lactis. *Azorius* idem *p.* 1. *lib.* 7. *c.* 9. *q.* 8. panem cum amygdalis coctum. Porrò *Sanch. opuſc. tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 1. *dub.* 25. *n.* 4. docet fieri non poſſe collationem cum caſeo, lacte, vel cremore amygdalino. Turr. Azor.

64. *Dixiſti abſentem ad ieiunia ſui oppidi non obligari: poteſt ne quis aliò ſe conferre, vt ieiunium vitet? Fag.* poſſe reſpondet. Fagund.

65. *Manè diſceſſurus ſum ex loco domicilij vbi eſt ieiunium, peruenturus veſpere ad locum vbi ieiunium non eſt: poſſum ne ſumere ientaculum in loco domicilij?* Potes; quia peruenturus es ad locum, vbi licebit cœnare. Sic *Leſſius. Veſci ne carnibus licebit?* Minimè, licet veſpere abſumendæ alio in loco ſint; quia obligatio abſtinendi à carnibus toto die durat: at ieiunij ſecunda futura comeſtione proculdubio ſoluitur obligatio. Leſſ.

66. *Robuſtæ ne fœminæ prægnantes aut lactantes excuſantur? Leſſ.* excuſari aſſerit. Non autem poſſunt ouis aut carne veſci. Leſſ.

67. *Dormire quis nequit niſi ſumpta veſperi cœna: tenetur ne ieiunare?* Minimè. *Si ſufficit manè collatiunculam ſumere; & veſperi cœnare: tenetur ad id?* Non tenetur; quia nemo tenetur peruertere ordinem refectionum. Ita *Filliucius*. Filliuc.

68. *Tenetur ne quis ſeruorum aut operariorum labores imminuere, vt poſſint ieiunare?* Ex *Fernand. & Fag.* negatiuè reſpondeo. Itaque non tenetur quis eos ſolos operarios vocare, qui cum moderato labore ieiunare poſſunt. Nec peccat ſi ſeruis onus imponat cũ ieiunio incompatibile. Imò poteſt operarios conducere cũ pacto, vt non ieiunent ne aliàs minus laborent. Fernãd. Fagund.

69. *Seruito*

69. *Seruitores & lectores ad menſam aliquid ante ſumunt*
Sanch. *ſine neceſſitate : ſoluunt ne ieiunium?* Non, vti *Sanchez* aſſerit; quia totum reputatur vnica comeſtio, quæ tunc inchoata paulò poſt perficitur.

70. *Dubito, num expleuerim annum vigeſimum primum.*
Suar. Non teneris ieiunare. Ita *Suarius.*

71. *Cœnans quis die Iouis dubitat an ſit audita hora noctis duodecima : poteſt ne comedere carnes?* Poteſt, ſecus ſi die Sabbati cœnaret. Ratio eſt, quia in priori eſt libertas edendi, niſi ſit duodecima: in poſteriori eſt obligatio non edendi niſi
Sanch. duodecima ſit. Ita. *Sanchez.*

72. *Anticipatur ſine cauſa hora comedendi die ieiunij: ſoluitur ne?*; Minimè; quia determinatio horæ non eſt de eſſentie ieiunij: at delinquetur venialiter niſi ſit exigua antici-
Filliuc. patio, vt dimidiæ horæ. Sic *Filliucius.* Colligo Religioſos habentes priuilegium anticipandi prandium per horam, poſſe ſine vlla culpa per horam & dimidiam ante meridiem prandere.

73. *Ieiunans, à menſa exurgo propter aliquod occurrens negotium: poſſum, rurſum rogo, menſam repetere ad continuandam*
Azor. *refectionem?* Potes, ſi breue ſit interiectum ſpatium. Sic *Azor.* Non approbo *Sancti* ſententiam aſſerentis id eſſe licitum etiam ſi ſpatium duarum horarum intercesſerit, dummodo ſurrexerit à menſa animo reuertendi; id enim à ſecunda comeſtione non libero, niſi ita parum abſumpſerit prius, vt non poſſit comeſtio illa omnino ſubleuare naturam.

74. *Dixiſti paruitatem materiæ à mortali excuſare: aſſignaſti materiæ paruitatem duarum vnciarum. Num huiuſmodi paruitas materiæ in eſu carnium excuſat à lethali crimine?*
Tann. Aſſero cum *Tannero* non excuſare, quatenus aduerſari profeſſioni fidei exiſtimaretur, qui eo cibo vteretur die ieiunij, aut prohibitionis.

75. *Dixiſti potum non violare ieiunium: an vinum aſſumi poteſt quoties quis voluerit, licet in magna quantitate?* Poteſt; immoderatio autem poteſt temperantiam violare, ſed non ieiunium. Itaque quidquid potus eſt, ieiunium non ſoluit. Vnde potus ex vino, qui vocatur apud noſtrates *Clarea*, ſeu *Hipocras* licet ſit Indicis ſpeciebus conditum, potus eſt; ſimiliter mulſum, quod aqua melle, & ſpeciebus Indicis præparatur, vulgo *Aloxa.* Lac autem licet alicubi pro potu abſumitur ex vini aquæque defectu, potus verè non eſt, vnde ieiunium proculdubio ſoluit, non autem accidentaliter violaret, vbi pro potu neceſſariò adiicitur.

76. *Quid*

76. *Quid de potione in Hiſpania, aut Occidentali India, dicta vulgo Chocolate?* Aliquando dixi pro potu haberi, ſed parum meriti ieiunio relinquere ob vires, quas ieiunanti adiicit omnino inedia ſublata, aut impedita: nec abſolutè cuperem vſum huiuſce potionis vti mortificationis ieiunij ab Eccleſia intentæ apprimè aduerſantem: at magis authoritati hærens, quàm rationi, potum eſſe aſſero, ſed non vti condit abuſus, ſed quemadmodum potio ab Indis ad Hiſpaniam peruenit. Vnde Chocolate ouis aut lacte conditum potus non eſt, ſed cibus ſubſtantialiſſimus. Item huiuſmodi potio admodum craſſa in notabili quantitate ieiunium violat, Verum Chocolate liquidum adeò, vt vnicæ potioni vncia vna adhibeatur ſaccharo neceſſario potus eſt, & abſque ſcripulo abſumi poteſt. Vnicam potionem appello quod capit commune vas, quod *Icara* vulgo aſſolet appellari. Quod ſi aſſignata proportione ea potionis quantitas condiatur, licet vas non ſemel euacuetur, ieiunium non ſoluitur, temperantia fortaſsè violata; quia potus eſt, quemadmodum de vino aſſeruimus.

77. *Die ieiunij ab amico rogatus ſum modicum cibi vrbanitatis gratia: num venialiter delinquo?* Negatiuè cum *Fagundez* reſpondeo. Fagund.

78. *Tenetur ne paterfamilias filios aut ſeruos ad ieiunandum cogere?* Hortari vt ſeruent tenetur quidem, ſed cogere minimè, vti docet *Toletus*. Tolet.

79. *Num profeſſi ad Religionis ieiunia ante annum vigeſimum primum teneantur?* Cum *Azorio* & *Saa* exiſtimo non teneri. Azor. Saa.

80. *Licet ne die Dominica ex deuotione ieiunare? Bellarminus* licere ait: ſcandalum tamen cauendum. Bellar.

An licet dare cibum ei, quem ſcis debere ieiunare? Saa reſpondet licere parato non ieiunare, & alibi reperturo cœnam dare, vrbanitatis cauſa, aut hoſpitalitatis, vt ſupra dixi. Adiicio id non licere Superiori, hoc eſt, Domino, aut Patrifamilias, ſi ſuauiter poſſit ad ieiunium allicere; ſed, vt dixi, ſeruum, aut filium minimè cogere tenetur. Saa.

EXA

EXAMEN XIV.

De legibus in particulari circa materiam de Decimis ad præceptum quintum Eccleſiæ.

CAPVT PRIMVM.

De Oblatione, Primitiis, Decimis.

§. 1. *Oblatio.* 1. Q*Vid eſt Oblatio?* Exterior actio, per quam ex bonis ſenſibilibus aliquid Deo offerimus in recognitionem dominij eius, & ſeruitutis noſtræ ad ipſum, vel in quemcunque cultum religioſum Dei. Variis titulis deberi poſſunt oblationes; eáſque offerre non poteſt niſi baptizatus. Deo fiunt, & hominibus Eccleſiaſticis, & fieri aliquando poſſunt ex debito, & voto.

§. 2. *Primitiæ* 2. *De Primitiis quidnam?* Primitiæ ex primis terræ fructibus frugum oblationes ſunt. Eas offerre Deo de iure naturæ eſt. Olim erant in præcepto, & nunc etiam in lege gratiæ præcipiuntur.

§. 3. *Decimæ.* 3. *Decimæ quid?* Decimæ ex Eccleſiæ præcepto ſunt, & ratione congruæ ſuſtentationis miniſtris debitæ de iure naturali, in lege gratiæ confirmata.

CAPVT III.

De perſonis, à quibus dandæ Decimæ; de quibus rebus ſoluendæ ſunt, & queiſnam perſonis.

§. 1. *Soluens decimas.* 4. Q*Vænam perſonæ ad decimas ſoluendas obligantur?* Omnes fideles. Vnde gentiles non comprehenduntur, neque Iudæi, ſiue de prædialibus, ſiue de perſonalibus ſermo ſit. Sacerdotes non ſoluunt. Pauperes ſoluunt modò in extrema neceſſitate non ſint. Miniſtri Sacramentorum non tenentur ad decimas, at clerici ea recipientes tenentur, & quidem ex prædiis ſeculari titulo poſſeſſis, non ex lucris ſpirituali titulo acquiſitis.

5. Tenetur

5. *Tenetur ne Papa, aut Epiſcopus?* Papa ſui ratione non tenetur, at ratione prædij, in quo tale ſit onus, obligatur. Epiſcopus perſonali debito non tenetur, ſed reali bene teneri poteſt.

6. *Quid de Parochis, Clericis, ac ſeruientibus Eccleſiis?* Parochi ad prædiales tenentur, non ad perſonales. Clerici non miniſtrantes ad omnes. Seruientes Eccleſiis ex Eccleſiaſticis bonis non tenentur, nec ex acquiſitis titulo ſpirituali.

7. *Tenentur ne Religioſi?* Iure communi tenentur, aliqui ſunt priuilegio exempti & à perſonalibus etiam ex proprio labore iure communi immunes ſunt. Priuilegiati etiam à debito reali eximuntur; eorúmque priuilegium ad noualia, & ad prædia in futurum acquirenda extenditur.

8. *Ex quibus rebus ſoluendæ ſunt decimæ?* Ex omnibus lucris iuſtè acquiſitis. Nec debentur ex donationibus. Ex propriis actionibus lucra comparata debentur ex militia, & præda. Ex acquiſitis contra iuſtitiam non debentur ex iuſtè verò acquiſitis per turpem actionem debentur. Ex decimis perſonalibus deducendæ primùm expenſæ ſunt. Prædiales ex omnium rerum fructibus ſoluendæ. *§. 2. Decimarum materia.*

9. *Qui ſi colonus mediarius ſit?* Mediæ ſoluantur ab ipſo & mediæ à domino. *Si mercenarius?* A domino totæ.

10 *Queiſnam perſonis decimæ ſoluendæ?* Perſonales decimæ debentur Parochiæ, éique Eccleſiæ ſoluendæ ſunt, in cuius Parochia ſita ſunt prædia. Mixtæ debentur illi Eccleſiæ, in qua animalia habitant, niſi conſuetudo induxerit vt ſoluantur in alia. Non extenditur ad noualia, ante poſſeſſa; & priuilegio ſolui poſſunt extra Parochiam. Noualia autem tunc comprehendentur, quando verba talia ſunt, vt abſque propria interpretatione reſtringi non poſſint. Soluendæ decimæ ſunt Parochiali, etiam ſi baptiſmalis non ſit. Prædiales ſoluuntur Parochiali, in cuius territorio prædia ſunt. *§. 3. Quibus ſoluendæ decimæ.*

11. *Num ius percipiendi decimas laicis conueniat?* Minimè; at tanquam temporales quidam fructus ſolui illis poſſunt. Tribus autem modis eas poſſunt percipere locatione, ſtipendio, donatione. Concedi item laicis ad vitam poſſunt, in feudum, & transferri ad ſucceſſores. Conſuetudine eas præſcribere non poſſunt, etſi vim habere poteſt conſuetudo probandi priuilegium. Porrò decimæ inſtitutæ fuere in Cleri ſuſtentationem & poſt diuiſionem diœceſium in Parochias, diſtributæ per Parochos fuere. Primò debentur Epiſcopis,

æquè primò etiam Clero Parochiarum. Deinde Parochis, tum capitulis præbendatis. Simplices clerici non habent ius ad illas proprium, nec Religioſi ex vi ſtatus. Conſuetudine præſcribere quidem poſſunt immunitatem à ſoluendis decimis, non autem ius eas recipiendi, niſi ſint miniſtri Sacramentorum,& titulum aliquem Parochialem habeant.

Capvt III.

Quomodo, & quando, ſoluendæ ſint Decimæ.

§. I. *Quomodo ſoluendæ decimæ.*

12. *Qvonammodo debeantur, & reddendæ ſint decimæ?* Debentur ex Iuſtitia, & Religione,non tanquam alienæ res,ſed tanquam res propriæ, (vt probabilius aſſero) cum obligatione reddendi. Vnde poteſt Eccleſiam quodammodo habere vſum fructum in prædiis, pro parte decimarum. Eas petere poteſt Eccleſia à quocunque, apud quem ſint non decimati fructus.

13. *Si culpa Parochiani amittantur fructus?* Contra ipſum ius habet Eccleſia. Culpa autem triplex eſſe poteſt,commiſſio,omiſſio,& mora:commiſſione debet, qui potuit impedire damnum & non fecit: omiſſione, qui potuit ſeminare, vel vineam colere: mora autem tum in colligendis opportuno tempore fructibus, tum in non ſoluendis poſtquam ij collecti ſunt.

§. 2. *Quando ſoluendæ decimæ.*

14. *Quando ſoluendæ?* Sine mora, & non petitæ. Et quidem perſonales in fine anni ſoluuntur. Computandæ autem decimæ ex negotiationibus per ſingulos annos. Prædiales ſoluendæ ſtatim collectis fructibus: animalium proportionato tempore. Parochi ſui ſumptibus curare debent, vt in domum deferantur.

15. *Ius ne habet Eccleſia decimas exigendi?* Ita planè, per vim tamen accipi non poſſunt à Parochis, ſed recurrere poſſunt ad Eccleſiaſticos iudices, qui cogere valebunt. Prælati quidem tenentur cogere debitores, interdum tamen ad tollenda,feuda, ſeu vitanda ſcandala poterunt conniuere.

CAPVT IV.

Praxis circa materiam de Decimis ex Societatis IESV *Doctoribus.*

16. SCio, *Religioſos priuilegio, exemptione à decimis frui: rogo an laici coloni Religioſorum ad decimas ſoluendas teneantur?* Tenentur pro ſua cuiuſque portione ſoluere, ſed circa Religionum fundos gaudent priuilegio Religioſorum, quod eſt reale vtpote communitati conceſſum, quod de iure communi tranſit ad colonos. Priuilegium decimarum Societati conceſſum à Gregorio XIII. videndum apud *Henriquez lib.7. cap. 27. n. 8. & in Gloſſ. lit. H. Quid ſi coloni Religioſorum, vel ipſimet Religioſi aliqua in Prouincia decimas perſoluant?* Id profectò erit ex aliquo Breui Pontificio ab Epiſcopis obtento priuilegij huius reuocatorio. §. 1. *De obligatione decimas ſoluendi, & exemptione.* Henriq.

17. *Eximuntur ne laici à decimarum ſolutione ex præſcriptione immemorabili ſine titulo?* Ita planè ex *c. auditis de præſcript.* & *c. 3. de conſuet. in 6.* ſicut etiam ex præſcriptione quadraginta annorum cum titulo, & conſuetudine quadraginta annorum ſine titulo. *Quænam inter conſuetudinem, ac præſcriptionem diſparitas?* Conſuetudo reſpicit communitatem, quæ per diuturnum vſum legitimo tempore continuatum poteſt legem derogare. Præſcriptio autem priuata reſpicit perſonam, cuius vſus quantumuis continuatus, non poteſt legem introducere, aut abrogare. *Layman lib.4. tract.6. c.7. n.9.* Ex cuius mente laici non poſſunt per præſcriptionem omnino eximi à decimarum onere perſoluendarum, ſed tantum in partem, vt ſcilicet loco decimæ vigeſimam, aut trigeſimam partem ſoluant. Laym.

18. *Alias, precor, de præſcriptione, circa decimarum exemptionem Doctorum Societatis ſententias adnota.* Porrò *Henriquez lib.7. cap.27. num.2.* & Tannerus *2.2. d.5. q.3. dub.2. num.31.* aſſerunt, ad præſcritionem ſine titulo in cauſa decimarum ſufficere quadraginta annorum tempus. *Ad conſuetudinem autem quid?* Affirmat *Caſtro Palao tom.2. tract.10. d. vnic. p.4. n.6.* probabile eſſe; ad conſuetudinem contra decimas decem annorum ſpatium ſufficere. Henriq. Tanner. Palao.

19. *Decimarum obſecro obligationem preſſius expende.* Triplex decima, perſonalis, prædialis, & mixta. Perſonalis eſt decima pars fructuum prouenientium ex induſtria, & opera perſonæ. Prædialis, ſeu realis eſt quota fructuum, qui ex §. 2. *De decimis varia.*

prædiis percipiũtur. Mixta quæ partim ex hominis induſtria, partim ex prædiis prouenit, vt ſunt animalium fœtus. Profectò decimæ perſonales ſoluendæ ſunt poſt lucrum acquiſitum, ab iis qui Sacramenta ſuſcipiunt illi Eccleſiæ, in qua Sacramenta ſuſcipiuntur, niſi aliter ſit conſuetudine receptum. Prædiales ſtatim ac fructus collecti ſunt, ſoluendæ ab illis omnibus, qui prædia titulo non ſpirituali poſſident, illi Eccleſiæ, cui ſubiecta ſunt prædia, niſi ſit conſuetudine introductum, vt alteri ſoluantur. Mixta quando fœtus peruenit ad ſtatum vtibilem, ſoluendæ iuxta locorum conſuetudinem. Ex *Layman. Palao & aliis.*

20. *Poſſunt ne Sacramenta non ſoluentibus decimas denegari?* Ita planè, dum nullam habent excuſationis cauſam.

21. *Soluendæ ne Clericis diuitibus, aut improbis?* Quis dubitet? Non enim debentur decimæ Clericis ob eorum inopiam, aut probitatem; ſed laborem, quem in populi vtilitatem impendunt.

22. *In ſoluendis decimis realibus ſeu prædialibus ſunt ne detrahendæ expenſæ, v.gr. culturæ agri?* Minimè; ſecus in perſonalibus.

23. *Qui decimis ſoluendis deteriorem, & non vt par eſt, mediocrem ſaltem partem bona fide aſſignat, peccat ne contra iuſtitiam?* Peccat, & conſequenter ad reſtitutionem tenetur. Imò peccato ſeſe ſacrilegij fœdare aliqui affirmant, quos minimè probandos affirmarim; nec ſatis ad ſacrilegium non ſoluere, aut malè impendere rem ſacro cultui dedicatam.

Azor. *Azorius* ita.

24. *Obligatio ſoluendi decimas poteſt ne validè priuilegio Papæ condonari?* Poteſt, quatenus decimæ dicunt quotam fructuum, ſeu determinatam partem. Imò ſine cauſa non condonari valet à Pontifice, ſed tum illicitè concederetur. Item obligatio ſoluendi decimas in futurum auferri poſſe videtur per compoſitionem, interueniente Summi Pontificis authoritate. Imò etiam Prælatus Eccleſiæ, aut Beneficiarius poteſt iuſta de cauſa abſque aſſenſu Apoſtolico compoſitionem, vel remiſſionem facere de præteritis decimis, cum iuri ſuo cedere poſſit, & nulla Simoniæ labes, aut prohibitio interueniat.

Azor. Ex *Azorio.*

25. *Eſt ne probabile decimas non deberi perſonales, id eſt, ex*

Saa. *lucro induſtriæ?* Nullibi ferè eſſe in vſu ab *Emanuele Saa* affirmatur. Qui quidem addit decimas non deberi à Clerico ex fructibus Eccleſiæ, nec ex patrimonio, ſi Eccleſiæ ſeruiat, cui decimæ debentur. Standum planè in iis & ſimilibus præ-

ſcriptæ

ſcriptæ conſuetudini, quæ quidem efficit miram hac in re varietatem.

26. *Sunt ne ſpeciales pœnæ non ſoluentibus decimas aſſignatæ?* Tridentinum præcipit ſubtrahentes decimas, aut earum ſolutionem impedientes, non ſolùm excommunicandos eſſe, verùm non eſſe abſoluendos, niſi facta plena reſtitutione: intellige, modò non adſit impotentia reſtituendi. Extant etiam peculiares pœnæ *in Clem.* 1. *decim.* contra Religioſos, qui iniquè vſurpant decimas ad ſe non pertinentes, vel alios ab iis ſoluendis retrahunt, vel pœnitentibus conſcientiæ ſcrupulum circa decimarum ſolutionem ingerere negligunt. *Azorium* lege. Azor.

EXAMEN XV.

De Legibus circa materiam de Priuilegiis in communi.

CAPVT PRIMVM.

De Priuilegiorum varietate.

1. *Quidnam eſt Priuilegium?* Specialis gratia alicui conceſſa: ſeu lex qua alicui aliquid ſpeciale conceditur.

2. *Quotuplex illud?* Multiplex planè. Aliud dicitur *ſcriptum*; aliud *non ſcriptum*, ſiue à Superiore concedatur, ſiue acquiratur conſuetudine. Aliud eſt *Reale*, quod directè conceditur alicui rei, vt loco, dignitati, prædio, mercibus. Aliud *Perſonale*, quod conceditur immediatè perſonæ. Quando res, cui conceſſum eſt priuilegium tranſit ad alium dominum, ad eundem etiam priuilegium tranſit: priuilegium verò perſonale cum perſona extinguitur. Aliud eſt *Gratioſum*, quod gratis conceditur. Aliud *Remuneratorium*, quod meritorum ratione præſtatur. Aliud eſt *Conuentionale*, quod conceditur ex pacto. Aliud *Purum*, quod abſolutè conceditur. Aliud eſt *Priuatum*, conceſſum in perſonæ priuatæ fauorem. Aliud *Commune*, quod bonum communitatis immediatè reſpicit. Aliud eſt *Fauorabile*, quod priuilegiato confert fauorem, & commodum, nulli autem incommodum. Aliud

Odioſum, quod in fauorem vnius, & in præiudicium cedit alterius. Aliud eſt *Perpetuum*, aliud *Temporale*, ſeu ad tempus. Aliud *in foro conſcientiæ*, quod in externo foro non valet. Aliud *in foro externo*, quod etiam valet in conſcientiæ foro.

CAPVT II.

De accipiente à Superiori Priuilegium.

3. A *Quónam priuilegium conceditur?* Ab eo, qui ferendi legem habet poteſtatem; quia priuilegium eſt quædam lex.

4. *Cuínam eſt concedendum?* Solis ſubditis; quia per priuilegium homo à lege eximitur, non autem eximitur à lege, niſi qui aliquo modo legi ſubiiciebatur. *Ergo Religioſi & Clerici, qui ſubditi non ſunt, priuilegia à Principe ſeculari conſequi non poſſunt, neque illis frui.* Nego ſequelam; quia licèt non ſint directè ſubditi Principibus ſecularibus, nihilominus ſi Princeps concedat legem ciuilem purè fauorabilem, poſſunt illius beneficio frui; ſunt enim aliquo modo ſubditi, quatenus Principem agnoſcunt in iis, quæ Eccleſiaſticæ non officiunt immunitati.

5. *Concedi ne poteſt priuilegium ignoranti?* Validè conceditur; quia ſufficit voluntas concedentis. v. gr. valida eſt diſpenſatio voti caſtitatis, quam pro ſponſa inſcia diſpenſationis, ſponſus obtinuit: modò tamen ab ipſa acceptetur; alioquin non poſſet ea licitè vti diſpenſatione.

6. *Priuilegium ne poteſt validè obtineri pro inuito?* Poteſt; & Superior poteſt cum ſubdito renitente in lege diſpenſare. Imò dari poteſt caſus, quo Superior valeat ſubditum ad vtendum diſpenſatione cogere; v. gr. ad non ieiunandum in Quadrageſima ob aliam vtilitatem.

7. *Vt priuilegium vim habeat, debet ne acceptari?* Porrò acceptari debet vel ab eo, cui conceditur: vel ab eo, qui vices gerit illius; quia priuilegij conceſſio eſt velut quædam donatio facta in priuilegiati fauorem; donatio autem non valet antequam acceptetur. Hoc tamen intelligendum planè de priuilegiis gratioſè conceſſis; nam quæ in remunerationem conceduntur, & non ex mera liberalitate, valent, quamuis expreſsè non acceptentur; quia priuilegiatus ſcit ſe remuneratione dignum, ac proinde non omnino priuilegium ignorat.

CAP

CAPVT III.

De Priuilegij vſu.

8. *POteſt ne vti priuilegiatus indulto conceſſo, quolibet in loco intra concedentis ditionem?* Poteſt, ſi abſolutè, & abſque loci determinatione conceſſum eſt; quia priuilegium huiuſmodi iuxta facultatem concedentis generale cenſetur. Priuilegium autem, quod reſtringitur ad aliquem locum, extra illum non valet. v. g. qui à Sede Apoſtolica priuilegium obtinuit duo beneficia in vna Eccleſia retinendi, non poteſt in alia eodem vti priuilegio.

9. *Priuilegiatus autem poteſt ne vbique etiam extra territorium concedentis vti diſpenſatione, aut priuilegio perſonali ſibi abſque determinatione loci conceſſo?* Maximè, modò in alieno territorio aliqua ſpecialis prohibitio non extet; quia priuilegium perſonale ſequitur perſonam, quocunque proficiſcatur. Fateor per accidens ratione ſcandali, vel alterius circunſtantiæ fieri poſſe, vt vtendum non ſit perſonali huiuſmodi priuilegio.

CAPVT IV.

De Priuilegij ambiguitate, & explicatione.

10. *QVid præſtandum, quando Priuilegij verba ambiguitatem continent, & de mente concedentis dubitatur?* Recurrendum planè ad coniecturas, aut Princeps adeundus, niſi in mora periculum adſit.

11. *Quonam modo autem explicanda priuilegia, cum opus eſt interpretatione?* Priuilegium purè fauorabile latè explicandum eſt, quantum verborum proprietas patietur, cum nullum præiudicium vlli inde paratur. Priuilegium verò odioſum regulariter loquendo, ſtrictè exponendum eſt, ſeruata ſimiliter verborum proprietate; odia enim ſunt reſtringenda, fauores ampliandi.

12. *Quænam priuilegia ſunt ſtrictè explicanda?* Non quidem ea, quæ continentur in iure communi; nec quæ in corpore iuris continentur, nec quæ verſantur circa materiam iuris; habent enim vim legis: ſed quæ non continentur in iure; quia cenſentur ius quoddam priuatum contra ius com-

mune. Diſpenſationes autem, quæ derogant iuri communi, explicandæ ſtrictè. Item priuilegium, quod liberiùs delinquendi exhibet occaſionem, ſtrictè exponendum.

13. *Facultas abſoluendi à reſeruatis Confeſſario conceſſa, & facultas Iubilæi, ſunt ne ſtrictiùs explicandæ, an laxius?* Laxius quidem; quia fauorabiles ſunt, modò in damnum tertij non vergant, nec ad ea, quæ ſunt Pontifici Summo ſpecialiter reſeruata, extendantur, vti eſt diſpenſatio in Matrimonio rato, in voto caſtitatis, aut Religionis; quia in generali conceſſione haud continentur ea, quæ Superior non eſſet conceſſurus, ſi ſpecialiter rogaretur.

14. *Poteſt ne vxor aliqua ratione gaudere priuilegio nobilitatis, quod vir eius obtinuit: & filius poteſt frui priuilegio nobilitatis patri conceſſo?* Poteſt, iure ita diſponente; priuilegium enim non ſolùm cenſetur conceſſum iis perſonis, & rebus, quæ in illo exprimuntur: ſed & iis, quæ in eo comprehenduntur propter vocis ſignificationem, aut actionis connexionem, aut diſpoſitionem iuris.

15. *Poteſt ne extendi priuilegium ad alios caſus, vel perſonas ob rationis ſimilitudinem?* Minimè; quia indultum concedens non videtur velle ad alios extendi, niſi in eo ſpecialiter ſignificatiua voce comprehendantur. Alioquin priuilegia vni Religioni conceſſa ad aliam arctiorem, vel æqualem tranſirent ob ſimilitudinis, aut rationis paritatem. Colligo hinc priuilegiorum materia à pari, vel à maiori ad minus non eſſe arguendum, niſi minus in maiori includatur. v. gr. concedens veſcendi carnibus facultatem, etiam facultatem veſcendi ouis & lacticiniis concedere cenſetur.

CAPVT V.

Quonam modo Priuilegium amittatur?

16. *AMittit ne Priuilegium vim ſuam obeunte eo, cui fuerat conceſſum?* Amittit prorſus, ſi priuilegium erat perſonale; tale enim perſonæ affigitur. Reale autem ſucceſſiuè ad illos, qui rem ipſam acquirunt, tranſmittitur.

17. *Quandonam priuilegium perſonale eſſe cenſebitur, vti dignoſcere poſſimus vtrum expiret, nec ne?* Priuilegium perſonale cenſetur, quando alicui conceditur expreſſo ſolùm nomine illius, niſi aliter ex circunſtantiis appareat. Quando verò exprimitur ſolummodo nomen dignitatis, priuilegium reale

reale cenſetur,niſi aliud ex circunſtantiis colligatur. *Quid ſi ſimul nomen perſonæ, & dignitatis exponatur?* Tunc priuilegium perſonale cenſetur; quia nomen dignitatis per nomen perſonæ tanquam genus per ſpeciem contrahitur.

18. *Priuilegium ritè conceſſum ceſſat ne morte concedentis?* Non ceſſat,modò conceſſum ſimpliciter fuerit ſine vlla conditione, ſeu particula reſtringente vſque ad obitum concedentis.

19. *Priuilegium nondum erat obtentum, ſed obtinendum: expirat ne morte concedentis?* Expirat.v.g.ſi Pontifex poſtquam facultatem commiſit Antonio,vt beneficium conferat Petro, ante collationem è vita excedat illa facultas infatuatur; quia beneficium nondum erat obtentum.

20. *Quid de priuilegio ſimpliciter, & indeterminatè conceſſo: & de illo, cui tempus præfigitur?* Conceſſum indeterminatè perpetuum eſt: terminatè autem datum,lapſu temporis præſcripti, aut ceſſatione conditionis, amittitur. *Quid ſi ad beneplacitum concedentis datum ſit?* Expirat planè morte concedentis.

21. *Amittitur ne priuilegium tota ipſius cauſa ceſſante?* Amittitur,modò non ſit executioni mandatum: quia non eſt credibile Principem conſeruare velle priuilegium cauſa ceſſante,quod quidem iniquè videretur indultum.

22. *De priuilegio gratuito, & oneroſo quid ſentiendum?* Gratuitum quo quidem alicui ſubdito facultas datur faciendi contra, vel potiùs præter ius,poteſt ex cauſa iuſta à concedente reuocari,vel à Superiori, vel à ſucceſſore concedentis. Quod autem datur per contractum oneroſum, vel in remunerationem, vel præuia pecunia,per ſe loquendo non poteſt reuocari; quia pacta ſeruanda.

23. *Quonam modo priuilegium reuocatur?* Vel expreſsè verbis ſufficienter reuocationem in ſpecie indicantibus, ſeu in genere: vel tacitè, ſi concedens, v. gr. aliquem gerat actum, qui non poſſit abſque priuilegij derogatione ſubſiſtere; vt ſi Princeps iubeat tributum exigi ab eo, quem exemerat.

24. *Adſunt quædam priuilegia in corpore iuris inſerta, quædam verò minimè: rogo num ſint reuocabilia?* Priuilegium inſertum per poſterius priuilegium abrogatur; quia non præſumitur ignorari. Priuilegium non inſertum nec reuocatur per legem ſubſequentem,nec per particulare mandatum, ſeu reſcriptum Principis, nec per ſubſequens priuilegium præcedenti repugnans, niſi ipſius mentio fiat; quia priuilegium

huiuſmodi eſt ius quoddam priuatum, quod Princeps igno- rare præſumitur, niſi ipſius faciat mentionem.

25. *Quidnam requiritur, vt reuocatio priuilegij facta per legem ſuum effectum ſortiatur?* Publicatio reuocationis; quia ante publicationom non obligat lex. Facta autem publicatione, priuilegium manet reuocatum, ita vt acta non valeant, etiam ſi ignoranter, & abſque culpa fiant. Excipe tamen actus publicos cum errore communi, & titulo colorato effectos. Priuilegium verò priuatum vim ſuam retinet, donec reuocatio ad notitiam illius, cui conceſſum fuerat, perueniat; vt enim conceſſio priuilegij, priuſquam ei, cui conceſſum fuit, innoteſcat, non operatur: ſic illius reuocatio ſuum non ſortitur effectum, donec ab eo, cui fuerat conceſſum, cognoſcatur, v.gr. confeſſarius, cui fuerat facultas conceſſa abſoluendi à reſeruatis poſt facultatem priuatim ipſo inſcio reuocatam, validè abſoluit.

26. *Amittitur ne priuilegium per voluntariam renunciationem?* Ita quidem, modò à concedente acceptetur, aliàs priuilegium adhuc viget, & poteſt priuilegiatus illo vti, mutata voluntate; quia priuilegium vim habet à voluntate concedentis. Loquor de priuilegio, quod tractum habet ſucceſſiuum, & conſiſtit in potentia faciendi, vel omittendi aliquid in futurum; nam priuilegium momentaneum, quod operatur ſtatim ac conceſſum eſt, vt eſt diſpenſatio in impedimento Matrimonij, non poteſt renunciari. v. g. qui diſpenſationem in impedimento conſanguinitatis obtinuit, non poteſt per renunciationem inhabilis fieri ad contrahendum; non enim poteſt ſeſe inhabilem efficere, poſtquam ſemel eſt habilis diſpenſationem effectus.

27. *Quid de priuilegio alios grauante, ſeu non grauante affirmatiuo?* Priuilegium affirmatiuum, quo facultas conceditur aliquid in aliorum grauamen faciendi, per non vſum amittitur; quatenus qui grauantur, per tempus legitimum tali onere præſcribunt exemptionem. Priuilegium verò, quod neminem grauat, regulariter loquendo non amittitur per non vſum, etiam ſi longiſſimum tempus intercedat: modò fuerit abſque temporis limitatione conceſſum, exceptis caſibus in iure expreſſis.

28. *Amittitur ne priuilegium per vſum materialiter & formaliter contrarium?* Amittitur; quia priuilegiatus præſumitur priuilegio renunciare, ſi aliquem actum contrarium efficiat tanquam ex obligatione, ſeu animo ſeſe obligationi ſubiiciendi, v.g. qui priuilegium habet non ſoluendi tributum, ſi

tributum

tributum ſoluat tanquam ex obligatione, priuilegium per vſum contrarium amittit.

29. *Quandonam potero priuilegio meo renunciare?* Quando illud præcipuè in bonum, ſeu commodum priuatum cedit; quia nullus cogitur inuitus beneficium acceptare. Sin priuilegium conceſſum ſit boni communis intuitu, non poſſum priuatus illi renunciare, etiamſi in meum commodum redundet. v.g. nullus Clericus poteſt priuilegio Canonis, aut fori Clericus indulto renunciare. Idem proportione affirmo, quando priuilegium in fauorem plurium conceſſum eſt, ita vt commodum vnius ab aliorum commodum ſeiungi non poſſit.

30. *Priuilegium conceſſum communitati quandonam amitti videbitur?* Non quidem amittitur per vnum actum aut plures, ſi fiant à perſonis priuatis, abſque authoritate & conſenſu communitatis: ſecus ſi à tota communitate fiant, ſeu de totius communitatis authoritate, & conſenſu; quia tunc communitas videtur ſuo iure cedere.

31. *Amittitur ne priuilegium per abuſum?* Ipſo facto non amittitur, regulariter loquendo; quia nullus tenetur à ſe priuilegium ante ſententiam ſaltem declaratoriam criminis abdicare: niſi in iure verba inducentia ipſo facto priuationem ob abuſum, vel delictum habeantur. v. gr. Clericus Sodomitico vitio lapſus, excidit ipſo facto à priuilegio clericali.

32. *Priuilegium præcisè ob aliquam actionem exercendam conceſſum, ceſſat ne, tali actione ceſſante?* Ceſſat; quia ceſſante cauſa, ceſſat effectus. v.g. Beneficiarius, qui priuilegium obtinuit percipiendi fructus beneficij pro eo tempore quo abeſt ſtudiorum cauſa: quandiu ſtudiis non vacat, fructus percipere non poteſt.

CAPVT IV.

Praxis circa materiam de Priuilegiis, ex Schola Societatis IESV.

33. D*Ixiſti priuilegium diuidi in perſonale, ac reale: illúdque immediatè concedi perſonæ, eamque ſequi: non immediatè rei, quæ aliquando eſt locus, & tunc extra illum hoc operatur: rogo, an priuilegio ciuitatis ciues abſentes poſſint potiri?* Ita planè, ſi perſona habeat præſentiam legalem. *§. vnic. De priuilegijs varia.*

Qua

Sanch. Quo pacto ex *Sanchez de Matr. tom. 1. lib. 3. d. 18. num. 7.* ſententia priuilegio ciuitatis frui poteſt qui habet in ea domicilium, quamuis per aliquod breue tempus abſit: quia in iure pro præſenti reputatur.

34. *Dubium adeſt, num priuilegium ſit reale, an perſonale: quia gerendum?* Putat *Sanchez lib. 8. diſq. 27. num. 4.* perſonale reputandum; quia concurrente præſumptione generali cum ſpeciali, ſpecialis debet præualere. *Quid ſi dubium vinci non poſſit, & ex parte habentis priuilegium ſtet poſſeſſio illius, vt realis?* Reale cenſeri debet priuilegium. *Palaus tom. 1. tract. 3. d. 4. p. 2. §. 1. n. 6.*

Sanch.

Pal.

35. *Dubito, num aliquod priuilegium ſit reuocatum: quid?* Reuocatum non eſt præſumendum; quia in dubio melior conditio poſſidentis.

36. *Priuilegium conceſſum non ſubdito eſt ne reuocabile?* Negat uè affirmo cum *Suario.* Talia ſunt, quæ à ſecularibus Principibus conceduntur Eccleſiaſticis.

Suar.

37. *Priuilegia, quæ non vni perſonæ, ſed toti communitati, v. g. Clericorum, aut Regularium conceduntur, habent ne latam interpretationem?* Affirmo cum *Laymano,* quia legibus communibus æquantur.

Laym.

38. *Quid ſi priuilegium huiuſmodi ſit contra ius commune?* Amplam adhuc interpretationem habet, ſi motu proprio à Principe conceſſum ſit; quia proprium Principis beneficium eſt ex certa ſcientia datum. *Laymanus* ita.

Laym.

39. *Si autem Principis priuilegium in alterius præiudicium tendat, vel ſcandali exhibeat occaſionem?* Strictè (cum eodem *Laymano* loquor) interpretandum; quia eatenus odioſum eſt.

40. *In dubio num priuilegium aliquod ſit reale, an perſonale, quid præſtandum?* Si eſt omnino fauorabile, quia nec iuri communi, nec particulari alicuius contrarium eſt, cenſendum reale, & extendendum; ſin contra, cenſendum perſonale, & reſtringendum. Sentio cum *Suario.*

Suar.

41. *Poſſunt ne exempti, non obſtante exemptionis priuilegio, cum Prælati ſui conſenſu ſubijcere ſe ordinario, diſpenſationem ab eo petendo in votis, iuramentis, & cenſuris?* Poſſunt, quia priuilegium priuilegiato onerofum eſſe non debet *Layman.* ita.

Laym.

42. *Poteſt ne priuilegium ante acceptationem reuocari?* Cum eodem Doctore poſſe exiſtimo, ſi ex mera liberalitate emanauit: ſecus ſi ex debito officio conferentis.

43. *Mihi priuilegium conceſſum eſt libros prohibitos legendi:*

vti

vti ne eo poſſum extra Diœceſim, aut Prouinciam conferentis? Potes; quia eſt datum perſonæ. Sic *Laymanus.* Laym.

44. *Quonam modo ſtylus Principum concedentium priuilegia intelligendus eſt?* Reſpondeo ex *Laymano.* Si Princeps priuilegium dederit ſub hac verborum forma: *Dum voluero: Quoad beneplacitum meum*, eo mortuo, expirat; non item ſi dixerit, *Donec reuocauero, dum aliud decreuero:* neque ſi dicat, *Quandiu Sedi placuerit*; quia poteſtas Sedis tranſit ad ſucceſſorem.

45. *Poteſt ne Capitulum iuri, ac priuilegio renunciare?* Non poteſt, ſi Eccleſiæ vtile ac honorificum ſit. Et ſi Capitulum contra priuilegium faceret, vnus ſolus ſe opponere poſſet. Imò ſi omnes contra facerent, Superior, videlicet Epiſcopus deberet impedire, quatenus in damnum cedit Eccleſiæ. Ex eodem *Doctore* accepi. Laym.

46. *Amittuntur ne priuilegia per merum non vſum?* Priuilegia, quæ aliis onéroſa ſunt, amittuntur per non vſum ſpatio decennij inter præſentes: viginti verò annis inter abſentes: ſi tamen vtendi occaſio ſit, v. g. ſi habeas priuilegium decimas exigendi, aut Monaſteria exempta viſitandi, & longo tempore non vtaris. Priuilegia verò affirmatiua per merum non vſum amittuntur, ſi vtendi non adſit occaſio v.g. ſi quis habeat ſanguinis iuriſdictionem, & diuturno tempore nullum ceperit delinquentem. Adhuc ex *Laymano.* Laym.

47. *Litera ne fidei publicæ, ſiue ſaluus conductus expirat morte concedentis?* Ex *Saa* reſpondeo non expirare. Saa.

48. *Facit Papa gratiam, committendo Epiſcopo examen: interea moritur Papa: expirat ne priuilegium?* Idem *Saa* negatiuè reſpondet. Adiicit gratiam præcedentem ſequenti excommunicatione non auferri: impetratam autem ex falſa cauſa nullam eſſe; conceſſo item aliquo priuilegio intelligenda etiam conceſſa omnia, ſine quibus non poteſt illud commodè fieri: præterea nomine marium fœminas etiam comprehendi; Papam denique non præſumi concedere exorbitantia, nec velle derogare iuri, aut præiudicare alicui niſi exprimat. Saa.

EXAMEN XVI.

De Legibus circa materiam de Diſpenſatione particulari, ſcilicet priuilegio.

Capvt Primvm.

Quiſnam poſſit Diſpenſare?

1. Q*Vid ſignificat hoc nomen Diſpenſatio?* Actum iuriſdictionis, quo quis à legis obligatione eximitur; aut quo legis obligatio ſuſpenditur.

2. *Quiſnam in lege diſpenſat?* Superior legitimus, ſeu Legiſlator, vel Superior ipſius, vel ſucceſſor, vel æqualis in iuriſdictione, cuius quidem internus conſenſus requiritur ad diſenſationis valorem. Hic poteſt cum ſuis ſubditis diſpenſare, illóſque à legis obligatione eximere, reſpectu aliorum adhuc obligatione perſeuerante. Idem poteſt quilibet conditor in ſua lege, & Summus Pontifex in legibus ab Apoſtolis tanquam Epiſcopis latis.

3. *Num poſſit Legiſlator ſecum ſuis in legibus diſpenſare?* Poteſt, quamuis actum, quo quis ſecum ſua in lege diſpenſat, propriè & ſtrictè diſpenſationem non appellarim.

4. *Inferior ne poteſt in Superioris lege diſpenſare?* Minimè, quoties Superior ſibi diſpenſationem reſeruauit, aut inferiori prohibuit diſpenſandi facultatem. Imò nec poteſt toties quoties non ademit expreſsè Superior ei facultatem diſpenſandi; quia quando vrgente neceſſitate poteſt Papam certiorem per literas facere; vel inopiæ partium, quibuſcum diſpenſandum eſt debet ſuis redditibus occurrere, ipſe diſpenſare non poteſt.

Capvt II.

De diſpenſationis validitate, & nullitate.

5. N*VM Diſpenſatio conceſſa ſine iuſta cauſa à legiſlatore, vel ab habente ab ipſo facultatem, valida ſit?* Valida quidem, ſed non licita. Vnde peccat Superior ſi diſpenſet ſine

ſine cauſa: imò ſi diſpenſet ex cauſa, quam dubitat eſſe ſufficientem. At ille, quo cum diſpenſatum eſt, poteſt vti diſpenſatione, licet dubitetur, an Superior iuſtam diſpenſandi cauſam habuerit: quia in dubiis Principis eſt ſtandum iudicio.

6. *Diſpenſatio in lege Superioris conceſſa ab inferiore ſine iuſta cauſa, illicita quidem eſt: quæſierim, num ſit valida?* Minimè, vnde is quo cum inferior diſpenſauit in lege Superioris abſque iuſta cauſa non poteſt vti diſpenſatione. A fortiori diſpenſatio conceſſa à Papa ſine iuſta cauſa in iis, quæ ſunt de iure diuino, & naturali inualida eſt, & diſpenſans, grauiter delinquit. Inducens item ad diſpenſandum ſine cauſa, vel falſa allegata, peccat eodem pacto, quo diſpenſator.

7. *Neceſſum ne, vt Superior diſpenſaturus iudicialiter cognoſcat, iuſtam ad diſpenſandum cauſam adeſſe?* Minimè, imò diſpenſatio tacitè conceſſa ſine cauſæ cognitione, valida eſt.

8. *Quænam ad diſpenſandum iuſtæ & ſufficientes cauſæ aſſignantur?* Hæ. Vtilitas, aut neceſſitas communis, vel priuata: Pietas, aliíque occurrentes caſus, qui ſufficientes, & legitimi arbitrio prudentis viri viſi fuerint, pro qualitate loci, temporis & perſonæ.

9. *An Princeps poſſit in lege diſpenſare, impoſita mulcta pecuniaria fabricæ Eccleſiæ, vel piis operibus præcepto tradenda?* Minimè, niſi ſit ſupremus Antiſtes; quia in Tridentino ſeſſ.25.cap.18.diſpenſatio gratis fieri præcipitur.

10. *Aliquid habens connexionem cum materia diſpenſationis tacetur, vel falsò narratur, quo cognito Superiòr non diſpenſaret: rogo, num ſit valida diſpenſatio?* Inualida eſt: ſecus ſi taceatur tantùm res, vel circunſtantia impertinens ad cauſam. Vnde valida eſt v.gr. diſpenſatio voti obtenta ab eo, qui ſe virum doctum, & ſtudioſum finxit; nam huiuſmodi fictio nihil refert ad diſpenſationis cauſam. Similiter valida eſt diſpenſatio obtenta tacito nomine perſonæ, quam ſi diſpenſans cognouiſſet, propter odium, non diſpenſaſſet. Valida item eſt, quando in perſonæ nomine erratur; quia accidentalia hæc.

11. *Eſt ne valida diſpenſatio, quoties impedimentum certum narratur ſub dubio: vel quoties narratur vna tantùm cauſa, & ea ſit falſa?* Minimè.

12. *Surreptio tacendo verum, vel exprimendo falſum, aſſolet in toto reſcripto, vel in parte contingere: quonammodo infatuat*

tuat diſpenſationem? Si contingat in toto omninò vitiat. Si in vna tantùm reſcrpti parte vitiat, & irritum reddit reſcriptum, quoad eam partem, in qua eſt ſubreptio; non verò quoad reliquas. *Quid ſi non poſſit ſeparari pars, in qua contingit ſubreptio?* Totum reſcriptum irritum eſt. Valet autem reſcriptum quò ad partem, in qua non contingit ſubreptio, etiam ſubreptione in ea parte à ciuili ſcienter commiſſa, inſcio eo, in cuius fauorem reſcriptum obtinetur. Vnde obtinens diſpenſationem de duobus votis in eodem reſcripto, poteſt vti diſpenſatione quò ad votum in quo ſubretio non contingit. Item qui in petendo reſcripto ad beneficium ſiue curatum ſiue ſimplex bona fide tacuit legitimam ad curatum ætatem, poteſt virtute illius reſcripti beneficium ſimplex obtinere, ſi ætatem legitimam ad beneficium ſimplex habeat. Porrò vitium ſubreptionis, & inualiditatis ſuppletur per clauſulam, *Motu proprio*, poſitam in reſcripto, quando priuilegium motu proprio conceditur ſine vlla præuia informatione, ſed ex mera concedentis liberalitate. Hoc quidem clauſula, *Motu proprio*, in reſcriptis poſita operatur, quod priuilegium cenſeatur magis voluntarium, & nunquam in eum, cui conceditur, retorqueatur.

13. *Metum incutio ad diſpenſationem obtinendam; rogo num ſit valida?* Ita planè. Non ita ſi extorta fuiſſet per dolum, & mendacia, ſi dolus & mendacia circa cauſam finalem ſeu motiuam diſpenſationis verſentur; id eſt, quando diſpenſans non conceſſiſſet diſpenſationem, vel eius partem, ſi dolum cognouiſſet.

14. *Validane diſpenſatio ab aliquo obtenta non exprimendo ſe aliàs eam petiiſſe, ſed non obtinuiſſe?* Valida eſt, v.gr. diſpenſatio obtenta ab Epiſcopo ſucceſſore ab anteriori denegata valida eſt, quamuis circunſtantia denegationis taceatur. Imo validam puto diſpenſationem ab inferiori, habente tamen poteſtatem diſpenſandi, obtentam, quamuis non exprimatur eam prius fuiſſe à Superiori denegatam.

15. *De vna & eadem re duplex diſpenſatio petitur, & prima fuit limitata: rogo, an in ſecunda, quæ magis ampla petitur, facienda ſit mentio prioris limitatæ?* Ita planè, alioquin ſecunda videtur inualida, niſi ſecunda ex noua ſufficienti cauſa petatur, aut niſi prima conceſſa fuerit cum limitatione, quæ iuxta ſtylum apponi ſoleat.

16. *Qui ob ſcrupulum vel dubium circa primam diſpenſationem obtinet ſecundam, validè ne obtinet, non facta mentione prioris?* Ita quidem. Vnde qui obtinuit, v.gr. diſpenſationem

veſcendi

veſcendi carnibus in vna Quadrageſima, ſi in alia ſimilem diſpenſationem quærat, non tenetur prioris mentionem facere.

17. *Quid ſi ampliorem diſpenſationem expeterem?* Deberes prioris memoriam facere, v. g. qui obtinuiſti exemptionem à ſoluenda parte decimarum, debes prioris mentionem facere ſi ampliorem deſideras.

18. *Habet quis plura impedimenta, ſeu vincula; num validè obtineat diſpenſationem vnius, aliis non explicatis?* Affirmatiuè reſpondeo, vt patet à ſimili de obſtricto pluribus excommunicationibus, qui poteſt ab vna abſolui, alia non ablata. Excipe Matrimonij impedimenta.

19. *Redditur ne inualida diſpenſatio tacita qualitate, quam iura ſpecialiter exprimi volunt, ſi ea qualitate expreſſa adhuc Superior diſpenſationem conceſſiſſet?* Ita quidem. Vnde inualida eſt diſpenſatio obtenta (v.g.) non expreſſo gradu affinitatis, vel conſanguitatis, vel publicæ honeſtatis, aut non facta expreſſione diuerſorum titulorum, ratione quorum duo ſunt affines.

20. *Committens cum conſanguinea inceſtum, poteſt ne vti diſpenſatione, ſi antequam diſpenſatio obtineatur, iterum cum eadem peccet?* Poteſt.

21. *Eſt ne valida diſpenſatio obtenta non expreſſa linea in conſanguinitate, affinitate, & publica honeſtate?* Inualida eſt. Porrò in cognatione ſpirituali exprimendum eſt, an ſit filiatio, vel ſpiritualis confraternitas. Imò explicandum, impedimentum publicæ honeſtatis eſſe in primo gradu, & ex matrimonio rato conſurgere, ſi de hoc diſpenſatio quæratur.

22. *Eſt ne valida, quando circa ſpeciem impedimenti erratur, aut quando obtinetur ad contrahendum cum affine vel conſanguineo, tacito inceſtu iam commiſſo, & completo?* Eſt inualida. Profectò ſi inceſtus ſit occultus, non eſt neceſſariò facienda ipſius expreſſio in diſpenſatione à Papa pro foro externo obtinenda.

23. *Eſt ne explicanda copula inceſtuoſa ſpe facilius obtinendi diſpenſationem commiſſa?* Ita planè, quamuis alter tantùm eorum talem animum habuerit.

24. *Valet ne in foro externo diſpenſatio conceſſa, ſi copula non interceſſit, ea occulta interueniente? & an contrahentes à iudice de hoc interrogati, reſpondere teneantur?* Reſpondeo contrahentes interrogatos de copula licet occulta, teneri iudici interroganti manifeſtare.

25. *Eſt ne diſpenſatio valida, quando error viciniori in*

gradu committitur? Minimè; v.g.ſi dicatur eſſe in quarto,cùm ſit in tertio. Porrò ſi duo non æqualiter diſtent à ſtipite, neceſſariò non eſt facienda mentio gradus propinquioris ſtipitis, modò tamen alter contrahentium non diſtet vno tantùm gradu à ſtipite. Ordinarius quidem non expreſſo propinquiori gradu non debet in foro externo diſpenſationem admittere donec litteræ declaratoriæ afferantur.

26. *Requiro, quid ſeruandum, dum aliqua diſpenſatio de Pontificis mandato expenditur?* Requiritur, vt qui reſcriptum Apoſtolicum debet expedire, ad confeſſiones ſit ab Ordinario approbatus: vt ſit Doctoratus laurea inſignitus: vt habeat iuſtam cauſam diſpenſandi: vt rei veritatem,niſi notoria ſit, vel aliunde conſtet, ab ipſo pœnitente diligenter inquirat: vt Confeſſarius,cui reſcriptum Apoſtolicum exhibetur,ad diſpenſandum. v.g. in Matrimonio, non diſpenſet,niſi impedimentum ſit occultum, id eſt, niſi ignoretur à maiori viciniæ parte,vel parochiæ,vel oppidi,vel Collegij, vel Monaſterij: vt præcedat confeſſio diſpenſationem; quoties hoc à reſcripto iubetur: vt denique confeſſarius talia pia opera imponat, qualia prudenter imponenda iudicauerit. v. gr. in diſpenſationibus ad contrahendum matrimonium obtentis ratione delicti, imponenda eſt corporalis pœnitentia, aut menſtrua confeſſio, quæ quidem fieri poterit quacunque Menſis die. Confeſſarius autem, cui datur facultas diſpenſandi circa matrimonium, curare debet ante diſpenſationis executionem,vt coniuges ſeparentur, ſi id ſine ſcandalo præſtari poſſit. Denique vt ipſi coniuges certiores ſint de conſenſu snullitate. Et literas dilacerare debet quoties in priuilegio præſcribitur literas dilacerari: & pro diſpenſatione nihil omnino exigere.

CAPVT III.

De diſpenſationis vi amiſſa, & de ipſius expenſis.

§. 1. *Vis amiſſa diſpẽſationis.*

27. QVeiſnam modis vim ſuam amittit Diſpenſatio? Aut ceſſatione cauſæ, aut morte concedentis, nondum effectu adimpleto,renunciatione, reuocatione, modò non ſit Diſpenſatio abſolutè ſine limitatione conceſſa. Dicitur, *ceſſatione cauſæ*; quia ceſſante cauſa finali,ſeu motiua diſpenſationis, poſt obtentam ipſam, & nondum executioni manda-

tam

tam, probabile eſt, etiam ipſam diſpenſationem ceſſare. Delegatúſque ad diſpenſandum, non poteſt validè diſpenſare, ſi poſt indultum ſibi conceſſum ceſſauit cauſa iuſta diſpenſandi. Hinc colligo obtinentem diſpenſationem comedendi carnes tempore ieiunij ob infirmitatem, ea ceſſante teneri à carnibus abſtinere. Item obtinentem diſpenſationem in aliqua lege humana, vel diuina, peccare tali vtendo diſpenſatione, poſtquam tranſacta eſt diſpenſationis cauſa. *Quid ſi dubitetur, num cauſa diſpenſationis ceſſauerit?* Præſumitur non ceſſaſſe, & conſequenter valida eſt diſpenſatio.

28. *Num diſpenſatio executioni mandata ceſſat cauſa ceſſante, aut poteſt reuocari?* Minimè. v.g ſi iuſta de cauſa conceſſa ſit diſpenſatio ad contrahendum matrimonium, & vi talis diſpenſationis ſit matrimonium contractum, non ceſſat diſpenſatio, licèt contracto iam matrimonio ceſſet cauſa diſpenſationis.

29. *Quidnam efficit diſpenſationis renunciatio?* Efficit planè, vt diſpenſatio, quæ nondum executioni mandata fuerat, vim ſuam amittat, ſi renunciatio acceptetur à diſpenſante. v. gr. Antonius obtinuit diſpenſationem ducendi in matrimonium conſanguineam, ſed ante contractum matrimonium cedit diſpenſationi, diſpenſatio ceſſat, ſi ceſſio, ſeu renunciatio diſpenſationis à diſpenſante acceptetur. Hinc patet, diſpenſatum poſſe diſpenſationi renunciare antequam ſortiatur effectum. Et qui propoſuit non vti diſpenſatione, aut illi renunciare, poteſt ea vti, vel renunciationem reuocare, ſi eam Superior nondum acceptauit.

30. *Quid de Expenſis diſpenſationis?* Diſpenſatio impetranda illius expenſis, qui onus illius impetrandæ ſuis ſumptibus in ſe ſuſcepit. Quando tamen præceſſit conſenſus tacitus; vel expreſſus impetrandæ diſpenſationis, & alter onus illius impetrandæ ſuis ſumptibus liberaliter in ſe non ſuſcepit, diſpenſatio communibus expenſis impetranda eſt. Et qui obtenta de communi conſenſu diſpenſatione, iniuſtè renuit matrimonium contrahere, tenetur ad integras diſpenſationis expenſas; qui verò iuſtè renuit abſque alterius culpa, tenetur ſolùm ad partem expenſarum; quod ſi renuat ob alterius culpam, videlicet ob iniuſtam, & iniurioſam alterius actionem, ad nullas tenetur expenſas: ſed alter, qui cauſam reſiliendi dedit, ad integras tenetur. Vnde ſequitur eum, qui reſilit à promiſſione matrimonij ob ſuperuenientem in altero contrahente notabilem deformitatem, non

§. 2. *Expenſa diſpenſationis.*

teneri integras diſpenſationis expenſas ſoluere, ſed tantummodo partem. Vir item qui fornicatus eſt ante promiſſionem matrimonij, non tenetur ad integras expenſas, ſi ſponſa obtenta diſpenſatione, nolit cum eo contrahere, cognita illius fornicatione; quia fornicatio ſponſi antecedens promiſſionem matrimonij non eſt ſponſæ iniurioſa. Ille denique, cuius culpa poſt matrimonij promiſſionem contrahitur impedimentum dirimens, tenetur, ſi poſſit propriis expenſis diſpenſationem obtinere, vt ſponſalia perficiantur.

CAPVT IV.

Praxis circa materiam de Diſpenſationibus ex Doctoribus Societatis IESV.

§. I. *De diſpenſatione in communi.*

31. *Diſpenſationem fieri debere ex cauſa dixiſti: rogo, an facta in lege propria, vel inferioris ſine iuſta cauſa, valida ſit?* Inualidam *Vaſquez* aſſeruit 1.2.*tom.*2.*d.*178. *cap.*4. At tanti viri venia contrarium affirmarim; quia lex ex ferentis, vel eius ſuperioris voluntate pendet, qui pro in te poteſt eam tollere, ac relaxare.

Vaſq.

32. *Num ſit peccatum mortale, diſpenſationem concedere, ſeu impetrare, eâque vti ſine iuſta cauſa? Granado* Affirmat

Granad.

At *Sanchez de Matrim. tom.*3.*diſq.* 18. *num.* 10. probabile putat, nec eſſe veniale peccatum vti diſpenſatione, obtenta ſine cauſa; quia iam lex relaxata eſt, vnde nec ad veniale remanet obligatio. Concedere autem, aut impetrare ſine cauſa veniale alij ſolummodo putant. In graui diſpenſatione *Granadum* ſequor *com.*7. *tract.*3. *ſ.*2. *d.*17. *ſect.*3. *n.*24. mortale eſſe putantem.

Sanch.

Granad.

33. *Dubitat Prælatus de iuſtitia diſpenſationis: poteſt ne licitè concedere?* Poteſt, quia in dubio in benigniorem partem inclinandum. *Sanchez ſumm. tom.*2. *lib.* 4. *cap.*45. *num.*10.

Sanch.

34. *Valida ne diſpenſatio inferioris in lege ſuperioris cauſa non iuſta, ſi bona fide facta ſit?* Negat *Salas de leg. diſq.*20. *ſect.*4. *n.* 35. quia bona fides non poteſt acta aliàs nulla valida reddire. At *Sanchez de Matr. tom.*3. *lib.* 8. *d.*17. *num.*8. docuit valere; quia talis præſumi debet Papæ intentio circa ſuas leges, & Dei erga ſuas.

Salas.

Sanch.

35. *Iuſta adeſt cauſa, ſed non præcognita: valida ne diſpenſatio?* Negat *Azorius part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 15. *quæſ.*9. & 10.

Azor.

quia

quia facultas diſpenſandi commiſſa cenſetur, præmiſſa cauſæ cognitione. Porrò *Sanchez* affirmat, *numer.* 11. quia talis diſpenſatio in foro conſcientiæ nullo iure irritatur. Sanch.

36. *Ceſſat diſpenſationis cauſa: num diſpenſatio ceſſet?* Negatiuè reſpondet *Salas diſq.* 20. *ſect.* 5. *num.* 63. quia in diſpenſatione intelligitur conditio, *ſi cauſa permaneat.* Porrò *Sanchez d.*20.*num.*14. affirmat, quia ceſſante cauſa, ceſſat lex communis, quæ maioris eſt roboris. Itaque diſpenſatus à Pontifice ſine vlla limitatione ad non ieiunandum per totam vitam, etiam ſi cauſa v.gr. infirmitas ceſſaret, vti poſſet diſpenſatione. Verùm conditionem illam ſubintelligi, abnegatur. Salas. Sanch.

37. *In dubio poſitiuo, an caſus indigeat diſpenſatione, eſt neceſſaria diſpenſatio?* Minimè. Addit *Palaus tom.* 1. *tract.* 3. *d.*6.*p.*5.*n.*10. nec in dubio negatiuo, etiam ſi quis propenſior ſit in eam partem, quod caſus indigeat diſpenſatione; quia poſſeſſio ſtat pro libertate. Pal.

38. Dubium eſt, num ſit valida diſpenſatio, vel quia dubitatur de veritate narratorum, vel quia dubitatur, an cauſa allegata ſit finalis: præſumendum ne validam eſſe, aut inualidam? Validam planè; quia in re dubia, in fauorem actus eſt præſumendum. *Palaus citat. part.* 16. §.5. *num.*3. Scio *Coninch de ſacram. d.* 33. *dub.*6. *num.*93. contrarium aſſeruiſſe. Pal. Conin.

39. *Generaliter in narratiua diſpenſationis tacetur, vel falſo exprimitur aliquid, de quo dubitatur, an fuerit cauſa finalis, id eſt, ſine qua Pontifex non conceſſiſſet diſpenſationem; an verò ſolum impulſiua, ita vt etiam ſine illa diſpenſatio concederetur: pro quanam præſumendum?* Pro impulſiua, & conſequenter diſpenſationem eſſe validam; quia ſemper in fauorem actus eſt præſumendum. Sic *Palaus vbi ſupr.* Pal.

40. *Scio diſpenſationes gratis expediendas ſemper enim in literis ſacræ Pœnitentiariæ verba illa apponuntur: gratis vbique; rogo tamen, an poſſit aliquid gratitudinis ergo accipi?* *Sanchez apud Hombonum p.*3.*tract.*13.*c.*11. *q.*32. docet non prohiberi aliquid accipi poſt expeditionem cauſa gratitudinis. Repugnant alij. Praxi ſtandum. Sanch.

§.2. *De diſpēſationib⁹ Matrimonialibus.*

41. *A Tractatu ſeptimo de ſacramentis ſubtraho de Matrimoniali diſpenſatione plures reſolutiones, vt plenior reddatur de legis diſpenſatione materia. Rogo igitur, queiſnam in caſibus diſpenſet Epiſcopus?* In impedimentis non dirimentibus.

bus. In dirimentibus poſt celebrationem bona fide ſaltem vnius,publicè factam, ſi impedimentum eſt occultum , & ſeparatio coniugum nequit fieri abſque magna famæ iactura, aut ſcandalo,alióve magno detrimento,& non eſt facilis ad Papam recurſus, & ſi eſt periculum in mora, &c. diſpenſare poteſt Epiſcopus. Imo ante contractum matrimonium ſi ſponſa manè ad confeſſionem accedens,quando omnia parata ſunt ad nuptias eodem veſpere celebrandas,quæ ſine graui infamia omitti non poſſunt, aut differri, dirimens impedimentum habere inueniatur: diſpenſare poteſt Epiſcopus; quia impedimenta ſunt de iure humano, & eadem ratio, qua Epiſcopus poteſt poſt matrimonium diſpenſare antea etiam
Sanch. videtur militare. Ita *Sanchez de Matrim.tom.2. lib.2.cap.4. num.7.*

42. *Matrimonium cum impedimento mala fide eſt contractum: ſcio communiter à Doctoribus aſſeri Epiſcopum diſpenſare non poſſe; quia Tridentinum ſeſſ.24. cap. 5. de huiuſmodi contrahente dicit:* Separetur,& ſpe diſpenſationis obtinendæ omnino careat: *Rogo tamen,an ſit afflicto,ac miſero ſolatium?*
Henriq. Profectò *Henriquez lib.12.cap.3.n.2.* probabile oſtendit eſſe, poſſe Epiſcopum diſpenſare;quia Epiſcopus in ſua diœceſi de iure diuino poteſt: quidquid Papa in toto orbe; & quamuis eius poteſtas poſſit à Papa limitari, & de facto quo ad hoc limitata ſit: non tamen cenſetur limitare in omnibus caſibus,ſed in ordinariis. At quando animi adeſt periculum, præſumitur ſummus Pater velle, & Epiſcopus adhibeat medicamen. Cum hac limitatione Concilium exponit. An non Deus prohibet homicidium;quod tamen in neceſſariam permittit defenſionem? Non audeo ſubſcribere.

43. *Poteſt ne Pontifex ſummus in primo gradu lineæ rectæ inter affines diſpenſare. v.gr. vt ſocer poſſit ducere nurum, vi-*
Sanch. *tricus priuignam?* poteſt,auctore *Sanctio de Matr. tom.2. lib.7.*
Præp. *d.66.num.7.* & *Præpoſito in addit. ad 3. part. quæſt. 7. d.11. num.69.* quia hæc matrimonia non ſunt naturali iure prohibita. Nónne Adonias filius Dauid petiit in vxorem Abiſag Sunamitidem,quæ fuerat patris ſui Dauid vxor? 3.*Reg.2.*
Hurt. Probat *Gaſpar Hurtado de Matr. d.20.diffic.4.num.13.* ratione,quia inter tales affines nulla ſuperioritas reperitur, contra cuius reuerentiam ſit matrimonij vſus; vnus enim non eſt principum naturale alterius.

44. *Poteſt ne Pontifex inter fratrem & ſororem diſpenſare?*
Præp. Negat *Præpoſitus in addit. ad 3. part. quæſt.7. dub.9.num.73.* quia primus gradus cognatorum iure naturæ prohibitus. At

Hurtado

Hurtado de Matr. d.17. diffic.5. num.12. affirmat tale matrimonium iure naturæ validum eſſe, & Pontificem poſſe, concurrente iuſta cauſa, diſpenſare. v. gr. ſi Rex Hiſpaniarum non poſſet pari coniugio colligari extraneæ niſi hæreticæ, aut ſuſpectæ, vnde probabile periculum immineret vel peruertendi Regis, vel Regni inficiendi: tunc, inquam, Pontifex diſpenſare poſſet, vt ſororem duceret, præcipuè ſi vterina non eſſet; quia nec frater eſt ſorori ſuperior, aut è contra. *Quid ſi aliquando Pontifex reſpondit, ſe non poſſe in gradibus prohibitis diuina lege diſpenſare? vt patet cap. litteras, de reſtitut. ſpoliat?* Exponendum ſignificare, ſe non debere ſine magna cauſa. Hurt.

45. *Scio poſſe Epiſcopum diſpenſare in lege Pontificis ex iuſta cauſa: rogo, an iuſta cauſa cenſenda paupertas partium, ſi eam poſſit Epiſcopus ſuis redditibus ſubleuare dum certior fit Pontifex?* Negat *Vaſquez 1.2. tom.2. d.187. cap.2. num.16.* quia ipſe Epiſcopus tenetur pauperum neceſſitati ſubuenire. At *Salas de leg. d.20. ſect.3. num.27.* affirmat; quia Epiſcopus tenetur quidem ad victum pauperum, non autem ad abſumendum redditus ſuos hiſce in diſpenſationibus. Vaſq. Salas.

46. *An valida ſit diſpenſatio inter conſanguineos, vel affines, haud facta copulæ mentione?* Negatiuè reſpondét communiter Doctores; quia ſtilo curiæ exprimi debent. Aſt *Gaſp. Hurtado de Matr. d.26. diffic.5. num.21.* docet hanc diſpenſationem in conſcientiæ foro valere; quia inceſtus neque eſt impedimentum, quod ratione ſui egeat diſpenſatione: nec ex ſtylo curiæ, aut Doctorum conſilio ſemper exprimitur: & quando exprimitur, non pertinet ad cauſam motiuam diſpenſationis abnegandæ, ſed potius concedendæ. Hurt.

47. In reſcripto apponitur vnica cauſa, & illa eſt falſa: an vitietur reſcriptum? Vitiatur (ait *Caſtro Palao tom.1. tract.3. d.6. part.16. §.3. num.1.* quia totalis diſpenſandi cauſa corruit. *At ſi apponuntur plures partiales quarum ſingula non ſufficerent & omnes ſimul ſufficiunt?* Exiſtente vna falſa, reſcriptum vitiatur. *Quid ſi vera ſit inter plures falſas vna ſufficiens?* Non vitiatur. Pal.

48. *Petrus & Maria duplici impedimento alligantur, explicant autem vnum petituri circa aliud diſpenſationem ſeorſim: ſubripiunt ne diſpenſationem?* Subreptitia quidem eſt; quia Pontifex decipitur exiſtimans hoſce vnico tantum impedimento laborare. *Suarez de leg. lib.6. cap.24. num.6.* At *Saa v. diſpenſatio num.16.* contrarium affirmat. Vnde ſi qui ſunt ſimul affines, & conſanguinei, poſſunt petere conſangui- Suar. Saa.

nitatis diſpenſationem, & poſtea affinitatis : & è contra. Ap-
Sanch. probat *Sanchez de Matr.tom.3.lib.8.d.23.num.1.*

49. *Vitiatúrne diſpenſatio cum errore in nomine perſonæ aut*
Sanch. *diœceſis?* Inualidam putat *Sanchez tom.3. d.21. num.39.* quia tunc committitur v. gr. Epiſcopo Valliſoletano, qui non
Salas. poteſt cum non ſubdito diſpenſare. At *Salas d.20. ſect.16. num.123.* validam exiſtimat; quia conſtat Papæ intentionem eſſe, vt cum orante proprius diſpenſet Epiſcopus. Porrò accidentale eſt Petrum, aut Antonium appellari, ſi error non eſt in perſona.

50. *Vitiatúrne, ſi aliquis error in curia ſcriptoris irrepat. v.gr. pro tertio gradu affinitatis, tertium conſanguinitatis ſcribat?* Ne-
Laym. gat *Layman.lib.1.tract.4.cap.2.& 3.num.26.*

51. *Pono diſpenſantem, ex falſo nomine in reſcripto appoſito, intelligere perſonam determinatam ſibi notam: vitiatúrne diſpenſatio?* Vitiatur, quia legiſlator intendit cum perſona ſibi no-
Amic. ta diſpenſare, & non cum alia. Aſt *Amicus* oppoſitam ſententiam probabilem exiſtimat.

52. *Emiſit Antonius votum Religionis, & diſpenſationem impetrauit, vt eo non obſtante duceret vxorem: poteſt ne prima vxo-*
Sanch. *re mortua aliam ducere?* Affirmat *Sanchez de Matr.tom.3.lib.8. d.31.* quia per diſpenſationem abſolutè impedimentum voti eſt ſublatum.

53. *Diſpenſatur Petrus ad contrahendum cum vna conſanguinea, mutato propoſito vult cum alia contrahere conſanguinea: teneatúrne in petenda ſecunda diſpenſatione, prioris mentionem face-*
Suar. *re? Suarius de leg.lib.6. cap.23. num.20.* aſſerit. Negat autem
Sanch. *Sanchez d.22. num.13.* quia in vſu illarum diſpenſationum datur optio, vt impetrans vti poſſit qua velit.

54. *Cum ſubeſt cauſa diſpenſandi, debet ne Prælatus diſpenſare?*
Saa. *Saa* affirmat Prælatum peccare, ſi potens non diſpenſat, quando oportet.

55. *Sufficit ne ad diſpenſandum putare Superiorem cauſam rationabilem eſſe: an neceſſum eſt conſtare de cauſa iuſtificatione?* Suf-
Saa. ficit putari cauſam rationabilem eſſe, vti *Saa* aſſerit ex Sylu.

56. *Concilium Tridentinum ſeſſ.22. cap.5. præcipit non valere diſpenſationem Papæ vſque ad notitiam Ordinarij: de quanam diſpenſatione intelligendum?* De data in foro exteriori, vti cum
Saa. eodem *Saa* ſentiendum puto.

57. *Extendenda ne poteſtas diſpenſandi?* Ita planè, quia fauorabilis. Vnde extenditur ad cauſam, in qua eadem ratio, aut maior eſt. Itaque qui poteſt in affinitate, poterit in publica honeſtate, ſi fortè cum data eſt facultas errore putaba-

tur

tur eſſe affinitatis impedimentum, cùm eſſet publicæ honeſtatis. Non autem ideò abſolutè qui poteſt in maius, poteſt in minus, niſi in caſu, vt dictum eſt, ex præſumpta concedentis voluntate; quod præſumi poteſt, cùm rationabile eſt. Qui autem poteſt legitimare natum ex adulterio, poteſt etiamſi ſit ſemel ex inceſtu natus; in materia enim fauorabili veniunt miſta ſub ſimplici. Ex eodem *Saa.* Saa.

58. *Dat Prælatus licentiam ad id quod non poteſt ſine diſpenſatione fieri: cenſetur ne diſpenſare?* Affirmat *Saa*; quia qui facit Saa. ſcienter id vbi eſt opus diſpenſatione, ſi poteſt, manifeſtè cenſetur diſpenſare.

59. *In quibuſnam poteſt Epiſcopus diſpenſare?* In iis, in quibus homines ſæpè indigent diſpenſatione, vt ieiuniis, feſtis, & eiuſmodi à iure, ſeu lege Papæ prohibitis: item cum materia leuis reputatur.

60. *In diſpenſationibus aſſolet hæc particula*, fortè, *apponi: quánnam vim præ ſe fert?* Ex ſtylo Curiæ perinde eſt, ac ſi affirmaretur.

61. *Quónam modo intelligi debet diſpenſatio illegitimi?* Profectò ſi eſt ad Ordines, non intelligitur de ſacris. Si eſt ad beneficium, non intelligitur de Curato. Et ſi ad Curatum, non ideo ad dignitatem. Quod ſi eſt ad beneficium prius diſpenſatus, & poſtea petit diſpenſationem ſuper pluralitate, debet dicere ſe illegitimum. *Saa* author. Saa.

62. *Prælatus inferior bona fide diſpenſauit, putans cauſam eſſe iuſtam, quam non fuiſſe ſufficientem poſtea conſtat: valida ne diſpenſatio?* Validam omnino *Sanchez* affirmat. Adiicit, ſi Præ- Sanch. latus inferior diſpenſet in lege Superioris non præcognita cauſa, quæ reuera eſt ſufficiẽs, & legitima, valere diſpenſationem in foro conſcientiæ, donec reuocetur; vtentemque huiuſmodi diſpenſatione, nec venialiter quidem peccare.

63. *Quis voluntariè occidit Sacerdotem, & in petenda diſpenſatione ab irregularitate, ſolùm dicit ſe hominem occidiſſe, eſt ne valida diſpenſatio?* Validam eſſe cum *Sanchez* aſſero.

64. *Eſt ne ſubreptitia diſpenſatio, quando tacetur aliquid, quod ſecundùm Curiæ ſtylum eſt neceſſariò declarandum?* *Sanchez* ſentit ſubreptitiam eſſe, *Granadus* autem contrarium edocet. Adhæſerim *Sanctio.*

65. *Data eſt diſpenſatio à Confeſſario habente poteſtatem ſola mente, ſine vllis verbis: fuit ne valida?* Sentio cum *Turriano* Turr. validam fuiſſe, cum putauit tam ipſe, quàm pœnitens, non eſſe neceſſarium verbis expreſſis fieri.

66. *Diſpenſatio ex literis pœnitentiariæ debet ne fieri in Con-*

feſſione Sacramentali? Debet, vt patet ex clauſula nunc addi ſolita: *audita Confeſſione,non aliter, neque alio modo.* Ita *Filliucius. Num valeret, quamuis confeſſio eſſet inualida?* Suarius affirmat, modò id non oriretur ex defectu integritatis circa rem, de qua petitur diſpenſatio. Colligo Confeſſarium huiuſmodi debere eſſe ab Ordinario approbatum ſaltem reſpectu petentis diſpenſationem;aliàs enim non poteſt eius confeſſionem audire.

EXAMEN XVII.

De Legibus circa materiam de priuilegio Bullæ Cruciatæ.

CAPVT PRIMVM.

De iis, quibus frui datur Bullæ priuilegio.

1. C*Vr hæc Bulla Cruciata appellatur?* Quia indulta in ea conceſſa iis aſſimilantur, quæ conceſſa ſunt in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. Chriſtianis militibus, qui ſuſcepto Crucis ſigno ad recuperandam ſanctam terram, Chriſtianíque nominis hoſtes comminuendos proficiſcebantur.

2. *Queiſnam Cruciatæ priuilegia ſpecialiter conceduntur?* Hiſpaniarum Regnis: iis tamen fruuntur non ſolùm incolæ, ſed etiam exteri, qui tempore conceſſionis in Hiſpaniis negotiandi cauſa, aut aliquid aliud gerendi verſantur; etiam ſi poſtea ipſi quouis gentium proficiſcerentur. Prohibet tamen Bullæ textus iis eſum carnium, & lacticiniorum extra Hiſpaniam.

3. *Lucrantur ne indulta Bullæ Religioſi ab Ordinarij poteſtate exempti?* Lucrantur,imò poſſunt abſque ſuorum Præſulum licentia opera iniuncta facere, quæ abſque ſuæ obſeruantiæ detrimento exequi valent,vt ieiunare,preces fundere,&c.

4. *Frui ne poteſt Papa huiuſmodi à ſe conceſſis indultis?* Poteſt;quia ipſe eſt caput Eccleſiæ,& ideo membrum principale illius fruitur totius corporis commodo.

5. *Prælati Regulares tenentur ne non impedire, vt ſubditi Bullam accipiant?* Sub mortali tenentur. Poſſunt tamen licentiam

centiam

centiam ſuam quoad talem, vel talem vſum iuxta conſtitutionum præſcripta, aut Religionis priuilegia limitare.

6. *Bulla quam meretrix de turpi quæſtu ſumit, validane?* Ita planè; quia licèt turpiter ſeſe gerat peccando non tamen turpiter pretium peccati acquirit.

7. *Quid ſi ex furto ſumatur Bulla?* Non valet; quia hanc eleemoſynam vult Pontifex ex bonis propriis erogari.

8. *Qui ſcit parentem, vel amicum ſolere quotannis Bullam pro ſe accipere, poteſtne eius frui priuilegiis, antequam certior fiat de Bulla ſuo nomine accepta:* Poteſt; nec opus ad eum rem ittit Bullam, vti eius fruatur indultis.

9. *Quandiu Bulla durat?* A publicatione in publicationem. *Quid ſi poſt tempus anni elapſum, aliámque publicationem emiſſam, duobus aut tribus diebus velim Bullæ prælapſæ virtute frui?* Non repugnarim; parum etiam pro nihilo putatur.

Capvt II.

De priuilegio audiendi Sacrum tempore interdicti, & ſepeliendi.

10. *Virtute Bullæ poſſum interdicti tempore Sacrum exaudire: rogo, num diebus feſtis tenear hoc priuilegio vti?* Exiſtimabam aliquando teneri ac ſi interdictum non adeſſet, quia cum poſſum debeo. At creſcente Doctorum ſuffragio iam affirmo minimè teneri; quia non eſſet priuilegium, ſed onus, ſi ex ipſo indulto aliqua exurgeret grauatio. *§. 1. Priuilegium audiendi Sacrum.*

11. *Priuilegium de interdicto extenditur ne ad ceſſationem à diuinis?* Minimè; eſt enim grauiſſimum Eccleſiæ flagellum, quod expreſſandum fuiſſet; vt poſſet extendi.

12. *Poteſt qui Bullam accipit, ſepulturæ Eccleſiaſticæ cum moderata pompa beneficio frui: quidnam per moderatam exequiarum pompam intelligendum?* Dimidietatem ſolemnitatis ſolitæ expoſuerim, iuxta perſonarum qualitatem, & ſtatum. *Num circa omnia?* Circa omnia quidem, videlicet circa pulſanda cymbala, officium canendum, reliquum verò relinquitur Ordinarij arbitrio, ſi adfuerit. Ita in Bullis Pij IV. datis anno 1563. declaratur. Porrò circa comitatum ciuium nil limitandum cenſeo; nec enim facilè aut ſanguinis, aut amicitiæ poterit quis affectum prohibere. *§. 2. Priuilegium ſepulturæ.*

Cap.

CAPVT III.

De edendi carnes, ac lacticiniorum vſus priuilegio.

§. 1. *Priuilegium edendi carnes.*

13. *BVllæ virtute poſſum carnibus veſci de medici vtriuſque conſilio: ſi id eodem Quadrageſimæ tempore ius commune concedit, quódnam hoc Cruciatæ indultum?* Rodericus indeciſam reliquit quæſtionem, aſſerens alibi nil nouæ facultatis ibi concedendi, ſed tantùm ius commune explicari. Nil prorſus dat Cruciatæ. Ego autem cum *Sanctio* aſſero virtute Bullæ concedi facultatem edendi carnes ex vtriuſque medici licentia non ſolùm quando eſt cauſa manifeſta, quod ſine Bulla, imò ſine licentia effici poteſt: nec ſolùm quando eſt dubia, ad quod licentia illa requiritur medici vtriuſque, vel ſaltem corporalis: ſed etiam quando ſolùm eſt ſufficiens ad petendum diſpenſationem, non tamen ad edendas carnes ſine illa.

§. 2. *Priuilegium vtendi lacticinijs.*

14. *Mittitur Iubilæum præſcribens vt lucraturus Indulgentias tres dies ieiunet: poſſunt ne ex priuilegio Bullæ hæc ieiunia cum lacticiniorum eſu impleri?* Poſſunt; quia Iubilæum haud ſtrictius ieiunium requirit, quàm eſt Quadrageſimale, quod cum eſu lacticiniorum impletur.

15. *Diſpenſatus ad eſum carnium virtute Bullæ poteſt ne ſimul piſces edere?* Poteſt, vti in materia de ieiunio aſſerui.

16. *Bulla à lacticiniorum priuilegio excipit Regulares omnes, & Clericos ſeculares Preſbyteros: num hi Dominicis Quadrageſimæ poſſunt lacticiniis vti?* Ita planè; quia ſecundùm ius commune dies Dominici Quadrageſimę non appellantur Quadrageſimales. Addiderim conſequenter non egere huiuſmodi Sacerdotes, & Regulares Bullæ priuilegio, ſicut non egent ſeculares ipſi, vt lacticiniis vtantur diebus Quatuor temporum, & Vigiliarum, qui quidem dies ieiunij Quadrageſimales non ſunt.

17. *Num Nouitij Religionum Bullam habentes poſſint lacticinijs vti?* Poſſunt vti ſeculares; quia Nouitij quoad Religionis onera Religioſi non cenſentur, ſed quoad priuilegia.

CAP.

Capvt IV.

De Indulgentiarum lucratione, operibúſque per Bullam iniunctis, ad eas conſequendum.

18. *LEgiſti apud Bullam Indulgentiarum catalogum; ſuſpenſionem item aliorum Indulgentiarum, aliorúmve priuilegiorum per Bullam factam durante illius tempore ergà eos, qui illam non habent, vidiſti quænam precor Indulgentiæ, quænámve priuilegia per Bullam ſuſpenduntur, ita vt ij qui Bullam non habent, minimè fruantur?* Non omnes Indulgentiæ nec priuilegia omnia, ſed eæ ſolæ Indulgentiæ, & ea priuilegia ſola, quæ per hanc Bullam conceduntur, v. gr. ſimiles Indulgentiæ plenariæ: ſimilia priuilegia ſepeliendi Eccleſiaſtica ſepultura interdicti tempore & alia huiuſmodi ſuſpenduntur: vt ſoli ij qui Bullam habent, eis perfruantur. Nam clauſulæ reuocatoriæ generales ſolùm comprehendunt priuilegia contra conceſſionis conſecutioni, non verò alia, quæ impedimento tali conceſſioni non ſunt. Et ideo ſiue ſimiles indulgentiæ concedantur perſonis, ſiue domibus ſacris, ſimilia priuilegia ſuſpenduntur per hanc Bullam, præter eas, quæ ſuperiores Religionum mendicantium concedere poſſunt ſuis Religioſis tantummodo ex vi ſuorum priuilegiorum; nam quæ habent ſimul cum ſecularibus communia, id eſt, quibus tam ipſi, quàm ſeculares frui poſſunt etiam ſuſpenduntur quoad regulares.

19. *Suſpenditur ne per Cruciatam gratia, quæ alicui Altari ſolet adeſſe animam à Purgatorio liberandi Miſſæ Sacrificio?* Exiſtimo proculdubio ſuſpendi.

20. *Dicendum ne idem de priuilegijs in iure communi conceſſis?* Minimè; eſt enim ad ſuſpendenda, vel reuocanda ea, quæ in iure communi continentur, neceſſum, vt fiat expreſſa mentio; id quod etiam de conſuetudinibus vſu approbatis affirmo. v. gr. poſſunt Ordinibus minoribus initiati interdicti tempore Sacrum audire, & Diuinis Officiis adeſſe de iure communi: etiam ſine Cruciata poterunt. Item Religionum Superiores ex iure communi habent poteſtatem literas fraternitatis conferendi, quibus fratres facti per eas frui poſſunt piis Religioſorum operibus: poſſunt eaſdem tempore Bullæ Cruciatæ dare cum effectu participationis.

21. *Tempo*

21. *Tempore Cruciatæ durante, Bulla Cœnæ expenditur reuocans, & derogans omni priuilegio: derogatur ne priuilegio Cruciatæ abſolutionem à caſibus in Bulla Cœnæ expreſſis obtinendi?* Minimè, ne Pontifex ſibi contrarius eſſe videatur. Nec denique Cruciatæ vis per anni centeſimi Iubileum ſuſpenditur, vt latè probat *Henriquez*.

22. *Per Bullam ad lucrationem Indulgentiarum ieiunium indicitur eiſdem diebus, quibus vel ex præcepto Eccleſiaſtico vel ex voto teneor ieiunare: rogo, num ſatisfaciam vtrique obligationi?* Satisfacis; quia opus præcipitur à Bulla, vt ſatisfactorium eſt; opus verò ad quod teneor ex præcepto, aut voto, adhuc factum ex præcepto, vel voto ſatisfactorium.

23. *Poteſt ne ieiunium in aliud opus, pium commutari?* Poteſt, & quidem à ſolo confeſſario electo, vel Parocho. Ita Bullæ expreſſus contextus.

24. *Quænam ſufficiens ad huiuſmodi commutationem?* Ea, & ſola, quæ hominem talem à non ieiunando ex præcepto excuſaret.

25. *Præſcribit Bulla, vel Iubileum, vt tribus hebdomadæ diebus, feria ſcilicet quarta, ſexta, & Sabbato ieiunetur, oratio fiat, & eleemoſyna: ſatis ne, ſi hæc quibuſvis hebdomadæ diebus fiant?* Satis planè. Ita à Gregorio XIII. Societatis noſtræ Patribus declaratum.

26. *Quantitate eleemoſynæ aſſignatam pro Bullæ ſuſceptione vides: qui bis in anno eleemoſynam huiuſmodi elargitus fuerit, lucrabitur ne bis indulgentias, & fruetur indultis?* Maximè; vti ex verbis Bullæ plumbeæ manifeſtè conſtat.

27. *Concedit Pontifex, vt qui iuuerit quacumque eleemoſyna aliquod pium opus, conſequatur tot, vel tot indulgentias: ſatis ne diuiti teruntium in arculam immittere?* Communiter affirmant Doctores tantum quemque indulgentiarum lucrari, quantum in æqua Dei æſtimatione eleemoſynæ valent, cum hominis arbitratui à Pontifice relinquatur. Id quod abnego in Cruciata tenere. In ea etenim certa eleemoſynæ quantitas præſcribitur. Vnde priuilegiis, ac indulgentiis Bullæ æqualiter fruetur, qui aſſignatam eleemoſynam erogauerit. Quod ſi de alia eleemoſyna alij pio operi conferenda ſermo ſit, tantum proculdubio quis indulgentiarum lucrabitur, quantum eleemoſynæ valere in Dei conſpectu reperiantur.

28. *Viſitatio denique Eccleſiarum ad indulgentias Cruciatæ conſequendas indicitur: quid precor, Eccleſiæ nomine intelli-*

gendum

gendum eſt? Quoduis Sacellum Ordinarij erectum authoritate. *Num ſatis, quinque eiuſdem Eccleſiæ altaria viſitare?* Satis; quia Bulla diſiunctiuè loquitur. Itaque Eccleſiæ viſitentur, aut quinque eiuſdem Eccleſiæ altaria. *Quid ſi vnicum adſit altare?* Probabiliter ſufficiens, ſi vnicum quinquies viſitandum adoriaris.

29. *Aſſignatur ab Epiſcopo ad Iubilaum certa Eccleſia viſitanda: poſſunt ne Clerici aut Religioſi illius Eccleſiæ ibidem indulgentias lucrari?* Poſſunt.

30. *Præ multitudine populi Eccleſiam ingredi non valeo: ſufficit ne à foris mente & reuerentia Eccleſiam ſalutare, & altaria inuiſere?* Sufficit.

31. *Poſſum ne ad lucrandas indulgentias, ex vno loco quinque altaria, vel vnum ſi quinque non adſint, viſitare?* Si quinque ſint altaria, ſufficit, ſi ex eodem loco viſitentur. Si vnum ſolummodo, quinquies viſitandum. Attamen probabile exiſtimo non eſſe opus loco dimoueri, ſed eodem loco fixum poſſe illud quinquies viſitare, dummodo, qualibet viſitatione finita, ſaltem corpus & caput inclinetur, in diſtinctæ viſitationis ſignum.

32. *Poſſunt ne ſæpius quinque altarium Indulgentiæ eodem die obtineri?* Probabile admodum iudico, & quotidie me eas lucrari, & toties quoties eadem die, & operi incumbo.

33. *Quanam ſunt intentione Eccleſiæ, ſeu altaria quinque viſitanda?* Pro lucranda Indulgentia. Hoc autem non tollit, quin minus principaliter adeam Eccleſiam ſeu altaria pro alio etiam negotio gerendo, cuius gratia eaſdem neceſſariò adirem.

34. *Ad lucrandas Bullæ Indulgentiaas, requiritur ne, vt Confeſſarius eas concedat?* Ad Indulgentias viſitationis Eccleſiæ minimè; ad Indulgentiam plenariam ſemel in vita, & in mortis articulo rurſum conſequendam, Confeſſarij opus requiritur. Debet ille vti forma à Commiſſario expoſita; quia ſi non vſus fuerit, verè adhuc impertit Indulgentias. Satis dicere: *Concedo tibi omnes gratias, quas concedere poſſum virtute huius Bullæ*; quando autem concedenda eſt pro mortis articulo Indulgentia, ſalubre conſilium, non niſi quando pœnitens delinquere mortaliter nequeat, iuxta mortale iudicium, illam concedere; vt abſque Purgatorij pœna valeat in cœlum auolare.

35. *Confiteor crimina, vt Indulgentias Bullæ adipiſcar; Confeſſarius me ex malitia non abſoluit, lucror ne Indulgentias?* Lucraris iuxta perſpicuam Bullæ clauſulam.

CAP.

Capvt V.

De eligendo Confeſſario.

36. **D***At copiam Bulla idoneum eligendi Confeſſarium, & approbatum: rogo quinam talis cenſendus, vt priuilegio Bullæ eligi poſſit?* Qui vel Parochiale habet beneficium, curam ſcilicet animarum: vel qui ab ipſo Epiſcopo fuit idoneus iudicatus. Non loquor de cura animarum, quæ Prælatis Religionum commiſſa eſt. Quare affirmo hos minimè à ſecularibus licèt domeſticis poſſe eligi in Confeſſarios abſque Ordinarij approbatione. Nec approbati cenſentur qui publicum gradum Theologicæ vel Canonicæ ſcientiæ ſuſcepere, Doctores ſcilicet, & Licentiati.

37. *Repulſam quis idoneus malitia Epiſcopi paſſus eſt: poterit ne in Confeſſarium eligi?* Cum *Suario* reſpondeo negatiuè; quia Concilium hanc conditionalem apponit: *Niſi ſit approbatus, non poſſit.* Et queiſnam aliàs non proclamaret, ſibi iniuſtè negatam approbationem. Vnde non approbo Nauarrum de Regularibus Mendicantibus contrarium iuxta priuilegia Conſtitutionum ſuarum affirmantem.

38. *Confeſſarius ne Valliſoletanus approbatus ab Ordinario illius Diœceſis poteſt virtute Cruciatæ eligi à Burgenſis Metropolis pœnitente?* Congregatio Cardinalium reſp. 1159. affirmatiuè reſpondet. Imò circa Regulares eligentes virtute Iubilæi confeſſarium idem declarauit, vt ſit approbatus à ſuomet Epiſcopo.

39. *Quid ſi Confeſſarius ſecularis approbatus in vna Diœceſi, pergat in aliam?* Poteſt ibi eligi virtute Bullæ; quia Congregatio Cardinalium ſolam Epiſcopi Confeſſarij approbationem requirit.

40. *Affirmandum ne idem de Regularibus ſemel ab Ordinario approbatis?* Regularis approbatus in vna Diœceſi, haud cenſetur in omnibus approbatus, vt inibi abſque noua Ordinarij approbatione audiat confeſſiones ſine aliquo electus priuilegio. At virtute Cruciatæ eligi in Confeſſarium poteſt in Diœceſi, in qua vt hoſpes verſatur; quia declaratio Cardinalium ſolam requirit Ordinarij Confeſſoris approbationem. Ordinarius verò Regularium quoad hunc effectum eſt ille, cuius Epiſcopatus ſunt incolæ, licet alibi verſentur vt hoſpites. Quod ſi mutet domicilium, egere noua approbatione aliqui affirmant. Sed non improbabiliter alij idoneum,

&

& eligibilem fatentur eum, qui ſemel fuit approbatus, vt etiam mutato domicilio abſque Cruciatæ virtute confeſſiones exaudiat.

41. *Approbatus ſum, vt confeſſiones oppidi vnius audiam, non aliorum: obſtat ne limitatio hæc approbationis, quominus non valeam à quouis totius diœceſis eligi?* Non obſtat; quia huiuſmodi miniſter eſt approbatus, quòd ſolùm Bulla requirit.

42. *Num Regulares poſſint ſine licentia Prælatorum, virtute Bullæ eligere Confeſſarium?* Ad peccata mortalia non reſeruata poſſunt. Scio ex vi Decreti Clementis VIII. poſſe eligi in Confeſſarium eum, qui ex approbatis, & deputatis à Superiore eſſet ad Regularium illorum confeſſiones audiendas. Sed quia decretum Clementis VIII. innouatum eſt à Sanctiſſ. D. N. Vrbano VIII. anno 1630. Iunij 19. Saltem dum viuit Vrbanus contrarium non eſt probabile, nec in praxi tutum. Vnde iuxta idem illud decretum non poterunt Regulares per Bullam Cruciatæ de reſeruatis etiam à Confeſſario domus abſolui, vel ab aliis à Superiore deſignatis, niſi expreſsè ei copiam ad reſeruata crimina largiatur. Porrò id priuilegium conceſſum eſt Religionum Mendicantium Superioribus, nec per Bullam Cruciatam reuocatum. Circa Moniales extat Congregationis Cardinalium declaratio. Addiderim tamen, ſi alicuius Religionis Prælati nunquam huiuſmodi reuocatoria priuilegia ſuis in Capitulis generalibus, aut Prouincialibus promulgarint (non habente vim lege reuocatoria Priuilegiorum ante ſufficientem promulgationem) & ſcientes Religioſos virtute Cruciatæ abſolui ſolitos, tacent, & ideo videntur conſentire, probabile eſſe quoad praxim Religioſos, Monialéſque poſſe Bullæ priuilegio confeſſarium ad reſeruata eligere. Vnde eum, qui bona fide iuxta prædictam ſuppoſitionem priuilegio Bullæ vſus eſſet, non cogerem confeſſiones iterare: ſecus eos, qui promulgata à Superioribus reuocatione, miniméque aſſentientibus, imò repugnantibus, punientibus, adhuc frenetici paſſione, omniato priuilegiato Bullæ vti tentaſſent. Benè meus doctiſſimus Magiſter *Petrus Hurtad. de Mendoza* hanc animi ad crimina proni opinionem eſſe dicebat, qui ad delinquendi facilitatem captandam rationes non rationes quotidie excogitat. Exiſtimo equidem, nullum doctum poſſe contrariæ ſententiæ hæreſcere poſt doctiſſimum *Cardinalis de Lugo* de hac materia tractatum.

43. *Quid de Nouitiis? Poſſunt ne virtute Bullæ Confeſſarium*

eligere ad abſolutionem caſus ſuo Prælato reſeruati? Poſſunt, & iuris communis vi idem valent; quia ſolùm ad honores, ad onera minimè, Religioſi cenſentur.

44. *Requiritur, vt virtute Bullæ poſſit eligi Confeſſarius, non ſolùm qui approbatus ſit, ſed qui inſuper ſit idoneus: rogo, quidnam eſt idoneum eligi Confeſſarium?* A Pio IV. idoneus cenſetur, Non ſuſpenſus, non irregularis, non excommunicatus, non interdictus, nec alio modo à ſuo impeditus Superiore. Attamen affirmo virtute Bullæ poſſe à te in Confeſſarium Parochum proprium, etiam ſi excommunicatus ſit, eligi; quia parochianus petis, quod tuum, à Parocho quidem propriæ malitiæ reo. Quod ſi non ſit Parochus, licet ſponte ſua quibuſcunque audiendis exponatur, eligendus non eſt, niſi magna neceſſitate cogente.

45. *Quoties ex vi Bullæ poteſt pœnitens ab electo Confeſſario abſolui?* De grauioribus delictis, & cenſuris in Bulla ſpecialiter expreſſis ſemel in vita, & ſemel in morte; de aliis toties poteſt abſolui, quoties Confeſſurus accedat.

46. *Quódnam Bullæ vi priuilegium in mortis articulo conceditur, Confeſſarium eligendi, ſi tunc nullum eſt reſeruatum crimen, quod vel ſimplex Sacerdos non valeat abſoluere?* Etiam in articulo mortis, abſolutè loquendo, ſeruandus eſt ordo dignitatis, dum neceſſitas ad aliud non cogit. Et ideo præſente eo, qui poſſit abſoluere à reſeruatis, non poteſt abſoluere, qui tali caret poteſtate. Ex priuilegio autem Bullæ poteſt quilibet Confeſſarius approbatus à pœnitente electus etiam qui iuxta ius commune debebat, abſoluere.

47. *Quinam eſt mortis articulus intelligendus?* Aliud eſt, me authore, periculum mortis, aliud articulus. Periculum eſt euentus, in quo iuſtè timeri poteſt mortem euenturam, v.gr. periculoſa nauigatio, prælium committendum. Articulus autem mortis eſt euentus, in quo quis iam naturaliter deſperata ſalute eſt ad moriendum proximus, v.gr. qui maligna febre teneretur, aut lethali ſauciaretur vulnere. Ex vi Bullæ tantùm poteſt in articulo mortis ſeu vero, ſeu præſumpto abſolutio conferri. Attamen quia confeſſioni gerendæ non eſt nouiſſima anxietas accommodata, minimè expectandum ad omnimodam ſalutis corporeæ deſperationem, ſed ſufficit reputari probabile ægritudinem eſſe lethalem. Nec aliter mentem Pontificis reor interpretandam, qui pater ægroti ſaluti animi debet accuratè conſulere, Confeſſione ſcilicet minimè ad illud prolata diſcrimen, quando non facilè debito cum pondere exeritur.

47. *Conſt.*

48. *Conſtituitur quis in articulo mortis præſumpto: poteſt ne Confeſſarius Indulgentiam ſub conditione impertiri, ſi verè diem tuum obieris, alioquin ad mortis inſtans tibi à Deo hæc Indulgentia reſeruetur?* Poteſt, imò ita fieri iubet Cruciatæ commiſſarius.

CAPVT VI.

De Peccatis, aliiſque, à quibus abſoluere poteſt Confeſſarius per Cruciatam electus.

49. A *Queiſnam peccatis Confeſſarius Bullæ virtute electus poteſt abſoluere?* A queiſcunque peccatis, & cenſuris: cenſuræ autem quatuor adnumerantur, excommunicatio, ſuſpenſio, irregularitas, interdictum.

50. *Quidnam obſeruandum circa abſolutionem ab excommunicatione?* Non tenet abſolutio niſi ſatisfactione partis præmiſſa. Fit autem ſi vel rei debitæ (ſi res ipſa non poteſt) redditturæ qualitas, vel pignora exhibeantur, vel ſaltem iuret pœnitens ſe ſatisfacturum, cùm primum potuerit. Profectò vnica abſolutio ligatum pluribus excommunicationis vinculis expedire poteſt ſimilibus verbis: *Abſoluo te ab omnibus, quibus detineris, excommunicationibus.* Id quod neceſſariò præſtandum intra ipſum pœnitentiæ Sacramentum, vti legenti Bullam patebit. Vnde non eſt exterioribus ceremoniis impertienda huiuſmodi fori conſcientiæ abſolutio: nec ad forum exterius valere poteſt. *Poteſt ne Confeſſarius virtute Bullæ electus abſoluere ligatum nominatim excommunicatione ab homine, quoad conſcientiæ forum?* Minimè, nec per aliquod aliud priuilegium, niſi prius parti læſæ ſatisfaciat. *Pars læſa longè abeſt, iudex qui te excommunicauit nominatim, vult confeſſione præmiſſa te indulgentias Bullæ lucrari, deponis apud fideiuſſorem fidelem rem debitam: poteris ne à peccatis, excommunicationéque abſolui?* Potero; quia ea cenſenda iuſta partis voluntas, quantum in ſe eſt præſtante debitore. Imò ſi centum deberem aureos, impotens ſoluere, ab excommunicatione poſſem liberari faciens quod in me eſt. *Quid ſi poſtmodum potens effectus nolles parti læſæ ſatisfacere? In eandem ne reincideres excommunicationem?* Minimè, non enim eſt Confeſſario poteſtas ad reincidentiam, cum taliter abſoluere circa excommunicandum ſit iuriſdictionis actus.

51. *Circa abſolutionem à ſuſpenſione requiro, num malitioſè ordinatus Preſbyter ſciens ſe eſſe minorem vigeſimo quinto anno inchoato, virtute Cruciatæ in foro interiori poſſit abſolui?* Poteſt; quia huiuſmodi cenſura fuit culpabiliter contracta; de cenſuris autem culpabiliter contractis valet Bullæ virtute Confeſſarius electus abſoluere. *Poteſt ne abſolutus illico celebrare?* Si peruenit iam ad ætatem legitimam, poteſt: ſi non peruenit, non poteſt; manétque, ſi celebret, irregularis; quia electus Confeſſarius poteſt priuilegio Bullæ tollere ſuſpenſionem, non tamen in legitima ætate diſpenſare.

52. *Circa abſolutionem ab irregularitate inquiram, quænam irregularitas appellanda cenſura?* Ea ſola, quæ oritur ex delicto, & ab ea ſola poteſt Confeſſarius virtute Bullæ electus abſoluere. Excipe irregularitatem, quæ ab homicidio voluntario ſiue iuſto, ſiue iniuſto exoritur, à qua Bullæ virtute, licet ex delicto exoriatur, nullus poteſt abſolui.

53. *Circa interdictum quæram, quidnam priuilegij Pontifex illa concedat in clauſula?* Vt Confeſſor electus poſſit virtute Bullæ interdictum nominatim ab homine (quem non poterat abſoluere niſi iudex qui illum interdixerat, vel alius iudex illo Superior in eiuſdem fori iuriſdictione) ab interdicti cenſura abſoluere, ſatisfacta prius parte læſa. Poteſt præterea abſoluere à quouis alio interdicto poſito à iure, quouis modo Sedi Apoſtolicæ reſeruato. Vnde pœnitens poſſit & Sacramenta ſuſcipere, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ mandari.

54. *Quidnam de abſolutione à ceſſatione à Diuinis dicendum?* Non dat ad hoc Bulla poteſtatem; quia ceſſatio à diuinis cenſura non eſt.

55. *Poteſt ne virtute Bullæ Cruciatæ dari ab excommunicationibus in Bulla Cœnæ expreſſis abſolutio?* Poteſt.

56. *Denique circa Eccleſiaſticam ſepulturam interdictis conceſſam repentè mortuis virtute Bullæ Cruciatæ, rogo, quiſnam interdictis hæc facultas concedatur?* Iis profectò, qui in articulo mortis ſigna contritionis exhibuere, & minimè erant excommunicati.

57. *Prohibet Bulla excommunicatos mortuos repentè, aut ſine confeſſione propter defectum Confeſſarij cum ſolis ſignis contritionis ſepulturæ Eccleſiaſticæ tradi: quónam modo huiuſmodi prohibitio intelligenda?* Non debent humari ſacro in loco, niſi prius ab excommunicatione abſoluantur. Quoniam ſecũdum ius commune excommunicatus mortuus cum ſignis contritionis ſine abſolutione ab excommunicatione, poteſt

ab

ab ea poſt mortem abſolui ab eo, qui habet iuriſdictionem. Poſt abſolutionem autem cadauer donandum Eccleſiæ ſepulturæ exhumatum è loco profano; ſeu à loco ſacro, ſi inibi iacet, non extrahendum. Satiſque tunc virgis terram (corpus minimè) cædere.

Capvt VII.

De votorum commutatione.

58. Qvanam *vota poſſunt virtute Bullæ commutari?* Omnia præter tria, caſtitatis ſcilicet, Religionis, & Tranſmarina. *Poſſuntne commutari vota Romam, aut Compoſtellam peregrinandi gratia petendi: quæ Papæ aſſolent reſeruari?* Poſſunt; quia vbi textus non excipit, nec debemus excipere.

59. *Quódnam votum Caſtitatis non valet Confeſſarius commutare?* Caſtitatis perpetuæ, & abſolutæ. Nam ſi quis vouit caſtitatem ad tempus, vel circa vnam rem veneream, & non alia ad eandem materiam pertinentia. v.gr. circa tactus impudicos, ſeu pollutionem, &c. Non cenſetur abſolutè caſtitatem vouiſſe; vnde tale votum poteſt virtute Bullæ commutari; quia non eſt Papæ reſeruatum. Ad eandem claſſem refero votum non nubendi, vel ſuſcipiendi Ordinem Sacrum; quia tales non vouerunt aliam perfectionem, quàm ei ſtatui adhærere, in quo decens caſtitatem ſeruare.

60. *Mihi hanc pœnam ſtatuo: ſi tale crimen perpetrauero, voueó me Ieſuitarum Ordinem ingreſſurum: poteſt ne Confeſſarius virtute Bullæ hoc votum pœnale Religionis commutare?* Probabile reputo cum *Henriquez* poſſe; quia vota pœnalia non ſunt in fauorem, & amorem Religionis emiſſa, ſed quodammodo in criminis deteſtationem, & mœrorem quaſi rem guſtui contrariam. Tale autem votum Pontifex ſibi non reſeruat, ſed quæ amoris & gaudij ſtimulis ducant exortum.

61. *Comprehendit ne exceptio Bullæ etiam votum ingrediendi Religionem militarem D. Ioannis?* Ita planè; quia eſt vera Religio voto ſolemni caſtitatis aſtricta matrimonium ratum dirimente.

62. *Quidnam intelligitur ſub nomine vltra mare?* Votum incundi Ieroſolymæ peregrinationem.

63. *Poteſt ne Confeſſarius virtute Bullæ iuramenta facta circa eandem materiam votorum commutare?* Poteſt; quia huiuſmodi iuramenta facta Deo, ſunt vota iurata.

64. *Voueo poſt Bullam ſuſceptam, poteſt ne hoc votum virtute Bullæ commutari?* Poteſt proculdubio, ſicut abſolui, qui poſt publicatum Iubilæum delinquit.

65. *Voueo item me nunquam commutationem meorum votorum petiturum: poteſt ne electus Confeſſarius, hoc non obſtante, mea vota commutare?* Poteſt planè: ſed tunc illa vota commutanda in melius.

66. *Num vota extra Sacramentum Confeſſionis commutari valeant?* Minimè; nam Bullæ textus circa hoc manifeſtè diſponit.

67. *Sub poteſtate commutandi vota intelligitur ne diſpenſandi poteſtas?* Non; quia maior ad diſpenſandum, quàm ad commutandum poteſtas requiritur.

Capvt VIII.

De Commiſſarij Bullæ Cruciatæ poteſtate.

68. *Commiſſario Bullæ poteſtas diſpenſandi in irregularitate addicitur: rogo in quanam irregularitate diſpenſet?* In irregularitate procedente ex delicto occulto tum quoad forum interius, tum quoad exterius extra confeſſionem: Confeſſarius verò non poteſt niſi quòad forum Confeſſionis. Excipio tamen quatuor irregularitates, in quibus Confeſſarius diſpenſari non poteſt: ortam ſcilicet ex homicidio voluntario, in qua ſolus Papa diſpenſat: ortam ex Simonia reali, & perfecta: ortam ex hæreſi, ſeu apoſtaſia fide quamuis occultiſſima: illam denique, quam incurrunt malè ad Sacros Ordines promoti, ſi celebrent, qui quidem à die ſuſcepti Ordinis ſuſpenſi ſunt.

69. *Quonam in gradu affinitatis poteſt Commiſſarius diſpenſare?* In primo & ſecundo affinitatis ortæ ex fornicatione, in foro tantùm interno conſcientiæ, non quidem vt publicè fiat cum ritu nuptiali iuxta ordinem à Tridentino præſcriptum: ſed vt factum cum tali impedimento, & ideo nullum, ratum ſit Commiſſarij diſpenſatione, & maneat verum. Tunc haud neceſſum, teſtes adeſſe, & Parochum, ſed ſatis nouus vtriuſque coniugis conſenſus occultè inter ſe declaratus.

70. *Quid ſi poſt occultam Commiſſarij diſpenſationem detegatur illud impedimentum?* Pro foro quidem externo recurrendum ad Papam. Non quod coram Deo matrimonium

nium ſit nullum, ſed quod externo in foro nullum ſit iudicandum.

71. *Quanam Bulla conditiones requirit, vt Commiſſarius poſſit ſuper hoc diſpenſare?* Tres equidem. Prima eſt, vt ambo contrahentes (aut ſaltem vnus) bona fide contraxerint. Secunda, vt antea ignorans, certus modò ſit talis impedimenti. Tertia, vt ex diſſolutione matrimonij ſequatur ſcandalum.

72. *Poteſt ne Commiſſarius diſpenſare in affinitate exorta ex copula fornicaria cum ſua vxoris conſanguinea, vel è contra cum conſanguineo ſui mariti ad petendum debitum, quod petere non poterat?* Ita planè.

73. *Quid plura?* Poteſt etiam cum paucis, & debitis perſonis diſpenſare ad Sacrum faciendum vna hora ante auroram, & poſt meridiem.

74. *Poteſt ne in irregularitate orta ex delicto publico diſpenſare?* Poteſt in ea ſcilicet, quam contrahit, v.g. excommunicatus, ſuſpenſus, aut interdictus celebrando publicè, aut interdictum violando. Ita plumbea Bulla.

Caput IX.

Praxis circa materiam de Bulla Cruciatæ ex Societatis Iesv *Doctoribus.*

75. *An neceſſarium, ſuſcipientem Bullam nomen in illa ſcribat?* Negatiuè reſpondet *Henriquez lib. 7. c. 20. num. 5.* Item Bullam ab amico meo nomine inſcriptam acceptam poſſum non acceptatam pro me alteri applicare mutato nomine. Non tamen qui ſemel applicuit vni, applicare poſtea alteri. §. 1. *De ſuſceptione Bullæ.* Henriq.

76. *Scio, patrem, amicum, aut propinquum ſingulis annis pro me Bullam ſumere, poſſum ne ea vti antequam certior fiam?* Reſpondet *Henriquez apud Villalobos tom. 1. trac. 27. clauſ. 12. num. 25.* affirmatiuè; quia ſufficit certitudo moralis. Henriq.

77. *Bulla ad annum conceſſa, durat ne anno tranſacto?* Reſpondet *Henriquez lib. 7. cap. 20. num. 2.* annum Cruciatæ ab vna publicatione in aliam more Eccleſiaſtico eſſe computandum, ita vt, ſi tranſacto anno à prima publicatione, adhuc ſecunda Bulla non publicetur, prima interim valeat. §. 2. *De duratione Bullæ.* Henr.

Henriq. 78. *Publicatur Bulla, ſumenda ne prima die poſt publicationem?* Docet *Henriquez lib. 2. cap. 19. num. 2. gloſſ. lit. O.* in magna ciuitate non teneri te nouam Bullam prima publicationis die ſuſcipere, ſed poſſe virtute præcedentis priuilegiis vti, & nouam intra tres dies, aut hebdomadam ſumere.

§. 3. *De Confeſſario eligendo per Bullam.*

Conin. 79. *Confeſſarius ne approbatus in vna Diœceſi poteſt virtute Bullæ eligi in alia?* Poteſt; quia cum Bulla ſolum requirat approbationem Ordinarij, nec exprimat cuius: nomine Ordinarij intelligi poteſt Epiſcopus originis, domicilij, beneficij tam Confeſſarij, quàm pœnitentis. *Coninch de Sacr. d.8.dub.7.num.53.* Scio *Laymanum lib.5.tract.6.cap.11. n.8.* contrarium aſſeruiſſe.

Fagund. 80. *Approbatus eſt Confeſſarius tantum ad viros: eligi ne poteſt à fœminis?* Poteſt, quia abſolutè approbatus eſt ab Ordinario, nec illa limitatio ad viros tantum fuit appoſita ex ſcientiæ defectu, ſed ætatis. *Fagund. tract.2.lib.7.c.2.n.45.*

Fern. 81. *Approbatur quis pro vno oppido ex defectu ſcientiæ, v.g. pro villa, quia ad conſcientias ciuitatis ineptus: vel cum limitatione ad facilia negotia, non ad mercatores, &c. poteſt ne eligi in ciuitate, aut ab eo qui negotia difficilia gerit? Fernandez p.3.cap.9.§.8.num.6.* abſolutè aſſeruit. At probabilius abnego; quia limitatio illa ex ſcientiæ defectu appoſita eſt. An ignorantia laborans Confeſſarius poterit difficilia mercatorum extricare negotia?

Regin. 82. *Poteſt ne per Bullam eligi Parochus vbicumque reperiatur, abſque Epiſcopi approbatione?* Poteſt; quia per Tridentinum abſolutè approbatur, nec exprimitur, quod ab hoc, vel illo Epiſcopo reputetur idoneus. *Reginaldus tom.1.lib.1. c.16.q.3.n.189.*

Henriq. 83. *Poteſt ne eligi Prælatus Regularis non approbatus?* Aſſerunt multi apud *Henriquez lib.6.c.6.num.2.in gloſſ. lit. E.* quia nomine beneficij Parochialis omnes comprehendi videntur, quibus ratione dignitatis vel officij cura animarum addita eſt: v.gr. Prouinciales, Priores, Generales, Rectores, Guardiani, Abbates &c. Ideo enim Concilium admittit Parochos, quia illis commiſſa eſt animarum cura. Addo Regulares Prælatores plerúmque literis ac moribus pleríſque ſecularibus habentibus beneficia curata probatiores.

§. 4. *De abſolutione à reſeruatis virtute Bullæ.*

84. *Secundum Bullæ priuilegium eſt, abſolui poſſe à reſeruatis, à Papalibus quidem ſemel in vita, & ſemel in morte; à reſeruatis autem Epiſcopo toties: rogo an caſus Papales occulti toties quoties per Bullam valeant abſolui?* Negauit

Henriquez

Henriquez lib.6.cap.4.num.7. At *Sanchez ſum. tom.* 1. *lib.*4. *cap.*54.*n.*2. aſſeruit; quia caſus Papales cum ſunt occulti facti ſunt Epiſcopales per Tridentinum. Henriq. Sanch.

85. *Per Bullam dixiſti omnes caſus Bullæ Cœnæ abſolui poſſe, hæreſi excepta: an nomine hæreſis veniant omnes caſus in primo canone dictæ Bullæ expoſiti?* Aſſerit *Sanchez* ſolam hæreſim formalem intelligendam. Sanch.

86. *Poſſunt ne abſolui virtute Bullæ caſus reſeruati poſt eius ſuſceptionem commiſſi?* Poſſunt; quia Bullæ verba ſunt generalia, & non debent reſtringi. *Sanchez ſum.tom.*1.*lib.*4. *c.*53.*n.*26. Sanch.

87. *Quid de peccatis perpetratis ob ſpem abſolutionis è Bulla?* Poſſunt abſolui; quia vbi lex non diſtinguit nos diſtinguere, præſertim in gratioſis. *Filliucius tom.*1. *tract.* 8. *cap.*10. *num.*262. Filliuc.

88. *Quis in Confeſſione virtute Bullæ facta, peccata reſeruata obliuiſcitur, ab illis abſoluitur indirectè: rogo an debeat, ſi periit Bullæ tempus, memor oblitorum criminum, legitimo ſuperiori confiteri?* Porrò *Vaſquez in* 3.*part.tom* 4.*quæſt.* 91. *art.*3.*dubit.*5. requirit, Confeſſarium cognitionem habere reſeruatorum, aut ſaltem intentionem auferendi quamcumque reſeruationem. At *Coninch de Sacr.d.*8.*dub.*12.*num.*98. aſſeruit huiuſmodi pœnitentem liberum ab onere reſeruationis remanere. Vaſq. Conin.

§. 6. *De abſolutione cenſurarum.*

89. *Datur in articulo mortis virtute Bullæ abſolutio à cenſuris: relinquit ne onus comparendi, ſi conualeſcat ægrotus?* Minimè; quia ſine Bulla poteſt talis abſolutio exhiberi, & tamen certum eſt Bullam pro illo articulo aliquod circa cenſuras priuilegium donare. *Hurtado de Mendoza* 2.2.*tom.*1. *d.*84.*ſect.*8.§.135. Hurt.

90. *Poteſt ne abſolui excommunicatus nominatim, publicus Clerici percuſſor, vel ille, cuius excommunicatio deducta ſit ad forum contentioſum, lite non finita?* Negat *Auila de cenſ.part.*2.*cap.*7.*dict.*3.*dub.*10. *cont.*1. ſed *Sanch.ſum.*2.*lib.*6. *c.*17.*n.*49. affirmat. Auila. Sanch.

91. An poſſit abſolui quis ab excommunicatione ob intromiſſionem fœminæ in virorum Monaſteria, ſiue ob ingreſſum viri in Monialium clauſtra, ſeu ſuſpenſio à diuinis ob cauſam prædictam, nempe intromiſſionis fœminæ in Monaſteria Regularium? Aſſerit *Sanch. ſumm.* *tom.*1. *lib.*6.*cap.* 17. *num.*41. non ſolùm ſemel, ſed toties quoties, etiam ſi cauſa ad forum contentioſum fuerit deducta. Sanch.

92. *An abſolui poſſit excommunicatus à Clemente VIII. ob duelli delictum?* Poteſt (ait *Hurtado de Mendoza citat.*) quia Bulla Cruciatæ non reuocatur, niſi per expreſſam derogationem, quæ quidem non habetur in illo Clementis proprio motu.

Hurt.

93. *Abſolui ne poſſit excommunicatus ex Bulla Sixti V. lata contra cauſantes, vel procurantes abortum?* Poteſt, quia in Bulla Cruciata datur facultas abſoluendi omnes cenſuras Papales præter hæreſim. *Prohibuit expreſsè Sixtus.* Non obſtat, quia non potuit ſucceſſorum Pontificum poteſtatem coarctare. *Henriquez lib.6.cap.10.gloſſ.lit.E.*

Henriq.

94. *Dubius quis eſt, an aliquam cenſuram incurrerit: poteſt ne ad cautelam abſolui?* Poteſt ex *Coninch.* ſententia *de ſacr. d.14.dub.16.n.200.*

Conin.

95. *Abſolui ne poteſt quis per Bullam ab aliqua irregularitate?* Negat *Henriquez lib.14. cap.17. gloſſ.lit. L.* quia non eſt cenſura. Alij autem probabiliter affirmant ab irregularitate ex delicto prouenien te abſolui poſſe; quia hæc vera pœna, & cenſura.

Henriq.

96. *Poteſt ne dari abſolutio à cenſuris per Bullam extra Confeſſionem, v.g. ſi reus deberet ſtatim abſolui, & ad Confeſſionem paratus non eſſet?* Negat *Vaſquez in 3. p.tom. 4.tract. de excomm.dub.20.num.9.* At aſſerit *Auila de cenſ.p.2. c.7.* adnotans Commiſſarium Bullæ ita declaraſſe.

Vaſq. Auila.

97. *Poteſt ne quis in vtroque foro abſolui ab excommunicatione à iure, & ab homine?* Si à iure ſit excommunicatio, poteſt in foro vtroque, ſi ab homine, ſolum in interno: quia Bulla aſſerit abſolutionem non cadere ſuper cenſuras latas ab homine in foro interiori: ex quo colligitur cadere in hoc foro ſuper latas à iure. Clericum ergo Preſbyter percutiens abſolutus per Bullam poteſt publice celebrare: nec poteſt puniri, ſi ſchedulam abſolutionis oſtendat. Porrò abſolutus in foro interno ob excommmunicationem ab homine debet ſe in publico tanquam excommunicatus gerere. *Auila citat. dub.12.* Porrò *Suarius de cenſ.d.7.ſect.5. num.20.* vtramque cenſuram abſolui poſſe per Cruciatam pro exteriori foro: quia Bulla generaliter loquitur. Addit *Henriquez lib.8.c.60. n.40 gloſſ.lit.I.* poſſe iudicem talem abſolutionem pro exteriori foro acceptare.

Auil. Suar. Henriq.

98. *Ad cenſuræ abſolutionem per Bullam ſatisfactionem partis præmitti debere, ſi cenſura exigit, ſcio: rogo tamen, an ſi Confeſſarius, omiſſa ſatisfactione partis, quempiam abſolueret ab excommunicatione liber remaneret?* Ita quidem, ſed cum oner

onere ſatiſfactionis; quia Pontifex in illis verbis: *Prius ſatisfacta parte*, non intendit poteſtatem Confeſſarij limitare: ſed illum de ſua obligatione iuxta ius commune admonere. *Sanchez de Matr.tom.2.lib.3.d.33.n.3.* Porrò *Henriquez lib.7.c.13.n.2.* contrarium aſſeruit. Sanch. Henriq.

99. *Quidnam, precor, ſatisfactionis nomine intelligendum eſt?* Famæ, vel bonorum temporalium reſtitutio. *Suarius in 3.part.tom.5. d.7. ſect.5.num.47.* *Quid autem nomine partis intelligendam?* Perſona qui iniuria facta eſt, non Iudex, cui applicanda eſſet pœna pecuniaria. *Henriquez lib.13.cap.28. num.1.* Suar. Henriq.

100. *Pono perſonam offenſam publicam eſſe. v.gr. Religioſum: ſatisfaciendum ne communitati, aut conuentui?* Reſpondet *Auila cap.7. d.3. dub.11.* negatiuè; quia damnum illud tangit principaliter Monachum, & minus principaliter bonum communitatis. Auila.

101. *Non poteſt excommunicatus ſatisfacere parti: poteſt ne per Bullam abſolui?* Poteſt; quia non eſt veriſimile, Papam conditionem impoſſibilem requirere. *Coninch de Sacram. d.14. dub.16. num.206.* Addit *Sanchez ſum.tom.1.lib.2.c.20. num. 19.* etiamſi caueretur, ne quis extra mortis articulum poſſit abſolui, non ſatisfacta parte: poſita impotentia abſolui poſſe extra mortis articulum. Conin. Sanch.

§. 7. *De Commutatione votorum.*

102. *Dixiſti, per Bullam commutari poſſe omnia vota præter vota caſtitatis, Religionis, ac Peregrinationis vltramarinæ: rogo, quænam peregrinatio vltra marina?* Ea, quæ fit in Ieroſolymam, quæ vltra noſtrum mare eſt collocata. Colligo vota peregrinationis Romam, & Compoſtellam, quæ alioqui ſunt reſeruata, poſſe per Bullam commutari. *Fernandez part.3. cap.9. ſect.2. §.17. num.7.* igitur commutari poſſunt per Bullam omnia vota, quæ commutare, & diſpenſare poteſt Epiſcopus: idem de iuramentis aſſeruero; quæ inquam diſpenſare poteſt Epiſcoous, vt Epiſcopus ex ordinaria poteſtate: non quæ diſpenſare poteſt ex conſuetudine, vel vt Sedis Apoſtolicæ delegatus. v.gr. Epiſcopus cum eo, qui poſt votum caſtitatis contraxit diſpenſat ad petendum debitum, ex conſuetudine quidem, non de ordinaria poteſtate: & ideo non poteſt virtute Bullæ diſpenſari. *Sanchez ſumm. tom.1. lib.4.c.54.n.20.* Fern. Sanch.

103. *An vota quæ dixiſti Epiſcopum diſpenſare poſſe vt Epiſcopum, poſſint per Bullam diſpenſari?* Dixi poſſe commutari, non diſpenſari; quia ſolum in Bulla commutandi poteſtas impenditur, at diſpenſandi poteſtas maior

Fern. ior obiicitur, vnde in illa non comprehenditur. *Fernandez p.3.c.9.ſect.2. §.17.num.6.*

104. *Poteſt ne commutari votum pœnale, quoad pœnam*
Azor. *pecuniariam?* Negat *Azorius part.1. lib.11. cap.18. quæſ.11.* Aſt ex aliorum ſententia probabiliter poteſt affirmari; quia pœna illa tantum debetur ex vi voti, quod per Bullam commutatur.

105. *Poteſt ne commutari votum in fauorem tertij emiſſum, v.gr. votum de eleemoſyna alicui eroganda?* Poteſt, ſi tale votum non ſit à tali perſona, vel Eccleſiæ Præpoſito acceptatum; quia præciſa acceptatione, nullum ius acquiſiuit il-
Sanch. le, in cuius fauorem fuit emiſſum. *Sanchez in ſum. tom.1. lib.3.cap.41.n.9.*

106. *In quanam opera ſunt vota commutanda?* Partim in eleemoſynam ad belli ſubſidium, partim in aliarum virtu-
Sanch. tum opera. *Sanchez citat.c.54.n.58.*

107. *Quid ſi à paupere ſit votum emiſſum?* Putat Sanchez ibid. deberi in exiguam eleemoſynam ſuæ exigentiæ con-
Suar. formem commutari. *Suarius* autem *de Religioſ. tom.2. libr.6. cap.19. numer.18.* totaliter poſſe in opera aliarum virtutum docet poſſe commutari; quia quamuis intentio Pontificis in Bulla ſit de ſubſidio temporali, poteſt tamen in fauorem pauperum interpretari probabili epiikeia.

108. *Debet ne fieri hæc commutatio in bonum æquale?* Poteſt in minus; quia in bonum æquale ſimplicis Confeſſarij auctoritate commutari poterant vota: ergo aliquid
Leſſius. Bullæ priuilegio dandum. *Leſſius lib.4. cap.40. dubitat.16. num.19.*

109. *Requiritur ne iuſta cauſa ad votorum commutationem?*
Suar. Non; quia Pontifex concedit indultum in belli ſubſidium, tanquam propter cauſam finalem vnicam. *Suarius de Relig. tom.2.lib.6.c.19.n.10.*

110. *Delinqueret ne Confeſſarius, qui nequiret ſine iuſta cauſa, vota commutare?* Ita planè, quia eſt Iudex delegatus
Sanch. per Bullam, vt illius indultum impendat pœnitenti, ad quod ius habet. *Sanchez vbi ſupr. n.12.*

111. *Commutat Confeſſarius votum virtute Bullæ: poteſt ne ſuſpendere aſſignationem nouæ materiæ, poſt annum illius Bullæ aſſignaturus?* Poteſt, & vouens interim ad nihil tene-
Leſſ. tur; quia obligatio prioris voti per illam commutationem aſſignandam ſuſpenſa eſt. *Leſſius lib.2. cap.40. dubitat. 16. num.109.*

112. *Bullæ*

112. *Bulla Cruciata virtute fidelibus indulgentiæ conceduntur: quænam illæ, & quonammodo earum lucrationi ſtudendum?* Concedit Bulla indulgentiam plenariam (vt vidimus) ſemel in vita, & ſemel in morte, hæc quidem quando applicatur, apponenda conditio: *Si obieris.* Poteſt applicari etiam ſenſibus deſtituto, imò abſenti, ſi v.g. Parochus poſtquam extremam vnctionem contulit ægroto, oblitus eſt ei hanc indulgentiam applicare, & inſtante morte, non poteſt moribundum adire. Poteſt applicari indulgentia per verba abſolutionis Sacramentalis: *Abſoluo te.* Si Sacerdos non adeſt, poteſt Clericus vel laicus verbis à Commiſſario appoſitis abſoluere, concedit etiam Bulla ſtationum indulgentias, de quo inferius. *§. 8. De indulgentiarum lucratione.*

113. *Confeſſionem Bulla requirit ad lucrandam indulgentiam: requiritur ne num ſit conſcientia mortalis?* Ad venialia ſolummodo, probabiliter non requiritur; quia Eccleſia ſolum de mortalibus aſſolet præcipere Confeſſionem. *Poteſt exigi à Bulla v. opus iniunctum.* Non exigitur; quia non dicit, *Præmiſſa*, aut *facta Confeſſione.* Imò (*Coninch* autore *de ſacr. d.*12. *dub.*7.*n.*38.) etiamſi hoc diceret Bulla, de mortalibus eſſet intelligendum: Sic *Suarius in* 3.*p.tom.*4.*d.* 52.*ſect.*3.

114. *Peccatis quis mortalibus illigatur: rogo, num neceſſaria ſit præſens Confeſſio?* Porrò *Filliucius tom.*1. *tract.*8. *cap.*6. *q.*8.*n.*148. ſufficere Confeſſionem Quadrageſimæ præteritæ cum præſenti contritione, & propoſito confitendi in futura; quia contritus ſecundum ius confeſſus dicitur.

115. *Suppono neceſſariam eſſe præſentem Confeſſionem ad indulgentiarum virtute Bullæ lucrationem ex aliorum ſententia: rogo, ſi aperio peccata lucrandarum indulgentiarum intentione, & me ex malitia Confeſſarius non abſolueret, lucrarer ne Bullæ indulgentias?* Affirmatiuè reſpondet *Antonius Fernandez de Cordoua p.*3. *c.*9. §. 19. *n.*3. quia Bulla indicit Confeſſionem pœnitentis, non Confeſſarij abſolutionem. Fern.

116. *Ex Bullæ priuilegio conceditur (vt dixiſti) facultas de licentia medici vtriuſque edendi in Quadrageſima carnes: quænam ſit huiuſmodi licentia, ſi ex vtriuſque medici facultate poſſit quilibet carnibus veſci ſine Bullæ indultu?* Putat *Leſſius lib.*4. *cap.*2. *dubitat.* 6. *numer.* 45. quando cauſa eſt dubia, Bullæ indultu licere carnis vſum, qui ſine Bulla ſaltem leui piaculo afficeretur. Alij probabilius aſſeruère Bullæ indultum valere, vt cum cauſa non eſt ſufficiens ad carnes edendas, ſed ſolum ad petendam diſpenſationem. *§.9. De licitiorum, & carnis licentia.* Leſſ.

ſationem. v. gr. ſi timeretur aliquale detrimentum ex abſtinentia carnium promanaturum, quod tamen ſi exiſteret, non tolleret obligationem de non edendis carnibus, cum leges poſitiuæ obligent cum aliquali labore. Subſcribo huic Sanct. *Sancty ſel. diſp.51. num.9.* expoſitioni, potius quàm Leſſij cauſæ dubiæ; quia quando cauſa eſt dubia, poteſt quiſuis carnibus ſine Bulla veſci.

117. *Bullæ indultu poſſunt in Regnis Hiſpaniæ commorantes vti ouis, & lacticiniis in Quadrageſimalibus diebus: rogo, ſi incolæ Hiſpaniarum, extra Regna noſtra proficiſcantur, breui reuerſuri, poſſunt Bullæ indultu potiri?* Affirmatiuè reſpondeo Sanch. ex *Sanchez de Matr. tom.1. lib.3. d. 18. num.7.* doctrina aſſerentis Mediolanenſem tranſeuntem per oppidum, vbi viget ius commune, breui reuerſurus in patriam poſſe veſci carnibus quatuor primis diebus Quadrageſimæ, quod eſt priuilegium locale Mediolani; quia breui reuerſurus non dicitur abeſſe.

118. *Suppono, lacticinia prohibita eſſe, vſumque ouorum in ieiuniis Iubilæi, & vigiliarum, (quod ſuperius negaſti:) rogo, an ea ieiunia impleri poſſint edendo per Bullam lacticinia, &* Sanch. *oua?* Poſſunt planè ex ſententia *Sanchez ſumm. tom.1. lib. 4. c.11.num.49.* quia ſi Iubilæi, & vigiliarum ieiunia Quadrageſimalia appellas, Bullæ indultum cuncta Quadrageſimalia ieiunia complectitur.

119. *Poſſunt ne Regulares, & ſeculares Preſbyteri vti ouis, ac lacticiniis Dominicis Quadrageſimæ?* Alij negant, alij probabiliter affirmant; quia in iure communi dies Dominici non appellantur dies Quadrageſimales.

§. 10. *De aliis Bullæ priuilegiis.*

120. *Poteſt ne Bullæ priuilegio eligi Sacerdos, à quo extra Paſcha Sacram Communionem, & Extremam Vnctionem accipias?* Suar. *Suarius* negat *in 3. part.tom.3.d.72. ſect.4.* ſed Vaſq. *Vaſquez in 3. part. tom.3. d.219. cap.5. num.47.* affirmat, Bullæ verba circa hoc indultum adducens.

121. *Poteſt ne quis in die Paſchatis in priuato oratorio communicare virtute Bullæ?* Poteſt; quia Pontifex in illa clauſula, *excepto die Paſchatis*, ſolummodo Communionem Paſchalem excipit, quæ ad implendum præceptum geritur. Vnde qui præceptum impleuit, v.gr. die Iouis, aut Dominica *Quaſi modo* implere intendit, poteſt in die Paſchatis in priuato Suar. Oratorio Euchariſtiam accipere. *Suarius in 3. part. quæſt.82. art.3. d.72.*

122. *Quid tempore interdicti?* Habens Bullam, poteſt vnà cum familia Sacrum audire, vel celebrare tempore interdicti in

in Eccleſia, vel Oratorio priuato; niſi interdictum per ipſum inceperit, aut perſeueret. *Tenetúrne audire ?* Minimè, quia priuilegium eſt, & nemo tenetur eo vti; aliàs non eſſet priuilegium, ſed onus. *Auila de cenſ. part. 5. d. 4. ſect. 2. dub. 6.* Auila.

123. *Quinam autem nomine familiæ intelliguntur ?* Conſanguinei vtriuſque lineæ, at domeſtici, qui quidem poſſunt ſacro, domino abſente, intereſſe. Profectò Oratorium ab Epiſcopo approbandum. At ſufficit licentia iuſtè petita, & non obtenta; quia cenſetur Papa concedere.

124. *Poteſt ne quis extra Regna Hiſpaniæ vti priuilegiis Bullæ in Hiſpania ſuſceptæ ?* Qui ſumit Bullam in Caſtellano Regno, v. gr. & poſtmodum Romam petierit, poteſt ſibi Confeſſarium eligere, & cum illo à reſeruatis abſolui, &c. Excipiendum priuilegium edendi carnes, & lacticinia; quia hoc tantum commorantibus in Regnis Hiſpaniæ conceditur. §. 11. *De Bulla varia.*

125. *Poſſunt ne ampliari Bullæ priuilegia ?* Negauit *Sanchez de Matr. lib. 8. cap. 16. num. 3.* ſed *Suarius de Rel. tom. 2. lib. 6. cap. 16. num. 1.* aſſeruit; quia ſunt fauorabilia, in Principis beneficium ſine alicuius præiudicio; ſunt opus Clementiæ, & opus liberalitatis ad vtilitatem publicam ordinata.

126. *Suſpenditur ne Cruciata per Bullam Cœnæ, vel per anni Sancti Iubilæum ?* Negatiuè reſpondeo cum *Salas*; quia priuilegia Cruciatæ per modum contractus conceduntur; quæ autem ſic non cenſentur à Pontifice reuocari. Salas.

127. *Bulla ne ſeculari fideli aſſignata poteſt Sacerdoti conferre priuilegium circa lacticiniorum vſum in ieiunio Quadrageſimali ?* Poteſt Presbyter virtute Bullæ communis lacticiniis veſci poſtquam ad annum ſeptuageſimum acceſſerit, ex *Fernandez de Corduba.* Fernād.

128. *Confeſſarius Regularis ab Epiſcopo approbatus, ſed à ſuo Prælato prohibitus, eſt ne eligibilis per Bullam ?* Aſſero cum *Salas* eligibilem eſſe, niſi alios habeat defectus; quia habet poteſtatem Ordinis, & iuriſdictionis. Nec peccabit mortaliter ſic abſoluens, niſi ex vi ſuarum conſtitutionum ad peccatum mortale obligaretur. Salas.

129. *Quis virtute Bullæ electo Confeſſario fictè peccata reſeruata confitetur, ita vt eius confeſſio ſit irrita: rogo num poſtea poſſit à quocunque confeſſario ab illis abſolutionem obtinere, licet virtute Bullæ non eligatur ? Comitolus* ait poſſe; quia iam cenſetur reſeruatio ſublata. Vnde qui Superiori de reſeruatis fictè confitetur, poteſt à quocunque Confeſſario poſtmodum abſolui rurſum ritè proferendo eadem crimina. Comit.

130. *Dixiſti*

130. *Dixiſti per Cruciatam eſſe diſpenſabilem omnem irre-
gularitatem ex delicto prouenientem: eſt ne hæc ſententia pro-*
Suar. *babilis, & in praxi ſecura?* *Suarij* venia affirmatiuè cum *Salas*
Salas. & aliis reſpondendum puto.

131. *Vouet quis caſtitatem circa pollutionem v.gr. idem vo-
tum iuramento obfirmat: poteſt ne votum firmatum iuramento
Bullæ virtute commutari?* Poſſe ſupra reſpondi. Rationem
Suar. nunc ex *Suario* adiicio, quia licet votum & iuramentum ſint
duo vincula ſpecie diuerſa, tamen moraliter, & in ordine ad
Deum, & ad virtutem Religionis quaſi vnum vinculum cen-
ſentur.

132. *Requiritur ne aliqua iuſta cauſa, vt per priuilegium*
Suar. *Bullæ poſſint vota commutari?* Non requiri docet *Suarius*;
quia hoc priuilegium confertur cum onere dandi eleemoſy-
nam in belli contra infideles ſubſidium.

133. *Peccaret ne Confeſſarius, qui ſine iuſta cauſa nollet
virtute Bullæ vota pœnitentis commutare?* Ita quidem, vti
Sanch. *Sanchez* affirmat; eſſet enim infidelis diſpenſator, quip-
pe qui debet vti priuilegio ſibi in fauorem pœnitentis con-
Henriq. ceſſo. Adiicio tamen ex *Henriquez* Religioſos non pec-
care, ſi nolint virtute ſuorum priuilegiorum commutare vo-
ta; quia non obſtringuntur vti priuilegiis. Sic ille. Ego au-
tem aptius reſpondere exiſtimarim, quia priuilegium Regu-
larium in ipſorum gratiam indultum eſt, priuilegium autem
Bullæ in gratiam pœnitentis.

134. *Adſtrictus quis voto caſtitatis tranſit ad nuptias: po-
teſt ne Confeſſarius virtute Bullæ tale votum commutare, vt*
Sanch. *poſſit petere debitum?* Ex *Sanchez* doctrina non poſſe aſſero.
Poteſt quidem Epiſcopus iure ſpeciali, & vi conſuetudinis,
commutare huiuſmodi votum; quod quidem non relaxat
ſimpliciter, ſed ſolùm ex parte, nempe ad petendum debitum;
ideóque mortuo coniuge, obligatio voti reuiuiſcit.

135. *Commutato voto in aliquam materiam, poſt ne ipſa*
Sanch. *materia in aliam commutari?* Poteſt ex *Sanchez*. Admoue-
rim tamen in æqualem commutandam, ne ſæpè in aliam at-
que aliam, commutato voto ad materiæ paruitatem deue-
niatur.

136. *Quod de votis aſſertum, eſt ne de iuramentis intelli-*
Fern. *gendum?* Affirmat *Anton. Fern. de Cordoua*, modo ſine tertij
iniuria fiant.

137. *Vouet quis ſolo fine vtendi Cruciatæ priuilegio, poteſt*
Sanch. *ne votum illud commutari?* Poſſe docet *Sanchez*. Non ſic
compoſitionis Bulla valet ei, qui ex prætextu priuilegij com-
poſitio

poſitionis furatur,aut non recitat: quia expreſsè ipſa præcauetur in Bulla.

138. *Votum pœnale poſſe commutari dixiſti: eſt ne idem de conditionali dicendum?* Maximè; imò etiam conditione impleta; ſolum enim votum abſolutum reſeruationi addictum eſt. Sic *Sanchez.* Sanch.

139. *Poteſt ne electus Confeſſarius impertiri virtute Bullæ à cenſuris abſolutionem,aut commutare vota non annuente pœnitente?* Minimè (vti *Suarius* affirmat) quia illud priuilegium non eſt Confeſſarij,ſed pœnitentis. Suar.

140. *Votum caſtitatis, ſeu Religionis quis emiſit cum intentione obligandi ſe tantùm ſub peccato veniali: erit ne votum illud per Bullam commutabile?* Affirmatiuè reſpondeo cum *Suario,* etiamſi emiſſum fuerit cum intentione ſe obligandi, vt ſolus Papa poſſit commutare; quia tale votum non eſt ex reſeruatis Papæ. Suar.

141. *Dixiſti votum Religionis Melitenſis non eſſe commutabile priuilegio Bullæ: rogo,num Religionis D. Iacobi, Calatrauæ, & Alcantaræ poſſit?* *Sanchez* poſſe aſſerit;quia ſub opinione eſt,an votum huiuſmodi ſit reſeruatum. Sanch.

142. *Vouet qui ſub alterius poteſtate eſt, Religionem,vel caſtitatem:poteſt tale votum commutari per Bullam?* Gutierez affirmat; quia ſi pater, dominus, aut maritus poſſunt illa vota irritare, poterit Confeſſarius Bullæ vi, imò Epiſcopus commutare. Attamen contrarium cum *Suarez, Sanchez,* & aliis aſſerendum puto,nec vrgere paritatem. Suar. Sanch.

143. *Num commutari poſſit votum ingrediendi in Religionem arctiorem in votum ingrediendi in laxiorem?* Poteſt; erogata tamen eleemoſyna in belli ſubſidium. Ita *Sanchez.* Sanch.

144. *Expendas quæſo, num ſint commutabilia vota non petendi debitum,non nubendi, virginitatis,non fornicandi,caſtitatis coniugalis?* Votum non petendi debitum docet *Sanchez* eſſe commutabile; quia non eſt votum integræ caſtitatis. Idem aſſerit de voto non nubendi, niſi tale votum fuiſſet emiſſum in fauorem alterius coniugis id petentis propter filiorum bonum, vel ſimilem cauſam. Item affirmat de virginitatis voto,quando conſtat non eſſe votum caſtitatis, ſed ſolius integritatis corporis ſeruandæ, quæ conſiſtit in abſtinentia à primo luxuriæ actu,per quem virginitas amittatur. Si tamen qui vouet dubius eſt de ſua intentione, non poteſt vti beneficio Bullæ; quia tale votum cenſetur votum caſtitatis abſolutum. Porrò de voto non fornicandi, aut non committendi crimen mollitiei, commutari poſſe *Leſſius* Sanch. Leſſ.

aſſerit; quia non ſunt perfectæ caſtitatis vota. De caſtitate denique coniugali idem *Sanchez* affirmat. Sanch.

145. *Vouet quis diſiunctiuè caſtitatem, vel ſacros Ordines cuius quidem voti altera pars reſeruata eſt; poteſt ne qui vouit eligere eam partem, quam poteſt Confeſſarius per Bullam commutare? Suarius & Sanctius* poſſe aſſerunt, etiam ſi hæc pars per accidens alicui facta eſſet impoſſibilis ita vt iam non poſſet implere, niſi partem, quæ eſt reſeruata. Suar. Sanch.

146. *Alter coniugum votum caſtitatis emiſit poſt matrimonium conſummatum ſine mutuo conſenſu: poteſt ne virtute Cruciatæ commutari?* Poteſt, neque enim eſt omnimodæ caſtitatis, cum alteri petenti debitum reddere teneatur. Illo tamen matrimonio ſoluto, qui ita vouit, tenetur ſeruare votum ſimplicis caſtitatis, niſi à Pontifice ſummo diſpenſationem obtineat. Ita *Sanchez*. Sanch.

147. *Scio votum caſtitatis miſſum cum licentia alterius coniugis abſque animo ingrediendi Religionem per Bullam eſſe commutabile: rogo ſi vterque communi conſenſu continentiam vouit per modum contractus, ac reciprocæ conuentionis, poteſt ne illud votum virtute Bullæ commutari?* Non poteſt; quia ſic vouentes ſeſe ad votum abſolutæ caſtitatis obligant. *Quid ſi poſtea ſibi mutuo illam renunciationem iuris petendi remitterent & conferrent iterum ſuorum corporum poteſtatem?* Quamuis id ſacrilegè contra votum efficerent, facerent tamen validè, & iterum reddere tenerentur, & per conſequens vt debitè petatur, poſſet votum per Bullam commutari. *Sanchez* ſic. Sanch.

148. *Vouit quis Religionem tempore aſſignato: poteſt ne commutari per Bullam vt tempore præſcripto ex iuſta cauſa non impleatur?* Poteſt, dummodo non ita differatur, vt ſit periculum, ne non poſſit impleri; quia hæc commutatio non attingit ſubſtantiam voti; ſed tantùm temporis circunſtantiam. Docet *Sanchez*. Sanch.

149. *Vouit quis mendicando ſacrum Sepulchrum adire: poteſt ne Confeſſarius commutare per Bullam, vt ſine mendicatione pergat? Leſſius* poſſe aſſerit; quia mendicatio tantùm eſt qualitas ſubſtantiæ voti adiuncta. Leſſ.

150. *Voueo me votum emiſſurum caſtitatis perpetuæ, aut Religionis: rogo ſit ne huiuſmodi votum commutabile virtute Cruciatæ.* Eſt equidem; quia (vti *Suarius* ait) non eſt votum caſtitatis, nec Religionis. Suar.

151. *Iurauit quis ſe nunquam in poſterum alea luſurum aut ſi ludat, ſe certam pecuniam pauperibus daturum, luſit ille: rogo num vi Bullæ poſſit diſpenſationem obtinere etiam quoad pœnam*

pœnam pecuniariam ex iuramenti violatione incurſam? Poteſt ex *Sanchez* doctrina; quia pœna illa non debetur niſi ex vi iuramenti; vnde facultas conceſſa ad iuramentum commutandum, extenditur etiam ad pœnam. Sanch.

152. *Ad commutandum votum in bonum æquale indiget Confeſſarius Bullæ priuilegio?* Reſpondeo cum *Leſſio* non indigere, ſi quidem ex *Henriquez* id poſſit pœnitens vel propria authoritate. Sed quoad Henrici placitum non hæreo ſecutus probabilius commune aſſerentium Confeſſarij requiri authoritatem ad voti in æquale bonum commutationem. Leſſ. Henriq.

153. *Scio ad commutanda vota etiam in bonum æquale extra caſus Bullæ, vel Iubilæi opus eſſe aliqua cauſa: rogo num cauſa requiratur ad commutationem ex vi Bullæ?* Sufficit, petere petentem. *Sanchez* ſic. Sanch.

154. *Fieri ne poteſt commutatio votorum per Cruciatam extra Sacramentalem confeſſionem?* Sanchez affirmat, ſicuti per Iubilæum, aut Regularium priuilegium.

EXAMEN XVIII.

Circa materiam Bullæ Compoſitionis.

CAPVT PRIMVM.

Queiſnam in caſibus fieri valeat per Bullam Compoſitio?

1. *EXpendi Bullam ſcio, cuius virtute incerta, & certa quædam debita componuntur. Rogo, quantum debitum per Bullam componatur?* Centum millia terunciorum Bullæ beneficio componi valent, ita tamen vt duo millia per vnamquamque Bullam remittantur. Quod ſi maiori debito quis pergrauetur, debet ad Bullæ Commiſſarium recurrere. Itaque quinquaginta Bullas poteſt quilibet debitor aſſumere.

2. *Generaliter loquendo queiſnam in caſibus poſſum vti beneficio Bullæ?* Poteſt componi de quacumque re illicitè tibi comparata.

3. *An debet aliqua adeſſe conditio?* Duæ præfectò conditiones obſeruandæ ſunt. Prima, vt ignoretur creditor, qui legi-

timè poſſit,& debeat fieri reſtitutio. Secunda,vt debitor non contraxerit debita illa ſub prætextu, aut ſpe Bullæ Compoſitionis. Hoc enim in caſu beneficio Bullæ deſtitutus integram quantitatem Sanctæ Cruciatæ debebit reddere in bellorum ſubſidium.

4. *In particulari recenſeas res, de quibus poſſumus per Bullam componi.* In primis de iis, quæ malè ſunt partæ ex vſura. 2. De fructibus Beneficiorum, & Eccleſiaſticorum prouentuum malè partorum ex Officij Canonici omiſſione, modò exhibeat Eccleſiæ fabricæ duas dragmas, præter alias duas, quas Cruciatæ impertitus eſt; fabricæ inquam Eccleſiæ illius, vnde Beneficium exoritur. 3. De medietate legatorum, quæ facta fuerint in ſolutionem rerum malè acquiſitarum, dummodo hæ perſonæ queis legata huiuſmodi facta ſunt, per vnius anni terminum fuerint negligentes circa legati acquiſitionem, licet certò ſciatur, quinam huiuſmodi legatarij ſint. 4. De legatis olim factis,aut eo tempore, quo Bulla publicatur, quorum legatarij non apparent poſt adhibitam diligentiam. 5. De pecunia malè acquiſita à iudice Ordinario aut delegato ob iniuſtæ ſententiæ prolationem, modò damnum ſpeciale partis læſæ aliàs reparetur. 6. De eo quod Aduocatus accepit, vti iniuſta in cauſa patrocinium exhiberet, modò læſæ parti fiat ſatis. 7. De re malè acquiſita à falſo teſte, aut accuſatore, aut ab eo cuius inſtigatione facta ſit accuſatio, modò parti læſæ ſatisfaciant. 8. De iis, quæ Tabelliones, aut Notarij malè acquiſierunt, ob munus iniuſtè exercitatum, modò parti ſatisfiat. 9. De acquiſitis à iudicibus Eccleſiaſticis aut ſecularibus ob exhibitum munus, quod debebant. 10. De iis, quæ Tabelliones aut Notarij acceperunt vltra Officij præſcriptionem, modò ignoretur creditor, cui facienda erat reſtitutio. 11. De iis, quæ quis acceperit, vt roget iuſtitiam prætermitti à Magiſtratu, ſeu iudice, aut vinctus iniuſtè è carcere dimittatur, modò parti læſæ ſatisfiat. 12. De re quam quis acceperit fingens ſe quod non eſt, aut ſe pauperem ſimulans. 13. De rebus inuentis poſt ſufficientem domini inquiſitionem. 14. De iis, quæ apud ſe quis detinet, quorum dominus, poſt diligentiam adhibitam ignoratur. 15. De læſionibus vinearum, hortorum, &c. Factis quidem ſeu venatione, ſeu grege, dummodo hæreditatum dominus ignoretur. 16. De iis, quæ ob delictum turpe mulieres non quidem meretrices publicæ, acceperint. 17. De qua-

cumque

cumque re malè parta ob iniquam ponderationem, & menſuram.

Capvt II.

De nonnullis expoſitionibus, aut reſolutionibus ex præfata doctrina.

5. *Qvid ſi creditor certus ſit, ſed tamen ita diſtans, vt debitum ei remitti vix poſſit?* Debitum id reputatur incertum, & poteſt componi.

6. *An poſt exhibitam pecuniam aſſignatam, ſcilicet duplicem regalem argenteum, ad Bullæ acquiſitionem, remaneant omnino debitores ab obligatione debiti expediti?* Ita planè; quia quemadmodum de bonis inuentis poſt præmiſſam ſufficientem diligentiam ad inueniendum dominum poteſt Rex diſponere Fiſco regali addicens in Reipublicæ vtilitatem: ita ex bonis incertis iuſtè aut iniuſtè acquiſitis reſtitutioni quidem obnoxiis poteſt Summus Præſul diſponere Cruciatæ addicens, reputans bonorum Eccleſiæ diſpenſator fore vt domini, ſi poſſent, ratum ſe habere, ſignificarent.

7. *Poſt factam compoſitionem virtute Bullæ incerti debiti certus creditor apparet: eſt ne valida compoſitio?* Quidquid pauperibus, aut piis locis exhibitum fuit, aut ſibi bona fide applicarunt, aut virtute Bullæ compoſuere, non tenetur reſtituere. Ad materiam reſtitutionis recurre.

8. *Poſſunt ne exteri vi Bullæ componi?* Poſſunt ſi ad Hiſpaniæ Regna acceſſerint, licet poſt compoſitionem, aut aſſumptionem Bullæ ad propria mox recurrant.

9. *Rogo, num compoſitio fructuum, quibus quis fruitur, ob debitas Canonicas horas, aut paruum Officium Deiparæ ob penſionem, locum habeat quotidianis diſtributionibus Cathedralis aut Collegiatæ Eccleſiæ malè partis ob reſidentiæ defectum?* Minimè; quia huiuſmodi diſtributiones præſentes diuiduntur; vnde creditoris certi læſioni haut eſt locus compoſitioni. Quod ſi inſtiteris parem adeſſe in Horarum Canonicarum compoſitione rationem, ſiquidem certus dominus adeſt, id eſt Eccleſia, cui facienda reſtitutio: reſpondeo id quod iniuſtè acquiritur ob Horarum Canonicarum omiſſionem reddendum eſſe aut Eccleſiæ, aut pauperibus. Ex eo capite, quod poſſit pauperibus queiſdam exhiberi,

quaſi incertum debitum reputatur : ex eo autem iure aliquali quidem quod ſpecialiter poſſet habere beneficij Eccleſia,iam Pontifex abſolutus bonorum Eccleſiæ diſpenſator imperat duos regulas Eccleſiæ beneficij applicari præter alios duos, quos Cruciatæ debitor exhibuit.

10. *Quando in reſidentia Chori defectus grauis habeatur?* Suarius aſſerit à mortali liberari qui vnico die abfuerit, vltra quem grauis alter dies defectus reputandus. Nimis,tanti viri venia, acris ſententia à nobis modificanda eſt. Aſſeruerim ex grauium Doctorum placito tres dies eſſe materiæ paruitatem, vltra quos vnus materiam grauem conſtituet, reo culpæ mortalis tranſgreſſore, cum obligatione reſtitutionis.

11. *Poteſt ne componi qui abſque Canonico titulo aut accipit, aut retinet beneficium?* Poteſt quidem, quoad fructuum reſtitutionem; non tamen vt abſque titulo beneficium retinere præſumat.

12. *Quid de excommunicato, aut ſuſpenſo?* Poteſt componi de fructibus, quos dum excommunicatus reſidentiam omiſit,percipit. Profectò componi non poſſunt qui culpabiliter ab Eccleſiis recedunt,fructuum quidem prædones, quos reſtituere tenentur.

13. *Quid ſibi vult, componi quem ſupra legatorum medietatem?* Mihi pauperi centum aurei legati ſunt à Petro in reſtitutionem eorum, malè acquiſierat; Antonius hæres Petri mihi ſoluturus eſt huiuſmodi legatum. Ego quidem per vnius anni interſtitium centum aureos ab Antonio non petij, Poteſt Antonius Bullæ beneficio componi ſuper debiti medietate quinquaginta aureos retinendo, poſt Bullarum eleemoſynam exhibitam,dummodo alios quinquaginta aureos mihi impendat creditori. Admonuero ad Commiſſarium recurrendum, ſi legatum centum millia territorium excedat.

14. *Quonámmodo intelligendum ſit iudicem, aut alios iuſtitiæ miniſtros componi poſſe de iis,quæ ob ſententias, aut actiones iniuſtas iudiciales acquiſierunt, ſi quidem huiuſmodi iudices nullam habeant reſtituendi obligationem?* Ex iuſtitia quidem non tenentur parti reſtituere, at pauperibus ex plurium ſententia tenentur, quorum opinioni adhæreas Commiſſarius,huiuſmodi ex Bulla compoſitionem offert. *Quid ſi pars illud exhibuerit inuita ad vexationis redemptionem?* Haud compoſitioni locus; quia dominium non fuit iudicibus, aut Miniſtris tranſlatum, creditórque certus adeſſe videtur.

15. *Quo*

15. *Quonammodo denique ſit intelligendum, mulieres, quæ publicè non meretricantur, poſſe componi de ijs, quæ turpiter acquiſierunt?* Quæ publica eſt meretrix reſtituere minimè tenetur quod ob turpitudinem acquiſiuit; imò poteſt petere, & qui promiſit, reddere tenetur *Saa* authore ex D. Thoma id referente. Profectò quæ occultè operam dant iniquitati licèt ſolutæ ſint, & corporis libertate fruantur, haud poſſunt, ex plurium Doctorum placito acceptum in turpitudinis pretium retinere. Igitur huiuſmodi meretrices occultæ poſſunt vi Bullæ componi, quando certus dominus non adeſt. Id quod à fortiori de nuptis, quæ quidem corporis dominium non habent, dicendum eſt. Denique admonuerim à Commiſſario Bullæ generali facultatem exhiberi, vt prudens Confeſſarius circa aliarum rerum compoſitionem poſſit arbitrari.

TRACTATVS SECVNDVS

LIBRI THEOLOGIÆ MORALIS.

Peccata.

Vbi materiæ de Peccatis in communi, de ſeptem Peccatis capitalibus, & vniuerſis moralibus delictis, quæ in particulari à cunctis Fidelibus commiti aſſolent, enodantur.

SEQVOR doctrinam Suarij, Vaſquez, Toleti, Laymani, Filliucij, Ferdinandi de Caſtro Palao, Saa, Gaſparis Hurtado, Baldelli, Gordonij, Meratij, Lugo, Tanneri, & Præpoſiti.

EXA

EXAMEN PRIMVM

Circa materiam de Peccatis in genere.

CAPVT PRIMVM.

De Originali Peccato.

1. QVid *peccatum Originale, quod in ipſa origine, ſeu conceptione contrahitur?* Eſt priuatio iuſtitiæ, & ſanctitatis, quæ ſingulis hominibus debuit ineſſe ex pacto Dei cum Protoplaſto. Hinc fit Originale peccatum mortem animæ eſſe, cuius vita gratia, & ſanctitas eſt. Vnde patet peccatum Originale concupiſcentiam non eſſe; quia peccatum Originale tollitur per Baptiſmum, concupiſcentia autem poſt Baptiſmum permanet. Dicitur autem concupiſcentia peccatum à Paulo, quia eſt radix, & cauſa peccati.

2. *Num Originali peccato vera ineſt ratio peccati*; Ineſt; quia voluntarium eſt, non quidem voluntate propria, ſed aliena, quatenus poſterorum voluntas in voluntate Adami continebatur, cum quo Deus pactum iniit, vt ſi vetitum fructum abſumeret, iuſtitiam in poſteros non tranſmitteret.

3. *Contrahunt ne omnes ſeu fidelium ſeu infidelium filij peccatum Originale?* Contrahunt, niſi quis ſpeciali priuilegio eximatur, vt Deipara.

4. *Si quis à Deo crearetur, aut ex humana carne decerperetur abſque ſeminali propagatione, contraheret ne Originale peccatum?* Non; quia cuncti peccatum Originale ex peccato Adami per ſeminalem generationem contrahimus. Hinc Chriſtus (præſcindendo, quia Dei filius, & quia vt homo ſpeciali priuilegio ſi opus fuiſſet donatus eſſet) peccati Originalis fuit expers; quia per lineam virilem, & ſeminalem generationem non traxit originem ex Adamo.

5. *Quanam ſunt pœnæ addicti pueri, qui cum ſolo Originali peccato decedunt?* Subeunt pœnam damni; nec enim beatifica Dei viſione frui poſſunt iræ filij, & Dei inimici. Pœna autem ſenſus torquendi non ſunt, quæ quidem ſoli actuali crimini præparatur.

CAPVT II.

De Peccato actuali, & habituali.

§. 1. *Actuale peccatum.*

6. QVidnam *Actuale peccatum?* Sic à priori definio: Eſt priuatio debitæ rectitudinis. A poſteriori autem ſic: dictum eſt, vel factum, vel concupitum contra legem Dei æternam. Siue: Auerſio à Deo, & conuerſio ad creaturam. Itaque in omni peccato duo ineſſe aſſero, materiale, & formale. Materiale eſt ipſe actus, v. gr. actus detractionis: formale autem eſt priuatio bonitatis, aut rectitudinis, quæ illi actui debetur. Qui enim loqui curat de factis alienis, abſque famæ læſione loqui tenetur.

§. 2. *Habituale peccatum.*

7. *Peccatum Habituale quid?* Eſt quædam labes, ſeu macula ex peccato actuali relicta. Quam quidem maculam in duobus conſiſtere aſſero, primò in malitia actus præteriti moraliter perſeuerante per modum habitus; vel in extrinſeca denominatione ab actu præterito nondum per pœnitentiam retractato, vnde homo peccator denominatur. Secundò in priuatione gratiæ habitualis, quæ eſt nitor animæ, & pulchritudo.

CAPVT III.

De requiſitis ad Peccatum, vbi de eiuſdem malitia.

8. QVidnam *ad Peccatum mortale requiritur?* Plena, & expreſſa aduertentia malitiæ, aut ſaltem dubium expreſſum. Niſi enim quis aduertat opus, quod gerit, eſſe malum, vel mali periculum adnexum habere; aut niſi formaliter dubitet; cenſetur inuincibili inaduertentia laborare, quæ non minus excuſat à peccato, quàm inuincibilis ignorantia; quia vbi non eſt aduertentia, ibi non adeſt voluntarium, v.g. ſic excuſatur à crimine, qui in die ieiunij carnes comedit, nihil cògitans de ieiunio. Item requiritur conſenſus ſaltem virtualis; quia nullum eſt peccatum, niſi ſit voluntarium.

9. *Dubitat quis, an habuerit conſenſum ſufficientem ad lethale delictum?* Has regulas præſcribo. Si homo ſic ſe dignoſcat affectum, vt nollet peccatum committere, ſi maximè poſſet: vtplurimum iudicandum eſt, conſenſum ſufficientem ad

ad peccatum mortale non adfuiſſe. Si dubitans conſcientiæ eſt adeo timoratæ, vt peccatis diſſentire ſoleat, vtplurimum iudicandum, plenam aduertentiam, & conſenſum non exhibuiſſe, licet aliqua in repellendis tentationibus negligentia laborarit. Cùm autem quis dubitat, an aliquod fecerit, ſeu voluerit ſomno correptus, an in vigilia? haud leue iudicium eſt, plenam aduertentiam, & conſenſum minimè adfuiſſe.

10. *Datur in indiuiduo vllus deliberatus actus, qui ſit indifferens?* Minimè, ſed quemlibet bonum, aut malum eſſe ſentio. Dantur tamen aliqui actus, qui ſecundùm ſpeciem nec boni ſint, nec mali, v.g. actus comedendi, &c. Huiuſmodi actus nec ſunt boni ex obiecto, neque prohibiti, ſed indifferentes.

11. *Malitia peccati ac iniuria infiniti Dei, quæ reperitur in peccato, eſt ne intrinſecè infinita?* Non; quia tanta eſt malitia peccati, & iniuria Dei, quanta eſt bonitas actui debita; ſed bonitas debita actui non eſt infinitas; ergo neque malitia, nec Dei offenſa. Iniuria quidem Deo irrogata grauior eſt, quàm iniuria hominibus facta, non tamen infinita; alioquin etiam iniuria, quæ Deo per peccatum veniale irrogatur, infiniti eſſet.

Capvt IV.

De Peccato Mortali, & Veniali.

12. QVid *peccatum Mortale, & Veniale?* Mortale eſt, quod amicitiam cum Deo diſſoluit, & peccatorem reum æternæ pœnæ conſtituit. Veniale autem neque Deo hominem redit inimicum, nec æterno dignum ſupplicio; ſed ſolummodo temporalia pœna dignum, cùm facilè veniam adipiſcatur. *§. 1. Mortale, & veniale peccatum.*

13. *Quotuplex Veniale peccatum?* Triplex. Primò dicitur veniale ex ſuo genere, quod ex ſua natura & obiecto, circa quod verſatur, eſt leue, vt verbum otioſum, mendacium iocoſum. Secundò, dicitur Veniale ex imperfectione deliberationis, & aduertentiæ vt percuſſio ex ſubita ira. Tertiò, dicitur Veniale ex paruitate, ſeu leuitate materiæ, vt furtum pomorum, aut nummorum in quantitate parua.

14. *Datur ne paruitas materiæ in re qualibet.* Minimè. In materia enim Simoniæ, Odij Dei, iuramenti falſi, &

Rei

rei venereæ materia leuis excuſans à mortali non aſſignatur.

15. *An multa venialia per ſe & formaliter loquendo vnum mortale efficiant?* Non; quia peccata venialia innumera non priuant hominem gratia Dei. Fateor eum, qui per leuia furta ad quantitatem peruenit grauem, mortaliter delinquere; ſed non quod plura furta venialia vnum mortale efficiant, ſed quia vltimus furandi actus circa materiam verſatur, quæ continuata cum præcedentibus ad peccatum mortale ſufficiat. Vbi adnoto, quod quoties materia vltimi peccati venialis poteſt cum præcedentium materia continuari, vltimum, in quo grauis materia completur, mortale eſſe, quod alioqui venialem non excederet. Quando verò materia vltimi peccati venialis non poteſt cum materia præcedentium moraliter continuari, vltimum non eſſe mortale affirmo, quia ſingulæ materiæ ſunt paruæ, & abſque morali illigatione diſiunctæ remanent.

16. *Num peccatum veniale poſſit mortale fieri?* Poteſt, vel ratione finis moraliter mali; v.gr. ſi mulier ſuo ornatu aliquem ad concupiſcentiam alliceret. Vel ratione plenæ aduertentiæ, cuius defectu graue quodcunque venialis limites non tranſiliebat. Vel ratione contemptus, aut inobedientiæ. Vel ratione proximi periculi incidendi in lethale. Vel ratione conſcientiæ erroneæ. Vel ratione ſcandali grauis actiui. Vel per additionem materiæ.

§. 2. Mortale peccatum.

17. *Quonammodo Mortale peccatum dignoſcam?* Primò conſiderando materiam ipſius, vt pote neceſſariam, ad ſeruandam Dei, ac proximi charitatem. Deinde legis obligatione, & materiæ grauitate poſita, conſideranda eſt actus deliberatio: an interuenerit plenus rationis vſus, nec ne. Tertiò, perpendenda, quæ ex genere ſuo mortalia ſunt. Quæ enim contra Theologicas virtutes, contra Iuſtitiam, Religionem, Temperantiam præcipuè in materia venerea ſunt, mortalia ex genere recenſe.

18. *Num mortale ex genere ſuo poſſit veniale reddi?* Poteſt quidem, tum leuitate materiæ, tum deliberationis plenæ defectu. Non ita veniale ex genere in mortale tranſmutatur.

19. *Vndenam peccatum mortale, aut veniale aggrauatur?* Hæ circunſtantiæ peccatum aggrauant. Maior affectus, vel conatus ad peccatum. Maior ſcientia, & cognitio criminis. Conditio perſonæ peccantis, vel in quam, ſeu cum qua peccatur. Maius damnũ quod infertur. Peior finis, qui à delinquente intenditur, Scandalum adiunctum, Locus, tempus, modus.

CAP.

Capvt V.

De Peccatorum numero dignoſcendo.

20. QVonammodo peccatorum numerum dignoſces? 1. Non ſunt tot numero peccata, quot ſunt obiecta circa quæ vnus & idem actus eodem tempore verſatur; quia plura obiecta eiuſdem rationis vicem vnius gerunt. Quare detrahens, v. gr. de pluribus vno actu, vnius tantùm peccati detractionis eſt reus. 2. Tot ſunt numero peccata, quot ſunt actus voluntatis moraliter interrupti, quando idem nec moraliter, nec formaliter perſeuerat. v.gr. actus odij, quod Petrus heri commiſit, diſtinctum odium eſt ab eo, quod hodie fouet. At qui proficiſcitur ad furandum, vel occidendum, & in via voluntatem furandi, aut occidendi ſæpiùs repetit, non dicitur plura peccata committere; quia eiuſmodi actus interrupti non cenſentur. 3. Peccata ſpecie diſtinguuntur per ordinem ad diuerſas ſpecie perfectiones, queis priuant; quia priuato ſpecificatur à forma cuius priuatio eſt. Non diſtinguuntur autem per ordinem ad diuerſa præcepta, quibus aliquid præcipitur, aut prohibetur ex eodem motiuo; alioquin deſiderium rei alienæ & furtum rei alienæ eſſent peccata ſpecie diuerſa: cum alterum ſeptimo, alterum decimo præcepto prohibeatur. Porrò ſi peccata prohibita ſint pluribus præceptis ex diuerſis motiuis, ſpecie diſtinguuntur; quia diuerſis opponuntur virtutibus, & perfectionibus. v. gr. Sacerdos in actum venereum conſentiens duo peccata committit; actus enim venereus prohibitus eſt Sacerdoti diuerſis præceptis ex diuerſo motiuo conditis, ſcilicet ex motiuo caſtitatis, & ex motiuo Religionis, ad quam ſpectat votum, quod per actum venereum violatur. At qui eo die Quadrageſimæ, in quem quatuor tempora incidunt, non ieiunat, duplici delicto non illigatur; quia duo illa præcepta ex eodem motiuo Temperantiæ ieiunium indicunt.

21. *Num duplex peccatum perpetret, qui violat id quod cautum ex duplici pracepto ex eodem motiuo, ſed vno precepto ſimplici, altero verò adiunctam excommunicationem habente?* Non; quia excommunicatio per ſe loquendo, nouam ſpecie malitiam peccato non adiicit.

Cap.

Capvt VI.

De Peccato Commiſſionis, & Omiſſionis.

22. Q*Vidnam peccatum Commiſſionis & Omiſſionis?* Peccatum Commiſſionis actus eſt qui contra præceptum negatiuum fit: Omiſſionis autem eſt priuatio actus contra præceptum affirmatiuum. *Affirmatiuum, & negatiuum præceptum expende in definitionis intelligentiam.* Affirmatiuum eſt, quod operationem aliquam præcipit, v.gr. feſta coles, ieiunabis, &c. Negatiuum autem, quod ceſſationem ab opere incidit, v.gr. non occides, non mœchaberis,&c.

23. *Differt ne peccatum Commiſſionis à peccato Omiſſionis ſpecie, ſecundùm rationem materialem, & formalem?* Differt; quia peccatum Omiſſionis non tantùm eſt priuatio debitæ rectitudinis; ſed etiam ſuſtantiæ actus, cui rectitudo debetur: peccatum verò commiſſionis eſt tantùm priuatio rectitudinis,quæ actui debetur, & prætereà priuat perfectionibus ſpecie diuerſis.

24. *Quodnam grauius peccatum, Commiſſionis ne ac Omiſſionis?* Commiſſionis quidem. At Omiſſio,ſi culpabilis ſit abſque poſitiuo actu eſſe non poteſt, qui cauſa ipſius per ſe, vel per accidens exiſtat.

25. *Quandonam Omiſſionis peccatum committitur?* Eo tempore,quo implendum eſt præceptum, quia omiſſio actus non eſt culpabilis, niſi eo tempore, quo præceptum vrget. *Quid ſi Omiſſio eo tempore, quo deeſt libertas,contingat?* Ea imputatur ad culpam, quando voluntariè cauſa datur, non verò quando ipſa contingit Omiſſio. v.g. me ſomno trado,præuidens forè, vt propter ſomnum Sacro die feſta non interſim: tunc delinquo, quando voluntariæ illi Omiſſioni cauſam exhibeo. *Quid autem ſi exurgam poſteà, & Sacrum exaudiam?* Iam dans cauſam Omiſſioni deliquiſti, licet accidentaliter non prodierit effectus.

26. *Idem ne de Commiſſionis peccato dicendum?* Ita planè. Si enim huiuſmodi peccatum contingat eo tempore, quo in poteſtate,ſeu libertate hominis,non eſt, illud vitare, tunc imputatur ad culpam, cum data ei fuit voluntariè cauſa,v.gr. in ebrietate homicidium.

27. *Num actiones, quæ ſunt cauſa Omiſſionis, malæ ſint, & peccaminoſæ?* Sunt quidem; quia peccati cauſa.v.g.ludus, propter

propter quem Sacrum omitto, malus eſt, & ad culpam imputatur. Imò actiones etiam ex natura ſua bonæ, fiunt prauæ, ſi ſint cauſa Omiſſionis præcepti, niſi ex neceſſitate fiant. v. gr. qui Sacrum omittit, vt domi ſtudeat, peccat ſtudendo. *Neceſſariò igitur huiuſmodi actiones quæ Omiſſionis cauſa extiterunt, erunt aperiendæ in confeſſione?* Nego conſequentiam, niſi malitiam habeant diſtinctam ab Omiſſionis crimine.

Capvt VII.

De Peccato Cordis.

28. *Scio peccatum diuidi in crimina Cordis, Oris, Operis, in Spiritum ſanctum: requiram igitur, Quidnam Cordis peccatum?* Quod in ipſa ratione, & voluntate completur, v.g. Odium Dei, Hæreſis, Inuidia, Superbia, & ſimilia: eaque ſpecie inter ſeſe differunt.

29. *Moroſa delectatio quid?* Eſt (de ſimplici delectatione loquor) illicitæ rei deliberata complacentia abſque intentione illam opere perficiendi; quæ à Theologis conſenſus in delectationem aſſolet appellari.

30. *An de ſe mala delectatio de cogitatione?* Non, ſecluſo morali periculo, & proximo in delectationem rei illicitæ conſentiendi. At de re mala delectatio mala ex ſe; ideóque, ſi res illa peccatum lethale ſit, etiam illius erit lethalis delectatio.

31. *Permitto in appetitu delectationem ſine conſenſus periculo in delectationem ipſam: an mortaliter delinquam?* Probabile eſt te grauiter non delinquere. Profectò non omnis de re mala delectatio eſt peccatum. v.g. ſi poſitiuo tantùm iure mala ſit. Et aliquando etiam ſi de iure Diuino. v.g. cum de malo tantùm materialiter delectatio habetur.

32. *Delectatio de re mala in ignorantia eſt ne delictum?* Non, modò ſit de actione naturaliter quodammodo contingente, & naturalibus ex cauſis. At ſi ex cauſa voluntaria, quamuis ignorantia, vel rationis defectu excuſetur, tutius equidem à talibus cogitationibus abſtinere.

33. *Coniugati ne delectant licitè de actu coniugali?* Ita planè. Nec ideo viduæ poſſunt de actu præterito delectari, ſicuti nec ſponſi de futuro; quia hìc Matrimonium non adeſt: ibi autem iam diſſolutum eſt.

34. *Eſt*

34. *Eſt ne peccatum delectatio de re mala ſub conditione?* Peccatum non erit, ſi conditio illa tollit ab actu malitiam, v.g. comedere carnes in Quadrageſima, ſi vetitum non eſſet. At ſi non tollat, peccatum eſt, v.gr. furari, niſi eſſet infernus; quia nunquam non furtum malum eſt.

35. *Moroſæ delectationes in Veneris materia ſunt ne omnes eiuſdem ſpeciei?* Speculatiuè probabilis eſt ſententia affirmans. In praxi autem diuerſæ ſpeciei eſſe affirmarim. Verùm ſi moroſa delectatio de coniugata. v. gr. tantùm eſſet de ea veluti de fœmina non ſua, aut de pulchra, abſtracto ad coniugium reſpectu fornicationis ſimplicis affectus eſſet.

36. *Cordis deſideria ſunt ne variis ſpeciebus addicenda?* Sunt quidem, vt ſuperbia, inobedientia, contemptus, odium, inuidia, ira, ſcandalum. Certè generaliter tantùm accepta neque ſpecialia peccata ſunt, neque neceſſariò in confeſſione aperienda. At accepta ſpecialiter diuerſa ſpecie peccata efficiunt, ideóque exprimi neceſſariò debent. Multiplicantur autem per moralem interruptionem, quæ tunc accidit, cùm ſiue contraria voluntas interuenit, ſiue voluntariè, ceſſatur ab actu.

37. *Memoraſti peccatum ex contemptu: rogo, num ſit tale peccatum?* Ita quidem, ſi ideo legem, aut præceptum violes, quia non vis legi eſſe ſubiectus; aut legiſlatrici poteſtati. Contemptus planè continet peccatum ſpecialis inobedientiæ; quare qui legem, aut præceptum ita tranſgreditur, debet contemptus circunſtantiam in Confeſſione explicare. Porrò omnis inobedientia ex contemptu formali, eſt peccatum lethale adeò, vt etiam ea negligere ex formali contemptu, quæ ſolum in conſilio ſunt, puta Sacramentum extremæ vnctionis, aquæ benedictæ aſperſionem, &c. ſit graue commiſſum. Contemptus autem materialis ſiue ipſius operis, v.gr. ſi quis regulam aut præceptum tranſgrediatur, quia parui momenti æſtimat, eſt culpa venialis. *Rogo, num frequens relapſus, ſeu conſuetudo peccandi contemptum contineat?* Propriè non continet, ſed ſolùm interpretatiuè ſecundùm externi fori præſumptionem.

38. *Ad cordis peccata ea quæ in Spiritum ſanctum committi dicuntur, reduci videntur: ideo quæſierim, quotnam in Spiritum ſanctum peccata annumerantur?* Sex quidem, Deſperatio ſcilicet, Præſumptio, Impœnitentia, Obſtinatio, Impugnatio veritatis agnitæ, & fraternæ charitatis inuidentia. His adiicias odium Dei, quod grauiſſimum in Spiritum ſanctum

crimen

crimen eſt. *Cur in Spiritum ſanctum appellantur peccata?* Quia Spiritui ſancto aditum præcludunt, dum ſcilicet media, aut diſpoſitiones (puta Spem, Timorem, & Dolorem) à ſe remouent, ſine quibus ſecundùm ordinariam legem Spiritus ſanctus non iuſtificat peccatorem. Quamobrem huiuſmodi peccata irremiſſibilia dicuntur, quod difficilis, & rata ſit eorum remiſſio, licet non abſolutè impoſſibilis.

CAPVT VIII.

De Peccatis Oris.

39. QVid *Oris delictum?* Quod ore perpetratur, ſeu lingua.

40. *Eius ſpecies recenſe.* Tribus modis ſpecies multiplicantur. Primò ex obiectis ſpecie diſtinctis. Secundò ex eo, quod vnus idémque ſermo ad obiecta ſpecie diuerſa referatur. Tertiò ex eo quòd licet ad vnum obiectum idem ſpecie ſermo terminetur, attamen diuerſa ſpecie circunſtantia affectum eſt.

41. *Aperias autem quonam modo numero mutiplicentur?* Ex multiplicatione ſermonis moraliter interrupti, & ex morali diſtinctione numerica obiectorum. v. gr. maledicens Deo & duodecim Apoſtolis, duo tantum numero peccata committit; quia Deus & Apoſtoli cuncti duplex tantùm diſtinctum ſpecie obiectum conſtituunt. Item eadem ratione imprecans familiæ mortem, vnum ſolummodo intendit homicidium.

CAPVT IX.

De Peccatis Operis.

42. PEccati *Operis ſpecies & numerum diſtingue.* Operis crimina ſpecie differunt ex diuerſis obiectis. Numero autem multiplicantur, tum operis multiplicatione moraliter interrupti, tum obiectorum multitudine, quæ moraliter diuerſa numero peccata conſtituunt. Ex intentione tamen ad vnum multa opera peccatum vnicum efficiunt. *Num peccatum operis ex circunſtantijs augetur?* Ita quidem, tum in eadem ſpecie, tum etiam in diuerſa.

43. *Qui ob veniæ fiduciam recipiendæ per Confeſſionem delinquit, peccat ne grauius?* Non videtur grauius peccare, niſi iuſtitiæ contemptus adiiceretur.

44. *Qui alium ad peccandum inducit, peccat ne ſemper ſpeciali ſcandali crimine?* Non, niſi ideo inducat, vt eum in mortale labi efficiat. Peccat tamen alio peccato numero diſtincto. Aliquando etiam grauiùs tantùm peccat, vt in his peccatis accidit, in quibus neceſſariò ſociorum concurſus requiritur.

Capvt X.

De Peccati effectibus.

45. Qvinam *Peccati effectus recenſendi?* Primus eſt macula, quam peccatum actuale infert, & in qua peccatum habituale conſiſtit. Secundus eſt reatus pœnæ, ſeu æternæ, ſeu temporalis: ſeu damni, ſeu cenſus. Tertius eſt diminutio naturalis inclinationis ad virtutem, quatenus voluntas acquiſito per peccatum habitu vitioſo, facilius ad malum defertur, ad quod habitus vitioſus inclinat.

46. *Num vnum peccatum alterius pœna eſſe poſſit?* Per ſe & formaliter conſideratum, quatenus culpam dicit, non poteſt, ita vt Deus velit hominem ob culpam præcedentem in aliud prolabi delictum; quia peccatum non poteſt à Deo intendi. Si verò peccatum ſpectetur ſecundùm eius accidentia, vt ratione infamiæ, vel triſtitiæ, vel ſubtractionis gratiæ, vnum peccatum alterius pœna poteſt exiſtere.

Capvt XI.

De cauſis à Peccato excuſantibus.

47. An *aliquæ cauſæ excuſantes à crimine?* Sunt quidem, quas ad quatuor claſſes adduco. 1. Diſpenſatio validè obtenta. 2. Impotentia phyſica, aut moralis. 3. Vis, aut metus, ſeu proximum grauis damni periculum. 4. Ignorantia inuincibilis, & inaduertentia.

48. *Eſto quòd impotentia excuſet à peccato: requiro, numquid non poſſum totum præceptum implere, tenear adimplere partem, quam poſſum?* Teneris, modò ſit pars notabilis, & à Superiori

periori cenſeatur intenta v.gr. qui non poteſt tota Quadrageſima ieiunare, tenetur iis ſaltem diebus, quibus commoda vtitur valetudine; quia hoc à Superiore arbitramur intentum. Verùm non valentes totum officium Canonicum recitare, ad horas minores recitandas non obligarem; quia id minimè à Superiore intentum exiſtimo.

49. *Quidnam de vi, aut metu?* Vis abſoluta, per quam homo inuitus omninò facere aliquid prohibitum cogitur, excuſat à peccato; quia nullum eſt crimen niſi voluntarium. Item metus, ſeu probabile grauis damni periculum, regulariter loquendo, à tranſgreſſione legis humanæ excuſat, & conſequenter à delicto, quia lex humana non obligat ſtrictius, quàm lex diuina & naturalis: multæ autem diuinæ & naturales leges ſub mortali in periculo grauis mali non obligant vti in Confeſſione patet, quæ licet iure diuino ſit ante Euchariſtiæ ſumptionem præmittenda, non autem obligat ſimpliciter in omnibus caſibus: ergo metus aut periculum grauis damni à trangreſſione legis humanæ excuſat, & conſequenter à peccato.

50. *An ignorantia inuincibilis tam iuris, quàm facti à peccato excuſet?* Excuſat; quia cum hac ignorantia non ſtat voluntarium: omne enim voluntarium ſupponit cognitionem. Ignorantia verò inuincibilis pœnæ non excuſat à peccato; quia non tollit voluntarium, neque aduertentiam ſufficientem ad legem, & prohibitionem.

51. *Quanam igitur ignoranti excuſabit à culpa?* Antecedens excuſat, non conſequens. Quæ verò comitans dicitur, aliquo pacto excuſat, cum ab actu rationē auferat voluntarij.

52. *Quonammodo ignorantia inuincibilis, aut probabilis, quæ ſola excuſat, eſt dignoſcenda?* Has regulas præſcribo. 1. Quando homo operans nil prorſus dubitat de eo quod agit, ignorantia eſt inuoluntaria, ac probabilis. 2. Idem iudicium de eo, qui adhibito ſufficienti ſtudio, ſcientiam acquirere non valuit. 3. Quando quis rem aliquam neſcit, quam ſcire tenetur, ſed nunquam de ea cogitauit, ignorantia eſt probabilis. 4. Qui dubitat, aut ſcit, ſe ad aliquid teneri, ſi adhibita morali diligentia, adhuc ignoret, ignorantia erit inuincibilis.

53. *Quidnam de inaduertentia dicendum?* Ea, quæ ſaltem eſt in apprehenſione excuſat à crimine; ſi enim in apprehenſione aduertentia non eſt, Peccatum eſſe non poteſt.

54. *Denique exponendum, quanam Peccati cauſa?* Malitia quidem. Ea autem tunc eſt, quando nec ignorantia adeſt ex parte intellectûs, nec paſſio ex parte appetitus.

55. *Num Dæmon cauſa peccati dici poſſit?* Maximè; quia humores humani corporis localiter mouere poteſt, eos applicando ea ratione, vt corpus alteretur, hominémque ad vitioſos motus impellat.

Capvt XII.

Praxis circa materiam de Peccatis ex Doctoribus Societatis Iesv.

§. 1. *De peccato mortali, ac veniali ex genere.* Vaſq. Sanch.

56. *Scis, mortale ex genere fieri veniale per accidens ex defectu deliberationis: rogo, an etiam poſſit fieri nec venialis culpa?* Poteſt. v. gr. ebrietas excuſat ab omni peccato in his, quæ inſana mente fiunt, iniurioſa quidem, ac proinde quæ mente ſana, peccata eſſent. Item blaſphemia, infidelitas, periurium in ebrio, &c. Sic *Vaſquez tom.2.d.227.cap.3.n.11. Quid ſi hæc omnia gerenda in ebrietate, prauideantur?* Non excuſari *Sanchez* aſſeruit *ſum.tom.1.lib.1.cap.16.num.44.* quia ſunt voluntaria in cauſa.

57. *Scis etiam, veniale ex genere fieri poſſit per accidens mortale ratione circunſtantiarum, vel ratione conſcientiæ erroneæ, de quo ſupra: rogo, an ex numero venialium inſurgat mortale: vnde ſi (v. gr.) per impoſſibile quis omnia peccata venialia committeret, culpam leuem excederet?* Negatiuè reſpondeo

Granad. cum *Granado 1.2.cont.6. tract.2. d.2. ſect. 7.* docente, volentem vno actu omnia venialia peccata perpetrare, ſolum ve-

Sanch. nialiter delinquere. Porrò *Sanchez citat.cap.5.num.4.* aſſeruit peccare mortaliter, ratione periculi, quo ſe exponere, omnes diſpoſitiones peccati mortalis admittendo. Sed reſpondeo, omnes haſce diſpoſitiones in eſſentia diſpoſitionum contineri, non tranſire in mortale.

§. 2. *De cooperatione ad peccatum.*

58. *Scio cooperari peccato alterius, peccatum eſſe; & qui concurrit vt cauſa remota, à peccato excuſari: rogo, an quis dicatur proximè peccato cooperaſſe, dum commodat (v.gr.) cubiculum amico fornicaturo, vt magnum incommodum euitari poſſit?* Negatiuè reſpondeo ex Doctorum meorum mente; quia talis commodatio cubiculi ex ſe eſt indifferens, & ſola abutentis voluntate vitiatur.

59. *Cooperatúrque proximè peccato famulus, qui domum*

Pal. *heri concubinam conducit?* Non cooperatur ex ſententia *Palai tom.1.tract. 6. d.6. part.11.* ſi adſit aliquod graue, & proportionatum damnum; quia iam ſupponitur, inter herum & concubinam

cubinam conuentum eſſe crimen: conductio verò illa indifferens eſt. At *Layman. lib. 2. tract. 3. cap. 13. num. 15.* permittens famulo, fœminam per ianuam intromittere, facem præferre, lectum ſternere, &c. prohibet à domo illam euocare, & per plateas conducere; quia verè talis actio geri poteſt ſine aliqua ad peccatum inductione, quamuis illa parata ſit. Laym.

60. *An poſſit famulus concurſum phyſicum adhibere, v. gr. ferendo concubinam in ſella, aut curru?* Non poteſt (inquit *Sanchez ſumm. tom. 1. lib. 1. cap. 7. num. 25.*) ratione ſolius famulatus, ſed requiritur aliquod ſeruorum damnum notabile. At ex aliorum ſententia auriga deferens concubinam eò, vbi ſcit peccaturam, non peccat, ne lucrum amittat. Sanch.

61. *Poteſt ne famulus aliquando cooperari proximè peccato domini ſui. v. gr. ſuſtinendo pedes, vel ſcalam aſcendenti per feneſtram in domum meretricis?* Poteſt, ſi ei imminet aliquod damnum, v. gr. ſi dominus ſit illum expulſurus, & ſic cogendus mendicare, vel penuriam pati, præcipuè cum non inueniat alium dominum, qui eadem non petat obſequia: dummodò actio ſit indifferens, & ex prauo domini animo in malum finem ordinata, vt eſt illa aſcendentis domum, aut dicere nomine heri concubinæ: *Dominus dicit, vt hac nocte expectes, aut in domum accedas*, aut ſignare locum, vbi ſit concubina. Sic *Palaus tom. 1. tract. 6. d. 6. part. 11. num. 5.* Porrò omnes haſce actiones *Hurtadus 2. 2. d. 10. diffic. 9.* ſolius vtilitatis ratione excuſat. Pal. Hurt.

62. *Poteſt ne famulus ſcribere, ac deferre literas amatorias?* Subdubitans dicit licere *Palaus*, ad euitandum aliquod graue damnum; quia non eſt intrinſecè malum, ſi ab ſcribente, & deferente malus finis abſit; poſſunt enim ſcribi talia amatoria verba non ſeriò, ſed irriſoriè, &c. At *Sanchez citat. num. 26.* putat probabilius huiuſmodi ſcriptionem, ac delationem eſſe malam intrinſecè. *Quid ſi literæ ſolum indicant concubinæ nocturnum (v. gr.) aduentum?* Poſſunt ſcribi, ac deferri; quia illa verba indifferentia ſunt. Palao. Sanch.

63. *Licet ne pictori imaginem concubinæ pingere amaſio?* Vrgente grauiſſima cauſa licet; quia indifferens actio. *Palaus part. 12. num. 6.* Scio *Azorium tom. 2. lib. 12. cap. vltim. quæſ. 9.* contrarium aſſeruiſſe. *Quænam cauſa grauiſſima reputanda?* Non amiſſio lucri, ſed mortis, aut vulneris metus. Pal. Azor.

64. *Excuſantúrne Chriſtiani captiui in triremibus Turcarum propugnacula ædificantes, ſarcinas, & arma neceſſaria ad bellum contra Chriſtianos afferentes?* Metu verborum excu-

ſantur; quia talis cooperatio non eſt adeò propinqua, vt ſine illa damnum non inferretur. At ſi res eò deueniſſet, vt Chriſtiani, captiuorum opera, vincendi eſſent, tenerentur propriam vitam bono communi poſtponere. *Sanchez ſum. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 18. (margin: Sanch.)

65. *Licet ne captiuis in terras Chriſtianorum deſcendentibus ex mortis metu damnum illis inferre in bonis externis cremando, furando, & ad triremes cogendo?* Negat *Coninch.* 2. 2. *d.* 31. *dub.* 7. *num.* 104. ſed Palaus aſſerit licere, quia licitum eſt, ad vitandam extremam neceſſitatem propriam, rebus temporalibus alienis vti; in tali enim caſu dominus irrationabiliter eſſet inuitus. Scio Magiſtrum propinquum meum *Petrum Hurtado de Mendoza* 2. 2. *d.* 76. *ſect.* 3. §. 114. limitationem hanc appoſuiſſe: *Niſi Chriſtiani eſſent in eadem neceſſitate.* (margin: Conin. Mẽdoz.)

66. *Licet ne metu mortis pingere, aut fabricare idolum gentili?* Negat *Coninch* 2. 2. *d.* 18. *dub.* 13. *num.* 213. ſed affirmat *Caſtro Pal. tom.* 1. *tract.* 6. *n.* 7. ſi non poſtulatur talis pictura, aut effictio in Religionis contemptum; quia non eſt aliàs intrinſecè mala. (margin: Conin. Pal.)

67. Licet ne ex metu mortis vendere furi inſtrumenta, quibus alterius ſeras effringat, & gladium parato homini occidere? Licet; quia venditio illa ex ſe, & provt proficiſcitur à vendente fieri ſolum cenſetur, vt medium præſens periculum euadendi, non in honorem, aut cultum falſæ Religionis. *Valentia tom.* 3. *d.* 1. *q.* 10. *part.* 6. & *Tannerus tom.* 3. *d.* 1. *q.* 9. *dub.* 5. *num.* 144. (margin: Valent. Tanner.)

68. *An poſſint miniſtrari indifferentia aliàs præceptum tranſgreſſuro?* Excuſat *Sanchez num.* 16. generaliter huiuſmodi rerum miniſtratores, ſi non ſint ita proximè res ordinatæ ad peccatum, vt per ſe meritò ſint malæ cenſendæ. Repugnat *Suarius de Char. d.* 10. *ſect.* 3. *num.* 2. quia quod alius ſit abuſurus non tollit concurſum alterius, qui miniſtrat. Vnde non obſtat, quod quis aliàs ſit Cœnaturus in die ieiunij, quin tu pecces Cœnam miniſtrando. In materia de ſcandalo plura. (margin: Sanch. Suar.)

§. 3. *De materia leui.* (margin)

69. *Vndenam agnoſci poſſit, an in tranſgreſſione alicuius præcepti detur materia leuitas?* Profectò *Baldellus tom.* 1. *lib.* 3. *d.* 14. *num.* 13. hanc regulam tradidit: ſi ex ratione obiecti per ſe prima oritur notabilis oppoſitio ad virtutem verſantem circa illud, in tali obiecto leuitas materiæ non datur. Si autem ex ratione obiecti prima oritur oppoſitio ad virtutem neque grauis, neque leuis, ita vt fiat deinde grauis ex ratione obiecti (margin: Bald.)

obiecti per ſe ſecunda: tunc dabitur materiæ leuitas, & leuis culpa. v.gr. quia in furto ratio per ſe prima eſt, quod res, quæ accipitur, ſit aliena; & ex hoc furtum habet, ſolum eſſe malum vt ſic, non autem notabiliter, id quod habet ſolùm ex eo, quod res aliena notabilis ſit: ideo furtum erit grauis, vel leuis culpa iuxta rei acceptæ magnitudinem, aut paruitatem. Contra verò, quia in materia infidelitatis ratio per ſe prima eſt, quod abnegetur fides Deo aliquid reuelanti, quod ex ſe habet notabilem oppoſitionem ad virtutem fidei; ideò in peccato infidelitatis non datur materia, & culpa leuis. Porrò *Caſtro Palaus tom.1. tract.2. d.2. p.7. num.2.* edocet ex Eccleſiæ & fidelium ſenſu id deſumendum, qui quidem ſenſus in ipſarum rerum natura fundatur. Aliqua enim ita ſunt ex natura ſua inordinata, vt in quauis materia reputentur grauiſſima; v.g. idololatria, Simonia, infidelitate. Aliqua ita leuia, vt, niſi aliqua circunſtantia accedat, ſemper leuia reputentur; vt verbum otioſum, ſcurrilitas, &c. Alia denique ex natura ſua mala quidem, ſed nec grauia, nec leuia; creſcentia tamen, & decreſcentia iuxta materiæ quantitatem. v.g. furtum. Pal.

70. *Coaleſcunt ne plures materiæ leues in vnam grauem, ita vt in omnibus delinquere, ſit mortale?* Si plures illæ materiæ ad diuerſa præcepta etiam ſimul tempore implenda pertineant, non coaleſcunt. v.g. Clericus in die feſto, in quo ieiunium incidit, parum laborat, parum interdiu comedit, modicum de Officio diuino recitare, & de Miſſa audire omittit vnum mortale, ſed plura venialia. *Sanchez in ſum. tom.1. lib.1. c.4. n.16.* Sanch.

71. *Vouit quis, vna die orare, ſacrum audire, eleemoſynam exhibere; ex ſingulis tamen modicum omittit: peccat ne grauiter?* Aſſerit *Sanchez citatus*; quia plura vota eodem die Sanch. obligantia, quamuis de diuerſis materiis, vnam inducunt obligationem, quatenus omnia ſub eadem ratione ad eandem Religionis virtutem pertinent. At *Suarius de Relig. lib.5. cap.5. numer. 11. & 12.* negat; quia licèt omnia vota eo- Suar. dem implenda ſint die, & ad eandem Religionis virtutem pertineant; cum tamen emiſſa ſint in diuerſorum Myſteriorum, aut Diuorum honorem, omnino diſparata, & ſe habent, ac ſi diuerſis diebus eſſent implenda. *Vouit quis ſingulis diebus B. Virgini vnum Aue recitare, aut modicam eleemoſynam largiri, coaleſcunt ne paruæ illæ materiæ?* Cum *Sanchez vbi ſupr. num.14.* diſtinguo. Si vota illa alligata ſunt diei, & diei honorem reſpiciunt: multis diebus Aue, aut

eleemoſynam prætermittere, quæ ſimul ſumpta fuiſſet materia notabilis, non coaleſcit in grauem materiam, ad culpam grauem inducendam. At ſi vota non ſint diei alligata, ſed dies præfigatur vt terminus, vltra quem obligatio differri non debeat: tunc coaleſcunt. Ratio eſt, quia in priori caſu, cum votum alligatum ſit diei, tranſacto die, expirat, & ideo non poteſt cum aliis obligationibus vniri. At in poſteriori, obligatio voti, tranſacto die, non extinguitur, & ideo poteſt vniri cum ſequentibus.

Pal. 72. *Quandonam ergo cenſebor vouens alligare obligationem voti ad diem, & quando non?* Cum *Palao tom.1. tract.2. d.2. part.9. §.4. num.9.* reſpondeo: quando in ſingulis diebus eſt diuerſum motiuum, tunc votum intelligitur diei alligari; ſecus vbi idem eſt motiuum. Porrò in votis perſoſonalibus ſemper obligatio diei alligata cenſetur, in realibus minimè.

EXAMEN II.

Circa materiam de ſeptem Peccatis Capitalibus.

Capvt Primvm.

De Superbia.

§. 1. *Superbia.* 1. Q*votnam vulgò capitalia crimina numerantur?* Septem, ſcilicet Superbia, Auaritia, Luxuria, Ira, Gula, Inuidia, Acedia.

2. *Quare peccata hæc Capitalia vocitantur?* Quoniam ab his omnia mortalia crimina exoriuntur.

3. *Sunt ne ſemper mortalia?* Minimè, ſed quando ſimul aliquod præceptum Decalogi, aut Eccleſiæ in re graui violatur. Appellantur autem mortalia, quia mortalium radices.

4. *Quidnam Superbia?* Eſt appetitus propriæ celſitudinis peruersè voluntarius. Actus autem proprius huius appetitus eſt ſua minora bona naturalia vel ſupernaturalia bonis naturalibus, aut ſupernaturalibus proximi præponere.

5. *Quandonam appetitus hic grauiter vulnerat conſcientiam?* Quando cum Dei contemptu copulatur, & tunc omnium peccatorum ſuperat grauitatem. Cùm autem non hæret

Dei,

Dei,aut legis contemptui, ſuperbia quidem eſt, ſed aliquando venialis.

6. *Exprime quandonam Superbia cum Dei contemptu admiſceatur?* Quando quod à Deo habet à ſe ipſo habere exiſtimat:aut vult ab aliis tanquam à ſe ipſo bona habens exiſtimari : aut vellet à ſe ipſo , & non à Deo bona ſua poſſidere. Aut dolet, quod huiuſmodi bona à Deo,& non à ſe ipſo receperit : aut cum quis exiſtimat quidem ſe bona habere à Deo, ſed non gratis ei obueniſſe;verùm ex iuſtitia ſibi debita propter ieiunia,eleemoſynas,&c.Item cùm huiuſmodi appetitus , ambitio , aut præſumptio cum notabili proximi contemptu exiſtit, grauiter etiam animus vulneratur. Ille autem notabiliter proximum contemnit , qui ſuperbiendo deſpicit ſordidum proximi ſtatum cogitatione, ore, opere per contumeliam cum intentione vilipendij, complacendo ſibi de miſera proximi fortuna.

7. *Quidnam eſt Vana gloria?* Appetitus gloriæ inordinatus. Nempe inordinatè appetere propriæ excellentiæ cum laude immerita manifeſtationem. *Quodnam peccatum Vana gloria?* Ex genere ſuo tantùm veniale ; quia per hoc vitium intra ſuos terminos contentum haud grauis Deo ſeu proximo irrogatur iniuria. *§. 2. Vana gloria, cuius ſeptem filia.*

8. *Vanæ gloriæ ſpecies , ſeu filias enumera.* Septem ſunt, Iactantia, Inuentio nouitatum, Hypocriſis, Pertinacia,Diſcordia, Contentio, Inobedientia.

9. *Iactantia quid ?* Declaratio inordinata propriæ excellentiæ. Dum ſcilicet me iacto de crimine, aut cum proximi iniuria, ſeu non ad bonum finem mea bona narrarim.Profectò iactantia de opere nunquam à me facto , ſine graui Dei irreuerentia,aut ſine graui proximi iniuria,venialis culpa eſt. Tunc autem ad mortalem accederet , quando grauiter aut Dei reuerentia læderetur , aut proximi fama. Fit equidem cum graui Dei irreuerentia,cum in morem Regis Tyri,dixerit fatuus : *Ego ſum Deus.* Proximus autem graui iniuria afficitur , quando quis cum Phariſæo iactat : *Non ſum ſicut ille Publicanus.* Ratio eſt,quia iactantia eiuſmodi de re tam graui graue ſcandalum ingerit audienti,& eſt graue mendacium. Porrò cum quis ſe iactat flagitium graue geſſiſſe , ſi ſcandalum ingeratur,graue delictum eſt;ſi autem non adſit ſcandali occaſio,cum de tali iactantia operis,aut facti aut conficti non admiſcetur complacentia , vel voluntas faciendi veniale eſt: ſi autem admiſcetur, eſt mortale.

10. *Quidnam Inuentio nouitatum?* Manifeſtatio propriæ

excellentiæ per facta quædam. Puta nouas opiniones, nouas veſtes exponere. Quæ quidem inuentio, niſi aliunde grauius vitietur, ex ſe venialis tantum culpa eſt; quia communiter huiuſmodi inuentione quis ſolummodo geſtit aliorum laudem comparare.

11. *De Hypocriſi diſſere.* Eſt manifeſtatio propriæ excellentiæ per facta ficta, & falſa. Duplex quidem Hypocriſis; vna, qua quis intus vult eſſe malus, ſed vult apparere aliis bonus; altera, qua quis vult externè apparere virtuoſus, cùm non ſit. Profectò Hypocriſis ſemper eſt peccatum; quia ſemper mendacium pernicioſum eſt. Mortale quidem erit, ſi intus vult eſſe malus, & foris tantùm bonus apparere: veniale autem, ſi aliqua præſtet exterius, vt ſanctus appareat.

12. *Pertinaciam expende.* Eſt oſtentatio inordinata proprij iudicij. Graue quidem peccatum, quando contra Dei honorem in rebus fidei notabiliter militat; vel proximo graue infert nocumentum. Porrò in aliis leue peccatum erit Pertinacia.

13. *Diſcordia quidnam?* Voluntatum eſt contrarietas. Mortalis erit huiuſmodi cordis diuerſitas, in graui Dei irreuerentia, vel proximi notabili detrimento. Aliter aut eſt tantum leuis culpa, aut nulla.

14. *Perge ad Contentionem?* Eſt pugna verbis, ſeu ſcriptis contra perſpicuam veritatem. Cùm veritas impugnatur, ſolo animo diſputandi, vt veritas clarior illuceſcat, nullum peccatum eſt, modò lege aliqua non ſit prohibitum, huiuſmodi veritatem afferri in diſceptationem. At impugnare perſpicuam veritatem animo impugnandi, & contradicendi, eſt peccatum aut graue, aut leue, iuxta materiæ grauitatem, aut leuitatem.

15. *Inobedientiam expende.* Eſt inordinata renuentia mandati Superioris. Adiicit *Toletus* non de quacunque inobedientia loquendum, ſed de ea, quæ eſt præcepti tranſgreſſio, quia præcipitur. Vt enim obedientia eſt impletio præcepti, quia præcipitur: ita è contrario inobedientia eſt tranſgreſſio præcepti, quia præcipitur. Quæ quidem inobedientia cum contemptus ſit, ſemper peccatum mortale eſt. Tolet.

16. *Scio ab aliquibus plures adhuc filias vanæ gloriæ adſcribi, nempe Curioſitatem, Ambitionem, & Præſumptionem: (dixerim duas proximas non filias, ſed matres aptiùs vocitari.) Quidnam igitur de Curioſitate?* Eſt appetitus ſciendi inordinatus. Ad minimum ſemper eſt veniale peccatum. Contingit autem mortale eſſe cum ex curioſa ſcientia damnum graue

proximo

proximo exoritur. v. gr. ſi ſecretum graue referetur: aut ſi cum proprio damno copulatur, v.g. dum Theologiæ ignarus, velis res fidei difficillimas cognoſcere, cum periculo de rebus certiſſimis dubitandi.

17. *Ambitionem euolue.* Eſt appetitus inordinatus dignitatum & honorum. Ex genere veniale tantùm, ex circunſtantia externa mortale delictum, cum appetis dignitatem ſeu ad damna Reipublicæ, ſeu ad profuſiorem delinquendi licentiam.

18. *Quidnam denique de Præſumptione dicendum?* Eſt appetitus oſtendendi ſe illuſtrem per opera grandia ſupra propriam vim. Delinquis mortaliter, ſi cum graui aliorum periculo præſumis, v.g. ſi artis medicæ ignarus ægrotos curandos aſſumeres: aut ignorans iura, cauſas ſuſciperes patrocinandas: aut Theologiam moralem non callens, te audiendis confeſſionibus exponeres: aut imperitus ſuggeſtum concionaturus aſcenderes.

Capvt II.

De Auaritia.

19. Quidnam eſt Auaritia? Inordinatus diuitiarum amor. Inordinatus quidem amor culpabilis eſt; non ordinatus, ſiue ad rectum finem directus. Certè in optandis diuitiis inordinatio niſi coniuncta ſit cum iniuſtitia retinendi, vel auferendi alienum domino inuito: vel cum duritia non ſubueniendi egeno grauiter inopia laboranti, ſolummodo venialis eſt culpa. Secus ſi aliquod præceptum violaueris nimio diuitiarum affectu. v.g. ſi Sacrum diem non obſerues. §. 1. *Auaritia.*

20. *Auaritiæ prolem enumera.* Septem ſunt filiæ eius, Animi inquietudo, Violentia, Fallacia, Periurium, Fraus, Proditio, & Obduratio cordis. §. 2. *De ſeptẽ auaritiæ filiabus.*

21. *Animi inquietudinem expende.* Nimia eſt ſolicitudo, vt diuitiæ acquirantur, ſæpe de iis etiam extra tempus cogitando. Si huiuſmodi ſolicitudo te à legis cuſtodia repellit, in re graui, graue admiſiſti delictum: ſi autem legem leuiter tranſgrediaris, peccato ſubiaces veniali.

22. *Violentia quid?* Vim alicui inferre, ad diuitiarum acquiſitionem. Si iniuria ſit grauis, graue quidem peccatum eſt; leuis autem iniuria veniali culpa fœdat conſcientiam.

23. *Dic de Fallacia.* Eſt verbis mendacibus fraudem agere,

ad

ad acquirenda bona. Ex graui fallacia grauis culpa reſultat; leuis autem de leui deceptione.

24. *Periurium quid?* Eſt addere mendacio iuramentum. Nunquam non periurium grauiſſimum delictum eſt, de quo ſupra.

25. *Fraudem expone.* Eſt reipſa aliquid per dolum auferre. Si vendidit quis pluris iuſto pretio, aut minoris emerit, interueniente fraude, grauiter aut leuiter delinquit iuxta materiæ quantitatem: ſi vendidit vnam rem pro alia, aut ignorante vendente accepit: ſi nummum adulterinum alteri obtruſit, etiamſi ipſemet ab alio bona fide recepiſſet, fraus proculdubio grauis aut leuis iuxta materiam reputatur.

26. *Quid eſt Proditio?* Alium ob pecuniam in diſcrimen adducere, ſiue aliis lædendum offerre, vel iniuſtè accuſare. Vbi equidem ſimiliter grauis aut leuis culpa materiæ ſequitur grauitatem, aut leuitatem.

27. *Quinam denique cordis obduratio?* Durum ſeſe ob pecuniæ amorem erga egenos oſtendere. Num pauperibus compaſſus fueris? Num eos obiurgaueris? Num ab aliis durè exegeris debita, cum non eſſent ſoluendo? Alibi de eleemoſynæ obligatione periculum fiet.

28. *Quodnam vitium auaritiæ opponitur?* Prodigalitas, cuius affectu aſſolet quis bona inutiliter luſibus, ac compotationibus conſumere, parentum diuitias malè expendere.

CAPVT III.

De Luxuria.

§. 1. *Luxuria.* 29. QVidnam *Luxuriæ nomen ſignificat?* Propriè lautitiam conuiuiorum, & in veſtibus mollitudinem: ſeu herbarum vbertatem, feracitatémque arborum ex glebæ, terrarúmque pinguedine: ſiue animantium laſciuiam, qua tripudiant pecudes propter alimenti abundantiam. In præſenti ſumitur pro appetitu, ſeu actu libidinoſæ voluptatis humanæ.

§. 2. *Filiæ Luxuriæ octo.* 30. *Quotnam Luxuriei filiæ?* Octo, ſcilicet, Cæcitas mentis, Præcipitatio, Inconſideratio, Inconſtantia, Amor ſui, Odium Dei, Amor huius mundi, & Horror futuri ſeculi.

31. *De mentis cæcitate diſſere.* Cæcitas mentis adeſt, cum quis adeò addictus eſt turpitudini, vt mens de cœleſtibus minimè cogitet.

32. *Præci*

32 *Præcipitatio quid?* Ex eadem cauſa homo ſine conſilio operatur media non conuenientia exhibens.

33. *Inconſideratio quid eſt?* In modo delinquere inconſideratè, agens quod ſtatum, aut perſonam minimè deceat.

34. *Inconſtantia quid?* Eſt in bono propoſito ex eodem affectu voluptatum non perſiſtere: aut nunc promittere emendationem, & rurſum mox cadere, aut ex velocitate in voluptatem velociter currere.

35. *Amorem ſui deſcribe?* Ille ſe amat, qui ob corporis voluptates ſe ipſum finem actionum ſuarum, & ſtudiorum proponit, non Deum.

36. *Odium Dei quid?* Laſciuus aſſolet à rebus diuinis abhorrere: imò à Deo, quia carnales prohibet, & punit voluptates.

37. *De præſentis vitæ affectu?* Amor deliciarum ita animum ſolet afficere, vt quandóque quis gloriæ renunciet, ſi frui ei præſenti ſeculo daretur.

38. *Quid denique de futuri ſeculi horrore?* Voluptati addictus nimis mortem timet, rarò de ipſa lubet cogitare, ſæpè malis artibus ad vitæ propagationem vtitur, potiúſque in medicina quàm in Deo fiduciam conſtituit.

39. *Num octo prædicti affectus lethalia crimina?* Profectò ex his ad intellectum pertinent quatuor actus. Intellectus enim fit ineptus ad conſiderationem finis boni, dum rapitur ad cogitanda quæ carnis faciunt delectationem; & hæc eſt cæcitas mentis. Rurſus fit ineptus ad conſultandum de mediis ad finem bonum, & eſt Præcipitatio, qua homo non curat vti in bonis conſilio, ex mentis occupatione in carnalibus. Cæterùm remittitur iudicium, dum non curat, quale ſit, quod faciat, & eſt inconſideratio. Fit hinc debiliſſimus homo ad exequenda bona apprehenſa, & cognita, nec vires habent in eo propoſita bona, & eſt inconſtantia. Quæ quidẽ contra quatuor prudentiæ actus militare videntur. Tunc igitur actus hi ſunt mortales, quando finis vltimus in creatura ponitur: aut quando ex inconſideratione, ac præcipitatione aliquod diuinum mandatum prætermittitur. Quatuor reliqui actus ad voluntatem attinent. Rapitur hæc ad volendum quod ſenſus amat, & finis bonus peruertitur, vnde amor ſui exurgit, homine amante, quę ſibi ſunt delectabilia; & conſequenter odiũ Dei ingeneratur, id eſt, quædam auerſio animi à Deo, quæ ſi perueniat ad plenum conſenſum, vt odio Deus habeatur, eſt peccatum grauiſſimum. Rurſum rapitur voluntas erga media, vt ea velit, quæ ad carnis delectationem ordinantur,

inſurgente

inſurgente hinc amore ſeculi huius, & horrore futuri. Hi quidem actus, ſi plenus conſenſus voluntatis, mortalia ſunt; ſi verò imperfecti quidam actus, & indeliberati, venialia commiſſa.

Capvt IV.

De Ira.

§. 1. *Ira.* 40. Q*Vid eſt Ira?* Appetitus vindictæ inordinatus. Impropriè autem appellatur Ira paſſio appetitus iraſcibilis, quæ accedit ex bilis excitatione, & furore contra proximum, quæ quidem ſolùm in vociferationem abſque alicuius damni voluntate prorumpit.

41. *Quàm graue crimen Ira propriè ſumpta?* Ex genere ſuo mortale, cum inordinatio appetitus circa grauem vindictam ſumendam effrænatur. At hæc inordinatio grauis erit, quando appetimus immeritum grauiter punire: ſeu punire eum ſuper quem non habemus authoritatem: ſeu punire aliquem non ex iuſtitiæ zelo, ſed ex vindicta, aut graui odio, & deſiderio damnum inferendi. Ratio eſt, quia tunc Deo grauis irrogatur iniuria clamanti: *Mihi vindicta*; & proximo graue damnum infertur.

42. *Impropriè autem ſumpta quantum eſt crimen?* Nullum quidem ſecundùm ſe; quia eſt quædam paſſio naturalis naturali impotentia exorta ex naturali obiecto, qua in re animantia referimus.

§. 2. *Maledictiones.* 43. *Quando Ira impropriè ſumpta prorumpit in Maledictiones, quódnam peccatum eſt?* Si maledictiones ore tenus proferantur abſque deſiderio executionis in proximo, in quem iactitantur, neque reſpectu perſonarum ſint grauiter contumelioſæ: illa ira impropria ſolùm eſt peccatum veniale. Qui tamen ex animo deliberato alium, vel ſe ipſum maledicit, imprecando ſibi, aut alteri graue malum ſub ratione mali, cum deſiderio, quod eueniat, grauiter peccat. Dixi ſub ratione mali, quia imprecari malum ſub ratione boni, hoc eſt, vt inde bonum exoriatur, non eſt peccatum. v. gr. imprecari ægritudinem corporis peccatori, pro animi ſalute recuperanda. Porrò ſi malum, quod imprecaris, ſit leue, etiam ſi toto animi affectu deſideres, venialis culpa eſt.

44. *Indica, vndenam dignoſcemus, num animo euentus grauis maledictio ſit iactata?* Iuxta animorum ſpecialem contextum

textum eſt interpretandum. Plerumque qui facilis eſt perturbatu, dum non adeſt inimicitiæ cauſa, aut odij grauis occaſio, etiam ſi repentè ſibi videatur concupiiſſe euentum, non tamen vllo modo deſiderat. v.gr. mater iactat in ſibi charum filium grauem maledictionem: videtur ſibi mentis perturbatione conſiderata, ex voluntate locutam eſſe: at ſi mox ei obiicias: filium ne vis inferno detrudi? reſpondebit: Auertat Dominus. Affirmo igitur maledictiones illas, quas contra tibi inuiſum, vigente præcipuè odij occaſione, iactas, plerumque cum intentione euentus exprimi; quæ autem in filium, in amicum, in famulum, non tam ex odij affectu, quàm ex mentis perturbatione infliguntur, plerumque efficaci euentus deſiderio priuari. Vnde plurima mortalia crimina vitanda ſpero.

45. *Eſt ne licitum Diabolum maledicere?* Peccatum eſt eum maledicto afficere quo ad naturam bonam quidem; & à Deo factam; propter ipſius culpam & aduerſus homines odium, nullum peccatum eſt Diabolum maledictis vulnerare.

46. *Quidnam de maledictionibus in irrationabilia animantia iactatis?* Si tales maledictiones in creaturas iactitentur, & deſiderentur vt creaturis Dei, eſt blaſphemia. Si iactentur, & deſiderentur; vt eueniant propter damnum redundans in proximum, eſt iniuſtitia grauis quidem, aut leuis iuxta materiæ deſideratæ grauitatem, aut leuitatem. Si verò iactentur, vt i illis eueniant neque vt creaturis Dei, neque vt rebus proximi, ſed vt entia quædam ſunt, eſt vanitas, & peccatum ſolummodo veniale; quia res vana exoptatur, cum rei ratione carenti bonum aut malum ſecundum ſe ſumptum non conueniat.

47. *Filias Iræ recenſe.* Sex adnumero, Indignationem, Tumorem mentis, Contumeliam, Blaſphemiam, & Rixam. §. 3. *Ira ſex filiæ.*

48. *Definias indignaotinem.* Ex ira quis aſſolet loqui, non dignari, aut nominare nomine proprio, aut aliquod beneuolentiæ ſignum exhibere.

49. *Tumorem mentis.* Tumor mentis tunc adeſt, cum diutius iram retineo, cogitans modum, & media vindictæ.

50. *Clamorem.* Cum ex ira litigatur, clamores aſſolent excitari.

51. *Blaſphemiam.* Ex iræ conceptæ immoderatione aliquando effrænata libertas verba in Deum aut Sanctos efformat; pluuiæ aut ventis à Deo immiſſis ſub ea formalitate maledicit;

maledicit; infert Deo, aut Sanctis iniuriam eorum imagines violando.

52. *Contumeliam.* Proximo ex iræ feruore verbis conuicia exprimuntur.

53. *Rixam denique explana.* Rixa illa eſt, cum facto nocumentum infertur, lutum proiiciendo, vulnerando, &c.

54. *An actus hi venialem culpam excedant?* Ita equidem habet ſtatus. Aut enim tantum interius concipitur, aut exterius etiam aliquo ſigno manifeſtatur, aut ad opus feſtinat, in quo vindicta conſiſtit. Indignatio igitur, qua homo indignum reputat proximum ſua familiaritate, mortalis eſt in tribus caſibus. 1. Quando adeo prorumpit, vt homo ſit paratus proximum non iurare etiam in iis, in quibus ex præcepto tenetur. 2. Cùm adeſt interior perſonæ contemptus. 3. Cùm ſcandalum graue exoritur. Extra hoſce caſus venialis eſt. Præterea tumor mentis, ſeu illa audacia, qua homo inſurgere audet ad vindictam, ex qua in mente variæ naſcuntur cogitationes: erit quidem tam graue peccatum, quàm grauis vindicta excogitàta. Qua verò parte ira in ſigno conſiſtit exteriori, tres filiæ exoriuntur, Clamor, ſiue inordinata illa & confuſa locutio ex ſe veniale peccatum, niſi ex ſcandalo fortaſſe mortalis fiat: Contumelia, ſeu iniurioſum verbum graue aut leue iuxta contumeliæ grauitatem, aut leuitatem, aut qualitatem perſonæ, cui iactatur. De Blaſphemia iam dixi. Qua denique parte ira ad opus deſcendit, habet filiam Rixam, ſub qua eſt bellum, vulnera, & contentiones, quæ quidem omnia grauiter iuxta affectum internum, & effectus grauitatem lædent conſcientiam, aut venialia erunt.

CAPVT V.

De Gula.

§. 10. *Gula.* 55. QVid eſt Gula? Appetitus inordinatus cibi, & potus. Inordinatum dixi: quia ordinatus ad ſuſtentandam vitam, virtus eſt temperantiæ, & ſobrietatis.

56. *Quodnam peccatum Gula eſt?* Ex genere ſuo veniale, etiam ſi abſque vtilitate ſe quis cibo & potu vſque ad vomitum ingurgitet; niſi ex huiuſmodi vomitione grauia ſaluti incommoda exoriantur. Verùm ad conſulendum valetudini licet vomitum excitare, cum quis cibo aut potu pergrauatur.

57. *Licet*

57. *Licet ne edere aut bibere, & vomere cibos & potum, vti rurſum manducando, & bibendo opera detur?* Peccatum id graue reputo; quia contra naturam magna in eo deformitas præſentatur.

58. *Quandonam Gula peccati mortalis terminos attinget?* 1. Quando in ea vltimus hominis finis collocatur. 2. Quando eduntur à lege prohibita. 3. Quando ex cibo & potu graue corpori malum exoritur, vt ægritudo: vel animo, vt peccatum mortale. 4. Quando ſcandalum exurgit. 5. Quando cibis, quos natura prohibet, quis veſcitur, talis eſt caro humana, aut ſanguis.

59. *Num aliquando liceat hominem carne aut ſanguine humano veſci, aut potari?* In neceſſitate magna quidam exteri aſſerunt licere. *Toletus* in magna ægritudine huiuſmodi Tolet. eſu aut potu curanda. Ego equidem affirmo ſola in extrema neceſſitate licere. Ducor ipſius naturæ teſtimonio; non enim canis vel extrema neceſſitate preſſus alium canem abſumit. Demus rationali creaturæ egenti remedium, ſed extremè quidem egenti ſolummodo tam formidabilis eſca concedatur.

60. *Num peccatum mortale ſit ebrietas?* Seſe ſcienter inebriare vſque ad vſus rationis priuationem, mortale eſt: vel ſe amittendæ rationis periculo exponere, etiam ſi effectus non ſequatur: vel alij vinum porrigere, quem ſcio inebriandum, licet non inebrietate corripiatur. Ratio eſt, quia voluntariè illi ſeſe magno rationis bono abdicant. §. 2. *Ebrietas*

61. *Bibit quis vſque ad ſatietatem, ebrietate non præuiſa: delinquit ne grauiter?* Imò nec leuiter, bona fide ſedandæ ſiti operam dedit; quia accidentalis præter intentionem ſecuta eſt ebrietas.

62. *Immoderato potu quis nonquidem ebriatur, ſed aut dolore capitis laborat, aut capite tentato à vino, non ſibi omnino conſtat, attamen vſus rationis perſeuerat, quo ſe nimis potui indulſiſſe cognoſcit: quodnam hoc peccatum?* Venialem intemperantiam dixero; quia abſolutè rationis vſum non tollit.

63. *Licet ne ſe, vel alium pro ſalute corporis recuperanda inebriare?* Cùm aliud remedium non ſupereſt, probabiliter quis licere opinabitur. v.g. ſi opus ſit ad vomitum ciendum: aut ſi alius potus grauiter noceret valetudini: aut ſi alius liquor non adeſſet potabilis, vt poſſet nauiganti accidere; quia tunc aut ægritudini curandæ directè vinum addicitur, aut ſiti in neceſſitate prouidendæ: vnde ebrietatis effectus accidentalis reputatur. Adiicit *Toletus* tunc licere, quando non timetur Tolet.

ex ebrietate aliquod malum ſecuturum, quod aſſolet ebrietatem comitari. Quam quidem limitationem, tanti viri pace, inutilem iudico; quia cùm directè valetudini conſulitur, cuncta mala ſequentia accidentaria reputantur.

64. *Imputantur ne ad culpam ebrio voluntario actus mali tempore ebrietatis effecti?* Si huiuſmodi mala præuidit, & adhuc contempſit eorum euentus vino indulgens, proculdubio ipſi ſunt actus illi vitio vertendi; ſecus ſi directè non fuere mala illa præuiſa. Præcipuè certè delinquit qui iam iterum in ebrietatem incidiſſet, & ſimilibus malis dediſſet operam.

65. *Quid ſi mala, quæ ab ebriando præuidentur non poſtea accidiſſent?* Opinatur *Laymanus* in tali cauſa haud ebrij culpæ eſſe vertendum. Contrarium tamen teneo, quia delictum tunc patratur, cùm ebriandus præuidit mala probabiliter ſequutura, non quando actu eueniunt; quia tunc iam receſſit voluntarius actus rationis: ergo ſiue accidat præuiſus actus, ſiue non, delinquit planè qui ſeſe periculo expoſuit, licet accidentaliter haud euenit effectus.

§. 3. *Quinque Gulæ filiæ.*

66. *Gulæ filius recenſe.* Sunt quinque, mentis hebetudo, inepta lætitia, Multiloquium, Scurrilitas, Immunditia.

67. *Defini mentis hebetudinem.* Ex crapula talis aſſolet ſtupiditas exoriri, vt confeſſurus non poſſit conſcientiam diſcutere, orare, neceſſaria ediſcere, & retinere.

68. *Quid inepta lætitia?* Næniis nimium affici vſque ad lætitiam, cùm ex iis non aptè exoriatur.

69. *Multiloquium?* Aſſolet multo indulgens mero, inter pocula de rebus ſacris diſputare, Principes, aut Superiores carpere.

70. *De ſcurrilitate quidnam?* Ebrius verbis turpibus vtitur: cantica obſcœna profert.

71. *De immunditia denique quid?* Ebrij facilè vacant immundæ euomitioni. Hinc ſomnia turpia habent exortum.

72. *Quandònam hi actus mortales ſunt, quando autem veniales?* Profectò mentis hebetudo potius pœna eſt, quàm peccatum; quia ex nimio cibo ac potu ingenium hebetudine laborat. Eſſet quidem culpabilis hæc hebetudo, ſi homo aduertenter ita fieret ineptus, vt iis, quæ ex præcepto efficere tenetur, haud poſſet operam nauare, v.g. ſi medicus ſeſe adeò expleret, vt curandi munus exercere non poſſet. Inepta lætitia, qua congaudet homo in iis, quæ nullam delectationem aſſolent ex ſe excitare, ex genere venialis eſt, niſi materiæ grauitas mortale efficiat. Multiloquium ex ſe veniale, niſi ſit cum contumeliis præuiſis admiſtum. Porrò ſcurrilitas ad riſus prouo-

prouocans,ſi cauſa delectationis venereæ fiat,mortale peccatum eſt;ſi autem ſolùm tendat ad riſum prouocandum veniale tantùm. Immunditia denique venialis eſt; quamuis enim quis vſque ad vomitum veſcatur, aut bibat, mortale non eſt; vt diximus, niſi graue malum corporis vel ſcandalum ſequatur,quia ex ſe vomitio graue incommodum non eſt.

Capvt VI.

De Inuidia.

73. QVid eſt Inuidia? Triſtitia de alieno bono, in quantum tale bonum inuidentis excellentiam imminuit. Ideo inuidere idem eſt,ac non videre; cupimus enim non videre tam ipſum, cum inuidemus, quàm bonum, quod excitat inuidiam. §. 1. *Inuidia.*

74. *Quodnam peccatum inuidia?* Mortale ex genere ſuo, cùm bonum, de quo triſtamur, eſt graue: & cùm ſcienter & liberè huiuſmodi triſtitiæ aſſenſum exhibemus.

75. *Poſſumus ne ſine crimine de alieno bono triſtari?* Poſſumus planè, vel quando videmus ex eo aliqua grauia mala prouentura ſeu Reipublicæ, ſeu proximo, ſeu ipſi bonum poſſidenti. v.g. ſi maneat ideò in occaſione peccandi; tunc enim non triſtamur ratione boni, ſed ratione mali. Vel cùm triſtamur, non quia alius tale bonum poſſideat: ſed quia nos illo caremus. Quæ quidem triſtitia ſi circa ſpiritualia verſetur, à Patribus ſancta vocitatur inuidia.

76. *Quotnam inuidiæ filiæ?* Quinque aſſolent aſſignari, Odium, Suſurratio, Detractio, Gaudium in aduerſis proximi, & in proſperis afflictio. §. 2. *Quinq; inuidiæ filiæ.*

77. *Odium diffinias.* Eſt quo alicui malum volumus ob malum ipſius,& non ob aliquod inde bonum exoriens.

78. *Suſurrationem?* Qua famam in occulto auferimus.

79. *Detractionem?* Qua in manifeſto famam proximi curamus comminuere. De gaudio in aduerſis,de afflictione in proſperis adnata eſt ipſi nomini definitio.

80. *Num hi actus lethales?* Odium quidem graue,quo proximo graue malum cupimus, mortale peccatum eſt: leue autem veniale. Suſurratio occulta aut publica detractio iuxta materiæ aut grauitatem aut leuitatem graue aut leue crimen erit. Denique gaudium de proximi aduerſis graue peccatum eſt, ſi malum proximi, de quo gaudemus, eſt graue,

& gaudium ſit ex rationis conſenſu. Afflictio autem in proſperis, ſeu de bonis proximi triſtitia eſt. Inuidus equidem duplici afficitur triſtitia, vna de bono proximi prout per ipſum propria excellentia videtur imminui, & hæc eſt ipſa inuidia: altera verò conſequenti; nam inuidus vellet nihil boni proximo illi contingere, & bonum illius ſaltem deſiderio conatur impedire. Quando ergo ei huiuſmodi bonum euenit, quia contra inuidi euenit voluntatem, contriſtatur: & hæc triſtitia eſt inuidiæ filia, non ipſa parens. Peccatum igitur hic actus eſt eo modo, quo gaudium in aduerſis iuxta materiæ quantitatem.

Capvt VII.

De Acedia.

§. 1. *Acedia.* 81. *Quidnam eſt Acedia?* Faſtidium ſpiritualium rerum, ſeu triſtitia ex eo, quod ſint res ſpirituales. v. gr. ſi quis doleat, quia ſit ad gratiam, ad merita, ad gloriam creatus; aut quis afficiatur triſtitia, quod Sacramenta ſint gratiæ, bonorúmque ſpiritualium ſcaturigo.

82. *Quale hoc peccatum?* Mortale grauiſſimum. Hinc colligo, grauiter delinquere, qui vitæ ſancius ærumnis, deliberatè ſe non fuiſſe natum exoptaret, aut potiùs cum brutis animantibus adnumerari, quàm cœtui hominum addici. Tamen ſi quis triſtitia afficeretur, quod opus laborioſum implere teneatur, quod nihilominus exequeretur, mortaliter quidem non delinqueret; quia non triſtatur de bono iniuncto, ſed de obligatione ſibi impoſita ex difficilis præcepti obſeruatione.

83. *Num directè Acedia charitati opponatur?* Non omnis opponitur; nam ſi quis triſtetur de ieiunio ex gulæ affectu, videtur directè contra temperantiam delinquere, peccata enim dicuntur illi virtuti opponi, cuius perfectione priuant.

§. 2. *Sex Acediæ filiæ.* 84. *Prolem Acediæ expone.* Sex annumero, Deſperationem, Puſillanimitatem, Torporem, Malitiam, Rancorem, mentis Euagationem.

85. *Deſperatio quid?* Qua homo diffidit ſe finem ſupremum conſecuturum.

86. *Puſillanimitas?* Eſt id, quo homo non audet diuina conſilia, quæ perfectionis ſunt, exequi.

87. *Quid*

87. *Quid eſt Torpor?* Quod negligit homo ſeipſum, & facere omittit, quod præcepto tenetur.

88. *De Malitia quid?* Malitia eſt, qua homo odio habet ipſa bona ſpiritualia in ſe, quia vellet ea non eſſe: aut qua hominem pœnitet bene feciſſe, & impleuiſſe, quæ efficere tenebatur.

89. *Quidnam Rancor?* Eſt, quo homines, qui ad ſpiritualia peccatorem inducunt, (v.g. Concionatores) ſunt ei faſtidio, & eos auerſatur.

90. *Quid denique de mentis Euagatione?* Eſt defectus intentionis, quæ rebus ſpiritualibus exequendis, & exercendis eſt adhibenda.

91. *Horum actuum exprime grauitatem.* Deſperatio equidem peccatum mortale grauiſſimum eſt, cum ex conſenſu rationis fit pleno; quando verò ſolum eſt motus quidam imperfectus, veniale eſt. Puſillanimitas ex ſe veniale. Torpor quidem graue delictum. Malitia grauius. Rancor autem leuis culpa, niſi graue odium admiſceatur, quo proximum graui malo affici deſideraret. Euagatio denique mentis notabilis mortale crimen eſſet, ſi ex culpabili negligentia exorta. v.g. ſi aduertenter recitaturus Canonicum Officium ab interna attentione huic operi debita recederes.

CAPVT VIII.

Praxis circa materiam de Peccatis Capitalibus ex Societatis IESV *Schola.*

92. QVandonam vana gloria mortale ſit crimen? Reſpondeo ex *Baldello* gloriari de peccato mortali, vel ad finem mortaliter malum, mortale eſſe. §.1. *De vana gloria.*

93. *Licet ne gloriam & famam ob finem bonum optare? Toletus* aſſerit licere optare quantum quiſque meretur. Bald. Tolet.

94. *An ſit ex ſe peccatum mortale inanis gloria;* Negatiuè reſpondet *Toletus.* Tolet.

95. *Prædicare, aut Miſſam celebrare præcipuè vanæ gloriæ cauſa, quodnam peccatum?* Affirmat *Saa* vtrumque probabile, remittitque ad Sylu. verb. *Vana gloria. n.* 2. explicationem. Saa.

96. *De Prodigalitate Auaritiæ oppoſita rogarim, an ſolummodò contra iuſtitiam militet?* Aſſero cum *Baldello*, non ſolùm peccare mortaliter eum, qui Dei legem tranſgreditur §.2. *De Auaritia.*

in materia iuſtitiæ prodigè res alienas conſumendo, v. gr. ſi tutor res pupillorum conſumat: ſed etiam, quia legem tranſgreditur in materia charitatis, v. gr. ſi quis ex prodigalitate vxori & filiis provt debet, prouidere non poſſit.

§. 3. *De Luxuria.* 97. *Quando actus illi, qui quidem Luxuriei filiæ nuncupantur, contra ſextum præceptum per ſe explicitè exurgunt, ſcio eſſe lethales: rogo num etiam mortalia crimina ſint à ſexto abſtracti præcepto?* Eſſe planè cum *Baldello* reſpondeo, cum ſcilicet quis per mentis cæcitatem ex affectu Luxuriæ cauſatam in ſe, non proponit ſibi explicitè Deum, & vitam æternam prout vltimum finem: & per præcipitationem rationis, & inconſiderationem non eligit ſibi media, ad quæ tenetur ex aliquo præcepto: vel per inconſtantiam deſiſtit ab eo, quod tenetur exequi, &c. Profectò quamuis communiter ex huiuſmodi vitiis non contingat peccatum mortale, niſi quando occurrat legis tranſgreſſio, ſeu præcepti: poteſt tamen aliquando contingere, vt grauiter delinquatur etiam propter huiuſmodi tranſgreſſionis periculum. Porrò *Reginaldus* adiicit rationem, cur hi actus ſint lethales, quia ſcilicet grauia ſint impedimenta ad ſalutem conſequendam. Regin.

§. 4. *De Ira.* 98. *An indignatio non volentis videre vel audire eum, cui iraſcitur, ſit mortale peccatum?* Communiter veniale eſſe *Toletus* affirmat. Tolet.

§. 5. *De Inuidia.* 99. *Num triſtari de bono alterius, quia mihi proprium bonum diminuit, ſit graue commiſſum?* Aſſerit *Suarius* ex ſuo genere eſſe peccatum inuidiæ mortale. Suar.

§. 6. *De Gula.* 100. *Eſtne mortale, miniſtrare ægroto cibum, aut potum, ex quo febris augeatur?* Minimè; quia ægrotanti graue malum non infertur: niſi tanta debilitate laboraret, vt leuis cibi aut potus immoderatio graue ei nocumentum expreſsè à miniſtrante præuiſum inferret. Sic *Leſſius*. Leſſius.

101. *Gulæ indulges nimis venialiter; at ex huiuſmodi nimietate prouides futuram in ſomnis pollutionem: num ſit graue gulæ ex hoc capite flagitium?* Ex *Leſſio* reſpondeo non eſſe culpam mortalem, ſi pollutionem per ſe non intendam, & per huiuſmodi cibum aut potum procurem. Leſſ.

102. *An comedere, & bibere vſque ad ſatietatem abſque neceſſitate ob ſolam voluptatem, ſit peccatum?* Cum *Sanchio* negatiuè reſpondeo, modò non obſit valetudini; quia licitè poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui. Sanch.

§. 7. *De Acedia.* 103. *Quantum peccatum eſt Acedia?* Non ſolùm mortale, ſed grauiſſimum; quia eſt propinquum odio Dei, in quantum ſcilicet eſt directè oppoſitum gaudio charitatis: & de

illo

illo triſtatur, ex quo ex charitate cum Deo, & ex amicitia Dei eſt gaudendum.

104. *Num poſſit Acedia eſſe venialis?* Cum *Baldello* iudico ex indeliberatione poſſe eſſe venialem, non autem ex materiæ leuitate, niſi accipiatur generaliter Acedia pro quacumque triſtitia de bono ſpirituali, & ex quocumque motiuo. Baldel.

105. *An circunſtantia Acediæ ſit in Confeſſione exprimenda?* Sentit *Baldellus* explicandum non eſſe neceſſariò: Sacrum omiſi ex Acedia; ſed ſufficere, omiſi ſacrum, ſi Acedia generaliter accipiatur, quæ quidem peccatum in aliam ſpeciem non trahit. At id minimè admittendum de Acedia ſpecialiter dicta, quæ charitatis gaudio ſpecialiter opponitur; quando enim adiungitur alteri alicui malitiæ in alia ſpecie, & contra aliquod aliud præceptum, ſpecialiter eſt in Confeſſione aperienda. Fateor tamen rarò contingere, vt quis ſpecialiter doleat, ac triſtetur de bono ſuo ſpirituali, in quantum eſt bonum diuinum, & ſpecialiter Acediæ peccato delinquat. Baldel.

EXAMEN III.

Cuncta peccata Mortalia recenſeo pœnitentem inſtruens, quonammodo generali Confeſſioni, aut particulari operam nauare debeat ſiue generales fidelis obligationes, ſiue ſtatus cuiuſuis ſpeciales euoluendo. *Inſtructio ad Generalē Confeſſionē.*

CAPVT PRIMVM.

De prænoſcendis ante Confeſſionem.

Qvanam in pœnitente diſpoſitio ſit neceſſaria ad Confeſſionem? Poteſt hæc ex tribus explorari, ſcilicet ex dolore, ex propoſito, ex integritate Confeſſionis. §. 1. *Dolor, & propoſitum.*

2. *Quidnam circa dolorem adnotandum?* Affirmo, dolorem aliquem eſſe neceſſarium, qui ſaltem ſit attritio cognita, vera quidem, non exiſtimata tantùm ita vt excludat voluntatem peccandi, & includat propoſitum abſolutum non pec-

candi formaliter,vel virtualiter ; præterea ſupernaturalis,& proueniens ex principiis gratiæ,ex aliquo ſcilicet motiuo diuino & ſupernaturali.

3. *Quid circa propoſitum?* Signum ſufficiens pro dolore eſt etiam pro propoſito, niſi fortè requiratur particulare propoſitum ex aliqua reſtitutione facienda, vel occaſione proxima vitanda.

4. *Quidnam denique circa integritatem?* Omnia mortalia crimina tenetur confiteri in particulari, numerum recenſendo viginti, v.gr. furta grauia commiſi: vel ſi certus numerus veſtigari non poteſt, commiſi viginti, aut viginti quatuor,&c.

§.2. *Examinatio cõſcientiæ.*

5. *An neceſſaria ad integritatem Confeſſionis prauia examinatio?* Ita planè,vnde qui non accedit ad Confeſſarium præmiſſa conſcientiæ diſcuſſione ita, vt ſeſe periculo exponat prætermittendi aliquod mortale, licet actu omnia aperiat, ſacrilegium committit. Id igitur tempus examini exhibendum,quod aliàs graui negotio cuidam impendi deberet,iuxta tempus,memoriam,occaſiones,diſcurſum, periculum producendo,aut contrahendo.Vt autem huiuſmodi examen opportunius fieri valeat, operæ pretium erit te mente voluere præcipua mortalium criminum capita. In primo enim præcepto peccatum mortale ex genere eſt, quod verſatur circa fidem,ſpem, & charitatem, Religiones, ſiue quoad exceſſum dando cultum indebitum, vt Iudæi : auferendo debitum, & tribuendo creaturę per idololatriam:Magiam,diuinationem, obſeruantiam, maleficium: ſiue quoad defectum committendo ſacrilegium circa perſonas,res,loca ſacra. In ſecundo blaſphemia, ſi pertineat ad Deum, periurium, voti fractio, eſt peccatum mortale ex genere, In tertio omiſſio ſacri in Feſto, vel partis notabilis, vt tertiæ, ieiunij diebus præceptis, Confeſſionis ſemel in anno.Communionis in Paſchate, ſolutionis decimarum, Feſti ipſius per opera ſeruilia violatio eſt peccatum mortale ex genere: huc peccata contra cenſuras referenda. In quarto non ſuccurrere proximo in neceſſitate corporali per eleemoſynam, vel ſpirituali per correctionem, quando adeſt cognitio moraliter certa de peccato mortali proximi, & eſt ſpes emendationis, & opportunitas perſonæ,& temporis,eſt peccatum mortale ex ſuo genere. Item deficere in honore debito parentibus, & Superioribus eos aſperè tractando, ſpernendo, multa triſtitia afficiendo,deſiderando iis malum notabile, non ſuccurrendo in neceſſitate, eſſet peccatum mortale. In quinto offendere

dere proximum in vita, vel bonis corporis, eſt mortale ex genere. In ſexto fornicatio, ſtuprum, inceſtus, raptus, ſacrilegium, vitium contra naturam cum quatuor ſuis ſpeciebus, mollitie, innaturalitate, Sodomia, beſtialitate, quibus addi poteſt impudicitia, qua quis vacat tactibus libidinoſis, abſque intentione alterius operis conſummati, ſunt mortalia ex genere. In ſeptimo lædere proximum in bonis externis, furto, contractu illicito, v. gr. vſurario, vel iniuſto, eſt peccatum mortale ex genere. In octauo offendere eum verbis, v. gr. mendacio pernicioſo, contumelia, detractione, maledictione, ſuſurratione, irriſione, eſt peccatum mortale ex genere, Nonum & decimum præceptum ad ſextum & ſeptimum reuocatur. Adde his quatuor capitalia peccata in præceptis non comprehenſa, ſcilicet ſuperbia, gula, ira, inuidia. Profectò circa alia præcepta duo præcipuè conſideranda ſunt; primo vis præcepti ex verbis adiunctis; ſi enim ſit præceptum diuinum, ponderanda ſunt verba: nam ſi ſignificent actionem eſſe dignam morte, excludere à Regno, eſſe execrabilem, & ſimilia indicant eſſe peccatum mortale; ſecus ſi verba ſint mitiora. Si præceptum ſit humanum, tunc conſideranda ſunt verba, an ſint præceptiua, an habeant adiunctam pœnam grauem vt cenſuram, mortem, amiſſionem bonorum, exilium. Denique ſi lex ſcripta non ſit, habenda eſt ratio conſuetudinis, traditionis, conſenſus Doctorum, luminis naturalis. Secundò conſideranda eſt materia præcepti, an ſit neceſſaria ad charitatem Dei, vel proximi: an lædatur virtus neceſſaria ad ſalutem, vt Theologicæ virtutes, Religio, Iuſtitia, &c. An noceat ſibi grauiter in rebus ſpiritualibus, vel temporariis. In eiuſdem accurati examinis, ſeu diſcutionis conſcientiæ gratiam mente verſanda ſunt quæ à peccato mortali excuſant. v. gr. leuitas materiæ, vt patet in furto: indeliberatio, defectus rationis inaduertentia: conſenſus in parte inferiori, id eſt, rei malæ, vt habet rationem delectabilis, commodi, &c. non in ſuperiori, id eſt rei malæ, vt cognoſcitur eſte contra legem Dei, prohibitam, &c, ignorantia probabilis, diſpenſatio iuſta, præſertim in præceptis humanis, & in nonnullis diuinis affirmatiuis, vt voto, iuramento. Demum neceſſitas, & rationabilis cauſa, vt in furto, homicidio ex inculpa tutela, obſeruantia diei feſti, & ſimilibus. Admonuerim excipiendum ſextum præceptum, in quo nec ſanitatis, nec vitæ neceſſitas

excuſare poteſt: excipiendum item cultum idoli, periurium, & ſi quæ alia ſimilia reperiantur. Igitur poſt meditationem criminum lethalium ex copia proxima elige quod deliqueris, additóque numero delictorum & in generali præceptorum decurſu & in ſpeciali munerum obligatione ſic te accuſare procura.

Capvt II.

Quonammodo pœnitens proferre debeat crimina lethalia contra decem Præcepta Decalogi, & quinque Eccleſiæ.

§. 1. *Mandati primi praxis.*

6. *Contra primum præceptum Decalogi mortalia crimina recenſe.* Quinque modis hoc mandatum de diligendo Deo violaui. Primò circa fidem, dubitando, conſentiendo, ſeu exprimendo aliquo ſigno aliquid contra ipſam. v. gr. de prouidentia Dei, animæ immortalitate, vita futura: neſciendo neceſſaria ad ſalutem. Secundò circa ſpem deſperaui, præſumpſi, Deum tentaui, ſpem totam in creatura repoſui *toties.* Tertiò circa charitatem Deum odio habui ob legem datam, vel pœnam inferni impoſitam, &c. non amando ratione debita, tempore debito in tentationis periculo, &c. *Toties.* Quartò circa Religionem non oraui ſpeciatim mortis ſpiritualis, aut grauiſſimæ neceſſitatis proximi occaſione: Officium Canonicum omiſi in ſacris conſtitutus, aut Beneficiarius: Sacrilegium in perſonis, in rebus, in locis Sacris commiſi *toties.* Quintò circa vitia oppoſita Religioni fidem præſtiti verbis, ſuperſtitionibus, vanis obſeruantiis, vſus iis ad malum, aut bonum finem *toties.*

§. 2. *Mandati ſecundi.*

7. *Quótnam lethalia peccata contra ſecundum præceptum committuntur?* Triplici ratione lethaliter deliqui. Primò circa blaſphemiam in Deum, Sanctos, creaturas blaſphemando: ſeu tribuendo Deo, quod non habet, ſeu auferendo quod habet: ſeu tribuendo creaturæ, quod eſt Dei proprium: ſeu imprecando Deo aliquod malum, vel turpia membra propria vulgando appellatione. Secundò circa iuramentum, mendacium cum iuramento protuli: dubitans de veritate: ſine intentione faciendi iuramentum emiſi. Promiſi facere quod malum erat grauiter, & non facere quod bonum: indiſcretè

&

& ſine vlla cauſa ex temeritate iuraui cum peierandi periculo: aliquid graue iuramento firmatum iuſtè, non executus ſum: alium ad falsò iurandum vel in tribunali, vel extra iudicij occaſionem induxi: non reſpondi verè iudici iuſtè ſub iuramento requirenti, *toties.* Tertiò, circa Votum, Tardus fui in voto implendo: Promiſi quod malum: Fregi in graui materia *toties.*

8. *Aperi contra tertium præceptum grauia delicta.* Quatuor modis fui tranſgreſſor. Primò totam Miſſam ſeu partem notabilem ſine cauſa omiſi in feſtis: vel cum magna diſtractione voluntaria quidem confabulatus ſum: vel cauſa extiti alios ad Miſſam audiendam non accedere. Secundò opus ſeruile, vel aliud prohibitum in feſtis per tempus notabile duarum vel trium horarum per me, vel aliis ſum executus. Tertiò, Quadrageſimæ diebus, aut Vigiliis, aut quatuor Temporibus non ieiunaui, vel carnem diebus prohibitis abſumpſi: Confeſſionis annuæ, Communionis, & ſolutionis Decimarum præcepta tranſgreſſus ſum, *toties.* Quartò, excommunicatus in Diuinis participaui: alicui cenſuræ lubens grauem ſubieci occaſionem, & Eccleſiæ grauiſſima quidem flagella contempſi *toties.* §. 3. *Mandati tertij.*

9. *Quot modis quartum præceptum mortaliter læditur?* Sex. Primò, circa proximi dilectionem generalem; inimicis ſigna communia non exhibui: non remiſi iniuriam: pacem negaui *toties.* Secundò, circa beneficentiam corporalem, in neceſſitate extrema, vel graui eleemoſynam non egi. Tertiò circa ſpiritualem eleemoſynam, fratrem de peccato mortali cùm adeſſet ſpes emendationis, perſonæ & temporis opportunitas, corrigere prætermiſi. Quartò circa obligationem filiorum erga parentes, non ſubueni parenti in neceſſitate: non impleui teſtamentum, & legata: Maledixi, percuſſi, optaui mortem: non obediui in rebus grauibus ad gubernationem domus, ad bonos mores, & ſalutem animi pertinentibus *toties.* Quintò circa obligationem parentum erga filios, non curaui, vt ſciant neceſſaria ad ſalutem: permiſi eos malè viuere, vel malum exemplum præbui ex aduertentia grauis damni exorituri *toties.* Sextò circa obligationem coniugatorum, graui iniuria vxorem affeci, percuſſi non leuiter, debitum abnegaui, &c. Non obedij viro in ſpectantibus grauiter ad bonos mores, & familiæ gubernationem. Non reddidi debitum, aut cauſam malitioſè exhibui, vt vir immoderato impetu blaſphemaret, iuraret, malediceret *toties.* §. 4. *Mandati quarti.*

10. *Contra*

§.5. Mādati quinti. 10. *Contra quintum præceptum quótnam peccandi mortaliter modi?* Quinque modis offendi. Primò enim optaui mihi, aut aliis mortem, vulnera, infamiam, graue malum: Gauiſus fui de morte patris, fratríſve ex odio & inuidia: Moroſè delectatus ſum de vindicta, aut de aliorum proſperitate graui inuidia dolui *toties.* Secundò protuli minas, graues contumelias, conuicia ex iracundia *toties.* Tertiò, occidi iniuſtè, mutilaui, vulneraui, torſi: Mater infantem in lecto culpabiliter oppreſſi, vel cauſa extiti abortus, vel in me, aut in alia procuraui *toties.* Quartò ad aliquid prædictorum cooperatus ſum. Quintò, aliorum ſcandali, mortis ſcilicet ſpiritualis cauſam exhibui, v.gr. inducendo ad peccatum, vel publicè delinquendo *toties.*

§.6. Mādati ſexti. 11. *Contra ſextum præceptum quot modis delinquitur lethaliter?* Septem quidem deliqui. Primò, habui turpes cogitationes cum conſenſu ex obiectu ſolutæ, nuptæ, ſacræ, conſanguineæ, affinis, ſpiritualis neceſſitudinis, nefandæ maliciæ, beſtialitatis, ſine ſpeciali obiecto: aut moroſè accepi delectationem, aut verbis ſimul inhoneſtis, aſpectibus, tactibus, libidinoſis intercedentibus cum hoc, aut cum illa, huius, vel illius ſtatus *toties.* Secundò, fœminam cognoui ſolutam, virginem renuentem, coniugatam, conſanguineam, ſacram, aut intra vas, aut extra *toties.* Tertiò, contra naturam fruitus ſum voluptate, ſeu mollitie, ſeu Sodomia, ſeu beſtialitate, ſeu impudicitia, ſeu pollutionem voluntariam patiendo in vigilia cum ſpeciali obiectu iuxta prædicta: aut dedi voluntariè pollutioni nocturnæ cauſam. Quartò, oſcula laſciua, aut amplexus intuli: Tactus ſine pollutione mecum, aut cum alio, ſiue inuicem, ſiue non, habui: Gulæ grauiter indulſi, ex qua luxuria: Ebrietatem ſectatus ſum cum notabili futuro damno præuiſo, mei ſcilicet, vel alterius, aut præcepti violatione *toties.* Quintò diu inſecutus ſum fœminam, perueni ad verba, ſeu literas amatorias, munera ex prauo fine, tactus; Ornatu, muſica, & aliis vſus ſum ad finem placendi, & ad carnalem voluptatem prouocandi *toties.* Sextò, lectione librorum impudicorum me prouocaui, optaui ab aliis concupiſci: me de huiuſmodi peccatis iactaui aut falsò, aut verè cum delectatione *toties.* Septimò petiui à coniuge debitum cum impedimento affinitatis, cognationis ſpiritualis, voti caſtitatis, periculo abortus, effundendi ſemen extra vas *toties.*

§.7. Mādati ſeptimi. 12. *Indica modos grauiter violandi ſeptimum præceptum.* Quinque modis deliqui. Primò circa furtum, in notabili quantitate

quantitate furatus ſum, etiam à propriis parentibus inuitis: graue intuli damnum: Iuſſus, & potens non reſtitui: bona naufragantium vſurpaui, & apud mare latrocinatus ſum *toties.* Secundò circa merces fraudibus in emptione & venditione vſus ſum, ſeu pretio, ſeu re, ſeu pondere, ſeu menſura, ſeu numero: emi rem alienam ſcienter *toties.* Tertiò circa vſuras, vſus ſum his in mutuo, in emptione anticipata, vel dilata ſolutione, in cambiis, ſocietatibus; cenſibus *toties.* Quartò circa fraudem in ludo, cum perſonis inhabilibus, inæqualibus, quoad artem luſoriam importunis precibus inductis, aut minis ludum inij *toties.* Quintò circa animum aliena furandi, retinui cum damno domini res alienas, ſed cum iniuria proximi concupiui: modis dictis cooperatus ſum: rem inuentam pretioſam, non prius facta domini proprij inquiſitione, mihi accommodaui *toties.*

13. *Quidnam de grauibus delictis contra octauum præceptum adijciendum?* Sex modis hoc præceptum mortaliter violaui. Primò, iniuriam grauem intuli in iudicio iudex, reus, teſtis, aduocatus, procurator, tabellio, &c. *toties.* Secundò mendacium pernicioſum protuli: detraxi vel ex falſi alicuius impoſitione, vel veri occulti, quod infamat grauiter manifeſtatione: infamaui ex loquacitate: retuli aliorum mala animo infamandi: vel audiui, & cooperatus ſum infamationi *toties.* Tertiò, releuaui graue ſecretum abſque iuſta cauſa: litteras alienas cum graui inconuenienti aperui *toties.* Quartò, circa ſuſurrationem, ſeminaui diſcordias graues, aut irriſi animo confundendi *toties.* Quintò, maledixi, animo quidem, vt graue malum eueniat hominibus ſeu immediatè ipſos percuſſerim, ſiue mediatè in animantibus, &c. *toties.* Sextò, temerarium iudicium in re graui admiſi, aut cum graui proximi iniuria ſuſpicatus ſum: leuia quidem alterius aperui peccata, ſed quæ ob perſonæ authoritatem grauis detractionis locum obtinuit *toties.*

§. 8. Mādat. octaui.

CAP.

Capvt III.

Peccata mortalia Principum ſupremorum.

14. *IN ſpeciale quidem pœnitentium leuamen; vniuerſæ præterea Chriſtianæ Reipublicæ lethalia crimina, quæ circa munerum, ſeu dignitatum, ſeu officiorum adminiſtrationem aſſolent perpetrari, recenſere operæpretium duxi. Quapropter ſingulare periculum agens oſtendas precor quonammodo ſe debeat Princeps ſupremus de mortalibus criminibus accuſare? Num Præſulis ſummi delicta memorabimus?* Profectò ſuprema Eccleſiæ poteſtas haud eſt fragilitatis humanæ incuſanda, qua re nulla Papæ exprimam crimina; Sanctiſſimus enim Eccleſiæ vertex ſanctiſſimis operibus operam dabit, ſi autem aliquid humanitati indulſerit, ſapientiſſimus ille muneris tanti onera minimè ignorabit.

15. *Regum igitur, ac ſupremorum Principum accuſationem prætende.* Ita propria bona diſſipaui, vt aliena aggreſſus fuerim vſurpare, ſubditos nimium moleſtis tributis aggrauando, debita non ſoluendo: ingentem vim auri & argenti ſubditorum iniuria accumulaui: ob culpabilem præuiſam incuriam imminentem famem retardare non curaui: cum nimia deſidia Regni ſecuritati prouidi: leges pœnales non in delictorum repreſſionem, ſed in ſubditorum expilationem indixi: mihi addicendo ſubditorum diuitias, tributa ſine publica neceſſitate meis ſuperfluis vſibus deſeruitura ſtabiliui: de nouo ſubditos ſeruituti addixi, vt agros excolant ſine mercede: morti deputaui, aut graui ſupplicio ciuem inauditum, grauiſſima haud intercedente cauſa: Regni, aut dominij propagandi cauſa bella iniuſtè commoui: ob meam voluntariam incuriam vitia ciues commaculant, iuſtitiæ cauſa ſine patrocinio: leges Eccleſiaſticæ immunitati repugnantes præſcripſi: Officia muniáque pro tam ſublimi pretio commutaui, vt miniſtri fuerint expilandis ciuibus operam nauaturi: aduertenter iudices indoctos creaui: vel cognita poſt modum eorum inſufficientia, non illicò amoui: prius quàm fiat inquiſitio de domino bonorum naufragij, mihi ea accommodaui: beneficiorum patronus præſentaui indignos. *Toties*

Cap.

CAPVT IV.

Peccata mortalia Eccleſiaſticorum.

16. *GRauia Epiſcopi crimina aperias.* Ambiui Epiſcopatum, cui me penitus ineptum agnoſcebam: intra tres menſes conſecrationem non accepi, longóque temporis interuallo ſine ipſa perſtiti, vltra tres menſes ſine iuſta cauſa abſui: (cauſas iuſtas Toletus lib. 5. c. 3. expendit:) longo tempore elapſo, Sacramenta Ordinis, & Confirmationis non abſolui, nec chriſma conſecraui: aliquem ad ſacros Ordines admiſi ſcandaloſum, ſeu inſufficientem, ſeu ei litteras dimiſſorias dedi alibi initiando: beneficia indignis prorſus contuli, dignis abiectis: cùm valde neceſſarium eſſet Parochorum concilium, ad grauiſſimas Diœceſis cauſas, non coëgi: per me, aut per alium idoneum gregem non inuiſi: bono ſpirituali ſubditorum non prouidi aſſignando Vicarios, miniſtróſque vtrique foro peritos: Sacros Canones mea in Diœceſi obſeruari contra iuramentum neglexi: immoderatis actionibus ſubditos ad ſcandalum graue traxi: ex redditibus Eccleſiæ pauperum non vbertim egeſtati occurri: Eccleſiaſtica bona profanitati addixi: potens ſubditos diſcordes ad pacem allicere, cum graui incommodo Reipublicæ neglexi: iura Capituli vſurpaui: non coëgi Parochos ſuis in Eccleſiis vltra præſcriptum abſentiæ terminum reſidere: impotens à caſibus Papæ reſeruatis abſolui: Eccleſiam à tributorum ſecularium inuaſione non defendi: vitiorum Reipublicæ extirpationi operam non nauaui *toties.* §. 1. *Epiſcopi praxis.*

17. *Quando Parochus grauiter delinquit?* Sine iuſta licentia à grege abfui: Sacramenta petentibus non adminiſtraui, præcipuè ægrotis in periculo conſtitutis: munus indignus ſuſcepi: intra tres menſes à poſſeſſione non ſum profeſſus fidem: aut luxuriei, aut auaritiæ publico affectu ad ſcandalum graue ſubditos attuli *toties.* §. 2. *Parochi.*

18. *Confeſſarius quandonam mortaliter peccet?* Sine facultate Ordinarij munus exercui: me omnino inſufficientem agnoſco, præcipuè cum mercatores, aut reos plurimis grauatos facinoribus ad tribunal admitto, vel idiotas, quos examinare non norim: à pœnitente non quæſiui quidquid ad plenam conſcientiæ diſquiſitionem erat neceſſarium: indiſpoſitum externa ſpecie ad contritionem antequam abſoluerem, non excitaui: dubitans Doctos non adij, per me ſolummodo §. 3. *Confeſſarij.*

inſuffi

inſufficiens: Confeſſionis ſigillum perfregi: notabiliter ac culpabiliter negligens, aut imprudens fui circa imponendam pœnitenti ſatisfactionem, plus quidem ex affectu, quàm ex cauſa: in Confeſſione, aut proximè ante vel poſt fœminam ad inhoneſtos actus prouocaui: vel extra Confeſſionem ſimulando illam in loco confeſſionibus audiendis deputato grauia libidinoſa verba permiſcui: poſt exauditam confeſſionis partem, haud perfecto iudicio receſſi, pœnitentem ſine neceſſitate cogens rurſum alteri confeſſario crimina manifeſtare: pœnitentem de reſtitutionis obligatione, vel de proximæ occaſionis dimiſſione neceſſaria non monui *toties*.

§. 4. *Clerici.* 19. *Clerici grauia crimina proferas.* Sacros Ordines Latinæ linguæ ignarus ſuſcepi: ad Presbyteratum aſcendi ſine materiæ ſaltem & formæ Sacramentorum cognitione: Simoniacè ordinatus ſum, aut à Simoniaco Prælato notorio: illegitimus ſine diſpenſatione, publica infamia affectus, aut ſine ætate legitima, aut per ſaltum, & raptim, aut ſuſpenſus, aut excommunicatus, aut in mortali exiſtens, aut irregularis Sacris ſum initiatus: aliqua alligatus cenſura Sacrum Ordinis miniſterium exercui: mortalis criminis reus feci Sacrum: veſtes ſtatui indecentes, vel cum graui ſcandalo pretioſas indui: deſpexi tonſuram præferre Clericalem: Medicum, Aduocatum, Procuratorem abſque licentia egi: indecens officium exercui, v. g. Mercatoris: Prophanæ Comœdiæ recitandæ prophanè quidem operam adhibui: ſolemniter obtuli Sacrificium, aut actum Ordinis exercui veſtibus indecoris: Canonicum Officium (aut Horas Deiparæ ligatus obligatione ob penſionem) non recitaui, aut integram Horam omiſi, aut Horarum, aut totius Officij partem notabilem: conſultò attentionem à verbis auerti, vel à verborum abſtractus ſum expreſſione: non ieiunus celebraui, aut loco, & tempore non competenti, aut ſine ara, vel ea quidem adeò fracta, vt conſecrationem amiſiſſet; videlicet parte integra Calicem & hoſtiam non capiente: pluſquam ſemel in die celebrationi dedi operam cùm dies non eſſet Natalitius, aut aliqua in Prouincia Defunctorum fidelium ſolemne: vino vſus ſum non vino ad conſecrationem: culpabiliter ſanguis profuſus, aut particula proiecta eſt: domi ſcandaloſum ludum foui, aut fœminam, dando iuſtam ſcandalo occaſionem: nimiæ compotationi indulſi: venationi ferarum prohibito ſtrepitu vacaui, Miſſarum obligationem diu diſtuli: duplicem eleemoſynam, vna ſufficiente, accepi: non debitè applicaui *toties*.

20. *Quid*

20. *Quid de Beneficiario ?* Muneris graues obligationes neglexi : excommunicatus, aut ſuſpenſus fructus Beneficij percepti, dum poſſem ex patrimonio ſuſtentari : ſimoniacè Beneficium obtinui : pauperibus non diſtribui exceſſus poſt congruam ſuſtentationem, cùm tenerer ſubuenire : abſens diſtributiones Eccleſiæ obtinui, licet ex ſociorum conſenſu, cum id à Tridentino prohibeatur : Amaſiæ bonorum Eccleſiaſticorum feci donationem : elegi, aut præſentaui Beneficio, ſeu Præbendæ indignum ; vel ex oppoſitoribus haud digniorem deſignaui : bona Eccleſiaſtica vſibus prophanis legato addixi *toties*. *§. 5. Beneficiarij.*

Capvt V.

De Peccatis grauibus Regularium.

21. Regularis *vir quandónam mortaliter delinquit ?* Religionem ingreſſus fui, parentibus nimium deſolatis, magna in egeſtate conſtitutis, à qua ipſe eripere potui: non aperui ægritudinem habitualem ſociis contagium allatura, aut me miniſtrum minimè idoneum Religioni ſaltem reddituram ingrediens Religionem, aut ante profeſſionem: aliquod impedimentum à Religione me excludens obticui: profeſſus, omninò Religionis conſtitutiones obſeruare contempſi, nec curaui vim inferre deſidiæ ad perfectionem enitendo : bona contra votum paupertatis in re graui ſine facultate retinui : rebus illicitis, (ad quas facultas non valet) impendi : prohibitus meis conſtitutionibus ſtipendium pro miniſterio admiſi, ſcandalo præcipuè ſubſecuto: è monaſterio, aut ſocio aliquid in materia graui ſurripui : aliquid tanquam proprium Prælati diſpoſitioni liberæ non ſubiiciens poſſedi : pretio exhibito ad Prælaturam ſuffragia comparaui : eligendum curaui indignum : ſextum præceptum tranſgreſſus ſum adiiciens voti caſtitatis circunſtantiam aut ſolemniter, aut ſimpliciter emiſſi : obedientiæ præceptum perfregi : ex formali conceptu non obedij, etiamſi præceptum non adhiberetur : ex officio ſuggeſtum concionaturus aſcendi ſine ordinarij licentia : ſiue ſine Prælati expoſitione : contra expreſſam Prælati prohibitionem, ſiue ſine ordinarij facultate confeſſiones audiui : ex propria Religione ad alteram, non obſtantibus cenſuris, tranſire attentaui : occaſionem, ſeu cauſam conſultò exhibui, vti à *§. 1. Regularium praxis.*

Religione deturbarer, tanquam à correctione alienus: ſine cauſa in Societate IESV dimiſſorias literas obtinere curaui: aliquem caſum eorum, qui à iure aſſignantur Religioſis obſeruandi, perfregi: (hoſce caſus *Azor. tom.1. lib.12. cap.13. quæſ.5.* recenſet:) Profeſſus Choro addictus Canonicum Officium non perſolui *toties.*

§. 2. *Monialium.* 22. *Quando autem grauiter Moniales delinquunt?* Cubile, aut ſupellectilia, aut quoduis aliud, quod Prælatus tollere non poſſet, habui: à Monaſterio accipiens neceſſaria, graue aliquid ſine licentia accepi: aut obtenta ad neceſſaria ſubſidia facultate, illicitis pecuniam impendi: à ſocia rem grauis momenti eripui: Abbatiſſa cùm eſſem, Monaſterij reditus malè diſtribui, mihi vſurpaui: ſcandalosè amaſium habui: inij vltrò citróque periculoſam amicitiam: alterius monialis iniquæ locutioni cum Religioſo aut ſeculari ſubſidium addixi: libidinem ſociæ operui, ei auxilium, aut conſilium offerens: inordinatum cum ſocia moniali, aut ſeculari foui amorem: Prælatæ procaciter reſpondi, *Nolo,* cum iuſtum eſſet quod imperaret: Prælato inquirente de aliquo delicto, operui illud, cum tenerer exponere: extra Chorum officium Canonicum poſt profeſſionem non recitaui, vbi ex conſuetudine obligata eſſem: tempore electionis diſcordiæ iniuſtæ auxilium exhibui: immeritam elegi: diſcordias inter ſorores ſeminaui: prophanis veſtibus vſa ſum, & prohibitum, aut indecentem habitum introduxi: clauſulæ tranſilij terminos: Oſtiaria alicui illicito cooperata ſum: ſine neceſſitate aliquem ad clauſtra amiſi: me facilem agnoſcens circa ſociarum cuſtodiam, oſtij curam admiſi, cùm mihi adiunctum fuit miniſterium ad placitum *toties.*

§. 3. *Religioſorum Militarium.* 23. *Quidnam de Religioſorum Militarium grauibus tranſgreſſionibus?* Mediis prohibitis, falſis inſtrumentis ſubornatione teſtium Equeſtrem Ordinem inij: Profeſſionem emi ſine intentione præſtandi promiſſa: votum violaui, aut vouiſſe me dolens, vitam omnino ſecularem ſtatui: probationibus aliquibus incumbens, terminum ſine neceſſitate protuli, plus expenſarum accipiens, quàm par erat: ſine diſpenſatione Papæ ſacris ſum initiatus, Presbyteratu quidem ex ſacro Ordine cum Militia non congruente: ſine vrgente cauſa Crucem Equeſtris Ordinis ſignum manifeſtè non protuli: præceptum graue Prælati ad mortale obligans violaui: Ad tribunal iudiciale Equitem aliquem D. Iacobi, aut Alcantaræ, aut Calatrauæ indebitè vocaui, aut à proprio iudice pro-

pria

priam cauſam alieno tribunali addixi, cum iuſtè aliquid mihi præcipiebatur, aut iuſta animaduerſione afficiebat: Priuilegiis grauibus Ordinis renunciaui: Eques vel Sacerdos, ſeu Commendatarius admonitus defenſioni Ordinis contra Obedientiæ præceptum operam non impendi: votum coniugalis caſtitatis violaui: Religioſus quidem, ſed non coniugatus quodlibet graue contra votum perpetraui: vxorem abſque licentia, ac ſine epikeia duxi, ſcandalo, aut inconuenienti graui oborto: vouens paupertatem, obſeruandi voti non habui intentionem: annis ſingulis bonorum patrimonialium, quæ poſſidet, inuentarium Magiſtro Ordinis non præſentaui, aut præſentari curaui: Prouinciæ Priori mei Commendari decimas non perſolui: Frater contra præceptum Obedientiæ proceſſioni Corporis CHRISTI non interfui: (modò non ſit vſu abrogatum:) Duellum Eques admiſi: violentas manus cuilibet aut Equiti, aut Clerico S. Iacobi, Alcantaræ, Calatrauæ, aut Monteſæ impoſui: Commendatarius, ſeu Commendati adminiſtrator cùm ſim, ex Ordinis intentione ter in anno eleemoſynam non feci: Priuilegiorum receptor, aut Commendatarius inſtrumenta publica non recepi, & cuſtodiui contra Obedientiæ præceptum *toties.*

CAPVT VI.

De Peccatis Mortalibus ſecularis Communitatis, ſcilicet Collegij, Vniuerſitatis, &c.

24. QVænam *grauia crimina Togatorum, ſeu Collegij alumnorum ſecularis?* Cognoſcens me ſtatuti Collegij requiſitas qualitates non habere, ſcienter togam conſequi curaui, Collegium inij: vt admitterer titulo paupertatis, bonis renũciaui, quæ poſſidebam cum recuperationis pacto: ſubornationibus vſus ſum iniuſtè ad cathedræ conſecutionem, non quidem ad iniuſtam vim, ſeu vexationem propulſandam: graue intuli bonis, quæ adminiſtro, damnum: in oppoſitionibus falſa, aut leuia quidem, queis Cathedram oppoſitores amiſerunt, eis imputaui: vt ad me allicerem auditores, alterius Magiſtri aut oppoſitoris defectus falsò euulgaui, aut veros celandos aperui: ex oppoſitoribus Collegij minus dignum, & idoneum admiſi, vt Nationis conſulerem af- §. 1. *Togatorum praxis.*

fectui, eo reiecto, cui ex iuſtitia toga debebatur: cum ſcandalo foui Nationum diſcordias: aſſeclas prouocaui, vt contrariis, eorúmque patronis iniuſtitiam inferrent: aliquid contra iuramentum præſtitum geſſi, aut contra ſtatuti periurij pœnam: elegi ad togam indignum planè: in animi præparatione adfui, vt vouerem contra aduerſæ ditionis votum iuſtum, vel iniuſtum: curaui fieri ſtatuta bono communi aduerſantia ob commoditatem propriam: Capellæ ſecreta contra iuramentum aperui *toties*.

§. 2. *Magiſtrorum.* 25. *Quid ſi Magiſterio fruantur?* Docturus alios nimis me deſidem exhibui circa literarum ſtudium, vnde graue diſcipulis damnum obortum: in diſcipulorum conſpectu ſcandaloſè degi, prauis quidem actionibus meis in diſcipulorum effrænationem influentibus *toties*.

§. 3. *Scolaſticorum.* *Quandónam Scholaſticus grauiter delinquit?* Cùm iuramento diſcurſus alterius aut falsò, aut non cum bona fide confirmaui: poſtquam fui matriculæ addictus, iuramento exhibito Rectori non obtemperaui, cum ſub pœna præſtiti imperaret: omnino ab ſtudio receſſi paternorum bonorum diſſipator: ſuffragium vendidi iuſtum: iniuſtè ſuffragium adhibui non merito, aut merito quidem, ſed plus merito reiecto oppoſitore *toties*.

Capvt VII.

De Peccatis grauibus Regiminis Vrbium.

§. 1. *Magiſtratuum praxis.* 26. *Qvænam ſunt grauia Prætoris, aut Magiſtratus crimina?* Publica officia ſine auctoritate vendidi: magna munera à miniſtris Reipublicæ accepi: indignis officia publica in damnum commune contuli: deſes nimium fui circa miniſtrorum correctionem, ne iniuſtitia pauperibus inferretur: non præcaui aut aſſiſtentia, aut commiſſione, ne officinis publicis ſcandala, rixæ, homicidia exorirentur: pretia ciborum non moderaui, aut corruptos cibos non reprobaui graue quidem damnum illaturos: carcerem non inuiſi, vt grauis vexatio vinctis non adderetur ob lucrum Præpoſiti, peccatáque propulſarentur, ablegatis mulierculis, &c. Omiſi etiam inuiſere publica hoſpitia, vbi mulieres profligatæ aſſolent habitationem grauiſſimo incommodo collocare: ex Vrbe non deturbaui vagos inferentes Reipublicæ nocumentum: pec-

ca-

cata publica non puniui, ludos prohibitos non propulſaui: non conſului vtilitati pauperum, dum curarem milites iuſtè diſtribui ita inter ciues, vt pauperes leuamine donarentur: die feſto actum iudiciarium feci, pietate, aut neceſſitate minimè cogente: pœnam ciuilem, aut criminalem, quam debebam imponere, prætermiſi: contra iuramentum aliquid graue præſtiti, aut omiſi: in ſenatu non repreſſi eos, qui propriæ paſſioni, non iuſtitiæ ſuffragabantur; nec prohibui ſenatores propriis Vrbium vtentes, vexantes pauperes, à publicis horreis frumentum auferentes, aut ſoluentes debitoribus: haud curaui horrei publici triticum pauperibus diſtribui: aut eos, graui oborto incommodo, non breui temporis interſtitio iudicatos emiſi; non repreſſi, aut puniui famulos, ſeu miniſtros, qui vel ingreſſum ad tribunal vendunt litiganti: Aduocatum egi ipſa in cauſa, cuius fui iudex: reum interrogaui quod non poteram, nec reus debebat reſpondere: graui dubio oppreſſus doctos non adij: aſſeſſorem adhibui ſine graui cauſa litigantium expenſis: prætextu matrimonij exquirendi, fœminam ad domum propriam, ad vſum prauum adduxi, ſeu ad illius domum diuerti: in ſententia ferenda aliquam ambiguam clauſulam conſultò adieci, vnde graue incommodum alicui prouenit *toties*.

27. *Quoſnam Senatores reos grauis criminis æſtimas?* Graues ciuitatis leges nec calleo, nec cuſtodio: ad Curiam Regiam ad negotia mihi & Reipublicæ communia contra *l. 22. tit. 3. lib. 7. recop.* Reipublicæ expenſis me contuli: curam defenſioni communi non impendi, vim potentium non frangens, cum poſſem; vnde grauia Vrbi incommoda obuenere, ſuffragium dedi iuſtitiæ grauiter nocenti: Officia publica graui nocumento oborto, indignis exhiberi curaui: cum tenerer, publica crimina abolere neglexi: conſultò à Senatu abfui, cum Reipublicæ cauſa gereretur, ob huiuſmodi quidem abſentiam graui malo exorto: communibus in diſtributionibus ſumptuum, aut gabellarum æquitatem non ſeruaui, grauiter hos aggrauans, vt illos poſſem ſubleuare: Reipublicæ bona in graui quantitate vſurpaui, retinui: cum ex officio deberem, non curaui de ponderum, de menſurarum æquitate: pretium accepi pro publicorum munerum aſſignatione, cum gratis deberem idoneos Reipublicæ miniſtros addicere: in ſuffragiis proferendis iniuſtam in re graui cauſam defendi, quia aduerſarius Senator contrarium aſſerebat: Magiſtratum impediui, ne flagitioſos ſupplicio afficeret, graui inde damno excitato: effeci, aut permiſi meos

§. 2. *Senatoris.*

famulos potiores fori cibos emere, vt carius vendant, quàm emptores à primo vendente acciperent: Senatus arcanum re in graui violari non fugi, vnde rurſum Senatores non audent liberè ſuam mentem depromere: accepta ad emendum triticum pecunia, non emi: aut ex horreo publico triticum abſtuli, nec reſtitui, cum pauperibus neceſſarium eſſet: eleemoſynas publicas pauperibus veris non erogaui, ſed famulis, aut conſanguineis haud pauperie laborantibus: crimine venatorum, aut aliorum officialium grauia quidem diſſimulaui, vt gratos mihi tributarios haberem: cum conſanguinei, aut amici cauſa iniuſta in Senatu geritur, conſultò à congregatione abſtinui, ne contradicere coger: munia oneroſa iis iniungi curaui: quos odio proſequebar: emi publici muneris occaſione pretio minori, quàm æquum erat, & maiori vendidi: greges prohibitis paſcuis introduxi, graui damno oborto: aliis propria onera, aut propinquorum graui iniuria impoſui *toties*.

§. 5. *Scribæ Senatus.* 28. *Quando delinquit mortaliter Scriba Senatus?* Iuramentum de munere rectè gerendo, arcanóque cuſtodiendo violaui: plus pretij graui ſoluentium incommodo acquiſiui, quàm ex taxa debebatur: ignoraui conſtitutiones capitulares, regalia inſtrumenta bonæ negotiorum expeditioni neceſſaria: mea incuria, ſeu iniquitate regij reditus, aut Reipublicæ grauiter imminuuntur, cùm traduntur emptoribus: ſuppreſſi petitiones inimici, graui damno ſecuto, vt perlegat amici codicillum: tributarium aliquem aboleui à matricula, regij iniuria patrimonij: non curaui, vt tranſgreſſores Conſtitutionum punirentur, quia amici, aut propinqui; conſtitutiones quidem operiendo, quas manifeſtaui, vt inimici ſupplicio afficerentur *toties*.

Capvt VIII.

De Peccatis Mortalibus quorundam Miniſteriorum Reipublicæ.

§. 1. *Tutoris praxis.* 29. Tvtorum grauia expende peccata. In re graui iuramentum factum violaui: inuentarium non illico bonorum pupilli conſtruxi, graui damno accedente: dedi pupillo plus nummorum, quàm ad recreationem iuſtam opus erat, ſine iudicis auctoritate graui patrimonij iniuria: non curaui pupillum bonis moribus educari: decimam accipiens, debito

debito tempore fructus non vendidi, graui incommodo exorto: aut vt proprio commodo conſulerem,in tempus importunum fructus reſeruaui: (quo tempore debeant venditioni exponis,docet Molina tom.1.diſp.224.) Reditus patrimonij lucrationi non tradidi, vnde augeri deberent: aut debita liquida non comparaui: bona alumni mihi propria emi auctoritate, aut ad lucrum accepi rectitudine non ſeruata, iuxta communem æſtimationem: bonorum pupilli rationem cum ſolutione non exhibui graui eius iniuria:exegi ab alumno, dum ſub mea poteſtate, vt mihi donaret graue aliquod bonum:lites iniuſtas excitaui, ob indebitam bonorum acquiſitionem *toties*.

30. *Quid de grauibus Teſtamentarij culpis?* Poſt annum diſtuli teſtamenti executionem: curaui prius legata gratioſa impleri, deficiente fortaſſe pecunia ad debita ſoluenda: legata gratioſa non ſolui, cum poſſem, cogens accepturos iniuſtè inſumere, ob acquiſitionem mea notabili negligentia vendita non fuere bona defuncti: diſtuli planè emptionem vt poſtea mihi minori pretio valerem acquirere: mea iniuria fructus perire: viduam & pupillos,cum deberem,ali non curaui: pro Miſſis offerendis aliquid aſſignatæ eleemoſynæ abſtuli, ſeu Sacerdotis iniuria, ſeu defuncti, cum adſit periculum ne non integrè ſatisfiat obligationi: cùm deberem Paſchatis v.gr. inſtantia eleemoſynam erogare, nimium diſtuli proprium curans emolumentum, aut pauperibus graue incommodum afferens *toties*. §.2. *Teſtamētarij.*

31. *Præpoſiti ærarij quandonam lethaliter delinquant?* Vt ſoluerem quod debebam, & moneta, qua eram obligatus, pretium exegi pro debito præſtando nihil accipere debens, niſi mihi gratuitò, & ſine vlla exactione, aut obligationis reſpectu traderetur: anticipata ſolutione, ab hoc recipi munus,dum alteri, cui debetur ideo ſuo tempore non ſolui: ſolutionem vili effeci moneta, quam argentea debebam, haud præmij addito exceſſu: vſuram committens aliquid percepi, vt præſtarem inducias debitori, cum adeo ſpecialiter alteri creditori non poſſem debito tempore ſatisfacere:cùm nummi non ſufficerent ſingulis creditoribus: haud ſolui vnicuique pro rata;ſed vni, aut alteri ſolummodo in integrum aliorum iniuria,aut proprio commodo, accipiens ſcilicet pretio pro beneficio: inſtrumenta ſeu litteras decretæ pecuniæ reieci iniuſtè, aut admittere tardaui,graui incommodo creditoris *toties*. §.3. *Præpoſiti ærarij.* §.4. *Adminiſtratoris Regalis patrimonij.*

32. *De Regalis patrimonij Adminiſtratore quid adiicis?*

Miniſtros idoneos, ac fideles non aſſignaui, graui quidem incommodo aut regalium prouentuum, aut agricolarum, vel eorum, à quibus exiguntur: ob aſſignationem horumce miniſtrorum mercedem accepi, ipſis pauperes expilaturis, vt pretium datum pro munere recipere valeant: ab Eccleſiaſticis exegi, haud ſeruata eorum immunitate.

§. 5. *Præpoſiti Portus ſicci.*

33. *De Portus ſicci Præpoſitis adiiciam.* Mercium pretium celaui, vt cariores haberentur, accipiens quidem ab aſportante pretium latrocinij: vilipendi merces iniuſtè, vt minori pretio haberentur; aut cariores oſtendi contra iuſtam æſtimationem: in alia Regna prohibita aſportari permiſi, aut ad Regnum hoc tranſmitti, quod legibus grauibus inhibetur *toties.*

CAPVT IX.

De Peccatis mortalibus circa Medicinam.

§. 1. *Medici praxis.*

34. *QVando Medicus mortaliter peccat?* Sine ſufficientia graues tentaui curare ægritudines: non præcedente ſtudio, examine non adhibito, in graue diſcrimen ægrotantem induxi: oblata grauis inſolitæ ægritudinis occaſione, haud ſpeciali ſtudio operam impendi: priuſquam mihi viderer ægritudinem dignouiſſe, temerè remedia periculoſa adhibui: agnito ægroti periculo, aut non adhibui neceſſariam curationem, aut non adfui ægrotanti opportunè, aut non permiſi alium Medicum adhiberi, ſeu auaritia, ſeu iactantia, ſeu inimicitia: alios Medicos vituperio affeci, vti eorum famam obnubilarem: agnoſcens ęgroti periculum opportuno tempore non admonui, vt ſpirituali ille curationi operam impenderet: curationem prolongari procuraui, vti quæſtus accreſceret: medicamina ignota temerè adhibui, vitæ diſcrimine manifeſto: ægroto ſuaſi, malum aliquod intrinſecè exercere, ad ægritudinem propulſandam: aliquod medicamen dictaui, ad non generandum, & ad fœtum ſeu interficiendum, ſeu loco mouendum ante & poſt animationem: vt pharmacopolam mihi conciliarem, curaui nimium pharmacorum inſumi; pharmaca inutilia non reieci, aut pharmacopolium inuiſens publica auctoritate, iniuſtè peregi miniſterium: plures ægrotos curandos ſuſcepi, quàm poteram, cùm adeſſet alius Medicus, qui ſuccurreret, graui inde oborta ægri incommoditate: facilè ſine neceſſitate edendi

carnes,

carnes, aut non ieiunandi veniam dedi, mea culpabili incuria deceſſit ægrotus: ægrotantem pauperem præcipuè in periculo conſtitutum contempſi: ex odio aut vindicta ægroto debita medicamina non adhibui: immaturè ab ægroto vno diſceſſi, vt alterum curandum ſuſciperem, priori conſtituto in eo periculo, vt aut diem ſuum obiret, aut diu infirmitas proferretur: ob curationem exegi mercedem immoderatam ſpeciatim à paupere: defendendæ, ac confirmandæ opinionis cauſa, audiens opportunius alterius Medici conſilium, à propria ſententia non cecidi, oborta inde magna ægroti incommoditate: è contra facile me aliorum opinioni accommodaui, quam minimè ſecuram in praxi cognoſcebam: falsò iuraui vulnus aliquod non eſſe lethale, vnde læſo graue redundauit incommodum: iurata ſtatuta Medicorum violaui, aut obſeruanda non agnoui: curaturus fœminas ipſe animo ęgrotaui: corruptas mulierculas proſtitui permiſi, graui iuuentutis læſione *toties.*

35. *Grauia pharmacopolæ delicta recenſe.* Inſcius & non examinatus munus exercui: ſine arte medicamina condiui: melle in potionibus pro ſaccharo vſus ſum: vnum medicamentum pro alio contra Medici præſcriptum, aut ex opinione, aut ex penuria cum damni grauis periculo adhibui: medicamina ad non generandum, aut ad vtero mouendum dedi: ignoto venena cum periculo grauis damni inferendi porrexi: pharmaca damnificata, aut inutilia vendidi: pondere aut menſura ementi graue intuli nocumentum: Medicum allexi, vt medicamina pretio immoderato taxaret vltra iuſtum valorem: aquam naturalem pro medico herbarum aut florum ſucco ægrotantis incommodo, pretij iniquitate reddidi: aliter infirmos ſeduxi graui iniuria redundante: pecuniam alteri commodaui ex pacto ad meum pharmacopolium accedendi: grauiter feſtos dies ſine neceſſitate violaui *toties.* §. 2. *Pharmacopolæ.*

36. *Chirurgi grauia crimina aperias.* Sine ſcientia, aut practica, aut examine vulneribus curandis dedi operam, graui erroris periculo: Medicum ego, quando neceſſariò erat ille conſulendus, præcipuè ſi vulneris grauitas exigeret, meo piaculo, ſeu lucri prætextu curationem prolongari effeci: me immodeſtum grauiter circa fœminarum curationem exhibui *toties.* §. 3. *Chirurgi*

37. *Quid de Tonſoribus?* Fœminæ venam abortus cauſa ſcidi: ſanguinem emitti feci, ſine Medici, aut Chirurgi conſenſu, non exigente angina, aut dolore lateris effrænato, §. 4. *Tonſoris.*

aut alio caſu repentino præſentaneam ſanguinis emiſſionem requirente: me immodeſtum oſtendi, dum fœminis remedia adhiberem, vnde grauiter læſi caſtitatem: Chirurgi munus auſus ſum exercere nec examinatus, imò ignorans, haud magna neceſſitate: pupillum arti ediſcendæ deputatum pretio exhibito, non edocui, potiùs aliis miniſteriis tanquam merè famulos addixi contra artificum vſum: aliam, quam imperatus ſum, venam ſcidi, dum grauiter obeſſe curationi ſcirem, aut timerem: publicè diebus feſtis aperto oſtio, & non occultè, ex neceſſitate aut vſu, barbam raſi, aut aliud ſeruile præſtiti, ſeu geri imperaui *toties.*

Capvt X.

De Peccatis Militiæ.

§. 1. *Ducis praxis.* 38. D*Vcis crimina grauia recenſe.* Militum mortuorum, aut fugitiuorum ſtipendium mihi applicui: pro mercede effeci, vt milites vno in populo non diuerſarentur, onere illo alteri iniuſtè impoſito: duplicatum, triplicatúmque hoſpitium vni militi adſcripſi; vt ille vna domo receptus reliqua hoſpitia pretio redimeret, quod ab ipſis recederet: iniuſtè ciuitatem, ſeu populum quemlibet militibus dedi ſpoliandum: furta, aliáſve militum iniuſtas actiones diſſimulaui: pluſquam duos famulos habui; qui regali mercede degerent: Chirurgi, cùm non adeſſet, aut Capellani abſentis ſtipendia accepi *toties.*

§. 2. *Militia.* 39. *Quid de militum delictis?* Dans nomen ſigno, vt mercedem quotidie acciperem, accedente pugnandi occaſione fugi: hoſpitantibus iniuram intuli, eos expilando, coniugem aut filias ad turpia alliciendo, aut exigendo: à blaſphemia graui, & periurio non abſtinui: à ludis prohibitis non receſſi: permiſſos peruersè exercui, graui ſociorum iniuria: duplicem hoſpitio domum accepi, vt iniquo quæſtui darem operam: bello iniuſto operam nauaui: mecum veritus non ſum aſportare meretrices *toties.*

CAPVT XI.

De Peccatis Mortalibus Agricolæ.

40. QVonammodo grauiter delinquit Agricola? Dies feſtos non cuſtodiui, haud vrgente neceſſitate: cùm adeſſet grauis neceſſitas mala fide ex ignorantia laboraui: non ieiunaui quando Eccleſia imperauit, falsò mihi perſuadens, ad ieiunium teneri, etiam ſi eodem die operi incumberem: confirmationis Sacramentum contempſi: non ſolui Decimas: Parocho graui in re non obtemperaui: ligna, aut manipulos meſſis, in graui materia ſurripui: ſine auctoritate animantia gregis alieni necaui, grauiter percutiendo, oborto proximi incommodo: fundi alieni maceriem communi, vnde fructus graue acciperent nocumentum: fundum proprium propagaui communium bonorum iniuria, aut alienum conductum deſtruendo: pecora meſſibus alienis addixi, ex grauis incommodi cognitione: ob temporum incommoda, aut in blaſphemiam, aut in ſtulta verba in elementa Dei opera prorupi: maledictis affeci pecora, reputans falsò ſemper me lethaliter delinquere: falſum teſtimonium contra proximum in materia graui protuli, ſiue ſimplici verbo, ſiue addito periurio: alios ex inuidiæ, aut vindictæ affectu iniuſtè accuſaui, vnde præter irrogatam iniuriam, neceſſum fuit accuſato ſumptus impendere: ſuperſtitionibus operam dedi: non impleui labore meo mercedis quantitatem, graui proximi damno: iuſtas gabellas, ac tributa non ſolui *toties*. §. 1. *Agricolæ praxis.*

41. *Quid ſi Agricola lacui præſit, vbi vuæ exprimuntur?* Sine vtilitate aquam muſto admiſcui: muſtum deterius, ſeu aqua admiſtum, quod ex reliquis vuarum agricolæ famulis aſſolet elici, muſto bono addixi, vt vtrumque vti bonum æquali pretio venderem graui equidem damno emptori oborto: cùm emptorem vino bono potaſſem, vt eligeret, poſtea deteriori admiſceri curaui, & quæſtum iniuſtum comparandum: muſtum acidum, aut debile condimento lædenti præparaui in ementis iniuriam, cui poſt breue temporis interſtitium merces periit, *toties*. §. 2. *Lacus vuarum præpoſiti.*

42. *De agrorum cuſtodibus quid adijciendum?* Muneris mei obligationem communi incommodo neſciui: iuramentum de munere fideliter exequendo violaui: vi pecuniam agricolarum, venatorum, aliorúmve ſine iudicis auctoritate exegi: accepi §. 3. *Cuſtodes agrorū.*

accepi munera, ne munus rectè exercerem, graui exorta læſione: læſores agrorum non accuſaui: accuſato reo, pro mercede exhibita, ab accuſatione receſſi: iniuſtè ex odij effectu proximum innocentem accuſare veritus non ſum: communes montes ob quæſtus ſpem communi diſſimulaui *toties*.

Capvt XII.

De Peccatis mortalibus Mercatorum.

§. I. Mercatoris praxis.

43. *VNdenam Mercatores peccato lethali illigantur?* Venenum, aut prohibita quæque ex ſuſpicione praui vſus vendidi: in animi præparatione vixi, vt quodcumque pretium iniuſtum potuerim exquirere ab emptore, non prætermitterem: anticipata ſolutione emi, quod tradendum erat poſtea vltra infimum pretium: vltra ſupremum vendidi, quod poſt tempus ſoluendum eſſet: hoſtibus Chriſticolarum bellica vendendi inſtrumenta, munitiones, &c. Mercium grauem occultum defectum non aperui: pondus, & menſuram grauiter imminui, in præparatione animi fui leuiter ſæpe defraudare, vnde grauis Reipublicæ iniuria reſultat: in emptorum iniuriam Monopolium iniuſtum conſtitui, non vendendas merces, niſi exhibito pretio: merces cunctas mihi comparaui, immoderato quæſtu pro libito vendendas: minori pretio ab eo, qui merces non agnouit, emi, & cariori vendidi ignoranti: verſuram feci, vendendo pretio maiori ſoluendo in futurum, quod mox redemi exhibito pretio minori: aliquid vendidi valoris deterioris pro alio, aut qualitatis, aut durationis & vtilitatis: merces veteres, exhalatas, & inutiles bonis admiſcui, vt eodem pretio venderem vtraſque: inita ſocietate, ſocios grauiter læſi, infideliter gerendo miniſterium: ſocietatis fictitiæ inij contractus palliata vſura: iniuſtè aſſecurationes capitalis & lucri factæ ſunt mea iniquitate: iuſta tributa defraudaui: tempore debito non ſolui graui damno creditoris, qui proteſtationem incommodi geſſit: mercibus ſolui, quod pecunia ſoluere debebam, contra creditoris voluntatem: læſo iure, aut conſuetudine diebus feſtis emi, & vendidi publicè: Eccleſiam irreuerentia graui domum feci mercaturæ: iuraui falsò, me tanto pretio merces emiſſe, quam credulus mercator eodem, aut maiori grauiter quidem læſus acquirit: in concurſu mercatorum

rum ad aliquas merces comparandas licitatus ſum fictè, vt alter affectus ad merces cariori pretio emeret: dubitans de iuſtitia contractus auſus ſum perficere: prauis contractibus operam adhibui: furtiuum comparaui, aut dubius quidem non prius de venditionis iuſtitia periculum feci: vendens ex commiſſione cariùs vendidi, quàm imperarer, exceſſu pretij mihi aſſeruato: quia iniuſto quæſtui indulgere curaui, merces non ſunt venditæ commiſſæ, quæ poſtea aut periere, aut deteriores ſunt effectæ *toties.*

44. *Crimina lethalia exprime eorum, qui ad mercium conſumptionem emptores quærunt, & alienas merces offerunt.* Contractum vſurarium fieri curaui, éique opem tuli: mercem mihi emi, vnde non requiſiui alium emptorem, qui pretio maiori acciperet: affirmaui non adeſſe emptorem, qui è tanto pretio excederet, mihi graui exceſſu reſeruato: iniuſtas verſuras, quod Hiſpanicè expoſuero *Mohatras*, promoui: cambiorum ſiccorum contractus excitaui *toties.* §. 2. *Procuratoris mercium.*

Capvt XIII.

De Peccatis grauibus Artificum.

45. Qvandonam *delinquat Argentarius?* Æs vile pro auro, aut argento vendidi: auro aut argento plus vilis æris admiſcui, quàm ars exigit: emptoribus non declaraui admixtum, aut pretium non imminui: ex furto mala fide aliquid emi: monetam conflaui; conflatam imminui effeci, ære ſublato: communem lapillum pro pretioſo vendidi, aut pretioſum emi pro vili: gemmas ſuper aurum non collocaui, ſed ſuper æs vile, dum eidem ponderi vtrumque erat addicendum: deauraui, aut argentaui contra legis præſcriptum vilioris æris monetam: aurum non debito valore elaborari effeci *toties.* §. 1. *Argẽtarij praxis.*

46. *Bibliopolæ indica graues tranſgreſſiones.* Libros alterius Regionis vbi fides non viget, cum periculo ſuſpectæ doctrinæ áſportaui, vendidi, aut venales expoſui: allatis è Regno extraneo libris, operis auctorem, qui in Hiſpania edidit, impediui, quo minus volumina vendere valeret, aut imminui pretium effeci: libros prohibitos vendi curaui; aut laſciuos tractatus, qui graue nocumentum afferre aſſolent; aut ſine auctore librum vendendum aſſumpſi: defectuoſum librum §. 2. *Bibliopola.*

librum pro integro tradidi graui incommodo legentis : expurgatorium librorum catalogorum nec habui,nec emendari libros iuxta illius præſcriptum procuraui *toties.*

§. 2. *Typographi.* 47. *Quid de Typographo?* Sine auctoritate indulgentias, aut deuotiones excuſi : librum ementita vrbe edidi, vnde auctori graue nocumentum exurgit, qui multiplicatis voluminibus ſua non poteſt vendere : mihi contra auctoris voluntatem aliqua volumina retinui, licet papyrum adhibuiſſem: vile atramentum mox periturum adhibui *toties.*

§. 3. *Pictoris.* 48. *De pictoribus quidnam?* Amaſiæ formam amanti tradidi : viles colores poſt paruum interſtitium morituros appoſui, prauo lino,inutili præparatione : nudas imagines occaſionem ſcandali grauis expreſſi : dies feſtos non ediſcendi gratia,ſed lucrandi ſeruiliter violaui *toties.*

§.4. *Ludi chartarũ Miniſtri* 49. *Quandónam grauiter delinquat, qui Ludo chartarum menſam exponit?* Conſultò admiſi eos, qui dominium non habebant, vel mortaliter ludendo peccabant, quia amittebant,quod familiæ ſumptui erat neceſſarium : vnde cogor legibus prohibentibus domos luſorias, comprehendi : permiſi veſtes ſeu ludentis, ſeu vxoris adduci, vt numinorum loco deſeruirent : immoderatè nimis pro luſoriis chartis, aut lucernis exegi : mulierculas in prauum vſum adduci permiſi *toties.*

§.5. *Hiſtrionis.* 50. *Quid de Hiſtrionibus?* Mecum amaſiam aut publico ſcandalo,aut coniugis ſpecie duxi : permiſi vxorem dona accipere cum inordinati affectus, & effectus periculo; aut cum adoleſcentibus aut viris procaciter admiſcere ſermones:fœmina veſtem virilem immodeſtè cum ſcandali grauis occaſione prætuli : verſus recitaui,qui ex ſeſe ad intemperantiam excitant : cùm recitabam amorum affectus ex corde loquebar:Hoſpites debita mercede grauiter defraudaui iter agens, aut in vrbibus permanens:ſine voluntate parentum huic muneri infami quidem incubui, dum in re tam graui obedire tenerer *toties.*

§.6. *Obſtetricis.* 51. *Obſtetricum peccata lethalia recenſeas.* Sine ſufficientia operam impendi : Baptiſmi formam ignoraui : obortam difficultatem, quæ requirebat medicum, prætermiſi : ſecretum violaui, vnde grauis infamia exorta : puellis integritatis ſimulationem promittendo, mea ſecuritate facilius illæ ſe violari permiſerunt : falsò iuraui de fœminæ integritate iuridicè interrogata, grauibus inde obortis incommodis, quorum rea exiſto : infantem vnum pro altero appoſui : pretium,quod ad infantis nutritionem accepi, defraudaui : diſ-

ſimulaui

ſimulaui mortuum infantem, quem clam nutriendum acceperam, ſuperſtitem eſſe, vt adhuc ad nutritionem pecuniam acciperem: occaſione officij chartas amatorias fœminæ alicui tradidi: ad abortum remedia exhibui ſeu ante, ſeu poſt fœtus animationem; vel ad non concipiendum: infantem communi lapidi, aut alterius portæ cum iniuria appoſui, quando proprij parentes eum & poterant, & debebant nutrire *toties.*

§. 7. Reliquarum Artiũ Mechanicarum.

52. *Debitor cùm ſim ſapientibus & inſipientibus, ſapientem quidem confeſſarum grauia commiſſa aliarum artium moneo, vt ſcita recolat; inſipientem pœnitentem edoceo, quæ quidem committit ignorans. Quid igitur de aliis mechanicis artibus adiiciendum?* Textor delinquit grauiter, ſi fila ſerica, linea, aut lanea cum viliori commutat: ſi telam pectini contra legem apponit: aut aliquid contra artem, graui oborto incommodo, præſtat. Tonſor pannorum non æqualiter tundendo, aut bis tutudiſſe affirmando, cum non præſtiterit; aut cardis pilum extrahendo; gummúmve graui oborto damno adiiciendo. *Latomus* ſeu Cementarius à mercenariis operis mercedem auferendo, aut partem quidem, quam à domino ſibi exigit, ac ſi eſſet mercenario impendenda; aut domui exædificandæ materialia vetera corrupta adiiciendo, quorum, vt optimorum, pretium accipiunt; aut mercedis laborem non implendo; aut ruinæ domus cauſam dando; dum inutiliter reparationi incubuere. *Faber lignarius* vendendo ligna putrida pro ſanis; aut opus alienum celſiori, ſeu viliori, quàm opus eſt, pretio taxando, iniuria quidem vel domini, vel artificis; aut in domus euerſione ſpolia ſurripiendo. *Sartor* iurando ſe tali die opus perfectum daturum, quod ſcit minimè adimplendum, vel dubitat; aut plus materiæ exigendo, quàm ad opus eſt neceſſarium; aut aliquid momenti ſuperans ſine voluntate domini retinendo; aut veſtem perdendo, vt aliquid materialium ſibi vſurparet; aut dies feſtos ſine graui cauſa violando. *Chordarum, aut funium artifex* ſtuppam pro canabi adiiciendo, vnde funis illico abrumpitur. *Lucernarum faber* admiſcendo linum cerę excrementis vt ponderoſius opus pluris ſine iuſtitia æſtimetur; aut ſeuum vel cicerum farinam ceræ iniiciendo; aut reſinam, ſeu therebentinam ceræ pallidæ apponendo velocius conſumendę; aut plus lini quàm ars exigit, in ceræ, aut ſeui ſubtractionem adhibendo. *Coriorum curator* extrahendo è lacu corium prius quàm debet ex lege; aut feſta non cuſtodiendo ſine neceſſitate, exceptis quidem à ſolemni omnium Sanctorum vſque

ad

ad Reſurrectionem,ob Solis beneficium;aut lautiſcum adhibendo pro nautea. *Faber ferrarius* claues efficiendo iis, quos ſuſpicatur, ad opus iniquum abuſuros; aut rubra terra æs operiendo, ne rupturæ vaſis appareant. *Spatharius* vendendo enſes fractos, periculo quidem emptoris, dum oborta pugnandi occaſione,in partes diuiditur. *Calceator veterinarius.* Soleas ferreas etiam fractas figendo;aut feſtos dies ſine exigente beſtiæ itinere violando grauiter. *Sutor* ſoleas groſſas findendo: corium combuſtum pro forti dando; feſtos dies ſine cauſa grauiter tranſgrediendo. *Custos ostii ciuitatis* permittendo, merces prohibitas aſportari, iuramento quidem fidelitatis violato. *Caupo* hircinas carnes pro arietinis tradendo; aut vinum nouum pro vetere, ſeu aqua immixtum dando; aut conſultò famulas laſciuas habendo in hoſpitum impudicitiam; vel ludos prohibitos permittendo; vel latrones fouendo,vel ſcienter ebrietate afficiendo vinum propinando. *Cetaria* piſces ſiccos aſpergendo, vt pondus addatur; aut ſale rurſus piſces madefactos condiendo in alteram hebdomadam; aut recentia aquatilia potiora diuitibus accommodando,pauperi inutilibus ferè fragmentis reſeruatis, quæ eodem pretio accipiunt. *Galerorum artifex* vendendo galeros ambuſtos, aut veteres rurſum intinctos pro ſanis, & nouis. *Lanificus* pannum perdendo, dum nimium radit, aut citius finem operi imponit; aut non tot cardi addicit verſionibus, quot opus exigit; aut battuario pannum tradendo minus battuandum, quàm oportet;aut gummem adiiciendo pro ſapone;aut ex ſaponis portione detrahendo;vnde panno graue nocumentum obueniat. Hinc reliquos artifices grauia crimina poteris edocere.

CAPVT XIV.

De Peccatis mortalibus Tribunalis iudiciarij.

§. 1. *Iudicis praxis.* 53. *Vdicum denique, qui reliquorum delicta puniunt, grauia crimina recenſenda. Quandonam Iudex mortaliter delinquat?* Cognoſcens iuſtitiam vnius manifeſtam eſſe recuſari curaui ab illo, vt alterum damnare non cogerer: iniquè iudicaui ſeu quæſtus, ſeu amicitiæ, ſeu propinquitatis prætextu: ſine iuriſdictione cauſam vocaui ad tribunal: iniuſtè

iuſtè pœnam corpoream cum pecuniaria commutaui: temerè haud perfectis iudicij actionibus iudicare non renui: ſine cauſa cum graui incommodo litigatoris ſententiam protraxi: verba contra litigatores iniurioſa protuli: muneri incubui litium ac legum ignarus, nec doctos adiui conſulendos: quia curam ſtudio litis non adhibui, oleum & operam perdidit litigator: iniquo ductus affectu iudicaui, graui incommodo oborto: ſecretum graue quidem litigatorum violaui: conſtitutionem, ſeu legem contra iuramentum graui in materia tranſgreſſus ſum: tempus informationi neceſſarium non permiſi ante ſententiæ prolationem: relationem litis audiens, dum mente diuagarer, non curaui ſuppleri defectum, ne litigatori ob meæ defectum attentionis graue nocumentum inferretur: diſtuli rei comprehenſionem, vnde graue incommodum: comprehendendum monui, vt fugam arriperet: permiſi vinctos ære preſſos alieno ſolui ſine approbatione creditorum, vnde ſolutio debiti ſeu differtur, ſeu impeditur: reum ab Eccleſia contra eius immunitatem extraxi; aut poſtquam recluſi, ad actiones iudicij proceſſi, priùs quàm Ordinarius declararet, num Eccleſiæ frui deberet immunitate: ſine iure confeſſionem à reo, aſtu quidem iniquo, exquiſiui; vel complices aperiri curaui, quando iura repugnant: ſcribam indoctum feci confeſſioni exquirendæ incumbere, quam ipſe exquirere debueram: Pontificis Bullis non obediui: interdictum violaui: contra iuris præſcriptum admiſi appellationem: aliquem vinxi non præmiſſa ſummaria probatione; ſeu etiam informatione ſummaria præcedente, id eſt vnius teſtis depoſitione proceſſi ad vincula, vnde infamia oboritura eſſet, ſcilicet in caſu hæreſis, Sodomiæ, &c. Torturam iniuſtè imperaui: vel durius torqueri paſſus ſum reum, quàm ratio, & ius exigebant *toties.*

54. *Auditorum prætereà innue lethalia crimina.* Violaui re in graui iuramentum de munere rectè obeundo: arcanum Senatus non cuſtodiui, vnde Senatores non liberè mentem aperiunt: magna munera à litigatoribus accepi: cauſis me ingeſſi Eccleſiaſticis contra Bullam Cœnæ excomm. 14. Eccleſiaſticis iudicibus aliquid imperaui, quod rogationis more prodere debueram: non audito Relatore, poſtea cauſam non perlegi; aut lectam quidem, litem protraxi, graui litigatorum incommodo: permiſſi famulos cibos præcipuos emere, vt maiori poſtea pretio venderent, non ſine pauperum iniuria, ſiquidem vis plerumque exeritur: lites Relatoribus æquitate ſeruata non tradidi, iuxta conſtitutiones; ſed ſpeciali §. 2. *Auditoris.*

X affecta

affectu acceptaui perſonas: præſes cùm eſſem gymnaſij non imperaui lites ſeruato ordine diſcuti, ſed inuerti, graui litigantium iniuria: vinctos ſine iuſtitia, & ſatisfactione ſolui, vt pius, ac liberalis haberer: miniſtros adeò protexi, vt illi hoc munimine inſolenter ſe gererent: violenter ſum vſus alicuius famulatu, quem mercedis loco ad commiſſiones immiſi, aut ſine neceſſitate cuſtodem effeci, aut aliquod publicum miniſterium iniunxi: Bullas Apoſtolicas extra caſus expreſſos impediui: Epiſtolas commendatitias meis litigatoribus contra alios accommodaui, violans *legem 25. tit. 4. lib. 2. Recop.*

§. 3. *Prætoris criminis.* 55. *De criminis Prætoris quid?* Re in graui aut iuramentum emiſſum, aut Senatus violaui ſecretum: proceſſum ab Ordinario iudice abſtraxi, priùs quàm competentia diſcuteretur: appellationem articuli admiſi, ſeu interlinealis ſententiæ, quæ diffinitiuæ vim non habet: iudicem, qui de officio proceſſit ad me redditurum rationem aduocaui: per me teſtes non vocaui ad examen; nec vinctos inuiſi, vnde illis grauis moleſtia exorta: aliquem torturæ addixi, non præmiſſa ſententia, & eius notificatione; ſeu exemptum torqueri imperaui: vinciri iuſſi eum, qui per procuratorem poterat reſpondere, graui ob id aut infamia, aut ſcandalo oborto: relatores culpabiliter non audiui, vnde acceſſum fuit proceſſum ad meam domum cum magna litis ſuſpenſione deferri: munera accepi à litigatore contra *l. 56. tit. 5. lib. 2. Recop.* Vt familiares aut famulos meos alere poſſem, commiſſionem eis mercede iniuſta permiſi: vinctum ab Eccleſia abſtraxi ſine cauſa: proceſsíque ad probationem, priùs quàm ab Ordinario decerneretur, num Eccleſiæ frui deberet libertate *toties.*

§. 4. *Fiſcalis.* 56. *Fiſcalis quidnam?* Iuramentum in materia graui tranſgreſſus ſum: cauſas vindicta aut contentione perſecutus ſum, graui incommodo oborto: illicitis mediis vſus ſum ad cauſarum exaggerationem: ex amicitia cauſam, quam debebam, omiſi; vel quam non debebam, accepi: ſingulis hebdomadibus ſimul cum Præſide & Prætore non perlegi catalogum damnatorum ad triremes, vt eorum cauſæ concluderentur, ob id graui incommodo reis obuenire viſo: haud lites ſtudere curaui, vnde cauſæ excidit efficacia: cognoſcens literas Apoſtolicas non eſſe contra Regalem patronatum curaui retineri: munera, aut ſubornationem accepi contra *l. 56. tit. 5. lib. 2. Recop.* Aliquid contra Eccleſiaſticam petij libertatem *toties.*

§. 5. *Aduocati.* 57. *Quonammodo Aduocatus mortaliter peccet?* Litigaturos ſeduxi, affirmans iuſtitiam eſſe manifeſtam, cum aut non aderat,

aderat, aut dubia erat: defendi litem iniuſtam, ſeu minus probabilem, quando minimè poteram, & debebã de minori probabilitate conſulentem admonere: ob ſtudij defectum falsò de probabilitate cauſę iudicaui, quam improbabilem omnino poſt ſtudium reiicerem: induxi partem ad pactum, cùm nulla iuſtitia inniti cognoſcerem, & nihil ab altero poſſe exigi niſi parum aliquid, quod gratis fortaſſe daretur in vexationis redemptionem: plures cauſas, quàm diſcutere poteram, ſuſcepi, vnde lites notabiliter ſuſpenſæ fuere graui litigantium incommodo: accepta iuſta mercede aliquid vlterius exegi ſcribenti miniſtro contra iuſtitiam, ſeu litigatorem coëgi, vt informationem ex iure ille ſcriberet, quam alius minori pretio exararet: permiſi culpabiliter informationes contrariæ parti dari: mercedem iniuſtam recepi, dum exaggerarem ſtudij laborem; licèt enim contra legem non deliqui nullam certam Aduocato portionem præſcribentem, ſaltem ius naturale violaui: litigatorem meum induxi ad ſcripturæ alicuius ſubtractionem, quam debebam manifeſtare; vel ad veritatis abnegationem; vel ad prolongationis termini petitionem ſine neceſſitate, ſolummodo in litis ſuſpenſionem: pactum cum litigatore feci, mihi dandam partem eorum, quæ accepturus erat ex litis victoria contra *l.2. tit.16. lib.8. Recop.* A pauperibus mercedem exegi, cum deputatus eſſem eorum cauſis protegendis: iuraui relationes bene compactas eſſe, quas minimè viderem: leges, ſtatuta, & ordinationes ignoraui, vnde graue incommodum litigatori: pauperem ob mercedis defectum deſerui, qui à cauſa iuſta ſine patrono cecidit: multiplicaui ex quæſtus iniuſti affectu petitiones: præſentaui falſos teſtes, aut inſtrumenta: præuaricationem inij, dum vtrumque defendi litigatorem, aut publicè, aut ſecretò: arcanum mei litigatoris alteri manifeſtaui, graui exorto incommodo: ſuaſi contractum vſurarium licitum eſſe; vel inſtrumenta huiuſmodi dictaui *toties.*

58. *Quandonam delinquant grauiter Relatores?* Ob ſtudij defectum, vel incuriam malè recitaui, ſeu aliquid ſubſtantiale prætermiſi: mea occaſione litigatorum cauſæ ſuſpenſæ: relationes extra domum ſcribi effeci, vnde contrarius poſſet perlegere graui alterius incommodo: falsò affirmaui inſtrumentales facultates originales à proceſſu extractas eſſe, & in eodem tranſcriptas remanere: partialis fui, plus conatus impendendo in explicanda vnius iuſtitia, quàm alterius, ſeu dicendi modo, ſeu de vno loquendo, quando iudices confabulabantur; de altero, quando intentis animis aderant: ſen- **§. 6. Relatoris.**

tentiam meo litigatori manifeſtaui, priùs quàm euulgaretur; vnde poſſet iudicem recuſare,aut pactum contra alterum inire: munera accepi etiam comeſtibilia mercedis loco minimè donata: mercedem pro labore nimiam exegi contra *l.19.tit.17. lib.2.Recop.* Accepta iuſta mercede rurſum accepi contra *l.24.tit.17.lib.2. Recop.* Foliorum regulas imminui,futuras planè triginta tres vniuſcuiuſque paginæ *toties.*

§.7. *Secretarij.* 59. *De Secretariis quid adiiciendum?* Iuramentum factum grauiter læſi: arcanum violaui:ſententiam nondum euulgatam manifeſtaui: munera prohibita accepi: plus mercedis exegi, quam debebatur: paginam triginta trium regularum, quarum ſingulæ decem verba, ſeu partes habere debent, imminui,graui oborta iniuſtitia:inſtrumenta originaria proceſſui addixi,cum tranſcribere deberem:diligenter proceſſus,aut ſententias non cuſtodiui,ſed litigatoribus ſine iudicum præſcripto tradidi: negligens grauiter fui circa cauſarum perfectionem,vnde illarum nocumentum: proceſſus taxatos iam Relatori non commiſi, vnde ille poſſet iniuſtè plus mercedis pro pagina diminuta exigere:tranſcriptoribus non ſolui, vnde à litigatoribus illi rurſum exegere: haud frequenter officinæ adſum, teſtes ipſe quæſiturus: teſtimonia ad vnguem non tranſcripſi, graui inuerſione, aut exaggeratione, aut diminutione ſuperaddita: mercedem exegi ob proceſſorum cuſtodiam,aut propter inquiſitionem contra *l.17.tit.20.lib.2. Recop.* Mercedem exquiſiui quando ex *l.20.21.25.* & aliis *tit.20.lib.2.Recop.* non poteram: ſtatuta,& leges,quas callere tenebar, ignoraui *toties.*

§.8. *Trebellionis.* 60. *Tabellionis præterea crimina grauia expende.* Iuramentum emiſſum in re graui tranſgreſſus ſum:ſine ſufficienti peritia me cauſis immiſi, clauſulis communibus ſcripturarum minimè cognitis,& ſine literati conſilio: ſcripturas ſummatim accepi,nec poſtea feci plenam,vt à partibus firmarentur: addidi,aut detraxi aliquid magni ponderis in depoſitione teſtium; miniſtróque tranſcriptori examinationem commiſi erroris periculo:iudici coram tribunali non verè, & ſine meditato inuolucro cauſam manifeſtaui, graui veritatis læſione: culpabiliter non aſſiſtens tribunali mercedem exegi, vt proceſſum ad domum iudicis reportarem:diligenter protocolla non cuſtodiui, vnde poſtea grauia exoriantur incommoda: combuſſi, comminui, abſcondi ſcripturam aliquam vtilem alicui, graui incommodo obueniente: vexaui differens cauſarum curſus, vt pecunia iniuria redimeretur: cum Officiali Præfecti egi informationes, aut vinciendi aliquem mandata

confinxi

confinxi, ſine iudicis auctoritate: denunciatorem confinxi, vt portionem ſubriperem denunciatoris: iudici recens aduentanti, prauo zelo crimina enunciaui, vt nummos exquirerem, non vt delictis medicinam adhiberem muneris titulo iniuſtitiæ operam nauaui, aut vindictam ſumendo, aut illicita perpetrando: præſcriptam mei officij taxam grauiter læſi: permiſi officiales meos ſolutionem accipere, quando ipſe integram iam acceperam: ob Scripturas quærendas nimium mercedis exquiſiui, fingens non comparere, vti maiori pretio illa vexatio redimatur: depoſitum litis accipiens, non illico ſuo tempore ſolui, vnde coactus dominus, ſuperflui ſumptui operam dare: pauperes deſolatos non iuui, vnde periit eorum cauſa: muneris publici occaſione fructus meos maiori pretio quàm æquum erat, vendidi; aut accepi minore: extra vrbem egrediens alicuius gratia executionis, alia negotia ſimul expediui, poſteáque vniuſcuiuſque diei mercedem duplicatam, aut triplicatam accepi; quando proportione ſeruata debebam ſumptus imminuere: prohibitorum contractuum inſtrumenta confeci: teſtamentum alicuius ſcripſi, qui rationis vſu carebat: teſtes falſos accepi: vnius damno graui alterius prece aliquod teſtimonium neceſſarium non exhibui: ſolemnitates neceſſaria ad ſcripturæ valorem ex ignorantia culpabili aut, malitia præterij: neceſſitate non vrgente ſolemnem diem iudiciariis actibus grauiter violaui: ex malitia cauſarum piarum legata non manifeſtaui *toties.*

61. *Quid de Procuratore?* Litem iniuſtam procuraui: de pacto curaui; quando litigator meus à iuſtitia ceciderat: ſuſcepi plurium cauſarum procurationem, quàm vtiliter poſſem: plus mercedis, quàm iuſtum exquiſiui: iniuſtè reum veritatem ſuaſi abnegare: curaui paciſci de tanta mercede, ſi victoriam reportarem contra conſtitutionem: culpabili mea incuria cauſa deſtructa eſt: ad incuriæ correctionem, tranſacto iam termino, diem inſcriptionis immutaui: proceſſum accipiens, debito tempore non reddidi, vnde grauis iniuria alteri obuenit litigatori: exhibente pecuniam litigatore ad iura ſoluenda, retinui quod Aduocato accommodandum accepi contra *l.7.tit.24. lib.2. Recop.* Retinui pecuniam, quam mihi reus Relatori exhibendam dedit, vnde Relator rurſum mercedem à reo exegit: nomine mei litigatoris iuraui ſine ſpeciali facultatis inſtrumento; aut ſine particulari eius informatione inſcius, & cum periculo peierandi, iuramentum emiſi: lis periit, quia ipſe culpabiliter tribunali non adfui, futurum incommodum præuidendo, aut debendo timere *toties.*

§. 9. *Procuratoris.*

§.10. *Receptoris.* 62. *De Receptore quidnam?* Ex Cancellaria pluribus negotiis intentus egreſſus ſum integram pro ſingulis mercedem accipiens: pluribus implicitus negotiis, non potui ſingulis ſatisfacere, vnde, tempore elapſo, litis probatio deſtruitur, ſeu cogitur litigator nouæ probationi operam, opéſque impendere: ſcripturam multiplicaui ſine neceſſitate, vt quæſtus accreſceret; vnde ex relatore & Tabellione ſumptus litigatoris increuit: intra viginti dies probationes non tradidi ex culpabili incuria grauis damni occaſione: ſubornatione negotium aliquod acquiſiui, quod alteri receptori debebatur: effeci à litigatore alterum receptorem recuſari, vt mihi negotium contingeret: ſcripturas compulſoriis extraxi, multiplicato ſine neceſſitate litigatoris ſumptu: aliquid momenti ex munere, & non loco mercedis accepi: plus mercedis exegi, quàm eſt legis præſcripto taxatum: inuerti teſtimoniorum ſubſtantialem ſenſum; aut aliquid addidi, quod alteri grauiter poterat obeſſe: diſtinctè non interrogaui, ſed confusè, vnde teſtis non potuit veritatem manifeſtare: ſecretum euulgaui ante iuridicam publicationem, vnde graue incommodum alteri litigatori cauſatur *toties.*

§.11. *Lictoris.* 63 *Quid de Miniſtro Præfecti adiiciendum?* Iuramentum de rectè obeundo munere in graui materia violaui: accipiens mandatum ad alicuius comprehenſionem, eum admonui, vt fugeret. Contra *l.1. tit.31 lib.2.4. Recop.* Miſſus taxata mercede ad vnum negotium plura ſuſcepi integris expenſis: Miniſterii prætextu in hoſpitiis publicis rerum pretia imminui coëgi: diſſimulaui ob quæſtum lenones, meretrices, carnifices, alióſque liberè aut ſcortando, aut furando inſoleſcere: nocturna vigilia domos inuaſi, altercationibúſque ſimulatis finxi me latrones requirere, vt domeſtici pretio redimant vexationem: prætextu muneris grauem intuli iniuriam: eos qui executione erant afficiēdi, admonui, vt bona celari curarent: meretrices falsò de lenone accuſaui ob ſpem quæſtus: & eam, quæ lenoni addicta erat impunè degere permiſi: vinctum grauioribus vinculis illigari feci, vt pretio iniuſtam redimeret vexationem: cum Tabellione paciſci curaui de aliquo innocenti pro quæſtu vexando: pignus iniuſtè extraxi: auxilium adoleſcentibus mulierculatum domos ingreſſuris præſtiti: impunè furaturos cuſtodiui; mercedem iniuſtam aut mihi, aut Tabellionibus extraxi: enſes iniuſtè noctu abſtuli: coniuges noctu inueniens conclamaui eſſe concubinarios, vt nummis exhibitis dimitterentur: executionis iura

accepi,

accepi, antequam creditori fieret ſatis contra præſcriptum *l.7. tit.12. lib.4. Recop.* Citaturus aliquem, finxi non inueniſſe, & iniuſtè exegi ſolutionem *toties.*

64. *Quid de carceris Præſide?* Mercedis nimium exquiſiui, vinctos expilans: nummos accepi ex eo officio, quod gratis gerere debebam: geſſi quod ſine licentia iudicis non poteram, vt vinctos ob debitum ſoluere, dum ex venia illa ſolutio impediretur: exquiſiui à miniſtris tributum, quod illi vexationibus illatis à vinctis exigunt: vinctos permiſi fugere, falsò probans, quod valida cuſtodia detinerentur: addidi ſine neceſſitate vincula vinctis, eóſque ergaſtulo addixi, vt ſolutio pro nummis commutari valeret: permiſi aliquem ibi fœmina abuti: coëgi vinctos mihi ſine mercede famulari: apud carcerem cauponiam ſtatui, vbi cibi, aut vinum prauum pretio immoderato venderetur *toties.* §. 12. *Cuſtodis carceris.*

65. *Reus quandonam lethale peccatum committit?* Veritatem abnegaui, delicto ſemiplenè probato: complices iniuſtè euulgaui, ſeu contra bonum commune abſcondi; Inſtrumenta mendacia præſentaui; ſeu aliquid eorum graui oborto incommodo immutari feci: dilationibus ſuperfluis vſus ſum: Iudicem, Tabellionem vel Relatorem iniuſtè recuſaui, vt temporis interſtitia acquirerem præcipuè iurans me haud ex malitia procedere: teſtes cauſis mendacibus reprobaui: complices delictum abnegare ſuaſi, quod debebant aperire, vel ad huiuſmodi iniuſtitiam induxi *toties.* §. 13. *Rei.*

66. *Quid denique de Teſte?* Affirmaui, quod ignorabam, aut dubium pro certo protuli: veritatem, quam operire tenebar, aperui: me abſcondi debens reſpondere, ne rogarer: Iudici iuſtè interroganti obedire nolui: ſciens propinquum aliquem aliquid ſurripuiſſe, ob propinquitatis gratiam, ferre nequiui teſtimonium quod alius non poteſt ferre; nec curaui ſaltem proximo ablatum reſtitui: cùm tenebar teſtimonium ferre, pretium accepi, vt proferrem veritatem; nec reddidi acceptum: contra Tridentini præſcriptum matrimonio de præſenti non præmiſſis monitionibus interfui: de contractibus vſurariis reddidi teſtimonium: etiam non rogatus teſtimonium non tuli, cum innocentem morti addicendum, aut ab infamiæ, grauíſve damni periculo poſſem liberare *toties.* §. 14. *Teſtis.*

Capvt XV.

De Peccatis mortalibus coniugum.

67. *Qvænam peccata grauia poſſint committi, quando Matrimonium contrahitur?* Requiſita intentione, ſeu neceſſario conſenſu carui: debitum finem grauiter iniquè non intendi: impedimenta tam dirimentia, quàm impedientia neglexi: ſine Ordinarij diſpenſatione denunciationes prætermiſi: tempore prohibito graui ſcandalo oborto nuptiales benedictiones accepi: Sacramentum Matrimonij accepi peccato lethali preſſus; vel non confeſſus, vel ſaltem non curans contritionis actum elicere *toties.*

68. *Quænam autem crimina lethalia in vſu Matrimonij committuntur?* Contra naturam habui copulam vel vas immutans, vel extra vas profundens: ſitum mutaui cum euidenti profuſionis ſeminis periculo: acceſſi ad coniugem amaſiæ affectu: cogitaui me cum extranea tunc copulam inire aut nupta, aut ſoluta, &c. Rem habui cum fœmina graui abortus periculo: debitum abnegaui, cauſa minimè iuſta intercedente: adulteræ debitum ſolui, cum ideo à crimine non ſe expediret: adulterium diſſimulaui vxoris, aut conſenſum expreſſum exhibui: domicilium commune fugi, à thoróque ſine coniugis conſenſu receſſi. Sacro in loco, abſtracto periculo continentiæ coniugali commiſtioni operam dedi: ob contemptum diei Communionis mei coniugis copulam inij: pollutionis periculo impudicis tactibus vacaui: ſponſus de futuro oſculis & amplexibus indulſi cum periculo pollutionis, aut deſiderio, ad copulam tam illicitam procedendi *toties.*

TRACTATVS TERTIVS.

LIBRI THEOLOGIÆ MORALIS,

Iuſtitia.

Vbi de Iuſtitia & iure materiæ, ſcilicet de dominio, de reſtitutione, de contracti-bus in communi, de contractibus gratuitis, de lucro ex mutuo, quod eſt vſura, de emptione & venditione, de cenſibus, & cambiis, de contractibus oneroſis, de contractibus vbi fortuna, & aliis euoluuntur.

PROFECTO *vt iuſtitiæ & iuris tractationem perficiam, placita meorum Doctorum exprimam præcipuè quidem* Suarij, Molinæ, Leſſij, Rebelli, Valentiæ, Meratij, Filliucij, Reginaldi, Gordonij, Salas, Laymani, Toleti, Cardinalis de Lugo, Raymundi, & aliorum. Vtinam duo de Iuſtitia volumina, mei Ferdinandi de Caſtro Palao, quæ poſt Patris obitum diu latitantia mea cura comparuere, & iam prælo tradenda ſunt, potuiſſem ad tractatus huiuſce illuſtrationem euoluere; ſed mihi ſufficiat vobis prælibaſſe.

EXAMEN PRIMVM

De Iuſtitia & iure, circa materiam de Dominio.

Capvt Primvm.

De Iure, Iuſtitia, & Iniuria.

§.1. *Ius.*

1. Q*vidnam eſt Ius?* Ius iuſtitiæ obiectum accipitur tribus modis. Primò pro iuſto & æquo. Secundò pro lege. Tertiò pro facultate ad aliquid, quo pacto quis dicitur vti iure ſuo. Hîc equidem ſumitur prout eſt idem quod æquum, & medium inter exceſſum,& defectum.Profectò à iure dicta eſt iuſtitia, cuius obiectum eſt ius.

2. *Quotuplex Ius?* Multiplex planè. Diuiditur enim in Ius *Naturale*, & *Poſitiuum*, Poſitiuum autem in *Diuinum*, & *Humanum*; Humanum verò in ius *Gentium*, *Ciuile*, & *Canocum*. Porrò iuris peritis etiam triplex eſt ius, Generale, & ſpeciale:publicum & priuatum: priuatum verò diſtinctum in ius naturale, gentium, & ciuile.

§.2. *Iuſtitia.*

3. *Quid eſt Iuſtitia?* Conſtans & perfecta voluntas ſuum ius cuique tribuens, virtus vtique ad alterum, & ſolum inter æquales, reponitur inter Morales, & ſpecialis virtus eſt. Hinc colligo inter patrem & filium non emancipatum, inter dominum & ſeruum, inter virum & vxorem non eſſe iuſtitiam.

4. *Circa quas actiones Iuſtitia verſatur?* Circa internas in ordine ad alterum, & ſecundariò paſſiones moderatur, in voluntatéque quaſi in ſubiecto poſita eſt, & habet medium rei, cum aliæ virtutes medium rationis habeant.

5. *Quanam Iuſtitia perfectio?* Theologicis virtutibus, & Religione, & prudentia imperfectior eſt; reliquis verò præſtantior.

6. *Quotuplex ex Iuſtitia?* Diuiditur in diſtributiuam, & commutatiuam. Iuſtitiæ diſtributiuæ materia eſt diſtributio præmiorum,munerum,dignitatum, officiorum, & beneficiorum, cæterorúmque bonorum communium. Commutatiuæ verò iuſtitiæ materia duplex eſt, vna comprehendit contractus, qui commutationes voluntariæ ſunt: altera deli-

cta

ꝺa & quaſi delicta, quæ commutationes inuoluntariæ cenſentur.

7. *Qu'd eſt iniuſtitia?* Violatio alieni iuris. *Queiſnam modis alteri ſit iniuria?* Duobus, Primò commiſſione; ſecundò omiſſione. Iuiuſtus eſt qui ſciens, & volens iniuſtum facit: iniuriam non patitur niſi nolens. Nemo ſibi, propriè loquendo, iniuriam facit; & poteſt quis iniuriam, iniuſtúmve facere, & non eſſe qui iniuria afficiatur. §. 3. *Iniuria.*

Capvt II.

Quid ſit Dominium, quotuplex, & in queiſnam perſonis reperiatur.

8. Qvid eſt Dominium? Ius perfectè diſponendi de re corporali, niſi lex obſiſtat: vel conuentio prohibeat. Eius titulus eſt radix & origo, vnde dominium oritur.

9. *Quotuplex domnium, & dominij titulus?* Titulus quidem dominij duplex eſt, verus ſcilicet, & præſumptus ſiue coloratus. Dominium autem triplex eſt. Primum iuriſdictionis. Secundum plenum & non plenum. Tertium directum, & vtile.

10. *Queiſnam in perſonis dominium reperitur?* Solæ res rationales capaces dominij ſunt, vt Deus, Angeli reſpectu ſuarum operationum, homines etiam pueri, & peccatores. *Filijfamilias?* De peculio caſtrenſi, vel quaſi caſtrenſi dominium habent; de aduentitio directum tantùm, de profectitio nullum. *Serui?* Non habent dominium abſque conſenſu domini in quibuſdam caſibus habent.

11. *Quid de dominio Clericorum?* Eorum bona triplicia, patrimonialia, quaſi patrimonialia, & ex re Eccleſiaſtica. De primis duobus verum dominium habent. De Eccleſiaſticis quoad redditus, domini ſunt, etiam eius partis, quæ congruæ ſuſtentationi ſupereſt, ſed obligantur ſub mortalis peccati reatu eam in pia opera expendere ſecundùm tutiorem ſententiam.

12. *Regulares capaces ne dominij ſunt?* Profeſſi minimè. Scio eos, qui beneficiarij ſunt, in pias cauſas fructus poſſe diſpenſare. Porrò Superiores Regulares habent bonorum Religionis adminiſtrationem: rerum tamẽ ſtabilium adminiſtrationem concedere non poſſunt, niſi officialibus, ex Trident.

13. Homo

13. *Homo quódnam dominium habet?* Rerum inferiorum dominus eſt; non quidem naturaliter alterius dominus, ſed iure gentium. Nec ſuæ vitæ eſt dominus; honoris verò, & famæ dominium habet.

CAPVT III.

De modo acquirendi dominium rerum rationabilium, & irrationabilium.

§.1. *Dominij acquirẽdi rationabiliũ modus.*

14. QVótnam modis hominum dominium acquiritur? Quatuor, iure belli, iuſta condemnatione, per emptionem & venditionem, & natiuitatem. Porrò capti in bello iuſtè fugere poſſunt, ſi bellum iniuſtum fuerit. Capti iure belli etiam poſſunt fugere rectà ad ſuos, iure poſtliminij. Ius dominorum ſe extendit ad omnes ſeruorum operas, non ad vitam, nec mutilationem.

15. *Quot modis quis poteſt à ſeruitute liberari?* Nouem 1. Manumiſſione. 2. Alimentorum negatione. 3. Si ancilla ad fornicationem cogatur. 4. Seruus Iudæi aut Pagani, ſeu Hæretici liber eſt. 5. Mancipium à Iudæo circunciſum ſit liberum. 6. Solutus ſuam ancillam habens concubinam vſque ad mortem, & de ea nil ſtatuens liberam facit. 7. Serua fit libera, ſi eam dominus tradit libero ignoranti eius ſeruitutem. 8. Eadem eſt ratio, ſi quis ſeruum ſuum hæredem inſtituat, vel tutorem relinquat filio ſuo. 9. Seruus denique adoptione à ſeruitute liberatur.

§.2. *Dominij acquirẽdi irrationabilium ratio.*

16. *Quænam res ſub dominium veniunt primò occupantis?* Primò feræ niſi ſua natura manſuetæ ſint. Quæ verò manſuefieri ſolent, tandiu manent ſub poteſtate dominorum, quandiu conſuetudinem habent ex libera vagatione redeundi. Feræ domino carentes fiunt primò occupantis; tandiu autem retinetur eorum dominium, quandiu ſub noſtra cuſtodia ſunt. *Ab vno percuſſa, & ab altero capta.* Diuidenda eſt, ſi percutiens cauſa fuit, vt alius capiat. *Quid de venatione?* In publicis locis poteſt prohiberi in quibuſdam caſibus; reſeruans autem ius venandi caueat damna. Clericis quidem ratione ſtatus prohibita eſt. *Licita ne columbaria?* Licita planè, niſi lege prohibeantur. *Quid de maris diuitiis?* Lapilli in maris littore ſunt inuentoris. Derelicta etiam fiunt primò occupantis. Inſulæ maris ſi in medio flumine natæ ſint, com-

munes

munes ſunt cum habentibus prædia ab vtraque fluminis parte; ſi autem alteri parti propinquiores, erunt eorum, qui ab ea parte prædium poſſident. *Vacantia bona cuiúſnam?* Ad fiſcum deferuntur, niſi tanquam peregrini in hoſpitalibus moriantur, eorum enim bona mobilia vel hoſpitalium ſunt, vel ab Epiſcopo in pias cauſas diſtribuēda. *Theſaurus?* Equidem arte Magica inuentus ad fiſcum pertinet poſt latam ſententiam; bonis autem artibus, eſt inuentoris, ſi locus ipſius ſit: ſi locus alienus, dimidium inuentoris eſt, dimidium domini agri, ſi caſu inuentus ſit; ſi autem ex induſtria inuentus conſenſu domini, totus eſt inuentoris, niſi aliud pactum ſit initum. *Quid ſi agrum emam, in quo Theſaurus adeſt?* Acquiris tibi. At ſi publico in loco inueniatur theſaurus? Totus eſt inuentoris. *Si in loco ſacro?* Dimidium inuentoris, & Prælati dimidium. *Quid denique de Sylua cædua?* Fas eſt communitati ſub certis pœnis prohibere, ne cædatur. Si quis cædens deprehenſus, pœnam tenetur ſoluere. Paſcuorum quidem idem ius eſt quod ſyluæ cæduæ.

Capvt IV.

De acquirendo Dominio iure ciuili, ſeu Præſcriptione.

17. *Quonámmodo iure ciuili dominium acquiritur?* Præcipuè præſcriptione. Porrò præſcriptio eſt acquiſitio dominij per continuationem poſſeſſionis tempore à lege definito, bona fide accedente poſſeſſori. Certè dubitans, an res ſua ſit, non habet bonam fidem, ſi poſſeſſionem inchoët cum eo dubio; at ſi continuet tantum, poſſeſſione cum bona fide ſuppoſita, ſimpliciter eſt in bona fide. §. I. *Præſcriptio.*

18. *Poſt poſſeſſionem exiſtimo mihi non licere rem poſſidere aliquam: num præſcribo?* Non continuas poſſeſſionem, neque præſcriptionem. *Ignorantia vincibilis ſufficit ne ad bonam fidem?* Inepta quidem eſt. *Requiro tamen ad poſſidendam rem, num titulus præſumptus ſit ſatis?* Ita planè; qui tamen verus credatur ab eo, qui rem eo titulo poſſidet.

19. *Quódnam tempus ad præſcriptionem requiritur?* Res mobiles corporales, ſi priuatorum ſint, triennio præſcribuntur: immobiles decennio, inter præſentes, & duplo inter

ter abſentes. Iura, debita, & actiones, quæ inter immobilia computantur, præſcribuntur contra priuatos eodem tempore, quo res immobiles, niſi quid contrarium ſit peculiari iure ſancitum. Immobiles contra Eccleſiam Romana inferiorem ſpatio quadraginta annorum præſcribuntur: contra Romanam annis centum; contra Regulares priuilegiatos annis ſexaginta. Bona Principis tanquam priuati eodem tempore, quo priuati bona, præſcribuntur. Collectæ pro publica neceſſitate quadraginta annis. Ius imponendi vectigalia quadraginta annis cum titulo; ſine titulo, tempore immemoriali. Quæ verò debentur in ſupremæ poteſtatis recognitionem, nullo tempore præſcribi poſſunt. Contra leges ciuiles præſcribitur annis decem. Contra Canonicas quadraginta, ſi conſuetudo ſit contra ius Eccleſiæ.

20. *Quid de Præſcriptionis proceſſu, & interruptione?* Procedit planè præſcriptio, quando poſt inchoationem eius bona fide continuatur; dormit cum poſtquam inchoata eſt aliquo tempore, ceſſat; interrumpitur autem cum poſtquam inchoata eſt, ita ceſſat, vt etiam ſi rurſus incipiat, non continuetur cum priore.

§. 2. *Alij modi acquirendi dominium iure ciuili.*

21. *Alios expende modos, quibus dominium iure ciuili acquiritur.* Miniſtri iuſti ſtipendij dominium acquirunt pro officio, nil autem amplius in pretium accipere poſſunt, & ſi accipiant, tenentur reſtituere. *Quid ſi plus faciant, quàm pro ſuo munere teneantur?* Poſſunt pro eo vltra proprium moderatum, & iuſtum pretium accipere. *Iudices delegati?* Poſſunt à litigantibus munera accipere in cibo & potu, ita vt intra biduum, aut triduum conſumi poſſint. Id etiam licet iis iudicibus, quibus ſtipendium conſtitutum non eſt. *Epiſcopi?* Poſſunt accipere expenſas in victualibus, non autem in pecuniis. *Quid de muneribus contra legem datis?* Si ſolum ad redimendam vexationem collata ſunt, tenentur qui ea accepere reſtituere: ſi dentur ex amicitia, vel gratitudine, vel gaudio rei bene geſtæ, ſecluſa lege poſitiua id prohibente, miniſtri illorum comparant dominium; reſtituenda verò tantùm ſunt poſt ſententiam. *Si pretium acceptum eſſet pro ferenda iuſta ſententia?* Danti reſtituendum eſt. *Quid ſi dantis animus fuit corrumpere iudicem?* Non conceditur illi actio ad repetendum.

22. *Poteſt ne quis pro opere virtutis, ad quod tenetur ex religione, vel alio præcepto nullo poſtulato pretio, pretium accipere?* Minimè. Si autem ratio, vel iuſtitia poſtulet, vt pretio recompenſetur, ſumi poteſt, vt etiam pro opere ſupererogationis.

23. *Quid*

23. *Quid de pretio pro re turpi accepto?* Accepta ob turpem cauſam ſolo iure naturali ſpectato illicita non ſunt, nec reſtituenda. Pactio pretij ob rem turpem illicita eſt, nec obligat; poſtquam facta eſt, obligationem inducit: ſic accipi pretium poteſt ob iniuſtam ſententiam datam, ob homicidium factum, ob meretricium, ob occultam etiam fornicationem. In quibuſdam verò caſibus, tenetur reſtituere, v. gr. ſi acceperit meretrix à non potentibus alienare, vel fraude ac dolo quis horum extorſerit; quando item occulta fornicatio puniretur in iudicio, actio illi in foro externo non conceditur.

CAPVT V.

Praxis circa materiam de Dominio ex Doctoribus Societatis IESV.

24. D*Ixiſti quem Dominium famæ habere. Peccat ne ſine cauſa ſeſe infamando?* Etſi quiſque dominus eſt honoris ſui, & famæ, non licet tamen hæc ſine cauſa negligere. Ex cauſa autem hoc cum laude geritur. Vnde cum *Valentia* exiſtimo hominem ex genere lethaliter delinquere ſe ipſum ſine cauſa rationabili infamando. Valent.

25. *Dominium rei, quæ nullius fuit, acquiritur ne ſine apprehenſione?* Non acquiri *Saa* affirmat. Addit in rebus ſpiritualibus ſufficere titulum habere. Saa.

26. *Quidnam de præſcriptione, & vſucapione?* Præſcriptio dicitur immobilium, vſucapio mobilium. Fit vſucapio triennio etiam in rebus Eccleſiæ. Requiritur bona fides etiam in rem tradente. Non poteſt autem res ſacra vſucapi, aut prohibita alienari, nec res Eccleſiæ ſolemnitatem in alienatione requirens: nec res pupilli, aut minoris, quæ poteſt ſeruari, ſcilicet quæ non conſumitur. Non ſufficit autem ad vſucapionem inchoandam, ſi quis rem poſſidere incipiat cum dubio, an ſua ſit: ſed neceſſaria eſt bona fides, qua abſque dubio credat rem ſuam eſſe. Ex *Molina*. Molin.

27. *Nocet ne hæredi mala fides defuncti ad præſcriptionem?* Nocet planè; non autem nocet habenti ab hærede. *Saa* ſic. Saa.

28. *Præſumitur ne titulus conſuetudine immemorabili?* Ita quidem. Sufficere autem & iuſtam credulitatem tituli ex errore facti *Saa* idem affirmat ex *Couarruu.* Saa.

29. *Soluit*

29. *Soluit quis tributum aut penſionem per contractum promiſſam: quot annis præſcribit?* Triginta annis non ſoluens ſine mala fide. Quod ſi erat pactum non ſoluendi niſi petitam, negligente domino petere, præſcribit debitor ſecundùm legem communem præſcriptionis. *Molinam* ſequor. Molin.

30. *Eligendi ius quot annis præſcribitur?* Quadraginta etiam ſi vnus ſolummodo actus interueniat. Idem *Molina.* Molin.

Molin. 31. *Quid de prohibitis alienari?* Affirmat idem *Doctor*, non præſcribi ante triginta, vel quadraginta annos.

32. *Statum tollens præſcriptionem tollit ne eam, cuius initij non eſt memoria?* *Saa*, Non tollit. Saa.

EXAMEN II.

De Iuſtitia & iure circa materiam de Reſtitutione.

CAPVT PRIMVM.

De Reſtitutionis neceſſitate.

1. Q*Vidnam eſt Reſtitutio?* Iuſtitiæ commutatiuæ actus, quo redditur ad æqualitatem alteri, quod iniuſtè ab eo ſublatum eſt.

2. *Quotuplex Reſtitutio?* Duplex, vna, qua reuocantur omnia in ſtatum priſtinum: altera, qua tantùm in aliquo particulari.

3. *Neceſſaria ne?* Ad ſalutem quidem neceſſaria eſt, & in præcepto, quod principaliter eſt negatiuum.

4. *Expende Reſtitutionis radices.* Tres planè ſunt, ex re accepta, ex iniuſta acceptione, & ex vtraque. Qui ex re accepta tantùm, tenetur eam reſtituere ſi extet; ſi pretium eius habet, id tantùm reſtituere debet, quo factus eſt ditior. Qui ex iniuſta acceptione, tenetur in ſolidum ad totum damnum cauſatum, v.g. ad fructus rei, valorem eius, ſi non extaret, & ſimilia. Qui verò ex vtraque, tenetur ad reddendam rem, ad damna ſecuta ex acceptatione, & retentione iniuſta, fructus & lucra, quæ ceſſaſſent.

CAP.

Capvt II.

De Perſona quæ debet reſtituere.

5. *Qvanam Perſona reſtituere tenetur?* Omnis & ſolus is, qui contra ſpecialem iuſtitiam commutatiuam peccauit.

6. *Oritur ne ex violatione charitatis obligatio reſtituendi?* Minimè. Vnde pauper non habet ius in bona diuitis; & quãuis rei debitæ ex charitate æqua ſit obligatio, & rei debitæ ex iuſtitia, tamen quia defectus charitatis iniurioſus non eſt, ſed officioſus tantùm, ideo eam violans ad damna ſecuta non tenetur.

7. *Quotnam perſonarum genera obligata ſunt reſtituitioni?* Decem. Primum qui damnum infert. 2. Iubens. 3. Conſultor. 4. Conſentiens. 5. Laudator. 6. Acceptator. 7. Participans. 8. Mutus. 9. Non obſtans. 10. Non manifeſtans.

8. *Quando nam damnum inferens ad reſtitutionem teneatur?* Si non facit ex intentione, neque ſcienter, nullam ſubit reſtituendi obligationem. *Ex ſerui facto?* Si dominus fuit in culpa, tenetur: ſecus ſi abſque culpâ, ſaltem in interiori conſcientiæ foro.

9. *Supponitur ne mortalis culpa ad obligationem ſub mortali reſtituendi?* Supponitur. Vnde alium occidens in primo vel ſecundo motu, ad vllam reſtitutionem non tenetur, Profectò ex dolo, & culpa lata tantùm, tenetur quiſque in conſcientia; culpa verò lata vt obliget, mortalis eſſe debet. *Quid culpa lata?* Diuidunt Theologi culpam in latam, latiorem, latiſſimam, leuem, & leuiſſimam. *Latiſſima* eſt dolus apertus. *Latior* eſt dolus præſumptus. *Lata* eſt omiſſio illius diligentiæ & circunſpectionis, quam paſſim homines eiuſdem conditionis adhibere ſolent. v.gr. ſi quis librum commodatum relinquat foris ante oſtium. *Leuis* eſt omiſſio eius diligentiæ, & circunſpectionis, quam ſolent diligentiores illius artis, vel profeſſionis adhibere. *Leuiſſima* eſt omiſſio diligentiæ, quam diligentiſſimi & prudentiſſimi adhibent. *Leſſius lib. 2. c. 7. num. 23.*

10. *Quid ſi occultè infero damnum?* Teneris reſarcire. *Expenſas verò, quas tertius innocens feciſſet in carcere, exilio, &c. tenetur ne verus damnificator reſarcire?* Non niſi tempore delicti ſciuiſſet in damnum innocenti illi fore imputandum.

11. *Quid ſi cauſa ſint damni?* Cauſa cum qua ad damnum tenetur: qui verò iniuſti operis cauſa non eſt, minimè tenetur ad damnum.

12. *Quandónam cooperatores tenentur ad reſtitutionem?* Profectò cooperans minimè excuſatur ex eo, quod alius eidem cooperatus erat. At ſi eodem modo damnum erat inferendum, etiam ſi nemo cooperatus fuiſſet ad reſtitutionem non tenebitur.

13. *Opus ne eſt vt ſit cauſa ſine qua non, ad reſtitutionis obligationem?* Minimè; ſatis eſt, fuiſſe cauſam cum qua damnum factum ſit. *Tenetur ne in ſolidum quilibet ex cooperatoribus?* Ita planè, quando totius damni cauſa eſt: ſi partis tantùm, pro parte tenebitur. Vnde milites quando ad idem indiuiduum cooperantur damnum, tenentur in ſolidum. Profectò principalis in actione iniuſta lucratiua eſt ille, qui lucrum habet, vel mala fide conſumpſit. In ea quæ lucratiua non eſt, primo loco reſtituere debet mandans, deinde mandatarius; tertiò alij ſuo ordine: hoc probabiliter: at probabilius exiſtimo cum *Filliucio* & aliis ordinem inter ſecundarios non eſſe, ſed omnes teneri pro rata. Cum autem plures in eodem genere cooperantes ſunt, ſinguli in ſolidum tenentur.

14. *Quid ſi vnus reſtituat?* Si ſit is, qui rem mala fide accepit, ſocij ad nihil tenentur; ſi principalis, cæteri liberantur. Sic enim ſi principali remiſſio fiat, non tenentur cæteri. Cùm plures eiuſdem ordinis ſunt, cæteri non liberantur; ſi damnum paſſus cedat minus principali, non liberantur reliqui.

15. *Quid de Mandante?* Mandans planè efficax cauſa eſt damni. Porrò non iubens, ſed ratum ſolummodo habens delictum iam factum, non tenetur ad reſtitutionem.

16. *Conſulens quid?* Si conſulens falſum conſilium præbeat, ſatis eſt illud retractare: ſi verum, oportet etiam vt remoueat voluntatem eius, cui conſuluit: vel efficiat, vt tertius admoueatur: poſtea ſi ſequatur damnum, conſulens non tenetur,

17. *Paratus eſt quis furari centum aureos, conſulo furari ſolùm quinquaginta: tenetur ne ad reſtitutionem?* Minimè: quia nulla per meum conſilium irrogatur iniuria, potiùs quæ irroganda erat, imminuitur.

18. *Conſentientis obligationem expendas.* Si ab eo pendeat damnum ſecutum, & conſentiat ante damnum illatum, vel in ipſo actu, tenetur reſtituere. Cum multi ſunt conſentientes: ſi omnium ſententia requiratur, omnes tenentur: ſecus ſi tan-

tùm

tùm certus numerus illorum; alij enim poſtea licet peccent, non tenentur.

19. *Laudatoris quænam obligatio?* Laudans quidem ſeu palpo directè damnum intendens ad reſtitutionem tenetur: indirectè autem, tunc tantùm; quando culpabiliter non aduertit.

20. *Receptoris adnota iniuſtitiam.* Receptator formaliter ad reſtitutionem tenetur, non qui materialiter tantùm ſine crimine recipit.

21. *Participans quid?* Si ſponte concurrat, etiam obnoxius eſt reſtitutioni, ſecus ſi iuſto metu.

22. *De muto, aut non obſtante, vel non manifeſtante quidnam* Si cauſa negatiua ſunt, tunc obligantur, cum ex officio tenentur, vel ex contractu loqui, obſtare, aut manifeſtare: ſecus ſi tantum ex charitate.

23. *Suadeo alteri, vt non impediat proximi damnum: teneor ne ad reſtitutionem?* Si tantùm ratione & præcibus id geras, peccas grauiter, ſed ad reſtitutionem non teneris.

24. *Tenentur ne ad reſtitutionem cuſtodes non denunciantes?* Tenentur quidem ad damnum ſecutum, ſed non ad pœnam fiſco ſoluendam, ſi reus denunciatus eſſet. Idem aſſero de teſte reum in iudicio non manifeſtante.

25. *Confeſſarij pœnitentes ad reſtitutionem debitam non cogentes tenentur ne reſtituere?* Probabile eſt non propterea teneri ad reſtitutionem, etiam non admonentes, quando tenentur.

Capvt III.

De circunſtantiis Reſtitutionis.

26. Qvótnam *Reſtitutionis circunſtantiæ?* Quatuor præcipuæ. Quid, Cui, Vbi, Quo ordine ſit reſtituendum. *Circunſtantiam, Quid, expone.* Poſſeſſor bonæ fidei ſtatim ac ſcit rem alienam eſſe, tenetur illam vero domino reſtituere. Fructus extantes etiam ſunt reſtituendi: *Si conſumpti ſunt?* Tantùm reſtituendum id, in quo factus eſt ex iis ditior.

27. *Si bona fide emit à fure, & alteri vendidit?* Reſtituat id, in quo ditior factus eſt. *Si res deterior fiat, aut deſtruatur?* ad nihilum tenetur.

28. *Quid de mala fidei poſſeſſore?* Malæ fidei poſſeſſor vi-

tra rem ipſam,ſi extat,tenetur reſtituere valorem eius ſi conſumpta eſſet,& periiſſet etiam caſu fortuito; fructus item naturales,& induſtriales, (non autem ſi merè induſtriales fuerint) expenſis tamen neceſſariis detractis.

29. *Dubiæ autem fidei poſſeſſor ad quidnam tenetur?* Si ab initio ea ſit,moralem diligentiam adhibere debet; ea facta, ſi adhuc ſuſpenſus manet,reſtituere debet; ſi autem probabiliter hæreat parti ſibi fauorabili,poterit retinere. Dubitatione autem aduenire poſt bonæ fidei poſſeſſionem,nihil officit.

30. *De circunſtantia,* Cui, *diſſere.* Si dominus certus eſt, & notus, ei reſtitutio facienda; ſi ignotus, dandum pauperibus poſt adhibitam diligentiam.Idem aſſero,ſi dominus certus quidem ſit,ſed abſens,& res modica.

31. *Quid quando creditor incertus eſt, vt multi ex communitate?* Vel augendum tantundem eſt in pondere,vel deſcendendum in pretio, vel dandum pauperibus. *Si bona incerta ſunt, v.gr. inuenta?* Poſt diligentiam danda pauperibus ſunt *Poſſunt ne ab inuentore retineri?* Si pauper ſit, non dubium: imò licet pauper non ſit probabile eſt, retinere poſſe;quia ſua vtitur fortuna, *Accepta pro turpi actu faciendo?* Danti reſtituenda,licet hic actionem repetendi illa non habeat, in pœnam.

32. *Circa circunſtantiam,* Vbi, *quidnam?* In loco vbi res eſt,reddenda eſt,ſi bona fide poſſeſſa ſit;ſi mala,vbi iniquè eſt accepta; res autem debita ex contractu, reſtituenda vbi in ipſo deſignatur.

33. *Quo ordine reſtituendum eſt?* Si non adeſt copia omnia mox reſtituendi,animus ſaltem habendus. Profectò ordo reſtituendi hic eſt. Si bona debitoris ſufficiat, nullus ordo ſeruandus. Sin minus,priùs ſoluenda ſunt debita certa,quàm incerta; inter certa autem præferenda res extans in ſpecie aliis. Prius etiam id reſtituendum, cuius non fuit tranſlatum dominium. Iure communi primò ſoluendæ ſunt moderatæ expenſæ funeris,inuentarij,& pro adeunda hæreditate.Secundò,præferendi ij,quibus bona ſunt hypothecata.Tertiò,inter hypothecarios creditores prę̧ferendi priores tempore.Excipe ſeptem caſus,in quibus poſterior tempore præfertur priori.1. Eſt mutuantis ad refectionem,vel conſeruationem rei.2.Mutuantis pro re cuſtodienda. 3.Hypothecæ dotalis. 4. Empti pecunia pupilli.5.Mutui ad aliquid emendum.6.Contrahentis cum fiſco.7.Concedentis pecuniam ad malitiam.Quartò Hypothecariis ſuccedunt perſonales creditores,& inter hos prælationis priuilegium habens, deinde creditor titulo oneroſo,poſtea titulo gratuito,denique hæredes,legatarij.

34. *Inter*

34. *Inter debita ex delicto & contractus eſt ne vllus ordo?* Probabiliter aſſero cum *Filliucio*, & aliis nullum ordinem eſſe. *Habet ne pauper ius prælationis?* Minimè, niſi vel in extrema, vel ſaltem graui in neceſſitate conſtituatur.

CAPVT IV.

Cauſas excuſantes à reſtitutione recenſeo.

35. QVanam *cauſæ excuſantes à reſtituendi obligatione?* Multas ſubiiciam. Prima ſit ex parte rei alienæ. Secunda ex parte debitoris. Tertia ex parte publicæ poteſtatis.

36. *Quomodo quis ex parte rei alienæ excuſatur?* Si res amittatur abſque culpa debitoris. Si per tertium fiat reſtitutio, & hic pro ſe retineat, tenetur debitor.

37. *Quonammodo autem ex parte debitoris?* excuſat ignorantia facti, & iuris, ſi probabilis ſit. In dubio, an ſit aliena, poſt diligentiam retineri poteſt. Inopia excuſat, dum ea durat. Item impotentia, & neceſſitas grauis. *Quid in pari creditoris neceſſitate?* Minimè preſſus graui neceſſitate excuſaretur. Damnum animæ etiam præferendum reſtitutioni. Et detrimentum in rebus propriis non debitis. Notabilis item iactura decentiæ ſtatus. Compenſatio etiam excuſat, vt ſi ſolutio fiat creditori. Ceſſio in foro externo excuſat: in conſcientia minimè, niſi ex adiuncta neceſſitate; quod ſi ad pinguiorem fortunam venerit, tenebitur. *Valet ne profeſſio debitoris?* De iure communi valet, ſecus de iure particulari Sixti V. Remiſſio libera creditoris etiam excuſat.

38. *Quonammodo denique ex parte publicæ poteſtatis quis ab obligatione reſtituendi abſoluitur?* Excuſatur iuris auctoritate, vt in præſcriptione, & iudiciis.

CAPVT V.

De Reſtitutione in particulari.

§. 1. *Læſio in bonis ſpiritualibus.*

39. AD *quidnam tenetur, qui proximum in bonis ſpiritualibus læſit? Qui fraude ad peccandum induxit?* Retrahat à peccato, fraudem auferendo. *Prælatus ſubditum ad culpam impellens?* Ex iuſtitia curare debet emendationem. *Qui ſine fraude induxit ad culpam?* Ad nihil ex iuſtitia tenetur.

40. *Voluntariè quis deceptus eſt, vel fraude quidem; ſed deinde voluntariè perſeuerauit: eſt ne in decipiente vlla reſtitutionis obligatio?* Nulla inducitur in decipiente obligatio, ad illius emendationem procurandam.

41. *Docere verum teneor, & falſum docui: ad quid obligor?* Teneris veritatem docere. Qui verò tantùm falſam doctrinam docuit, etiamſi ex officio ad id non obligetur, tamen proximum tenetur ab errore reuocare.

42. *Retraxit quis nouitium à Religione ex iuſta cauſa?* Ad nihilum tenetur. Imò etiam cum laude fieri id aliquando poſſet, v.g. ſi parentes in extrema nēceſſitate conſtituti; aut in graui, eſſet ſubueniendum.

43. *Qui verò non ex iuſta cauſa, ſed citra vim & fraudem, retraxit, debet ne aliquid Religioni?* Ad nihil Religioni tenetur ex iuſtitia; ex æquitate tamen hortari debet ad habitum reſumendum.

44. *Quod ſi fraus, vel metus interceſſit?* Reſtituere tenetur in primam libertatem ingreſſurum, & Religioni ſpem temporalis commodi ab eo recipiendi.

45. *Si poſſeſſum retraxit abſque fraude?* Reditum ex charitate perſuadere debet. *Si autem cum fraude?* Tenetur Religioni reſtituere emolumentum temporale ad arbitrium boni viri, & damnum profeſſo ipſi ſecutum ex fraude.

§. 2. *Læſio in bonis naturæ.* 46. *Ad quidnam teneatur qui proximum in bonis naturæ læſit?* Tantùm pro temporali damno tenetur ad reſtitutionem; pro damno ſenſuum præcisè ad nihil tenetur; quia nullo eſt pretio æſtimabile.

§. 3. *Læſio in bonis annexis ſpiritualibus.* 47. *Ad quid autem tenetur, qui proximum læſit in bonis quæ ſpiritualibus adnexa ſunt? Impedit quis, v.g. habentem ius ad beneficium: ad quidnam teneatur?* Tenetur equidem reſtituere ad iuris æſtimationem.

48. *Dignum impediens à beneficio, ad quod ius non habebat; tenetur ne ad aliquid?* Si fraude impediuit, ad æſtimationem ſpei tenebitur; citra fraudem autem tenetur ad nihil. *Procuraui minus digno.* Digniori teneris ad æſtimationem damni, ſi beneficium in concurſu detur.

49. *Quis concurrens ad beneficium, ſe dignum putat: tenetur ne digniori renunciare?* Tantùm tenetur ex charitate; quia abſolutè dignus capax beneficij eſt. Sed in dubio nū ſit alter dignior, nec ex charitate tenebitur. Quod ſi beneficium ſimplex ſit, etiam ſi cognoſcat digniorem alterum, tenetur ad nihil.

50. *Quid ſi Prælatus indignum eligat?* Eccleſiæ reſtituat æſtimationem damni.

51. *Patronatu*

51. *Patronat fruor : teneor ne digniorem præſentare?* Patrono quidem ſatis eſt, ſi dignum præſentet, inſtituendus tamen dignior, ſi Patronus nullas in fundatione conditiones appoſuit.

52. *Si adſtrinxit ad patriam, conſanguinitatem, & huiuſmodi?* Satis eſt, ſi dignus præſentetur; ſi plures ſint, dignior eligendus. *Quid de reſignante?* Debet equidem digno reſignare.

53. *In pluribus fit electio, & maior pars eligit indignum: quid tunc?* Satis eſt omiſſo digniori, trahere alios ad dignum. *Si maior pars dignum velit, omiſſo digniori?* Nulla culpa illi adhærere, niſi per concurſum facienda eſt electio; tunc enim obligatio adeſſet reſtituendi damni æſtimationem. Admonuerim maiorem dignitatem haud ex ſola ſcientia aſſumi debere, ſed ex moribus ſimul. Vnde quis ſuperans alium ſcientia minùs dignus poteſt æſtimari; quia alter minor ſcientia, ſed ſufficiens, maior eſt modeſtia, &c. Colligo hinc ad examinatores ſpectare gradus ſcientiæ, ad Prælatum autem, cui ſpiritualis cura, merita virtutis ponderare, vt digniorem, id eſt, qui ſcientia ſufficiens virtute excellit, (quando alij ſcientia ſuperiores : inferiores ſunt moribus) beneficiis addicatur.

☞ 54. *Ad quidnam autem obligatur, qui proximum in bonis corporis læſit? v. g. Iudex hominem in vita lædens?* Tenetur ad reſtitutionem vitæ & damnorum, vitæ inquam, id eſt, debet id reddere, quo vita ex viri boni aſſignatione æſtimari debet. §. 4. *Læſio in bonis corporis.*

55. *Quid de teſte lædente ſuo teſtimonio?* Si non legitimè interrogatus lædat aliquem, ad vitæ, famæ, & damnorum reſtitutionem tenetur: ſecùs ſi legitimè interrogatus ſit; debet enim veritatem aperire.

56. *Proximum ciuis læſit in vita: ad quid tenetur?* Ad expenſas vulneris, & temporale damnum iuxta æſtimationem vtilitatis, quam allaturus fuiſſet, ſi vixiſſet; detractis quidem, quæ pro ſuo victu, & veſtitu conſumpſiſſet; ad expenſas funeris, & damnum vitæ naturale non tenetur, ſi ſit homo liber.

57. *Quis erat naturali, aut iuſta morte periturus, illam hoſtis præuenit: tenetur ne ad reſtitutionem?* Minimè; quia paruum illud temporis interſtitium vix pretio æſtimabile.

58. *Tenetur ne homicida, qui pœna mortis punitur, aliquid aliud reſtituere?* Minimè. *Cuinam homicida tenetur?* Tantùm hæredibus, qui reputantur vna perſona cum defuncto, vt ſunt parentes, filij, & vxor: aliis non tenetur.

Y 4 59. *Quinam*

59. *Quinam præterea homicida à reſtitutione liberatur?* Si occiſus morti proximus remittat, vel erat iuſtè occidendus, prouocauit in duello, vel inuaſor fuit, & cum moderamine occiſus, ad nihil tenetur homicida.

60. *Ad quidnam tenetur lædens in membrorum integritate, vel ſummitate?* Ad expenſas in curatione vulneris, & ad æſtimationem ſpei lucrandi, & damni ſecuti. Pro cicatrice relicta nihil reſtituendum, ſi ſit percuſſus homo liber.

61. *Læſit quis in libertate.* Tenetur in primum ſtatum reſtituere.

62. *Qui virginem violauit?* Si conſentientem, ad nihil ex iuſtitia tenetur, ex charitate, & pietate teneri poteſt; ſi vi vel fraude corrupit, tenetur ad damna ſecuta, vel coniugium ſi promiſit; ſi verò decenter nupta ſit, ad nihil tenetur.

63. *Quid ſi corruptam violauit?* Tenetur pro iniuria veniam petere, & ſecuta damna reſarcire.

64. *Ad quidnam tenetur adulter?* Si partus non ſit ſecutus, ad nihil tenetur; ſi ſequatur, tenetur, primò alere à tertio anno vſque ad pubertatem; deinde ad reſtituendam legitimis filiis hæreditatem; multóque magis, ſi illegitimum marito ſupponi ſuaſit. Adultera autem tenetur quantum poteſt, procurare, ne legitimi hæredes aliquo damno afficiantur.

§. 5. *Læſio in bonis famæ.*

65. *Ad quidnam tenetur, qui proximum læſit in bonis famæ & honoris?* Fama quidem per detractionem læditur, quæ eſt alienæ famæ occulta, & iniuſta violatio. *Quot modis lædi poteſt fama?* Duobus. Primò imponendo falſum crimen proximo. Secundò occultum crimen quantumuis verum manifeſtando.

66. *Quanta materia debet eſſe, ad inducendam reſtitutionis obligationem?* Grauis quidem, & defectus moralis, hoc eſt, vitium voluntarium; nam defectus naturalis non inducit. Debet præterea eſſe ſpeciale peccatum.

67. *Si crimen ſit publicum?* Nulla eſt obligatio reſtituendi; ſolùm enim occultum crimen manifeſtare iniuſtitia eſt.

68. *Eſt ne fama cum periculo vitæ meæ reſtituenda?* Non, niſi læſo idem periculum immineret, aut magnum Reipublicæ damnum.

69. *Si fama verbis non poteſt reſtitui, debeo pecuniis compenſare?* De iuſtitia non, ex charitate debes, vel ſi ad id condemneris à iudice.

70. *Refert quis alterius peccata: quandonam tenetur reſtituere?* Si ea ratione refert, vt audientes induci meritò poſſint ad cogitandum malum graue de proximo, tenetur ex iuſtitia ad reſtitutionem. Si putet audientes ex propria leuitate, non

ex

ex vi relationis (quæ ad tam graue iudicium non inducit ex ſe) credituros,ad charitatem pertinet tacere. Si verò prudenter exiſtimet, nullam inde orituram infamiam, nec peccat grauiter; niſi qualitas criminis valde grauis eſſet, nec ad reſtitutionem conſequenter tenetur.

71. *Obligatur ne detractoris auditor?* Non niſi detrahentem inducat,vel ad proſequendam detractionem excitet. *De infamia proximi delectatur.* Contra charitatem delinquit.

72. *Pluribus quis proximi delictum aut immediatè, aut mediatè manifeſtauit.* Per ſe, vel per alium coram omnibus retractare debet. *Qui falſum dixit?* Dicat ſe eſſe mentitum.

73. *Qui, verum occultum propalauit?* Vel dicat perperam ſe fuiſſe locutum, vel mendacem fuiſſe (cum indirecta affirmatione, quia omnis homo mendax,) vel laudet in iis in quibus detraxit.

74. *Qui retulit ex alijs audita?* Dicat vel ſe eſſe mentitum, vel retuliſſe leuiter,& pro falſis reputare.

75. *Quot ſunt cauſæ, quibus poteſt quis ab obligatione reſtitutionis famæ liberari?* Multæ. Prima, quidem, ſi interueniat remiſſio. 2. Si ſit impoſſibilis reſtitutio. 3. Si non poteſt fieri ſine propriæ famæ præſtantioris iactura. 4. Si bona fide putauit crimen publicum eſſe, & verum. 5. Si prudenter iudicet infamiam extinctam eſſe. 6. Si ex reſtitutione quod iam eſt obliuioni traditum rurſum reuiuiſcere timeatur non ſine nouo proximi dedecore.

76. *Quid ſi honor omiſſione lædatur?* Reſtitui debet vel petitione veniæ, vel honorifica ſalutatione, vel inuitatione ad menſam, honorificum locum exhibendo.

77. *Iam verò ad quidnam obligatur, qui proximum in bonis læſit externis, v.g. fur?* Hic equidem debet mox reddere, quod furatus eſt. Quouſque alienam rem detinet vno peccato continuo peccat: interrumpitur ratione impotentiæ, detractionis notabili tempore,& contrarij propoſiti. §.6. *Læſio in bonis externis.*

78. *Qui aliena re vtitur?* Continuat vnum peccatum. Augetur culpa per vſum quando dominus ægrè laturus talem vſum cenſetur.

79. *Poteſt ne vis debiti ri inferri?* Minimè, niſi res propria apud illum extaret in propria ſpecie, & aliter non poſſet recuperari.

80. *Tenetur ne ad reſtitutionem filius de bonis paternis occultè ſumens?* Ita equidem, ſi ſit notabilis materia, & non habeat cauſam excuſantem. Materia prorſus creſcit, aut minuitur iuxta paternas diuitias. Communiter tres aureos,

Filliuc. *Filliucius* pro notabili materia aſſignat, quæ filium obliget ad reſtitutionem. Id quod de vxore ſurripiente de mariti bonis affirmarim.

81. *Quanam eſt obligatio inferentis damnum in re in dies creſcente, vt in ſegete, pulliſque animalium?* Tenetur ad æſtimationem damni, prudentis arbitrio.

82. *Proÿcit quis in tempeſtate alienas merces propriÿs parcens.* Tenetur pro ſua parte ad reſtitutionem; ſi autem nullas proprias haberet, ad nihil teneretur.

CAPVT VI.

Praxis circa materiam de Reſtitutione ex Societatis IESV *Doctoribus.*

83. *QVanam in Reſtitutione conſideranda*; Nouem quidem hiſce vulgaribus Carminibus comprehenſa:

Quid quid reſtituet, cui, quantum, quomodo, quando,
Ordine quóve loco, quæ cauſa excuſet iniquum.

Primo, *quis* teneatur reſtituere ex triplici radice, iniuſta ſcilicet actione, ex re aut bene accepta, & ex iniquo contractu. Secundo, *quis* non teneatur. Tertio, *quid* reſtituendum. Quarto *cui*. Quinto, *quantum*. Sexto, *quomodo*. Septimo, *quando*. Octauo, *quo ordine*. Nono denique, *quo loco*.

§. 1. *Reſtitutio ob iniuſtam actionē.* 84. *Scio, fieri deberi reſtitutionem ex actione iniuſta, bello ſcilicet, furto, vſura, impedimento boni alterius, homicidio, ſtupro, &c. Rogo, quandonam reſtituere teneatur impediens bonum alterius.* Si quis impedit bonum, ad quod alter ius habebat actione iniuſta contra iuſtitiam, nempe vi, fraude, mendacio, &c. tenetur ad reſtitutionem. Si id faciat actione mala contra charitatem, vel aliam virtutem, nempe precibus, blanditiis, &c. etiam ex odio alterius, non tenetur. Ratio diſcriminis, quia vi, & fraude violatur libertas collatoris, in qua ius conditionale alterius ſitum erat: precibus & blanditiis non violatur. *Leſſius lib. 2. c. 12. dub. 18. n. 123.* Leſſius.

85. *Fraude & mendaciÿs impedio, ne quis reus ſententia pecuniaria fiſco (v. g.) applicanda, afficiatur: rogo, an tenear ad reſtituonem?* Non teneris; quia pœna non debetur ante ſententiam; quare qui ſententiam impedit, efficit quidem ne fiſcus, aut alius acquirat ius, non tamen violat acquiſitum. *Leſſius lib. 2. cap. 12. dub. 18. num. 134.* Scio *Molinam tom. 1. tract. 2. d. 65. n. 36.* contrarium docuiſſe. Leſſius.

86. *An*

86. *An idem dicendum in pœna conuentionali?* Ita planè; quia niſi aliud exprimatur, intentio contrahentium videtur eſſe, quod non debeat ſolui niſi poſt ſententiam. *Sanchez de Matr. tom.* 1. *lib.* 1. *d.* 37. *n.* 4. Sanch.

87. *An hæreticus, qui fraude & mendacijs ſe defendit, teneatur ſua bona reſtituere fiſco, cui aliàs erant applicanda.* Non; quia fiſcus nondum ius acquiſierat. *Leſſius citat.* Leſſ.

88. *An adultera, quæ per fraudem ſe defendit, aut falſis teſtibus adulterum probauit virum, teneatur reſtituere viro dotem, quam ipſo iure acquiſiiſſet?* Ante ſententiam non tenetur ex *Leſſij* mente (quidquid *Layman. lib.* 3. *ſect.* 5. *tractat.* 2. *capite* 7. obiiciat) ſed ſolum expenſas, quas vir in lite impendit. Leſſ. Laym.

89. *Iniuſta ne actio homicidij, mutilationis, ſtupri, damnificationis in corpore, vel fortuna, ſit reſtitutioni obnoxia?* Eſt planè. Tenetur homicida hæredibus occiſi reſtituere damnum temporale ex homicidio, mutilatione, aut deformitate ſecutum: minimè verò pro ipſa occiſione, & ad compenſandam vitam occiſi; quia ex Iuriſprudentia damna corporis liberi non poſſunt pretio compenſari. Vnde ſi occidatur ſeruus, aut animal, vel deturpetur, vt minus valeat pro ipſa occiſione aut deturpatione, debebitur reſtitutio. *Leſſius ibid. c.* 9. *dub.* 23. *num.* 141. Leſſ.

90. *Tenetur ne Petrus, qui inuoluntariè occidit Antonium, aliquid reſtituere?* Non, ſicut nec qui iuſtè inuaſorem interemit; quia ſicut non ſit irregularis, ita nec reſtitutioni obnoxius; niſi cauſa data ſit efficax, & mors ex illa præciſè ſecuta ſit. *Leſſius dub.* 15. Leſſ.

91. Dediſti operam rei ſiue licitæ, ſiue illicitæ; ſed ſufficiẽtem adhibuiſti cautionem, ne aliquod inde proximo damnum ſequatur: attamen deinde caſu mors ſecuta eſt: an tibi ſit imputanda, vt reſtituere damna *tenearis?* Minimè; quia præuia diligentia omne à cauſa voluntarium abſtulit. v. g. Clericus, Chirurgus, venator, ſi poſt debitam diligentiam hominem caſu interimant, ad nihil teneri: imò nec ſi culpa leuiſſima, aut leuis interueniat. Ex *Leſſio citato.* Leſſ.

92. *Geſtum eſt in duello homicidium: quinam teneatur ad reſtitutionem?* Qui prouocauit. *Ambo ſeſe prouocauerunt.* Nullus tenetur; quia tunc adeſt pactum implicitum, quod occiſor ad nihil teneatur: & multo minus ſi prouocatus fuit; quia volenti non fit iniuria. *Leſſius vbi ſupr.* Leſſ.

93. *Scio ex iniuſta actione etiam concauſas ad reſtitutionem teneri hiſce Carminibus expreſſas:*

Iuſſio,

Iuſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Rogo igitur, quandonam conſulentes damnum alterius ad reſtitutionem teneantur? Quando damnum ſecundum ſubſtantiam omnino ex eorum conſilio ſecutum ſit. Secus ſi iam determinatum fuerit ſecuturum, & conſilium ſolum concurrat ad modum, ad circunſtantiámque loci, aut temporis. v. g. aſcendenti per feneſtram ſcalam tenes, aliàs aſcenſuro. *Layman. lib. 2. ſect. 5. tract. 2. cap. 5. num. 2.*

Laym.

94. *Dubito, an damnum proximo, ex meo conſilio ſit ſecutum: teneor ne reſtituere?* Aſſeruit *Sanchez ſum. tom. 1. lib. 1. c. 10. num. 44.* quia poſſeſſio ſtat pro obligatione. Addit *Henriquez lib. 4. cap. 16. num. 3.* ab onere reſtitutionis conſulentem te liberari, ſi fur, vel homicida dicat, tuo conſilio minimè furtum, aut homicidium perpetraſſe. *Sanchez* id ſolum admittit, quando reus eſſet fidei dignus, aut aliæ coniecturæ confluerent. Profectò alij ex externis probabiliter excuſant dubitantem; quia odia debent reſtringi, & in dubiis melior conditio poſſidentis.

Sanch. Henriq. Sanch.

94. *Non obſtans, & non manifeſtans, quandonam ad reſtitutionem teneatur?* Cum damnificationem proximi ex iuſtitia impedire, aut manifeſtare tenetur. v. gr. famuli domeſtici in ordine ad furtum extraneorum; quia eo ipſo, quod domeſtici fiunt, domum aliquo modo cuſtodire, & ab extraneorum iniuriis defendere tenentur. *Quid in ordine ad confamulorum furtum?* Ille ſolus tenetur, cui penus cuſtodia ſpecialiter eſt commiſſa. *Laym. lib. 3. ſect. 5. tract. 2. c. 5. n. 7.*

Laym.

96. *Tenetur ne teſtis citatus, & intimatus à iudice ob negatam teſtificationem, & fugam, reſtituere parti damnum ſecutum?* Non; quia non certò conſtat talem ex officio ſiue ex iuſtitia teneri ad procurandum bonum, vel impediendum malum partis actricis. Sic *Tanner. 2. 2. d. 4. q. 6. dub. 2. n. 79.* At *Valent. tom. 2. d. 5. q. 14. p. 1.* contrarium aſſeruit.

Tann. Valent.

97. *Tenetur ne teſtis, aut teſtimonium negans, aut falſum aſſerens in fauorem rei: aut ipſe reus, qui legitimè interrogatus, abnegauit delictum: reſtituere fiſco, vel parti læſæ damnum ob non inflictam reo pœnam pecuniariam?* Minimè ſiue arbitraria pœna ſit, ſiue taxata. *Vaſq. 1. 2. d. 175. c. 12.* Porrò *Laym. c. 6. num. 4.* probabiliter putat ad taxatam teneri.

Vaſq. Laym.

98. An cuſtodes portarum, aut ſyluarum non manifeſtantes eos, qui merces, aut ligna aſportant: aut publici æſtimatores, vulgo *Ficles*, non denunciantes eos, qui res carius vendunt, vel falſis ponderibus vtuntur, aut menſuris: teneantur

ad damna reſtituenda? Negatiuè reſpondet *Leſſius lib.2.c.13. dub.10.num.73.*

99. *An iudex non damnans ad talem pœnam ex iure, teneatur?* Non tenetur ex *Tann.* ſententia *n.*81. Horum autem reſolutionum ratio eſt, quia hi omnes non delinquunt contra iuſtitiam commutatiuam, ſed contra regalem. Profectò reus, & teſtes verum dicere, cuſtodes & alij denunciare, iudex pœnam iuſtam infligere tenentur, vt Reipublicæ pax ſeruetur, damna impediantur; non verò vt fiſcus, & is, qui pœna pecuniaria applicanda eſſet, huiuſmodi accretione dicetur. Tann.

100. *Non impedio quoſdam, qui nomine meo alteri damnum ſunt illaturi: teneor ne ad reſtitutionem?* Si teneris ex officio impedire, reſtituere debes; ſi non teneris ex officio, tunc ſolummodo teneris ad reſtitutionem, quando damnificatores ſcirent, te iniquum eorum propoſitum notum habere, & non contradicere, quod eſſet tacitè conſentire. *Rebellus p.1. lib.2.q.14.ſect.3.num.13.* Rebell.

101. *Filius patris, ſeruus domini nomine damnum intulit, quod poſt factum pater, aut dominus ratum habuit: tenentur ne pater, aut dominus ad reſtitutionem?* Non; quia reuera cauſa damni non extitere. *Leſſius dub.3.n.13.* Leſſ.

§. 2. Reſtitutio ob rem acceptam.

102. *De rei bene acceptæ reſtitutione diſſeramus. Scio, res inuentas ſi dominum habent, ei reſtitui debere, ſi non inueniatur dominus, quid?* Reſtitui debent pauperibus ex vſus recepta conſuetudine, in domini voluntate rationabiliter fundata. Aſt ex aliorum ſententia probabiliter retineri poſſunt ab inuentore diuite, aut mediocris fortunæ; quia in iure idem eſt, dominum ignorari, ac rem nullius eſſe.

103. *Poſſeſſor fui bonæ fidei, ſeu dubitare incipio, num res, quam poſſideo, mea ſit: poſſum ne illam retinere?* Si poſt adhibitam diligentiam adhuc dubius manes, retinere poteris; quia melior tunc poſſidentis conditio; nec foro inexterno poſſeſſione expoliareris. *Leſſius lib.2.c.14.dub.4.n.23.* Leſſ.

104. *Poſſem ne rem illam dubiam vendere?* Poſſes, ſed, adnotante *Leſſio*, & dubium emptori exponere, & paratus eſſe deberes vero domino pretium reddere, ſi rem eſſe illius conſtiterit. Porrò id abnegat *Sanch. Decal.lib.2. c.3.n.187.* quia poſſeſſor bonæ fidei, quando non habet rem apud ſe, ſolum tenetur ad id, quo eſt effectus locupletior. Sanch.

105. *Poſſeſſor bonæ fidei poſt adhibitam diligentiam incipio magis inclinare in eam partem, quod res mea non eſt: teneor ne reſtituere?* Docet *Coninch d.34. dub.10. n.93.* teneri, aliquid reſtituere iuxta inclinationem, & propenſionem. At *Palaus* Conin. Pal.

tom.1.

*tom.1.d.2.part.2.num.11.*putat,ad nihil teneri; quia poſſeſſio omnibus contrariis rationibus non conuincentibus præponderat.

Pal. 106. *Quid ſi bonæ fidei poſſeſſor neglexi veritatem veſtigare, ex quo impotens agnoſcendi veritatem euaſi?* Aſſerit *Palaus* ad nihil teneri te putat,licet negligentiæ piaculo reus extiteris; cùm quia poſſides, & poſſidere bona fide cœpiſti: tum quia non ſatis conſtat, quod tua negligentia alicui damnum intulerit.

Leſſ. Vaſq. 107. *Venditor accipit bona fide pecuniam, & cum propria commiſcet: tenetur ne comparente domino reſtituere?* Aſſerit *Leſſius cap. 20. dub. 18. num. 57.* Sed negat *Vaſquez de reſtit. cap.9.§.2.dub.vlt.* quia non tenetur ratione iniuſtæ acceptionis, qui bona fide accepit; nec ratione rei acceptæ, cum pecuniam acceperit in pretium, & bona fide aſſumpſerit, vel cum ſua commiſcendo ſuam effecerit: nec enim in aliquo factus eſt ditior.

§.3. *Reſtitutio ob iniquũ contractum.*

108. *Scio contrahentes cum pueris,ſeruis, Religioſis, & aliis, qui non habent dominium,vel liberam rerum adminiſtrationem: tenere reſtituere quidquid etiam per contractum oneroſum acquiſiere: rogo, an pupillus habens ſufficientem ætatem teneatur ſtare huiuſmodi contractui, ita vt contrahens non teneatur reſtituere?* Profectò ſufficiens ætas in mare eſt decem annorum, in fœmina autem nouem cum dimidio. Si ergo pupillus contractum oneroſum ineat circa res ſuas mobiles ſine tutore aut curatore, probabile eſt teneri ſtare contractui de iure naturæ; quamuis vti poſſit beneficio reſtitutionis in integrum iuris ciuilis: quia obligatio naturalis oritur ex con-

Tanner. ſenſu. *Tannerus 2.2. d. 4. q.6. dub.11. num. 310.* Qui ergo aliquid à pupillo decem annorum mare, aut nouem cum dimidio fœmina per contractum oneroſum acquiſiuit, poteſt ſibi retineri, donec iuris ciuilis beneficio repetatur. At quia contraria ſententia probabilis eſt, pupillus poteſt palam accepta à contrahente cum ipſo abripere, ſi in iudicio difficulter ſint repetenda. *Layman.lib.3.ſect.5.tract.4.c.9.n.7.*

Laym.

Granad. 109. *Fingit ſe quis Epiſcopum expulſum, aut Principem expoliatum,aut pauperem mendicum, vt eleemoſynæ titulo pecunias extorqueat: tenetur ne reſtituere?* Reſpondeo ex *Granado 2.2.cont.3. tract.1. d.7. num.4.* non teneri in eleemoſynis paruis, quæ dantur mendicantibus oſtiatim; quia abſque vllo onere impertiuntur.Secus in magnis,in quibus conditio illa mente retenta: *Si es pauper*, quam aliqui interuenire arbitrantur, videtur locum obtinere.

110. Rogo

110. *Rogo circa contractum innominatum, (do, vt facias) num ſi iudex recipiat munera pro ferenda iuſta ſententia, teneatur ad reſtitutionem?* Reſtitui debet quidquid accipitur pro opere aliàs debito ex iuſtitia. Secus, ſi ſit debitum ex charitate, vel alia virtute. *Tannerus 2. 2. d. 4. quæſt. 6. dub. 10. num. 291.* Tanner.

111. *Suppono cauſam eſſe æqualem: poteſt ne aliquid Iudex accipere?* Docet *Fagundez Dec. tom. 2. lib. 8. cap. 26.* aliquid accipi poſſe non ſolum ab electoribus ad maioratum, cathedram, capellam; ſed etiam à iudice, quando (vt ſupponis) ſententiam profert in cauſa æquali, ſecluſa lege poſitiua in contrarium; quia pro ſuo arbitratu poteſt cuilibet parti dare victoriam, quare datur locus gratificationi, quæ eſt pretio æſtimabilis, vt pote quæ plerúmque cum iactura amicitiæ, & gratiæ alterius partis coniuncta eſt. Fagund.

112. *Iudices ac Miniſtri publici munera ex mera liberalitate, & gratitudine collata aſſolent accipere: tenetur ne reſtituere?* Non niſi lege aliqua poſitiua prohibita ſibi eſſent; in quo caſu non tenentur reſtituere ante ſententiam. *Molina de Iuſt. tom. 1. d. 88.* Molin.

§. 4. *Quis nō teneatur reſtituere.*

113. *Scio ab obligatione reſtituendi excuſare creditoris remiſſionem, ſeu renunciationem. v. gr. ſtuprator virginis, qui ab ea illatorum damnorum remiſſionem obtinuit, ad nihil tenetur: rogo autem an debeat eſſe expreſſa remiſſio huiuſmodi?* Sufficit præſumpta. v. g. ex homicidio viri nobilis nulla reſtituendi oritur obligatio; quia viri nobiles, & diuites ex communi vſu huic iuri videntur renunciaſſe, ſolius iniuriæ memores. *Sanchez opuſc. tom. 1. lib. 1. cap. 4. dub. 11. num. 6.* Famuli recipientes pecuniam à luſoribus pro chartis, candelis, aqua frigida, &c. non tenentur reſtituere exceſſum, quia colluſores cenſentur remittere, cum fraus abſit. *Saa v. traditio, num. 1.* Sanch. Saa.

114. *Scio à reſtitutione excuſare æquiualentem compenſationem: rogo, an pœna capitis, quæ à Iudice pro homicidio imponitur occiſori, damnum illatum hæredibus compenſet?* Non, quia non eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ in ſatisfactionem partis; ſed iuſtitiæ legalis in Reipublicæ ſatisfactionem. *Sanch. citat. dub. 2. num. 2.* Aſt *Beccanus 2. 2. quæſt. 10. concl. 2.* nullum onus imponit, ſi hæredes nihil exigerent; quia vt *Leſſius* adnotat *lib. 2. cap. 9. dub. 22. num. 139.* tunc ſolum deberetur parti ſatisfacere, quando bona damnati ad mortem ad hæredes tranſeunt, non ſucceſſione hæreditaria, ſed libera donatione. Sanch. Leſſ.

115. Scio

115. *Scio excuſare à reſtitutione quocunque ex capite faciendà grauem neceſſitatem: rogo, an abſoluendus homicida, qui non vult reſtituere, ad vitandam ſuperuenturam grauem neceſſitatem?* Non tenetur, niſi hæredes occiſi eadem neceſſi-
Sanch. tate laborarent. *Sanchez dub. 7. n.2.*

116. *Scio aliquos aſſeruiſſe, ceſſionem bonorum excuſare adeo vt quos poſſit in conſcientia retinere ſuo, & familiæ victui neceſſaria, etiamſi multa debita ex delicto notorio iniuſtè contra-*
Leſſ. *xiſſet: quidnam ſentiendum?* Porrò *Leſſius* probabilem hanc ſententiam docens, contrariæ adhæſit; quia ignominia, quam qui ceſſit bonis ſuſtinuit, non ſatisfecit debitis tanquam ſolutio; ſed delicto, quod præſumitur, in accipiendis mutuis cum impotentia ſolutionis, tanquam pœna. Sic ille *lib.2. c.16.dub.3.n.63.*

117. *Scio acquiſitionem per ſponſionem, vulgo* Apueſta, *à reſtitutione excuſare: rogo, an ſponſio ſit iuſta non ſolum ſi neuter certitudinem habeat, ſed etiamſi alter habeat, & proteſtatus ſe habere, alter nihilominus vult ſpondere?* Iuſta eſt; quia volenti
Sanch. non fit iniuria. *Sanch.c.8.dub.13.n.11.*

§.5. *Quidnã reſtitui debeat.*

118. *Scio, bonæ fidei poſſeſſorem, qui rem alterius bona fide conſumpſit, non teneri reſtituere valorem, niſi in quantum factus eſt locupletior. v.g. conſumpſit bona fide veſtem alterius ſolum tenetur ad pretium veſtis, quam alioqui emiſſet: rogo ſi quis in alieno conuiuio cibos furtiuos comediſſet, teneretur ne reſtituere,*
Sanch. *quantum domi expenſurus fuiſſet pro illo cibo? Sanchez* aſſeruit *ſumm.tom.1.lib.2. cap.23.num.34.* quia in illo factus ditior. Aſt ex aliorum mente probabile exiſtimo, in iis, quæ vnico actu conſumuntur, non adeſſe onus reſtituendi, niſi fur ad reſtitutionem impotens euaſiſſet; quia dominus rei non habet ius ad res ipſas iam abſumptas, ſed ad perſonam furis pro æqualium, aut ſimilium reſtitutione, vel pretio illarum.

119. *Emit quis bona fide rem furtiuam, & vendidit eodem pretio: tenetúrne reſtituere pretium domino comparenti?* Non; quia totum actum eſt bona fide, & ipſe in nihilo factus eſt di-
Leſſ. tior. *Leſſius lib.2.c.14.dub.5.n.29.*

120. *Quid ſi pluris vendidiſſet?* Non tenetur reſtituere ex-
Molin. ceſſum; quia non eſt fructus rei ſed induſtriæ. *Molina tom.3. tract.2. d.721. n.10.* Porrò *Leſſius n.134.* contrarium aſſeruit; quia iam illo exceſſu factus eſt ditior.

121. *Rapit quis triticum, aut vini dolium tempore, quo valor eius centum eſt argenteorum, creſcit, aut decreſcit pretium: quidnam debet reſtituere?* Si dominus tritici aut vini venditurus fuiſſet tempore maioris pretij, tale ei pretium debet reſtitui.

reſtitui. Si verò retenturus fuiſſet vſque ad id tempus ad quod reſtitutio dilata eſt, ſufficit ſoluere pretium temporis acceptationis, vel temporis reſtitutionis, ſi non eſſet deterior, præſertim ſi valor ex inopia emptorum extrinſecus accreuiſſet. *Leſſius c.*12.*dub.*16.*n.*109. Leſſ.

122. *Dubium eſt, an dominus venditurus eſſet rem tempore ſummi valoris, medij, aut infimi: quinam ei valor reſtituendus?* Ait *Leſſius citat.* Summus; quia eo pretio vendere poterat, & in dubiis innocenti fauendum. At *Turrianus* 2. 2. *tom.* 2. *diſq.* 10. *dubitat.* 2. *num.* 7. inquit, in foro externo ſummum, in interno medium reddendum; quia æqualiter ei contingere potuiſſet, vendere infirmo, & ſummo. Leſſ. Turr.

123. *Scio, occiſorem, & mutilatorem teneri ad expenſas morbi, vel vulneris; non autem ad ſepulturam, nec ad damna ſecuta per accidens: rogo ſi prauideat occiſor innocenti imputandam illam necem, an teneatur ei damna reſtituere?* Non; quia hoc damnum cum homicidio per accidens eſt connexum; vnde occiſor non ex iuſtitia, ſed ex charitate præcauere tenebitur, *Leſſio* authore *dubitat.* 16. *num.*110. Qui addit, ſi quis habeat ius ad aliquam actionem, ex qua plerumque damnum tertio ſequitur, teneri ex charitate, ſi abſque æquali incommodo poteſt ab ea abſtinere: non tamen ex iuſtitia, ita vt ad reſtitutionem damni ſecuti teneatur; quia qui vtitur iure ſuo, nulli facit iniuriam. Sic ille *num.* 114. Leſſ.

124. *Tenetur ne homicida debita occiſi debitoribus ſoluere?* Aſſerit *Molina tom.*4. *tract.*3. *diſq.*83. *num.*8. quia debita ex iuſtitia præferri debent emolumentis vxoris, filiorum, &c. Aſt negat *Leſſius dubit.* 26. *num.* 151. ex vſu; quia damnum creditoris per accidens cum homicidio coniungitur; & quia ius creditorum non erat in perſonam, niſi quando bona quæ habebat, vel veriſimiliter erat habiturus; quare cum bona actualia tranſeant ad hæredes, & occiſor eis reſtituat lucra ceſſantia, ad eos tranſire debet ius creditorum. Molin. Leſſ.

§. 6. *Cuinam facienda reſtitutio.*

125. *Cuinam debetur reſtitutio ex homicidio titulo expenſorum in curatione, &c.?* Debetur hæredibus ſiue neceſſariis, ſiue non; quia ad illas habebat ius occiſus ante mortem: & in iuribus debitorum realium defuncti ſuccedunt hæredes etiam extranei. *Titulo autem alimentorum, quæ debebantur ab occiſo: cuinam facienda reſtitutio?* Solum hæredibus neceſſariis, nimirum parentibus, filiis & vxori.

Beccan. *Becanus 2.2. q.14. concl.3. Vxor poſtea æquè commodas nuptias iniit.* Nihil ipſi debetur, authore *Filliucio tom. 2. tract. 32. ca .2.num.207.* At *Tannerus tom.3.d.4.q.6.dub.4.num.122.* probabile docet occiſorem non teneri ad reſtitutionem ante iudicis ſententiam, ſi occiſor de reſtitutione facienda non conuenit cum occiſo ante mortem, & neceſſarij eius hæredes alimentis non egent. Porrò *Sanchez opuſc.tom.1.lib.1 cap.4.dub.3.num. 9.* reſtituendum his aſſerit, etiam diuitibus.

Filliuc.

Tann.

Sanch.

116. *Cuinam reddendæ eleemoſynæ acquiſitæ ficta paupertate.* *Granado* putat dantibus reſtituendas magnas, quas ſolas (vt vidimus) debere reſtitui iudicauit. *Molina tom. 1. tract.2. d 210. num.4.* docet multas & paruas pauperibus dandas; quia difficilè poſſent dantibus reddi: ſecus magnas. At *Pal. tom. 1 tract.6. d. 2.p 14.num.7.* & dantibus, & pauperibus reddi poſſe exiſtimat. Ego quidem tam magnas, quam paruas pauperibus erogarem; quia paruæ dantibus parum emolumentum afferrent, magnæ autem iam ab ipſis ſubleuandæ paupertati ſacratæ fuerant.

Molin.

Pal.

§.7. Quantũ, quomodo, quãdo, quo ordine reſtituẽdum ſit.

127. *Quantum reſtituendum in dubijs de damno dato, & pro lucris incertis?* Damnificator culpabiliter in ſeminibus & plantis, ſi meſſis erat proxima, omnes fructus debet reſtituere, ac ſi maturi eſſent, expenſis deductis; ſecus ſi à maturitate multum aberant, ſic communiter. *Leſſius lib. 2. cap. 11 dub. 19.* aſſerit abſolutè, ſatis eſſe reſtituere æſtimationem temporis, quo damnum eſt illatum. Homicida opificis reſtituat hæredibus ſpem lucri ex ætate, valetudine, & dexteritate, &c. computandam. *Becanus 2. 2. quæſ. 8.concluſ. 1* ſexaginta annos attribuit ætati. Aliquid tamen detrahendum ratione incertitudinis aſſeruerim. *Quid ſi ſexagenarius ſit artifex?* Iuxta complexionem addendi aliqui anni ad boni viri placitum.

Leſſius.

Becan.

128. *Rogo an ab artificibus aliquid detrahendum ſit pro moleſtia artis laboribus?* Reſpondet *Leſſius c.9.dub.19. n. 125.* negatiuè. v. g. impedis fabrum lignarium ab vnius diei labore, teneris totum lucrum reſtituere abſque laboris deductione; qui opifex voluiſſet laborare, & agere lucrum. Attamen cum *Rebello p.1.lib. 3. q. 13. n. 2.* probabile puto aliquid poſſe pro æſtimatione laboris arbitrio prudentis detrahi.

Leſſius.

Rebell.

129. *Fit homicidium caſuale etiam cum lata culpa commiſſum: tota ne ſumma damnorum reſtituenda?* Reſtituatur pars arbitrio prudentis *Fernandez p.1.c.14. §. 1.num.7.* Reſtituatur dimidium.

Fern.

130. *Fit modus occidendi magis iniurioſus : an ex hoc capite ſit plus reſtituendum?* Negat *Azor. p.3.lib.5.c.3.q.3.* Azor.

131. *Dubito, an conſilium meum fuerit furti, aut homicidij cauſa teneor ne ad aliquid reſtituendum?* Ad nihil teneri te dixi. At ſi *Molinæ* ſententiæ hærendum, ſufficit reſtituere partem damni pro quantitate dubij manentis poſt factam diligentiam. Sic ille *tom.3. d.736.n.6.* Molin.

132. *Quidnam de reſtitutionis modo?* Ab eo, qui poteſt, debet fieri tota ſimul ſtatim. *Reſtituere quis per partes intendit.* Si inuitus creditor, delinquit grauiter, nec abſoluendus ex multorum ſententia. Aſt alij affirmant abſoluendum, ſi ob aliquod emolumentum differt, qui aliàs vel nunquam reſtitueret, vel non ita vtiliter.

133. *Gero per tertium reſtitutionem, ipſe retinet: debeo ne iterum reſtituere?* Aſſerit *Rebellus part.1.lib.1.q.13. ſect.3.* non liberari à reſtitutione furem, qui Confeſſario tradidit nummos reſtituendos, ne eius delictum aperiretur, ſi Confeſſarius iniquè retineat; quia creditor non debet damnum pati ob Confeſſarij delictum. Alij probabiliter negant; quia fur non debet reſtituere cum infamia; nec maiorem potuit diligentiam adhibere, quàm per Confeſſarium reſtituendo. Rebell.

134. *Poteſt quis per ſe ipſum reſtituere moribundus, & committit hæredibus : abſoluendus ne?* Non; quia talis voluntas conditionalis eſt, ſcilicet reſtituendi, ſi moritur; & quia teſtatoris hæredes ſæpe in his teſtatoris voluntatem negligunt adimplere. Vnde neganda abſolutio moribundo, qui cum poſſit per ſe, vult poſt mortem reſtituere famam, Confeſſario internuncio. Hoc quidem mei *Poza* venia, qui *in pract. bene moriendi in procem. mand.8.* contrarium aſſeruit. Poza.

§.8. *De reſtitutione varia.*

135. *Tenetur ne reſtituere non impediens damnum alterius?* Teneri aſſerit *Saa,* cum ex officio deberet, v.g. iudex, pater, tutor; niſi ob periculum rerum ſuarum omittat, quas præferre debeat alienis.

136. *An Medicus & Aduocatus teneantur ad reſtitutionem ex negligentia, quæ cauſa fuit damni grauis ius, quorum ſalutem, aut cauſam agebant?* Proculdubio tenentur; quia illorum incuria iniuriam proximo irrogauit. *Cur ergo aſſerui ſt. Confeſſarium non teneri ad reſtitutionem cum damnum dedit ei cui reſtituendum erat, non monendo pœnitentem reſtituere?* Quia Confeſſor agit pœnitentis cauſam, vti Medicus aut Aduocatus ægri & litigatoris; cauſam autem eius cui reſtituendum erat non agit. Scio Nauarrum Confeſſarium Saa.

obligare ad reſtitutionem, ſi ex craſſa ignorantia dixit, ne reſtitueret.

137. *Qui agrum alienum mala fide poſſedit, tenetur etiam de fructibus, quos dominus alioquin percepiſſet, deductis expenſis: rogo num idem ſit de lucro ex aliena pecunia?* Minimè, niſi

Saa. fortè dominus tantundem ex ea fuiſſet lucraturus. Sic *Saa* ex Salone.

138. *Quis aliquid accepit, vt malum faceret: tenetur ne, ſi non*

Molin. *fecit reſtituere?* Tenetur ex *Molina*; ſecus ſi fecit.

139. *Sine vi aut fraude impediuit quis liberam donationem, aut collationem beneficij, aut curauit mutari teſtimonium: num reſtituere teneatur?* Minimè, ſi ad beneficium nondum ius ac-

Saa. quiſitum erat, nec ad teſtamenti donationem. Sic *Saa*, adiiciens alios merito iſtum teneri affirmare, quia contra iuſti-

Tolet. tiam faciens læſit. *Toletum* lege.

140. *Non poteſt quis reſtituere rem minoris ordinis ſine damno maioris. v.g. pecuniam ſine honoris iactura: tenetur ne?* Minimè

Saa. ex *Saa* & aliis; quia famæ notabilis exceſſus minimè pecunia comparandus.

141. *An reſtituere tenetur, qui non poteſt ſine maiori multo*

Tolet. *damno ſuo, quàm ſit damnum creditoris?* Ex *Toleto* negatiuè reſpondeo.

142. *Quid ſi apud me debitum ſine culpa perijt?* Si ob iniuſtam moram periit, teneris damna reſtituere; ſecus ſi apud

Saa. dominum ſic fuiſſet periturum. *Saa*, docet ex Nauarro.

143. *Tulit quis quod ſi petijſſet, ei datum fuiſſet voluntariè:*

Saa. *tenetur ne reſtituere?* Idem *Saa* non teneri affirmauit.

144. *Meretrix vſitatis mendacijs multa extorſit: obligatur ad reſtituendum?* Importunis mulierum blanditiis, non communibus extorta reſtituenda aiebat *Caiet*. Docet *Nau*. ſi fraude vſa eſſet, fingens ſe virginem, aut à viro Principe tantùm co-

Saa. gnitam, teneri ad reſtitutionē. Ego cum *Saa* aſſero non teneri reſtituere quod extorſit vſitatis mendaciis; quia ſi vſitata, iam tam ab omnibus cognita, vt dans, volūtariè dediſſe videatur.

145. *Scio me Antonio debere centum aureos, diligenter inquiro, nec inuenio: num poſſim bona illa pauperibus diſtribuere?* Si res non magni ponderis fuit, pauperibus debitoris arbitrio

Tolet. diſtribuatur; ſi autem magni ſit ponderis, exiſtimo cum *Toleto* iudicis auctoritate diſtribuendam; ne ſcilicet comparente poſtmodum creditore reddere cogar.

146. *Dirui domum vicinam, per quam incendium ad meam erat peruenturum: teneor ne reſtituere?* Non, ſi aliter occurrere

Saa. propriæ domus damno non poteras. *Saa*.

147. *Sci*

147. *Scio Petrum prodigum quæcunque bona eſſe diſſipaturum: poſſum ne debitum eius inopiæ, aut hæredibus ſeruare?* Quidam non admittunt, aſſerentes omnino reſtituendum, & cuicunque abutenti rebus ſuis modò fiat ſine proximi iniuria. Aſt ego cum *Emanuele* affirmo talem aſſeruationem eo motiuo iuſtam & laudabilem. **Saa.**

148. ***Dubito vtri eorum debeam, certus me alteri eorum debere: quidnam mihi præſtandum?*** Da vtrique dimidium. Sic idem *Saa* ex Soto. Saa.

149. *Mihi culpa leui depoſitum aut commodatum: num teneor reddere?* Ex *Toleto* negatiuè reſpondendum. Tolet.

150. *In debitis eiuſdem ordinis, quodnam prius ſoluendum?* Reſpondet *Leſſius* cæteris paribus ſoluenda priora: alioqui maiori damno prius occurrendum. Leſſ.

151. *Mala fide rem furtiuam quis emit: num reſtituere teneatur?* Licet ſtatutum concedere videatur, vt res ſic empta emptoris ſit: nullo ſtatuto poſſe huiuſmodi emptorem à reſtitutione liberari puto.

152. *Præmiſſa diligentia dubius hæreo, an res mea ſit: poſſum ne ea vti?* Imò & diſtrahere, paratus quidem ad reddendum pretium domino, ſi innotuerit. *Sanchez* ita. Sanch.

153. *Negotiationi pecuniam expoſitam à mercatore furatus quis eſt: ad quidnam tenetur?* *Molina* affirmat teneri non ſolùm pecuniam ablatam, ſed etiam lucrum ceſſans reſtituere. Molin.

154. *Poſſeſſor bonæ fidei inæqualiter dubitat, magiſque inclinat in eam partem, vt credat rem, quam poſſidet, eſſe alienam: tenetur ne illam reſtituere?* Non, quia nullæ illi occurrunt rationes, quæ ſufficiant ad aſſenſum generandum; quare in illo dubio melior conditio poſſidentis. Sic *Vaſquez*. *Poſtea verus dominus comparet: tenetur ne reſtitutionem facere?* Non tenetur, niſi vel res ipſa adhuc extet, vel in quantum ex ea factus eſt ditior, ſicut quilibet poſſeſſor bonæ fidei. Ex eodem *Vaſquez*, & aliis. Vaſq.

155. *Quis dum cœpit rem poſſidere titulo emptionis, vel donationis dubitat an eſſet furtiua: num teneatur?* Reſtituere tenetur, vel ſaltem diuidere rem huiuſmodi. Sic *Caſtro Palaus*. Pal. Quod ſi tamen acceperat à poſſeſſore bonæ fidei, & adhibuit diligentiam, vt dubium ſuum deponeret, poteſt retinere; quia ſuccedit in locum poſſidentis, à quo illam acceperat venditione, vel donatione. Ab eodem meo *Caſtro* accepi.

156. *Dubito, num res furtiua ſit, & illam emo, vt poſtea vero domino reſtituam: poſſum ne inde deducere pretium pro ea ſolutum?* Affirmat *Sanchez* poſſe, modò fuerit iuſtum, & Sanch.

Z 3 dominus

dominus rei non fuiſſet ſine expenſis recuperaturus; tunc enim vtiliter rem domini geſſit.

157. *Poſſeſſor bonæ fidei quis eſt, poſtea autem dubitans, an res eſſet aliena, neglexit inquirere, vnde iam factus eſt impotens verum dominum inuenire: num reſtituere teneatur?* Ex *Caſtro* Pal. *Palao* puto probabiliter, non teneri; quia dubitans, an res ſit aliena nec ne, dubitat an illa negligentia alicui damnum intulerit.

158. *Impedit quis fraude, aut mendaciis, ne alicuius bona ob* Vaſq. *crimen fiſco addicantur: tenetur ne ad reſtitutionem? Vaſquez* aſſerit non teneri; quia hæc præſcriptio bonorum eſt pœna criminis; pœna autem non debetur ante ſententiam ſaltem criminis declaratoriam, imò nec ante ſententiam conſtitutiuam pœnæ. Idem dicendum de teſtibus, qui falſo teſtimonio impediunt ſententiam, &, conſequenter confiſcationem.

159. *Dubitas, an tuo conſilio, ſeu culpa ſecutum ſit damnum* Henriq. *teneris ne ad reſtitutionem?* Docet *Henriquez* non teneri quia in dubio, præſertim in materia iuſtitiæ melior eſt poſſidentis conditio.

160. *Impedio, ne quis conſequatur hæreditatem, officium, aut beneficium: quandonam tenear ad reſtitutionem?* Teneris ex Vaſq. *Vaſquez* quando vi, vel fraude impedis. Non teneris ex *Leſſio*, quando precibus, blanditiis, aut muneribus impediſti; quia preces, blanditiæ, & munera non repugnant libertati, vnde nulli irrogatur iniuria. Hinc qui per mendacium impediuit, ne Petrus eleemoſynam Ioanni impenderet, dicens illum non eſſe pauperem, ad reſtitutionem tenetur.

161. *Bona fide rem meam furi vendidi, & pecunias illas furtiuas vel cum meis commiſcui, vel conſumpſi, poſtea comparet verus pecuniarum furtiuarum dominus: rogo, an ad reſtitutio-* Laym. *nem tenear?* Te non teneri *Layman.* aſſerit; quia neque ratione iniuſtæ acceptionis (cum bona fide acceperis,) neque ratione rei acceptæ, cùm vel illas furtiuas pecunias conſumpſiſti, vel bona fide cum tuis commiſcendo illarum acquiſiſti dominium, neque etiam factus es ditior, cùm rem tuam iuſto pretio vendideris.

162. *Multis ciuibus illatum eſt damnum per minutas ſcilicet venditiones iniuſtas olei, panis, vini, &c. Cuinam illa reſtituenda furta minuta?* Danda non pauperibus, ſed ipſis ciuibus minoris vendendo, aut maiori menſura, donec ad æqualita- Vaſq. tatem damni veniatur, docet *Molina.* Ego autem cum *Vaſquez* & aliis affirmo probabiliter poſſe dari pauperibus, præcipuè

ſi

ſi eiuſdem ſint ciuitatis. Tunc equidem etiam Bullæ Compoſitionis locum eſſe certum eſt.

163. *Qui ceſſit bonis, tenetur, ſi poſtea ad pinguiorem fortunam accedat, reſtituere. Hoc certum: rogo vlterius, an cedens bonis tuta conſcientia poſſit ſibi, & familiæ ſuæ, ne indecore viuat neceſſaria retinere?* Cum *Leſſio* aſſero poſſe; quod quidem eſt verum, licèt debita, pro quibus cedit, ſint ex iniuſtitia, & notorio delicto contra, quamuis tunc, non poſſit tantum quantum aliàs ſibi retinere. Leſſ.

164 *Compoſitionis Bullæ beneficio debitis incertis ſatisfeci, comparuit poſtea verus dominus teneor ne aliquid reſtituere?* Nihil; quia hæc compoſitio æquiualet præſcriptioni. Addit *Henriquez* Epiſcopos poſſe huiuſmodi compoſitionis Bullas pro diœceſibus concedere. Non vidi huiuſmodi poteſtatem mandari exequutioni. Henriq.

165. *Teſtis legitimè interrogatus tacendo, quod de proximi nobilitate ſciebat, cauſa extitit infamiæ: num teneatur reſtituere?* Tenetur, vti *Saa* aſſerit, niſi tacuiſſet damni proprij timore iuſto, qui etiam poſt occaſionem iudicij perſeueret. §. 9. *De Reſtitutione famæ varia.*

166. *Petrus Ioannem infamauit, obijt ſine ſatisfactione adhibita: requiro, num hæres eius teneatur ſatisfacere?* *Leſſius* putat non quidem famæ reſtitutionem ab hærede faciendam, ſed damnorum tantùm profectorum ex infamia. Saa. Leſſ.

167. *Quis alium falſo teſtimonio in vitæ periculum coniecit tenetur ne eum etiam cum proprio vitæ periculo liberare?* Tenetur, ſi ſcienter id geſſit; at ſi ſine culpa debet retractare, ſi poſſit ſine magno ſui periculo. Quod ſi retractatio non eſſet profutura, non teneretur. Ex *Valentia* collegi. Valent.

168. *Famam quis grauiter alterius læſit, ſed grauiter ab eodem fuit læſus in fama: ad quid tenetur?* Si tantumdem eſt læſus ab eo, quem læſit, tenetur ad nihil; ſi inæqualitas adeſt conſiderabilis, de partis ſatisfactione curetur. *Toletum* ſequor. Tolet.

169. *Videt quis aliquem puniri per errorem, pro eo, quod ipſe geſſit, & tacet: num ad aliquam famæ proximi deperditæ reſtitutionem teneatur?* *Saa* ex Nauarro reſpondet non tenere. Addiderim, niſi ſine graui periculo aut infamiæ, aut corporalis pœnæ poſſit proximum innocentem liberare. Saa.

170. *Quis accuſatorem ſuum non potentem probare, vocauit calumniatorem: num reſtituere teneatur?* Ex *eodem* aſſero non teneri; quia huiuſmodi accuſatores calumniatores in iure vocantur. Saa.

171. *Qui læſum honorem, aut famam non poteſt reſtituere,*
Tolet. *tenetur ne aliter compenſare? Toletus* docet pecunia, aut alia re compenſare debere. Ego cum *Saa* & aliis exiſtimo tam pretioſam gemmam haud pecunia compenſabilem. Vnde qui non poteſt reſtituere famam, tenetur ad nihil. Petat ille veniam, & ſufficit. Addiderim tamen virum illuſtrem longè inferioris hominis debere pecunia ablatum honorem compenſare, ſi aliter nō poſſit, aut pro Superiori nobilitate nō debeat.

172. *Num ſit peccatum mortale cum onere reſtituendi quem ſeipſum infamare?* In re valde graui affirmo, cum falsò ſibi delictum imputauit. Imò cùm ſe verum dicendo infamat, poteſt mortale eſſe ex ſcandalo, vel damno ſecuto: alioquin ſolùm veniale eſt. *Quid ſi tormentorum timore ſe & alios infamat, & periculo mortis exponit?* Nec videtur condemnandus peccati, nec obligandus ad reſtitutionem. *Licet ne peccatum meum prodere, cùm alteri imputari video?* Licet, ſed non teneris. Potes etiam tacere, cum crimen tibi imponitur, quod
Molin. alius geſſit. Ex *Molina*, *Saa*, & aliis.
Saa.

173. *Debetur reſtitutio famæ cuidam perſonæ bene de Republica meritæ, poteſt ne hæc huiuſmodi reſtitutionem remittere?* Poteſt; quia quilibet famæ aut honoris eſt dominus, dummodo Reipublicæ ipſius fama non lædatur. Si tamen remit-
Saa. tat, infamator ab obligatione iuſtitiæ liberabitur. *Saa.*

174. *Qui famam læſit alienam, tenetur ne cum ſuò maiori damno quàm alteri dedit, reſtituere?* Tenetur, vti *Valentia* docet. Addit famoſi libelli auctorem teneri per contrarium li-
Tolet. bellum reſtituere. *Toletus* autem affirmat lædentem famam interdum cum periculo vitæ debere reſtitutioni operam dare, vt ſi Regni, aut Reipublicæ fama reſtituenda.

EXAMEN III.

De Iuſtitia, circa materiam de Contractibus in communi.

Capvt Primvm.

De Contractuum eſſentia, & varietate. Vbi de promiſſione.

§. 1. *Contractus.*

1. Qvid *Contractus?* Eſt actus externus inter duos vel plures ex conſenſu ipſarum, vltrò citróque obliga-
tionem

gationem pariens ſaltem in foro conſcientiæ, modò non ſit irritus iure naturæ vel poſitiuo.

2. *Quotuplex eſt Contractus?* Multiplex quidem. Alius *Onerosus*, per quem onus imponitur. Alius *Lucratiuus* ſeu *Gratuitus*, quo aliquid promittitur, vel traditur abſque pretio vel mercede, qualis eſt Commodatum, Mutuum, Precarium, Depoſitum, vel Teſtamentum. Alius fit in gratiam recipientis tantùm, vt Mutuum. Alius in gratiam tradentis tantùm, vt contingit in depoſito plerumque. Alius fit in gratiam & bonum vtriuſque, vt Emptio, Permutatio, Pignus. Alius eſt ſimplex & abſolutus, & alius conditionalis. Alius licitus, & alius illicitus. Alius perpetuus, alius temporalis. Alius *Nominatus*, ſeu qui proprium habet nomen, vt emptio & venditio. Alius *Innominatus*, qui proprio caret nomine. Cuius equidem innominati contractus quatuor ſunt ſpecies. 1. *Do vt des*. v.gr. ſi tradas Antonio panem, vt ipſe tibi vinum largiatur. *Facio vt des*. v. gr. ſi ſeruias Petro, vt ipſe te doceat. 3. *Do vt facias*. v.gr. ſi labores pro Ioanne, vt ipſe det tibi panem. 4. *Facio vt facias*. v. gr. ſi Franciſcus laboret pro te, & tu pro illo laborem impendas. Alius dicitur contractus *Bonæ fidei*, in quo iudex iudicat ex æquo & bono, non ex rigore legis, & iuris ſcripti. Alius dicitur *Stricti iuris*, in quo iudex iudicat ex rigore legis & pactionis adſtrictus ad verba, qualis eſt donatio, aſſecuratio, &c. Alij contractus perficitur re ipſa, alij verbis, & requirunt certam verborum formam, qualis eſt ſtipulatio. Alij ſolo conſenſu perficiuntur exterius vtrimque explicato, qualis eſt venditio. Alius dicitur *Pactum nudum*, quod in ſola conuentione conſiſtit; & alius contractus *Veſtitus*, qui maiorem habet firmitatem, & robur, quàm habeat nudum pactum. Veſtitur autem multipliciter. 1. *Reipſa* vt ſi ex altera parte ſit adimpletus. 2. *Verbis*, accedente forma ſtipulationis. 3. *Scriptura*, vt ſi quis ſibi ſatisfactum eſſe fatetur. 4. *Iuramento* & ſpecifico nomine contractus, vt ſunt contractus nominati in ſuo genere perfecti. Alij denique *Quaſi contractus* nominantur. Hi ſunt Tutela, cura, negotia geſta, & alia quæ fiunt ex aliquo officio, ſed non conſurgunt ex vero contractu.

3. *Quinam conſenſus ad contractum requiritur?* Neceſſarius eſt conſenſus liber, promiſſorius expreſſus externo ſigno, formalis, vel virtualis. §. 2. *Promiſſio.*

4. *Quid eſt promiſſio, quæ neceſſaria eſt contractui?* Deliberata, & ſpontanea fidei obligatio facta alicui, de re aliqua bona, & poſſibili.

5. *Sunt ne iure poſitiuo aliquæ irritæ promiſſiones?* Ita planè, vt quæ præbent occaſionem peccandi, quæ libertatem diſponendi de rebus ſuis tollunt, & ſimiles.

6. *Obligat ne interna promiſſio?* Deo quidem facta obligat; quia & cognoſcit, & acceptat; homini autem minimè; quia non agnoſcens non poteſt acceptare.

7. *Externa autem obligat ne ante acceptationem?* Minimè nec iure naturali, nec poſitiuo. Excipe aliquas priuilegiatas promiſſiones, v.gr. factam ciuitati ad reparationem factam vniuerſitati, vel Eccleſiæ, aut Hoſpitali. Hæc enim etiam ſi non acceptentur obligationem ob commune bonum inducunt.

8. *Obligat ne promiſſio externa acceptata, ſub mortali?* Si ſit rei notabilis, obligat; & datur ei de iure Canonico actio.

9. *Obligatur ne, qui non habet propoſitum promittendi, ſed vtitur promiſſoris verbis ad firmum propoſitum ſignificandum?* Non obligatur niſi ratione damni.

10. *Obligat promiſſio acceptata de re illicita?* Minimè; quia nec huiuſmodi res potuit promitti, nec acceptari.

11. *Quid ſi cauſa ob quam promiſſio facta eſt non ſubſiſtat: aut ſi rerum, vel perſonarum mutetur ſtatus?* Si arbitrio prudentis ſtatus ille mutatus illum euentum non comprehendat, & ſi cauſa non ſubſit, non obligat acceptata promiſſio.

12. *Contractus ex graui metu factus eſt ne irritus?* Non eſt irritus quidem ipſo iure: irritari tamen poteſt ab eo, qui paſſus eſt metum. *Quid ſi leuis ſit metus?* Etiam ex leui, poteſt in conſcientiæ foro irritari. Idem affirmo in diſtractibus & remiſſionibus contractuum, & in reuerentiali metu, ſi minæ coniunctæ ſint, aut grauis offenſionis timor. Id quod locum habet etiam ſuo modo in importunis precibus, quæ alia via repelli non poſſunt.

CAPVT II.

Quinam poſſint, aut non poſſint contrahere; & de reſtitutione ex contractu.

13. *QVinam poſſunt contrahere?* Contrahere generaliter poſſunt qui bonorum adminiſtrationem habent.

Poſſunt ne minores? Non poſſunt ſine curatoribus, cum illis poſſunt ſicut & Pupilli cum Tutoribus. Profectò abſque curatoribus obligantur naturaliter, & in conſcientia, aliquibus

bus caſibus exceptis: poſſunt tamen beneficio reſtitutionis in integrum obligationem elidere.

14. *Poſſunt ne contrahere filij-familias?* Poſſunt de bonis Caſtrenſibus, vel quaſi Caſtrenſibus; non de aduentitiis, vel profectitiis. Si tamen & contrahant, & puberes ſint, obligantur, & datur aduersùs eos actio, tanquam minores læſi vtantur reſtitutionis beneficio. *In ſeruis?* Non oritur ciuilis obligatio, ſed tantùm naturalis.

15. *Num qui ipſo iure bonis priuati ſunt contrahere poſſint?* Poſſunt quidem ante latam ſententiam; quia dominium bonorum ſuorum retinent, ſed infectum, & affectum ea qualitate, vt poſt ſententiam omnes contractus reſcindantur, à die commiſſi criminis.

16. *Quid de contrahendi poteſtate Clericorum dicendum eſt?* De patrimonialibus, & quaſi patrimonialibus contrahere poſſunt. In Beneficialibus autem de parte neceſſaria ad congruam ſuſtentationem, poſſunt: de alia validi quidem contractus ſunt, ſed delinquunt, ſi in vſus non pios expenderint. Porrò immobilia Eccleſiæ bona alienare non poſſunt, vt neque mobilia pretioſa quæ poſſunt aſſeruari.

17. *Obligatur ne Monaſterium ex contractu Religioſi?* Minimè obligatur ex contractu facto vltra traditam facultatem, & poteſt illum ratum non habere. Religioſus tamen qui ſic contrahit, ob periculum alterius peccat grauiter, ſi graue periculum ſit.

18. *Iam verò queiſnam perſonis reſtitutio in integrum ex contractibus conceditur?* Porrò reſtitutio in integrum non habet locum, quando contractus omnino irritus eſt. Si Minor læſus ſit, gaudet priuilegio reſtitutionis, & durat vſque ad vigeſimum nonum annum. Componit autem illis de omnibus contractibus in minoritate factis. Aliis quoque conceditur, ſcilicet Eccleſiæ, Piis locis, Communitati, Principibus ſupremis, Vniuerſitati ſtudiorum, Ruſticis, & Mulieribus.

19. *Quandónam quis læſus dicitur?* Quando res vendita infra iuſtum pretium vel non debito tempore, vel facta donatio ſine rationabili cauſa eſt.

20. *Poſſunt ne fructus percepti repeti?* Poſſunt quidem in contractu gratuito; in oneroſo non, niſi quando iuſto pretio res fuiſſet vendita.

CAP.

Capvt III.

De Contractus obligatione.

§.1. *Obligatio contractus.*

21. Q*Vidnam eſt obligatio?* Vinculum, quo adſtringimur ad aliquid dandum, vel faciendum, quæ quidem in honeſtate morali, & in neceſſitate fundatur.

22. *Quotuplex obligatio?* Duplex ex charitate, & ex iuſtitia. Iuſtitiæ autem obligatio vel eſt naturalis tantùm, vel ciuilis tantùm, vel mixta ex vtraque. Oritur quidem ex contractu, vel quaſi: & ex delicto, vel quaſi.

23. *Obligat ne omnis contractus?* Obligat quidem in foro conſcientiæ: iure poſitiuo aliqui irriti eſſe poſſunt. Obligatio autem ex contractu vel eſt in foro ciuili, vel in foro Eccleſiaſtico.

24. *Pactum ne obligat ne in vtroque foro?* Obligat; nudum non parit obligationem in ciuili, ſed tantùm exceptionem, & ius compenſandi in foro conſcientiæ; parit autem obligationem in Eccleſiaſtico; at nudum pactum iuratum etiam in ciuili obligationem parit. Porrò obligatio hæc triplex habet fundamentum veritatem, præſumptionem, & pœnam. *Quando fundatur in præſumptione obligat ne in conſcientia?* Non, ſi à parte rei veritas non reſpondeat. Præſumptio autem eſt, vel quod lex non aſſiſtat actui, vel quod etiam illi reſiſtat. *Quid ſi fundetur in pœna?* Non obligat ante ſententiam condemnatoriam criminis, & executoriam iudicis, ſi pœna corporalis ſit.

§.2. *Euictio.*

25. *Quid eſt actio?* Ius proſequendi aliquid in iudicio, quod ſibi debetur. Duplex quidem eſt, realis, & perſonalis, illa ſequitur ipſam rem, hæc perſonam non egreditur.

26. *Quid eſt Euictio?* Ablatio rei habitæ emptione, vel alio contractu, interpoſito iudicis decreto. Habet locum in contractibus oneroſis, vt emptione, permutatione, ſolutione debiti, diuiſione hæreditatis, diuiſione rei communis, promiſſione dotis, & aliis oneroſis contractibus. Non in lucratiuis, excepta donatione, quæ à promiſſione incipiat, modò animus donantis talis fuerit, vt in euentu, quo res non eſſet ſua, tantundem dare voluerit. Conuentio efficere poteſt, vt locum habeat etiam in lucratiuis, ſicut vt locum etiam non habeat in oneroſis. Profectò Euictio multis in caſibus locum non habet in venditione.

27. *Quandónam igitur non tenetur de Euictione venditor?*

Primò

Primò, ſi mota lite emptori non fiat venditori denunciatio illius ab emptore. 2. Si in contractu contra cautum fuerit. 3. Si emptor lata ſententia contra eum, non appellauit ab ea, abſente venditore. 4. Quandò ſententia iniuſta. 5. Quando emptor permittit litem motam illi iudici, ad quem non pertinet. 6. Quando emptor ſciebat rem eſſe alienam, niſi aliter conuentum. 7. Quando emptor rem emptam præſcribere potuit. 8. Quando ſua culpa amiſit. 9. Si emptor hæreditatem vendidiſſet: tunc enim ſi res aliqua in particulari hæreditate euincatur, non tenebitur hæres de euictione.

CAPVT IV.

De Dolo in contractibus.

28. *QVid eſt Dolus?* Latè ſumptus eſt executio ſolertiæ aliquid agendo, vel omittendo, vnde alius rectè, aut non rectè in aliquo decipiatur. Profectò dolus malus eſt fallacia ad fallendum adhibita.

29. *Quotuplex dolus in contractibus?* Multiplex quidem. Vnus circa ſubſtantiam, alter circa accidentia. Alius dans cauſam contractui, alius incidens in contractum. Vnus ex propoſito, alter abſque voluntate contrahentium.

30. *Quandónam dolus lædit contractum?* Si ſit circa ſubſtantiam, iure naturali contractus eſt irritus; ſi circa accidentia, validus, modò dolus non det cauſam contractui. *Quid ſi det cauſam?* Non eſt irritus iure naturæ, quando non eſt contra ſubſtantiam, nec iure poſitiuo, vt probabilius iudico; irritari tamen poteſt. Profectò ſi in contractum incidat, non irritat, ſed eſt in facultate decipientis, an velit ſtare, & reſarcire pretium, an reſcindere. Si proueniat à parte, & non ſit contra ſubſtantiam, irritari poteſt; ſi à tertio, abſolutà validus eſt: reſcindi tamen poteſt errore patefacto, ſi grauitus ſit, ſi onerouſus, qui deceptus eſt, re integra, non tenetur implere: re non integra, tantùm agi poteſt ad diminutionem pretij iuxta valorem rei cum illo defectu. Idem ſi dolus à ſe ipſo proueniat. Porrò ſimulatus etiam multis modis eſſe poteſt.

Capvt V.

De Culpa in Contractibus, caſu fortuito, & aliis accidentibus.

§.1. *Culpa in contractu.*

31. *QVid eſt Culpa?* Theologis peccatum, Iuriſperitis deuiatio ab æquo & bono, quod communiter fit. Strictè autem ſumpta, deuiatio eſt à bono quod hominis diligentia præuideri potuit: ſeu omiſſio diligentiæ, quæ potuit ab homine adhiberi, ex inconſideratione prouenıens.

32. *Quotuplex Culpa hæc?* Triplex, lata, leuis, & leuiſſima. Prima eſt omiſſio diligentiæ communis, ſecunda hominis diligentis omiſſio, tertia omiſſio hominis diligentiſſimi. Profectò contrahentes, iure naturali tenentur ex dolo, & ex culpa lata: iure poſitiuo ſi contractus ſint in bonum tantùm recipientis, tenentur ex lata, & leui, & leuiſſima: ſi tantùm in bonum dantis, ex lata tantùm: ſi in bonum vtriuſque ex lata, & leui.

§.2. *Caſus fortuitus*

33. *Quid eſt caſus fortuitus?* Inopinatus euentus rei, quem humana prouidentia præuidere non poteſt, aut impedire.

34. *Tenetur ne in contractibus aliquis de caſu fortuito?* Nemo tenetur regulariter. Potrò in tribus caſibus teneri poteſt. Primus, quando culpa præceſſit caſum, debet autem eſſe talis, vt ea quis obligetur ex contractu, & caſus ex illa contingat. Secundus, quando quis eſſet in mora, & poſt moram caſus contingat. Tertius, ſi pactum intercedat de caſu fortuituto, requiritur autem expreſſio caſus fortuiti, non enim ſatis eſt ad omnem caſum obligari. Cùm autem expreſſus eſt, adhuc teneri non poteſt, ſi culpa aduerſarij caſus contingat, ſi facto aduerſarij incidat quis in caſum fortuitum. Cùm denique res traditur alteri æſtimata, non propterea ſequitur, eum teneri de caſu fortuito; nam propter alios fines aſſolet æſtimatio fieri.

§.3. *Alia accidentia in contractu.*

35. *Quænam alia accidentia contractibus aſſolent accidere, quibus dicuntur non purè celebrari?* Iam aperio. Primum accidens eſt, ſi fiant in diem, promittatur videlicet aliquid ſoluendum in diem, & tempus futurum; ſiue autem dies appoſita certa ſit, ſiue non, mortuo contrahente ante diem, tranſmittitur creditum ad hæredes. Secundum ſi addatur conditio, ſuſpenſio videlicet diſpoſitionis; & quidem ſtando in ſolo iure

iure naturæ,non impleta conditione vim contractus non habet. Si conditio ſit poſſibilis, &, contra ſubſtantiam contractus, aliquando illum vitiat,vt cum reſiſtit initio actus impediendo conſenſum; aliquando habetur pro non adiecta; ſi verò non ſit contra ſubſtantiam,ſeruanda eſt in vtroque foro. *Conditio nunquam nubendi?* Habetur pro non adiecta, in fauorem matrimonij. *Conditio contrahendi cum aliqua?* Valida eſt,ſi modò licitè fieri poſſit. *Conditio, ſi Religionem ingrediatur?* Etiam valida eſt. *Conditio,ſi caſtè vixerit?* Si appoſita ſit à marito,vel conſanguineo eius,ſignificat ſtatum viduitatis; ſi ab extraneo,vel conſanguineo viduæ,non prohibet ſecundas nuptias,ſignificat enim illicitæ libidinis prohibitionem. *Conditio, ſi nupſerit, relinquo ducenta: ſi non nupſerit, & religionem ingrediatur, centum?* Intuitu boni finis, valere poteſt. Si quid tamen donaretur alicui, vel legaretur ſimpliciter ſub conditione nuptiarum, dato quod Religionem ingrediatur, totum Monaſterio debetur. Tertium præterea accidens eſt modus, qui quidem moderatio quædam eſt adiecta diſpoſitioni,vel executioni. Si impoſſibilis ſit, habetur pro non adiecto;ſi poſſibilis,tunc ſi cenſeatur tanquam cauſa finalis, diſpoſitio nulla eſt,modo non impleto,ſi tantùm tanquam cauſa impulſiua, valet etiam ſi non impleatur. Quartum,eſt cauſa,id ſcilicet,propter quod tanquam præſens, vel præteritum diſpoſitio fit. Si cauſa ſubſiſtat,& diſpoſitio facta eſt ob eam finaliter, non valet. Quintum, eſt demonſtratio, hoc eſt appoſitio ſigni alicuius ad rem oſtendendam; ſi conſtat de voluntate teſtatoris, in conſcientia illi ſtandum eſt;regulariter tamen valet diſpoſitio, quando conſtat de re, & perſona, cui fit, eſto circa alia erretur.

Capvt VI.

Praxis circa materiam de Contractibus in communi ex Societatis Iesv *Doctoribus.*

36. Rogo, an contractus ille vulgariter Mohatra, *quando quis egens pecunia, emit pecunia credita à mercatore merces pretio ſummo, & ſtatim ei pecunia numerata pretio infirmo reuendit: licitus ſit?* Notat *Rebellus p.2.lib.9. q.7.num.7.* in legibus Caſtellæ grauiſſimis pœnis prohiberi. Attamen Rebell. iuſtus eſt, hiſce ſeruatis: nullum pactum explicitum nec §. 1. De Contractibus.

implici

implicitum adhibendum. Pretium, quo venduntur merces, non ſit maius ſummo; nec cum reuenduntur, non ſit minus infimo; quia tunc iuſtum pretium tam in venditore, quàm in reuenditore ſeruatur. At *Molina tom.2. d.* 310. requirit vlterius, quod merces non vendantur ex intentione, infimo pretio reemendi. Porrò *Salas tract. de empt. & vend. dub.*37.*n.*4. id non obſtare aſſeruit: quia vbi nihil vltra ſortem in pactum deducitur, nec ſperatur in pretium, aut debitum de iuſtitia, pro mutuo, nulla eſt vſura, etiam ſi auctorum principaliter intendatur.

Molin. Salas.

37. *In magna annonæ penuria licet ne à Turcis, & infidelibus emere frumenta, alióſque cum illis inire contractus?* Mercibus permutandis, licet; quia tempore neceſſitatis commercium cum infidelibus non cenſetur prohibitum, vti *Suarez* aſſeruit.

Suar.

38. *Pœna conuentionalis contractuum debetur ne in conſcientia ante iudicis ſententiam?* Non, auctore *Vaſquez*, ſi debitor non ſit in mora culpabili, vel ſi non ſit pœna moderata.

Vaſq.

39. *Promiſit pupillus, vel minor viginti & quinque annis contractu inito, ſe ſoluturum: num teneatur?* Minime, ſed certè exceptione legis ciuilis ſe poteſt defendere, dummodo contractum iuramento non obfirmarit. *Quid ſi pupillus ſoluit, non debens, creditori? poteſt ne creditor in foro conſcientiæ rem illam retinere?* Poteſt, donec beneficio legis ciuilis ab eo repetatur. *Quid ſi pupillus, aut eius nomine tutor rem aliquam indebitè ſolutam repetere velint, & propter negligentiam iudicis recuperare non poſſint?* Compenſationem aliquam ſeu clam, ſeu palam facere non prohibentur. Omnia ex *Laymano.*

Laym.

40. *Eſt ne validus contractus, in quo ius naturale ſeruatur, etiam ſi deſit iuris humani ſolemnitas?* Ita planè, niſi lex ita irritet contractum, vt etiam dominij tranſlationem impediat, vt à pupillo. Cui tamen iudex rem illam attribuerit per ſententiam, licitè illam retinebit. *Molina* Sic.

Molin.

41. *Certum eſt contractum minoris iuramento validari, vt dixiſti: rogo, num ad huiuſmodi contractum iuramento firmatum ætas pubertatis requiratur?* Quidam requirunt. Ego autem cum *Sanchez* doli capacem eſſe ſolummodò requiro.

Sanch.

42. *Maior cum minori contractum init, ſine tutoris auctoritate: num vterque obligatur?* Maiorem ſolummodo obligari docet *Saa*, minoríque integrum eſſe, non velle ſtare contractui.

Saa.

43. *Contra*

43. *Contractus initur communiter, Reipublicæ quidem vtilis, ſed de eius valore ob aliquem defectum dubitatur: num annullandus?* Condemnari, ex eodem *Doctore*, non debet, niſi aperte conſtet eſſe illicitum; cùm præſertim Reſpublica ex poteſtate, quam habet in bona communia, credenda ſit ſupplere, ſi quid tali deſit contractui. Saa.

44. *Cùm quis dolo inducitur ad contractum ſpiritualem, vt Religionem, vel Matrimonium, tenetur ne implere?* Tenetur: (vti *Saa* cum Sylueſtro affirmat) niſi dolus huiuſmodi ſit, vt eo etiam prudens decipi poſſet; tunc enim putandum defuiſſe omnino voluntatem contrahendi. Porrò in temporalibus eſſe contractum inualidum exiſtimo, ſi ei dolus cauſam dedit, vti ſuprà. Saa.

45. *Defuit contractui conſenſus: poteſt ne poſt tempus adhiberi?* Poteſt, & conſequenter contractum validare.

46 *In contractus inſtrumento non exprimitur omnia neceſſaria adhibita fuiſſe contractui: num validus habendus?* Profectò tempus longum facit præſumi ei omnia neceſſaria adhibita.

47. *Pactum contra bonos mores eſt ne validum?* Minimè etiam ſi iuramento muniatur. Imò exiſtimo cum *Saa* pactum contra bonos mores haud iuramento firmari. Saa.

§. 2. *De promiſſione.*

48. *Expende quæſo, quandónam promiſſio obliget, quandónam minimè obligare videatur.* Obligat quidem promiſſio; niſi res ſint ita mutatæ, vt ſi cogitaſſes ita futurum non promiſiſſes. Aut ſi non habuiſti animum te obligandi, ſed ſolùm propoſuiſti facere. Vix autem quis promittentium obligari intendit, niſi iuret aut inſtrumento ſtabiliat. Itaque cùm dicunt, *Faciam*, intelligunt, ſe facturos, niſi mutentur; volunt enim libertate frui. Qui autem animum habet promittendi, hoc ipſo ſe obligat. Si tamen promiſſionem non implet ex cauſa, quæ ſibi rationabilis videtur, non peccat mortaliter, niſi alioquin ſequeretur ſcandalum, aut graue proximi damnum; tunc enim qui promiſit, etiam de damno tenetur, quo ſolo quidam aſſerunt promiſſionem ex iuſtitia obligare: alioqui ſolùm ex fidelitate, & ſine reſtituendi obligatione. Poteſt & quis promiſſum negare ei, qui quod ſibi promiſit, non præſtat. Item cùm ſibi eſt perniciosum præſtare; aut ei, cui promiſit, inutile; aut is per ingratitudinem fiat indignus? aut ſi eſt promiſſio vi extorta, & non firmata iuramento; aut ſi non eſt accepta, aut eſt de re illicita, aut donatio lege prohibita, v. gr. Simoniaca; aut de ſoluenda vſura; aut ſi promiſſum ſit (ſecundùm quoſdam) ei,

Molin. qui ſit denunciatus excommunicatus. Omnia ex *Molina*, & aliis.

49. *Peccat ne mortaliter, qui promiſſionem legitimè acceptatam non ſeruat?* Scio promiſſionem acceptatam legitimè dici, quando quis, cui aliquid promittitur, vel ſignificat ſe acceptare: vel præſens tacet; quia in fauoribus qui tacet conſentire videtur. Quo in caſu reſpondeo ex *Vaſquez* 1. *part. d.* 85. *cap.* 6. *num.* 4. mortaliter delinquere promiſſionis acceptatæ violatorem; quia lædit iuſtitiam legalem, quæ ad humanam ſocietatem ſeruanda eſſe promiſſa diſponit. At ex *Meratij* mente *tom.* 2. *de Iuſt. d.* 19. *ſect.* 10. probabile puto acceptatam promiſſionem non ſeruantem ſolum venialiter delinquere, ſi ex non ſeruata detrimentum aliquod graue tertio non adueniat; quia non ſeruare in promiſſis fidem, non contra iuſtitiam, ſed contra fidelitatem eſt: mendacium quidem eſt, quod ſi pernicioſum non ſit, veniale erit.

Vaſq. Merat.

50. *Fictam quis gerit promiſſionem: quódnam piaculum perpetrauit, non obligat in conſcientia?* Secluſo damno emergente, minimè, quia promiſſio eſt quædam veluti lex, quam ſibi promittens imponit; lex autem non obligat, ſi non vult legiſlator. *Sanchez de Matr. tom.* 1. *lib.* 1. *d.* 9. *num.* 5. At *Vaſquez d.* 6. *de Matr. cap.* 3. docet promiſſionem externam alteri inſinuatam naturalem inducere obligationem ſeruandi promiſſum.

Sanch. Vaſq.

51. *Obligat ne in conſcientia promiſſio non acceptata, quam ſcio à iure ciuili irritam cenſeri?* Aſſerit *Sanchez* non obligare. Aſt *Molina de Iuſt. tom.* 2. *tract.* 2. *d.* 261. *num.* 16. obligari docet ratione iuris naturalis.

Sanch. Molin.

52. *Scio aliquid mihi eſſe promiſſum, quod in iudicio poſtulare non poſſum: rogo an, in Molinæ præfata ſententia, poſſim mihi occultè compenſare?* Aſſertiuè reſpondendum.

Molin.

53. *Pauperi Ioanni promiſi eleemoſynam, poſſum ne inopi Petro tribuere?* Aſſerit *Sanchez ſumm. tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 49. *num.* 6. te poſſe alteri egentiori dare. *An applicare mihi pauper?* Non; quia eleemoſyna eſt omnino ad alterum. *Ex eodem Doctore.*

Sanch.

EX

EXAMEN IV.

De Iuſtitia & iure, circa materiam de Contractibus gratuitis, ſcilicet Depoſito, Donatione, Teſtamentis, Commodato, Precario, & Mutuo.

CAPVT PRIMVM.

De Contractu Depoſiti.

1. Q*Vid eſt Depoſitum?* Quo aliquid alicui traditu cuſtodiendum, vt illud integrum reſtituat.

2. *Quotuplex Depoſitum?* Triplex, Iudiciale, Neceſſitatis, & ad cuſtodiendum. Iudiciale quidem, quando debitor deponit pecuniam, quam creditor recuſat acceptare; aut quando lis pendet de re aliqua, & interim ea deponitur apud aliquem, donec liti finis imponatur. Neceſſitatis autem, & ad cuſtodiendum eſt, quando res aliqua aut neceſſitatis caſu, vt contingit in domus conflagratione, aut domino rei operante aliquid apud confidentem hominem deponitur, vt cuſtodiatur. Vnde dominium depoſiti manet apud deponentem.

3. *Quinam poſſint deponere?* Omnes rei adminiſtrationem aut poſſeſſionem habentes. *Quinam autem poſſunt eſſe Depoſitarij?* Omnes qui iudicio rationis pollent. *Num pupilli?* Poſſunt ex licentia tutoris *An religioſi?* Etiam ex Prælatorum licentia.

4. *Quænam res deponuntur?* Regulariter res mobiles deponi aſſolent.

5. *Quandónam & vbi reddendum Depoſitum?* ſtatim ac petitur. Idque in loco, vbi reperitur, niſi culpa depoſitarij fuiſſet in alium tranſlatum, tunc enim in ſuum locum tenetur reducere. Profectò deponentes præferendi ſunt aliis creditoribus ſi depoſitum penes publicum depoſitarium factum eſt. Deponentes autem omnes æqualiter admittuntur.

6. *Poteſt ne Depoſitarius vti re depoſita?* Aliquando poteſt. v. g. ſi pecunia non ſit obſignata; ſi ſit ex iis, quæ conſiſtunt in pondere & menſura; ſi bona fide credat dominum conſentire.

Capvt II.

De Contractu Donationis.

7. Q*Vid eſt Donatio?* Contractus, quo gratis, & liberaliter aliquid in alterum confertur, nullo ad id iure cogente Perfecta quidem eſt, quando res traditur.

8. *Quanam eſt materia Donationis?* Omnia quæcunque in humanum veniunt commercium. Res aliena donari non poteſt. Omnia bona ſimpliciter non poſſunt donari; debet enim remanere teſtandi facultas.

9. *Cuinam poteſt Donatio fieri?* Cuilibet, etiam ignoranti, & abſenti.

10. *Quinam verò donare poſſunt?* Ij ſoli, qui dominium habent, & adminiſtrationem cum alienandi facultate. Non poteſt quidem prodigus, cui datus ſit curator à Magiſtratu; nec Minor ſine curatoris conſenſu; nec filius-familias niſi de bonis caſtrenſibus. Vxor quidem de paraphernalibus, & propria induſtria acquiſitis poteſt; de bonis autem communibus minimè, niſi vir irrationabiliter eſſet inuitus.

11. *Poſſunt ne ſerui?* Si propria bona habeant, poſſunt facere donationem; de aliis non, niſi ex præſumpta dominorum voluntate.

12. *Quid de Clericis?* Beneficiarij quidem de congrua ſuſtentatione liberè poſſunt donare, de ea, quæ ſupereſt, minimè, niſi in pios vſus. Id quod de Regularibus beneficiariis affirmo.

13. *Num poſſunt Regulares donare?* Supremam habentes adminiſtrationem eleemoſynas facere poſſunt iuxta conſuetudinem, & ſtatuta Religionis, moderatè etiam donare pro adminiſtrationis ratione. Inferiorem autem habens adminiſtrationem etiam competentes eleemoſynas facere poteſt; ſi verò diſſipet, inualida donatio eſt. Subditi verò nil donare poſſunt niſi ex beneplacito indubitatè præſumpto ſuorum Superiorum. Circa ius nouum Clementis VIII. plura cum de Religioſo ſtatu.

14. *Donationis ſpecies indica, ac primum de ea quæ fit cum inſinuatione: quidnam eſt inſinuatio?* Quædam manifeſtatio qua donans declarat iudici in ſcriptis, liberè tantam ſummam alteri donare, & iudex ſuo conſenſu illam approbat.

15. *Quandónam huiuſmodi inſinuatio requiritur?* Ad donationem excedentem quingentos ſolidos, id eſt quingentos

nummo-

nummos aureos, alioquin donatio inualida eſt quoad exceſſum; etiam ſi donatio ſit tantummodo tacita & præſumpta, niſi firmetur iuramento, vel fiat cauſæ piæ, vel niſi fiat Principi abſoluto.

16. *Si verò ponatur clauſula, quæ dicat, ſe tot facere donationes quot fuerint ſummæ intra quingentos aureos: valet ne?* Non quidem efficit, quò minus donatio inualida ſit. Nec remiſſio debiti vltra prædictam ſummam valet. In conſcientia tamen retineri poteſt exceſſus, donec in iudicio reputatur à donatore.

17. *Num in antidotali neceſſaria inſinuatio eſt?* Minimè ſicut nec in reciproca, nec donatione cauſa mortis, nec ad pias cauſas, nec in renunciatione iuris ſperati, nec donatione facta à Principe.

18. *Quid de donatione remuneratoria?* Multiplex eſſe poteſt. Eam poteſt facere qui ſuorum bonorum adminiſtrationem habet. Prælatus etiam Regularis & Beneficiarius poſſunt. Nec cenſetur donatio ſimpliciter, cùm ſit ob cauſam, ſeruitia nimirum, & beneficia recepta.

19. *De omnium bonorum donatione quidnam?* Profectò omnium bonorum donatio inualida cenſetur. Valet autem ſi reſeruetur vſusfructus, aut ſi cauſa mortis fiat, aut ſi iuramento firmetur.

20. *Donationem cauſa mortis expende.* Pluribus modis fit. Iuxta ſuum initium potiùs eſt contractus inter viuos: ſecundùm effectum & ſtabilitatem plus ad vltimam voluntatem accedit.

21. *Cenſetur equidem inter viuos, quænam?* Si ponatur conditio, vt non reuocetur, donatio inter viuos cenſetur. Inter patrem & filium non emancipatum donatio eſſe non poteſt communiter, in quibuſdam caſibus poteſt. Inter coniuges autem donatio nulla eſt, niſi morte aut iuramento confirmetur; in quibuſdam tamen caſibus non eſt prohibita.

22. *Quænam eſt donatio propter nuptias?* Quæ fit cùm ipſæ nuptiæ fiunt. Ante nuptias, quæ donantur, ſi matrimonium fiat, acquiruntur integrè donatario; ſi non fiat ex culpa donantis, acquiruntur eodem modo donatario: ſi ex culpa donatarij, reſtituenda donanti ſunt. *Quid de miſſis muneribus ab ſponſo ad ſponſam?* Non ſunt eius niſi matrimonium ſequatur.

23. *Quænam dicitur donatio pura?* Ea in qua nec dies, nec conditio, nec modus apponitur, in quo implenda ſit ideóque ſtatim ſoluenda.

24. *Donatio in diem quæ?* Quæ non inducit obligationem

niſi vt ſoluatur in diem ſtatutum; ſi dies incerta eſt, habet vim conditionis; ſi certa, intelligitur de tali die proximè futuro.

25. *De donatione conditionali quid?* Si conditio ſit impoſſibilis, habetur pro non adiecta, ſi reuocabilis ſit vt in donatione cauſa mortis: in aliis non reuocabilibus efficit eam inualidam.

26. *Donatur mulieri aliquid ſpe inducendi eam ad malum: num eſt reſtituendum, ſi malum non ſequatur?* Profectò ea conditio non ſequuta minimè inducit obligationem reſtitutionis; quia etiam ad fœminam alliciendam ad libidinem debebat donans oſtentare ſe ſine ſpe retributionis munera obtuliſſe.

27. *Qu nam modo poteſt donatio reuocari?* Porrò ex mera voluntate donatoris reuocari non poteſt; poteſt verò ob donatarij ingratitudinem. Ob cauſas alias æquè graues poteſt in foro conſcientiæ, at in externo non admitteretur reuocatio.

28. *Quid ſi clauſula apponatur, vt reuocari non poſſit ob ingratitudinem?* Non valet, niſi iuramento ſtabiliatur. Profectò ſi ſit donatio ex cauſa, ob ingratitudinem non reuocatur.

29. *Num habens liberos donat extraneo, poſt donationem filij ei naſcuntur: valet ne prima donatio?* Ipſo iure reſcinditur. Certè ſi donans cogitaſſet de filiis, cum donauit, valida eſſet donatio, ſaltem viuente patre.

30. *Fit donatio vni filio, & poſtea alij naſcuntur: reuocatur ne?* Ita planè; quia inofficioſa eſt, idque etiam ſi iuramento obfirmata eſſet.

31. *Quid de facta extraneo ab habente filios?* Reuocatur in totum, ſi re & animo inofficioſa fuit; ſi re tantùm, reuocatur ſolùm quoad incrementum tranſcendens legitimas filiorum reſpectu aſcendentium etiam poteſt eſſe inofficioſa donatio.

CAPVT III.

De Teſtamentis & Legatis.

32. QVid eſt Teſtamentum? Iuſta ſententia voluntatis noſtræ de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri vult, cum directa hæredis inſtitutione. *Differt ne à Codicillo?*

Differt

Differt hac vltima conditione; quia in Codicillo non inſtituitur hæres. Præterea in ſolemnitate, ſatis enim ad Codicillum quinque teſtes adhibentur, cùm ad Teſtamentum ſeptem requirantur.

33. *Quid Legatum?* Legatum planè eſt donatio quædam à defuncto relicta, & ab hærede præſtanda.

34. *Ad Teſtamentum clauſum quotnam teſtes requiruntur?* Septem, ſcilicet mares, liberi, rogati, præter alias ſolemnitates. Iis deficientibus in foro conſcientiæ valet, non in exteriori, ideoque hæres ab inteſtato tenetur reſtituere hæreditatem, ſi ſciat talem fuiſſe teſtatoris voluntatem; imò cogi poſſet ad id, ſi vel fateatur de voluntate teſtatoris, vel nolit iurare oblato iuramento. Ad pias autem cauſas valet ſine ſolemnitate, etiam in foro exteriori; ſatis enim duo teſtes ſunt; in conſcientia verò nec teſtes neceſſarij. In aliis autem contractibus probabilius eſt non valere abſque debita ſolemnitate, ſi irriti à iure decernantur.

35. *Quinam poſſunt teſtari?* Omnes, qui prohibiti à iure non ſunt, vt impuberes, Religioſi, criminoſi inteſtabiles facti. Filij-familias de Caſtrenſibus & quaſi, poſſunt, non de aliis; niſi de conſenſu patris. Beneficiarij de patrimonio & aliis ſua induſtria congregatis, vel ex ſubtractis è congrua ſuſtentatione.

36. *Quinam autem poſſunt hæredes inſtitui?* Omnes lege non prohibiti, Communitates etiam, naturales filij, non autem ſpurij, licèt his alimenta debeantur.

37. *Eſt ne reuocabile Teſtamentum?* Ita equidem vſque ad mortem, validúmque ſecundum, etiam ſi primum iuratum fuiſſet non reuocandum.

Capvt IV.

De Contractu Commodati.

38. Quidnam eſt *Commodatum?* Gratuita conceſſio alicuius rei quoad ſolum vſum, eúmque certum, ac determinatum.

39. *Quænam ſunt Commodati ſubſtantiales conditiones?* Hæ quidem. Vt tradatur: vt dominium remaneat penes commodantem: vt reddatur in eadem ſpecie: vt commodetur gratis: vt detur ad aliquem ſpecialem vſum.

40. *Exprime commodati materiam.* Res mobiles,& immobiles,quæ vſu non conſumuntur.

41. *Recenſe commodantis obligationes.* Monere de rei commodatæ vitio : extraordinarias expenſas in rei commodatæ reparationem ſoluere:ante completum tempus non repetere, niſi aliquis grauis caſus acciderit.

42. *Iam commodatarij obligationes aperi.* Non debet vti re commodata niſi ad vſum conuentum , reſtituat ſuo tempore eandem in ſpecie non factam ſua culpa deteriorem: ſeruet ea cura,qua rem ſuam : damna ex ſua culpa ſecuta compenſet. Tenetur verò culpa lata , leui , & leuiſſima. Denique ſi commodatarius fuerit in mora, ad omnia damna tenetur.

CAPVT V.

De Contractu Precarij.

43. QVid eſt *Precarium ?* Quod precibus petenti conceditur ad vſum tandiu, quandiu qui conceſſit non reuocauerit.

44. *Recole materiam, & ſubſtantialia Precarij.* Materia eadem,quæ Commodati. Subſtantialia , traditio rei,& libertas reuocandi , quandiu libuerit concedenti. Pactum , ne poſſit repoſcere , nullum eſt. Obligationes eædem ferè quæ in commodato.

45. *Quandonam finitur ?* Morte eius , cui fuerat conceſſum : voluntate concedentis : tempore præſtituto : & alienatione rei precario conceſſæ. *Si tempus præfinitum non ſit ?* Cenſetur conceſſum quouſque non reuocetur. *Si concedatur ad beneplacitum ?* Morte concedentis finitur.

46. *Oriturne ex Precario actio ?* Tantùm oritur, quando datum ſit expreſſa conditione,vt redderetur,quando concedens repeteret. Profectò Precariæ fiunt multis modis , & quinto quoque anno reuocantur.

Capvt VI.

De Contractu Mutui.

47. Q*Vid Mutuum?* Quo quis alteri rem ſuam tradit ad vſum, vt ſtatim fiat accipientis, & reſtituat poſtea tantundem eiuſdem rationis,& qualitatis.

48. *Quanam Mutui materia?* Res vſu conſumptibilis, vt pecunia, &c.

49. *Quidnam pertinet ad Mutuum?* Profectò rei traditio: vt ſit ex numero rerum, quæ mutuo dari poſſunt: vt gratis tradatur.

50. *Quonammodo res mutuo accepta reddenda eſt?* In eadem qualitate,& bonitate intrinſeca.

51. *Indica Mutui diuiſiones.* Diuiditur multipliciter, tum ex parte rei, quæ traditur, in rem quæ conſiſtat in numero, vel pondere, vel menſura: tum ex parte modi, in expreſſum, & tacitum: tum aliis modis ſecundùm Iuriſperitos.

52. *Quinam mutuo dare poſſunt?* Omnes, quibus libera ſuarum rerum adminiſtratio non eſt interdicta. *Filiusfamilias accipiens mutuum, tenetur ne in foro externo ad reſtitutionem?* Si accepit abſque patris conſenſu,non tenetur ob *Senat. Conſul. Macedonian.* At in foro conſcientiæ tenebitur. *Eccleſia aut ciuitas tenentur ne de mutuo?* Ita quidem, quatenus mutuum verſum ſit in earum vtilitatem. *An minor teneatur ſoluere mutuum ſuo nomine à curatore acceptum?* Minimè, niſi creditor probet fuiſſe in vtilitatem minoris conuerſum. *Vitiatur res mutuata, nec vſque ad conſtitutum tempus reddenda eſt: tenetur ne mutuator de vitio monere?* Proculdubio tenetur. Quod ſi nec moneat,nec ſuo tempore reddat, tenetur ad damna.

53. *Qualis reddenda res mutuata?* Debet mutuatarius rem eandem in ſpecie reddere, in quantitate, in bonitate ſaltem intrinſeca, & in omni euentu, etiam ſi caſu fortuito periiſſet.

& mancipato,& remunerando,& ad alimenta, & ad honorem acquirendum, & ſtudij cauſa,& vſumfructum bonorum filij ipſius, & aliis in caſibus. Addit *Doctor* patris donationem conualeſcere emancipatione, & patris morte; vnde fructus percepti à tempore donationis filij ſunt.

Saa. 67. *Poteſt ne donatio ante acceptationem reuocari?* Poteſt (authore *Saa*) etiamſi facta fuerit cum ſcriptura & teſtibus. Addo poſſe Notarium pro abſente acceptare, & quemque idem poſſe in donatione pro cauſa pia. Oportet verò vt donans indicet abſenti, & non ſufficit, vt alius faciat ſine eius mandato. *Quid ſi ille præſens tacet?* Cenſetur proculdubio acceptare.

68. *Donatio quæ non fit cauſa mortis, poteſt ne reuocari?* Saa. Si non fiat cauſa mortis, cenſetur facta inter viuos, nec poteſt reuocari niſi ob donatarij ingratitudinem, vti *Saa* ex Couarr. aſſeruit.

69. *Poteſt ne Rex donationem ſuam, aut præceſſoris reuocare?* Saa. Poteſt, ſi Regnum inſigniter, ſeu enormiter læditur. Sic *Saa*.

70. *Facta eſt donatio cum damno creditorum, & intra annum creditores non petunt illius donationis reſciſſionem: rogo,* Molin. *num donatarius ad reſtitutionem teneatur?* Reſpondeo ex *Molina* non teneri, niſi ſciens & prudens impuliſſet donatorem ad donationem in fraudem creditorum faciendam.

§. 3. *De Teſtamentis, & Legatis.*

71. *Teſtaturus ad pias cauſas Petrus, poteſt ne alteri teſtamentum committere hac voluntatis expreſſione: Committo omnia bona mea arbitrio, & diſpoſitione Antonij?* Poteſt ex *Laymano lib. 3. ſect. 4. tract. 5. c. 2. n. 6. &* 7. Quo in caſu Antonius omnia teſtatoris bona in pias cauſas debet expendere, nudoque nomine hæredem exiſtere. Laym.

72. *Quodnam dicitur ad pias cauſas Teſtamentum?* Quando hæres eſt cauſa pia: non verò ſi eſſet alius hæres,& eſſent plura legata pia. *Fagund. de iuſt. lib. 6. c. 3. n. 18.* Exprimas precor cauſarum piarum Catalogum. 1. Paulus relinquit Agnetem filiam hæredem cum onere ſoluendi Mariæ ſanctimoniali ſorori, aut propinquæ ſuæ centum aureos. 2. Quod meretricibus pœnitentibus relinquitur ad victum. 3. Legata ad Monumenti conſtructionem. 4. Relicta ad publicam vtilitatem, v.g. ad pontium ædificationem, &c. 5. Manumiſſio mancipij. 6. Eccleſia, vel Monaſterium, imò quilibet Religioſus, ſi illi pietatis intuitu, non conſanguinitatis aut amicitiæ, relinquatur. 7. Hoſpitalia. 8. Confraternitates. 9. Pauperes etiam conſanguinei, vel amici, præcipuè cauſa Fagund.

pietatis,

pietatis expreſſa. 10. Viduæ, pupilli, & ſimiles. 11. Quod pro anima relinquitur. 12. Captiuorum redemptio. 13. Alimenta relicta iis, qui non habent vnde viuant ſecundum perſonæ qualitatem. 14. Dos, & quod pro colligandis matrimonio virginibus relinquitur. 15. Relicta ad ſtudium Theologiæ.

73. *Neceſſaria ne teſtamento ad pias cauſas hæredis inſtitutio?* Non, quia hæc non eſt neceſſaria ex iure Canonico, ſed ciuili. *Cardin. Lugo de Iuſt. tom. 2. d. 22. ſect. 9.* Lugo.

74. *Valet ne teſtamentum quoad pias cauſas, etiam quoad profana legata, deficientibus iuris ſolemnitatibus?* Negat *Lugo tom. 2. diſq. 12. ſect. 9.* At alij probabiliter affirmant; Lugo. quia æquum non eſt, vt idem teſtamentum, quod pia cauſa iudicat, & vult haberi verum in vno, nolit eſſe firmum in alio.

75. *An teſtamentum, aut codicillum inceptum, & ob mortem non finitum ſit validum, quoad legata pia?* Validum eſt licèt ſecundum alia legata irritum eſſet. *Molina d. 134.* Molin.

76. *Quinam poſſint ad pias cauſas teſtari?* Omnes, qui iure communi poſſunt teſtari, & plures alij, v. gr. prodigus, & vſurarius publicus, ſi præſtitit prius cautionem, vel ſi non poteſt præſtare, cum contritionis ſignis moriatur. Licet hoc impertinens putet *Lugo citat.* contra *Molinam* aſſerentem ſcio, te- Lugo. ſtamentum à ſeruo factum, licet iam libertate tunc fuerit donatus, ſi tamen ipſe ſuam libertatem ignoret, nullum eſſe. Attamen ſi ſit ad pias cauſas, validum erit.

77. *Validum ne captiuorum Chriſtianorum apud Turcas teſtamentum ad quæcumque velint, etiam in loco captiuitatis?* Affirmat *Amicus.* Amic.

78. *Validum ne teſtamentum ad pias cauſas à ſurdo & muto factum quocumque nutu, & ſigno?* Validum erit (inquit *Card. de Lugo.*) quia iure naturali vim habet, & quando eſt ad pias Lugo. cauſas, à iure ciuili non poteſt inualidari.

79. *Scio militibus circa teſtamentorum conditionem ius ſuffragari: rogo, an priuilegiis iure militari teſtandi, gaudeant non ſolum ipſi milites, verum etiam omnes in caſtris exiſtentes?* Ita quidem, dummodo in loco hoſtili adſint, *Lugo de Iuſt.* Lugo. *tom. 2. d. 24. ſect. 1. n. 12.*

80. Scio Religioſos non poſſe executores teſtamentorum nominari: rogo tamen, an teſtator poſſit nominationem executorum alicui Religioſo committere? Poteſt etiam ex minoribus, qui quidem poſtea cum ſuperioris licentia poterit eos nominare. *Sanchez ſum. tom. 2. lib. 6. c. 11. n. 41.* Sanch.

81. *Poteſt*

Capvt VII.

Praxis circa materiam de Contractibus Gratuitis ex Societatis Iesv *Auctoribus.*

§. 1. *De depoſito.* 54. *Scio depoſitarium teneri adhibere diligentiam, ne depoſitum pereat: rogo, an dubitans, vtrum depoſitum ſua culpa perierit, nec ne, teneatur ad reſtitutionem?* Non teneri, Sanch. *Sanchez de Matr. lib. 2. d. 41. n. 18.* affirmat; quia in dubio, peccatum non præſumitur, præcipuè cum depoſitum factum eſſet in gratiam deponentis.

55. *An depoſitarius poſſit re depoſita vti, & eam ſine expreſſa, vel præſumpta licentia domini alienare?* Cenſetur furti reus ex *Inſtitut. de oblig. quæ ex delicto, &c.* Attamen ex Laym. *Laymano lib. 3. ſect. 5. tractat. 4. cap. 25. numer. 3.* licere aſſero depoſitario oleum, frumentum, vel aliud vſu conſumptibile alienare, ſi certus eſſet, ſe tantundem eiuſdem bonitatis redditurum domino repetenti. Prohibet Magiſtratus (v.gr.) ne frumentum ex horreo publico abſque eius iuſſu extrahatur: poteſt cuſtos extrahere, certus, ſe æquè bona frumenta conſtitutis temporibus in promptu habiturum.

56. *Debet Petrus Antonio centum aureos, accipit totidem in depoſito: poteſt ne depoſitum loco debiti retinere?* Prohibitum Leſſ. id eſt, *cap. bona fides, de depoſit.* Attamen cum *Leſſio lib. 2. c. 27. dub. 4. num. 16.* cenſuerim tantum in externo foro legem obligare, quando depoſitarius alia via debitum ſibi compenſare non poteſt.

57. *Depoſitarius frumenti, vini, ſeu aliarum rerum vſu conſumptibilium eas alienat, ſeu conſumit, delinquit ne?* Non peccat ſaltem grauiter, modò certus ſit, ſe tantundem eiuſdem generis, ac bonitatis pretio habiturum, cum dominus repetierit; quia tunc talis alienatio in nullius damnum cedit.

58. *Perit depoſita res penes depoſitarium: tenetur ne in conſcientia eam reddere?* Non tenetur niſi ex culpa graui & lata; non autem ex leuiſſima: & leui, niſi aliter ſit inter contrahen- Filliuc. tes conuentum. Sic *Filliucius*, & *Leſſius*.

Leſſ. 59. *Poteſt ne Theſaurarius vel procurator Principis, domino inſcio, cum ipſius pecunijs in ſuum commodum negotiari?* Poteſt Leſſ. ex doctrina *Leſſij*, modò nullum incommodum, aut periculum domino obueniat.

60. *Mittitur*

60. *Mittitur depoſitum per hominem fidelem habitum, ad dominum, portans ſibi retinuit: cuinam perit?* Perit domino; quia depoſitarius egit, quod dominus rei non poterat rationabiliter impugnare. *Molina* ſic. Molin.

61. *Depoſitarius quonammode obligatur ad rei depoſitæ cuſtodiam in periculo?* Si depoſita eſt apud te cauſa ſolius deponentis in periculo poſtponenda ſunt tuis omnibus: ſi verò cauſa vtriuſque, tuis æqualibus: ſi autem tua cauſa ſolùm, tuis pretioſioribus. Profectò offerre aliena periculo pro tuis non potes: ſed tamen ſeruare tua neglectis alienis, eo modo quo dictum eſt, potes, ſi eâ ſimul tuis ſeruare non potes. *Saa* cum Saa. *Syl.* ſic aſſeruit.

62. *Deponentis omnia bona ſunt fiſco adiudicata: rogo num depoſitum dandum fiſco, an deponenti?* Dandum deponenti crediderim cum *Saa* quod ad forum attinet conſcientiæ, niſi id Saa. iudex prohibuiſſet.

63. *Depoſitarius reddit familiari deponentis depoſitum, quod domini nomine petijt: num rurſum teneatur, ſi familiaris retinuit ſibi, reſtituere?* Non, vti *Saa* idem aſſerit; quia non le- Saa. uiter credidit domini nomine repeti. Addit autem non liberari depoſitarium, ſi rem pretioſam dedit leuiter credens ſignum aliquod afferenti.

§. 2. De donatione.

64. *An donatio facta per metum ad id incuſſum valida ſit?* Non, niſi iuramento firmetur. Tenetur quidem, quia iurauit dare; ſed alter tenetur reſtituere, quia dare per metum coëgit. Sic ex Lopez *Saa.* Saa.

65. *Valet ne donatio coniugi facta?* Valere reſpondet *Molina*, ſi fiat ob cauſam piam, vel honeſtam: aut ſi donans non fit Molin. ſic pauperior: (non fit autem qui non acquirit cùm poſſit aut accipiens non fit ditior: aut ſi remuneratoria: aut fiat in tempus ſoluti matrimonij: aut cauſa mortis: aut condonando promiſſam dotem: aut ſit confirmata iuramento de non reuocando: aut poſt rem datam donans moriatur: aut in Religione nihil poſſidente profiteatur. *An donatio inter ſponſos de futuro valeat?* Valet, aſſerente *Molina*, niſi fiat in tempus fu- Molin. turi matrimonij: tunc enim poteſt reuocari. *Quid de donatis vxori à conſanguineis viri?* Putat *Saa* vxoris eſſe in foro con- Saa. ſcientiæ. *Facta donatio propter nuptias, ſcilicet facta ab ſponſo, dum contrahitur, aut quaſi contrahitur matrimonium, cuiuſnam eſt matrimonio ſoluto?* Ad virum redit, authore *Molina*, Molin. cuius etiam ſunt fructus matrimonio durante.

66. *Queiſnam in caſibus pater poteſt donare filio?* Reſpondet idem *Molina* donare poſſe propter nuptias, & eūti ad bellum.

&

81. *Poteſt ne quis cogi acceptare officium executoris à teſtatore relictum?* Non, etiam ſi ſit teſtatoris cõſanguineus; nec
Sanch. peccabit non acceptando, aut renunciando. *Sanchez opuſc. tom.2.lib.4.cap.1. dub.42.n.4.*

82. *Scio beneficiarium non poſſe de fructibus beneficij ad prophanos vſus diſponere: Rogo, an ſi Epiſcopi, & Clerici beneficiati habeant à ſummo Pontifice facultatem diſponendi de bonis Eccleſiaſticis in quoſcunque vſus voluerint, poſſint ad vſus pro-*
Molin. *phanos applicare?* Porrò *Molina tom.1.d.147.num.33.* facultatem teſtandi aſſerit intelligendam pro piis vſibus, quando nulla ratio apparet cõcedendi huiuſmodi licentiam ad vſus prophanos, aut aliunde res eſt dubia; quia alioqui Pontifex poteſt concedere beneficiariis etiam Epiſcopi facultatem teſtandi ad vſus prophanos, ex iuſta cauſa remunerationis pro munere. (v.gr.) optimè adminiſtrato, obſequiis Eccleſiæ impenſis, &c.

83. *Prohibetur ne teſtari ad mortem damnatus?* Ita quidem *l. deportati, l. in metallum*, & alibi. Quia tamen ius Codicis non ſeruatur vbique, attendi debet locorum conſuetudo. Certè quando bona damnati non publicantur, ferè vbique teſtari permittitur, & teſtamentum prius conditum firmum
Laym. manet; & ſi non teſtatur, ab inteſtato habet ſucceſſores. *Layman.lib.3.ſect.5.cap.3.n.3.*

84. *Scio ſpurijs filijs nihil poſſe relinqui, præter alimenta, quæ de iure naturæ ſunt: rogo an ſtatui debeant eſſe huiuſmodi ali-*
Sanch. *menta?* Aſſerit *Sanchez opuſc.tom.2.lib.4.c.3. dub.34.num.2. & 3.* Ex cuius doctrina alimenta aſſignanda non ſolùm filio, ſed & perſonis, quas ipſe alere debet.

85. *An mater illuſtris poſſit hæredem inſtituere filium ſpu-*
Leſſius. *rium, ſi legitimos non habeat?* Aſſerit *Leſſius lib.2. cap. 19. dub.6.*

86. *Pater hæredem inſtituit extraneum, rogans, vt hæreditatem relinquat ſpurio: hæres ille hæreditatem acceptans cum promiſſione implendi petitionem, delinquit ne?* Mortaliter planè; quia talis promiſſio in lege & prohibetur grauiter, & punitur. *Tenetur ne ſpurio reſtituere?* Non; quia promiſſio fuit
Beccan. nulla. *Beccanus p.3.tom.3.c.7.q.6.n.2.*

87. *Poteſt ne teſtator reuocare teſtamentum iuramento firmatum?* Si non adeſt iuſta cauſa, non poteſt: ſecus ſi adeſt; quia aut cenſetur ſibi huiuſmodi poteſtatem reſeruaſſe in hoc caſu, aut iuramentum fuit iniquum, & proinde non obligat.
Beccan. *Beccanus citat.q.8.*

88. *Licitum ne legatum annuum Fratribus Minoribus relictum?*

ctum? Licitum pro fabrica Templi, Sacelli, & pro veſtimentis, ornamentíſque Eccleſiæ, & Sacriſtiæ. Addit *Sanch. ſum. tom. 2. lib. 7. c. 26. n. 46.* & pro ſtudio, ſeu pro libris emendis, & pro infirmaria. *Layman. lib. 3. ſect. 5. tract. 5. cap. 10. num. 4.* licitum docet eſſe legatum temporarium, ſi ſpatium decem annorum non attingat; quia tempus infra decennium eſt modicum. Secus autem legatum ad vitam fratris iuuenis, & bonæ valetudinis; quia vita hominis communiter maior aſſolet æſtimari, quam decennium. At *Sanchez ſumm. tom. 2. lib. 7. cap. 26. num. 40.* licitum eſſe putat. Sanch. Laym. Sanch.

89. *Legatum orphanis relictum eſt: poteſt ne eo frui puella, quæ matrem habet?* Quamuis orphanus dicatur, qui vtroque parente orbatus eſt, tamen legatum pro colligandis matrimonio orphanis acquiritur à puella matrem habente, ſi patris præſidio deſtruitur; quia mulieres non habent prudentiam pro gubernatione filiorum. *Sanchez ita opuſc. tom. 2. lib. 4. c. 2. dub. 63. n. 4.* Sanch.

90. *Poteſt ne reputari orphana puella habens parentes pauperes?* Negat *Sanchez lib. 13. num. 2.* quia in diſpoſitionibus teſtamentorum verba propriè ſumenda ſunt. Profectò contrariam opinionem probabilem exiſtimo; quia difficilius nuptiis traditur puella pauperes habens parentes, & vtiles, quàm eiſdem orbata. Sanch.

91. *Legatum naturalibus alicuius ciuitatis relinquitur: poteſt ne dari ijs, quæ quamuis naturales non ſint, ea in ciuitate decennio habitarunt?* Poteſt, dummodo de animo mutandi domicilium non conſtet. *Sanchez opuſc. tom. 2. lib. 4. cap. 2. dub. 19. num. 1.* Sanch.

92. *Legatum pro liberandis incarceratis, poteſt ne applicari cuidam, ne in carcerem detrudatur?* Aſſerit *Sanchez citat. n. 2.* quia propriè ille à carcere liberatur. Sanch.

93. *An hæres ab inteſtato teneatur in conſcientia ſoluere legata in teſtamento minus ſolemni?* Tenetur; quia lex exigens ſolemnitates in teſtamento condita fuit ad fraudes, quæ ſi non adſunt, non eſt, cur teſtamentum in foro conſcientiæ non teneat. *Comitolus lib. 7. quæſt. 8.*

94. *Hæres ab inteſtato eſt dubius, an teſtator hæredem alium nominaſſet: tenetur ne ad aliquid?* Ex *Becano part. 2. tom. 3. cap. 7. quæſt. 3. concl. 1.* tenetur cum illo pro qualitate dubij componere; quia par eſt in dubio vtriuſque conditio. Becan.

95. *Legatum relinquitur quolibet anno pauperibus diſtribuendum hæredum arbitrio: poteſt ne ſimul, & ſemel attribui Monaſterio, aut Hoſpitali, vt illo in perpetuum fruatur?* Poteſt auctore

Sanct. auctore *Sanctio opuſc.tom.2. lib.4.dub.12.num.4.* qui teſtatoris voluntas impletur, pauperibus datum. Quod autem ſemel & ſimul detur, ſubſtantiam legati non attingit.

96. *Annus, qui teſtamentarijs à iure pro ſoluendis legatis conceditur, elapſus eſt inutiliter: cuinam competit iudicium?* Epiſcopus eſt Iudex vltimarum voluntatum, executor etiam quo ad prophana; quia impletio voluntatis defuncti in ipſius bonum, eſt commiſſa Epiſcopis ex officio, qualemcunque bonorum diſpoſitionem fecerit. *Molina tom. 1. tract.2. d.205.num.5.* Molin.

97. *An Epiſcopus poſſit aliquod legatum in aliud æquale vel melius commutare?* Aſſerit *Vaſquez opuſc. de teſt. cap.8. §. 5.dub.3.num.*104. poſſe conſenſu hæredum, quo in caſu minimè voluntate teſtatoris violat, ſed interpretatur. Vaſq.

98. *Relinquitur Antonio legatum ſub conditione hac; ſi non nupſerit, vel ſi Religionem non ingrediatur: poteſt ne legatarius in foro interiori, & exteriori legatum accipere, etiam ſi has non impleat conditiones?* Poteſt ex *Sanchez* ſententia. Cùm enim hæ conditiones meritò à iure reprobentur, & pro non appoſitis habeantur: non tenetur Antonius eas in conſcientia ſeruare; quippe voluntas teſtatoris ſecundùm ius eſt accipienda, & vbi ab eo deficit, non ſeruanda. Sanch.

99. *Sunt ne legata in rigore literæ interpretanda?* Locus ex *Sanchez* auctoritate ampliationi datur. Vnde legatum pro fabrica templi poteſt expendi pro ornamentis, & aliis cultui diuino neceſſariis. Legatum diſtribuendum quotannis, poteſt ſimul totum dari. v.gr. alicui hoſpitali, vel Monaſterio. Legatum dandum naturalibus alicuius loci, poteſt dari iis, qui ibi decennio habitarunt, licet aliunde ſint oriundi, niſi de animo inibi non manendi perpetuò conſtet. Sanch.

100. *Expone quandónam teſtamentum ſine iuris appoſita ſolemnitate validum ſit?* Reſpondeo ex *Molina, Saa* & aliis, in teſtamento parentum etiam cœcorum inter liberos & horum deſcendentes etiam per fœminam ſufficere ſuam voluntatem declarare coram duobus teſtibus, etiam non rogatis, etiam fœminis; in teſtamento autem apertè ſcripto quinque teſtes, vel tres cum Notario ſufficere; matris teſtamentum inter filios naturales & ſpurios minùs ſolemne valere; patris teſtamentum inter liberos ab eo ſolo ſcriptum, aut ſubſcriptum validum eſſe etiam quoad pia legata; cùm difficile eſt in teſtamento clauſo habere ſeptem teſtes; ſufficere quinque, item ſi fiat ab eo qui communiter ruri habitat; ſufficere teſtari coram Principe & duobus teſtibus; ſufficere duos teſtes, ſi Molin. Saa.

coram

coram eis hæres promiſit teſtatori, ſe eius voluntatem ſeruaturum; teſtamentum coram Prælato, & duobus teſtibus validum eſſe ſaltem in terris Eccleſiæ ſubiectis, & rebus fori Eccleſiaſtici,& ad pias cauſas; teſtamentum minùs ſolemne valere vt codicillum, ſi habet requiſita ad codicillum, & teſtator dixit ſe velle, vt valeret meliori modo quo poſſet quod omnes etſi non dicant; communiter tamen volunt: ad codicillum autem quinque teſtes ſufficere etiam non rogatos, etiam fœminas, quod ſi fiat inter liberos, aut milites in bello ſufficere duo; in codicillo autem cæci ſicut in teſtamento ſeptem teſtes cum Tabellione, vel altero eius loco requiri; codicillum denique etiam factum ante teſtamentum valere.

101. *Quinam non poſſunt eſſe teſtes in teſtamento?* Nec ſeruus, nec hæres,nec is,in cuius hæres eſt poteſtate,vt pater, auus. Nec incapax teſtamenti teſtatoris,vt ſpurius:nec hæreticus, nec inteſtabilis iure:nec fœmina niſi in quibuſdam caſibus,vt tempore peſtis. Ex *Saa* &aliis. Saa.

102. *Iurauit quis non reuocaturum teſtamentum, quod nihilominus reuocauit: rogo num valeat reuocatio, & an periurij crimine ſit reus?* Valere reuocationem certum eſt: eſſe periurium etiam aſſero communiter, niſi teſtamentum eſſet iniquum. Scio *Saa* ex Salone docere etiam teſtamentum iuſtum, Saa. ſed tamen imperfectum, dum iuſta cauſa reuocandi intercedit, ſine periurio poſſe reuocari.

§. 4. *De commodato, aut Precario.*

103. *Poteſt ne commodatum ad certum vſum repeti?* Non poſſe ait *Molina*, etiam ſuperueniente neceſſitate, ſi commodatarius aliunde fuiſſet habiturus, niſi tu commodaſſes.

104. *Commodo rem vitioſam: teneor ne de damno ſecuto?* Teneris ſi ſcienter commodaſti, & commodatarium non admonuiſti. Sic. *Molina*. Molin.

105. *An commodatarius teneatur de culpa leui,an ſolùm de graui?* Quidam aiunt non teneri in conſcientia niſi de culpa mortali. Ego exiſtimo teneri in totum de graui culpa, in partem de leui. Molin.

106. *An licitum commodato vti ad alium vſum, aut diutius quàm voluit commodans?* Furtum eſſe *Molina* aſſerit.

§. 5. *De mutuo.*

107. *Circa mutuum denique, qui dat mutuum poteſt ne paciſci cum mutuatario, vt ſtatim ſibi lucrum reddat ex illo mutuo?* Poſſe *Leſſio* fauente,affirmo duobus modis.Primò,mutuando, Molin. Leſſ. v.g.centum aureos ea lege, vt ſtatim mutuatarius reddat nouem ratione lucri ceſſantis ex nonaginta vno, quos ipſe retinet;quod facere poteſt ſine vſura; quia nihil eſt aliud, quam

mutare nonaginta vnum cum lucro, & alios nouem ſine lucro, qui tamen ſtatim ſunt reddendi ad ſoluendum lucrum proueniens ex nonaginta vno, quos mutuatarius mutuos accepit. In quo quidem contractu mutuatarius non magis grauatur, quàm ſi ſolutio lucri differretur. Secundus modus eſt, ſi mutuans non accipiat illud lucrum ceſſans ex illa pecuniæ ſumma, ſed in oleo, frumento, hordeo, &c. vti *Salas* & *Azor.* adnotarunt.

Salas. Azor.

108. *Poteſt ne mutuans aliquid ampliùs propter verum, & graue periculum amittendi debiti exigere?* Poſſe *Salas* docet quia hoc ad indemnitatem mutuantis pertinet.

Salas.

109. *Mutuanti notabile aliquod damnum emergit ex mutuo dato, antequam mutuatarius ſit in mora ſoluendi: rogo, num teneatur mutuatarius illud damnum reſarcire?* Non teneri aſſerit *Leſſius*; qui mutuum cum hoc onere, & pacto non accepit.

Leſſ.

110. *An poſſit mutuans percipere lucrum ceſſans ex mutuo ſi aliunde alio lucro compenſatur?* Non poſſe *Molina* ait. Ego addiderim, niſi aliud lucrum aliunde proueniens nouæ mutuantis induſtriæ magis deberetur, quàm mutui occaſioni.

Molin.

111. *Nouit quis pecuniæ valorem breui minuendum: poteſt ne illam alteri mutuare cum pacto, vt eam ſibi reſtituat iuxta præſentem illius pecuniæ valorem?* Poteſt ex *Reginaldo*; quia nunc tantum do, quantum poſtea ſum accepturus.

Regin.

112. *Licet ne aliquid accipere pro obligatione mutuandi?* Licere *Toletus* ait, non tamen ratione periculi, cui pecunia mutuò data exponitur. At *Leſſius* etiam huiuſmodi periculi ratione licitum eſſe affirmat.

Tolet. Leſſ.

113. *An mutuare liceat cum pacto remutuandi?* Affirmo cum *Saa* non licere; obligare enim ad aliquid pecunia æſtimabile ob mutuum, vſura eſt.

Saa.

114. *Licitum ne mutuare alteri cum pacto, vt priuatam iniuriam tibi condonet?* Licitum docet *Leſſius*. Item ſi exigat iuſtam aliquam ſatisfactionem pro fama, vel honore violato potes eum obligare ratione mutui, vt condonet, pacto quidem amicitiæ, iuſtitiæ minimè.

Leſſ.

115. *Quod tibi à mutuatario gratis donatur, etiam cum pactiſti, potes ne retinere?* Poſſum; ſolùm enim prohibetur, quod ratione mutui velut debitum datur. *Molina* ſic.

Molin.

116. *Quonam modo mutuatum frumentum, aut pecunia reddenda?* Ex *Molina* reſpondeo frumentum mutuatum eadem menſura reddendum, aut pretium, quo valet tempore

Molin.

qu

quo redditur: etiam ſi reddatur in loco, vbi plus valet, aut tempore, quo plus valet, repetatur; quando ſcilicet non eſt tempus redditioni præfixum. At mutuatæ pecuniæ debet recipi valor temporis, quo data eſt, ſcilicet tot nummi, quot v.g. aureus acceptus tunc valebat. Porrò pactum de recipiendo pro frumento quantum valet tempore, quo datur, eſt non mutui, ſed venditionis. *Leſſius* addit, ſi certum eſt, vel probabilius rem tempore traditionis valituram pluris quàm modo valeat, non poſſe te obligare ad parem menſuram reddendam, ſed ad eam tantùm, quæ adæquat pretium rei à te traditæ. Poſſe autem te id facere, ſi dubium ſit vtrum valebit pluris, an minoris; quin & maiorem te poſſe exigere, ſi certum, vel ſaltem probabilius valiturum minoris. Plura mox Vberior Exam. ſequenti ſermo redibit.

EXAMEN V.

De Iuſtitia & iure, circa eandem materiam de contractibus Gratuitis, nempe de Vſura ex mutui contractu.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quotuplex Vſura?

1. Q*Vidnam eſt Vſura?* Lucrum proueniens ex mutuo, vi mutui. Ob amicitiam enim vel gratitudinem mutuo dare non eſt vſura, nec etiam ob turpem amicitiã, nec vt ſoluatur debitum. Porrò hæreſis eſſet dicere Vſuram non eſſe peccatum. Iure naturali prohibita quidem eſt: in veteri lege permiſſa in recompenſationem bonorum, quæ iuſtè poterant Iudæi à Gentibus vicinis auferre: in nouo Teſtamento iure diuino prohibetur: & quamuis iure ciuili permiſſa fuerit, iure tamen Canonico prohibita eſt.

2. *Quotuplex vſura?* Triplex. Prima diſtinguitur in Pactionalem, & Exactionalem. Secunda in formalem ſiue apertam, & virtualem, ſiue palliatam. Tertia in Realem, & Mentalem. Realis quidem eſt lucrum, quod accipitur ex pacto expreſſo, vel tacito; Mentalis, lucrum ex mutuo abſque expreſſo, vel tacito pacto.

3. *Intenditur (vt de vſura mentali ordiamur) lucrum ex mutuo tanquam debitum ex iuſtitia: eſt ne vſura?* Ita planè; at ſi tanquam ex beneuolentia, ſeu gratitudine, nequaquam. Porrò ex mutuo immediatè lucrum intendere non licèt nec principaliter, nec minùs principaliter: at verò lucrum intentum media beneuolentia, non eſt vſura.

4. *Datur à mutuatario lucrum, ad quod mutuans illum excitauit, ad remunerationem lucri: num ſit vſura?* Fateor cum *Filliucio* periculoſam rem eſſe. Si tamen ſolùm intendat mutuans lucrum ex liberalitate mutuatarij, non eſſet vſura.

5. *Venio ad vſuram Realem, ac primò expende, quæſo, quidnam ſentiendum de pactis in mutuo ratione ipſius actionis mutuandi.* Hæ regulæ ſeruandæ ſunt. 1. Obligationes, quæ à mutuatore requiruntur pro aſſecuratione rei mutuatæ, nec continent lucrum, licitæ ſunt. 2. Vbi interuenit mutuum lucrum ex illo, & pactum illud recipiendi ex mutuo: ibi eſt vſura formalis. 3. Pacta obligantia, ex iuſtitia ad dandum aliquid pecunia æſtimabile vltra ſortem, ex vi mutui, ſunt illicita. Hinc pactum, vt mutuatarius teneatur facere aliquem contractum cum mutuante, vel præſtare munus à lingua, ab obſequio, à manu, vel facere aliquid turpe pretio æſtimabile: vel dare officium, priuilegium, exemptionem ab aliquo onere, vel vt dimidium recipiat in mercibus, vel vt tempore meſſis reddat triticum pretio currenti, & ſimilia, vſuraria ſunt. 4. Pactum vt remittatur iniuria licitum eſt, quando iniuſta vindicta exigeretur: ſecus ſi iuſta: ſicut etiam illicitum, vt remittat pœnam à iudice, ob iniuriam, imponendam. 5. Idem affirmo de pacto vt remutuet, vel emat in officina mutuantis, niſi inducatur tantùm obligatio gratitudinis, vel pactum fiat, vt reddatur mutuum, quando deſinet officinam frequentare. 6. Idem etiam de pacto vt conferat officium, vel beneficium; ſi enim inducat ſolam obligationem ex amicitia, vel gratitudine, licitum eſt; ſecus ſi ex iuſtitia obligationem addat. 7. Pactum, vt reſtituatur in eadem menſura, etiamſi pretium creuerit, licitum eſt, quando æquè dubium erat; ſi probabilius autem erat, quod plus valiturum, non licet, niſi eò vſque fuiſſet ſeruaturus: ſi probabilius quod minus, exigere etiam poteſt.

6. *Quid dicendum de Pactis in mutuo ratione damni emergentis, aut lucri ceſſantis? Damnum emergens quidnam?* Eſt detrimentum, quod quis patitur in rebus, quas habet, vel quæ ipſi debentur, idque ob mutuum alteri factum. Duplex

plex eſt, Immediatum,& Mediatum: Intrinſecum,& Extrinſecum.

7. *Poteſt ne ſolui aliquid vltra ſortem vi damni emergentis?* Poteſt planè, ſiue cogatur mutuare, ſiue ſponte det, ſiue ſit in mora mutuatarius, ſiue non ſit.

8. *Quanam,vt iuſtè fiat, conditiones requiruntur?* Tres. Prima,vt mutuum ſit verè cauſa damni. Secunda,vt de illo mutuatarius moneatur. Tertia, vt relinquatur in ſua poteſtate facere pactum de periculo damni, vel de damno. *Licitum ne pactum,vt ſoluatur lucrum, ſi ſuo tempore mutuum non fuerit reſtitutum?* Licitum eſt.

9. *Quid eſt lucrum ceſſans?* Vtilitas vel æſtimatio vtilitatis acquirendæ, ſi mutuum factum non eſſet. Pactúmque de eo eſt licitum modò adſint hæ conditiones: vt mutuum ſit verè cauſa ceſſationis lucri: vt exigatur tantum,quantum valet illa ſpes lucri, deductis expenſis: vt conuenienti tempore exigatur, non autem ſtatim dato mutuo; niſi in caſu Examine 4. appoſito.

10. *Tenetur ne mutuatarius ante moram ad damnum emergens, aut lucrum ceſſans?* Minimè, niſi pactum fiat; poſt moram autem ad vtrumque tenetur: idque etiam ſi mutuans accipiat ad vſuram,ob negotiationem.

11. *Expendas, obſecro, num ſint alij tituli connexi cum actione mutuandi, ex quibus accipi poſſit aliquid vltra ſortem?* Plures ſunt. Primus, ratione donationis, ſi vera ea interueniat; neque enim præſumenda eſt, niſi conſtet. Secundus, ratione eius quod aliàs erat debitum, modò debitum fuerit ex iuſtitia,non ex ſola charitate. Tertius, ratione oneris mutuandi. Quartus, ratione periculi, ſortis, & moleſtiæ, in pecunia recuperanda. Quintus ratione carentiæ pecuniæ, modò ſimul cum ea ceſſet mutuando aliquod lucrum, vel aliquod damnum impendeat. Sextus, ratione fideiuſſionis. Septimus, ratione pœnæ conuentionalis, modò non imponatur in fraudem vſuræ, ſi moderata, & mora notabilis ſit. *Quid ſi bona fide contractum vſurarium feci?* Ratione lucri ceſſantis retinere potes tantùm, quantum lucratus fuiſſes iuſto contractu, modò intenderis dare omni eo meliori titulo quo potes: ſiue expreſsè talem intentionem habueris, ſiue virtute & implicitè.

CAPVT II.

De Vſurarum conſtitutione.

12. NVm *vſura mentalis reſtituenda eſt?* Etiam reſtitui debet, ſi ex parte vtriuſque animus deprauatus ſit, vel ex parte mutuatarij dantis inuoluntariè; ſi mutuans accipiat vſuraria intentione, dum putat ita dediſſe mutuatarium, tenetur reſtituere; at vt cognouerit ex gratitudine dediſſe, poteſt retinere.

13. *Quid de vſura reali?* Reſtituendum equidem multò magis acceptum per realem vſuram, quæcumque res ſit, ſiue in ſe, ſi extet; ſiue in valore ſi non extet; damnum item illatum, & lucrum ceſſans; expenſæ etiam, quas mutuans in recuperanda re ſua feciſſet; officium præterea tempore receptum ex mutuo.

14. *Num bona empta ex vſuris poſſint alienari?* Poſſunt quidem, ſi habeat vſurarius alia, vnde reſtituat; ſi non habeat, & alienauit cum rei propriæ diminutione, reſtitutioni obnoxia ſunt.

15. *Bona ex vſura perierunt: num ex bonis proprijs debeat fieri reſtitutio?* Bona quidem propria, deficientibus aliis, & remanente obligatione reſtituendi, etiam reſtituenda ſunt. Porrò immediatum lucrum, quod accipitur vltra ſortem ſine controuerſia reddendum: mediatum autem nequaquam, niſi ex re fructifera factum eſſet.

16. *Num ſint vſurarij inualidi contractus?* Inualidi ſunt contractus facti ex vſuris, ita vt qui ſcienter acceperunt, reſtituere teneantur. Validi autem ſunt facti ex rebus emptis per vſuras, modò eo tempore vſurarius non maneat impotens; ſi maneat, tunc ſi is qui accepit vſurarium, induxit, tenetur ad reſtitutionem: ſi non induxit, non tenetur, niſi res titulo gratuito eſſet alienata. Contractus per vltimam voluntatem inualidi ſunt, ſi teſtator non ſit ſoluendo: validi verò contractus circa res vitæ neceſſarias.

17. *Num heres ad defuncti vſuras teneatur?* Tenetur planè, ſi relicta ſibi ſatis ſint ad ſoluenda debita, & ad portionem hæredibus iure debitam. Si verò hæres ſuccedat etiam in crimine vſurarij, tenetur in ſolidum ex perſona etiam propria tanquam cooperator vſurarum, quæ ab ipſo eſſent acceptæ poſt mortem. *Quid ſi cooperator non ſit?* Tenetur ſolum pro portionibus hæreditariis, non autem vltra hæreditatis vires.

18. *Ad*

18. *Ad quidnam cooperatores vſuræ tenentur?* Profectò cooperatores, qui ſe tenent ex parte mutuatarij, non tenentur ad reſtitutionem: ſecus qui ſe tenent ex parte mutuantis, & ſunt efficax vſurarum cauſa, vt conſultores: dantes pecunias illi ad vſuras exercendas: conficientes inſtrumenta, ſuppreſſâ vſura. Miniſtri principales vſurarij tenentur in eius defectum minùs principales autem, vt famuli recipientes pignora, numerantes pecuniam, referentes in libros, non tenentur. Proxenetæ etiam, qui ſe ex parte vſurarij tenent Aduocati conſulentes vſuras etiam tenentur. Famuli verò pecunias cuſtodientes regulariter non tenentur ad reſtitutionem.

19. *Quidnam de accipientibus ad vſuras dicendum?* Mutuum petere ab vſurario ex cauſa, non eſt peccatum. Porrò ille nec tempore neceſſitatis induci poteſt ad vſuras exercendas; ſed tantùm à peiori malo auerti, proponendo quod minus eſt. Soluens vſuras non delinquit, nec indirectè præbendo materiam ad vſuram. *Ergo petere licet.* Minimè licet petere abſque neceſſitate. Imò vtilitas, & commoditas etiam excuſant à peccato in petendo. Mutuum verò petere pro illicito opere probabilius tantùm eſſe peccatum veniale.

20. *Queiſnam pœnis vſurarij ſubduntur?* Notorij tantùm ſubiiciuntur pœnis; ſiue ſint tales per euidentiam facti, ſiue per euidentiam iuris, ſiue per propriam confeſſionem extra iudicium coram Sacerdote & teſtibus. Non autem ſatis eſt vt notorius quis habeatur, vt laboret infamia.

21. *Pœnas recenſe vſurariorum.* Prima eſt infamia, quæ quidem per pœnitentiam tollitur. Secunda, irregularitas, Tertia, ſuſpenſio ferenda. Quarta, depoſitio ab officio & beneficio item ferenda. Quinta, amiſſio vſurarum. Sexta, excluſio ab Euchariſtia. Septima, oblıgatione vſurarij minimè recipiendæ. Octaua, priuatio Eccleſiaſticæ ſepulturæ. Prohibentur etiam domus alienigenis vſurariis locari. Communitates item non facere ſtatuta, quibus vſuræ permittantur, ſeu excommunicatione ipſo iure lata prohibentur.

22. *Quonammodo ſeſe Confeſſarius cum vſurario gerere debeat?* Cum notorio ſe gerat ſicuti cum aliis publicis peccatoribus; niſi enim reſtituat, ſi poteſt: vel cautionem det non eſt abſoluendus, ſi mors vrgeat, nec poſſit aliud agere, ſatis eſt propoſitum faciendi, cum ſoluendi promiſſione. Cum occulto autem, ſatis eſt ſi promittat reſtituere, vti poſſit abſolui: niſi aliàs promiſiſſet, & non ſoluiſſet, tunc enim, ſi poteſt, reſtitutio præmittenda.

CAPVT III.

De Montibus pietatis.

23. QVidnam *Mons pietatis?* Summa eſt pecuniæ, vel alterius rei mutabilis deputatæ ad ſubueniendum per mutuum neceſſitatibus pauperum.

24. *Eius leges expende?* Tres ſunt. Prima,vt pecunia data indigentibus ſit in determinata quantitate,& ad certum tempus. Secunda,vt ſi non reddatur ſuo tempore, pignora vendantur.Tertia,vt mutuatarius aliquid det in ſingulos menſes vel annos pro Montis expenſis.

25. *Licitus ne eſt pietatis Mons?* Imò & laudabilis ita, vt contrarium dicere, eſſet erroneum, vti præcipuè ex Bulla Leonis X. conſtat, licitus etiam eſt cum tribus illis conditionibus. Attamen laudabiliorem illum Montem aſſero ita inſtitutum, vt aliunde & non à mutuatario ſoluantur expenſæ.

26. *Montis pietatis mixti conditiones & iuſtitiam aſſigna.* Mons pietatis mixtus continet pecuniam partim ex eleemoſynis, partim ex contributionibus particularium, qui deponunt pecunias ſuas inMonte,ad augendum illum,& recipiunt quinque,vel ſex pro centum in ſingulos annos.

27. *Poteſt ne aliquid ex illo recipi?* Si ſolus depoſiti intercedat contractus,clarum eſt, nihil poſſe ex illo recipi. Si tranſeat in mutuum, aliquid recipi poterit ratione damni emergentis,aut lucri ceſſantis. Ex parte verò Montis, ſi expenſæ moderatę ſint,nec ſuperent eas,ipſe Mons facit,non eſtMons propterea vſurarius. Nec etiam ex parte eius,quod à mutuatariis recipit,vt ſeruet indemnem.

28. *De Montibus Romæ conſtitutis diſſere.* Alij ſunt montes Romæ ad inſtar cenſuum fundati in redditibus,diſtributi in multa loca,quorum ſingula conſtant centum aureis.Duplices ſunt; quidam vacabiles,alij non vacabiles.Porrò vtrique liciti,cum ſint cenſus quidam.

CAPVT IV.

Praxis circa materiam de vſuris ex Societatis IESV *Doctoribus.*

29. D*Ixiſti, ad rationem vſuræ requiri, vt aliquid exigatur vltra ſortem. Vnde quoties exigitur ſola ſors, quamuis mutetur valor rei non erit vſura: rogo igitur, an ſciens pecuniæ valorem breui diminuendum, poſſim illam alicui mutuare cum pacto, vt mihi iuxta valorem præſentem reddatur?* Negat *Azorius.* Sed alij licitum eſſe docent, quemadmodum qui ſciret rem aliquam ſibi perituram, niſi vendat poteſt illam licitè vendere. Ego autem *Azorio* ſub ſcribo, niſi mercium qualitas & pecuniæ periculum proximum aduertatur; quia genus furti eſt pecunia tradere, quod breui aut peribit omnino, aut eius pretium eſt imminuendum. Azor.

30. *Scio ad vſuram requiri, vt res quæ pro mutuo accipitur, ſit pretio æſtimabilis: rogo, an dare aliquid mutuo cum pacto, quod mutuatarius ſtatim remutuet, aut aliquid iuſto pretio vendat, prædium locet, &c. erit vſura?* Minimè; quia illa obligatio non eſt pretio æſtimabilis. *Reginaldus tom. 2. lib. 25. cap. 11. n. 198.* Attamen *Rebellus p. 2. lib. 8. q. 4. n. 20.* contrarium aſſeruit. Regin. Rebell.

31. Mutuat Antonius Petro cum pacto, vt ſtatim conferatur à mutuatario beneficium, non in pretium, ſed in gratitudinem: an ſit vſura? Non; quia talis obligatio breui durat, ac proinde non eſt pretio æſtimabilis. Ex mente *Salas de vſur. dub. 9. num. 4.* Salas.

32. *Vſura ne, mutuare cum pacto, vt mutuatarius remutet, cum mutuans indigebit, aut ad ſuum molendinum frumenta mittat, aut ſuas frequentet ſcholas?* Reſpondet Salas citat. non eſſe vſuram, ſi à mutuataria abſque vllo incommodo præſtari poſſunt.

33. *Eſt ne vſura aliquid ſperare ex mutuo, non ex iuſtitia, ſed ex amicitia, aut gratitudine?* Dixi non eſſe vſuram, niſi expectetur aliquid ex mutuo vi mutui, & cum ciuili obligatione. Vnde ſperare per mutuum, amicitiam, vel aliquod donum ex gratitudine mutuatarij, non eſt vſura mentalis: nec tale donum ex tali obligatione exigere, eſt vſura realis, quia actus internus & externus ſunt eiuſdem bonitatis, aut malitiæ. *Molina tom. 2. d. 305. n. 6.*

34. *Poteſt ne mutuans aliquid accipere pro lucro ceſſante?* Poteſt; quia non accipit vi mutui. At vt licitè poſſit accipi lucrum ceſſans, pecunia debet eſſe negotiationi expoſita ab eo, qui non habet aliam, cum qua negotientur; & quod probabiliter acquirendum ſit lucrum. Profectò *Leſſius lib.9.c.20. dub.11. num.97.* hanc mutuantibus regulam præſcripſit: mutuans tantum remittat mutuatario ex lucro ceſſante, quantum ipſe dediſſet pro contractu aſſecurationis talis lucri. Vnde qui lucratus eſſet quindecim, pro quorum aſſecuratione ſolueret quinque poteſt à mutuatario exigere decem.

Leſſ.

35. *Mutuam aliquid accipit vi mutui ex ignorantia, exiſtimans licitum eſſe accipere, cum alioqui non mutuaſſet, ſed alium contractum licitum celebraſſet: poteſt ne, re cognita, acceptum retinere in compenſationem lucri ceſſantis ex tali contractu licito, quem aliàs celebraſſet?* Ait *Leſſius lib.2. cap.20. dub.10.* non licere, niſi expreſſiſſet, ſe velle contrahere omni meliori bono, quo poſſet; quia bona fides non poteſt contractum iniquum iuſtificare. Verùm *Tannerus 2. 2. d.4. quæſt.7. dub.3. num.99.* & *Saa verbo vſura*, licitum eſſe docent; quia præſumitur mutuans omni meliori modo lucrum accipere voluiſſe: & mutuatarius conſenſiſſe ſaltem implicitè ad præſtandum lucrum, & ſeruandum mutuantem indemnem, dum aliunde non conſtat oppoſitum.

Leſſius. Tanner. Saa.

36. *Accipine poteſt aliquid à mutuante, eo quod ſe priuat facultate repetendi mutuatam pecuniam vſque ad certum tempus?* Negat *Molina tom.2. tract. 2. d.308. n.8.* quia huiuſmodi priuatio eſt beneficium meræ liberalitatis, vnde mutuans non inducit ſuper ſe obligationem aliquam, quæ aliquo lucro debeat compenſari. At alij contrarium aſſeruere: quia omnis obligatio ciuilis eſt pretio æſtimabilis; nec tale onus indebitum debet mutuans gratis ſubire.

Molin.

37. *An ſit vſura crimen miſti fori?* Aſſerit *Saa* ad vtrumque iudicem Eccleſiaſticum & ſecularem pertinere: ſiue quæſtio ſit de facto, v.g. an contractus celebratus ſit, vel ne, ſiue de iure, v.g. an contractus celebratus ſit vſurarius, vel ne. At alij affirmarunt; ad ſolum Eccleſiaſticum iudicem attinere quando de iure eſt quæſtio.

Saa.

38. *Quódnam peccatum eſt vſura?* Aliqui aſſerunt mortale, non admittit enim vſura materiæ paruitatem. Profectò venia Doctorum, non credidero vſuram in quauis materia, v[t] hæreſis, ac Magia, computandam.

39. *Bona fide quis celebrauit vſurarium contractum quem cum cognouit iniquum, alium iuſtum celebrauit: poteſt ne ali-* *qu-*

quid lucri retinere? Quidam probabile ex *Saa* affirmat poſſe illum tantum lucri retinere quantum per contractum licitum acquiſiiſſent ſi licitè ab initio contractus iniretur. Saa.

40. *An Chirographa immatura minori pretio poſſint emi? v. gr. ius ad centum aureos ſoluendos intra annum poſſit nunc emi nonaginta & ſex aureis?* Probabile aſſero poſſe; quia pecunia præſens pluris æſtimatur, quàm futura. Scio tamen probabiliorem contrariam *Leſſij* ſententiam. Leſſ.

41. *Eſt ne vſurarius contractus, quo quis rei venditæ fructus ſibi ſeruat, donec ſoluatur pretium?* Ex ſententia *Sanchez* aſſero vſurarium non eſſe, quamuis neque emptor ſit in mora ſoluendi, neque venditor ex pretio ſtatim ſoluto aliquid eſſet lucraturus. Sanch.

42. *Eſt-ne hic contractus vſurarius? Do tibi mutuo centum aureos, vt mihi viciſſim mutues centum modios tritici.* Affirmat *Laymanus* vſurarium non eſſe; quia hæc obligatio impoſita mutuatario parum eſt oneroſa. Laym.

43. *Erit ne vſura, ſi mutuans deducat in pactum: vt mutuatarius ſtatim emat, vendat, remutuet,* &c. Idem *Layman* liberat ab vſura; quia ita mutuans nullam, cauſa mutui, imponit obligationem pretio æſtimabilem, cum mutuatarius non maneat in poſterum ad aliquid obligatus, neq; amittat ſuam libertatem vendendi, emendi, vel mutuandi in poſterum. Ego quidem ſi libertas adſtringatur vſurarium eſſe pactum affirmo; ſi non illigatur cum *Laymano* ſentio. Laym.

44. *An ſit vſura aliquod donum, vel munus à mutuatario accipere, ad quod dandum fuit excitatus à mutuante?* Ex *Molinæ* placito negatiuè reſpondeo; quia illud munus vi mutui non exigitur, neque ex debito iuſtitiæ, cum nullum interuenerit pactum, ſed tantùm ex gratitudine. Molin.

45. *Poteſt ne quis ſumere mutuum ab vſurario ſub vſuris non tantùm ad neceſſaria, ſed etiam ad ſuperflua, v. gr. conuiuia, torneamenta, &c. iuxta exigentiam ſtatus?* Poteſt; (vti aſſerit *Sanchez*) quia non videtur malitiæ vſurarij cooperari. Imò etiam ſi ad vana, & omnino inutilia dictam pecuniam peteret, ſolùm veniali crimine fœdaretur. Sanch.

46. *Vſurarius qui nulla alia habet bona niſi reſtitutioni obnoxia ſi donet, aut in dotem det, eſt ne obligatus ſoluere? Toletus* aſſerit non teneri; quia vſurarum non transfertur dominium. Tolet.

47. *Bona fide quis accepit aliquid tanquam donatum, comperit autem poſtea eſſe datum pro mutuo: quid præſtandum?* Ex *Toleto* reſpondeo teneri reſtituere, quantum factus eſt locupletior, niſi præſcripſiſſet. Tolet.

48. *Tenetur*

48. *Tenetur ne reſtituere Notarius, qui facit inſtrumentum vſurarij manifeſti contra formam cap. Quanquam, de vſuris, in 6.*

Molin. Reſpondet *Molina* negatiuè; quia huiuſmodi inſtrumentum eſt ipſo iure nullum. Addit neque ad reſtitutionem teneri inducens fœnerarium ad fœnerandum in gratiam fœneratarij indigentis.

49. *Plures hæredes vſurarij tenentur ne in integrum reſtituere?*

Molin. Ex *Molina* reſpondeo ſolùm pro rata teneri, ſcilicet qui eſt ex dimidio hæres, dimidium debiti: qui ex tertio, tertiam partem; etiam ſi alij non reſtituant. Si quæ tamen res mutuatarij eadem ſupereſt, eam reſtituere tenetur quicunque habet, ex eiuſdem *Doctoris* ſententia.

50. *Iurauit quis non repetere vſuras: tenetur ne?* Poterit Eccleſiæ denunciare, & ipſa cogere reſtitui. *Quid ſi iurauit non denunciare?* Non tenet iuramentum; quia de re illicita.

Saa. Sic *Saa.*

EXAMEN VI.

De Iuſtitia & iure, circa materiam primam de Contractibus onerofis, ſcilicet de Emptione & Venditione.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quotuplex Venditio, & circa quas res verſetur.

1. Contractuum oneroſorum primus eſt emptio. *Quidnam eſt?* Permutatio quædam, hoc eſt, vicaria præſtatio vnius pro alio; quæ in iis conſiſtit, quæ vendi poſſunt: & tunc perfecta cenſetur, quando vtraque ex parte facta eſt traditio.

2. *Quinam igitur contractus eſt emptio & venditio?* Emptio quidem contractus eſt, qui conſenſu perficitur pretij pro mercede; venditio autem mercis pro pretio. Eſt in vtriuſque contrahentis bonum, & per illum dominium transfertur. Si duobus vendatur, debetur primo; niſi ſecundo tradatur.

3. *Quid arrha operatur?* Si deſcendit emptor à contractu, illam amittit venditori. Si venditor, eam reddit, & tantumdem de ſuis bonis amittit emptori.

4. *Quotu*

4. *Quotuplex venditio?* Multiplex. Prima Naturalis, qua neceſſaria ad ſuſtentationem ſui, familiæque emuntur; quæ quidem licita eſt. Secunda Artificialis, qua res per induſtriam commutata venditur; etiam hæc ex ſe bona, & licita Eccleſiaſticis. Tertia negotiatio, qua res emuntur eo animo, vt non mutatæ, cariùs vendantur ob lucrum; res eſt ex ſe indifferens, & ſi debitè fiat, moraliter bona, & Reipublicæ vtilis. Ex circunſtantiis poteſt vitiari, & Clericis prohibita eſt, ſi ſint in ſacris vt Beneficiarij: Religioſis verò, etiam ſi in Sacris non ſint, vetita eſt, vt quæ perſonam tantam minimè deceat. Per alios equidem probabile eſt, Clericos ſcandalo excluſo poſſe negotiari; alioqui Clericus negotiator immunitatis à tributis, & vectigalibuss amittit priuilegium.

5. *Ex queiſnam rebus emptio & venditio poteſt illicita reddi?* Ex multis. Primò, ex rebus, quæ vendi non poſſunt, vt ſunt ſpiritualia, ſacra quædam, publicæ res, homo liber, & ſimilia. *Poteſt ne vendi res aliena?* Poteſt inter ignorantes; ſecus inter ſcientes. Porrò nec inter ignorantes vendi poteſt ad effectum, vt eam dominus vindicare non poſſit: ideóque conſultum eſt venditori, vt inuento emptore contractum reſcindant.

6. *Dubitat emptor rem eſſe furtiuam.* Tenetur non emere. *Si bona fide emit, & poſtea reſciat eſſe furtiuam?* Tenetur domino reddere, aut venditori ad pretium recuperandum. *Officia temporalia?* Ex natura rei vendi poſſunt: iure tamen humano prohibentur tum Ciuili, tum Canonico; nec quidem expedit huiuſmodi officia vendi ob plurima mala, quæ inde poſſunt oriri.

7. *Res propria ementis vendi ne poteſt?* Minimè, & venditio eſt nulla, vbi vel non eſt conuentio in pretio, vel non in re vendita, vel ſi error ſit in ſubſtantia rei venditæ. Secundò, illicita redditur venditio ex perſonis, vel quia iis prohibita eſt; vt Eccleſiaſticis: vel quia malè vendant, tum ex affectu inordinato ad lucrum, tum ex mendaciis & periuriis in re vendenda; vel quia iure communi prohibentur, v. gr. Iudicibus emere præter neceſſaria: tutoribus res minorum, &c. Tertiò denique illicita fit ex loco ſacro, vt ſi in Eccleſia fiat.

Capvt II.

De Naturali, ac legali iuſto pretio rerum.

8. *Qvotuplex rei pretium.* Duplex, naturale, & legale. Naturale quidem eſt pretium quod res habet lege ſecluſa poſitiua, dependenter quidem ex hominum æſtimatione.

9. *Quotuplex eſt naturale pretium?* Triplex, ſupremum, medium, & infimum. Omnia quidem iuſta.

10. *Vndenam eius iuſtitia deſumitur?* Ex hominum æſtimatione. Ex variis circunſtantiis: v. g. penuria, vel copia mercium, emptorum, aut venditorum, & pecuniæ. Ex eo modo vendendi, ſub haſta, in officina, in diſceſſu, minutatim. Non æſtimatur autem ex rei nobilitate, & præſtantia: ex vſu tantùm, v. g. quanti res empta ſit, & vbi vendatur, & quot labores inſumpti.

11. *Sunt res quæ nec naturale nec legale pretium habent: quanti vendendæ?* Vendi poſſunt quanti dominus volet, & inter contrahentes conuenerit ex probabili ſententia; probabilius tamen ex Filliucio, & aliis aſſero id æſtimandum eſſe ex hominum peritorum arbitrio.

12. *Quænam efficere poſſunt maius pretium?* Officium mercatoris, lucrum ceſſans, aut damnum emergens, admiſta donatio, & temporis inſtantia.

13. *Quænam minus?* Vilius quidem, quàm alioqui valeret res, emi poteſt, ſi parum vtilis emptori ſit, ſi emptor quæratur, ſi merces multæ multíque venditores, ſi donatio miſceatur.

14. *Licet ne mercatori occultè diminutione mercis exceſſum pretij, quo vendere poterat ſupra infimum, compenſare?* Minimè; quia iam iuſto pretio emptor ius in rem acquiſiuit.

15. *Quandonam pretium æſtimandum eſt iuſtum?* Profectò contractus tempore. Vnde ſciens ex futura mercium copia eas viliores futuras, currenti pretio emere poteſt. Econtra autem præuidens annonæ penuriam emere poteſt tempore abundantiæ currenti pretio: vti deinde penuriæ tempore multo minori pretio diuendat.

16. *Quid ſi venditor legem diminuendo pretio ſciret, ante eius promulgationem?* Non poſſet cum aliorum damno plus frumenti vendere, quàm alioqui fuiſſet venditurus.

17. *Quodnam*

17. *Quodnam legale pretium?* Quod publica lege taxatur. Quod quidem ita ſtatui debet, vt rationabile ſit, & intra iuſti naturalis limites. *Num illud tranſgredi liceat?* Minimè, eodem manente rerum ſtatu, & ſuppoſito, quod iuſtum ſit.

18. *Quid ſi iniuſtum eſſet?* Liceret v. gr. artifici vendenti res, quæ in pondere vel menſura conſiſtunt, tantum de pondere, vel menſura detrahere, quantum ſatis eſt ad iuſtum pretium.

19. *Poteſt ne Reſpublica, aut Princeps minori pretio triticum taxare, quàm eſſet infimum naturale?* Poteſt, ante eius pretij conſtitutionem; non tamen minori, quàm naturale iuſtum ſit in ipſa conſtitutione. Non autem debet Princeps pretium taxans iuſtum naturale tranſgredi. Triticum certè taxari poteſt, non reliqua, ex quibus eius pretium minimè pendet. *Si triticum melius ſit, quàm commune?* Legale pretium tranſgredi licet, modò exceſſus in bonitate notabilis ſit. *Si defectus in bonitate ſit etiam notabilis?* Tenetur in pretio deſcendere, ſi pretium naturale non attingat pretium lege taxatum.

20. *Num tempore ſterilitatis taxa ſeruanda ſit?* Ita planè, ſi eo tempore facta ſit; ſi verò tempore abundantiæ, aſſero probabile, poſſe non ſeruari.

21. *Naturale pretium non attingit pretium lege taxatum, aut merx vendenda, v.g. ſi frumentum carioſum eſſet, aut putridum: rogo, num tunc lex eſſet ſeruanda?* Legale pretium ſeruandum non eſt, ſed deſcendendum quidem iuſti naturalis proportione.

22. *An externi ad taxam teneantur?* Non ſolent teneri; quia pro iis taxari non ſolet.

23. *Num Clerici teneantur?* Ita planè, communis boni gratia.

24. *Diuerſa pretia taxata ſunt: an liceat vendere in vno loco iuxta taxum alterius?* Non, niſi eò tranſportanda merx eſſet.

CAPVT III.

De venditione in particulari.

25. *QVid dicendum de venditione, quæ anticipata, vel dilata ſolutione fit?* Certum quidem eſt, licere vilius emere

emere anticipatè:intra iuſtum ſaltem infimum;& carius vendere credito,modò ſupremum ſeu rigoroſum non excedatur. Item ob lucrum ceſſans, vel damnum emergens licitum eſſe affirmo emere infra iuſtum, & vendere plus iuſto, prudentis arbitrio. Necnon ratione fraudis, v.g.ſi venditor merces, vel emptor pecuniam non tradat. Idem dicendum ratione modi vendendi: iuxta quæ anticipata lanarum emptio in Hiſpania, & alibi ſimilium rerum, dijudicanda erit.

26. *Num minus emi poſſit debitum acerbum, ſeu non maturum?* Poteſt,ob periculum illud non habendi:ſicut ob lucrum ceſſans, vel damnum emergens. Si hæc deſint, abſolutè non licet.

27. *Poſſunt ne chirographa minus emi, quàm id quod debetur?* Poſſunt ex variis cauſis. Illam ſeligo, quia pretio illo æſtimabilis eſt carentia præſens pecuniæ. Vnde qui gratia apud Principem valet, emere creditum priuati hominis poteſt dimidio minoris. Item mercator à paupere milite credita minoris emit, quàm ſunt ea, quæ debentur.

28. *An debitor requiſitus à creditore, vt anticipatè ſoluat, poſſit ſoluere minus?* Ita planè. Non tamen vendi creditum poteſt, cùm debitor ſoluendo non eſſet.

29. *Creditum vendi ne poteſt maiori pretio, quàm ſit de præſenti, ſi tempore ſolutionis credatur plus valiturum?* Poteſt, ſi venditor in id tempus ſeruaturus eſſet. Item ob lucrum ceſſans, damnum emergens, ob periculum, & moleſtias poteſt minùs ſoluere, qui anticipatè pecuniam exhibet.

30. *Diſſeras, quæſo, de venditione rei aliquo vitio affectæ.* Vitium hoc triplex eſſe poteſt. In ſubſtantia: in quantitate: in qualitate. Idque vitium aut patens, aut occultum. *Vitium quidem occultum eſt, cognitum à venditore, & ab emptore ignoratum.* Redditur nullus contractus, vel venditor debet reddere emptori,quantum erat minùs rem empturus. *Vterque occultum vitium rei ignorauit.* Validus eſt contractus; ſed emptor habet actionem aduersùs venditorem quanto minoris. *Vterque cognouit.* Valida venditio eſt in foro conſcientiæ, ſed venditor tenetur exceſſum vltra iuſtum rigoroſum reddere. *Venditor ignorat, & dicit, ſe nolle de illo teneri.* Validus eſt contractus, & ad nihil venditor tenetur. *Vitium rei conſtat, nec venditor ſcit emptorem ignorare tale vitium.* Venditio eſt valida, & ſi pretium æquale ſit rei ad nihil venditor obligatur. *Occultum eſt vitium, ſed tamen non reddit rem notabiliter minus vtilem ad vſum, propter quem emitur.* Satis eſt minuere pretium. v. g. ſi ſeruus duræ tantùm ſit conditionis: ſi ſutor

calceos

calceos ex debiliori parte conficiat:ſi mercator pannum venderet non admodum bene contextum,ſed tamen qui duraturus conuenienti ſit tempore. *Res vitioſa manifeſtè eſt, nec eo vitio notabiliter inutilis futura.* Poteſt vitium, quod ob incuriam ignorat emptor,non manifeſtari:etiamſi emptor non eſſet empturus, ſi ſciuiſſet. *Res cum aliis admixta eſt, v.gr. hordeum cum modica portione auena.* Si minus bona non ſit ad vſum propter quem emitur, & vel diminutio valoris tam exigua ſit, vt homines communiter parum de ea curent, poteſt admixtio non manifeſtari. Idem aſſero, ſi admixtio ea tantùm de cauſa fiat, vt venditor ſe indemnem ſeruet abſque emptoris damno. *Multa res ſimul venduntur, & vna earum vitioſa eſt; ſed adeo ita ſunt omnes inter ſe connexa, vt non poſſint à vitioſa ſeparari?* Quoad omnes quidem contractus ſoluitur. Si tamen ita non ſint connexæ,redhibenda tantùm eſt illa,quæ reperitur vitioſa,reddito pretio. *Si mixtio nocere poteſt?* Facienda non eſt,alioqui venditor & peccat, & tenetur reſtituere damna ſecuta.

31. *De venditione ſub haſta quid?* Fit quidem ſub haſta venditio earum rerum,quæ certum pretium taxatum non habent. Iuſtum autem illud eſt, quod tali modo vendendi reperitur, quodque medietatem iuſti non excedat, vel deficiat ab ea. Fraude omnes vitandæ tum ex parte venditorum,tum ex parte emptorum,tum ex parte iudicum. Si quæ fiant, reſtitutionis ſequitur obligatio.

32. *De Proxeneta, ſine mediatore tuum placitum exprome.* Vendens ille rem vltra certum pretium æſtimatum à domino mercium, tenetur exceſſum etiam ei reddere: niſi in pacto ſit, vt vltra acceptum pretium ſibi retineat: tunc enim poterit retinere ſi exceſſus rigoroſum pretium non excedat. *Quid in dubio?* Non licet niſi de voluntate domini interpretatiua, modò ſit coniectura probabilis. Porrò pretium laboris Proxeneta non niſi ex pacto poteſt recipere. *Mediator iuſſus vendere aliquo loco, vbi non poſſit accipere pro merce niſi decem, v.g. morali adhibita diligentia: ſi alio loco diſtantiori vendat duodecim, poteſt ne lucrum illud ſibi retinere?* Poteſt planè; quia lucrum induſtriæ eſt.

33. *De nonnullis aliis venditionibus diſſeramus. Quidnam venditio ad corpus?* Venditio quidem ad corpus dicitur, cùm ſit ſimul mentio rei, & quantitatis illius tanquam ſigni, & demonſtrationis: v. gr. vendo tale prædium, quod eſt decem iugerum. Eius id proprium, vt cenſeatur vendita, etiam ſi menſuram eſſe maiorem reperiatur: ſolui tamen

incrementum pretij debet, pro maioris quantitatis ratione.

34. *An licita ſit venditio cum pacto de retrouendendi?* Licita eſt, tam ſi fiat in fauorem venditoris, quàm ſi in emptoris fauorem, ſi ſola rei natura ſpectetur: & ſi ob periculum palliandi vſuras, vitanda ſit; vtrobique iuſtum pretium intercedere debet, quod minus iuſto debet eſſe, cùm pactum eſt in fauorem venditoris: & maius iuſto, cùm eſt in emptoris fauorem. *In fauorem vtriuſque licitum ne?* Ita quidem; ſed varium eſſe poteſt eiuſmodi pactum, nam & idem pretium ſolui poteſt in retractu, vt accidit in cenſibus, & diuerſum ab eo: fructus medij temporis, quando diſſoluitur, pertinent ad emptorem, ſi retractus fiat pro eodem pretio: ſi diuerſo ad venditorem, qui rem redimit.

35. *De pactis fieri ſolitis in venditione aliquid annecte.* Pactum legis commiſſoriæ venditioni apponi ſolet: per quod, ſi intra certum tempus emptor pretium non ſoluerit, res inempta eſt. Pactum autem adiectionis in diem eſt, quando ea ratione aliquid venditur, vt ſi alius intra definitum tempus maius pretium offerat, vel meliorem conditionem, res non vendita ſit. Venditio denique cum pacto conditionali tunc eſt, quando ita res venditur, vt ſi conditio impleta non fuerit irrita ſit venditio; quo in caſu fructus ante conditionem ad venditorem pertinent: ea impleta, ad emptorem.

CAPVT IV.

De alijs pertinentibus ad venditionem.

36. DE *periculo & commodo rei venditæ quid?* Poſt traditionem quidem res vendita perit emptori. Venditione facta, non tradita re, fructus pendentes debentur emptori. Qui naſcuntur, vel creſcunt poſt venditionem ſunt etiam emptoris, ſi hic ſoluit, & obtulit pretium, & venditor eſt in mora. Si autem pretium ſolutum non ſit fructus ſunt venditoris, iure communi; at probabilius reputo eſſe emptoris ſoluto intereſſe venditori ob pretium non ſolutum, niſi venditor habuiſſet fidem de pretio, & conceſſiſſet dilationem.

37. *Hinc requiro: cuinam debeantur naturales, aut induſtriales rei venditæ nondum collecti?* Debentur emptori: etiam ſi venditor dominium pro maiori anni habuerit. *In venditio*

venditione cum pacto de retrouendendo, pendentes fructus ad quemnam pertinent? Debentur venditori retrahenti, quando ad rem redimendam pretium offert.

39. *Quid in cenſibus cum pacto de retrouendendo?* Si venditor redimat ante tempus deſtinatum ſolutioni cenſus ſoluet pro rata temporis.

40. *Fructus nati poſt venditionem cuinam?* Soluto pretio debentur emptori: etiam ſi res non ſit tradita. *Fructus autem percepti poſt venditionem, quæ iuris beneficio reſcindi poteſt?* Si reſcinditur, reſtituendi, niſi bona fide conſumpti, & inde conſumens non ſit factus ditior.

41. *Venditio vltra vel citra dimidium iuſti pretij valida eſt ita vt in poteſtate emptoris ſit, vel reſcindere contractum, vel ſupplere defectum pretij: eligit ſtare: quid tunc?* Suppleuit defectum, & fructus retinebit.

42. *Quid ſi venditio irrita ſit propter dolum dantem cauſam contractui?* Tunc electio eſſet venditoris, & tenetur emptor omnes fructus reſtituere etiam conſumptos propter malam fidem. *Venditur res cum pacto legis commiſſ riæ, aut adiectionis in diem.* Reſoluta venditione, ex pactis illis fructus omnis reſtituendi ſunt venditori; non reſoluta autem emptori. *Fructus rei venditæ ſub conditione?* Si conditio non exiſtat, emptori non debentur: imo ſi pendente conditione res ei tradita fuerit, tenetur fructus perceptos reſtituere.

43. *Emptio & venditio eiuſdem rei reciproca, diuerſo pretio, eſt ne contra iuſtitiam?* Non, ſi venditio & emptio ſemper intra latitudinem iuſti pretij ſit facta. At ſi mercator eo fine vendat, vt ſtatim emat minoris ab eo, cui vendiderat, ſapit vſuram, ſæpéque poteſt contra charitatem accidere, vnde meritò reprehendendam duxi.

44. *Vendidit quis rem alienam bona fide.* Si factus eſſet ex ea ditior, tenetur domino lucrum reddere; ſi non eſt factus ditior, & mala fide vendidit, tunc ad reſtitutionem pretij, vel eius æſtimationem tenetur, ſi domino reſtituere eam poterat; ſi non poterat, & res per alienationem non eſt difficilioris recuperationis, ad nihil tenetur.

45. *Quænam res ſimul vendi cenſentur?* Hæc planè. Venditio caſtro aut villa, etiam ius patronatus vendi cēſetur. Idem cenſeo de hæreditate, in qua patronatus ius eſt. Vēdito fundo, venditur ſimul oratorium, ſi ad illud per ſolum fundum ducat via. In venditione caſtri eius includitur iuriſdictio. Vendito fundo, fructus pendentes ſimul vendi cenſentur. Venditis iumentis, aut nauibus, lucrum inde emptori præſtabitur.

Vendita ſilua cæduæ,glandes ſolùm pendentes veneunt.Vendita equa, venditus cenſetur pullus, ſi à matre non poſſit ſine interitu ſeparari.

46. *Quid ſi res vna duobus in ſolidum vendatur?* Secundus emptor priori præferatur, ſi illi res tradita; neque obſtat,quod Eccleſia,vel perſona Eccleſiaſtica ſit, vel prior contractus iuramento firmatus. Si emptor ſecundus mala fide agat contra eum, res euinci poteſt. Emptor primus præferendus illi, qui rem poſtea dono accepit. Primus emptor cum hypotheca præfertur ſecundo, non obſtante traditione.

47. *Quidnam eſt Monopolium?* Cum vnus vel pauci efficiunt, vt ipſi ſoli aliquod genus mercium vendant eo pretio, quo ipſi voluerint. *Num contra iuſtitiam Monopolium?* Si fiat conuentio, & non vendatur minùs, pretium tamen intra iuſtum ſit, non eſt contra iuſtitiam, niſi fraude vel minis alios impedirent: at eſt contra charitatem. Si pretium ſit contra iuſtum,peccant etiam contra iuſtitiam, & tenentur ad reſtitutionem augmenti ſupra iuſtum.

48. *Quid ſi ſupprimant merces, donec pretium accreſcat?* Excuſari poſſunt quidem ab iniuſtitia ſpeciali, non tamen à legali & contra publicam vtilitatem, ſicuti neque à peccato contra charitatem. *Si autem impediant, ne aliunde aſportentur merces?* Si id faciant fraude, vel minis, ad reſtitutionem tenentur tum Reipublicæ, tum aliis mercatoribus.

49. *Quænam ſunt venditori obligationes?* Rem debet tradere emptori, ſi ipſe dominus fuerit rei quam vendit; ſi non eſt dominus,tradat cauſam,& ius vſucapionis.Debet monere de vitio occulto, quando tale eſt, vt eius vſus noxius & periculoſus ſit, vel reddat rem inutilem ad eum vſum ob quem emitur; ſi eſt manifeſtum, non cogitur venditor emptorem admonere. Debet reſcindere venditionem vi factam.Pretium debet eſſe iuſtum. De euictione tenetur.

50. *Quænam autem emptoris obligationes ſunt?* Integrum pretium præfinito tempore ſoluere debet. Qui emit prædium in quo ſcit latere theſaurum, iuſtum pretium ſoluit, ſi tantum det, quanti à neſcientibus æſtimatur.Supplere debet pretium, ſi dedit minus infimo iuſto. Venditorem debet admonere de iuſto pretio, ſi fortè ob ignorantiam minoris vendat. Damna item venditoris reſarciere ob moram vel culpam in facienda pretij ſolutione tenetur.

51. *Quidnam eſt Retractus?* Quando quis priuilegio, aut alia ratione legitima extraxit rem alteri venditam pretio quo empta eſt. Habet locum in Emptione & Venditione, in

cenſu

cenſu, locatione, & conductione, in Emphyteuſi, & ſimilibus. Fructus, ab emptione perfecta retrahentis ſunt.

52. *Quid de diſſolutione?* Diſſolui poteſt contrario conſenſu contrahentium etiam poſt traditionem. Porrò in diſſolutione non debetur gabella.

53. *Si venditio fiat animo donandi?* Donatio erit, ſi fiat animo non recipiendi pretium; ſi animo remittendi pretium emptori, & vendendi, erit venditio.

Capvt V.

Praxis circa materiam de emptione, & venditione ex Societatis Iesv *Auctoribus.*

54. **R**Ogat *quis ſub haſta adſtantes, ne plus offerant, vt ipſe emat pretio infimo: peccatnè?* Si iuſtum eſt pretium, non peccat, ſecus ſi cogeret vi, aut metu. Id quod etiam in vectigalium, officiorúmque emptione procedit. *Reginaldus tom.2.lib.25.cap.22. num.379.* §.1. *De Emptione.* Regin.

55. *Poſſunt ne res emi minoris anticipata ſolutione?* Negat *Valentia tom.3. d.5. quæſt.20. part.2.* §.8 Sed alij aſſeruere probabiliter admodum; tum ob periculum non habendi merces, aut non ſine expenſis, tum ob lucrum ceſſans; aut damnum emergens, tum quia ſic numerus emptorum minuitur, & venditorum augetur. Valent.

56. *Olera, & gramina vendi ſolent ad vſum ordinarium aſſis: ſi ad vſum meum ſpeciale magni aliquod inibi latens gramen æſtimatur, debétne emere pluris?* Potes emere faſcem pretio currenti; *Molina tom.2. tract.2. d.353.* ſic; quia communis illius rei valor. Molin.

57. *Latitat in fundo theſaurus, me cognoſcente: emere ne poſſum pro ſimplici fundo?* Potes; quia ſic ſimpliciter æſtimatur. *Salas de emp. dub.26. num.5.* idem aſſerit de re pretioſa in iis Regionibus, in quibus non æſtimatur; & de lapide pretioſo, cuius qualitatem lapidarius ignorat. Salas.

58. *Creditum difficilis ſolutionis eſt: poſſum ne minoris emere?* Aſſerit *Leſſius lib.2. cap.21. dub.9. n.6. & 7.* Si cui Turcarum Princeps deberet mille aureos, quos vix eſſet recuperaturus, emi poſſe centum ab alio, qui facile exacturus foret. Leſſ.

59. *Credita immatura aliàs facilis, & certæ ſolutionis, poſſunt ne minoris emi?* Secluſo damno emergente, aut lucro

ceſſante ob ſolam anticipationem ſolutionis, non poſſe.
Regin. *Reginaldus tom.2.lib.25.cap.18.num.312.* affirmat; quia ſola
Leſſ. temporis expectatio non minuit rei valorem. At *Leſſius lib.2.
c.21.dub.8.n.66.*ait contrariam ſententiam Bellarminum publicè Louanij docuiſſe. Probabilem admodum exiſtimo;quia pecunia præſens pluris quàm abſens æſtimatur: & minus eſt, ius habere ad rem, quàm re ipſa potiri.

60. *Sartor, cui cura emendi pannos & ſerica pro veſtibus conficiendis committi aſſolet: ſi vnius mercatoris officinam frequentans, inuenit pretia mitiora: poteſt ne pretij illius exceſſum*
Salas. *ſibi remiſſum retinere?* Negat *Salas dub.45. num.6.* quia mercator re vera nihil ei dimittit, ſed dimittere mentitur, ad
Filliuc. eum alliciendum. Porrò *Filliucius tom. 2. tract.35. c.6.n.149.* affirmat, quia re vera mercator aſſolet ſartori aliquid remittere, ob officinæ frequentationem.

61. *Scio mercimonium cum Sarracenis prohibitum c. quod olim, Extrau. Nicolai IV. & Clem. V. Multa mentis: rogo tamen an id in caſu neceſſitatis obſeruando iura?* Minimè. Vnde deficiente frumento in Hiſpania, aut Gallia, licet à Mauris
Regin. emere, & cum illis aliàs merces commutare. *Reginald.tom.1. lib.9.cap.18.num. 301.* Porrò iura citata ſolum prohibent ferri ad Sarracenos Ægypti mercimonias. At licet generalis eſſet prohibitio in caſu neceſſitatis non obligaret.

62. *Vehemens ſuſpicio eſt, quem res furtiuas vendere: emit ne mala fide, qui ſine ſufficienti examine emit?* Ita planè, ſi de tali venditore talis infamia rationibus efficacibus, & moraliter conuincentibus probaretur; non aliter; quia nemo
Pal. præſumitur malus, niſi probetur. *l.merito ff. pro ſocio.*

63. *Quid ſi in dubio, quòd res eſt furtiua, quis illam emat?*
Pal. Reſpondet *Palaus tom.1.d.3.p.3.num.5.* Tenetur diligenter inueſtigare, & ſi dubius adhuc manet, cum eo, cuius eſſe dubitat, rem diuidere, ſi dominus compareat, reſtituat totum, & pretium amittat; quia mala fide dedit. *Si verò emit à poſſeſſore bonæ fidei, & poſt adhibitam diligentiam remanet dubius?* Ad nihil (ait ille) tenetur; quia ſuccedit iuri illius, pro quo ſtat poſſeſſio.

64. *Quis à fure mala fide emit: cuinam tenetur reſtituere?*
Turr. *furi ne, an vero domino? Turrianus in ſelect. cent. 4. dubitat. 36.* vero domino ait reſtituendum; quia qui mala fide emit, ſibi imputet, quod pretium amittat. Profectò immeritò contrariam ſententiam improbabilem vocita-
Sâa. uit. *Saa enim v. Furtum, num. 11.* aſſerit poſſe (alij debere) reddere eidem furi; quia fur rem iuſtè repetit, vt reſtituat

reſtituat; ergo emptor iuſtè reddet, vt reſtituatur vero domino.

65. *An pragmatica facta tempore abundantiæ, tempore ſterilitatis obſeruari debeat?* Aſſerit *Salas dub.7. num.3.* ſeruandam ſub pœna peccati mortalis, & onere reſtituendi; quia cum multi id Doctores aſſerant,& res ſit dubia, obediendum Principi, cui in cauſis dubiis fauendum. At *Molina apud Ledeſmam tom.2.tract.8.cap.32.diffic.19.* docet non eſſe ſeruandam in conſcientia: ſed tunc frumentum poſſe diuendi iuxta pretium commune,& vulgare; quia talis præſumi debet intentio Principis. §.2. *De venditione.* Salas. Molin.

66. *Vendi ne debent pretio taxatoris, cuiuſcumque bonitatis & excellentiæ ſint?* Aſſerit *Salas dub.12.num.9.* quia Princeps poteſt,& vult,propter commune bonum rebus valde inæqualibus æquale pretium imponere: alioqui omnes dicerent, merces ſuas eſſe alienis notabiliter meliores. Profectò in modico exceſſu verum id reputo; quia parum pro nihilo. At in exceſſu notabili probabiliorem exiſtimo *Molinæ tom.2. d.364. num.11.* ſententiam aſſerentis vendi poſſe ſupra pretium taxatum quia quemadmodum vendens triticum corroſum & peius notabiliter eo, quod communiter venditur, non poteſt totum pretium taxatum accipere:ita vendens notabiliter melius poteſt aliquid accipere vltra taxam. Salas. Molin.

67. *Merci vitium occultum adeſt, ſcio venditorem debere pretium imminuere: rogo autem, an debeat defectum reuelare?* Negat *Turrianus 2.2. d.58. dub.6. num.1.* dummodo huiuſmodi merces ſærius non diuendantur; quia vendente aliquo vinum (v.g.) dilutum pretio viliori, emptores exiſtimarent, pretium decreuiſſe, & ab aliis purum eodem pretio emere vellent. Limitat *Salas* adhuc *dub.34.n.5.* niſi emptor emat rem illam ad reuendendum, in quo caſu venditio eſſet iniqua; quia emptor poſſet vendere maiori pretio, quàm cum illo vitio valeret, & niſi explicet emptor, ſe velle emere rem vitij expertem.Ratio horum eſt, quia venditur res vtilis pretio iuſto. Turr. Sálas.

68. Hinc quæſierim, an excuſentur pharmacopolæ vnam medicinam dantes pro alia altioris pretij, ſed vtili æquè,aut ferè;Ita planè,ſi pretio iuſto tradant.*Salas vbi ſupr.* Salas.

69. *Tenetur ne ſutor emptori manifeſtare, calceos è corio debiliori?* Non,dummodo pretium imminuat. *Filliucius* in praxi adnotat ſeruari non poſſe? quia omnes eodem pretio vendi aſſolent;niſi corium eſſet aduſtum.Sic *tom.2.tract.35. cap.6.num.129.* Filliuc.

70. *Venditur merum communiter viginti aſſibus, habet quis generoſum merum altioris quidem pretij: poteſt ne aqua diluere quantum ſufficiat, ad æquiparandum illud ordinario?* Negat *Rebellus p.2.lib.9.q.9.n.17.* quia pretia imponuntur rebus puris, & naturalibus. Subſcribit *Azorius par.3.lib.8.cap.23. q.3.* quia qui vendit vinum dilutum, vendit plus vini, quàm habeat; ſi enim habet tres amphoras, vendit quatuor. Attamen *Leſſius lib.2.c.21.dub. 11.num.82.* poſſe dilui affirmat; quia nulla iniuria irrogatur emptori; cui quidem venditor non tenetur melioris conditionis vinum tradere eo, quod communiter venditur.

Rebell.

Azor.

Leſſ.

71. *E carnibus, aut fructibus taxatis aſſolent macellarij, aut pomarij electam portionem diuidere à debitoribus, & haſce pretio taxato vendere, electam autem maiori: num liceat?* Peccant, & tenentur ad reſtitutionem; quia taxa facta eſt pro carnibus, & fructibus permiſtim, etiamſi ſit modicus in bonitate exceſſus. *Filliucius tom.2.tract.35.c.4.n.88.*

Filliuc.

72. Scio poſſe te vendentem accipere ſupra pretium iuſtum, quod tibi ex liberalitate datur: rogo ſpeciatim circa ludum, an pro chartis, &c. poſſit quis accipere, ac retinere exceſſum? Poteſt planè; quia dantes ſciunt valere minus, nec petunt exceſſum, nec vlla fraus interuenit. Porrò *Leſſius lib.2.c.21.dub.4.n.37.* aſſerit non præſumi donationem, niſi inter vendentes, & ementes aliqua coniunctio ſanguinis intercedat. In ludo autem ſolummodo attendenda ludentium liberalitas, & ludi conſuetudo.

Leſſ.

73. *Scit ſenator, aut Conſiliarius Regis breui minuendam eſſe frumenti taxam publico edicto: poſſunt ne ſuam vendere anticipatè iuxta præſentem taxam?* Negat *Molina tom.2. tractat 2.diſp. 354.* quia ratione officij vtilitati illorum emptorum debet conſulere. At *Turrianus 2.2.tom.2. diſq. 18. dubitat. 3. numer.7.* poſſe ait, dummodo abſque vlla fraude venditioni exponat, nec legis publicationem malitiosè differat, vt interim ſuum triticum vendat; quia vendit pretio communi, & ratione officij non obligatur; pretio communi tempore illo non vendere, aut futuram legis promulgationem antè tempus manifeſtare.

Molin.

Turr.

74. *Tenetur ne venditor rogatus, de futura copia mercium de moneta accretione, aut diminutione, conſcius aperire veritatem?* Poteſt innuere ſe neſcire, aut negatiuè reſpondere, læſa quidem veritate, non iuſtitia; quia non tenetur veritatem aperire. *Salas dub.23.num.2.*

Salas.

75. *Dubium*

75. *Dubium eſt, num taxa imponenda erit maior, aut minor: licitum ne vendere res anticipatè certo pretio inter contrahentes ſtatuto, vel pretio currente tempore contractus?* Ita quidem; quia emptor, & venditor ſunt paris conditionis: vtérque enim & perdere poteſt, & lucrari. *Azor. part.3. lib.8. cap.9. q.4.* Azor.

76. *Creſcit pretium mercium ex monopolio quatuor (v. gr.) mercatorum: poſſunt ne alij eo pretio vendere?* Putat *Rebellus part.2. lib.9. quæſ.7. num.5.* nec monopolas, nec alios poſſe; quia non poteſt idem pretium ſimul & ſemel aſſe iniuſtum pro monopolij authoribus, & iuſtum pro aliis. Aſt poſſe aſſerit *Reginaldus tom.2. lib.25. cap.22. num.330.* quia mercator, qui non fuit author monopolij, vendit pretio communi, quod iuſtum ideo eſt, licet fraudibus aliorum creuerit. Rebell. Regin.

77. *Rogo, an merces pretio credito, etiam ſecluſo periculo, pluris poſſint diuendi?* Poſſe *Saa v. venditio num.7.* ait cùm ratione lucri ceſſantis, ac damni emergentis, tum quia ex communi vendentium & ementium conſuetudine illud eſt pretium iuſtum. Saa.

78. *Ad quid teneatur venditor qui non tradit emptori merces tempore ſtatuto?* In foro externo ſolum de damno emergente intrinſeco, v. gr. ſi res deterior ſit facta. At in foro conſcientiæ etiam de damno extrinſeco, & accidentali tenebitur; v.g. ſi ex defectu illius tritici, aut hordei, mortua fuerint mancipia, equus, &c. quia venditor eſt cauſa damni ob iniuſtam retentionem, ſi culpabiliter tradere emiſit: & ſi adeſt pactum, etiam ſi abſque culpa. *Leſſius lib.2. c.21. dub.13. num.102.* Leſſ.

79. *Emptor pretio credito, tempore ſtatuto non ſoluit: ad quidnam tenetur?* In conſcientia tenetur ad lucrum ceſſans, & damnum emergens. *Poteſt ne venditor ab eo pretij fructus exigere?* Non; quia eſſet vſura. *Leſſius lib.2. cap.21. dubit.13. num.109.* At *Rebellus part.2. lib.4. q.16. ſect.1. num.11.* docet poſſe exigere venditorem aliquid, in pœnam culpabilis moræ ex *l. curabit, ff. de action. empt.* At is non tenetur in conſcientia ante ſententententiam iudicis. Leſſ. Rebell.

80. *Poſſunt ne vendi officia ſecularia?* Negat *Turrianus diſq.32. dub.2. num.5.* quia Principi ius eſt ad diſtribuenda dignioribus, aut dignis officia, non ad vendenda, Sic enim præſumitur à Republica accepiſſe. Ad *Leſſius lib.2. cap.32. dub.3. num.29.* vendi poſſe docet, ob Reipublicæ neceſſitatem, vel vtilitatem, quum (v.g.) ſumma conflanda eſſet ad belli ſubſidia, quæ aliunde ſine communi incommodo Turr. Leſſius.

haberi non poſſet. Monet vendenda dignis,& pretio mode-
Azor. rato. *Azorius* autem *tom.* 3. *lib.* 8. *cap.* 7. *q.* 3. etiam extra neceſſitatem huiuſmodi venditionem non damnat, ſi fiat dignis, moderato pretio, taxentúrque ementibus pretia pro laboribus, & operibus, & metus amittendi officium indicantur.

De emptione, & venditione varia.

81. *Alios impedit quis, ne merces ab iis emat, qui eas portant, ſed eas ipſe emit anticipatè ita vt alij poſtea cogantur eas de manibus ipſius cariùs emere: obligatur ne is ad reſtitutionem?* Rebellus obligari docet, licet *Molina* & alij eum poſſe excuſari affirmet.

Molin. Leſſ. 82. *Emit quis rogatus à venditore poteſt ne emere minoris?* Imò multò minoris; quia (vti *Leſſius*) merces vltroneæ pro tertia Parte, aut etiam pro medietate vileſcunt. Eſt enim
Salas. (cum *Salas* loquor) ſignum copiæ mercium, & paucitatis emptorum.

83. *Hæc Chirographa ſpem habent exiguam ſolutionis: poſ-*
Molin. *ſunt ne exiguo pretio emi?* Poſſunt (ait *Molina,*) tametſi emptor integram ſit obtenturus ſolutionem; hoc enim induſtriæ, & bonæ fortunæ dandum.

84. *Bona fide à fure rem emi, quam maiori deinde pretio vendidi: teneor ne domino reſtituere illud plus, quo factus ſum*
Laym. *ditior?* Cum *Laymano* ſentio, non teneri; quia fructu fruor induſtriæ; modò pretium quo ipſe emeras, iuſtum, etſi infimum, fuerit.

85. *Quid minoris iuſto pretio emptum eſt: reſtituendum ne*
Molin. *totum?* Solùm teſte *Molina* reſtituendum quod defuit iuſto pretio, non autem res ipſa vel fructus.

86. *Emis res pretio viliſſimo: præſumendum ne falli vendito-*
Molin. *rem?* Minimè ait *Molina,* ſed potius præſumendum venditorem donare quod iuſto pretio deeſt.

87. *Vilius emi, quia à venditore neceſſitate coacto: teneor*
Molin. *ne reſtituere?* *Molina* aſſerit licitè vilius emere qui emit in gratiam venditoris, aut merces expoſitas à coacto aliqua neceſſitate; quia iniuria non eſt, quod hìc & nunc gratia reputatur.

88. *Poſſum ne caram venditionem mihi factam ante ſolutionem in alium transferre?* Potes; quia volenti tali damnum
Saa. pati non fit iniuria. Sic *Saa.*

89. *Bona fide alienum & emi, & vendidi: teneor ne illi, apparente vero domino?* Nec domino te, emptoremve teneri ad
Saa. ſatisfactionem, niſi in quantum facti eſtis ditiores, *Saa* ex
Tolet. queiſdam affirmant. Aſt ego cum *Toleto* aſſero dominum rei debere

debere indemnem ſeruari. Vnde æquum eſſe, vt tu & emptor tuus domino dimidium pretium ſoluatis.

90. *Gemmæ, canes, falcones, picturæ, multáque ijs ſimilia non habent pretium taxatum: quanti igitur vendi poterunt?* Quanti venditor voluerit, & quantum emptor ſciens, & prudens dare conſenſerit; quia cum hæc tantùm ad curioſitatem, & delicias comparentur, iuſtum eorum pretium non aliter determinatur, quàm ementis & vendentis æſtimatione, modò fraus non adſit. Sic *Reginaldus*. Regin.

91. *Sub haſta quis vendidit duplo maiori pretio, quàm valebat: vel pretium factum eſt ad dimidium iuſto minus: tenetur aut venditor aut emptor ad vllam reſtitutionem?* Negatiuè *Gordonus* aſſerit; quia in primo caſu nulla fraus, aut neceſſitas ſubeſt: in ſecundo autem in his ſub haſta venditionibus tenet prouerbium: res tanti valet, quanti vendi poteſt. Gord.

92. *Frumentum eſt taxatum pretio rationabili, & moderato: tenetur ne tempore magnæ ſterilitatis quis ſuum frumentum vendere pretio, quod abundantiæ tempore ſuerat taxatum?* Non teneri *Molina* docet; quia taxa non tempus magnæ, ſed mediocris inopiæ, ac ſterilitatis reſpicit. Molin.

93. *Licet ne aliquid exigere ſupra iuſtum pretium ratione periculi ſortis cui exponitur is, qui credito vendit?* Ex *Leſſio* aſſero licere; quia exponere ſeſe huic periculo eſt pretio æſtimabile. Leſſ.

94. *Poteſt ne quis Matriti vendere domum pretio currenti, licet ſciat Aulam, & Regem breui aliò migraturum?* Licitum eſſe *Molina* teſtatur. Molin.

95. *Licet ne vendere triticum pretio, quo nunc appretiatur, cum pacto, vt venditor tunc cùm fiet ſolutio, poſſit accipere triticum, aut pecunias prout libuerit?* Non licet; quia venditor ſic ſuum aſſecurat negotium, nec vllum periculum ſubit. Sic *Rebellus*. Rebell.

96. *Poteſt ne quis res indifferentes vendere ijs, quos nouerit his ad peccatum abuſuros?* Poſſe *Sanchez* & *Salas* aiunt, modò adſit rationabilis cauſa, nempe neceſſitas, vel vtilitas. *Quid in dubio de malo vſu ementis?* Poſſunt vendi nulla iuſta cauſa concurrente ex *Sanchez* doctrina; quia in dubio nemo præſumitur delictum commiſſurus. Sanch. Salas.

97. *An poſſum rem cariùs vendere, quia tantum mihi valet ad vtilitatem, quantum inde capio?* Poſſe *Molina* affirmat. Molin.

98. *Aſſolent artifices quam ligam vocant ſimul cum argento ponderare, & pro argento vendere: num iuſtè?* Docet *Saa* condenandum non eſſe, modò inſolitam non addant in fraudem. Saa.

99. *An liceat cariùs vendere hoſpitibus quàm indigenis?* Negat aptè *Molina.*

100. *Ager aut domus loci ſacri conſtructioni neceſſaria eſt: poteſt ne iudex cogere vendi?* Poſſe ait *Molina* paruo domini detrimento. *Quid ſi non ſit neceſſaria, ſed vtilis?* Poteſt cogere non iudex, ſed Princeps.

EXAMEN VII.

De Iuſtitia & iure, circa materiam ſecundam de Contractibus oneroſis, ſcilicet, de Cenſibus.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quotuplex Cenſus?

Cenſus. 1. Q*Vid Cenſus?* Cenſus quidem nomine intelligitur penſio ſoluenda annuatim alteri: ſeu potiùs ius illam accipiendi. Hinc definio cenſum: Cenſus eſt ius percipiendi annuam penſionem ex re, vel perſona alterius.

2. *Quotuplex Cenſus?* Quadruplex. Primò ex modo alius eſt Reſeruatiuus, alius Conſignatiuus. Secundò ex re ſuper qua fundatur, alius eſt Realis, alius Perſonalis. Tertiò ex penſione ſoluenda alius eſt Pecuniarius, alius Fructuarius. Quartò ex tempore alius eſt Perpetuus, alius Temporalis; hic redimi poteſt, ille minimè.

3. *Duplicis illius cenſus Conſignatiui, & Reſeruatiui nomine exprime. Quid Reſeruatiuus?* Contractus quo quis transfert rem ſuam in alterum quoad dominium directum, vel vtile, reſeruata ſibi annua penſione. *Quid Conſignatiuus?* Eſt contractus quo quis alteri vendit ius percipiendi annuam penſionem ſuper rebus ſuis, aut ſuper perſona. Hic autem triplex eſt, Realis, Perſonalis, & Mixtus. Realis quidem fundatur in re ipſa, vt in agro, vinea, &c. Perſonalis in perſona, quatenus talis perſona poteſt aliquid acquirere proprio labore, induſtriáque. Cenſus verò mixtus ſuper re & perſona fundatur.

CAP.

Capvt II.

De iuſtitia & conditionibus cenſuum.

4. *Svnt ne liciti cenſus prædicti?* Liciti quidem ſunt iure naturæ, & Realis quidem iure Pontificio. Eius proprium eſt, vt re pereunte cenſus quoque pereat. *Si Temporalis eſt?* Licitus eſt, etiam ſi minori pretio ematur, quàm ſint penſiones ex eo ſoluendæ, ſiue ſit ad certum numerum annorum, ſiue ad incertum, qui vitalitius dicitur. *Quid de Perſonali?* Si tantum in debitore ponat obligationem perſonalem ſoluendæ penſionis, & obligationem hypothecæ in bonis, licitus eſt; perſona tamen, ſuper qua fundatur, debet eſſe fructifera per ſuam induſtriam & laborem. Patet ex his etiam mixtum ex licitis licitum eſſe.

5. *Quidnam iuſtum pretium cenſus?* Si perpetuus ſit, maius eſſe debet, quàm Redimibilis, & à communi pendet æſtimatione, ſi taxatum non ſit, vel aliter conſuetudine loci receptum. Eodémque modo cenſus temporalis pretium erit æſtimandum minùs quidem quàm perpetui.

6. *Quænam conditiones ad cenſum requ runtur ex natura rei?* Tres præcipuæ. Prima, vt ius quod venditur, in re vendibili ſit fundatum. Secunda, vt pretium iuſtum ſit. Tertia, vt conſenſus vtriuſque intercedat. Cætera accidentalia ſunt, & de iure humano requiri poterunt. *Eſt ne æquum pactum vt eadem moneta redimatur?* Iniquum eſt, niſi huiuſmodi onus in venditore pretio compenſetur.

7. *Quænam autem conditiones de iure poſitiuo ad cenſum conſignatiuum requiruntur?* Tres Bullæ recognoſcendæ Martini V. Nicolai V. Pij V. *Exprime Pij V. conditiones.* Ad quatuor capita reuocantur. Primum caput continet fundamentum cenſus. Vbi requiritur. 1. Vt ſi res aliqua. 2. Vt immobilis. 3. Natura fructifera. 4. Certis finibus nominatim deſignata. 5. Ea pereunte, aut reddita infructifera, pro rata perit cenſus. Secundum caput requirit ex parte pretij. 1. Vt ſit iuſtum. 2. Vt ſolùm in pecunia ſoluatur. 3. Vt ea numeretur in ipſo actu celebrationis inſtrumenti coram Notario & teſtibus. 4. Vt eadem pretio redimatur. 5. Vt pretium non mutetur pro varietate temporum, aut contrahentium. Tertium caput ex parte penſionis ſoluendæ poſtulat. 1. Ne penſio ſit anticipata. 2. Vt non augeatur, neque nouus cenſus conſtituatur ſuper eadem re, aut alia pro cenſibus decurſi temporis præteriti,

præteriti, vel futuri. Quartum caput ex parte pactorum continet has conditiones. 1. Vt non apponatur pactum obligans ad caſus fortuitos eum, qui de iure non tenetur. 2. Non valet pactum adimens facultatem venditori, rem cenſui ſubiectam alienandi; cùm tamen res vendenda ſit, id domino cenſus intimetur, eiúſque voluntas per menſem expectetur, ſi fortè emere velit. 3. Irritantur omnia pacta, quibus moroſus debitor cenſus obligatur ad intereſſe lucri ceſſantis, vel cambium, vel alias expenſas, vel pœnas. 4. Pactum oneroſum illi, ad quem de iure non pertinet, reiicitur. 5. Cauetur pactum de pretio cenſus, ab initio extorquendo, in pœnam neglectæ ſolutionis, vel etiam ob aliam cauſam. 6. Irritantur omnia pacta adimentia venditori facultatem cenſum quandóque redimendi, non obſtante etiam immemorabili præſcriptione. Quando cenſus redimendus eſt, id bimeſtri ante denunciandum eſt illi, cui pretium numerandum. Poſt denunciationem abinuito intra annum repeti pretium poteſt. Sine his conditionibus cenſus reprobatur, ſiue is de nouo creetur, ſiue alienetur.

8. *Bullæ Martini V. quænam ſunt conditiones?* Relinquit illa rem in terminis iuris naturalis, nec reddit irritos cenſus deficientes in conditionibus à ſe poſitis, ſaluo iure naturali. Conditiones autem Martini inter ſuperiùs enumeratas continentur.

9. *Conditiones Bullæ Nicolai V. recenſe.* Prohibet 1. Cenſum ſuper omnibus bonis. 2. Pactum retrouenditionis eodem pretio. 3. Annuam penſionem vetat excedere decimam partem pretij. 4. Pro ſecuritate contractus apponi poſſunt pacta, & pœnæ.

10. *Adnota ex his, quæ notatu digna videbuntur.* Aſſero 1. Cenſum perſonalem videri prohibitum per Bullam Pij V. non autem Vitalitium, vt quidam contractus ſponſionis eſt, vel innominatus fundatus in æquali periculo. 2. Super aliis cenſibus fundari poſſe, modo in caſu redemptionis obligetur venditor ad ſubſtituendum alium fundum. 3. Rem ita debere eſſe fructiferam, vt eius fructus vel excedant, vel adæquent penſionem, ex quibus æſtimanda ratio fructiferi, non autem ex pretio & valore rei. Debere rem eſſe certis finibus deſignatam, & ſi res vna capax non ſit, duas conſtituendas. 4. Non minui cenſum ob temporalem ſterilitatem, ſecus ſi abſolutè infrugifera dici poſſit. 5. Minuendam eſſe penſionem, ſi domus ampliùs non reddat tantam. 6. Ex pecunia in credito non poſſe emi cenſum, ſuppoſito iure Bullæ, nec emi pro

pecunia ante debita, nec rem tradi pro pretio, quæ illud valeat. 7 Fraude ceſſante neceſſarium non eſſe totam pecuniam numerari in conſcientia: probabilius tamen videri requiri numerationem. 8. Redemptionem faciendam pro eodem pretio; ſolui tamen poſſe in alia re, ex reuendentis conſenſu. 9. Non poſſe redimi minoris, quàm emptus ſit, ſi res omnes ſint in eodem ſtatu. 10. Penſionem non ſoluendam anticipatè ex obligatione: ſi ſponte ſoluatur, non eſſe in conſcientia contra Bullam. 11. Ex penſionibus decurſis cenſum augendum non eſſe. 12. Reperiunte, ad penſiones ſoluendas venditorem non teneri; quod ſi aliquo anno res fructus non ferat, deberi penſionem, modò res non ſit reddita infructifera. 13. Liberè poſſe venditorem rem ſubiectam cenſui alienare; cenſualiſtam tamen in eius emptione eſſe præferendum. 14. Ob penſionem non ſolutam nullam pœnam cenſuarium incurrere, nec grauandum onerib. eſſe, quæ ad eum minimè ſpectant. 15. Venditorem haud cogi redimere cenſum: ſemper tamen poſſe pro libito redimere. 16. Non prohiberi per Bullam cenſus irredimibiles, qui altiori pretio emuntur. 17. Denunciationem extinctionis faciendam, poſtquam bimeſtre expectandum. 18. Cenſus factos ſub alia forma in conſtitutione Pij V. fœneratitios iudicari præſumptione iuris: & authorem tanquam vſurarium puniendum.

CAPVT III.

Praxis circa materiam de Cenſibus ex Societatis IESV *Doctoribus.*

11. R*Equiritur ne æqualitas inter Cenſum & pretium?* Id planè in contractu cenſuali de iure naturæ requiritur. Vnde ſi aliqua grauamina hinc inde per pacta acceſſoria imponuntur, prudentis arbitrio ſunt debitè compenſanda. *Leſſius lib.2.c.22.dub,12.n.74.*

12. *Requiritur ne in contractu cenſus de iure naturæ, vt non apponatur pactum de redimendo in fauorem emptoris, ne ſit vſurarium?* Seclusa lege poſitiua exiſtimat *Valentia tom.4. d.5. quæſt.22.part.6.* talem circunſtantiam non requiri, & pactum redimendi apponi poſſe, dummodo hoc grauamen debitè ab emptore compenſetur. Leſſ. Valent.

13. *Si venditor cenſus non ſoluit fructus, poteſt ne e[illegible] his cen-*

ſus

Salas. *ſus augeri, aut nouus conſtitui?* Poſſe *Salas de cenſ. dub. 8. n. 13.* affirmat.

14. *Poteſt ne de pecunia credita conſtitui?* Aliqui aſſerunt

Leſſ. alij negant. Exiſtimo poſſe probabiliter, Pij V. Bulla expreſsè id prohibens, non eſt recepta. Lege *Leſſium lib. 2. cap. 22. dub. 13. n. 99.*

15. *Eſt ne licitum pactum de retrouendendo in fauorem emptoris cenſus?* Licitum eſt. Id eſt, poteſt obligari venditor cenſus ab emptore, vt quando is voluerit teneatur redimere cenſum quem vendiderat, reddito eodem pretio, vel eo quod poſtea valebit cenſus, prout inter ſe conuenerint. Neque debet tunc emptor cenſus computare penſiones interim perceptas in partem pretij, modò tamen aliquo alio modo grauamen, quod per hoc pactum imponitur venditori; ad arbitrium boni viri ab emptore compenſetur. Hæc *Maldonatus*. Tamen ob periculum vſuræ pacta huiuſmodi fugienda.

Mald.

Tolet. 16. *Quandónam ſoluendus eſt cenſus?* Reſpondet *Toletus* in fine anni, niſi aliud ferat conſuetudo, aut pactum.

17. *Eſt neceſſarium fructum loci non eſſe minorem redditu*

Tolet. *cenſus?* Communis opinio eſt oportere non eſſe minorem. *Toletus* tamen negat id eſſe neceſſarium.

Saa. 18. *Poteſt ne fructus aliquis eſt pacto ſolui pro cenſu, vt poteſt ſolui pecunia?* Aſſerit *Saa* poſſe, etiam ſi locus cenſui ſubiectus talem fructum non ferat.

Saa. 19. *Licet ne cenſus ex vtraque contrahentium parte redimibilis?* Ex doctrina *Saa* exiſtimo non licere.

Saa. 20. *Inter quænam bona cenſus numerantur?* Inter immobilia adnumerari ex eodem *Saa* affirmo.

EXAMEN VIII.

De Iuſtitia & iure, circa materiam tertiam de contractibus onerosis, ſcilicet de Cambiis.

CAPVT PRIMVM.

De Cambij eſſentia, & ſpeciebus.

1. QVid eſt Cambium? Permutatio negotiationis numiſmatis pro numiſmate. Non quælibet permutatio Cambium

Cambium hîc eſt. *Quotuplex permutatio?* Triplex. Prima, qua res rebus permutantur. Secunda, qua res pecunia. Tertia, qua numiſma numiſmate. Igitur permutatio numorum negotiatoria cum ſpe lucri Cambium dicitur.

2. *Quot ſunt Cambij ſpecies?* Quatuor. Prima, Cambium minutum, cum maiores pecuniæ pro minoribus, vel minores pro maioribus dantur cum aliquo lucro. Secunda, Cambium ſiccum, cum campſor dat alicui pecuniam, vt eam cum lucro in eodem loco poſt aliquod tempus reſtituat, prout valebunt in loco alio remoto tempore ſolutionis. Tertia, Cambium per literas, cum quis dat campſori pecunias, vt eas in alio loco verè accipiat, prout ibi ſtatuto tempore valebunt, à campſoris ſocio. Quarta, Cambium reale, cum campſor dat pecunias alicui in vno loco, vt eas in alio loco reſtituat. Porrò *Filliucij* ſententiam præpono, qui duplicem tantùm Cambij ſpeciem ſtatuit: vnum, inquit, Cambium eſt, quod fit in eodem loco ratione diuerſæ materiæ, quod dicitur minutum: alterum in diuerſo per literas, quod appellatur Cambium per literas. In cuius expoſitionem præmitto tria eſſe in pecunia, materiam, figuram impreſſam, & valorem in ordine ad res venales. Filliuc.

3. *Num campſoria ars licita?* Ita planè, periculoſa quidem, ſi tamen debitè fiat; Reipublicæ valde vtilis, & neceſſaria: at Eccleſiaſticis prohibita eſt.

4. *De prima igitur Cambij ſpecie ex materiali orta diuerſitate pecuniæ differamus.* Cambium minutum illud aſſero cum pecuniæ minores (vt dixi) commutantur cum maioribus eiuſdem, vel alterius materiæ; ſiue quæ ſunt vnius Prouinciæ commutenrur cum iis quæ currunt in alia: ſiue pecuniæ publicæ & antiquæ commutentur cum deformibus vel nouis. Eadem lex de maiori pecunia pro minore.

5. *Recipi ne poteſt pro hoc Cambio minuto pretium?* Poteſt planè iuſtum, & obſequio commenſuratum. Menſura ſi taxata non ſit, à communi æſtimatione penſanda eſt.

6. *Poſſunt ne priuatæ perſonæ cambientes hoc pretium accipere?* Poſſunt, modò minus ſit ob minora incommoda & obſequia præſtita.

7. *Quid ſi pecuniæ pretium firmum ſit?* Poteſt tamen pro Cambio aliquid accipi. *Famulus commutans pecunias ſoluendas creditori ſui domini, poteſt ne Cambij pretium lucrari?* Aliquando poteſt. v.g. ſi tacitus adſit domini conſenſus, vel nullum detrimentum creditori propter hoc ſequatur.

8. *Iam verò ſecundæ ſpeciei Cambij recole iuſtitiam.* Cambium

bium locale ſiue de loco ad locum per literas valde vtile Reipublicæ duobus modis fit. Primus eſt, cùm mercator in vno loco accipit, vt in alio reddat. Secundus cùm prius dat, quàm accipiat. In vtroque licitè lucrum accipit mercator ob virtualem tranſportationem.

9. *Praxim horumce Cambiorum expende.* His ferè modis continetur. Primò, vt ſtatim acceptis literis pecunia ſoluatur. Secundò, aliquando non ſtatim, ſed rariùs, aut citiùs pro loci conſuetudine. Tertiò, aliquando certus præfigitur terminus, v. gr. Valliſoleti, vel alibi futurarum nundinarum. *Si fiat Cambium intra eandem Prouinciam, accipi ne ex eo lucrum poteſt?* Ita planè, niſi eſſet lege humana prohibitum. *Augetur ne lucrum ex diſtantia?* Augetur, modò notabilis ſit, quamuis hæc inter mercatores in conſideratione non habeantur. *Poſſunt ne priuatæ perſonæ in eadem menſura lucrum accipere?* Profectò non deberent; quia tamen ad alia omnia mercatores reſpiciunt potiùs quàm ad operas & labores: ideo etiam ipſæ currens fori pretium ſequi poſſunt. *Lucratur ne iuſtè campſor ſiue prius det, vt alibi accipiat: ſiue prius accipiat, vt deinde reddat?* Iuſtè lucratur; quia vtrobique virtualis adeſt tranſlatio, ſeu aſportatio. *Quid ſi campſor egeat pecunia in loco ad quem cambitur?* Nihil referre aſſero; quia id totum eius induſtriæ tribuitur, & res ipſa pretio eſt æſtimabilis.

10. *Obſecro cauſas lucri in Cambio aſſignes.* Quatuor eſſe poſſunt. Virtualis tranſlatio: maior æſtimatio pecuniæ: lucrum ceſſans campſori: carentia pecuniæ cum qua ſunt coniuncta pericula.

11. *Quid de Cambio ad Nundinas?* Cambium hoc non differt à locali niſi accidentariè. Seruatis debitis conditionibus eſt licitum. Tres præcipuæ: vt iuſtum pretium ſeruetur ſecundum communem fori æſtimationem: vt realis permutatio fiat ex vno loco in alium: vt in æſtimatione pretij per ſe ratio temporis non habeatur.

12. *Eſt ne licitum Cambium pro ſecundis nundinis, vel pro duplicibus?* Vſurarium cenſetur, niſi gratis id campſor concederet. *Poteſt ne certum intereſſe à principio in pactum deduci?* Non poteſt.

13. *Vſus dandi ad Cambium initio cum maiori lucro, quàm in medio aut fine nundinarum poteſt iuſtificari?* Etiam, ſi per ſe temporis ſolius ratio non habeatur.

14. *Quid de monopolijs in Cambijs huiuſmodi, vnde pretium directè augeatur?* Contra iuſtitiam eſt, quam violant etiam

poſitiu

poſitiuè cooperatores. Nec pretio per monopolium inducto poſſunt vt ij, qui fuerunt eius cauſa in principio ſaltem; ſecus poſtquam communiter receptum erit.

CAPVT II.

De nonnullis aliis ad Cambia pertinentibus.

15. P*Oſſunt ne campſores à campſariis fideiuſſores exigere?* Poſſunt; etſi campſor ſit fideiuſſor, poteſt aliquid pro eo accipere.

16. *Eſt ne licitum pactum de intereſſe, ſi campſarius in mora ſit?* Ita quidem, modò mercator certus moraliter ſit tantundem lucri ſibi ex mora ceſſaturum.

17. *Campſor non vult dari Cambium niſi pro loco vbi plus lucratur: peccat ne?* Si obligatus eſt pro officio, iniuſtè facit; ſi perſona priuata eſt, ad ſummum contra charitatem ageret; quamuis ſi illi eſſet incommodum, nec etiam debitam proximo charitatem læderet.

18. *In Bullam Cambiorum quænam conditiones continentur?* Prima, Cambia ſicca, in quibus videlicet ſolutio fit in eodem loco, damnatur. Secunda, ne Cambium reale fiat cum aliquo ob dilationem ſtatuti termini lucro: ne ab initio de certo intereſſe ob moram contrahentes paciſcantur: ne fiat Cambium niſi ad proximas nundinas, vel proximos terminos iuxta loci vſum: vt in terminis ſolutionum ratio habeatur maioris, vel minoris diſtantiæ locorum.

19. *Si mutetur pecuniæ valor, licebit ne exigere eandem?* Minimè, ſed ad æqualitatem. *Poteſt ne vlla in ordine ad ſolutionem re'utari?* Minimè ſi publico ſigillo munita ſit, niſi de certo eius genere pactum fuiſſet.

20, *Suppono pecuniæ valorem mutari à Principe: quidnam circa Cambia obſeruandum?* Multa obſeruari debent. Primò ratio habenda eſt pacti prius initi, videlicet ſoluendi in auro, vel argento duplici, & ſic de aliis cautionibus inter contrahentes appoſitis. 2. Si pecunia promiſſa mutetur quoad valorem intrinſecum, hoc eſt materiæ, vel ponderis, ſoluenda erit ſecundùm valorem antiquum tempore contractus. Si etiam ſecundum valorem extrinſecum, hoc eſt, legalem, & publicum pretium, ſolutio fiet ſecundum æſtimationem. 3. Variatio pecuniæ poſt culpabilem moram in ſoluendo,

nocet moroſo debitori. 4. Si nullum pactum tacitum, vel expreſſum factum eſt circa incrementum, vel decrementum, ſoluendáque ſit certa nummorum ſpecies: ea facienda erit ſecundùm æſtimationem tempore ſolutionis. 5. Si ab initio nihil expreſſum eſt de pecunia certæ materiæ, & formæ, nec de incremento, vel decremento, ſolui debet valor, quem pecunia habuerit tempore contractus, ſiue valor poſtea mutetur, ſiue non.

21. *Licitum ne erit Cambium ad incertam ſolutionem?* Ita planè. Si periculum augmenti, aut decrementi æquale ſit. Sic etiam Cambium ad creditum, & Cambium ratione officij nullam continet iniuſtitiam.

22. *Si pecunia ſit rarior, aut maior quantitas pecuniæ cambiendæ, plus ne mercedis à campſore exigi poteſt?* Quis dubitet?

Capvt III.

Praxis circa materiam de Cambijs ex Societatis Iesv *ſchola.*

23. *Qvando campſarius differt ſolutionem prouiſionum, poteſt ne campſor illas adijcere ſorti principali, & cambium augere?* Aſſerit *Leſſius lib. 2. cap. 23. dubitat. 9. num. 85.* quia campſores moraliter certi ſunt, ſe illum lucrum potuiſſe ſtatim ad cambium dare, & per illud lucrari, quod lucrum iam ceſſat.

Leſſ.

24. *Campſor, qui bona fide dat pecuniam Matriti Lugduni ſoluendam, putans campſarium illam Lugduni habere: poteſt ne certior factus, ordinarium lucrum accipere?* Aſſerit *Molina tom. 2. tract. 2. diſput.* 404. *num.* 7. quia cum campſor bona fide contractum ex parte ſua impleuerit, tenetur quoque campſarius ex ſua parte implere, quantum poteſt; vel ſoluere campſori, quod ex impletionis defectu amiſit. Aſt *Salas de Cambijs dubitat.* 13. *num.* 2. contrarium aſſeruit; quia campſarius fictè, & ſine animo ſe obligandi promiſit, vnde ad illud non tenetur. Molinæ ſubſcribo.

Molin. Salas.

25. *Scio Pium V. in Bulla prohibuiſſe pactum de certo ac determinato lucro in cambijs à principio. At quia hæc prohibitio fundata eſt in fraudis vſurariæ præſumptione: rogo,*

num,

num, fraude ablata, huiuſmodi pactum obliget in conſcientia? Obligat, ſi moraliter certum ſit, illud eſſe iuſtum, ſine vlla fraudis ſuſpicione, *Leſſius lib.2.cap.23.dub.11.num.90.* Contrarium aſſeruit *Filliucius tom.2.tract.35.p.2.c.7.num.424.* & *Rebellus p.2.lib.11.q.3.num.5.* Leſſ. Filliuc. Rebell.

26. *Eſt ne licitum Cambium, cum pro campſario reſpondet procurator campſoris de ipſius campſoris pecuniis?* Licitum eſſe videtur, (ait *Leſſius*) modò campſor non habeat peruerſam intentionem lucrandi ex dilatione ſolutionis. Leſſ.

27. *Debetur ne aliquid pro Cambij prouiſione?* Affirmat *Leſſius* ex conſuetudine inueterata deberi tertiam partem ſcuti pro ſingulis contentis ſcutis: idémque ſumi poſſe pro prouiſionibus recambiorum, & continuationum toties quoties. Ego quidem aſſero non debere campſores à campſariis ſumere integrum intereſſe Cambij in continuationibus. Leſſ.

28. *Peccat ne mortaliter campſor, ſi à principio paciſcatur cum campſario certum, ac determinatum intereſſe, etiam in caſu non ſolutionis?* Non peccare aſſerit *Reginaldus*, modò moraliter conſtet illud eſſe iuſtum. Regin.

29. *Quonammodo creſcit valor pecuniæ ad Cambium?* Ex *Toleto* & aliis reſpondeo plus valere præſentem loco, quàm abſentem: item cùm multi accipiunt ad Cambium, & pauci dant: item ob metallum, figuram, pondus, temporis occaſionem, dubium de valoris mutatione, raritatem, aut dantis incommodum. Tolet.

30. *Quædam lex prohibet Cambium per litteras in eodem Regno: eſt ne tamen licitum?* Ex Nauarro *Saa* docet legem illam fraudem præſumere, quæ ſi abſit, non intendere prohibere. Idem conſequenter affirmo de Cambiis omnibus alioquin licitis, aut Cambiorum licitis conditionibus, lege ſi aliqua prohibeantur; ceſſante enim fraude, quam lex præſumit, fieri poſſunt, niſi ex ipſa lege, vel conſuetudine oppoſitum conſtet. Saa.

EXAMEN IX.

De Iuſtitia & iure, circa materiam quartam de contractibus oneroſis, nempe de locatione, & conductione.

CAPVT PRIMVM.

Quid, quotuplex, & ad quos tranſeat Locatio, ac quibus pereat.

1. *Quid eſt Locatio?* Contractus, quo res, vel perſona aliqua ad vſum, vel fructum conceditur pro pretio. Conductio, quo recipitur, eodem modo definitur.

2. *Quotuplex Locatio?* Multiplex quidem tum ex re locata, tum ex vſu, tum ex tempore.

3. *Quinam poſſunt locare?* Qui poſſunt vendere. Prohibentur milites, curiales, Eccleſiaſtici. Conducunt autem omnes non prohibiti. Conductor ſublocare poteſt etiam inuitis cohabitantibus.

4. *Quænam locantur res?* Quæ vendi poſſunt; conduci verò non poſſunt propriæ res; ſed bona dotalia poſſunt conduci, non autem vendi. Vſu conſumptibilia non locantur, niſi formè ad pompam. Res aliena ſublocari poteſt, & locari ſi bona fide putetur tua.

5. *Quænam ſunt ad l cationem ſubſtantialia?* Tria quidem, Conſenſus, Res, & Pretium. Cùm plures communem rem habent, omnium conſenſus requiritur. Iuſta profectò merces deſumitur ex conuentione, conſuetudine aliarum locationum & Prouinciæ, & arbitrio boni viri: idem de tempore eam ſoluendi.

6. *Indica mihi ad quos tranſeat obligatio locationis iam facta?* Hæres tenetur ei, niſi facta eſſet ad beneplacitum locantis. Non tenetur emptor, aut alius particularis ſucceſſor, niſi locator cederet in particularem ſucceſſorem ius, & actionem. Fiſcus non tenetur, ſi determinata bona ſint confiſcata, ſecus ſi omnia, aut aliqua pars. Vxor locationi factæ à viro, poſtquam vidua facta eſt minimè tenetur. Vir tenetur locationi rerum dotalium, ſi ſciebat eas eſſe locatas. Non tenetur

netur ſuccedens in maioratus bonis. Nec Beneficiarius de redditibus, ſecus de bonis ſi debita ſeruata eſt ſolemnitas.

7. *Quandónam res locata perit domino, quandónam autem conductori?* Perit quidem domino, ſi caſu fortuito pereat, nec conductor tenetur. Ceſſante autem periculo ex bello, peſte, aut alia re, habitandi domum, tenetur conductor continuare. Si verò conductor non vtatur operis conductis ob impedimentum ſibi ſuperueniens, tenetur ad penſionem integrè ſoluendam. Si res verò locata locantis culpa perit, hic tenebitur ad omnia damna. Locans operas & non laborans, tenetur reddere ſtipendium. Ex culpa autem lata, & leui obligatur. Conductor verò non tenetur de leuiſſima, nec de caſu fortuito, niſi pactum de illo eſſet.

CAPVT II.

De mutuis locatoris, & conductoris obligationibus.

8. **Q***Vandónam locatoris, penſio ſoluenda?* In fine anni de iure communi, niſi aliter conuentum eſſet, aut ferret conſuetudo. Pro ea autem cenſentur obligati fructus ſeparati in prædio, & res in prædium inductæ animo, vt ibi ſint; quandiu durauerit conductio: ſi extrahantur, etiam tacitè hypothecatæ cenſentur.

9. *Quid de penſione in ſterilitate?* Si conductor nihil colligat remittenda penſio eſt, ſecluſa alia conuentione. Si magna ſterilitas, aliquid remittendum, non ſi modica. *Magna autem quandónam cenſebitur?* Cum detracto ſemine, & expenſis, non ſupereſt quod ſufficiat ſaltem dimidiæ penſionis ſolutioni. *Augenda ne, ſi extraordinaria vbertas?* Ita equidem, niſi ex proprio ſtatuto aliud haberetur.

10. *Poteſt ne conductor expelli tempore locationis finito?* Poteſt. Cenſetur verò terminus prorogatus, ſi ſciente locatore conductor in locatione perſeueret. *Poteſt ne expelli ante tempus?* In nonnullis caſibus poteſt. v.gr. ſi penſionem non ſoluat; ſi cauſa ſuperueniat locatori ob quam res locata neceſſaria ſit; ſi egeat neceſſaria refectione, ſi conductor re locata abutatur.

11. *A quónam faciendæ rei locatæ expenſæ neceſſariæ?* A locatore. Quod ſi fecerit conductor, poteſt illas in ſoluenda penſione compenſare.

12. *Quótnam verò ſunt locatoris obligationes?* Quinque. 1.

Vt det rem locatam conductori ad vſum, & fructum. 2. Vt ſoluat impenſas neceſſarias. 3. Vt vitium occultum, aduerſans ſcilicet rei, ob cuius gratiam res conducta eſt, patefaciat. 4. Vt damna ſua culpa ſecuta reſarciat. 5. Ne rem locatam ante tempus repetat.

13. *Quótnam item conductoris obligationes?* Etiam quinque. 1. Vt ſuo tempore mercedem ſoluat. 2. Vt re locata non vtatur, niſi prout conuentum fuerit. 3. Vt reſtituat finito tempore. 4. Ne deſerat abſque cauſa rem locatam ante tempus. 5. Vt reddat integram, ſicut accepit.

14. *Quótnam denique ex locatione actiones?* Duæ ſunt. Prima dicitur actio ex locato competens locatori aduersùs conductorem, vt ſoluat mercedem; quod ſi non faciat, ſoluat etiam vſuras. Secunda eſt actio ex conducto conueniens conductori aduersùs locatorem, vt det rem locatam, & quidquid intereſt conductori, ſi per locatorem ſteterit.

15. *Tempore finito poteſt ne conductor inuitus retineri?* Minimè. *Quónam autem modo finitur tempus locationis?* Triplici ratione finitur, & mutuo conſenſu, & temporis lapſu, & ſi res locata pereat.

16. *Sola ne taciturnitate locatoris, tempore finito, renouatur locatio?* Aliquando quidem ſola patientia & taciturnitate locatoris poteſt renouari.

Capvt III.

De famulorum Mercede.

17. *Iuſtum famulorum ſtipendium aſſigna.* Illud quidem iuſtum eſt ſtipendium, quod paſſim eò loci iis tribui aſſolet, ita vt non ſit minus infimo, nec maius ſupremo.

18. *Vti ne famulus occultâ compenſatione poteſt?* Non, niſi conſtaret mercedem conſtitutam eſſe iuſta infima minorem; vel aliter integram non valeat recuperare.

19. *Poteſt ne minus infima aliquando eſſe, & tamen iuſta?* Ita quidem, v. gr. ſi ſolùm ad preces famuli herus conduxit, vel famulus ſponte remittat ad herum alliciendum.

20. *Quænam famulo debita ſuſtentatio?* Ea quidem, quæ ſimilibus famulis aſſolet conferri.

21. *Quid de opifice famulum ad artem ediſcendam ſuſcipiente?* Tenetur ille non impedire, & occupare in aliis operibus.

22. *Quis*

22. *Quis operam ſuam locat, ſed non interrè laborat culpa conductoris: tenetur ad partem mercedis reſtituendam?* Si per ipſum non ſtat, quominus inſeruiat, iure integram accipit penſionem.

23. *Conducitur famulus ad ſeruiendum marito, v. gr. & vxori creſcit famil'a: augenda ne merces?* Si creſcat notabiliter, augeri quoque famulo debet inſeruienti omnibus ſtipendium.

24. *Ægrotante famulo, imminuendáne merces?* Poteſt quidem pro rata ſubtrahi, niſi aliud conſuetudo ſuadeat; non debent autem alimenta negari, nec aliæ expenſæ neceſſariæ.

25. *Famulus mini obſequium præſtat nulla mercede conſtituta.* Remunerandus ille eſt, vel iuſta mercede perſoluta, ſi obſequia talia ſint, vt eis regulariter conſtituta ſit merces: vel aliis honorum gradibus exhibitis, quibus valeant compenſari.

26. *Aufert famulus ſecretò de bonis domini: debet ne reſtituere?* Malè equidem agit, ſed tamen niſi iuſtam mercedem excedat, non tenetur reſtituere: modò bis merces non ſoluatur.

27. *Tenetur ne famulus ad bonorum domini cuſtodiam?* Tenetur in rebus ad officium ſuum pertinentibus. *Si damnum alijs inferat, qui tenetur?* Si ſit in negotio à domino conſtitutus, dominus reſarciat: ſi non ſit conſtitutus, ipſe debet reſarcire.

Capvt IV.

Praxis circa materiam de locatione, ac conductione ex Societatis Iesv *Auctoribus.*

28. Num liceat locare meretrici, aut vſurario domum. Aliqui negarunt; quia eſt miniſtrare contra caſtitatem & iuſtitiam materiam. At *Petrus Hurtado de Mendoza* 2.2. *d.*173. *ſect.*30. §.394. limitat, in caſu quo domus alteri locari poſſit; quia vnuſquiſque tenetur actus illicitos ſuæ domi vitare, quoties poteſt abſque incommodo. Imò ſi prudenter exiſtimes, fœminam alibi prudenter victuram, debes domum vacuam relinquere, amiſſo lucro. Hæc Magiſter meus. Aſt *Valentia tom.*3. *d.*5. *quæſt.* 21. *part.* 4. docet locari poſſe, etiamſi alteri commodè poſſet locari, niſi loci circunſtantia datura eſſet occaſionem ſæpius delinquendi, aut niſi

§.vnic. *De locatione, cõductione, & ſalario varia.*

Valent.

vicinia meretricis fœminis pudentibus multum noceret. Quo in caſu, ſi poteſt alteri eodem pretio locari, non debet meretrici; ſi verò non poteſt, licitè ait poſſe impudenti fœminæ locari; quia locatio domus eſt remota à peccato, nec eſt impudicitiæ cooperari.

29. *Debetúrne famulo ſalarium tempore infirmitatis?* Minimè,imò poteſt ab eo dominus expenſas exigere curationis, niſi ſit pauper tantæ neceſſitatis, vt ex charitatis regula mi- Filliuc. niſtrare ei medicinas, & alimenta teneatur. *Filliucius tom.2. tract.28.part.2.cap.2. num.84.*

30. *Si famulus de pretio iuſto infimo conuenit cum hero, ſcis, non poſſe facere compenſationem; quia nulla ipſi iniuria irrogatur: rogo, an ſi de pretio minore iuſto infimo conueniſſet, poſſit* Suar. *procurandæ compenſationi ſtudere?* Aſſerit *Suarius in 3. part. tom. 3.d.86. ſect.4.* famulum, qui de pretio iniuſto conuenit paupertate coactum, poſſe ſibi damnum reſarcire. Profectò ſi damnum eſt, ſi iniuria eſt, etiam (tanti Doctoris venia dixerim) ſi paupertate non cogatur, poterit agere compenſationem.

31. *Poteſt ne filius ſalarium exigere à patre mercatore, aut* Molin. *agricola pro opera à ſe illo in officio impenſa?* Non poſſe *Molina tom.2. tract.2. d.234.* aſſeruit; quia dum filium paterna adeſt Laym. in domo, videtur ad obſequij actiones obligari. At *Layman lib.3. ſect.5. tract.4. cap.8. num.6.* probabiliter poſſe exigere cenſet; quia illud lucrum quatenus ex bonis patris, ex filij opera ſimul prouenien̄s, videtur, partim inter profectitia, partim inter aduentitia adnumerandum. Si ergo pater totum ſibi lucrum retineat, nec aliquid filio velut Societatis iure relinquat, tenetur illi ſalarium, quod præberet extraneo, exhibere, ſaltem exigente filio.

32. *Duo habent domum, vel fundum communem, & vnus vult vni locare, alter verò non vult: aut vnus vult locari ad vnum vſum, alter ad alterum: aut vnus vult locari perſonæ honeſtæ, alter inhoneſtæ: quinam contractus præualet?* Præualet Salas. ex *Salas* contractus illius qui in re ius maius habet, ſeu partem maiorem; vel qui vult honeſtæ perſonæ locare, etiam ſi fortè perſona inhoneſta plus mercedis offerat. Hoc quidem, quando ius vtriuſque æquale.

33. *Expellit dominus famulum domo, nondum elapſo conſtituto tempore: tenetur ne ad integram mercedis ſolutionem?* Te- Leſſius. netur, authore *Leſſio*, niſi fortè grauiſſima cauſa, ad ipſum expellendum adducatur.

34. *Famulus qui lapſus eſt in morbum, tenebitur ne tran-*

ſacto

acto morbo, ſimúlque elapſo termino ad inſeruiendum, tandiu inſeruire vlterius, quandiu praua vſus eſt valetudine? Non tenebitur: (vti *Leſſius*) quia lapſo termino conſtituto, ceſſat obligatio: cùm terminus equidem cenſeatur appoſitus ad finiendam, non ad ſollicitandam obligationem. Leſſ.

35. *Expello è mea domo conductorem inhoneſtè agentem, ante tempus locationis abſolutũ: teneor ne de penſione pro rata remittere?* *Saa* affirmat ex Nauar. nil eſſe de penſione remittendum.

36. *Conductor domo diſcedit: poteſt ne ſuo loco alium relinquere?* Non poſſe inuitis ſociis *Saa* cum Sylu. aſſerit. Ego addiderim, niſi irrationabiliter fuerint inuiti; aſſolent enim leuiter aduerſus aliquem affici, præcipuè vulgares. Saa. Saa.

37. *Poteſt ne conductor non ſoluens ſtatim expelli?* Poſſe docet *Saa* niſi ad decennium conduxiſſet; tunc enim per biennium expectandum. *Quid ſi locator non expellere promiſiſſet?* Intelligitur: ſi ſoluat penſionem. Saa.

38. *Timetur res negligentia conductoris peritura: poterit ne is cogi periculum in ſe ſuſcipere?* Poterit eodem *Emanuele* authore; ſed minuendum aliquantulum eſſe pretium ob talem obligationem docet. Saa.

39. *Valent ne locationes Beneficiorum anticipata ſolutione?* Non valent quidem in præiudicium ſucceſſorum, ex Trident. Sic *Tolet.* Addit *Molina* ſi conductor ſoluiſſet, debere ſucceſſorem ratum habere, ſi eſt conuerſum in Eccleſiæ vtilitatem. Tolet. Molin.

40. *Dixiſti in ſterilitate magna fortuita remittendam penſionem agri pro rata: rogo, an debeat fieri remiſſio, ſi res ſit locata in plures annos pro parua penſione?* Ex *Molina* reſpondeo, ſi res locata ſit, v.g. ad decem annos, remiſſionem non fieri. Admonuerim non dici ſterilitatem ſi fructus collecti pereunt: nec fertilitatem, ſi fructus collecti multum valeant. Molin.

41. *Dixiſti auctis fructibus caſu fortuito, vt in magna admodum fertilitate, augendam penſionem pro rata: num id ſit vſu receptum?* In Regnis quidem Hiſpaniæ minimè receptum aſſero, in aliis *Saa* affirmat receptum etiam non eſſe. Imò nec fructu imminuto imminui penſionem pro rata. Quod ſi caſu fortuito auctis fructibus, conductor non auget penſionem, non video cur minutis illis ea minui debeat. Standum prorsùs aut pacto, aut conſuetudini. Saa.

42. *Poteſt ne Beneficiatus locare redditus beneficij ad annos plures?* Poteſt quidem ex *Toleto* ad annos nouem, quando fructus non niſi tertio quoque anno recipiuntur: ſed tamen illo mortuo expirat locatio. Porrò locatio rei Eccleſiæ facta à Rectore nomine Eccleſiæ, eo mortuo durat. Tolet.

43. Si

43. *Si vxor ſe obligaſſet, tenetur ne poſt mortem viri ſtare locationi per virum factæ?* Tenetur auctore Molina, non autem ſi ſeſe non obligaſſet ſpecialiter poſt viri obitum.

Tolet. 44. *Poteſt ne res ſpiritualis conduci?* Ipſo iure eſſe nullam *Toletus* affirmat.

EXAMEN X.

De Iuſtitia & iure, circa materiam quintam de Contractibus oneroſis, ſcilicet, de Emphyteuſi.

CAPVT PRIMVM.

De Emphyteuſis conditionibus.

1. *QVid ſignificat hoc vocabulum, Emphyteuſis?* Significat *inſtitutionem*, propterea quod res, quæ in Emphyteuſim datur, melior reddenda ſit arborum inſitione, & cultura.

2. *Quid eſt igitur Emphyteuſis?* Contractus, quo res immobilis conceditur alteri quoad dominium, cum obligatione ſoluendi penſionem ſtatutis temporibus domino hæreditatis, ea de cauſa.

3. *Quotuplex eſt?* Multiplex quidem, Noua & Vetus: hæreditaria, & non hæreditaria: Eccleſiaſtica, & ſecularis.

4. *Quinam poſſunt in Emphyteuſim dare?* Generatim poſſunt omnes qui poſſunt alienare. *Pupillus ne?* Abſque tutore non poteſt, vt neque abſque curatore minor. *An Emphyteuta Eccleſiæve Prælatus?* Ille minimè, hic autem etiam prohibetur niſi ab antiquo dari ſolita, interueniente iuſta cauſa, & debita ſolemnitate.

5. *Quinam autem poſſunt in Emphyteuſim accipere?* Omnes quidem poſſunt, niſi iure ſint impediti.

6. *Quænam res in Emphyteuſim non dantur?* Nec mobilia, nec annui redditus, nec res aliena, nec pertinentia ad menſam Epiſcopi.

7. *Emphyteuſis exprime ſubſtantialia?* Duo quidem ſunt. Vnum, vt rei proprietas manet penes dominum, tranſlato vtili in Emphyteutam. Alterum, vt res, in qua conſtituitur Emphyteuſis, immobilis ſit, & res ſolita.

8. *Quótnam*

8. *Quótnam requiruntur conditiones?* Octo ex meis Doctoribus collegi. 1. Vt in re immobili conſtituatur, & fructifera. 2. Vt dominium directum, & ciuilis poſſeſſio maneat apud priorem dominum, vtile autem (vt dixi) transferatur in Emphyteutam. 3. Vt ſoluatur penſio provt conuentum. 4. Vt non ſoluens penſionem per duorum annorum ſpatium ſi res Eccleſiaſtica ſit: vel trium annorum, ſi ſit ſecularis, amittat rem Emphyteuticam cum omnibus meliorationibus & operibus, quæ in ea fecit: eáque ad directum dominum redeat. 5. Vt pereunte re ſine culpa Emphyteutæ, à ſolutione penſionis liberetur. 6. Vt rem notabiliter deteriorem reddens amittat. 7. Vt Emphyteuta non vendat Emphyteuticum ius, & melioramenta à ſe facta, niſi directum dominum præmoneat aliàs cadit in commiſſum, & redit res ad directum dominum. 8. Vt quoties res venditur, vel alienatur, is qui eam accipit, directo domino ſoluat laudemium, niſi vel hæres neceſſarius titulo hæreditatis, vel filia dotis titulo, eam recipiat.

9. *Quot denique Emphyteuſis obligationes?* Tres præcipuas ex multis indicabo. Prima, vt Emphyteuta penſionem ſoluat. Secunda, vt rem non alienet, niſi domino admonito. Tertia, vt eam non faciat deteriorem. Præterea de dolo tenetur culpa lata, & leui.

10. *Expende penſionis ſoluendæ obligationem.* Si res in totum perierit, nulla penſio debetur. Si tantum in parte ſoluenda ſi modica ſit, non ſoluenda ſi magna. Propter ſterilitatem autem penſio non remittititur. In fine anni ſolui aſſolet, collectis fructibus, & debet tota ſolui alioquin in commiſſi pœnam incurritur.

CAPVT II.

De ſucceſſionibus in Emphyteuſi.

11. DE *ſucceſſionibus in Emphyteuſi cupio Doctorum placita expendas.* In Emphyteuſi ſeculari ſuccedunt etiam naturales filij, non in Eccleſiaſtica. *Si facti ſunt huiuſmodi naturales filij legitimi à Principe, vel per ſubſequens matrimonium?* Succedunt quidem in ſeculari facti à Principe ſicut ante legitimationem; at verò facti legitimi per ſubſequens matrimonium, ſuccedunt in Eccleſiaſtica. Fœminæ nomine filiorum non veniunt in Emphyteuſi.

12. *Si Emphyteuſis non facta hæredum mentione data ſit?*

Filij

Filij veniunt etiam ſi hæredes non ſint; ſi verò fiat mentio, non tranſit ad filios, niſi hæredes ſint. *Veniunt ne cuncti nepotes?* Ex filia non veniunt, ſi dicatur dari ſibi, & deſcendentibus ſuis maſculis; ſecùs ſi dicatur, vt accipiat ſibi, & filiis vſque in tertiam generationem.

13. *Tranſmittit ne pater cui maluerit filio?* Non, niſi ſit hæreditaria. *Tranſit Emphyteuta in Religionem.* Succedit Religio, ſi capax ſit, & Emphyteuſis ſit hæreditaria ita vt ad extraneos tranſire poſſit; ſed nominari debet aliquis, cuius obitu finiatur, & reuertatur ad dominum. *Tranſit ne ad fiſcum?* Tranſit, ſi ſecularis ſit hæreditaria, non ſi Eccleſiaſtica. *Tranſit ne ad extraneos?* Ex verbis planè deſumendum eſt.

14. *Sumptus facti in re Emphyteutica ad quemnam pertinent?* Pertinent ad Emphyteutam quoad æſtimationem; quoad proprietatem domini ſunt, niſi aliud ex conuentione habeatur.

Capvt III.

Praxis circa materiam de Emphyteuſi ex Societatis Iesv *Doctoribus.*

15. *Qvidnam ſit laudemium, & quandonam ſoluendum domino poſſeſſionis?* Laudemium eſt quinquageſima pars. Porrò quando res emphyteutica ad alium Emphyteutam per venditionem, vel donationem, vel permutationem, vel locationem decennalem tranſit, ſoluendum eſt à ſecundo Emphyteuta laudemium, ſeu quinquageſima pars domino directo propter inueſtituram ſeu laborem, quem dominus directus ſubit inueſtiendo, ſeu mittendo nouum Emphyteutam in poſſeſſionem.

16. *Si Eccleſia, vel perſona priuilegiata concedat domum, vel agrum in cenſum emphyteuticum redimibilem, emphyteuta ne gaudebit priuilegio exemptionis?* Non gaudebit; (ait *Filliucius*) quia tunc dominium non remanet penes Eccleſiaſticum ſed ſolùm ius recipiendi annuam penſionem. Secus eſt de aliis Emphyteutis Eccleſiæ. Filliuc.

17. *Dixiſti Emphyteutam rem perdere, ſi per biennium non ſoluit penſionem: rogo, num opus ſit iudicis condemnatione?* Aſſerit *Molina* opus eſſe; iudicem tamen nihil facere niſi parte petente Molin.

petente. Quidam dicunt (ait *Saa*) poſſe dominum rem propria authoritate accipere. Addo ex eodem *Molina* non perdere eum,qui moram purgat, ſoluendo ſtatim, nec qui legitimè impeditus non ſoluit. Saa.

18. *Renuncians hæreditatem cenſetur ne Emphyteuſim renunciare?* Reſpondeo negatiuè cum *Saa*, qui à Sylueſt. accepit. Adiicit ille Emphyteuſim Eccleſiæ non præſumi datam eſſe niſi in tertiam generationem, nec tranſire niſi in filios veros, quale non eſt Monaſterium, nec illegitimos,vt innuimus. Saa.

EXAMEN XI.

De Iuſtitia & Iure, circa materiam ſextam de Contractibus oneroſis, ſcilicet de Feudo.

CAPVT PRIMVM.

De ſubſtantia, & conditionibus Feudi.

1. QVid eſt Feudum? Contractus, quo res immobilis conceditur alteri quoad dominium vtile pro fidelitate ſeruitióque perſonali exhibendo, retenta proprietate.

2. *Quotuplex?* Multiplex quidem eſt. Præcipua autem diuiſio in Antiquum, Paternum,& Nouum; & Hæreditarium,& non Hæreditarium. In eo ab aliis differt, quod obſequium perſonale eſſe debeat.

3. *Quinam poſſunt in Feudum dare?* Qui ſuorum bonorum liberam habent adminiſtrationem, & non ſunt aliquo iure prohibiti. *In particulari?* Dare poſſunt Papa, Epiſcopi, Abbates. Domini item temporales, vt Imperator, Rex, Princeps.

4. *Quinam poſſunt accipere?* Omnes quidem poſſunt à principalibus dominis, ſecus ſi vaſalli & domini minores in feudum dent.

5. *Quænam res dari in feudum poſſunt;* Generatim dari poſſunt res immobiles, liberæ, propriæ, & alteri non obligatæ. Res prohibita alienari in feudum dari non poteſt, nec in feudum nouum res Eccleſiæ.

6. Exprime

6. *Exprime feudi conditiones?* Septem ex meis collegi Doctoribus. 1. Vt ſit de re immobili, vel pro tali habita. 2. Vt dominium directum, & poſſeſſio ciuilis apud dominum remaneat; vtile verò in vaſallum transferatur. 3. Vt non teneatur feudatarius ad penſionem, ſi eſt feudum purum, ſed tantùm ad perſonale obſequium. 4. Vt ſi obſequium non præſtiterit, feudum amittat. 5. Non poteſt illud inuito domino alienare, aliàs amittit. 6. A domino inueſtiendus, & in poſſeſſionem mittendus eſt, iurata fidelitate. 7. Inuito domino non poteſt feudum donare, oppignerare, vel alteri in feudum concedere.

CAPVT II.

De domino & feudatario plura.

7. SCio *iura multa habere feudatarium & dominum in feudo. Itaque ius feudatarij recole.* Primò, vtile dominium non licet alienare, domino inuito. Secundò, non poteſt rem feudalem oppignerare. Tertiò, poteſt fundo feudali ſeruitutem imponere, ſibi ſoli noxiam. Quartò, dare alteri in feudum poteſt ſeruatis hiſce conditionibus, vt fiat ſine fraude: vt detur pari: vt iiſdem pactis, quibus ipſe accepit, detur. Quintò, de feudo teſtari non poteſt, poteſt tamen ei ſine conſenſu domini renunciare. Sextò, dominum non poteſt offendere, nec contra eum militare. Septimò, non poteſt feudum diuidere inter conſortes, ſi feudum ab Imperatore. Octauò, in alienatione feudi noui ſufficit ſolius domini conſenſus. Nonò, ſi pater alienare voluerit, requiritur conſenſus filiorum, ſi ius illis ſit acquiſitum; at ſi hæreditarium ſit ius, non requiritur conſenſus filiorum.

8. *De iure domini in feudo, & obligatione feudatarij quid?* Primò quidem feudatarius domino fidelitatem iurat. Secundò, ſi plures feudatarij hæredes, omnes iurare debent; ſi communitas feudataria, vnus, qui feudum accipit, nomine illius iuramentum præſtabit. Tertiò, vaſallus tenetur per ſeipſum domino inſeruire, niſi dominus in alium eius vicarium conſentiat. Quartò, actio competens vaſallo, vt poſt inueſtituram tradatur poſſeſſio, quæ dicitur actio ex lege, & ſtipulatu.

9. *Quidnam præterea vaſallo competit?* Primò, poſt poſſeſſionem dominium vtile. Secundò, in nouo feudo poſt

inueſtitu

inueſtituram agit vaſallus ad poſſeſſionem ; at in antiquo agit tantùm, vt inueſtitura renouetur. Tertiò, eiuſmodi actio competit etiam hæredi vaſalli contra hæredem domini, ſi laicus fuerit, qui inueſtitur ; at ſi Eccleſiaſticus fuerit, non cogitur ſucceſſor in Eccleſia confirmare. Quartò, ſi feudale prædium euictum fuerit, liberum eſt vaſallo, agere contra dominum, ac ſi feudum traditum non fuiſſet. Quintò, vaſallus graui iniuria à domino ſuo affectus, actionem habet, qua petet immunitatem ab omni obſequio.

10. *Actiones domini contra vaſallum exprimas precor.* Primò, eſt ei directa rei vendicatio. Secundò, vt debitum præſtetur obſequium. Tertiò, ſi feudum ſit apertum, hoc eſt deuolutum ad dominum, culpa vaſalli, aget contra ipſum repetendo feudum, & dicitur traditio rei ob cauſam. Quartò ſi vaſallus vendidiſſet feudum, inuito domino, competit ei contra emptorem rei vendicatio.

CAPVT III.

Quinam in Feudo ſuccedant.

11. QVinam ſunt inhabiles feudi ſucceſſioni ? Inhabiles ſunt capti aliqui membro. *Fœminæ* ? Regulariter non admittuntur niſi exprimantur, aut niſi feudum fœmineum ſit, vel omnino francum, & liberum. Nec admittuntur deſcendentes ex fœminis. Maſculus natus ex linea fœminea fœminam excludit, & fœmina ſemel excluſa ſemper excluſa eſt. *Vterini fratres ?* Non ſuccedunt.

12. *Quinam autem habiles ſunt* ? Maſculi filij ſuccedunt in feudo cæteris excluſis. *Filij adſunt ex duobus matrimonijs.* Præferendi in feudo ſunt ij, qui ſunt ex priori, niſi qualitas feudi aliud ſuaderet. *Nepotes* ? Succedunt cum filiis in ſtirpes.

13. *An ſuccedant illegitimi*? Minimè ; ſed naturales facti legitimi per ſubſequens matrimonium, ſuccedunt.

14. *Succedunt ne filij æqualiter in feudo* ? Ita planè, nec aſcendentes deficientibus deſcendentibus ſuccedunt; niſi fuerit expreſſum in inueſtitura. *Lateraleſne ?* Deficientibus liberis, ſuccedunt, modò feudum paternum ſit, & antiquum.

15. *Germanus ne excludit conſanguineum* ? Non excludit. *Quid de Clerico ?* Iam ordinatus in ſacris, vel beneficiarius poteſt feudum paternum retinere. Si non erat ordinatus, eo ipſo repudiare videtur quod tranſit ad ſtatum, in quo perſonaliter ſeruire non poteſt.

16. *De Religioſo autem quidnam?* Poſt profeſſionem feudum amittit agnatis propinquioribus, niſi ſeruitium, quod feudum requirit, præſtari poſſet à Monacho, vel Monaſterio decenter. *Succedunt ne extranei?* Ex verbis quidem, quibus inueſtitura concipitur, cognoſcendum eſt.

17. *Quandónam feudum finiatur?* Finitur quidem tum culpa vaſalli in dominum: tum culpa vaſalli in alium: tum abſque vaſalli culpa, v. gr. morte ſine legitimis filiis, renunciatione, profeſſione Religionis, vel præſcriptione alterius per annos triginta.

18. *Ad quemnam deuoluitur feudum?* Deuoluitur ad dominum ſi vaſalli culpa finiatur in dominum, vel in alium. Deuoluitur autem ad fiſcum quando ob culpam vaſalli in alium bona illius ipſo iure confiſcata eſſent.

19. *Melioramenta autem facta ad quemnam pertinent?* Si vaſalli induſtria facta ſunt, reuerſo prædio ad dominum pertinent ad vaſallum. Eſt tamen liberum domino ſoluere æſtimationem. Incrementum autem quod non induſtria vaſalli acceſſit ad feudum, pertinet ad dominum. *Fructus verò rei feudalis?* Pertinent ad vaſallum.

20. *Quinam iudex competens in feudalibus cauſis? Si lis ſit inter duos vaſallos de feudo, quinam iudex?* Erit dominus. *Si lis inter vaſallum & dominum?* Curiæ pares litem diriment ex vtriuſque placito.

21. *Si lis inter vaſallum & alium non vaſallum?* Ordinarius loci iudicabit iudex. *Si dominus ſit ſuſpectus, dum lis eſt inter vaſallos?* Pares Curiæ iudicant, niſi etiam hi ſuſpecti ſint, tunc enim ordinarius loci iudex eſt.

22. *Quid ſi vaſalli inueſtiti ſint ab Imperatore, Rege, aut Principe?* Ab ipſis iudicantur. *Lis eſt inter vaſallos Clericos vel vnum Clericum & alium laïcum: vel inter vaſallum Clericum & dominum.* Iudex eſt dominus; iura enim feudorum per Romanum Pontificem ſic ſunt approbata.

23. *Quæſtio poſſeſſoria eſt de feudo inter vaſallos, vel inter dominum & vaſallum.* Iudex competens dominus feudi eſt.

24. *Dominus feudi, vel pares Curiæ recuſant, ſeu iudicare non poſſunt.* Tunc equidem penes loci Ordinarium eſt iudicium. *Dominus feudi eſt Clericus, & non vult inter vaſallos laicos iudicare.* Iudicium ad Eccleſiaſticum ſuperiorem deuoluatur. *Quid de appellatione in feudali controuerſia?* Ad dominum ſuperiorem facienda eſt.

CAP.

CAPVT IV.

Praxis circa materiam de Feudo ex Societatis IESV *Doctoribus.*

25. A*Miſſo Feudo, amittuntur ne pendentes fructus ?* Si feudum amittatur non per mortem, ſed ob aliam cauſam, amittuntur fructus pendentes. Si verò per mortem, poſt Kalendas Maij vſque ad finem Auguſti fructus pertinent ad hæredes; at anteriores ad dominum. Sic *Emanuel Saa.* Saa.

26. *Poteſt ne quis priuari feudo à Principe ſine cauſa ?* Minimè poſſe idem *Doctor* affirmat. Saa.

27. *Ligant ne feudales conſuetudines etiam Eccleſiam, & Eccleſiaſticos ?* Adhuc *Saa* ligare quidem docet. Saa.

28. *Feudum ad nullum ſeruitium datum eſt: ſuccedit ne fœmina ?* Ita planè; ſolum enim impotentia ſeruitij peragendi poterat incapacem ſucceſſionis reddere. Sic *Molina.* Molin.

29. *Vaſallus vaſalli alicuius domini, eſt ne ipſius domini vaſallus ?* Non eſſe *Saa* ex Sylu. aſſeruit. Saa.

30. *Epiſcopus Regis feudatarius cuinam potius tenetur obedire, Pontificine, an Regi ?* Pontifici quidem, ſupremæ ſcilicet poteſtati.

EXAMEN XII.

De Iuſtitia & iure, circa materiam de Ludo, ex Fortunæ contractu.

CAPVT PRIMVM.

Quid Ludus, quonammodo licitus, & vitioſus?

1. Q*Vid eſt Ludus ?* Contractus, quo victori certaminis res ab vtroque appoſita tribuitur. Porrò contractus hic mixtus eſt ex duobus: vno quidem innominato, quo vnus ludentium periculo exponit aliquod intereſſe in alterius commodum: vt alter ſimili modo aliud intereſſe in illius commodum exponat; altero autem nominato ludo, quo

vterque propria induſtria cooperans ad euentum intendit, vel intendere poteſt aliquam oblectationem.

2. *Eſt ne ludus licitus?* Sua natura licitus quidem eſt, & ex ſe res indifferens; ſi verò ob honeſtos fines appetatur, bonus, & honeſtus erit. *Si nimius appetitus lucri?* Erit auaritiæ peccatum, & ex ſuo genere veniale.

3. *Eſt ne mortale crimen prohibito ludo operam dare?* Ludi aleæ iure Cæſareo ac Canonico prohibentur, non tamen ſub crimine lethali.

4. *An Clericus mortaliter delinquat?* Nimia frequentia in Clerico, ſi ſcandalum coniunctum ſit, abſque mortali crimine non aſſolet eſſe.

5. *Quótnam ſunt conditiones ad ludi iuſtitiam requiſitæ?* Tres. Prima quidem, vt colludentes habiles ſint ad alienandum. Secunda, vt vnus alterum minis non trahat, fraude, aut conuitiis. Tertia, vt fraudibus contra leges ludi non vtantur.

6. *Num ludus ex huiuſmodi conditionibus iuſtus aliunde poſſit vitiari?* Ex circunſtantiis vitioſus reddi poteſt, vt ratione temporis diuturni, ratione Clericatus, aut Religioſi habitus, ſcandali, periuriorum.

CAPVT II.

De ſolutione eorum, quæ in ludo amittuntur.

7. ACquiris *nummos per ludum humano iure prohibitum debes ne reſtituere?* Ante ſententiam iudicis non debeo; quia ludus ex legibus irritus non redditur. Porrò ſi victor fraudibus iudicis ſententiam impediat, reſtituere tenetur; ſecus ſi precibus rogando victum, ne petat in iudicio, eum ab huiuſmodi petitione amoueat.

8. *Poteſt ne victus occulta vti compenſatione?* Minimè, poteſt tamen victori accuſationem comminari, & repetitionem in iudicio, & ita paciſci vt partem reſtituat.

9. *Victus ne poteſt non ſoluere id, quod prohibito ludo amiſit?* Poteſt, ſi recurrat ad iudicium. Filliucius aſſerit non ſatis eſſe vti velle huiuſmodi recurſu: ſed debere eo vti. Aſt ego probabile admodum arbitror cum *Salas* & aliis in foro conſcientiæ ſatis eſſe verum animum habere recurrendi, & vtendi legis beneficio.

10. *Tenetur ne ſoluere quis quod credito amiſit?* Tenetur quidem,

quidem, etiam ſi ludo prohibito luſiſſet, modò nolit Vti beneficio legis. Profectò quando ludus etiam irritus eſſet redditus, non tenetur ſoluere.

11. *An qui accepit (ſi quod non debebat ob irritationem ludi quis ſolueret) reſtituere teneatur?* Ex iure communi non tenetur; ſecus iure Caſtellæ, niſi dans donare voluiſſet, vel receptum non fuiſſet ius in eo ſenſu.

12. *Quid ſi aliquis cum iuramento legi renunciaſſet?* Tenetur ſoluere, niſi ante relaxationem iuramenti petat.

13. *Paciſci ne poteſt victus, vt reddat victor dimidiam, v. g. partem, ne repetat totum in iudicio?* Poteſt planè.

CAPVT III.

De Ludo cum ſpecialibus perſonis.

14. AD *quidnam tenetur qui cum fure ludit?* Si ſciebat rem eſſe furtiuam, lucrari eam non poteſt: niſi res eſſet vſu conſumptibilis, & victus in ludo alia habuiſſet bona, ex quibus amiſſam Pecuniam ſoluere poſſet. Idem dixero de ludente cum vſurario.

15. *Exprime decipientis qui apud noſtrates appellatur*, fullero, *obligationem.* Si decipit quidem contra leges ludi, tenetur ad reſtitutionem: ſecus ſi iuxta leges ludi decipiat. *Dicens ſe habere maiora puncta, quàm verè habet?* Regulariter ad reſtitutionem tenetur, ſi propterea vincat. *Aduerto colluſorem errare.* Teneris eum admonere. *Primum locum alteri debitum accipio.* Teneris ad reſtitutionem æſtimationis illius iuris.

16. *Surripio colludenti pecuniam, & deinde cum ea ludo: lucrari ne poſſum?* Si non habes aliam, vnde eam redderes, quam ſurripuiſti, irritus eſt ludi contractus; ſi habes, lucrari potes.

17. *Traxi alium vi aut metu ad ludum.* Teneris reſtituere; ſecus ſi precibus, & modis humanis traxiſti. *Metus leuis eſt?* Incutiens, ad reſtitutionem minimè obligaris. Profectò attractus violenter poteſt lucrari, licet attrahens non poſſit.

18. *An colluſores æquales eſſe debent?* Ita quidem, hoc eſt, æqualem pecuniæ ſummam vno iactu expoſitam habere. Qui maiorem ſummam pecuniæ exponit, quàm alius, lucrari poteſt totam alterius, ſi fiat titulo expenſionis.

19. *De ludente cum filio familias exprime obligationem?*

De bonis caſtrenſibus ludere poteſt abſque patris conſenſu, non de aduentitiis, niſi à patre ei vſusfructus concedatur. Qui tamen lucratur, reſtituere non tenetur, vt neque ipſe filius exalienans. *De profectitijs ne ludere poteſt?* Non poteſt contra iuſtam patris voluntatem: cum patris conſenſu licitè ludit. Profectò victor ſi de iis bonis lucratus ſit, retinere non poteſt, niſi patre tacitè conſentiente, vel niſi prudenter cenſeatur patrem nolle ea ſibi reſtitui. *Ipſe verò filius delinquit ludens de bonis aduentitijs & profectitijs?* Ita planè; de caſtrenſibus, aut quaſi, non peccat, nec ad reſtitutionem tenetur. *Filius ſine patris beneplacito bona eius ludo exponit non quidem in magna quantitate.* Vix condemnandus; quia aliquid dandum filio, ſi patris ſubſtantia patitur. *Data eſt à patre pecunia filio, vt pro libito inſumat, & ſibi de ornatu prouideat*, &c. *Parcè viuit, & ex ea pecunia aliquid reſeruat, vt ludo exponat: num condemnandus?* Poteſt quidem ludo exponere, quod ſubtraxit. Idem affirmo de recipiente à patre alimenta plus quàm neceſſe ſit; exceſſum enim ludo poteſt exponere. *Abeſt à domo filius.* Poteſt ludere quod eius ætas & perſonæ qualitas poſtulat, v. g. quatuor vel quinque pro centum. Vnde qui ludo licito, (imò illicito ſecundùm Filliucium) eiuſmodi partem à filio abſente lucratur, reſtituere non tenetur. Profectò idem aſſerendum de minore, quod de filiofamilias affirmaui.

20. *Poteſt ne quis aliquibus in caſibus lucrari, ſed non perdere?* Poteſt. v. gr. Si graui metu cogatur ludere. Si minis ad ludendum pertrahatur. Si ludat filiusfamilias de bonis aduentitiis, vel profectitiis ſine patris conſenſu cum ſciente talia.

21. *Num poteſt quis in aliquibus caſibus plus lucrari, quàm perdere?* Ita quidem. v. g. ſi capitale ſuum minus ſit capitali alterius, & vno iactu exponatur cum maiori.

22. *An reſtituere teneatur qui cum viro, aut fœmina coniugata ludit?* Ludens cum viro coniugato non tenetur, ſi coniugatus de propriis bonis ludat; ſi de bonis communibus ludit quantum ſpectata conditione ſatis ſit, non debet reſtituere qui lucratur: ſecus, ſi ludo exponit de communibus plus quàm deberet. At ludens cum coniugata, nil reſtituit, ſi cum licentia viri expreſſa vel tacita vxor ludat: vel quantum aliæ eiuſdem conditionis, & ſtatus ludere ſolent, ludo exponat; verùm reſtituere tenetur, ſi vxor plus quàm per conditionem poſſit, ſi bona dotalia, vel communia ludis fortunæ dedit.

23. *Quid*

23. *Quid ludens cum ſeruo?* Liber eſt à reſtitutione, ſi id ex ſcientia domini fiat. *Pactum cum ſeruo adeſt, vt quotidie certam pecuniam det domino, reliquum ſibi retinendo.* De iis quæ licitè retinet, liberè poteſt ludere. In aliis ferè reſtituere tenebitur qui cum ſeruo ludit.

24. *Poteſt ne Religioſus aliquid licitè ludo exponere?* De conſenſu Prælati ludere aliquid poteſt; non ſi excedat, vel ludus etiam laicis ſit illicitus. *De bonis monaſterijs?* Non poteſt ludere niſi quantum intra terminos adminiſtrationis poſſet Prælatus in alios ſimiles contractus exponere; ſi excedat, irritus erit contractus. *De aliis bonis?* Paulò liberior eſſe poteſt Prælatus in concedenda licentia. *Degit Religioſus extra clauſtrum.* Ludere poteſt modicum quiddam, v.gr. quatuor, aut quinque in centum, quaſi familiæ filius.

25. *Ludentis cum imperito cauſam euolue.* Porrò cum imperito ludum texens, & moraliter de victoria certus non poteſt lucrari. *Peritia maior melioribus ludi conditionibus compenſatur.* Lucrari poterit. *Dicit imperitior, ſe velle lucrum donare.* Donatio cenſebitur. *Probabiliter tantùm te peritiorem iudicas.* Ludere, & lucrari potero, etiamſi cum imperitiori ludum inire contigerit.

Capvt IV.

Praxis circa materiam de Ludo ex Societatis Iesv *Doctoribus.*

26. Scio *ludum merè fortuitum prohibitum Clericis c. Clericus 2. laicis verò l. alearum vſus, de Relig. & l. ſolet, ff. de aleat. rogo autem, an Clerici minoribus prohibeantur?* De Clericis in ſacris conſtitutis, vel beneficiariis. *Sanchez opuſc. tom. 1. lib. 1. c. 7. dub. 26. n.* 8. intelligendum cenſet. Sanch.

27. *An Religioſi non Clerici comprehendantur?* Negat *Salas de Ludo dub. 24. n. 3.* Aſſerit autem *Sanchez ibid.* quia ludi aleæ, & taxillorum ſunt ſtatui Religioſo valde indecentes. Addit Doctor Clericum his ludis ſemel, aut iterum ſine ſcandalo operam dantem non peccare mortaliter: ſecus verò ſi ſæpe etiam ſi recreationis cauſa luderet. Sanch.

28. *An laici frequentantes, ex vi legis lethaliter delinquant?* Minimè, quia ludi huiuſmodi ex iure natura non ſunt prohibiti, *Molina* auctore *tom. 2. tract. 2. d.* 510. Iura verò Molin.

poſitiua citata per contrariam conſuetudinem ſunt abrogata,
Salas. *Salas dub.* 3. *n.* 5. aſſerente.

29. *Petrus notabili tempore ludis prohibitis dantes operam inſpicit Clericos: peccat ne mortaliter?* Non, niſi ludi ſit cauſa, aut corrigere teneretur, aut adeſſet ſcandalum; quia leuis materia. *Sanchez dub.* 28. *n.* 9.
Sanch.

30. *An amiſſa ex ludo ſint debita in conſcientia?* Aſſerit
Valent. *Valentia tom.* 3. *d.* 5. *q.* 6. *p.* 5. *dub.* 8. quia ſic obligat promiſſio mutua de iure naturæ: neque iure poſitiuo irritatur; quamuis
Leſſ. *l. alearum, C. de Relig.* detur actio ad repetendum. At *Leſſius lib.* 2. *cap.* 16. *dub.* 4. negauit probabiliùs; quia cui datur actio ad repetendum, à fortiori ad non ſoluendum exceptio conceditur, iuxta iuris regulas.

31. *Quid ſi alicubi perdenti non concedatur repetitio, aut ludentes beneficio legis repetitionem concedentis renunciauerint?* Perdens in conſcientia ſoluere tenebitur. *Saa v. ludus num.* 9.
Saa.

32. *Accipit quis pecuniam ex ludo: tenetur ne reſtituere in conſcientia, licet qui ſoluit habeat ius ad repetendum?* Non; quia iura aut non intendunt pecuniæ ſemel ſolutæ repetitionem; aut ſi intendunt, non fuere in hoc ſenſu receptæ. *Salas de contr. dub.* 20. *n.* 6.
Salas.

33. *Tenetur ne quis reſtituere, quod per fraudem lucratus eſt?* Etiam ſi de fraude dubitet, tenetur; quia nec in dubio
Regin. poteſt acquirere. *Reginaldus apud Bonac. de Reſtit. d.* 2. *q.* 3. *p.* 2. *num.* 7.

34. *Scio, minorem beneficium reſtitutionis in integrum à lege habere: rogo, an qui ab eo lucratus eſſet, teneatur in con-*
Tanner. *ſcientia reſtituere, donec repetatur?* Aſſerit *Tannerus* 2. 2. *d.* 4. *q.* 6. *dub.* 11. *n.* 310. non teneri.

35. *Quantum ne filiusfamilias poteſt in ludo alienare?* Vigeſimam partem alimentorum, quotannis ſibi ſuppeditantur.
Valent. *Valentia tom.* 3. *d.* 5. *q.* 6. *p.* 6.

36. *Poteſt ne filiusfamilias multum lucrari, qui non poteſt multum perdere?* Poteſt, quia æqualitas, quæ in hoc contractu exigitur, non conſiſtit in eo, quod æqualem pecuniæ ſummam exponant; ſed quod vterque ſit dominus illius pecu-
Sanch. niæ, quam exponit. Scio *Sanctium in ſum. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 19. *n.* 87. contrarium aſſeruiſſe, ſed immeritò quidem, quando qui ſummam illam maiorem amiſit, ſciebat colluſorem ſuum filiumfamilias non poſſe æqualem amittere; quia iuri ſuo ceſſiſſe præſumitur.

37. *Quis ludo capitale maius, vulgo* Reſto, *ſciens colludentis capitale*

capitale minus eſſe : poteſt ne acceptare hic, & ſe plus lucro, quàm iacturæ exponere? Poteſt, ex *Salas de ludo d.* 13. *num.* 3. quia ſcienti & volenti non fit iniuria, & multi, ait, vendunt libertatem ad remigandum in triremibus, quæ longè ſuperior eſt pecunia. Salas.

38. *Ludit Ioannes notabiliter dexterius Antonio, qui vult colludere : poteſt ne Ioannes acceptare, & lucrari?* Si proteſtetur Ioannes, nullam Antonio temerariè ludenti fit iniuria. *Azorius tom.* 3. *lib.* 5. *c.* 25. *q.* 4. Azor.

39. *Excedit quidem Ioannes peritia ludendi, ſed Antonius colludens huiuſmodi peritiam ignorat : tenetur ne Ioannes ad reſtitutionem?* Scio *Tolet.* negaſſe. Sed probabilius (tanti viri venia) crediderim teneri ad partem quidem reſtituendum iuxta periculi proportionem. At ſi adeò peritus, vt nullum ſubiret perdendi periculum, ad totum obligarem. Tolet.

40. *Cogit Ioannes Antonium ſtare ludo, lucratur : debet in conſcientia reſtituere? Comit. lib.* 3. *q.* 9. *n.* 2. affirmat; quia Antonius inuoluntariè ludit, & quia contractus graui metu factus irritus eſt iure naturæ, & dominium non transfert. At *Leſſ. lib.* 2. *c.* 26. *dub.* 2. *n.* 9. negauit, quando Ioannes precibus importunis cogit, obiiciens ſe non ſoluturum niſi perſeueret, &c. Vnde Antonius ex verecundia, aut timore pecuniæ non ſoluendæ ludum proſequitur, non coactè amittit, poteſt enim lucrari. Alias rationes congerit *Molina tractat.* 2. *d.* 516. *n.* 2. *Sanchez de Matr. lib.* 4. *d.* 10. *n.* 10. probabilem hanc ſententiam iudicauit. Comit. Leſſ. Molin. Sanch.

41. *Quid ſi Ioannes Antonium vero metu, vtraque coactione ludo cogeret ſtare?* Lucrum teneretur reſtituere. Si autem perderet, nulla ab Antonio coacto reſtitutio facienda eſſet. Sic *Card. Lugo.* Scio Gaſparem Hurtado aſſeruiſſe nec Ioannem cogentem, ad reſtitutionem obligari. Lugo.

42. *Vouit Ioannes, aut iurauit, ſe non luſurum : datur ne materiæ paruitas?* Datur authore *Sanctio ſum. tom.* 1. *lib.* 3. *c.* 18. *n.* 2. & 3. quæ quidem materiæ paruitas ſumi debet in ordine ad id, quod vouens, aut iurans primario vitare intendit. *Intendit ſe priuare delectatione ludi?* Parua materia erit parua recreatio. *Intendit non conſumere inaniter tempus.* Parua materia erit parua mora. *Intendit pecuniæ iacturam vitare.* Parua materia parua pecuniæ iactura erit. *Intendit vitare cum domeſticis, cum colludentibus rixas, blaſphemias, &c.* Parua materia deſumenda eſt ex occaſione data huiuſmodi peccatorum. Suar.

43. *Votum de non ludendo indiſtinctim emiſi : nullum ne*

 ludum

ludum poſſum inire? Si non conſtat te voluiſſe ab omni ludo priuare, poteris ludo honeſto, & in parua quantitate operam dare; ob animi recreationem. *Poſſum ne per alios ludere, & ſponſiones facere, vulgo.* A trauefar nel Iuego? Aſſe-
Sanch. rit *Sanchez.* Addiderim, poſſe ludere nomine alterius, quando non conſtat ex coniecturis, an votum, ſeu iuramentum non ludendi obliget iurantem ad non ludendum alterius nomine.

44. *Ludo ſtudeo intentione lucrandi ſolummodo: pecco ne mortaliter?* Non niſi affectus lucrandi adeò eſſet immoderatus, vt grauem iniuriam proximo efficere paratus eſſes. *An*
Lugo. *venialiter delinquam?* Docet *Card. Lugo* dare operam ludo principaliter propter lucrum non eſſe veniale, quando reliquæ concurrunt circunſtantiæ.

45. *Ludo animo non ſoluendi, aut repetendi ſolutum in ludo prohibito valido: ſi lucrum egero, tenebor ne reſtituere?* Non,
Hurt. niſi dicas, ſoluturum, & non repetiturum. Gaſpar. *Hurtado de contract. d.8. diffic.5.*

46. *Ob fraudem in ludo commiſſam teneor reſtituere Petro centum dragmas, colludens cum eodem altera die perdo ipſas centum, teneor ne ad reſtitutionem lucri proximi?* Teneris; quia quælibet ſors eſt diuerſus contractus à præceden-
Sanch. tibus independens. *Sanchez* ſic; qui quidem contrariæ ſententiæ auctores allegat, & eorum placitum probabile adiudicat.

47. *Teneor ne etiam reſtituere, quod adſtantibus dedi plauſu victoriæ, vulgo, de variato?* Ita planè; ſecus ſi bona fide lucratus fuerit; quia bona fide expendiſti. An nummos deſumptos ad chartas, candelas, domum, &c. tenear reſtituere iniuſtè dum lucratus fui? Non, quia omnibus ex communi pecunia ſumptus ille aſſolet deſeruire, accidentaliter autem
Lugo. ſoli deſeruit iniuſto lucratori. *Lugo.*

48. *Spondet Paulus cum Antonio ſe illum ſaltando victu-*
Lugo. *rum, poſtea autem Petrus currere noluit: tenetur ne ſoluere, quod eſt in ſponſione depoſitum?* Porrò *Card. Lugo tom.2. de iuſt. d.31. ſect.6.* diſtinguit inter ludum & ſponſionem, vulgo *Apueſta.* In ludo quidem non debet ſoluere, ſecus in ſponſione facta, & acceptata; quia ſponſio ſolo videtur conſenſu perfici.

49. *Sum certus de euentu, poſſum ne cum Antonio eam cer-*
Hurtad. *titudinem ignorante ſpondere?* Potes ex *Hurtado* ſententia *de contr. d.8. diff.7.* Præcipuè ſi poſt talem certitudinem de euentu, aut de veritate, poſtea incipias addubitare.

50. *Poſtquam*

50. *Poſtquam ludo prohibito lucratus ſum, per vim, ſeu fraudem impedio iudicem, ne me ad reſtitutionem cogat: teneor reſtituere? Rogo, num tenear ſi abſque dolo vel fraude?* Non teneris; quia iure tuo vteris, v. g. ſi abneges, te ludo quidquàm lucratum, quando eſt occultum, neque eſt vllus teſtis, quo probetur. Nam cum criminaliter examinaris, vt priuatione lucri in pœnam criminis afficiaris, profiteri non teneris, etiam ſi rogeris ſub iuramento, antequam ſit ſemiplenè probatum vno teſte omni exceptione maiori. *Molina tom. 2. tract. 2. d. 514.* Molin.

51. *Pro me & pro Franciſco ludo cum pactione, vt ſi perdidero, ſoluat dimidium perditi Franciſcus, pro quo ludo; ſi verò Franciſcus lucretur, tantùm referat tertiam lucri partem: an ſum iniuſtitiæ reus? Cardin. Lugo citat.* te à reatu liberat; Lugo. quia in ſocietate qui operam, & induſtriam apponit, & dimidium capitalis, plus debet de lucro participare, & minus de dando ſentire.

52. *Ludens aduerto, colluſorem pauciora exponere puncta, quam habet, & ob id lucrum ago: teneor ne ad reſtitutionem?* Non; quia non euenit ex natura rei, ſed ex conſuetudine non admonendi alterum de ſuo errore. *Hurtado dubit. 8. diffic. 7.* Hurt. Certè alij probabilius aſſeruere; quia habens punctorum illum exceſſum, quem ignorant, victor verè eſt, & iniuſtè occultaſti victoriam.

53. *Quid de videntibus colluſoris chartas?* Qui videt abſque fraude, ſe ex ſola negligentia ſocij, non tenetur ad reſtitutionem lucri: ſecus ſi affectatè curat inſpicere. Si chartæ ita ſint nimio vſu ſignatæ, vt facile ab vtroque poſſint agnoſci, non tenetur; niſi alter eorum prius chartas nouerit, quia aliàs ludo eius altero inſeruierint. Ex *Lugo, & Sanctio.* Lugo.

54. *Ad quidnam tenetur, qui contra ludi leges fraudem committit?* Cum *Filliucio* aſſero teneri ad reſtitutionem ſpei, quam Filliuc. alter habuiſſet lucrandi, vel non amittendi.

55. *Solitus quis fraudes adhibere, & dubitat an adhibuerit: tenetur ne reſtituere?* Non, ſi bona fide iam poſſidebat; ſecus ſi dubium accidat in ipſa acquiſitione. Ex eodem *Filliucio.* Filliuc.

56. *Domum ſuam quis exponit omnibus ad ludendum alea: num delinquat mortaliter?* Ex *Sanchez, & Molinæ* ſententia delinquit grauiter; quia talis ludus, vt plurimum ad malum Sanch. vſum deſtinatur, & rariſſimè abſque mortali crimine exercetur: quare ex lege naturali oritur obligatio non miniſtrandi Molin.

ludentibus

ludentibus peccandi materiam. Hinc infero exponentes do mum eiuſmodi ludo non ſolùm peccare mortaliter, ſed etiam ſi luſores ad reſtitutionem teneantur & non reſtituant, ipſo teneri ſatisfacere.

57. *Multum perdens cogo alterum adhuc ludere, atque ita & mea recupero, & alia lucror: num hæc tenear reſtituere?* T

Molin. non teneri *Molina* docet; quia remanet in altero ſufficien voluntarium.

58. *Per fraudem quis in ludo lucratus eſt, & dubitat an alter eſſet lucraturus niſi ipſe fraudem feciſſet; quid debet?* Re-

Leſſ. ſpondeo ex *Leſſio* non teneri rem ſuam reſtituere, quam fort perdidiſſet; quia eſt in illius poſſeſſione: ſed illam ſolam quam fraude lucratus eſt.

59. *Qui verò dubitat, an per fraudem ſit lucratus?* Aptè aſ-

Filliuc. ſerit *Filliucius* teneri ad reſtitutionem; quia in dubio non po- teſt acquirere, & melior ſit alterius conditio poſſidentis.

Saa. 60. *Num mortaliter delinquat ſpectator ludi qui cum pec- cato mortali peragitur?* Ex Tabien. & Armil. reſpondet *Saa* non peccare, ſi peccato ipſo non delectetur, nec illi coope- retur, & ceſſet ſcandalum. De ſcandalo memoriam gero ob Monachos, aut Clericos perſpicuæ dignitatis, qui tenen- tur ab huiuſcemodi ſpectaculis vnde ſcandalum oboritur, abſtinere.

61. *Valde excedit quis ludendi peritia: tenetur ne lucrum*

Molin. *reſtituere id neſcienti?* Teneri ſentio cum *Molina*, niſi vterque de altero ignorans ſé periculo commiſiſſet.

62. *Rogo, num licitus ludus funambulorum ſit?* Illici- tum quidam aſſerunt ob mortis periculum. Licitum affir-

Tolet. mo cum *Toleto*, ſi adeò periti, vt periculum timendum ple- rumque non ſit, licet accidentaliter aliquando præcipites agantur.

63. *An ludus agitationis taurorum liceat?* Licitum puto

Saa. cum *Saa* & aliis, non obſtante Pij V. prohibitione, ſi ſic fiat, vt non ſit probabile periculum grauis incommodi; quia ceſſat ratio legis. Scio ab illa prohibitione Gregorium XIII. cenſuras contra permittentes, & congredientes ab- ſtuliſſe.

64. *Quid de Hiſtrionum ludis?* Mei doctiſſimi Magiſtri *Puente Hurtado de Mendoza* venia, non condemnandos puto, ſi modeſtè agantur, ſi vti D. Thom. ait iniuriæ Dei, & pro- ximi vitentur, nec verbis, aut actionibus aliquid inducens probabiliter ſcandalum geratur. Licet alicui accidentaliter nocumento ſint. Vnde colligo licitè poſſe Hiſtriones mode-

ratum

ratum ſuæ artis lucrum quærere ad victum. Scio quidem non poſſe promoueri; quia infames; neque eis dandam Euchariſtiam dum in arte ſua cum peccato mortali geſta perſeuerant. Alibi vberiùs.

EXAMEN XIII.

De Iuſtitia & iure, circa materiam de contractu Societatum.

CAPVT PRIMVM.

De Societatibus in genere.

1. Q*Vid Societas?* Conuentio duorum aut plurium facta ad conferendum aliquid in vſum, vel quæſtum communem.

2. *Quænam ad Societatem requiruntur?* Quatuor requiri aſſero potiſſimum. Primum, vt ſinguli ſocij aliquid conferant. Secundum, vt quod confertur animo vt ſit commune, ſtatim in dominium ſingulorum cedat. Tertium, vt lucrum & damnum commune ſit. Quartum, vt fiat diuiſio lucri ſecundùm proportionem ſortis collatæ à ſingulis.

3. *Quid de conferente ſuum capitale?* Conferens capitale non amittit dominium eius in Societate. Capitale vnius commune efficitur cum aliis ſociis. Dominium autem eorum, quæ ex capitali, poſt contractam Societatem acquiruntur, omnibus ſociis eſt commune.

4. *Quotnam modi Societatem contrahendi?* Multi planè vſu comperiendi. Simpliciter quidem contracta Societas, intelligitur omnium bonorum, quæ titulo oneroſo acquiſierint, ſiue locando operas ſuas, ſiue emendo, aut vendendo, ſiue quocunque alio titulo oneroſo.

5. *Quidnam de Sociorum obligatione?* Socij quidem tenentur de dolo, culpa lata, & leui, tam in conſcientia, quàm in foro exteriori. Leuis autem culpa ea eſt in Societate, qua ſocius omittit eam diligentiam, quam ſuis in rebus adhibuiſſet. Non tenetur Socius vltra quàm poteſt facere: quod etiam habet locum in Societate ſimul habitantium. *Qui dolo malo cauſa fuit, vt non poſſet ſoluere debitum?* Priuilegio non gaudet:

gaudet: tenetur autem præſtare cautionem, quando ſocius ex priuilegio integrè debitum non ſoluit. Profectò ſocius tenetur partem ſuam contribuere, donec omnes æqualiter portiones ſuas habeant.

6. *Quot modis ſoluitur Societas?* Quatuor. Primò, morte naturali cuiuſuis ex ſociis. Deinde morte ciuili. Tertiò, ceſſione bonorum facta ab aliquo. Quartò, completo fine, ad quem inſtituta erat.

7. *Quónam modo quis poteſt Societati renunciare?* Conditiones haſce ſi habuerit. Vt alios de ſua renunciatione moneat: vt tempeſtiuè Societati renunciet: vt non renunciet cum dolo.

8. *Tranſit ne Societas ad hæredes?* Regulariter non tranſit, aliquando tranſit ex pacto.

9. *Poteſt ne ſolui Societas etiam tacito Sociorum conſenſu, & per procuratorem?* Ita planè.

Capvt II.

De Societatibus in ſpecie.

§. I. *Societas negotiationis.*

10. De *Societate negotiationis diſſeras precor. Quótnam modis fieri Societas ad lucrum poteſt?* Tribus. Primò, ſingulis conferentibus capitale, ex quo expenſæ, & operæ ſoluantur. Secundò, apponente præterea vno, vel pluribus ex iis operam. Tertiò, vno vel pluribus ex ſociis conferentibus capitale: altero verò vel aliis operam, & induſtriam.

11. *Regulas exhibeas, quæſo ad Societatum huiuſmodi iuſtitiam dignoſcendam.* Prima regula: computatis omnibus, quæ ſocij conferunt, & habita ratione periculi, damni, induſtriæ, in lucri diuiſione accuratè proportio ſeruetur. Secunda, ſi in Societate de lucro diuidendo nihil expreſſum fuit, intelligenda diuiſio eſt in partes æquales proportione ſcilicet habita Geometrica, iuxta proportionem partis appoſitæ capitalis. Tertia, eadem ſeruanda eſt proportio quo ad damni diuiſionem, etiam ſi id pacto expreſſum non fuiſſet.

12. *Contrahi ne licitè poteſt Societas contracta quidem cum parte lucri, & damni inæqualiter?* Poteſt quidem; quia ad vtrumque ſocium damnum & lucrum ſpectat. Ea verò qua damna ad vnum tantùm ſocium ſpectare videntur, iniuſta omnino cenſenda eſt. *Cùm vnus capitale, & alter operas apponit?* Lucrum diuidendum eſt non capitale, quod de iure, & de

de conſuetudine ſeruatur. Ex pacto autem tam lucrum quàm capitale diuidi poteſt. *Lucrum quonammodo æſtimandum?* Non ſolùm æſtimandum eſt ex periculo, cui capitale exponitur; ſed etiam quantum tale lucrum à negotiatione dependeat. *Poteſt ne periculum capitalis pertinere ad eum qui operas apponit?* Poteſt quidem ex pacto addito, non ex vi Societatis; quomodo intelligenda eſt Sixti V. conſtitutio. Quæ quidem potuiſſet omne tale pactum prohibere, ſed ex probabiliori ſententia non prohibuit. *Eſt ne licitum pactum, vt æquè patiatur ſocius ſi capitale pereat, ac ipſe conferens illud?* Licitum eſt, modò cum damno etiam lucrum ſit commune. *Pactum autem, vt capitale ſit quocunque in caſu ſaluum?* Non quidem eſt contra naturam Societatis.

13. *Modos indica, quibus in fine Societatis lucrum diuidi poteſt.* Tres præcipuè expromam. Primum, Conferens operam ſolam aliquam lucri quotam habeat. Secundum, Capiat ille lucrum iuxta operæ æſtimationem. Tertium, Talis ex ſorte nihil accipiat. *Quid ſi etiam capitale diuidendum ſit inter ſocios?* Tunc conferens operam? ſolam, in partem lucri & ſortis pro æſtimatione operæ veniet. v. gr. ſi opera æſtimetur centum, alter verò conferat mille, & lucrum in fine ſit 500. ille qui contulit operam, extrahet vndecimam partem, tum ex lucro, tum ex ſorte. Vnde cùm tota ſit 600. facilis erit diuiſio.

14. *Vndenam ſoluenda damna, & expenſæ Societatis?* Vel huiuſmodi expenſæ fiunt circa merces ipſas, vel à negotiante circa victum, veſtitum, & itinera. Illæ quidem ex bonis Societatis faciendæ ſunt; hæ verò ex bonis communibus Societatis. Admonuerim tamen competentes, & rationabiles eſſe debere. *Expenſæ eius qui operas apponit, vndenam ſoluuntur?* Ex propriis bonis faciendæ, ſi fiant ob negotiationem, & in propria domo habitet, aliæ autem extra domicilium, ex bonis communibus Societatis. *Si damnum ſocio eueniat?* Non tenentur alij ſocij ſi cauſa Societatis huiuſmodi damnum non aduenit: ſecus ſi cauſa Societatis. Profectò expenſæ communes ſolæ ſunt illæ quæ cauſa Societatis fiunt ſeu neceſſariæ, ſeu vtiles. Cùm denique ſoluitur Societas, expenſæ omnes detrahendæ, & quod debetur ex Societate ſoluendum.

15. *De Societatibus ruſticorum & animalium diſſeras.* Ani- §. 2.
malia tribus præcipuè modis ad lucrum traduntur. Primò, *Socie-*
conductione, conductis operis ruſtici ad paſtum ſuorum ani- *tas ruſti-*
malium. Deinde, cenſu vitalitio traditis. v. gr. monaſterio *corum.*

alicui

alicui animalibus pro certa annua penſione ſoluenda. Tertiò, Societate, ad percipiendum lucrum ex fructibus animalium, & venditione eorum.

16. *Quandónam in huiuſmodi Societate committitur iniuſtitia, aut vſura ?* Tunc committitur iniuſtitia, quando eſt inæqualitas pretij; vt ſi non ſoluatur iuſtum pretium ſaltem infimum; vſura verò, quando adeſt mutuum palliatum nomine Societatis, vel locationis.

17. *Periculum caſus fortuiti ad quemnam pertinet ?* Si celebretur locatio, pertinet ad dominum; ſi fiat per cenſum vitalitium, pertinet ad accipientem animalia; ſi celebretur Societas, pertinet ad omnes ſocios.

18. *Eſt ne licitum pactum, vt conductor ſuſcipiat in ſe periculum ?* Sua natura licitum eſt; vbi conſuetudo illud introduxit; improbandum non eſt, vbi non introduxit, diſſuadendum, ob vſuræ periculum.

19. *Quandónam cenſebuntur animalia data in locationem, quando in mutuum, & quando in Societatem ?* Tunc cenſentur data in locationem quando ad certum vſum dantur, & ad breue tempus, & accipiens ad curam adhibendam obligatur. In mutuum autem, quando ea accipienti libera facultas datur, vt iis vtatur ſicet libuerit, ita vt poſſit diſtrahere, modò reddatur tantum, quantum fuerint æſtimata. Denique cenſentur data in Societatem, quando ſocij ad capitale contribuunt, vno vel pluribus operam apponentibus.

20. *Licitum ne pactum, vt apponens operas, animalia deperdita reſtauret ?* Ita planè, vt etiam illud, quo æqualiter pereunt vtrique: & ſi ſalua multiplicentur, in diuiſione prius datur capitale ei, qui illud appoſuit: deinde reliqua æqualiter diuiduntur.

§. 2. *Societas officiorũ Romanæ Curiæ.*

21. *Quid de Romanæ Curiæ officiorum Societatibus ?* Multas huiuſmodi Societas conditiones ex Pontificum Bullis exigit, tres præcipuas expendo. Prima, vt officium, ſupra quod Societas fundata ſit, extet. Secunda, ne plures ſocios officialis adſciſcat, quàm poſtulet officij valor. Tertia, vt ſoluat ad rationem duodecim pro centum. Aliæ quinque ex inſtrumento, quod conſcribi ſolet, adduntur conditiones. Prima, vt officialis poſt ſex menſes pecuniam reſtituat, ſi ſocius vixerit, & ſoluat certam lucri partem. Secunda, & tertia, vt officialis ſoluat ſex pro centum ad ſex menſes; eáque anticipatè. Quarta, vt officialis ſoluat ſex ad ſemeſtre, etiam ſi mittat, vel dimittat officium. Porrò in ea miſcetur contractus ſponſionis, vi cuius & officium commodatum excuſatur, etiam ſi plures

plures ſocios admittat, quàm æſtimatio eius patiatur, & ſolutio ad rationem ſex pro centum, etiam ſi officium non tantum redderet; & ſolutio fructus anticipata. Scio ſtatutum Pauli IV. à Pio IV. abrogatum, ita vt modò ſatis ſit, pacta contra bonos mores non eſſe, & verè officium eſſe, in quo Societas ſubſiſtat.

22. *Eſt ne licita Societas ſuper officio commodato ab alio officiali?* Licitè quidem conſtituitur, nec id in legis eſt fraudem.

23. *Quot modis huiuſmodi Romanæ Curiæ officiorum Societas diſſoluitur?* Sex. 1. Aduentu temporis, pro quo eſt conſtituta. 2. Morte naturali ſocij. 3. Morte eius, quem ſocius loco ſui nominaſſet. 4. Morte officialis. 5. Morte eiuſdem ciuili. 6. Venditionem officij ab officiali.

24. *De Societate omnium bonorum diſſere.* In huiuſmodi Societate communicantur omnia, quæ ex cauſa qualibet acquiruntur: & omnia debita contracta, lucra, damna, & impenſæ; communicantur autem ſtatim poſt contractam Societatem, etiam ſi traditio non fiat. §. 4. *Societas omnium bonorũ.*

25. *Socius vti poteſt re communi in bonum priuatum?* Poteſt in conſcientiæ foro; ſi tamen aliquod damnum inferret, debet compenſare. Et ſi quidem proprio nomine adminiſtret, totum lucrum ipſius eſt: at totum etiam damnum reſarcire tenetur, quod Societas propter hoc paſſa eſſet.

26. *Quid de Societate inter coniuges?* Iure communi eſt tantùm ad habitandum ſimul, ad familiam gubernandam, generandam prolem, & educandam: at iure Caſtellæ, eſt etiam Societas omnium bonorum, quæ ſtante matrimonio comparant.

27. *Si vir vſumfructum acquirat eius rei, cuius ante coniugium habebat proprietatem?* Non tenetur illum cum vxore communicare; quia à nullo iure vxoris dependet.

CAPVT III.

Praxis circa materiam de Societatibus ex Societatis IESV *Auctoribus.*

28. *Qvantum lucri poteſt habere qui Societatem cum aliquo quæſtuoſam init?* Qui plus in Societate ponit (reſpondeo ex *Molina*) plus lucri debet habere; qui autem Molin. poſitæ pecuniæ ſolum partis periculum ſubit, eius tantùm

 debet

debet habere lucrum; reliquum enim mutuatum intelligitur.

29. *Quid ſi Societas in dubio ſit; id eſt, non conſtet, a tali vel tali conditione fuerit contracta?* Tali in caſu intelligitur authore eodem *Molina*, contracta ſecundùm conſuetudinem.

Molin.

30. *Pactum eſt, quod ſit commune damnum capitalis, ſed a lucro pactum nullum expreſſum eſt: quidnam igitur intelligendum circa lucrum?* Ex eodem adhuc *Molina* reſpondeo in pacto, quod ſit commune damnum capitalis, intelligi, quod etiam lucrum ſit commune. Itaque quod capitali ſupereſt, in fine diuidendum.

Molin.

31. *Diſſoluitur Societas, vel ob vnius ſocij mortem, aut perdito ferè toto capitali: quidnam faciendum de lucro?* Niſi aliud ſit conuentum, docet *Saa* ex Lopez, lucrum pro rata diuidendum, reddito prius capitali ei, qui poſuit, ſolutiſque debitis factis ab aliquo, Societatis nomine.

Saa.

32. *Vnam Societatem inij, méque ad operas in ea obligaui: delinquo ne, aut ad reſtitutionem teneor, alias Societates ineundo, meaſque in eis operas impendendo?* Reſpondeo ex *Toleti* doctrina non peccare, nec ad reſtitutionem teneri, quoties id præſtare poſſis, abſque prioris Societatis præiudicio.

Tolet.

33. *Celebrari ne poteſt Societas inter patrem & filium, ac inter fratres?* Regulariter quidem poteſt contractus Societatis celebrari ab iis qui poteſtatem habent diſponendi ad ſuum libitum de rebus, quas conferunt ad Societatem. Vnde colligo iniri poſſe inter patrem & filium, quando filius confert ad Societatem bona caſtrenſia, vel quaſi: aut quando pater ponit pecuniam, & filius operam, & induſtriam. Item aſſero celebrari poſſe inter fratres. Saluo tamen patris iure. Ex *Rebello*.

Rebell.

34. *Quinam ex iure non poſſunt validè Societatem inire?* Neque pupillus, neque minor abſque tutoris licentia: neque rationis vſu carentes: neque Religioſus, cùm non ſit ſui iuris: neque medicus cum infirmo: aduocatus cum cliente: nec tutor aut curator cum pupillo, & minore. Ex eodem *Rebello*.

Rebell.

35. *Si res Societatis furto ſublata fuerit, cuiuſnam eſt damnum?* Debere eſſe commune, ſi abſque culpa ſociorum ſublata eſt, docet *Toletus*.

Tolet.

36. *Facit eleemoſynam ſocius, qui ponit induſtriam: ſoluendane ex communibus?* Si moderata ſit, & diſcreta, fiatque intuitu felicis exitus Societatis rationabiliter ſoluendam ex communibus lucris Societatis *Molina* docet.

Molin.

37. *Aliqua*

37. *Aliqua expenſa in vtilitatem Societatis facienda ſunt, ad quas non poteſt ſocius pecunias ex Societate extrahere: quid faciendum?* Socius tenetur eas ex propria pecunia facere, aut curare (ſi non habeat) vt mutuo petatur ex aliis. Ipſi tamen competit ius repetendi à ſociis, quod inſumpſit, cum vtiliter geſſerit negotium Societatis, non ſecus ac ſi negotio proprio curam impenderet. Sic *Molina.* Molin.

38. *Exprime quæſo iura Societatis inter fratres.* Ex *Molina, Filliucio, Rebello, Toleto,* & aliis reſpondeo, fratres functis vita parentibus, habere ſolent bona indiuiſa per modum Societatis, ita vt lucra & damna ſint communia: quanquam hæc Societas extendit ſe tantùm ad bona hæreditaria, & ad lucra ex illis prouenientia, niſi aliter deductum ſit in pactum. Propterea ſi vnus negotietur, altero nihil conferente, non dicitur cum altero Societatem iniiſſe; imò ſi vterque negotietur, non videntur Societatis contractum celebraſſe ſi nihil conferant ad negotiationem. Quare Societas inter fratres extenditur tantùm ad ea, quæ inter ſe fratres communicant, & in commune conferunt, animo conferendi in commune: non verò ſe extendit ad bona aliunde à fratribus acquiſita, Molin. Filliuc. Rebell. Tolet.

39. *Quoſnam ſumptus poſſunt fratres indiuiſi facere?* Ordinarios, & competentes; extraordinarios verò non poſſunt. Quare ſi vnus fratrum v. g. propter aliquod delictum pœnam cogatur ſoluere, non poteſt hos ſumptus de communibus Societatis bonis facere.

40. *Quænam bona ſunt à fratribus ad partitionem adducenda, ſecluſa Societate?* Bona tantummodo profectitia, quæ filius à patre, vel auo accepit: bona verò caſtrenſia, vel quaſi non ſunt conferenda, quia dominium eorum pleno iure pertinet ad filium. Præterea bona aduentitia quoad proprietatem ſimiliter non conferuntur, cum pertineant ad filium quoad proprietatem.

41. *Tenetur ne filius cum aliis fratribus conferre, quæ à patre cauſa dotis accepit, vel ad ordines, vel titulo legati,* &c. Non tenetur, ſi velit ab hæreditate abſtinere, re ſibi tradita contentus, modò hoc non noceat legitimæ aliis debitæ: ſicut neque tenetur conferre, quæ pater in ipſius ſtudio conſumpſit; quia hæc cenſentur condonata, niſi fortè filius habuerit, vnde ſe poſſit ſuſtentare. Idem aſſero de iis, quæ pater illi tradidit præ aliis ad cibum, veſtitum, equitatum, & ludum; imò & de libris viuente patre traditis: & expenſis conuiuij a patre facti occaſione ſacri à filio celebrati, vel Doctoratus adepti

occaſione, vel profeſſione in Religione; ſecus de veſtibus pretioſis, torquibus, arrhis, & aliis largitionibus ſponſalitiis propter nuptias effectis, aut propter filij à captiuitate redemptionem; hæc enim in paternæ hæreditatis diuiſione adducenda ſunt. Omnia *ex citatis*.

EXAMEN XIV.

De Iuſtitia & iure, circa materiam de contractibus, in quibus admiſcetur fortuna: de contractibus, qui aliis contractibus ſunt adminiculo: de quaſi contractibus: & de nonnullis contractibus innominatis.

CAPVT PRIMVM.

De contractibus, in quibus fortuna admiſcetur.

§. I. *Aſſecuratio.*

1. SCis *contractus in quibus admiſcetur fortuna, præter ludum tres eſſe, ſcilicet Aſſecurationem, Sponſionem, & Sortem. Requiro quidnam Aſſecuratio?* Contractus eſt, quo alienæ rei periculum ſuſpicitur pro pretio, aut alio intereſſe. Reducitur ad emptionem & venditionem, vendente aſſecuratore periculi ſuſceptionem, pro certo pretio.

2. *Quotnam ad eius iuſtitiam requiruntur?* Tria præcipuè. Primum æqualitas ex vtraque parte. Secundum incertus euentus rei, quæ aſſecuratur. Tertium ſufficientia bona in aſſecurante. Si quid horum deeſſet, iniuſtus eſſet contractus.

3. *Sciens ex Aſtrologia fore ſecurum tempus, poteſt ne recipere pretium pro aſſecuratione?* Poteſt planè; quia non ita infallibiliter quis ex Aſtrologia coniicit, vt non adſit periculi timor.

4. *Quodnam aſſecurationis pretium commune?* Iuſtum eius pretium ex communi æſtimatione petendum, ſi taxatum non eſt.

5. *Quænam res ſolent aſſecurari?* Quatuor præcipuè. Merces, Pecuniæ, Libertas, Vita.

6. *Indica vtriuſque contrahentis obligationes.* Aſſecurans

æſtima

æſtimationem mercis ſoluat, ſi pereat: aſſecuratus ſoluat etiam aſſecurationis pretium: fraudes autem omnino remouendæ.

7. *Quid eſt ſponſio?* Contractus,in quo duo de veritate,vel euentu alicuius rei contendentes ſibi viciſſim aliquid ſpondent,vt id eius ſit,qui veritatem fuerit aſſecutus. §.2. *Sponſio.*

8. *Num licita?* Ex ſua natura licita eſt dummodo ſemper ſuper dubiam rem fiat. *Eius exprime conditiones.* Tres ſunt. Prima æqualitas in re,quæ ſpondetur cum æquali incertitudine. Secunda dubius euentus rei in vtroque. Tertia vt vterque in eodem ſenſu accipiat id,de quo certatur.

9. *Spondeo cum eo, de quo ſcio veritatem ſcire.* Si adhuc id cognoſcens velis ſpondere, tibi imputa.

10. *Decipi alterum exiſtimo, cùm tamen re vera alter certus ſit.* Probabile eſt poſſe ſpondere, probabilius tamen & æquius eſt, quòd non poſſit alter ſpondere, niſi priùs deceptione te commoneat.

11. *Dubito in præſenti de re, de qua antea certum me putabam.* Poteris ſpondere.

12. *Sunt ſponſiones cum conditione illicita, v.gr. quod alterum potando ſuperabit quis; quod bimeſtri ſpatio alter morietur: num lucrum ex his reſtituendum?* Iure quidem ciuili damnatæ ſunt,attamen lucrum reſtituendum non eſt.

13. *Quid de ſponſione ſuper vita aut morte Papæ, aut ſuper futura Cardinalium electione?* Ex ſe res licita eſſet, iure tamen poſitiuo Pontificum prohibitæ, & irritæ redditæ huiuſmodi ſponſiones.

14. *Quid eſt Sors?* Scio ſortes triplices eſſe; Diuinatorias, Conſultatorias,& Diuiſorias.De poſtremis requiris;Contractus eſt, quo aliqui ius habentes in aliqua re conueniunt, vt mittantur ſortes, quiſnam illam debeat obtinere. §.3. *Sors.*

15. *Num licitus contractus?* Ita planè, ſi fraudes abſint,in temporalibus quidem,non in electionibus Eccleſiaſticis.

CAPVT II.

De contractibus, qui aliis contractibus ſunt adminiculo.

16. *IAm de Societatibus diſſeruimus, ſolum de Fideiuſſione, Pignore, aut Hypotheca agendum nobis eſt. Quidnam*

eſt fideiuſſio? Alienæ ſuſceptio obligationis, per quam obligat ſe quis ad eam implendam, ſi debitor principalis non ſoluerit.

17. *Quis eſt fideiuſſor?* Is, qui pro alio fidem ſuam obligat, & fide ſua iubet eſſe, quod alius debet creditori. Duplex quidem eſt, iudicialis, & extraiudicialis.

18. *Quænam conditiones ad fideiuſſionem requiruntur?* Debet eſſe contractus acceſſorius: debet obligari fideiuſſor non plus quàm principalis debitor: ſi obligatio principalis inualida eſt, inualida erit etiam fideiuſſoris obligatio: non poteſt fideiuſſor conueniri, niſi in defectum principalis.

19. *Poteſt ne conueniri fideiuſſor principalem in aliquibus caſibus?* Poteſt quidem in tribus. 1. Si renunciaſſet beneficio Autenth. Præſente, cap. de fideiuſſ. 2. Quando conſtaret principalem non eſſe ſoluendo. 3. Quando fideiuſſor conuentus negaſſet ſe eſſe fideiuſſorem.

20. *Quinam fideiubere poſſunt?* Qui liberam habet ſuorum bonorum adminiſtrationem, & principaliter poſſunt obligari. *Mulier ne pro viro?* Minimè fideiubere poteſt. *Quid de Clericis, & Religioſis?* Clerici in proprium damnum poſſunt, Religioſi ſine ſui Superioris conſenſu non poſſunt fideiuſſores eſſe.

21. *Exigi ne poteſt pro fideiuſſione pretium?* Regulariter poteſt: aliquando tamen illicitum eſſe poteſt.

22. *Quandonam tenebitur fideiuſſor?* Quando debitor ſoluendo non eſſet: quando eſſet abſens. Quando ſuo iuri renunciaſſet. *Quid ſi plures ſint?* Omnes tenentur.

§. 2. *Pignus.*

23. *Quidnam Pignus?* Latè ſumptum res eſt ſubiecta, vel obligata pro debito. Strictè autem, addit traditionem eius creditori, vel alteri loco illius.

24. *Quidnam autem eſt Hypotheca?* Latè ſumpta idem eſt quod pignus latè ſumptum; ſtrictè autem eſt res ſubiecta modo dicto, non facta traditione rei ita obligatæ.

25. *Quotuplex illa?* Quadruplex. Expreſſa & Tacita, Conuentionalis, Prætoria, & iudicialis. Profectò Tacita, & Conuentionalis in vniuerſalem & particularem ſubdiuiditur.

26. *Quænam res ſubiici poſſunt?* Res quæ ſubiici poſſunt, duplices ſunt, corporales, & incorporales, vt iura. Subdi non poſſunt hypothecœ res ſacræ, publicæ, liber homo, publica ſtipendia, inſtrumenta aratoria, & ſpes præmiorum pro colonis, & athletis, neque res aliena.

27. *Quinam dare poſſunt pignori aut hypothecæ?* Generatim qui

qui poſſunt alienare, & habent liberam ſuorum bonorum adminiſtrationem.

28. *Mutatur res, v. gr. exuritur domus: quidnam remanet loco pignoris, aut hypothecæ?* Id quod remanet eius rei, v. gr. ſolum.

29. *Indica pignoris, aut hypothecæ ſubſtantialia.* 1. Vt aliqua præcedat obligatio. 2. Vt adſit res certa. 3. Vt creditor in ſortem computet fructus. 4. Vt teneatur de dolo, culpa lata, & leui. 5. Vt pignus pro vno datum, pro alio debito retineri poſſit. Solent ne pacta aliqua apponi? Solent plane. Primum eſt, vt omne pactum turpe prohibeatur, quale (inter alia) legis commiſſoriæ, vt ſi ſuo tempore non fiat ſolutio, pignus cadat in ius & dominium creditoris. Secundum vt creditor propria authoritate poſſit pignus occupare pro debito non ſoluto, idque tanquam iuſto pretio emptum ſumere licitum eſt. Tertium denique, ne liceat debitori pignus vendere, omnino pactum illicitum eſt.

CAPVT III.

De quaſi contractibus, & nonnullis contractibus innominatis.

30. QVid eſt mandatum? Gratuita ſuſceptio aliquid exequendi, quod alius formaliter, aut virtualiter iniungit. Tranſit in locationem, ſi merces pro eo ſumatur; non autem, ſi tantùm ſit ſpes remunerationis habendæ, imò etiam cum promiſſione remunerationis non tollitur ratio mandati. Eſt contractus innominatus, & quaſi contractus. §. 1. *Mandatum.*

31. *Quótnam ſunt mandati genera?* Multa planè. Porrò de re illicita inualidum eſt, & damna ex iniquo mandato reſtituenda. Mandans percuti quem, non occidi, ſi ſequatur occiſio, non punitur pœna ordinaria homicidij, ſed mitiori.

32. *Indica mandati ſubſtantialia.* Adeſſe debet conſenſus vtriuſque præceſſio obligationis alicuius, de re bona debet eſſe, & mandans in eo dando certam formam præſcribere.

33. *Obligationes exprime mandati.* Qui mandatum recipiunt, tenentur regulariter de dolo, & culpa lata. De caſu fortuito, qui poterat præuideri, & cogitari, tenetur qui mandat, non de alio. Obligatio præcipua mandatarij eſt ſeruare fines mandati: ſi excedat, non eſt ratum quod egerit.

§. 2. *Negotia geſta.* 34. *Quidnam negotia geſta?* Negotia geſta dicuntur, cum abſque mandato formaliter, aut virtute negotium alterius vtiliter geritur. Is qui hæc agit, negotiorum geſtor nuncupatur. Geritur autem alterius negotium quatuor modis. Cura & officio, re ipſa, ratihabitione, & ipſo negotio geſto.

35. *Quænam obligatio negotium gerentis?* Obligatur ad reddendam rationem eorum, quæ geſſit, & ad ſoluendum ſi aliquid peruenit ad ipſum ex negotio geſto.

36. *Quænam autem obligatio eius, pro quo negotium geritur?* Obligatur ad ſoluendas expenſas in ipſius bonum factas.

37. *Relinquens negotium imperfectum ad quid tenetur?* Tenetur de damno ea de cauſa ſubſecuto.

38. *Quænam expenſæ ſoluendæ à mandante?* Quæ ante admonitionem, ne ipſius negotium gereretur, factæ eſſent in vtilitatem eius; ſi monitio non præcedat, ad omnes tenebitur, modò maiores non ſint, quàm rei vtilitas poſtulet.

39. *Quid ſi negotium geſſi animo gratuito?* Non potes expenſas petere; ſecus ſi animo petendi compenſationem. *In dubio?* Iudicandum ex circunſtantiis. Eſt quaſi contractus.

§. 3. *Tutela, & Cura.* 40. *Quid Tutela & Cura?* Numeratur inter quaſi contractus. Tutor quidem is eſt, qui pupillum vel pupillam morte patris, vel emancipatione ſui iuris factum vel factam tuetur.

41. *Quotuplex Tutela?* Triplex, Teſtamentaria, Legitima, & Datiua. *Quinam Tutores eſſe poſſunt?* Quilibet niſi propria animi vel corporis imbecillitate à tutela impediatur, v. gr. furioſus, morbo perpetuo laborans, & mulier, niſi ſpeciali beneficio iudicis ex iure communi: ſed iure Authenticorum poteſt cum quibuſdam conditionibus.

42. *Clericus ne cogi poteſt ad tutelam?* Minimè, niſi ſit perſonæ miſerabilis. *Ad quænam Tutor tenetur?* Ad tria, Vt pupillum ſeruet intactum à crimine. Vt res eius præſeruet ab iniuria. Vt pecuniam eius, vel mobilia conuertat in prædia, & cenſus, ex quibus fructus percipiat. Inuentarium facere etiam tenetur, quamprimum poterit, coram publicis perſonis; debet autem fieri id omnium rerum corporalium, & inſtrumentorum.

§. 4. *Stipulatio.* 43. *Quidnam ſtipulatio?* Eſt contractus, qui verbis perficitur, præcedente interrogatione vnius, qua ab altero petit, an promittat; & ſubſecuta reſponſione, ac ſponſione alterius, qua promittat id ſe facturum.

44. *Si diuerſo idiomate interrogatio fiat, & reſponſio?* Valida ſtipulatio eſt, modò ſe inuicem intelligant.

45. *Reſpon*

45. *Reſponſio ne poteſt differri?* Continuò ſubſequi debet ſtipulationem.

46. *Quidnam de ſtipulatione ſcitu dignum obſeruaſti?* Affirmatim primò non poſſe quempiam alteri pro altero ſtipulari, niſi ſit eius ſeruus, aut filius. Secundò non valere ſtipulationem, aut legatum factum in genere, de aliqua re, nulla demonſtrata. Tertiò obligationem ſtipulatam ſine conditione, neque ad certum diem, deberi die præſenti: ſed non poſſe peti illo die, quo ſtipulata eſt. Quartò denique ſtipulationem tranſire ad hæredes, quando per alium impleri poteſt.

47. *Acceptilatio quid?* Contractus eſt, quo interrogante debitore creditorem ſuum, acceptum ne, ſeu ſolutum habeat debitum, aut velit illud remittere, creditor reſpondet, acceptum habeo, ſeu remitto. Eſt contractus, qui verbis perficitur. Porrò obligatio ciuilis per eam extinguitur, ac ſi quod debebatur ex ſtipulatione, ſolutum eſſet. Vnde in iure vim habet ſolutionis, & pacti de non petendo, tollitque actionem realem, perſonalem, & mixtam. §. 5. *Acceptilatio.*

48. *Quid eſt compromiſſum?* Contractus quidam, quo aliqui mutuo conſenſu in ſententiam arbitri, ſeu arbitratoris reiiciunt controuerſiam aliquam dirimendam, ſpondentes illi ſe parituros. Oneroſus contractus eſt, & innominatus, & ſolo conſenſu perficitur. Antequam fiat, liberum eſt, vt fiat, vel non ex parte compromittentium: & ex parte arbitrorum, antequam acceptent arbitrium. §. 6. *Compromiſſum.*

49. *Quinam iudex Arbiter ſtrictè?* Is eſt, quem partes ex conuentione ſibi eligunt, vt eius definitioni acquieſcant.

50. *Quidnam tranſactio?* Tranſactio eſt de re dubia, lite aut controuerſia iam mota, pactio non gratuita. Præter rei dubietatem requiritur, vt non ſit circa rem, de qua iam lata ſententia ſit, quæque in rem tranſierit iudicatam. §. 7. *Tranſactio.*

51. *Quid compoſitio?* Pactio eſt de aliqua re, vel circa quam nulla controuerſia ſit, vel circa quam ſit, aut eſſe poſſit. Innominatus contractus eſt, & reducitur ad locationem. §. 8. *Compoſitio.*

52. *Quid Nouatio, Delegatio, Compenſatio?* Nouatio quidem eſt prioris debiti, ſeu obligationis in aliam transfuſio, ita vt prior perimatur. Delegatio, cum ſua vice, dat alium reum creditori, vel cui iuſſerit creditor. Compenſatio eſt debiti vtrimque, & crediti inter ſe contributio. Reconuentio autem eſt, cum vno creditore conueniente creditorem in iudicio, pro eo, quod ei debet, alter illum reconuenit, vt ſibi ſoluat, quod debet. §. 9. *Nouatio, Delegatio, Compenſatio.*

53. *Exprime queiſnam in caſibus habeat locum exceptio compenſationis, & queiſnam in caſibus non habeat.* Habet locum. 1. Quando id, quod actor debet reo conuento, eſt debitum naturale, & non ciuile; tunc actor id tenetur compenſare cum debito ciuili naturali, quod exigit. 2. Contra executionem ſententiæ tranſeuntis in rem iudicatam, videlicet, compenſationis exceptio. 3. Quando vtrimque debetur aliquid conſiſtens in numero, pondere, & menſura, modò res functionem ſuſcipiant, id eſt, pro ſe inuicem ſubſtitui poſſint. 4. Locum etiam habet inter ſocios in contractu Societatis. 5. Fideiuſſor ſoluens pro alio, eo ipſo compenſat, ſi quid illi debeat. Porrò non habet locum. 1. Si quid debeatur fiſco, vel Principi, vel communitati ad reparationem murorum, fontium, pontium, &c. 2. Cùm quis condemnatur, vt aliquid debeat alicui ob vim illatam, furtum, aut maleficium, non valet compenſatio, niſi debitum eſſet ex ſimili maleficio. 3. In depoſito. 4. Quando alimenta debentur. 5. Quando duo debita concurrunt, & vtrumque contra compenſationem priuilegiatum eſt; verum in hoc caſu contrarium verius eſt.

TRACTATVS QVARTVS

LIBRI THEOLOGIÆ MORALIS,

Cenſuræ.

Vbi de cenſuris in communi, & in particulari, & de Eccleſiæ pœnis, ſcilicet irregularitate, Degradatione.

SEQVOR *præcipuè huiuſce materiæ Doctores*, Auilam, Gaſparem Hurtadum, Toletum, Henriquez, Suarium, Laymanum, Filliucium, Reginaldum, Præpoſitum, Turrianum, Coninch, Tannerum.

EXA

EXAMEN PRIMVM.

Circa materiam de Cenſuris in communi.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quotuplex Cenſura?

1. Q*Vid eſt Cenſura?* Pœna ſpiritualis inflicta ab Eccleſiaſtica poteſtate priuans hominem baptizatum vſu aliquorum ſpiritualium, in ordine ad ſalutem.

2. *Quotuplex eſt Cenſura?* Triplex, Excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum; irregularitas enim non eſt cenſura, cum incurri abſque delicto poſſit.

3. *Seu cenſura Excommunicationis ſit, ſeu ſuſpenſionis, ſeu interdicti, ſpecies adhuc diuide.* Multipliciter diuiditur. Alia enim eſt cenſura à iure, alia ab homine. Cenſura à *Iure* dicitur illa, quæ fertur à legiſlatore cum intentione condendi legem, ſeu ſtatutum generale perpetuum, iniuncta hac pœna tranſgreſſoribus. Cenſura autem ab *Homine* eſt ea, quæ fertur à Superiore aliquid præcipiente intentione ferendi præceptum temporale, & tranſitorium ſub pœna cenſuræ. Rurſum cenſura alia eſt *latæ ſententiæ*, quæ ipſo facto incurritur abſque iudicis ſententia; alia eſt *ſententiæ ferendæ*, quæ tantùm eſt comminatoria in futurum, nec ipſo facto incurritur.

4. *Quandonam dignoſces cenſuram eſſe latæ ſententiæ?* Quando in lege ponuntur hæ particulæ: *Ipſo facto, ipſo iure*; aut quando hæc adduntur aduerbia: *Confeſtim, ſtatim, illico*; aut quando cenſura fertur per verbum præſentis temporis, aut imperantis modi. Quando verò fertur per verbum futuri, argumentum eſt, tantum ferendæ ſententiæ eſſe cenſuram. *Quid ſi dubium, num latæ, num ferendæ ſententiæ ſit?* Iudicandum eſſe ferendæ; quia odia reſtringenda.

Capvt II.

De Ferente cenſuram.

5. QVisnam Cenſuram ferre poſſit? Efficiens cauſa principalis Chriſtus eſt, qui ferendæ Cenſuræ poteſtatem conceſſit Eccleſiæ. Porrò hæc poteſtas in Pontifice ſummo reſidens diuina eſt. In aliis Eccleſiæ Prælatis eſt etiam ſuo modo diuina, ſed homine mediante & dependenter à Summo Pontifice recepta. Forma verò, & modus illius ferendæ in Eccleſiæ poteſtate, rectus eſt. Vnde eius inſtitutionem, impoſitionem, & obligationem de iure potiùs humano, quàm diuino dicendam eſſe affirmo.

6. *Quænam in ferente Cenſuras conditiones requiruntur?* Sex equidem. 1. Vt ſit homo viator. 2. Vt ſit vtens ratione. 3. Vt ſit baptizatus. 4. Vt non ſit laicus, quia hic non habet iuriſdictionem Eccleſiaſticam. 5. Vt non habeat iuriſdictionis vſum impeditum, vti accidit, quando iudex eſt excommunicatus vitandus, aut quando interpoſita eſt legitima appellatio. 6. Vt cenſuram in cauſa propria non ferat; quia nullus poteſt eſſe actor, & iudex. Excipio caſum defenſionis; poteſt enim per cenſuram vis, & iniuria propulſari.

7. *Vt cenſura valida ſit, & iuſta, quidnam conſiderandum?* Præter ea quæ aſſignaui, vt valida ſit, libera voluntate infigenda eſt; quæ enim ex metu, ſi perturbaret rationis vſum vel internam voluntatem auferret, eſſet inualida Vt autem iuſta ſit, neque contra charitatem, neque contra obedientiam eſſe debet, ſed conformis legali iuſtitiæ (ſeruata forma quæ requiritur) diſtributiuæ habito reſpectu non ad perſonas, ſed ad cauſam: & commutatiuæ rei ad rem æqualitate ſeruata.

8. *Præter Summum Pontificem, qui ius habet in omnes Chriſtianos, competit ne alijs cenſuras ferendi poteſtas* Competit Epiſcopis, Archiepiſcopis, & Patriarchis reſpectu ſubditorum. Capitulum Sede vacante habet, & Vicarius Capituli, iiſque, quibus ex officio, & ſtatuto Eccleſiæ hæc poteſtas addicitur, vt Abbates, Priores Eccleſiarum habentes iuriſdictionem in foro externo. Prælati Religionum, Prouinciales ſcilicet, & Priores, Rectores, Guardiani, &c. Cardinales in Eccleſiis, in quibus quoad forum externum habent iuriſdictionem. Parochus verò hanc poteſtatem non habet, cùm non habeat in foro externo iuriſdictionem; poteſt tamen per

conſue

conſuetudinem, aut præſcriptionem acquirere poteſtatem ferendi vnam, aut alteram Cenſuram in ſubditos.

9. *Num neceſſariò Clericus debeat eſſe, qui ferat Cenſuras?* Qui non eſt Clericus, licet ſit Religioſus, non poteſt, niſi de Pontificis facultate extraordinario iure, ferre Cenſuram. Verùm de huiuſmodi poteſtate Pontificis abſoluta non ſolum laicus poteſt, ſed & fœmina; quia Cenſura ordinis poteſtati nullo neceſſario vinculo copulatur.

10. *Collegiumne capax iuriſdictionis, ad cenſuras ferendas?* Eccleſiaſticum Collegium ita planè, laicum minimè. Illud certè Collegium Eccleſiaſticum cenſetur, in quo plures Eccleſiaſtici, quàm laici commorantur. *Quid ſi numerus ſit æqualis?* Eccleſiaſticum cenſebo; quia nobilius minus dignum ad ſe trahit.

CAPVT III.

De eo, in quem Cenſura ferenda eſt.

11. *QVinam poſſit cenſuræ vulnere percutere?* Qui haſce quinque habuerit conditiones. 1. Vt ſit viator, ſeu hoc in corpore mortali degens; nam in defunctum nulla eſt Eccleſiaſtica iuriſdictio, niſi indirecta. 2. Vt ſit baptizatus; quia *de ijs, qui foris ſunt, nihil ad nos*, authore Paulo III. Vt ſit adultus, & doli capax; quia cenſura ſupponit peccatum. Non tamen licitè impubes doli capaces cenſura afficiuntur vſque ad annos quatuordecim ſi ſit maſculus: vſque ad duodecim, ſi ſit fœmina. 4. Vt ſit homo determinatus; tota enim vniuerſitas, vel Collegium excommunicari nequit. Aliæ tamen cenſuræ, ſuſpenſionis ſcilicet, & interdicti in communitatem, Capitulum, aut Collegium ferri poſſunt. 5. Vt ſit inferior & ſubditus ferentis cenſuram; quia iuriſdictio coërcitiua non poteſt niſi in inferiores, & ſubditos exerceri.

12. *Poteſtne eadem perſona cenſura diuerſæ rationis adſtringi?* Poteſt, ſiue diſtinctæ cauſæ, ſint, ſiue eadem. Cenſuris etiam eiuſdem rationis poteſt illigari ob diuerſas cauſas, vel ob eandem à diuerſis iudicibus.

13. *Quoſnam obligat cenſura à iure lata: quoſnam ab homine?* Cenſura à iure lata omnes fideles obligare poteſt, ſi eius conditor in omnes habeat poteſtatem: quæ verò ab homine eos ſolùm ligat, qui ſunt in ſententia deſignati.

14. *Legi*

14. *Legi vnius Epiſcopi latæ adiuncta cenſura eſt: rogo, num ſubditus huius Epiſcopi extra territorium contra huiuſmodi legem delinquens, cenſuram legi adiunctam incurrat?* Minimè, ſicut neque is, qui in exempto loco eiuſdem territorij delinqueret. Porrò ibi delictum committi dicitur, vbi exterius conſummatur. At ſi delinquat contra generalem ſententiam pro præterito peccato latam cum ordine ad ſatisfactionem faciendam, etiam in aliena diœceſi poteſt contumax cenſura ligari.

15. *Cenſura lata à Pontifice generaliter, ligat ne Epiſcopos?* Excommunicatio ligat, ſuſpenſio, & interdictum minimè, niſi expreſſa illorum mentio fiat.

16. *Poteſt ne aliquis propria poteſtate in ſe ipſum cenſuram ferre?* Minimè; quia nemo ſe ipſo inferior eſt, nec poteſt incurrere pœnas à ſe latas. *Interdicens aliquem locum, tenetur ipſe interdictum ſeruare, & ſubiacet pœnis à iure communi latis contra interdicti violatores; ergo pœnas incurrit à ſe latas.* Fateor illum pœnis à iure latis ſubiacere, ſed non incurrit eas quaſi à ſe latas, ſed quaſi latas à iure communi.

17. *Poteſt ne æqualis in æqualem ferre cenſuram?* Authoritate propria minime; quia par in parem non habet imperium. Ex commiſſione verò delegata poteſt Epiſcopus alium Epiſcopum excommunicare, quia per delegationem Superior eſt factus.

18. *Quonam modo vnus plures cenſuras incurrere poſſit?* Quando committit delictum habens plures circunſtantias mutantes actus moralis ſpecies, ſi ſingulæ ſint ſub cenſuris prohibitæ: ſecus quando circunſtantiæ ſpeciem non mutant; tunc enim eſt vnica moraliter actio, vnica tranſgreſſio, & conſequenter vnica cenſura. v. g. percutis Sacerdotem, qui ſimul eſt Diaconus, & Subdiaconus: non ideo incurris plures excommunicationes; quia hæc circunſtantiæ ſpeciem non mutant. At qui percutis Sacerdotem Monachum duplicem irreuerentiam committis, alteram in ſtatum Clericalem, alteram in Religioſum, ex duplici tranſgreſſione duplicem cenſuram incurris. Sepeliens item in loco ſacro vſurarium excommunicatum, & nominatim interdictum tres excommunicationes incurrit; quia triplicem inobedientiam committit contra tres prohibitiones diuerſas ſub excommunicatione factas. Hinc probabiliter affirmo eum qui occidit, aut percutit vno actu plures Clericos, vnam tantùm excommunicationem incurrere; quia eſt tantùm vnum numero peccatum, & vna tranſgreſſio.

19. *Cùm*

19. *Cùm cenſura fertur contra alicuius criminis patratores; ligantur ne mandantes, ac conſulentes?* Minimè, niſi ſententia exprimat ipſa. Quando autem in ſententia exprimuntur, non tamen ligantur ideo ſemper, ſed ſolummodo quando influunt verè in effectum. v.g. Mandaſti Clericum aliquem occidi, reuocaſti mandatum, ita vt tua reuocatio ei innoteſceret, cui mandaſti: non ligaris excommunicatione, licet ſequatur effectus. At conſulentes licet reuocent conſilium, & innoteſcat ei, cui fuerat datum, adhuc, ſecuto effectu, excommunicationi ſubiacent; quia non cenſentur influxum reuocaſſe.

Capvt IV.

De cauſa ob quam cenſura ferenda eſt.

20. Propter *quemnam actum cenſura ferri poteſt?* Propter exterius peccatum; quia de internis actibus Deus ſolus iudicat. *An actum externum gerens ſine interno, cenſuram incurrat?* Ita quidem, quando actus internus eſt de actus externi præcepti ſubſtantia; v.g. attentio reſpectu Officij diuini recitandi, aut Miſſæ exaudiendæ. Secus, ſi ſubſtantia actus externi poſſit abſque actu interno ſubſiſtere; tunc enim non incurritur cenſura, ſi omittatur internus. Vnde communicans indignè in Paſchate ſatisfacit Eccleſiæ præcepto; qui autem Miſſam ſine attentione, non ſatisfacit; quia Miſſam verè non audit.

21. *Peccatum, ob quod cenſura fertur, debet ne eſſe proprium, an ſufficit alienum?* Proprium eſſe debet, ſi cenſura ſit excommunicationis. Ob id cautum, ne excommunicatio in communitatem feratur. *Idem ne dicendum de cenſura ſuſpenſionis, & interdicti?* Non; fertur enim ob peccatum alienum in totam Communitatem ob vnius ſocij delictum.

22. *Quanta debet eſſe delicti grauitas?* Delictum mortale eſſe debet; vti pœna grauis graui ſit delicto proportionata. Vnde excommunicatio maior lata ob peccatum veniale eſt nulla. Fateor poſſe Superiorem ſub cenſura aliquid prohibere, quod licet ſecundùm ſe leue ſit, aut indifferens, nihilominus ſit graue ob circunſtantiam, ſeu finem à Superiore intentum. v. g. præcipitur Clerico, ne arma deferat, aut ne comam nutriat, quæ leuia quidem ſpectata in ſe, ratione tamen ſtatus, & ſcandali grauia fiunt.

23. *Sufficit*

23. *Sufficit ne peccatum mortale, ad lationem cenſuræ, an requiritur etiam contumelia?* Requiritur hæc, vt validè cenſura feratur; quia cenſura percutit ſolummodo rebelles.

24. *Incurritur ne cenſura, quando effectus prohibitus intentus non ſequitur?* Minimè, niſi ſub cenſura principaliter ipſa actio & conatus prohibeatur. Addo, eum, qui actionem aliquam exercet de ſe inſufficientem ad effectum prohibitum ſub cenſura, eam non incurrere. v.g. lata eſt excommunicatio contra homicidas: Petrus, qui Ioannem haud lethali vulnere percuſſit, cenſuram non incurrit, licèt aliàs contingat mori vulneratum; quia ſub cenſura prohibetur actio lethalis, non autem quælibet vulneratio.

CAPVT V.

De modo quo cenſura ferenda eſt.

25. Qvonam modo ſit cenſura ferenda? Minimè incurritur antequam lata ſit à iudice per ſigna externa, & non per ſolam internam voluntatem. Porrò ad ferendam cenſuram quæcunque verba ſufficiunt, modò ſint ad aliquam particularem cenſuram determinata: vel quælibet ſcriptura, quæ iudicis ſufficienter exprimat intentionem. At verba, queis fertur cenſura, debent etiam determinata eſſe ad aliquam perſonam eam nominando, vel deſignando in ordine ad delictum. v.g. ſi dicatur: *Clericus, qui arma geſtauerit, incidat in excommunicationem*; quia ſi nullam perſonam determinatè aſſignant, nullam vulnerabunt.

26. *Debet ne præcedere admonitio fraterna?* Debet quidem, facta authoritate illius, qui cenſuram laturus eſt; quia non poteſt adeſſe contumacia, niſi admonitio ſupponatur. *Inſto, quia cenſura lata pro delictis futuris diſtinctam non requirit admonitionem.* Lex tunc ipſa non ignorata ſufficienter admonet delinquentem.

27. *Declarandus eſt aliquis in cenſuram incidiſſe: rogo, ſit ne citandus prius?* Ita planè; quia nemo inauditus condemnandus eſt.

28. *Quotnam admonitiones?* Tres quidem aut formaliter, aut virtualiter. Porrò vrgente neceſſitate, vna ſufficiens. *Quid ſi quis abſque neceſſitate cenſuram ferat ſine præmiſſa triplici*

admonitione? Grauiter delinquet, validè autem delinquentem flagellabit.

29. *Quonammodo triplex hæc admonitio facienda?* Inter ſingulas admonitiones duorum ſaltem dierum adſit interſtitium. Profectò quando cenſura ferenda eſt contra aliquam particularem perſonam, admonitio coram illa peragatur. Quando generaliter fertur, admonitio ſufficienter loco in publico fiet. Si ſuſpenſio, vel interdictum ferendum eſt contra communitatem, admonitio facienda eſt delinquenti, ob cuius ſcilicet iniquitatem cenſuræ flagellum præparatur.

30. *Poteſt ne huiuſmodi admonitio fieri non ipſi perſonæ, (quando ferenda eſt cenſura in particularem) aliquo in caſu?* Poteſt planè fieri ad domum illius, vel quando reus ſe per dolum abſcondit, vel per vim impedit, ne moneatur, vel quando ſemel facta eſt perſonalis admonitio, vel quando citatio facta ad domum innotuit delinquenti, vel quando quis malè abſolutus eſt ab excommunicatione, & agitur de ipſo rurſum percutiendo.

31. *Eſt ne tempus ſpectandum ad cenſuram ferendam?* Ita planè. Deo enim dicato die nequit ritè ferri. At valida erit, dummodo non fiat cauſæ cognitio, quam cenſura neceſſariò non poſtulat.

Capvt VI.

De cauſis excuſantibus à cenſura incurrenda.

32. *Qvotnam cauſæ ab incurſu cenſuræ excuſant?* Septem: ſcilicet nullitas, iniuſtitia, innocentia, impotentia, ignorantia, metus, & neceſſitas.

33. *Diſſere de Nullitate.* Excuſat Nullitas ſiue quia lex cui cenſura adiungitur, nulla ſit. Siue quia iuriſdictio deſit. Siue quia iuridicus ordo ſubſtantialis in ea ſeruatus non ſit. Siue quia legitima deſit cauſa tam vera, quàm præſumpta.

34. *Quonammodo excuſat iniuſtitia?* Si cenſura tantùm iniuſta ſit ex ordine iuridico accidentali non ſeruato, non excuſat; ſi ex ordine ſubſtantiali, excuſat; quia etiam inualida eſt. Si verò ſit iniuſta ex defectu legitimæ cauſæ, ſi quidem eius probatio deſit, vtique excuſat. Item ſi cauſa verè ſubſit ſed legitimè probata non ſit. Quod ſi dubia ſit, & iudex in fauorem vnius partis cenſuram ferat, valida eſt. Si præſum-

pta

pta,& in iudicio probata,etiam ſi vera non ſit, abſolutè valida cenſenda eſt,& aliquos effectus inducet. Probabile tamen iudico,non eſſe intentionem Eccleſiæ innocentem ſpiritualibus bonis priuare, neque temporalibus, niſi quatenus ad externam cenſuræ obedientiam neceſſe ſit.

35. *Quid de innocentiæ excuſatione dicendum?* Qui certus eſt,ſe lethaliter hac in cauſa non deliquiſſe à cenſura propter eam lata excuſabitur; quia grauis cenſura pro veniali culpa lata vires non exerit.

36. *De impotentia quidnam?* Impotentia quidem ſaltem in conſcientia excuſat.Porrò ſi cum in excommunicationem incidit, erat potens, per ſuperuenientem impotentiam non liberatur. Si autem impotens ex malitia, & ſi probabile ſit excuſari, probabilius tamen, quod non excuſet in cenſuram incurſum. Cæterùm ad tempus excuſatus, ſi deinde habeat, vnde ſoluat totum,aut partem debiti,tenetur; aliàs reincidet in cenſuram, modò nihil ex parte iudicis deſit.

37. *Quid autem de ignorantiæ excuſatione adijcies?* Si inuincibilis ſit ignorantia ſiue facti, ſiue iuris,ſiue antecedens, ſiue comitans, ſiue legis cui cenſura adiuncta eſt, ſiue ipſius cenſuræ tantum adiunctæ non legis,quæcumque lex ſit,Pontificia, vel Epiſcopalis, ſemper excuſat. Si vincibilis, & in lege contineatur particula requirens ſcientiam excuſabit, modò affectata non ſit; ſecus ſi nulla adſit particula ſcientiam exigens: tunc enim neque ſi craſſa, aut ſupina ſit, excuſationem afferet; quod quidem de ignorantia vincibili mortaliter intelligendum eſt, non de ea,quæ venialiter tantum vincibilis eſſet: hæc enim ſiue facti,ſiue iuris eſſet, excuſaret.

38. *Quando metus excuſat?* Si talis ſit, vt excuſet à culpa, etiam à cenſura excuſabit.

39. *Quid denique de neceſſitate?* Eodem modo neceſſitas ſi à peccato mortali in lege humana excuſet etiam excuſationem afferet à cenſura.

Capvt VII.

De Cenſuræ effectibus.

40. QVinam ſunt *effectus Cenſuræ?* Quidam ſunt proximi & immediati,quidam accidentales.

41. *De proximis,ac immediatis effectibus diſſere.* Generaliter

eſt cenſuræ effectus priuatio bonorum ſpiritualium, & temporalium quidem quatenus iis adnexa ſunt. Sacramenta, communia ſuffragia, & cum fidelibus communicatio. Horum priuatio ſtatim ac cenſura incurritur, conſequitur. *Iniuſta eſt, ſed valida cenſura.* Etiam eos effectus ſecum affert. *Eſt occulta.* Etiamſi occulta ſit qui cenſura eſt affectus, hiſce bonis priuatur. Attamen non eodem modo ſe habet reſpectu aliorum, qui quidem cum eo agere poſſunt.

42. *Exprime effectus accidentales.* Generatim quinque effectus accidentaliter conſequentes cenſuram adſcribunt. Primus eſt culpa, & quidem mortalis, ſi is, qui cenſura vulneratus ſit, aliquid agat eorum, quæ principaliter prohibentur. Secundus, irregularitas, ſi diuina celebrentur, vel aliquis actus ordinis ex officio exerceatur. Tertius, irriti quidam actus, vt ſententia à denunciato. Quartus, pœnæ aliquæ ipſo iure incurrendæ. Quintus denique pœnæ aliæ inferendæ à iudicibus.

43. *Sunt ne effectus perpetui?* Minimè, ſed tandiu permanent, donec, recedente contumacia, per abſolutionem à cenſura, auferantur.

44. *Poſſunt ne hi effectus à cenſurato impediri?* Effectus immediati non poſſunt; neceſſarij enim ſunt cenſuræ comites. Accidentales autem, qui in libera cenſurati voluntate ſunt poſiti, ſi à prohibitis abſtineat, poſſunt impediri, modò vnum effectum eorum, peccatum ſcilicet excipiat, quod cenſuram neceſſariò præcedit, licet ante abſolutionem cenſuræ valeat ablegari.

45. *Poſſunt ne per diſpenſationem hi omnes effectus ſuſpendi?* Poſſunt à Summo quidem Pontifice, non autem à Prælatis inferioribus.

CAPVT VIII.

De abſolutione à Cenſura.

46. EST *ne abſolutio neceſſaria ad Cenſuræ ablationem?* Ita planè; nec enim ſatis eſt mors authoris, nec pœnitentia rei, nec ſatisfactio.

47. *Quiſnam à Cenſura iuris nemini reſeruata abſoluit?* Epiſcopus, & quicumque à mortalibus abſoluit.

48. *Et à reſeruata quiſnam?* Is ſolus poteſt abſoluere, qui vel author cenſuræ eſt, vel ab eo delegatus.

49. *Petit quis abſolutionem à cenſura, vel in Sacramento Confeſſionis; vel extra Sacramentum, ab eo qui poteſt abſoluere: & per obliuionem cenſuram reſeruatam omiſit: rogo, num ab ea remaneat abſolutus?* Si id accidat in Sacramentali Confeſſione, regulariter à cenſura manet abſolutus; ſi extra illam, etiam liber euadit, modo non ſolum abſolutionem earum cenſurarum quas pœnitens agnoſcit, ſed etiam omnium aliarum, queis abſtringi contigiſſet.

50. *Poterit ne in foro externo à cenſura abſoluere, qui priuilegium abſolutè habet abſoluendi à cenſuris?* In foro quidem externo abſoluere poterit, ſi facultas expreſsè, aut ex circunſtantiis ad forum interius non limitatur; ſecus ſi in ordine ad Sacramentalem Confeſſionem, aut audita diligenter Confeſſione peccatorum concedi tantum intelligatur. Id quod ad facultatem in Iubilæis concedi ſolitam poteſt accommodari; quia regulariter Confeſſionem exigit, & ad conſcientiæ forum arctatur.

51. *Quinam à cenſura ab homine abſoluit?* Is ſolus, qui eam tulit, ſucceſſor in munere, Superior eius, & ab iis delegatus. Quod quidem in cenſura ſpeciali indubitatum eſt: at in generali, etſi probabile ſit eum poſſe abſoluere, qui à cenſura iuris non reſeruata abſoluere valet: probabilius tamen arbitror eum tantum poſſe abſoluere, qui ab eadem ſpecialiter lata abſoluere valet.

52. *Varias abſoluendi à cenſura formas recenſe.* Quatuor adnotabo. 1. Alia abſoluendi forma à iure, alia ab homine ferri poteſt. 2. Alia conditionata; & quidem ſi conditio ſit de præſenti, vel de præterito, valet: ſi de futuro, etiam valet, etſi non liceat. 3. Abſolutio ſimplex alia, quæ abſolutè fertur, quando conſtat cenſuram incurſam eſſe; & ad cautelam, cum vel ignoratur, vel eſt dubia, ad maiorem certitudinem petitur. 4. Alia eſt abſolutio ſimpliciter, cum tollitur in perpetuum; & ad reincidentiam, cùm ita tollitur, vt poſt certum tempus ſit reditura; ſiue ita ad intentionem concedentis accidat, ſiue pendeat à conditione ſatisfaciendi, vel ſe præſentandi in pœnitente.

53. *Quanam in abſoluente requiruntur conditiones?* 1. Abſoluens à cenſura Clericus debet eſſe. In articulo mortis probabile eſt, Clericum, qui poteſtatem habet excommunicandi, & abſoluendi, poſſe etiam à cenſura moribundum extra Sacramentum abſoluere. 2. Requiritur ſufficiens ſcientia cenſuræ. 3. Libera voluntas neceſſaria eſt, alioquin ſi per vim, aut metum abſolutio extorqueretur, nulla eſſet.

54. *Quænam autem in eo, qui abſoluendus eſt, conditiones ſunt neceſſariæ?* Debet eſſe ſubditus abſoluentis. Item alius ab eo, qui abſoluit; nemo enim ſeipſum poteſt abſoluere. Porrò præſentia & voluntas non eſt neceſſaria ad abſolutionis valorem; tamen ad vſum licitum neceſſaria eſt.

55. *Qui pluribus eſt cenſuris i ligatus, poteſt ne ab vna, non ab aliis abſolui?* Poteſt quidem; quia nulla inter eas connexio neceſſaria eſt.

56. *Quænam abſoluendi eſt forma ſeruanda?* Iure quidem certa forma præſcripta non eſt ſeruanda neceſſariò. Profectò abſolutio verbo debet impendi, aut ſenſibili aliquo ſigno, quod ſufficienter abſoluentis exprimat intentionem. Certè inferiores Prælati per conſuetam verborum formam abſoluere à cenſuris debent; ſummus autem Pontifex aliquo tantùm facto, vel ſola communicatione cum cenſurato abſoluere à cenſura poſſet.

57. *Quinam ritus ſeruandus?* Ante abſolutionem extra Sacramentum rei petitio intercedat; & in foro externo ſe Eccleſiæ mandatis pariturum iuret. Præmittenda etiam ſatisfactio, ſi ob manifeſtam offenſam cenſura contorta; ſi autem ob dubiam, ſufficiens cautio ſatis erit. In ipſa præterea abſolutione recepta conſuetudo ſeruanda. Poſt abſolutionem denique publicanda eſt abſolutio, ſi denunciata cenſura fuit: ſecus ſi tantùm occulta; tunc enim occulta ſufficiet abſolutio.

CAPVT IX.

Praxis circa materiam de Cenſuris ex Societatis IESV *ſchola.*

58. D*Vbito, an cenſura ſit latæ an ferendæ ſententiæ, quidnam?* Ferendæ cenſeri debet; quia odia ſunt reſtringenda. *Auila p.2.c.3.dub.2.* Auila.

69. *Scis habentem poteſtatem ferendi cenſuras non poſſe illas ferre, dum extra territorium adeſt; quia iuriſdictio clauditur: rogo tamen, an Epiſcopus poſſit ferre cenſuras extra diœceſim in delicto populo, & quando cauſæ cognitio non prærequiritur?* Non poſſe *Præpoſitus* aſſerit *in 3. p.1.dub 5. n. 34.* Alij probabiliter contrarium aſſeruere. Præp.

60. *Ligat ne aliqua cenſura pueros ante annos pubertatis?*

Nulla

Nulla illigat præter illam, quæ fertur in Can. *Si quis ſuadente. Palaus tom.*1. *tract.*3. *d.*1.*p.*24. §.2. *num.* 8. quia odia ſunt reſtringenda. Pal.

61. *Cenſuræ locorum comprehendunt ne peregrinos?* Non, ſiue per modum ſententiæ latæ ſint, ſiue per modum ſtatuti. *Layman.lib.*1.*tract.*5.*p.*1. *c.*4.*n.*5. Laym.

62. *Si latæ ſunt per modum ſtatuti, comprehendunt ne ſubditos delinquentes extra diœceſim?* Non quia iuriſdictio Epiſcopi extra diœceſim non extenditur. *Auila part.* 2. *cap.* 3. *d.*2. *dub.*2. Auila.

63. *Quid ſi delictum ſit intra diœceſim inchoatum?* Non ſufficit, ſed debet eſſe conſummatum. *Suario* auctore *d.* 5. *ſect.*4. *n.*7. v. g. ſi quis in diœceſi raperet virginem, & extra diœceſim violaret, cenſuram ex ſtatuto diœceſis contra ſtupratores non incurreret. Suar.

64. *Cenſuræ latæ per modum ſententiæ ligant ne ſubditos extra diœceſim exiſtentes?* Aſſerit *Auila citatus*, non ligare, quia iuriſdictio Epiſcopi extra diœceſim extendenda non eſt. At *Suarius d.*5.*ſect.*5.*num.*9. docet ligare; quia præceptum in hoc differt à ſtatuto, quòd hoc dirigitur ad territorium, illud verò immediatè ad perſonas. Auila. Suar.

65. *Dixiſti, cauſam materialem proximam cenſuræ eſſe peccatum: an debeat eſſe conſummatum?* Ita plane. Vnde cenſura lata propter hæreſim (v.g.) non incurritur niſi ab eo, qui eſt perfectè hæreticus. Eſt lata propter homicidium, non incurritur à lethaliter percutiente, ſi mors, (vel per miraculum) non ſequatur. *Præpoſitus in* 3.*p.q.*1.*dub.*6.*n.*45. Præp.

66. *Cenſura ne vlla incurritur ob veniale peccatum?* Non; quia piiſſima mater Eccleſia non vult culpam leuem tam graui pœna vindicare. *Suarius d.*4.*ſect.*2. *num.*8. De irregularitate etiam *Suarius* affirmat. De ſuſpenſione, & interdicto *Coninch. d* 13.*dub.*8.*n.*68. Suar. Conin.

67. Dixiſti, peccatum cenſuræ obnoxium debere eſſe externum; quia Eccleſia de occultis non iudicat: rogo, an ſi actus internus aliquo externo ſigno indicetur, cenſura incurri poſſit. Affirmat *Hurtado*, & *Suarius d.*4. *ſect.*2.*num.*22. docet Eccleſiam ferre poſſe cenſuram in actionem externam per ſe malam, & illam prohibere, vt procedentem à peculiari affectu, & non ab alio.v.g. pœnas imponit hæreſis facto hæreticali, prout procedit ab errore intellectus. Addit, incurri cenſuram ob defectum actus interni, etiam ſi exterius nullum ſignum talis defectus appareat. At *Turrianus de cenſ. lib.* 1. *diſp.*4. *dubitat.*2. abnegat meritò; quia ſi vellet Hurt. Suar. Turr.

Eccleſia huiuſmodi defectum internum punire pœna aliqua diſtincta à cenſura, non poſſet; non enim poſſet ipſi conſtare.

68. *Quid ſi actus externus ſit bonus, & ex mala intentione procedat?* Aſſerit *Suarius* 18. non eſſe cenſuræ obnoxium; quid ſi omnino incognitum Eccleſiæ. Suar.

69. *Actus internus eſt mortalis, externus autem venialis: poteſt ferri cenſura?* Non; quia Eccleſia actum externum pœna illa flagellat, & ideo debet eſſe mortalis. *Sanchez apud Porlium v. excommunicatio in add. n.* 11. Sanch.

70. *Cenſura fertur contra facientes: illigat ne mandantes, conſulentes?* Non; quia hi non faciunt, & quando Pontifices intendunt illos comprehendere, claris verbis exponunt. *Auila p.* 2. *c.* 5. *d.* 3. *dub.* 2. *conc.* 1. Auila.

71. *Dixiſti, reum prius admonendum, nec enim poteſt quis cenſura ligari, niſi Eccleſiam non audierit, contumacia laborans: rogo, an admonitio debeat fieri cenſuræ communicatione?* Ita quidem, vt cenſura ipſa contemnatur, prius quàm incurri poſſit. *Coninch d.* 13. *dub.* 9. *n.* 82. Conin.

72. *An quando iudex non vt iudex, ſed vt perſona priuata ad defenſionem iuris proprij fert cenſuram, poſſit excommunicare abſque præmiſſa admonitione?* Aliqui aſſeruere, ſed probabilius *Turrianus lib.* 2. *d.* 18. *dub.* 5. negauit. Turr.

73. *Fertur (v.g.) Cenſura ſub diſiunctione:* Præcipio hoc ſub pœna excommunicationis, vel ſuſpenſionis, *arbitrio rei relinquens electionem: quænam ligabit?* Si reus eligit vnam, aut alteram, ligabit ex intentione ferentis, qui voluit, vt illa ligaret, quam reus eligeret. *Quid ſi ferens nollet eam obligare, niſi reus expreſsè eligat?* Nulla ligaret; quia non eſt maior ratio vnius, quàm alterius. *Turrianus lib.* 1. *diſp.* 4. *dub.* 1. Scio *Gordonum tom.* 2. *lib.* 7. *quæſt.* 5. *cap.* 1. *num.* 5. contrarium aſſeruiſſe. Turr. Gord.

74. *Fertur cenſura ſub conditione de futuro: habet ne locum appellatio?* Habet, etiam ſi iudex dicat. *ex nunc ſis excommunicatus, niſi, &c.* quia illud, *ex nunc* deſignat in præſenti, effectum futurum. *Hurtado.* Et licet ab aliis ſententiis appellandum ſit intra decem dies; à cenſura tamen licet appellare infra totum tempus propoſitæ conditionis; quia ad eam contumacia requiritur. Certè ſententia cenſuræ ſub conditione non eſt propriè ſententia, donec conditio impleatur. *Auila p.* 2. *c.* 5. *d.* 5. *dub.* 11. *concl.* 3. Hurtad. Auila.

75. *Dubius ſum, an cenſuram incurrerim: debeo ne ad cautelam abſolui?* Conſultè abſolutionem procurabis; ſed, ſcandalo

dalo ceſſante, non teneris. *Tannerus tom.4. d.6.q.10. dub.4. num.60.* At *Molina tom.4.tract.3.d.67.n.7.* docet in dubio facti, cenſeri te debere cenſura irretitum. Tann. Molin.

76. *Poteſt ne ferri cenſura ob peccatum præteritum emendatum?* Non; quia eſt medicinalis pœna. Sic *Laymanus.* Imò cum eodem affirmo per abſolutionem tolli debere cenſuram, cùm primum reus à contumacia receſſerit; quia magis contumaciæ, quàm criminæ hæreſcit cenſura, ſiquidem poſt delictum adhuc accedunt admonitiones, vt delinquens à contumacia abſtrahatur. Laym.

77. *Cur Depoſitio, Degradatio, & irregularitas non ſint propriè cenſuræ?* Quia ſine ſpe reſtitutionis ordinariæ homini inferuntur, ſæpè ob peccatum merè præteritum; quare nec per abſolutionem tolluntur, ſed per diſpenſationem, ſeu relaxationem legis, aut ſententiæ. Sic *Laymanus.* Laym.

78. *Excuſat ne à cenſuris, & pœnis ignorantia mortaliter culpabilis ſiue iuris, ſiue facti?* Ex *Suario* excuſare aſſero, modò non ſit craſſa, quæ ex malitia, vel nimia negligentia procedit. Excipiendam hinc admoneo homicidij irregularitatem. Suar.

79. *Poteſt quis à cenſuris, & irregularitate extra Sacramentum pœnitentiæ abſolui?* Affirmat *Sanchez* poſſe Cruciatæ virtute. Addit *Coninch.* per priuilegia Regularium. Colligo hinc non repugnare, talem abſolutionem, vel diſpenſationem poſſe abſenti conferri, vt *Sanchez* admonuit. Sanch. Conin.

80. *Furioſus, qui ante furorem contumaciter delinquit, poteſt ne iuris incurrere cenſuram?* Poſſe aſſero cum *Laymano*; ſed ab homine excommunicari non debere ſentio, quin potiùs abſolui, ſi amentia perpetua iudicetur. Laym.

81. *Subditus, commiſſo delicto, fugit: poteſt ne percuti cenſura?* Etiam abſens (ait *Layman*) per nuncium, vel litteras citari poteſt: iſque comparere debet; quod ſi contumax ſit poteſt excommunicari. Laym.

82. *Poteſt ne incurri cenſura ob peccatum, quod iuri naturali, aut diuino tantum repugnat?* Non poſſe aſſerit *Layman.* ſed requiri præceptum Eccleſiæ, quod reus contumaciter ſpernat, ſaltem interpretatiuo contemptu. Laym.

83. *Dixiſti, cenſuram interdum iniuſtè ferri, ſed validè, vt ſi forma accidentalis procedendi prætermittatur, v. gr. trina monitio: eſt ne aliquis caſus, in quo cenſura irrita ſit, niſi trina admonitio præceſſerit?* Vnicum quidem ex *Laymani* doctrina caſum animaduerti, videlicet ſi Epiſcopus iis inferat, qui cum excommunicatis participant ea participatione, Laym.

quæ communi iure minorem tantùm excommunicationem inducit.

84. *Quinam gaudent facultate abſoluendi à cenſuris, & irregularitate occulta?* Epiſcopis directè conceſſa eſt, (ait *Suarez*) ea tamen fruuntur Prælati inferiores habentes iuriſdi-
Molin. ctionem quaſi Epiſcopalem. Et proinde (loquor cum *Molina*) Superiores Regularium reſpectu ſuorum ſubditorum. Et Ca-
Sanch. pitulum (addo ex *Sanchez*) Sede vacante.

85. *Poteſtas ne abſoluendi à cenſuris per Cruciatam, aut pri-*
Henriq. *uilegia Regularium, eſt ne vniuerſalis?* Affirmat *Henriq.* quoad omnes ſuſpenſiones ſiue à iure, ſiue ab homine ſine vlla exceptione; quoad alias cenſuras proprio in loco diſputabimus.

86. *Epiſcopo quis ſubditus ratione domicilij, vel commiſſi delicti, ab illo particulatim excommunicatus fuit, & poſtea aliò profectus, vel Religionem ingreſſus eſt: poteſt ne iam ab alio Præ-*
Laym. *lato, aut Epiſcopo conſequi abſolutionem?* Cum *Laymano* non poſſe reſpondeo; quia præuentus à iudice fuit, & forum ipſius in ipſa cauſa declinare non valet.

87. *Quidnam eſt, in foro conſcientiæ abſolui reum?* Non dicitur abſolutio in foro conſcientiæ, quod fieri debeat in ſecreta Confeſſione: ſed quod fiat ſine iudicij ſtrepitu, & ſine iuris alterius derogatione, ac denique dumtaxat, vt anima
Laym. eius Deo abſoluta ſit. Sic *Laymanus*. Adiicio autem priuilegiatum abſque Ordinarij conſenſu abſolui facilè non debere à cenſuris notoriis, ſi eæ ad forum iudiciale deductæ, aut probabiliter deducendæ ſint; quia abſolutus in conſcientiæ foro non ita efficaciter poſtea, ad præſtandam ſatisfactionem poteſt vrgeri.

EXAMEN II.

Circa materiam de Excommunicationis Cenſura

CAPVT PRIMVM.

De eſſentia, & diuiſione Excommunicationis maioris

1. *EXcommunicatio quid eſt?* Eccleſiaſtica cenſura qua homo baptizatus priuatur ſpiritualibus bonis, & communicatione ciuili.

2. *Quotuplex eſt Excommunicatio?* Diuiditur primò in Maiorem

Maiorem,& Minorem.Maior non incurritur niſi ob mortale peccatum,Minor verò aliquando ob veniale. Quando fertur Excommunicatio abſque Maioris, vel Minoris reſtrictione, ſermo eſt de Maiori, quæ abſolutè & ſimpliciter eſt Excommunicatio. Secundò,diuido in Comminatoriam,ſeu ferendæ ſententiæ, & in ipſo facto , ſeu latæ ſententiæ. Tertiò diuidenda in Excommunicationem latam à iure,& latam ab homine. Hæc autem alia eſt per generalem ſententiam,alia per ſententiam particularem.

3. *Quanam Excommunicationis efficiens cauſa?* Eccleſiaſticus homo cum poteſtate iuriſdictionis exterioris fori Ordinaria quidem , vel Delegata.v.g.Parochus excommunicandi poteſtate caret,quia externa iuriſdictione priuatus eſt.

4. *Quenam forma in Excommunicatione ſeruanda eſt ?* Tria obſeruanda quæ dixi in cenſuræ communi materia. Præcedet admonitio,denunciatio ſubſequatur , & ritus ipſe qui verborum formam comitatur. Porrò in Excommunicationibus iuris eſſentialis illa forma eſt eadem,quæ in conſtituendo iure requiritur ; vt nimirum ſufficienter pœnam imponi per eam ipſo facto incurrendam declaretur.At in Excommunicationibus ab homine verba,aut ſigna externa ſunt,quibus actualiter excommunicationem imponi ſufficienter exprimatur. Accidentalis verò ſolemnitas eſt, qua ex Eccleſiæ inſtituto Excommunicatio fertur.

5. *Vidimus ſubiectum cenſuræ eſſe hominem ſubditum baptizatum:rogo,num Vniuerſitas poſſit eſſe Excommunicationis ſubiectum?* Ab inferioribus Papa minimè ferri poteſt Excommunicatio in Communitatem ; imò etiam reſpectu nocentium irrita eſſet.Si ferret Pontifex ipſe,probabili reputo validam. Tunc tamen innocentes, ſi qui eſſent, non incurrere affirmo ſaltem in interno foro;nam in externo tanquam cenſura affecti ſeſe genere deberent.

6. *Quanam Excommunicationis occaſio ?* De iure ordinario non debet infligi niſi ob lethalem culpam adiuncta contra Eccleſiam inobedientia. Imò de abſoluta poteſtate aliter infligi non poſſe affirmo. Vnde ſi pro leui culpa ferretur,ſi quidem in ſententia cauſa ipſa exprimatur,nulla eſſet ; ſi autem cauſa retineatur , etiam eodem modo non valeret in conſcientiæ foro;in externo autem ſeruanda eſſet,donec de cauſa inſufficienti conſtiterit.

CAPVT II.

De effectibus ſpiritualibus Excommunicationis Maioris.

7. QVinam ſunt *Excommunicationis Maioris effectus?* Plures planè, & ſpirituales, & temporarij. Spirituales quidem ſunt, Priuatio communium ſuffragiorum, Priuatio item actiua, & paſſiua Sacramentorum, Priuatio diuinorum Officiorum & ſacrarum rerum.

8. *Quid eſt Excommunicatum communibus priuari ſuffragiis?* Eccleſia ſuis miniſtris præcipit, ne publicè pro excommunicatis orent, aut communia eis applicent ſuffragia, excepta feria ſexta Paraſceues. *An hiſce bonis occultus etiam excommunicatus priuatus ſit?* Ita planè. *Et qui iniustè ex defectu legitimæ cauſæ, vel iuriſdictionis ſubſtantialis excommunicatus eſt?* Non videtur his ſuffragiis priuatus: ſecus ſi tantùm accidentarius iuridicus ordo defuerit.

9. *Contritus ne gaudet ſuffragiorum beneficio?* Probabilius reputo non gaudere, donec ab excommunicatione abſoluatur; quia per abſolutionem communi fidelium addicitur.

10. *Sacerdos Sacrificium Miſſæ pro excommunicato offert: proderit ne illi ſuffragium?* Malè equidem agit, ſed ſuffragium proderit; quia id in perſona præſtitit Chriſti: fructus enim ex opere operato virtute Miſſæ Sacrificij confertur. Si autem in perſona Eccleſiæ agat, nihil proderit, quoad impetrationem. Si quatenus priuata perſona eſt, & licet agere, & proderit ex opere operantis, dummodo id ſecretò fiat.

11. *Quidnam de paſſiua Sacramentorum participatione dicendum?* Hæc quidem non ſolum excommunicato denunciato verùm etiam occulto prohibita eſt, niſi inuincibilis ignorantia, vel vrgens neceſſitas excuſet.

12. *Valent ne recepta Sacramenta?* Valent etiam Pœnitentia, ſi in eiùs receptione nullum interuenit peccatum; quia excommunicatio non reddit hominem Sacramentorum incapacem ſed prohibitum.

13. *Peccant ne miniſtri, qui excommunicato Sacramenta conferunt?* Si conferant excommunicato vitando, mortaliter delinquunt; ſi autem rogati non vitando, non peccant. At ſeſe ſine neceſſitate ingerentes, lethaliter delinquere affirmo.

14. *Prohibita ne etiam actiua participatio Sacramentorum?* Prohibita planè, ſi fauor, aut partes ipſius excommunicati atten-

attendantur; at ſi ius & fauor non excommunicatorum ſpectetur, vt hi petere Sacramenta ab excommunicato non vitando poſſunt, ita & ille viciſſim rogatus poteſt miniſtrare.

15. *Quid ſi vitandus ſit?* Nec rogatus poteſt miniſtrare, niſi extrema ſit recepturi neceſſitas, v. gr. in mortis articulo Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ ſolummodò Sacramenta; nec enim alia à vitando conferenda, cùm moraliter non ſint neceſſaria.

16. *Quid ſi extra neceſſitatem excommunicatus vitandus illicitè miniſtret?* Non ideò inualidè confert Sacramenta, Pœnitentiam ſi demas, quæ quidem ad ſui valorem iuriſdictionem exigit à vitando ablatam. Cæterùm quotieſcunque vel à vitando, vel à non vitando Sacramenta miniſtrantur illicitè, vltra mortalis culpæ reatum, etiam pœna irregularitatis incurritur, niſi probabilis ignorantia, vel ingens neceſſitas excuſare videatur.

17. *Quidnam eſt, excommunicatum diuinis Officiis, & Sacris rebus priuari?* Priuatur quidem Miſſa, Officio Canonico, publica proceſſione, omni oratione publica, vel ſolemni benedictione, quæ aut Eccleſiæ, aut Chriſti inſtitutione ſolemniter fit, & alicui ordini coniuncta eſt. Et quidem ex vi excommunicationis directè prohibetur excommunicato, ne Miſſæ aſſiſtat officio, ne celebret, ne cooperetur ad illud eleemoſynam Sacerdoti dando propter id: ne coram excommunicato vitando celebretur, nec cum eodem audiatur. Diuinum autem Officium, ſi ſolemniter, & publicè recitetur, excommunicato prohibitum eſt, non autem priuatim; imò ad id tenetur priuatim, ſi antea vel Beneficio, vel ex ordine obligatus erat. Alia officia ita prohibentur, vt neque illa celebrare, neque iis intereſſe debeat, ſiue aliquem actum proprium ordinis exerceat, ſiue tantùm aſſiſtat, aut cooperetur.

18. *Clerici ne aliquo in Ordine miniſtrantes incurrunt irregularitatem?* Incurrunt planè. Si verò tantum in diuinis Officiis laicorum more communicent, minorem ſolummodo excommunicationem contrahunt.

19. *Poteſt ne excommunicatus Eccleſiaſtica ſepultura amandari?* Si ex vitandis non ſit, ita equidem, nec funebri honore priuatur, qui proprius eſt fidelium. Porrò qui vitandum ſepeliunt in cœmeteriis, ſacriſque aliis locis, pœnam etiam excommunicationis incurrunt.

CAP.

Capvt III.

De temporariis emolumentis, queis Excommunicatio Maior priuat.

20. A*Lios Excommunicationis Maioris recole effectus.* Inhabilem reddit quem ad Eccleſiaſtica Beneficia, priuat iuriſdictione,& communicatione forenſi,ac ciuili.

21. *Quonammodo excommunicatus inhabilis ad Beneficia reddatur?* Eccleſiaſtica Beneficia, quæ durante excommunitione conferuntur,non obtinentur ab excommunicato,etiam occulto. At quæ ante excommunicationem recepta eſſent, retinere poteſt.

22. *Quid ſi non recepta fuiſſent, ante excommunicationem, ſed ſolùm collata?* Sola acceleratio eorum valida eſſet,etiamſi iam excommunicatus maneret, modò fuerit ante excommunicationem collata. Idem affirmo in Penſionibus,ſiue requirentibus Clericatum, ſiue non; quia ſunt ſemper Eccleſiaſtici Beneficij fructus.

23. *Quænam conferentes, & recipientes pœna corripit?* Tam hi,quàm illi peccant mortaliter,& pœnam ſuſpenſionis à iudice inferendam incurrunt.

24. *Priuatur ne etiam excommunicatus Beneficiorum fructibus?* Siue ex vitandis ſit, ſiue non vitandis,priuatur fructibus Beneficiorum. Necnon diſtributionibus quotidianis,quæ iuxta Eccleſiæ inſtitutionem, & conſuetudinem aliò erant applicandæ. Adminiſtratione Eccleſiaſtica temporalium rerum etiam priuatur,quoad excommunicationem. Valebunt tamen ab eo facta,ſi ſunt ſimplicis facti.

25. *Tenetur ne Superior, aut iudex ex Beneficij fructibus excommunicatum alere?* Dum ille in contumacia perſiſtit, non tenetur, etiam ſi citra neceſſitatem extremam indigeret. *Petit ille, & quærit abſolutionem?* Tum poteſt iudex, ſi abſolutionem differendam iudicet, applicare ſuſtentationi excommunicati Beneficij fructus;imò ipſe excommunicatus,ſi indigeat,ſibi poteſt ſuccurrere. Miniſter tamen,quem Eccleſiæ ſeruitium requirit, ex beneficij fructibus eſt prouidendus.

26. *Recuperat poſt abſolutionem Beneficij fructus non perceptos?* Non recuperat,ſi iuſta fuit excommunicatio; ſi verò iniuſta, iuxta qualitatem iniuſtitiæ eos magis, minúſque poterit recuperare.

27. *Quonam*

27. *Quonam modo excommunicatus iuriſdictione Eccleſiaſtica priuatur?* Etiam occultus vſu licito, eius prohibetur quoad ſe, & in fauorem ſuum. At in fauorem aliorum, ſi ab iis rogatus ſit, & non ſit ex vitandis, non eſt priuatus: ita vt & licitè ſua vtatur iuriſdictione, & ratione publici officij ipſius acta valeant. Eadémque ratione, ſiue iuriſdictio pro poteſtate ad præcipiendum, & iudicandum ſumatur, ſiue pro facultate Beneficij conferendi, non vitandus vſu tantùm priuatus eſt, ſi actus eius exerceat in fauorem ſuum: vitandus autem etiam iure eſt priuatus, ita vt acta non valeant.

28. *Non eadem reſolutione in electione ad Beneficia accommodanda eſt?* Ita planè, irrita enim electio eſt ſi fiat à vitando; ab aliis irrita non eſt, licet irritari poteſt. In præſentatione illud eſt proprium, vt ſi patronus Clericus ſit, etiam ſit inualida: ſi laicus, repelli quidem poteſt: at ſi conſenſus accedat Epiſcopi, conualidatur.

29. *Quid de poſſeſſionis collatione?* Si cum aliquo actu iuridico fiat, prohibita, & inualida eſt, facta quidem ab excommunicato vitando; at ſi mera receptio ſit alicuius in poſſeſſionem Beneficij, valet.

30. *Erit ne valida Reſignatio?* Si ſimpliciter fiat, valida erit; ſi in fauorem tertij, non valet. *Priuatus ne iuriſdictione ſeculari excommunicatus?* Quoad vſum planè priuatus eſt, imò iuriſdictione ipſa, & valore eius priuatur.

31. *Quo modo autem excommunicatus priuatus eſt forenſi communicatione?* Omnis actio ad iudiciale forum pertinens excommunicato eſt interdicta, eodemque modo aliis reſpectu excommunicati. *Agit ne licitè in particulari?* In particulari etiam iudicio ſeculari illicitè agit: & ſi vitandus ſit, ſententia eius irrita eſt. *Quid ſi in iudicem eligatur?* Probabilius reputo ſententiam non eſſe irritam, ſed irritandam. *Poteſt ne actor eſſe?* Minimè extra cauſam ſuæ excommunicationis ſiue in Eccleſiaſtico, ſiue in temporali iudicio; nec reactor, aut reconuentor ſui actoris, niſi in propriam defenſionem. Profectò ſi non ſit vitandus, non tenetur ex officio iudex illum repellere, etſi poſſit; at ſi vitandus ſit, tenetur. *Poteſt ne eſſe reus?* Non niſi inuoluntarius, ac neceſſarius. At defenſio nemini denegatur. *Quid de Tabellione?* Grauiter peccat ſi ſeſe ingerat non rogatus. Et ſi vitandus ſit, etiam acta reſcinduntur ſaltem in externo foro. *Poteſt ne eſſe teſtis?* Minimè, etiamſi nullitatem excommunicationis prætendat, niſi prius ad cautelam abſoluatur. Attamen valet eius teſtimonium, etiamſi ex vitandis ſit, donec contra eum exceptio fiat. *Aduocatus poteſt ne*

ne munus exercere? Licitè patrocinari non poteſt, valent tamen acta ab eo, etiam ſi vitandus ſit, ſi à iudice fuerit admiſſus: omnino tamen repellendus eſſet. *Quid de Procuratore?* Admitti in iudicio non debet: ſi autem admittatur, etiam repelli ſemper poteſt, & excipi contra ipſum. At ſi vitandus ſit, omnino repellendum aſſero.

32. *De tutore denique quidnam?* Excommunicatus tutoris munus non debet accipere; acta nihilominus valent, donec per exceptionem repellatur.

33. *Quonam modo excommunicatus priuatus eſt communicatione ciuili?* Hæc quidem ſemper excommunicato eſt interdicta, aliis non niſi quando ex vitandis eſſet. At ſi ſecus ab ipſo, vel ab aliis fiat, culpa tantùm venialis committitur.

34. *Quid ſi creditor, aut debitor ſit excommunicatus?* Si debitor, licitum eſt creditori cum illo communicare, ad ſuum creditnm recuperandum, etiam ſi ille vitandus eſſet. Si autem eſt creditor, ſuo iure per excommunicationem non priuatur; at actione petendi in iudicio debitum, priuatus videtur, etſi priuatim petere, & recipere debitum poſſit.

35. *Licet ne cum excommunicato contractus celebrare?* Cùm vitando non licet: validi tamen ſunt, exceptis quibuſdam caſibus à *Filliucio* hîc expreſſis.

36. *Poſſunt ne fieri ab excommunicato Teſtamenta?* Licitè confici non poſſunt. At ſi fiant, valida ſunt. Idémque dicendum de perſonis, quæ Teſtamentis interſunt, ob prohibitam ſanè communicationem. Porrò hæredi inſtituendo, licitum eſt excommunicatum ad condendum Teſtamentum inducere, etiam vitandum, ob communes excuſandi cauſas, temporalem ſcilicet vtilitatem. Hæres etiam excommunicatus inſtitui poteſt ſi non ſit ex vitandis. Tamen hæreditatem adire non valet, niſi priùs excommunicatione expediatur. Cæterùm de quotidiano conuictu infrà.

CAPVT IV.

De alijs accidentalibus excommunicationis Maioris effectibus, déque communicatione cum excommunicato.

37. **S***Vnt ne alij excommunicationis Maioris effectus?* Sunt quidem alij effectus, quos accidentales appellarim, qui ſcilicet non niſi ex malitia excommunicati agere volentis

tis, ea quæ per cenſuram prohibita ſunt, aſſolent incurri. Primus quidem effectus eſt mortalis culpæ reatus, ſi agat prohibita directè per cenſuram, vt eſt communicatio in diuinis rebus. Irregularitatem autem excommunicatus incurrit, cùm actionem aliquam ordini ſacro deputatam exercet. Secundus eſt præſumptio ſuſpicionis de hæreſi. Tertius, priuatio Eccleſiaſtici Beneficij, vel ipſo facto, vel per ſententiam. Quartus nullitas abſolutionis generalis in reſcriptis, ſi per annum inſordeſcat.

38. *Quid eſt cum excommunicato communicare?* Vt quis dicatur cum excommunicato participare, primò ſupponi debet, iam illum in excommuincationem incidiſſe. Secundò debet eſſe prohibita participatio cum vitando. Tertiò, nulla adeſſe neceſſitas, quæ poſſet excuſare. Et quidem omnes fideles Eccleſiaſtico præcepto prohibentur, ne cum excommunicato participent, cooperando ad eius contumaciam in crimine. Qui autem præterea cum excommunicato participarent in crimine, excommunicationem Maiorem incurrerent. Debet autem excommunicatio in crimine eo eſſe, ob quod excommunicatus eſt. Qui denique cum excommunicato in diuinis communicaret, vltra mortalem culpam, etiam Minorem excommunicationem incurreret; nam is, qui tantùm in humanis communicaret, etſi in eandem Minorem excommunicationem incideret, venialiter dumtaxat delinqueret.

Capvt V.

De Abſolutione ab excommunicatione Minori.

39. Qvonammodo excommunicatio Maior tollitur? Profectò contumacia ſublata ſemper auferri poſſet excommunicatio; tamen ordinario iure per ſolam abſolutionem tollitur.

40. *Quinam abſoluit ab excommunicatione iuris non reſeruata?* Epiſcopus proprius, Parochus, & quiuis proprius Sacerdos. *Eſt ab homine ſpecialis excommunicatio.* Is tantùm abſoluit, qui eam tulit, Superior, & ab iis delegatus. Dixi ſpecialem; nam generalis ex probabili opinione cum excommunicatione iuris non reſeruata concurrit; quamuis in rigore leges ſequatur excommunicationis ab homine ſpecialis.

41. *Si reſeruata ſit excommunicatio, à quonam eſt accipienda abſolutio?* Siue ſit iuris, ſiue hominis, is ſolus abſoluit, qui tulit, ſucceſſor, Superior, & ab iis delegati.

42. *In mortis articulo abſolutus ab eo, qui aliàs non poſſet, ad quidnam tenetur ab ægritudine liber?* Etſi quoad effectum recipiendi abſolutionem directam obligatus non manes; obligatis tamen ad te præſentandum Superiori legitimo.

43. *Alibi cenſuras contraxi, ſed alia in diœceſi nunc ſortior domicilium, à quonam abſoluendus?* Epiſcopus diœceſis huius eſt proprius tuus Sacerdos reſpectu cenſurarum, quas alibi contraxiſti.

44. *In aliena vago diœceſi, à quonam ſum excommunicatione abſoluendus?* Si ad breue tempus vagas, non potes à loci Epiſcopo abſolui: ſecus ſi mora eſſet diuturna. Fateor, eos qui vagi propriè dicuntur, etſi ad breue tempus, ab Epiſcopo loci, in quo morantur, abſolui poſſe; quia hi nulli ſpeciali Epiſcopo addicuntur.

45. *Habetne forma abſolutionis ab excommunicatione aliquid peculiare?* Forma ſubſtantialis nil habet peculiare vltra ea, quæ de abſolutione à cenſura in communi reſpondi. Accidentalis autem à iure præſcribitur, vt præſtito à pœnitente ſolito obedientiæ iuramento, & iuratoria ſaltem cautione, nudatis humeris flagello cædatur cum Pœnitentiali Pſalmo, & ſolitis orationibus, inde abſoluatur, & abſolutus denuncietur. Hæc quidem fieri debent in ſolemni ac publica abſolutione; nam in priuata fori conſcientiæ iuramentum ſatis eſt, & iuratoria cautio, & recitatio Pſalmi ſecreta forma ſolita abſolutionis adiuncta. *Quid ſi in publica, aut ſecreta huiuſmodi accidentalis forma non obſeruetur?* Non ideo irrita erit abſolutio.

Caput VI.

De Excommunicatione Minori.

46. Q*Vid eſt Excommunicatio Minor?* Priuatio quædam participationis paſſiuæ Sacramentorum, & Eccleſiaſtici Beneficij. Differt planè ab excommunicatione Maiori, aliiſque cenſuris, vt patet, cum tamen ipſa vera cenſura ſit, vtpote vera pœna Eccleſiaſtica fori contentioſi requirens iuriſdictionem externam, & inſtituta ſit ad correctionem.

47. *Quænam*

47. *Quænam eius cauſa efficiens?* Eadem,quæ Maioris. Et poteſt & à iure, & ab homine ferri,tum per generalem, tum per ſpecialem ſententiam.

48. *Cauſa diſpoſitiua quænam eſt?* Peccatum externum ſiue mortale, ſiue veniale; aliqua etiam contumacia illi adiungenda.

49. *Quando incurritur?* Vnico in caſu, videlicet indebitæ participationis cum excommunicato Maioris excommunicationis.

50. *Effectus excommunicationis Minoris exhibe.* Duo ſunt. Primus quidem priuatio receptionis Sacramentorum, ita vt licitè ea recipi ab excommunicato Minoris excommunicationis non poſſint; valida tamen erunt, ſi ſumantur omnia, Pœntentiam ſi excipias. Alias communicationes ſiue inDiuinis,ſiue in humanis non prohibet;vnde ſic excommunicatus licitè Sacramenta adminiſtrat. *Si celebrat?* Grauiter quidem peccat; quia Sacramentum in communione recipit; ſed nullius notam irregularitatis incurrit. Secundus effectus eſt priuatio paſſiuæ electionis ad Beneficium: non ita vt electio ipſo iure ſit irrita, ſed vt debeat irritari,etſi Beneficium ad quod eligitur,ſimplex eſſet. *Quid de actiua electione?* Non modò valida,imò & licicita eſt. *Electores ne committunt culpam ob communicationem cum electo excommunicato?* Non committunt,niſi denunciatus eſſet. At quia perſonam inhabilem eligunt, ex ſuo genere grauiter delinquunt, etſi leuis ex materia culpa eſſe poſſet.

51. *Quonam modo ab excommunicatione Minori fertur abſolutio?* Si lata illa ſit per ſententiam particularem, vel nominatim,etiam ſi reſeruata non eſſet, ſolus author Superior, vel ab his delegatus abſoluet. Si autem per generalem, etſi neque hoc, neque illo modo ferri ſoleat, probabile eſt eum poſſe, qui poteſt ab eadem,ſi ſit à iure, abſoluere, modò reſeruata non ſit. Igitur ab excommunicatione Minori à iure lata quicunque Sacerdos, qui abſoluere poteſt à culpa mortali, abſoluere valet; non tamen qui poteſt à veniali culpa, poterit etiam ab eo ob venialem culpam incurſa; quia cenſuræ abſolutio proprium exigit Sacerdotem, vel alium ipſius vice. Vnde ſimplex Sacerdos, qui alienus quidem eſt non poſſet, nec alienus Parochus. Quinque autem Religioſi ad pœnitentiæ Sacramentum adminiſtrandum admiſſi, etiam poſſunt abſoluere ab ea in Sacramento pœnitentiæ,Extra verò quicumque Clericus poſſet habens ordinariam iuriſdictionem,vel ab eo delegatam.

52. *Num ligatus etiam Minori excommunicatione poſſit alium eadem illigatum abſoluere?* Quò ad valorem poteſt, non tamen quò ad licitum vſum: nam venialiter peccaret, ſi Sacramentalis eſſet abſolutio; ſecus ſi extra Sacramentum cenſura remitteretur.

Capvt VII.

De Excommunicato vitando, ob cuius communicationem Minor excommunicatio incurritur: quibus in caſibus vitandus ſit, & quibus cum eo participans excuſari poſſit?

53. *Qvænam obligatio eſt vitandi excommunicatum, ob cuius communicationem excommunicatio Minor incurritur?* Peccatum aut mortale, aut veniale inducit iuxta materiæ, & directæ prohibitionis grauitatem, vel leuitatem. Si enim cum excommunicato communices in diuinis, mortalem culpam admittis; venialem, ſi in humanis exceptis quibuſdam caſibus, in quibus ad culpæ lethalis grauitatem poteſt accedi: & aliis, in quibus, nec venialis culpa commiſſa poteſt quis cum excommunicato communicare.

54. *Quiṇam eſt excommunicatus vitandus nouo ac antiquo iure?* Antiquo quidem quilibet excommunicatus erat vitandus: ſi occultus, occultè: ſi publicè cognoſcentibus. At nouo Extrauagantis *ad euitandum* iure duo tantùm vitandi ſunt, denunciatus, & notorius Clerici percuſſor, in quo quidem Conſtantienſis, non Baſilienſis Concilij conſtitutioni ſtandum. Vnde non quilibet notorius excommunicatus, ſed is tantùm, qui percuſſor eſt Clerici, vitandus erit.

55. *Quis autem dicitur notorius Clerici percuſſor?* Qui per euidentiam facti ita percuſſit, vt nulla tergiuerſatione celari poſſit. Requiritur, me authore, vt delictum coram multis teſtibus factum ſit, & deinde ex eorum teſtimonio publicum actum.

56. *Quidnam autem ad denunciationem requiritur?* Non ſatis eſt ſententiam excommunicationis à iudice latam eſſe, ſed affixio eius per loca publica ciuitatis adiungenda.

57. *Quandonam occultus excommunicatus participando peccat?*

peccat? Semper quò ad ſe, hoc eſt, ſi ſua tantùm voluntate, & cauſa, non rogatus participet, At ſi rogetur ab aliis, in eorum fauorem non peccat; vnde multò magis in eorum ſaltem fauorem in vtroque foro retinet iuriſdictionem. Itaque publicus excommunicatus vitandus non eſt, niſi denunciatus ſit, nec in publico, nec in ſecreto: notorius autem Clerici percuſſor vitandus planè etiam ante denunciationem. Nec ſolùm excommunicatus denunciatus, verùm etiam ſuſpenſus, & interdictus, denuncietur, eodem modo ſunt vitandi.

58. *Enim verò quibuſnam in caſibus excommunicatus eſt ab aliis vitandus?* In quibus ipſe tenetur alios vitare, ſpecialiter tamen in quinque vulgari carmine comprehenſis.

Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

Et quidem nomine *Os* oſculum pacis, oris locutio, ſcripta, munerum miſſio, & receptio prohibentur. Voce *Orare* omnis participatio in ſuffragiis, oratione, Sacramentis & Officiis diuinis interdicitur. Per *Vale* omnis honorifica ſalutatio verbo, vel ſcripto, vel alio externo ſigno prohibetur. Per verbum *Communio* quælibet humana communicatio per cooperationem in eodem exercitio, vel negotio intelligitur, vt eſſet cohabitatio, celebratio contractus, deambulatio, & Societas in itinere per modum communicationis. Per *Menſa* denique participatio omnis in cibo, & potu comprehenditur. Vnde nec ſimul in eadem menſa, eodemque conuiuio comedere, nec in eodem diuerſorio eſſe, aut hoſpitari ratione eiuſdem lecti poterit quis cum excommunicato.

59. *Num aliqua communicatio ex dictis lethali crimine perficitur?* Cunctæ hæ communicationes, excepta illa vocis *Orare,* non excedunt peccatum veniale per ſe loquendo, tam reſpectu aliorum cum excommunicato, quàm reſpectu ipſius excommunicati cum aliis agentis.

60. *Sunt ne aliqui caſus, in quibus etiam peccatum mortale poſſint pertingere?* Ita planè. v.gr. ſi fiat in Clauium contemptum. Si frequenter cum animo perſeuerandi, quod ſapit contemptum. Si ſpecialiter declaratum ſit talem communicationem eſſe vitandam, vt cum contra participantes excommunicatio fertur.

61. *Queiſnam in caſibus participans cum excommunicato excuſetur?* Aliis quinque in caſibus Carmine etiam vulgari expenſis.

Vtile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.

Singulas expende particulas. Vtile, ideſt vtilitas vera, non

 ficta

ficta tam ſpiritualis, quàm temporaria, tam propria eius qui agit non excommunicato, quàm ipſius excommunicati, cum quo agendum eſſet. *Lex* matrimonium ſignificat; nam & viro excommunicato, licet vxori cum eo habitare, petendo, & reddendo debitum: imò ad id tenetur, ſi matrimonium iam contractum eſt: & viciſſim excommunicata vxore, licet viro cum ea eodem modo cohabitare. Per *Humile* intelliguntur omnes alteri ſubiecti, ſiue tanquam filij, etiam emancipati, & illegitimi; ſiue tanquam ſerui, & ancillæ; ſiue tanquam famuli vrbani, vel ruſtici; ſiue tanquam ſubiecti ſpiritualiter ſuo Prælato. Verùm per *Res ignorata* intellige probabilem ignorantiam, vel facti, vel iuris. Dubitans autem de alterius excommunicatione, vel denunciatione, non debet illum vitare: ſecus qui de ſua excommunicatione dubitat; tenetur enim abſtinere. Denique per *Neceſſe* neceſſitatem intellige, tam ex parte ipſius excommunicati, quàm ex parte aliorum cum eo communicantium: tam ſi de ſpirituali agatur neceſſitate, quàm ſi de temporali, vnde ſubſidium, vel ſpirituale, vel temporale ſit neceſſarium.

CAPVT VIII.

De Excommunicationibus in particulari tam reſeruatis, quàm non reſeruatis.

§. 1. *Excommunicationes in particulari.*

62. *VEllem te excommunicationes in particulari reuocare ad memoriam.* Omnes equidem tribus claſſibus adducuntur. Prima comprehendit ſeptuaginta tres nemini reſeruatas. Secunda ſexaginta duas Papæ reſeruatas extra Cœnæ Bullam. Tertia verò viginti in Bulla Cœnæ reſeruatas videtur continere. Porrò excommunicationes reſeruatæ extra Bullam Cœnæ & contra omnes & contra Clericos, & contra Epiſcopos, & contra Religioſos, & contra dominos temporales, & contra Magiſtratus, & iudices præſcribuntur; excommunicationes reſeruatæ in Bulla Cœnæ contra varios Eccleſiæ hoſtes, excommunicationes autem non reſeruatæ & contra omnes, & contra Clericos, & contra perſonas publicas contorquentur.

§. 2. *Reſeruata contra perſonas publicas.*

63. *Contra perſonas publicas reſeruatas excommunicationes extra Bullam Cœnæ recenſe.* Decem & ſex adnumerabo, 1. Contra Prælatos vexantes cenſuris commorantes in ſeruitio

tio Papæ. 2. Contra Cardinales non ſeruantes ſtatuta à Iulio II. *Cùm tam diuino.* 3. Contra Cardinales geſta in ſecreto conſiſtorio reuelantes. 4. Contra Epiſcopos, qui in ſuſpicione beneficia conferunt. 5. Contra Cardinales ambientes Papatum, & eius cauſa Simoniacos. 6. Contra Cardinales Simoniacos in Ordine, & Beneficio. 7. Contra Prælatos, qui Eccleſiaſticum ad forum laicale traxerint. 8. Contra Prælatos dantes nunciantibus prouiſionem Beneficiorum. 9. Contra dominos temporales cogentes aliquem tempore interdicti. 10. Contra prohibentes ſubditis, ne vendant Eccleſiaſticis. 11. Contra perſonas Eccleſiaſticas bannientem. 12. Contra concedentes in terris ſuis duellum. 13. Contra inquiſitores malè procedentes contra hæreticos. 14. Contra Officiales non reddentes integrè computa Cœna Apoſtolicæ. 15. Contra officiales Pœnitentiariæ ſibi interdicta facientes. 16. Contra officiales ſtatus Eccleſiaſtici recipientes munera, præter comeſtibilia.

§. 3. *Reſeruata cōtra Clericos.*

64. *Quotnam autem ſunt contra Clericos excommunicationes reſeruata.* Vndecim. 1. Contra participantes cum excommunicato à Papa. 2. Contra inducentes ad iurandum de ſepultura eligenda. 3. Contra procurantes Eccleſiarum alienationem. 4. Contra procurantes eligi in ſucceſſorem Papæ. 5. Contra Prædicatores non ſeruantes decreta pro eis in Lateranenſi præſcripta. 6. Contra Parochos non adimplentes iuramenta de reſidendo. 7. Contra retinentes Beneficia in confidentiam. 8. Contra abſoluentes à caſibus Bullæ Cœnæ vel Ordinariorum. 9. Contra trahentes Eccleſiaſticos ad forum laicale. 10. Contra conſentientes vſurpationibus Eccleſiarum aduersùs Religioſos. 11. Contra adminiſtrantes Sacramenta Extremæ-vnctionis, & Euchariſtiæ ſine licentia Parochi.

§. 4. *Reſeruata cōtra Regulares.*

65. *Quotnam excommunicationes reſeruatæ contra Regulares, vel eorum cauſa?* Duodecim. 1. Contra Mendicantes ad non Mendicantes tranſeuntes. 2. Contra tenentes apoſtatas Dominicanos. 3. Contra Moniales de clauſura ſine licentia exeuntes. 4. Contra Superiores non denunciantes eos, qui ſolicitant mulieres in Confeſſione. 5. Contra Minores recipientes fratres ordinis Prædicatorum. 6. Contra Minores de obſeruantia in electionibus ſubornantes. 7. Contra euntes vltra mare ſine Superiorum licentia. 8. Contra Clauſtrales recipientes Minimos ſine licentia Papæ. 9. Contra Tertiarios portantes habitum Minimorum. 10. Contra Minimos ſubtrahentes ſe à Correctorum obſeruantia. 11. Contra

Minores tempore interdicti admittentes fratres tertij Ordinis ad diuina. 12. Contra recipientes aliquem è Societate Iesv, exceptis Carthuſianis, ſine licentia Papæ, vel R. P. Generalis noſtri.

§. 4. *Reſeruatæ contra omnes.* 66. *Contra omnes communiter quótnam reſeruatæ excommunicationes inueniuntur?* Quinque ſupra quadraginta. 1. Contra percuſſores Clericorum. 2. Contra perſeuerantes per annum in excommunicatione lata à Papæ delegato. 3. Contra literarum Pontificalium falſarios. 4. Contra habentes literas Apoſtolicas falſas, & non deſtruentes. 5. Contra incendiarios ab homine excommunicatos, & denunciatos. 6. Contra Sacrilegos effringentes Eccleſias. 7. Contra communicantes in crimine cùm excommunicato à Papa. 8. Contra eligentes inſignem potentia in Romanum Senatorem. 9. Contra vexantes eos qui in aliquos tulere Cenſuram. 10. Contra abſolutos ab excommunicatione ſub conditione, & non implentes. 11. Contra offendentes Cardinales. 12. Contra exigentes tributa à perſonis Eccleſiaſticis. 13. Contra violantes interdictum modis prohibitis in Clement. *Grauis, de ſent. excom.* 14. Contra monetam Regis Franciæ falſificantes. 15. Contra exenterantes corpora defunctorum. 16. Contra Sedis Apoſtolicæ interdictum violantes. 17. Contra conſpirantes in Romani Pontificis perſonam. 18. Contra dantes, & recipientes ob Religionis ingreſſum. 19. Contra Simoniacos in Ordine, & Beneficio. 20. Contra taxantes opiniones de Conceptione B. Mariæ Virginis. 21. Contra dantes, & recipientes pro gratia, aut iuſtitia apud Sedem Apoſtolicam. 22. Contra offendentes Magiſtratus Prouinciæ Marchiæ Anconitanæ. 23. Contra dantes nunciantibus prouiſiones Beneficiorum. 24. Contra occupantes bona Cardinalium in Conclaui. 25. Contra fingentes ſe Cardinalium nepotes, vt literas Apoſtolicas expediant. 26. Contra impedientes executionem literarum S. Pœnitentiariæ. 27. Contra ſupponentes ſe in examine, vt Beneficia impetrent. 28. Contra ambientes Papatum, eiuſque cauſa ſimoniam committentes. 29. Contra committentes duellum, conſulentes, &c. 30. Contra deferentes allumina ex partibus infidelium. 31. Contra mittentes literas, aut nuncium in Conclaue. 32. Contra occupantes bona Montium pietatis, & piorum locorum. 33. Contra fœminas ingredientes Monaſteria Regularium. 34. Contra ſuadentes Papæ, vt loca Eccleſiæ infeudet. 35. Contra capientes Chriſtianos habitantes inter Turcas. 36. Contra committentes ſimoniam confidentialem. 37. Contra non

reuelan

reuelantes conſpiratores in Cardinales. 38. Contra proponentes populo indicem caſuum, & indulgentias. 39. Contra accipientes fructus primi, vel ſecundi anni Beneficij vacantis. 40. Contra impugnantes Societatis IESV inſtitutum. 41. Contra facientes iurare illicita, & contraria libertati. 42. Contra diripientes animalia, & bona alia ex ſtatu Eccleſiæ. 43. Contra violantes Eccleſiaſticam immunitatem. 44. Contra docentes poſſe fieri Confeſſionem Sacramentalem in abſentia. 45. Contra extrahentes frumentum ex Eccleſiaſtico ſtatu, & locis immediatis.

67. *Excommunicationum reſeruatarum in Bulla Cœnæ memoriæ gratia epilogum adiicias.* Viginti illæ excommunicationes ad quinque capita reducendas duxi. Primò ad fidem, vnde excommunicantur omnes hæretici ſchiſmatici, legentes libros,&c. vt in *prima Excomm.* Secundò ad caput Eccleſiæ, qui eſt Summus Pontifex,quatenus poteſt offendi dupliciter. In primis vt Princeps ſupremus in ſpiritualibus,& ſic excommunicantur appellantes ab eo ad Concilium, vt in *ſecunda Excomm.* Deinde vt Princeps in temporalibus certæ partis Orbis; & ſic excommunicantur vſurpantes bona & iuriſdictionem ad ipſum pertinentem, vt in *vigeſima Excomm.* Tertiò ad Eccleſiam Chriſtianam,quæ poteſt offendi tum in ſuis perſonis, & membris, vel per latrocinium maritimum vt in *tertia*; vel per raptum bonorum naufragantium, vt in *quarta*; vel per impoſitionem onerum contra iuſtitiam, vt in *quinta*;vel per offenſionem Romipetarum,vt in *decima*: tum in ſuo principatu, quomodo excommunicantur deferentes arma, &c. ad inimicos Chriſtiani nominis, vt in *ſeptima.* Quartò ad fidem Apoſtolicam,quæ offendi poteſt in primis in perſonis,quæ ſub eius protectione adſunt, quales ſunt deferentes victualia ad Curiam Papæ, vt in *octaua*;venientes ad eam pro negotiis morantes, & recedentes, vt in *nona*; & recurrentes ad illam, vt in *duodecima.* Deinde quoad ſuam authoritatem, vel per falſificationem literarum Apoſtolicarum, vt in *ſexta*,vel per appellationem à grauamine ad laicam poteſtatem,vt in *decima tertia*; vel per vſurpationem bonorum Eccleſiaſticorum,vt in *decima ſeptima.*Quintò ad Eccleſiaſticam Hierarchiam,quæ poteſt offendi in primis ratione principalium eius membrorum, quales ſunt Cardinales, Nuncij, Epiſcopi,alij Prælati,vt in *vndecima.* Deinde derogando eius authoritati,vel per cognitionem cauſarum ſpiritualium à laicis, vt in *decima quarta*; vel per immunitaté fori,vt in *decima quinta*; vel per recurſum à iuriſdictione Eccleſiaſtica ad lai-

§.6. Reſeruata in Bulla Cœnæ.

cam, vt in *decima ſexta.* Denique derogando eius libertati, vel per impoſitionem onerum perſonis, & bonis Eccleſiaſticis, vt in *decima octaua*; vel per cognitionem cauſarum criminalium pertinentium ad Clericos, vt in *decima nona Excomm.*

§. 7. Non reſeruatæ contra magiſtratus, & iudices.

68. *Iam verò excommunicationes nemini reſeruatas recenſeamus. In primis autem quotnam contra Magiſtratus & iudices latæ ſint, aperias.* Nouem inueni. 1. Contra negligentes ius Eccleſiaſticis reddere. 2. Contra facientes ſeruari ſtatuta in libertatem Eccleſiaſticam. 3. Contra officiales ciuitatis non ſeruantes contenta in cap. *vbi periculum.* 4. Contra extorquentes pecuniam prætextu officij inquiſitoris. 5. Contra poteſtates fouentes vſuras. 6. Contra non adiuuantes in clauſura Monialium Epiſcopos. 7. Contra Doctores & Profeſſores non facientes poſſeſſionem fidei. 8. Contra non parentes Cardinalibus inquiſitoribus in ipſorum officio. 9. Contra permittentes portare arma breuiora palmis tribus in ſtatu Eccleſiaſtico.

§. 8. Non reſeruatæ contra Dominos temporales.

69. *Quotnam contra Epiſcopos non reſeruatæ reperiuntur excommunicationes?* Quatuor. 1. Contra ſuſcipientes prælaturam in ciuitate diuerſarum linguarum. 2. Contra venientes ad Vrbem, & inde recedentes ſine licentia Papæ. 3. Contra permittentes habitum Fraticellorum inter ſe. 4. Contra impetrantes litteras à Principibus ad dignitates.

70. *Contra dominos temporales quotnam non reſeruatæ?* Sex. 1. Contra præcipientes ſubditis, ne obſequia Eccleſiaſtici præſtent. 2. Contra impedientes promotionem Officij Inquiſitionis. 3. Contra concedentes repreſſalias contra Eccleſiaſticos. 4. Contra retinentes nomen Vicarij Imperatoris vacante Imperio. 5. Contra non ſeruantes ſtatuta in *cap. felicis, de pœn. in ſexto.* 6. Contra permittentes in terris ſuis taurorum agitationes.

§. 9. Non reſeruatæ contra Regulares.

71. *Contra Religioſos autem quotnam?* Tredecim exprimam, 1. Contra audientes leges, vel medicinam extra clauſtra. 2. Contra inſtituentes nouum Ordinem ſine licentia Papæ. 3. Contra profeſſos temerè habitum dimittentes. 4. Contra occupantes decimas, & impedientes ſolutionem. 5. Contra adeuntes Curiam Principum ad nocendum ſuis. 6. Contra tenentes arma extra clauſtra ſine licentia. 7. Contra fouentes ſtatum Beguinarum. 8. Contra profeſſos Matrimonium contrahentes. 9. Contra Mendicantes recipientes nouas domos. 10. Contra retrahentes auditores à decimis ſoluendis. 11. Contra non ſeruantes interdictum, quando

à Cathedrali obſeruatur. 12. Contra Mendicantes & Parochos intra ſe pacem non ſeruantes. 13. Contra Capucinos Minores de obſeruantia recipientes.

72. *Quotnam contra Clericos nulli reſeruatæ excommunicationes?* Vndecim. 1. Contra ſuſcipientes munus adminiſtrandi in ciuitate diuerſorum rituum. 2. Contra audientes medicinam & leges, ſi ſint Sacerdotes, vel perſonatum habentes. 3. Contra Sacerdotes recipientes præfecturam ſecularem. 4. Contra procurantes, vt alij occupent regalia, & iura Eccleſiarum vacantium. 5. Contra minores Epiſcopis, qui domos vſurariis alienigenis locant. 6. Contra matrimonium contrahentes, ſi ſint in ſacris. 7. Contra alienantes bona Eccleſiarum, vel locantes vltra triennium. 8. Contra ficte reſignantes, vel permutantes Beneficia. 9. Contra impugnantes in concionibus montes pietatis. 10. Contra intereſſentes agitationibus taurorum, ſi ſint in ſacris. 11. Contra præſumentes abſoluere à caſibus in Bulla Cœnæ contentis.

§. 10. *Non reſeruatæ contra Clericos.*

73. *Denique recenſe excommunicationes non reſeruatas aduerſus omnes communiter.* Triginta ex iuribus collegi. 1. Contra conducentes Bononiæ domos alterius Scholaſtici, vel Doctoris. 2. Contra habentes ratas orationes factas à ſchiſmaticis. 3. Contra alloquentes ſecretò Cardinales, dum ſunt in Conclaui. 4. Contra vexantes Eccleſiaſticos, quia non elegerint eum, pro quo rogabantur. 5. Contra occupantes regalia, & bona Eccleſiaſtica vacantia titulo defenſionis. 6. Contra directores Monialium diſcordias fouentes. 7. Contra procurantes, vt conſeruatores procedant in aliis, &c. 8. Contra extorquentes abſolutionem à cenſuris per vim, aut metum. 9. Contra inducentes per fraudem iudicem, ad teſtimonium fœminæ. 10. Contra compellentes Eccleſiaſticos, vt ſubmittant laicis iura Eccleſiæ. 11. Contra exigentes pedagia, &c. ab Eccleſiaſticis perſonis. 12. Contra docentes leges, aut medicinam Religioſos. 13. Contra ſepelientes hæreticos, &c. in locis Sacris. 14. Contra mandantes interfici Chriſtianum per aſſaſſinos. 15. Contra extendentes repreſſalias conceſſas contra Eccleſiaſticos. 16. Contra impedientes ſequeſtrum factum ab Ordinario ſuper Beneficia. 17. Contra ſepelientes tempore interdicti, vel interdictos 18. Contra impedientes Viſitatores Monialium. 19. Contra aſſumentes ſtatum Beguinarum. 20. Contra matrimonium in caſibus prohibitis contrahentes. 21. Contra impugnantes litteras Papæ non coronati. 22. Contra profitentes falſam Religionem

§. 11. *Non reſeruatæ contra omnes.*

nem Fraticellorum. 23. Contra imprimentes libros abſque licentia Superiorum. 24. Contra edentes gloſſas in Tridentinum, vel in Clement. *Exiui.* 25. Contra aſſerentes non eſſe neceſſariam Confeſſionem ante Euchariſtiam. 26. Contra raptores mulierum, & fautores. 27. Contra cogentes ad matrimonium. 28. Contra cogentes fœminas ingredi monaſteria. 29. Contra vexantes Sanctum Officium. 30. Contra pingentes, & decorantes Agnos Dei cereos.

CAPVT IX.

Ex hiſce excommunicationibus reſeruatis, & non reſeruatis eas ſeligo, quæ communi vſui eſſe poſſunt.

§. 1. *Excommunicationes frequentiores ad vſum ex reſeruatis.*

74. NE *excommunicationum mole memoria grauetur, operæpretium eſt, eas ſolummodo ad epilogum reuocare, quæ communi vſui adhæreſcunt. Igitur ex reſeruatis quænam ſunt præcipuæ quoad vſum?* Ex ſeptuaginta duabus ſolummodo ſeptem adnotanda duxi. Prima eſt contra percuſſores Clericorum, mandantes, &c. *Si quis ſuadente* 17. q. 4. Secunda contra violantes interdictum Sedis Apoſtolicæ. Extrau. *Etſi Dominici, de pœn. & remiſ.* Tertia contra Simoniacos in ordine, vel Beneficio, & Simoniacos confidentiales. Extrau. *cum deteſtabile, de Simon.* Quarta contra committentes duellum, conſultores, fautores, &c. diffidentes, &c. *Pius IV. n. 25. Greg. XIII. & Clem. VIII.* Quinta contra dantes, vel accipientes pro gratia, vel iuſtitia apud Sedem Apoſtolicam. *Gregor. XIII.* Sexta contra mulieres ingredientes monaſteria Monialium, vel Monachorum. *Gregor. XIII.* Septima contra extrahentes victualia, vt frumentum, bladum, legumina, & oleum. *Paul. V. inter grauiſſimas.*

§. 2. *Ex non reſeruatis.*

75. *Ex non reſeruatis autem quænam præcipua quoad vſum collegiſti?* Ex ſeptuaginta tribus quatuordecim ſelegi. Prima quidem eſt contra occupantes bona Eccleſiarum vacantium. *c. generali, de elect. in 6.* Secunda contra compellentes perſonas Eccleſiaſticas, vt laicis bona Eccleſiaſtica ſubmittant. *c. 2. de reb. Eccl. non alien. in 6.* Tertia contra ſepelientes hæreticos, excommunicatos, interdictos in loco ſacro. *cap. 2. de hæret. in 6. & Clem. 1. de ſepult.* Quarta aduerſum contrahentes in gradibus prohibitis, vel cum Monialibus, vel perſona

ſacra

ſacra,aut religioſa. *Clem.1.de conſang.* Quinta contra impedientes viſitatores Monialium, ſi admoniti non deſiſtant. *Clem.attendentes,de ſtatu Monial.* Sexta contra imprimentes, mandantes imprimi, vendenres libros ſine approbatione Superiorum. *Leo X. Bull.* 10. Septima contra raptores mulierum, & contra præbentes illis auxilium. *Trid.ſeſſ.24.cap.6.* Octaua cogentes mulieres ingredi in monaſteria, vel impedientes earum ingreſſum,vel ne liberè contrahant matrimonia. *Trid.ſeſſ.24.c.9.* Noua contra procurantes abortum fœtus animati. *Sixtus V.in Bulla effrenatum.* Decima pro Eccleſiaſticis contra alienantes bona Eccleſiaſtica, vel vltra triennium hypothecantes. *Extrau. ambitioſæ, de reb. Eccleſ. non alien.* Vndecima pro eiſdem contra audientes medicinam, aut leges ſi ſint Sacerdotes, vel habentes perſonatum. *cap. ſuper ſpecula,ne Clerici,* &c. Duodecima pro perſonis publicis contra facientes ſtatuta aduerſum libertatem Eccleſiaſticam. *cap.nouerit,de ſentent,excomm.* Decima tertia pro eiſdem contra non adiuuantes Epiſcopos in clauſura Monialium. *Trident.ſeſſ.25.cap.5.de Regul.* Decima quarta pro eiſdem,contra Doctores, & Profeſſores cuiuſcunque facultatis non facientes profeſſionem fidei in manibus Ordinarij. *Pius IV. Bull.* 112.

Capvt X.

De excommunicatione reſeruata contra Clericorum percuſſores.

76. Expendamus *vberius excommunicationem illam cap. ſi quis ſuadente, contra Clericorum percuſſores. Quidnam comprehendit?* Tria præcipuè.Perſonas, quæ ſubiiciuntur Canoni; perſonas quæ gaudent hoc priuilegio; & actiones,ob quas excommunicatio incurritur.

77. *Quænam perſonæ Canoni ſubijciuntur?* Viri, fœminæ etiam impures, Superiores, inferiores, Clerici,& laici,Religioſi habentes dignitatem,& non habentes;Epiſcopi,& Cardinales,dummodo hi omnes habeant rationis vſum, & peccare mortaliter poſſint.

78. *Quænam perſonæ hoc gaudent priuilegio?* Clerici, etiam habentes primam Tonſuram: etiam coniugati, modò deferant habitum, & alicui ſeruiant Eccleſiæ, & bigami non ſint:

ſint: etiamſi coniugati dimiſerint habitum, modo poſtea il-lum reſumant, & contraxerit cum virgine: etiam excom-municati, ſuſpenſi, interdicti, degradati tantum verbaliter: etiam Monachi profeſſi, & profeſſæ, Religioſi, & nouitij; etiam fœmina: frates Tertiarij gregatim viuentes, & ha-bitum geſtantes: ſorores Tertiariæ cum voto caſtita-tis, etiamſi domi viuant: Eremitæ ſubiecti alicui regu-læ, vel Superiori: equites Melitenſes, & aliæ Eccleſiaſticæ perſonæ.

79. *Quænam ſunt actiones, ob quas excommunicatio hæc in-curritur?* Aliæ ſunt principales, vt iniectio manus violentæ in perſonam, etiam perſequendo furiosè, ita vt cogant ali-quod malum pati; dummodo in cuſtodia: vel iniectio manus violentæ in res adhærentes perſonæ, detinendo violenter per veſtes, veſtes lacerando, fræno equum cohibendo, lacerando cingulum. Aliæ ſunt acceſſoriæ, vt mandare, ratum habere nomine ſuo factum, conſentire conſulendo, auxilium & fa-uorem ferendo; non impediendo, cùm ex iuſtitia, ſeu chari-tate abſque proprio periculo teneatur; percutiendo Cleri-cum ſponte ſeſe ſubiicientem correctioni, vel ſeipſum (ſcio duo hæc magis propriè extenſionem principalis actionis, quàm acceſſoria dici debere.) Admonuerim percuſſionis effe-ctum ſequendum eſſe, vti excommunicatio teneat; nec enim vnquam ob percuſſionis voluntatem, aut procurationem quis excommunicationis gladio percutitur.

80. *Quandónam ab huiuſce excommunicationis incurſu excuſabimur?* Excuſamur primò, ratione imperfectionis actus, v.g. ſi ſit indeliberata percuſſio, & ſubita, & iocoſa, ca-ſualis, in Clericum non formaliter, non animo iniuriandi ſed ipſum defendendi. Secundò, ratione ignorantiæ proba-bilis, v.g. quia non cernat perſonam, quia de nocte percutit; non cognoſcat ex habitu, quia non geſtat; putet eſſe laicum etiamſi ferat habitum, idque rationabiliter. Tertiò, ratione correctionis, & diſciplinæ, v.g. Prælati Clericos etiam tor-quere poſſunt; Magiſtri diſcipulos etiam per laicum corri-gere; officiales in Eccleſia Clericos diuina officia turbantes ſeniores in Eccleſia, etiamſi non habeant officium; domini ſeruos & familiam; parentes, & propinqui filios, & conſan-guineos. Quartò, ratione defenſionis propriæ vitæ, vitæ ſuorum, & vxoris, filij, parentum, familiæ, rerum ſuarum. Quintò, ratione amiſſionis priuilegij, v.g. ſi ſit Clericus de-gradatus realiter, bigamus in minoribus, ſcurra per annum vel breuiori tempore ter monitus, & non deſiſtens; exercens publicè

publicè macellum,vel tabernarium,& ter monitus,&c. Incedens publicè in habitu laicali; ferens arma militaria, & ter monitus,& miſcens ſe turpibus,& enormibus; repertus cum vxore, filia, matre,à marito, patre, filio, &c. requirens inhoneſtè mulierem, & eam tangens.

81. *Quiſnam denique ab huiuſmodi inflicta excommunicatione abſoluit?* Abſolutio Papæ reſeruata eſt, quando eſt percuſſio enormis, v. g. ſi membrum mutiletur, vel ſanguis in magna copia effluxerit,vel perſona digna eſſet.Item quando eſt percuſſio mediocris, quæ cognoſcitur quidem ex extremis (enormi ſcilicet & leui) hæc enim media eſt inter illas. Porrò percuſſio leuis ab Epiſcopo proprio abſoluitur.Eſt autem leuis illa, quæ licet in ſe peccatum mortale ſit, comparatione tamen illarum leuis dicitur: v. g. quæ fit pugno, palma,&c. & vniuerſaliter definienda eſt Epiſcopi,vel prudentis viri arbitrio.

82. *Excuſantur ne ab eundo Romam aliqui cum percuſſio mediocris fuit, aut enormis aliquando?* Triplici quidem ex capite excuſantur. Primò corporali impedimento, v. gr. in articulo mortis conſtituti, ratione inimicitiæ grauis ſi percuſſit, pauperes, ægri, valetudinarij, debiles, ſenes, cœci, & claudi. Secundò Canonico impedimento, v.g. ſerui, & filijfamilias, exercentes munus publicum habentes iuſtam cauſam. Tertiò, iuris beneficio, v.g.mulieres, impuberes, officiales Principum arcentes turbam, oſtiarij prætextu officij percutientes, Clerici ſimul viuentes, Regulares, nobiles & delicati viri.

CAPVT XI.

Praxis circa materiam de Excommunicatione ex Societatis IESV *Doctoribus.*

§. 1. De excommunicationis effectibus; ac primò de ſuffragiorum priuatione.

83. EX *prædictis requiro: num celebrans poſſit pro excommunicatis ſecretò orare?* Vt perſona priuata poteſt,vel in Momento, vel in aliis Miſſæ partibus; quia quamuis Sacerdos in Miſſa publicum miniſterium exerceat, non tamen deſinit eſſe perſona priuata. At non poſſet pro excommunicato Miſſam offerre, vel illum in Canone, aut alia oratione nominare. *Filliucius tom.1.tract.12.c.2.num.51.* Porrò *Gaſpar Hurtado de Excomm.d.3. diffic.6. num.16.* putat, poſſe offerri Filliuc. Hurt.

excommu

excommunicato totam celebrandi actionem quoad valorem ipſi Sacerdoti correſpondentem.

84. *Per contritionem iuſtificatur excommunicatus : poteſt* Suar. *ne Eccleſiæ frui ſuffragijs ante abſolutionem ?* Negat *Suarez de cenſ.d.9.ſect.3.num.2.* quia excommunicatio non tollitur per ſolam exteriorem pœnitentiam : alioqui non eſſet poſtea opus abſolutione.

85. *An poſſit pro excommunicato contrito Miſſæ ſacrificium* Vaſq. *offerri?* Negat *Vaſquez de excomm. dub.11.num.73.* quia excommunicatio iuſta hominem efficit talis effectus incapacem, & per ſolam iuſtificationem internam non aufertur. Quæ quidem de excommunicatis non toleratis dicta exiſtima, nam pro toleratis licet publicè orare, & ſacrificia offerre.

86. *Debent ne ſpecialiter applicari ſacrificia, & orationes excommunicato tolerato, vt ei proſint ?* Ita planè, nec proſunt ipſi niſi applicentur; quia Eccleſia, cui ſe miniſter intendit Hurtad. conformare, eum excludit. *Hurtado Complutenſ. de excomm. d.3.diſſ. 4.num.12.*

87. *Poteſt ne excommunicatus non toleratus audire concionem in Eccleſia, ingredi templum & orare ?* Concionem cum aliis poteſt audire; orare autem ſeparatim ab aliis, citra tempus tamen Miſſarum, ac diuinorum officiorum; quia illud Rayn. non eſt communicare. *Raynaudus de monit. part. 2. cap.2. num.21.*

88. *In Eccleſiam excommunicatus intrat, dum Miſſa celebratur, vt ſacrificio interſit : quidnam gerendum ?* Per admonitionem expellendus; & ſi neceſſe fuerit, per coactionem. *Hæc non ſufficiunt.* Si ergo Miſſa ad conſecrationem deducta non eſt, ſacerdos debet Miſſam omittere. Secus ſi peracta eſt conſecratio. *Non eſt conſecratio peracta, ſed canon inceptus.* Suar. *Suarius d.12. ſect.1.* ait, vtrumque probabile, & quod ſacrificium poſſit omitti, & quod valeat peragi. Tutiùs Miſſa intercidetur. *Turrianus d.11.dub.1.num.2.* Turr.

89. Non adeſt qui poſſit Sacerdoti celebraturo miniſtrare niſi excommunicatus : poteſt ne miniſtrare ? Si denunciatus Suar. non eſt, poteſt. *Suarius d.12.ſect.1.* Si denunciatus eſt, etiam Turr. poteſt, ſi grauis vrget celebrandi neceſſitas. *Turrianus de excomm.lib.2.d.11.dub.1.* Ratio eſt, quia Eccleſia huiuſmodi in caſu prohibitionem ſuſpendere creditur.

90. *Officium deiparæ cum alio excommunicatus recito : de-* Gord. *linquo ne ?* Venialiter ſolummodo, auctore *Gordono tom.2. lib.7.quæſt.8.cap.2.num.23.* quia communicatio eſt leuis.

91. *Scio excommunicatum recitantem horas Canonicas dicere non debere, Dominus vobiſcum, ſed, Domine exaudi orationem meam; quia illud verbum non eſt perſonæ priuatæ, ſed totius Eccleſiæ: rogo igitur, quónam reatu quis Dominus vobiſcum pronunciabit?* Aſſerit *Suarius d.2. ſect. 2. num.13.* ſi ſit Sacerdos, vel Diaconus, fieri irregularem. Porro *Gaſpar Hurtado d.5.diff.2.num.3.* nullum putat eſſe peccatum. *Coninch.* autem *de ſacr. d.14. dub.7. num.54.* piaculum eſſe veniale exiſtimat, irregularitatem autem, cuiuſcunque ille ſit ordinis, non incurri. Hurtad. Conin.

92. *Vſúſne aquæ benedictæ interdictus excommunicato?* Aſſerit *Suarius citat. ſect.3.* quia ex illa Eccleſiæ oratione fidelibus prodeſt, quæ intendit excommunicatos oratione priuare. At *Turrianus lib.2.d.11. dub.3.* hanc ſententiam docens magis probabilem, contrariam magis piam appellauit. Suar. Turr.

§.2. *De actiua, ac paſſiua priuatione Sacramentorum.*

93. *Poteſt ne excommunicatus occultus recipere Sacramenta extra neceſſitatem?* Si vrget neceſſitas, ad vitandum ſcilicet ſcandalum, periculum mortis, infamiæ, &c. poteſt. *Præpoſitus in 3. part. quæſt.2.dub.7. num.39.*

94. *Extra neceſſitatem (aut ignorantiam iuris vel facti, quæ planè excuſat) ſcio illicitam eſſe perceptionem Sacramentorum excommunicato: rogo tamen, an ſit valida?* Ita quidem; quia excommunicatio non reddit ſubiectum incapax, ſed ſolum ineptum. *An valida Sacramentalis abſolutio? Vaſquez de excomm. dub.4. num.9.* putat inualidè excommunicationi etiam minori illigato impendi. At *Suarius d.10. ſect.7. n.9.* contrarium docet, quia excommunicatio non ſuſpendit iuriſdictionem Sacerdotis in excommunicatum; nec contrarium vllo iure probari poteſt. Præp. Vaſq. Suar.

95. *A mortalibus non ſolum illicitè excommunicatus Sacerdos abſoluit, ſed etiam inualidè: rogo, an à venialibus validè abſoluat?* Affirmat *Vaſquez in 3. part. tom.4. quæſt.93. art.1. dub. 6. num.8.* At *Præpoſitus in 3. part. quæſt.2. dub.8.* quia ex probabiliori ſententia iuriſdictio in venialia Sacerdoti competit de iure Eccleſiaſtico, quæ ab Eccleſia ſuſpendi poteſt, & ſuſpendit dum declarat excommunicatum. Vaſq. Præp.

96. *Conſecrat ne validè, & applicat Sacrificium?* Ita quidem; quia id in perſona Chriſti gerit, & dependeret ab ipſo immediatè, non ab Eccleſia. *Coninch. d.14.dub.5.num.35.* Conin.

97. *Poteſt ne conferre moribundo Sacramenta Baptiſmi, Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ: Baptiſmum, & Pœnitentiam, quia neceſſitate medij ſunt neceſſaria; Euchariſtiam autem propter eius vtilitatem, & præcepti diuini obligationem: rogo autem,*

an poſſit Extremam vnctionem miniſtrare? Aliqui aſſeruere poſſe, ſi ægrotus Pœnitentiam, & Euchariſtiam recipere non poteſt; quia hoc in caſu neceſſarium eſt illi Extremæ vn-
Præp. ctionis Sacramentum, vt fiat ex attrito contritus. At *Præpoſitus in 3. part. quæſt. 2. dub. 6. num.* 144. docet poſſe, etiamſi moribundus fuerit confeſſus, & propterea hoc Sacramentum non ſit ſimpliciter neceſſarium; quia neceſſarium eſt, ad reſiſtendum diabolo, & ad venialium remiſſionem conducit.

98. *Poteſt ne Parochus denunciatus aliquando Matrimonio aſſiſtere?* Poteſt, quum moribundus ducit in vxorem concubinam, ad ſalutem ipſius, vel commodum temporale filio-
Præp. rum; præſertim quia Parochus non eſt verus miniſter huius Sacramenti, ſed ipſi contrahentes. *Præpoſitus in 3. part. quæſt. 2. dub. 8. num.* 51.

99. *Quid de tolerato?* Licitè Sacramenta confert, quoties aut grauis neceſſitas, aut notabilis proximi vtilitas poſtulat. Poteſt ſacrum facere die feſto, vt ſubditi poſtulantes præce-
Præp. pto ſatisfaciant. *Præpoſitus num.* 44.

§. 3. *De priuatione à communione fidelium.*

100. *Scio, contractus cum excommunicatis eſſe illicitos, ſed tamen validos; quia in iuribus quamuis ſit prohibitio, non tamen irritatio niſi in hæreticis, & ſchiſmaticis: rogo tamen, an contractus excommunicati poſſint aliquo ex capite inualidari?* Poſſunt (auctore *Filliucio tom.* 1. *tract.* 12. *cap.* 9. *num.* 200.) ex
Filliuc. triplici. 1. Si ineantur virtute reſcripti ſupplentis conditionem aliquam ad valorem eius requiſitam; quia reſcriptum impetratum ab excommunicata ſuper alio, quàm excommunicatione, & appellatione, eſt nullum. 2. Si ineantur ab eo, vt à perſona publica ex vi poteſtatis, muneris, vel beneficij; quia iuriſdictio ad contrahendum per excommunicationem ſuſpenditur. 3. Si in contractu fiat promiſſio de alio contractu tempore excommunicationis faciendo; quia hæc promiſſio eſt nulla, vt pote de re illicita.

101. *Teſtatur ne validè, & inſtituitur hæres in teſtamento?*
Suar. Aſſerit *Suarius de cenſ. d.* 15. *ſect.* 9. quia ſicut excommunicatio præter caſum ſpecialem hæreſis non priuat rerum domi-
Filliuc. nio, ita nec poteſtate acquirendi alias. Addit *Filliucius tom.* 1. *tract.* 12. *cap.* 8. *num.* 207. excommunicatum, non denunciatum, quamuis illicitè teſtetur, tamen alios ipſi teſtanti licitè adeſſe Notarios, teſtes, &c.

102. *Poteſt ne petere excommunicatus, vitandus à ſuo debitore creditum?* Poteſt; quia debitor nullo iure diuino, nec
Leſſ. humano à ſoluendo debito excommunicatis liberatur. *Leſſius lib. 2. cap. 16. dub. 9. num.* 79.

103. *Priuat, fateor, excommunicatio à communione in eadem domo, & menſa: rogo tamen, an prohibeatur quando caſu, & materialiter accidit, vt excommunicatus & non excommunicatus in eodem hoſpitio pernoctent, eodem lecto recipiendi?* Non prohiberi *Gaſpar Hurtado d.9.diff.1.num.6.* docet. *Auila p.2. cap.6.d.9.dub.7.* poſſe accumbere in menſa mediocris longitudinis exiſtimat, quando non eſt communicatio in cibo & potu, ſed diuerſam quilibet cœnam inſtituit. Hurt. Auila.

104. *Scio prohibitum, excommunicatum ſalutare verbis: rogo, an liceat alio ſigno, v.g. aperiendo caput?* Negat *Turrianus lib. 2. d.13.dub.1.* Affirmat *Vaſquez de excom.dub.8.n.5.* Turr. Hurt.

105. *An liceat reſalutare?* Negat *Hurtado num.4.* At *Henriquez comp. caſuum mor.cap.10. num.20.* affirmat, imò & per epiſtolam reſpondere poſſe; quia hoc non eſt ſalutare illum, nec ad eum ſcribere; ſed ſoluere de vrbanitate debitum, quod nullo iure prohibetur. Henr.

106. *Scio, excommunicato denunciato interdictam communionem tam in diuinis, quàm in humanis; non autem tolerato: rogo autem, an liceat prouocare, & inuitare eum ad huiuſmodi communionem? Auila part.2. cap.6. d.8. dub.1. concl.13.* docet non licere. At *Hurtado d.2. diff.4. num.13.* licere putat; quia Bulla abſolutè, & abſque vlla reſtrictione loquuta: *Nemo prætextu cenſuræ abſtinere teneatur,* &c. Auila. Hurt.

107. *Ergo vt teneamur excommunicatum vitare, ſententia publica requiritur: rogo tamen, an ſufficiat ſententia declaratoria criminis, cui certum eſt, annexam eſſe excommunicationem?* Negat *Coninch.de ſacr.d.14.dub.2.n.10.* quia in Extrauag. dicitur, neminem teneri vitare excommunicatum, niſi cenſura contra perſonam expreſsè fuerit denunciata. At quando quis de crimine damnatur, implicitè cenſura ſolummodo innuitur. Vnde *Sanchez ſumm. tom.1. lib. 2. c.9. n.4.* docet, poſſe nos conuerſari cum eo, in quem lata eſt ſententia declarans eſſe Hæreticum, ſi expreſsè non declaret eſſe excommunicatum. Scio *Henriq.lib.13.c.5.n.4.* contrarium aſſeruiſſe. Conin. Sanch. Henriq.

108. *Denunciatur Petrus Burgis, occultum eſt eius crimen Valliſoleti, vbi commoratur in præſenti: teneor ne inibi eum vitare?* Aſſerit *Henriquez lib.13. cap.24. n.1.* in occulto vitandum, non in publico; quia *c. cum non ab homine, de ſent. excom.* dicitur excommunicatos publicos publicè, occultos occultè vitandos eſſe. Hæreo *Præpoſito in 3. part. q.1. dub.16. n.114.* docenti excommunicatum vbi denunciatus non eſt, nec in publico, nec in occulto eſſe vitandum. Henriq. Præp.

109. *Scio, vxorem poſſe communicare cum viro excommuni-*

cato in omnibus ad matrimonium pertinentibus: rogo, an poſſint ſi matrimonium non fuerit conſummatum? Ita planè; quia nuptias non concubitus efficit, ſed conſenſus, *l. nuptias, ff. de reg. iuris. Solùm ſponſalia contracta ſunt.* Communicare non poteſt, *Sanctio tom. 1. de Matr. lib. 9. d. 14. num. 8.* Sanch. *Eſt ne aliquis caſus, in quo non poſſet vxor cum viro communicare?* Ita quidem, cum excommunicatio lata eſt cauſa matrimonij illegitimè contracti, aut coniuges eſſent diuortio ſeparati: poſſent tamen, manente excommunicatione, reconciliari; & cohabitare. *Num poteſt communicare in his ob quæ vir excommunicationem incurrit?* Non; quia communicare in crimine nulli licet, *c. inter alia, de ſent. excom. Rogo, an eadem ratio ſi viri cum vxore excommunicata?* In iure ſolùm excipitur vxor, quia frequentius viri, quàm fœminæ incurrrunt in excommunicationem. At extendi debet ad maritum, quia eadem eſſe debet vtriuſque conditio: & in lege præſertim gratioſa, caſus ſimiles cenſentur includi. Idem dicendum, quando vterque coniux excommunicatus eſſet. *Layman. lib. 2. tract. 5. p. 2. c. 2. n. 16.* Laym.

110. *Peccat ne contrahens cum excommunicato, qui notorius non ſit?* Nullam culpam committere *Sanchez tom. 2. de Matr. lib. 7. d. 11. n. 8.* docuit. Sanch.

111. *Filium, etiam ſi emancipatus ſit poſſe excommunicato parente communicare ſcio: an poſſit illegitimus, & adoptiuus?* Negat. *Turrianus, Hurtado* aſſerit. Turr.

112. *Quid de aliis propinquis, & familiaribus?* Poſſunt nepotes cum auo, abauo, &c. nurus, gener, priuignus, & priuigna; quia hi omnes ratione propinquitatis, & affinitatis loco filiorum reputantur. Idem pupillus cum tutore. *An hæc omnia intelligenda, quando manent in eadem domo, & ſub cura ſuorum correlatiuorum?* Docet *Gordon. tom. 2. lib. 7. quæſt. 10. c. 6. n. 76.* etiam extra conuictum & cohabitationem, etiam aliquam communicationem inter illos licitã eſſe quam ſcilicet gradus affinitatis, & naturale vinculũ morali modo requirit. Gord.

113. *An vxor, filius, ſeruus, & qualibet perſona ſubiecta poſſint cum ſuis ſuperioribus excommunicatis etiam in diuinis communicare?* Poſſunt; quia ex officio communicare tenebantur ante excommunicationem, & per hanc ea obligatio non tollitur, ex *c. inter alia, de ſent. excom.* Vnde vxor, liber, famulus poſſunt maritum, patrem, dominum euntem ad ſacrum comitari. *Coninch de ſacr. d. 14. dub. 12. num. 130.* Conin.

114. *Quodnam peccatum eſt, extra caſus licitos, cum excommunicato denunciato communicare?* In diuinis mortales ex ſuo genere

genere,ex paruitate materiæ veniale. v.g. ſi quis cum excommunicato initium Miſſæ vſque ad Euangelium audiret. *Auil. p.2.c.6.d.8.dub.3.* Conteſtatur *Conin.d.14.dub.14.n.146.* adhibens exemplum de excommunicato,qui tranſiens per templum ibi attentus hæreret,donec vnus Pſalmus breuis cantaretur. At communicare in humanis,& ciuilibus ex ſuo genere veniale eſt peccatum, cui annexa excommunicatio minor eſt.Poteſt fieri mortale ob ſcandalum,aut conceptum. Auil. Conin.

115. *An ſtante prohibitione ſpeciali, ſit mortale communicare in ciuilibus & humanis?* Negat *Hurtado de Mendoza 2.2.vol. 1.d.76.ſect.2.§.45.* docens lauari interdum cum Iudæo (de quo ſpecialis prohibitio) in balneo, nonnunquam excipere, aut excipi conuiuio,& alia id genus rarius effecta,eſſe peccata venialia ob materiæ leuitatem. At *Coninch n.149.* exiſtimat ſemper eſſe veniale, etiam ſi frequentiſſima cõmunicatio ſit. Mẽdoz. Conin.

§. 4. De aliis proprioribus excommunicationis effectibus.

116. *Reddit excommunicatio hominem inhabilem ad beneficia obtinenda, ad exercendos iuriſdictionis actus, ad publica munia quædam obeunda: poteſt ne quilibet talis iudicis iudicium declinare, opponendo excommunicationem?* Poteſt, & ſi ipſe tunc excommunicet, erit nulla excommunicatio; quia ſubditus non erit contumaciæ reus non obediendo. *Præpoſit. in 3.p.q.2.dub.12.n.78.& 79* addens excommunicatum denunciatum electum in iudicem in loco,vbi ignoratur,validè actus iudiciales in fauorem publicum exercere. Præp.

117. *Peccat ne mortaliter iudex ipſe excommunicatus iudicium exercens?* Affirmat *Coninch n.148.* quia huiuſmodi actus eſt valdè honorificus excommunicato, eumque efficit ſuperiorem aliis fidelibus, à quibus vt membrum putridum eſt aliàs abſciſus.Alij venialiter ſolummodo delinquere affimãt. Conin.

118. *Poteſt ne excommunicatus eſſe Tabellio?* Affirmat *Hurtad.8.diff.5.n.8.* acta quæcumque eius eſſe inualida,licet ſit toleratus;quia quæ ab excommunicatis dicuntur vel conſcribuntur,à nemine ſunt credenda,ex *c.nullus 3.q.4.* *Quid ſi partes conueniant ad petendum inſtrumentum à Tabellione excommunicato?* Docet *Suarius d.16.ſect.5.n.5.* Tabellionem toleratum ſi ab aliis requiratur, validè, ac etiam licitè inſtrumenta gerere;quia alij poſſunt cum ipſo agere;& conſequenter ipſe cum aliis; ſi autem denunciatus ſit, peccare; inſtrumentum autem in foro externo irritum, in interno valere. *Præp.dub.13.n.89* rationem reddidit; quia textus in contrarium allati, aſſerunt Tabellionem excommunicatum non debere admitti: non tamen ſufficienter declarant, ſi admittatur,inualida fore inſtrumenta. Hurtad. Suar. Præp.

Henriq. 119. *Poteſt ne teſtis munus obire?* Putat *Henriquez lib.*13.
*cap.*7.*num.*5. etiam non tolerati validum eſſe teſtimonium;
quia nullo iure irritatur: tolerati verò etiam licitum. Sub-
Præp. ſcribit *Præpoſitus n.*90.

120. *Delinquit ne excommunicatus non toleratus teſtimo-
nium ferens in iudicio?* Tantum venialiter; quia eſt tantum
Filliuc. communicatio humana. *Filliucius tom.*2.*tract.*12.*c.*7.*n.*188.

121. *Poteſt eſſe Aduocatus, Procurator, Tutor, Actor in iu-
dicio?* Non poteſt Aduocati munus gerere non toleratus, ſi
autem admittatur à iudice, patrocinia valida ſunt; quia nul-
libi irritantur. Toleratus ſi à fidelibus inducatur, non ſolum
validè, ſed licitè admittitur. Procurator eſſe non poteſt, ſed,
ſi admittatur, eius acta valida erunt, quandiu à iudice non
appelletur: etiam ſi poſt excommunicationem incurſam eli-
Præp. gatur. *Præpoſitus num.*91. Idem de tutore aſſeruerim. Non
Turr. poteſt eſſe actor in iudicio. At affirmat *Turrianus lib.*2.*d.*14.
*dub.*3. ius ſuum ſine vi, & fraude in iudicio petentem non
peccare mortaliter ex obiecto, donec per exceptionem, aut
per officium iudicis repellatur.

122. *Tenetur ne iudex (publicum licet) excommunicatum
toleratum reijcere à cauſa actione?* Poteſt quidem, ſed non te-
netur niſi ad petitionem partis ſufficienter probantis excom-
Hurt. municationem; quia non tenetur eum vitare. *Hurtado d.* 8.
*diffic.*3.*n.*3.

Auila. 123. *Poteſt ne per ſe ipſum in iudicio reſpondere? Auila p.*2.
*cap.*6.*d.*2.*dub.*2. ait non poſſe, ſed cogendum per procurato-
rem reſpondere; quia id ſignificatur *in cap. intelleximus, de
Præp. iudic.* Aſſerit autem *Præpoſitus* poſſe per ſe ipſum; quia ex-
communicato non videtur negandum, quod cuilibet reo ex
iure conceditur. Sic illa *in* 3.*p.q.*2.*dub.*13.*n.*87.

§. 5. 124. *Excommunicatio nulla aut iniuſta, nullum habet effe-
De excō- ctum; quia quod nulliter, aut iniuſtè factum eſt, non cenſetur
munica- factum,* Clem. *Paſtoralis, & alibi: rogo autem, num excommu-
tione nicatus nulliter, teneatur à communione fidelium abſtinere, &c.*
nulla. Aſſerit *Turrianus de cenſ. lib.*2. *d.*20.*dub.*1. abſtinendum ei
Turr. propter ſcandalum à communione Sacramentorum in pu-
blico donec nullitas agnoſcatur. *Quónam modo nullitas hæc
Vaſq. agnoſcenda eſt? Vaſq. apud Turrian. citat.* putat ſufficere, nulli-
tatem à ſapientibus dignoſci: ſed vulgo eſſe hoc ſapientum
iudicium manifeſtandum, vt quis contra excommunicatio-
nem operetur. Quid ſi antequam nullitas publicetur, quis ſe
publicè diuinis ingerat? Peccabit, nullam tamen iuris pœnam
Turr. incurret. *Turrianus.*

125. *An iniuſtè excommunicatus publicas fidelium orationes participet?* Minimè; quia cum iudex procedit iuxta allegata & probata, eius ſententia habet vim ſaltem in actionibus externis; non tamen orationibus generalibus priuatur, à quibus excommunicari excluduntur; quia non eſt credendum Eccleſiam hoc velle.

126. *Tenetur ne iudici obedire?* In publico tenetur, in occulto non; quia innocens. *Suarez de cenſur. diſp.* 4. *ſect.* 7. *num.* 14. Suar.

127. *Incurrit ne irregularitatem in publico celebrans?* Putat *Vaſquez excomm. dub.* 21. *num.* 13. incurrere; quia violat Vaſq. præceptum, cui in publico tenetur obedire. At *Suarius citat.* Suar. *num.* 2. contrarium docet; quia hic re vera excommunicatus non eſt, & hic non eſt perfectus inobedientiæ actus. Admitto tamen quod *Turrianus* aduertit, hunc vt violatorem cen- Turr. ſuræ puniendum, & habendum irregularem.

128. *Communicans ne cum huiuſmodi iniuſtè, aut inualidè excommunicato incurret minorem excommunicationem?* Aſſerit *Præpoſitus* non incurrere; ſed limitat *Vaſquez apud Tur-* Præp. *rianum*, quando communicatio fieret in occulto, ſecus au- Vaſq. tem in publico. *Gordonus tom.* 1. *lib.* 7. *quæſt.* 6. *cap.* 3. *num.* 11. Gord. legendus.

§. 6. *De aliquibus excommunicationibus in particulari.*

129. *Excommunicantur Clerici, & Religioſi incumbentes ſtudio legum, aut Medicinæ in ſcholis publicis: rogo, an illigentur excommunicatione habentes in domibus priuatim Magiſtrum, qui eos haſce facultates edoceat?* Aſſerit *Suarius de cenſur. diſp.* 23. *ſect.* 3. *num.* 19. ſed alij probabiliter abnegarunt.

130. *In c. inhibemus*, de hæret. in 6. *decernitur ferenda excommunicatio contra laicas diſputantes cum hæreticis de rebus fidei: quoſnam comprehendit?* Omnes illos, qui nec Clerici Suar. ſunt, nec Religioſi, ſecundum *Sanctium ſum. tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 6. Sanch. At *Hurtado de Mendoza tom.* 1. *d.* 74. *ſect.* 3. §. 24. etiam com- Hurt. prehenduntur Religioſi conuerſi, vel donati.

§. 7. *De excommunicatione varia.*

131. *Quanam communicatione priuat Eccleſia excommunicatum? an merè interna?* Minimè merè interna priuat, quæ eſt per fidem ac charitatem: *Laymanus.* Eccleſia igitur per excommunicationem, vt vidimus, priuat hominem communibus ſuffragiis, vſu Sacramentorum, & fidelium conuictu.

132. *Aſſeruiſti excommunicatum licitè non ſuſcipere Sa-* Laym. *cramenta, validè tamen ſuſcipere, præter pœnitentiam: rogo, ſi bona fide peccatorum Confeſſionem inſtituat, videlicet in*

caſu neceſſitatis, aut probabilis ignorantiæ, obſtat ne, quominus Laym. *verè à peccatis abſoluatur?* Non obſtat ex *Laymani* placito. Sed tamen remanet excommunicatio, ſi Superiori eſt reſeruata, vel Confeſſarius errans prius à peccatis, quàm à cenſura abſoluat.

133. *Peccat ne excommunicatus, qui in Paſchate non ſe diſponit ad Sacramenta percipienda?* Contra Eccleſiæ præceptum delinquit, ſi per ipſum ſtat, quominus abſoluatur. Ex Laym. eodem *Laymano* accepi.

134. *Percuſſus quis excommunicatione reſeruata, bona fide peccata non reſeruata cum reſeruatis confitetur: an validè ab-* Conin. *ſoluatur?* Affirmat *Coninch*; quia excommunicatio non irritat abſolutionem, niſi excommunicatus ſciens vellet Sacramentum ſuſcipere. *Quid ſi Confeſſarius ſciens peccata habere annexam excommunicationem, ex malitia abſoluat?* Non licitè quidem, ſed validè abſoluere *Coninch.* affirmat.

135. *Excommunicatus à contumacia receſſit, & per ipſum non ſtat quominus abſoluatur: fructus ne interim Beneficij per-* Laym. *cipit?* Percipere cum *Laymano* ſentio, licet officium non præſtet; quia non poteſt: ſicuti beneficiarius infirmus percipit fructus, eſto culpâ ſuâ cauſam præbuerit infirmitati.

136. *Excommunicatis toleratis negari ne debet ſepultura Eccleſiaſtica?* Præcipuè ob cenſuram haud negandam docet Laym. *Laymanus*. Sin verò conſtet, vel præſumi poſſit eos, in peccato mortali deceſſiſſe, v.g. in hæreſi, ſepeliri in loco ſacro non debent; ſi tamen ſepeliantur, locus ſacer non violatur.

137. *Dixiſti excommunicatum mortaliter peccare contra annuæ Confeſſionis, & Euchariſtiæ recipiendæ Eccleſiaſticum præceptum, ſi negligens ſit in abſolutione procuranda: delinquit* Suar. *ne etiam grauiter ſacrum non audiendo?* Non; quia (vt *Suarius* ait) illud præceptum non eſt tam æqualis ponderis, vt obliget ad tam remotam diſpoſitionem vti præceptum Confeſſionis, & Communionis annuæ obligat.

138. *Eſt ne valida acceptatio Beneficij facta ab excommu-* Henriq. *nicato?* Validam iudicat *Henriquez* ſi tempore electionis, & collationis non erat excommunicatus; quia iura ſolum electionem, & collationem irritant, quæ non ſunt in odioſa materia amplianda. *Quid ſi tempore electionis, & præſentationis erat excommunicatus, ſed ante acceptationem eſt abſolutus?* Non eſt ita certum, ſed cum *Henriquez* affirmarim validam electionem.

139. *Si Confeſſarius abſoluendi facultate præditus, oblitus ſit aliquem ab excommunicatione, aliáve cenſura abſoluere*

poteſt

Poteſt ne abſenti abſolutionem dare? Affirmo cum *Layman* poſſe, ſi hominem non valet adire; quia non eadem ratio de Sacramentali abſolutione ob proximam actualem doloris materiam. Laym.

140. *Poteſt ne abſolutio ab excommunicatione dari etiam inuito, & nondum emendato?* Saltem validè dari poſſe cum *Laym.* iudico, niſi qui abſolutioni reluctatur, perſiſtat in crimine, cui excommunicatio ipſo iure continui annexa eſt. Laym.

141. *Dixiſti fœminam cogentes ad Religionem, aut eam à Religione retrahente excommunicatione vulnerari: quidnam eſt cogere?* Idem eſt ac per vim, & metum grauem iniuſtè inducere. Quare qui metu leui coëgit, excommunicationem non incurrit, neque qui iuſtè incuſſit metum, aut precibus importunis; aut incuſſit metum priuationis alicuius boni, ad quod fœmina aliàs ius non habebat. *Layman.* Laym.

142. *Cogens fœminam ad ingrediendum Religionem, vel ad profeſſionem emittendam; incurrit ne ſtatim poſt coactionem adhibitam excommunicationem?* Non incurrere cum *Laymano* cenſeo, ſed poſt vim coactiuam requiri actualem ingreſſum, aut profeſſionis emiſſionem. Laym.

143. *Reges ne, & Imperatores ligantur excommunicatione fœminam ad Religionis ingreſſum cogendo, aut aliquam actionem vetitam præſtando, v.g. conſilium, auxilium, vel fauorem coarctari præbendo?* Iuxta probabilem nonnullorum ſententiam minimè; quia quando Summus Pontifex hos ligare intendit, ſolet exprimere. *Incurrit ne excommunicationem illam virum ad Religionem cogens?* Minimè; quia Tridentinum ſolum de cogentibus fœminas loquitur.

144. *Paruitas ne materiæ excuſat ab excommunicatione?* Excuſat, v.g. ſi quis tranſiens Monialem alloquatur. Sicut excuſat à reſeruatione caſus, ſi quid exiguum furatus ſim in Eccleſia; excommunicatio etenim maior in mortalem culpam contorquetur.

145. *Quis fuit Bullæ vigore ab excommunicatione ſine partis ſatisfactione abſolutus: eſt ne abſolutio valida?* Ita planè, ſed tenetur poſtmodum ſatisfacere. *Non poteſt in totum.* Satisfaciat in partem. *Non poteſt ſatisfacere ante abſolutionem, vel poſt illam ſine graui vel famæ, vel bonorum iactura.* Poteſt licitè abſolui, modò creditor æquale malum non patiatur. Sic *Henriquez.* Addo ex eodem in his, & eiuſmodi caſibus, in quibus non poteſt pœnitens ſatisfacere, non ſufficere, vt det cautionem iuratoriam, ſed debere dare pignoratitiam, ſi poſſit, vel ſaltem fideiuſſoriam. Henriq.

 146. *Iam*

Suar. Vaſq. Auila. 146. *Iam ſcio excommunicatum eſſe Beneficij incapacem: rogo, an ſit capax Penſionis?* Cum *Suario* & *Vaſquez* aliquando negabam omnino eum capacem. At nunc cum *Auila* capacem Penſionis, quæcunque illa ſit, probabiliter affirmo, validúmque conſignationem excommunicato factam.

147. *Incidit Beneficiarius in excommunicationem: num ante ſententiam fructibus Beneficij priuetur?* Minimè, & conſequenter nihil tenetur reſtituere, qualecunque ſit Beneficium, modò opera, ſeu officia, & onera Beneficij exequatur, Vaſq. vti *Vaſquez* aduertit.

148. *Quis ob legitimum impedimentum (vndecunque illud oriatur) non poteſt pro abſolutione ab excommunicatione niſi per procuratorem, ſeu epiſtolam Pontificem adire: poteſt ne ab Epiſcopo abſolui?* Poteſt, imò neque tunc eſt neceſſarium recur- Auila. rere ad Legatum, vel Nuncium Papæ. Quia (vti *Auila* adnotat) ſublata per iuſtum impedimentum reſeruatione Epiſcopus vti proprius paſtor abſoluit.

149. *Eſt ne probabile miniſtrantem Sacramenta Baptiſmi, Pœnitentiæ, &c. cum Minori excommunicatione nec venialiter* Conin. Henriq. Filliuc. *peccare?* Licet *Coninch.* affirmet venialiter delinquere, cum *Henriq.* & *Filliucio* contrarium poſſe aliquo in caſu defendi aſſero: v.g. Si repentè accedat baptizandus, aut pœnitens, nec poſſit Sacerdos ſine ſcandalo recedere.

§.8. *De Percuſſione Clerici.*

150. *Num teneamur vitare ſemper publicè & notoriè Clerici percuſſorem?* Non tenemur, niſi percuſſio ſit eiuſmodi, vt nullo modo celari, & excuſari poſſit, quod vix poteſt conſtare ante iudicis ſententiam. Nam (vti *Laymanus* adnotat) con- Laym. ſtare debet, quod percuſſio Clerici notoriè facta ſit, atque ita malitioſè, vt nulla probabili ratione à peccato mortali, & annexa cenſura Canonis excuſari queat.

151. *Percutiens Clericum, qui non habet Beneficium, neque Concilij Tridentini requiſita, incurrit ne in excommunicatio-* Suar. *nem?* Non incurrere *Suarius* docet; ſed cum *Molina* incur- Molin. rere affirmo; quia hic Clericus amittit priuilegium fori, non autem Canonis.

152. *Seipſum Clericus voluntariè percutit: incurrit ne Ca-* Suar. *nonis excommunicationem?* Incurrere cenſeo cum *Suario*; ſed Turr. cum *Turriano* probabile affirmo non incurrere; quia Canon ille *ſi quis ſuadente*, videtur de perſona diſtincta loqui.

153. *An poſſit, qui Clericum percuſſit, vel Monachum, ſatisfaciendo percuſſo ab excommunicatione abſolui?* Poſſe aſſeruerim; nam licet alij probabiliter ſentiant, totam Eccleſiam, vel Monaſterium, accipientem iniuriam acceptu-

ram

ram etiam ſpecialem ſatisfactionem, iudico tamen ſatisfaciendo percuſſo cenſeri percuſſorem parti ſatisfeciſſe; quia (vti *Auila* ait) eis eſt condonare, quem præcipuò tangit iniuria. Auil.

154. *Dixiſti, Epiſcopum ab excommunicatione abſoluere, quando percuſſio enormis, aut mediocris non eſt: rogo ſpecialius aperias, quandonam enormis, aut mediocris ſit cenſenda percuſſio?* Etiamſi facta ſit in loco publico, non propterea continuò cenſenda enormis, aut mediocris; ſed ex *Reginaldi* ſententia duo debent concurrere, cùm vt notabilis ſit iniuria, tum vt conſiderabile pariat ſcandalum. Regin.

155. *Num impubes & pueri poſſint ab huiuſmodi excommunicatione excuſari?* Poſſunt ſæpe; quia illorum percuſſio regulariter non reputatur grauiter iniurioſa.

156. *Incurrit ne excommunicationem percutiens Militem Religioſum S. Ioannis, Alcantaræ, Calatrauæ, &c.* Incurrit etiam ſi nouitius ſit; quia hi gaudent Canonis priuilegio.

157. *Percutit quis Clericum carentem requiſitis à Tridentino pro priuilegio fori gaudendo incurrit ne?* Probabile putat *Suarius d.21. ſect. 1. n.11.* non incurrere; quia facilius amittitur priuilegium Canonis, quàm fori; cum hoc à iure diuino, illud autem ab humano procedat. Suar.

158. *An incurrat Clericus ſe ipſum percutiens?* Non; quia Canon manifeſtè loquitur de percutiente perſonaliter diſtincto: & in odioſis non fit extenſio. At *Molina de Iuſt. tom.4. tract.3. d.* 11. contrarium aſſeruit, cùm propter iniuriam, quæ ſtatui Clericali infertur; tum quia plus homicida eſt, qui ſe ipſum quàm qui alium necat, *Can. ſi non licet. 23. q.* 5. Molin.

159. *Plures quis Clericos vno ictu percutit: an plurium excommunicationum reus?* Vnus tantùm. *Si autem plures ſucceſſiuè percutiat?* Plures incurrit; quia illæ percuſſiones licet vnico, & continuato tempore menſurentur, ſunt tamen plures ratione obiecti, & termini ad quem.

160. *Percutit quis Religioſum tonſura initiatum, ſcio ex multorum ſententia duplici excommunicatione illigari; quia violat reuerentiam duplici ex capite illi debitam, Clericatus & Monachatus: rogo autem, ſi percutias Clericum ad plures Ordines promotum, incurres ne plures cenſuras?* Non; quia omnes Ordines, vt ſpectantes ad vnum ſtatum Clericalem, vnam exigunt reuerentiam. *Suarez de cenſur. d.5. ſect.3. n.15.* Suar.

161. *Scio cenſuram hanc Papæ reſeruatam, ſi ſit enormis; ſi grauis, Epiſcopo: quandonam enormis reputanda?* Si eſt

publica,

publica, notabilis, & magnum gignit ſcandalum. *Quando publica erit?* Quando in oppido decem, aut duodecim: in magna
Auila. ciuitate pluribus fuerit manifeſta. *Auila part. 2. cap. 6. d. 2.*
Hurtad. *num.* 4. Notat *Hurtado d. 11. diffic. 3. n. 10.* huiuſmodi percuſſorem vitari non debere, niſi certitudo moralis de delicti notorietate adſit.

EXAMEN III.

Circa materiam de Suſpenſionis Cenſura.

Capvt Primvm.

Suſpenſio quid, & quotuplex: eius ſpecies principales.

1. Qvidnam eſt Suſpenſio? Eccleſiaſtica cenſura, qua Clericus vſu Officij, aut Beneficij Eccleſiaſtici priuatur. Eſt enim Eccleſiaſtica pœna, qua ita quis ordinis actus exercere prohibetur, vt ſi contra faciat, irregularitatem incurrat.

2. *Quotuplex Suſpenſio?* Quintuplex eſt 1. Si materiæ ratio habeatur, alia eſt ab officio, alia à Beneficio. 2. Si cauſæ, ob quam fertur, alia in vindictam criminis, alia fertur in contumaciam. 3. Si ſpectetur eius efficacia, alia ſuſpendit in totum ab Officio & Beneficio, alia in parte ab altero illorum; alia ab Officio in totum, vel Beneficio, alia in parte tantùm, vt ab Officio Ordinis, non iuriſdictionis. 4. Si conſideretur eius duratio, alia indefinita eſt, alia terminata, alia perpetua poſitiuè. 5. Si eius ceſſatio attendatur, alia ſolo temporis lapſu ceſſat, alia per exercitium vel omiſſionem alicuius actionis, vel omiſſionem eiuſdem, alia per ſolam abſolutionem.

3. *Quid comprehendit ſuſpenſio lata ſimpliciter?* Ab officio & Beneficio ſuſpenſionem, niſi ex circunſtantibns verbis aliqua reſtrictio colligatur.

4. *Indica ſuſpenſionis, & depoſitionis differentiam?* Suſpenſio quidem iure ordinario remiſſibilis eſt; depoſitio minimè. Suſpenſio ſi ſit ab Officio, vel Beneficio nec munere nec Beneficio priuat; at depoſitio ipſo pruat munere, & Beneficio.

5. *Ad ſuſpenſionis ſpecies præcipuas explicandum accede.*

cede. Exprime primam ſpeciem, qua eſt ſuſpenſio ab officio. Suſpenſio ab officio priuat omni vſu ſpiritualis poteſtatis ab aliquem ſpiritualem actum exercendum, ſiue ſit ordinis, ſiue iuriſdictionis, ſiue alicuius Eccleſiaſticæ adminiſtrationis.

6. *Extendit ne ſe ad omnia loca inibi, donec ab habente poteſtatem auferatur?* Extendit ſe ad omnia loca, durat autem donec auferatur ſi ſit ſuſpenſio abſoluta: ſi verò ſit ad certum terminum, eo tranſacto, ita quoque ſuſpenſio ceſſat.

7. *Includit ne ſuſpenſio hæc à Beneficio ſuſpenſionem?* Minimè; quia per hanc illæ tantùm actiones impediuntur, quæ ad miniſterium aliquod Eccleſiaſticum pertinent.

8. *Suſpenſus quis eſt ab ordine.* Suſpenſum omni ordinis vſu priuatum puta, non autem iuriſdictione, niſi quoad eius actus, qui cum ordines connexi ſunt, v.g. abſolutio in pœnitentiali foro.

9. *Suſpenſus eſt ab ordine determinato.* Solùm ſuſpenſum habet ab illius exercitio, ſicut ſuſpenſio ab ordine Pontificali ſuſpendit tantùm ab vſu & actibus, qui Pontificalis ordinis proprij ſunt; ſuſpenſio à collatione ordinum vnum tantùm actum Pontificalis ordinis prohibet, qui ſcilicet eſt ordinis collatio.

10. *Suſpenditur à iuriſdictione.* Ab omni ſpirituali iuriſdictione ſuſpenſum exiſtima, non autem ab omnibus iis ordinum actibus, qui iuriſdictionem non requiritur.

11. *Suſpenditur à iuriſdictione.* A Miſſa & Horis Canonicis in Choro recitandis tanquam à Clericis priuatum reor, non tanquam à laicis audientibus illa, iiſque intereſſentibus. Hinc tres Regulas ad ſuſpenſionis effectus dignoſcendos tradiderim. Prima ſit, ſuſpenſionem ab inferiori ordine Superioris exercitium, qui cum eo neceſſariò connexus fuerit, etiam prohibere. Secunda ſupenſionem ab ordine Superiori inferiorem non repellere. Tertia ſuſpenſionem ab actu determinato ab aliis haud neceſſariò connexis non ſuſpendere.

12. *Exprime ſecundam ſpeciem principalem ſuſpenſionis, qua eſt à Beneficio.* Suſpenſio à Beneficio priuatio eſt vſus iuris ad temporarium emolumentum percipiendum. Vnde non vſu & poteſtate; ſed legitimo tantùm vſu priuat, nec obligationem aufert officium exercendi. Si ſuſpenſus vnum tantùm habeat Beneficium, ab eo tantùm ſuſpenſus erit; ſi plura,

à pluribus, etiam à Penſionibus, quæ ſpirituali titulo tribuuntur.

13. *Quidnam per fructus temporales intelligitur?* Omnes redditus, qui ratione Beneficij percipiuntur; etiam quotidianæ diſtributiones; non autem aliæ voluntariè è fidelibus propter opera perſonalia tributæ. Priuat etiam iis, quæ ad percipiendos, vel augendos fructus ordinantur, v. g. Beneficij locationes, venditiones fructuum, & ipſa Beneficij adminiſtratio.

14. *De huius extenſione, & duratione quid?* Suſpenſio hæc ad omnia loca ſe extendit, in quibus beneficia exiſtunt; & ſi ſimpliciter lata ſit, ſemper durat, donec per abſolutionem auferatur.

15. *Priuat ne omnibus fructibus percipiendis?* Minimè, ſed iis tantùm, qui à tempore, quo ſuſpenſio lata eſt, percipiendi erant. *Suſpenſio fit ſolum ex Beneficij parte.* Vno, vel quibuſdam tantùm Beneficiis priuat, vel etiam tantùm parte aliqua fructuum.

16. *Alendus ne ſuſpenſus à beneficio fructibus eiuſdem?* Si pro contumacia lata ſit ſuſpenſio, alendus non eſt; ſi pro pœna, poteſt ali, quantum ad commodam ſatis ſit ſuſtentationem.

17. *Impedit ne ſuſpenſio à Beneficio nouam Beneficij collationem?* Si lata ſit ſimpliciter, impedit, non autem quæ eſſet limitata, hoc eſt, à Beneficiis, quæ obtineret.

CAPVT II.

De cauſis ſuſpenſionis.

18. CEdo *cauſam ſubiectiuam ſuſpenſionis.* Tantùm eſt perſona Clerici, ſiue ſit priuata, vt ſimplex Sacerdos, &c. ſiue publica, vt Epiſcopus, & Cardinalis: ſiue ſingularis: ſiue vniuerſalis, vt communitas, & Capitulum.

19. *Cauſa diſpoſitiua quænam?* Si ſuſpenſio fertur ratione Cenſuræ, debet eſſe culpa aliqua grauis, vel leuis pro ſuſpenſionis qualitate; ſi verò in vindictam, poteſt ferri ſine culpa ſuſpenſi, ſed non ſine cauſa.

20. *Cauſam formalem aperi.* In ſuſpenſione iuris exiguntur tantùm legis verba, quibus ſufficienter ſignificetur, talem pœnam ipſo facto incurrendam imponi. In ſuſpenſione autem ab homine tum propria admonitio, tum verba determinata,

nata, quæ ſuſpenſionis ſpeciem ſignificent, tum deniqne denunciatio eius requiritur.

21. *Cauſam auferentem aſſigna.* Quando ſuſpenſio lata eſt ad tempus determinatum, ſolo temporis lapſu tollitur. Quando in perpetuum, vel diſpenſatione, vel abſolutione opus eſt. Porrò ſi de ordinaria poteſtate ſit ſermo, ab authore tantùm Canonis poteſt auferri. *Quid ſi lata ſit ob contumaciam?* Si à iure, tunc non reſeruata à quolibet ordinario abſoluitur: reſeruata tantùm ab authore, vel Superiore eius, ſi ab homine, eodem modo tantùm author, vel Superior abſoluit.

22. *Formam abſolutionis deſcribo.* Illa poteſt vſurpari: *Ego te abſoluo à vinculo ſuſpenſionis, quam incurriſti ob talem cauſam, & reſtituo te executioni tuorum Ordinum*, vel *Beneficiorum*, vel *Officiorum*, &c. *in nomine Patris*, &c.

Capvt III.

De ſuſpenſi peccatis, & irregularitatis contractione.

23. *SVſpenſi obligationes ediſſere.* Si ſuſpenſus ab officio actum aliquem Eccleſiaſtici officij exerceat, mortaliter peccat ex genere ſuo. Item mortaliter peccat ſuſpenſus à Beneficio, ſi notabile aliquid ex Beneficij fructibus capiat, vel actionem aliquam ad illius adminiſtrationem pertinentem exerceat. Ex occultis actionibus prohibitis (non ſolum ex publicis) incurrit ſuſpenſionem.

24. *An validi actus ordinis, quos ſuſpenſus exercet?* Semper validi ſunt, ſi iuriſdictionem non requirant, ſiue ſit occultus, ſiue publicus: ſi verò ſint actus ſolius iuriſdictionis, in occulto ſuſpenſo validi, in denunciato irriti ſunt.

25. *Quid ſi ſuſpenſus ab officio ſeſe in actibus ordinis, ante abſolutionem exerceat?* Irregularitatem incurrit, etiam ſi Minorum ordinum actus ſint, modò ſolemniter fiant. Nec refert, an actus competant ordini iure diuino, vel humano.

26. *Si ſuſpenſus Pontificalibus, actus Epiſcopi proprios exerceat?* Irregularitatem contrahit, ſiue cum Pontificali apparatu, ſiue abſque illo eos exerceat.

27. *Ita ne qui ſuſpenſionem in actibus iuriſdictionis violat?*

lat? Minimè; nam præter culpam, alia ei pœna inflicta non eſt.

28. *Suſpenſus quis eſt ab Eccleſiæ ingreſſu.* Si celebret in ea, etiamſi potiùs interdicti quædam ſpecies ſit, fit irregularis, ſiue conſecrata, ſiue tantùm ſit Eccleſia benedicta.

29. *Ob delictum aliquod quis in ipſa ordinatione commiſſum ſuſpenſionem incurrit.* Etiam ſi ordinem illum in ipſa ordinatione miniſtret, ex probabiliore ſententia irregularitatem non incurrit.

30. *Incurrit ne illam, qui ſuſpenſionem etiam in puram pœnam inflictam violat?* Incurrere aſſero cum *Filliucio.*

Capvt IV.

De omnibus ſuſpenſionibus in particulari.

§. I. Suſpenſiones in particulari contra Epiſcopos.

31. *Catalogum omnium ſuſpenſionum effinge, gratia memoriæ.* Profectò & contra Epiſcopos, & contra Capitula, & contra Religioſos, & contra Clericos plures Cenſuræ contorquentur, numero quidem quinque ſuper ſeptuaginta.

32. *Contra Epiſcopos quotnam?* Viginti & quatuor. 1. Contra conferentes Ordines ſimoniacè. 2. Contra conferentes ſuſpenſo propter malam promotionem. 3. Contra ordinantes Religioſum non profeſſum. 4. Contra ordinantes accepto iuramento, quod non moleſtabuntur ſuper eorum prouiſione. 5. Contra ordinantes Monachum ſine licentia Abbatis. 6. Contra promulgantes Concilium prouinciale toti diœceſi. 7. Contra intromittentes ſe in cauſis ſpectantibus ad Epiſcoporum electionem. 8. Contra ſubmittentes laicis bona Eccleſiæ ſine debito conſenſu. 9. Contra occupantes bona vacantium pertinentium ad eorum prouiſionem. 10. Contra ingredientes Monaſteria Monialium ſine neceſſitate. 11. Contra non viſitantes limina Apoſtolorum tempore præſcripto in Sixti V. conſtitutione 12. Contra publicantes populo iudicem caſuum. 13. Contra non facientes comburi libros Talmud. 14. Contra negligentes procedere aduersùs Simoniacos. 15. Contra relaxantes incendiariis pœnam in iure expreſſam. 16. Contra concubinarios à Synodo admonitos, & non ſe emendantes. 17. Contra promotos à Sede Apoſtolica, ſine literis authenticis eiuſdem. 18. Contra non ſeruantes

tes Extrau. 2. *de electione*, quoad perceptionem fructuum primi, vel ſecundi anni. 19. Contra delinquentes aduerſum Clericorum immunitatem. 20. Contra abutentes munere Inquiſitorum in cauſa fidei. 2. Contra fouentes vſuras, locando ſuas domos. 22. Contra admittentes reſignationes aduersùs formam præſcriptam in conſtitutione, *Quanta*. 23. Contra alienantes bona Eccleſiæ vltra biennium. 24. Contra malè vtentes delegata poteſtate, in cauſa alienationis.

33. *Quotnam contra Capitula?* Quatuor reperio. 1. Si dilapident bona relicta, vel obuenientia tempore vacationis. 2. Si recipiant Prælatos promotos in Curia, abſque litteris Papæ. 3. Si petant in receptione ad Religionem, aut poſt illam, paſtus, prandia. 4. Si non ſeruent contenta in conſtitutione, *Quanta* Pij V. §. 2. *Contra Capitula.*

34. *Aduerſum Religioſos quotnam ſuſpenſiones collegiſti?* Nouem. 1. Contra Apoſtatas, in apoſtaſia ordines recipientes. 2. Contra recipientes ad profeſſionem ante probationis annum. 3. Contra Superiores concedentes redditus Eccleſiarum alicui ad vitam. 4. Contra vſurpantes decimas ſibi non conuenientes. 5. Contra non vtentes habitu, & veſtitu, modo ipſis præſcripto. 6. Contra Superiores, ad quos occaſione exceſſuum ſuorum aliquid peruenerit. 7. Contra introducentes mulieres in Monaſteria. 8. Contra non profeſſos recipientes ordines ſacros. 9. Contra non facientes conſcientiam pœnitentibus de ſoluendis decimis. §. 3. *Contra Regulares.*

35. *Aduersùm denique Clericos quotnam ſuſpenſiones?* Triginta & octo adnumerabo. 1. Contra diſputantes de Conceptione B. Virginis. 2. Contra prouocantes ad duellum, vel acceptantes. 3. Contra Simoniacos. 4. Contra publicos concubinarios. 5. Contra Sodomiam exercentes. 6. Contra publicos peccatores. 7. Contra raptores, vel præbentes auxilium raptui. 8. Contra iurantes de tenendo ſchiſmate. 9. Contra occupantes bona, cenſus, &c. Eccleſiæ, Beneficij vel alterius pij loci. 10. Contra conſeruatores ſe intromittentes in aliis quàm de manifeſtis iniuriis. 11. Contra facientes in iudicio per ſordes aliquid contra iuſtitiam, vel conſcientiam in grauamen partis. 12. Contra conferentes Beneficia eorum, qui ſeruiunt in Curia, vel eadem recipientes. 13. Contra inferiores Epiſcopis non ſeruantes in viſitatione conſtitutionem Innocentij IV. 14. Contra vtentes Ordine in loco interdicto, præter modum iure conceſſum. 15. Contra tradentes ſepulturæ publicos vſurarios. 16. Contra Parochos non prohibentes §. 4. *Contra Clericos.*

matrimonia clandeſtina, vel contra interdictum Eccleſiæ operantes. 17. Contra alienis debitis grauantes Eccleſias ſibi commiſſas. 18. Contra electores Epiſcoporum non præſentantes electionem electo infra octo dies. 19. Contra eligentes indignum ad Epiſcopatum, vel Curatum. 20. Contra conſentientes electioni, per abuſum ſecularis poteſtatis. 21. Contra poſtulantes in Prælatum Cathedralis eos, qui prohibentur. 22. Contra compromiſſarios eligentes indignum. 23. Contra occupantes bona Prælati defuncti. 24. Contra abutentes veſtibus contra iuris ſtatuta. 25. Contra Parochos iungentes ſponſos alterius Parochiæ ſine licentia. 26. Contra celebrantes coram excommunicato, vel interdicto. 27. Contra recipientes ordines ab eo, qui Epiſcopatui renunciauit. 28. Contra recipientes ordines ab alieno ſine proprij licentia. 29. Contra recipientes à proprio in aliena diœceſi ſine licentia. 30. Contra recipientes ab excommunicato, vel ſuſpenſo. 31. Contra recipientes ante legitimam ætatem. 32. Contra recipientes extra tempora ſine diſpenſatione. 33. Contra recipientes, non ſeruatis interſtitiis. 34. Contra ordinatos falſo titulo. 35. Contra promotos per ſaltum. 36. Contra recipientes ordines poſt matrimonium ratum, etiam non conſummatum. 37. Contra recipientes ordines, ſi ſint excommunicati, ſuſpenſi, vel interdicti. 38. Contra recipientes ordines cum literis Capituli Sede vacante infra annum.

CAPVT V.

Praxis circa materiam de Suſpenſione ex Societatis IESV *Auctoribus.*

§. I. *De ſuſpenſionis pluribus modis.*

Sanch. 36. S*Vſpenſus ab officio, cenſetur ne fructibus beneficij priuari?* Minimè, poteſt enim illos percipere temporalem beneficij adminiſtrationem gerendo, promptus, quidem, quantum ei conceditur officio ſatisfacere, Horas Canonicas recitando, & ad alia Eccleſiaſtica munia vicarium ſubſtituendo. *Sanchez de Matrim. lib. 2. d. 51. num. 13.* ſententiam hanc veram exiſtimans, etiam ſi ſuſpenſio ab officio ſit perpetua.

Auila. 37. *Poteſt ne ſuſpenſo ab Officio nouum beneficium validè ac licitè conferri?* Validè negat *Auila p. 3. d. 2. dub. 10.* licitè nega

negat *Coninch d.*15.*dub.*2.*n.*7. Aſt alij validè & licitè confer- Conin.
ri poſſe aſſeruerunt.

38. *Suſpenſio autem à beneficio quid?* Docet *Coninch d.*15. Conin.
*dub.*2.*num.*14. collationem noui beneficij factam ſuſpenſio à beneficio *ex Clem.*2.*de vita & bon.Cleric.* non eſſe ipſo facto irritam, ſed irritandam. At *Auila p.*3.*c.*6.*d.*6.*dub.*1.*concl.*1. Auila.
aſſerit ſuſpenſum à beneficio, ſi præſtet officium, omnes fructus, & diſtributiones lucrari.

39. *Suſpenſus ab Ordine ſuperiori, cenſetur ne ab inferiori ſuſpendi?* Non; quia qui prohibet maius, non intendit minus prohibere. *An ſuſpenſus à minori, indirectè ad maiorem etiam exercendo ſuſpenſus cenſeatur? Suarius d.*26.*ſect.*4.*num.*8. Suar.
probabile cenſet, non omnes actus ſuperioris Ordinis per ſuſpenſionem ſuperioris impediri; ſed illos ſolum, qui exercitium includunt inferioris ſuſpenſi. v. g. ſuſpenſus à Diaconatu non poteſt celebrare, quia debet Euangelium legere, quod eſt actus Diaconi; poteſt autem Confeſſiones audire, baptizare, &c.

40. *Suſpenſus quis eſt ab Ordine Epiſcopali?* Eos tantum Ordinis actus exercere prohibetur, qui Epiſcopi proprij ſunt, & Sacerdoti de iure ordinario non poſſunt competere. *Suſpenſus eſt ab vſu Pontificalium.* Solummodo prohibetur vti baculo, & pallio; per accidens verò, & conſequenter illorum actuum exercitio, qui ſine baculo & pallio exerceri non debent: v.g. ordinatio, confirmatio, conſecratio Eccleſiæ, altaris, aut virginis. Minimè verò celebrare ſine Pontificalibus, Confeſſiones audire, forenſem iuriſdictionem exercere. *Layman lib.*1.*tract.*5.*p.*3.*c.*1.*n.*6. *Suſpenſus eſt tantum à minorum* Laym.
Ordinum collatione. Haud cenſetur ſuſpenſus à collatione maiorum. *Suſpenditur ab officio confirmandi.* Non ideo cenſe- Laym.
tur ſuſpenſus à conſecrando, vel ordinando ex *Laymani* ſententia; quia quamuis hæc illo maiora, non tamen connexa. *Suſpenſus quis eſt ab adminiſtratione Sacramentorum: creditur ne ſuſpenſus à celebrando?* Minimè; quia celebratio Miſſæ non aſſolet ſub miniſterio Sacramentorum comprehendi. *Præpoſitus in* 3.*p. q.*3.*dub.*2. *n.*18. Præp.

41. *An ſuſpenſio diſiunctiua ab Officio, vel beneficio teneat?* Non tenere reſpondet *Henriquez lib.*3.*c.*22.*n.*4. quia non eſt Henriq.
maior ratio, reum ab vno potius, quam ab alio manere ſuſpenſum. At *Gaſpar Hurtado de ſuſp.diffic.*4.*n.*11. teneri affir- Hurt.
mat; quia Confeſſarius poteſt imponere ad pœnitentiam hoc, vel illud: & iudex damnare aliquem aut verbera ſubire, aut certam pecuniam ſoluere.

42. *Num ſuſpenſio lata ſub hac forma : ſit ſuſpenſus, ſit valida, & à quo ſuſpendat?* Valida eſt, & ab officio, & beneficio ſuſpendit; quemadmodum cum dicitur, *ſit excommunicatus*, de excommunicatione maiori intelligitur. *Gordonus tom.2.lib.7.q.14.c.2.n.7.* legendus.

Gord.

§. 2. *Effectus ſuſpenſionis.*

43. *Scio ſuſpenſum ab Ordine, ſi Ordinem exerceat, fieri irregularem: quonam, quæſo, piaculo?* Si eſt materia grauis, peccat mortaliter; & ſi eſt actus Ordinis irregularitatem incurrit. Porrò *Suario* auctore *d.26. ſect.2. num.6.* quoties ſuſpenſus excuſatur à culpa, etiam ab incurrenda irregularitate excuſatur.

Suar.

44. *Epiſcopus ne ſuſpenſus à Pontificalibus, fit irregularis, in Pontificalibus celebrans?* Non; quia non eſt ſuſpenſus à ſubſtantia celebrationis, ſed ſolum quoad ſolemnitatem accidentalem. *Auila p.7.d.9.ſect.2.dub.2*

Auila.

45. *Suſpenditur quis ab officio concionandi, concionatur ſolemniter; incurrit ne irregularitatem?* Non; quia concionari non eſt per ſe actus Ordinis. *Tannerus tom.4.d.6.q.10. dub.7. num.137.* De Clerico ſuſpenſo ab officiis diuinis, illis aſſiſtat tanquam laicus, eandem eſſe rationem aſſerit *Filliucius tom.1.tract.17.c.2.n.33.*

Tann. Filliuc.

46. *Num acta ſuſpenſi valida ſint?* Actus iuriſdictionis ſunt inualidi niſi ſint occulti in quo caſu ſupplet Eccleſia defectum. Si non eſt denunciatus, inuitatus ab aliis, validè, & licitè iuriſdictionem exercet. *Suarius d.26. ſect.2. n.2.* Actus autem Ordinis ſunt validi etiam in denunciato, præter abſolutionem ſacramentalem, quia eſt etiam actus iuriſdictionis: quam ſi non eſt toleratus, inualidè exercet; toleratus autem valide abſoluit.

Suar.

§. 3. *De ſuſpenſione varia.*

47. *Quibuſnam in caſibus præterea iudex Eccleſiaſticus ſit ſuſpenſus aperi.* 1. Si ferat ſententiam excommunicationis non præmiſſa trina admonitione, coram idoneis teſtibus. 2. Si ſententiam excommunicationis, interdictíve ferat, non expreſſa cauſa, ob quam fertur. 3. Si contra conſcientiam, vel iuſtitiam in iudicio aliquid faciat per gratiam, vel ſortes in grauamen partis alterius; & eſt ſuſpenſus per annum. Sic *Buſæus.*

Buſæ.

48. *Poteſt ne iudex, vel Epiſcopus, qui tulit ſuſpenſionis cenſuram, ex iuſta cauſa illam ſuſpendere ad tempus?* Poteſt, & concedere celebranti, vt tunc temporis non incurrat irregularitatem; quia cenſura non ligat vltra iudicis intentionem.

49. *Quidnam faciendum de fructibus ſuſpenſi à Beneficio?* Conuertendi in Eccleſiæ vtilitatem (detractis iis, qui ſubſti-

tuto

tuto ad inſeruiendum traduntur) diſtributiones verò pro eo tempore, quo Clericus eas non lucratur, aliis tradendæ Clericis, qui diuinis officiis interſunt. Sic *Molina*. Molin.

50. *Iniuſtè quis ab officio ſuſpenditur, poteſt ne diſtributiones recipere?* Poſſe exiſtimo cum *Auila*, ſaltem ſi ante ſuſpenſionem chorum conſueuerat frequentare. Auila.

51. *Petens Sacramentum à Sacerdote ſuſpenſo ab officio, ſed nondum denunciato, peccat?* Minimè; quia cooperans, & communicans cum ſuſpenſo tolerato, ſeu nondum denunciato iis in actibus iuriſdictionis, & officij, à quibus eſt ſuſpenſus non peccat mortaliter *Auila* authore. Auila.

52. *Acta ne per ſuſpenſum, qui non eſt nominatim denunciatus, valida ſunt?* Valida *Palao* aſſerit. Secus dicendum de Pal. actis nominatim denunciati, niſi titulus coloratus, aut communis error adeſſet.

53. *Quid abſolutè ſuſpenſus?* Ex *Sanctio* reſpondet ſuſpen- Sanch. ſum abſolutè intelligi ab officio ordinum, & Beneficio, non autem ab auditione diuinorum, aut ſepultura.

54. *Quandonam quis propriè ſuſpenſus non eſt?* Aſſerit *Saa* Saa. ſuſpenſum per non habentem iuriſdictionem Eccleſiaſticam exteriorem non eſſe propriè ſuſpenſum, ſed prohibitum; item eum, qui ſolo verbo ſuſpenditur, non ſcripto; vel qui ab officio non propriè Eccleſiaſtico.

55. *Suſpenſum me eſſe ab ingreſſu Eccleſiæ, quid ſignificat?* Solùm prohiberis in Eccleſia celebrare, & diuinis officiis intereſſe. Vnde potes in ea orare, & Sacramenta recipere, & iuriſdictionem exercere, & ſepeliri decedens cum pœnitentiæ ſignis, & extra celebrare, ſcilicet in loco non deſignato Saa. per Epiſcopum in perpetuum ad celebrandum. *Saa* ſic ex Sayro.

56. *Num ſuſpenſionis ſententia, eiúſque effectus per ſequentem appellationem ſuſpendatur?* Minimè; quia cenſura Eccleſiaſtica trahit ſecum executionem, vt dicitur in cap. *Paſtoralis. Saa.* Saa.

57. *Certus ſum, me non peccaſſe: incido ne in ſuſpenſionem?* Minimè; quia nunquam imponitur ab homine ſine culpa ſaltem veniali; nec à iure aut ab homine ob contumaciam, niſi ob mortalem, *Emanuele Saa* authore. Saa.

E X A M E N IV.

Circa materiam de Cenſura Interdicti.

Capvt Primvm.

De Interdicti eſſentia, diuiſione, cauſis, & relaxatione.

1. *Qvid eſt Interdictum?* Eccleſiaſtica Cenſura priuans vſu quarundam diuinarum rerum, quatenus fidelibus is vſus communis eſt.

2. *Quotuplex ſit?* Triplex, Locale, Perſonale & Mixtum, ſiue vtrumque ſimul, hoc eſt cum interdicitur locus, cum interdicitur perſona, & cum tam locus quàm perſona interdicuntur. Porrò interdictum locale, ac Perſonale tum generale, tum ſpeciale eſſe poteſt.

3. *Interdictum locale fuſiùs exprime.* Ciuitate aliqua interdicta, etiam ſubvrbia & continentia ædificia debent intelligi. Et ſi generale ſit, etiam Eccleſia exempta à iuriſdictione eius qui interdictum tulit, interdicta cenſetur, ſeſe Eccleſiæ totius menti templo omni accommodante in ſupplicium delinquentium. Si autem ſpeciale, Capellas omnes eiuſdem Eccleſiæ, & contiguum cœmeterium comprehendit.

4. *Perſonalis interdicti propria aperi.* Si generale ſit, ſingulæ perſonæ quæ communitatis illius, in quam fertur, partes ſunt, interdictæ manent. Interdicto populo, etiam habitante; in ſuburbiis, ſi populi partes ſint, interdicti intelliguntur. Interdicta familia Principis, etiam Clerici, ſi qui in familia eſſent, ſunt interdicti.

5. *Interdicto populo, Clerus non comprehenditur?* Non; nec interdicto Clero cenſentur interdictæ Religioſæ perſonæ quæ Regulares propriè dicuntur; quia nec Clericalis ſtatus cum ſeculari, nec Regularis cum Eccleſiaſtico confundendus eſt, præcipuè in odioſa materia. Si autem interdictum ſit ſpeciale, in eo quidam generaliter interdicti ſunt, qui ſcilicet illius populi pars ſunt, & interdicto cauſam non dederunt quidam verò ſpecialiter, qui culpabiles ſunt, & interdicto cauſam exhibuere.

6. *D*

6. *De mixto quid dicendum?* Ex interdicto generali loci non neceſſariò generale perſonale, nec è contra infertur; idêmque de interdicto ſpeciali dici poteſt. Nec ex interdicto perſonali ſpeciali non infertur interdictum locale ſpeciale. Contra verò interdictum locale ſpecialè neceſſariò perſonale ſpeciale ſemper infert: ſicut etiam locale generale ſemper ſpeciale perſonale comprehendit.

7. *Quinam interdicti lator?* In totam Eccleſiam à Papa, vel generali Concilio Sede vacante ferri poteſt. In diœceſim ab Epiſcopo. In ſpecialem locum aut perſonam Ordinarius. Porrò vt in totam Eccleſiam feratur interdictum iuſta cauſa moraliter aſſignari non poteſt. Perſonale in quamlibet perſonam ferri poteſt, ſi iuriſdictio, & iuſta cauſa concurrant.

8. *Ob quamnam culpam interdictum detorquetur?* Perſonale quidem propriam ſupponit culpam generale grauiorem. Locale verò ſi generale ſit, grauem culpam & aliquo modo publicam exigit, ſi ſpeciale, minorem, & non ita communem.

9. *De cauſa auferente interdictum, de eiuſdêmque relaxatione diſſere.* Si interdictum in puram pœnam latum ſit, ſolubile eſt à Superiori habente ad id facultatem, ſi abſque limitatione latum ſit; ſi autem ſit latum cum temporis determinatione, eo elapſo ceſſabit. Profectò ſi latum ſit in contumaciam, ſiue abſolutè, ſiue cum conditione, *ſi ſatisfaciat*, abſolutione opus eſt. Interdictum locale ſi generale ſit, ciuitatis deſtructione non tollitur; ſi ſpeciale, eodem modo; quia ſemper remanet ſolum, in quo diuina fieri prohibitum eſt. At perſonale, diſſoluto populo, vel communitate, ſublatum eſt; quia de ſubiectiua cauſa interdicti nihil remanet.

10. *Perſonaliter & ſpecialiter interdictus in eo moritur.* Et ſi penitens moriatur, abſoluendus tamen poſt mortem indirectè eſt, vt viuentes illius poſſint corpus ſepelire.

11. *A quonam abſoluendus, qui per ſententiam particularem ab Homine eſſet interdictus?* Ab eo ſolo, qui tulit, vel à Superiore eius eſt abſoluendus. *Interdictum locale eſt à iure.* In pœnam latum ſi fuerit, regulariter ad certum tempus fertur; ideo eo elapſo, per ſe finitur. Si ante tollendum ſit, non niſi per conditionem iuris, vel Superiorem tollendum eſt. Idem aſſero, ſi abſque temporis limitatione ſit latum. Si verò in contumaciam ſit latum tunc ſi reſeruatum eſt, à ſolo reſeruatore, eiuſque Superiore ſoluitur; ſi non eſt reſeruatum, tunc locale à ſolo Epiſcopo loci ſoluitur: perſonale eodem modo ſolus ordinarius tollit Epiſcopus. Si verò ſpeciale; qui-

libet poteſt, qui ab excommunicatione ſoluit nemini reſeruata.

CAPVT II.
De Interdicti effectibus.

12. *Interdicti effectus recenſe.* Tres quidem ſunt, Sacramentorum ſcilicet, Officiorum diuinorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ priuatio.

13. *Primum effectum explana.* Primus effectus interdicti eſt eorum Sacramentorum priuatio, quæ iure excepta non ſunt. *Quænam autem ſunt iure excepta Sacramenta?* 1. Baptiſmus exceptus eſt, etiamſi ſolemniter conferatur. 2. Confirmatio. 3. Pœnitentia iure antiquo ſolis ægrotantibus concedebatur: at nouo cap. *Alma mater* etiam ſanis quibuſcunque permittitur, modo ſpecialiter interdicti non ſint, aut excommunicati. 4. Communio per modum viatici conferri poteſt; is tamen qui perſonaliter ſpeciatim eſſet interdictus, ante Euchariſtiam ſatisfactionem præmittere debet, & ab interdicto abſolui. Porrò extra mortis articulum conferri non poteſt. Scio probabiliter dari poſſe Clericis iis, qui diuinis officiis poſſunt intereſſe. 5. Extrema-vnctio tempore interdicti abſolutè eſt prohibita: vt etiam Ordo, & Matrimonium. Verùm Matrimonium ſine ſolemni benedictione permitti poſſe probabiliter defendo.

14. *Quódnam peccatum, in materia Sacramentorum interdictum violare?* Mortale crimen eſt, & Clerici ſi illud in miniſterio Sacramentorum violent, fiunt irregulares. Religioſi verò & Moniales ſi generale interdictum non ſeruent, ipſo iure ſunt excommunicati.

15. *De ſecundo interdicti effectu diſſere.* Secundus effectus diuinorum officiorum priuatio eſt. Antiquo iure Miſſa ſingulis hebdomadis, ad Euchariſtiam pro infirmis conficiendam, in Eccleſiis ſingulis permittebatur: Horæ Canonicæ in Eccleſia à binis vel ternis ſubmiſſa voce, ianuis clauſis & excommunicatis excluſis, poterant recitari. Nouo autem iure tempore interdicti localis generalis, vt in ſingulis diebus Miſſæ celebrari poſſint, conceſſum eſt, & alia diuina officia ſicut prius, campanis tamen non pulſatis. Laici, qui nec excommunicati, nec interdicti ſpecialiter ſunt, ab officiis diuinis excluduntur; niſi priuilegio fruantur. Quod ſi locale interdictum

terdictum ſpeciale ſit, tantum priuata Miſſa ſemel hebdomada, vt olim, dici poterit, ſi modò Eccleſia illa talis ſit, vt in ea pro infirmis Euchariſtia aſſeruetur. Perſonæ interdictæ ſiue generaliter, ſiue ſpecialiter, in nullo loco celebrare, vel aſſiſtere ſacro poſſunt, exceptis Feſtiuitatibus quatuor, Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis Deiparæ.

16. *Poteſt ne interdicti Sacerdotis Miſſa exaudiri?* Poteſt, etiamſi nominatim ſit interdictus, modò ad eam faciendam cooperatio vitetur.

17. *Quænam igitur diuina officia prohibentur?* Omnia illa, quæ ſubſtantialiter diuina ſunt, & non niſi ab Eccleſiæ miniſtris exercentur. Vnde affirmo generalem confeſſionem, Angelicam ſalutationem, benedictionem menſæ, Crucis adorationem priuatam, officia recitari ſolita à confraternitatibus, animæ commendationem, prædicationem, purificationem mulierum poſt partum, & ſimilia officia permitti tempore interdicti.

18. *Quódnam peccatum eſt interdictum in diuinorum officiorum materia violare?* Mortale quidem ex genere ſuo in Eccleſiaſticis, & laicis. Eccleſiaſtici autem præterea ſi proprium ordinis actum exerceant, incurrunt irregularitatem, & electionis paſſiuæ priuationem.

19. *Tertium denique interdicti effectum euolue.* Tertius effectus Eccleſiaſticæ ſepulturæ priuatio eſt. Per interdictum generale loci prohibitum eſt, ne quis in eo loco Eccleſiaſticæ ſepulturæ amandetur, niſi per priuilegium à iure, vel ab homine ſit exempta perſona.

20. *Num Clerici eidem iuri ſubiacent?* Clerici, qui ſeruarunt interdictum, nec illi cauſam dederunt, in Eccleſiis ſepeliri poſſunt antiquo iure, cum ſilentio: nouo, cum officio adhibita moderatione cap. *Alma mater.*

21. *Priuilegiatus quis eſt ad diuina: poteſt ne conſequenter Eccleſiaſtica ſepultura frui?* Non hoc ipſo in ſacro loco ex probabiliori ſententia poteſt tumulari.

22. *Vbinam laici ſepeliendi tempore interdicti?* In cœmeterio per Epiſcopum deputato, non tamen benedicto, poſtea quidem transferendi in Eccleſiam interdicto ceſſante, modò pœnitentes deceſſerint, qui culpabiles fuerant. Porrò quæ dixi in generali interdicto, potiori iure in ſpeciali procedunt.

23. *Quid ſi interdictum ſit perſonale?* Si ſpeciale, certum eſt eas perſonas ſic interdictas Eccleſiaſtica ſepultura priuatas eſſe. Si generale, probabile eſt in ſacro loco eas poſſe ſepeliri.

24. *Interdicitur ingreſſus Ecleſiæ.* Ad officia tantùm diuina participanda ingreſſum prohibitum eſſe reor, inter quæ etiam Eccleſiaſticam ſepulturam contineri. *Filliucius* affirmat.

25. *Quodnam peccatum eſt in hac materia interdictum violare?* Ex ſuo genere lethale peccatum. Vnde pœnam excommunicationis etiam incurrunt, qui aliquem in loco interdicto ſepeliunt.

26. *De interdicti ſuſpenſione quid?* Tribus modis ſuſpenditur. 1. Generali priuilegio, vt in Natali Domini, Paſchate, Pentecoſte, Aſſumptione Deiparæ, Feſtiuitate Corporis Chriſti, & per totam octauam, Feſto Conceptionis B. Virginis, & per totam octauam in Hiſpania. 2. Particulari priuilegio ſuſpenditur à Sede Apoſtolica multis Religioſis conceſſo. 3. Per iudicis ſententiam, v. gr. Papæ, Legati à latere, Epiſcopi, ſi à ſe ratum ſit, & inferiorum etiam Prælatorum eodem modo.

CAPVT III.

De Interdictis in particulari.

27. *QVotnam in caſibus interdictum locale generale à iure latum eſt.* Septem. 1. Si rector ciuitatis, vbi moritur Papa, non faciat contenta *cap. vbi periculum, de elect. in 6.* Si dominus terræ iniurioſè Epiſcopum percutiat, vel percuti mandet. 3. Si Legatum vel Nuncium Apoſtolicum in ſuo impediat officio. 4. Si perſonæ Eccleſiæ manifeſtis vſurariis domos concedant. Poſt menſem enim, in quo percuſſi ſunt excommunicatione, ipſorum terræ ſunt interdictæ. 5. Si ciuitas exigat gabellas à perſonis Eccleſiaſticis de rebus ipſarum exportandis. 6. Si conſentiat Cardinalis neci, vel infra menſem non puniat in eo delinquentes. 7. Si Epiſcopum iniurioſè bannierit, occiderit.

28. *Locale ſpeciale quotnam in caſibus incurritur?* Tribus 1. Si in eo loco per vim Epiſcopus detineatur. 2. Si Clerici non reſtituerint infra dies decem funeralia Eccleſiæ, in qua de iure ſepeliendus erat is, quem induxerunt ad vouendum vt eligeret ſepulturam in ſua. 3. Si hæreticus ſcienter in Eccleſia ſepeliatur.

29. *Interdictum autem perſonale generale quótnam in caſibus incurritur?* Nouem. 1. Si vniuerſitates alienigenis vſurarii

rariis habitationem concedant. 2. Si concedant repreſſalias, vel extendant contra Clericos. 3. Si Eccleſiaſticis decimas imponant, vel ab iis exigant. 4. Si reſiſtant ſtatutis Papæ circa Epiſcopatus Toloſani diuiſionem. 5. Si non ſeruetur conſtitutio Ioannis XXII. circa Beneficiorum vacantium fructus. 6. Si à ſententiis Papæ ad futurum Concilium appellauerint. 7. Si Capitulum infra annum dimiſſorias concedat. 8. Si ab Eccleſiaſticis exigant tributa. 9. Cum ob crimen Vniuerſitatis interdictum locale fertur.

30. *Quotnam denique caſibus interdictum perſonale ſpeciale incurritur?* 1. Incurritur iudex Eccleſiaſticus ferens Cenſuram contra cap. *Medicinalis.* 2. Recipiens dignitatem de manu laici. 3. Vſurpans de redditibus vacantis Eccleſiæ. 4. Epiſcopus vel Abbas alienans bona Eccleſiaſtica contra Paulinam. 5. Violantes interdictum locale ab homine, vel à iure. 6. Prælati in viſitatione vltra conceſſa recipientes. 7. Iudices Eccleſiaſtici priuantes Curiales Beneficiis. 8. Superiores vſurpantes bona nonnullarum vacantium Eccleſiarum. 9. Clerici in Sacris, qui iacent in fornicationis crimine. 10. Prælati commentaria in Tridentinum edentes.

CAPVT IV.

Praxis circa materiam de Interdicto ex Societatis IESV *Doctoribus.*

31. HAbet quis duplex domicilium, interdicitur vnum; interdictus ne erit habitans in loco non interdicto? Dum habitat in loco interdicto, onus interdicti ferre debet; in alio verò domicilij loco liber eſt. *Suar. de cenſ. d. 32. ſect. 2. n. 16.* §. 1. *De latione interdicti.*

32. *Interdicitur Clerus, intelliguntur ne Religioſi interdicti?* Non, niſi exprimatur, aut ex contextu liqueat; quia Religioſi in odioſis nomine Cleri non exponuntur. *Præpoſitus in 3. p. q. 4. dub. 2. n. 11.* Suar. Præp.

33. *Quid, quando interdicuntur Eccleſiaſtici?* Comprehenduntur Religioſi, etiam conuerſi, Moniales, Eremitæ, nouitij, qui quidem non interdicuntur, ſi Religioſi interdicti exponantur; quia nouitij nomine Religioſi non ſignantur. Ita *Præpoſitus.* Præp.

34. *Poteſt ne propter debitum pecuniarium interdictum locale tam generale, quam ſpeciale ferri?* Probabilius, quàm alij aſſerunt, negat *Præpoſitus in 3. p. q. 3. dub. 1. n. 5.* Præp.

35. *Inter*

§.2. *De Interdicti localis effectibus.*

35. *Interdictum locale ſcio impedire publicam Miſſarum, & officiorum celebrationem in Eccleſiis, Monaſteriis: rogo autem, num celebrari poſſint in oratoriis priuatis, & aliis locis extraordinariis?* Negat *Turrianus lib.6. d.*49. quid Bonifacius *cap. Alma mater* conceſſit, vt in loco interdicto Miſſa & officia ſecreto celebrarentur in Eccleſiis, & Monaſteriis, nulla facta de oratoriis mentione. At *Præpoſitus in* 3. *part. quæſt.*4. *dub.*3. *num.*29. probabilius aſſeruit? quia in materia fauorabili oratoria, & alij loci ſacri poſſunt ſub Eccleſiæ nomine comprehendi.

Præp.

36. *Bonifacius conceſſit vt quando Miſſæ, & officia ſecretò celebrentur in locali interdicto Sacerdotes, & Clerici omnes interſint, non tamen laici niſi in certis diebus: rogo, an nomine Clericorum comprehendantur etiam coniugati ſeruientes Eccleſiæ?* Affirmant *Coninch de ſacr. d.*17. *dub.*2. *num.* 30. quia eo ipſo, quod ex mandato Epiſcopi, Eccleſiæ ſeruitio deputati ſunt, in hoc aliis Clericis videntur æquales. An non melioris conditionis eſſent, quàm Clerici, ſi abſque aſſiſtentia ſtipendia acciperent? Scio *Gaſparem Hurtado de Interd. diff.* 7. *num.* 19. contrarium aſſeruiſſe.

Conin. Hurt.

37. *Scio laicos ex conceſſione Bonifacij poſſe ſacris intereſſe in die Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, Corporis Chriſti, Aſſumptionis Deiparæ, (& Conceptionis in Minorum Eccleſiis:) rogo, an feſta Natiuitatis, Pentecoſtes, & Paſchæ ſequentes dies comprehendant: an primum ſolummodo indicant?* Aſſerit *Suarius d.* 34. *ſect.*1. *num.*39. tantum primos dies intelligi. Aſt probabilius alij putant dies feſtos immediatè ſequutos contineri: quia illi omnes ad feſtum principale pertinent.

Suar.

38. *Scio, alijs diebus non poſſe laicos diuinis officijs intereſſe: poſſunt ne aſſumi in miniſtros?* Deficientibus Clericis poſſunt; quia cum Sacerdotibus conceſſum eſt principale, concedi etiam acceſſorium præſumitur. *Præpoſitus in* 3. *part. quæſt.* 4. *d.* 3. *num.* 31. Quot miniſtros poterit adhibere? Duos (ex *eiuſdem* ſententia) vt antea ſolebat.

Præp.

39. *Aſſiſtit laicus ſine neceſſitate: an delinquat?* Si abſit contemptus, & ſcandalum, ſolummodò peccat venialiter, etiam in Sacrificio Miſſæ. Quod negat *Coninch d.*17. *dub.*3. *n.*68. At *Auila part.*5. *d.*5. *dub.*2. probabile putat, nullo modo peccare; quia non prohibetur laicus intereſſe; ſed prohibentur Clerici, illum admittere.

Conin.

40. *Scio interdictum locale impedire Euchariſtiæ miniſtrationem extra mortis articulum; Extremæ vnctionis, quando infirmus confeſſus eſt, aut communicauit: ſcio, Pœnitentiam iam*

iam ſemper poſſe miniſtrari, quod iure antiquo extra neceſſitatem non licebat: rogo autem, num liceat Matrimonium tempore Interdicti contrahere? Licet generaliter prohibeatur Sacramentorum ſuſceptio, exceptis caſibus iure expreſſis: & Matrimonium in iure non excipiatur: tamen illa prohibitio intelligitur de Sacramentis commiſſis adminiſtrationi Eccleſiæ; adminiſtratio verò Matrimonij ipſis competit contrahentibus. Attamen *Suar.* contrarium aſſeruit *d.33.ſect.1.n.51.* Suar.

41. *Poſſunt ne benedictiones nuptiarum, quæ inter diuina officia computantur, Miſſa, ac ſolemnibus precibus perficiuntur, geri?* Aſſerit *Turr. lib.6. dub.4.* celebrari poſſe in diebus, quibus diuina officia celebrari publicè permittuntur. *Poſſunt ne fieri quotidie eo modo quo diuina officia ſingulis diebus celebrantur, ſcilicet ianuis clauſis?* Negat *Henriquez lib.13. cap.45. num.3.* quia quando diuina officia priuatim celebrantur, laici interuenire non poſſunt: ergo neque ſponſus, & ſponſa intereſſe. Turr. Henriq.

42. *Obſeruanda ne ianuarum clauſuram circunſtantia in celebrando ſacro, &c. ſub mortali? Hurtado* affirmat *de Inter. diffic.10.num.32.* At *Turrianus lib.6.d.49.dub.6.* ſecluſo ſcandalo, & contemptu grauem negat eſſe materiam. Hurt. Turr.

§.3. *De Interdicti perſonalis effectibus.*

43. *Scio perſonaliter interdictum non poſſe licitè Sacramenta conferre, poſſe tamen validè: rogo an Epiſcopus interdictus à celebrando, poſſit Ordines, etiam ſacros dare?* Poteſt Ordines minores; quia hi non neceſſario conferuntur in ſacro, Poteſt & maiores *Præpoſito authore in 3.p.q.4.dub.3.n.24.*) quia non eſt neceſſe, vt ordinans ſacrum faciat; ſed conferre Ordines poteſt, alio celebrante. Præp.

44. *Sacerdos interdictus toleratus celebrat, licitum eſt cuilibet non interdicto eius Miſſam audire: rogo autem, ſi denunciatus ſit Sacerdos, an poſſint non interdicti adeſſe?* Aſſerunt *Suarius apud Fabrum c.2.n.47.* & *Turrian.lib.2.d.49.dub.2.* quia interdictum perſonale militat ſolummodo contra perſonam interdictam. Nulla enim prohibitio apparet in iure, ne alij cum interdicto communicare poſſint. Suar. Turr.

45. *Interdictus quis eſt ab ingreſſu Eccleſiæ: prohibitus ne ſemper Eccleſiam adire? Suarius d.35. ſect.4.* ſolum ingreſſum formalem ad orandum edocet prohiberi. *Gordon.tom.1.lib.7. quæſt.16. cap.8. num.55. & 56.* putat omnem ingreſſum in Eccleſiam eſſe prohibitum. At *Auilæ part.5.d.4.dub.5.conc.6.* ex mente, exiſtimo ſolùm prohiberi ingreſſum tempore officiorum, in aliis autem licitum ingreſſum, etiam ad orandum; Suar. Gord. Auil.

dum; quia Eccleſia fundata eſt propriè ad celebranda,& audienda diuina officia, per accidens autem ad priuatas fundendas orationes. Imò,dum Officia celebrantur:poteſt tranſire per Eccleſiam,& per tranſennam orare.

46. *Per interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ,quo prohibetur Officiorum auditio,& ſepultura,prohibetur ne vſus Sacramentorum?*
Gord. Aſſerit *Gordonus tom.2.lib.7.quæſ.16.cap.8.num.56.* ſed affir-
Henriq. mat *Henriq.lib.13.c.32.n.2.* poſſe interdictum ab officiorum aſſiſtentia,in Eccleſia Sacramenta recipere; quia poſſunt hæc abſque dependentia à Miſſa miniſtrari.

47. *An interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ, poſſit in Cœmeterio diuina officia audire,& Miſſam celebrare?* Poteſt; quia no-
Filliuc. men Eccleſiæ in lege pœnali ſtrictè ſumendum. *Filliucius tom.1.tract.18.c.5.n.103.*

48. *Clericus interdictus Officium recitat, & ad orationes præmittit, Dominus vobiſcum, benedicit aquam cum aſperſione ſalis, Epiſcopus ſolemniter benedictionem impertit: peccat ne*
Suar. *mortaliter?* Aſſerit *Suarius apud Turrianum lib.6. d.49.dub.5.* quia hi actus licet quantitate parui, ſunt tamen graues in
Turr. qualitate, nempe Ordini ſacro annexi. At ipſe. *Turrianus* docet omnes hoſce actus piacula venialia eſſe ob materiæ leuitatem.

§.4. 49. *Quandonam obligat interdictum?* Reſpondeo ex *Filliucio*
De interdicto varia. interdictum locale generale non obligare antequam denuncietur,ſicut nec ſpeciale reſpectu habito ad ſpecialem locum. Perſonale ſi generale ſit, ſatis eſſe iudico contra talem com-
Filliuc. munitatem eſſe denunciatum, & euidenter conſtare, talem perſonam de ea eſſe communitatè. Speciale autem ſtatim obligare perſonam, in quam fertur: alios tamen ad eam perſonam vitandam non teneri, antequam interdictum ſit denunciatum.

50. *Tenetur ne interdictum ſeruare ipſe, qui poſuit?* Maximè, alioquin pœna illigatur, niſi ſit Summus Præſul, aut niſi ſe-
Saa. cum diſpenſet, *Saa* aſſertore.

51. *Interdictum non denunciatum ſeruandum ne eſt?* Minimè;denunciandum eſt enim contra certum locum,aut perſonam. Nec poteſt quis denunciari interdictus ſine citatione *Capitulum, aut populus eſt.* Licèt hic & illud ſit denunciatum interdictum non ſufficit, vt ideo ſinguli denunciati cenſeantur. Sic *Saa* ex Nauarro.

52. *Tenet ne interdictum poſt appellationem poſitum?* Non
Saa. tenere ex *Saa* affirmo, quia iam illius cauſæ iudicium ad Superiorem tranſiit.

53. *Poteſ*

53. *Poteſt ne Epiſcopus relaxare interdictum iuris ?* Si non ſit huiuſmodi interdictum ad certum tempus, nec reſeruatum, relaxari poterit ab Epiſcopo. Imò quiuis Prælatus quantum ad ſubditos idem præſtare poterit, eodem *authore.* Saa.

54. *Quinam ab interdicto generali perſonali, aut locali eximantur?* Interdicto loco, non includuntur in ea cauſa minimè culpabiles; quia interdicti cenſura culpam torquet. Interdicto populo, non includuntur doli incapaces; quia innocentiam cenſura non vexat; tamen in communem vindictam ſepultura hi prohibentur. Conſequenter aſſero eum, qui in populo interdicto ſine culpa interdicti eſt, poſſe alibi, ſi abſit ſcandalum, & celebrare, & officia diuina exaudire. Ex *Saa* doctrina. Saa.

55. *An interdicta tota diœceſi, aut omnibus ciuitatis Eccleſiis Cathedralis includatur?* Minimè, niſi ſpecialis fiat illius mentio; quia in odioſis ſub communi nomine non venit. *Saa.* Saa.

56. *Prohibetur ne interdicti tempore Euchariſtiæ miniſtratio eis, qui ad aſſiſtendum diuinis officijs priuilegiati ſunt?* Non prohiberi *Toletus* affirmat. Tolet.

57. *An poſſit in Eccleſia particulariter interdicta aliquod aliquando officium celebrari, aut miniſtrari Sacramentum?* Reſpondeo cum *Toleto* celebrari poſſe ad renouandum Sacramentum, vel dandum infirmo, clauſis tamen ianuis: & dari abſolutionem pœnitenti, & dici officium à duobus vel tribus, ſine animo tamen officiandi. Tolet.

58. *Licet ne tempore interdicti etiam ſpecialis communio Clericorum & Religioſorum, aut Ordinis miniſtratio?* Aſſero ex *Toleto* licere quidem Clericorum ac Religioſorum communionem, non autem miniſtrationem, niſi Epiſcopus poſitum à ſe interdictum ſuſpendat. Tolet.

59. *Quidnam poſſint priuilegiati interdicti tempore?* Reſpondeo ex eodem *Toleto* priuilegiatos ad diuina officia, quales Clerici & Religioſi, poſſe ſepeliri in Eccleſia etiam ſpecialiter interdicta, ſi alia deſit, aut ea ſit propria; poſſe & ad diuina familiares, vel domeſticos admittere; & qui poteſt celebrare, poſſe ſibi miniſtrum quemuis non priuilegiatum adiungere. Tolet.

60. *Quid ſi Sacerdos admittat interdictum?* Si ſcienter admittit, alij exire non tenentur. Porrò Sacerdoti huiuſmodi interdictus eſt Eccleſiæ ingreſſus vſque ad ſatisfactionem, *Saa* collectore. Saa.

61. Si

61. *Si contemptus adſit, eſt ne mortalis interdicti violatio?* Aſſerit *Saa* quoſdam negare eſſe mortalem culpam deficiente contemptu, & ſcandalo. Quoad laicos commune à Doctoribus id cenſetur, quoad Clericos autem mortale crimen affirmo, quando vt Clerici violant.

Saa.

EXAMEN V.

Circa materiam de Pœna Ceſſationis à Diuinis, Depoſitionis, ac Degradationis.

CAPVT PRIMVM.

Quidnam, & quotuplex ceſſatio à Diuinis.

1. *Quid eſt à Diuinis ceſſatio?* Simplex prohibitio Diuinorum in aliquo loco, impoſita in ſignum afflictionis Eccleſiæ, & vt generale quoddam ipſius grauamen.

2. *Quotuplex illa?* Duplex, vna generalis, qua prohibentur diuina in loco vniuerſali, v. g. Regno, ciuitate; altera particularis, qua in loco particulari, v. g. in vna Eccleſia prohibentur.

3. *Eſt ne cenſura?* Minimè; ſed per modum ſimplicis prohibitionis fertur, & comminatoriè tantum.

4. *Cauſam huiuſce pœnæ efficientem aſſigna.* Papa, Epiſcopus, & Capitulum Sede vacante poſſunt imponere ceſſationem; nam ceſſatio pertinet ad forum contentioſum, cui præeſt Papa, & Epiſcopus. Concilium item Prouinciale, & Diœceſanum poteſt ceſſationem imponere.

5. *Formam imponendi ceſſationem aſſigna.* Hæc eſſe poteſt. *Nos ob talem cauſam ciuitatem, vel Eccleſiam à Diuinis officijs præcipimus abſtinere.*

6. *Quænam conditiones in ferenda ceſſatione aſſeruandæ?* 1. Delictum ſit manifeſtum, & notorium. 2. Admoneatur is, ob cuius culpam ferenda eſt ceſſatio. 3. Pareat, & ſatisfaciat, niſi ferens ceſſationem, & ille contra quem fertur, intra menſem ſe componant, & adeant Pontificem ſummum per ſe, vel Procuratorem. Porrò qui ceſſationem tulit, poteſt tranſacto menſe, poſtquam iter ad ſummum Præſulem ſuſcipit, tollere ceſſationem.

7. Cauſam

7. *Cauſam exhibe ceſſationis materialem.* Proxima quidem, ob quam ceſſatio imponitur, eſt delictum, & culpa manifeſta, quæ grauis valde debet eſſe, & grauior eâ, ob quam ponitur interdictum.

8. *Finis quinam?* Remotus finis ceſſationis eſt reſipiſcentia, & emendatio illius, cuius cauſa lata eſt ceſſatio.

CAPVT II.

De ceſſationis effectibus.

9. QVinam ſint effectus ceſſationis? An officia eo tempore recitari poſſint? Tempore ceſſationis tam generalis, quàm particularis à diuinis officiis publicè recitandis, vt ab Horis Canonicis abſtinetur. Item à Miſſa publicè celebranda, etiam ſi moderatio ſeruetur.

10. *Num Sacramenta conferri valeant?* Sacramentum ordinis ceſſationis tempore, aut Extremæ-vnctionis nec laicis, nec Clericis conferuntur. Porrò alia Sacramenta, præcipuè Baptiſmus, conferenda ſunt, ob illorum neceſſitatem. *Quid de Matrimonio?* Licitum non videtur illud contrahere, niſi in articulo mortis ad legitimationem prolis, aut ad fœminæ alicuius nobilis decus neceſſarium eſſet, dum non facilè diſpenſatio eſſet acquirenda.

11. *Quidnam de ſacra ſepultura?* Ceſſatio priuat laicos ſepulturâ ſacrâ ſaltem quoad diuina officia, etiam quo ad eos, qui habent ſepulturæ priuilegium tempore interdicti.

12. *Quàm grauis eſt ceſſationis violatio?* Violans eam grauiter peccat, & irregularitatem, vel excommunicationem incurrit. *Tenetur ne ad aliquam ſatisfactionem iis, cuius cauſa ceſſatio lata eſt?* Tenetur quidem ad ſarcienda omnia damna Clericis, qui ſeruare ceſſationem coacti ſunt, & diſtributiones amiſerunt, vel alia damna ſubiere.

CAPVT III.

De Pœna Depoſitionis, & Degradationis.

13. QVid eſt Depoſitio? Propriè accepta pœna quædam eſt Eccleſiaſtica, qua Clericus munere Clericali priuatur,

tur, officio videlicet, & Beneficio abſque ſpe reſtitutionis & cum quadam verborum ſolemnitate.

14. *Degradatio autem quidnam?* Eſt Clericalis priuilegij priuatio facta poſt Depoſitionem, adiuncta reali actione & cæremonia per Canones inſtituta. Igitur Depoſitioni addit Degradatio ipſam verborum executionem, quod enim in Depoſitione verbis innuitur, in Degradatione actione ipſa executioni mandatur.

15. *An Depoſitio, aut Degradatio Cenſuræ ſint?* Minimè; quia ſunt pœnæ iure ordinario irremiſſibiles; Cenſuræ autem per abſolutionem remittuntur.

16. *Priuat ne depoſitio ipſo facto beneficÿs?* Depoſitio ab officio, ſi lata à iure ſit, non priuat ipſo facto Beneficiis iam poſſeſſis: at ſi ab homine, priuat etiam Beneficiis.

17. *A quónam facienda aut Depoſitio aut Degradatio?* Si verbalis ſit, hoc eſt, Depoſitio, à proprio Epiſcopo electo,& confirmato facienda eſt; ſi autem ſit actualis, hoc eſt, Degradatio, ab Epiſcopo conſecrato. *Num ab alieno?* Ita planè de licentia proprij.

18. *Queiſnam in caſibus ſit Depoſitio?* Solùm in caſibus à iure expreſſis, & aliīs grauioribus delictis arbitrio Eccleſiaſtici iudicis. *Degradatio autem?* Solùm in caſibus, quibus poſt illam ſeculari brachio Clericus traditur.

Capvt IV.

Praxis circa materiam de ceſſatione à diuinis, & Degradatione, ex Societatis Iesv *ſchola.*

§. 1. *De ceſſatione à diuinis varÿ caſus.*

19. *Ponitur'ne à iure ceſſatio à diuinis?* Nunquam poni *Toletus* affirmat. Tolet.

20. *Poteſt ne tempore ceſſationis officium gregatim recitari?* *Toletus* aſſerit poſſe extra Eccleſiam dici officium à duobus vel tribus ſine animo officiandi. Tolet.

21. *An ſit ceſſatio à diuinis Cenſura?* *Filliucius* affirmat Cenſuram non eſſe, nec eius violationem irregularitatem inducere. Filliuc.

§. 2. *De Degradatione.*

22. *Depoſitus ne amittit priuilegium Clericale?* Reſpondeo ex *Toleto* priuilegium fori,& Canonis retinere. Tolet.

23. *Ob quænam crimina ſit Depoſitio?* Depoſitione digni ſunt ſtuprum, Inceſtus, adulterium, & omnia adulterio maiora

iora, Furtum, Periurium, Homicidium etiam ſolo conſilio, vel ſcortatione factum, & omne crimen inducens irregularitatem, aut enorme iudicis arbitrio. Sic ex *Toleto* & aliis *Saa.* Tolet.

24. *Poteſt ne Depoſitus per Epiſcopum, reſtitui?* Poſſe ab Saa. eodem Epiſcopo reſtitui *Saa* affirmat. Addunt tamen Docto- Saa. res, niſi ob crimen ſit adulterio maius, nec ad Degradationem pertigerit verbalis Depoſitio. Attamen Depoſiti non aſſolent ad Clerum reſtitui.

25. *Queiſnam de cauſis quis degradatur, ita vt Curiæ ſeculari tradatur?* Tribus fermè. 1. Ob hæreſim pertinacem. 2. Ob adulteratas literas Apoſtolicas. 3. Ob calumniam, vel contumeliam proprio Epiſcopo illatam, ſi poſt admonitionem, id eſt, punitionem contumacia, incorrigibilitas acceſſit. Addo ex Doctoribus meis Degradationem præterea locum habere in homicidio iterato, parricidio, & homicidio Sacerdotis proditoriè facto, cum ſpoliatione bonorum, & in aliis grauiſſimis delictis.

26. *Queiſnam priuatus eſt Degradatus?* Executione ordinis, & Beneficio, & priuilegio Clericali. Vnde poteſt per iudicem ſecularem puniri, nec qui in eum percutit excommunicatus eſt. Profectò degradatum à ſolo Præſule ſummo reſtituendum eſſe affirmo.

27. *Conſecrat ne validè qui degradatus eſt?* Maximè; quia per Degradationem Characterem ordinis non amittit.

EXAMEN VI.

Circa materiam de Pœna Irregularitatis.

CAPVT PRIMVM.

De natura, institutione, & cauſis Irregularitatis.

1. QVid eſt *Irregularitas?* Canonicum impedimentum ex facto vel defectu proueniens, quod directè impedit ſuſceptionem Eccleſiaſticorum Ordinum, aut eorum vſum. Colligo fœminam non eſſe Irregularem; quia ordinum capax non eſt; nec infidelem, qui nondum recipit Baptiſmum; quia non baptizatus ordinis capax non eſt.

2. *Efficientem Irregularitatis cauſam aſſigna.* Sunt ſacri

Canones, ſeu potiùs Papa qui irregularitatem induxit, eamque per ſacros Canones expreſſit. Vnde Epiſcopus aut alius Summo Pontifice inferior haud poteſt ferre irregularitatem; quia ad ipſos non pertinet ius commune ſancire. Negandum tamen non eſt Summum Præſulem poſſe per ſententiam, ſeu ab homine etiam irregularitatem nouam definire.

3. *Datur ne de facto vlla irregularitas; quæ ſcripta non ſit?* Nulla adeſt quæ iure non ſit expreſſa; vnde admittenda non eſt ob ſolam Doctorum authoritatem de conſuetudine teſtantium. Nec incurritur ob æquale, ſimile, aut maius delictum; quia iuri ſolummodo attendendum.

4. *Cauſam materialem irregularitatis exprime, ſeu potiùs ſubiectiuam.* Cauſa, in quam cadit irregularitas, eſt omnis homo Ordinis capax, ſubditus iuri communi.

5. *Formalis cauſa quæ?* Verba irregularitatem exprimentia; v.g. *Nunquam ordinetur: Ad Clericatum non promoueatur: Ad ſacros ordines aſpirare non audeat.* Hinc innuo differentiam irregularitatis à ſuſpenſione, quod irregularitas directè Clericatus & ordinum ſuſceptione priuat: ſuſpenſio verò vſu, & exercitio ipſorum ordinum.

6. *Quamnam culpam irregularitas ex delicto punit?* Mortalem quidem; nec probabile iudico eam poſſe pro veniali culpa ferri; quia improportionata pœna delicto. Præterea actum exteriorem conſummatum requirit, nec ſufficit deſiderium, vel attentatio; quamuis Eccleſiam poſſe ob ſolam grauis delicti attentationem inducere irregularitatem exiſtimo. Profectò non incurritur, quando interuenit ignorantia probabili; quia ſicut huiuſmodi ignorantia excuſat à culpa, ita & à pœna. *An ſufficiat actus internus?* Minimè; quia non ſubiacet Eccleſiæ poteſtati.

CAPVT II.

De effectibus irregularitatis, & eius diſpenſatione.

7. QVot *ſunt irregularitatis effectus?* Tres quidem, primu[s] circa ordines, ſecundus circa Beneficium, tertius ci[r]ca iuriſdictionem.

8. *Explica effectum irregularitatis reſpectu Ordinis.* Præcipu[e]

cipuus planè irregularitatis effectus eſt, ordinum ſuſceptionem impedire. *Quid ſi ſuſcipiat irregularis?* Mortaliter peccat, non tamen aliam pœnam ipſo iure contrahit. *Impedit ne vſum Ordinum ſuſceptorum?* Impedit planè eodem modo, quo ſuſceptionem. *Queiſnam actibus non priuat?* Eis qui à laico poſſunt exerceri; nec aliis Sacramentis præter ordinem, aut recipiendis aut adminiſtrandis, eo modo, quo per laicum fieret.

9. *Expende effectum reſpectu Beneficij.* Beneficio iam obtento ipſo iure non priuat, nec ex vi irregularitatis ad Beneficium dimittendum oritur obligatio, antequam illo per ſententiam priuetur. Nec etiam Beneficij fructibus niſi iis in caſibus, in quibus vna cum irregularitate Beneficij quoque priuatio ipſo facto annexa eſt, & ad criminis diem ſententia retrotrahitur. Conſequenter affirmo nec Beneficij adminiſtratione priuare.

10. *Expone denique effectum irregularitatis reſpectu iuriſdictionis.* Non priuat iuriſdictione fori contentioſi ex Beneficio proueniente, ſicut neque aliis actibus, vt iure eligendi, vel electionem confirmandi. Iuriſdictione equidem in foro pœnitentiæ non priuat; at vſu licito per ſe ipſum priuare certum eſt.

11. *Quótnam modis in vniuerſum poteſt irregularitas tolli?* Tribus. Per Baptiſmum, per Religionis ingreſſum, & per Diſpenſationem.

12. *Quamnam tollit Baptiſmus?* Debet quidem omnem eam quæ prouenit ex proprio delicto, aut ex Canonica infamia.

13. *Profeſſio autem Religionis quamnam abolet?* Profeſſio in Religione approbata omnem eam, & ſolam aufert, quæ iure expreſſa eſt. Iure autem ſolum irregularitas ex defectu natalium expreſſa videtur.

14. *Diſpenſatio denique quamnam tollit?* Quamcunque poteſt tollere, modò fiat ab habente poteſtatem. *Cauſa irregularitatis ceſſat.* Diſpenſatio neceſſaria non eſt. *Aufertur lex, qua fertur irregularitas.* Aufertur & illa quoad eas irregularitates quæ adhuc contractæ non eſſent: quo ad contractas ſine culpa etiam aufertur; quo ad eas autem, quæ contrahuntur ex delicto, probabilius eſt tolli, modò ſimpliciter abrogatio legis fiat.

15. *Quinam in irregularitate diſpenſant?* Ordinaria & vniuerſalis diſpenſandi poteſtas in ſolo Summo Pontifice reſidet, iure quidẽ diuino Epiſcopus in iis tantùm diſpenſat, quæ

ipſi conceſſa eſſe noſcuntur. Profectò de antiquo iure diſpenſat in ea, quæ continetur ſub lege, in qua ipſe poteſt diſpenſare: de nouo autem Tridentini in omni ea, quæ ex occulto delicto procedit, præterquam homicidio voluntario, & aliis ad forum contentioſum deductis.

16. *Quid ſi Epiſcopus irregularitatem contraxerit? Quiſnam cum eo diſpenſare poteſt?* Quoad irregularitates ipſi conceſſas diſpenſat is, cui vices ſuas ipſe committit, & poſſet etiam ipſe diſpenſare ſecum. Collegium Cardinalium in ordine ad Pontificis electionem probabile iudico poteſtatem habere diſpenſandi. Capitulum Sede vacante in hac Epiſcopi poteſtate non ſuccedit. Ex delegata poteſtate, iure quidem communi nullus poteſt; ex priuilegio verò illi poterunt, quibus id conceſſum reperitur. Diſpenſationes à Papa commiſſæ Ordinario, vt veritate cognita diſpenſet, etiam mortuo Papa, & re integra non expirant.

17. *Contingit Ordinarium in diſpenſando alicuius irregularitatis obliuiſci.* Poſtea vi facultatis conceſſæ etiam poteſt diſpenſare.

18. *An aliqua determinata diſpenſandi forma?* Nulla quidem, ſatis eſt quæcumque, modò irregularitatem auferri ſignificet. Admonuerim tamen in ipſa forma diſpenſationis effectum eſſe explicandum.

CAPVT III.

De Irregularitatibus ex defectu.

§. 1. *Irregularitas ex defectu.*

19. *INnuiſti ſæpè duplicem eſſe Irregularitatem, vnam dici ex defectu, vel indecentia, quæ prouenit abſque culpa; alteram ex delicto. Duplicis huiuſce irregularitatis ſpecies recenſe.* Irregularitas ex defectu has continet ſpecies. Ex defectu animi, ex defectu corporis, ex defectu natalium, ex defectu ætatis, ex defectu libertatis, ex defectu Sacramenti, id eſt Bigamia, ex defectu lenitatis; id eſt ex homicidio licitè patrato. Irregularitas autem ex delicto ad haſce ſpecies extenditur. Ex iteratione Baptiſmi, ex indebita ſuſceptione, vel vſu ordinis, ex actu infidelitatis aut hæreſis, ex infamia, ex homicidio illicitè patrato.

§. 2. *Ex defectu animæ.*

20. *Singulas ſpecies expende. At primò ex animæ defectu.* Characteris Baptiſmatis defectus potius affert incapacitatem

tem, quàm irregularitatem. At ſi vetuſtæ fidei defectus ſit, vt quia Neophytus ſit aliquis, irregularitas oritur, multò magis fidei defectus in Apoſtata; verùm hæc ad irregularitates ex delicto pertinet. Qui defectum vſus rationis patitur, v. g. puer, amens perpetuò, furioſus, inhabilis ex natura rei eſt. Lunaticus, furioſus, vel amens ad tempus, arreptitius & ſimiles aliquo pacto irregulares, non abſolutè dicuntur. Ignorantes, qui ſecundùm Canones neceſſaria ſcientia carent, irregulares cenſentur: ea ſublata ignorantia, etiam aufertur irregularitas: durante autem niſi Papa diſpenſet, ordinari non poſſunt.

21. *Secundò ex defectu corporis inculpabili.* Si defectus hic vel ordinis executionem impediat, vel notabilem deformitatem inducat apparente quidem deformitate, irregularem efficit. *Sexu ancipiti quis viget.* Si fœmineus magis viget, incapacitatem potius efficit, quàm irregularitatem. *Deformis eſt.* Si plura membra habet, vel eorum diſparitas notabilem deformitatem inducit, irregularis eſt. *Giganteam ſtaturam geſtat, aut Pygmæa contrahitur.* Apud ſimiles non eſt irregularis, ſecus apud alios, quando talis diſparitas ludibrio aliis eſſet futura. *In vno ex quinque ſenſibus patitur defectum.* Irregularis eſt, quando talis defectus, vel vſum Ordinis impedit, vel notabilem affert deformitatem. *Defectum membrorum patitur.* Si ex propria actione cum culpa talis defectus ortum habeat, irregularis ex delicto eſt; ſi abſque culpa, tunc ſi ordinum vſum non impediat, nec indecentiam afferat, irregularitatem non inducit, ſecus ſi impedimentum, vel indecentiam contineat. *Morbo laborat.* Morbus quidem generaliter tunc irregularem efficit, quando perpetuus eſt, & moraliter incurabilis. Hinc iudicium de particularibus morbis fieri poteſt *Notabilem deformitatem etiam ſine vlla partis mutilatione oſtentat.* Irregularis proculdubio eſt. *§. 3. Ex defectu corporis.*

22. *Tertiò ex defectu Natalium.* Omnes illegitimi Canonico iure irregulares ſunt. *Expoſitus quis eſt.* Expoſiti quidem poſt ordines receptos pro legitimis debent haberi; ante illos autem pro illegitimis. *Ex matre adultera natus eſt.* Non tenetur credere matri dicenti ſe illegitimum: ſi verò id ſibi perſuadeat, tanquam illegitimus ſe gerere debebit. Profectò nati ex coniugatis in foro externo etiam ſi habeant irritans impedimentum, pro legitimis debent haberi, ſi de mala fide parentum non conſtet. Quod ſi vterque parens malam fidem affirmaret, in conſcientia filius ſe deberet pro illegitimo habere. *§. 4. Ex defectu Natalium.*

23. *Quonam modo hæc irregularitas auferatur?* Per Baptiſmum minimè; per Canonicam autem legitimationem, vel diſpenſationem à Papa quoad omnes Ordines, & Beneficia aufertur; à Papa dixi, quia Epiſcopus tantùm quoad Ordines minores, & ſimplicia Beneficia poteſt diſpenſare. Tollitur etiam per profeſſionem in Religione approbata quoad Ordines ſacros, non tamen quoad prælationes, & dignitates.

24. *Quartò ex defectu ætatis.* Porrò ætatis defectus irregularem reddit ſi ordinatus ante legitimam ætatem deinde Ordines exerceat, alteram irregularitatem incurrit, ſi ſuſcepti Ordines ex Maioribus ſint.

25. *Quintò ex defectu libertatis.* Libertatis defectus irregularem efficit. *Domini conſenſus adeſt?* Quicunque ille ſit ſatis eſt ad conſequendam libertatem per ordinationem.

26. *Ordinatur abſque domini conſenſu.* Etiam ſi maneat ordinatus, irregularitatem tamen non effugit. *Efficitur ne liber?* Si minores ordines tantùm receperit, propterea à ſeruitute non liberatur: ſi Maiores, liber efficitur, quando Epiſcopus ſcienter illum ordinaſſet, ſed tenetur quidem domino compenſare. *Neſcit Epiſcopus ſeruitutem.* Tenentur alij, qui mala fide Epiſcopum induxerunt. *Bona induxere fide.* Tenetur ſeruus ad eandem ſatisfactionem, vel ad reddendum pro ſe vicarium. *Non poteſt.* Inferior Sacerdote in ſeruitutem redigitur. Sacerdos peculium amittere cogitur, & domino reddere. *Non habet peculium Sacerdos.* domino miniſtret in Sacerdotali miniſterio; quia cum proximi iniuria nulla iuſta libertas.

§. 5. *Ex defectu Sacramenti, ſeu Bigamia.*

27. *Sextò ex defectu Sacramenti.* Defectus hic Sacramenti dicitur, quia ex Bigamia Sacramenti ratio deeſt in matrimonio ſignificata. *Quotuplex Bigamia?* Triplex. 1. Vera, cùm duplex matrimonium validum contrahitur, quæ nec per Baptiſmum aufertur, ſi antea ſit contracta. 2. Interpretatiua, cum duplex matrimonium inualidum eſt, & conſummatur, vel alterum eorum, etiamſi ex defectu conſenſus nullum ſit, vel per ignorantiam vtrumque contractum. Propriè dicitur ea, quæ ex matrimonio cum vidua, vel cum corrupta ab alio, vel repudiata, vel cum propria vxore cognita poſt adulterium eius, conſurgit; contrahitur autem etiam ſi matrimonium cum vidua nullum ſit. 3. Similitudinaria, cùm quis poſt profeſſionem in Religione approbata matrimonium contrahit, & conſummat, vel poſt votum caſtitatis in Ordine ſacro eodem modo nuptias celebret, & conſummet, ex ſententia probabiliore.

28. *Quando*

28. *Quanta eſt hæc pœna?* Priuat equidem Bigamia vſu omnium Ordinum ſuſceptorum, vltra inhabilitatem alios ſuſcipiendi. Additur etiam in pœnam priuatio Clericalis priuilegij, ſi vera vel interpretatiua ſit. In ea ſolus Papa diſpenſat, excepta ſimilitudinaria cum Clerico in ſacris, & Religioſo, in qua etiam diſpenſat Epiſcopus.

29. *Secundò ex defectu lenitatis.* Qui iuſtè ex publica authoritate alium occidit, aut mutilat, irregularis eſt; quia Chriſtum lenem, & mitem non valet repræſentare. §.6. *Ex defectu lenitatis.*

30. *Eſt ne actualis occiſio, aut mutilatio membri neceſſaria?* Ita planè; per membrum autem pars in humano corpore intelligitur, quæ actionis alicuius integrum, & proximum inſtrumentum eſt. Profectò ſufficit ad irregularitatem, ſi notabilis membri pars amputetur. Si non amputetur totum, aufertur per Baptiſmum irregularitas contracta. *Occidit quis fœtum in vtero.* Irregularis eſt; quia ſatis eſt ad irregularitatem cuiuſuis hominis occiſio, vel mutilatio.

31. *An iudex, accuſator, & teſtis in cauſa capitali irregulares ſint?* Iudex ſanguinis ſententiam ferens, & accuſator, & teſtis etiam inuoluntarius in criminali cauſa effectu ſecuto, irregulares ſunt.

32. *An Inquiſitor ſeculari brachio reos tradens, vel dominus temporalis alteri munus iudicandi in criminalibus cauſis committens ſubiaceant irregularitati?* Minimè; quia ille iudicat reum dignum morte, ſed non pœnam executioni tradit; hic autem à fortiori abſtinet à ſanguinis ſententia.

33. *Quid de Clerico accuſatore?* Clericus ſi accuſator ſit, & in cauſa propria petat emendam ſibi fieri, cum proteſtatione (etiamſi ficta eſſet, modò fictio non appareat) quod ſanguinis pœnam minimè intendat, irregularis non eſt. Idem affirmo de teſte coacto in aliqua cauſa ex iuſtitia, vel charitate, etiamſi propria non ſit, modò proteſtatio præmittatur, & tantum ad emendationem fiat, non ad vindictam.

34. *Quidnam de Miniſtris iuſtitiæ, Aduocato, aſſiſtentibuſque in loco ſupplicij?* Miniſtri quicunque in ſeculari Curia ſunt, ſecuta morte, vel mutilatione, irregulares efficiuntur. Eodemque modo Aduocatus, ſi ex aduocatione ſequatur effectus. Aſſiſtentes denique in loco ſupplicij, comitantéſque reos irregulares non ſunt, ſi nullo modo ad ſupplicium cooperentur, nec feſtinationi dent operam.

35. *Clericus rogat Principem, vt iudici iubeat agere ex iuſtitia in aliqua cauſa particulari.* Si cauſa ſit in principio, & adhuc dubia, etiamſi poſtea ſequatur mors, irregularis nõ eſt;

ſecus ſi iam mortis ſententia data eſſet, & ob iudicis negligentiam eius executio eſſet ambigua.

36. *Num miles ſit irregularis?* Si iuſtum bellum ſit, id eſt, defenſiuum propriæ perſonæ, patriæ, boni communis, tertiæ perſonæ innocentis, & bonorum etiam temporalium, militantes in eo irregulares non ſunt. Si iniuſtum, & in eo homicidia, vel mutilationes contingant, ex quacunque parte ſint, irregulares fiunt. Si aggreſſiuum ſit bellum, & propriis manibus ſanguinem non effundant, vel mutilent, irregularitatem euadunt, etiamſi alioqui aliis effundentibus cooperari videantur, modò non proximè alicui homicidio in particulari præſtent auxilium.

37. *Clerici militant, aut exhortantur militantes in aggreſſiuo bello.* Si propriis manibus cauſa ſint ſanguinis, irregularitatem incurrunt; ſecus ſi non propriis manibus, etiamſi militantes ad ſtrenuè pugnandum hortentur, & animent etiam in congreſſu; quia id non eſt proximè ad necem alicuius particularis cooperari.

38. *Medicus quis eſt, aut Chirurgus.* Ex eo quod præcipiant, vel conſulant, vel etiam ſecent brachia, & alia huiuſmodi membra ægrotis, ſi ex arte id faciant, irregulares non ſunt; quia etiamſi ſuis actibus mortem infirmo accelerant, prudenter id agunt, & ex charitate, nec in eo culpam admittunt, vnde non arguitur defectus lenitatis.

39. *Cuiuſnam diſpenſatio pro militantibus in bello iniuſto?* Solius Summi Præſulis, ſi homicidia ex parte innocentium fuere; ſi autem ex propria, & quidem occulta fuerint homicidia, etiam Epiſcopo conceſſa eſt. Si publica, Papæ reſeruatur. Profectò priuilegium habentes diſpenſandi in irregularitatibus, excepto homicidio voluntario, poſſunt etiam in ea, quæ ex lenitatis defectu contingit, diſpenſare.

§. 7. *Alij defectus.*

40. *Eſt ne alia ſpecies irregularitatis ex defectu?* Duplicem aliam apud Filliucium inueni, quam quidem adiiciendam communibus duxi. Vna eſt defectus expeditionis ad ſacra, quando adeſt obligatio ad ratiocinia; ea enim durante irregularitas incurritur: dimiſſo autem officio, & ratione reddita, tollitur irregularitas ex hoc capite. Altera eſt temporalium bonorum defectus, qui quidem ſi tantus ſit: vt quis ſuſtentari congruè non poſſit, iure nouo Tridentini requirentis ſufficiens patrimonium in ſeculari, quodammodo irregularis eſt. Eodemque modo ſi quis nimium alieno ære grauatus ſit ita, vt titulum fundare non poſſit, quodammodo irregularitatem incurrit.

CAP.

CAPVT IV.

De ſpeciebus irregularitatis ex delicto.

41. F*Vſiùs recenſe ſpecies irregularitatis ex delicto, expendens quidem quæ breuiter innuiſti.* Octo ſpecies annumerabo. Ex delicto circa Sacramentum Baptiſmi,ex delicto circa Ordinem, ex delicto circa cenſuram, ex delicto hæreſis, ex infamia ob delictum,ex delicto homicidij voluntarij,ex homicidio caſuali,& homicidio neceſſario. §. 1. *Irregularitas ex delicto.*

42. *Singulas percurre ſpecies. Primò quidem ex delicto circa Baptiſmum.* Prouenit irregularitas ex iterata Baptiſmi receptione. *Excuſat ne ignorantia?* Si ſit inuincibilis, excuſat, ſiue ſit facti,ſiue iuris,etſi hæc difficilius præſumatur. §. 2. *Circa Baptiſmum.*

43. *Per vim aut metum quis rebaptizatur.* Si tamen habet intentionem recipiendi de nouo Baptiſmum, irregularis eſt.

44. *Eſt ne etiam irregularis qui Baptiſmum recipit ab hæretico.* Ita planè.

45. *Quid de rebaptizante?* Eandem irregularitatem incurrit, de iure quidem ex publica tantùm rebaptizatione, vſu verò etiam ex occulta. Quæ planè extenditur ad miniſtrum; quia aliquo pacto iterationi Baptiſmi cooperatur. Scio tamen hanc irregularitatem tantùm aſcenſum ad Superiores Ordines impedire.

46. *Incurritur ne ante iudicis ſententiam.* Ipſo facto incurritur. *Rebaptizat quis abſque animo.* In foro interiori irregularis non eſt: ſecus in foro externo; quia hoc nititur præſumptione.

47. *Rebaptizat ſub conditione.* Si prudenter, & probabili diligentia adhibita rebaptizet,effugit irregularitatem: ſecus ſi temerè,& nulla diligentia adhibita.

48. *Ex ignorantia facti probabili rebaptizat.* Excuſatur, ſicut etiam ex ignorantia inuincibili iuris:ſecus ſi culpabilis ignorantia ſit.

49. *Quid de diſpenſatione?* Huius irregularitatis diſpenſatio ad ſolum Præſulem ſummum pertinet.

50. *Secundò ex delicto circa Ordinem.* Incurrit irregularitatem qui furtiuè Ordines recipit, ſiue quia non admiſſus ſeſe cum aliis ordinandis ingerit: ſiue quia alterius perſonæ nomine vſurpato,eius occupat locum: ſiue quia ſub nomine ſuo facit alium examinari, & poſtea ipſe proprio nomine vocatus, §. 3. *Circa Ordinē.*

vocatus,ad Ordines accedit. *Eius diſpenſatio?* Ad Papam eſt reſeruata; quia ab Epiſcopo ſub excommunicatione ipſo facto incurrenda denunciatur, ne quis ſe furtiuè audeat ingerere.

50. *Qui miniſtrat in Ordine, quem non habet?* Irregularis eſt;quæ irregularitas tantùm impedit receptionem Ordinum quos non habet; ab aliis tantùm ſuſpenſus eſt per biennium vel triennium iudicis arbitrio. Eodem pacto laicus miniſtrans in Ordine quo caret irregularis fit quoad omnium receptionem.

51. *Clericus per ſaltum promotus?* Si miniſtret in Ordine prætermiſſo, irregularis eſt circa prætermiſſum & alios.

52. *Sacerdos Epiſcopi miniſterium vſurpans?* Irregularitatem reſpectu Epiſcopatus incurrit. *Epiſcopus conſecratus Diaconatu prætermiſſo?* Pontificalia exercendo, contrahit irregularitatem.

53. *Ad huiuſmodi irregularitatem incurrendam requiruntur ne alia?* Duo præterea requiruntur, vnum,vt Ordo receptus non ſit;alterum,vt in tali Ordine miniſtretur.

§.3. *Ex cenſuræ violatione delictum*

54. *Tertiò ex cenſuræ violatione.* Prouenit quidem irregularitas ex delicto violationis Eccleſiaſticæ cenſuræ. *Expende quonammodo hæc pœna incurritur?* Profectò Clericus, qui actum aliquem Ordinis exercet, ita vt cenſuram dicendus ſit violaſſe, irregularis eſt. Porrò ſi Clericus cenſuram non violet,quamuis alioquin adminiſtret indignè, non eſt irregularis.

55. *Rogo, an quis irregularis ſit hiſce in caſibus: exercet ordinem contra Superioris præceptum publicè, impoſitum quidem ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrenda: delictum commiſit, ob quod ſecundùm iura ſuſpendi debet, & accedit Superioris præceptum prohibens celebrationem, & tamen celebrat: ſine altari ab Epiſcopo conſecrato celebrat: ſacerdos ad ſepulturam ſcienter excommunicatum admittit: pro perſona viuenti Miſſam defunctornm recitat, vt impetret illi mortem: prætermiſſo ſacrificandi ritu, quem ſeruat Eccleſia, Chriſti corpus, & ſanguinem conſecrat: Epiſcopus Clericos per ſaltum ordinat: Cardinalis electus in Papam eſt ab inſufficienti numero Cardinalium.* Irregularitate hi non incurrunt; quia etſi vel deponendi aliquando ſint,vel alia iuris pœna corrigendi,in iure expreſſa non eſt contra huiuſmodi delinquentes irregularitas, quæ quidem nec caſu æqualem,nec grauiorem ſequitur, ſed iuris prætextui ſolummodo adhæreſcit.

56. *Quan-*

56. *Quartò ex delicto hæreſis.* Si hæreſis externa ſit,irregularitas incurritur. Extenditur ad Apoſtatas à fide, etiamſi tantùm exterius ſint ex probabiliori ſententia. §.4. *Delictũ hæreſis.*

57. *Cuiuſnam eſt eius diſpenſatio?* Quoad promotionem ad Superiores Ordines,ſolius Papæ:quoad ſuſceptos Epiſcopus poteſt vſque ad Diaconatum incluſiuè, ſi per timorem tantùm lapſi eſſent;alij Papæ reſeruantur. (Apoſtatæ inquam; nam de hæreſis delicto inferiùs.)

58. *Quid de ſchiſmaticis?* Ad hos hæc irregularitas extenditur,ſi etiam hi hæretici ſint, & hæreticorum fautores,receptatores,conſilium,& auxilium præſtantes. *Suſpecti de hæreſi?* Irregulares potiùs ex infamia ſunt, quàm huius ſpeciei.

59. *Extendenda ne irregularitas hæc ad filios?* Extenditur planè ad filios hæreticorum, & nepotes per lineam paternam,ſiue legitimi filij ſint; ſiue naturales cuiuſcunque modi, ſiue ante, ſiue poſt hæreſim patris nati ſint. Idem dicendum de filiis relapſorum,qui reconciliantur Eccleſiæ, ſed deinde ſeculari brachio traduntur, ex probabiliori ſententia.

60. *Extenditur ne etiam ad Neophytos?* Maximè, pro eo tempore,quo Epiſcopus arbitrabitur, ſi modò in adulta ætate baptizati ſint.

61. *Quiſnam diſpenſat in irregularitate ex hæreſis delicto?* Epiſcopus,quo ad vſum Ordinum receptorum; quo ad recipiendos ſolus Papa diſpenſat. Et licet Epiſcopi poſſent in ea, quando ex occulta hæreſi procedit ex Tridentino,tamen per Bullam Cœnæ ius huiuſmodi eſt reuocatum.

62. *Quintò ex infamia.* Hæc duplex,iuris,facti. *Expende, quonammodo incurratur irregularitas per infamiam iuris.* Infamia iuris contingit, quando delinquens crimen ſuum in iudicio confeſſus eſt;aut per ſententiam iudicis definitiuam; aut quando committitur delictum, cui impoſita eſt à iure Canonico,vel Ciuili infamiæ pœna, v. g. à fide apoſtaſia,raptus mulierum, Sodomia, &c. Ad incurrendam hanc infamiam declaratoria iudicis ſententia requiritur. Infamia igitur iuris hominem irregularem efficit, & inhabilem ad Ordines ſuſcipiendos ſuſceptóſque excercendum. §.5. *Ex infamia.*

63. *Explica autem quomodo inducat irregularitatem infamia facti.* Contingit hæc, quando committitur delictum, quod apud graues & honeſtos viros cenſetur infame; quod quidem notorium eſſe debet. Profectò huiuſmodi infamia irregularem efficit, & inhabilem ad recipiendos Ordines, quandiu delinquens non fuerit emendatus.

64 *Infamis pergit ab hoc in alium locum.* In vno loco infamis, in omni loco infamis remanet; vnde nullo in loco poteſt aut Ordines, aut Beneficia ſuſcipere, priuſquam infamia deleatur. Infamia facti nemo fit irregularis, quæ in proprio delicto fundata non ſit; at iuris infamia abſque proprio delicto aliquo in caſu poteſt incurri.

65. *Quonammodo infamia valeat auferri?* Quatuor modis aufertur: per emendationem: per diſpenſationem: per Baptiſmum: per Summum Pontificem. Porrò diſpenſationem directè ſolùs Papa concedit; indirectè verò laicus Princeps tollendo infamiam, quæ ex Ciuili iure oriretur. Per Baptiſmum infamia ex delicto proueniens aufertur, quæ meri facti dicitur. At ciuilis, quæ Chriſtianorum legibus contracta eſſet, quibus antea tales ſubiecti fuiſſent, non tollitur: ſecus ſi legibus Gentilium fuiſſet inducta.

§. 6. *Ex homicidio voluntario.*

66. *Sextò, ex homicidij voluntarij delicto.* Irregularitas ex voluntario prouenit homicidio, quod ſcilicet fit ex voluntate, & propoſito occidendi. Ad quam irregularitatem incurrendam neceſſariò debet exequi mors.

67. *Extenditur ne ad mutilationem?* Ita planè; ſed talis debet eſſe mutilatio, vt vel ſit alicuius membri abſciſſio, aut notabilis eius pars. Certè debilitatio aut deformatio quam aliquis in membro efficiat, mutilatio dicenda non eſt.

68. *An incurratur ex proprij membri mutilatione?* Incurritur, imò, etiam alicuius partis eius quæ notabilis non ſit, & quæ ſi fieret in alio, irregularem non efficeret.

69. *Quid ſi abſcindatur membrum mortuum?* Abſciſſio hæc irregularitatem non inducit; quia nulla adeſt ſanguinolenti animi oſtentatio.

70. *Quid de abortum procurante?* Si fœtus ſit animatus, fit irregularis, effectu quidem ſecuto.

71. *Quid denique de mandante necem, aut eius executore?* Mandans ſecuto effectu, irregularis eſt, niſi mandatum reuocet, & mandatario intimet. Executor mortis poſt mandantem primas in homicidio partes habet. Is demum, qui cauſam dat mortis, vt ſi venenum alteri propinet, irregularitatem non effugit.

72. *Conſulit quis homicidium.* Si ſequatur ex vi talis conſilij, irregularis eſt, ſiue directè, ſiue indirectè conſilium detur.

73. *Reuocat conſilium, ſed non diſſuadet.* Tenetur admonere eum, qui in periculo verſaretur, vt ſibi caueat. *Nihilominus ſequitur mors.* Ex probabiliore ſententia conſulens irregularis

laris non erit; quia poſt tam accuratam retractationem, & admonitionem, quaſi non præſtitit conſilium.

74. *Mandatarius, vel conſultus occiditur.* Irregularis eſt mandans, vel conſulens, qui tali eum periculo expoſuere. Porrò irregularis erit non homicidij voluntarij, ſed caſualis.

75. *Conſentio in homicidium.* Dum actu fit nomine conſentientis, irregularis eris. At ſi poſtquam, inſcio te, homicidium factum eſt tuo nomine, licet conſentias, irregularis non es; qui in necem verè non influiſti. Idem aſſero de eo, qui aliquem omnino inuoluntariè occideret, & poſtea ratum haberet.

76. *Cooperatur quis homicidio, vel quouis modo præbet auxilium.* Incurrit irregularitatem. Tunc autem erit ex homicidio voluntario, quando alterius mortem, cui cooperatus eſſet, directè intendiſſet.

77. *Ad quemnam pertinet diſpenſatio?* Solus Papa diſpenſat, & quidem difficile, & non niſi grauiſſima de cauſa, vt quodammodo indiſpenſabilis ſoleat appellari.

78. *Septimò ex homicidio caſuali.* Si caſuale homicidium voluntarium ſit ſaltem indirectè, incurritur irregularitas. §.7. *Ex homicidio caſuali.*

79. *Ex opere ſequitur licito.* Si ſufficiens adhibita ſit diligentia, non incurritur; ſecus ſi deſit debita diligentia, quæ ad mortalem culpam pertingat.

80. *Ex opere illicito ſequitur.* Etiam ſi omnis diligentia adhibita ſit, probabile eſt incurri irregularitatem; at probabilius reputo minimè incurri, præſertim in conſcientiæ foro, exceptis caſibus iure expreſſis; in iis enim etiam ſi videatur homicidium inuoluntarium (quod in aliis excuſat) & omnino caſuale: tamen quia actio iniuſta, & periculoſa eſt, potuit ius tali pœna punire, ſi quomodocunque ex illa effectus homicidij ſequatur. Profectò talis actio debet eſſe prohibita tanquam homicidij periculoſa; quia ſi prohibita eſſet, ob periculum alterius vitij, v. gr. ſi contra caſtitatem, aut Religionem eſſet, non incurreretur.

81. *Ad quemnam pertinet huius irregularitatis diſpenſatio?* Quando delictum occultum eſt, ad Epiſcopum, iure delegato, quando publicum, ad Pontificem ſolum.

82. *Age, precor, de homicidij caſualis cooperatoribus, num irregularitatem incurrant? In primis executor actionis, ex qua homicidium oritur caſuale, eſt ne irregularis.* Si aliquo modo voluntarium ſit homicidium, etſi non ſit per ſe intentum, nec actio ex ſe proxima mortis cauſa, ſufficit ad irregularitatem inducen

inducendam, ſiue opus ex quo homicidium ſequitur licitum ſit, ſiue illicitum: ſi enim incautè factum eſt, proculdubio inducit; quia aliquo modo voluntarium.

83. *Apponit quis mortis cauſam cum cognitione, quod proxima ſit futura cauſa mortis.* Irregularis eſſet, ſed ex voluntario homicidio.

84. *Si autem non ſit cum cognitione efficaciæ ipſius, ſed tamen ignorantia fuit culpabilis?* Tunc irregularitas ex homicidio caſuali ſequetur.

85. *Mandat quis percuſſionem.* Si tantùm expreſſit percuti hominem, & mandatarius fines mandati exceſſit, erit tamen ex hoc genere irregularis; quia ex mandato percuſſionis ille exceſſus habuit exortum.

86. *Quid ſi mandatum iuſtum fuiſſet, & prudenter datum, caſu tamen mors accidiſſet?* Non induceret irregularitatem; quia omnino fuit inuoluntaria.

87. *Conſulit quis actionem iniurioſam, & vindicatiuam; ſed admonet, vt ad homicidium non procedatur.* Irregularis tamen erit, ſiue conſultus occidatur, ſiue alius; quia conſilij illa cooperatio eſt.

88. *Quid de remotis cooperatoribus?* Irregulares non cenſentur; quia effectus cooperatori proximo tribuenda. Porrò remota cauſa illa dicitur, quæ ita per accidens ſe habet ad effectum, vt prudentis arbitrio, & moraliter loquendo, cenſenda non ſit cooperari, & influere in effectum; proxima autem cauſa eſt quæ eodem arbitrio effectum influit.

89. *Plures cum vno rixantur, & hic occiditur.* Omnes erunt irregulares, ſiue omnes vulnerent, ſiue aliqui, modò alij auxilium, & cooperationem aliquam dederint.

90. *Plures aliquem prouocant ad rixam, & vnus ex ijs occiditur.* Probabile eſt, omnes ſocios irregulares eſſe; probabilius tamen, non eſſe, niſi communi conſilio prouocaſſent ad pugnam.

§. 8. *Ex homicidio neceſſario.*

91. *Octauo, ex homicidio neceſſario.* Irregularitas ex homicidio facto in defenſionem incurritur. *Defenſio propriæ perſonæ eſt.* Si adhibeatur inculpatæ tutelæ moderamen, non incurritur irregularitas; ſecus autem ſi prædictum moderamen deſit. *Fuga abſque periculo, & infamia poteſt iniri.* Si non fugit, ſed occidit aduerſarium, irregularitas contrahitur; ſecus ſi periculum adſit, vel ſequatur infamia.

92. *Indica, quanam moderata defenſio ſit.* Si de conſcientiæ agamus foro, illa eſt moderata defenſio, in qua primò aliũ occidens aggreſſus ſit, & in ipſo aggreſſionis actu occiſio

contin

contingat; non eſt tamen neceſſe, expectare ictum, ſed poteſt etiam aliquando præueniri. Secundò, debet ſe cum minore læſione non potuiſſe defendere. Tertiò, ne cum graui culpa defenſio fiat, quæ in aggreſſionem tranſeat. Quarto denique, ſi periculum, quod ex inſidiis imminet, tale ſit, vt niſi præueniatur inſidiator, occiſurus ſit eum, cui parantur inſidiæ, probabile eſt, præueniri poſſe, ſi nullum aliud ſit vitæ defendendæ remedium.

93. *Adulter cautè commiſit adulterium, & diligentiam adhibuit, ne vir adulterium dignoſcere poſſet: caſu tamen contigit ob id vxorem à viro occidi.* Adulter equidem non eſt irregularis. Imò nec ſi ipſemet virum occidat, ad ſui defenſionem, cùm aliter abſque proprio periculo fugere non poſſet.

94. *Incurritur hæc irregularitas, quia moderatio non ſeruatur: rogo, num dicendum ſit homicidium voluntarium?* Minimè; ſed aut caſuale, ſi directè volitum non ſit; aut neceſſarium, cum pugnæ calore, vt ſe defendat, directè aduerſarij mortem intenderet.

95. *An diſpenſabilis?* Ita planè, imò comprehenditur ſub Epiſcopi poteſtate poſt Tridentinum, ſi occultum homicidium ſit.

96. *Fit homicidium in bonorum temporalium defenſionem.* Si debitæ conditiones ſeruentur, irregularitatem non incurri ex probabiliori ſententia affirmo, etiam poſt ius nouum Clementinæ.

97. *[illegible]cedit mors in proximi defenſione.* Si adſit obligatio ad eam faciendam defenſionem, certum eſt irregularitatem minimè incurri; quia actio laudabilis, imò obligatoria pœna non flagellatur, ſed præmio afficitur. Imò probabilius idem aſſero, ſi defenſio præcepta non ſit modo liceat, & ſit honeſta; quia licitas omnino actiones ortas ex charitate pœna tanta non ſequitur. Admonuerim tamen in caſibus occurrentibus peti diſpenſationem, ob dubium de moratione non adhibita.

CAPVT V.

Praxis circa materiam de Irregularitate ex Societatis IESV *Doctoribus.*

§.1. *De irregularitate ex defectu.* Henriq.

98. **D***Atur ne materiæ paruitas in caſibus, quibus irregularitas incurritur?* Affirmat *Henriquez lib.*14.*c.*12.*n.*7.

v.g. Clericus dicit reo, vt alterum gradum ſcandat ſcalæ. Alij omninò excuſant, quia non cooperatur vt iuſtitiæ miniſter.

99. *Inter irregularitates ex defectu, irregularitas Bigamiæ enumeratur: incurritur ne à laico contrahente bis inualidè, vel à contrahente ſecundum matrimonium fictè, aut cum vidua, vel à contrahente ſecundum matrimonium inualidè ob alium defectum?* Profectò nullo ex iure clarè deducitur incurri his Conin. in caſibus irregularitatem. *Coninch. diſput. 18. dubitat. 11. num.* 101.

100. *Ducit quis fœminam à ſe ipſo defloratam: incurrit ne irregularitatem?* Non; quia neuter diuidit verè carnem ſuam, Turr. aut interpretatiuè. *Turr. de cenſ. lib. 9. d. 70. d. 2.*

101. *Vxor Petri vi ab alio cognita eſt, Petrus autem poſtea* Sanch. *cognouit: an irregularitatem incurrerit?* Ita quidem *Sanctio* auctore *tom. 2. de Matr. lib. 7. d. 84. n. 5.* quia licet vis illa à culpa excuſet vxorem, at non relinquit matrimonium aptum ad Præp. coniunctionem Chriſti cum Eccleſia ſignificandam. At *Præpoſitus in 3. p. q. 5. dub. 7. n. 135.* exiſtimat probabile, non incurrere; quia Canones requirunt, quod vxor commiſerit adulterium, à quo vis excuſauit.

102. *Quid ſi vis cognouerit vxorem poſt adulterium formale etiam occultum?* Bigamiæ incurret irregularitatem, ex *c. ſi* Sanch. *cuius*, & *c. ſi laici.* Ita *Sanchez tom. 2. de Matr. ib. 7. d. 84. n. 5.* Præp. Scio *Præpoſitum dub. 7. n. 133.* contrarium aſſeruiſſe. *Inſcius erat maritus adulterij.* Etiam incurrit; quia irregularitas ex defectu, etiam ignoranter contrahitur. *Maritus cenſuris compulſus vxorem adulteram cognouit.* Irregularis eſt ex bigamia, Auila. *Auila p. 7. d. 8. dub. 1.* auctore.

103. *Scio, irregularitatem ex defectu natalium contrahere naſcentes ex fornicatione, ſtupro, adulterio, ſacrilegio: rogo ta-* Turr. *men, an expoſiti irregulares ſint?* Negat *Turrianus lib. 9. d. 71. dub. 1.* quia hi pro legitimis reputandi, nec vllo iure illegitimi decernuntur. Porrò parentes filios legitimos paupertate compulſi ſæpe exponunt.

104. *Natus quis eſt ex parentibus legitimè coniugatis, ſed conceptus fuit dum matrimonium impedimento dirimente labo-* Præp. *rabant: num irregularis?* Aſſerit *Præpoſitus de cenſ. lib. 9. c. 10.* Sanch. *n. 19.* illegitimum. Sed *Sanchez de Matr. tom. 2. lib. 8. d. 7. n. 19.* irregularem negat; quia legitimus naſcitur poſt contractum legitimè matrimonium.

105. *Naſcitur filius ex matrimonio inualido (propter aliquod occultum impedimentum,) ſed bona fide contracto (ſaltem vnius* Suar. *& in facie Eccleſiæ: irregularis ne?* Porrò *Suarez apud Bona-*

cina

cinam de cenſ. d.7. q.2. part.3. num.3. ne irregularis ſit, requirit bonam fidem in vtroque parente. Alij ab irregularitate liberant, dummodo vtrique parenti non eſſet notum impedimentum.

106. *Illegitimus abſque diſpenſatione promouetur, poſtea parentes matrimonium ineunt: poteſt ne ſuſceptos Ordines exercere, & nouos ſuſcipere?* Poteſt; quia per ſuſceptionem illam Ordinum non incurrit nouam irregularitatem, ſed ſuſpenſionem tantùm ab illorum exercitio; quæ tollitur ſublata irregularitate per parentum matrimonium: ſicut tollitur ſuſpenſio orta ex promotione ante ætatem adueniente ætate. *Reginaldus tom.2. lib. 30. tractat. 2. cap. 7. num.72.* Regin.

107. *Quis aures non habens, crinibus operit defectum: irregularis ne?* Non; quia occulta deformitas. *Coninch diſp.18. dub.13. num.108.* Conin.

108. *Habet quis vtrumque oculum integrum, ſed caret viſu dextri, aut ſiniſtri: an irregularis?* Non ſi bene videat dextro, ita vt ſine notabili conuerſione poſſit Canon legere, ad quod etiam Miſſalis iuuare poterit aptatio. *Auila part.7. d.3. dub.1.* Auil.

109. *Irregularis ne habens ſex digitos in manu coniunctas?* Non, dummodo non habeat in vſu manus impedimentum, & Epiſcopi iudicio admodum deformis non eſſet. *Henriquez lib.14. c.8. n.3.* Henriq.

110. *Ad quemnam ſpectat huius irregularitatis cognitio?* Clericorum pertinet ad Epiſcopum. Regularium ad ſuum Prælatum. *Auila p.7. d.3. dub.2.* auctore; quia hoc magis ſpectat ad iuriſdictionem, quàm ad ordinem Epiſcopi: iuriſdictio autem in Regulares penes Prælatum eſt. At *Epiſcopus ne debet iudicium Prælati huiuſce admittere?* Poteſt planè reſpuere. *Suarius d.51. ſect.3. n.16.* Auila. Suar.

111. *Curiales, & publicis functionibus occupati irregulares ſunt ex defectu liberationis: rogo, an Officiales Epiſcoporum, & Conſiliarij Principum cum illis ſint annumerandi?* Excipiuntur hi ab illa generalitate: (*Curiales quicumque Curiæ ſeculari obligati ſunt in miniſterio alicuius publici officij ſiue in perpetuum, ſiue ad tempus, ſiue ex iuramento, ſiue ex pacto, ſiue ex ſtipendio.* Ex *c.1.2. & 3. dist. 15.*) ſiue ex expreſſa conceſſione Pontificis, ſiue ex præſcripta conſuetudine. Adminiſtratores rerum Eccleſiaſticorum, & rerum piarum etiam exemptos puto. *Gaſpar Hurtado de irregul. d. 2. diffic.18. n.60.* Hert.

§.2. *De irregularitate ex delicto.*

Suar. 112. *An irregularitas ex delicto poſſit ob culpam venialem contrahi?* Docet *Suarius tom.5.d.40.ſect.3.n.17.* nec Pontificem Summum poſſe ob ſolam culpam venialem imponere irregularis pœnam grauiſſimam; quia pœna debet eſſe delicto proportionata. Conteſtatur *Vaſquez 1.2.d.158.c.1.*

Regin. 113. *Contrahitur ne irregularitas per hæreſim etiam occultam?* Aſſerit *Turrianus lib.9.d.62.dub.7.* At *Reginaldus tom.2. lib.30.tract.2.c.5.n.193.* probabilem iudicat ſententiam aſſerentium iura *c.ad abolendam, c.ſaluberrimum,* de hæretico publico eſſe intelligenda.

Conin. 114. *Irregularis ne ſuſpectus de hæreſi?* Si ſuſpicio orta ſit ex eo quod fauent hæreticis, tunc irregulares erunt, quando formaliter fautores ſunt, id eſt, hæreticum fouent præcipuè ob hæreſim. *Coninch.d.18.dub.7.n.51.concl.2.* Si autem ſuſpicio ex alio crimine oriatur, tunc ſuſpecti non erunt irregulares propter ſuſpicionem, ſed ſolum propter infamiam; quæ ſi auferatur, & ſupicio purgetur, irregularitas tollitur. *An obſtat, quod quis de hæreſi ſuſpectus de vehementi cogatur abiurare?* Non quia in iure irregularitas hæreticis imponitur, non autem de hæreſi ſuſpectis. Saa. *Saa v. Hæreſis n.5.*

Sanch. Filliuc. 115. *Incurrit ne irregularitatem Apoſtata fictè abnegans fidem, vel ſponte, vel timore ductus?* Aſſerit *Sanchez ſumm. tom.1.lib.2.cap.25.num.6.* ſed negat *Filliucius tom.1.tract.20. cap.9.num.230.* Si crimen occultum; quia talis irregularitas cum non ſit peculiariter in aliquo Canone Apoſtatis inflicta, incurritur ob ſolam infamiam, quæ quidem in occulta apoſtaſia ceſſat.

116. *Incurrit ne filius Catholici, qui poſt illum natum in hæreſim incidit, & brachio ſeculari pœnitens eſt traditus?* In Regione noſtra incurrit ratione infamiæ; quæ quidem quum in hæreticorum plagis non adſit, ibi non fiet irregularis. *Rogo, an hic incurrat irregularitatem latam contra filios hæreticorum in c.ſtatutum?* Affirmat *Auila p.7.d.4.dub.7.* Negat *Hurtado d.2.diffic.3.n.8.* (Auila. Hurt.)

117. *Scio non incurrere filios Sarracenorum, Paganorum, Iudæorum ab infantia baptizatos; quia non ſunt filij hæreticorum: rogo, ſi Neophyti ſint, hoc eſt, in adulta ætate conuerſi, & baptizati, ſunt ne irregulares?* Sunt planè, ſed non perpetuò. *Quanto tempore durat hæc irregularitas?* Porrò *Filliucius tom.1. tract.20.c.9.n.240.* arbitrio Epiſcopi remittit; quia iura certum tempus non præſcribunt. Notat autem *Hurtado d.2. diffic.19.n.61.* poſt decem annos à Baptiſmo Neophytos non eſſe amplius irregulares. (Filliuc. Hurt.)

118. *Mala*

118. *Mala Ordinum ſuſceptione dixiſti irregularitatem in-
curri : exponas precor, quinam irregulares ex hoc capite habean-
tur ?* Non quidem Latinus Epiſcopo ordinetur à Græco:vel
è contra. Nec ſi quis ordinetur à ſchiſmatico ; vel ab eo qui
renunciauit Epiſcopatui,quoad dignitatem.Nec ſi quis ordi-
netur ante ætatem legitimam , aut abſque dimiſſoriis , aut
non ſeruatis interſtitiis,per ſaltum, extra tempora, cum irre-
gularitate, vel aliqua cenſura. Sed ſolum ſi ordinetur furtiuè,
id eſt, non examinatus. Et ſi durante matrimonio etiam non
conſummato, ſacros Ordines ſuſcipere præſumpſit. Omnia
ex *Turriano de cenſ. lib.9. d. 61. dub. 3. Præpoſito in 3. p. q. 5.* Turr.
dub. 5. n.28. Filliucio tom.1. tract.20. cap.8. n.190. & Hurtado Filliuc.
d.2. diffic.1. num.9. Hurt.

119. *Quinam ſit irregularis ex malo Ordinum exercitio?*
Qui præſumit ſolemniter baptizare abſque Ordine requiſi-
to,& ſine Sacerdotali Ordine Miſſam celebrat. Si ſimplex Sa-
cerdos Confirmationis, vel Ordinis Sacramentum conferre
præſumat , vel alia Sacramenta ſine Ordine requiſito mini-
ſtret. *Incurrit ne hanc irregularitatem laicus prædictos actus
exercens ?* Non;quia textus loquitur ſolum de Clericis,& lex
pœnalis non debet extendi. *Henriquez lib.2.c.29. §.1.* Henriq.

120. *Incurrit irregularitatem Sacerdos excommunicatus
Confeſſiones excipiens , aut Euchariſtiam miniſtrans etiam ſi
non celebret ?* Incurrit ; quia exercet actum Ordinis,& violat
cenſuram,per quam miniſtrare Sacramenta prohibetur. *Aui-* Auila.
la p.7. ſect.2. dub.2.

121. *Excommunicatus quis dicens dum Horas recitat,* Do-
minus vobiſcum, *incurrit ne irregularitatem ?* Negat *Gaſpar
Hurtado de excom. diffic.2. n.3.* contra *Suares de cenſ. d.12.* Hurt.
ſect.2. n.13. quia peccaret ſolum venialiter ex leui materia, Suar.
quæ non eſt obnoxia grauiſſimæ pœnæ.

122. *Incurritur ne irregularitas ex Simonia occulta in Or-
dine?* Nullus Textus id exprimit;caput enim *Inquiſitionis, de
accuſat.* inducit ſuſpenſionem, non irregularitatem. *Auila* Auila.
addit *part.7. d.4. dub.7. concl.1.* Simoniam in Beneficio etiam
ſi ſit publica , non incurrere. *An à Clerico Sodomia occulto
incurratur ?* Non; quia ceſſat infamiæ cauſa. *Valentia tom.4.* Valent.
diſput.7. quæſ.19. part.3. §.5. Profectò *Auila citatus* aſſerit Auila.
generaliter omnem irregularitatem ex infamia non con- §.3.
trahi , niſi crimen ſit publicum , homicidium ſi exci- *De irre-*
pias. *gularita-*

123. *Dixiſti incurri irregularitatem ex homicidio volun-* *te ex ho-*
tario : quale homicidium voluntarium habendum ? Non quod *micidio.*

 ſit

fit in defenſionem. Imo quando in defenſione moderamen exceditur, incurritur ſolum irregularitas in homicidio caſuali, *Hurtado* auctore *de irreg. d.2.diff.20. num.66.* Itaque ad homicidium voluntarium requiritur voluntas expreſſa ipſius homicidij; & vulnerans cum expreſſa intentione non occidendi, vel nihil de occaſione cogitans, non dicitur voluntarius homicida: licet homicidium in hoc caſu ſit in cauſa voluntarium. Sic *Turrianus de cenſ.lib.9. d.63.dub.1.* ex *Vaſquez.*

Hurt. Turr. Vaſq.

124. *Incurrit ne mandans miniſtro verberare: ſi ex mandatarij exceſſu verberibus affectus moriatur? Suarij de cenſ.d.45. ſect.2.num.3,* ſententia fit irregularis; quia ſemper cogitare debet mortem ſequi verbera poſſe, ſi non ex miniſtri malitia, ſaltem ex alio caſu. At ſententia *Præpoſiti in 3. part. quæſt. 5. dub.10. num.78.* non fit; quia ſi diligentiam adhibuit, reus homicidij non eſt; ius autem *c. vlt. de homic. in 6.* loquitur de mandante verberationem, de qua homicidium ſecuturum potuit præuidere.

Suar. Præp.

125. *Mandans homicidium, ſi ante ſecutum effectum mandatum reuocauit? fit ne irregularis?* Non; quia cum mandatarius in gratiam mandantis agat, ſi poſt reuocatum mandatum, adhuc perpetret homicidium: non in mandantis gratiam, ſed ex proprio arbitrio delinquit. *Auil.part.7.d.6.ſect.2. dub.4.* ſcio *Gaſparem Hurtado de irreg. d.2.diff.6. num.24.* contrarium aſſeruiſſe.

Auila. Hurtad.

126. *An conſulenti homicidium, ſatis ſit etiam reuocare conſilium ante effectum ſecutum?* Porrò *Præpoſitus dub.8.num.63. & 64.* nullam diſparitatem agnoſcit inter mandantem, & conſulentem: ideoque aſſerit, ſufficere, reuocare conſilium ſicut & mandatum, *Leſſius lib.2. cap.13.dub.3. num.17.* probabilem hanc ſententiam exiſtimauit. Hinc aſſero cum *Henriquez lib.14.cap.16.n.5.* reuocantem abortus conſilium, ab irregularitate excuſari.

Præp. Leſſ.

127. *Dixiſti, præbentem arma alicui, vt alium occidat, ſecuto effectu, fieri irregularem ob homicidium voluntarium: rogo, an fiat irregularis, qui dat petenti, quem ſcit, aut coniectat petere ad occidendum?* Docet *Gaſpar Hurtado de irreg. d.2. diff.8. num.32.* coniectantem, vel etiam ſcientem arma ad homicidium peti, non fieri irregularem; quia arma, quæ dat, promiſcuo ſunt vſui; vnde non videtur homicidium adiuuare, ſed ad ſummum ſcandalum exponere.

Hurtad.

128. *An fiant irregulares, qui militibus dant, vendunt, aut mutuant arma determinatè ad occidendum in bello iuſto? Suarius*

Suar.

rius aſſeruit *apud Turrianum lib.9.d.68. dub.1.* ſed *Auila p.7.* Auila.
d.5. ſect.3. num.2. negauit;quia ſi non fit irregularis Princeps imperans iuſtum bellum, multo minus fieri debet vendens arma.

129. *Quidnam in bello iniuſto? an ex vnico vnius militis homicidio omnes fiant irregulares? Coninch.de ſacr.d.18.dub.10.* Conin.
num.48. docet,non omnes milites eiuſdem exercitus fieri irregulares,quod vnus illorum occidat; ſed quinquaginta vel centum viciniores; quia hi occidentem videre, & animare potuerunt. At *Gaſpar Hurtado d.2.diff.6. num.21.* putat omnes milites fieri irregulares vnico homicidio illo; quia om- Hurt.
nes inuicem excitantur, & vt vna totalis cauſa concurrunt.

130. *Rogo,an in bello iuſto incitans quis militem ad aliquem determinatè occidendum, irregularis fiat?* Non, ſi propriis manibus non concurrit ad cædem; quia nullo iure talis irregularitas exprimitur. Vnde colligo,abſque irregularitatis metu ſuadere Sacerdotes poſſe milites ad ſtrenuè pugnandum in bello iuſto,quamuis excitemus hiſce ſuaſionibus eos ad hoſtium cædes. *Hurtado de Mend.2.2.tom.2.d.169.ſect.2.§.137.* Mend.

131. *Quis non impedit homicidium, quod ex iuſtitia impedire tenetur: an fiat irregularis? Vaſquez in manuſcripto de rreg.* Vaſq.
negat, ſubſcribente *Præpoſito*; quia non impediens homici- Præp.
dium,non influit poſitiuè in illud,quod quidem requiritur ad irregularitatem.

132. *Vt per homicidium caſuale incurratur irregularitas, requiriturne negligentia mortalis?* Ita planè. Vnde aſſerit *Re-* Regin.
ginaldus tom.1. lib.30.tract.2.cap.9. num. 102. quotieſcunque datur opera rei ſiue licitæ ſiue illicitæ, adhibetur tamen prudens diligentia, ne homicidium ſequatur, irregularitatem non incurri, v.gr. vertens diligenter infirmum in eodem lecto, vel delecto ad lectum transferens,vel cibum porrigens,ſi moriatur ægrotus, non fit irregularis.

133. *Adulter prudenter ſe gerit circa crimen, attamen adultera à viro eſt interfecta: incurrit ne?* Non; quia cum adhibetur prudens cautela, homicidium non eſt plenè voluntarium. *Filliucius tom.1.tract.20.cap.3.num.80.* & *Coninch.d.18.* Filliuc.
dub.9.num.80. Conin.

134. *Scio, Clericum in ſacris Chirurgiam exercentem irregularem fieri quoties ex eius inciſione, vel aduſtione mors ſecuta: rogo ergo, an inciſio venæ nomine inciſionis includatur?* Non, quia non pertinet ad Chirurgum. Vnde ſi infirmus moriatur, Clerico venam incidente, non fit irregularis. *Molina tom.4.* Molin.
d.75.n.4. ſcio *Auil.p.2.d.6.ſect.1.dub.10.*contrarium docuiſſe. Auila.

135. *Prohibetur ne Clericis in c. tua nos, de homic. chirurgia in extrema neceſſitate?* Non, ex *Vaſquez apud Turrianum lib. 5. d. 64. dub. 2.*

Vaſq.

136. *Aperit Clericus apoſtema per emplaſtrum, iubet aduvere, vel incidere, ſequitur mors: fit ne irregularis?* Negat *Molina tom. 4. d. 75. num. 4.*

Molin.

137. *Ipſe abſcidit, vel cremauit, mors autem ex morbi grauitate ſecuta eſt.* Irregularem docet *Suarius d. 47. ſect. 7. n. 4.* Non irregularem *Auila dub. 10.* affirmat.

Suar.

138. *Ex homicidio publico quinam fiunt irregulares?* Perſonæ publicæ quoque pacto concurrentes ad ſententiam, vel executionem ſententiæ, Iudex, fiſcalis, accuſator, teſtes, aduocatus, carnifex. Accuſator verò excuſatur, ſi proteſtationem adhibeat, ſe non intendere mortem accuſati, dummodo accuſatio illa ſit de iniuria illata ſibi, vel ei, qui cenſeri debet alter ipſe, nempe patri, fratri, filio, vel ſtricto conſanguineo, Eccleſiæ, Eccleſiaſticis; vel ad vitandum graue damnum Reipublicæ, vel perſonæ innocentis, aliàs ineuitabile. *Præpoſitus dub. 3. n. 101.* qui in hoc vltimo caſu putat non requiri proteſtationem. *Quid ſi proteſtatio ficto animo fiat?* Excuſari *Henriquez lib. 14. cap. 11.* aſſeruit. *Excuſanturne proteſtatione aduocatus, & teſtes?* Docet *Præpoſitus dub. 13. num. 104.* quoties proteſtatio iuuat accuſatorem, iuuare etiam teſtes, & aduocatum; ne facultas accuſatoris fruſtretur, qui ſine aduocato, & teſtibus nihil prodeſt.

Præp. Henriq. Præp.

139. *Ad mortem damnatur accuſator; an aduocatus rei fiat irregularis, aut teſtes?* Non; quia nec illius aduocatio, nec horum teſtimonium non fuere directa mortis accuſatoris cauſa. *Suarius d. 47. ſect. 4. num. 9.*

Suar.

140. *Quæſierim, an irregularitatem ob homicidium publicum, incurrant perſonæ priuatæ?* Aſſerendum impoſitam eſſe tantum concurrentibus ad illud tanquam miniſtris iuſtitiæ. *Turr. lib. 9. d. 66. dub. 3.* Hinc ad ſcrupulos ablegandos, plura elicio. Sacerdotes deducentes reum ad ſupplicium, hortantes vt ſcalam aſcendat, & aliquo modo cooperantes ad accelerandam mortem, non incurrunt. Nec vendentes, aut accommodantes ſcalam, funes, ligna. Nec confeſſarius obligans pœnitentem reum ad profitendum capitale delictum, ſi legitimè interrogetur. Vel interrogatus à iudice, an teneatur, ad occidendum, reſpondeat, teneri. Nec detegens malefactorem, vel clamans, adeſſe latronem, vt comprehendatur, ſi non gerit vt teſtis, vel accuſator. Ex *Turriano citato. Auila ſect. 2. dub. 6. concl. 2. Molina tom. 4. tract. 3. d. 74. num. 4.* & aliis.

Turr.

141. Ex

141. *Ex mutilatione contrahi irregularitatem dixiſti: qualis debeat eſſe mutilatio?* Oculi,pedis,auris,membri virilis,non dentis teſtium,labiorum, barbæ,digiti etiam pollicis. *Cartilaginem auris qui reſecat,irregularis ne?* Non;quia ipſa non eſt membrum, ſed ſolum inſeruit ad auris ornatum, & tutelam, *Auila p.7. d.5. ſect.1. dub.1. An qui fœminæ mamillam abſcindit?* Irregularis fit, *Molin.* authore *tom.4. tract.3.d.69.n.6.* §.4. *De irregularitate ex mutilatione.* Auila. Molin.

142. *Conſulens militationem contrahit ne irregularitatem?* Contrahit, ſicut qui conſulit homicidium. *Molina d.75. n.3. Quid ſi conſulat, ad vitandum homicidium?* Si illud ineuitabile aliàs, non eſt irregularis. Molin.

143. *Mutilat quis ſe ipſum ſponte, digitum, vel digiti partem ex indignatione, & impatientia reſecat, ex quo nec ad celebrationem impedimentum, nec deformitas notabilis orta eſt: fit ne irregularis?* Ita planè ex *c.qui partem in 6.diſt.55.* Requiritur ne in hoc caſu facti notorietas. Negat *Fernandez part.2. cap.10. §.7.* Aſſerit *Tannerus in 3.p. d.6.q.10.dub.20. n.188.* Fernād. Tanner.

144. *Mutilatur quis ab altero culpa ſua, qua dedit operam rei illicitæ, v.gr. dedit cauſam rixæ, &c. incurrit ne?* Ita planè, etiam ſi membrum ſit occultum, & vſum ordinis non impediat. *Molina tom.4.tract.4.d.70.num.18.* Hæreo *Præpoſito in 3. part.quæſt.5.dub.114.num.117.* aſſerenti non contrahere;quia iura diligenter inſpecta tantum de mutilante ſe ipſum loquuntur. *c. ſi quis 1.2. & 3.* Molin. Præp.

145. Scio,irregularitatem exercitium Ordinis iam ſuſcepti impedire: an cum hæreticis diſpenſetur poſt abiurationem? *Suarius* ait *d.43.ſect.1.n.6.* poſſe Epiſcopos diſpenſare quoad exercitium aliorum ordinum, non autem Sacerdotij. §.5. *De irregularitatis effectibus.* Suar.

146. *Abſoluit irregularis illicitè: an etiam inualidè?* Aſſerit *Hurtado de irreg.d.1.diff.11. n.19.* quia irregularitas impedit ordinum exercitium, quantum Eccleſia poteſt impedire. Poteſt autem Eccleſia ita impedire, vt omnino irritet actum Ordinis. Scio Doctorē externum aſſeruiſſe probabiliter contrariū;quia ſicut irregularis validè conſecrat,ita etiam validè abſoluet.Moneo tamen,talem abſolutionē poſſe inualidè exhiberi ex defectu pœnitentis. Si peteret ſciēter abſolutionem ab eo,qui non licitè abſolueret,niſi à bona fide excuſaretur. Hurtad.

147. *Quid quoad beneficiorum receptionem?* Non poteſt ei fieri beneficij collatio, ipſo enim facto nulla eſt, quia beneficium datur propter ordinum exercitium. Alij aſſerunt validam eſſe collationem;quia ſicut validè retinet beneficium, ita etiam validè poteſt noua recipere; cum in vtroque caſu exercitium ordinum requiratur.

§. 6. *De diſpenſatione.* 148. *Requiritur ne ætas adulta ad irregularitatem ex delicto incurrendum?* Ex *Azorio* reſpondeo requiri ſaltem decem annorum; quia cum peccatum mortale ſupponat, Eccleſia plenum omnino vſum rationis exigit, & malitiam.

149. *Quænam per Baptiſmum irregularitates tollantur?* Ex *Gaſpare Hurtado* aſſero omnes tolli, præter eam, quæ eſt ex defectu Sacramenti, id eſt Bigamia.

150. *An irregularitas ex homicidio iuſto ſit per Epiſcopum diſpenſabilis?* Molin. *Molina* negat probabilius, ſed probabiliter contrarium defendi poteſt. In vtraque ſententia poteſt Epiſcopus diſpenſare in irregularitate ex homicidio occulto, vt in ſuſcepto Ordine miniſtret, quando magna neceſſitas vrget, nec facilis eſt ad Papam recurſus; quia tali in caſu poteſt etiam Auila. in impedimentis Matrimonij diſpenſare, *Auila* authore.

151. *Num poſſint Prælati Regulares diſpenſare in irregularitate quoad ſuos?* Scio aliquos extra Societatem aſſerentes poſſe diſpenſare eos in irregularitate ex defectu lenitatis. At Hurt. affirmarim cum *Hurtado* contrarium eſſe probabilius; quia Tridentinum eis facultatem concedit tantùm quoad irregularitates ex delicto.

152. *An irregularitas ex defectu natalium, ſi occulta ſit,* Suar. *ſubiaceat Epiſcopi diſpenſationi?* *Suarius* docet non ſubiacere; *Auila* contrarium aſſeruit. Illud affirmo, poſſe diſpenſare, vt Ordinem exerceat, quem talis bona' fide ſuſcepit. Imò forLaym. taſſe etſi mala fide, vti exiſtimat *Laymanus*.

153. *Tollitur hæc irregularitas abſolutè per profeſſionem religioſam non ſolum quoad Ordines, ſed & quoad Prælaturas?* Sanch. *Sanchez* tolli abſolutè ait quoad Ordines, quoad Prælaturas autem poſſe Prælatos diſpenſare.

154. *Reincidunt autem illam profeſſi, ſi poſtea è Religione eijciantur?* Ex *Sanchez* iudicio non reincidere: quod etiam Sanch. probabile exiſtimo de iis, qui poſt tria vota ſimplicia è noſtra Societate IESV dimittuntur. Scio tamen contrarium eſſe Turr. probabilius; quia ſic dimiſſi, (vti *Turrianus* docet) à votis abſoluuntur, & fiunt merè ſæculares.

155. *Poteſt ne Epiſcopus diſpenſare in irregularitate ex delicto, quod deductum fuit ad forum contentioſum, ibique iudica-* Sanch. *tum & punitum?* Poſſe *Sanchez* tenet; quia caſus hic in exceptione Tridentini non videtur contineri.

156. *An poſſit diſpenſare Epiſcopus in irregularitate orta* Præp. *ex Bigamia propria, vel interpretatiua?* *Præpoſitus* exiſtimat Sanch. poſſe quoad interpretatiuam, quando eſt occulta. *Sanch.* docet etiam poſſe quoad propriam circa minores Ordines, & Beneficium

Beneficium ſimplex. Contrarium tamen tenendum, propter Cardinalium declarationem. *Turrianus* item aſſerit in ſimilitudinaria Bigamia poſſe diſpenſare, ſi contraxit cum virgine. *An in hac irregularitate ex Bigamia poſſint Prælati Regulares diſpenſare?* In qualibet quidem poſſe cum ſuis ex *Henriquez* & *Auila* cenſeo. Turr.

§. 8. *De irregularitate varia.*

157. *Eccleſiaſticus temporalem iuriſdictionem habet & cauſas ſanguinis alijs delegat: eſt ne irregularis?* Negatiuè *Hurtado* reſpondet: imò & ſi committat in particulari caſum aliquem morte dignum.

158. *Teſtis ne, qui præcepto iudicis obligatus, vel graui metu coactus teſtimonium dixit, ex quo eſt mors alterius ſecuta, irregularis eſt?* Probabiliter defendit *Coninch* irregularem non eſſe, contrarium tamen *Hurtado* aſſerit probabilius. Hurt.

159. *Dubitatur, an quis ſit legitimus.* Irregularis non eſt, authore *Coninch*; quia præſumitur quilibet legitimus donec contrarium probetur. Conin.

160. *Circa Bigamiam, rogo, an Clericus ſecularis ſacris initiatus, ſi contrahat cum virgine ſit irregularis? Suarez* irregularem fieri docet: *Hurtado*: & alij affirmant Canones illos ſolùm de Religioſis agere. Suar.

161. *Procurauit quis abortum, ſed dubitat, an fœtus fuerat animatus: cenſendus ne irregularis?* Affirmat *Sanch.* ſed probabiliter cum *Præpoſito* cenſeo irregularitatem non contrahere; quia in dubio conditio melior abortum procurantis. Sanch. Præp.

162. *An in dubio facti cenſendus ſit aliquis irregularis?* Iudico ex *Suario* nullum, niſi in ſolo homicidio. Imo & hoc ipſum *Suarius* idem iudicat probabiliter poſſe abnegari. *Dubito, num homicida motus ſit meo conſilio.* Debes te gerere vti irregularis; ſed ſi is neget, crede. Suar.

163. *Non impediui homicidium, quod ex iuſtitia etiam tenebar impedire: an ſim irregularis? Vaſquez* negat; quia nil poſitiuum neci adiecisti. Attamen cum *Coninch* arbitror probabilius & receptius te eſſe irregularem; quia te ſubtrahendo ab eo, quod ex iuſtitia debebas, quaſi in ipſam necem influxum exhibuiſti. Præterea *Hurtado* excuſat ab irregularitate eum, qui ſciens mulierem à ſe corruptam procurare abortum, non impedit. *Henriquez* eum, qui à dato antè conſilio abortus, conatur fœminam auocare, nec poteſt. *Turrianus* autem eum, qui ſciens alios velle occidere propter iniuriam ſibi illatam non contradicit. Vaſq. Conin. Hurt. Henriq. Turr.

164. *An irregularis, alicui dans conſilium occidendi, duellandi ex eo, quo is occiſus eſt, cui conſilium dederat? Vaſquez* Vaſq.

docet

docet probabiliter irregularem non eſſe; contrarium probabilius Suarius defendit.

165. *Dixiſti, non eſſe irregularem eum, qui potuit ſe defendere fugiendo, & non fecit, ſed alterum occidit, quia non poterat ſine nota graui fugam inire: rogo, quid ſi ſua culpa in eam ſe*
Suar. *neceſſitatem coniecisſet?* Tunc ex *Suarij* ſententia aſſero proculdubio irregularem eſſe.

166. *Defendit ſe adulter contra maritum inuaſorem, & illum occidit, culpa ſua ſe ingerens in eam neceſſitatem vitæ ſuæ*
Leſſ. *ſic defendendæ: irregularis ne?* Negat *Leſſius,* ſi occidit tamen cum inculpatæ tutelæ moderamine.

167. *Dixiſti in bello iniuſto omnes milites fieri irregulares, etiamſi neminem ſua manu occidant, vti Hurtado ſentit: addenda ne aliqua limitatio?* Addo quidem ex *Coninch* limitationem illam, niſi ſint valdè multi milites ſaltem ſupra centum, quia tunc non videntur omnes ſe mutuò poſſe animare ad occiſionem. Adiicit *Præpoſitus* etiam in bello iniuſto non fieri irregulares qui propria manu occidunt ad propriam vitam defendendam cum moderatione inculpatæ tutelæ. *Auil.* denique exiſtimat eum, qui pugnauit quidem, ſed dubitat, an aliquem occiderit, aut mutilauerit irregularem non fieri.

168. *Circa infamiam rogarim, num damnati ac triremes ſunt irregulares?* Reſpondeo negatiuè; quia nec infamia, nec irregularitas incurritur niſi in caſibus à iure expreſſis, qualis non hic.

169. *Occulta ne crimina inducunt irregularitatem ex infa-*
Henriq. *mia iuris?* Cum *Henriquez* aſſero, nulla delicta quantumuis enormia ſint, irregularitatem ex infamia iuris inducere, niſi notoria ſint.

170. *Ex infamia verò facti oritur ne irregularitas ſimpliciter dicta, & indelebilis niſi per diſpenſationem?* Non; quia ipſa
Laym. emendatio locum obtinet diſpenſationis. Vnde *Layman.* affirmat Sacerdotem publicum concubinarium, vel adulterum, poſt peractam pœnitentiam, & vitæ emendationem publicam, interpoſito ſaltem aliquo temporis ſpatio, ſine diſpenſatione poſſe celebrare.

171. *Num irregularitas incurratur ob hæreſim exteriorem*
Suar. *minimè notoriam?* Aſſerit *Suarius* incurri. At probabiliter *Sanchez* contrarium affirmat. *An Epiſcopus poſſit diſpenſare, ſi*
Sanch. *incurratur?* Poſſe *Sanchez* iudicat; quia licet in Bullam Cœnæ adempta ſit Epiſcopis facultas abſoluendi ab hæreſi occulta: non tamen adempta eſt poteſtas ſuper irregularitate ex ea contracta diſpenſandi.

TR

TRACTATVS QVINTVS

LIBRI THEOLOGIÆ MORALIS,

Virtutes.

Vbi materiæ de Fide, Spe, Charitate & Religione expenduntur.

DOCTRINAM *equidem magiſtri mei Doctiſſimi* Petri Hurtado de Mendoza, Suarij, Caſtro Palao, Meratij, Gordonij, Filliucij, Laymani, Toleti, Reginaldi, Gaſparis Hurtado, Raynaudi, Becani, Cardin. Lugo, & aliorum digeſſi.

EXAMEN PRIMVM

Circa materiam de Fide virtute Theologica.

CAPVT PRIMVM.

De Fidei eſſentia, & materia.

1. Q*Vid eſt Fides?* Virtus Theologica à Deo infuſa, per quam firmiter aſſentimur ob Dei authoritatem iis, quæ à Deo reuelata ſunt, & ab Eccleſia propoſita, vt à nobis credantur.

2. *Quotnam ſunt neceſſaria, vti Fidei aſſenſus exhibeatur?* Quinque. 1. Prædicatio. 2. Externa motiua, quæ rei credulitatem commendent. 3. Voluntatis inclinatio. 4. Fidei lumen. 5. Aſſenſus humanus per modum diſpoſitionis.

3. *Fidei quænam materia?* Omnes veritatis articuli, quos proponit Eccleſia à nobis credendos, tanquam à Deo reuelatos. In primis quidem ea quæ propriis terminis in Canonicis ſcripturis continentur (quænam ſint *Azorius* cap. 1. quæſ. 4. exponit.) 2. Quæ clarè ex ſcripturis Canonicis deducuntur. 3. Quæ ex traditione Apoſtolica ediſcimus. 4. Quæ Concilia legitimè congregata à ſummóque confirmata Præſule deficiunt. 5. Quæ vnanimi conſenſu à Patribus vti de fide proponuntur, & aduersùs hæreticos affirmantur. 6. Quæ euidenter ex tribus proximioribus gradibus deducuntur. Azor.

4. *Quænam libri Canonici pollent authoritate?* Non ſolùm Canonici libri, verum ſingula illorum verba ab Spiritu ſancto indicta ſunt. Eccleſia definit quinam Canonici habendi, de quo *Azor.* cap. 1. q. 11. Azor.

5. *Quid de traditionibus Eccleſiæ dicendum?* Sunt hæ fidei ac proborum morum doctrinæ ab antiquis Patribus acceptæ ad fidem quidem pertinentes.

6. *Quænam debemus credere?* Septem articulos ad Diuinitatem attinentes, ſeptem ad Humanitatem Chriſti, quorum breuem ſummam Apoſtolorum Symbolum exprimit. Porrò Dei ſapientia, immenſitas, prouidentia, Euchariſtiæ Myſterium illo verbo Symboli innuuntur, *Credo in Deum*

omnipo

omnipotentem. Scio *Azorium* Euchariſtiam aſſerere eo verbo exprimi, *Remiſſionem peccatorum*; quia per Euchariſtiam peccata abolentur, primáque gratia aliquando accidentaliter exhibetur. Azor.

Capvt II.

De Fidei neceſſitate, & ratione medij, & ratione præcepti.

§.1. *Neceſſitas fidei ratione medij.*

7. AN *Fides ſit ſimpliciter neceſſaria ratione medij?* Neceſſaria quidem eſt vti medium. Et opus eſt, vt ſit ſupernaturalis non ſolùm ea ratione, quod eſt medium quo credimus; verùm & ex parte rei, quæ creditur, videlicet, quia naturaliter agnoſci non poteſt: v. g. Deum eſſe trinum & vnum.

8. *Num explicita fides Chriſti ſit ad ſalutem neceſſaria?* Ante ſufficientem Euangelij euulgationem implicita fides ſufficiens fuit. At poſt Euangelium ſufficienter euulgatum explicitam fidem mortis, & reſurrectionis Chriſti Dei & hominis veri neceſſarium eſſe affirmo. Dixi equidem mortis, & reſurrectionis. Neque enim explicita fides omnium Myſteriorum, quæ Eccleſia celebrat, & credit, eſt neceſſaria.

9. *An fides Trinitatis medium ſit neceſſarium?* Ita planè; quæ quidem poſt ſufficientem Euangelij prædicationem explicita eſſe debet: quia eodem modo eſt ſalutis noſtræ fundamentum Trinitatis fides, ac Chriſti Domini.

10. *Poſſunt ne ſalutem adipiſci, qui inuincibiliter Trinitatis ac Chriſti fidem ignorant?* Minimè; quia ſi legis naturalis diuino auxilio fulti obſeruationi adhæreſcerent, Deus prouideret, quonammodo Trinitatis, ac Chriſti myſteria callerent. Non prouidit de magiſtro? Signum euidens, eos legem naturalem violaſſe, digno damnationis æternæ flagitio. Scio planè huiuſmodi homines à crimine infidelitatis poſſe excuſari; quia non omnes infideles eo ex crimine damnantur, cum inuincibili ignorantia teneantur.

§.2. *Neceſſitas fidei ratione præcepti.*

11. *Fidei neceſſitatem ratione præcepti expendas quæſo. Ac primum expone quotnam ſunt fidei præcepta generatim?* Quinque. 1. Res fidei cognoſcere. 2. Certa quædam Myſteria, ſeu articulos credere. 3. In rebus fidei non diſſentire. 4. Fidem pro

pro opportunitate confiteri. 5. Nunquam eam abnegare. Profectò quidem articuli fidei ex præcepto Diuino credendi, v.g. Deum eſſe, remuneratorem eundem bonorum, malorum autem correptorem, carnem accepiſſe, pro hominum ſalute neci traditum, vnum & trinum eſſe. Alij autem credendi ſunt præcepto humano Eccleſiaſtico.

12. *Præceptum hoc humanum Eccleſiaſticum quænam cunctis fidelibus credenda præſcribit?* Quæ in Symbolo includuntur & cognoſci, & credi debent; quia hi articuli prima Chriſtiana fidei rudimenta vocitantur. Profectò ſufficit, vt intelligantur ſecundùm ſubſtantiam ac ſignificationem vocis generalem, quæ illo in articulo continetur: quia particularis ad ignorantium eruditionem neceſſaria ad Paſtores pertinet.

13. *An debeant hi articuli cognoſci eo ordine, quo ab Eccleſiæ in Symbolo proponuntur?* Sufficit ſenſum & veritatem eorum intelligere, & reſpondere, quando quis fuerit interrogatus. Aſſero tamen veniale crimen ponderis eſſe breue Symbolum & Dominicam orationem haud memoriæ mandare materno idiomate, quo poſſint verba intelligi à recitante.

14. *Quænam cognitio rudioribus ſufficiet?* Aliquos articulos debent ſecundùm ſubſtantiam explicitè dignoſcere. v. gr. Deum eſſe ſupernaturaliter remuneratorem, Dei Filium carnem aſſumpſiſſe, & fuiſſe pro hominum ſalute neci traditum, Deum eſſe trinum & vnum; quia eiuſmodi fides Myſteriorum medium neceſſarium eſt.

15. *Quid ſi tanta ruditate laboret, vt non valeat explicitè callere?* Sufficiet implicitè adhibere fidem; ſed non ideo obligatio ediſcendi vlteriùs aboletur, dum ſpes proficiendi adeſt.

16. *Quonammodo abſoluendus ſit, qui Symboli ignorat myſteria?* Haud abſoluendus donec inſtruatur; id quod diſertus Confeſſarius facili poteſt negotio præſtare ex Crucis ſigno, feſtiſque Eccleſiæ ſolemnioribus, ſcilicet Incarnatione, Natiuitate, Reſurrectione, Aſcenſione, Paſſione, Euchariſtia. Circa alia autem Myſteria ſufficit pœnitentem tunc promptum ſeſe ad ediſcendum præſtare, quod ſi negligat; aut difficulter abſolutio detur, aut differatur.

17. *An aliquando poſſit ignorantia excuſare?* Inuincibilis excuſat. Attamen inter Chriſticolas vix huiuſmodi poteſt ignorantia admitti. Vnde Parochi negligentes circa rudiorum eruditionem graui ſeſe flagitio illigant.

18. *Præceptum hoc credendi res fidei, eſt ne naturale, an poſitiuum?*

tiuum: diuinum, an Eccleſiaſticum? Partim eſt diuinum, naturale, partim poſitiuum, Eccleſiaſticum.

19. *Num fideles alia extra Symbolum callere teneantur?* Tenentur quidem dignoſcere Sacramenta quæ debent recipere, decem Decalogi mandata, quinque Eccleſiæ præcepta, ex Oratione Dominica petitiones promiſcuè ſaltem. Angelica ſalutatio, ac oratio SALVE REGINA, haud neceſſariò quidem, ſed tamen laudabiliter ediſcenda.

20. *Quanam in ætate fideles explicitè teneantur prædicta credere?* Quando vſu rationis fungantur, ſufficienti inſtructione præcedente. Equidem obligatio hæc ſub peccato mortali, niſi ignorantia excuſet.

21. *Quandonam Confeſſarius tenetur de Chriſtiana doctrina pœnitentem interrogare?* Quando probabiliter eum ignorare iudicauerit. Qui vrbibus educantur haud interrogandi, ſecus ij, qui villis degunt.

22. *Sufficit ne in mortis articulo ea ægrotanti proponere, quæ credi debent medij neceſſitate?* Sufficit ei proponere Trinitatis myſterium, eſſe Deum remuneratorem, carnem ſumpſiſſe, mortuum eſſe; quia ægrotus haud vberioris doctrinæ capax.

CAPVT III.

De exteriori Fidei Confeſſione, ac diſputatione eius myſteriorum.

23. T*Enemur ne præcepto, Fidem exterius profiteri?* De Fide eſt nos ad id præcepto obligari. §. 1. *Confeſſio Fidei.*

24. *Quandonam hoc præceptum obligat?* Quando in odium Fidei interrogamur. Quando iudico ex mea publica confeſſione aliquem fidelem ad Chriſtum acceſſurum. Quando ex ſilentio Deo debitus honor aufertur.

25. *Qui rogatus de Fide, tacet, violat ne præceptum confeſſionis Fidei?* Publicè rogatus tenetur reſpondere, ne præceptum tranſgrediatur. At clam interrogatus, amphibologica reſponſione poteſt interrogantem illudere. Profectò aut interrogetur quis, aut non, nunquam eſt licitum ſe Chriſtianum abnegare. Qui ſe Turcam, aut hæreticum eſſe falsò affirmat, contra debitam Fidei confeſſionem agit; non autem qui ſe abnegat Sacerdotem, aut Miſſam exaudiſſe; quia

veritatem quidem violat, non Fidei confeſſionem. Nec Clerici, qui veſtes deponunt, quando per vrbes hæreticorum iter peragunt, ne Catholici habiti vexatione afficiantur, Fidei violant confeſſionem.

26. *Queiſnam licita fuga perſecutionis tempore, queiſnam illicita?* Eis ſolis fugere licet, quorum præſentia non eſt neceſſaria. At Parochi, Paſtores, perſonæque publicæ haud fugæ ſe dare poſſunt; quia eorum præſentia fidelibus eſt neceſſaria.

27. *Tenemur ne aliquando fugere?* Minimè, niſi periculum adſit Fdei adnegandæ. Porrò quando neceſſitas non vrget, aut maioris boni probabilitas deſit, ex lege naturæ vitam tueri debemus.

28. *An liceat externis veſtibus Religionem diſſimulare, aut infidelem cultum fingere?* Licet, modò non ſit veſtis illa diſtinctiua expreſsè Religionis, ob ſpecialem cultum debitum ſectæ authori.

29. *Num liceat Catholico apud infidelium hoſpitia carnibus veſci ſexta feria, ad Fidem diſſimulandam?* Si ſe ſimulat debilem, aut ægrotantem, non delinquit aduerſus Fidei confeſſionem; quia tunc Fides celatur quidem, non abnegatur. Porrò ſi carne veſcatur, ad vitæ periculum fugiendum, non delinquit; quia ex ſe carnium eſus haud eſt ſignum infidelitatis.

30. *Quid de ingreſſu ad hæreticorum delubra, ſermonum auditione*, &c. Poteſt quis intereſſe, modò non adſit ſcandalum, aut periculum peruerſionis. *Princeps hæreticus id præcipit in Religionis ſignum.* Non licet, ex Pauli V. declaratione.

31. *Licet ne non geſtare ſtatutum ſignum, vt vera Religio diſtinguatur à falſa?* Regulariter non licet, affirmo; ſecus ob grauem cauſam, modò abſit ſcandalum.

32. *An poſſit ſeruus domino hæretico in templo famulari* Poteſt, modò in ritu infideli cum illo non communicet. At falſam Religionem ſimulare, nunquam eſt licitum, niſi forte per iocum.

33. *Quinam teneantur ad externam Fidei profeſſionem ex præcepto Tridentini?* Parochi tenentur, aut Canonici, & dignitates Cathedralis Eccleſiæ Epiſcopi, Archiepiſcopi Prouinciali Concilio aſſiſtentes. Extenditur quidem ad Magiſtros regulares, & ad quoſcunque facultatis cuiuſuis profeſſores. Quæ quidem publica profeſſio Fidei perſonaliter facienda intra duos menſes à Beneficij poſſeſſione, ſub pœna fructuum amiſſionis.

34. *Queiſ*

34. *Queiſnam prohibitum ſit, de rebus Fidei diſputare?* Cùm ſit duplex diſputatio, vna materialis ſine animo quidem impugnandi Fidem, altera formalis inter Catholicos & hæreticos; hæc naturali iure prohibetur ignorantibus, ob periculum Fidei deſpectionis. At Canonico iure omninò laicis prohibita, eſt, modò neceſſitas non vrgeat.

§.2. Diſputatio de Fidei Myſteriis.

Capvt IV.

De Peccatis contra Fidem.

35. P*Racipua crimina contra Fidam aſſigna.* Sunt ignorantia, Paganiſmus, Iudaiſmus, Hæreſis.

§.1. Ignorantia rerũ Fidei.

36. *Ignorantia crimen expende.* Licet ignorantia eorum, quæ neceſſaria ſunt, nec eſt actus malus, nec actus boni præcepti ceſſatio, ſed habitus quidam: tamen ex aliquo capite poteſt eſſe peccatum. *Quis voluntariè Fidem ignorat, & ideo in aliquem errorem aduerſùs eam incidit.* Si promptus ſit ad emendationem, & credat implicitè quod credit Eccleſia, hæreticus non eſt.

37. *An poſſit dari inculpabilis ignorantia circa Fidei Myſteria?* Poteſt, & tunc eſt quædam infidelitas purè negatiua. Porrò ignorantia vincibilis duplex eſt, vna priuatiua, cùm adultus caret Fide, quam & potuit, & debuit habere: altera poſitiua, cum iudicat falſum aliquod Fidei Myſterium, aut res, quæ credenda proponitur.

38. *Paganiſmi crimen exponas.* Papam haud ſacris ſcripturis adhibent fidem. *An cogendi ad fidem ſuſcipiendam?* Minimè, præcipuè cum ſubditi non ſunt; licet & amicis verbis, & munuſculis illos allicere. Subditi poſſunt cogi ad Fidem audiendam, non ſubditi minimè. Poteſt Princeps, aut dominus cogere eos ad naturalis legis obſeruationem, & ne impediant Euangelij prædicationem & punire eos ob iniuriam Chriſtianæ Religioni illatam.

§.2. Paganiſmus.

39. *An ritus Paganorum tolerari poſſint?* Ita planè, ſi non cedant in Eccleſiæ iniuriam. Prohibitum quidem iure, Paganos Eccleſiæ ſubditos Chriſticola mancipia habere; quæ quidem poſſunt fugere, vti ad propria ſe referant.

40. *Num liceat Paganis vendere ea, quæ ex ſe ad ſuperſtitionem pertinent, v.gr. idola?* Minimè. Indifferentia autem, v.g. lapides, ligna, vendi poſſunt, licet ab eis ſint infidelem in vſum conuertenda.

§.3. *Iudaiſmus.* 41. *Iudaiſmi crimen aperias, ac ſimul Sarracenorum infidelitatem.* Iudæi ac Sarraceni in eo conueniunt, quod non credunt in Chriſtum vti Meſſiam verum.

42. *Prohibitane Chriſticolis cum Iudæis communio?* Prohibita quidem non diuiſa habitatio, conuiuia, balnea medicamina ab eis præſcripta, nutrire eorum infantes apud eorum domos, aut in eiſdem miniſtrare, eis vinculo ſeruitutis ſubiacere, de eorum azimis ſumere, intereſſe nuptiis, ſolemniis, Synagogis. Poſſunt ei conduci boues, currus, &c. iuxta Romanum vſum. Licent contractus circa emptionem, & venditionem. Multas Iudæis inter Chriſticolas degentibus & ciuili, & Canonica lege prohibentur (de quibus Azor hîc quæſt. 10.) Poſſunt puniri ciuili correptione ob crimina aduersùs Rempublicam, aut ciues commiſſa.

43. *An eis vſuræ permittantur?* Ita quidem ad maiorum malorum abſtrationem. Licitum Principibus ſtatuta præſcribere circa earum vſurarum ſolutionem; & abnegare ne reſtitutio pętatur apud ſeculare tribunal, modò recurſus ad Eccleſiaſticum non obrueretur, licet Tabellioni inſtrumentum vſurarum conficére in gratiam Chriſtiani. Potéſtque Eccleſia Iudæum recens conuerſum liberare ab vſurarum ſolutione, quas ignoto creditori debebat; quia tali in caſu pauperibus erant diſtribuendæ.

§.4. *Sarraceni.* 44. *Prohibitumne Sarracenis arma exhibere?* Ita quidem & alia, de quibus in Bulla Cœnæ. *Poſſunt ne Chriſtiani triremibus Sarracenorum inſeruire?* Delinquunt ſi remigando dent operam ſine cauſa graui. v. g. metu mortis, mutilationis, &c.

45. *Poſſunt puniri Sarraceni Principibus Chriſtianis ſubditi?* Poſſunt quidem ob crimina contra naturalem & diuinam legem, & ob Chriſtianæ Religionis illatam iniuriam.

46. *Poſſunt ei ſui ritus permitti?* Poſſunt in maioris mali propulſationem, modò eorum ſuperſtitio propriæ ſectæ limites non excedat.

§.5. *Hæreſis, & Apoſtaſia.* 47. *Iam verò Hæreſis, ac Apoſtaſiæ delictum inſinua. In primis, quid eſt Hæreſis?* Voluntarius error in intellectu, ac liber contra aliquàm ſententiam Fidei, cum pertinacia coniunctus.

48. *Quotnam ad Hæreſim requiruntur?* Quatuor. 1. Error in intellectu. 2. Baptizatum eſſe. 3. Credere aliquas Fidei ſententias, & aliquas abnegare. 4. Pertinacia.

49. *Dubitat quis de Fide myſteriis.* Hæreticus eſt. *Suſpendit aſſenſum.* Metaphyſicè loquendo hæreticus non eſt; moraliter autem ita; quia accedit iudicium firmans res fidei dubias eſſe

50. N

50. *Non adeſt interior aſſenſus, licet exterius quis videatur Fidei ſententiam abnegare.* Haud eſt hæreſis, licet exterius appareat. At qui exterius abnegat Fidem, iuris pœnis tanquam hæreticus poteſt affici.

51. *Tentationibus quis aduersùs Fidem agitur.* Haud hæreticus eſt; medicamen autem huiuſmodi ægritudinis eſt eam deſpicere, eius vires contemnere.

52. *Cedo Hæreſis ac Apoſtaſiæ differentiam.* Apoſtata totaliter à Fide recedit; hæreticus ſolùm ex parte; ſed omnis Apoſtata hæreſis videtur laborare.

53. *Errat quis circa Fidem ob craſſam ignorantiam.* Hæreſis eſt, ſed non completa, & ideo non incurritur Cenſura. At ſi ignorantia ſit affectata, aut hæreſis eſt, aut ad hæreſim reducitur.

54. *Quidnam eſt pertinacia?* Aſſenſus ad ſententiam, aut propoſitionem, quam quis ex certa ſcientia dignoſcit ab Eccleſia reiectam eſſe omnino falſam.

55. *Quinam habentur pertinaces?* Qui ſcientes Eccleſiam aliquam veritatem definiiſſe non credunt. Qui ita vni propoſitioni adhæreſcunt, vt adhuc defenderent poſtquam Eccleſia contrarium definiret. Qui ſibi falsò perſuadentes rem aliquam ab Eccleſia definitam eſſe contrarium ſentiunt.

56. *Non aſſentit quis reuelationi, quam iudicat eſſe diuinam.* Probabiliter defendi poteſt hæreticum eſſe.

57. *Negat Theologicam propoſitionem ex vno Fidei principio, & altero luminis naturalis euidenti illatam.* Indirectè hæreticus eſt.

58. *Quotuplex hæreſis?* Duplex, interna ſeu mentalis, & externa; interna quidem Cenſuris non ſubiacet, externa ſecus, nam & ratione culpæ Cenſuræ ſubiacet reſeruatæ.

59. *Quotnam ad externam hæreſim requiruntur conditiones?* Tres. 1. Exterius ſignum hæreſim ſufficenter manifeſtet. 2. Actus exterior ex ſe ſit mortaliter prauus. 3. Hic idem prauus actus exterior ſit hæreſis manifeſtatiuus. Vnde ſi quis actionibus indifferentibus hæreſim manifeſtat, hæreticus non eſt. Nec qui ſcribit hæreſim characteribus, aut ſignis ſibi ſoli cognitis

Capvt V.

Praxis circa materiam de Fide, ex Societatis Iesv *Doctoribus.*

§. I. *De Fide.*

60. *An neceſſaria fides explicita Circunciſionis, Aduentus Magorum, Deſcenſus Spiritus ſancti?* Negat *Tannerus 2.2.d. 1.q.7.dub. 3.n.68.* Addit *Conin.2.2.d.14.dub.10.n.190.* ignorantes præfata Myſteria non peccare mortaliter. *An habenda fides expli ita de creatione mundi in tempore?* Negat *Suarius de fide d.13.ſect.3.n.96.*

Tanner. Conin. Suar.

61. *In adultis ne debet eſſe explicita fides Trinitatis, & Incarnationis?* Aſſerit *Sanchez ſum. tom.1. lib.2. cap.2. concl.6.* quia alioqui poſſet Iudæus ſaluari ſeruando legem Moſaicam, quæ fidem Chriſti implicitè continet. At *Azorius tom.1. lib.8. cap.6. q.6.* affirmat, rudi, qui non poteſt percipere Trinitatis myſterium, ſatis eſſe credere explicitè alios clariores, ſcilicet: Chriſtum Dei Filium ex Maria Virgine natum, paſſum, Crucifixum, &c.

Sanch. Azor.

62. *Quis nullo pacto poteſt myſteria concipere.* Comparandus (ait *Tannerus dub.2. n.49.*) cum infantibus, ac fatuis, quos præceptum non obligat. Porrò *Sanchez c.3.n.18.* edocet rudes diei explicitè credere, etiam ſi ſubſtantiam articulorum non percipiant. Legendus ipſe.

Tann. Sanch.

63. *An peccatum mortale ſit, culpabiliter Symbolum, Decalogum, Orationem Dominicam, Aue Maria, & ſignum Crucis neſcire?* Non, ſi illorum ſubſtantia ſciatur, & intelligatur. *Suarez de fide d.13.ſect. 5.n.8.* de quatuor primis. De Crucis autem ſigno *Sanchez c.3. n.14.*

Suar. Sanch.

64. *Scio fidem internam quoad habitum ſemper neceſſariam eſſe: an externa ſit aliquando neceſſaria?* Ita planè per ſe obligatur profiteri infidelis, quando ei ſufficienter proponitur. Puer baptizatus nutritus inter fideles, cum ad vſum rationis pertingunt, & fidei myſteria audiunt neceſſariò credenda. Quando fidelis de fide tentatur, vt tentationi valeat reſiſtere. Per accidens autem, quando inſtat præceptum, fidem exterius profitendi. Quando recuperanda eſt gratia amiſſa. *An in articulo mortis?* Negat *Sanchez cap. 1. num. 1.* Aſſerit autem *Hurtado de Mendoza 2. 2. diſputat. 93. §. 3.* quando tunc à circunſtantibus ad actus fidei aſſolet excitari.

Hurtad. Mēdoz.

65. *Obligat*

65. *Obligat ne præceptum externæ profeſſionis fidei, ad reſpondendum cuique infideli interroganti?* Non, ſed quando exigit Religionis honor, aut proximi neceſſitas. In aliis caſibus poteſt fidelis interrogantem aliquo pacto illudere, dum non neget, ſe eſſe Chriſtianum. *Filliucius tom.2. tract.22. cap.3. num.65.* Filliuc.

66. *An liceat Chriſticolæ in Turcarum terris moranti vti pileo incolarum more?* Licet ob periculum mortis, ob iuſtam ab hoſte victoriam reportandam, vel ob aliam cauſam grauem, & neceſſariam; quia hoc ſignum non eſt de ſe falſæ Religionis proteſtatiuum, ſed res de ſe indifferens: nec continet mendacium, nec fidei negationem; ſed ſolùm ſimulatione materiali occultationem. *Saa v. Fides n.5.* Saa.

67. *An liceat vti veſtibus per ſe ordinatis ad alicuius ſectæ falſæ cultum?* Aſſerit *Sanchez cap.4. num.20.* quia ſemper communem aptitudinem tegendi corpus retinent, ad quem finem poteſt eis quilibet vti, contempta quacumque alia hominum inſtitutione, & deceptione: licet inde ſcandalum ſequatur. Aſt probabilius *Suarius d.14. ſect.5. num.12.* contrarium edocuit. Sanch. Suar.

68. Licet ne fingere falſam ſectam, vtendo ceremoniis ſuperſtitioſis, non quatenus talibus, ſed ob alium finem, & iuſtam cauſam, dummodo tales ſint, vt ratio cultus ab ipſis ſeparari poſſet, vt abſit ſcandalum, & fidei confeſſio debita tali vſu non obſcuretur? Aliquis, ex externis aſſeruit. Sed meritò à *Coninch. de fide diſp. 15. dub.3. num.18.* impugnatur ſententia iam quidem à ſacra Congregatione S. Officij damnata. Conin.

69. *Licitum ne, in exercitu, vel claſſe conſueta Turcarum vexilla erigere, etiam ſi ſit Mahometis ſignum?* Negat *Azorius tom.1. lib.8. cap.28. q.6.* Sed aſſerit *Tannerus 2.2. quæſt.3. a.2. d.1. dub. 120.* quia aſſolet eſſe extraſtratagema militum ad victoriam. Azor. Tann.

70. *Licitum ne in terris hæreticorum cibis vetitis vti, ad graue damnum vitandum?* Ita, ſi adſit ſcandalum, & præcepti contemptus; quia & ſignum ciborum fideles ab infidelibus aliquo pacto diſtinguat, non eſt tamen inſtitutum ad falſæ fidei profeſſionem. *Sanchez c.4. n.25.* Sanch.

§. 2. *De Hæreticis.*

Certum planè, ad hæreticum conſtituendum, pertinaciam requiri: quænam, precor? Satis pertinax eſt, qui ſciens, ſuam opinionem eſſe contra Eccleſiæ determinationem, ſpreta nihilominus illius authoritate, in ſua opinione perſiſtit. *Becanus 2.2. c.14. q.2. concl.3. n.10.* Beccan.

71. *Certum eſt non eſſe hæreticum pertinacem, qui ignorat ſe contra fidei determinationem ſentire: quænam itaque ignorantia excludit pertinaciam, & excuſat hæreticum?* Non ſolum ignorantia craſſa, & ſupina excuſat ab hæreſi, ſed etiam affectata, ſi affectatur ex tædio diſcendi, non autem ex falſa opinione, quod parui momenti ſint, quæ Eccleſia credenda proponit. Ratio eſt, quia hoc modo ignorans non ſpernit Eccleſiæ authoritatem tanquam incredulus, quamuis delinquat negligendo ſcire, quæ debet. *Palaus tom.1.tract.4.d.3. p.2.n.3.ex Suario, Azorio, & Coninch.*

Pal.

72. *Certum eſt, ad incurrendam excommunicationem, & alias pœnas iuris, non ſufficere errorem internum; ſed requiritur, quod error internus aliquo verbo, aut ſigno extrinſecus pateat; quia Eccleſiæ regimen eſt viſibile, eiuſque iuriſdictio in actus internos non fertur: quinam igitur hæreticus vocatur externus?* Ille ſolùm, qui internum errorem ſenſibili aliquo ſigno exterius manifeſtat. *Sufficit ne, errorem manifeſtare Confeſſario, aut conſiliario?* Non, quia hoc eſt, quærere medicinam. *Profertur internus error inaduertenter ex naturali obliuione, ſeu actuali inconſideratione inculpata.* Non ſufficit; quia hic actus non eſſet humanus. *Vtitur quis ad hæreſim propalandam ſigno, quod nemo intelligeret.* Adhuc hæreſis manet interna. *Iocosè, & non aſſertiue profert is, de quo hæreſis præſumi non poteſt.* Non eſt ſatis aperta. *Profert recitatiue, ſatus: Habui in mente hunc errorem hæreticalem.* Non eſt hæreſis manifeſta, ſi inde neutiquam poſſet colligi, errorem perſeuerare. *Leui materia quis ſignum hæreſis profert. v.g. ſi eſus carnium die prohibito cenſeri poſſet contra fidem: eſſet ne hæreticus externus, qui eam carnium quantitatem ederet, quæ non ſufficit ad mortale?* Non, quia excommunicatio, & reſeruatio eſt de peccato interno, vt coniuncto cum mortali externo internum demonſtrante; eſus autem carnium in modica quantitate internam hæreſim non demonſtrat, nam fieri ſolet ob ſolam gulam. *Somnum quis perfectè ſimulans, hæreſim mentalem profert: ſufficit ne?* Non ſufficit; quia hoc ſignum quamuis alioquin ad hæreſim aperiendam ſufficiens; ex circunſtantia opinionis ſomni, videtur illam occulere. v. gr. qui perſonam hæretici agit in ſcena, etiam ſi hæreſim quam profert, verè teneat, ab auditoribus tamen non reputaretur hæreticus. Profectò hic verè hæreticus mihi eſſet: quia eius locutio licet in ſomno ſimulato coniungitur hæreſi, & manifeſtatur; quod non accidit in vero dormiente. Porrò ex ſeptem his caſibus, quinque à *Granado 2.2 contr.*

Gran.

contr. 1. *tract.* 15. *d.*13. *num.*14. duo autem à *Petro Hurtado de Mendoza* 2.2.*d.*83.*ſect.*5.§.42.*& ſect.*3.§.21. Mend.

73. *Hæreticorum, quæſo pœnas innuas.* Hæreticus eſt ipſo iure excommunicatus. Priuatus omni dignitate, officio, & beneficio Eccleſiaſtico, & inhabilis ad illa. Eſt irregularis. Priuatus iure cohabitandi cum coniuge, & debitum petendi. Priuatur ſtatim bonis, etiam maioratu. Filius hæreticus bonis caſtrenſibus, profectitiis, aduentitiis. Priuatur hæreticus maritus bonis paraphernalibus vxoris ſcienter cum hæretico contrahentis. Confiſcantur etiam ei bona poſt hæreſim commiſſam alienata. Applicantur fiſco Regio in Hiſpania, qui quidem reuocans bona alienata non tenetur ad pretium, nec ſatisfacere hæretici creditoribus de debitis contractis poſt hæreſim. Eſt perpetuò infamis, & inhabilis ad omnem dignitatem, & actionem ciuilem. Si eſt impœnitens, ſeculari Curiæ morte plectendus traditur, & ſi eſt conuictus negatiuus. Aſſolet puniri poſt mortem ſtatus, & oſſium combuſtione, & publicatione bonorum. Hæc ex *Palao, & aliis.* Pal.

§.3. *De hæreticorũ pœnis.*

74. *An filij hæreticorum aliqua inuuntur infamia?* Non poſſunt eſſe Iudices, Iurati, Prætores, Notarij, Medici, Chirurgi, Patroni, Procuratores. Non poſſunt officio publico, vel mechanico fungi. Poſt parentum hæreſim à beneficiis obtentis, priuantur. Afficiuntur hiſce pœnis omnes hæreticorum filij naturales, etiam ſpurij, & nati ante parentum hæreſim; quia non puniuntur ob delictum proprium, ſed parentum. Nec opus haſce filiorum pœnas in ſententia exprimi, incurruntur enim à filiis eo ipſo, quod parentes de hæreſi conuincantur, quamuis moriantur pœnitentes. Verum non incurrunt pœnas prædictas filij, aut nepotes teſtium falſorum, qui in pœnam talionis combuſti fuerint, *Sanctio* authore *ſumm. tom.*2. *lib.*1. *cap.*27. *num.* 25. *Tenentur ne Inquiſitores filijs hæreticorum dare dotes, exhibere alimenta de confiſcatis bonis?* Iuſtè negantur eis, vt parentes à tam noxio bono communi crimine ob filiorum ſaltem amorem abſtineant. *Sanchez citat.c.*16.*n.*26. Sanch.

§.4. *De hæreticorũ filijs.*

Sanch.

75. *Quid de Eccleſiaſticis beneficiis?* Si ſint Clerici, beneficiis priuantur obtentis, poſtquam parentes in hæreſim lapſi fuerunt: non autem poſſeſſis ante illorum hæreſim, *Suario* auctore. Monuero, nullas pœnas ex ſtatutis contra hæreticorum filios incurrere eos, qui hæreſim parentum ſponte reuelant, & ſi ipſi poſt parentum hæreſim geniti fuiſſent.

§. 5. De fide varia. 76. *Ignorantia craſſa Myſteriorum fidei quis laborauit: eſt ne id ſpeciale peccatum in Confeſſione exponendum?* Ita planè; quia eſt negligentia addiſcendi articulos fidei, quæ virtuti ſtudioſitatis opponitur, vti *Vaſquez* aiebat.

Vaſq.

77. *Committit ne plura peccata, qui vincibiliter plures fidei articulos ignorat?* Ex *Suarij* doctrina probabiliter aſſero vnicum tantùm peccatum committere.

Suar.

78. *Quorumnam Sacramentorum ſubſtantiam quis neceſſariò ſcire debet?* Baptiſmi, Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ omnes debent explicitè callere ſubſtantiam; quia neceſſaria ad ſalutem cunctis fidelibus. *Quid de cæteris?* Si qui ſuſcipere voluerint, callere tenebuntur ex *Suario*; reliqui minimè. *Peccant ne adulti grauiter neſcientes ſe ſigno Crucis munire?* Venialiter tantùm delinquere *Sanchez* docet. *Neſcientes Symbolum Apoſtolorum, Decalogum, & Orationem Dominicam, quonam crimine maculantur?* Aſſerit *Suarius* veniali ſolùm, dummodo eorum ſubſtantiam ſciant, vt dixi.

Suar. Sanch.

79. *Quanta rurſum rogo, debet eſſe manifeſtatio hæreſis externæ, vt excommunicatio incurratur?* Debet quis illam ita proferre, vt ſecundùm quantitatem operis externi, & non ſola relatione ad conſenſum internum ſit peccatum mortale. Quare debet manifeſtari per tale ſignum, vt ſi quis eſſet tunc præſens, poſſet ex eo cognoſcere illum in talem hæreſim eſſe lapſum. Sic *Granadus*, & *Henriquez*.

Granad. Henriq.

80. *Errat in rebus fidei ex ignorantia non ſolùm craſſa & ſupina, ſed etiam affectata homo rudis: eſt ne cenſendus hæreticus?* Sentio cum *Suario*, non eſſe hæreticum verum in foro interno, defectu pertinaciæ, quamuis etiam moneatur ab Epiſcopo, vel inquiſitoribus de ſuo errore, ſi nihilominus pergat iudicare ſuam opinionem non eſſe contrariam Romanæ Eccleſiæ. In foro tamen externo hæreticus cenſendus eſt, & vt talis damnandus.

Suar.

81. *Quare dubius in fide hæreticus non eſt cenſendus?* Quia hæreſis eſt error fidei contrarius, ſeu aſſenſus contra fidem: at qui eſt dubius neutri parti aſſentitur, ſed ſuſtinet aſſenſum: ergo. Sic *Sanchez*.

Sanch.

82. *Metu, vi, fraude inter infideles Petrus exterius fidem abnegauit corde tamen illam retinuit: eſt ne hæreticus?* Peccauit quidem grauiſſimè contra externam fidei profeſſionem, non tamen eſt hæreticus, nec incurrit excommunicationem; vnde poſſe à quocumque Confeſſario abſolui cum *Suario* iudico; ſed tamen in foro externo excommunicandum hæreticum iudicandum fateor.

Suar.

83. *Legis*

83. *Legit quis librum hæretici authoris qui non tractat de
religione ex profeſſo: vel librum authoris Catholici cum ſcholiis
aut commentariis hæreticorum; incidit ne in Bullæ Cœnæ ex-* Suar.
communicationem? Incidere *Suar.* docet, quidquid alij ex-
teri conclament. *Audit librum hæreticum legentem.* Non in-
cidere *Sanchez* ait; quia audire non eſt legere, & verba legis Sanch.
pœnalis in ſua ſunt propria ſignificatione accipienda. Pro-
babiliorem tamen exiſtimo contrariam *Suarij* ſententiam: Suar.
quia nomine audientis legit ille. *Legit librum hæreticum in
Prouincia, vbi Bulla Cœnæ non eſt recepta.* Non incurrere ex-
communicationem *Sanchez* exiſtimat. *Legit illum librum ru-
dis idiomatis, quo conſcriptus eſt.* Non incidere in excommuni- Sanch.
cationem *Suarius* iudicat; quia mens Pontificis non violatur.
*Libros hæreticos comburit authoritate propria, nec Inquiſitori-
bus tradit.* *Suarius* defendit eum ab excommunicatione; Suar.
quia dum liber comburitur, non retinetur, quod Bulla præ-
ſcribit.

EXAMEN II.

Circa materiam de Auguſtiſſimo Inquiſitionis, Tribunali.

CAPVT PRIMVM.

De DD. Inquiſitorum poteſtate.

1. A*D materiei fidei complementum operæ pretium duxi adijcere Tribunalis Inquiſitionis tractatione. In primis itaque Inquiſitorum exprime iuriſdictionem. An ſit Ordinaria, vel delegata?* In ſe & à principio delegata eſt, & omnibus excellentiis delegatæ fungitur; attamen valde accedit ad Ordinariam, ita vt careat delegatæ imperfectionibus. Colligo hinc poſſe cauſas hæreſis alteri delegare. Imò dubium eſt, num ſic delegatus ab inquiſitoribus poſſit ſubdelegare. Tam auguſta eorum iuriſdictio.

2. *Ad quænam ſeſe Inquiſitorum extendit iuriſdictio?* Non ſolum ad ea, quæ ipſis competunt ex iure communi; ſed ad ea etiam, quæ ſunt conſuetudine recepta.

An ſit hæc iuriſdictio Eccleſiaſtica, an ſecularis? Tota eſt

Eccleſia

Eccleſiaſtica, etſi iudices etiam ſint in ciuilibus cauſis ſuorum familiarium.

4. *Habent ne familiam armatam?* Ita planè, & huiuſmodi armorum licentiam ſuis miniſtris, etiam Aduocatis, & Conſultoribus poſſunt concedere.

5. *Poſſunt ne Inquiſitores ab Inquiſitore generali, aut deponi, aut de loco in locum transferri?* Minimè, ſine iuſta cauſa. *Quid ſi cauſa mutandi ſit ex aliorum parte iniuſta, v. gr. quia contra Inquiſitorem odia, vel diſſenſiones perſonarum principum inſurrexere?* Debet prouideri de meliore Inquiſitione; ne aliorum culpa in ipſius vergat incommodum.

6. *Inquiſitores Regulares poſſunt ne delinquentes à ſuis Superioribus puniri?* Non ſolùm puniri nequeunt in proprio officio, ſed neque in aliis, ſaltem ea pœna, quæ aliquo modo proprij officij exercitium poſſet impedire.

7. *Inquiſitor recuſatur iudex, vt ſuſpectus: ad quemnam recurrendum?* Ad ſummum planè Inquiſitorem.

8. *Quàm neceſſarium ſit Conſultorum, ſeu Qualificatorum iudicium?* Ad declarationem propoſitionum vocari aſſolent; at id fortè neceſſarium non eſt quando Inquiſitores ſunt Theologi. Verùm eorum ſuffragia deciſiua non ſunt, ſed conſultiua tantùm.

9. *Poſſunt ne Clerum ac iudices laicos cogere per cenſuras?* Clerum quidem poſſunt cenſuris obligare, vt cum populo confluat in templum ad edictum fidei exaudiendum. Et iudicem laicum ad ſententiæ à ſe latæ executionem. *Quid ſi negligat iudex?* Poſſunt contra ipſum procedere tanquam hæreticorum fautorem.

10. *Incurrunt ne hinc Inquiſitores vllam irregularitatem?* Iam aſſerui in cenſurarum materia non incurrere; quia quomodocunque concurrant ad reorum condemnationem, non fiunt irregulares ex Decreto Pauli IV. & Pij V.

11. *Aſſolent dominorum temporalium ſtatuta iuriſdictionem Inquiſitorum impedire: quid tali in caſu?* Profectò, quæcunque eiuſmodi ſtatuta ſunt ipſo iure nulla; poſsúntque Inquiſitores cogere temporarios dominos ſub excommunicationis pœna ad ſtatuta illa reuocanda.

12. *Poſſunt ne rei ab inquiſitorum ſententia appellare?* Ab interlocutoria poſſunt, non tamen à definitiua. Illud item affirmo reos Superiorem adire non poſſe per viam querelæ & ſupplicationis.

13. *Habētur ne Inquiſitores pro præſentibus ſuis in Præbēdis, & dignitatibus?* Ita planè, etiā quo ad quotidianas diſtributiones.

14. *Inquiſ*

14. *Inquiſitorum peritiam, & ætatem expende.* Magis eos iuriſperitos quàm Theologos eſſe debere aſſero: nec neceſſariò habere quadraginta annorum ætatem affirmo.

15. *Expirat ne Inquiſitorum iuriſdictio morte concedentis, v.g. Papæ vel ſupremi Inquiſitoris?* Non expirat, etſi fuerit conceſſa cum clauſula, *ad beneplacitum.*

CAPVT II.

In quo habeant DD. Inquiſitores iuriſdictionem, & de quibus cognoſcant.

16. HAbent ne Inquiſitores iuriſdictionem in Epiſcopum? Titularem tantùm, vel erectum & non confirmatum non poſſunt capere, (niſi fortè eſſet de fuga ſuſpectus, vel aliquid in detrimentum fidei moliretur;) poſſunt tamen dicta teſtium contra illum accipere, vt ſic negotium inſtructum ad Pontificem immittant. §.1. *Subditi Inquiſitorum iuriſdictioni.*

17. *Habent ne iuriſdictionem in generales Ordinum Regularium?* Generales hi non funguntur Epiſcoporum priuilegio. Attamen Inquiſitores non debent contra illos procedere, ſed ſupremum Inquiſitorum admonere Senatum.

18. *Poſſunt ne contra Nuncium Sedis Apoſtolicæ procedere, aut eiuſdem Sedis Apoſtolicæ Officiales?* Non poſſunt.

19. *Subditus ne Inquiſitoribus non baptizatus?* Sicut non eſt Eccleſiæ ſubditus, ita nec Inquiſitoribus pro Eccleſia decertantibus.

20. *Dubitatur, an baptizatus ſit.* Præſumendus quidem baptizatus; ſi educatus & natus inter Chriſtocolas; non ſi inter infideles. *Quid ſi ab infidelibus captus eſſet ante diſcretionis annos?* Non poſſet vti hæreticus puniri; quia ſufficienter non fuit inſtructus.

21. *De queiſnam cauſis poſſunt cognoſcere Inquiſitores?* Non ſolùm de cauſa hæreſis, ſed etiam de omnibus connexis, & incidentibus. Idem non ſolùm corripiunt hæreticas propoſitiones, ſed etiam alias notæ inferioris; v.g. hæreſim ſapientes, malè ſonantes piarum aurium offenſiuas, temerarias, ſcandaloſas, ſtultas. §.2. *Cauſæ Inquiſitoribus addictæ.*

22. *In quonam ſenſu ab Inquiſitoribus accipienda verba dubia?* In ſenſu Catholico, niſi qualitas perſonæ de hæreſi ſuſpectæ obſtare videatur.

2. Subiecti

23. *Subiecti ne Inquiſitoribus diſputantes de Fide?* Poſſunt eos punire in caſibus à iure in caſibus à iure prohibitis.

24. *An aſſiſtentes conuenticulis, vel concionibus hæreticorum ab Inquiſitoribus puniantur?* Si id fiat in partibus hæreticorum per duas vices, non parit grauem hæreſis ſuſpicionem. Si autem fiat in Catholicorum Prouinciis, etiam ſemel tantùm, fieret quis vehementer de hæreſi ſuſpectus, & deberet abiurare,niſi aut ignorantia,aut qualitas perſonæ contrarium teſtarentur.

25. *Qui ſortilegijs vſus eſt ſubiacet ne Inquiſitorum animaduerſioni?* Ita quidem, ſi vſus eſt aliquo Sacramento vt oleo ſacro, Chriſmate: ſi miſcuit Sacramentalia, aut verba ſacra, vt Euangelium, orationem Dominicam; Agnus Dei, veſtes Sacerdotales: à fortiori ſi reliquiæ Sanctorum; quia ſunt hæc ſortilegia hæreticalia,ſiue vt ait *Del-Rius*, hæreſim ſapientia. Imò ex Bulla Sixti V. cognoſcunt de ſortilegiis etiam hæreſim non ſapientibus.

26. *Quid de eo,qui ope Dæmonis præterita, vel præſentia indicit,v.gr.furta?* Ab Inquiſitoribus punitur;quia omne cum diabolo commercium hæreſim ſapit.

27. *Quinam ſuſpecti de Hæreſi ab Inquiſitoribus corripiuntur?* Qui in communione ſumunt plures aut maiores hoſtias.Qui non communicant in Paſchate.Qui non abſtinent à carnibus diebus Veneris. Qui aſſerunt confeſſos Regularibus teneri eadem peccata confiteri Parocho. Qui deturpant, vel lacerant ſchedulas affixas, quibus aliqui excommunicati declarantur. Qui ipſoſmet inquiſitores factis aut verbis;læditur enim S.Officium.

28. *Quoſnam alios puniunt delinquentes?* Eos, qui conſilium aliquod etiam iuſtum dederint reo ab Inquiſitoribus incarcerato, ipſis inſciis. Ægyptianas, quæ bonam,vel malam fortunam diuinant. Reconciliatos, dum ſunt in carceribus,vel propter habitum pœnitentiæ vnus alteri conuitia dixerit. Ad ipſos ſpectat reuelationes mulierculárum examinare; & inuigilare, ne non Beatificatorum imagines cum ſanctitatis ſignis publicè exponantur, iuxta Vrbani VIII. conſtitutionem.

CAP.

CAPVT III.

De modo procedendi, tortura, ſententia.

29. Q*Vonammodo aſſolent procedere DD. Inquiſitores circa delictorum probationem? Reus quidem eſt in territorio alieno, quid tunc?* Poſſunt non ſolùm verbaliter, ſed & realiter citare, & capere reum, & mandare, vt ad ſe libri, & alia neceſſaria ad cauſam ſine licentia dominorum loci, etiam Eccleſiaſticorum tranſmittantur. *§.I. Modus precedendi S.Inquiſitionis.*

30. *Vt reus poſſit capi, qualia debeant indicia præcedere?* Ea quidem, quæ ſint ad torturam ſufficientia. Vnde non ſemper vnum teſtem etiam idoneum ſufficere affirmarim.

31. *Poſſunt ne DD. Inquiſitores ex ſuſpicione leui formare Inquiſitionem, & reum interrogare, etſi diffamatio non præcedat?* Poſſunt, quando eſt homo vilis, improbus, & abiectus; ſecus ſi honeſtus, nobilis, & Religioſus. *De quanam leui ſuſpicione ſit ſermo?* Voco leuem ſuſpicionem comparatiuè ad vehementem; ſcio enim in ſe debere eſſe notabilem iudicis arbitrio.

32. *Denunciatio facta eſt per chartam ſine nomine, in qua etiam teſtes nominantur: poteſt ne reus ex vi huius denunciationis examinari?* Minimè; quia eſt ſuſpecta. Sed tamen præcipuam rationem praxim eſſe exiſtimo.

33. *Poſt ſententiam abſolutoriam in crimine hæreſis noua ſuperueniunt indicia.* Coniunguntur cum prioribus, & poteſt reus de nouo examinari.

34. *Impoſita fuit pœna arbitraria: quidnam faciendum, quando poſt ſuperuenit plena probatio?* Si nondum arbitraria illa pœna impleta eſt, puniri debet reus pœna ordinaria; ſi autem eſt impleta, detrahitur de ſecunda, niſi hæc eſſet capitalis, nempe indiuiſibilis.

35. *Poſſunt ne in cauſis fidei de plano ſine ſtrepitu, & figura iudicij procedere?* Poſſunt, ſeruatis tamen iis, quæ per ſe neceſſaria ſunt ad ſententiæ æquitatem.

36. *An teneantur, dum reum interrogant, manifeſtare ei indicia, & ſemiplenam probationem, ex qua ius habent legitimè interrogandi?* Minimè tenentur. Profectò ad id tenentur in aliis, exceptis criminibus, v.gr. læſæ Majeſtatis, &c.

37. *Negat reus: poſſunt ne Inquiſitores impunitatem promittere, ſi verum fateatur?* Non poſſunt; quia implere non ſemper

ſemper valent. Annon hæreticus, præſertim relapſus adhuc poſt promiſſam impunitatem eſſet neceſſariò puniendus?

§. 2. *Tortura reorum.*

39. *Quonammodo ſe Inquiſitores debeant habere circa torturam, exprime; ſi quidem proni plerumque ad eam eſſe tenentur, cum crimen hæreſis ſuapte natura ſit difficilis probationis. Poteſt ne reus à ſententia torturæ appellare?* Poteſt, & appellatio admitti debet, niſi eſſet friuola, & calumnioſa, v. gr. quando in proceſſu allata ſunt legitima ad torturam indicia, nec purgata ſunt in termino ad defenſionem conceſſo.

39. *Debet ne dari torquendo copia indiciorum, & depoſitionum?* Debet planè, ſed ſine teſtium nomine, aut circunſtantiis, ex quibus poſſent innoteſcere.

40. *Eſt torquendus minor viginti quinque annis?* Debet ei dari curator, ſed non ex S. Officij Officialibus. *Datus ei curator non eſt.* Confeſſio rei ſine curatore, etiam ſpontanea, & iurata nullius eſt momenti. *An neceſſe ſit, curatorem intereſſe torturæ?* Minimè.

41. *Confitetur quis proprium delictum: poteſt ne pro complicibus torqueri?* Minimè, niſi adſit ſemiplena probatio, quod ſocios criminis habuerit.

42. *Plures ſunt complices eiuſdem delicti, & neceſſarium eſt ad torturam procedere.* Prior ille torquendus eſt, à quo facilius veritas elici poterit, v. gr. qui timidior, debilior, delicatior fuerit.

43. *Poſſunt ne torqueri perſonæ priuilegiatæ?* Ita quidem, exceptis minoribus annis quatuordecim, & prægnantibus vſque ad quadrageſimum à partu diem. *De Clerico ſpecialiter diſſere.* Mitiùs quidem Clericus torquendus eſt, quàm laicus. Ex ex externis qui aſſerat Clericum non poſſe torqueri, etſi plurima ſint indicia, quandiu non eſt de crimine diffamatus. Affirmo contrarium, præcipuè quando de hæreſis crimine inquiritur.

44. *Quanta debeant eſſe indicia ad torturam.* Inquiſitorum prudentiæ relinquo, id aſſerens, quod ſi quis ſine ſufficientibus indiciis torqueretur, eius confeſſionem eſſe nullam, nec poſſe ex ea condemnari.

45. *Quot teſtibus indicia hæc probanda?* Probari poſſunt per vnum teſtem omni exceptione maiorem, qui deponit de ipſomet delicto, *Audiui Petrum blaſphemantem*. Quia ſi tantùm deponeret de aliquo actu remoto, vel proximo ipſi flagitio, duo teſtes eſſent neceſſarij. *Sufficiunt ne ad teſtificationem hanc familiares, infames, &c.* Sufficiunt, dummodo ſint conteſtes. *Sufficit ne aliquando vnus teſtis, qui non ſit omni ex-*

cepti ne

ceptione maior? Sufficit vnus teſtis de viſu, quando reus eſt malæ famæ.

46. *Vnicum adeſt indicium remotum per duos teſtes probatum: poteſt ne reus per id torqueri?* Minimè, ſed debent minimum eſſe duo, niſi illud vnicum eſſet proximum, & delictum maximè inferens. *Adſunt plura indicia, teſtibus tamen ſingularibus probata.* Sufficiunt ad torturam.

47. *An ſufficiat ſola fama, vt quis poſſit torqueri?* Non ſufficit, niſi adminiculis hiſce iuuetur, quod reus ſit vilis, & infamatus: quod fama orta ſit non à maleuolis, ſed fide dignis: quod ipſa per teſtes probetur idoneos.

48. *Eſt ne ſufficiens ad torturam, teſtem, accuſatum fugiſſe?* Si ante accuſationem poſt commiſſum delictum fugeret, præberet ſufficiens indicium ad torturam, tanquam ſemiplenæ probationis. At fugere potuit poſt accuſationem ob effectus calumniæ fugiendos, vnde haud ſufficiens indicamentum eſt.

49. *An ſufficiens ſit confeſſio rei extraiudicialis?* Sufficit ſi eſt veroſimilis: ſi facta eſt ſeriò & non iocosè ex iracundiæ calore: ſi eſt ſpecialis, quo loco, & tempore factum ſit: ſi duobus teſtibus ſaltem ſingularibus, & non conteſtibus probetur.

50. *An vnius ſocij criminis confeſſio faciat ſemiplenam probationem, ſufficientem ad torturam?* Minimè, niſi alia concurrant adminicula, v. g. ſtricta amicitia cum tali ſocio: ſecreta inter ipſos collocutio: fama, fuga accuſati: alij teſtes de auditu.

51. *In crimine Magiæ duæ ſagæ teſtantur fœminam quandam ſuis conuentibus interfuiſſe: ſufficit ne ad torturam?* Minimè, ſi fœmina bonæ famæ ſit.

52. *Tempore torturæ eſt ne reus de re aliqua particulariter interrogandus?* Minimè; quia hoc eſſet eum ad falſitatem inducere: cùm vi tormentorum quidlibet ſæpè dicere ſoleant. Profectò generatim monendus eſt, vt circa obiecta veritatem aperiat.

53. *Semel tortus eſt reus, & non confeſſus: poteſt ne iterum torqueri?* Non poteſt, niſi noua ſuperueniant indicia à prioribus diſtincta, quæ per ſe ad torturam ſufficerent.

54. *Reus in tortura crimen confeſſus eſt: debet ne eandem confeſſionem ratificare?* Debet quidem extra locum torturæ, & poſt vigintiquatuor horas. *Quid ſi abneget?* Secundò torqueatur. *Etiam tunc abnegat.* Poſt ſecundam torturam, non poteſt ampliùs torqueri, niſi fortè vtraque vice leuiſſimè

fuiſſet tortus, & poſteriori confeſſioni alia noua ſigna prioribus addidiſſet.

§. 3. *Sententia à DD. Inquiſitoribus ferenda.*

55. *Circa ſententiam ferendam rogo, vtrum poſſit vnus Inquiſitor ſine aliis ad cunctas cauſæ actiones procedere?* Vbi plures ſunt Inquiſitores, non poteſt vnus ſine altero procedere ad capturam, ad purgationem indicendam, ad publicationem teſtium, ad copiam actorum reo dandam: ſi equidem alter, aut alteri præſentes ſint; nam in abſentia omnia illa ſolus poteſt. Hæc Hiſpaniæ praxis. *Quid ab Hiſpaniæ praxi independenter?* Quilibet Inquiſitor per ſe poteſt procedere independenter ab altero.

56. *An Inquiſitores ſine Epiſcopo poſſint aut ſententiam torturæ ferre, aut actu reum torquere?* Minimè; aliàs omnia erunt inualida. Idem aſſero de Epiſcopi Vicario Sede vacante.

57. *An poſſint permittere laicis, vt vnus ipſorum aſſiſtat in cauſis fidei, ſicut fit Venetiis?* Non poſſunt ſine ſpeciali Papæ priuilegio.

58. *Quonammodo ſententiæ ferendæ?* De die, & non de nocte debent ferre ſententias, niſi multitudo negotiorum ad tenebras cogat; & in publico, & in ſcripto; aliter non valent. Non tamen neceſſariò pro tribunali ſedentes.

59. *Quid de actu publico traditionis Curiæ ſeculari, & executionis?* Hunc actum debent in die feſto exercere, ob maiorem populi concurſum.

60. *Quænam probationes ſufficiunt, vt reus condemnari poſſit ad pœnam ordinariam?* Debent eſſe (vt Doctores affirmant) luce meridiana clariores. Vnde ex præſumptionibus & indiciis planè probatis, poteſt hæreticus condemnari ad pœnam extraordinariam triremium, fuſtigationis, exilij, carceris, &c. Non tamen ad ordinariam pœnam. Scio equidem ex præſumptionibus & indiciis indubitatis poſſe etiam pœnam ordinariam inferri, v. g. ſi quis è genere Iudæorum aliquam cæremoniam Iudaicam gerat. Sic Menoch. Adiicio ex aliis ad pœnam ordinariam duas ſemiplenas probationes inter ſe vniri non poſſe, niſi alia concurrant indicia.

61. *An abiuratio publicè debeat fieri?* Aſſolet abiuratio de leui priuatim fieri; de vehementi publicè. Porrò quando Inquiſitoribus iuſta ex cauſa viſum fuerit, poteſt etiam de leui publicè fieri; & de vehementi priuatim.

62. *Quænam ad adiurationem ætas neceſſaria?* In maſculis annus decimusquartus, in fœminis duodecimus.

63. *Exprime abiurantium relapſum.* Qui abiurarunt de

vehementi,

vehementi, ſi in ſecundo lapſu planè conuincantur hæretici, puniendi ſunt tanquam relapſi:non autem ſi priùs tantùm de leui abiurarunt; vel ſi ſecunda vice non conuincantur hæretici,ſed tantùm eorum fautores.

64. *Qui abiurarunt, poſſunt ad confeſſiones admitti?* Qui abiurarunt de vehementi,minimè poſſunt; ſecus qui tantùm de leui abiurarunt: neutros tamen irregulares eſſe affirmo. Profectò Regulares ex Vrbani VIII. decreto ad officia & dignitates inhabiles fiunt.

CAPVT IV.

De bonorum confiſcatione, pœniſque delictorum.

65. *QVandonam confiſcatio bonorum facienda ſit?* Sequeſtratio, & deſcriptio bonorum in ordine ad confiſcationem, non eſt facienda niſi in captura pro hæreſi formali; non autem pro aliis delictis ſapientibus hæreſim. §.1. *Confiſcatio.*

66. *Poſſunt ne Inquiſitores bona illa hæreticis pœnitentibus relinquere?* Minimè,quia Regio fiſco applicanda, aut applicata,iam fiſcus ad ea ius habet.

67. *Quid ſi Inquiſitores non damnent reum, quando debent? tenentur ne illa confiſcanda bona illi reſtituere fiſco?* Non tenentur;quia ius fiſci ad illa bona tantùm eſt remotum, & iudicis condemnatoria ſententia ſuppoſita.

68. *Debet ne fiſcus debitis rei ſatisfacere?* Satisfacere quidem debet iis, quæ ante delictum contracta ſunt; quia poſt delictum iam ſunt bona illa confiſcationi obnoxia. *Dubium eſt, an contracta debita poſt delictum.* Incumbit fiſco probare fuiſſe poſt contracta.

69. *Quænam bona non poſſunt confiſcari?* Maioratus inſtitutus non ſolùm ex bonis propriis,ſed etiam à Rege donatis. Neque bona fideicommiſſo ſubiecta, niſi id factum eſſet in fauorem ſolùm delinquentis.Neque bona caſtrenſia,aut quaſi caſtrenſia filij,ſed hæc cedunt patri. Quod à fortiori dicendum de bonis profectitiis.

70. *Expende delictorum pœnas Quænam hæretico infliguntur?* Hæreſiarchis, & dogmatizantibus rarò reconciliatio conceditur, etſi pœnitentiam oſtendat; præſertim ſi §.2. *Pœna hæretici.*

tunc id faciant, quando iam ſunt Curiæ ſeculari tradendi.

71. *Hæretici abſentes ſunt conuicti.* Si citati non compareant infra triginta dies, ſæculari Curiæ traduntur, & eorum comburitur ſtatuta.

72. *Non ſunt conuicti, ſed eodem modo citati, addita etiam excommunicatione infra annum non comparent.* Declarantur hæretici, & bona à die, quo teſtes depoſuere eos in hæreſim incidiſſe, confiſcantur.

73. *Hæretici defuncti ſunt.* Si plenè eorum hæreſis probata eſt, vel ſi in carcere exiſtentes ſeſe interemerunt, vel etiam ſi per annum contumaces fuere in excommunicatione ex cauſa fidei (ex quibus ſufficienter quis probatur hæreticus) eorum memoria damnatur, ſtatua comburitur, oſſa exhumantur ſi poſſint diſtingui, bona confiſcantur. Porrò quamuis contra bonorum confiſcationem ſpatio quadraginta annorum præſcribatur, contra damnationem memoriæ, & combuſtionem ſtatutæ nullius temporis interſtitio præſumitur.

74. *Hæretici pœnitentes ſunt.* Poſt publicatos contra eos teſtes pœnitent? Ad perpetuos carceres damnantur. Scio mitius puniendos fuiſſe, ſi ante accuſationem pœniterent.

75. *Poſſunt ne Inquiſitores id mutare in aliam pœnam arbitrariam?* Poſſent quidem ante latam ſententiam; quia poſt ſententiam ſemel latam ſolus Supremus Inquiſitor illam mutare poteſt ſaltem in Hiſpaniæ Inquiſitionibus.

76. *Pœnitent illi ſolùm in publico Theatro, proximè ad ſupplicium.* Vix fides ei habenda videtur.

77. *Sunt hæretici impœnitentes.* Puniuntur morte. *Impœnitens quis eſt fictione iuris, id eſt, negat ſe vnquam hæreticum fuiſſe, etſi crimen contra eum plenè probatum ſit.* Etiam morte punitur; quia obliuio hîc non præſumitur, ſicut in nullis factis arduis; atrocibus, & horrendis.

78. *Quia ſi is confitens diminutus ſit, id eſt, vel non omnes ſuos errores fateri vult, vel negat de complicibus, quos ſcire conuincitur?* Eidem pœnæ addici ſoluere certum eſt. Scio tamen aliquando in hoc facilius obliuionem admitti.

79. *Confeſſus eſt quidam hæreſim, & ante impletam pœnitentiam reuocat confeſſionem.* Si non probat talis reuocationis cauſam impœnitens, & negatiuus cenſetur; & niſi reſipiſcat, Curiæ eſt ſeculari tradendus; niſi id continenti, id eſt, in iudicis præſentia reuocaret.

80. *Confitetur quis verba, vel facta hæreticalia, ſed negat inten*

intentionem. De hac ſolùm eſt torquendus. Sin autem non ſolùm ipſe ea fatetur, ſed & de iis conuincitur, Curiæ eſt ſæculari addicendus.

81. *Hæreticus relapſus eſt.* Tradendus eidem Curiæ, niſi ſponte ad pœnitentiam rediret. *Quid eſt ſponte redire ad pœnitentiam?* Non certè dicitur ſponte redire, qui redit eo quod timeat: vel facilè præuidere poteſt ſe accuſandum; ſed qui ſincerè redit. Monuerim non poſſe damnari tanquam relapſum, qui ſecunda vice tantùm eſt vehementer de hæreſi ſuſpectus. Plura *Exam.* I.

82. *Apoſtatæ pœnam ſubiunge.* Qui apud infideles abnegauit fidem ſi ſponte petat reconciliationem, & dicat ſe fidem interius ſeruaſſe, debet abiurare, vt vehementer ſuſpectus, & aliæ pœnitentiæ ſalutares ei imponi. Si verò etiam interiùs fidem abnegauit, debet abiurare, vt formalis Apoſtata, & grauiùs puniri. *Non comparet ſponte.* Tunc ſi negat internam abnegationem, torquetur ſuper intentione, & in negatione perſiſtens, abiurat de vehementi.

83. *Fatetur intentionis nequitiam.* De iure ad carcerem perpetuum damnandus eſt. Sed ferè arbitrariis pœnis pecuniæ, triremium, fuſtigationis, &c. punitur.

84. *Aſtrologi iudiciarij pœnas aperi.* Prædicens futura contingentia etſi afferat ſe non certò id affirmare, poteſt pœnis Canonicis puniri, vel aliis arbitrariis.

85. *Binas quis nuptias contrahit ſimul.* Iuxta Inquiſitionis Romanæ ſtilum, vt vehementer ſuſpectus torquetur ſuper intentione, & negans poſt abiurationem ad triremes per quinquennium, aut ſeptennium damnatur. Iuxta Hiſpanicam verò vt leuiter ſuſpecti non torquentur, ſed pœnitentiis ſalutaribus, vel etiam triremibus puniuntur. *Capiendi ne mox huiuſmodi delinquentes?* Minimè, niſi præcedat plena probatio.

86. *Hæreticaliter quis blaſphemauit.* In Hiſpaniæ Inquiſitionibus ferè tantùm abiurat de leui. Pœnæ verò ſunt pro delicti qualitate, v.g. ſi dixerint blaſphemiam ex ſubita ira vel alia paſſione, damnatur ad triremes. Aliàs nudo capite, & pedibus, teſte ſuccincti, dextera ardentem facem tenentes die feſto ſtant in Eccleſia; ibique ſacris peractis, ſententia illis legitur cum aliis pœnitentis, v.gr. ieiuniis, precationibus, pœna pecuniaria.

87. *Expende, quænam Blaſphemiæ hæreticales ſint?* Quæ continent formaliter falſitatem contra fidem, vel virtualiter quidem: v.g. cum quis Deum nominat iniuſtum, etſi non affirmet eſſe talem.

88. *Clericus in ſacris, vel Religioſus profeſſus contrahit matrimonium.* Abiurat de leui, & ad triremes ad minus per quinquennium damnatur. *Quid ſi alia indicia ſint vehementis ſuſpicionis, v. gr. ſi talis eſſet de Prouincia hæreſi Lutherana infecta?* Grauior eſſet & abiuratio, & pœna.

89. *Conculcauit quis Crucem, aut imagines Sanctorum percuſſit.* Fit ſuſpectus de hæreſi, & ſi id ex iracundia fiat, pœnis punitur arbitrariis.

90. *Obſordeſcit in excommunicatione per annum.* Poteſt quidem ab Inquiſitoribus vt ſuſpectus puniri, ſed non aſſolet, niſi excommunicatio illa in Fidei cauſa eſſet.

91. *Confeſſarius ſollicitauit.* Reſpondeo generatim iuxta Romanæ Inquiſitionis morem vehementer eſſe ſuſpectum; iuxta Hiſpanicæ leuiter. Conſequenter in illa torquetur, in hac minimè. Pœnæ ordinariæ ex conſtitutione Gregorij XV. Suſpenſio ab executione Ordinis, Beneficiorum priuatio, ac perpetua inhabilitate ad illa, etſi Religioſus ſit, vocis actiuæ & paſſiuæ priuatio. Interdum etiam adduntur aliæ pœnæ pro delicti qualitate. v. gr. damnatio ad triremes, carcer perpetuus. Mox ſermo redibit.

92. *Non Sacerdos, Confeſſiones audit, & abſoluit.* Si eſt laicus & perſona vilis, fuſtibus cæditur, & ad triremes immittitur. Si ſit perſona, honeſta & Religioſa, ad triremes ſolùm: ſin talis eſt, vt ad triremes mitti non debeat, exilio addicitur. Si eſt in aliquo Ordine, ab eo toto tempore exilij ſuſpenditur. Porrò ſecundùm Bullas tradi deberet ſæculari Curiæ, ſed id ab Hiſpanica Inquiſitione non obſeruatur. Idem iudicium fero de non Sacerdotibus Miſſam celebrantibus, etſi verba conſecrationis non proferant, aut etiam illam non perficiant, modò veſtibus Sacerdotalibus illam incipiant.

93. *Fautor quis, defenſor, receptator hæreticorum eſt.* Fit ſuſpectus, ſed non æqualiter. Hinc prudentiæ Inquiſitorum permittitur eum cogere abiurare de leui, aut de vehementi. Punitur arbitrariè pecunia, exilio, fuſtigatione triremibus, imò & bonorum confiſcatione. *Fauor inefficax fuit.* Licet fuerit inefficax, id eſt, ſi non obſtante fauore reus ab Inquiſitione fuit captus. *Fiunt ne ſuſpecti qui non denunciant hæreticos?* Non, niſi ex officio ad denunciandum non tenerentur.

94. *Retinet quis, vel legit libros.* Pro qualitate facti & perſonæ fit vel leuiter, vel vehementer ſuſpectus. Porrò ordinarè tantùm de leui abiurat, & pœnæ etiam leuiores ei imponuntur.

95. *Impe*

95. *Impedit quis S.Inquiſitionis Officium.* Fit de Fide ſuſpectus, non tantùm ſi id faciat ex odio Fidei, ſed etiam ex amore conſanguinitatis, amicitia, pretio, &c. Abiurat tamen de leui, & mitiùs punitur, ſi ex Fidei odio non impediuit.

96. *Transfert ad infideles arma, equos,* &c. Si vilis perſona ſit fuſtibus cæditur: ſi non vilis, exilio & pecunia in ea quantitate, qua equi, armáque valebant. Si arma non tranſmiſſa fuere, confiſcantúr: ſi tranſmiſſa, duplicatur pecunia. Profectò hæc ita, ſi arma tranſmiſit lucri cauſa; nam ſi cauſa auxilij, tunc agendum tanquam cum fautore hæreticorum.

97. *Quid de Iudæis & Mauris conuerſis?* Pro qualitate delicti ab Inquiſitoribus puniuntur abiuratione, veſte, & reliquis pœnis.

98. *An malefici & ſortilegi ad Tribunal S.Inquiſitionis ſpectent, & quonammodo puniantur?* Si ſortilegia hæreſim ſapiant ſpectant ad Tribunal. Torquentur de intentione, & quamuis abnegent, de vehementi abiurant. Si laici, & ignobiles ſint, plerumque triremibus traduntur; aliis alia imponitur pœna.

99. *Inuocat quis Dæmonem ad tentandam alterius pudicitiam.* Eſt ſortilegium hæreticale, etſi per modum imperij fiat; quia illud imperium fictitium proculdubio eſt.

100. *Vtitur ille in ſortilegio Hoſtia ſuper quam Miſſam celebrauit.* Licet eam non conſecrauit, eſt hæreticale, non quidem propter hoſtiam quæ non eſt conſecrata; ſed propter ſuper eam celebratam Miſſam.

101. *Abuſus fuit miſer Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento in ſortilegio.* Tradendus planè eſt Curiæ ſæculari.

102. *Maleficio vir, aut fœmina vnicam perſonam occidit, aut damnum graue infert.* Si occidit, Curiæ ſeculari tradatur: ſi verò citra mortem damnum notabile ſit illatum, ex conſtitutione Gregorij XV. carceribus mancipatur.

103. *Quis non implet pœnitentiam ab Inquiſitoribus impoſitam.* Non tanquam relapſus, ſed tanquam impœnitens arbitrariè punitur, v. gr. ieiunio, fuſtigatione, &c. *Pertinaciter adhuc implere recuſat.* Curiæ tradendus ſeculari.

104. *Pœnas expone ſchiſmaticorum.* Ordinariè tantùm ſunt de leui ſuſpecti. Poteſt tamen ſuſpicio ex temporis diuturnitate, & aliis circunſtantiis vehemens fieri. Puniuntur Beneficiorum priuatione, & inhabilitate ad illa, exilio, carcere, triremibus. *Pertinaces illi.* Traduntur Curiæ ſæculari.

105. *Delicto quis ſodomitico fœdatur.* Vbi ſodomitæ ab In-

quiſitoribus puniuntur, non eſt cogendus ille abiurare, ſed conuictus, vel confeſſus Curiæ ſeculari traditur.

106. *Teſtis falſus apud hoc Tribunal quonam modo punitur?* Non quidem pœna talionis, niſi quando alter propter tale teſtimonium vt hæreticus combuſtus fuiſſet. Quamuis neque in eo caſu id præſtandum niſi ſupremo S. Inquiſitionis Senatu conſulto.

107. *Falſus fuit teſtis pro abſolutione rei.* Agitur cum eo vt cum hæreſis fautore. *Alios quis induxit ad teſtimonium falſum.* Eadem quidem pœna, qua ipſi falſi teſtes, puniendi ſunt.

Capvt V.

De Sacerdote pœnitentem ſollicitante ad Venerem.

§. 1. In Sacerdotē ſollicitātem ad Venerem. Bulla Pontificum.

108. Q*Vidnam Pontifices aduersùm ſollicitantes ſtatuerunt?* Pius IV. in Bulla publicata die 16. Aprilis anno 1561. tribuit Inquiſitori generali iuriſdictionem cognoſcendi, & puniendi per ſe, vel per alios à ſe deputatos delinquentes Sacerdotes tam ſeculares quàm Regulares Regnorum Hiſpaniæ, qui Sacramento pœnitentiæ in actu audiendi confeſſiones abutuntur, mulieres pœnitentes ad actus inhoneſtos, dum earum audiunt Confeſſiones alliciendo, & prouocando: ſeu allicere, & prouocare tentando, & procurando. Deinde Clemens VIII. ſolùm ſtatuit Inquiſitorem generalē in Hiſpania procedere poſſe aduersùs quoſlibet Preſbyteros ſeculares, & Regulares in Sacramento pœnitentiæ, ſeu in actu Confeſſionis Sacramentalis ſollicitantes mulieres pœnitentes ad impudicitiam, ſeu peccata carnis. Demum Gregorius XV. die 30. Auguſti anno 1622. & ſui Pontificatus 2. edidit aduersùs ſollicitantes Sacerdotes conſtitutionem. Primò refert, & confirmat Bullam IV. illámque non ſolùm in Hiſpaniarum Regnis, ſed in quibuſuis Chriſtiani Orbis partibus firmiter, & inuiolabiliter obſeruari præcipit. Secundò, ne de pœna his delinquentibus imponenda, & de modo procedendi ab aliquo dubitari poſſit, ſtatuit, quod *omnes & ſinguli Sacerdotes tam exempti, quàm non exempti, qui perſonas, quæcunque illæ ſint, ad inhoneſta, ſiue inter ſe, ſiue cum alijs quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis Confeſſionis, ſiue ante vel poſt immediatè, ſeu occaſione vel prætextu Confeſſionis*

feſſionis huiuſmodi, etiam ipſa Confeſſione non ſecuta; ſiue extra occaſionem Confeſſionis in confeſſionario, aut in loco quocunque, vbi Confeſſiones Sacramentales audiuntur, ſeu ad Confeſſionem audiendam electo, ſimulantes ibidem Confeſſiones audire, ſollicitare, vel prouocare tentauerint, aut cum eis illicitos, & inhoneſtos ſermones, ſiue tractatus habuerint, in officio S. Inquiſitionis ſeueriſſimè puniantur. Tertiò apponit modum cognoſcendi de huiuſmodi delicto; remittit enim eius cognitionem tam Inquiſitoribus, quàm locorum Ordinariis ſimul, vel ſeparatis. Quartò, pœnas aſſignat ſollicitanti Sacerdoti. Quintò ad delicti huius difficilis quidem probationis punitionem præcipit Inquiſitores vti teſtibus ſingularibus, concurrentibus præſumptionibus, indiciis, & aliis adminiculis. Sextò mandat omnibus confeſſariis, vt ſuos pœnitentes, quos nouerint fuiſſe ab aliis vt ſupra ſollicitatos, moneant de obligatione denunciandi.

109. *Enim verò in decretorum huiuſmodi expoſitionem rogo, an denunciandus ſit Confeſſarius virum ad nefarium congreſſum inducens?* Ita planè; quia ſic ſtatuit Gregorius, *Qui perſonas, quæcumque illæ ſint, ad inhoneſta ſollicitare,* &c. *§. 2. Bullarum expoſitio.*

110. *An ſollicitans fœminam aut virum ad actus ſolum venialiter malos ſub graui culpa ſit denunciandus?* Tangere manum vel mamillas fœminæ, digitos intorquere, vellicare, in genere caſtitatis peccata venialia ſunt, quando ob ſolam delectationem abſque vlteriori fine, vel periculo pollutionis habentur. At aliquæ actiones veniales ex ſe aſſolent frequenter mortales fieri ex affectu prauo; quia obnoxiæ ampliùs ſunt periculo, & aſſertiuæ praui affectus. v. gr. mamillarum contrectatio. Vnde aſſero ſi Sacerdos pœnitentem tactibus honeſtioribus tangat, v. gr. manum apprehendat, qui quidem tactus leuiter indicat internum affectum, ſed potiùs pœnitens prudenter agnoſcat Sacerdotem haud animum habere vlteriùs progrediendi, non eſſe ſub graui culpa denunciandum. Secus ſi ex immodeſtiori tactu, aliiſque circunſtantiis animus vlteriùs progrediendi colligeretur.

111. *Tribuit quis fœminæ in Confeſſione chartam, in qua ad Venerem incitat: cenſendus ne ſollicitator in Confeſſione?* Scio Ferdinandum de Caſtro Palao probabilem aſſerere partem negatiuam, ſi charta illa non immediatè poſt ſuſceptum Sacramentum legatur, ſed tranſacto iam tempore. At tanti amici mei venia affirmo huiuſmodi traditionem chartæ ſollicitationem eſſe, iniuriámque Sacramento fieri; ſi quidem tempore, quo monendus erat pœnitens, de mutatione

vitæ, inſtrumentum tradatur ei, quo grauius ſaucietur. Addo accidentale omnino eſſe chartam proximè legi, aut non legi; grauitas enim aut leuitas traditionis chartæ ſolummodo ſtatuitur in eo quod charta immediatè poſt ſuſceptum Sacramentum legatur, aut differatur.

112. *Denunciandus ne, qui fœminam incitat, vt alium ad copulam admittat?* Ita planè, iuxta illa, *ſiue inter ſe, ſiue cum alijs*, &c. quia pœnitentem verè ad turpes actus inducit, per accindenſque fit, ſint ſecùm, aut cum alio exercendi.

113. *An ſollicitans fœminam aut virum, vt mediet, comprehendatur?* Comprehenditur planè illis verbis: *qui ad inhoneſta ſiue inter ſe, ſiue cum alijs perpetranda, ſollicitauerint*, Scio graues Doctores affirmare probabiliter non eſſe ſollicitationem in Bulla comprehenſam; quia cùm non ſit ad exequendum carnis flagitium cum pœnitente, non videtur in Bullis prohibita. Attamen aſſero probabilius denunciandum quia prouocans pœnitentem, vt mediet, abſolutè ad actus inhoneſtos prouocat.

114. *Te fœmina ſolicitat ad venerem explendam, tu renuis, contentus teſtibus: an denunciandus ſit?* Si fœmina prouocaret Confeſſarium ad ſodomiam, ille verò ad naturalem congreſſum incitaret, vel è contra, denunciandus eſſet: quia abſolutè Confeſſarius inductor eſt ad malum, ad quod non eſt à pœnitente prouocatus. At quando ſolùm renuit congreſſum, volens ſe tactibus tantùm delectare, non cenſetur Confeſſarius ſollicitate ad malum, ſed ſollicitationi factæ à fœmina conſentire.

115. *Num ad alia crimina ſollicitans Confeſſarius, v. gr. ad homicidium, furtum, denunciandus ſit?* Minimè; quia in Bullis cautum non eſt editis planè in odium ad venereum delictum ſollicitantium.

116. *An hæc ad venerem ſollicitatio in alijs Sacramentis ſit denuncianda neceſſariò Inquiſitoribus?* Non; quia nullibi de huiuſmodi delicto ſpecialiter cautum eſt fieri denunciationem.

117. *Quænam dicatur ſollicitatio facta ante vel poſt immediatè ad confeſſionem?* Illa dicitur ſollicitatio ante vel poſt confeſſionem immediatè, quando inter ſollicitationem & confeſſionem nihil mediat, ita vt neque Confeſſarius, nec fœmina ad extraneos actus diuerterint. Vnde ſi abſolutione impenſa aliquis illorum ad extraneum actum diuerterit, & ſic diuerſus vel fœminam diuerſam ſtatim ſollicitauerit, non dicendus eſt proximè immediatè ſollicitare.

118. *Vt ante Confeſſionem dicatur Confeſſarius ſollicitare, requiriturne Confeſſionem ipſam ſequi?* Sufficit planè, ſi fœminam accedentem confiteri, venerem perſuadeat, & diſſuadeat Confeſſionem; quia tunc Confeſſarius laqueum parat, vbi à laqueis pœnitentem deberet abſoluere. Vnde Gregorius adiicit, *Etiam ipſa Confeſſione non ſecuta.*

119. *Quid ſi fœmina non vult ſtatim confiteri, ſed dicit Confeſſario ſe velle confiteri in craſtinum, & tunc occaſione arrepta Confeſſarius de venereis tractet?* Talis ſollicitatio non eſt proxima Confeſſioni faciendæ, ſed ſolùm conuentioni de Confeſſione; ac proinde non deliquit in Confeſſione, nec proximè ad illam, & conſequenter haud eſt denunciandus.

120. *Fœminam volentem confiteri Confeſſarius per verba alioquin honeſta, aut indifferentia diſſuadet Confeſſionem, animo incitandi poſtea ad libidinem: an ſit denunciandus?* Reſpondent quidam ſollicitationem minimè denunciandam, ſi animum prauum illis verbis diſſuaſoriis non manifeſtauit; ſecus ſi animus improbus manifeſtus eſt. At ego cenſeo denunciandum; quia etſi aliis illa verba vel ſigna indifferentia ſint, at fœminæ hìc & nunc non ſunt indifferentia, ſed ad malum determinata, & ſatis prauæ voluntatis Confeſſarij expreſſiua. Igitur ſaltem reſpectu fœminæ ſollicitationem exteriorem conſtituunt.

121. *Quidnam ſollicitare in confeſſionario ſimulando Confeſſionem?* Simulatio hæc dupliciter poteſt contingere. Primò ſi tam pœnitens quàm Sacerdos, vt liberius de rebus inhoneſtis tractent, ſimulent confeſſionem. Secundò, ſi pœnitens non animo confitendi, ſed alia negotia tractandi, accedat ad Confeſſarium, cum tamen ab iis à quibus videtur, intelligatur ad confeſſionem accedere; tunc inquam confeſſio ſimulatur.

§. 3. *De collocutione laſciua in Confeſſionario ſimulando confeſſionem.*

122. *Rogo igitur, an ſit obligatio denunciandi, ſi vterque conuenit in ſimulatione?* Scio vtrumque grauiter non ſolùm aduersùs temperantiam, ſed etiam aduersùs religionem debitam Sacramento Pœnitentiæ in huiuſmodi locutione laſciua delinquere. At aſſero, nemini incumbere denunciandi obligationem; non Sacerdoti, vt conſtat, neque pœnitenti, aliàs ſe ipſum denunciare teneretur. Imò nec hæc ſollicitatio eſt Sacerdoti propria, ſed mutua, ac proinde in ſollicitationem ſibi factam vterque conuenit. Faciliùs dixeris non tam eſſe ſollicitationem, quàm ſollicitati iam amoris iniqui fruitionem.

123. *Pœnitens bono animo accedit alia tractandi negotia,* &

& ad Venerem incitatur à Confeſſario. Si Sacerdos aſpicientibus conſultò exhibet ſpeciem eius qui Confeſſiones audit; aut pœnitens genuflectit, ipſeque Confeſſarius habitu audiendi Confeſſiones adſtat, vti aſſolet qui Confeſſionibus audiendis dat operam, denunciandus eſt; quia in confeſſionario ſimulans Confeſſionem audire ſollicitat, aut praua verba texit. Gregorius autem inquit, *Siue extra occaſionem Confeſſionis in confeſſionario, aut in loco quocunque, vbi Confeſſiones audiuntur, &c. Simulantes ibidem Confeſſiones audire, ſollicitare,* &c.

124. *Poteſt ne Sacerdos aliquando in Confeſſionario de rebus inhoneſtis tractare cum fœmina quin ſit denunciandus?* Poteſt, ſi nulla adſit ſimulatio Confeſſionis audiendæ, v. gr. ſi ſedeat fœmina, ſi vnus aut alter ſtet, ſi nullus adſit, qui poſſit de ſimulatione iudicare, vt ſi clauſo Eccleſiæ oſtio, &c. Ratio eſt, quia non quælibet ſollicitatio in confeſſionario facta illo Gregorij decreto cauetur, ſed ea ſolùm, quæ Confeſſionem ſimulet fieri: *Simulantes ibidem Confeſſiones audire.* Legendus *Caſtro Palao.*

125. *An vbique denunciandus qui ſimulans Confeſſionem audire ſollicitauit?* Vbi Bulla Gregorij recepta non eſt, haud tenetur fœmina ſollicitata Confeſſarium Inquiſitoribus denunciare; quia hæc ſollicitatio non eſt facta in Confeſſione nec proximè ad illam quod ſolùm in Bullis Pij IV. & Clementis VIII. præcauetur.

126. *Quinam intelligendus ſit nomine Confeſſarij ſeu Sacerdotis ſollicitantis? An ſimplex Sacerdos?* Si exponatur Confeſſiones audire, & ſollicitet pœnitentem, nomine Confeſſarij intelligitur; quia poteſtatem Ordinis habet, & poteſt à venialibus, & mortalibus iam confeſſis abſoluere.

127. *An Epiſcopus, Nuncius, Officialéſque Sedis Apoſtolicæ?* Sollicitantes non ſunt denunciandi Inquiſitoribus; quia ipſis ſubiecti non ſunt.

128. *An Hiſpanus Inquiſitor ſollicitans?* Nullo modo Tribunali vel Epiſcopo denunciandus eſt; quia ſi delegati ſunt Sedis Apoſtolicæ, ſeu inter delegatos officialéſque eius numerandi, vti affirmant Eymeric. & Pegna, Sedi Apoſtolicæ denunciandi; ſi autem ſub delegati, ac commiſſarij ſunt Inquiſitoris Generalis, ſupremo Senatui addicenda denunciatio eſt.

129. *An laici fingentes ſe Sacerdotes & Confeſſionem excipientes, ſi ſollicitent, ſint ex hoc decreto denunciandi?* Minimè quia decreta ſolummodò Sacerdotes comprehendunt. Profectò ex conſtitutione lata à Gregorio XIII. aduersùs eos, qui

qui ſe Sacerdotes ſimulant,& ſub tali ſimulatione Confeſſiones excipiunt,denunciandi ſunt.

130. *An pœnitens Confeſſarium ſollicitans comprehendatur?* Non; quia conſtitutio non aduersùs pœnitentes, ſed aduersùs Confeſſarios pœnitentes ſolicitantes lata eſt.

131. *Quandonam ceſſet obligatio denunciandi Confeſſarium?* Ceſſat in primis ſi emendatus præſumatur, nec periculum ſit recidiui; quia decreta non tam punitionem attendunt Sacerdotis, quàm Sacramenti pœnitentiæ reuerentiam. Id quod intelligendum eſt, quando ex Inquiſitorum mandato aliud non conſtat. §. 4. *De ceſſatione obligationis denunciandi.*

132. *Quandonam autem emendatum eſſe præſumam?* Quando rurſum accedit pœnitens & minimè ſollicitatur, aut talem oſtentat erga ipſum pœnitudinem,vt pœnitens coniiciat non tam ex metu denunciationis, quàm ex interna immutatione ducere exortum. Deinde ceſſat, ſi correctione fraterna integrè emendandus ſperatur; quia ex iure naturali tenemur reuerentiæ Sacramenti prouidere minori damno proximi quo fieri poſſit,vti affirmat *Fagundez*. Profectò exiſtimo rarò hanc emendationem huiuſmodi correctione ſecreta ſperari,ac proinde raro ceſſare obligationem, vt adnotat *Palao*. Tertiò ab aliquibus excuſatur, quoties Sacerdos aliquo modo de tali delicto infamatus non eſt; quia Bulla Clementis VIII. petit Sacerdotem eſſe infamatum; ait enim, *De quomodolibet infamatis.* Contrarium aſſero; quia raro fœmina ſolicitata teneretur denunciationem facere, ſiquidem hoc crimen ſecretiſſimè committitur, neque alius à ſollicitato pœnitente illud agnoſcit, neque infamatio contingit, niſi quando hoc delictum denunciatum eſt. Quartò excuſat Fagundez ſi Epiſcopo denuncietur. Non probo; quia iudico Clementem VIII. cuius ille decreto nititur, ab Ordinariis abſtuliſſe huius criminis cognitionem, & priuatiuè Inquiſitoribus conceſſiſſe. At Gregorij XV. conſtitutio ideo ab Inquiſitoribus Hiſpaniæ recepta non eſt, quia æquè ipſis, & Ordinariis concedit facultatem in hoc crimine procedendi, præcipuè circa inhoneſtam ſermocinationem in confeſſionario cum ſimulatione Confeſſionis. Quintò denique idem excuſat, ſi ſub decreto naturali ſollicitatio cognoſcatur. Etiam improbare cogor; quia ſecretum ſeruare non debeo, quoties eius obſeruatio in damnum commune cedit: & quodnam, precor, damnum æquale quàm in Sacramento pœnitentiæ venenum loco medicaminis propinari?

Fagund.

Pal.

§.5. *Sollicitantium pœna.* 133. *Queiſnam pœnis, & quanam ratione Inquiſitores in hoc crimine procedant?* Quovſque reus à duobus, vel tribus teſtibus denunciatu s ſit:non recluditur;quia cùm teſtes ſingulares ſint, & regulariter præſumptio ſtet pro Sacerdote, probatio efficacior, quàm in aliis delictis requiritur. Quapropter Inquiſitores Hiſpaniæ non aſſolent inconſulto ſupremo ſenatu aliquem ſpecialiter Religioſum, in ſecretum carcerem detrudere. Cauſa concluſa Eccleſiaſtici Conſultores vocantur, vt ex eorum conſilio ſententia proferatur, & reo in ſecreto tribunali (non publico actu fidei) denuncietur.

134. *Delinquens ſeſe poſt vnius teſtis depoſitionem detulit Inquiſitoribus.* In carcerem ſecretum non recluditur, ſed lite conteſtata, & cauſa concluſa abiurat de leui, & ab audiendis Confeſſionibus priuatur, neque aliæ pœnæ ei imponuntur.

135. *Quid ſi ſemel ſollicitans ante vllius teſtis depoſitionem ſeſe detuliſſet?* Grauiter reprehenditur, neque vltra punitur. Idem fit in caſu,quo ſollicitatæ perſonæ examinatæ negant, ſollicitationem ſibi factam eſſe.

136. *Reus abnegat delictum duobus teſtibus ſingularibus probatum.* Inquiſitores inueſtigant diligenter teſtium qualitatem, & animaduertunt,an aliquibus indiciis veroſimilibus ſuas depoſitiones comprobent; ſi ſic repererint,etiam ſi reus neget, dummodo ob inimicitiam teſtes non repellantur, illum damnant,vt abiuret de leui, & ab audiendis confeſſionibus abſtineat.

Capvt VI.

De denunciatione, & teſtificatione in hoc Tribunali.

§.1. *Denunciatio Tribunali facienda.* 137. *An denunciatio facienda ſit in caſibus ad S. Inquiſitionem pertinentibus, quando delator crimen probare non valeat?* Ita planè; quia aliàs ratiò caſus adeſſet, cuius denunciatio obligatoria appareret; cum raró quis probare poſſet crimen, quod tam ſecretò aſſolet perpetrari.

138. *An filius teneatur in crimine hæreſis patrem denunciare, vxor maritum, frater fratrem?* Ad ſolum hæreſis crimen

men denunciandum ius obligat cognatos, qui vna, eademque perſona cenſentur.

139. *An quis teneatur denunciare complices?* Non tenetur; quia nemo tenetur denunciare ſeipſum: ſi autem complices delicti denunciaret, ſeipſum proderet.

140. *Excuſat ne ad hanc denunciationem faciendam damnum amici?* Ad denunciationem criminis hæreſis non excuſat, imò nec proprium damnum, niſi tantum eſſet, vt ſtatum mutare cogeret.

141. *Circa teſtificationem autem, aperias teſtium qualitatem. An inimicus capitalis rei ſit admittendus in teſtem?* Minimè, etiam in articulo mortis conſtitutus, etiam in tortura, etiamſi ſit reconciliatus, modò hæc reconciliatio ſit recens; ſecus ſi inimicitia non eſt capitalis. Scio tamen etiam tunc fidem minuere quamlibet inimicitiam. **§. 2. *Teſtificatio apud Tribunal.***

142. *Quid ſi inimici capitalis conſanguinei, aut ſubditi teſtimonium ferant?* Non credendi, niſi legitimo adminiculo adiuuentur, vnde probabiliter conſtet, eos odio ad teſtandum minimè duci.

143. *An excommunicati, infames, ſocij criminis, periuri, hæretici, domeſtici, familiares, conſanguinei, mulieres, & minores quatuordecim annorum in teſtes admittantur?* Ita quidem, & omnes ſine tortura, propter difficilem delictorum ad fidem pertinentem probationem.

144. *Eſt ne teſtis omni exceptione maior reputandus, is cui reus nihil opponit?* Non eo ipſo habendus talis, ſed debent Inquiſitores in eius vitam, conditionem, & qualitatem inquirere.

145. *Cucurrit aliquando vnus teſtis inhabilis cum altero valde digno: poteſt ne huius dignitas alterius ſupplere defectum, vt faciant plenam probationem?* Minimè, niſi cum vtriuſque depoſitione aliæ circunſtantiæ, & indicia concurrant.

146. *An duo teſtes ſingulares valde digni, nobiles, & eximiæ perſonæ poſſint facere plenam probationem?* Exiſtimo non poſſe quia ſingulares.

147. *Poterit ne reus damnari propter multitudinem teſtium non idoneorum?* Poterit etiam ad pœnam ordinariam. Sed ad hoc ſaltem quatuor non ſufficiunt.

148. *Quonammodo audiendi teſtes?* Debent adeſſe duæ religioſę perſonæ, non quidem profeſſione, ſed religionis zelo. *Poſſunt ne hoc examen Inquiſitores alijs committere?* Non niſi nec teſtes ad ipſos, nec ipſi ad teſtes legitima cauſa accedere valerent.

149. *In cauſa hæreſis expedit ne teſtes cum reo confrontare?* Licet in aliis cauſis expediat, in cauſa tamen hæreſis non expedire reor.

150. *Teſtes in ſummario iudicio recepti ſunt, & examinati in plenario medio præſtito iuramento: debent ne iterum examinari, & ratificari?* Ita quidem, aliàs in iudicio fidem non efficiunt. Ad memoriam reuoco tunc non debere eis primam atteſtationem oſtendi, vt appareat, an idem pro ſus teſtentur.

151. *Poſſunt ne vniri plures teſtes ſingulares etiam de eadem hæreſi diuerſo tempore prolata?* Non quidem poſſunt, vt faciant plenam probationem. Scio contrarium probabile eſſe.

152. *Poteſt ne reus malæ vitæ & famæ pœna ordinaria puniri, quando ſunt duo idonei teſtes?* Poteſt. Attamen in praxi Inquiſitionis Hiſpanicæ nemo ad pœnam ordinariam damnatur, niſi per tres teſtes, conteſtes, idoneos.

153. *An poſſint teſtes recipi ad perpetuam rei memoriam ad Fiſcalis inſtantiam, ita vt deponant teſtimonium, quod poſtea, illis etiam abſentibus, faciat fidem contra reum in plenario iudicio?* Poſſunt equidem; imò etiam per talem teſtem quis poteſt torturæ addici, ſi deponit veroſimilia, & exhibet ſui dicti rationem. Et hæc omnia in fauorem fidei.

CAPVT VII.

Praxis circa materiam de Auguſtiſſimo Inquiſitionis Tribunali ex Societatis IESV *Doctoribus.*

§. I. *De Inquiſitorum poteſtate, & iuriſdictione.*

154. NVm *ſit Inquiſitorum poteſtas cumulatiua?* Minimè, ſed priuatiuam eſſe *Molina* aſſerit; neque enim tunc Epiſcopi de hæreſi cognoſcere, nec edicta fidei proponere poſſunt ſaltem in Regnis Hiſpaniæ.

155. *Si Epiſcopi & Inquiſitores incompatibilia præcipiant, v. g. vt reus eadem hora apud ipſos compareat, cuinam debet parere?* Affirmo ex *Azorio* magis Inquiſitoribus, quàm Epiſcopo teneri parere.

Molin. Azor.

156. *Poſſunt ne Inquiſitores libros hæreticos legere?* Solus poteſt, *Suario* authore, generalis Inquiſitor. Nec aliis hanc poteſt ex eodem *Suario* licentiam impertire.

Suar.

157. Poteſt

157. *Poteſt Inquiſitor generalis in irregularitate contracta ex hæreſi diſpenſare?* Non poſſe idem *Suarez* teſtatur in odium delicti, quod tam aperto marte fidei aduerſatur. Suar.

158. *Dixiſti Inquiſitores quomodocunque concurrant ad reorum condemnationem non fieri irregulares: rogo, an teneantur proteſtationem præmittere?* Non teneri reſpondeo cum *Auila*; quia ſic decretum Pauli IV. & Pij V. diſpoſuit. Auila.

159. *An poſſint munera accipere Inquiſitores?* Si prætextu Officij ſui pecuniam extorqueret Clementinæ ſecundæ *de hæreticis* teſte *Suario*, incurreret excommunicationem. Porrò tanta Inquiſitoribus Hiſpaniæ manuum puritas vt non ſolùm munera, ſed & eſculenta, aut poculenta accipere prohibeantur; quia quidem lege & eorum Miniſtri tenentur. Suar.

160. *Poteſt ne vnus Inquiſitor contra alium Inquiſitorem procedere?* Negatiuè reſpondeo cum *Suario*; quia in parem non habet iuriſdictionem. Suar.

161. *Suppone quendam minimè eſſe baptizatum, aut ſaltem inualidè, ſed communiter reputari baptizatum: an hic contra fidem delinquens poſſit hæreticorum pœna puniri?* *Azor.* affirmat poſſe; quia in hac re plus operatur opinio, quàm veritas. Iudico tamen Suarium probabiliter contrarium aſſerere, licet ſentiam cum *Azorio*. Azor.

162. *Dixiſti confeſſum proprium delictum poſſe torqueri pro complicibus, cum adeſt ſemiplena probatio: num hæc tortura æquè grauis futura ſit?* Cum *Leſſio* aſſero leuiorem eſſe debere, quàm ad proprium delictum extorquendum. Adiicio ex *Del Rio*, quando ſic torquendus eſt, debere ad id condemnari cum clauſula: *circa præiudicium probatorum*; quæ quidem hoc operatur, vt quamuis proprium iudicium iterum neget; nullum inde ſit præiudicium ad condemnationem. Leſſ. Del Ri.

163. *An ſenes & pueri poſſint torqueri?* Cum Sanchez reſpondeo terreri quidem poſſe, ſed non torqueri. Addo ex Del-Rio nobiles cæteris paribus mitius torquendos quàm alios; & Clericos quàm laicos. Sanch.

164. *Vt quis poſſit torqueri, ſufficit deprehendi in eo mendacium, aut variationem quò ad circunſtantias, ſeu qualitates delicti?* Minimè ſufficere *Leſſius* docet, niſi alia indicia, coniecturæ, & præſumptiones accedant. Leſſ.

165. *Inquiſitor ſecutus opinionem probabilem probabiliore relicta, iuſſit reum torqueri: an ſubiaceat viſitationi?* *Del Rio* aſſerit propter hoc iuſtè quidem geſtum minimè poſſe à Superiore puniri. Del Ri.

166. *Num Inquiſitores tradere poſſint quemuis ſæculari brachio*

Molin. *ſupremo Inquiſitionis Senatu inconſulto?* Non poſſe *Molina* affirmat; quia illud inter cauſas grauiſſimas computatur. Vnde ad memoriam reuoco quod aſſerui in Hiſpania Religioſum aliquem, aut nobilem, aut alia ratione inſignem non poſſe comprehendere, niſi ex eiuſdem ſenatus præſcripto, miſſis ad eum indiciis & probationibus geſtis, vti *Palaus* confirmat.

167. *An ſine Epiſcopo poſſint Inquiſitores aliquem ad abiurationem cogere, aut ferre ſententiam rei abſolutoriam.* Primum negat *Molina*, ſecundum *Azorius*. *Quid ſi diſſenſio ſit ſuffragiorum inter Epiſcopum & Inquiſitores?* In Romana Inquiſitione cauſa ad Papam remittitur, in Hiſpanica ad Inquiſitorem ſupremum, authore *Molina.* Azor.

§. 2. *De confiſcatione.*

168. *Cuinam applicantur Eccleſiaſticorum delinquentium bona?* In Hiſpanica Inquiſitione Regio fiſco applicantur; quia Rex aliunde Inquiſitoribus proſpicit. Sic *Sanchez.*

Sanch. 169. *Debetur ne hæreticorum filijs ſuſtentatio?* De iure non debetur. In Hiſpania tamen ſolet illis proſpici, vt filiæ minorennes apud matronas honeſtas collocentur, filij arti applicentur mechanicæ; qui verò per valetudinem, vel ætatem nequeunt laborare, ex miſericordia tenuia alimenta accipiant. *Sanchez* affirmat. Sanch.

170. *Quando Inquiſitores reuocant bona ab hæreticis poſt delictum alienata, tenentur ne emptoribus pretium reſtituere?* Negat *Vaſquez* appoſitè.

Sanch. 171. *Qui contumaces fuere, id eſt, qui ter citati non comparuerunt, audiunturne comparentes poſtea?* Aſſero ex *Sanchez* audiendos ſi poſt annum compareant, quoad ſuam perſonam, non quoad bona confiſcata.

§. 3. *De ſollicitante Confeſſario.*

172. *Quidam Sacerdos Confeſſario amico mandat, vt ſollicitet pro ſe pœnitentem: num huiuſmodi mandans Sacerdos denunciandus ſit?* Minimè; quia verba legis pœnalis (vti ait *Palaus*) non ſunt extendenda. pal.

173. *Sacerdos quidam ſit interpres Confeſſionis alteri principali Sacerdoti qui abſoluturus eſt, huius miniſterio Confeſſarius ſollicitat pœnitentem: quæſierim, num interpres Sacerdos ſollicitantium pœnas incurrat?* Reſpondeo ex *Fagundez* non incurrere; quia potiùs ex parte pœnitentis ſe tenet. Fagund.

174. *Quidam Sacerdos non habens facultatem audiendi Confeſſiones fingit ſe habere, & fœminam in Confeſſione ſollicitat: eſt ne denunciandus?* Ita planè; quia ſimplex Sacerdos potens abſoluere de venialibus, aut de mortalibus aliàs confeſſis abſolutè Confeſſarius eſt. Ex *Palai* doctrina. Pal.

175. *An*

175. *An ſit denunciandus qui in Confeſſione à pœnitente petit domum, vt eò adducat concubinam, vel pecunias dandas meretrici?* Denunciandum eſſe affirmo ex *Palao*; quia Bulla Palao. pœnas decernit Sacerdotibus *ſollicitantibus pœnitentes ad inhoneſta ſiue inter ſe, ſiue cum aliis quomodolibet perpetranda.*

176. *Quidnam locus intelligendus eſt confeſſionarij nomine?* Non eſt opus eſſe locum ad hoc tantummodo miniſterium deputatum, vti aliqui volunt; quia decretum Gregorij ait, *In Confeſſario, aut in loco quocunque, vbi Confeſſiones Sacramentales audiuntur, ſeu ad Confeſſionem audiendam electo.* Per *Confeſſionarium* intelligitur locus qui huic ſolummodo miniſterio deſeruit. Per *locum* autem *ad audiendam Confeſſionem electum* quicunque intelligitur locus qui ex profeſſo aut per tranſennam ad audiendam Confeſſionem eligitur. Itaque ſi adeſt ſimulatio Confeſſionis, quicunque locus vbi Confeſſio exauditur confeſſionarium reputatur; vitiatur enim quicunque locus à ſimulatione Sacramenti. Monialium locutorium communis locus eſt ad quemcunque ſermonem inſtituendum; at ſi Confeſſionis adſit ſimulatio, confeſſionarium eſt; confeſſionarium autem, ſi non adſit ſimulatio Sacramenti quaſi communis ſacer locus exiſtit, quia decretum illud non editum in loci ſacri reuerentiam augendam, ſed in odium ſimulationis Sacramenti.

177. *Simulat fœmina confiteri: ſufficit ne, vt Confeſſionis adſit ſimulatio?* Minimè, niſi ſimulet Confeſſarius audire. *Quid ſi ratam ipſe habeat ſimulationem?* Non ſufficit; quia abſolutè non ſimulat. *Quid autem ſi ipſe iubeat, fœminam ſimulare, vt in confeſſionario clauſo, vbi Confeſſarius non videtur, ſed ſola fœmina ſpeciem referat Confeſſionis?* Profectò ſimulatio fœminæ præcepta à Sacerdote, ipſius Sacerdotis ſimulatio eſt; vnde ſollicitans hoc habitu erit denunciandus.

178. *Aduocatur Confeſſarius ad lectum fœminæ ægrotantis, & ſimulans inibi audire Confeſſionem, ſollicitat.* Denunciandus eſt; quia in loco ad audiendam Confeſſionem electo, ſollicitauit. *Quid ſi fœmina ægritudinem ſimulaſſet ad captandam occaſionem voluptatis ex pacto cum Sacerdote?* Haud adeſt Confeſſionis ſimulatio.

179. *In Confeſſionario ipſo Eccleſiæ collocato Sacerdos operi libidinoſo vacat?* Si non adeſt ſimulatio Confeſſionis vt certum eſt non adeſſe, quia ſi aliquis teſtis adeſſet, minimè opera daretur ſacrilegio: denunciandus non eſt, tunc enim ex ſacrilegio locus ſacer violatur, non Sacramenti reuerentia.

180. *Fœminam ad Confeſſionem accedentem antè Crucis ſignum Sacerdos ſollicitat, dilata in aliud tempus Confeſſione: vel id facit, quando ex illa iuſta cauſa non poteſt pœnitentem abſoluere: an ſit denunciandus?* Ita planè ex *Palao*; quia ſollicitatio ſaltem fit in confeſſionario aut ſimulatione Confeſſionis, aut per Confeſſionis occaſionem.

Pal.

181. *Statim poſt Confeſſionem Sacerdos in cubiculum ducens puerum, eum ſollicitat chirogaphum Confeſſionis ei traditurus: denunciandus ne?* Maximè; quia teſte *Caſtro Palao*, iſte caſus ratione dependentiæ Confeſſionem includit.

Pal.

182. *Propter audita in Confeſſione fœminam Sacerdos à templo diſcedentem poſt aliquod temporis interſtitium inſequitur, & ſollicitat.* Denunciandum non eſſe reor; quia non eſt illa immediata dependentia Confeſſionem includens. *Quid ſi ſtatim inſequatur?* Ratione dependentiæ Confeſſionem includeret, ſi eſſet inſecutio illa conſequens Confeſſioni, vt Chirographi traditio pœnitenti. At quia illa inſecutio dependens non ſit, nullatenus includere Confeſſionem puto. *Sacerdos rogauit fœminam, vnde nam, eius domus adeſſet, aut dixit ſe inuiſurum, & poſtea ſollicitauit vel immediatè inſequens, vel poſt tempus accedens.* Denunciandus non eſt, niſi animum futurum fœminæ oſtendiſſet. *Ipſa præſumpſit ſollicitationis gratia futura verba illa proferri.* Si verba erant indifferentia, nec geſtus inhoneſtus adfuit libidinis aſſertor iniquè fœmina iudicauit. Potuit enim tunc indifferenter loqui, & poſtmodum ex occaſione illam ſollicitare. Ex *Caſtri Palai* doctrina.

Pal.

183. *Conſenſit fœmina ſollicitationi: tenetur ne denunciare?* Tenetur, ac ſi non præbuiſſet aſſenſum, nec debet fateri proprium delictum, nec ipſa aut Confeſſarius de hoc poſſunt interrogari. *Quid ſi illa aut Sacerdos profiterentur?* Tanquam impertinens ad Officium S. Inquiſitionis haud eſt in acta referendum.

184. *Audiui Confeſſarium fœminam ſollicitaſſe, ſed erant illi infimæ notæ & fidei: teneor ſub excommunicatione denunciare?* Teneri te *Caſtro Pala* docet, etiamſi illud audiſſes ſub ſecreti naturalis ſigillo, ad boni ſcilicet communis adſtructionem.

Pal.

185. *Quonam tempore denunciatio ſit facienda?* Reſpondeo ex *Auila*, & *Fagundez*, quocunque tempore durante toto anno; quia prius edictum durat, donec ſequenti anno nouum promulgetur. *Quid ſi negligentia Inquiſitorum ſequenti anno non promulgaretur?* Teneretur quilibet ſub mortali, & excommunicatione nihilominus denunciare; quia cùm Sacerdotes

Auila. Fagund.

Sacerdotes ſollicitantes ſint de hæreſi ſuſpecti, ſemper ſunt denunciandi, *Palao* authore. Pal.

186. *Ignorauit quis edictum.* Si tam terminus præfixus intra quem denunciare tenebatur, expirauit: vbi id reſciit, non tenetur, niſi infra ſimilem terminum dierum, ac ſi tunc ſibi edictum promulgaretur. Scio tamen *Suarium* & *Filliucium* aſſerentes ſtatim teneri. Quod ſi vltra illum terminum ob iuſtum impedimentum diſtulit, tenetur ſtatim. Hæreo horum ſententiæ; quia huiuſmodi crimina ex dilatione denunciationis virus exerunt. *Prauideo expirante termino præfixo me fore impotentem denunciare, quia abſens ero.* Teneris præuenire. Suar. Filliuc.

187. *Scio ex vnius fœminæ quantumuis honeſtæ delatione haud eſſe Confeſſarium in carcerem detrudendum: requiro tamen num illa delatio ſit ſufficiens ad Inquiſitionem?* Sufficiens planè eſt. Quod ſi inquiſitione Confeſſarius leuis admodum, & malæ vitæ deprehendatur, poterit etiam capi; at ſine duplicata teſtificatione nunquam recluditur.

188. *Timet quis ea denunciatione graue damnum vitæ, famæ, vel bonorum in ſe vel in conſanguineis.* Aſſerit *Fagundez*, tunc à denunciatione excuſari. Metus huiuſce ponderetur grauitas. Fagund.

189. *Poſſunt ne Epiſcopi de hoc crimine cognoſcere?* Poſt Bullam Gregorij XV. poſſunt extra Hiſpaniam, in Regnis Hiſpaniæ minimè ſeparati ab Inquiſitoribus poſſunt cognoſcere, authore *Molina*. Imò & in locis extra Hiſpaniam, licet poſſint Epiſcopi de cauſa cognoſcere, non tamen ferre ſine Inquiſitoribus ſententiam non tantùm condemnatoriam, vt ait *Molin.* ſed nec abſolutoriam, vt aſſerit *Azor.* Scio tamen Molinam de abſolutoria ſententia negare. Lege *Caſt. Pal. tom. 1. tract. 4. d. 9.* & *Fagundez præc. 2. lib. 4. cap. 3.* a quibus ferè omnia. Molin. Azor.

EXAMEN III.

Circa materiam de virtute Spei.

Capvt Primvm.

De Spei eſſentia, & Præceptis.

1. QVid Spes? Eſt virtus Theologica diuinitùs infuſa per quam certò expectamus futuram beatitudinem

per merita ex diuina gratia prouenientia. Profectò donum eſt Dei ſpeciale,& ex parte eius ſpes eſt certa, & infallibilis; ſecus autem ex parte hominis;reſpicit enim illa cooperationem noſtram.

2. *An prima fides?* Ita planè,mox ſpes;quia non poſſumus ſperare quod non credimus.

3. *Quoꝛnam ſunt præcepta ſpei?* Quatuor.Primum eſt beatitudinem expectare;quod quidem naturale eſt,ſuppoſito rerum ſupernaturalium Ordine; quia creatura rationalis eo ipſo,quod beatitudinem non habet, eam ex rei natura debet expectare. Secundum eſt,Dei ſupplicium timere; quia ſpes vltimi finis, ac timor æterni ſupplicij ſunt quaſi prima vitæ honeſtæ principia. Tertium, non deſperare de beatitudinis conſecutione. Quartum denique non præſumere conſequi illam indebitè,hoc eſt abſque meritis.

4. *Quandonam hæc obligent præcepta?* Quo ſunt affirmatiua non ſemper obligant,ſed in caſibus.1.Quando homo ex proprio actu iuſtificatur ſaltem primo. 2. Quando grauiter ex præſumptione tentatur. 3. Quando deſperationis, aut præſumptionis crimine maculatus quis eſt,vt a d iuſtificationem redeat debet ſperare, & timere. 4. In ſententia quorundam quando oranti neceſſitas occurrit;quia inefficax ſine ſpe oratio ad impetrandum. Profectò quo ſunt præcepta negatiua, ſemper obligare affirmo.

5. *Quotuplex timor?* Duplex, Seruilis,& Filialis, hic ex timore pœnarum non exoritur;ſed ex amore Dei; ille autem ex pœnarum horrore.

6. *Eſt ne ſpeciale timoris præceptum?* Probabilius exiſtimo non adeſſe, ſed eodem præcepto imperari timorem, ac reliquæ virtutes præcipiuntur, quo quidem timore homo à trangreſſione præceptorum circa alias virtutes liberatur.

CAPVT II.

De Peccatis aduersùs ſpem.

7. QVotnam ſunt Peccata aduersùs ſpem? Quatuor,ſcilicet Omiſſio ſpei cùm habenda ſit, Omiſſio timoris debito tempore,Deſperatio,& præſumptio.

8. *Quæſo Præſumptionis originem aſſignes.* Frequentiùs quidem ab infidelitate exoritur, & ad eam Dei tentatio reducitur.

9. *Quid*

9. *Quid eſt Deum tentare?* Se quemuis exponere ſine neceſſitate Martyrio. Defenſionem ex exitialibus, aut periculoſis mediis procurare. Maleficiis aut incantationibus ſpem adhibere.

10. *Mortalis ne, an venialis Dei tentatio?* Deum tentare etiam tacitè in graui materia, aut alio mediante, aut immediatè, ſine ſpeciali inſpiratione, aut reuelatione, mortis diſcrimini ſe exponendo ſine neceſſitate, vel graui in ægritudine ordinaria medicamina reſpuendo, mortale eſt; veniale autem, quando Deus in leui materia, aut ſine plena deliberatione tentatur.

11. *Quodnam peccatum eſt in creatura ſpem collocare?* Crimen eſt contra ſpei virtutem, niſi ſimul in Deo ac creatura ſpes collocetur, primariò quidem in Deo, ſecundariò autem in creatura quatenus ſimul confert ad beatitudinem conſequendam.

12. *Differt quis pœnitentiam vſque ad mortem ſpe veniæ obtinendæ: peccat ne contra præceptum ſpei?* Potius peccat contra præceptum pœnitentiæ; quia hic tantùm differt confeſſionem.

13. *Fit alicui reuelatio damnationis ſuæ: debet ampliùs ſperare?* Imò deſperare ſine mortali culpa poteſt, modò damnatio non reducatur ab eo in omnipotentiæ, vel miſericordiæ Dei defectum; quia impoſſibile eſt ſperare id quod non eſt poſſibile, nempe aſſecutionem beatitudinis ſuppoſita certa damnationis reuelatione.

EXAMEN IV.

Circa materiam de Charitate ad Deum.

CAPVT PRIMVM.

De eſſentia, & Præceptis Charitatis.

1. QVid *eſt Charitas?* Virtus Theologica à Deo infuſa, qua Deum propter ſe ipſum, & ſuam bonitatem ſuper omnia diligimus, & reliqua omnia propter Deum. Datur enim amicitia ſupernaturalis inter Deum & hominem, fundata quidem in quadam veluti hominis eleuati per gratiam æqualitate.

2. *Eſt ne Charitas virtutum omnium perfectiſſima?* Ita equidem; quia per ſe proximè & adæquatè Deum contingit.

3. *Quotuplex Charitas?* Duplex eſt, erga Deum & erga proximum. Hæc quidem quinto in examine euoluetur; de illa in præſenti.

4. *Quonammodo in hac vita Charitas augeatur?* Per actus ex charitate elicitos, ac imperatos; quia per bona opera propria, aliarúmque virtutum in gratia geſta augetur; & per actus intenſos, (imò, ſecundum Suarij opinionem, remiſſos) accepit incrementum.

5. *Minuitur ne Charitas per culpæ venialis multiplicationem?* Poſſet Deus facere, vt per peccata venialia minueretur; quia nec repugnat, nec contra iuſtitiam eſſet. At de facto minimè per venialia remittitur. *Num per accidens ob veniale minuatur?* Non repugnat; peccatum enim veniale obſtare poteſt, ne Deus plus charitatis animo impendat. *Amittitur ne, an remittitur per culpam lethalem?* Omnino amitti certum eſt.

6. *Ad quanam ex charitatis præcepto tenemur?* Debemus Deum ſuper omnia diligere ſaltem appretiatiuè, cuilibet dilectioni hanc præferendo.

7. *Poteſt ne præceptum charitatis impleri ab ijs qui in peccato mortali exiſtunt?* Minimè; qui præcipuè eſt ſupernaturale, & requirit hominem in gratia exiſtentem. Neque enim qui creaturæ hæret in mortali conſtitutus Deum ſuper omnia diligere poteſt.

8. *Quonam tempore per ſe obligat præceptum charitatis ad Deum?* Mitto ſententiam *Azorij* octo tempora aſſignantis, & *Sanchez* vnicum. Sequor autem *Henriquez* tria ad præceptum hoc tempora præſcribentem. Primum quidem eſt morale principium vſus rationis. Secundum, mortis articulus. Tertium tempus vitæ intermedium ſaltem ſingulis quinquenniis. Addo ex *Filliucio* probabile eſſe non quinquenniis ſingulis rigoroſè obligare, ſed ſapientum arbitrio.

9. *Quonam autem tempore idem charitatis præceptum per accidens obligat?* Primò quidem in mortis ſpiritualis periculo, quod aliter vitari non poſſit. Deinde ad vſum Sacramentorum paſſiuum, cùm Confeſſarij copia non adeſt: & actiuum, cùm non vult Sacerdos confiteri, quia non obligat confeſſionis præceptum. 3. Quandonam obligat contritio. 4. Quando operi extraordinario Martyrio ſcilicet opera impenditur.

CAPVT II.

De Peccatis contra Charitatem ad Deum.

10. *QVotnam ſunt contra Charitatem crimina?* Duo, commiſſionis vnum, alterum omiſſionis. Commiſſionis quidem Dei odium appellatum, cùm quis ob ineuitabiles tartari pœnas vellet Deum non eſſe; quo quidem odio Dæmones ac damnati homines accenduntur. Omiſſionis autem, vel quia Deus haud ea ratione diligitur, ac debetur; aut quia amatur ob pœnarum inferni euitationem; aut propter bonum creatum; aut quia non amatur quantum debet amari; ſeu tempore quo amandus eſt.

11. *Quidnam eſt Schiſma?* Vitium oppoſitum Charitati. Separatio quidem ab vnitate Catholicæ Eccleſiæ, & eius capite Summo Pontifice. Profectò non eſt ſchiſmaticus quicunque Summi Pontificis præcepto recuſat obedire; quia vt ſchiſmaticus ſit, neceſſarium eſt contra Pontificem, vt Eccleſiæ caput, rebellare. Nec ſchiſmaticus eſt, qui Papæ recuſat obedire, quia putat illegitimè electum. Nec, propriè loquendo, qui ab obedientia ſui Epiſcopi recedit.

12. *Queiſnam pœnis ſchiſmaticus ſubiacet?* Eiſdem ac Hæreticus, excommunicationi ſcilicet, priuationi iuriſdictionis, inhabilitati ad Beneficia obtinenda, obtentorúmque priuationi, necnon irregularitati.

EXAMEN V.

Circa materiam de Charitate ad proximum.

CAPVT PRIMVM.

De præcepto Charitatis ad proximum.

1. *QVoſnam tenemur diligere ex præcepto Charitatis?* Noſmetipſos, proximos, Angelos bonos (malos ſolummodò quoad naturam) gratiam, & virtutes, tanquam rem amici.

2. *Quonammodo à nobis proximus diligendus?* Sicut noſmetipſi.

metipſi. Porrò particula præcepti huius: diliges proximum tuum *ſicut te ipſum*, non ſignificat æqualitatem, ſed ſimilitudinem; vt quemadmodum quis ſeipſum diligit propter Deum, ſic etiam à me proximus propter Deum diligatur; quemadmodum mihi bona, non mala exopto: proximo ſic exoptem, ſed non ad æqualitatem.

3. *Quonam tempore hoc præceptum obligat?* Vt negatiuum eſt, ſemper obligat. Vt affirmatiuum, aliquibus in caſibus, cum ſcilicet tenemur proximo ſeu ſpiritualiter, ſeu temporaliter benefacere.

4. *Præceptum ne, inimicos diligendi?* Ita planè; quia proximi noſtri ſunt. *Quonammodo amandi?* Haud eos ex generali proximorum dilectione excludendo. Oſtendendo illis communia ſigna amicitiæ; nam ſpecialia amoris documenta non ſunt ex præcepto, ſed ex conſilio, niſi aut excitandum eſſet ſcandalum; aut tempus extremæ neceſſitatis adeſſet; aut inimicus ex corde veniam peccaretur; aut probabiliter ſperaretur fore, vt ſpeciali amoris documento exhibito ſpiritualis illius ſalus acquireretur. Illicitum quidem eſt ſalutanti inimico reſalutationem non precari, aut iubere duos ſaluare, tertium inſalutatum relinquere, quia inimicus eſt. Et generaliter communia ſigna amoris inimico abnegare peccatum lethale eſt, modò non excuſet aut materiæ paruitas, aut maioris boni deſiderium, v.g. vt corrigatur.

5. *Teneor ne inimico ignoſcere ſatisfactionem?* Minimè; quia tenetur ille eam dare, licet non exigatur. Nec quidem aliquando licitum erit ſatisfactionem ignoſcere, v.g. ſi in damnum tertij, vxoris, filiorum venia illa recidat. Porrò huiuſmodi ſatisfactio aut pecuniaria, aut pœnalis exigenda non eſt vindictæ prætextu, ſed zelo iuſtitiæ.

6. *Teneor ne cum inimico pacem inire?* Ita quidem, quando ſatisfactionem offert, & ſufficiens tempus fuerit tranſactum. Monuerim plerumque non expedire ad ſatisfactionem iuſtitiæ etiam in foro exteriori ſupplicium expetere, ob ſcandali, ac vindictæ ſupplicium.

7. *Qui iniuriam alteri intulit, debet ne veniam ab eo precari?* Debet quidem, ſi ſit ex notis, & per ſe aut tertium potens id præſtare; quia ſic iuſtitiæ ratio exigit.

CAP.

CAPVT II.

De ordine ſeruando circa proximi charitatem.

8. T*Enemur ne priùs proximo, quàm nobis in ſpiritualibus bonis occurrere?* Priùs ſibi homo, quàm proximo debet; quia veræ charitatis illa regula eſt, proximum amare ſicut te ipſum; ergo amoris proximo impendendi norma proprius amor eſt.

9. *Licet ne, ad tempus velle carere beatitudine ob ſpiritualem proximi ſalutem?* Licet modò peccatum nullum adſit.

10. *Circa temporaria autem bona occurrendum ne priùs mihi an proximè?* Tibi occurrendum. Scio tamen poſſe te exponere probabili vitæ diſcrimini, vt proximum eripias ab euidenti occaſione moriendi. Vnde peſtis tempore, aut grauis ægritudinis laudabile admodum, ægrotantibus inſeruire.

11. *Tenebor ne in ſpiritualibus bonis occurrere priùs proximo, quàm mihi in temporalibus?* Ita quidem. v. gr. ſi tempore peſtis quis ſine confeſſionis Sacramento eſſet moriturus, aut ſi puer non baptizatus ad necem duceretur: tunc vitæ propriæ periculo debeo tantæ neceſſitati conſulere; quia charitas plus ſpiritualibus, quàm temporariis bonis addicta eſt.

12. *Quando non adeſt extrema neceſſitas, ſed tantùm grauis, quidnam Paſtores præſtare debent?* Oues tueri, quas deſerere minimè poſſunt niſi mercenariorum pœnâ. Qui autem Paſtoris munere non fungitur, quando periculum vitæ non adeſt, debet ex charitate procurare proximi ſpiritualem ſalutem; attamen cum vitæ periculo, aut grauis damni non tenetur.

13. *Quid ſi egens ſit perſona publica, aut aliqua Communitas?* In ſpiriritualibus bonis mihi priùs occurre debeo: in temporalibus prius perſonæ publicæ aut Communitati; quia proprium bonum commune eſt.

14. *Diligendus ne vnus magis, quàm alius ex charitate?* Ita quidem & interiori, & exteriori affectu; quia quidam coniunctior eſt amanti, quidam Deo, qui obiectum formale eſt charitatis: vnde ardentiùs quis amandus quò propinquior duplici huic dilectionis principio. Maior tamen neceſſitas ſemper maiori ſanctitati, aut propinquitati præferenda eſt; tota enim huiuſce præcepti obligatio ex neceſſitate pendet. *Neceſſitas æqualis eſt.* Sanctior minùs ſancto præferatur. *Propinquus*

pinquus adeſt iuſtus quidem, & non propinquus ſanctior. Cæteris paribus maior ſanctitas maiori propinquitati eſt præferenda, ex parte obiecti. At ex parte amantis maior propinquitas poteſt maiori ſanctitudini præferri, adeò, vt licet ſanctiori maius bonum cupiamus, propinquiori ardentiori deſideremus affectu. Porrò quoad bona propinquo debita; v. gr. longam vitam, filios, &c. hic præferendus eſt ſanctiori; quoad bona verò ſancto debita, v. gr. plus gratiæ, ac meriti, &c. Sanctiorem propinquiori præferendum affirmo.

15. *Rogo, an ſpiritualiter propinquiores debeant à nobis plus diligi, quàm propinquiores carnaliter?* Ita quidem; quia propinquiores ſunt Deo, qui eſt obiectum charitatis. Admonuerim hoc intelligendum eſſe ex parte obiecti; nam ex parte diligentis, & loquendo abſolutè propinquior ſanguine eſt præferendus; quia hæc propinquitas carnalis in naturâ fundata firmior eſt quàm ſpiritualis, quæ cum gratia ſolet amitti. Vnde priùs debes patri carnali, quàm ſpirituali ſuccurrere: & prius fratri carnali, quàm ſpirituali in extrema ſpirituali neceſſitate; at extra neceſſitatem extremam priùs ſpirituali egeſtati patris, aut fratris ſpiritualis, quàm carnalis ſuccurrendum, vti diſertè *Valentia.*

16. *Amici ſtrictiores præferendi ſunt ſanguine coniunctioribus?* Minimè; quia coniunctio amicitiæ non eſt tam ſtrictè ac propinquitatis, præualente natura.

17. *Proprinquorum, aut affinium eiuſdem ſpeciei exprime dilectionis ordinem?* Coniunctiores quidem præferendi, plus conſanguineus, quàm affinis; plus pater quàm mater; plus mater, quàm filius; plus parentes, quàm vxor; quia maiora ab illis munera accepimus. Scio tamen filium poſſe vxorem tam ſibi coniunctam teneriori affectu, quàm parentes proſequi. *Quænam culpa eſt huiuſmodi Ordinis violatio?* Tantùm eſſe venialem iudico; quia exceſſus notabilis minimè eſt.

Capvt III.

De effectibus externis Charitatis, & primum de correptione fraterna, quam ſpiritualem eleemoſynam vocitauero.

§. 1. *Fraternæ correptionis cauſa*

18. Qvidnam *fraterna correptio?* Eſt quædam proximi admonitio, qua nitimur eum à peccato ad virtu-

tem

tem,ex miſericordia,reuocare.Obligat ex naturali ac diuino iure ex genere ſuo ſub mortali etiam infideles;quia naturale præceptum eſt.

19. *Vt obliget, quænam requiruntur conditiones?* Tres quidem, peccati ſcilicet notitia; correctionis ſpes, temporis, ac perſonæ opportunitas.

20. *Quænam ſit fraternæ correptionis materia?* Neceſſaria quidem,peccata mortalia, ſufficiens autem venialia delicta, nempe ſub veniali.

21. *Quinam huiuſce correptionis lege tenentur?* Cuncti homines rationis compotes,etiam infideles; quia ex iure naturæ.Strictiori tamen obligatione tenentur Prælati,quàm con ſubditi,non ſolùm ex iuſtitia ob proprium munus, ſed ex ipſius ratione charitatis.

22. *Tenentur ne corripere alios,qui in eadem delicti damnatione ſunt?* Nullus quidem à præceptorum diuinorum obligatione eximitur. Et quidem laudabiliter etiam in peccato exiſtens reprehendit; quia ſola Sacramentorum adminiſtratio miniſtrum conſtitutum in gratia requirit.

23. *An omnes debeat reprehendi?* Ita planè; omnes enim diligere tenetur humanus,ex ipſius lege naturæ. *Prælati ne à ſubditis ſunt reprehendendi?* Potiori ratione quàm à non ſubditis,modò debita adſit reuerentia. *An corripiendi excommunicati, hæretici, ac publici delinquentes?* Ita, ſi ſperetur vtilitas quia ad hoc munus haud eſt cum illis communicatio prohibita. *Quoties autem proximus eſt reprehendendus?* Quoties delinquentis ſuperatur vtilitas.

24. *Tres adhibitas percurre conditiones, ac primùm peccati notitiam expende: Quænam notitia requiritur, & ſufficit, vt ad corrigendum teneamur?* Neceſſe non eſt certam omnino eſſe, ſufficit probabiliter & moraliter. Prælatus quidem ob ſolam ſuſpicionem debet magna prudentia adhibita ſubditi crimen inquirere, vt reprehendat; ſecus qui Prælatus non eſt; quia fratri irrogaret iniuriam. §.2. *Notitia delicti corripiẽdi.*

25. *Si peccatum eſt dubium?* Prælatus poteſt,& debet carpere ſubditum, minimè qui ſubditus eſt, niſi dubium illud crimen in damnum tertij graue poſſet redundare, v. gr. in Principem proditio.

26. *Conditio ſecunda erat fructus expectatio. Tenemur ne corrigere quando fructus non ſperatur:* Si de fructu dubitas,quia non corrigetur proximus, corripe eum; ſi, quia inſolentior exſurget,meliùs eligatur: modò in mortis articulo hæc diſtinctio non fiat;ſecuriùs enim tunc proximum reprehendi. §.3 *Fructus ex correptione.*

27. *Maius*

27. *Maius timetur malum.* Hoc in caſu lex correctionis non obligat.

§.4. *Opportunitas correptionis.*

28. *Tertia conditio erat opportunitas temporis, aut perſonæ: quænam opportunitas requiratur?* Quando credis proximum peccaturum, ſi non carpis, tunc eſt tempus ad correptionem opportunum.

29. *Maior commoditas ſperatur.* Licet differre, præcipuè ſi ex dilatione feruentior conuerſio expectaretur.

30. *Obligat ne graui vitæ aut bonorum iactura?* Prælatus obligatur licet non adſit extrema neceſſitas, modò ſit ſpes correctionis. Qui ſubditus etiam eſt non tenetur, niſi correctio eſſet ſimpliciter neceſſaria, v.g. ſi finis vitæ proximi inſtaſſet, quando differri non poteſt correctio; quia ſpirituale bonum proximi meo temporario eſt anteponendum. *Omiſit quis id bona fide.* Non deliquit; quia voluntatem contrariam præcepto non habuit.

31. *Qui reprehendendus eſt, adeò correptione ſauciabitur, vt ſit aut morte, aut graui ægritudine afficiendus: poteſt ne tunc correptio omitti?* Non propterea correctione recedendum; quia ſpiritualis ſalus temporario iucommodo cuilibet anteponenda. *Excuſatur ne à reprehendendi obligatione particularis perſona præſente Prælato?* Minimè; quia ſi Prælatus non reprehendit, idem præſtare ex charitate teneor.

32. *Quo ordine correctio fraterna peragi debet?* Euangelico planè iuxta Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipſum ſolum;* &c. Clam corripiendus: ſi illa admonitio non ſufficiat, Prælato nuncietur, poſtquam coram vno aut duobus teſtibus correptus ille, haud ſe ad meliorem frugem recepit. Porrò, hic ordo omnibus in criminibus etiam in ſolum Deum commiſſis ſeruandus eſt.

33. *Quotuplíciter poteſt crimen Prælato declarari?* Dupliciter, aut denunciatione, aut accuſatione: huius finis eſt bonum commune, illius autem correctio, delinquentis: huius materia manifeſta delicta, illius verò occulta peccata; quæ ſolus norit denunciator.

34. *Quandonam non obſeruandus eſt correctionis ordo, ſed annunciandum delictum Prælato priùs quàm moneatur delinquens?* Quando crimen eſt publicum: quando licet occultum, eſt tamen in communitatis detrimentum: quando apud ſapientiores ex eo maius damnum exurgit, quàm erit famæ proximi delinquentis.

35. *Quid in hæreſis delicto?* Quando probabiliter de hæretici pertinacia dubitatur, clàm priùs admonendus eſt. At ſi

de

de eius pertinacia conſtat, immediatè debet denunciari; hæreſis enim aduersùs commune bonum eſt. Vnde qui omiſerit, grauiter delinquit. Idem dicendum de aliis grauibus contra commune bonum delictis, nempe latrociniis, monetæ fictionibus, &c.

36. *Mihi conſtat proximum voluntatem habere, quodlibet eius peccatum extra confeſſionem apparens Prælato manifeſtari à cognoſcente, vti paterna donetur medicina: teneor ne ordinem correctionis obſeruare?* Non teneris; quia ob commune bonum poteſt quis iuri ſuo renunciare. *Valentia* id ſex argumentis confirmat, oſtendens licitè poſſe quacunque in Religione id recipi ſtatutum, quemadmodum ſanctè in noſtra eſt Societate receptum. Valent.

37. *Poſt primam admonitionem proximus emendatur: denunciandus ne?* Denunciari non poteſt; quia id ad correctionis finem neceſſarium non eſt.

38. *Tenetur ne corrigens poſt monitionem primam teſtes adhibere?* Probabilius eſt teneri, ſi inde vtilitas ſperetur: nec denunciandam culpam Prælato niſi poſt teſtis acceſſionem; quia à Chriſto ordo præſcriptus ſeruandus, modò non ſint crimina aliis exitialia, v.gr. luxuriæ, quando ex teſtium acceſſione fructus non ſperatur. Profectò poſt teſtium inductionem denunciandum Prælato crimen & vt patri, & vt iudici, prout oportuerit.

39. *Poteſt ne Prælatus ſubditum ob crimina ſic cognita punire?* Si per modum fraternæ denunciationis agnoſcit, haud poteſt punire iuris pœnis, ſed vti paterna præſcribit charitas. Secus planè, quando per denunciationem accepit.

40. *Quonammodo obligant edicta, quæ publicantur in delictorum denunciationem?* Fraternæ charitatis ordine ſeruato. Qui quidem ordo ipſo in edicto non exprimitur, quia plerumque delicta in edictis expreſſa ſunt contra commune bonum, vnde immediatè debent Superiori annunciari. §. 6. *Edicta.*

41. *Peccata illa ſunt omninò ſecreta.* Edicta in conſcientia non obligant, nec ligat cenſura ordinem charitatis lædens. At obligant omnino, & ligat excommunicatio in manifeſto crimine, & in eo, cuius aliqua infamia, aut clamoroſa inſinuatio præceſſit. De edictis tamen Inquiſitionis proprio in loco diſſerui.

CAPVT IV.

De ſecundo effectu charitatis, nempe de Eleemoſyna corporali.

§. 1. *Præceptum Eleemoſynæ.*

42. QVid eſt Eleemoſyna? *Opus, quo datur aliquid indigenti ex miſericordia. Actus enim huius virtutis eſt. *Quotuplex illa?* Duplex equidem, ſpiritualis,& corporalis; quælibet harum in ſeptem actiones ſubdiuiditur,ad quas reliqua opera miſericordiæ minùs peruia reducuntur.

43. *An præcepto teneamur Eleemoſynæ operam dare?* Præceptum adeſt naturale & diuinum. *Quandonam hoc obligat præceptum?* Vt reſpondeam, præmitto neceſſitatem Extremam,Grauem,Communem. Extrema eſt,cùm quis probabili in periculo mortis corporalis,ſeu ſpiritualis conſtituitur.v.g. filiam proſtituendi,&c. Grauis, cùm adeſt probabile grauis damni temporalis, aut ſpiritualis periculum. Communis, cùm neceſſitas ordinaria eſt, v. gr. mendicare, &c. Præterea præmittendum,bona vitæ neceſſaria ea eſſe,quæ ad eius conſeruationem requiruntur: ſuperflua autem ea, ſine quibus ſubſiſtere poteſt. Item neceſſaria ſtatui ea bona ſunt, ſine quibus decenter conſeruari non poteſt Princeps, Marchio, Dux,Eques, Conſul, Mercator, &c.Superflua illa, ſine quibus tuetur ſtatus. Igitur reſpondeo quæſtioni teneri nos eleemoſynam exhibere in neceſſitate extrema ex rebus vitæ ſuperfluis, licet ſtatui ſint neceſſariæ; quia proximi vita ſuperat mei ſtatus decentiam.

44. *Extrema hæc neceſſitas tenet perſonam publicam notabiliter bono communi neceſſariam.* Tenemur etiam vitæ neceſſaria exhibere, ſi ſuperflua non ſufficiant; quia totius ſalus ſaluti partis eſt præferenda.

45. *Non adſunt pauperes.* Nulla eſt obligatio eleemoſynæ. *Hic & nunc ego ſuccurrere non poſſum.* Non teneris. *Neceſſitatem ignoro.* Non debes ſuccurrere. *Noui quidem neceſſitatem, ſed cui ab aliis occurritur.* Sufficit: ſecus ſi probabiliter iudices ab aliis pauperes ſubſidium non accipere.

46. *Tenemur ne exhibere ſuperfluum vitæ & ſtatus pauperi, cui deficit neceſſarium ad ſtatus decentiam, licet habeat ad vitam neceſſaria?* Aliqui aſſerunt hoc in caſu de conſilio, non de præcepto eleemoſynam eſſe. Ego autem cum Azorio iudico eſſe de præcepto; quia huiuſmodi

defectu

freres. Juda engendra de Thamar Ph-
rés & Zara, Pharés engendra Eſro-
Eſron engendra Aram, Aram engend-
Aminadab, Aminadab engendra N-
aſſon, Naaſſon engendra Salmon, S-
mon engendra Booz de Rahab, Bo-
engendra Obed de Ruth, Obed eng-
dra Jeſſé, & Jeſſé engendra David -
fut Roy. Le Roy David engendra S-

defectu laborantes abſolutè graui in neceſſitate conſtituuntur.

47. *Qui vitæ & ſtatui habet ſuperflua, tenetur ne communibus neceſſitatibus ſubuenire?* Probabile eſt teneri; probabilius non teneri; aliàs enim pauci diuites ſalutem conſequerentur. Attamen aſſero diuites qui ſuperfluis vitæ & ſtatui abundant, grauiter delinquere, ſi aliquam eleemoſynam communibus neceſſitatibus non elargiuntur.

48. *Superflua ad ſtatus opulentiam retinent, aut exædificandis Templis impendunt.* Opulentia ſtatus in communi neceſſitate non excuſat, extructio Templi non excuſat in graui.

49. *Sufficit ne mutuum pauperi exhibere?* In neceſſitate extrema ſimpliciter, qua conſtitutus pauper non habet nunc vnde viuat nec ſperat, abſolutè ſubſidium eſt donandum. In neceſſitate autem ſecundùm quid, qua ſi caret pane, abundat pecunia; ſi nunc eget, ſcit ſuperuenturam abundantiam, ſufficit mutuum dare; quia ſic ſufficienter præſenti neceſſitati occurritur. Profectò generaliter loquendo cùm eleemoſyna ex præcepto obligat, non ſufficit mutuare, quia eleemoſyna ſine donatione non eſt.

§.2. *Ex queiſnam bonis eleemoſyna faciēda.*

5 . *An teneatur reſtituere, qui eleemoſynam elargitus non eſt, quando debuit?* Qui ex officio tenebatur, v. gr. Princeps, reſtituere tenetur, quia debebat ex iuſtitia; reliqui non, quia ex miſericordia, quæ reſtitutioni obnoxia non eſt, tenebantur.

51. *Ex queiſnam bonis agenda eleemoſyna? num ex alienis bonis?* Poſſum, & debeo, quando proximus extrema in neceſſitate conſtituitur, nec aliunde ſubeſt, quo ſuccurram; quia tunc bona hæc communia cenſentur. Porrò in graui, aut communi neceſſitate idem præſtari poteſt ex conſenſu domini rationabiliter præſumpto.

52. *Quid in communi neceſſitate de bonis communibus mihi & alijs, aut communitatis alicuius?* Non poſſes ex his pauperi dare ſine aliorum conſenſu aut expreſſo, aut præſumpto; quia aliàs alteri cuique iniuria irrogaretur.

53. *Poſſum exhibere eleemoſynam de proprijs bonis turpiter acquiſitis?* Si ipſa acquiſitio iniuſta eſt, v.g. furtum, aut vſura, ludus fallax, ſimonia, &c. non potes. Si non eſt iniuſta ipſa acquiſitio, licet adfuerit luxuries, homicidium, ſententia iniuſta, &c. potes planè; quia hoc in caſu dominium acquiritur, ſecus in illo.

§.3. *Quinam poſſint eleemoſynam facere?*

54. *Quænam perſonæ generaliter poſſunt eleemoſynam exhibere?* Omnes qui dominium, ac plenam adminiſtrationem

ſuorum bonorum habent,aut horum expreſſum aut præſumptum conſenſum habent.

55. *Filiusfamilias ſum.* De bonis caſtrenſibus, vel quaſi potes; minimè autem de bonis paternis, ſine eius conſenſu.

56. *Laboro ſeruitute.* Non potes de domini bonis eleemoſynam facere niſi in extrema neceſſitate conſtituto; aut ſine domini conſenſu ſaltem interpretatiuo, aut niſi ex portione propria quotidiana detraxeris; aut dono ex ludo aut aliter acquiſieris. Ego equidem iudico ad exiguam eleemoſynam etiam ex bonis domini conſenſum eius præſumi.

57. *Religioſo ſum inſtituto addictus.* Qui adminiſtrationi facultatem incumbis, aliqualem eleemoſynam exhibere potes; ſecus qui non adminiſtras: niſi quando iter agis;aut in graui neceſſitate cum ſpe ratihabitionis Prælati;aut quando extra clauſtra degis.

58. *Quid de vxoribus?* De bonis paraphernalibus,hoc eſt, ex his, quos vltra dotem, cum matrimonium iniuere, propriis vſibus reſeruauerunt: aut ex iis,quæ ex hæreditate, aut donatione obueniunt quo tempore durat coniugium,poſſunt eleemoſynam exhibere. Item poteſt vxor, quando bonorum adminiſtrationem habet, modò non plus elargiatur, quàm vir elargiretur. Vel quando detraxit à ſumptu ex his, quæ ab abſenti marito inſumenda percepit. Vel quando ex propria acquirit induſtria, modò familiæ ſuſtentatio detrimentum non patiatur. Vel quando ea largitur, quæ fœminæ eiuſdem qualitatis, & ſtatus communiter aſſolent elargiri, modò de contraria voluntate mariti non conſtet. Vel quande eleemoſynam gerit ob eiuſdem coniugis ſpirituale commodum.

59. *Queiſnam eleemoſyna peragenda ſit?* Cunctis egentibus. Inter quos coniunctiores cæteris partibus ſunt præferendi: meliores planè, vtiliores, plus egentes, quemadmodum de charitate diſſerebamus.

§. 4. *Clerici Beneficiarij obligatio ad eleemoſynam.*

60. *Clerici Beneficijs Eccleſiaſticis fruentis obligationem exprimas.* Profectò hi bonorum patrimonialium verum dominium habent ſicut laici,poſſuntque pro libito diſponere. Eorum autem quæ in ſuſtentationem congruam eis de bonis Eccleſiæ conferuntur, etiam habent dominium. Porrò tam libera ſunt hæc ad ſuſtentationem bona collata ab obligatione eleemoſynæ,quàm patrimonialia;quia iuſta eſt laborũ merces. Enimuerò eorum, quæ poſt cõgruam ſuſtentationem ſuperfluunt, probabile eſt non habere dominium, deberéque

operibus

operis piis impendere ſub onere reſtitutionis: ſed probabilius reputo cum *Leſſio*, & aliis eorum abſolutos dominos eſſe; nec obnoxios reſtitutioni futuros, licet ea prophanè expendant; ſed tamen graui crimine illigari; quia graue quidem Eccleſiæ præceptum tranſgrediuntur, de quo *Trident. ſeſſ.* 25. *c.* 1. *de Reform.* Vnde colligo teneri ſuperflua illa pauperibus exhibere, inter quos, *Toleto* authore, poſſunt propinqui præferri, accipientes quidem plus cæteris etiam in ſtatus incrementum, non ſolum iuxta qualitatem eorum, ſed & iuxta dantis Epiſcopi, Pontificis, Parochi qualitatem, etiam ex Maioratus, aut vinculi inſtitutione, modo abſit ſcandalum, & notabilis fugiatur exceſſus.

CAPVT V.

De vitijs Charitati oppoſitis.

61. Recenſe *vitia Charitatis virtuti oppoſita.* Adnumero, Odium, Inuidiam, Acediam, Diſcordiam, Rixam, ſeditionem, ſcandalum. Ex quibus inuidiam, & acediam proprio in loco diſſeruimus. §. 1. *Odium.*

62. *Quid Odium?* Eſt auerſio voluntatis ab eo, quod æſtimatur, vt malum.

63. *An Dei odium dari poſſit?* Ita quidem tanquam materialis obiecti, ex eo quod ab eo fugit voluntas tanquam re quodammodo homini mala, non in ſe ipſa, ſed in aliquo effectu, v.g. in æterna pœna, qua damnatos flagellat.

64. *Poteſt ne proximus in ſe odio haberi?* Poteſt, non ſolùm quo peccator eſt, eſſentia ſalua, (quod licitum ac laudabile eſt) ſed quo homo eſt ratione mali quod cauſat.

65. *Odij Dei ac hominis prædictum odium quàm graue delictum?* Odium Dei peccatorum maximum, proximi autem grauiſſimum; at ſi reſpiciatur damnum proximo illatum, ex hoc capite non eſt grauiſſimum delictum, grauius enim eſt homicidium odio; quia plus ei homicidium nocet. Porrò ex genere ſuo proximi odium mortale eſt, ex paruitate materiæ veniale. Odium autem Dei ſemper lethale, ſpecie quidem diſtinctum ab illo, & ideo in confeſſione diſtinguendum. §. 2. *Diſcordia, contẽtio rixa, ſeditio,*

66. *Quid eſt diſcordia?* Diſſenſio voluntatis à voluntate proximi circa bonum diuinum, vel humanum, quod quis tenetur velle ex charitate. Mortalis quidem eſt ex ſuo genere, & propter ſupra aſſignatas rationes poteſt eſſe venialis.

67. *Quidnam contentio?* Altercatio verborum cum proximo contra veritatem ad eam impugnandam. Ex genere ſuo mortalis,&c.

68. *Rixa quid?* Pugna priuatarum perſonarum ex mutua ira concitata. Proximam eius cauſam iram eſſe liquet. Ex parte aggredientis ſemper eſt ex ſuo genere mortalis; ex parte verò patientis poteſt nullum eſſe peccatum, ſed frequentius veniale eſt.

69. *Quidnam eſt ſeditio?* Ciuium diſſenſio. Speciale crimen contra charitatem. Quod ſi fiat, vt ciuitas ex obedientia Principis abſtrahatur, crimen eſt læſæ Maieſtatis; ſi autem ad deponendum Magiſtratus ſolummodo, ſeditio eſt. Porrò contra Tyrannum nec peccatum eſt, nec propriè ſeditio, quia tyrannica gubernatio ad commune bonum non dirigitur.

§. 3. *Scandalum.*

70. *Quid eſt ſcandalum?* Dictum, vel factum præbens alteri ruinæ occaſionem. Duplex planè, actiuum & paſſiuum. Actiuum eſt, vel quando expreſsè aliquis intendit peccandi exhibere occaſionem: vel quando præter intentionem huiuſmodi datur occaſio. Paſſiuum autem vel quando datur alicui, & paruulorum ſcandalum vocitatur: vel quando non datum accipio, & Phariſæorum ſcandalum dicitur.

71. *Quodnam peccatum?* Actiuum certè eſt ex ſuo genere mortale quando autem fit præter intentionem, tunc eſt peccatum, cum qui exhibet, poteſt & debet proximi ruinam impedire. Paſſiuum autem erit mortale, aut veniale eius ſpeciei, qua peccatum ad quód trahit.

72. *Licet non habeam ruinæ proximi expreſſam intentionem, tamen iudico, probabiliter meâ causâ alteri cadendi futuram occaſionem: an ſpeciale ſcandali peccatum?* Affirmat *Valentia* probabiliter. Sentio cum *Sanchez* aſſerente tunc ſolummodo eſſe ſpeciale ſcandali peccatum, cum proximi intenditur ruina. Admonuerim tamen me teneri in confeſſione aperire circunſtantiam illam, ſcilicet feciſſe, aut dixiſſe id, ex quo probabiliter proximo ruinæ cauſam dari exiſtimabam. (Valent. Sanch.)

73. *Quandonam ſcandalum actiuum ex ſuo genere erit mortale?* Quando quis tenetur ab illo abſtinere, quod proximo eſt occaſio ruinæ. Porrò ex leuitate materiæ etiam tunc veniale.

74. *Quidnam eſt ſchiſma?* Peccatum contra charitatem, de quo ſupra. Queis addò tripliciter poſſe committi: aut ſola voluntate, aut voluntate executionis mandata, aut opere quidem, ſed plenè, aut minùs plenè expreſſo.

preſſo. Vnum eſt illud in proximum grauiſſimorum criminum. Quod ſi manifeſtum ſit, iuriſdictionis amiſſionem cauſat.

CAPVT VI.

Praxis circa materiam de Charitate ex Societatis IESV *Doctoribus.*

75. *Poſſunt ne Religioſi occulta fratrum crimina ſuperiori prudenti deferre tanquam patri, abſque præmiſſa occurra correctione?* Minimè, niſi contrarium ſit cautum, vt in noſtra Societate. *Tannerus 2.2.d.2.q.5.dub.5.n.106.* §.1. *De correptione fraterna.* Tann.

76. *Quanta eſt præcepti correctionis (præceptum puto eſſe illud: Si peccauerit in te frater tuus, non conſilium mei Magiſtri Petri Hurtado de Mendoza venia, aſſerentis eſſe conſilium 2.2.d.163.ſect.5.§.207.) obligatio?* Obligat ſub mortali per ſe loquendo. *Coninch.d.28.dub.4.n.14.* Mend. Conin.

77. *Ordinem in correctione ſeruandum à Domino accepimus. Deliquens ſecreto monetur, ſi delictum ſit occultum: coram teſtibus corrigitur, ſi priuata monitio non profuit, Prælato denunciatur: rogo autem, an præfatus ordo ſub præcepto cadat?* Negat *Maldonatus* doctiſſimus *ad cap. 17. Lucæ.* Conteſtatur *Hurtado de Mendoza citat.* Sed cum multis aliis aſſero ordinem illum ſub præcepto cadere. Vnde quando prudenter iudicas primum gradum prodeſſe poſſet delinques mortaliter graui in re, incipiens à ſecundo; vel à tertio relictis prioribus: niſi talis circunſtantia adſit in perſona corripienda, aut cui reuelandum eſt crimen, quod peccator nihil, aut parum detrimenti patiatur. Hurt. Mend.

78. *An teſtes ſigillatim ſint adhibendi?* Reſpondeo cum *Sanctio opuſc. tom.2.lib.6.c.2.dub.4.* poſſe ſimul ambos teſtes adhibere, licet melius eſſet prius vnum, & hoc non ſufficiente addere alterum. Sanch.

79. *An de peccato veniali correctio obliget?* Sub veniali obligare aliqui aſſerunt. Sed cum *Filliucio tom.2.tract.28.c.6.n.133.* affirmo nec ſub veniali obligari te ad corripiendum; quia per veniale non eſt frater perditus, ergo præceptum de lucrando fratre non obligat. Filliuc.

80. *Scio debere eſſe moraliter certum lethale crimen quod*

teneor corripere: rogo, an in dubio aliquis teneatur? Prælatis ſuſpicio, aut dubia cognitio ſufficit *Sanctio* auctore. Perſona autem priuata non tenetur corripere niſi in caſu hæreſis, vel alterius criminis valde Reipublicæ pernicioſi, aut ſi proximi mors immineret; vel probabilis foret ſpes proximum peccati dubij correctionem non ægrè laturum. *Filliucius citatus.*

Filliuc.

81, *Obligat ne correctionis præceptum ſub mortali, cum delinquens ita timoratæ eſt conſcientiæ, vt ſperetur facile ſurrecturus, vel ab alio corripiendus?* Non obligat; quia correctio eſt quædam ſpiritualis eleemoſyna non niſi indigenti facienda. *Valentia apud Granadum 2.2. contr. 3. tract. 12. d.1. num.6.*

Valent.

Obligat ne correctio de actuali peccato, ſi non eſt relabendi periculum? Non; quia non cenſetur proximus in graui neceſſitate conſtitutus; niſi ſumas occaſionem ex huiuſmodi peccato iterum relabendi, exiſtimetur; ita perſuaſurum in illo peccato, vt ſuo tempore de illo non doleat. Itaque vnum peccatum, aut alterum, à quo quis ſeſe excutit Confeſſionis aſſiduæ opportunitate corripiendum non eſt *Laym. lib.2. tract.3. c.7. num.2. Sanchez*, & alij, *Palao tom.1. tract.6. d.3. part.2.* adhibet rationem; quia ſi peccator ex charitate in ſe ipſum non obligatur ſtatim culpam depellere; quare tu ex miſericordia obligatus eris procurare.

Laym. Sanch. Palao.

Dubium eſt, an correctio ſit delinquenti profutura, ſed certitudo adeſt, non eſſe obfuturam. Debet adhiberi. *Dubium eſt, & quod profutura non eſt, & quod nocumentum eſt adlatura: teneor ne corrigere?* Negat *Granad. 2.2. contr. 3. tract. 12. d.1. num.6.* At *Filliucius tom.2. tract.28. cap.6. num.135.* aſſerit conferendum eſſe bonum proximi, quod ſperatur, cum malo, quod timetur: & eligendum quod maiorem boni rationem habet.

Granad. Filliuc.

82. Puto futurum deteriorem proximum ad aliquod tempus, ſi corripio: ſed beneficio correptionis emendandum? Corripiendus eſt. *Valentia tom.3. quæſt.10. p.2.*

Valent.

83. *Timeo aliquod ab illo impatienti peccatum magnum pro præſenti perpetrandum homicidij, blaſphemiæ.* Si timetur homicidium, non corrigas. Si ſolum autem timeas blaſphemiam, aut aliquod peccatum, è quo nec communitati, nec innocenti incommodum graue oriturum ſit, debes corrigere, ex emendationis lucro futuræ. *Coninch vbi ſupr.*

Conin.

84. *Eſt ne aliquis caſus quo particularis vti tenear correctione, quamuis non ſperem emendationem delinquentis?* Sed potius credam

credam grauiùs peccaturum? Ex *Coninch* affirmo teneri te cum aliquem audis hæreſim laudare, aut fidei rationes contemnere, modo adſit ſpes impediendi aliorum peruerſionem. Quando grauem detractionem audis, ſi tua correctione ſperas, credentes non credituros; quia planè teneris hoc in caſu tanta mala impedire. Conin.

85. *Scio correptionem obligare, dummodo non obueniat graue incommodum corripienti, niſi in neceſſitate extrema, aut quaſi extrema proximi: datur ne alius caſus in quo debeam proximum graui non obſtante meo incommodo corrigere?* Profectò ſi Prælatus ſis; quia teneris pro ſubditi ſpirituali vita vitam corporalem propriam contemnere. *Palaus tom.* 1. *tract.* 6. *d.* 3. *part.* 9. *n.* 4. Pal.

86. *Poteſt ne correctio differri, quum commodius tempus ſperatur?* Poteſt, ſi in differenda correptione non adſit periculum. *Granado vbi ſup.* Granad.

87. *Quandonam correctionis omiſſio erit mortalis?* Cùm fit ex propoſito, quia ſi ex tepiditate omittas particulari, non delinques mortaliter, niſi damnum proximi tantum eſſet, vt grauiter nolenti corrigere imputaretur. Dixi *particularis*, quia Prælatus ex tepiditate omittens correctionem mortaliter delinqueret. *Granado* auctore. Granad.

88. *Rogo igitur, quandonam erit mortale, correctionem differre?* Quando ex dilatione timetur lapſus fratris in peccatum mortale, aut ipſius mors ſine pœnitentia, vel alicuius detrimentum notabile, quod vitare poterat correctione. Quando nihil horum times, & ſine cauſa differs, venialiter peccas. Ex *Granado*. Granad.

89. *Licitum ne permittere alicuius peccatum, vt melius poſtea corrigatur deliquens?* Aſſerit *Palao* ex *Sanchez* & aliis *tom.* 1. *tract.* 6. *d.* 3. *part.* 6. *c.* 6. *num.* 7. quia non tam permittitur peccatum, quàm quod proximus non reſurgat, vt poſtea fortius ſurgerere poſſit. Cum aliis abnego; quia illam permiſſionem non permiſſionem haud intelligo. Pal.

90. *Quandonam poteſt correptio omitti, & fratris peccatum ad ſuperiorem immediatè deferri?* Quando peccatum proximi occultum vergit in detrimentum aliorum, nec videtur ſufficienter per priuatam monitionem incommodum auferendum. v. gr. ſi aliquis proditionem, & incendium ciuitatis clam moliatur, aut alios hæreſi inficiat; quia pluris ſalus multorum, quàm peccatoris deprauati fama ducenda. Ex *Hurtado Complut.* Hurt.

91. *An huiuſmodi delatio ſit facienda ſuperiori vt Iudici,*

Hurtad. Pal. *an vt patri?* Poſſe fieri vt Iudici, *Hurtado*, & *Palao* aſſerunt, quando crimina ſunt occulta, ſed probabilia: quando verò improbabilia ſolum ſunt deferenda, vt patri: modo hoc ſufficiat ad remedium; aliter enim poſſes vt Iudici, dicendo, te id probare non poſſe, ſed vt Iudex ex officio prouideat, & inquirat, ipſi deferre.

92. *Prudenter iudico, me nihil corrigendo facturum: ſatius ne, relicta ſecreta monitione, aut inductione teſtium, ſuperiori deferre, & remedium poſtulare?* Satius; quia Euangelicus ordo inſtitutus eſt ad proximi emendationem; vnde ſi illud iudicamus remedium non profuturum, poſſumus vtilius eligere. Suar. Caſtr. Id quod præcipuè in Religionibus obſeruandum *Suarius* aſſeruit. Addit *Caſtrus Palao*, in Religionibus ſemper præſumendum, melius ſubditum à Prælato corrigendum, quam à quolibet particulari, dum contrarium non conſtat. Puto gerendum, ſi ſuperior ſit vir prudens, & ſubdito non malè affectus, & delatio fiat tanquam patri. Non tamen delinquentis Beccan. ius violandum. Ex *Becano de fide, cap.* 11. *dub.* 4. *num.* 30.

93. Proximus propter maiorem profectum ſpiritualem paratus eſt, vt ipſius peccata quantumuis occulta, nulla præmiſſa correctione ſuperiori deferantur: poſſem ne licitè? Ita planè. At non id præſumi debet niſi de Societatis IESV viris, qui hoc ex capite ſuo iuri renunciarunt. Quam conſtitu- Suar. tionem licitam eſſe, & laudabilem *Suarius* doctiſſimè oſten- Mend. dit. Lege *Petrum Hurtado de Mendoza* 2.2.*d.* 173.*ſect.* 5.

94. *Tenetur ne priuata perſona, quæ non pertraxit alium ad peccatum, vitam propriam emendare, vt alterum poſſit corrigere?* Non (inquit *Coninch de charit. d.* 28. *dub.* 7. *num.* 132.) niſi proximus in peccato eſſet moriturus; quod vix fieri poteſt niſi in eo, qui eſt ſummæ authoritatis, & in peccatis contra Pal. fidem. *Palao* difficilem hanc ſententiam iudicat; quia peccator tenetur admittere correctionem à quocunque fiat, præcipuè in articulo mortis; quod ſi non faciat, ſibi imputet. Hurt. Porrò *Hurtado* docet, ex vi præcepti correptionis, aliquando teneri correcturum ad exteriorem emendam, quando hæc eſt medium ad correctionem proximi requiſitum; nunquam tamen teneri ad interiorem.

95. *Emendatus ne frater poteſt Prælato denunciari tanquam patri, ne iterum labatur?* Negat *Valentia* ex illis verbis: *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum*; quaſi dicat. Nil ſupereſt Pal. amplius. Addit Doctor, in Societate IESV fratrem emenda- Sanch. tum denunciandum eſſe ob qualemcumque maiorem ſecuritatem. At *Palao*, & *Sanchez* id abnegant meritò, ſi non adſit periculum

periculum probabile cadendi iterum; quia conſenſus ille in Societate præſtitus non eſt cenſendus ad hunc caſum extendi.

96. *Scio in extrema neceſſitate diuites teneri proximo ſubuenire: ex iuſtitia ne?* Profectò (*D.Thom.2. 2. quæſt.118. art.4. ad 4.* docente) ex legali præcepto iuſtitiæ, quo prohibemur proximum interficere. *c.paſce, Quisquis paſcendo, hominem ſeruare poteras: ſi non pauiſti, occidiſti.* Infert *Hurtado de Mendoza 2.2. tom.2. d.159. ſect.3.* §.31. negantem eleemoſynam extremè indigenti, ad omnia damna ſecuta teneri. v.gr. ſi illo obeunte orphani indigentes opera patris remanſerunt: & ſic indigentes poſſe diuites cogere ad eleemoſynam in iudicio. Porrò *Bellarminus* aſſerit eſſe ſolum obligationem charitatis; quia obligatio iuſtitiæ nullo in iure inuenitur. §.2. De eleemoſyna. Hurt. Bellar.

97. *Captiuus ne dicendus extremè vel quaſi extremè indigere?* Negat *Hurtado de Mendoza 2.2. tom.2. d.159. ſect.3.* §.21. quia aliàs non poterant à dominis mancipia detineri. Excipit tamen caſum, quo captiuus timeretur melancholia, aut infectione aëris interimendus. *Granado 2. 2. contr.11. d.2. ſect.4. num.21.* addit idem dicendum de captiuo viro nobili, aut magnæ ſanctitatis, & vtilitatis Reipublicæ. Hurtad. Granad.

98. *Multi è proximis indigent, quinam ordo ſeruandus?* In pari indigentia (vt cum *Mendoza* loquar *ſect.5.* §.57.) ſuccurrendum parentibus, idque ſub graui culpa: non autem prius patri, quàm matri, nec vxori, quam filiis. Prius autem patri, quàm auo; & filio, quàm nepoti, & fratri, vtpote coniunctioribus. Mend.

99. *An extremè indigentibus ſufficiat per mutuum ſubuenire?* Sufficit, appoſita conditione, vt tempore lautioris fortunæ reſtituat; quia ſi egenus ſubleuatur, quocunque modo præceptum impletur. *Vaſquez de eleem. cap.1. dub.6. num.54.* *Proximus ſolo indiget vſu, teneorne præſtare dominium?* Non, ſed ſolum mutuare. *Suarius d.7. ſect.5. num.4.* Vaſq. Suar.

100. *Poſſe diſtributorem eleemoſynæ ex teſtamento omnium pauperum generi pro libito exhibere ſcio: rogo, an poſſit ſi pauper eſt, ſibi applicare?* Poteſt, non ſolum ſi in pauperiem poſt teſtamentum incidiſſet: ſed & cum antea inopia laborans id teſtatori non patuit. *Sanchez ſumm. lib.6. cap.11. num.55.* Sanch.

101. *Mihi imponitur à Confeſſario pœnitentia pauperis ſubleuandi: an poſſum mihi inopi retinere?* Debeo alteri pauperi largiri; qui à Confeſſarius præſcribere intẽdit eleemoſynam pœnalẽ, & ideo alteri faciendam. *Pal. tom.1. tr.6. d.11. p.14. n.10.* Pal.

102. *Tenenturne diuites ſeculares priuati, pauperes inquirere?* Suæ obligationi ſatisfaciunt, ſubueniendo pauperibus

ſibi notis, cum propoſito ſuccurrendi aliis occurrentibus;
Hurtad. quia pauperes frequenter ſe produnt, & nemo petit occultè, niſi tempore peſtis, quo Magiſtratus prouidere ſolet. *Hurtado de Mendoza 2.2.d.159. ſect.3.§.13.*

103. *Proximus extrema laborat neceſſitate: tenentur ne diuites non ſolum de ſuperfluis, ſed & de neceſſariјs ſibi, ei ſuccurrere?* Tenentur quamuis in dignitate, & faſtu externo
Mend. detrimentum aliquod patiantur. Minimè verò tenentur ſta-
Granad. tum abſolutè deiicere. *Mendoza ſect. 6. §.56. Quid in graui neceſſitate?* Tenentur de ſuperfluis ſtatui. *Granado 2.2. controu.3.tract.11.d.2. ſect.4.num.18.*

104. *An actus his diuitis: Nolo erogare de ſuperfluis ſtatus eleemoſynam in communibus neceſſitatibus, ſit mortale piaculum?* Aſſerit *Suarius de char. d.7. ſect.3.num.7.* Aſt in communibus neceſſitatibus ſolum teneri ſub veniali diuites ſuc-
Gran. currere de ſuperfluis. *Granado citatus, n.26.* affirmat. *Hurtado*
Hurt. autem §.131. nullam ait adeſſe obligationem.

Gran. 105. *Quanam, precor, bona dicenda ſint ſtatui ſuperflua?* Ex *Granado* reſpondeo *ſect.1. num.3.* Bona temporalia ad tria genera reuocantur. Aliqua ſunt neceſſaria ad vitæ propriæ, omniumque, qui ſub noſtra cura ſunt, ſuſtentationem. Alia ad ſtatum decenter conſeruandum. Alia denique, quæ nec vitæ nec ſtatui neceſſaria ſunt, ſuperflua appellantur. An ea dicenda ſint ſuperflua, quæ ad meliorandum ſtatum conſeruantur? Minimè; quia nemo tenetur proprium ſtatum, ne proximus amittat ſuum, deiicere: vel ab altiori acquirendo
Gran. deſiſtere. Sic *Granado ſect.1.num.3.*

Vaſq. 106. *Periclitatur quis in ſtatu, ob iniuſtam rei temporalis*
Hurtad. *amiſſionem: ſubueniendus ne de ſuperfluis ſtatus?* Affirmat *Vaſquez de Eccl. cap.1. dub.3.num.26.* At *Hurtado de Mendoza* §.98. docet, ſi è ſtatu cadens non cogatur mendicare, ſeruire, aut vilem artem exercere: ſed habeat veſtes congruas, & alimenta, vt abſque infamiæ periculo poſſit inter ſuos degere, neminem teneri illi ſtatum aſſeruare; quia diuitiæ, & ſplendor, quem amittit, non inſeruiunt ad depellendam miſeriam, ſed augendam dignitatem, quam nulla ex lege illi teneor conſeruare.

107. *Scio, Clericis beneficiatis maiorem eſſe circa eleemoſynas obligationem: quidnam tenentur Epiſcopi, & alijs erogare?* In neceſſitatibus grauibus tenentur totum erogare ſuperfluum. *An Papa hac obligatio incumbat?* Ita planè; quia eſt de iure diuino, & naturali, in quo proinde diſpenſare non
Sanch. poteſt. *Sanchez opuſc.tom.1. lib.2.cap.2. dub.40. num.3.* Peculiariter

ſial iter verò Præſul ſummus tenetur Cardinalibus egentibus ſubuenire,quorum ſpeciale caput, & cum quibus facit quid vnum.

108. *Tenentur penſionarij?* Ita quidem,ſi penſio eſt Eccleſiaſtica; quia cum hæc ſit pars Eccleſiaſticorum fructuum, eſt verè beneficium Eccleſiaſticum. Secus ſi penſio eſt laica. *Mendoza 2.2. d.160. ſect.7. §.117.* At *Vaſq. de eleem. dub. vlt. num.22.* ait non dari penſionem titulo beneficij, ac proinde huiuſmodi obligationem non inducere. Vaſq.

109. *Tenentur Religionum Militarium Commendatarij?* Quæ dantur titulo laico Commendæ, vt ſcilicet prompti ſint ad militiam, non inducunt eiuſmodi obligationem. Nec obſtat deuota paupertas; quia non eſt adeò ſtricta. Ex *Hurtado de Mendoza.* Mend.

110. *Inducunt ne obligationem eleemoſynæ elargiendæ, Regularium Monaſteria?* Docet *Suarius de Rel. tom.4. tract.11. cap.26. num.13.* regulariter loquendo Monaſteria teneri ad aliquam eleemoſynam,non tamen ad omne reſiduum,laudabilius planè ſuſtentandis pluribus Religioſis impendendum. Suar.

111. *Tenentur ne Clerici beneficiarij in neceſſitatibus ordinariis,pauperes quæreres, vt ſubſidia eis elargiantur?* Tenetur ſi ſint Paſtores,ſecus,ſi particulares perſonæ. *Sanchez opuſc. tom.1. lib.2. dub.39. n.4. & 5.* Sanch.

112. *Quantum debeant largiri Clerici beneficiarij, expende.* Ex *Hurtado* & aliis accipians. Hic quidem *ſect.5. §.105.* Epiſcopis conſulit quartam partem largiri; quia plerumque Principes parum habent reſidui. Clericis aliis, qui parcè viuunt, congruam prius ſuſtentationem recipere, & deinde ſuperflui dimidium erogare: ſed ſi hi omnes tertiam partem præbeant,ſecuriores fore; & de reliquis duabus, poſſe ad libitum diſponere; quia redituum Eccleſiaſticorum ſunt verè domini. Vnde hæc obligatio erit ſolius miſericordiæ, non iuſtitiæ. *Granado 2.2. contr.3. tract.11. d.3. num.21.* vult ſufficere Epiſcopos quartam, alij verò beneficiati quintam vel etiam ſecretam partem elargiri. *Layman. lib.3. tract.2. cap.4. num.3.* aſſerit talem obligationem eſſe iuſtitiæ,non tanquam charitatis. Mend. Granad. Laym.

113. *Adnumerandæ ne cum redditibus Eccleſiaſticis diſtributiones quotidianæ pro ſingulis horis in choro, ſtipendia mortuorum, eleemoſynæ Miſſarum, & concionum?* Negat *Hurtado de Mendoza.* Addit *Sanchez dub.45.* Nec ſtipendia Capellaniæ etiam collatiuæ,nec ſtipendia accepta pro miniſterio, quod beneficiati præſtare aliàs tenerentur. Mend. Sanch.

114. *Dixiſti*

114. *Dixiſti poſſe vxores, & filios de ijs, quorum dominium habent, in pauperes diſtribuere: rogo, an aliquando de aliis poſſint, inſcio marito, & patre?* Poteſt vxor abſque conſenſu viri, moderatas eleemoſynas facere, ad ipſius viri damnum
Leſſ. ſpirituale; vel temporale vitandum, inſtar Abigail 1. Reg. 15. *Leſſius lib. 2. c. 12. dub. 14. n. 84.*

Poteſt & ad ſuſtentandos filios ex priori matrimonio, vel fratris, id poſtulante acta ſanguinis coniunctione, & viri ip-
Pal. ſius decentia. *Palaus tom. 1. tract. 6. d. 2. p. 13. n. 16.* ſoluto tamen matrimonio, quæ dedit, in ſuam partem tenetur computare, dempto eo quod ex viri decentia ſanguinis coniunctioni adiecit. Poteſt, inſcio, ac repugnante marito, pauperibus ordinariis vigeſimam annorum prouentuum partem diſtribuere; quia in hoc vir non poteſt eſſe rationabiliter in-
Granad. uitus. *Granadus d. 5. num. 3.* Poteſt filius acquiſita in ludo ex præſumpta patris voluntate, diſpenſare. Si pater nullas eleemoſynas gerit, pro illo, inuito licet, poteſt filius facere. Si immoderatas exhibeat ex bonis paternis, fratribus tenetur pro rata reſtituere, aut ab eis facilem veniam impetrare.

115. *Quid Religioſus?* Poteſt eleemoſynas moderatas gerere, etiam interdicente ſuperiore; quia is non præſumitur
Sanch. moderatum & conſuetum ſubſidium pauperum prohibere.) *Sanchez ſumm. tom. 2. lib. 7. cap. 19. num. 96.*

116. *Liberat ne eleemoſyna quotidiana Canonicum (v. gr.
Laym. omittentem horas Canonicas à reſtitutione facienda, ſi abſque hoc intuitu geſſit?* Aſſerit *Layman lib. 3. ſect. 5. tract. 1. cap. 12.
Hurtad. num. 9.* quia præſumitur fuiſſe hæc illorum intentio: & leges Eccleſiaſticæ ſunt benignè explicandæ. Conteſtatur *Hurtado de Iuſt. d. 9. diff. 8.* Immeritò externus auctor *Diana* doctus, & eruditus, hanc ſententiam nimis laxam appellauit.

§. 3. *De ſcandalo.*

Lugo. 117. *Quonam modo ſcandali peccatum in Confeſſione ſit aperiendum?* Reſpondet *Card. Lugo de Pœn. d. 16. ſect. 4. §. 3. num.* 164. non teneri te explicare ſpeciem peccati, ad quod proximus inducitur, nec numerum perſonarum, quas induxiſti.

118. *Scio bonum finem excuſare aliquando à peccato ſcandali: rogo, an excuſari poſſit vir exhibens vxori de adulterio ſuſpectæ, ad comprehendendum eam in delicto, gratia correctio-
Sanch. nis? Sanchez de Matr. tom. 3. lib. 10. d. 12. num. 13.* negat. Sed alter *Sanch.* externus *in ſelect. d. 35. n.* 12. affirmat probabiliter; quia non eſt formaliter cooperari peccato, ſed illud permittere materiam miniſtrando, ad grauius dãnum impediendum

119. *Licet*

119. *Licet ne ſuadere minus malum vt proximum non aliter auertibilem à maiori auertas?* Negat *Hurtado de Mendoza* Hurt. *2.2.d.173.ſect.10.§.110.* quando quis paratus eſt ſolum ad maius malum,nec de minori aliquid cogitat. v. gr. non eſſe licitum hortari fornicandum eum, qui ſolum paratus eſt adulterari; quia tunc conſulens vera eſſe fornicationis cauſa. Porrò *Saa v.peccatum n.8.* abſolutè negauit; quia non Saa. ſunt facienda mala, vt eueniant bona. Attamen memor S. Loth filia Sodomitis offerentis, vt eos à nefanda libidine auerteret,contrariam ſententiam approbo; quia non eſt inducere abſolutè, ſed ſub conditione; vt ſi paratus ſit maius eligere,minus eligat,minus Numine lædendo. *Leſſius* aſſerit Leſſ. quidem licere paratum. v.g.ad ſcandendum Monaſterium Monialium ad ebrietatem prouocare, ad vitandum maius illud flagitium. Sic ille *lib.4.c.3.dub.4.n.33.*

120. *Rogò, an liceat paratum furari à paupere perſuadere, vt furetur à diuite?* Licere aſſerimus ex mente *Leſſij* conſequenter. At ſtando ſententiæ *Hurtado de Mendoza* §. 156. Hurt. proponi ſolummodo ei poteſt furtum de rebus diuitis minus graue peccatum, &c. Aſſerit tandum ſic hortantem, ad reſtitutionem teneri. Quod quidem abnego cum *Sanch. de Matrim.tom.2.lib.7.d.11.num.24. & 25.* affirmante, talem ſua- Sanch. deri poſſe vt ab aliquo diuite indeterminatè furetur. At *Vaſquez apud Palaum tom.1.tract.6.d.6.p.6.n.12.* etiam ait,poſſe Vaſq. Pal. determinatè à tali diuite furari perſuaderi; qui non eſſet rationabiliter inuitus reſpectu ſuadentis,poſito quod fur à furto pâuperis aliter non poſſet abſterreri.

121. *Licet ne vexationem redimere? v.g.dignus poteſt pecuniam electori offerre alias volenti eligere indignum ad beneficium* Licet; quia minus malum eſt eligere dignum cum pecunia,quàm indignum gratis. Illud enim vnicum ſimoniæ peccatum,hoc autem contra iuſtitiam diſtributiuam, ac commutatiuam,contta charitatem,&c. vt probat latè *Hurtado de Mendoza citat.§.234.* Hurt.

122. *Licet ne petere mutuum ab vſurario etiam non parato ad fœnerandum?* A peccato ſcandali excuſaris, ſi aliqua rationabilis cauſa adſit. v.gr.pium opus ludus publicus; conuiuia, torneamenta, & ſimilia iuxta proprij ſtatus exigentia, quæ ſine decore haud poſſunt omitti. *Sanch. ſumm. tom. 1.* Sanch. *lib.3.cap.8.num.23.* aſſerit petere halce ad inutilia, & vana non eſſe mortale; quia petens mutuum cum vſuris directè intendit ſolum mutuum, vſuras verò ſolum permiſſiuè.

123. *Licitum*

123. *Licitum ne à malo miniſtro petere Sacramenta?* Ita quidem ſi ſit paratus, vel obligatus, aut neceſſitas occurrat; quia hæc actio poteſt rectè geri, mundante prius Sacerdote conſcientiam ſuam. *Azorius tom.2.lib.12.c.17.q.7.*

Azor.

124. *Quid ſi Sacerdos ſit excommunicatus?* Si non eſt toleratus, & neceſſitas non vrget extrema, haud eſt in miniſtrum adducendus Sacramenti. *Toleratus eſt.* Adhuc *Vaſquez opuſc. de char.q.43.art.8. dub.4.num.42.* affirmat induci non poſſe ſine neceſſitate, aut maiori vtilitate; quia exiſtimat excommunicationem exercitium Sacramentorum etiam tolerato prohibere aliàs exiſtenti in gratia, & ad miniſterium inuitato. At *Hurtado de Mendoza,* docet poſſe ab huiuſmodi Sacerdote etiam abſque cauſa vlla Sacramentum peti; quia poteſt iuſtificari per contritionem, quo in caſù excommunicatio illum ab vſu actiuo Sacramentorum non impediret. Ex Conſtantienſi enim Concilio excommunicatus toleratus cum fidelibus, etiam in Sacramentis poteſt inuitatus communicare.

Vaſq.

Mend.

125. *Poſſunt ne tabernario vendituro cum fraude vinum vendere: ſi non inueniatur alius, qui velit emere?* Negat *Gaſpar Hurtado d.10.diffic.7.* ſed ex mente *Sanchez* aſſero; quia tabernarij fraudes ex mera illius malitia procedunt.

Hurt.

126. *Licet ne rogare iudicis concubinam, vt ipſum propitium reddat?* Negat *Sanchez ſum. tom.1.lib.1.cap.1.num.38.* quia non poteſt illa iudicem alloqui, quin periculo peccandi ſe exponat. At *Hurtado de Mendoza ſect.11. §.143.* putat licere, ſi adſit iuſta cauſa, nec alia appareat via iudicem reddendi proprium; quia iudex & concubina ex malitia delinquerent, quorum crimen cum graui incommodo vitare non teneor.

Sanch.

Mend.

127. Licet ne petere à Mago ſolutionem maleficij, quamuis ſciam illicitè ſoluturum? Licet, ſi ſcio licitè poſſe illud ſoluere; quia ex ſola malitia iniquè agit. *Mendoza ſect.16. §.105.*

Mend.

128. *Excuſatur ne à peccato ſcandali offerens pecuniam Sacerdoti nolenti puerum moribundum, ſine pretio baptizare?* Non, quia Sacerdos peccat ex mera malitia; & ille non vult emere Sacramentum, ſed iniqui miniſtri allicere voluntatem, ne infans abſque Baptiſmo pereat. *Mendoza ſect.17. §.111.* addens, idem aſſerendum in quacumque graui neceſſitate, quæ proculdubio à vitando ſcandalo Phariſaico excuſat.

Mend.

129. *Licet ne deponere pecuniam apud vſurarium abſque*

cauſa?

cauſa? Excuſat aliquis externus apud *Sanchez ſum. tom.*1. *cap.*7. *num.*3. quia hæc depoſitio non videtur cauſa fœnerationis. Aſt ego cum *Mendoza ſect.*14.§.101.aſſero non licere Médoz. ſub graui piaculo; quia daret occaſionem proximo grauis delicti, non tamen ad reſtitutionem obligarem; quia non peccaret contra iuſtitiam.

130. *Scio, præbentem occaſionem proximo aliàs parato ad peccandum à crimine ſcandali excuſare: rogo, an ſaltem venialiter delinquam, ſi petam abſolutionem à malo miniſtro parato Confeſſiones excipere?* Aſſerit *Sanchez lib.*3.*c.*8.*n.*23.ſi in hoc Sanch. caſu nulla vrget neceſſitas.

131. *Tenemur ne aliquando abſtinere à rebus licitis, ex quibus proximus ex infirmitate ſcandalizatur?* Ita planè. v.g. fœmina habet ius ſacrum audiendi in hoc vel illo templo: tranſeundi per hunc, vel illum vicum: proſpiciendi per feneſtram. At ſi timet, ſe in hoc templo, aut vico, aut ſub feneſtra ab aliquo expectari, qui illam proſpiciens, arripiet occaſionem ruinæ: & poteſt commodè aliud templum inire, &c. tenetur id præſtare; quia quando abſque magno incommodo poſſumus, peccatum proximi vitare tenemur. *Caſtro Pal.* Pal. *tom.*1. *tract.*6.*d.*6.*p.*7.*num.*4. Si autem magnum adeſſet incommodum, non tenetur fœmina ab huiuſmodi actibus abſtinere; quia ſe habet remotè, & per accidens ad alterius lapſum; quod potius eſt ſcandalum acceptum, quàm datum. Mend. *Mendoza ſect.*31.§.404.

132. *Tenetur ne fœmina ſuo ſtatui ornamenta congrua reſpuere?* Negat *Granado* 2.2. *contr.*3.*tract.*13. *d.*5. *ſect.*5.*n.*31. Gran. *Quid de valde nimijs ornatibus?* Tenetur reſpuere ſub mortali, non ſolum ſi ſciat, ſe ab aliquo in ſpecie concupiſcendam; ſed etiam ſi credat, ſe fore alicui indeterminatè lapſus occaſionem; quia talis ornatus eſt illicitus, & ad illud fœmina ius non habet. Sic *Granado.* At *Layman lib.*2. *tract.*3.*c.*13. Gran. *num.*21. *q.*13. aſſerit nimium ornatum, malo fine ſecluſo, Laym. culpam venialem non excedere; quia ſecundùm ſe non eſt malus, nec prohibitus.

133. *Tenetur ne à choreis licitis abſtinere, ob dubium, ne aliquis illam concupiſcat?* Non. At ſi id ſciat, aut timeat probabiliter, & ſine incommodo poſſit, debet abſtinere. *Mendoza* Mend. *ſect.*28.§.319.

134. *Num quis teneatur ab operibus bonis de præcepto, aut de conſilio abſtinere, ne det ſcandalo occaſionem?* Opera præcepta ob aliorum ſcandalum nunquam eſſe omittenda docet *Vaſquez opuſc. de ſcand. a.*8. *dub.* 1. *num.* 4. quia vnuſquiſque Vaſq.

tenetur

tenetur vitare magis proprium,quàm alienum peccatum.Ab operibus autem de conſilio non abſtinendum ob ſcandalum ex malitia: ob ſcandalum autem ex infirmitate abſtinendum
Valent. ſemel, aut iterum: ex *Valentia tom.3. d.3.q.18.p.4.* Scio *Hur-*
Mend. *tadum de Mendoza ſect.20. §.256.* probabiliter valdè defendere, ad vitandum ſcandalum ex infirmitate omitti deberi omne illud præceptum poſitiuum, ex cuius omiſſione nullum aliud proximo ſequitur inconueniens; quia Deus miſericordiam vult, & non ſacrificium. Admonet; occaſiones ſcandali ex infirmitate, per aliquod breue tempus accidere: vnde ſi diu durent, plus malitiæ, quàm infirmitatis habere comperiuntur: & ideo non propterea opus præſcriptum omittendum.

§.4. *De Comœdijs.* 135. *An ſit peccatum Comœdijs intereſſe?* Ob vanam curioſitatem etiam ſi res turpes turpiter repræſententur, ſi abſit probabile periculum lapſus, & delectatio non tranſeat ad
Azor. rem repræſentatam, non eſſe mortale affirmat *Azorius p.3.*
Comit. *lib.5.cap.27.q.7.*Sed ſatius *Comitolo* hæreſcere *lib.5.q.21.*contrarium exiſtimanti. Ego quidem virum timoratæ conſcientiæ nobilem exemplarem ſpecialiter Sacerdotem à peccato graui ſcandali ſaltem non liberarem, quando turpia turpiter exponuntur.

136. *An peccent mortaliter ſuis ſtipendijs hiſtriones ſcandaloſos plerumque, & tot adoleſcentibus ſcandali excitatores, tot virginibus laſciuiæ magiſtros, alentes?* Affirmat *Hurtado de*
Mend. *Mendoza 2. 2. tom.2. d.173. ſect. 28. §.367.* quia ſcandalum commune fouent,cum ſine illo ſubſidio hiſtriones tam turpe munus, tamque Reipublicæ perniciosum non exercerent.
Bald. Porrò *Baldellus tom.1.lib.3. d.18. num.11.* verum id putat de iis, qui primò ad Comœdias confluunt; exiſtimans tamen non peccare mortaliter eos, qui confluunt poſt auditorium ſufficiens; quia licet ille non adeſſet,ideo Comœdia ſuppri- meretur.

Mend. 137. *Peccantne Magiſtratus Comœdias permittentes?*Aſſerit *Mendoza ſect. 29. §. 377.* quia ex huius mali permiſſione non vitatur maius malum, ſed omnia vitia confouentur. Quam piè Philippus IV. verè Catholicus Comœdias ab Hiſpaniæ Regnis hoc anno 1646. vt communem peſtem Regio ablegauit edicto.

§. 5. *De charitate ad Deum, & proximum in communi.*

138. *Verſatur quis in mortis articulo, & putat ſe non habere ſufficientem contritionem, & ideo petit confeſſarium: rogo num teneatur hic cum diſcrimine propriæ vitæ eum adire, & abſol-*
Suar. *uere? Suarius* debere affirmat. At cum Coninch iudico non debere,

debere, niſi fortè eſſet pœnitens ita rudis, vt vel neſciret contritionem eſſe neceſſariam, vel modum illam eliciendi. Addo ex eodem authore me non teneri cum eodem periculo docere eum, qui ab hæretico ſeductus eſſet, ita vt vincibiliter veritatem ignoraret. Vel eum, qui cum eadem ignorantia contractum iniuſtum celebrat. Vel cum quis filiam vult proſtituere, licet filia videatur ſpiritualiter peritura.

139. *An tenearis cum propria vita diſcrimine ſubuenire infanti, qui ſine Baptiſmo aliàs eſſet moriturus?* *Saa* affert ex Soto non teneri; ſed cum Suario contrarium affirmo; quia nullum aliud medium ſubeſt miſero ad ſalutem, cum ſit incapax contritionis. Saa.

140. *Si adultus eſſet?* Cum *Saa* ſentirem, modò ruditate nimia non laboraret. Saa.

141. *Eius qui in vita periculo conſtituitur Prælatus ſum, aut Parochus.* Teneris peſte infectum cum vitæ periculo; aliàs minimè, niſi, vt dixi (ex *Toleto* & aliis) ſalus animæ eius omnino tali viſitatione indigeret. Tolet.

142. *An teneatur mater grauida, permittere ſe ſecari, vt fœtus baptizetur alioqui ſine Baptiſmo moriturus?* Nec in deſperatione vitæ ob lethalem ægritudinem conſtituta teneri Doctores noſtri affirmant; quia vel illum exiguæ vitæ articulum poſſidet.

143. *Tenetur ne quis proximum inuitum à mortis ſpiritualis, aut corporalis periculo liberare?* Si poſſit etiam inuitum à corporalis mortis diſcrimine eum liberare tenetur, non autem à peccato ſi non poſſit ſine ſuo graui incommodo, aut ille reluctetur. Sic *Saa* ex Nau. Saa.

144. *Teneor ne damnatum ad mortem iuſtè, etiam cùm poſſim, pecunia redimere?* Imo authore *Saa* ipſe ſe redimere teneretur. *Quid ſi redimam?* Poteſt eum tibi in ſeruum perpetuũ accipere. *Iniuſtè damnatum redemi.* Potes quidem in multis caſibus in ſeruum accipere, ſed ipſe ſe redimere poterit. Saa.

145. *Poſſum ne proximo malum corporale ad ſalutem animæ exoptare?* Potes; & mortem ob Reipublicæ bonum; & hoſti tibi alioqui valde nocituro mortem non odio, ſed ad vitandum damnum tuum; & de morte eius gaudere, ob bonum inde ſecutum. Sic. *Saa* ex Soto. Saa.

146. *Teneor ne inimico ſigna amoris oſtendere?* Reſpondeo cùm *Toleto* non teneri, niſi in caſu neceſſitatis, ſcilicet cum ei teneris ex charitate ſubuenire; & cum alioqui ſcandalum futurum eſſet; & ſalutantem te reſalutare; & veniam petenti reconciliari. Tolet.

§. 6. *De correptione fraterna, Eleemoſyna, & ſcandalo, varia.*

147. *Eſt ne frequenter peccatum mortale proximum non corripere?* Ex *Granado* aſſero raró concurrere circunſtantias omnes, vt præceptum correctionis fraternæ obliget ſub mortali, præterquam in Prælatis, quorum maior eſt obligatio ſubditos corripiendi, vnde facilè poteſt in eis eſſe mortale, ſi ex negligentia, & timore correptionem neceſſariam omittant.

Gran. Valent. 148. *An teneatur publicè corripere quilibet publicè peccantem?* Ferè non teneri qui Superior non eſt, aſſero cum *Valentia*; & adiicio ſtatim Superiori poſſe huiuſmodi crimen indicari, ſi ſperatur fratrem eſſe ab illo corrigendum.

Valent. 149. *Nil profuturam video correptionem, vel iam ſe delinquens ad meliorem frugem recepit, vel ſpero fore, vt ex ſe vel alio recipiente reſipiſcat, vel crimen eſt veniale, vel mortale incertum, vel à me aptior locus ſperatur, aut tempus.* A lege correptionis te omnino liberari cum *Valentia* affirmo.

150. *Quinam nomine pauperum intelligatur?* Hoſpitalia, Monaſteria, Eccleſiæ indigentes luminaribus, ornamentis, fabrica; hos, qui non poſſunt honeſtè viuere iuxta ſuam conditionem, licet ſint alioquin nobiles, cenſeo pauperes nominari cum *Vaſquez* & *Molina*.

151. *Qui habet certam pecuniæ ſummam pauperibus diſtribuendam tenetur ne eligere pauperiores?* Minimè; modò pauperes eligat. *Poteſt ne eligere quodlibet ex ſupra aſſignatis Monaſterium, Hoſpitale,* &c. Poteſt, niſi aliam, eſſe teſtatoris mentem ex ſignis claris, & coniecturis conſtet.

Molin. 152. *Debet ne Clericus id quod detrahit ex neceſſarijs ad ſtatus decentiam viuendo parcius pauperibus dare, ſicut ſuperfluum?* Non debere cum *Molina* aſſero; quia bona ſunt quaſi patrimonialia ſuſtentationi debita.

Sanch. 153. *Lucrantur Clerici ratione alicuius Miniſterij, v. gr. pro Miſſis dicendis, concionibus, comitandis defunctis, adminiſtrandis Sacramentis, &c. Tenentur ne de ijs vt de ſuperfluis eleemoſynam exhibere?* Ex *Sanchez* doctrina aſſero non teneri, etiam ſi ad illa miniſteria ratione officij obligarentur; quia quaſi patrimonialia bona reputantur.

Vaſq. 154. *Scio in graui pauperum neceſſitate diuitem non dando ſuperflua non peccare mortaliter: rogo, an ſi teneretur ſub mortali impertiri, deberet inquirere pauperes?* Solùm deberet miſereri occurrentibus. *Num omnibus?* Aliquibus. *An totam indigentiam ſubleuando?* Sufficit aliquid dare. Omnia ex *Vaſq.*

155. *An diues teneatur proximo ſubuenire etiam in extrema neceſſitate conſtituto cum graui proprij ſtatus detrimento?*

Non

Non teneri ex *Coninch* affirmaui. Addo ex *Toleto* cum inter Doctores non conueniat, quando peccat mortaliter, qui non facit eleemoſynam, non facilè condemnandos diuites, qui non largiuntur: monendos tamen vt faciant quantas maximè poſſint, ne ob omiſſas eleemoſynas illis in die iudicij dicatur, *Diſcedite maledicti*, &c. Conin. Tolet.

156. *Poteſt Religioſus eleemoſynam dare, cum credit id Prælato placere?* Poſſe aſſero cum *Toleto*, qui adiicit in extrema neceſſitate poſſe, etiam renuente Prælato, in graui verò facultatem petendam, ſi probabiliter de Prælati voluntate non conſtat. Tolet.

157. *An poſſit tutor eleemoſynam dare?* Poteſt, ait *Saa*; quia pupilli bona adminiſtrat. Saa.

158. *Surripuit quis in extrema neceſſitate conſtitutus, nec deliquit: an oblata extrema neceſſitate teneatur reſtituere?* Non teneri *Valentia* affirmauit. Valent.

159. *Quandonam dicitur ſcandalizatus populus?* Cum decem graues & honeſti viri ſcandalizantur. Sic *Saa*.

EXAMEN VI.

Circa materiam de virtute Religionis.

CAPVT PRIMVM.

De eſſentia virtutis Religionis.

1. Q*Vid eſt Religio?* Moralis virtus exhibens debitum cultum Deo tanquam primo rerum omnium principio.

2. *Quodnam eius obiectum?* Proximum quidem aliqua actio ad Deum directa: remotum verò Deus: materiale humanæ actiones, quibus cultu, & honore Deus afficitur: formale verò Deo cultum eum exhibere.

3. *Num virtus Religionis à reliquis virtutibus differat?* A Theologicis & moralibus differt. Theologicę enim proximè Deum reſpiciunt, morales autem hominem exornant aut in ordine ad proximum, aut in ordine ad ſe ipſum; at Religio eum exornat in ordine ad Deum. Etiam differre liquet à virtute qua Sancti ex propria excellentia coluntur, quæ Dulia appellatur; Religio enim Dei reſpicit excellentiam.

4. *Religionis actus recenſe.* Interni deuotio, oratio; externi Adoratio, votum, iuramentum, de quibus ſupra.

CAPVT II.

De Oratione in communi.

5. QVid eſt Oratio? A Deo rerum decentium petitio. Vel ad Deum illa dirigatur, vel ad alios per ipſum.

6. *Quotuplex illa?* Triplex. 1. Publica, aut Particularis. 2. Mentalis, aut Vocalis. 3. Obſecratio, Poſtulatio, Actio gratiarum.

7. *An neceſſaria?* Ita quidem ex Religionis præcepto, & conſequenter diuino obligante indeterminatè ad mentalem, aut vocalem.

8. *Quonam tempore obligat orationis præceptum?* Arridet mihi ſententia illa triplex tempus in particulari ex vi præcepti aſſignans. Primum eſt, mortale initium diſcurſus perfecti. Secundum mortis articulus. Tertium aliquoties in vitæ decurſu, vti de præcepto Deum amandi aſſignaui. Profectò Eccleſiaſtico iure tempus determinatur Miſſam audiendi præcepto, quando Sacerdos pro Populo precatur. Cæterùm aliàs obligat aliorum vi præceptorum, v. gr. quando tenetur peccator ſe diſponere, vt gratiæ diuinæ reſtituatur ad Sacramentorum adminiſtrationem: grauis tempore tentationis, euidenti mortis diſcrimine, & ſimilibus. Adiicit *Leſſius* nos teneri adeò hærere orationi, vt vnus menſis integer non elabatur. *Quonam crimine omittens in his caſibus orationem, ſeſe illigat?* Mortali quidem, ſi menti occurrat obligatio.

9. *Quænam in oratione debent poſtulari?* Res neceſſariæ animæ ſaluti, virtutes ſupernaturales gratia, &c.

10. *Formam orandi exprime.* Dominica oratione præſcribitur; prius enim Deum inuocamus; mox ſeptem iuſtas admodum petitiones adiicimus; demum approbatione terminamus.

11. *Quænam requiruntur, vt oratio ſit meritoria?* Primò quidem actio libera eſſe debet. Secundò honeſta, quod ſupernaturaliter erit quando eam fides comitatur. Tertiò rectus finis. Quartò humilitas. Quintò denique propoſitum de reliquo non delinquendi.

12. *Vt autem ſimul ſatisfactoria ſit quid adiiciendum?* Pœnalitas

malitas quædam : quia ſic proportionata eſt ad debitæ pœnæ remiſſionem.

13. *Vt ſit impetratoria?* Requiritur bonitas ſupernaturalis liberæ operationis; quia ſufficit tale eſſe opus, vt intuitu illius poſſit Deus impertiri quod petitur tanquam eiuſmodi operis remunerator.

14. *Vt verò infallibiliter impetret?* Hæ requiruntur conditiones. 1. Iuſtus debet eſſe qui petit. 2. Pollere fide circa potentiam, benignitatem, ac fidelitatem Dei. 3. Agenda eſt pro ipſo qui petit. 4. Res quæ poſtulatur, neceſſaria aut ſaltem vtilis ad ſalutem animi futura eſt. 5. Perſeuerandum in oratione. Tunc autem haud ex iuſtitia erit impetratoria, ſed ex fidelitate; quia ad rationem debiti, ex iuſtitia requiritur æqualitas ex parte operationis.

15. *Cuiuſnam eſt proprium orare?* Rationabilis creaturæ, Angeli ſcilicet, aut hominis. *An Chriſto conueniat?* Chriſto vt homini viatori conuenit. Imo *Suarius* affirmat etiam in cœlo exiſtenti IESV orationem conuenire. Profectò *Vaſquez* Vaſq. venia contrarium aſſerentis, exiſtimo Chriſtum apud Superos pro nobis exorare, non ſolum ex operibus in vita geſtis Patri vulnera præſentando; ſed etiam nouo actu petendi, non quidem noua deprecatione, aut ſubmiſſione; quia poſtulat, quod ipſi non ex liberalitate, ſed ex iuſtitia debetur.

16. *Queiſnam noſtræ Orationes ſunt dirigendæ?* Deo præcipuè cunctorum, quæ expetere debemus, authori, ac Domino. Angelis ac hominibus beatis deinde, quorum manibus oratio ad Dei thronum deducta, grata futura.

17. *An animabus in Purgatorio exiſtentibus?* Aliqui affirmant probabiliter. Ego arbitror haud eis dirigendas orationes; quia eo in ſtatu nondum exiſtunt, vt poſſint noſtras preces agnoſcere vnde otioſæ viderentur. Niſi Angelos earundem animarum cuſtodes rogaremus, qui ad ipſarum cognitionem afferentes orationem, explere poſſent, quod deficit ſtatui.

18. *Pro quibus orandum?* Pro cunctis, qui nondum æternam ſalutem ſunt conſecuti. Minimè pro damnatis; quia vel Traiani hiſtoriam Bellarminus irridet. Quod ſi certa liberatio illa, præter ordinariam legem aſſero accidiſſe.

19. *Mentalis ac vocalis oratio quidnam?* Mentalis quidem eſt mentis ad Deum eleuatio. Vocalis autem addit quandam ſenſibilem ſignificationem petitionis in intellectu reſidentis.

20. *Requiritur ne aliqua attentio ad orationis vocalis ſubſtantiam?* Attentio requiritur neceſſariò; ſed ſufficit attendere aut ad verba, aut ad ſenſum, aut ad Deum, aut ad rem pro qua preces funduntur. Porrò etiam ad effectus orationis nempe impetrationem, meritum, ſatisfactionem, & ſpiritualem animi refectionem aliqua attentatio eſt neceſſaria.

21. *An præceptum vocalis priuatæ Orationis?* Minimè. *Vt pro dignitate profundatur oratio, quaſnam requirit conditiones.* adeſſe debet boni finis intentio, ſacer locus, habitus corporis decens, ac vocis.

CAPVT III.

De Horis Canonicis.

22. QVidnam *Horæ Canonicæ?* Hæ laudes, quæ certis horis iuxta Canones aſſolent recitari. Officium diuinum vocitantur: quia publica Dei laudatio à ſacro Canone inſtituta.

23. *Vſum horarum Canonicarum exprime.* Antiquiſſimum eſſe, ac ex tempore Apoſtolico deriuatum aſſero. Chorus quidem ſemper ſacer habitus ab Spiritu Sancto inſtitutus.

24. *Horarum materiam aſſigna.* Verba ſunt diuino cultui accommodata, v.gr. Pſalmi, Cantica, Hymni, Lectiones, Reſponſoria, Verſiculi, Benedictiones. Abſolutiones, Capitula, Inuitatoria, Antiphonæ, Collectæ, Oratio Dominica, Salutatio Angelica, Symbolum, queis ſuo ordine digeſtis Officium diuinum componitur.

25. *Eius diuiſionem expende.* In duas partes diuiditur, nocturnam & diurnam. Nocturna quidem Matutinum & Laudes complectitur; Diurna autem Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Veſperas, ac Completorium. Octo quidem Horæ ex inſtitutione primaria extitere, iam vſu ad ſeptem redactæ, laudes enim Matutino adhæreſcunt. Hoc certè tribus Nocturnis conſtat; quia olim tribus adiectis interſtitiis temporis in beatiſſimæ Trinitatis honorem recitabatur, legíſque Naturalis, Scriptæ, & Gratiæ in memoriam.

26. *Impletio præcepti quamnam vocem requirit?* Miniſtri Eccleſiæ canentes, aut recitantes publicè; voce vtantur, quæ poſſit exaudiri. Priuatim recitans eam proferat vocem, quæ ſublatis impedimentis à ſe ſaltem audiri valeat. Scio
Azor. *Azorium* ſolam labiorum articulationem requirere, licet à recitante

recitante percipi non poſſit. Sed cum *Suario* & aliis contrarium aſſerui. Suar.

27. *Quid de muſica?* Vſum laudo Organi reliquorumque inſtrumentorum? Attamen moneo verſum ab Organo, aut aliis inſtrumentis celebratum humana ſubmiſſa voce ſuppleri debere.

Capvt IV.

Quinam recitare teneantur.

28. AD *quoſnam pertinet Horas in Choro recitare?* Per ſe ad Eccleſiaſticas perſonas, queis aliæ haud Ordine vllo decoratæ adiici poſſunt. Spectat item ad Regulares diuerſo quidem titulo,quorum non omnes Choro addicuntur, multi enim aut grauioribus ſalutis animarum, aut inferioribus temporariis miniſteriis curam impendunt. Porrò accuratiùs Choro deputandi hi Ordines, quibus prædicandi eum non impendet.

29. *An præceptum extet Horas in Choro recitandi?* Eccleſiæ Cathedrales,ac Collegiatæ præcepto tenentur; ſecus Parochiales,& inferiores. Porrò Regulares iuxta inſtituta aut tenentur, aut liberantur. Grauis planè obligatio hæc reſpectu communitatis. Epiſcopi & Prælati hac lege minimè adſtringuntur. Regularium qui Choro addicuntur poſſunt ſub mortali à conſtitutione obligari.Canonici Choro intereſſentes grauiter non delinquunt, ſed diſtributionibus quotidianis priuantur. Horæ denique Templis huic dicatis miniſterio recitandæ.

30. *Quinam extra Chorum priuatim recitare Horas teneantur?* Tribus modis poteſt quis ad priuatam recitationem teneri. Primò ex ſacro Ordine,obligatio quidem iure Canonico exorta, quæ non ligat minoribus Ordinibus initiatos. Secundò ex profeſſione Regulari, obligatio à iure conſuetudinis orta non reſpectu omnium, ſed eorum qui Choro deputantur, cuius omiſſio ex genere ſuo mortalis eſt. Tertiò ex Eccleſiaſtico Beneficio vnico aut multiplici, obligatio, quæ non ligat duplici Beneficio fruentes, bis aut ſæpiùs quotidie recitare. Nec obligat ad ſemel recitandum titulus ſine poſſeſſione, multò minùs ſi lite implicatur. Obligat tamen poſſeſſio cum ſpe moraliter certa fructuum percipiendorum. Item non obligat titulus ſine adminiſtratione,ſed qui volun-

tariè fructus non percepiſſet, teneretur; ſecus qui ob alterius violentiam, aut potentiam fructus non perciperet, niſi ſpes certa recuperandi adeſſet.

31. *An teneantur recitare Canonici, qui ex Eccleſiæ ſuæ conſuetudine vnico, aut duplici anno fructibus non fruuntur?* Probabile arbitror non teneri; probabilius cum Suario contrarium affirmo; quia voluntariè illi huic oneri ſubiiciuntur.

32. *Qui fructus percipit ſtipendij loco ob docendam Grammaticam, tenetur ne recitare?* Minimè.

33. *An teneatur qui fruitur penſione ob ſecularia obſequia?* Non tenetur, ſecus qui Clericali titulo; debet enim paruum Deiparæ Officium recitare.

34. *An qui Præſtimonio, aut Capellania collatiua fungitur?* Ita quidem, ſecus ſi collatiua non ſit; tunc enim Beneficium non eſt.

35. *Num qui integrè Beneficium commendatitium habet?* Recitare debet, ſicut qui manuale Beneficium obtinet, dum poſſidet.

36. *An Coadiutor?* Non tenetur recitare, ſi non adminiſtrat; quia obligatio illa proprietarium tenet.

37. *Num poſſit ab huiuſmodi obligatione Beneficij tenuitas excuſare?* Si fructus tertiam congruæ ſuſtentationis partem non implent, v. g. quantitatem vigintiquinque ducatorum, Beneficiarius excuſatur, quia ius non exigit laborem ab eo, qui ſtipendium non ſuſcipit. Attamen huiuſmodi Clericum monerem ſaltem ſolemnioribus diebus, licet non teneatur, ob perceptam ſuſtentationis portionem ingenuè recitare.

CAPVT V.

Quodnam recitandum Officium?

38. Q*Vodnam Officium ſit recitandum?* Ex antiquo communi iure Clerici tenebantur, priuatim Officium recitare iuxta Breuiarium ſua in diœceſi approbatum. Ex iure autem nouo Pij V. iuxta Bullæ eius præſcriptum recitare debent.

39. *An delinquat qui vnum Officium pro altero recitat?* Venialiter tantùm peccare aſſero, qui id agit, modò Officium Paſchatis & Penteçoſtes non ſit, quoad Matutinum, nec

nec Dominicæ Officium frequenter omittatur, nec quotidie Feriale Officium pro Sancti breuiori commutetur. Ratio eſt, quia præcepti ſubſtantia Officij eſt Canonici recitatio, recitari autem hoc, aut illud, accidentale reor. Verum excepi duplicis Paſchatis Matutinum; quia licet Canonici Officij ratio in omnibus militare videatur vſus iuſtè contrarium obtinuit, quod ſpeciale priuilegium ſit illis ſolemnitatibus conceſſum.

40. *An aliquando nec venialis erit culpa, vnum Officium pro altero recitare?* Non delinqueret venialiter, qui id iuſta ex cauſa præſtaret. v. g. ſi alterum ex charitate iuuaret; ſi grauioribus occupatus temporis laboraret inopia; ſi ex effectu, aut deuotione ſpeciali illud vellet ſemel, aut bis in anno Diuo alicui libare obſequium.

CAPVT VI.

Ordo recitandi.

41. AN *ſit piaculum, ordinem Officij variare?* Venialis culpa eſt, vel à minoribus Horis incipias, & termines in Matutino, vel lectiones Pſalmis præponas, vel ſequentis diei Matutinum recites priuſque præſentis obligationem expleueris in parte, aut in toto.

42. *Quodnam peccatum eſt Sacrum celebrare ante Matutini recitationem?* Si adeſt cauſa, nullum; ſi non adeſt, ſolummodò veniale erit; quia ſemper aliqualis negligentia admiſcetur.

43. *Delinquit ne, qui Officij incepti aliquam horam, aut Pſalmum interrumpit?* Si diuidas vnum Nocturnum ab alio iuxta priſtinum vſum, non delinquis. Culpabilis interruptio eiuſdem Horæ aut Pſalmi, aut lectionis, &c. Si notabilis, ſit venialis erit; ſi adeſt cauſa, minimè. Laudes poſſunt, adhibita Matutino Oratione diuidi. At interruptio Nocturnorum trium horarum ſpatium non excedat, ſi velis à veniali culpa abſtinere. Porrò nullam eiuſdem diei interruptionem quantumuis longam mortalem eſſe reor.

44. *Exprime obligationem eorum, qui priuatim Officio recitando dant operam.* Tenentur recitare integrè, intelligibiliter, expreſsè; nec enim mentalis pronunciatio ſufficit, vt falsò aliquis olim aſſeruit. Extra Chorum Officium paruum, & Defunctorum obligatoriè non recitatur, ſecus Litaniæ, quando

proceſſioni quis non interfuit; quia expreſsè præſcribitur in Rubrica; vnde improbo Neoterici docti aliàs, & eruditi ſententiam aſſerentis haud neceſſariò Litanias priuatim recitandas.

CAPVT VII.

Peccatum non recitandi.

45. QVantum peccatum eſt ſemel totum Officium omittere? Mortale,ſicut die præcepto non ieiunare;quia præceptum illud ex genere ſuo obligat ad mortale. *Notabilem partem omitte.* Mortale etiam eſt; quia grauis materia.

46. *Partem Officij notabilem aſſigna.* Quælibet Hora reſpectu totius Officij, cuiuſlibet Horæ dimidium. Matutini quatuor Pſalmi longiores,vel tres Lectiones cum Reſponſoriis. Hinc colligo tres Pſalmos breuiores, tres ſine Reſponſoriis lectiones materiam paruam eſſe, & eius omiſſionem culpabilem tantùm venialem futuram.

47. *Erit ne multiplex peccatum, totum ſeptem Horarum Officium omittere?* Vnicum quidem peccatum, ſed grauius vnius Horæ omiſſione; quia vnicum totius Officij præceptum eſt.

48. *Quandonam hoc peccatum contrahitur ob Officij omiſſionem?* Tunc conſummatur, quando quis non recitandi animum admittit. Sed ſi rem ſpectes, quando terminatur dies, nec ſubeſt tempus recitationi. *Incipio ante diei terminum.* Si duodecima exaudiatur Hora ante Officij terminationem cùm non multum ſubeſt recitandum, imples præceptum. Quòd ſi bona fide iudicaſti tempus ſufficiens adeſſe, etſi ſub initium Officij dies terminetur, non peccaſti, & præceptum impleuiſti. *Duo ſunt Horologia.* Segnius prius inſonet, quàm terminatum iudices diem.

CAPVT VIII.

De Attentione.

49. AN *ad recitationem Horarum interior requiratur attentio?* Probabile eſt,neceſſariam non eſſe,modò intentio adſit orandi;quia Eccleſia internum actum non poteſt præcipere.

præcipere. Probabilius arbitror eſſe neceſſariam; quia Eccleſia orare præcipit, ad quod attentio neceſſaria eſt. Etſi autem directè actum internum non poſſit præcipere, poteſt planè provt ſubeſt externo. Scio in quacunque ſententia ſufficientem eſſe attentionem vel ad Deum, vel ad ſenſum verborum vel ad ipſa verba; hæc enim quæ minor eſt; confuſam internam aliqualem attentionem includit.

50. *Inuoluntariè à toto Officio attentationem auerti: an tenear iterare?* Minimè; (ſecus ſi voluntariè) quia exprimens vocem præcepti ſubſtantiæ feciſti ſatis.

51. *An inhibent attentionem externæ aliquæ actiones, abluendi ſcilicet, induendi?* Abſque crimine lethali poſſunt cum recitatione copulari; quia ex habitu ad huiuſmodi actiones, non impediunt notabiliter. Porrò neceſſitas te, & à veniali crimine liberaret.

Capvt IX.

Tempus recitationis.

52. *Qvonam tempore Officij horæ recitandæ?* Vt à mortali peccato abſtineas, ſufficit recitare à media nocte vnius diei, vſque ad mediam noctem alterius, qui dies vnicus naturalis eſt. Vti nec veniali fœderis, & publicæ recitationi, & priuatæ tempus Horarum præſcriptum eſt.

53. *Qui hodie non recitaui, debeo ne craſtina die ſupplere?* Non; quia diei onus, quemadmodum ieiunium.

54. *Quodnam piaculum ſit anteponere, aut poſtponere Horarum recitationem?* Nullum ex cauſa; quia huiuſmodi recitatio nec quoad ſubſtantiam, nec quoad modum aliqua laborat deformitate. Profectò moderata antepoſitio, aut poſtpoſitio v.gr. vnius aut duarum horarum, etiam ſine cauſa & ex conſuetudine venialis non eſt. Si autem notabilis ſit, à veniali non liberatur, *Suario* authore.

55. *Quanto tempore poteſt anteponi Matutinum?* Scio *Sanctium* infra citandum afferre ex aliquibus prima aut ſecunda hora poſt meridiem poſſe ſequentis diei Matutinum recitari ſine culpa mortali. Ego quidem, poſt diligenter Doctorum recognita placita, aſſero quarta poſt meridiem hora, imò tertia cum dimidia, ad ſummum tertia poſſe iuſtè recitari; quia vſus Romanus communiſque Eccleſiæ mos ſuffragatur. Profectò omnis antepoſitio vſque ad ſecundam horam cum dimidia

midia ſuprà aſſignatam à veniali culpa immunis non erit. Qui autem hora prima, aut ſecunda ante meridiem recitaret, mortali crimine fœdaretur; quia ante tempus Veſperis conſignatum, ſequentis diei Officio intempeſtiuè operam daret. Si autem conſuetudo tulerit, hora tertia, aut ſecunda cum dimidia poſt meridiem poterit Matutinum recitari ſine veniali piaculo. At adhuc ad meridiem allicere priuilegium, ita vt hora prima, aut ſecunda recitetur, non erit vſus legitimi, ſed abuſus; quia tempus ab Eccleſia celebrationi Veſperarum deputatum anteuertitur.

CAPVT X.

Cauſæ excuſantes à recitatione.

56. QVanam à recitatione Horarum cauſa excuſant? In primis excuſat naturalis obliuio faciendi, (iuris pene eſt impoſſibilis. 2. Breuiarij inculpabilis carentia. Si culpabilis fuit, tunc vnicè delinquitur, quando v. gr. præuiſa impoſſibilitate recitandi futura Breuiarium in pelagus mittitur; poſt pœnitudinem autem non peccatur. 3. Loquendi impoſſibilitas. 4. Cæcitas. Nec tenetur Horam integram quam memoria tenet recitare, imò nec integrum commune, aut ſpeciale Officium; quia Eccleſia præſcribit variationem per ferias, ac ſanctorum ſolemnitates. *Poſſum cæcus Pſalmos recitare, & à ſocio exorare, vti legat me audiente lectiones.* Potes quidem, ſed non teneris. *Adeſt dies, cuius integrum Officium memoria teneo.* Iſto ſolummodo teneris recitare. *Surdus me ipſum non exaudio.* Adhuc recitare teneris. 5. Grauis ægritudo, quaſi corriperis, haud neceſſarium Medici aut ſuperioris conſilium. *Dubito de infirmitatis ſufficientia.* Conſule Medicum, vt declaret; Superiorem adi vt in aliquali dubij formidine diſpenſet. *Quænam ægritudo grauis reputanda?* Febris dolor acutus ſeu capitis, ſeu ſtomachi, &c. *Poſſum ægrotans diuidium Officium, aut Horam integram recitare.* Non teneris; quia nunquam poſſet iudicium moraliter certum ferri, quandonam ægrotus à lege recitandi omninò liberaretur, cum nullus tam æger (communiter loquor) qui non poſſit Completorium recitare. *Ægritudo, v. g. Quartanæ indulget interuallum.* Aſſero non liberari ægrotum diebus vacantibus à recitandi lege, niſi debilitas nimia, aut futurum damnum excuſaret, *Suar.* Doctore. 6. Mortis metus, ſecluſo ſcandalo, Suar.

aut

aut contemptu Religionis. 7. Cura afferens incompoſſibilitatem ex iuſtitia, v. g. docere, concionari, tota die confeſſiones audire; modò ordinaria excuſatio non ſit, ſed vnius aut alterius diei, vti *Suarius* aduertit. 8. Charitatis actio, v. g. ægrotanti inſeruire, notabili cura, aut labore adhibito; quia licet non teneamur huiuſmodi muneri incumbere, ſufficit illud vti maius bonum contemplari. 9. Diſpenſatio, Papa ſimpliciter poteſt cum Beneficiario, ac ſacris ordinibus initiato diſpenſare. Valida erit diſpenſatio, licet cauſa non adſit; vt autem ſit iuſta, iuſta cauſa requiritur. Non poteſt Epiſcopus niſi in caſu occurrenti, tunc autem magis interpretatio legis, quàm diſpenſatio compellenda. Prælati Regulares poſſunt ſimiliter, cum de ſufficientia ægritudinis dubitatur.

Capvt XI.

Pœna non recitantis.

57. *Cvinam pœnæ ſubiacet qui non recitat?* Clericus in ſacris conſtitutus, ac Regularis profeſſus peccato lethali illigatur. Beneficiarius inſuper debet fructus reſtituere ex iure Eccleſiaſtico. Sex prioribus menſibus à Beneficij receptione haud obligatoria reſtitutio. Recitatio autem neceſſaria eſt à ſacri Ordinis receptione adeò, vt ab ipſa hora, qua recipitur Officium obliget ab hora reſpondente, v. gr. Nona. Porrò reſtitutionis, obligatio poſt ſex priores menſes ita ſtatuitur, vt licet ſex illis prioribus menſibus recitatis, nulla inde compenſatio fiat. Quæ quidem obligatio in conſcientia contrahitur abſque iudicis ſententia.

58. *Num omnes fructus ſint reſtituendi, an ij ſolummodo, qui obligationi recitandi reſpondeat?* Sio *Valentiam*, *Suarium* & *Azorium* omnes docere reſtituendos. Attamen tantorum venia virorum, cum *Saa* & aliis pluribus exiſtimo ſolùm eam portionem, quæ veluti ſtipendium Officio diuino reſpondet, eſſe reſtituendam.

59. *An pro rata exacta quidem proportione?* Si iuris præſcripto hæreſcas, ſolummodo vnius diei omiſſio pro rata exactè obnoxia eſt reſtitutioni. At practica probabiliter ſtatuit vnius, aut alterius defectum à reſtitutione excuſari.

60. *Practicam huiuſce doctrinæ exprimas precor.* Ex reditibus Eccleſiæ quotidie, v. g. duodecim drachmas accipio diuino Officio reſpondentes, ſex quidem Matutino ac Laudibus debeo,

debeo, ſex verò reliquis Horis. Si Matutinum & Laudes omitto, ſex drachmas debeo reſtituere; ſi ſolum Matutinum quinque, ſi Laudes ſolummodo vnam, ſi quamlibet reliquarum Horarum, alteram, ſi ſex Horas, ſex drachmas reſtituere teneor. Legatur *Suarius c.30.n.11.*

Suar.

61. *An omittens dimidiam Horam aliquid teneatur reſtituere, cum pars ſit notabilis?* Non; quia parum pro nihilo; niſi defectus hic aliis defectibus, (vt in furto) adhæreſceret.

62. *Num qui recitat ſine attentione neceſſaria, aut in peccato mortali exiſtens, reſtituere teneatur, aut qui ex naturali obliuione omiſit?* Recitans ſine attentione, aut lethali illigatus non tenetur; quia abſolutè præceptum impleuit. Nec qui ex naturali obliuione omiſit; quia pœna illa culpam ſupponit.

63. *Cuinam reſtitutio facienda?* Aut fabricæ Templi, aut pauperibus, aut Miſſis pro defunctis verè pauperibus celebrandis. Porrò ad pauperem extra Beneficij Eccleſiam reſtitutio hæc extenditur.

64. *Clericus ipſe reſtitutionem faciens pauperie laborat.* Aut portio aut totum poteſt ei applicari ex ſapientis conſilio, ne propriæ cauſæ affectus illum afferat in errorem. *An ſimiliter reſtituere debeant, qui neceſſarium Deiparæ Officium ob penſionem, omiſerunt?* Ita planè.

CAPVT XII.

De vitiis Religioni contrariis.

§. 1. *Superſtitio.*

65. VAria *Religioni oppoſita vitia expendenda aſſume. Quid eſt Superſtitio.* Vana & falſa Religio indebitum cultum exhibens Deo quoad modum: aut cui non debetur nempe creaturæ quoad ſubſtantiam. Porrò illa, qua cultus indebitus tribuitur Deo, ſubdiuitur in cultum pernicioſum, & ſuperfluum; hæc autem qua cultus Deo debitus creaturæ tribuitur, in Idololatriam, Diuinationem, Vanam obſeruantiam, Magiam, & Maleficium.

66. *Superſtitionē in cultu veri Dei expone.* Superſtitio huiuſmodi vitioſa eſt, ſiue falſa ſit, mendaciumque contineat, quæ pernicioſa dicitur; ſiue id offerat Deo pro cultu, quod neque ſpectat ad gloriam Dei, nec hominis mentem, aut corpus ſubiicit Deo, quæ ſuperflua vocatur. Porrò pernicioſa, in ſolo

cultu, quem Miniſter exercet nomine Chriſti, reperitur, eaque ex ſuo genere mortale peccatum eſt. Superflua verò ſiue turpi actu fiat, v. gr. Sacrificium immolandi hominem: ſiue tantum vano, quia ſcilicet ad effectum colendi Deum ineptus ſit, ſemper eſt peccatum mortale quidem, ſi priori modo fiat: veniali, ſi poſteriori.

§.2. *Idololatria.*

67. *Secundum genus ſuperſtitionis, quæ tribuit creaturæ cultum debitum Deo, euoluas quæſo.* In eo prima ſpecies Idololatria eſt, quæ ſignificat cultum quo diuinus honor creaturæ tribuitur. In hac tres actus intercedunt; primus exiſtimatio Diuinitatis. Secundus affectus reuerentiæ tanquam ſupremo Numini. Tertius externum ſignum, quo interior opinio, & ſubmiſſio ſignificetur.

68. *Quotuplex Idololatria?* Triplex. Prima quæ ſumitur ex diuerſitate cultus per vota, preces, & ſacrificia idolis impenſis. Secunda ex diuerſa animi diſpoſitione, vt ſi ex vera infidelitate, vel timore tantùm aliquo procedat. Tertia ex diuerſa conditione creaturæ, cui diuinus cultus tribuitur, vt ſi vel per imagines referatur, Iouis, Appollinis, &c. vt ſimulachra hominum, pecudúmve contineat, quæ diuinis ſpiritibus animata eſſe credantur; vel homines flagitioſos pro diis à ſimplicibus honoratos, vel ſpirituales creaturas, vt Angelos, Dæmones, animas etiam ipſorum hominum, quos vt Deos adorabant.

69. *Quotupliciter in Idololatria delinquitur?* Tripliciter quidem. Primò grauiſſimè ex infidelitatis errore. Secundò ex diuino honore alteri tributo, quàm verò Deo, etſi mentis infidelitas abſit. Tertiò externè tantùm abſque intellectus errore, & affectu colendi creaturam vt Deum.

§.3. *Diuinatio.*

70. *De ſpecie ſecunda ſuperſtitionis diſſere, id eſt, Diuinatione.* Eſt inordinaria prædictio eorum, quæ ad ſolum Deum pertineat, idque indebitis modis minimè à diuina prouidentia conſtitutis.

71. *Quotuplex illa.* Duplex planè, vna per expreſſum pactum cum Dæmone, quo petens obligat ſe ad obſequium illius, ſiue ad petitionem ſacrificia adiungantur, ſiue adiurationes, figuræ & ſimilia. Altera per implicitum, ad quod requiritur, vt cognitio acquiratur per medium de ſe inutile abſque diuino auxilio.

72. *Diuinationis ſpecies recenſe.* Augurium, ſub quo iudiciaria Aſtrologia, Inſomnium, Auſpicium, Omen, Chiromantia, Metoſcopia, Spatuimantia, Phyſiognomia, & Sortilegium.

73. Quid

73. *Quidnam requiritur ad implicitum pactum?* Satis eſt, vt homo ſeriò his ſignis vtatur ad veritatem inquirendam; quia cum eorum author ſolus Dæmon ſit,hoc ipſo ab eo vult doceri,eiuſque doctrinam ſequi, quod intrinſecè malum eſt: cum per eam id à dæmone petatur, quod Dei proprium eſt.

74. *Præcipua Diuinationis ſigna exprime.* Tria ſunt, Aſtra, ſortes, & inſomnia.

75. *Num ex Aſtris illicita prædictio?* Non quidem omnis; v.g.ea quæ naturales effectus ex Aſtrorum motu, influentiis, concurſu, & aſpectu Planetarum profert, modò nec incredulitate accedatur, nec imprudenter fiat. Ex iiſdem pueri futura inclinatio poteſt prædici: non tamen tanquam certa, vel nimium probabilis. Ea planè eſt prohibita Aſtrologia, qua futura contingentia libera prædicuntur; id enim graue peccatum eſſet,cùm falſum ſit. Erroneum eſt poſſe contingentia libera ex Aſtris prædici. Sicut etiam ea,quæ à ſolo Deo pendeant; ea enim neque certò, neque probabiliter futura poſſunt prædici, vt in Bulla Sixti V. ſtatuitur.

76. *De ſortibus quid?* Sortes,ſi diuiſoriæ ſunt, vt in iactu taxillorum ad ludum,ex ſe malæ non ſunt. Admiſceri culpa poteſt ex praua intentione,ex materia, v. gr. ſi fiat in electionibus, & ex fraudibus. Profectò in ſpecie electio Eccleſiaſtica per ſortes fieri non debet; & ſi fiat, eſt nulla. Ad componendas tamen Eccleſiaſticas lites, haud prohibitum,ſortibus vti. Nec ad occulta cognoſcenda adhibendæ ſortes, niſi diuina adſit inſpiratio. Conſultatoriæ,bonæ,ſi prudenter fiunt. Diuinatoriæ ad occultam veritatem cognoſcendam illicitæ omninò.

77. *Quid demum de inſomnijs?* Inſomnia imaginariæ viſiones ſunt interioris ſenſus ſomni tempore. Porrò à Deo, & à diabolo immitti poſſunt,Diuinis fidem adhibere Sanctum; dæmoniacis malum,& ſuperſtitioſum.

78. *Exhibe ſigna diuini inſomnij.* Illa præcipua, ſi nihil adſit turpe, vel inhoneſtum: ſi deuotum animum relinquat: ſi ad malum non inducat: ſi promptior,& alacrior animus in vigilia reddatur.

79. *Dubito, num à Deo, an à dæmone inſomnium.* Tutum credere à diabolo immiſſum.

80. *Quantum peccatum inſomnio credere?* Temere ſomniis credens peccat; & ſiquidem ab iis regatur in rebus agendis, mortaliter delinquet: ſi tantùm ex ſomnio ſemel, vel iterum operetur, quod aliàs malum non eſt, vanitas quædam erit, & venialis leuitas.

81. *Reliqua*

81. *Reliqua ſigna percurre.* Ex cantu animalium, ſi ſigna naturalia ſint, non eſt ſuperſtitio aliquid prædicere, etiam ſi ad homines pertineat. Plura prædicere, quàm ſigna indicent, ſuperſtitio eſt. Idem aſſero de fortuitis homini contingentibus, vel vocibus hominum ſignificatiuis. Phyſiognomia licita eſt, non iudiciaria. Nec Chiromantia, quæ ex lineis manuum bonam, vel malam arguit fortunam.

82. *Tertiam ſuperſtitionis ſpeciem, ſcilicet vanam obſeruantiam, declara.* Hæc mediis inutilibus haud à diuina prouidentia conſtitutis varias corporis commoditates, immutationéſque prædicit, quæ à ſola Dei prouidentia, & potentia eſſent expectandæ. §. 4. *Vana obſeruantia.*

83. *Quotuplex ea?* Quadruplex. Prima, ad cognoſcendum, qui dies infauſti ſint, qui fauſti. Secunda, quæ varias verbo, vel ſcripto adhibet preces. Tertia, qua reliquiæ ad collum geſtantur. Quarta, qua preces aliquæ vſurpantur ad depellendos morbos. Vnde quatuor ſolent ſpecies numeri. Prima dicitur *Ars notoria*, cum per quaſdam orationes futurorum ſcientia expectatur. Secunda, *Vana obſeruantia ſanitatum*, cùm orationibus varij morbi ſanantur. Tertia, *Obſeruatio futurorum*, cùm ex impertinentium rerum obſeruatione mala ſibi, vel aliis euentura coniiciuntur. Quarta, *Obſeruantia reliquiarum*, cùm quis geſtat vanas reliquias ex admixtione cum tali herba, charta, &c.

84. *Quonammodo hæ quatuor ſpecies agnoſcuntur?* Prima agnoſcitur ex verbis, quouis modo ad dæmonem relatis: item ex incertis, falſis, apocryphis, ex precibus certo modo, certa hora, vel in tali charta ſcriptis. Secunda deprehendi poteſt ex eo, ſi vel cauſa in loco valde diſtante à paſſo applicetur; vel ſi communiter iudicetur improportionata. Tertia & quarta ſpecies eiſdem modis cognoſcitur, quibus ſuperſtitioſa diuinatio.

85. *Quartæ ſpeciei ſuperſtitionis, id eſt, Magiæ expoſitionem euulga.* Magia eſt vis quædam, ac facultas faciendi mira per ſigna ope dæmonis. *Quotuplex illa?* Duplex ſanè Naturalis, quæ quidem per ſe mala non eſt; & ſuperſtitioſa, ea ſcilicet, quam definiuimus. Multa poſſunt Magi circa elementa, hominum corpora, circáque animas tum corporibus coniunctas, tum ab iis ſeparatas; ſed præſtigiæ ſunt, & falſæ apparitiones. §. 5. *Magia.*

86. *Quodnam peccatum Magia?* Ex ſuo genere lethale ob ſocietatẽ cum dæmone. Sæpè etiam alia crimina iunguntur,

v.g. hæreſis, apoſtaſia, idololatria, blaſphemiæ, ſacrilegia, luxuria, & damna proximorum.

§.6. *Maleficium.*

87. *Quintam iam ſuperſtitionis ſpeciem, nempe maleficium proferas.* Maleficium eſt vis, ac poteſtas nocendi aliis, ex pacto expreſſo, vel tacito cum dæmone.

88. *Quotuplex Maleficium?* Duplex. Amatorium, ad amorem laſciuum excitandum; & Veneficium, ad nocendum aliis.

89. *An amatorium poſſit vllius cogere voluntatem?* Minimè; obiectiuè tantùm mouet commouendo phantaſmata, quibus voluntas ad rem amandam afficiatur.

90. *Licet ne maleficium ſoluere maleficio?* Minimè; at à maleficio, qui modo etiam licito nouit ſoluere, peti illius diſſolutio poteſt non à dæmone. Signum etiam malefici deſtruere licet, & contrarium apponere, ſi indifferens ſit.

91. *De adiuratione quidnam?* Adiuratio eſt actio quædam, qua perſona aliqua inducitur imperando, aut obſecrando, ad aliquid faciendum. Eſt actus Religionis, & ſub præcepto cadit. Duplex illa; deprecatiua, quæ licita eſt erga Deum, Sanctos, & homines, non erga dæmones; & imperatiua, quæ erga homines ſubditos ſolis Superioribus licet, Exorciſtis erga dæmones, & publica quidem ſolis Miniſtris ordinatis, qui prudenter interrogare & petere ſigna egreſsûs poſſunt.

§.7. *Sacrilegium.*

92. *Alterum vitium Religioni oppoſitum, videlicet ſacrilegium exponas.* Sacrilegium eſt violatio rei ſacræ.

93. *Quotuplex illud?* Triplex. Primum contra perſonam, v.g. ſi Clericus percutiatur, vel eius forum violetur vel immunitas à tributis, vel votum perſonale caſtitatis. Secundum contra locum ſacrum, vt ſi occiſio hominis polluatur, humani ſanguinis, & ſeminis effuſione, ſepultura excommunicati, vel non baptizati. Item ſi vſurpetur tanquam locus communis, faciendo placitum in eo, mercatum, vel furtum. Præterea agendo contra eius immunitatem, v.g. Eccleſiam infringendo, in domo Eccleſiarum placita faciendo ſeculares, dirutæ Eccleſiæ ſaxa, & ligna in vſus profanos conuertendo, confugientes ad eam per vim extrahendo. Tertium eſt contra res ſacras, vt abutendo Sacramentis, vel ea indignè tractando, prophanando vaſa ſacra, & ornamenta, violando imagines, ſcripturis ad confirmandos errores abutendo, & non ſoluendo decimas. Ad hanc tertiam ſpeciem reuoco irreuerentiam contra Euchariſtiam, contra Reliquias, & Imagines Sanctorum, modò fiat contra eas tanquam inſtrumenta diuini cultus, vel quatenus honor illis exhibitus tranſit

ſit ad Deum : contra Sacramenta; contra concionem, eſt enim actio ſacra, & inſtrumentum diuinum ad Dei cultores ſanctificandum.

94. *Quodnam peccatum ſacrilegium?* Mortale ex genere, veniale autem ex inaduertentia, vel materiæ leuitate.

CAPVT XIII.

Praxis circa materiam de Horis Canonicis ex Societatis IESV *Doctoribus.*

95. *Tenetur ne quis ad totum illius diei Officium, quo ſubdiaconus ordinatur?* Tenetur ad horas, quæ poſt promotionem recitandæ ſuperſunt. *Palaus tom. 2. diſp. 1. part. 4. num. 3.* Alij aſſeruere, ſolum teneri ad Veſperas, & Completorium, quia Eccleſia non intendit ad paruas horas illa die Clericos obligare. Addunt hi, eum, qui ante promotionem totum diei recitaſſet Officium, adhuc ad Veſperas & Completorium teneri; quia quum recitauit non tenebatur, & ideo non ſatisfecit. Alij ſatisfeciſſe affirmant. *Palao* ſubſcribo. §. 1. *De Officio Canonico.* Pal.

96. *Intendit ne Epiſcopus Clericos à ſe ordinatos recitare illos Pſalmos, quos iniungit ſub lethalis pœna?* Ex decentia & honeſtate obligari intendit, ideo omittens, venialiter delinquet. *Palaus p. 1. §. 1. n. 5. ex Azorio.* Pal. Azor.

97. *Quandonam beneficiarij tenentur ad Officium recitandum?* Poſt pacificam beneficij poſſeſſionem; quia ſicut ante illam ruribus non fruuntur, ita nec debent oneribus grauari. *Leſſius lib. 2. c. 34. dub. 30. n. 167.*

98. *Tenetur ne Beneficiarius ad onus Officij, ſi beneficium tenue ſit?* Aſſerit *Palaus §. 2. num. 9.* quia ſibi ſponte præiudicat, qui ſe ad officium tenue promoueri permittit. An non vxorem parua dote ducens alere tenetur? Porrò *Leſſius lib. 2. c. 34. dub. 31. num. 160.* docet, habentem beneficium tenue ad Horas Canonicas ſolum in Feſtis & Dominicis teneri. Alij probabiliter exiſtimant beneficij tenuis Clericos ad Officium non obligari. Pal. Leſſ.

99. *Aſſigna beneficij tenuis quantitatem.* *Leſſius citatus,* ait tenue eiſſe beneficium, quod ſexdecim aureos non attingit. Sotus aliquando docuit octo aureorum beneficium obligare ad Horas. At *Sanchez opuſc. tom. 1. lib. 2. c. 2. dub. 57. num. 5.* Leſſ. Sanch.

num. 5. aſſeruiſſe, ait Sotum poſtea, beneficium ſexdecim aureorum non obligare, & octo aureorum opinionem illam docuiſſe pro iis temporibus, quando valor monetæ maior erat. Alij requirunt viginti aureos. Alij tertiam partem ſuſtentationis Clerici ordinarij.

Vaſq. Salas. 100. *Dubitat quis, an ob tenuitatem beneficij obligetur ad Horas?* Tenetur recitare, ait *Vaſquez*, quia obligatio eſt certa, & dubia excuſatio. Non tenetur ait *Salas* 1.2. *tract.* 8. *d. vnic. ſect.* 17. *num.* 154. quia præceptum valde onerofum in dubio non obligat.

Sanch. 101. *Recipit quis beneficium per Simoniam, aut cum excommunicatione, vel irregularitate, tenetur ne ad Horas?* Non; quia nec fructus ſuos efficit. *Sanchez dub.* 73. *n.* 5.

Suar. Pal. 102. *Tenetur ne ad Horas Canonicas Coadiutor cum futura ſucceſſione & congrua portione præſent?* Non; quia Coadiutoria huiuſmodi non eſt beneficium, vt Paulus V. apud *Suarium de Horis Canon. lib.* 4. *c.* 22. *n.* 19. declarauit. *Palaus tom.* 2. *tract.* 1. *d.* 2. *p.* 1. §. 2. *n.* 7.

Pal. 103. *Scio, Religioſos Choro addictos poſt profeſſionem emiſſam ad Horas teneri ratione conſuetudinis: rogo, an etiam teneantur Moniales?* Aliqui dubitarunt, an talis conſuetudo exiſtat, an potuerit à mulieribus introduci. Saa aſſeruit abſolutè, non obligari ad Horas. Aſt in editione Romana correctus fuit, vt *Palaus* adnotat *tom.* 2. *tract.* 7. *diſp.* 2. *part.* 1. §. 1. *n.* 3. Ideo exiſtimo ex conſuetudine obligari; quia poſſunt conſuetudinem obligatoriam introducere, approbante Superiore, quæ ſunt legis capaces.

Leſſ. 104. *Poteſt ne ſuperior cum Religioſis diſpenſare, ex iuſta cauſa, ſtudiorum videlicet, aut negotiorum?* Poteſt. Nec obſtat quo diſpenſare non ſoleat; quia facultas aliquid faciendi abſque aliorum incommodo, per non vſum non amittitur. *Leſſius lib.* 2. *c.* 37. *dub.* 9. *num.* 51. Imò cum promotis diſpenſare poteſt ex priuilegio, & Horas Canonicas in Pſalmos & præces certas commutare.

§. 2. *De non recitandi piaculo.*

Pal. 105. *Peccat ne bis Horas omittendo, qui titulo Ordinis, & beneficij obligatur?* Non; quia vterque titulus eandem Religionis virtutem reſpicit. *Palaus tom.* 2. *d.* 2. *p.* 1. §. 2. *n.* 29. Scio *Fagund. p.* 2. *lib.* 4. *c.* 5. *n.* 23. contrarium aſſeruiſſe.

Leſſ. 106. *Quot peccata committit, qui omnes omittit Horas?* Aſſerit *Leſſius num.* 51. tot peccata perpetrare mortalia, quot omiſit Horas eiuſdem diei; quia ſingulæ Horæ ſunt diſtincta Officia diuerſis temporibus perſoluenda. Alij probabilius vnicum eſſe piaculum affirmarunt; quia præceptum de omnibu[s]

omnibus Horis recitandis vnius diei, vnum eſt, & pro obiectio habet ſeptem Horarum per modum vnius aggregationem. Haud opus in Confeſſione numerum Horarum omiſſarum aperire.

107. *Scio dari in Horarum omiſſione materiæ paruitatem: aſſignes quæſo.* In Matutino, Laudibus, & Veſperis partem notabilem putat *Palaus tom.2.d.2.p.5.num.1.* quod eſt æquale vni paruæ Horæ. *Sanchez ſum.tom.1.lib.1.cap.18.n.8.* docet, tres lectiones cum reſponſoriis in Officio Feriali (v.g.) putat paruam eſſe materiam. At in paruis Horis notabilis quantitas eſt dimidium. Ita *Fernandez p.3.cap.13.§.7. q.3.* Monuerim, ſi quis ex pluribus Horis eiuſdem diei modicum omitteret, & multa hæc modica ſimul ſumpta quantitatem notabilem exæquarent, mortaliter delinquere; quia continuatur in reſpectu ad totum Officium, quod præcipitur. Non poſſum non ingenuè profiteri ſubſcripſiſſe Marchino aſſerenti, integram Horam paruam non eſſe partem notabilem comparatione ad totum Officium, quod per modum vnius præceptum eſt. Pal. Sanch. Fernād.

108. *Num obligatio reſtitutionis ex omiſſione Horarum ſit ex iuſtitia?* Aſſerit *Suarius de Relig. tom.2. lib.4. cap.13.n.3.* in beneficiariis, ideoque à poſſeſſione ſtatim teneri recitare ſub reſtitutionis onere. At *Fernandez p.3.c.12.§.8.n.1.* affirmat ſolum teneri ad reſtitutionem, ſi per ſex menſes recitare omittat; quia eſt obligatio ſolum Religionis ortum habens à lege Eccleſiaſtica, quæ incipit poſt ſemeſtre obligare. Si enim eſſet iuſtitiæ, quando beneficiarius omittens non poſſet fructus reſtituere, ad reſtituendum in bonis ſpiritualibus obligaretur, quod tamen non eſt in conſuetudine. Sic *Filliucius tom.1.tract.13.c.10.n.103.* §.3. *De reſtitutione.* Suar. Fernād. Filliuc.

109. *Scio circa reſtitutionem ex omiſſione Horarum dari paruitatem materiæ, vnde non facienda reſtitutio niſi ex omiſſione notabili: rogo, quænam illa?* Non eſt facienda reſtitutio pro omiſſione partis vnius Horæ, aut paucorum verſiculorum plurium Horarum, vel etiam totius Officij, ſi rata ei reſpondens non ſit notabilis. Ex *Palao tom.2.[illegible].7.[illegible].5.* Pal.

110. *Quidnam ergo pro parte notabili reſtituendum?* Sacerdos habens beneficium curatum cum multis oneribus, v.gr. Miſſæ, Confeſſionum: quo die Officium omittit, non tenetur reſtituere omnes fructus illius diei: ſed ſolummodo partem reſpondentem oneri Officij; quæ quidem in Epiſcopo, & Parocho erit quinta, in Canonico quarta, in aliis beneficiariis tertia. Hæc *Henriquez lib.13. cap.13. n.13.* Laxa videtur interpre- Henriq.

Leſſ. interpretatio *Leſſio lib.2.cap.34.num.77.* in iis præſertim,qui non habent alia onera niſi precum ; vnde putat ad habentes

Tolet. alia onera reſtringendam. *Toletus lib.2.c.12.num.9.* pro toto officio omiſſo tertiam partem fructuum illius diei reſti-

Salas. tuendam putat. *Salas d.15.ſect.12.num.27.* ait ſi Canonicus groſſum lucratus ſit,prius quàm officium omitteret, ad reſtitutionem non teneri ; quia pœna indicit, vt fructus non faciat ſuos : non vt iam ſuos reſtituat.

111. *Aſſiſtit Choro Canonicus, ſed officium non recitat, nec domi quidem : poteſt ne diſtributiones licitè recipere ?* Ad ratam quidem fructuum tenebitur, ſed illas diſtributiones poterit retinere;quia ſunt ſolius aſſiſtentiæ ſtipendium, nec nomine

Sanch. fructuum in Concilio ſignantur. Ita *Sanchez opuſc. tom.2. lib.2.c.2.dub.10.n.2.*

§.4. *De commutatione, ordine, & alijs.*

112. *Tenentur ne ad priuatam recitationem Litaniarum qui in diebus Rogationum, & D. Marci proceſſionibus non interſunt ?* Aſſerit *Vaſquez opuſc. de benef. cap.5. §.1. art.2. dub. 1. num.58.* non teneri; quia Litaniæ ſunt pars Pſalmorum pœnitentialium, ad quorum recitationem in diebus ſignatis ſummus Præſul inquit ſe nolle obligare.

Vaſq. 113. *Quid de officio defunctorum die ſecunda Nouembris?* Aliqui aſſeruerunt non adeſſe obligationem ; quia in rubrica illius diei non habentur verba præceptiua,& peculiaria ; ſed ſolum dicitur : *Poſt Benedicamus, &c. dicuntur Veſperæ defunctorum*, ſicut in rubrica feriæ ſecundæ poſt primam Dominicam Quadrageſimæ.Haud recedendum à contraria ſententia communi ; quia proprium illius diei officium defunctorum, vnde *Commemoratio defunctorum* inſcribitur.

Vaſq. 114. *Seruandus ne ſub mortali horum ordo? Vaſquez citat. dub.4.num.56.* putat inuertentem Horarum ordinem recitando Primam, deinde Matutinum, &c. peccare mortaliter, quia in re graui derogat communi Eccleſiæ conſuetudini.

Sanch. Aſſero cum *Sanctio opuſc. tom.2. lib.7. cap.2. dub.37.num.4.* inuerſionem Horarum eſſe venialem. Vnde qui Matutinum ſequentis diei ſine cauſa ante conſummationem præſentis officij recitaret,venialiter delinqueret.

115. *Quis ex acedia, & ſine iuſta cauſa officium præſcri-*

Suar. *ptum commutat in aliud breuius : ſatisfaciat ne præcepto ? Suarius de Rel.tom.2.lib.4.cap.25.n.11.* docet ſatisfacere, modo non fiat frequenter ; quia implet quo ad ſubſtantiam,quamuis quia non implet quo ad qualitatem præſcriptam, peccat venialiter. Profectò ſi id ſemel liceat, licebit, me auctore, frequenter ; quia ſingulis diebus nouum præce-

ptum

ptum adeſt, ſicut in diebus Quadrageſimæ ad ieiunandum.

116. *Quid de Officio Reſurrectionis? Caramuel d.*109.*n.*1387. aſſerit peccare quoad modum venialiter, non mortaliter quo ad ſubſtantiam, qui ſemper Reſurrectionis recitat officium. Addit in ſententiæ probationem noſtrum Franciſcum Suarium ex viginti, & quatuor diei naturalis horis decem & octo ſtudendi, ac ſcribendi curæ libaſſe, ſex horis reſeruatis Miſſæ, orationi, Horarum recitationi, prandio, ac ſomno: ergo (concludit) proculdubio Officium Reſurrectionis recitabat ſemper. Neſcio, an ſit legitima conſequentia, cum Suarius qui quidem ſanctitate eximia mirum in modum ſuam ſuperauit ſapientiam, ne ab Horarum Canonicarum recitatione communi detraheret, à ſomno, ab ſtudio à vita lubens abſtuliſſet. Iam aſſerui officij obligationem non implere, qui quoad Matutinum Reſurrectionis vſus fuerit addicto illi ſolemnitati priuilegio. Caram.

117. *Satisfaceret ne præcepto, qui loco officij præcepti officium de aliquo Beatificato extra eius diem recitaret?* Aſſerit *Granado* 1.2.*contr.*1. *tract.*7.*d.*4.*ſect.*2. *num.*19. neque ex deuotione licere; quia cultus ab Eccleſia illi conceſſus eſt pro certo die & perſonis: vnde neque in alio die, nec ab aliis perſonis poterit celebrari. Non tamen puto mortaliter delinquere; quia demptis tribus Beati lectionibus referentibus hiſtoriam, reliqua ex communi aſſumuntur: & ſi tres illæ lectiones ad officium omnino non pertinerent, ex *Sanchez* dixi materiæ non excedere paruitatem. Gran. Sanch.

118. *Addit quis, aut demit aliquid ab officio Canonico perpetuò duraturum: delinquet ne lethaliter?* Aſſerit *Suarius tom.*2.*de Rel.lib.*4. *cap.*15.*num.*15. quamuis minimum, cùm ob introductionem noui cultus, tum ob vſurpatam iuriſdictionem. *Palaus tom.*2.*tract.*7.*d.*2.*part.*2. *num.*15. ſolum venialiter delinquere putat, ſed ſatisfacere præcepto cenſet, quia recitat totum quod debet, ſi addidit: & in parua materia deficit, ſi dempſit. Hoc approbo, illud autem de ſolo veniali minimè; quia perpetua additio, aut demptio vel minima in re tam graui magni ponderis eſt. Suar. Pal.

119. *A quanam hora poſt meridiem poteſt Matutinum recitari?* Ex *Filliucio tract.*23. *cap.*8. *num.*275. ab hora quarta poſt meridiem diei præcedentis. Ex *Sanctio tom.*2.*ſum.lib.*7. *cap.*2.*dub.*37.*num.*4. ab hora ſecunda poſt meridiem, ſeu ſtatim poſt Veſperas, circa quæ mentem expreſſi ſupra *n.*55. §. 5. *De tempore.* Filliuc. Sanch.

120. *Poſſunt laudes ſeparatim à Matutino addita oratione,*

Sanch. *quotidie ſeparari, ſine veniali piaculo?* *Sanchez* negat *dub.* 20. *num.* 2. quia hoc ſolum in noctis Natiuitatis ſolemni Matutino indicit Eccleſia.

121. *Queiſnam in horis recitandum Officium abſque piaculi venialis ſuſpicione?* Matutinum à tertia hora cum dimidia, vel ad ſummum à quarta (Laudes vna cum Matutino) vſque ad auroram. Prima oriente ſole. Tertia aliquanto poſt. Sexta aduito iam die. Nona prope prandium, Veſperæ poſt prandium, hora ſcilicet ſecunda, & Completorium prope noctem. Addo ex *Sanchez dub.* 35. *num.* 5. non eſſe veniale peccatum Horas anticipare, vel poſtponere ad modicum tempus ſemihoræ, aut triplicis quadrantis, ſeu horæ integræ.

Sanch.

122. *Poteſt ne quis ex cauſa iuſta anticipare, vel poſtponere totum Officium?* Poteſt. Cauſam autem iuſtam exiſtimo, aut maiorem deuotionem, aut ſuperuenientem occupationem. *Sanchez dub.* 36. *num.* 3. cauſam iuſtam exiſtimat ad recitandum totum Officium tempore veſpertino, ſcholaſtico eſſe illud tempus minus ſtudiis aptum.

Sanch.

§. 6. *De loco.*

123. *Recitantes in choro debent ſub mortali ſtatutis temporibus Horas aptare?* *Suarius tom.* 2. *de Rel. lib.* 4. *cap.* 15. *n.* 11. aſſerit, ſed probabiliter *Valentia tom.* 3. *d.* 6. *quæſt.* 2. *part.* 10. putat ſolum venialiter delicturos.

Suar. Valent.

124. *Scio non ſatisfacere recitando cras, qui Officium hodiernum omittit: rogo autem, an ſi id faciat beneficiarius, pro onere beneficij in ordine ad reſtitutionem ſatisfaciat?* Aliquis ex externis aſſeruit; quia & Capellanus, qui Miſſam, quam hodie celebrare tenetur, celebrat die craſtina. At negat *Henriquez lib.* 13. *cap.* 13. *n.* 2. quia Bulla Pij V. cogit non recitantes ad reſtituendum ipſo facto abſque alia declaratione. Vnde tranſacto die hodierno, beneficiarius iam pœnam reſtitutionis contraxit.

Henriq.

125. *Peccantne Canonici mortaliter, ſi Choro abſint, ſine cauſa?* Horarum recitationi ſi domi dent operam, & Chorus ab aliis perſoluatur neque id gerant ex contemptu, aut cum graui ſcandalo, venialiter ſolummodo peccant. *Reginaldo tom.* 2. *lib.* 18. *cap.* 13. *num.* 176. auctore. Scio *Suarium cap.* 10. *num.* 17. huiuſmodi Canonicum reum mortalis aſſeruiſſe, etiam ſi diſtributionum ratam reſtituat. Qua in ſententia abſentia trium, aut quatuor dierum in anno vltra tempus in Concilio permiſſum Choro non intereſſe, mortale non putarim, Suarij mei venia, qui ſolum abſentiã vnius diei excuſat.

Regin. Suar.

126. *Tenentúrne Regulares communiter ad pſallendum Horas in Choro, ſicut ad Miſſæ ſolemnis celebrationem?* Ita planè

ex

ex ſancta & recepta conſuetudine immemoriali regulam interpretante, & Eccleſias Regularium cum Cathedralibus, & Collegiatis connumerante. *Gordonus tom.2. lib.6.q.2.c.6.§.3. num.22.* At obligatione hac non alligantur ſinguli Regulares ſeorſim, ſed communitas. Sic *Turrianus 2.2. contr.10. d.1.n.6.* Gord. Turr.

127. *An ſatis, ex legitima cauſa, Horas in Sacriſtia, vel Oratorio recitari?* Satis quidem; quia Officium dictis in locis ad Eccleſiam dirigitur, & Religioſi, aut Clerici moraliter dicuntur in Eccleſia canere. *Caſtro Pal. tom.2. tract.7.d.3.p.4.num.2.* Pal.

128. *Satisfacit ne, qui ſyllabas voluntariè abſcindit, ſenſum autem verborum notabiliter non corrumpit?* Satisfacit authore *Filliucio cap.7. num.142.* §.7. *De voce.* Filliuc.

129. *Debet ne recitans tali voce uti, ut ſe ipſum audiat?* Aliquis ex externis aſſerit motum labiorum ſufficere; quia verè hic vocaliter orat. *Filliucius* autem *c.5.n.117.* ait hanc Bonacinæ opinionem ſolum pro ſcrupuloſis admittendam. Ego quidem nec pro ſcrupuloſis admitto, quia exiſtimo labiorum motum nec orationem eſſe vocalem, nec præcepto ſatisfacere. Vox enim orantis debet eſſe audibilis ſaltem ab ipſo orante; vix enim formari poteſt vox, quæ ab ipſo proferente audiri non poſſit. Filliuc.

130. *Satisfaciunt ne Canonici exiſtentes in Choro & ſubmiſſè pſallentes?* Aſſerit *Leſſius lib.2.c.34. dub.33.n.185.* quia legitimè præſcripta conſuetudo ius ex *Concil. Aquiſgran. c.131.* antiquauit, ſi præceptum in eo imponebatur; nam *Cenedo quæſt. 2. num. 18.* ſolum dari conſilium exiſtimat. Leſſ.

131. *Interrumpi ne poſſint Horæ?* Poſſunt ne planè ſine mortali; quia non ſolum quilibet Pſalmus, ſed etiam quilibet verſiculus ſeorſim ſumptus eſt integra oratio, laudatio, vel ſententia non habens neceſſariam cum aliis connexionem, *Leſſio cap.37. dub.10. num. 57.* aſſertore. Poteſt ergo quis Veſperas (v. gr.) incipere, & interrumpere poſt duas horas, (reus tamen venialis ſi cauſa non vrget) complendas. *Quid ſi interruviſſem animo, de nouo incipiendi?* Poteris recitare, quod ſupereſt. *Sanchez opuſc. tom.2. lib.7. cap.2. dub.19.n.5.* §.8. *De interruptione.* Leſſ. Sanch.

132. *Recitat quis cum ſocio, tenetur ne cum illo Antiphonas, & lectiones?* Sufficit dicentem ſocium audire iuniorē velocius ſe legentē. Scio *Azor.* huiuſmodi recitationē non approbare.

133. *Requiritur ne attentio actualis aut virtualis, ad Horarum recitationem?* Scio, actualem attentionem eſſe cum mens actu occupatur circa obiectū: virtualem autē, cum incipit occupari actionis inchoatione, ſed poſtea inuoluntariè diſtrahitur. Actualis itaque attētio neceſſaria nō eſt. Virtualē quidem §.9. *De attentione.*

Conin. ferè omnes recentiores requirunt. At *Conineh in 3. p. qu. 83. art. 6. num. 291.* ſecutus Durandum aſſerit non requiri virtualem; quia Eccleſia extra Confeſſionem non habet iuriſdictionem in occulta. *c. dolentes* præcipit actum deuotum externum, (inquit ille) qui ſatis ſit ad externam Religionem, contra illos, qui inter recitandum confabulantur cum ſecularibus. Actus autem externus orationis debitè factus ſine riſu, confabulatione, &c. eſt verus actus orationis externus: ſicut externa adoratio idoli ſine intentione, eſt verus actus externus idololatriæ.

134. *Lucrantur ne diſtributiones Canonici in Choro confabulantes?* Lucrantur ex ſupradicta ratione, vti aſſerit *San-* Sanch. *chez opuſc. tom. 2. lib. 2. cap. 2. dub. 100. n. 2.*

135. *Quidnam in ſententia virtualem attentionem requirente, ſi Canonicus Choro quidem aſſiſtat, ſed recitet voluntariè diſtractus?* Non ſatis faciet præcepto *c. dolentes* de attentione; ſed ſatisfaciet præcepto recitandi lato in Bulla, & ſic ad reſti- Leſſ. tutionem non tenebitur. Ita *Leſſ. lib. 2. c. 37. dub. 11. n. 68.*

Suar. 136. *Requiritur ne faciendi intentio?* Negat *Suarius in 3. part. tom. 3. d. 88. ſect. 3.* Aſt alij probabiliter iam defendunt intentionem eius neceſſariam non eſſe; imo ſatisfieri etiam ab eo qui cum expreſſa intentione non ſatisfaciendi pro tunc, recitaret.

§. 10. *De cauſis excuſantibus.*

137. *Detinetur quis in pulſandis organis, deferendis libris, dando thure, &c. tenetur ne poſtea priuatim illas officij partes recitare?* *Suarius* aſſeruit *tom. 2. lib. 4. cap. 14. num. 13.* ſed *Torres 2. 2. tom. 1. d. 7. num. 12.* negat; quia Chorus, cui ſeruit, pro ipſo ſatisfacit. Idem aſſerendum de Clerico ſtudente lectioni, quam lecturus eſt, dum alij concinunt. Suar. Torr.

138. *Dubito ægrotans, an tenear recitare: quonammodo me ab ſcrupulis expediam?* Si Medicus iudicat recitare te poſſe maiorem partem, id eſt, Matutinum cum Laudibus ſine nocumento, teneris. Si iudicat ſolum recitare poſſe minorem, non Pal. teneris. *Palaus tom. 2. part. 6. d. 2. n. 9.*

Valent. 139. *Tenetur ne infirmus ſocium adhibere?* Aſſerit *Valentia*, ſi commodè poſſit, *tom. 3. d. 6. quæſt. 2. part. 10. §. 7.* Addit Pal. *Palaus n. 14.* ſi opus ſit; quia vnuſquiſque tenetur adhibere medium ſimpliciter neceſſarium ad præceptum implendum. Suar. Quod limitat *Suarius n. 12.* ad beneficiarios tantum. At *Leſſ.* Leſſ. *lib. 2. c. 37. dub. 9. n. 54.* docet non teneri adhibere ſocium in ægritudine, qui in ſanitate non aſſolet cum ſocio recitare. Exiſtimo nullum teneri conducere ſociũ pro officio recitando, ſicut nec tenetur pro Miſſa audienda Sacerdotẽ conducere.

140. *Scio*

140. *Scio excuſare cæcitatem: ſed rogo, an ſi cæcus maiorem partem officij memoria teneat, ad illam teneatur?* Aſſerit *Pa-* Palao. *laus citat. n.* 11.

141. *Excuſantur ne damnati ad triremes?* Ita planè ex *Laym. lib.* 4. *tr.* 1. *c.* 4. *n.* 6. quia ſatis afflictionis, raro laborum Laym. intermiſſionem, rariſſimè animi habent promptitudinem.

142. *Caret quis Breuiario, ſed habet diurnum, & officium ſit* Sanch. *de feria: debet ne recitare Pſalmos?* Affirmat *Sanch. tom.* 1. *opuſc. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 8. quia lectiones de feria cum reſponſoriis Sanch. ſunt parua materia. Alter *Sanchez d.* 15. *num.* 2. negat; quia tres hæ lectiones licet paruæ in quantitate, ſunt pars eſſentialis officij, ſine qua Canonicum Matutinum non conſtat.

§. 12. *De Horis Canonicis varia.*

143. *Monachus fugitiuus, aut è Monaſterio eiectus, aut Clericus degradatus, tenentur ne Officium recitare? Toletus* degradatum teneri docet, ab eóque dimittendas adiicit ſolemnitates, & *Dominus Vobiſcum.* Scio aliquem, Monachum fugitiuum, aut eiectum excuſare; quia non eſt in ſtatu, in quo Tolet. obligetur. Aſt ego non inuenio, vnde poſſim iuſtè eum liberare.

144. *Recipit quis Beneficium inualidè: tenetur ne Horas recitare?* Non; quia non habet verum titulum Beneficij, vt *Sanchez* affirmat. *Petit hic Poſtea Beneficij reualidationem, &* Sanch. *compoſitionem pro fructibus.* Debet, eodem Sanctio auctore, exprimere ſe non recitaſſe Officium; vel teneretur ob illam cauſam iterum de fructibus componere.

145. *An, ſi interruptio inter recitandum, ſit notabilis, & ſine iuſta cauſa: debeam reiterare ab initio?* Non teneris ſub mortali, *Leſſio* authore; quia huiuſmodi circunſtantiæ ad Leſſ. præcepti ſubſtantiam non pertinent.

146. *Recito cum aliquo priuilegium habente aut recitandi in Breuiario breui, aut ante tempus dicendi Horas: num tunc eodem priuilegio fruar?* Frui affirmat *Henriquez.* Henriq.

147. *An nimia celeritas in canendo, aut dicendo ſint peccatum mortale?* Non eſſe cum *Filliucio* ſentio, ſed veniale tan- Filliuc. tùm; niſi adſit contemptus, aut ſcandalum, aut notabilis corruptio verborum. Profectò corruptio verborum obligaret ad Officij iterationem, celeritas autem minimè, licet mortalis ob ſcandalum eſſet; quia iam abſolutè præcepto ſatisfactum.

148. *Qua de cauſa non teneatur Beneficiarius ad reſtitutionem, ſi ſex primis menſibus non recitarit? Leſſius* ait iure natu- Leſſius. rali; quia obligatio recitandi Horas non eſt ex iuſtitia commutatiua, ſed ex Religione.

149. *Cæcus, vel Breuiario carens memoriter noſcit Pſalmos*

Matutini,

Matutini, vel integram Horam, v.gr. Primam aut Completo-
Filliuc. *rium tenetur ne recitare?* De Pſalmis ſolis *Filliucius* aſſerit non teneri;quia ſoli Pſalmi non faciunt Horas. Ego de integra Hora idem affirmo;quia ſola hora Officium non facit.

150. *Scit ille memoriter lectiones vel capitula alterius diei: debet ne illas Pſalmis, quos nouit, copulare, vt integrum faciat Officium?* Minimè; quia nemo tenetur aliud Officium dicere,niſi Officium diei currentis.

151. *Scio poſſe Superiorem ex cauſa iuſta cum ſuis Religioſis*
Leſſ. *diſpenſare circa Officij recitationem Leſſio authore: rogo poſſit ne*
Suar. *diſpenſare, vt aliud Officium dicatur?* Ex *Suario* reſpondeo, poſſe pro illo die diſpenſare,vt aliud Officium dicatur,quàm quod in Breuiario habetur. Non tamen poſſe quidquam in Breuiario immutare abſque ſummi Præſulis licentia.

152. *An Capellania ſine Papæ, aut Epiſcopi authoritate in-*
Saa. *ſtituta obliget ad Officium?*Cum *Saa* aſſero non obligare;quia Beneficium non eſt. An obliget Beneficium datum ad Officium non Eccleſiaſticum, vt ad Organa pulſandum, aut Theologiam docendum? Non obligat eodem *Emanuele* authore; quia ſufficit onus pulſandi,aut docendi iniunctum, ad Beneficij fructus percipiendos.

153. *In Choro quis ſuam partem dicit, & alteram etiam ſi attentus,percipere non valet: tenetur ne ſupplere?* Iudico cum
Saa. *Saa* non teneri, niſi,vt quidam addunt,ſurdus eſſet; quia iam non eſt accidentale non audiuiſſe.

154. *An priuatim quis poſſit officium qua velit lingua recitare?* Exiſtimo Græca,& Hebræa ſancta quidem poſſe;vulgari minimè.

155. *An qui mentaliter dicit Officium obligationi ſatisfa-*
Tolet. *ciat?* Minimè vti *Toletus* ait; quia Eccleſia præcipit Officij recitationem.

156. *An tenear ſub veniali Quadrageſimæ tempore Veſpe-*
Tolet. *ras ante prandium dicere?* Docet *Toletus* poſſe priuatim à prandio recitari.

157. *Scio vagari mente ex negligentia in Officio, veniale ſolum peccatum eſſe: rogo an ſi ex propoſito id fiat grauiter de-*
Azor. *linquam,& ad repetendum officium tenear?* *Azorium* ſecutus aſſero; peccare te ex contemptu mortaliter; ſatisfacere tamen Eccleſiæ percipienti, & non teneri iterum recitare, vt dixi ſuperius.

TRACTATVS SEXTVS

LIBRI THEOLOGIÆ MORALIS,

Status.

Vbi de tribus ſtatibus Chriſtianæ Reipublicæ, ſcilicet Eccleſiaſtico, Regulari ac ſeculari materiæ perſtringuntur.

HÆREO *doctrinæ* Suarij, Valentiæ, Fillincij, Caſtro Palao, Reginald. Gordonij, Leſſij, Molinæ, Toleti, Meratij, & Salas.

EXA

EXAMEN PRIMVM

De ſtatu Clericali circa materiam de Beneficiis, Penſionibus, ſpoliis Clericorum, & rerum Eccleſiaſticarum alienatione.

Capvt Primvm.

De Eccleſiaſtico Beneficio.

§. 1. De Clerico, & Beneficio.

1. Clericus *quid?* Significat ſortem, hæreditatémve, eò quòd Deus peculiariter ſit illius ſors, ſiue pars. Porrò Clerici nomine in materia fauorabili venit habens primam tonſuram, & Religioſus, & Epiſcopus: at in odioſa nec Religioſus, nec Epiſcopus, nec ſecundùm quoſdam dignitas, aut Canonicus Eccleſiæ Cathedralis, aut qui non eſt in ſacris. Cum Clericis in iure aliquid prohibetur, aut præcipitur, intelliguntur ſolùm qui ſunt in ſacris, aut beneficiati. Obligantur Clerici habitum & tonſuram geſtare, nec à peccato mortali excuſatur, qui maioribus initiatus Ordinibus, aut habens beneficium, non geſtat tonſuram, vel habitum ad longum tempus abſque iuſta cauſa. Porrò primam tonſuram eo tantùm fine recipiens, vt Clericali priuilegio fruatur, peccare mortaliter affirmandum minimè eſt.

2. *Quid eſt Beneficium Eccleſiaſticum?* Ius legitimum & perpetuum capiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis, propter Officium ſpirituale.

3. *Beneficij Eccleſiaſtici ſpecies recenſeas.* Aliud eſt Regulare, aliud ſeculare: illud regularibus, hoc ſecularibus confertur. Seculare quidem aliud eſt *Simplex*, id eſt, ſine adminiſtratione, ſine vlla iuris qualitate, v.gr. Capellania, Canonicatus, &c. aliud *Duplex*, affectum ſcilicet aliqua iuris qualitate, v.g. adminiſtratio rei Eccleſiaſticæ: præeminentia in Choro, iuriſdictio, &c. Certè Duplex aliud habet curam animarum, v.g. Parœcia, Epiſcopatus, &c. aliud non habet, v.gr. Archidiaconatus, Decanatus, &c. Duplex ſine cura; aliquando habet tantùm adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum, v. gr. Officium Sacriſtæ, &c. aliquando ſolùm præeminen-

tiam

tiam in Choro, v. g. perſonatus: aliquando etiam habet iuriſdictionem in foro externo in Clericos, & dicitur Dignitas. Item aliud eſt *Manuale*, id eſt, ad nutum conferentis reuocabile; aliud non manuale, quod non niſi certis ex cauſis iure permiſſis reuocari poteſt. Præterea aliud eſt *Electiuum*, præuia ſcilicet electione; aliud *Collatiuum* ſine ea; aliud *Miſſum* ad præſentationem patroni, & Epiſcopi inſtitutionem.

4. *Penes quos conferendi Beneficia adſit poteſtas?* Aliqua Beneficia Papæ reſeruantur, vel ratione loci, v. g. quæ in eius Curia vel per mortem, vel aliter vacant. Vel ratione perſonarum ad ſe ſuamque Curiam pertinentium. Vel ratione præeminentiæ, v. g. Cathedrales Dignitates, Dignitatéſque principales in Collegiatis Eccleſiis, Præceptoriæ generales, ſed non Ordinum Militarium. Vel ratione Epiſcopatus Romani. Vel ratione ſupremæ poteſtatis, v. g. omnia vacantia tempore vacationis Ordinariorum: item vacantia menſibus Pontificis, & in alternatiua cum Epiſcopis. Præterea principaliter aliqua pertinent ad Pontificem iure affectionis, v. g. Beneficium à Papa collatum inualidè propter aliquod impedimentum. Ad Papam etiam iure deuolutionis quædam pertinent. v. gr. ſi inferior collator ius ſuum negligat. Aut per confidentiam accepta. Aut vacantia ob hæreſim. Aut collata ab Epiſcopis, examine non præmiſſo. Aut collata à Clericis ob generis originem, vel hæreſim. §. 2. *Conferens Beneficia.*

5. *Quid de alijs conferentibus?* Concilium generale iure communi Beneficia conferre non poteſt; in neceſſitate tamen, Sede vacante, poteſt: non verò Concilium Cardinalium. Poteſt tamen Cardinalis conferre Beneficia ad ſuos titulos, & Eccleſias iis ſubiectas ſpectantia. Legatus à latere poteſtatem habet in ſuæ Prouinciæ Beneficia etiam ad Papam deuoluta, non verò quo ad menſes alternatiuè, nec quo ad Eccleſias Cathedrales, Regulares, Collegiatas. Nuncio Apoſtolico ſine ſpeciali conceſſione nihil hic competit. Epiſcopus conferre poteſt omnia in ſua Diœceſi, exceptis reſeruatis. *Collatio Prabendæ Eccleſiæ Cathedralis?* Ad Epiſcopum ſimul & Capitulum pertinet: in Collegiatis tamen probabiliter aſſero ad ſolum Epiſcopum attinere. *Poteſt ne Capitulum Sede vacante?* Non ſuccedit id Epiſcopo in Beneficiorum libera collatione, & gratioſa; ſed in debita, & neceſſaria; vnde poteſt præſentatos inſtituere, & electos confirmare. Porrò Capitulum non poteſt infra annum Sede vacante dare Dimiſſorias niſi iis, qui ratione Beneficij accepti, vel accipiendi Ordines recipere

tene-

tenerentur. Poteſt item ad tempus vacantia Beneficia commendare, non poteſt vnire. *Num poſſit Epiſcopi Vicarius?* Sine ſpeciali mandato Vicarius generalis non poteſt Beneficium conferre; poteſt tamen præſentatos inſtituere, & electos confirmare. *Quid de laico præſentante?* Licet præſentare poſſit ad Beneficia ratione iuris patronatus, (quod etiam in fœmina reſidere poteſt) ius tamen confirmandi illi nullo modo competit.

§. 3. *Quotnam modis conſiſtantur.* 6. *Quot modis Beneficia aſſolent conferri?* Quatuor modis generalibus Beneficia acquiruntur, Electione, Præſentatione, & inſtitutione, Collatione, Prouiſione, quæ fit per Papam. *Electio* eſt alicuius perſonæ ad Eccleſiam paſtore deſtitutam Canonicè facta tranſlatio. *Præſentatio* eſt exhibitio quædam perſonæ per Patronum ei, ad quem pertinet inſtitutio, legitimè facta: inſtitutio autem eſt conceſſio Beneficij facta legitima authoritate Epiſcopi, vel alterius, Clerico à Patrono præſentato. *Collatio* eſt conceſſio Beneficij vacantis liberaliter facta ab habente poteſtatem. *Prouiſio* denique per Papam fit vel de vacaturis, vel de vacantibus.

§. 4. *Forma conferendi.* 7. *Quænam in prouiſione Beneficiorum forma adeſt?* Seruanda equidem forma iuris, alioquin actus corruet etiam in conſcientiæ foro, v. gr. ſi non emittatur profeſſio fidei, vel non fiat approbatio ab examinatoribus ſynodalibus iuxta Tridentinum. Indica formam in Parochialium prouiſione. 1. Vacante Eccleſia Epiſcopus ſtatim idoneum Vicarium conſtituet. 2. Præuio concurſu & examine dignior eligatur: aliter facta irrita eſt. Ad examen omnes admittendi etiam poſt edicti terminum, re adhuc integra; non tamen conſanguinei Epiſcopi ad concurſum admittendi, quando vacat Parochialis per reſignationem in manibus eius. *Quid in prouiſione ſimplicium?* Si liberè conferantur, certa iuris forma non præſcribitur.

8. *Quinam Beneficiorum capaces?* Iure Diuino incapaces ſunt fœminæ, iure naturali impotentes ad munera Ordinum exercenda, vt muti, perpetuò amentes, &c. Hermaphroditus ſexu fœmineo præualente, vel pari, iure Diuino incapax eſt: præualente verò virili ſolùm Eccleſiaſtico. Iure Canonico incapaces ſunt irregulares ex defectu natalium. Vbi hæc communis eſt regula: inhabilis ad Ordines, inhabilis eſt ad Beneficia Ordines requirentia. Bigami qui patiuntur defectum Sacramenti iure Canonico ſunt inhabiles ad Beneficia. Porrò non tantùm irregularitas ex defectu, ſed etiam ea, quæ ex delicto eſt incapacitatem Beneficij inducit. Item excommu

excommunicati, ſuſpenſi, interdicti perſonaliter inhabiles ſunt.

9. *Quænam prærequiruntur ad Beneficium conditiones?* Prærequiruntur Clericatus, ſiue prima tonſura. Deinde ætas certa. Hodie ad ſimplex iuxta Trid. annus decimus quartus inceptus, in quo Epiſcopus non poteſt diſpenſare, niſi aliud in fundatione habeatur. Ad Parochiale vigeſimus quintus inchoatus. Ad Dignitates & Perſonatus ſine cura animarum, modò requiruntur anni 22. completi. Ad Dignitatem principalem in Collegiata regulariter neceſſaria eſt ætas annorum 25. inceptorum. Ad Epiſcopatum annus trigeſimus completus, cum Ordine ſacro ſaltem ante ſex menſes ſuſcepto. Diacono Cardinali anni 22. ſufficiunt. Prouiſio ſine ætate ſufficienti licet bona fides interuenerit, licet vna deſit ſolummodò dies, nulla eſt. Præterea ea ſcientia neceſſaria eſt ad Beneficium ſine qua Officium illi adnexum præſtari non poteſt. §. 5. *Ad Beneficium conditiones.*

10. *Exprime in particulari.* Ad ſimplex ſufficit poſſe legere, & ſcribere, aliquid Latinè intelligere; fidei rudimenta tenere: hæc quidem ſi ſolùm primam tonſuram requirat. Si autem requirat minores Ordines, neceſſaria eſt ſcientia linguæ Latinæ. Ad Beneficium requirens Ordinem ſacrum, ſi quidem ſimplex, opus eſt plena rerum fidei inſtructione, & omnium ad munus eius pertinentium cognitione: ſi verò duplex, vt Parochiale, ſciat inter alia quomodo Sacramenta adminiſtranda. Denique Beneficiarius non ſolùm literis, ſed etiam moribus, & vitæ probitate debet eſſe conſpicuus. Collatio tamen facta criminoſo, modò excommunicatio abſit, & irregularitas ipſo iure, non eſt irrita.

11. *Quænam obſeruare debeant Beneficiarij, vt in adeptis Beneficijs conſeruari poſſint?* Huiuſmodi iura ab eis ſunt obſeruanda. Neceſſaria eſt, 1. Scriptura quando à Papa fit prouiſio; ſi ab Ordinario neceſſaria non eſt. 2. Prouiſus de Beneficio Curato tenetur à die adeptæ poſſeſſionis, ad minus intra duos menſes publicè fidem profiteri in manibus Epiſcopi; vel eo impedito, coram Vicario generali, Canonicus vel Dignitas Cathedralis non ſolùm coram Epiſcopo, ſed etiam in Capitulo idem facere tenetur. 3. Debet habitum & tonſuram Clericalem geſtare. 4. Penſionem ſoluere de ſemeſtri in ſemeſtre, alioqui Beneficiarius eſt excommunicatus. 5. Obligatur ad horarum Canonicarum lectionem à die pacificæ poſſeſſionis. 6. Reſidentia in omnibus etiam ſimplicibus Beneficiariis iure communi exigitur. Excipit conſuetudo §. 6. *Obſeruanda à beneficiario, vt conſeruet beneficium, ac vitāda.*

præſtimonia & Beneficia ſimplicia in Eccleſiis non Colle-giatis; iure tamen naturali in abſentia per alium Offici ſatisfaciendum. Curati iure diuino tenentur reſidere. Iur verò Canonico obligantur habentes Dignitates in Cathedralibus, Collegiatis, Canonicatus, Præbendas, & Portiones etiam ſi Beneficia ſimplicia ſint.

12. *Quotnam cauſæ tum ad breue, tum ad longum tempus excuſant à reſidentia?* Septem. 1. Poteſt Epiſcopus quotannis ſiue continuè ſiue interruptè ex iuſta cauſa ad ſummum abeſſe per tres menſes, modò ſine gregis detrimento fiat. Parochi per duos: qui habent Dignitates, Canonicatus, Penſiones gaudent trimeſtri: ad quam breuem abſentiam vel animi relaxatio iuſta cauſa eſt. Pro longiori tempore quatuor generales cauſæ adiiciuntur, videlicet Chriſtiana charitas, euidens communis neceſſitas obedientia maioribus debita, Eccleſiæ, cui præeſt neceſſitas, vel vtilitas. Hæ cauſæ à Pontifice vel à Metropolitano approbantur: vel eo abſente à ſuffraganeo antiquiori, qui etiam approbat Metropolitani abſentiam, idque in ſcriptis. Sexta cauſa eſt Theologiam vel ius Canonicum audire ad quinquennium, vltrà Epiſcopus diſpenſare non poteſt. Septima eaſdem facultates quantumuis diu docere. Ad docendam Philoſophiam vel literas humaniores opus fuit Epiſcopi licentia ante Tridentinum: in Pij IV conſtitutione requiritur licentia Papæ cum Epiſcopi conſenſu. Imo Parochi ex dictis cauſis non excuſantur ad fructuum perceptionem, niſi cum Papæ licentia conſenſu adſit Ordinarij.

13. *A queiſnam Beneficiario abſtinendum eſt?* Primò militia: ad quam proficiſcens, & pugnans, eo ipſo dimittere Beneficium cenſetur. Secundò à delatione armorum. Tertiò ab officio aduocati apud ſecularem iudicem: excipe defenſionem ſui, Eccleſiæ ſuæ, miſerabilium, ſanguine iunctorum vſque ad quartum gradum. Non poteſt eſſe procurator in criminalibus, vel ciuilibus, exceptis cauſis aſſignatis. Quartò, non aleator. Quintò, non ſordidus opifex. Sextò non iudex in cauſis ſanguinis, nec ad huiuſmodi cauſas concurrere, nec adeſſe ſine iuſta cauſa. Septimò, nec habere aues aut canes ad venandum. Octauò, per ſe ipſum non poteſt negotiari.

§. 7. *Beneficiariorũ dominium.*

14. *Num Beneficiarij ſint domini fructuum Beneficij?* Eorum domini ſunt, non ſolùm partis ad ſuſtentationem neceſſariæ, ſed etiam ſuperfluæ, modò religioſa paupertas non impediat. Iure communi non poſſunt teſtari de Beneficiis au-

ſunt inde acquiſitis, ex conſuetudine poſſunt. Non poſſunt locare prædia, aut fundum Beneficij vltra triennium, poſſunt tamen fructus etiam ad totam vitam.

15. *Quid de fructibus Beneficij tempore vacationis obuenientibus?* Iure communi ſucceſſori reſeruatur. *Quid autem de quotidianis diſtributionibus?* Eas iure communi tantùm dandas eſſe præſentibus ad diuina officia affirmo, nec poſſe alium præter Papam iuris rigorem relaxare.

16. *Canonicus abſens ob Eccleſiæ negotia, vel præſens loco, ſed abſens ab Eccleſia ob infirmitatem?* Si ita conſuetudo ferat, diſtributionum eſt capax. Idem eſt (eadem fauente conſuetudine) de iis, quæ ipſis ad tres menſes legitimè abſentibus obueniunt.

17. *De pluritate Beneficiorum in vno eodemque Beneficiario quid dicendum?* Iure Canonico generaliter Beneficiorum pluralitas prohibetur. Queiſnam ex cauſis ab eodem iure conceditur? Quinque. 1. Quando exigui ſunt reditus. 2. Quando vnum Beneficium alteri eſt vnitum. 3. Quando Clericus non inuenitur idoneus. 4. Quando vnum datur in titulum alterum in commendam. 5. Quando vnum habet curam animarum actu, aliud habitu tantùm. Addiderim excuſare indulgentiam, & iuſtam diſpenſationem. §. 8. *Pluralitas Beneficiorum.*

18. *Quænam ſunt Beneficia incompatibilia?* Primò omnia curata Deinde ea quævocantur Dignitates, Perſonatus, vel Officia. Tertiò, Canonicatus. Quartò, Portionatus in Cathedralibus, & Collegiatis. Quintò quædam dicuntur incompatibilia ſub eodem tecto. Sextò, duo etiam ſimplicia dicuntur incompatibilia, quando vnum ſufficiens.

19. *Quodnam Beneficium ſufficiens?* Prudentis iudicio ſtatuendum, habita ratione perſonæ, & aliarum circunſtantiarum.

20. *Quænam autem ſint compatibilia?* Primò ſimplicia non requirentia reſidentiam. Secundò cum vnum requirit reſidentiam non alia, eaque ad ſuſtentationem neceſſaria ſunt. Tertiò, ſi plura vnita. Quartò ſi vnum in titulum, aliud in commendam. Quintò, ſi plura tenuia, non tamen curata niſi valde vicinia. Sextò, ſi duo curata vnum actu alterum habitu. Septimò, ſi Beneficio addatur penſio non in titulum. Octauò, defectu perſonarum. Nonò, ſi Beneficium coniungatur cum Vicariatu generali Epiſcopi, vel alterius Ordinarij. Decimò ex conſuetudine, cum naturali iure non pugnante.

21. *Queiſnam in pluralitate diſpenſat?* 1. Papa; 2. Papæ Legatus

gatus modò non ſint Epiſcopatus, Dignitates, Curata, nec ſub eodem tecto, nec congruam ſuſtentationem excedentia. 3. Epiſcopus poteſt cum eadem limitatione; deinde etiam quando ſub eodem tecto diſſimilia ſunt, & vnum non eſt ſufficiens: non verò quando ſimilia, vbi nec Legatus Papæ poteſt.

§. 9. *Beneficij amiſſio.* 22. *Quotnam modis aſſolet Beneficij amiſſio contingere?* Tribus. Primò ipſo facto, vt cùm quis poſſeſſionem amittit non titulum. Secundò, ipſo iure, vt cum quis authoritate iuris priuatus eſt ipſo Beneficio, poſſidet tamen de facto. Tertiò, de facto, & de iure, vt cùm quis illud deponit, & nondum collatum.

23. *Scio ipſo iure vacare aliquando ſine delicto, ex delicto aliquando: quonammodo ſine delicto vacat?* Per mortem naturalem, per ciuilem, id eſt, profeſſionem religioſam, per matrimonium validum, ſolùm etiam ratum, non per inualidum. Item quando Epiſcopus legitimè ab vna Eccleſia tranſfertur ad aliam, prima vacat per pacificam ſecundæ poſſeſſionem.

24. *Quonammodo autem vacat ex delicto?* Primò ratione hæreſis. 2. Per ſchiſma. 3. Ob percuſſionem Cardinalis, vel Epiſcopi. 4. Per homicidium qualificatum, v.gr. per conductum pretio ad Chriſtianum occidendum. 5. Ob literarum Apoſtolicarum falſificationem. 6. Vacationem Sodomia ſæpiùs exercitata inducit. 7. Occiſio per ſe vel per alium Rectoris, vel Clerici Eccleſiæ ſuæ, in qua Beneficium habet. 8. Simonia confidentiæ. 9. Alienatio bonorum Eccleſiæ Pontifice inconſulto. 10. Violentia Beneficij poſſeſſio. 11. Priuatus etiam Parochus eſt, ſi culpa ſua intra annum ad Sacerdotium non promoueatur. 12. Item examinatores ad Parochialem, ſi pro examine aliquid accipiant. Addunt alij crimen Læſæ Maieſtatis, & alia non ita liquidi iuris.

25. *Aſſigna effectus ipſam priuationem conſequentes.* Primus eſt, poſſe impetrari Beneficium ante condemnationis ſententiam. Secundus, priuatum non facere fructus ſuos. Tertius, non poſſe de Beneficio diſponere. Porrò ante delicti declarationem non cogitur Beneficium dimittere.

26. *Quiſnam denique per ſententiam iudicis meretur priuationem?* Primò, non reſidens. 2. Homicida. 3. Publicus concubinarius poſt monitionem. 4. Periurus. 5. Blaſphemus in Deum, vel Sanctos. 6. Obtinens Beneficium ſecundum requirens reſidentiam cum primo, ſi non ſit Dignitas, vel Curatum. Porrò de Beneficiorum permutatione, reſi-

gnatione,

gnatione, ac confidentia lege plura apud *Caſtrum Palao, &* *Filliucium.*

CAPVT II.

De Penſionibus Eccleſiaſticis.

27. QVid *Penſio?* Aliquando certam fructuum portionem ex Beneficio detractam, & alteri ſoluendam, aliquando ius ipſum ad illam portionem ſignificat.

28. *Quotuplex?* In Clericalem & laicalem communiter diuiditur; hæc propter officium ſeruitij alicuius corporalis Eccleſiæ exhibiti, vel exhibendi conceditur: illa ad ſuſtentationem ſtatus Clericalis aſſignatur.

29. *Eccleſiæ Penſiones à quonam imponi poſſunt?* Iure communi ea poteſtas penes ſolum Pontificem ſummum eſt. Iure tamen antiquo in aliquot caſibus Epiſcopis aliquid licet. Poſſunt namque hi Penſiones imponere, 1. Pro concordatione litis,& bono pacis.2.Pro egenis. 3. Pro benemeritis.4. Ad vſum pium. 5. Pro renunciante cauſa alimentorum. 6. In quantitate moderata. 7. Pro ſuſtentatione Beneficium conſtituentis.8.Ad coæquandos fructus in permutatione.Requiritur tamen ſemper cum tale quid fit cauſæ expreſſio. Legatus quidem à latere idem in ſua prouincia poteſt.

30. *Quinam penſionis capaces?* In primis quidem incapaces ſunt quicunque inhabiles ad ſtatum Clericalem, vel abſolutè vt fœminæ: vel durante impedimento,vt infantes, infideles,&c. Item inhabiles ad officium recitandum. Profectò impetrans penſionem à ſciente irregularitatem,vel aliud impedimentum, validè obtinet, quamuis illicitè: intellige ſi conferens ſit inferior Papa,aut in illo impedimento diſpenſare nequeat.

31. *Poteſt ne conferri penſio laico volenti Clericatum ſuſcipere?* Poteſt, fructibus tamen non gaudebit priuſquam Clericus factus ſit.

32. *Dari ne poteſt penſio excommunicato?* Laicalis quidem poteſt. *Pontifex ſciens alicuius impedimentum, confert penſionem.* Eo ipſo cenſetur diſpenſare.

33. *Aſſigna cauſas penſionis conſtituendæ, & conferendæ?* Ad duo capita reuocantur, lucri nimirum, & oneris; vnde penſionum aliæ dicuntur ex cauſa lucratiua, aliæ ex cauſa oneroſa. Ex cauſa lucratiua ſunt quæcunque ad purum com-

modum penſionarij,nullo pręcedente incommodo ſubleuan- do, conferuntur. Ex cauſa autem oneroſa,cum penſionarius aliquod incommodum paſſus eſt, à quo collata Penſione re- leuatur.

34. *Quænam ſunt cauſæ lucratiuæ?* Prima alimentorum ſecunda commodioris ſuſtentationis.

35. *Cauſæ oneroſæ quænam?* Prima ceſſatio litis pro bono pacis. 2. Tranſactio. 3. Reſignatio. 4. Priuationis, cùm qui ſcilicet priuatus Beneficio,non habet vnde viuat.

36. *Quibus Beneficiis, & quonammodo Penſio poſſit imponi?* Papa omnibus poteſt imponere. Vetat Tridentinum impon[i] Parochiali centum ducatos non excedenti;idem eſt de Bene- ficio ſimplici adiuncta Dignitate. Nec grauandus Epiſcopa- tus, cuius prouentus mille aureos non attingit. Beneficio ſimplici quandoque apponi ſolet Penſio non excedens me- dietatem, aut tertiam partem, cuiuſcunque valoris ſit Bene- ficium. Imò etiam in quotidianis diſtributionibus locum habet, ſi id appoſita clauſula exprimatur. Equidem antiquo iure omnia Beneficia Penſionem admittebant.

37. *Indica Penſionarij obligationes.* Scio non deberi Pen- ſionem,ſi abſque culpa fructus non percipiantur : debetur ta- men ſi percipiantur,etiam ſi inualidè facta ſit reſignatio : te- netur etiam ſi accepit Beneficium cum illa clauſula, vt pen- ſionem ſoluat,etiam ſi fructus non percipiantur. Penſio à Pa- pa impoſita etiam ſine cauſa, exigi poteſt. Porrò cauſa, pro- pter quam Penſio datur, falſa exiſtente,non poteſt penſiona- rius eam accipere. Tenetur Penſionarius ad officium par- uum B. Virginis, cuius omiſſione fructus non facit ſuos Tenetur ad onera ſoluenda fructibus. Beneficij poſtmodum legitimè impoſita,idque pro rata Penſionis,niſi hæc exempt[a] ſit. Tenetur denique geſtare habitum,ſi Penſionem ſexagin- ta aureos ſuperantem exigat. Aliàs ad fructuum perceptorum reſtitutionem obligatur.

38. *Quotnam modis ceſſat Penſio?* Sex. Primò expiratione per mortem penſionarij. 2. Priuatione per crimen. 3. Ceſſa- tione per voluntatem. 4. Tranſlatione per ſui iuris in aliun[d] deriuationem. 5. Extinctione per redemptionem. 6. Per ma- trimonium. Porrò redimitur communiter Penſio anticipat[a] quinque annorum ſolutione, conſenſu Pontificis interue- niente.

39. *Quænam crimina in materia Penſionis committi poſſunt?* Titularis peccat contra iuſtitiam vel non ſoluendo, vel no[n] ſuo tempore. Peccat contra eandem virtutem penſionarius

ſi exigat ſine iuſto titulo, ſi non verificata cauſa, vel conditione narrata, idque in titularis præiudicium. Peccat contra æquitatem penſionarius, ſi beneficiario omnino grauato, integram petat penſionem. In eadem materia locum habet Simonia iure Eccleſiaſtico prohibita, ea tamen pœnas cum Simonia beneficiaria communes non habet.

Capvt III.

De rerum Eccleſiaſticarum Alienatione.

40. *QVid eſt Alienatio?* Actus, quo dominium rei directum, vel vtile, aut vſusfructus, aut ius in alterum transfertur, vel abdicatur. Vetita quidem huiuſmodi alienatio iure naturali diuino annexo iuramento, ſi loquamur de Summo Pontifice & Cardinalibus reſpectu bonorum Sedis Apoſtolicæ, aut de Epiſcopis & Prælatis reſpectu bonorum ſuæ Eccleſiæ: vetita iure Cæſareo, & iure Canonico, niſi alienatio fiat ex iuſta cauſa & cum debita ſolemnitate, aut ad breue tempus locationis, vel in cauſa Emphyteuſis in caſibus à iure permiſſis, vel niſi alienatio fiat de re leuis momenti, aut rerum, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt: aut niſi fiat de bona fide; aut nondum perfecta ſit alienatio, & ab eo qui bonorum habet adminiſtrationem.

41. *Quænam igitur Eccleſiæ bona alienari poſſunt, & quænam alienari non poſſunt.* Bona immobilia, & mobilia pretioſa quæ ſeruando ſeruari poſſunt alienari prohibentur. Bona verò mobilia & pretioſa, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt ab Epiſcopo, aut adminiſtratore, poſſunt vendi ſine alia ſolemnitate. Vnde etſi valida alienatio vini, frumenti, olei, ouium, &c. facta ſine ſolemnitate: inualida tamen prorſus venditio domorum, agrorum, montium, cenſuum, argenteæ lampadis, &c.

42. *Aſſigna cauſas ob quas alienatio rerum huiuſmodi licitè & validè fieri poſſit.* Quatuor à Doctoribus collegi, neceſſitatem vrgentem, pietatem, vtilitatem euidentem Eccleſiæ, & quando prælatus credit legitimam ſubeſſe cauſam, licet poſtea legitimam non fuiſſe comperiat.

43. *Solemnitates requiſitas ad alienationem bonorum menſæ Epiſcopalis, aut Eccleſiæ Cathedralis, & Collegiatæ præter iuſtam cauſam annecte.* Adſit vnus tractatus ſaltem, id eſt diſcuſſio, quæ ſit allatis rationibus vltro citroque, num expediat

huiuſmodi bona alienare. Poſt tractatum requiritur conſenſus expreſſus maioris partis Capituli, eorum ſcilicet qui ſunt præſentes. Requiritur etiam conſenſus Superioris: nec excuſantur qui ante Superioris conſenſum adiiciunt: *Saluo ſuperioris aſſenſu.* In alienatione bonorum Eccleſiæ Cathedralis iure antiquo requiritur Apoſtolicæ Sedis facultas. Profectò licet Pontificis ſummi facultas ſuppleat ſolemnitates antiquo iure requiſitas, non tamen cauſam, niſi exprimatur. Ad alienationem autem bonorum Eccleſiæ carentis Collegio requiritur conſenſus Rectoris cum conſenſu Epiſcopi: imò etiam cum aſſenſu Pontificis poſt Extrauagantem, *Ambitioſæ.* Per Collegium autem intellige non ſolùm communitatem Canonicorum, ſed etiam beneficiariorum illius Eccleſiæ.

44. *Quænam alienatori iniuſto pœna aſſignata?* Omnes, & ſinguli Eccleſiaſtici ſeculares & regulares res Eccleſiæ malè, & ſcienter alienantes excommunicationem incurrunt: Epiſcopi verò & Abbates interdicto, vel ſuſpenſione puniuntur. Etiam Cardinales pœnis contra alienantes bona Eccleſiaſtica impoſitis ſubiiciuntur, quia etiam fauorabilibus legibus gaudent.

45. *Num Papa ligetur?* Minimè; quia legiſlator ſuis legibus quoad vim coactiuam non tenetur.

46. *Peccat ne ſaltem contra iuramentum?* Ita planè, niſi iuramentum ſibi prius relaxet, ſecúmque diſpenſet, ſi cauſa iuſta adſit. Probabile tamen eſt alienationem à Pontifice ſummo factam ſine iuſta cauſa validam eſſe.

CAPVT IV.

De Eccleſiaſticis ſpolijs.

47. *Spolium Eccleſiaſticum quid?* Quidquid in bonis Eccleſiaſticæ perſonæ poſt mortem ipſius reperitur, quod neque ex teſtamento, neque ab inteſtato ad hæredes ipſius pertinet.

48. *Ex quibus perſonis ſpolia Eccleſiaſtica capiuntur?* Omnes qui gaudent priuilegio fori Eccleſiaſtici, ſiue quo ad perſonas ſiue quo ad bona, ſpolio Eccleſiaſtico ſubiiciuntur. Vnde Regulares omnes, & Laici Clerici tam in Ordinibus conſtituti, quàm aliter Eccleſiæ ſeruientes, dummodo ex ſuo ſtatu fori priuilegio gaudeant, obnoxij ſpoliis eſſe poſſunt.

49. *Excipiuntur ne aliquæ Eccleſiaſticæ perſonæ?* Ita quidem,

dem, ſcilicet 1. Cardinales. 2. Curiam ſectantes, & in ea morientes. 3. Priuilegio teſtandi muniti.

50. *Quænam bona ſpoliis obnoxia ſunt?* Patrimonialia minimè, nec quaſi patrimonialia, quæ ſcilicet alio titulo quàm hæreditariæ ſucceſſionis acquiruntur, & in abſolutum eorum dominium tranſeunt. Igitur quod beneficiarius decedens nec teſtari potens ex fructibus beneficij iam perceptis reliquit, ſpolio debetur Eccleſiaſtico. Idem eſt de emptis ex redditibus Eccleſiaſticis, modò ad victum aut ſtipendium congruum deſtinati non fuerint, nec de illis in vita irreuocabiliter diſpoſuerit. Idem iudicium de inſtrumentis ſacris ad diuina Officia celebranda vtilibus aut neceſſariis.

51. *Num bona ex ſtipendio quotidiani laboris perſonalis, ſcilicet Miſſæ, prædicationis, Confeſſionis, &c. obnoxia ſpoliis?* Minimè; quia inter quaſi patrimonialia adnumeranda, ſicuti & ea, quæ ab amico dono accipiuntur.

52. *Quibus ſpolia debentur?* Beneficiarij regularis ſpolia, imò etiam non Beneficiarij iure antiquo erant Monaſterij; nouo autem ſunt Fiſci Apoſtolici: intellige de eo qui ſeparatim viuit, & à menſa communi ſeorſim: morientem in Camera, & Priuilegiatum ſi excipias. Bona Eccleſiaſtici ſiue Regularis ſiue ſecularis ſpolia Cameræ redduntur, quando contra inhibitionem Canonum acquiruntur, idque nouo iure Inſtrumenta ſacra poſt mortem Beneficiarij Eccleſiæ, vel Monaſterio debentur, in quo quis beneficium habet, vel habuit: idem eſt de Penſionario. Fructus Beneficij tempore mortis debiti, ſed nondum percepti ſpolia ſunt Cameræ, in iis ſcilicet terris, vbi Collector eſt Apoſtolicus: aliàs ſucceſſori debentur. Fructus beneficij à die vacationis vſque ad legitimam prouiſionem, & actualem poſſeſſionem olim ad Eccleſiam illius beneficij, vel ad ſucceſſorem pertinebant: nunc autem ad Cameram Apoſtolicam. Redditus penſionarij tam exacti, quàm exigendi ſunt modò Cameræ Apoſtolicæ. Vtenſilia, v.g. menſæ, ſcamna, &c. poſt Pium V. non ſunt ſpolia. Debita defuncti beneficiarij ſoluet ſucceſſor, ſi ea ob neceſſitatem, vel vtilitatem Eccleſiæ contracta ſint, imò ſi etiam ob propriam neceſſitatem: id quod in iis locis intelligendum, vbi ad Cameram bona non deuoluuntur,

53. *Vndenam excuſari poſſunt beneficiarij ab ſpolio faciendo?* Duplici ex capite: vno quidem, ſi facultatem teſtandi à Pontifice acceperunt; altero, ſi eandem habent ex conſuetudine, vt in Hiſpania, & Gallia.

CAPVT V.

Praxis circa materiam de Beneficijs ex Societatis IESV *Doctoribus.*

§. 1. De Beneficijs. 54. *EPiſcopatus & alia beneficia curam animarum habentia ſunt ne in competitorum concurſu dignioribus conferenda?* Ita planè, alioquin iuſtitia diſtributiua violatur, & peccatum acceptionis perſonarum committitur. Imò peccatur contra iuſtitiam commutatiuam ortam ex illo quaſi contractu proueniente ex propoſitione edicti de concurſu. Vnde tunc eligentes minus dignum ad reſtitutionem tenentur. Ita Vaſq. *Vaſquez.*

55. *Qui ius habent conferendi beneficia per prouiſionem liberam, vt Summus Pontifex, & Reges, tenentur ne digniores eligere?* Sufficit ſi eligant dignos: & prælati hos acceptare tenentur. Ex Regin. *Reginaldo* & *Sanchez.*

Sanch. Leſſ. 56. *Reſignat quis beneficium: debet ne digniori reſignare?* Negatiuè reſpondeo cum *Leſſio*; quia cum nullus ſit concurſus, poterit digno cui voluerit reſignare: & collator acquieſcendò reſignatori non peccabit.

57. *Poſſunt ne Eccleſiaſtici valde nobiles, aut inſignis eruditionis, cæteris paribus, plus alijs minùs nobilibus, aut minus* Molin. *eruditis ſumere ex Eccleſiæ reditibus?* Poſſunt ex doctrina *Molinæ*: debent tamen ſumptus eſſe moderati, vt non excedant decentem Eccleſiaſticorum modeſtiam. Vnde collige Principum filios non poſſe tantum expendere de bonis Epiſcopatus, quantum de bonis patrimonialibus poſſent; quia alia ſuſtentatio conueniens eſt Principi Eccleſiaſtico, alia ſeculari.

58. *Beneficij Eccleſiaſtici collatorem iam determinatum ad conferendum alteri, precibus aut muneribus induco, vt* Leſſ. *mihi, vel amico minus digno conferat: teneor ne ad reſtitutionem?* Minimè, (ait *Leſſius*) quia reliquiſti collatorem in ſua libertate: nec alteri iniuriam irrogaſti, etiam ſi ex odio feciſſes; quia odium non eſt peccatum contra iuſtitiam, ſed contra charitatem.

59. *Me agnoſco minùs dignum: poſſum ne me offerre ad beneficium obtinendum?* Potes, relinquendo totum iudicium ele- Leſſius. ctori, ſiue collatori, ex *Leſſij* doctrina. *Si autem in concurſu* Turr. *prætermiſſo digniore eligar?* Potes, ex aſſertione *Turriani*, beneficium, aut cathedram acceptare.

60. *In*

60. *In concurſu poteſt ne dignus eligi, relicto digniori?* Reſpondeo ex Leſſio poſſe pluribus in caſibus. 1. Si dignior eſt extraneus. 2. Si minùs dignus eſt acceptior, 3. Si dignior eſt externis negotiis implicatus. 4. Si eſt periculum ne eligatur indignus. 5. Si minùs dignus ſit magis expertus. 6. Patronus laicus poteſt relicto digniore minùs dignum præſentare. Porrò examinatores digniorem indicaré non tenentur, niſi Epiſcopo poſtulante, vt Eccleſiæ electionem faciat vtiliorem.

61. *Eſt ne diſpenſatio neceſſaria ad pluralitatem eorum, quæ in Hiſpania Præſtimonia vocantur?* Minimè ex *Valentia.* Porrò Valent. Præſtimonia ſunt Beneficia ſimplicia ſine reſidentia.

62. *Habens quis Dignitatem, aut perſonatum, aut Curatum Beneficium alterum tale accepit.* Vacat prius ipſo iure: quod niſi ſtatim reſignet, etiam ſecundo priuatur. Sed id per ſententam iudicis; nec enim debet ſe ipſe priuare. Imò nec priùs vacat ſecundùm aliquos, niſi à iudice moneatur, idque poſt pacificam ſecundi poſſeſſionem. Sic *Saa.* Saa.

63. *Vicarius reuocatus, ſed ignorans reuocationem confert Beneficium: eſt ne collatio valida?* Ita quidem, (ait *Saa*) item- Saa. que renunciatio facta per Procuratorem reuocatum ante reuocationis intimationem illi factam, etiamſi is, cui fit renunciatio, reuocationem ſciat.

64. *Poteſt ne Epiſcopus cum illegitimo diſpenſare ad Beneficium?* Ad vnum ſimplex poſſe affirmat *Molina*, dummodò Molin. perſonatus aut Dignitas non ſit, & ad minores ordines diſpenſatio petatur.

65. *Scio eum qui initio ſine iuſto titulo Beneficium habuit perceptos fructus reſtituere teneri: eſt ne remedium, vt retinere poſſit?* Maximè, ſi titulus reualidetur Beneficij malè acquiſiti, fructus enim Beneficij vacantis debentur ſucceſſori: vacabat autem iure, etſi non de facto Beneficium illud, & ipſe ſucceſſor eſt, niſi aliud conſuetudo legitima, aut conſtitutio diſponat. *Quid ſi titulus non reualidetur?* Tria habet remedia. 1. Poteſt cum Camera Apoſtolica componere. 2. Eccleſiæ ſuæ. 3. Vel ſucceſſori eos fructus tradere, qui partem remittere poteſt. Sic ex Nauar. & aliis *Saa.* Saa.

66. *Beneficium quis obtinuit ſimulata ſanctitate, vel ob cauſam turpem, tenetur reſignare?* Non teneri affirmat *Molina;* Molin. niſi eſſet turpitudo, quæ ipſo iure nullam redderet collationem. v. g. Simonia.

67. *Dans beneficium indigno, cuinam tenetur? Valentia* teneri digno aſſerit: affirmo cum aliis Eccleſiæ cui damnum Valent.

dedit

dedit reſtituere debere. Scio alios Eccleſiæ, & digno ſimu deberi docuiſſe.

68. *Dixiſti Beneficiatos poſſe tanquam dominos de fructibus aſſignatis ſibi pro ſtipendio diſponere: rogo num teneantur quæ ſuperſunt honeſtæ ſuſtentationi in pios vſus erogare?* Piis operibus, aut egenis debere omnes aſſerunt. *Quid ſi non faciant:* Rei ſunt grauis criminis, non tamen reſtituere tenentur. *Eſtne licitum ex Eccleſiæ ſuperfluis redditibus filiam dotare.* Sciens quoſdam negare, ſi alia habeantur bona, vnde fiat: affirmo
Molin. filiam poſſe tali dote donare. Sic *Molina.* Imò ſi filiæ ſint ſpuriæ, & alia non habeant bona, poteſt illis alimenta, & dotem dare poſt Bullam Pij V. relatam à *Nau.*

69. *Sio eum, qui poſt ſex menſes ab obtento Beneficio etiam Præſtimonio, non impeditus legitimè non recitat Officium non facere fructus ſuos: rogo cuinam fructus huiuſmodi reſtituendi?*
Tolet. Aut fabricæ beneficij, aut pauperibus. Si talis pauper eſt, poteſt ſibi de Confeſſarij conſilio retinere. Sic *Toletus.* Quod ſi fecit alia, ad quæ ob beneficium tenebatur, poterit ſibi licet pauper non ſit, quantum illa merentur, reſeruare. Itaque ſufficiat Parocho quintam partem reſtituere; Canonico quartum; aliis Beneficiariis tertiam.

§. 2. *De Penſionibus.*

70. *Poſſunt ne omnes penſiones pecunia redimi?* Poſſunt, excepta ea, quæ datur in titulum beneficij, ob aliquod miniſterium ſpirituale futurum coadiutori Epiſcopi, vel Parochi ſenis. Vnde 1. Redimi poteſt, quæ datur ſeni renuncianti beneficium ob labores præteritos exhibitos. 2. Quæ datur Clerico pauperi; quia tantùm datur in alimentum eius, & eſt merè temporalis. 3. Quæ data eſt in renunciatione, vel commutatione beneficij pinguioris; quia etiam eſt temporalis, & iam ante extracta à titulo, & officio ſpirituali. 4. Illæ quæ conceduntur ad componendam litem dubiam ſuper beneficio. 5. Quæ dantur perſonis omninò ſecularibus, vt Principibus; vel filio nobilis etiam Clerico, propter obſequia, quæ
Sanch. pater Eccleſiæ præſtitit. Ex *Sanchez.*

71. *Quamnam penſionem poteſt Epiſcopus iniungere?* Poteſt imponere penſionem ad fructus beneficiorum permutatorum coæquandos, quæ duret ad tempus tenentis beneficium, cui imponitur. Item ſuper beneficio à ſe collato ad vitam ſolum beneficiati, imò etiam ad vitam penſionarij, & ſecundùm D. Thom. ante collationem beneficij poteſt de fructibus eius ad pios vſus ſubtrahere. Poteſt & iudex ad dirimendam litem
Saa. conſtituere Penſionem. Quæ quidem mihi cum *Saa* vera, ſed parum eſſe in vſu videntur.

72. *Datur ne Penſio irregulari?* Ex eodem reſpondeo. Irregulari non datur, licet propriè beneficium non eſt.

73. *Ligat ne excommunicatio lata in non ſoluentem tempore præfixo Penſionem?* Non ligat ſecundùm ſtylum Curiæ, vſque dum penſionarius declaret ligaſſe.

74. *Obit quis non ſoluta Penſione: poteſt penſionarius à ſucceſſore petere?* Poteſt peti à ſucceſſore de fructibus quos percepit, ſecundùm Curiæ ſtylum.

75. *Quinam Penſionem dat laico?* Solum Papam *Saa* affirmat conferre. §.3. *De alienatione bonorum Eccleſiæ.*

76. *Eſt ne valida alienatio bonorum Eccleſiæ facta à Rectoribus in euidentem Eccleſiæ eiuſdem vtilitatem?* Valida eſt, ſaluo aſſenſu Sedis Apoſtolicæ: etiam ſi Summus Pontifex nondum conſenſerit. Neque Rectores, qui fecerunt conditionem Eccleſiæ meliorem, excommunicationem incurrunt; quia cùm hic contractus celebratus ſit in Eccleſiæ commodum, quamuis legitima forma, & ſolemnitas deſit, validus erit: forma enim requiritur tantùm ad fraudes euitandas. *Saa.*

77. *In mobilibus bonis Eccleſiæ quodnam cenſetur pretioſum, quod non poſſit à Prælato alienari?* Quod excedit valorem 25. aureorum. *Comprehenduntur ne Reliquiæ Sanctorum ſub rebus illis pretioſis prohibitis ſine debita ſolemnitate alienari?* Minimè; quia non ſunt pretio æſtimabiles.

78. *Num acquiſita per illicitam negotiationem Cameræ Apoſtolicæ debeantur?* Reſpondeo ex *Filliucio* in conſcientia deberi, etiam ſi de ea negotiatione in foro iudiciali nihil conſtet. De iis tamen in vita diſponere poteſt beneficiarius, modò illis non ſit per iudicis ſententiam priuatus. §.4. *De ſpoliis Eccleſiaſticis.*

79. *Quid de acquiſitis ludo per Canones prohibito?* Spolia fieri idem Doctor affirmat. Imò omne lucrum Canonibus prohibitum, ſpolium eſt: non autem quidquid acquiritur faciendo contra Canones cedit in ſpolium.

80. *Licet ne ſpolia in fraudem alienare?* Minimè, v.g. ſi quis intuitu mortis ſolùm aliquid alteri donet. *Quid ſi fictè donet inter viuos?* Peccat, v.g. donans eo pacto, vt quandiu viuit de re donata poſſit diſponere. Vnde aſſero donatarium poſt donatoris mortem in conſcientia debere ſpolium relinquere. Ita. *Filliucius.* Filliuc.

81. *Cui pœnæ ſubiacet ſpolia detinens Apoſtolicæ?* Excommunicationem ipſo facto incurrit, niſi vel ſoluat, vel cum Camera componat: cum qua tamen non componitur, quando ſpolia aliò pertinent.

82. *Donat quis beneficiarius infirmus alicui centum aureos, nec infra viginti dies moritur: num ſit ſpolio addicendum?* Re-
Filliuc. ſpondet *Filliucius* non præſumendum donatum eſſe mortis cauſa, ac proinde retineri poſſe.

83. *Beneficiarius ſub mortem donans affirmat ſe tantundem ex patrimonio in pios vſus expendiſſe, vel parciùs viuendo ſibi ſubtraxiſſe, quantum ex reditibus Eccleſiaſticis tunc donat: an ei credendum?* Credendum planè ex probabili ſententia. Ad-
Filliuc. dit *Filliucius* probabilius eſſe non poſſe cognatos defuncti ex bonis beneficij tantum ſibi ſumere, quantum beneficiarius ex ſuo patrimonio in pia opera expoſuit.

84. *An fructus malè percepti, ex omiſſione horarum, ex malo titulo beneficij, ex incurſu cenſuræ, & ex Simonia, ſpolia ſint?* Minimè; quia ſub dominio beneficiarij nunquam fuere.

85. *An diſtributiones.* Quantumuis magnæ ſint, ſpolium
Filliuc. non facere aſſerit idem *Filliucius*; horarum & Officiorum præmium ſpeciale eſſe quis dubitet.

EXAMEN II.

De ſtatu Eccleſiaſtico circa materiam de Simoniæ vitio?

CAPVT PRIMVM.

Quid Simonia, & in quaſnam perſonas cadat.

§.I. *Simoniæ malitia.*

1. S*imonia quid?* Dictum nomen, à Simone Mago, qui primus in nouo Teſtamento hoc legitur crimine infectus. Sic definio ſtudioſa voluntas emendi vel vendendi pretio temporali aliquid ſpirituale, vel annexum ſpirituali. Porrò Simon ille Simoniam commiſit contra ius diuinum tantum, non Eccleſiaſticum, quod nullum tunc erat. Iure autem diuino prohibitam dico, naturali nimirum, eo quod ratio lumine fidei edocta naturaliter quodammodo dictat, dona ſupernaturalia, cuiuſmodi ſunt gratia, Sacramenta, diuina Officia, & his ſimilia ſanctè eſſe tractanda, nec in temporales contractus deducenda.

2. *De eius malitia quid?* Profectò Simoniæ malitia Religioni

gioni aduerſatur ex ſuo genere, vnde ex ſuo genere peccatum lethale eſt, & valde graue: quin probabiliter aſſero non dari in Simonia veniale peccatum ex materiæ leuitate, ſed tantùm ex conſideratione, vel ignorantia venialem negligentiam admixtam habente. Et quidem ſuppoſitis conditionibus, quæ tam ex parte materiæ, quàm ex parte obiecti Simoniæ reperiuntur in actione vendendi rem ſacram, malitia rectè dicitur illi intrinſeca: vnde diſpenſari in ea non poteſt, niſi mutata materia talis actionis, ideoque abſolutè loquendo malitiam Simoniæ à venditione talium rerum, de potentia ordinaria, & iuxta congruum prouidentiæ modum, eſſe inſeparabilem. Non ſemper iniuſtitiæ malum cum Simonia coniunctum eſt; at ſemper adeſt malitia contra Religionem, irreuerentiæ nimirũ, & indebitæ ſacrarũ rerum æſtimationis.

3. *Quandonam autem admiſceretur iniuſtitia?* Quando Simoniacus vendit actionem, ad quam ex officio tenetur: v. g. cum Parochus in Sacramentorum adminiſtratione, vel ratione ſolius ſpiritualitatis, temporale pretium accipit, vt ſi ratione conſecrationis Calicis, vel Agni benedicti maius pretium acciperet, quàm materia argenti, vel certæ elaboratæ valeret.

§. 4. *In quaſnam perſonas cadit Simonia.*

4. *Recenſe perſonas, in quas vitium Simoniæ cadere poteſt.* Profectò in primis Papa Simoniæ peccatum contra ius diuinum committere poteſt: v. gr. ſi Ordines venderet pro pecunia, res ſacras, doctrinam fidei, dignitatem ipſam Pontificiam, & iis ſimilia.

5. *Poteſt ne Pontifex eam vitare?* Poteſt quidem multis modis: & in contractibus iure poſitiuo Simoniacis facilè ſatis, ſiue quia lege illa non teneatur, ſiue quia ſecum diſpenſare poteſt, ſiue quia dare poteſt alteri beneficium, & recipere pecuniam veluti redempta penſione tota ſimul. Id certum aſſero, etiam ſi committeret Papa Simoniam, pœnas non incurſurum.

6. *Quid de inferioribus?* Simoniaci eſſe poſſunt Prælati, & eorum miniſtri. Notarius non poteſt quidquam accipere, ſi pro officio ſuo ſtipendium ſufficiens habeat; quod ſi accipiat, Simoniacus erit. Epiſcopus in Ordinibus conferendis, & in iudiciis caueat à Simonia.

7. *Aduocatus vendere poteſt patrocinium?* Poteſt quidem etiam in cauſa ſpirituali; quia ipſum patrocinium res ſpiritualis non eſt. Teſtis autem in cauſa ſpirituali ſi pro teſtimonio dicendo, aut aperienda veritate recipiat in pretium rem temporalem, Simoniacus erit.

8. *An*

8. *An Epiſcopi in conferendis beneficiis labi in Simoniam poſſunt?* Ita planè, recipiendo aliquid temporale pro inſtitutione, collatione, reſignatione, permutatione, vel alia prouiſione.

9. *Num miniſtri recipientes aliquid pro literis conſcribendis?* Minimè; quia laborem temporalem vendunt.

10. *Dantes autem familiaribus pecuniam, vt à Prælatis gratiam per eos obtineant, erunt ne Simoniaci?* Ita quidem, vt etiam ipſi mediatores, niſi tantùm facilem aditum datori tribuerent, vt ipſe petat à Prælato gratiam.

11. *Exprime queiſnam modis Clerici Simoniæ labem incurrant.* Incurrunt ſi Ordines recipiant per pecuniam, ſi beneficia emant, vel Officia Eccleſiaſtica, ſi miniſtrent ſpiritualia pro temporalibus tanquam pro pretio, & modis ſimilibus.

12. *Quid de Religioſis?* Religioſi tam vt Clerici, quàm vt Religioſi Simoniaci poſſunt eſſe, v.g. ſi Religioſum recipiant pro pretio, vel conferant profeſſionem pro pecunia, &c.

13. *De laicis denique quidnam?* Laici etiam infideles Simoniaci eſſe poſſunt, vt etiam Communitates, & Capitulá, ſi actio, quæ fit ſimoniacè, à toto Capitulo, aut Communitate exerceatur.

Capvt II.

Quotuplex Simonia, & quænam eius materia.

§. 1. *Simonia triplex.*

14. *Simonia quotuplex eſt?* Triplex, Mentalis, Conuentionalis, & Realis. *Mentalis* dupliciter accipitur: primò pro nudo propoſito, ſeu deſiderio committendi Simoniam: & hæc nulla ratione cum externo actu coniungitur. Secundò, accipitur pro illa actione quæ fit quidem mente Simoniaca, ſed ex ſe & ex circunſtantiis Simoniam non profert, nec apparet exterius vlla Simoniæ labes. *Conuentionalis* conſiſtit in pacto, ſeu conuentione expreſſa vel tacita dandi, vel recipiendi temporale pro ſpirituali. Hæc Simonia diſtinguitur à Mentali ob conuentionem externam, quam non includit mentalis. *Realis* eſt illa, qua res temporalis traditur, vel accipitur pro ſpirituali. Hæc incompleta dicitur, dum ex vna tantùm parte res traditur: completa autem, dum ex vtraque parte. Huic adhæret Simonia confidentialis realis, dum videlicet Beneficium reipſa renunciatur, vel confertur cum pa-

ſtô, vt ſibi, vel alteri reſtituatur, vel vt ſibi vel alteri pars tradatur fructuum. Præterea Simonia ficta committitur, dum quis exteriùs rem ſpiritualem pro temporali promittit, vel rem temporalem pro ſpirituali abſque animo tradendi, & ſe obligandi ad rem ipſam tradendam; & hæc non eſt verè Simonia, ſicut fictum aurum non eſt aurum.

§.2. *Materia Simoniæ.*

15. *Quænam Simoniæ materia?* Res aliqua ſacra ſpiritualis, & ſupernaturalis. Hinc colligo committi Simoniam vendendo gratiam ſanctificantem. Et vendendo Sacerdotem intuitu Sacerdotij, vbi quidem Spiritus ſanctus ſi de iure non venditur, venditur de facto. Vendendo Chriſtum committi potuit Simonia habita ratione vnionis hypoſtaticæ, vel donorum ſacrorum & ſupernaturalium in Chriſto exiſtentium. Item & Euchariſtia tam ratione contenti, quàm ſpecierum conſecratarum eſt Simoniæ materia, ſicut Sacramenta, aut Sacramentalia, & Reliquiæ. Secus dicendum de miſericordiæ operibus externis, videlicet de actionibus, & obſequiis ſepeliendi mortuos, viſitandi infirmos; quia huiuſmodi opera non ſunt res ſacræ, ſed naturales. Præterea Simonia committitur dando pecuniam pro Miſſæ Sacrificio, non titulo eleemoſynæ aut congruæ ſuſtentationis, & laboris. Et vendendo Roſarium maiori pretio, ex eo quod reliquias Sanctorum attigerit. Et accipiendo aliquid temporale pro Sacramentis, vt ſunt quid conflatum ex materia & forma; quia vt ſic ſunt res ſacræ: non autem recipiendo aliquid pro materia remota Sacramentorum, v.g. pro pane, vino, oleo. Et Ceremoniæ, Benedictioneſque ſacræ ſeu Sacramentalia tam tranſeuntia, quàm permanentia ſunt materia Simoniæ. Et functiones Ordinum tam maiorum, quàm minorum prima tonſura, Officia diuina, orationes priuatæ, & exequiarum vel funerum ſpirituales actiones, v. g. recitatio, & cantus Pſalmorum. Cantor tamen tanquam laicus canens pretio accepto, vel promiſſo, non incurrit Simoniæ labem.

16. *Aliqua ſpeciatim in quæſtionem adducam: an pro Sacramentis recipi, vel dari poſſit pecunia abſque Simonia?* Pecunia tradi poteſt non pro ipſis Sacramentis, vel eorum adminiſtratione, ſed ad remouendum impedimentum, vel ad redimendam iniuſtam vexationem, dum grauis vrget neceſſitas illa Sacramenta recipiendi. Imò Sacramentum accipi poteſt traditâ pecuniâ, etiam quando adminiſtrans pretium petit tanquam præmium adminiſtrationis, modò petens pretium pro Sacramento, non petat illud in Chriſtianæ Religionis contemptum.

17. *An Simoniacus ſit vendens ſepulturam?* Probabilius exiſtimo committi Simoniam, ſi pretium exigatur pro ipſa terra communi ſepulturæ fidelium deputatæ: non autem ſi in venditione habeatur ratio loci honoratioris ob rationem, & reſpectum aliquem temporalem.

18. *Committitur ne promittendo, vel dando temporale alicui, vt opus ſpirituale præſtet?* Committi aſſero: quia ſpirituale pro temporali acquiritur. At qui tradit aliquid alteri, vt peccatum vitet, vel vt opus ſpirituale faciat, vt ſolius operantis vtilitatem, relicta illi facultate & libertate tale opus faciendi, non inficitur Simoniacæ labe; nec alia ratione peccat præciſo ſcandali periculo: ſiue tale opus ſit conſilij, ſiue ſupererogationis, ſiue præcepti.

19. *Simoniacum ne, accipere pecuniam pro abſtinendo à bono opere?* Minimè, ſi opus ſit naturale, & non pertineat ad Religionem. Imò omiſſio actus ſpiritualis, vel praui operis, quod quis facturus erat, in rigore loquendo, non eſt Simoniæ materia: ſicut neque accepta pecunia occultans peccatorem.

20. *Venditio ſcientiæ & doctrinæ, id eſt docere ratione pretij, eſt ne Simoniacum?* Scientiæ & doctrinæ etiam miraculosè obtentæ actum vendi poſſe affirmo: poſſéque pretium iuſtum taxari habita ratione qualitatis perſonæ. Quare docens Theologiam præuia pecunia, & præbens conſilium in eadem facultate etiamſi ad alterius pacandam conſcientiam tendat, Simoniæ labem non incurrit.

21. *An Concio ſit Simoniæ materia?* Eſt, ſi ipſa per ſe ſpectetur; at ſi labor & ſuſtentatio concionatoris, poteſt in pactum deduci.

22. *Quid de Beneficijs?* Simoniæ materia ſunt permutatio, venditio, reſignatio, penſio beneficij propria authoritate, & illegitimè facta. Item Epiſcopus, ſeu beneficij collator nihil exigere poteſt ob beneficij collationem, licet id facere intendat temporalis incommodi intuitu. Poteſt tamen Epiſcopus ſeparatus à ſua dignitate Eccleſiam ſui iuris aliquid exigere in antiqui iuris recognitionem.

23. *Num materia Simoniæ non ſolùm ſint res ſacræ, & ſpirituales ſecundùm ſe, verùm etiam illa, quæ ſpiritualibus ſunt annexa?* Annexum antecedenter ſpirituali vt ſic, eſt Simoniæ materia: ſecus ſi per ſe ſpectetur. Iuſpatronatus inter annexa ſpiritualibus antecedenter annumeratur, & vt ſic vendi non poteſt. Idẽ aſſero de ipſa præſentatione, ſeu actu præſentandi, quia eſt actio ſpiritualis. Porrò annexum ſpiritualibus comitanter,

tanter, vel conſequenter eſt Simoniæ materia, ergo vendi non poteſt abſque Simonia; ſequitur enim naturam principalis, cui annexum eſt. Ideò beneficiarius reſignans alteri beneficium non poteſt quidquam exigere ab eo, cui beneficium confert, etiam ſi intendat aliquid exigere ratione fructuum. Et beneficiarius reſignans beneficium ratione fructuum pretio accepto, Simoniam incurrit.

24. *An permutatio rei ſpiritualis cum alia ſpirituali præcisè Simoniaca ſit?* Minimè, ſecus ſi fiat permutatio rei ſpiritualis cum alia ſpirituali, cui adnexa temporalis eſt.

25. *Num omnia beneficia Eccleſiaſtica ſint materia Simoniæ?* Omnibus beneficiis, quæ propriè talia ſunt, id competit; ne abſque Simonia vendi poſſint. Vnde colligo 1. Præſtimonia, cùm ſint hodie vera beneficia, Simoniæ materiam eſſe. 2. Commendas Clericales ſiue perpetuas ſiue temporales, ſiue dentur ob vtilitatem Eccleſiæ commendatæ, ſiue in fauorem commendatarij: non ita commendas militares, ſi per ſe ſpectentur, quamuis illicitum ſit eas vendere directè & formaliter. 3. Coadiutorias eodem modo, ſimiles enim ſunt Commendis Clericalibus. 4. Hoſpitalia ſi ſint Eccleſiaſtica beneficia, certum eſt vendi abſque Simonia non poſſe. Si tantùm habeant regimen temporale, & fundata alioquin Epiſcopi authoritate ſint, etiam probabile eſt vendi non poſſe tanquam Officia Eccleſiaſtica. 5. Iuſpatronatus materiam Simoniæ eſſe contra ius diuinum. 6. Officium Sacriſtæ, ſeu Theſaurarij etiam vendi prohibitum. Item officium Primicerij, qui authoritatem habere ſolet ad minores Clericos inſtruendos, & ad dirigendum Chorum. Verùm horum officiorum functiones vendere Simonia non eſt.

26. *Dixiſti verè rem ſpiritualem cum ſpirituali commutari poſſe; quia res ſpiritualis pretij rationem habere non poteſt. At quod annexum eſt ſpirituali rei temporarium ſi commutetur cum re verè ſpirituali Simonia eſt, illud enim temporale cum ſpirituali commutaretur: rogo igitur an poſſit eſſe Simonia contra ius poſitiuum in permutatione rei ſpiritualis cum ſpirituali?* Poteſt; v.g. in permutatione beneficiorum, & in aliis, quæ prohibentur ab Eccleſia permutari religionis intuitu. Porrò in beneficiis res eſt ſatis aperta; idemque eſſet in pactionibus rerum ſpiritualium, quæ temporalia annexa habent conſequenter, vt commutatio beneficij cum Vicaria ad nutum amouibili: electio ad beneficium pro electione ad Vicariam illam: præſentatio ad beneficium pro collatione eiuſ-

 dem

dem. Profectò extra beneficia permutatio ſpiritualium prohibita non eſt, vt functiones ſacræ inter ſe, vaſa ſacra cum aliis vaſis ſacris,&c.

27. *Num Penſiones materia Simoniæ?* Penſio laicalis non eſt Simoniæ materia contra ius diuinum, nec contra humanum; at probabilius eſt eſſe ex Curiæ ſtylo. Clericalis antiquo iure materia non erat, eſt autem hodie de iure nouo Pij V. In alium pro pecunia transferri non poteſt,nec propria authoritate redimi abſque Simonia contra ius diuinum: at Papæ authoritate poteſt.Idem dicendum de Penſione Clericali ſtipendiaria;ea enim nec vendi poteſt,nec redimi propria authoritate, & ſi vendi poſſint fructus penſionis onere retento. Reſignatio in fauorem tertij cum onere penſionis, vel abſoluta cum eo onere, materia Simoniæ eſt, niſi fiat coram Papa.

Capvt III.

Quandonam id quod datur pro re ſpirituali, exiſtimetur habere pretij rationem.

28. Qvotuplex pretium? Triplex, Munus ſcilicet à manu, à lingua, & ab obſequio. Munus à manu multiplex eſt pecunia in quauis quantitate, res pretio æſtimabilis, remiſſio debiti,mutuatio pecuniæ ,penſio,&c. Per munus à lingua preces intelliguntur poſtulatæ à collatore rei ſpiritualis in ſuam vtilitatem,vel ſuorum conſanguineorum, aut amicorum: ſic enim habent rationem rei pretio æſtimabilis diſtinctam à munere,à manu,vel ab obſequio. Et quidem quod de precibus dictum eſt,locum habet in aliis verborum generibus, v.gr. interceſſionibus, laudibus,adulationibus, ſignis beneuolentiæ, & honoris. Munus denique ab obſequio eſt actio hominis ordinata ad commoditates corporis vel animi ſpectatæ in ſua naturali perfectione, ſi de obſequio temporali ſermo ſit.

29. *Expende,quandonam triplex hoc pretium Simoniam inducat?* Omne munus ad manum iure poſitiuo prohibitum eſt omnem Simoniacam efficiẽs commutationem. Munus à lingua, ſeu preces ſecluſo pacto non faciunt Simoniam, nec enim pro ſe oblatæ, nec pro indigno, nec ſi precibus indu-

catur vir potens ad impetrandum beneficium. Collator verò beneficij intendat obligare ad preces, Simoniacus eſt. Alia item genera verborum, aut beneuolentiæ ſigna ſi fiant ex pacto,vel promiſſione cum collatore,in fauorem eius, & vtilitatem. Simonia erit: ſecus ſi pactum abſit. Munus denique ab obſequio Simoniam poteſt inducere. v.g. beneficium dare ob facta obſequia in ſolutionem debiti Simonia eſt: ſecus ſi collator moueatur ex obſequiis ad dandum gratis beneficia. Et quidem obſequia, quæ fiunt abſque vllo pacto expreſſo,vel tacito inter Aulicos & Prælatum,ita vt in Prælato nulla ſit obligatio ex iuſtitia,remunerari beneficiis poſſunt: ſecus illa, quæ ſolent etiam certo ſtipendio ex pacto tacito compenſari. Spirituale obſequium exhibitum Simoniam non inducit, niſi vel reſoluatur in temporale, vel pactum anteceſſerit ab Eccleſia prohibitum. Scio tamen pro beneficio obligari ad ſpirituale obſequium prohibitum eſſe. Profectò temporalis res Eccleſiæ relinqui poteſt cum onere aliquid ſpirituale præſtandi.

CAPVT IV.

De cauſis aliis à Simonia, excuſantibus.

30. R*Egulas trade ad agnoſcendum Simoniam in paciſcendo, vel tribuendo aliquid temporale pro ſpirituali.* Duas accipias. Prima ante ius acquiſitum in beneficio, vel alia re ſpirituali non licet redimere vexationem, quæ ius acquirendum impedit. Secunda, poſt ius acquiſitum in beneficio, vel alio ſpirituali dono, iniuſtam vexationem redimere, quæ pro illo tollendo infertur, Simonia non eſt.

31. *Ad hoc, vt licita ſit redemptio vexationis iure acquiſito, quotnam conditiones requiruntur?* Quatuor. Prima, vt ius certum, & indubitatum ſit. Secunda, vt plenum, non ex parte tantùm. Tertia, vt vexatio iniuſta ſit. Quarta, vt res quæ datur pro vexatione tollenda, temporalis ſit, non autem ſpiritualis.

32. *Igitur erit ne Simonia recipere pecuniam quis, vt non vexet?* Non niſi materia vexationis ſpiritualis ſit. *Iniuſtè vexans tenetur ne ad reſtitutionem?* Ita planè. *Qui redimit vexationem iuſtã ante ius acquiſitum committit Simoniam?* Procul dubio Simoniacus eſt. *Quis intẽdit ſubornare electores: poteſt ne*

ab alio ſubornari? Subornator ſubornari poteſt data pecunia, vt à corrumpendis electoribus deſiſtat. *Poteſt dari pecunia, ne indignus eligatur?* Simonia non eſt. *Si inter omnes eligibiles vnus tantùm dignus ſit, licet vexationem redimere, ne eligatur indignus?* Licet planè; vt etiam ſi plures digni, ſed vnus ſit dignior, licet vexationem redimere, ne minùs dignus eligatur. In electione tamen Papæ ius diuinum tantùm ſeruandum eſt, eáque, quæ ſpecialiter prohibita non ſunt.

33. *Eſt ne Simonia tranſactio, in qua remittitur ius ſpirituale pro temporali?* Ita planè tam in beneficiis, quàm in aliis materiis, vt iuriſdictione ſpirituali, & rebus aliis ſacris. At ea, in qua compenſetur ius ſpirituale per largitionem iuris ſpiritualis proportionati de conſenſu partium, & in materia non beneficiali, fieri poteſt. Ita ſi ſit exorta controuerſia inter Epiſcopos de iuriſdictione circa aliquam Eccleſiam, tranſigere poſſunt, vnus habeat iuriſdictionem, alius prouiſionem beneficiorum: vel vt alternis annis viſitent, & ea potiantur. Porrò in materia beneficiali Superiorum authoritas requiritur; vt Epiſcopi, qui etiam ex paterna prouidentia, & mero arbitrio imponere poteſt penſionem temporalem, etiam ad vitam penſionarij: multo magis penſionem ſpiritualem, quæ onus temporale non eſt. Alij etiam (ex probabili ſententia) tanquam amicabiles compoſitores id poſſunt; vt etiam tanquam iudices, & arbitri priuati, modò Clerici ſint.

Capvt V.

De Pœnis Simoniaci.

34. Precor *Simoniæ pœnas poſt Extrauagantem Pauli II. ipſo iure incurſas expendas.* Prima eſt excommunicatio, quæ tantummodo pro reali Simonia vtraque ex parte completa incurritur: non ſolùm autem per Simoniam contra ius diuinum; verùm etiam per eam, quæ contra ius humanum eſt ſuſpenſio, qua Capitulum ab omni actu Capitulari, quod iuriſdictionem, vel Eccleſiaſticam adminiſtrationem requirat, interdicitur: recipientes Ordines ab executione Ordinum ſuſpenduntur: conferentes à collatione quorúcunque Ordinum prohibentur, etiam primæ tonſuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium: additur etiam

ſpecialis

ſpecialis pœna interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ: & ſi contra ſuſpenſionem, aut interdictum fiat, incurretur ſuſpenſio ab adminiſtratione Eccleſiæ, & ſuorum omnium beneficiorum fructu. Tertia eſt irritatio aliquarum actionum. Et quidem actiones ſacræ ſimoniacè factæ validæ ſunt, v.gr. Ordinatio, collatio Sacramentorum, conſecratio Eccleſiæ, vel altaris, profeſſio Religionis & ſimiles actiones: item Eccleſiaſticæ iuriſdictiones, præter prouiſiones beneficiorum, & actiones ordinatas ad conferenda beneficia, vel officia Eccleſiaſtica; non ſunt irritæ redditæ. Res item ſacræ acquiſitæ per Simoniam validè poſſidentur, vt emptio Calicis, reliquiæ, iuriſpatronatus, officium Eccleſiaſticum, & ſimilia. Ipſa etiam beneficia Eccleſiaſtica ſecluſo iure Eccleſiaſtico validè acquirerentur ex ſolo naturali iure: ſed ex poſitiuo acquiruntur inualidè, ita vt Simoniacus teneatur beneficium vnà cum omnibus fructibus perceptis, vel ſua culpa ſponte non ſuſceptis dimittere ante omnem ſententiam, etiam in conſcientia deductis expenſis neceſſariis in eis colligendis.

35. *Incurruntur ne pœnæ ſtatim ac Simonia committitur?* Incurruntur ſtatim: & licet ex probabili ſententia ex ſola traditione rei ſpiritualis incurri poſſint, & incurrantur de facto: tamen ex probabiliori & magis in praxi recepta, requiritur etiam, vt res temporalis tradatur: cenſuræ non retrotrahuntur ad diem traditionis vnius rei, ſed ſtatim atque ſecunda res traditur, & completur Simonia, contrahuntur.

36. *Tenetur ne Simoniacus reſtituere pretium?* In venditione iniuſta de iure naturæ tenetur: quod quidem pretium reſtituendum eſt ei, qui dedit, ſecluſo contrario iure poſitiuo. Si venditio iniuſta non ſit, ex natura rei non eſt obligatio reſtituendi pretium: at iure Eccleſiaſtico reſtitui debet Eccleſiæ beneficij, in cuius iniuriam Simonia commiſſa eſt, vel pauperibus, vbi id obtinuiſſet conſuetudo.

37. *Quid de Diſpenſatione Simoniæ?* In Simonia quidem non datur diſpenſatio quoad culpam: quoad pœnam autem à cenſura excommunicationis ſolus Papa abſoluit, & ij, quibus per priuilegia conceditur. In ſuſpenſione contra Simoniacum in Ordine ſolus Papa diſpenſat, vt ad ſuperiores Ordines aſcendere poſſit. Sicuti etiam vt inferiores exerceat. Idem aſſero de ſuſpenſione impoſita regulari Conuentui ob Simoniacam receptionem; eſt enim Papæ reſeruata, & eius indiget diſpenſatione. Interdictum autem in duplici caſu latum, vel contra ordinantes Simoniacè, vel contra recipientes beneficia quæcumque, vel penſiones, & ſimilia in confiden-

 tiam.

tiam. Vtrumque Papæ reſeruatur. Priuilegiati tamen ab eo poſſunt abſoluere. Denique diſpenſatio quò ad alias pœnas ad Papam pertinet, v. gr. quod collatio validetur, vel fiat prouiſus habilis ad illud, vel ad aliud Beneficium.

38. *Quid ſi Simonia ſit occulta?* Negotium poteſt confici per S. Pœnitentiariam: ſi autem publica, ad Papam per viam Datariæ recurrendum.

CAPVT VI.

Praxis circa materiam de Simonia ex Societatis IESV *Doctoribus.*

Suar. 39. *AN peccatum Simoniæ admittat materiæ paruitatem?* Negat *Suarius de Rel. tom. 1. lib. 4. cap. 3. num.* 5. quia cum res ſpiritualis pretio datur, grauiter illa contemnitur. Alij aſſeruere eam materiam, quæ excuſat à mortali peccato furti, excuſari etiam à mortali Simoniæ. Suario hæreſco; quia ſi ex paruitate pretij paruitatem criminis velis arguere, mihi planè quo vilius eſt pretium, eo magis res ſpiritualis vilipenditur, & conculcatur.

40. *Temporale datur non tanquam pretium rei ſpiritualis, ſed vel ante collationem ad excitandum animum collatoris, vel* Sanch. *poſtea gratitudinis ergò: an Simonia? Sanchez opuſc. tom. 2. lib. 2. cap. 3. dub. 23. num. 7. & 8.* negat. Vnde ſi v. gr. quis inſeruiat Epiſcopo ad impetrandum beneficium ex beneuolentia, & gratitudine: & Epiſcopus hoc titulo familiari ſuo conferat, etiam ſi explicet ſe illud præſtitiſſe ad exonerandum ſe huiuſmodi obligatione, neuter eſt Simoniacus.

41. *Quis promittit Antonio, ſe daturum eleemoſynam Petro, vel Hoſpitali, ſi ſibi impetret beneficium, idque ſolum ad exci-* Turr. *tandum eius animum?* Aſſerit *Turrianus in ſelect. part. 2. d. 16 dub.* 3. Simoniam non eſſe, quemadmodum, quum aliquid promittitur infideli, ſi ad fidem conuertatur.

42. *Scio, non eſſe Simoniacum, qui dat aliquid temporale tanquam pretium rei temporalis ordinatæ ad ſpiritualem, aut illi connexæ: rogo, an ſit Simoniacus caſuum conſcientiæ Magiſter accipiens ſtipendium pro declarato caſu?* Non, ſi fiat per modum inſtructionis, & non per modum exhortationis; etiam ſi petatur ad conſcientiam pacandam; quia

hoc

hoc per accidens, & conſequenter. *Suarius citat. cap.* 18. *num.* 19. Suar.

43. *Pro interceſſione ad beneficium poteſt aliquid dari, ſine Simoniæ ſuſpicione?* ſi (v.gr.) aliquid das Antonio vt intercedat apud Petrum collatorem beneficij, Simoniacus es. Si autem das aliquid Ioanni vt apud Antonium intercedat, vt ipſe Antonius apud collatorem tuus interceſſor exiſtat: ex *Vaſq.* ſententia (quem citat, & ſequitur *Sanchez dub.*26. *num.*7.) à Simoniæ periculo liberaris; quia illa interceſſio remota eſt merè temporalis. Moneo, aliquos apud Sanctium docere, Simoniam illam, quæ committeretur, ſoluendo pretium interceſſori immediato, eſſe ſolius iuris humani, non diuini, vel naturalis; quia hæc etiam interceſſio temporalis eſt. Vaſq.

44. *Commutatio rerum ſpiritualium inter ſeſe, Simonia eſt. Vnde quæſierim, ſi vocales cuiuſdam Religionis conueniant inter ſe ſe: Elige me in Prouincialem, aut Generalem, & te eligam in Abbatem, aut Priorem, Simoniæ ſint rei?* Aliqui aſſeruere, putantes Prælaturas beneficiorum nomine efferri. At *Sanch. dub.* 44. *cap.*4. negat Prælaturas haſce eſſe beneficio in eo rigore, vt nomine beneficij in lege hac pœnali comprehendi cenſendæ ſint. Sanch.

45. *An pœnæ, de quibus ſupra, in omni Simonia incurrantur?* Sentio cum *Sanctio dub.*108. *num.*3. non incurri in Simonia iure tantum humano prohibita, qualis eſt Simonia in permutatione beneficiorum inter duos beneficiarios propria auctoritate facta, cum reſeruatione penſionis. Nec ſi non habens ius in re ad beneficium redimat vexationem, dando pretium electori, ne ſibi præferatur indignus. Nam licet hic ſit Simoniacus, probabiliter edocet *Sanchez*, eſſe ſolius iuris humani Simoniam. Sanct.

46. *Cuinam reſtituendum eſt pretium pro Simonia in Ordine, beneficio, aut Religione?* Eccleſiæ, cui facta eſt iniuria, vel pauperibus, auctore D.Thom. At cum *Sanchez dub.*114. *num.*11. putarim, ante Iudicis ſententiam reſtituendum eſſe pretium illud danti, qui à ſe dominium abdicare non cenſetur, niſi vt in recipientem transferat; quod ſi hic recipere non poteſt, dominium permanet penes ipſum, nec reſtituendum Eccleſiæ ob legem pœnalem; quia hæc ante ſententiam non obligat. Profectò cum vtraque ſententia ſit probabilis, poteſt quis tuta conſcientia reſtituere danti, aut Eccleſiæ, aut pauperibus. *An & retinere ſibi, ſi pauper eſt? Sanchez* affirmat. Sanch. Sanch.

47. *An poſſit aliquid temporale accipi à Cancellario Epiſcopi, ratione laboris?* Tenetur gratis dare facultatem concionandi, audiendi Confeſſiones adminiſtrandi Sacramenta, deſeruiendi beneficiis, ſepeliendi cadauera in Eccleſia, celebrandi Miſſas, colligendi eleemoſynas, mandataque publicandi eos, qui primam tonſuram accipere, aut ordinari voluerint. Pro aliquibus aliis ſcripturis, v. gr. pro literis collationum, inſtitutionum, ſeu prouiſionum beneficiorum vacantium per obitum, vel reſignationem, pro literis dimiſſorialibus, pro approbatione tituli patrimonij, aut beneficij, pro licentia abſentandi ſe ab Eccleſia, & aliis ſimilibus, ſi nullum ſalarium ſibi fuerit aſſignatum, poteſt congruam mercedem laboris accipere.

48. *Eſt ne Simonia aliquid dare pro labore ſuſcepto eundo, & redeundo ad beneficij collationem, vel in compenſationem alicuius damni, quod inde patitur, aut alicuius lucri, quod amittit?*
Suar. Non eſſe, *Suarez* aſſerit.

49. *Num liceat de huiuſmodi pretio paciſci?* Exiſtimo cum
Valent. *Valentia* eo modo, quo licet temporale accipere pro ſpirituali ſine Simonia, licere etiam de hoc ipſo paciſci.

50. *Facta beneficij collatione, impeditur quis iniuſtè ab eius poſſeſſione: poteſt ne hanc vexationem pretio redimere?* Affir-
Sanch. matiuè cum *Sanchez* reſpondeo.

51. *Scio pœnas Simoniacorum eſſe reſtitutionem pretij, reſignationem rei ſpiritualis, cum poteſt, excommunicationem, ſuſpenſionem ab Ordine & beneficio, infamiam, inhabilitatem ad beneficium Simoniacè acceptum, priuationémque omnium beneficiorum etiam iuſtè acquiſitorum: rogo an mentales Simoniaci
Buſæ. has pœnas incurrant?* Reſpondeo ex *Buſæo* duplicem eſſe mentalem Simoniam, vel qua quis cupit emere, vel vendere rem ſpiritualem, & non facit: vel qua quis cupit emere, aut vendere, & facit, ſed ſine vllo pacto adiuncto. Igitur prima Simonia non incurritur pœna: ſecunda etiam ex communiori ſententia nec in interno neque in externo foro ad vllam pœnam iuris obligatur; quia in *cap. fin. de Simon.* Gregorius XI. docet mentales Simoniacos non teneri ad reſtitutionem.

EXA

EXAMEN III.

De ſtatu Eccleſiaſtico circa materiam de Eccleſiaſtica immunitate.

Capvt Primvm.

De Immunitate ab oneribus.

1. Q*Vid eſt Eccleſiæ Immunitas?* Libertas,& exemptio ab oneribus vel ſubiectione,vel coactione temporalis,ſeu laicæ poteſtatis.Læditur planè libertas Eccleſiaſtica, quoties laici Clericis aliquid præcipiunt,vel prohibent, quod iure diuino aut Canonico illis nec præcipitur,nec prohibetur.

2. *Quotuplex Immunitas hæc?* Triplex.1. *Localis*,quæ competit Eccleſiis, ita vt qui ad ipſas confugiunt, inde extrahi, & à laicis comprehendi non poſſint.2. *Perſonalis*, quæ perſonis Eccleſiaſticis conceſſa eſt,ne oneribus afficiantur. Cùm enim Eccleſiaſticæ perſonæ diuino cultui ſint addictæ, par eſt, eas eſſe, ab oneribus, & iudiciis ſecularibus im̃munes. 3. *Realis*, qua gaudent bona ipſa Eccleſiaſtica, ita vt à cenſu, tributis, ſeu collectis poteſtatum ſecularium ſint immunia.

3. *Procedat ſermo in præſenti de ſecunda & tertia immunitate: rogo,à queiſnam oneribus ſint liberi Eccleſiaſtici?* Ab oneribus omnibus,quæ à ſubditis ſoluuntur Principibus pro capite. Item ab onere excipiendi Principes hoſpitio, vel ipſorum legatos,aut milites. Nec vlla conſuetudo huic derogat immunitati; quia Eccleſiaſtici exempti ſunt laica poteſtate, quoad bona & perſonas.

4. *Gaudent ne Clericorum famuli huiuſmodi immunitate?* Non; quia Eccleſiaſtici non ſunt. *Num coloni Eccleſiæ,ſeu Eccleſiaſticorum à collectis, tributis, aliiſque oneribus gaudeant immunitate?* Variæ ſunt Doctorum ſententiæ. Expectanda planè Summi Præſulis deciſio.

5. *Emphyteutæ qui bona Eccleſiaſticorum in Emphyteuſim ſiue cenſum acceperunt, tenentúrne ad collectas,& onera, quæ impoſita fuerunt ſolùm pro dominio vtili,vel pro fructibus?* Tenentur; quia bona emphyteutica non ſunt Eccleſiaſticorum, quoad dominium vtile; ſed tantùm quoad dominium directum

ctum. Cùm igitur Emphyteutæ ſint laici, vt ſuppono, & Principibus ſubiecti, & ad ipſas pertineat fructus, imponens ipſis collectas pro his fructibus, Eccleſiaſticas pœnas non incurrit modò id fiat ſine damno domini directi, qui in Emphyteuſim conceſſit.

6. *Num Eccleſiaſticorum patrimonialia bona, ſeu acquiſita; de rigore iuris ſint à tributis, & onerbus immunia?* Maximè, tum quia ius antiquum diſpoſuit: tum quia onus tributorum immediatè & proximè imponitur perſonæ pro rebus: conſequenter perſona principaliter grauatur, & ſecundariò bona; ſed perſonæ Eccleſiaſticæ gaudent immunitate: ergo non poteſt ipſis onus imponi nec pro nobis Eccleſiaſticis, nec pro patrimonialibus. Idem affirmo de bonis Eccleſiaſticorum emptis, donatis, vel alio titulo acquiſitis; niſi huiuſmodi onera ex præuio partium pacto illis bonis impoſita eſſent, antè quàm ad Eccleſiaſticos peruenirent.

7. *Bona ne ad Eccleſiaſticos tranſlata tenentur tributorum oneri ſubijci?* Tenentur, quando illorum dominus antequam ad Eccleſiaſticos tranſirent, promiſit pro ſe, & ſuis hæredibus ſe tributa ſoluturum, collectas, & onera quæcumque imponerentur; quia poſita huiuſmodi promiſſione, contracta eſt obligatio realis non ſolùm perſonas, verùm & bona afficiens: onus autem reale bonorum tranſit ad poſſeſſionem, quantumuis perſona ſit immunis; ſecus dicendum, ſi ſtatuto caueatur, vt omnia bona in territorio alicuius ciuitatis exiſtentia obnoxia ſint tributis, & oneribus in poſterum imponendis; tunc enim probabiliſſimum iudico Eccleſiaſticos non teneri ad onera poſt tranſlationem bonorum ad ipſos impoſita; quia hæc bona quando ad Eccleſiaſticos tranſierunt, nondum erant obnoxia tributo: dum autem tributum imponitur, iam immunia, & exempta reputatur.

8. *Quid ſentiendum de bonis, quæ in communi & indiuiſo ſunt Clericis cum laicis, v. gr. à Clerico & eius fratre laico poſſidentur?* Pro rata bonorum ad Clericum pertinentium gaudent Eccleſiaſtica immunitate; pro rata autem bonorum ad laicum ſpectantium, non gaudent, niſi aliud legitima ferat conſuetudo.

9. *Fructus & reditus Eccleſiaſticorum poſtquam ad laicos tranſierunt, amittunt ne ius immunitatis?* Amittunt; quia mutata perſona, quæ eſt cauſa priuilegij, priuilegium extinguitur. v. gr. collectas exigentes ab iis, qui fructus Eccleſiaſticorum emunt, non incurrunt Canonis cenſuram; modò dominium fructuum laicis emptoribus ſit acquiſitum.

10. *Qui*

10. *Qui verò Clericus non eſt, ſed habitum induit Clericalem ne vectigalia ſoluat, eſt ne ab onere immunis?* Minimè; quia fraus non debet ſuo authori patrocinari. Secus ſi reipſa & ex animo habitum Clericalem aſſumat, licèt diuinis non inſeruiat.

11. *Feudatarius tenetur ne ad onera ratione feudi impoſita?* Tenetur, quia in iis, quæ ad feudum pertinent, Clericus domino feudi licèt ſeculari ſubiicitur.

12. *Quid de Clerico lucratiuam exercente negotiationem?* Tenetur planè pedagia,& gabellas ſoluere pro mercibus,non autem ante trinam admonitionem,vt mercaturam non exerceat. Tunc equidem(in gratiam expoſitionis) Clericus mercaturam exercere dicitur, quando aliquid emit, vt ex illius venditione lucrum faciat. v. gr. Clericus qui frumentum, vinum,oleum,& alia, quæ ex ſuo agro percipit, vendit, non dicitur negotiari; ſed qui emit,vt cum lucro vendat.

13. *Poſſunt ne onera Eccleſiaſticis imponi cum expreſſa Pontificis licentiâ?* Poſſunt. Ceſſante autem cauſa, ob quam laicis conceſſa eſt facultas Eccleſiaſticis onera imponendi, ceſſat ipſa facultas.

14. *Num vlla conſuetudo ius tribuat laicis onera Eccleſiaſticis imponendi?* Minimè; quia iure diuino ſunt immunes. At Clerici ſoluentes onera ſibi à laicis impoſita ad vexationem redimendam,cenſuram non incurrunt.

15. *Poſſunt ne ſeculares Principes onera Eccleſiaſticis imponere ad pontium, ſeu viarum reparationem, mœniorum pro arcendis hoſtibus exædificationem; quando facultates laicorum non ſufficiunt?* Propria authoritate non poſſunt, neque ſufficit Epiſcopi conſenſus, ſed requiritur Papæ facultas; niſi magna neceſſitas moram non ferat. Quo in caſu Epiſcopus cum Clero poterit impoſitioni huiuſmodi conſenſum præſtare.

16. *Tenentur ne Clerici ad oneram, quæ non ſolùm in laicorum vtilitatem, verùm directè & immediatè in vtilitatem & commodum ipſorum Clericorum diriguntur?* Ex æquitate, & vi directiua tenentur, vt ſi onus imponatur ad obturandum impetum fluminis, quod laicorum & Eccleſiaſticorum agris perniciem minatur.

CAP.

Capvt II.

De Immunitate à Foro.

17. IN *huiuſce materiæ gratiam, operæ pretium, præmittas, quænam ſit Criminalis cauſa, quænam Ciuilis?* Cauſa Criminalis illa eſt, in qua agitur de pœna imponenda, vt iuſtitiæ commutatiuæ ſatisfiat. Cùm enim ad iuſtitiam commutatiuam pertineat, delicta punire, cauſa cenſetur criminalis, in qua de illis puniendis agitur. Cùm verò agitur de re applicanda parti iuxta regulas iuſtitiæ præſcribentis ius ſuum cuique tribui, cauſa Ciuilis appellatur; de hac non dubium.

18. *Sunt ne Eccleſiaſtici immunes à ſeculari foro in cauſa Criminali?* Adeò immunes ſunt, vt omnes quicunque Magiſtratus, Iudices, Notarij, Scribæ, & iuſtitiæ miniſtri quocmodolibet interponentes ſe in cauſis criminalibus contra perſonas Eccleſiaſticas, illas proceſſando, banniendo, capiendo, ſeu ſententias contra illas proferendo, vel exequendo ſine ſpeciali, & expreſſa Sedis Apoſtolicæ licentia in excommunicationem decimam nonam Bullæ Cœnæ incurrant.

19. *Subiacet ne cenſuræ iudex laicus, qui informationem verbaliter, non verò iudicialiter contra Eccleſiaſticum accipit?* Non; hic enim non dicitur proceſſare; quia proceſſus actus iudicialis eſt.

20. *Qui verò non ex propoſito contra Eccleſiaſticum proceſſum inſtituit, in cauſa criminali, ſed in proſecutione proceſſus comperit delicti authorem Eccleſiaſticum eſſe, ſubiacet ne cenſuræ?* Minimè; quia hic non dicitur Eccleſiaſticam perſonam proceſſare, quam ignorabat eſſe criminis authorem. At ſi proceſſum perſequitur, excommunicationem incurrit.

21. *Laicus iudex proceſſum non conficit contra Eccleſiaſticos, ſed illos tantùm vti teſtes examinat ad indagandam rei veritatem: incurrit ne in cenſuram?* Non; quia huiuſmodi examen non eſt proceſſus. Secus ſi illos examinet tanquam reos ſeu ſecularis rei complices, aut ſi cubiculo detineat, donec verum fuerint confeſſi.

22. *Quid ſi laicus iudex ſe in cauſis criminalibus ingerat contra Clericum conſentientem aduerſùm ſe proceſſum fieri?* Non ideo excuſatur; quia contra ſtatus Eccleſiaſtici priuilegium non poteſt cedere iuri ſuo.

23. Sun

23. *Sunt Eccleſiaſtici Præſides Curiæ Principis ſecularis: poſſunt ne ſe cauſis Eccleſiaſticorum criminalibus ingerere?* Minimè, ſi id authoritate laicali præſtant, ſcilicet tanquam ſecularis Principis Præſides.

24. *Accuſatores, teſtes contra Eccleſiaſticum deponentes, Aduocati, procuratores, alijque coram Principe laico inſtantes, vt Clericus capiatur, &c. incurrunt ne cenſuram?* Non; quia nullam actionem adhibent in Canone prohibitam; quia Bulla tantùm loquitur de Magiſtratibus, Iudicibus, Notariis, Miniſtris.

25. *Si verò iudex laicus, Notarius, ac executor Curiæ ſecularis ab Epiſcopo rogentur, vt ſe interponant in cauſa contra Clericum criminali, incurrunt ne excommunicationem?* Non; quia id faciunt tanquam miniſtri, & inſtrumenta iudicis Eccleſiaſtici. Imò cum auxilio ſecularis brachij indigent, poſſunt Eccleſiaſtici Principes ſeculares cogere ad auxilium præſtandum; quia Tridentinum ſeſſ.25. c.3. dat eis facultatem capiendi per ſuos proprios, vel alienos executores.

CAPVT III.

Quinam ſit reputandus Clericus ad Eccleſiaſtica immunitate fruendum?

26. Q*Viſnam ſit appellandus Eccleſiaſticus?* Perſonæ Eccleſiaſticæ ſunt illæ, quæ ſacris ſunt Ordinibus initiatæ, imò quæ minoribus, modò ſeruent ea, quæ in Tridentino ſeſſ.23.cap.3. præſcribuntur. Extenditur priuilegium ad Clericos coniugatos, modò non ſint bigami, & habitum ac tonſuram gerant, & alicuius Eccleſiæ miniſterio ſint ab Epiſcopo deputati. Clerici etiam dicuntur, qui primam tonſuram ſuſceperunt. Item Religioſi cuiuſcumque Ordinis etiam nouitij. Equites qui ſunt verè Religioſi, v. g. Equites S.Ioannis, qui in communitate viuunt, & tria ſolemnia vota emittunt; reliqui verò, qui votis non ſe adſtringunt Eccleſiaſticæ perſonæ non ſunt. Nec Tertiarij S.Franciſci, & S.Dominici qui domi viuunt extra congregationem; qui verò aſſumpto habitu monachali ſeſe obſequiis alicuius Religionis mancipant ſub Superioris obedientia, quandiu ita degunt, Eccleſiaſtico priuilegio gaudent. Extenditur præterea ad Eremitas in communitate degentes, & ad eos qui ſub aliquo Prælato

lato in communi viuunt ex tacita, vel expreſſa Pontificis Summi facultate, quamuis profeſſionem non emittant.

27. *Nouitius apud Monaſterium delictum commiſit, deſeruit poſtea Religionem, nec habet ſacros Ordines, nec beneficio fruitur: poteſt ne hic à laica poteſtate ob illud delictum tempore nouitiatus commiſſi iudicari, ac puniri?* Non poteſt; quia tempore delicti à laica erat immunis poteſtate. Secus qui patrato apud ſeculum delicto, Religioſum habitum aſſumpſit, qui quidem non gaudet priuilegio fori, ſi ad Religionem fuit admiſſus non adhibita inquiſitione, an aliquod delictum commiſit? An ære teneatur alieno? Sic Sixtus V. decreuit.

28. *Quinam Clerici in criminalibus fori immunitate non gaudent?* Eccleſiaſticus degradatus, & Curiæ traditus ſeculari. Perpetuò exilio mulctatus ab Eccleſiaſtico iudice. Bigamus. Prima tonſura, aut minoribus Ordinibus initiatus, ſi tonſuram, & habitum Clericalem non deferat, Clericus qui minores Ordines intra annum à morte ſui Epiſcopi cum litteris dimiſſoriis Capituli accepit. Item Clericus flagranti in crimine deprehenſus à laicis capi poteſt, vt Superiori Eccleſiaſtico conſignetur. Præterea Clericus debitori fugiens, vel fugam meditatus, aut aliena bona aſportans, vel ſua debito adſtricta, poteſt capi à ſeculari, modò animo tradendi Eccleſiaſtico iudici detineatur.

CAPVT IV.

Praxis circa materiam de Eccleſiæ immunitate ex Societatis IESV *ſchola.*

§. 1. *De Priuilegio exemptionis à legibus & Gabellis.*

29. *PRiuilegium quo à legibus & iuriſdictione Principum ſecularium eximuntur Eccleſiaſtici, à quonam iure eſt?* A iure diuino immediatè conceſſum, & à iure Canonico poſtea ſtabilitum cui etiam ius Ciuile acceſſit, vti ait *Bellarminus*. Habuerunt illud Clerici ante tempora Conſtantini, vt patet ex Conc. Carthaginenſi III. Non poſſunt Principes hoc priuilegium reuocare: imò nec Summus Pontifex ei poteſt renunciare; quia ipſe non eſt dominus abſolutus bonorum, & iurium Eccleſiæ, ſed ſolùm diſpenſator. Porrò nulla conſuetudo, quamuis immemorabilis, poteſt huic priuilegio derogare; quia, vt bene *Suarius*, contra Eccleſiaſticam libertatem nulla præſcriptio. (Suar.)

30. Reges

30. *Reges & Principes habent ne ius conuocandi Epiſcopos, & eis percipiendi?* Non habere *Azorius* affirmat, poſſe tamen eos rogare, & vocare vt Proceres.

31. *Decet ne Regios Magiſtratus in Cancellarijs Bullas Apoſtolicas examinandas detinere?* Minimè; vt *Filliucius* aſſerit. Sunt quidem recognoſcendæ, & diſcutiendæ, cùm dubitatur de ſubreptione, aut falſitate, ſed ab Eccleſiaſticis iudicibus. Filliuc.

32. *Eſt ne Principis ſecularis curare, vt Epiſcopi ſuis in Eccleſiis reſideant?* Non; quia nullam in Clericos habent poteſtatem. Poſſunt tamen Pontificem monere, vt curet diſciplinam Eccleſiaſticam ab Epiſcopis obſeruari. Sic *Azorius.* Azor.

33. *Scio Clericos in ſacris conſtitutos, & Religioſos per ſe negotiari non poſſe, per alios non prohiberi: rogo num qui tantùm habent beneficium, nec ſunt in ſacris, poſſint per ſe negotiari?* Secutus *Molinam*, inclinor eos mortaliter non delinquere. Molin.

34. *Clerici ne primæ tonſuræ gaudent exemptione gabellarum?* Dixi gaudere ex iure communi. At quibuſdam in Regnis ex conſuetudine ſcita, & approbata Clerici minorum Ordinum non eximuntur, authore *Vaſquez*, niſi actu habeant beneficium. Nouitij Religionum (ait *Sanchez*) ſunt exempti à gabellis; quia ſunt pars communitatis Eccleſiaſticæ. Vaſq. Sanch.

35. *Principes imponentes gabellas iuſtas ſuper bona Eccleſiaſticorum, incurrunt ne Bullæ Cœnæ cenſuram?* Incurrunt; (ait *Suarius*,) quia excommunicatio fertur in eos, qui imponunt gabellas niſi in caſibus à iure permiſſis. Suar.

36. *Clerici negotiatores amittunt ne priuilegium exemptionis à gabellis?* Amittere affirmo cum *Leſſio*, poſséque ab eis gabellam exigi, non autem, vt innui, ante trinam monitionem. Leſſ.

37. *Sunt ne Clerici aut diuino aut humano iure exempti à ciuilibus legibus, quæ cum Eccleſiaſtica libertate non pugnant?* Minimè. Ideo ſi Clerici vendunt frumentum vltra pretium taxatum, peccant mortaliter, & ad reſtitutionem tenentur, *Sala* authore. Non poteſt tamen (inquit) iudex laicus illos punire ob illarum legum tranſgreſſionem defectu iuriſdictionis, etiam quando pœna exigenda eſt de plano, & ſine alia controuerſia iudiciali. Et quamuis iudex Eccleſiaſticus (cum *Vaſquez* loquor) Clericum non condemnet in pœnam legis laicalis, non poteſt hanc ideo ab illo iudex laicus exigere; quia Eccleſiaſtici mitiori ſunt pœna puniendi. Vaſq.

38. *Omnes ciues contribuunt ad ſternendam lapidibus viam,*

quæ ante ianuam ipſorum : tenentur ne Eccleſiaſtici ſimul con-
Molin. *tribuere.* Ex *Molina* reſpondeo teneri. Si tamen nolint, non poſſe à iudice ſeculari cogi, ſed per Eccleſiaſticum id fieri debere.

39. *Iudex laicus Clericum inuenit pecunias, aut frumentum è Regno contra leges exportantem : poteſt ne ea illi auferre?* Non
Salas. poſſe, inquit *Salas*, quia non habet poteſtatem coërcitiuam in Clericos. Imo nec Clericus (eodem authore) cum armis prohibitis in flagranti crimine comprehenſus poteſt à ſeculari miniſtro expoliari, ſed tantùm ad Eccleſiaſticum duci.
Vaſq. Nec falſa menſura (addit *Vaſquez*) triticum, vel oleum vendens poteſt à iudice ſeculari puniri.

40. *Poſſunt ne imponi gabellæ ſuper bona Eccleſiaſticorum publica id neceſſitate exigente, quando agitur de neceſſitate communi tam Eccleſiaſticorum : quàm laicorum?* Reſpondeo
Leſſ. ex *Leſſio* imponi poſſe : ſed tunc requiri deliberationem, & conſenſum vtrorumque ; quia quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. Talis autem neceſſitas non eſt in reparatione pontium, murorum & ſimilibus.

41. *Quid ſi Clerus in caſu quod debet nollet conſentire?* Poſſent laici auxilium Superioris Eccleſiaſtici implorare, vt Clericos compellat ; quia eo ipſo quòd perſona Clerici eſt exempta à iuriſdictione ſeculari, exempta ſunt etiam eius bona ſiue patrimonialia, ſiue donata, ſiue empta, ſiue alio titulo acquiſita, niſi annexam habeant gabellam aliquam inua-
Leſſ. riabilem, & perpetuam, vti *Leſſius* affirmat.

42. *Poteſt ne Clericus ſe ſubmittere regali iuriſdictioni quoad bona patrimonialia?* Non ; quia (vti ait *Laymanus*) & hæc gaudent priuilegio exemptionis, cui ille cedere nequit.

43. *Eccleſiaſticus impedit, vel vſurpat iuriſdictionem ſecularem, aut alia regalia : poteſt ne propterea à iudice lai-*
Sanch. *co bonis temporalibus priuari?* *Sanchez* non poſſe affirmat ob defectum iuriſdictionis in bona, æquè ac in perſonam.

44. *Poteſt ne iudex laicus exigere gabellas à colonis Regularum?* Minimè ; quia prædia Regularium ſunt ab hoc onere
Filliuc. exempta. Tenentur tamen (aſſerit *Fillicius*) coloni ſoluere
§. 2. gabellam ex fructibus collectis, ſi eos aliò transferant, aut
De im- alienent ; tunc enim laicalia bona cenſentur.
munitate fori. 45. *Epiſcopi ne & Eccleſiaſtici quinque poſſunt à Principe aut eius Conſiliariis Regni pelli tanquam ſeditioſi, & pacem Rei*
Molin. *publicæ perturbantes?* Affirmat *Molina* haud pelli poſſe niſi

de

de Pontificis ſummi licentia, aut niſi tanta vrgeat neceſſitas, vt ſit euidens in mora periculum.

46. *Neceſſum ne ad priuilegium fori, vt Clericus non ſolùm pallium, ſed & togam vſque ad talos ferat?* Aſſero ex *Molina* ſufficere, ſi eo vtatur veſtium genere vt iuxta Prouinciarum vſum à videntibus poſſit Clericus iudicari. *Quid ſi dubitetur, an habitus ſit Clericalis, nec ne?* Cognitionem idem *Doctor* ad Eccleſiaſticum iudicem ſpectare affirmat. Molin. Molin.

47. *Clericus qui habet penſionem ſuper aliquo beneficio loco tituli, gaudet ne tanquam beneficiatus priuilegio fori?* Gaudet (*Suarius* ait) ſicut & Capellanus, cui Capella in perpetuum, vel in titulum fuerit aſſignata. Secus autem ſi habeat Capellam amouibilem; hæc enim propriè beneficium non dicitur. Suar.

48. *Dixiſti Tertiarios S. Franciſci, &c. Si collegialiter viuant, gaudere priuilegio fori: rogo num Tertiariæ eodem priuilegio gaudeant?* Gaudent ſi cœlibem vitam vouerunt expreſsè, etiam ſi in domibus propriis habitent. *An Eremitæ?* Non, niſi qui ſub obedientia Epiſcopi alicui loco ſacro, vel Ordini ſpeciatim addicti ſunt, vti *Coninck* affirmat. Conin.

49. *Vxor ne Sacerdotis Græci, vel Latini Clerici minorum Ordinum gaudet priuilegio fori?* Cum *Sanctio* gaudere ſentio, ſi gaudet vir; quia vxor ratione matrimonij forum viri ſortitur, niſi alteri nubat. Sanch.

50. *Clericus ſine habitu & tonſura grauiſſima crimina perpetrans poteſt ne à ſeculari iudice puniri?* Ante trinam monitionem non poteſt. Qui verò (addit *Suarius*) aliquando dimittit habitum, & tonſuram, non ideo amittit priuilegium fori, nec eſt à iudice ſeculari puniendus. Suar.

51. *Clericus commiſit delictum, & poſtea duxit vxorem, vel eſt Clericus coniugatus fruens priuilegio fori, ſed poſtea fit bigamus: rogo, num ob delictum antea commiſſum poſſit à ſeculari iudice puniri?* Minimè; quia, vt *Sanchez* ait, tempus commiſſi criminis debet ſpectari. Sanch.

52. *Si Clerici in Regalibus debitis poſſunt in ſeculari Curia conueniri, vndenam hoc fit ſuppoſito priuilegio fori?* Reſpondet *Suarius*, ex eo quod bona Regalia Clericis, cum hac tantùm conditione conceduntur. In feudalibus autem poteſt coram laico Clericus conueniri; quia non ſubiicitur vt perſona Eccleſiaſtica, ſed tanquam Dux, Marchio, &c. Suar.

53. *Clericus, qui patitur ab Eccleſiaſtico iudice violentiam, poteſt ne ad laicum recurrere?* Quando ad talem vim repri-

mendam Eccleſiaſticus iudex non adeſt: aut ſi adſit, non vult reprimere, ſpeculatiuè loquendo, poteſt. Alioquin non licet iudici ſeculari cauſam Eccleſiaſticam ad ſe euocare, & vim Clerico propulſare illatam. Sic *Suarius*. Suar.

54. *Constitutio Gregorij XIV. de immunitate Eccleſiæ derogat ne priuilegijs Principum, iuri communi, & conſuetudinibus?* Derogare *Filliucius* docet; quia Pontifex illum per modum vniuerſalis legis promulgauit.

§. 3. *De laicorum Principum ſtatutis.*

55. *Quid ſentiendum de laicorum Principum ſtatutis? Suntne contra Eccleſiaſticam immunitatem?* Sunt planè vel quando Eccleſia, ſeu perſonæ Eccleſiaſticæ prohibentur, aut impediuntur vti rebus, ſeu facultatibus ſibi à iure conceſſis: vel quando tolluntur priuilegia ipſis conceſſa à Deo, Pontifice, vel Principibus ſecularibus: vel quando ipſi timidiores efficiuntur: vel quando deterioris conditionis quàm laici efficerentur. Sic iuriſperiti. Suar. *Suarius* docet quælibet ſtatuta laicorum, ſi efficiant Clericorum mentionem, inualida eſſe. Nec refert fundari in vtilitate publica; quia cum hoc debeat in omnibus inueniri, etiam omnes poſſent Clericos illigare. Filliuc. *Filliucius* aſſerit, ſi Princeps ſtatuat, ne quis priuilegiis fruantur ij, qui ſubditi non ſunt, contra libertatem Eccleſiaſticam facere; quia de iure communi Clerici frui poſſunt priuilegiorum alicui communitati cõceſſorum beneficio. Azor. *Azor* affirmat priuilegium à Principe, vel Republica Clericis ſemel conceſſum non poſſe ampliùs reuocari: & ſtatutum abrogans huiuſmodi priuilegium Eccleſiaſticam immunitatem violare. Adiicio legem inualidantem donationem omnium bonorum factam à patre filio Clerico, multis Doctoribus conſentientibus, contra immunitatem Eccleſiaſticam eſſe; quia non poteſt lex ciuilis hanc præſumptionem inducere, vt alienatio bonorum facta in fauorem Eccleſiæ, fieri videatur in fraudem fiſci. Vaſq. Fateor contrarium à *Vaſquez* affirmari. Azor. *Azor* ſcribit ſtatutum prohibens, ne vinum aut frumenta extra territorium exportentur, Clericos non comprehendere; quibus licet exportare fructus ex ſuis prædiis collectos. Addit ſtatutum, quo Princeps cauet, ne quis ſine ſua facultate adeat poſſeſſionem alicuius beneficij eſſe contra immunitatem Eccleſiaſticam, niſi Princeps ex priuilegio Romani Præſulis habeat collationem beneficiorum, vel priuilegium, vt in ſua ditione nullus externus beneficium obtineat. Suar. *Suarez* exiſtimat Principes prohibentes laicis ne vendant Eccleſiaſticis, ne molant, coquant panem, &c. in excommunicationem incurrere; quia hoc Eccleſiaſticæ derogat libertati.

tati. Ex eodem Doctore ſtatutum, ne immobilia alienentur in extraneos, Eccleſiaſticos aduerſatur eidem libertati; nullo enim iure nec naturali, nec diuino id prohibetur, imò nec humano. Adhuc *Suarius* exiſtimat Principem ſecularem poſſe impedire, ne fiat iuramentum, ſi tamen fiat, eſſe obſeruandum niſi Epiſcopus relaxet. *Reginaldus* opinatur Principes, aut Magiſtratus non poſſe diſponere de iis, quæ ad funera, & exequias pertinent in iis quæ ſpectant ad Clerum, vel cultum diuinum; poſſe tamen prohibere abuſum, & luxum circa funeris pompam. *Comitolus* denique affirmat Principem, vel Rempublicam ſtatuentem, ne in ſuo dominio Eccleſiæ vel Monaſteria conſtruantur ſine ſua licentia, immunitati Eccleſiaſticæ derogare, & edicto Conſtantini Imperat, quo conceſſit facultatem ædificandi Eccleſias per totum Orbem; vnde ita ſtatuentes ſunt excommunicati. Regin. Comit.

56. *Poteſt ne iudex Eccleſiaſticus conſuetudine, & præſcriptione acquirere iuriſdictionem in laicos?* Poſſe aſſerit *Sanch.* Quod ſi dubium ſit, cuius ſit iuriſdictio; iudex maior, id eſt, Eccleſiaſticus, cognoſcit. §. 4. *De iudice Eccleſiaſtico.* Sanch.

57. *Ad quemnam pertinet quæſtio iuris circa decimas?* Ad ſolum Eccleſiaſticum pertinere aſſerit *Fagundez.* In quæſtione autem facti iudex competens erit; eſt enim mixti fori. Cognitionem verò decimarum, quæ ſecularibus in feudum datæ ſunt, ſolius Eccleſiaſtici iudicis eſſe idem *Doctor* exiſtimat: & laicum conductorem decimarum apud ſolum iudicem Eccleſiaſticum conueniendum eſſe. Fagund.

58. *Ad quemnam iudicem ſpectat ſponſalium cauſa?* *Sanchez* docet ad ſolum Eccleſiaſticum, præcipuè quando de illorum valore agitur. Sanch.

59. *Quando Clericus Clericum inſtituit hæredem, vel laicus teſtamentum ad pias cauſas condidit: ad quemnam iudicem teſtamenti pertinet publicatio?* Ad Eccleſiaſticum cum *Molina* affirmo pertinere. Molin.

60. *Num poſſit Eccleſiaſticus iudex de cauſa laici ſimul delinquentis cum Clerico cognoſcere?* Poſſe aſſerit *Laymanus*; cùm enim Eccleſiaſticus iudex ſit dignior laico, ipſius erit vtrumque reum iudicare. Laym.

61. *Eccleſiaſtici iudices negligentes ſunt, ex. gr. in Clericis puniendis, & cauſis huiuſmodi cognoſcendis: poſſunt ne iudices ſeculares huic muneri incumbere?* *Laymanus* non Laym.

 poſſe

poſſe affirmat; quia nullo in caſu poteſt laicus iudicare non ſubditum.

62. *Num licita auocatio cauſarum ſpiritualium ad laica Tribunalia?* Vetita planè Bullâ Cœnæ ſub cenſura, etiam ſi ab aliis iudicibus Eccleſiaſticis auocetur, quàm à iudicibus Sedis Apoſtolicæ. Sic *Filliucius*. Filliuc.

63. *Poteſt ne Eccleſiaſticus iudex punire laicos concubinarios?* Poſſe aſſero cum *Azor.* poſt primam quidem admonitionem pœna pecuniaria, pœna verò excommunicationis poſt tertiam. Scio concubinatum eſſe mixti fori delictum. Azor.

EXAMEN IV.

De ſtatu Eccleſiaſtico circa materiam de Eccleſiarum, ſeu Templorum immunitate.

Capvt Primvm.

De libertate Templi.

1. *Quid Eccleſiæ, ſeu Templi immunitas?* Exemptio ſeu priuilegium Eccleſiis materialibus conceſſum, vt ad eas confugientes à laica ſint tuti poteſtate. Quæ quidem immunitas humano iure conceſſa fuit Templis Chriſtianorum, aliíſque locis religioſis; éſtque valde iuri Diuino conformis.

2. *Capi ne poteſt in Eccleſia exiſtens?* A poteſtate laica minimè, obſideri tamen poteſt extra Eccleſiam, vt capiatur poſtquam fuerit egreſſus; quia ſic loci ſacri immunitas non violatur.

3. *An poſſint Eccleſiaſtici iudici ſeculari reſiſtere conanti reum à ſacro loco extrahere?* Poſſunt cenſuris deterrendo, claudendo ianuas, laicorum auxilium implorando, vtendo opera Clericorum nondum ſacris initiatorum ordinibus. Ipſis tamen Eccleſiaſticis non licet arma capere, ad iudicem ſecularem arcendum; ne occaſio ſcandali exhibeatur.

4. *Iudex autem ſecularis impedire, vt reo in Templo exiſtenti, veſtes, alimenta, & alia neceſſaria ad vitam deferantur.*

Non

Non poteſt; quia aliàs immunitatis priuilegium redderetur inutile.

5. *Exiſtenti in loco ſacro poteſt ne vlla vis, aut damnum à laica poteſtate inferri?* Non, niſi iudex id ad Epiſcopi inſtantiam efficiat, non nomine proprio.

6. *Num poſſit reus, quandiu in loco ſacro exiſtit, ad mortem damnari, vel pœnæ corporali addici?* Minimè: ad pœnam autem pecuniariam, & ad bonorum confiſcationem niſi compareat, poteſt. Imò iudex ſolet citare reum, illúmque ad mortem, vel ad aliam pœnam pro qualitate delicti damnare, quando licitè poterit inferri. Id quod non eſt actu illum condemnare, ſed minori ad tempus commodum damnationem.

7. *Quid ſi reus ab Eccleſia per vim extrahatur?* Eſt Eccleſiæ reſtituendus; tenetur enim iudex iniuriam Eccleſiæ illatam reſarcire, nec ſatisfacit dando de impunitate cautionem.

8. *Extractus iuri ſuo cedere, & in iudicis ſecularis poteſtate vult permanere: tenetur ne iudex eum reſtituere Eccleſiæ?* Tenetur; quia hoc priuilegium loco ſacro eſt immediatè conceſſum, nullus autem cedere alieno iuri poteſt.

9. *Eſt ne eidem Eccleſiæ reſtituendus?* Vel eidem, vnde extractus eſt, vel alteri, vel Epiſcopo, vel eius Vicario, modo ſit æquè tutus ac ſi eidem loco ſacro reſtitutus eſſet.

10. *Quid ſi dubitetur, an reus in loco ſacro, an in prophano captus fuerit?* Spectat ad iudicis Eccleſiaſtici definitionem; cùm enim de Eccleſiæ agatur immunitate, eius cauſæ cognitio ad Eccleſiaſticum iudicem pertinet.

11. *Actus iudicis laici iuridicè in delinquentem ab Eccleſia vi extractum facti, ſunt ne validi?* Non, vtpote ſine iuriſdictione effecti; quia fundantur in captura & detentione rei, quæ quidem actus non eſt iuriſdictionis, ſed violentiæ. Imò nec poteſt illum iudex iuridicè interrogare, nec ille tenetur reſpondere; quia non habet ius in reum eo modo captum.

CAPVT II.

Quínam locus habendus ſit ſacer?

12. IN *doctrinæ perſpicuitatem neceſſum eſt, aperias, quínam locus ſacer habendus ſit?* Quæuis Eccleſia Epiſcopi authoritate erecta, etiamſi benedicta non ſit, aut non fuerint

in ea diuina officia celebrata, nec adſit Euchariſtiæ Sacramentum; aut etiam polluta ſit, vel interdicta, vel diruta, modò non fuerit Epiſcopi, ſine reædificationis ſpe, authoritate: ſic enim priuilegium immunitatis amittit. Verùm non ſolùm interius Eccleſiæ corpus, ſed tota Eccleſiæ fabrica, vt tectum, partes parietum exteriores, campanile, Sacriſtia Eccleſiæ coniuncta, & ſimilia Templo adiacentia priuilegio fruuntur immunitatis; quia quæ adhærent Templo, ſeu loco ſacro, ſacra cenſentur.

13. *Extenditur ne ad fines, ſeu confinia?* Vſque ad quadraginta paſſus extenditur, ſi fuerit Eccleſia Metropolitana; ſi verò minor, ad triginta.

14. *Domus Parochorum, ſeu Canonicorum aliorúmque Eccleſiaſticorum intra ſepta Eccleſiæ iuxta doctrinam tuam immunitate gaudebunt.* Quis dubitet? quamuis à laicis inhabitentur; quia priuilegium hoc directè locis, non perſonis conceſſum eſt.

15. *Domus Religioſorum, aut Monaſteria, gaudent immunitate?* Minimè. Id quod extenditur ad Clauſtra, ſeu habitationem, ad hortum & viridarium; totum enim illum ſeptum eſt ſacrum.

16. *Quid de Hoſpitalibus, ſeminarijs ve?* Eodem priuilegio gaudent, ſi Epiſcopi ſint authoritate fundata; ſunt enim loca pia.

17. *Paladium, ſeu domus Epiſcopi priuilegiata ne eſt?* Ita, licet quadraginta paſſibus ab Eccleſia non exiſtat, modò eo in Palatio adſit Oratorium, vbi diuina officia celebrentur. Idem affirmo de domibus Cardinalium; quamuis ſcio hoc priuilegium hodie Romæ non aſſeruari, vt bono communi conſulatur.

18. *Reus Sacerdotem Euchariſtiæ Sacramentum afferentem amplexatur: fruitur ne Templi priuilegio?* Ob reuerentiam ſacratiſſimo IESV corpori debitam licitè capi non poſſe affirmo; tamen ſi capiatur iniquè, non aſſererem Eccleſiæ immunitatem violari, nec de rigore iuris reum eſſe Templo reſtituendum, quia hoc priuilegium Eccleſiæ conceſſum eſt, non extra Eccleſiam Euchariſtiæ. Affirmo tamen per conſuetudinem, illam poſſe immunitatem introduci, quæ reis Sacerdotem deferentem Euchariſtiam amplexantibus ſuffragetur.

Capvt III.

Quinam ſint Templi Immunitate priuati?

19. *EXprime, quinam illi, queis Templorum immunitas non ſuffragatur? Dum reus extra locum ſacrum comprehenſus ad carcerem per cœmeterium ducitur, aut per Eccleſiam etiam ſi per vim trahatur, & inde recuſet exire, fruitur priuilegio?* Non; quia hic non confugit ad Eccleſiam, dum liber eſſet.

20. *Si reus blanditijs, & promiſſionibus, ſine coactione è loco ſacro eliciatur, & extra eum capiatur, quid?* Priuilegio non fruitur; quia ipſe ſeſe voluntariè Eccleſiæ munimine abdicauit. Attamen ſi ei promiſſa fuit impunitas, aut in eundem locum reſtitutio, illi data fides ſeruanda.

21. *Reus in Eccleſia captus fuit, & in carcere fori ſecularis nomine Epiſcopi detinebatur, donec cognoſceret, an immunitatis priuilegio frui deberet; reus hic de carcere aufugit, & poſtea à iudice ſeculari captus eſt: num Eccleſiæ immunitate gaudebit?* Minimè; quia fuga illi priuilegium primæ detentionis ademit.

22. *Quid de publicis latronibus, graſſatoribus viarum, depopulatoribus agrorum ad Eccleſiam confugientibus, & de occidentibus, vel mutilantibus in Templis, aut eorum cœmeterijs?* Eccleſiæ immunitate priuati ſunt. De latronibus, graſſatoribus, & depopulatoribus expreſsè Bulla Greg. XIV. Certè æquum non videtur, vt Eccleſiæ immunitate occidentes, vel mutilantes fruantur, qui in Eccleſia delinquunt.

23. *Num qui ſagitta, vel plumbea glande in loco ſacro exiſtens alium extra locum ſacrum occidit, priuilegium amittat immunitatis?* Non; quia licet homicidium fuerit in Eccleſia inchoatum, fuit tamen extra Eccleſiam perfectum: poteſt tamen hic ab Eccleſiæ miniſtris capi.

24. *Amittitur ne immunitas ob quamlibet vulnerationem in Eccleſia factam?* Minimè, niſi ſequatur mors etiam extra Eccleſiam: aut adſit mutilatio, ſeu abſciſſio alicuius membri, aut partis corporis, quæ habet officium diſtinctum à reliquis.

25. *Quid ſi imperem homicidium, aut mutilationem in Eccleſia fieri?* Non priuatis ideo Eccleſiæ immunitate; quia pœna lata contra facientes non afficit mandantes, niſi id exprimatur in iure.

26. *Proditoriè aliquem occidens ſeu ferro, ſeu veneno, caret ne Eccleſiæ immunitate?* Caret. Profectò dicitur proditoriè occidere qui aliquem id minimè ſuſpicantem interficit. Quare qui inimicum necat, haud proditor dicitur; licet per inſidias, aut à tergo percutiat.

27. *Num Aſſaſſinij rei gaudent Eccleſiæ priuilegio?* Non gaudent, ex Conſtitut. Greg. XIV. Aſſaſſini autem nomine cum intelligo, qui pecunia aut pretio ad hominem incautum occidendum ex inſidiis, conducitur. Quare qui ſine pretio aliquem interficit, vt amico rem gratam faciat, non dicitur aſſaſſinus. Porrò etiam aſſaſſini cooperatores, fautores, auxiliatores, & receptatores priuilegio immunitatis priuantur.

28. *Quid de hæreſis reo?* Non gaudet Eccleſiæ priuilegio. Dicitur reus hæreſis non ſolùm qui cum pertinacia contra fidem ſentit, verùm etiam qui auxilium, aut fauorem præbet hæreticis.

29. *De crimine autem læſæ Majeſtatis quidnam?* Qui in perſonam Principis delinquit, Eccleſiæ priuatur immunitate. Profectò Cardinales inter Principes adnumero. Quod ſi quæras, quandonam crimen læſæ Majeſtatis in Principis perſonam committitur? Tunc committi aſſero, cùm actio ſit in damnum, vel offenſam perſonæ Principis, vt occidendo, vulnerando, percutiendo, coniurando, hoſtiliter inſequendo Principis perſonam, reuelando hoſtibus ſuum ſecretum, vt ab illis capiatur. Idem de conſulentibus, auxiliantibus, aut fauorem præſtantibus affirmo; hi enim criminis in Principis perſonam rei putantur.

30. *Quidnam præſtandum, antequam reus, qui ad locum ſacrum confugerat, curiæ ſæculari tradatur?* Primò obtinentur ab Epiſcopo loci, ſeu eius Vicario facultas expreſſa: ſede vacante Capituli Vicarius adeundus. 2. Dum reus extrahitur, perſona Eccleſiaſtica interſit ab Epiſcopo, vel eius Vicario habens facultatem. 3. Non ſtatim ac captus fuerit, laicæ poteſtati tradatur, ſed nomine Epiſcopi coniiciatur in carcerem, donec ab ipſo, vel eius Vicario cognoſcatur, an reus ſit delicti, cui impoſita eſt priuatio immunitatis.

CAP.

CAPVT IV.

De Templorum violatione.

31. *QVid requiritur, vt conſtet Eccleſiam, ſeu Templum eſſe conſecratum?* Scriptura in marmore, vel vnus teſtis fidem efficit. Porrò Eccleſia ab Epiſcopo excommunicato etiam hæretico validè conſecratur, vt reconciliatione nulla indigeat. Satis autem eſt Eccleſiam benedictam eſſe, atque Epiſcopi authoritate ad publica officia deputatam, vti locis ſacris adnumeretur.

32. *Quotnam modis violatur?* Quinque, 1. Iniurioſa ſanguinis effuſione. 2. Iniurioſo homicidio. 3. Illicita humani ſeminis effuſione. 4. Sepultura excommunicati non tolerati. 5. Vel non baptizati hominis.

32. *Quinam violationis Eccleſiæ effectus?* In ea Miſſam celebrare non licet.

34. *Sufficit factum quo Eccleſia violatur, ſecretum fuiſſe?* Minimè, ſed publicum, & notorium eſſe debet.

35. *Sacriſtia, & Cameræ, quæ ſunt pro cuſtodia vaſorum, violantur ne Eccleſia violata?* Non violantur. At violata Eccleſia, etiam cœmeterium violatur, ſed non vice verſa.

36. *Quiſnam violatam Eccleſiam reconciliabit?* Solus Epiſcopus, ſi Eccleſia conſecrata ſit: ſolùm verò benedictam, ad publicáve officia Epiſcopi authoritate deputatam etiam ſimplex Sacerdos. Idemque de cœmeterio affirmo. Decens tamen eſt, vt prius Epiſcopo res ſignificetur, quàm Eccleſiam Preſbyter reconciliet, ſi extra Miſſæ Sacrificium violetur. Porrò obſeruatur in praxi, vt Eccleſia nunquam violari cenſeatur, vt reconciliatione indigeat, niſi locus conſecratus, vel authoritate Epiſcopi benedictus fuerit.

37. *Reconcialitur ne Eccleſia polluta per ſolum Miſſæ Sacrificium, quod bona fide in ea celebratur?* Non, ſed alia indiget reconciliatione intenta directè.

38. *Si Catholici Eccleſiam recipiant, in qua hæreticorum exercitia viguerunt, opus ne eam ſolemniter ab Epiſcopo reconciliari?* Non ſed ſufficit aqua benedicta aſpergere.

39. *Eſt ne Religioſis mendicantibus aliquod priuilegium circa Eccleſiæ violatæ reconciliationem?* Eis à Sede Apoſtolica conceſſa eſt facultas, Eccleſias conſecratas, ſi pollutæ fuerint, reconcilandi aqua ab Epiſcopo benedicta, & vt poſſint ſolemniter

lemniter benedicere Eccleſias ſuas, & cœmeteria, ſi Epiſcopus nolit, aut negligat.

40. *Parietum dirutorum ruina obſtant ne Eccleſiæ conſecrationi?* Eccleſia conſecrata conſecrationem omnino mittit, vt iterum debeat conſecrari, ſi eius parietes ſecundùm maiorem partem deſtructi, aut abſumpti ſint. At benedictio templi, aut cœmeterij deſtructis parietibus, non amittitur, cum ea inhærere ſolo cenſeatur.

41. *Eccleſia diruta amittit ne priuilegia loco ſacro conceſſa?* Amittit, ſi non ſit ſpes reædificationis. *Diruta Eccleſia in locum alium ſub eodem patrono Epiſcopi authoritate transfertur: rogo, num etiam indulgentiæ, & priuilegia transferantur?* Reſpondeo affirmatiuè; quia ſpecialia indulta à parietibus, aut ſolo alterius baſilicæ dependent.

42. *Si minor pars Templi corruit, amittitur ne conſecratio?* Non. Imò pars, quæ ob ruinam adiicitur, ipſa acceſſione conſecrationem à toto corpore acquirere cenſetur. Idemque ſentiendum, ſi amplietur Eccleſia. Quare tali caſu ſufficit partem adiectam aqua aſpergere benedicta.

43. *Eccleſia ſucceſſiuè reparata, eſt ne iterum conſecranda?* Non; quia eadem moraliter cenſetur. Si tamen animo omnes aut ferè omnes parietes reparandi, adeóque quaſi nouam Eccleſiam ædificandi vnus murus poſt alium, quaſi continuatis operis, deiiciatur, & reparetur, exiſtimo iterum Eccleſiam conſecrandam.

44. *Polluta Eccleſia polluuntur item altaria?* Ita planè; ſed execrata Eccleſia, non ideo altaria execratione afficiuntur. Porrò Eccleſia execratur, ſi eius parietes incendio ita abſumuntur, vt omnis cruſta, vel ſecundùm maiorem partem auferatur, licet parietes non corruant; quia conſecratio potiſſimùm in exterioribus cruſtis conſiſtit. At ſi cruſta omnis, vel maior eius pars renouandæ Eccleſiæ cauſa, ſucceſſiuè auferatur, conſecrationem idcircò Eccleſia non amittit.

CAPVT V.

Praxis circa materiam de Templorum immunitate ex Societatis IESV *Doctoribus.*

45. *QVi in Eccleſia homicidium perpetrat, aut mutilat non deliberatè, ſed ex iracundiæ calore, amittit ne priuilegium*

uilegium immunitatis? Aſſerit *Azor.* ex verbis Bullæ non videri amittere. Azor.

46. *Qui iuxta Eccleſiam deliquit, cum ſpe ad illam confugiendi? Suarez* docet immunitate gaudere. Idem affirmo, ſi ſub eodem prætextu in atrio, ſiue Templi ſcalis quis alium occidat. Suar.

47. *Qui proditoriè voluit aliquem occidere, ſed percuſſum, caſu non negauit, gaudet ne immunitate?* Gaudere ſentio cum *Suario*; quia Bulla excipit occidentem actu, non autem volentem occidere. Suar.

48. *Qui pecunia conductus ex mandato alterius aliquem occidit, præſente ipſo mandante, eſt ne aſſaſſinus.* Propriè non eſſe *Palaus* affirmat, & ideo Eccleſiæ immunitate non priuari. Pal.

49. *Qui nefandum crimen committunt, & qui in duello aliquem occiderunt, gaudent ne immunitate?* Ita quidem vti *Fag.* aſſerit; neuter enim in Bulla excipitur. Addo ex eiuſdem doctrina raptores virginum, vel deflorantes monialem etiã priuilegio gaudere, licet in ipſa Eccleſia facta eſſet defloratio. Fagund.

50. *Quid de Hæretico:* Ex *Suarij* doctrina in criminibus non exceptis in Bulla, eadem quæ cæteri immunitate frui ſentio. Certò ſuſpectus de hæreſi, in locis vbi hæretici non tolerantur ſi ad Eccleſiam confugiat, à miniſtris Inquiſitionis ab ea abſtrahi poteſt, propter Orthodoxæ fidei conſeruationem. Suar.

51. *Quis detentus à ſatellitibus intrat Eccleſiam, eoſque per vim ſecum trahit: gaudet ne immunitate?* Gaudere meus amantiſſimus, doctiſſimus planè Ferdinandus de *Caſtro Palao* affirmat. Pal.

52. *Reus ad Eccleſiam confugiens poteſt ne à iudicibus Eccleſiaſticis, vel laicis exilio, aut perpetuò carcere damnari, vel ad triremes immitti?* Negatiuè reſpondeo cum *Suar.* quia hæ pœnæ ſunt grauiores. Suar.

53. *Dixiſti Palatium Epiſcopi etiam ab Eccleſia longè diſtans, gaudere eadem immunitate, qua Templum, modò oratorium haberet: quid ſi non habeat? Azorius* exiſtimat neceſſarium non eſſe; cuius ſententiam probabilem iudico. Minimè autem eis ſubſcribam, qui probabile exiſtimant Palatia extra diœceſim hac frui immunitate, ſi Cardinalium Palatia extra Romam (vti innui) excipias. Azor.

54. *Iudex laicus ſcit reum quendam Eccleſiæ immunitate non gaudere: poteſt ne eum ab Eccleſia extrahere?* Cum *Filliucio* iudico abſque Epiſcopi licentia non poſſe, quin excommunicationem incurrat. Debet enim Epiſcopus cognoſcere num hoc ſit verum, deinde reum ſeculari Curiæ conſignare. Filliuc.

55. *Contra*

55. *Contrauenientes huic Gregorij XIV. conſtitutioni poſſun ne ab Epiſcopo abſolui?* Ex multorum ſententia poſſunt. Eg cum *Filliucio* pro multis vno, ſentio excommunicationem il lam Summo eſſe Præſuli reſeruatam.

Filliuc.

56. *Reconciliatur quis inimico cum fideiuſſione de non occi dendo, poſtea tamen illum occidit: fruitur ne Eccleſiæ immuni tate?* Affirmo, quia non dicendus abſolutè proditoriè occi diſſe, niſi interceſſiſſet arctior aliqua amicitia ſimul come dendo, alloquendo, &c. vnde poterat præſumi non obſtant fideiuſſione adhuc odium durare.

57. *Occidens Clericum fruitur ne immunitate?* Ita quiden quia licet ſacrilegium commiſit, excipiuntur tamen in Bull homicidia proditoria,& per aſſaſſinium commiſſa.Sic *Caſtr* Colligo etiam aſſaſſinij mediatorem immunitate frui, qu excipiuntur tantùm aſſaſſini, ſub quibus mediatores no comprehenduntur.

Pal.

58. *An Clerici & Religioſi confugientes ad Eccleſiam im munitate gaudeant?* Ex doctrina *Caſtri* reſpondeo pro crim nibus non exceptis in Bulla ad Templum confugientes no poſſe à iudicibus Eccleſiaſticis, aut Superioribus extrahi ab que ſummi Præſulis licentia ſub pœna excommunicationi Excipio eos Religioſos, qui in propriis Monaſteriis deli quunt; poſſunt enim à Superioribus puniri ſalua immunitat Quamuis hoc etiam probabiliter alij negant, cùm non pr uentur immunitate peccantes in ipſis Eccleſiis niſi per hom cidium,& mutilationem.

Pal.

59. *Polluitur ne Eccleſia, ſi infans in matris mortuæ imo ſ pultura vtero moriatur? Suarius* pollui affirmat.

Suar.

60. *Per copulam coniugalem quid?* Idem *Suarius* docet templo licere ad vitandam incontinentiam, quando alibi f cere non licet, neque templum tunc pollui.

Suar.

EXAMEN V.

De ſtatu ſeculari circa materiam de Tributis.

CAPVT PRIMVM.

§. 1. *Quinam poſſit tributa imponere?*

Tributa à quonam?

1. R*Ecolens quæ dixiſti ſigillo 1. circa quartum Decal præceptum quæque ſigillo 2. de peccatis ſtatus ſecula adieci*

diceſti, in præſenti ſolùm de Principis Tributis impoſitis, de udice, Teſte ac Reo agendum nobis eſt. Requiro igitur, quiſnam oſſit tributum aut gabellam imponere? Qui Superiorem non abet in temporalibus, vel cui ipſe id conceſſerit, vel conuetudo præſcripta.

2. *An Epiſcopus poſſit?* Poteſt quidem in Eccleſiis, ſibi leno iure ſubiectis cum Capituli conſenſu ex cauſa tributum, ſeu penſionem imponere.

3. *Poteſt ne dominus temporalis, aut communitas inferior rgente neceſſitate imponere tributum aut talliam?* Poteſt; non enim id prohibitum, ſed gabella ordinaria populum grauans.

4. *Poteſt adeſſe tyrannis in tributo?* Tyrannicum eſt, ſi cauſa non ſit iuſta. Imo ſi licet iuſta ſit, non ſit proportionata, ita vt vires Regni ac populi non excedat, alioquin erit tyrannicum.

Capvt II.

De obligatione ſubditorum circa tributa.

5. Debent ne *ſubditi tributa ſoluere?* Debent prorſus, ſi iuſtè ſint impoſita.

6. *Poteſt ne Princeps tributum per vim aut metum extorquere?* Poteſt equidem, quando cauſæ exigendi iuſtæ ſunt; quia illud Principis eſt.

7. *Quodnam peccatum committunt vectigalia iuſta fraudantes?* Si materia ſit ſufficiens ad mortale, mortaliter delinquunt, & ad reſtitutionem tenentur. Scio à Maldero & aliis contrariam ſententiam defendi, quam reiiciendam exiſtimo.

8. *Dubitatur, an vectigal ſit iuſtè impoſitum, & ſunt vtrinque rationes probabiles: ſolui ne debet?* Soluendum cenſeo; quia in dubio pro Rege præſumendum, *Vaſquez* authore.

9. *Obligant ne nouæ gabellæ?* Non obligare aliqui affirmant, niſi conſtet legitimè impoſitas. In dubio dixi pro Principe præſumendum de iuſtitia. Si gabella ſit antiqua, non dubium quin pro Principe præſumi debeat, cuius poſſidentis melior conditio.

10. *Sunt ne ſoluendæ gabellæ impoſitæ pro rebus ad proprium Regis aut Principis vſum delatis?* Communiter hæ habentur iniquæ, etſi quidam id negent ſi iuſta alias cauſa imponant.

Iniquas

Iniquas item reputari ſcio quæ pro priuata Principis vtili-tate, & non pro communi Reipublicæ imponuntur: & qua ceſſante cauſa ob quam ſunt impoſitæ; nec alia iuſta de noue emergente exiguntur: aut quando maiores ac cauſa poſtulat aut quibus alij plus quàm alij indebitè grauantur.

11. *Cùm nimis durum eſt tributum, teneor ne ſoluere non pe-titum?* Opinor cum *Toleto* ſufficere ſoluere, ſi pêtatur.

12. *Princeps grauans ſine neceſſitate Rempublicam nouis tributis, tenetur ad reſtitutionem?* Quis dubitet iniuſtè abla-tum ſuo domino reddendum?

Capvt III.

Praxis circa materiam de Tributis, & Gabellis ex Societatis Iesv *Doctoribus.*

13. E*Runtne iuſtæ gabellæ, ſi tangant Eccleſiaſticos?* Non ſolùm directè, ſed nec indirectè poſſunt Eccleſiaſtici pondere gabellarum onerari. Vnde ſi imponatur ex quaui cauſa iuſta, gabella, etiam modiciſſima communiter à laicis & Eccleſiaſticis ſoluenda, v. gr. ſi augeatur modicum pretium comeſtibilium; abſque ipſorum conſenſu, & licentia Papæ
Henriq. immunitas Eccleſiaſtica violabitur. Quare *Henriquez lib. 5. cap. 15. num. 5. in gloſſ. lit. P.* admonet, in tali caſu peculiarem tabernam aperiri, in qua Eccleſiaſticis victualia abſque tri-butorum onere diuendantur. Sed & hoc non caret aliqua im-munitatis Eccleſiæ læſione; quia ad emenda victualia in vna taberna Eccleſiaſticos arctat.

14. *Poſſunt ne Principes ſine cenſuræ metu vectigal laicis & Eccleſiaſticis permiſtim imponere ob publicam neceſſitatem v. gr. tempore peſtis?* Poſſunt, dummodo laicorum facultates non ſufficiant. Et quidem nunc non ſufficere dicuntur, quan-do deſunt facultates non ſolum communitatum, ſed ipſorum etiam particularium, relictis neceſſariis ſecundum ſtatum etiam in neceſſitatibus æquè laicos ac Clericos reſpicienti-bus. Aliàs Clericis talibus gabellis ferè ſemper eſſent obno-xij; quia ciuitates in communi non ſunt adeò opulentæ, v
Azor. communibus neceſſitatibus ſubleuandis ſufficiant. Ex *Azor part. 3. lib. 5. cap. 19. quæſt. 10.*

15. *Quænam ad hoc publica neceſſitas appellanda?* Præter peſtem, intelligitur publica neceſſitas illa, quæ æquè princi-

palit

paliter Clericos ac laicos pertingit,non quæ Clericos ſecundariò, & minus principaliter reſpicit, vt eſt in reparatione murorum,& pontium,in cuſtodia Regni extra belli feruentis tempus, manutentione exercituum in Prouinciis inimicorum, ne hi naturale Regnum inuadant; in expenſis ad primum Principis ingreſſum præparandis, &c. Hæc, inquam, non æquè principaliter Eccleſiaſticos & laicos attingunt. Neceſſitas publica eſt fames communis, quæ pauperes præcipuè diuexat. Iuſtum bellum initum ad comprimendum rebelles, &c.

16. *Debet ne conſenſus, vel in publica neceſſitate à Clero expectari?* Debet planè, nec ſufficit ſolum Cathedralis Capitulum, quod (teſte *Suario de Immunit. lib.4. cap.26.n.15.*) nomine Cleri non intelligitur: ſed omnis Clerus debet approbare; quia quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet. Sic *Romana Rota apud Farinac. tom.2.deciſ.42.* Suar.

17. *Debet ne licentia ſummi Præſulis præcedere?* Ita quidem, niſi periculum eſſet in mora;in quo caſu pro prima tributi impoſitione,modicave duratione,ſufficeret Epiſcopi, & Cleri conſenſus, dum Summus Pontifex poſſit adiri. *Palaus tom.2.tract.13.d.vnic.p.9.n.7.* Pal.

18. *Eſt ne licita gabella ſuper victualiis, pane, vino, oleo, carnibuſque impoſita?* *Toletus* improbat *lib.5. cap.74.* quia huiuſmodi gabellæ plus pauperes quàm diuites aggrauant; quia panem, vinum, reliquaque comeſtibilia frequentius emunt ab iis qui reuendunt. Ideo *Leſſius lib.2. cap.33. dub.7. num.51.* huiuſmodi gabellas tantum in his caſibus imponi permittit, quando adeſſet populi conſenſus, vel immemorabilis conſuetudo. At *Suarius de leg.lib.5.cap.16.* aſſerit abſolutè iuſtas haſce gabellas; quia in illis ſeruatur proportio, pauperes enim pro numero ſuæ familiæ comparatione ad diuites de huiuſmodi rebus minus emunt, & minus ſoluunt. Tolet. Leſſ. Suar.

19. *Scio gabellam iuſtam eſſe ſi cum proportione non ſolum vaſallorum inter ſe, ſed etiam abſolutè ad vires Regni: rogo, an gabella excedens octauam partem rei licita ſit?* Porrò videtur illicita propter *l.ex præſtatione, C. de vectig.* At ſi adſint reliqua requiſita, prædictam legem non obſtare exiſtimo, tum quia non obligat niſi in Regnis nunc Imperatori ſubiectis, vt docet *Suarius de leg.l:b.5.c.16.n.5.* tum quia per contrarium vſum fuit abrogata. Suar.

20. *An tributum laicis imponendum publicam etiam exigat vtilitatem?* Exigit planè. Ob publicam vtilitatem, & neceſ-

 ſitatem

Tolet. ſitatem communem imponendum eſt, auctore *Turriano 2.2. tom.2. d.44. dub.1. & 2.* Publicam autem neceſſitatem hîc dixero laxiorem futuram, quam de gabellis Clero imponendis dixi. Neceſſitas Regis publica neceſſitas vocitatur; quia in pernitiem totius Regni vergit: etiam ſi in illam ſua ſit culpa redactus, ob ludum, largitiones immoderatas, bella iniuſta, &c. Monet Leſſ. *Leſſius lib.2.cap.33.dub.6.num.48.* hiſce in caſibus debere Reges à prodigalitate, & ſumptibus parum neceſſariis abſtinere.

Vaſq. 21. *An publica neceſſitas dicenda ſit, Regem aliis in Regnis patrimonij ſui defatigari?* Quis abneget (inquit *Vaſquez de Reſtit. c.6.§.3.dub.1.n.7.*) bonum eſſe nobis inimicos noſtris ſumptibus alibi profligari, aut ſaltem detineri & nos interim parte potiri?

Saa. 22. *Deputati ad exigendam gabellam poſſunt ne cum pauperibus diſſimulare?* Aſſerit *Saa* diſſimulare poſſe, quando non habent vnde ſoluant.

23. *Prædium Eccleſiæ tenetur ad ſoluendum vectigal?* Tenetur ad onus ſibi perpetuò annexum, priuſquam ad Eccleſiam veniret, niſi alicubi aliud ſit in vſu, vt in Italia. Ita Tolet. *Toletus.*

Molin. 24. *Ex contractibus ex dolo nullis debetur ne gabella?* Deberi *Molina* docet.

25. *Debent ne Mendicantium bona?* Exempta planè ab omni exactione non ſolùm bona, ſed & coloni, arrendatarij, & negotiorum geſtores ex Pio V.

Vaſq. 26. *Quando antiqua tributa, aut patrimonium ſibi aſſignatum Regi non ſufficiunt, poteſt ne noua tributa imponere? Vaſquez* aſſerit poſſe; quia Rex, vel ſupremus Princeps habet ius aſſignandi iuſtam pecuniæ ſummam quæ regiæ dignitati, & Regno adminiſtrando ſufficiat, vnde poteſt imponere noua tributa, vel antiqua augere.

Vaſq. 27. *Quid ſi Rex ſua culpa in egeſtatem incidiſſet?* Aſſerit *Vaſquez* poſſe iuſtò tributum imponere; quia non eſt ex vſu Regni Regem eſſe inopem.

Molin. 28. *In dubio negatiuo circa iuſtitiam tributorum, quæ de nouo imponuntur debeo ne ſoluere?* In conſcientia non debere *Molina* aſſerit.

Suar. 29. *Qui imponunt gabellas ſuper rebus quæ emuntur non ad negotiationem, ſed ad vſus vitæ neceſſarios, incidunt ne in excommunicationem Bullæ Cœnæ?* Negatiuè reſpondeo cum *Suario*; quia hæ gabellæ non ſunt iniuſtæ, (vt dixi) cum illis quantum fieri poteſt, ſeruetur æqualitas.

30. *Certò*

30. *Certò ſcio non impendi gabellam in rem, ob quam impoſita ſt: teneor ne adhuc ſoluere?* Non teneri affirmat *Filliucius*.

31. *Tenentur ne ad gabellam pœnam ſoluentes:* Non teneri idem *Filliucius* docet. Affirmo teneri, quando in conſcientia illorum id relinqueretur.

EXAMEN VI.

De ſtatu ſeculari circa materiam de Iudice, Teſte, Reo, &c.

CAPVT PRIMVM.

De Iudice.

1. POteſt ne Iudex ſine competenti poteſtate iudicare? Equidem competens poteſtas in iudice requiritur. Ideo vſurpatione iudicij omnes illi peccant, qui iudicant eum, qui non eſt vel abſolutè eorum ſubditus, vel non in iis cauſis, in quibus eum iudicant. Quæ quidem vſurpatio iudicij ex ſuo genere mortale peccatum eſt.

2. *Impedit ne excommunicatio iudicium?* Non, niſi denunciata ſit, vel ex publica Clerici percuſſione procedat.

3. *Crimen quod ipſo iure priuat titulo, annullat ne iudicium?* Non, dum priuatio ea occulta ſit.

4. *Valida ne ſunt acta à iudice habente titulum coloratum?* Ita quidem. Nec tantùm id verum puto de iudice ordinario, verùm etiam de delegato.

5. *An iudicia per tyrannidem nulla reddantur?* Minimè; peccat tamen tyrannus vſurpando ſibi iudicium. Monuerim ſermonem eſſe de tyranno quoad vſurpationem poteſtatis, non quoad vſum tantùm regiminis.

6. *Reum legitimè rogatum priuata ſcientia iudex nouit innocentem: poteſt ne eum morti addicere?* Tentandæ omnes viæ, vt eum liberet. Quod ſi non ſufficiat, ex duplici ſententia, altera aſſerente, quod condemnare poſſit: altera, quod non poſſit, ſequi poteſt quam maluerit, vtramque enim probabilem iudico.

7. *Quid in praxi?* Ea ineunda ratio erit, vt ſi iudici magno damno ſit, officio eſſe priuatum, non teneatur deponere, ſed condemnare poſſit, ſi modò ante ſuperiorem iudicem adeat, & proteſtetur de innocentia; ſi verò non magnum in-

 commodum

commodum ſequatur iudici ex officij depoſitione, tunc deponat,& ab innocentis cæde abſtineat.

8. *Poteſt ne reus aut non auditus, aut ex priuata ſententia condemnari?* Minimè planè ſiue ab inferiore, ſiue à ſuperiore iudice, qui iuxta allegata debet iudicium ferre. At ſi Reſpublica eiuſmodi poteſtatem det, poſſet Princeps ex priuata ſcientia condemnare. At non auditum & non citatum nec Princeps condemnare poteſt ordinariè.

9. *Iuxta quaſnam leges iudex debet iudicare?* Iuxta eas, quæ ius naturale contineant: & eas, quæ poſitiuum ius reſpiciunt, nec legi naturali, aut Diuinæ repugnant.

10. *Quotnam vijs contra delicta procedi poteſt?* Tribus, Accuſatione, Denunciatione, Inquiſitione. Praxis tamen tribunalium duos tantùm modos vſurpat ex officio, & ad inſtantiam partis. Porrò inquiſitio triplex, omnino generalis, omnino ſpecialis, & mixta. Ad generalem præuia infamia neceſſaria non eſt; in ea interrogati occultos criminoſos manifeſtare non debent. Si delictum manifeſtum ſit, iudex inquirere poteſt generaliter, quis author fuerit: nec reus ſocios, nec interrogati veritatem fateri tenentur. Specialem præcedere debet infamia, & eiuſmodi conſuetudo rationabilis cenſenda eſt, modi autem inquiſitionis faciendæ plures ſunt. Indicia dicuntur ea quibus author delicti cognoſcitur. Semiplena ſufficiunt ad torturam.

11. *Si nihil reus confeſſus ſit poteſt ne ſæpiùs torqueri?* Non niſi grauiſſima eſſent indicia. Poſt tertiam autem vicem amplius torqueri non poteſt.

12. *Quid ſi iudex ordinem iudicij non ſeruet?* Ad reſtitutionem tenetur, niſi alia via iuridicè damnari potuiſſet.

CAPVT II.

De Accuſatore.

13. QVid eſt *Accuſatio?* Delatio rei de crimine in libello accuſatorio, ad publicam vindictam facta. Eius ſolemnitas tribus continetur. 1. Vt fiat in ſcriptis, ſufficit tamen verbalis ex conſuetudine. 2. Vt in libello exprimantur nomen accuſatoris & accuſati. Species delicti, locus & tempus. 3. Inſcriptio delicti. Porrò fraterna admonitio plerumque neceſſariò præmittenda non eſt.

14. *A*

14. *Ad Accuſationis iuſtitiam quotnam cauenda?* Tria, calumnia, tergiuerſatio, & præuaricatio.

15. *An pœnâ talionis Accuſator puniendus?* Huiuſmodi pœna iam deſuetudine eſt abrogata. Certè Accuſator errore deceptus talionis pœna puniendus non eſſet.

16. *Affectus iniuria poteſt ne omittere accuſationem?* Licita quidem eſt, ſed laudabiliter ille eam poteſt omittere; ne locus vllus vindictæ affectui dari videatur.

17. *Teneor in cauſa ciuili accuſare ex præcepto?* Non teneris; aliquando autem obligari potes ſiue ob publicam, ſiue ob priuatam proximi vtilitatem, cuius alia via ius defendi non poteſt.

18. *Num tenear crimen iam factum accuſare?* Minimè; ſi autem faciendum ſit, tunc obligatio accuſandi quando in damnum tertij: aliàs non obligaris.

19. *An contra iuſtitiam delinquat qui non accuſat, cum tenetur?* Priuatus non, officiales autem de iuſtitia tenentur. Qui verò officiales efficiunt, vt non accuſent, tenentur ad damnum Reipublicæ illatum, aut tertiæ perſonæ ex illo crimine: non autem ad pœnam, quam ſoluiſſent delinquentes, ſi accuſati fuiſſent.

20. *Eſt ne quando, nec poſito præcepto denunciare tenear?* Hos caſus exhibeo. Vel quando crimen huiuſmodi eſt, vt illud denunciare non teneamur, niſi correctione fraterna præmiſſa: tunc enim addito etiam Superioris præcepto ſub excommunicatione, priùs frater corripiendus eſt, qui ſi emendatus non fuerit, denunciabitur. Vel quando quis habet rem furto ſublatam, vel ex fure cognoſcens vnde illa ſit, non tenetur vi edicti eam manifeſtare; neque enim cum tanto incommodo, & periculo obligatus eſt. Vel quando priuatim quis crimen nouit, & ſcit reum probè noſſe, nulli alteri eſſe notum, non tenetur denunciare, niſi in perniciem Reipublicæ redundet. Vel quando Superior iubet delictum manifeſtari, vel ad emendationem delinquentis, ſeu ſatisfactionem partis, ſeu ne malum proximo inferatur, & peccator iam emendatus ſit, & reliqua ceſſent, denunciandi nulla erit obligatio; ſimiliter ſi abſque cauſa, proximi ſequeretur infamia. Vel quando Superior ad delictum aliquod occultum paucis notum puniendum procedit, nemo tenetur denunciare; ſi pauci illi neque probare poſſint, neque infamia ſpecialis de authore, neque ſufficientia indicia, aut ſemiplena probatio habeatur. Vel quando quis nouit crimen ſub decreto naturali, videlicet vt conſultor aduocatus, &c. non poteſt

manifeſtare, etiam ſi delicti infamia præcedat, & ſemiplena probatio. Vel quando quis rem alienam in debiti ſui compenſationem accepit,edicto ad manifeſtandum obligari non poterit.Denique nemo cum graui incommodo vitæ,honoris, rerumque ſuarum manifeſtari tenetur. In iiſque iurare poteſt,ſe neſcire, cum mentali reſtrictione.

21. *Edictum indicatur ad veritatem criminum indagandam: quandiu durat?* Duratio huiuſmodi edictorum ex verbis attendenda. Quod ſi delicta iure naturæ denuncianda ſint, tandiu durat obligatio, quandiu neceſſitas eſt boni communis, vel particularis,ratione cuius illa obligatio vim habet.

22. *Quænam personæ ab accuſatione ſunt repellendæ?* Aliquis repellitur in proprij peccati pœnam, v.gr. excommunicatus, infamis, &c. Aliquis ob decentiam, v.gr. Superioris reſpectu ſubditus, vt filij, ſerui, &c. Aliquis ob decentiam ſtatus, v.g. Clericus.

Capvt III.

De Teſte.

23. Qvandonam teſtis veritatem fateri teneatur iuridicè interrogatus? Quinque in caſibus tenetur. 1. Si author laboret infamia. 2. Si damnum Reipublicæ aliter auerti non valeat. 3. Si priuatio etiam immineat. 4. Si delictum ſit ſemiplenè probatum. 5. Si procedatur via accuſationis, & delictum plenè probari poſſit, teſtis vocatus teſtari tenebitur.

24. *Quandonam autem non tenetur fateri veritatem?* Sex in caſibus. 1. Si tantùm ex Sacramentali confeſſione ſciat: 2. Si ſub ſecreti naturalis ſigillo, niſi in damnum tertij vergat. 3. Si author non laboret infamia, nec aliud timeatur. 4. Si accepit à perſonis non admodum fide dignis. 5. Si ex teſtificatione teſti ipſi damnum immineat. 6. Si procedatur via accuſationis, & teſtis videat rem probari non poſſe.

25. *Quid ſi iuramento appoſito cogatur?* Quando nòn tenetur abſque iuramento reuelare, nec etiam tenetur, ſi iuraſſet, modò mentali reſtrictione mendacium effugiat.

26. *Quandonam legitimè interrogatur teſtis?* Cùm legitimus iuris ordo ſeruatur.

27. *Teſtes non idoneos annumera.* Filius contra patrem teſtis non eſt. Singularis plenam probationem non facit, nec ad

ad hæreſim, ſufficit tamen ad indicia. Teſtes de auditu ſatis non ſunt, niſi delictum in voce conſiſtat. Sibi contrarius legitimus teſtis non eſt.

28. *Standum ne teſtis reſponſioni in iudicio?* Ita planè, niſi plures coniecturæ ſint pro aſſerto extra iudicium.

29. *Quotnam teſtes requiruntur?* Duo, & ſatis ſunt, vt iure gentium receptum iam eſt; quod autem duo vltra accuſatorem eſſe debeant, de humano iure tantum eſt.

30. *Quid, quando teſtes diſcordes ſint?* Si ſint in ſubſtantia diſcordes teſtes actoris, & rei, iudicandum pro reo; ſi diſcordes ſint in accidentibus, iudicis prudentiæ relinquitur.

31. *Tenetur ne aliquando quis ſeſe offerre in teſtem?* Non vocatus obligari aliquando poteſt ad ſe offerendum tam in Ciuilibus, quàm in Criminalibus. v. gr. quando vel innocens perit, quem meo poſſim teſtimonio defendere, vel à proximo iniuſtè bona auferuntur, quæ non poſſit alia via recuperare.

32. *Teſtificans falſum quanto ſeſe polluit delicto?* Cùm iuridicè non proceditur, falſum teſtificari veniale peccatum eſt, modò iuramentum abſit; mortale verò cum iuridicè. Teſtificans falſum ex ignorantia probabili, vel non culpabili inaduertentia, non tenetur ad reſtitutionem damni ex eo ſecuti. Teſtificans falſum ſcienter, tenetur ad damni reſtitutionem & ad retractationem etiam cum periculo vitæ, ſi ſimile damnum reo timeatur.

33. *Qui teſtificari non vult, tenetur ne ad reſtitutionem?* Minimè. *Quid ſi fugiat citatus?* Neque tenetur; agere tamen poteſt contra charitatem.

CAPVT IV.

De Reo.

34. *Licet ne reo crimen occultum ad ſui defenſionem detegere?* Nec contra iuſtitiam, nec contra charitatem eſſe exiſtimo: quinimò ſi fiat cum moderatione inculpata nullum peccatum eſſe aſſero; quia licet vexationem redimere.

35. *E ne contra iuſtitiam accuſatori calumniæ crimen imponere?* Si falſum crimen, vel occultum reo obiiciat, non erit contra iuſtitiam calumniæ crimen accuſatori imponere, quia vim vi licet repellere; at contra charitatem aliquando eſſe poſſe *Filliucius* affirmat.

36. *Tenetur ne ſemper reus fateri veritatem?* Non tenetur, cum iuridicè non interrogatur: aut cum dubitat de iuridica interrogatione. Tenetur verò ſi iuridicè interrogetur, & id illi notum ſit. Probabile tamen eſt nec cum iuridicè interrogatur, veritatem fateri teneri in grauioribus pœnis corporalibus, vt morte mutilatione,&c.

37. *Obedire ne tenetur per iniuſtam ſententiam damnatus?* Non teneri in conſcientia affirmo. Tamen per vim non poteſt ſe defendere. Fugere quidem poteſt è carcere, etiam poſt ſententiam,ſi mortem,aut mutilationem timeat. Effringere carcerem etiam poteſt,& cuſtodes datâ pecuniâ decipere, & aliis modis periculum euadere.

38. *Alij ne auxilium illi poſſunt impendere?* Ita planè, non tamen miniſtri publicæ poteſtatis,nec alij ſpecialiter prohibiti; quia Magiſtratus cui inſeruiunt debent gerere morem. Profectò illi,quibus licet auxilium dare ad fugam, non licet carceres effringere.

CAPVT V.

De Aduocato, Procuratore, & Notario.

39. POſſunt ne *aduocare quicumque ſeſe huic muneri ingerere voluerint?* Non omnes poſſunt aduocare, v. gr. qui ob impotentiam,vel defectum,vel indecentiam. Munus graue aptum exigit miniſtrum. *Quotnam in Aduocato requiruntur?* Quatuor, ſcientia conueniens,fidelitas,iuſta cauſa,& iuſtum pretium. *Qui ſcienter iniuſtam cauſam defendit?* Vltra mortale peccatum,ad reſtitutionem quoque tenetur. *Si dubia cauſa probabilis ſit?* Suſpici poteſt. *Si pretium taxatum eſt?* Vltra non licet; ſi autem non eſt taxatum, ſatis eſt iuſtum naturale. *Tenetur ne pauperibus gratis patrocinari?* Ita quidem; etſi ſit extrema, aut grauis neceſſitas, etiam cum ſuo incommodo tenetur; ſi communis neceſſitas, non tenetur huic, aut illi in particulari; ſi autem poſſit ſine graui ſuo incommodo, aliquando tenetur.

40. *Quotnam in Procuratore conditiones?* Etiam quatuor exiguntur,Scientia,Diligentia,Veritas,& Iuſtitia.

41. *Quotnam denique in Notario?* Quinque,ſcientia,obligatio ad res ſui muneris peragendas, veritas & fidelitas, & iuſtitia tum in conficiendis inſtrumentis iuſti, tum in iuſto pretio ob laborem ſuum accipiendo.

CAP.

CAPVT VI.

Praxis circa materiam de Iudice, Teſte, & Reo ex Societatis IESV *Doctoribus.*

42. *LIcet ne appellare tam in cauſis capitalibus, quàm ciui-libus?* Licet, etiam ſi inferior ille iudex ſententiam tulerit iuxta probabiliorem opinionem; iudex enim Superior ad quem appellatur, poteſt iudicare ſecundùm opinionem probabilem, relicta probabiliore. A me *Turrianus.* §.1. *De iudice.* Turr.

43. *Plures litigantes litis expeditionem expectant, Petrus munus offert iudici ex pacto breuioris expeditionis: rogo, an delinquat iudex, ſi quando litigantes æquali iure temporis gaudent, Petri cauſam ante alios expediat? Laymanus* non peccare aſſerit; quia ſpectato naturali iure aliis non irrogat iniuriam. In gratiam verò Petri remuneratoris ſuſcipit nouam obligationem excipiendi cauſam ipſius ante alios, quæ obligatio videtur pretio æſtimabilis. Igitur quod ex naturali iure cuilibet litigantium poterat exhibere, Petro muneris gracia voluit exhibere. Addo ex *Molina* iudicem ſecluſo ſcandalo, & periculo iniuſtitiæ poſſe accipere, nec teneri reſtituere, id, quod à litigantibus accipit, ſi datum ſit inſtar muneris liberalis, vt maiorem ſolito diligentiam in cauſa adhibeat. Laym.

44. *Circa litem hanc ea eſt varietas ſententiarum, vt poſſit iudex vtramlibet partem in iudicando ſequi: vnus litigantium, vti gratum magis ſibi conciliet ei offert munus: requiro, num peccet iudex contra iuſtitiam illud accipiens, vt ſequatur hanc partem potiùs, quàm illam?* Ex ſententia *Leſſij* reſpondeo non peccare contra iuſtitiam; quia proceſſit id tantùm iure naturæ ſpectato, quando eſt quæſtio iuris: non facti. Porrò hæc omnia iure ſunt poſitiuo prohibita. Leſſ.

45. *Poteſt ne iudex in ſententiis ferendis opinionem probabilem relicta probabiliori ſequi? Caſtro Palaus* poſſe docet, imò contra propriam opinionem, dummodo probabilitas ſit circa ius, non verò circa factum; nam circa factum tenetur probabiliorem ſequi. Pal.

46. *Poteſt ne iudex in cauſis criminalibus opinionem probabilem ſequi in fauorem rei, relicta probabiliori in fauorem fiſci, & accuſatoris? Salas* aſſerit non ſolùm ſequi poſſe, ſed etiam debere; quia in criminalibus ad condemnandum reum debent probationes eſſe luce meridiana probabiliores, *l. ſciant cuncti, Cod. de probat.* Salas.

47. *Eſt ne licitum aliquid donare concubinæ iudicis, vt apud illum intercedat, quando negotium eſt graue, nec alia apparet via, quâ poſſis illum ad tuum ius ſeruandum inflectere? Palaus* ſentit poſſe me ſic meam vexationem redimere.

Pal.

48. *Iudex ſecularis ſecretò informationem faciens contra Eccleſiaſticum in cauſa criminali, cum intentione illam poſtea præſentandi Prælato, violat ne Eccleſiaſticam immunitatem?* Violare exiſtimo cum *Filliucio*; quia ſe immiſcet Eccleſiaſticorum criminalibus cauſis, quod ad excommunicationem incurrendam ſufficit.

Filliuc.

49. *Quinam eſt competens iudex adulterij ad pœnam ſanguinis imponendam?* Solus iudex ſecularis; quoad alias verò pœnas, eſt mixti fori. In cauſa verò diuortij ſolus Eccleſiaſticus iudex eſt competens ad cognoſcendum de adulterio. Imo ſi de ſola ſeparatione ad tempus ob lepram, vel aliud impedimentum agatur, ſolus Eccleſiaſticus iudex competens eſt. Sic *Sanchez*.

Sanch.

50. *Poteſt ne iudex ſecularis laicum cogere ad condonandum obligationem iuramenti, metu, aut iniuria extorti?* Poſſe exiſtimo cum *Molina*. ſi id, de quo agitur ad forum ſeculare pertinet, & non eſt dubium de turpitudine recipientis

§. 2. *De Accuſatore.*

51. *Debet ne aliquid accuſationem præcedere?* Inſcriptio equidem præcedere accuſationem debet, litem verò citatio. Sic *Saa*.

Saa.

52. *Accuſandi ius habens, tenetur ne priùs fraternè corrigere?* Non teneri idem Doctor affirmat. Adiicio, ſi à iure ſuo cum incommodo ob fraternam monitionem caſurus ſit.

52. *Poteſt ne accuſator cum Reipublicæ damno à cauſa deſiſtere?* Minimè. *Saa*.

Saa.

§. 3. *De teſte.*

54. *Crimen eſt notorium, & publicum, ſed ignoratur author: teſtis interrogatus à iudice tenetur ne reſpondere?* Negatiuè reſpondeo cum *Turriano*; Quia dubium eſt, an iudex legitimè interroget, & probabilis ſententia aſſerit ipſum non interrogare iuridicè, ac proinde ipſum non eſſe hoc in caſu Superiorem. Erit igitur teſti liberum vel manifeſtare, vel occultare veritatem iuxta probabilitatem vtriuſque opinionis.

Turr.

55. *Tenetur ne teſtis denunciare crimen quando ſcit nullum alium eſſe conteſtem?* Ex *Leſſij* ſententia probabile eſt non teneri; quia ex ſola ipſius depoſitione non poteſt reus condemnari, ſed tantùm torqueri. Scio *Azorium* contrarium probabilius reputare, cui quidem adhæreo.

Leſſ. Azor.

56. *Quis falſum teſtimonium dixit, ratione cuius mors, vel mutilatio alteri eſt inferenda; tenetur ne ſua dicta retractare, ſi*

id

d profuturum putet, & ſi ipſe ſimilem pœnam timeret? Tenetur planè; quia in pari damno melior eſt conditio innocentis. Aliud eſſet, ſi tale teſtimonium ex ignorantia non culpabili moraliter dixiſſet. *Leſſium* ſequor. Leſſ.

57. *Licet ne condemnare reum non adhibitis requiſitis ſolemnitatibus?* Minimè licerè *Azorius* docet; cùm enim ſententia ſit publica, ex priuata notitia ferenda non eſt, ſed ex publica in iudicio habita. *Quid ſi crimen ſit omnino publicum, vt cum latro in flagranti delicto comprehenditur?* Poteſt reus abſque citationibus condemnari. *Ex publico ſupplicio periculum eſt.* Occultè tunc poteſt occidi. §.4. *De reo.* Azor.

58. *Reus tantùm iudicatus ad torturam, poteſt ne condemnari per ſententiam iudicis ad triremes, tanquam audiatur, & ei detur terminus ad ſe defendendum?* Non poſſe aſſero cum *Leſſio*; quia defenſio ita competit reis de iure naturali, & diuino, vt Princeps etiam de abſoluta poteſtate eam illis non poſſit adimere. Leſſ.

59. *Sunt ne aliqui caſus, in quibus Princeps poſſit adimere huiuſmodi reis poteſtatem?* Ex *Leſſio* & aliis hoſce recenſeo. Quando delictum eſt notorium. Quando timetur populi tumultus, & his ſimilibus. Leſſ.

60. *Reo non innoteſcit teſtium depoſitio: tenetur ne iudici reſpondere?* Non teneri affirmo cum *Sanctio*; quia ei non conſtat, num iuridicè interrogetur. Sanct.

61. *Crimen non eſt plenè probatum: ſcio ad mortem vitandam, ſeu mutilationem reum legitimè interrogatum non teneri veritatem aperire: rogo num idem dicendum quando agitur de pœna præſcriptionis, triremium, & confiſcationis omnium bonorum, aut aliquo graui alio dedecore?* Ita planè. At ſi delictum plenè probatum ſit, tenetur reus ad mentem iudicis reſpondere.

62. *Reus legitimè interrogatus à iudice metu mortis negat veritatem: tenetur ne Confeſſarius ei præcipere, vt dictum ſuum retractet?* Ex ſententia *Sanchez* non teneri aſſero; quia eſſet cogere reum ad ſe prodendum. Imò neque reus tenetur manifeſtare veritatem iudici, non ſolùm quandiu iudicium durat, ſed neque poſt iuſtè latam mortis ſententiam. Debet tamen habere voluntatem verò reſpondendi, ſi iterum interrogetur. Sed Confeſſarius non facilè debet hanc obligationem in particulari proponere, ne noui peccati illum exponat periculo. Sanch.

63. *Reus iuridicè interrogatus negat delictum, ex cuius commiſſione pœnam pecuniariam tenebatur exoluere: eſt ne reſtitutioni*

Vaſq. *tioni obnoxius?* Cum *Vaſquez* negatiuè reſpondeo; quia reus tali in caſu iuſtitiam publicam, & vindicatiuam lædit, non autem commutatiuam, ex qua obligatio reſtitutionis exoritur.

64. *Ad id verum, ſi crimen negans falſis teſtibus ſe defen-* Sanch. *deret?* *Sanchez* idem reſpondendum eſſe affirmauit.

65. *Captiui alij aperto carcere fugiunt, quando reus licitè, effracto illo aufugit: num ex eo delinquat, ad reſtitutionémve* Regin. *teneatur?* *Reginaldum* ſequutus negatiuè reſpondeo; reus enim vtitur iure ſuo, quod habet ad vitam tuendam.

66. *Poteſt ne procedi aduersùs reum ſine accuſatione præmiſ-* Valent. *ſa?* Minimè, vti *Valentia* ait, vel infamia, quæ eſt velut accuſatio, niſi Princeps aliud iubeat, aut ſcandalum magnum, aut periculum poſtulet. Æquiualet accuſatori facti euidentia, & manifeſta indicia. Porrò cum proceditur contra aliquem via accuſationis, requiritur ſemiplena probatio: cùm autem per viam inquiſitionis, infamia, vel indicia ſufficientia iudicis arbitrio. Certè vnus teſtis omni exceptione maior ſemiplenè probat. *Conſuetudo autem iudicum procedendi non ſecundùm omnia à iure requiſita aduersùs reum tolerabilis ne eſt?* Saa. Aſſerit ex Soto *Saa* vim legis obtinere.

67. *Quandonam poteſt reus de ſocijs criminibus interrogari?* Non poteſt de occultis ſociis niſi in crimine nimis pernicioſo, v.gr. maleficio, proditione, crimine adulterandi nummos, Tolet. hæreſi, vti *Toletus* aſſerit; aut lege, ſeu conſuetudine rationabili id concedente; aut requirente id damno alicuius, quod aliter non poſſit impediri. Nec ſociorum relatio tormentis extorquenda, niſi ſint indicia ſufficientia, quòd habeat ſocios.

68. *Quid de tortura rei?* Torqueri non poteſt minor quatuordecim annis, nec grauida, neque qui eſt in dignitate, aut nobilis, aut Doctor. Ad torquendum reum per viam accuſa- Saa. tionis requiritur ſemiplena probatio, vel clara indicia legitimè probata; per viam verò inquiſitionis clamoroſa inſinuatio per teſtes legitimè probata. *Saa.*

69. *Quid de rei appellatione?* Qui appellauit non cenſetur damnatus. Cùm prohibetur appellatio, intelligitur quæ non eſt iuſta. Quilibet etiam Religioſus poteſt à ſententiæ grauamine appellare. Quilibet poteſt appellare ad Papam. Appellandùm planè intra decem dies poſt ſententiam; non currit autem tempus datum ad proſequendum appellationem durante partium compoſitione ſeu conſenſu. Poteſt quiſque appellare pro eo qui ad ſupplicium ducitur. Appellatione pendente

pendente nihil innouandum. Si autem appellatio non poſſit fieri coram iudice,fiat coram Notario,& vno ſaltem honeſto viro. Sic *Saa.* Saa.

70. *Poteſt ne Aduocatus cogi per iudicem patrocinari litiganti?* Publicum Aduocatum cogi poſſe *Saa* affirmat, accepto tamen competenti ſtipendio. §.4. *De Aduocato.*

71. *Aduocatus ne poteſt eſſe iudex in cauſa, cuius fuit patronus, etiam altera parte inſcia?* Affirmat *Palaus*, modò ſententiam ferat ſecundùm leges, nullo habìto ad affectionem carnalem reſpectu. Pal.

72. *Cauſa dubia non eſt: poteſt ne Aduocatus patrocinari?* Quandiu cauſa eſt dubia, patrocinari poteſt:quo autem tempore tenetur ſcire eſſe iniuſtam, de damno tenetur, vt *Emanueli* placet. Saa.

73. *Aduocare ne poteſt coram iudice ſeculari Religioſus? Filliucius* aſſerit aduocare poſſe ob Monaſterij neceſſitatem. Addo imperante Prælato.

74. *Poteſt ne ancipitem cauſam tueri?* Non poteſt in re graui honoris, aut vitæ; quia melior eſt conditio poſſidentis. At in re parum graui expreſſa cauſæ imbecillitate clienti,ſine mendaciis poſſe idem docet *Emanuel.* Saa.

75. *Procurator ad negotia, poteſt ne alium procuratorem inſtituere?* Poſſe aſſerit ex Sylu. *Saa.* §.5. *De Procuratore.*

76. *An ſint valida acta per procuratorem, dum facultatem reuocatam eſſe ignoratur?* Valida planè eſſe affirmauit *Molina.*

77. *Procuratoris munus maturam ne requirit ætatem?* Poſſe quem Procuratorem in iudicio eſſe ante vigeſimum quintum annum *Emanuel Saa* affirmat. Qui addit in cauſis ſpiritualibus laicum etiam poſſe eſſe Procuratorem; item non poſſe Procuratorem de quota paciſci. Saa. Molin.

78. *Poteſt ne laicus in Eccleſiaſtico foro Tabellio eſſe?* Ita planè. *Tabellio ſit Clericus, aut Religioſus: num perdit officium?* Haud ipſo iure perdit, interdicitur tamen communiter vſus. Sic *Saa* ex Panormit. Saa.

79. *Poteſt ne Tabellio extra ſuum territorium inſtrumenta conficere?* Minimè, niſi ſit creatus à Principe. Sic *Saa.* Saa.

80. *Rogatus Tabellio tenetur ne inſtrumentum conficere?* Tenetur equidem; quia id iuramento promiſit. *Emanuel* ita. Saa.

81. *Tabellio non poteſt adiri: quidnam præſtandum?* Eius vicem ſupplent duæ perſonæ honeſtæ. Adhuc *ille.* Saa.

82. *Imperitus Tabellio eſt.* De damnis ex imperitia culpabili obortis tenetur. Ita idem *Auctor.* Saa.

83. *Quis*

83. *Quis Notarij munus apud viſitatorem exerit; poteſt ne aliquid accipere à viſitatis?* Si de eius familia non eſt, nec habet ſalarium ex publico, poteſt accipere, modò aut ſtatuto, aut conſuetudine non prohibeatur. Ita quidem *Emanuel.*

EXAMEN VII.

Circa materiam de ſtatu Religionis.

De eſſentia ſtatus Religioſi.

1. *Quid eſt Religionis ſtatus?* Fidelium ad Chriſtianam perfectionem tendentium editis votis, perpetuæ paupertatis, caſtitatis, ac obedientiæ ſtabilis in communi modo viuendi modus ab Eccleſia approbatus. Dicitur quidem perfectionis ſtatus non eo ſenſu, quod omnes Religioſi perfecti eſſe debeant, ſed ad perfectionem tendere.

2. *Num debeat eſſe approbatus à Summo Pontifice Religioſus Ordo?* Ita planè; quia Ordo Religioſus eſt ſacer quidam cœtus habens ſpiritualem iuriſdictionem, quæ ab Eccleſiæ Prælatis, præcipuè à ſummo eius capite Romano Pontifice debet prouenire.

3. *Quidnam ad ſtatus Religioſi eſſentiam requiritur?* Trium votorum editio ſiue ſolemnium, ſiue ſimplicium, dummodò Eccleſiæ authoritate acceptentur. Hinc colligo Ordines Religioſorum licet inter ſe differant accidentali regularum ſuarum diſcrimine, tamen in eſſentialibus conuenire.

4. *An noſtræ Societatis filij tria ſimplicia vota edentes vere ſint Religioſi?* Quis abneget cùm ſeſe Societati dedicent, & actu tradant quantum ex parte ipſorum irreuocabiliter. Poſſunt tamen dimitti Superiorum authoritate ad eum modum, quo ſerui manumittuntur, licèt ipſimet diſcedendi careant libertate. Ante dimiſſionem autem inualidè contrahere matrimonium certum omninò Eccleſiæ præſcriptione.

5. Qui

5. *Qui in Ordinibus militaribus caſtitatem non abſolutam, ſed tantum coniugalem vouent; ſunt ne Religioſi propriè?* Minimè: ſecus milites Sancti Ioannis & Ordinis Teutonici, qui tria vota ſubſtantialia abſolutè edunt.

6. *An Religioſi, qui editis votis perpetuæ caſtitatis, ac paupertatis obedientiam vouent Epiſcopo, aut Confeſſario?* Non; quia tali voto non ſubiiciuntur ſpirituali iuriſdictioni Ordinis.

7. *Num Summus Pontifex poſſit in ſolemnibus votis diſpenſare?* Poteſt adeò vt aliquis Religioſus eſſe deſinat; nam cùm poſſit in ſimplicibus, conſequenter poteſt in ſolemnibus: quia ſolemnitas votorum Eccleſiæ inuentum eſt.

8. *Quis Religioſus ad Cardinalatum, aut Epiſcopatum promouetur: manet ne eſſentialibus votis Religionis obſtrictus?* Ita equidem licet quoad aliquos effectus paupertatis, & obedientiæ exemptus per accidens cenſeatur: quia nihilominus manet ſub Summi Pontificis obedientia, qui omnium Religionum caput.

9. *Religioſus factus Cardinalis, aut Epiſcopus, debet ne ſeruare ſuæ Religionis præſcripta?* Debet ſaltem ex moralis honeſtatis obligatione, ea ſcilicet, quæ cum dignitate ſua poteſt conſiſtere, v.g. habitum ſuæ Religionis deferre. Porrò Religioſus ad ſecularem Parochiam promotus habitum ſuæ Religionis deferre, & alia præſcripta Regulæ, quatenus cum munere, & laboribus ſuis conſiſtere poſſunt obſeruare debet, etiam ſub culpæ obligatione, ſi Regula Ordinis ita præſcribat. Qui quidem Religioſus dum Parochiam ſecularem adminiſtrat, in pleriſque Diœceſis Epiſcopo ſubiicitur: verùm in his quæ ad Regulam Ordinis ſpectant. v. g. vt geſtet habitum, videtur Abbati, ſeu propoſito Monaſterij manere ſubiectus.

10. *Quot ſunt Regulæ religioſæ?* Quatuor, S. Baſilij, S. Auguſtini, S. Benedicti, S. Franciſci, ſub quibus omnes Religioſi viuunt, præter Carthuſianos, & Societatem IESV, qui quidem Ordines propria ſtatuta habent.

11. *Compara Religiones inter ſe.* Profectò omnis variorum Ordinum diuerſitas, vt innuimus, accidentalis eſt; quia omnes variis mediis ad Chriſtianam perfectionem tendunt, quæ in charitate, & coniunctione cum Deo conſiſtit. Triplex Religioſorum vita Contemplatiua, ſcilicet vacans Deo per contemplationem, & orationem: actiua, ſeu vacans proximo propter Deum per opera miſericordiæ tum corporalia, tum ſpiritualia: & Mixta ex vtraque. Cuiuſcumque Religionis perfectio

profectio attendenda eſt tum ex fine eius proprio, tum ex mediis, quæ ad hunc ipſum finem, & tria ſubſtantialia vota implenda, ac denique charitatis perfectionem conſequendam conuenienter adhibet.

CAPVT II.

De Religionis ingreſſione & abſceſſu.

§. I. *Ingreſſus Religionis.*

12. V*Oui me Religionem ingreſſurum: quidnam præſtare debeo?* Moralem diligentiam adhibere, vt in aliquo Ordine ſuſcipiaris, tui voti ſpectata conditione.

13. *In mea prouincia pluribus aditis Monaſteriis non recipior: ſed tamen ſpero alibi ſuſcipiendum: num extraneas terras adibo?* Ex circunſtantiis equidem perſonæ vouentis colligendum eſt, vtrum obligationem te conferendi ad alias terras ſuſcipere intenderis; quia maſculi ſolùm intentionem habere cenſentur ad monaſteria ſuæ patriæ: fœminæ verò ad monaſteria vicina propter cognatorum commoditatem.

14. *Si in ordine laxiori non recipior, teneor ne ad ſtrictiſſimum: v.g. Capucinorum?* Minimè; præcipuè ſi delicatus ſis; quia in generali promiſſione non obligaris ad ea, quæ in ſpecie promiſſurus non fuiſſes.

15. *An ſub generali voto Religionem ingrediendi, non Clauſtralis equitum militarium comprehendi videatur?* Non; quia ſtrictè Religio non eſt, quæ tribus ſubſtantialibus votis abſolutè non illigatur.

16. *Vouit certam Religionem, & in vno Monaſterio repulſam tuli: debeo ne alia eiuſdem Ordinis adire Monaſteria?* Ita quidem, ſi ſpes ſit ſuſcepturum iri; ſecus ſi certi Monaſterij ingreſſum ſpeciali ex cauſa vouiſti.

17. *Paſſus quidem repulſam fui non ſemel; ſed Religioſi poſtea mutata voluntate me recipere volunt.* Ingredi teneris; quia votum Religionis in Dei honorem editur, vouentiſque ſpiritualem vtilitatem; non autem in fauorem Religionum, vt hi iuri ſuo renunciantes vouentem obligatione ſua liberare poſſint.

18. *Voui me in Religione laxa profeſſurum, poſſum eligere ſtrictiorem?* Potes. *Et ſi ſtrictiorem voui, & laxiorem ingreſſus ſum?* Peccaſti; quia minùs præſtas, quàm promiſeras. *Num*

tamen

tamen valida eſt profeſſio ? Valida eſt ; quia votum ſolemne, in quo perſonæ traditio fit, & Religioni ius in ipſam acquiritur, derogat priori ſimplici voto, per quod nullum tale ius ſtrictiori Religioni acquiſitum erat.

19. *Voui ingredi, & experiri Religionem ſtrictiorem : poſſum ne commutare in votum profitendi laxiorem ?* Potes ; quia votum perſeuerandi in laxiori melius eſt, & plus obligans, quàm votum tantùm ingrediendi, & experiendi.

20. *Poteſt ne profeſſus vnius Ordinis ad alium ſtrictiorem tranſire ?* Poteſt, petita tamen, ne bonum obedientiæ contemni videatur, licet non obtenta ſui Prælati licentia. Mendicantes quidem non poſſunt ad alium Ordinem non mendicantium tranſire (excepto Carthuſianorum) ſub excommunicatione Papæ reſeruata, & licet cum licentia Papæ, ſeu Ordinis tranſeant, non tamen habent vocem in Capitulo, nec adminiſtrationes, nec Prioratus, nec Officia conſequi poſſunt.

§.2. Profeſſus ad alium Ordinē trāſiens.

21. *Quænam Religio ſtrictior habetur ?* In tranſitu quidem ad Religionem ſtrictiorem attendi debet ad maiorem ſeueritatem externam præſertim circa ſilentium & ſolitudinem. Vt etiam optimè Baldellus adnotauit, auſteritas Ordinis attendenda non eſt ſecundùm inſtitutum regulæ, ſed ſecundùm præſentem obſeruationem adeò, vt profeſſus in ſtrictiori Ordine, vbi regulæ non ſeruantur, poſſit ad laxiorem tranſire, niſi ſpes reformationis.

22. *Poſſunt ne Canonici regulares ad Monachos tranſire, & vice verſa ?* Poſſunt quidem tranſire ad Monachos, Monachi autem minimè ad Canonicos regulares ; quia Monachorum Religio auſterior eſt.

23. *Vouit quis abſolutè Religionem : quidnam cenſetur promiſiſſe ?* Niſi de alia eius intentione conſtet, cenſeri debet ſolùm ingreſſum, & probationem promiſiſſe. *Quid ſi ſine iuſta cauſa egrediatur?* Cenſetur contra votum peccare mortaliter; quia vouit ingredi ſicut & reliqui, vt probationis tempore videret, num poſſit inſtituti rationi ſe accingere.

24. *Conſilio ingrediendi Religionem cum parentibus communicato, me volunt impedire : quid præſtandum ? Num ingredi licet ?* Ipſis inuitis licet ingredi, ac profiteri ; quia ſola cauſa, qua licitum non eſt obedire parentibus, Deus eſt.

25. *Quidnam debet præſtare filius circa Religionis ingreſſum, aut egreſſum parentibus aut fratribus, ſeu ſororibus in neceſſitate conſtitutis ?* Si parentes in extrema neceſſitate ſint, filius etiam profeſſus licet Prælatus iniurioſè licentiam ab-

neget, egredi poteſt, & ſuccurrere; quia præceptum iuris naturalis, & diuini nullo voto tolli poteſt. Si parentum inopia ſit grauis, filius ingreſſum Religionis differre debet, dum ipſis ſuccurratur; quia maiore præ aliis hominibus obligatione tenetur filius ad ſubueniendum parentibus in graui neceſſitate conſtitutis. Quod ſi ſororibus, aut fratribus ſubuenire debeat, maior debet eſſe neceſſitas, quàm parentum. Si autem editis votis filius Religioſus factus ſit, non poteſt egredi ad ſubueniendum parentibus in graui ſine licentia Prælati; quia ſtatus Religioſus id poſtulat.

§. 3. *Nouitij.* 26. *Nouitij ne præceptis obligantur?* Regula Ordinis non ligantur ſub culpa; quia adhuc eam non promiſerunt: tamen iuſtis præceptis conuenienter eorum ſtatui à Prælato impoſitis obligari videntur; quia nouitij ſubiiciuntur ſpirituali poteſtati Prælatorum, & conſequenter eorum iuſtis præceptis poſſunt obligari; alioquin tanquam vagabundi nullius proximi Ordinarij iuriſdictioni ſubeſſent.

27. *Num Eccleſiaſtici fori & Canonis nouitij priuilegijs gaudent?* Ita equidem, & Prælati iuriſdictioni ſubiiciuntur.

28. *An Nouitius Ordines poſſit accipere ab Epiſcopo diœceſis, in qua Monaſterium ſitum eſt?* Maximè; quia per ingreſſum Monaſterij, habituſque aſſumptionem domicilium cenſetur acquiſiiſſe: ingreſſus eſt enim cum propoſito manendi, niſi mutatio aliqua alibi eueniat.

29. *Nouitius ab Ordine recedens eſt ne obligatus ad expenſas Ordini ſoluendas?* Minimè; vt libera nouitiis egrediendi voluntas relinquatur, quæ quidem impoſita foret, ſi ad ſoluendas expenſas teneretur. Excipe niſi conſuetudo ſit vt de expenſis ſoluendis pactum ineatur, qualis communiter in Monialium Monaſteriis viget.

§. 4. *Expulſi.* 30. *Poſſunt ne Religioſi iuſtas ob cauſas per ſententiam à Religione eijci?* Poſſunt. Primò quidem in crimine notorio incorrigibiles exiſtentes. Secundò, ſi ob criminis infamiam ſine graui Ordinis detrimento tolerari non poſſint. Tertiò, ſi quis reticeat morbum epilepticum per fraudem. Porrò Monialis incorrigibilis perpetuo carceri debet amandari.

31. *Manet ne eiectus votis ſubſtantialibus adſtrictus?* Manet, & rerum dominium non acquirit, ſed ſolùm habet vſum, & adminiſtrationem. *Quid ſi Religioſus eiectus alicui inſeruiat Eccleſiæ?* Bona ab ipſo acquiſita ad eandem Eccleſiam debent ſpectare. *Fugitiui autem bona ad quemnam pertinent?* Ad Monaſterium, à quo fugit, modò illud ſit capax; quia Apoſtatæ non ſunt à iure, ac poteſtate Monaſterij liberati.

32. *Eiectus*

32. *Eiectus per ſententiam eſt ne omnino liberatus ab obedientia voto?* Non,licet magna ex parte eius executio ceſſet, donec in Ordinem recipiatur. Vnde voto obligatus manet virtualiter.

33. *An eiectus per ſententiam interim monaſticis obſeruationibus adſtrictus ſit?* Probabile arbitror eſſe liberum; quia eæ non comitantur profeſſionem trium ſubſtantialium votorum abſolutè,ſed quatenus ſeruari debent,ſub regula,ſeu ſtatu vitæ regularis,à qua tamen ille expulſus eſt.

34. *Eiectus ne ob crimen, debet ſe corrigere,ac redire, ſi ab Ordine recipiatur?* Ita planè; quia talis Religioſus ſubſtantialibus votis,ac religioſa profeſſione abſolutus non eſt,vnde tenetur ſeſe idoneum,quatenus poteſt, reddere, vt ſua vota exequi poſſit. *Tenentur ne Prælati Apoſtatas, ſiue eiectos recipere redeuntes,aut reducere?* Non ſemper,præſertim ſi incorrigibiles videantur: aut ſine ſcandalo,vel Ordinis detrimento recipi nequeant; quia ſi ob talem cauſam interdum eiici poſſunt Regulares, multò magis poſtquam malitiosè exierint,non recipi.

35. *Quid ſi eiecti,& curantes regredi,non recipiuntur?* Tutò in ſeculo degunt,cùm per ipſos non ſtet,quin in ſtatum, quem vouerunt reuertantur.

36. *Interdum Prælati ob iuſtam cauſam profeſſum tali pacto eÿciunt,vt aliam Religionem profiteatur: num talem conditionem profeſſus teneatur implere?* Si acceptauit, tenetur planè, vel regreſſum ad ſuam Religionem impetrare.

Capvt III.

De Profeſſione, & votis ſubſtantialibus.

37. Qvotuplex in Religione Profeſſio? Duplex, alia expreſſa verbo,aut ſcripto: alia tacita, v.gr. ſi quis poſt annum probationis profeſſorum habitum proprium triduo geſtet,vel intra triduum poſt probationis annum actum profeſſorum exerceat,v.g.in Capitulo ſuffragium ferat. §. 1. *Profeſſio.*

38. *Poteſt ne probationis tempus iuſtam ob cauſam produci?* Poteſt,v.gr.ob morbum aut defectum ætatis.

39. *Quænam neceſſariò requiruntur ad profeſſionem?* Tria, Primum, qualitas ſeu aptitudo perſonæ vouentis, legitima ætate, anno exacto probationis,in habitu religioſo, & ſine impedimento ſubſtantiali. Secundum,conſenſus,& acceptatio

eius,ad quem pertinet aliquem in Religione incorporare. Tertium,vt profeſſio ſponte fiat,non graui metu cogente.

40. *Num Religionis aſſumptio per tria vita ſubſtantialia firmetur?* Minimè, ſicut carnale Matrimonium. v.gr. ſi quis ſimulet ſe ſanum, cùm ſit leproſus: & legitimum,cùm ſit illegitimus.

41. *Requiriturne ad profeſſionem eam acceptari à Prælato cum conſilio, imò & conſenſu Capituli?* Ita ſanè; quia profeſſio continet in ſe quaſi contractum & obligationem reciprocam inter profitentem & Monaſterium, cui incorporatur; vnde ſi altera pars non acceptet,nulla orietur obligatio.

42. *Num metus annullet profeſſionem?* Metus grauis iniuſtus ipſo iure affirmat: v. gr. ſi nouitius carceri amandatus fuit, propterea quòd diſceſſum petierit. Item metus reuerentialis: v.gr.ſi conſanguinei nihil ſubſidij præbendum minentur,ſi è Religione egrediatur.

43. *Quid de reclamatione circa profeſſionis nullitatem?* Poſt quinquennium à profeſſionis die Religioſus foro in externo non auditur clamans profeſſionem ſuam ob metum,vel aliud impedimentum irritam fuiſſe.

44. *Quid ſi alicuius profeſſio irrita ipſo iure fuerit, & conetur ratificare?* Subſequente expreſſa, vel tacita ratificatione coram prælato, iíſque, quorum intereſt, facilè conualeſcit. Porrò qui actum ratificat ſcire debet eum ex iuris diſpoſitione irritum eſſe; quia incogniti nulla voluntas poteſt eſſe,nec cenſeri poſſum ratificaſſe profeſſionem, quam irritam eſſe ignorabam.

§. 2. *Votum paupertatis.*

45. *Ad votorum ſubſtantialium in profeſſione emiſſorum tractationem veniamus. Ratione voti paupertatis ad quidnam obligatur Religioſus?* Ne quid proprium poſſit habere. Profectò retinet dominium hominis, & famæ, capaxque eſt iuris eligendi,& præſentandi beneficiatum regularem.Scholaſtici, & coadiutores temporales qui vota ſimplicia poſt biennium probationis ediderunt, retinere, & acquirere poſſunt dominium verum radicale: v. gr. hæreditatem; priuati tamen actuali iure de iis arbitratu ſuo diſponendi.

46. *Si re ipſa inter viuos aut mortis cauſa de bonis diſponant abſque Superioris conſenſu?* Valida videtur eſſe diſpoſitio,licet ipſi contra votum paupertatis delinquant; quia retinent dominium radicale bonorum, donec ſe iis per ſolemnem profeſſionem abdicarint. Itaque ſine Superioris conſenſu expreſ-

ſo

ſo, aut præſumpto, Religioſus nullam rem pretio æſtimabilem accipere, retinere, aut abſumere poteſt.

47. *Quid de comeſtibilibus, de commutationibus, & de alijs quæ Religioſo aſſolent circa materiam paupertatis familiariter accidere?* Comeſtibilia accepta in notabili quantitate mortale conſtituunt. At in his maior quantitas requiritur, quàm in aliis quę comeſtibilia non ſunt. Profectò tantam materiam ad voti tranſgreſſionem grauem aſſigno, quantam in furto, ſi pecuniæ aliáve non comeſtibilia pignora dentur, aut recipiantur: ſi autem comeſtibilia, fructúſve conſumptibiles ſint, materiam aliquantulũ affirmo producendam. Eſculenta ex menſa pro ſe poſita clam auferre ſine intentione procedendi ad alia vſque ad materiam grauem, ſolummodo veniale peccatum; quod ſi ex intentione ſurripiantur huiuſmodi comeſtibilia, materia quæ excedat notabiliter communem grauis furti materiam aſſignatam mortale conſtituet; quia ampliùs filiofamilias Religionis concedendum, quàm extraneo. Commutatio autem rei pro re, v.g. breuiarij imagines, dummodo exceſſus valoris notabilis non ſit, culpam venialem non excedit.

48. *Religioſus parcè viuendo aliquid reſeruat: num ſibi acquirit?* Acquirit Religioni; quia ipſe dominij incapax eſt.

49. *Res ſibi ad vſum conceſſas Religioſus per culpam craſſam perdit: delinquit ne grauiter?* Si materia ſit grauis, grauiter peccat; quia hic actus eſt propriè dominij, poſſe rem ſuo arbitratu deſtruere.

50. *Acquirit contractu, donatione, vel hæreditate Religioſus? num ſibi?* Minimè, ſed Monaſterio planè, penes quod dominium. *Quid ſi Religioſus contrahat delictum ex quo ſumptus oriantur?* Non obligatur Monaſterium niſi quatenus conſenſum præbuerit influens in ipſum delictum, aut aliquod inde commodum accepit.

51. *Abſcondit Religioſus aliquid valoris notabilis, ne Prælatus habere ſciat, aut auferre poſſit: delinquit ne contra votum paupertatis?* Delinquit; quia tales ſunt actus dominij independentis, ſeu iuris proprietarij.

52. *Adminiſtratores, & Œconomi Religionis quidnam dare poſſunt?* Solum quod Ordinis regula, conſuetudo, vel Superioris voluntas permittit.

53. *Quandonam Prælati regulares contra votum paupertatis delinquunt?* Cùm bona Conuentus aliter expendunt, aut donant, quàm Ordinis regula, aut conſuetudo permittit; quia Prælati non ſunt bonorum communium domini; ſed ſolummodò adminiſtratores.

 54. *Num*

54. *Num Religioſi poſſint peculium ſiue puſillum temporalis ſubſidij habere?* Poſſunt ſecundùm profeſſionem, & adminiſtrationem dependentem à Prælati voluntate: v.g. beneficium parochiale cum licentia Prælati, veſtes, & alia neceſſaria, quæ quotannis à propinquis pro Monaſterij conſuetudine ſolent impendi. Profectò Concilium Tridentinum prohibuiſſe videtur, ne Religioſo deſignentur ſtabiles redditus inſtar cuiuſdam peculij, quamuis dependentis ſi ſuperiorum voluntate: ſed cum Laymano & aliis Doctoribus non ſine probabilitate id Concilio affirmo non aduerſari.

55. *Dixiſti Monaſterium non teneri ex Monachi delicto: quid ſi peculium ille habeat?* Reſarciendum quidem damnum ex Monachi peculio, præſertim ſi extra Monaſterium degat.

56. *Poteſt ne Prælatus religioſus licentiam dare res abſumendi in vſus vanos, aut illicitos?* Minimè; quia Prælatus maiorem facultatem ſubdito dare non poteſt, quàm ipſe habet: cùm autem is bonorum Monaſterij dominus non ſit, ſed adminiſtrator, ea arbitratu ſuo inutiliter, aut illicitè non poteſt expendere, ergo nec facultatem ſubdito concedere.

57. *Poteſt Religioſus rem aliquam donatam abſolutè acceptare in fauorem alterius non interueniente licentia Prælati?* Peccat contra paupertatis votum. Secus ſi ſe habeat tantùm vt interceſſor, eleemoſynarius, aut internuncius. Scio tamen hoc Societatis noſtræ regulis repugnare; quia (in priori caſu à fortiori) etiam in poſteriori Religioſus ius aliquod Pretio æſtimabile ſibi vſurpat, ſi accipiat pecuniam ſuo arbitratu pauperibus diſpergendam, ita vt à dante reuocari non poſſit.

58. *Quidnam de Religioſo beneficiario?* Dum beneficio potitur, adminiſtrationem redditıum habet à ſacris Canonibus ſibi conceſſam, quas ad pias cauſas, aut ad ſui ſuſtentationem poteſt applicare; quia talis natura benefici] Eccleſiaſtici, vt tribuat cuique ius impendendi fructus ad vſus pios, vel neceſſarios. Redditus autem ex hoc beneficio relicti poſt mortem Religioſi, ad Eccleſiam cui inſeruiuit, pertinent. Quæ autem aliunde, v.g. hæreditate, aut donatione, vltra beneficium acquiſiuit, Monaſterium ſibi vendicare poteſt.

59. *Poteſt ne Religioſo concedi facultas ad vſum alicuius rei tanquam irreuocabilem?* Minimè; quia voto paupertatis repugnet vſum habere alicuius rei independentem, aut reuocabilem à Prælato.

60. *Monacho legatum relinquitur ea lege, vt ad ipſum, & non ad Monaſterium debeat pertinere: num poteſt eo frui?*

Expli

Explicari debet voluiſſe teſtatorem, vt ad Monachum pertineat cum conſenſu Prælati; quaſi ſi Prælatus conſenſum neget, corruit legatum; quia verba teſtatoris intelligi debent ſecundùm conditionem perſonæ, cui legatum cedit; at Religioſus aliter capax non eſt hæreditatis. Profectò Religioſus poteſt legatum ſibi relictum Monaſterio reſignare; quia in gratiam Monachi cum eſſet legatum, quiſque poteſt ſuo iuri renunciare.

61. *Quænam Religioſo proprietario pœnæ à iure Canonico decretæ ſunt?* Prima ſi abſque pœnitentia mortuus fuerit, in loco ſacro non ſepelitur: aut ſepultus extrahitur à tumulo. Secunda, ad agendam pœnitentiam detruditur in carcerem. Tertia, biennio voce actiua, & paſſiua priuatur.

§. 3. Votum Caſtitatis.

62. *Eſt ne aliquid circa Religioſæ caſtitatis votum aduertendum?* Religioſus quidem contra caſtitatem delinquens duo peccata committit, ſacrilegium ſcilicet, & impudicitiam. Recurre ad materiam luxuriæ circa ſextum Decalogi Præceptum ſigillo 1.

§. 4. Votum Obediētiæ.

63. *Ad Obedientiæ votum accedamus. Si Prælatus iuſtè aliquid præcipiat Religioſo cum voluntate eum obligandi, peccat ille non obediendo?* Ita planè in graui materia lathaliter; quia voti in re graui tranſgreſſor. Fateor planè non eandem eſſe in omnibus Religionibus voti obedientiæ perfectionem; quare nec eadem præcipiendi poteſtas, & obediendi neceſſitas eſt. Rarò equidem Superiores Ordinum ſub culpæ obligatione præcipere aliquid cenſendi ſunt, niſi vtantur his verbis: *in virtute ſanctæ obedientiæ.*

64. *Præcipit Prælatus Monacho auſteriora, quàm regula requirit: tenetur ne obedire?* Minimè; quia præcipiendi limites excedit; nec enim poteſt præcipere niſi quod directè, aut indirectè ad regulam pertinet.

65. *Poteſt ne Prælatus propter votum obediendi in omnibus, quæ iuſta ſunt, etiam actus internos præcipere?* Poſſe eſt probabile, licet conſuetum, aut conſultum non ſit, vt talia ſub peccato præcipiantur; quia cùm Prælati poſſint vota interna irritare, habent gubernatiuam in actus internos poteſtatem.

66. *Ordinis regula ſub generali obligat: v. gr. regula Sancti Franciſci imponit ſilentium ſub peccato: num tranſgreſſio ſit contra votum?* Ita quidem; quia lex ſeu regula non minùs præceptiua eſt, quàm vox Superioris, qui iuxta regulam debet præcipere.

67. *Si Ordinis regula ſub culpa non obligat, eius tranſgreſſor*

peccat ne contra obedientiæ votum? Non; quia votum obedientiæ intelligitur de iis tantùm, quæ continent propriè præceptum.

68. *Non obligant regulæ ad culpam in aliquibus Ordinibus: v.g. Prædicatorum, aut Societatis noſtræ: delinquit ne qui frangit?* Tranſgrediens bono aliquo fine; v.g. ſi extra tempus loquatur cum ſocio, non peccat. Si verò regulam violet ob torporem, aut libidinem, peccat ſaltem vniuerſaliter; imò ſi quis frequenter tranſgrediatur, & aduertens ideò religioſam diſciplinam grauiter perturbet, mortaliter peccat.

69. *Tenentur ne Profeſſi regulares nouam regulam, ſeu arctiorem viuendi morem acceptare, quàm nec explicitè, nec implicitè profeſſi ſunt?* Minimè; quia per votum obedientiæ non tranſtulerunt omnem voluntatem in Superiorem, vt quælibet ipſis poſſit imperare; ſed ea ſolùm, quæ ad obſeruationem regulæ, quam profitentur directè, vel indirectè ſpectant. *Quid ſi ſtrictior obſeruatio neceſſarium medium ad ſubſtantialium votorum in tali Ordine obſeruationem videatur?* Imponi poteſt authoritate Prælatorum, licet eam ſubditi expreſsè non vouerint; quia talis obſeruatio indirectè pertinet ad regulam.

CAPVT IV.

De Religioſi ſtatus prærogatiuis, & Priuilegijs.

§. 1. *Prærogatiuæ Regularis ſtatus.*

70. *QVanam ſuſceptionis ſtatus religioſi prærogatiua?* Suſceptio ſtatus huiuſce maculas legales furti aufert, quoad actus temporales, ita vt damnatus de crimine v.g. furti, poſtea ad teſtimonium in iudicio, & ſimiles actus legitimos admitti poſſit. *Profeſſiones autem prærogatiuas recenſeas.* Per vota religioſa in gratiam conſtitutus omnium peccatorum remiſſionem conſequitur; quia qui partem bonorum in eleemoſynam pauperum dat, pro peccatis ſatisfacit, Dan. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime*: ergo qui omnia ſua, & ſeipſum diuinis tradit obſequiis, ſatisfacit. *Num perfectius, & plenius, quàm per plenariam indulgentiam conſequatur?* Ita planè; quia cùm indulgentia ſit condonatio quædam ex authoritate ſummi Præſulis, cauſam concedendi iuſtam requirit; at verò ad remiſſionem peccatorum iunctam cum profeſſione religioſa alia inſuper quæ recipiat magis, aut minus

minus cauſa non requiritur; quandoquidem ea remiſſio ex natura, & præſtantia ipſius operis per modum cuiuſdam iuſtæ exolutionis ex meritis Chriſti promanat.

71. *An per renouationem votorum factam bis quotannis in Societate* IESV *hoc beneficium poſſit obtineri?* Cum Laymano, & aliis probabiliter affirmo; nam vota Religioſa ideo afferunt plenariam remiſſionem peccatorum, qui continent perfectam hominis erga Deum traditionem: cùm autem hæc traditio reïterari poſſit, etiam remiſſio peccatorum iteratò valet acquiri.

72. *Quidnam vlterius per profeſſionem recipimus?* Omnia iuramenta, & vota pia ipſo iure expirant; quia per obligationem profeſſionis religioſæ omnes hominis facultates ac vires in perpetuum, & irreuocabiliter Deo offeruntur: ideo eminenter in ſe continent omnes alias particulares obligationes: quemadmodum ſi quis erga hominem debitis quibuſdam adſtrictus omnia bona illi offerat. Illegitimi, & ſpurij abſque alia diſpenſatione Ordines ſuſcipere poſſunt, ſed ad Prælaturam & dignitates promoueri non debent. Soluitur per profeſſionem patria poteſtas; tamen dimiſſus è Societate noſtra redit ad patriam poteſtatem, niſi ſit in ſacris conſtitutus. Tollit inſuper profeſſio ingratitudinis notam, ob quam hæres neceſſarius alioquin poſſit exhæredari; æquum eſt enim, vt per conuerſionem ad religioſum inſtitutum prioris delicti macula ſaltem in ordine ad temporales actus, & iure expurgetur. Profeſſio denique ſolemnis dirimit matrimonium contractum, ſed non conſummatum: profeſſio verò ſimplicium ſolûm dirimit contrahendum.

73. *Num Religioſus in iudicio poſſit ſtare?* Neque vt actor, neque vt reus ſtare poteſt; quia cùm omne ius in monaſterium tranſtulerit, ſeruo comparatur, qui in iudicio nec agere, nec conueniri valet. Excipiendus 1. Religioſus beneficiatus cùm libera adminiſtratione, v.gr. parochus. 2. Si Religioſus abſens ſit à Prælato, v.g. in ſtudiis, vt facilè licentiam petere non poſſit, & de ea concedenda rationabilem præſumptionem habeat. 3. Si Religioſus obligationem contraxit ante Ordinis ingreſſum. 4. Si Abbatem ex rationabili cauſa velit accuſare. 5. Monachus ob delictum conueniendus eſt, non monaſterium, ſicut nec dominus ob ſerui delictum.

74. *Quænam munera exercere poſſunt ex curia, quænamque minimè?* Non poſſunt Religioſi eſſe Procuratores, nec aduocati in iudicio, niſi cum licentia Prælati, & vtilitate

Monaſterij. Conſilium quid ſecundùm iura in cauſa agendum ſit, poſſunt dare; quia illis prohibitum non eſt. Munus Tabellionis non ampliùs poſſunt exercere; valent tamen illorum acta. Nec iudices eſſe poſſunt, nec Aſſeſſores, niſi cum Prælati conſenſu, & in cauſa ad vtilitatem Monaſterij ſpectante. Prælati Ordinum conſtitui poſſunt iudices conſeruatores. Licet autem Religioſus non poſſit eſſe Arbiter à partibus conſtitutus, vt ſecundùm iuris terminos ſententiam ferat: poteſt tamen eſſe Arbitrator, nempe amicabilis compoſitor à partibus electus; vt pro bono pacis ſeruandæ vnius iuri demere, & alteri tribuere poſſit, vitata tamen magna læſione. *Si Religioſus abſque licentia Prælati in Teſtamento ad cauſas profanas, atque in iudicio teſtimonium interponat?* Malè agit, ſed interpoſitio teſtimonij valida eſt.

§. 2. *Priuilegia regulariũ.*

75. *Confeſſi Regularibus tenentur ne eadem peccata ſuis Parochis confiteri?* Minimè, imò contrarium aſſerentes puniendos ab Inquiſitoribus tanquam de hæreſi ſuſpectos, Zanardus & alij affirmant.

76. *Poſſunt ne Regulares diſpenſare cum coniugatis, qui inceſtu, vel voto ad petendum debitum impediuntur?* Poſſunt, ſi à ſuis Prouincialibus ad id facultatem acceperunt. Quæ quidem diſpenſatio extra Sacramentum dari poteſt. Imò vrgente neceſſitate abſentibus per ſcriptum immitti poſſe non improbabile ex Portello aſſeruerim.

77. *Regulares in vna diœceſi approbati poſſunt ne in itinere confeſſiones in alia audire?* Ita planè ſi non poſſunt facilè Ordinarium adire, & Parocho minimè repugnante.

78. *Regularis expoſitus ad excipiendas tantùm virorum confeſſiones, etiam fœminarum excepit virtute ſub læi puniendus ne?* Minimè; quia (vti ex Sanchez accepi) ſeſe probabili opinioni accommodauit.

79. *Poſſunt Generales, & alij Prælati Religionum confeſſarium etiam extra Religionem eligere?* Poſſunt, dummodò ab eorum conſtitutionibus, & ſtatutis hoc illis non prohibeatur. Nec Capitulum generale poteſt huic derogare priuilegio, ni fuerit à Papa confirmatum.

80. *Num Prælati regulares, & quilibet Religioſi facultatem habentes eligendi confeſſarium poſſunt eligere quemlibet Sacerdotem, etiam ſi ab Epiſcopo non fuerit approbatus?* Poſſunt; quia Tridentinum nihil hac in re innouauit, ſed loquitur tantùm de confeſſionibus ſecularium ad quas audiendas vult confeſſarios ab Ordinario approbatos accedere, vti Suarius affirmat. Imò Præpoſiti Regularium poſſunt illis quemcumque confeſſa-

confeſſarium extra Religionem etiam non approbatum eligendi facultatem impertiri, dummodo conſtitutio Religionis, aut ſtatutum contrarium præſcribat; quia qui habent ordinariam poteſtatem, poſſunt illam ſubdito delegare.

81. *Poteſt ne quis Regularem ex præſumpta Superioris voluntate abſoluere?* Poteſt, ſi præſumptio fundatur in ſignis; quæ ſufficienter præſentem Superiori voluntatem valeant indicare.

82. *Quœiſnam præterea Regulares priuilegijs gaudent?* Poſſunt vbique vti altari portatili, præſertim itinerantes, non contradicente Epiſcopo; nec enim (vti *Præpoſitus* adnotat) Tridentino eſt hoc priuilegium reuocatum. Poſſunt ab Epiſcopo ordinari extra tempora, vel etiam non ſeruatis inſterſtitiis. Poſſunt Præpoſiti Religionum quæ priuilegiorum communicatione gaudent, concedere Nouitijs dimiſſorias, vt ab Epiſcopo ordinentur. Sic *Suarius*. Poſſunt item Regulares Præpoſiti, ſi Epiſcopus diœceſis abfuerit, vel ordinationes non ſit habiturus, ad quemcumque alium Epiſcopum ſubditis ſuis litteras dimiſſorias concedere. Vult tamen Concilium Trident. in illis dimiſſoriis abſentiæ Epiſcopi diœceſani, ſeu Ordinationum ab eo non habendarum cauſam exprimi.

83. *Regularis ſcit ſuam profeſſionem eſſe irritam: ſuſcipit tamen ſacros Ordines: quid? delinquit ne?* Mortaliter quidem, & ſuſpenſione afficitur; quia ſine titulo patrimonij ordinatur.

Capvt V.

De Monialium, Regulariúmque virorum clauſura.

84. Qvid de Monialium profeſſarum clauſura?* Eis ſeueriſſimè præcipitur, niſi ob cauſam neceſſariam licentia ab ordinario Prælato fuerit obtenta.

85. *Quænam cauſa legitima Moniali exeundi?* Peſtis, aut lepræ, periculum incendij, hæreticorum incurſus. *An ad aërem mutandum ob morbum periculoſum poſſit egreſſus permitti?* Non; quia Canones ſacri ſignificant, cauſam ob quam egreſſus permitti poſſit, debere eſſe publicam. Aliter egredientes excommunicationem Papæ reſeruatam incurrunt.

86. *Quid*

86. *Quid de ingreſſu intra Monialium clauſtra?* Sub excommunicatione prohibitus eſt, præterquam ſi ob cauſam neceſſitatis licentia ab Ordinario in ſcriptis obtenta ſit. Excipiendi pueri ante rationis vſum.

87. *Poteſt ne ingredi Epiſcopus?* Poteſt ob iuſtam cauſam cum ſociis. Item Sacerdos ad communicandum, Medicus, Chirurgus, fabri ferrarij,& lignarij ad neceſſaria, aliique neceſſarij aut aquæ aſportatores,aut horti miniſtri. Admonuerim conſuetudines de clauſura Monialium, & prohibitiones ingreſſus intra ſepta Monaſterij non vbique quoad omnem modum eſſe receptas.

88. *De ingreſſu mulierum intra clauſtra Regularium virorum quid?* Non ita conſtat ſub mortali,& excommunicatione prohibitum eſſe. Nam in pœnalibus nomine maſculino non comprehenditur fœmininum. Porrò conſtitutionem Pij V. quoad prohibitionem hanc, non vbique receptam aſſero cum Laymano.

89. *Sunt ne certi caſus, quibus mulieres ſeculares ad regularium virorum habitationem ſine ſcandalo, & peccato admittuntur?* Ita quidem. 1. Reginæ cum comitatu. 2. Fundatrices Monaſterij. 3. Aliæ fœminæ illuſtres cum comitatu. 4. In ſepultura Eccleſiaſtica ſimul mulieres comitantes admittuntur. 5. Si Religioſi in reſidentia viuunt,Monaſterio nondum conſtituto. 6. Honeſtæ mulieres,ſecluſo ſcandalo,ad aulam Abbatis ſemotam à clauſtro poſſunt admitti.

Capvt VI.

De Regularium Prælatis.

90. Quidnam *poſſunt Abbates ex Pontificum priuilegio aliique Prælati Regulares?* Abbates quidem poſſunt calices, campanas, altaria, veſtimenta conſecrare ac benedicere,non tantùm ad ſuarum Eccleſiarum vſum, ſed etiam alienarum. Priuilegium autem quorundam Abbatum minores Ordines conferendi non eſſe reuocatum per Tridentinum *Sanchez* affirmat. Poſſunt item Clericis ſecularibus ſibi ſubditis litteras dimiſſorias concedere. Prælati autem reliqui poſſunt commutare, & diſpenſare vota Nouitiorum: ſuos ſubditos à caſibus Bullæ Cœnę abſoluere ſecundùm *Suarium*; imò & malè ad Ordines ſiue ante legitimam ætatem, ſiue per ſaltum promotos. Poſſunt item diſpenſare votum ſubditi de

de tranſcundo ad ſtrictiorem Religionem. Ita *Suarius.* Poſſunt benedicere paramenta Eccleſiarum, etiam externorum. *Poſſunt ne aliquid ſub pœna excommunicationis ſibi reſeruatæ vetare?* Minimè; quia (vt *Sanchez* affirmat) ex decreto Clementis VIII. omnis reſeruatio illis eſt interdicta.

91. *Num Prælati Regulares (queis eligendi cura) digniores eligere ad gubernationis munera teneantur?* Affirmat Turrianus teneri; quia Prælaturæ Regulares beneficia ſunt Eccleſiaſtica curam animarum habentia. Ego cum *Filliucio*, & *Reginaldo* ſufficere exiſtimo, ſi dignum eligant digniori non aſſumpto.

92. *Poſſunt ne Prælati regulares à ſuis Prælaturis ad libitum Superiorum etiam ſine cauſa amoueri?* Ita planè, ſi non ſint electiui, dummodo accuſatio, aut inquiſitio contra ipſos non pendeat.

93. *Prælati Regulares tenentur ne ſubditorum etiam venialia peccata corripere?* Tenentur cum communiter tranſgreſſio diuagatur, imò Regulæ tranſgreſſionem communem, licet non obliget ſub veniali, ne Religioſa diſciplina collabatur.

94. *Quonammodo ſeſe circa criminum Inquiſitionem Regularis Prælatus gerere debet?* Poteſt, ac debet in peccata occulta ſubditorum inquirere, vt illa fraternè corrigat, modò abſit nimia, & anxia ſolicitudo. *Num liceat priuato Religioſo in vitam fratrum inquirere, vt fraternè corrigere poſſit?* Minimè; quia vbi muneris obligatio non exigit, non ſunt quærenda peccata, vt corrigantur,

95. *Poteſt ne Monialis vidua eligi in Abbatiſſam?* Maximè; lex enim id prohibens per contrarium vſum eſt abrogata. *Quid de illegitima?* Etiam ſine diſpenſatione poteſt in Abbatiſſam aſſumi: & quamuis requireretur diſpenſatio, ab ipſarum Prælatis Monialium concedi poſſet.

CAPVT VII.

Praxis circa materiam de Statu Religioſo ex Societatis IESV *Doctoribus.*

§. 1. *De ſtatu Regulari.*

96. R*Egularis Nouitio idoneo negat ſuffragium: delinquit ne grauiter?* *Suarius* reſpondet affirmatiuè; quia non tantum illum ab ingreſſu Religionis retrahit, ſed etiam à Religione ſine iuſta cauſa expellit. *Suar.*

97. *Quanam*

97. *Quonammo implendum eſt tempus ad profeſſionis valorem?* Cum eodem *Suario* affirmandum, complendum eſſe annum nouitiatus de momento ad momentum, vti & annus decimus ſextus ætatis. Suar.

98. *Dubium eſt, num circa profeſſionem emittendam metus interceſſerit, vel an fuerit iuſtus, vel an ratione metus adfuerit animus ſe obligandi: iudicandum ne eſt in fauorem profeſſi, an Religionis?* Semper ex *Sanchez* ſententia in fauorem Religionis, ac profeſſionis præſumendum. Sanch.

99. *Reticet quis in examine morbum gallicum, v.gr. num efficiat irritam profeſſionem?* De iure communi non facit irritam, ſed, vt bene adnotat *Leſſius*, ſufficientem exhibet cauſam ſic profeſſum à Religione expellendi. Leſſ.

100. *Dubium eſt, num parentum neceſſitas grauis ſit: poteſt ne filius ingredi Religionem?* Poteſt, teſte *Sanchez*, quia poſſidet libertatem. Sanch.

101. *Poteſt quis ad facilius impetrandam receptionem ſuam in aliqua Religione conferre Superioribus, vel aliis munera?* Cum *Valentia* affirmatiuè reſpondeo, ſi gratis & ſponte ſit. Valent.

102. *Ignorat quis ſuæ profeſſionis nullitatem, vel impeditur intra quinquennium reclamare: poteſt ne adhuc reclamationi operam impendere?* Poteſt ex *Sanctio*. Sanch.

103. *Quandonam Religioſus ſine excommunicatione poteſt habitum exuere?* Si in loco ſecreto exuat, vt commodius ei ſit, vel vt meliùs currat, & ſaltet. Vel ſi iniuſtè grauatus à Prælato immediato fugiat ad Superiorem ſine habitu, ne agnitus comprehendatur. Vel ſi ad turpem cauſam, v.g. vt furetur occultè, vel fornicetur, illam dimittat mox reaſſumptus *Sanchez* ita. Sanch.

104. *Peccat ne mortaliter Religioſus etiam ex conſuetudine extra chorum recitans horas canonicas?* Affirmat *Suarius* non peccare. Suar.

105. *Poſſunt ne Regulares compelli ab Epiſcopis per cenſuras ad proceſſiones?* Minimè ex *Sanchez* ſententia. Non tamen debent extra ambitum Conuentus proceſſiones ducere abſque licentia Epiſcopi de iure communi. Sanch.

106. *Poteſt ne Regularis exemptus qui incurrit excommunicationem ob crimen notorium, ab Epiſcopo denunciari vt ab aliis vitetur?* Sentit *Henriquez* poſſe, licet quidam id tantùm admittat in caſibus ſpecialiter Epiſcopo permiſſis, quibus hæreo. Henriq.

107. *Regularis, qui iuſtam habet cauſam appellationis, poteſt ne, omiſſis mediis Superioribus, ad Papam prouocare?* Cum *Sanc*[illegible] Sanch.

aſſero

aſſero poſſe, quando Prælati corrigentes manifeſtè limites Religioſæ diſciplinæ excedunt.

108. *Quotnam cauſis poteſt quis à Religione ſtrictiori ad laxiorem tranſire?* Tribus præcipuè. 1. Ob corporis imbecillitatem. 2. Si indignè tractetur, aut ſit exoſus. 3. Si eſt infamatus, ita vt ſemper in pudore, & ſubinde magna triſtitia ſit victurus. Admonuerim hoc præſtari debere Superioris licentia, non aliter. Mecum ſentiunt *Leſſius*, & *Sanctius*. Leſſ.

109. *Bona Religioſi ad aliam Religionem tranſeuntis ad quodnam pertinent Monaſterium?* Ad primum planè ex *Suarij* aſſertione, quod quidem ad ſummum illi dare ſufficientia alimenta tenetur. Sanct. Suar.

110. *Poteſt ne ſecum huiuſmodi Religioſus ſine ſpeciali licentia deferre?* Poteſt libros à ſe compoſitos, aut ſcripta, vti ex *Reginaldo* accepi. Regin.

111. *Religioſus Epiſcopus factus eximitur ne à paupertatis voto?* Eximi aſſerit *Vaſquez* adiiciens non teneri ad obſeruantiam regularem niſi ex quadam honeſtate. Vlteriùs aſſerit *Sanchez* haud incurrere excommunicationem, licet habitum ſuæ Religionis omittat. Addit *Molina* expulſum à Religione non teneri ſe emendare, vt ad illam redeat, neque obligari voto obedientiæ; paupertatis tamen voto ita obligari, vt quidquid acquirit, Monaſterio acquirat. Sanch. Molin.

112. *Religioſus eiectus ab Ordine, ſi emendatus petat recipi, tenentur ne eum Superiores admittere?* Non, neque ipſe ad aliam Religionem tranſire tenetur ex *Sanctio*. Imò probabiliter neque ad ſuam. Sanct.

113. *Ære alieno oppreſſus poneſt ne in Religione admitti?* Olim quidem poterat Religionem ingredi, & ſic quaſi cedere bonis; nunc tamen non poteſt admitti, niſi priùs ſatisfaciat creditoribus ex noua Sixti V. conſtitutione, moderatione Gregorij XIV. addita. Sic *Saa*. Saa.

114. *Valet ne Nouitij obligatio?* Extra Societatem Iesv minimè ſine licentia Epiſcopi, aut eius Vicarij, idque intra duos menſes ante profeſſionem, ante quam nullum ſortitur effectum, ex Trident. ſeſſ. 25. vbi non prohibetur teſtamentum, ſed donatio inter viuos: nec diſpoſitiones de bonis ſuis ante ſuſceptum habitum, modò non fiat intuitu Religionis. Ex *Molina*. Molin.

115. *Si nouitiatus annus interrumpatur per agreſſum, opus ne eſt de nouo incipere?* Affirmatiuè reſpondeo cum *Saa*, alioquin inualida profeſſio. Admonuerim tamen non interrumpi manendo ex cauſa extra Monaſterium de licentia Superioris: Saa.

perioris : id quod poſſe etiam poſt Concilium Trident. fieri aſſero.

116. *Poſſunt ne parentes offerre Religiòni filios impuberes inuitis tutoribus?* Poſſunt, imò pater auo inuito, non autem
Saa. auus inuito parente. Sic *Saa.*

117. *Cuinam acquirit Religioſus profeſſus?* Penſionem, & hæreditatem Monaſterio acquirit. Quod ſi ille hæreditatem ſibi relictam repudiet, poteſt Monaſterium acceptare: etſi moriatur ante aditam patris hæreditatem, ſuccedit Monaſterium. Acquirit equidem Religioſus Monaſterio, cui ſe dedit profitendo; quod ſi generaliter Ordinem profitetur, nulli ſe
Molin. Monaſterio addicens, toti ordini acquirit. Ex *Molina* collegi.

118. *Superior aliquid infra regulam præcipit: tenetur ne*
Saa. *ſubditus obedire?* Affirmat *Saa*, ſaltem quantum ſe vel tacitè
Leſſ. eius vota extendunt. Ego autem cum *Leſſio* non teneri inferiorem aſſero, niſi iuſta cauſa Superiori infra regulam præcipienti ſubſit. Nec etiam ſi quid ſupra, niſi in iuſtam alicuius criminis pœnam imponatur, aut putetur neceſſarium ad ſeruanda vota, vt clauſura Monialium. Nec ſi quid contra, niſi fortè poſſit Superior in ea parte regulæ diſpenſare, & iuſta cauſa abſit.

119. *Quonammodo Carthuſianus abſtinere à carnibus te-*
Azor. *neatur?* Reſpondeo ex *Azorio* teneri veſci carnibus, ſi aliter non poſſit à morbo liberari, aut viuere. Sunt & qui affirment (teſte *Saa*) non peccare illos mortaliter, ſi carnibus veſcantur extra morbum, abſtracto ſcandalo; non enim ex voto abſtinent, ſed ex conſuetudine.

120. *Poteſt ne ſecularis iudex de facto Religioſi ante ingreſ-*
Saa. *ſum Religionis cognoſcere?* Minimè; nam, vt adnotat *Saa*, iam eſt forum mutatum.

§. 2. *De largitione munerũ circa Bullam Cl. VIII.*

121. *Circa munerum elargitionem quid Religioſi poſſunt poſt Bullam Clem. VIII.* Huius Bullæ (authore *Sanctio*) duo ſunt fines præcipui, nempe ne Monaſterij bona dilapidentur, & ne detur ambitionis occaſio. *Granadum* ſequor confirmantem. Porrò hæc Bulla quò ad pœnas non videtur vſu recepta, nec quotannis in Capitulis Monaſteriorum legitur. Neque edita eſt ad nouum ius, ſeu nouam obligationem inducendam,
Gran. ſed ad ius commune reſtituendum, ac confirmandum.

122. *Num Milites D. Iacobi, Alcantaræ, &c. in hac Bulla*
Sanch. *includuntur?* Non includuntur teſte *Sanctio*; quia expreſsè Pontifex licet eos verè Religioſos innuat, excludit. *An Nouitij?* Non includi Nouitios ſub nomine Religioſorum aſſerit
Filliuc. *Filliucius*, quia tantùm in fauorabilibus hoc nomine gaudet.

123. *Reli*

123. *Religioſus in aliquo ſpeciali caſu non diſſipat bona Religionis, nec vlla adeſt ambitionis occaſio largiendo munera: num incurrat Bullæ pœnas?* Non quia (vt *Granados* ait) ceſſante ratione, & fine legis, ceſſat eiuſdem obligatio. Granad.

124. *Religioſus ſine Superioris licentia dat munuſculum duorum aureorum: incurret ne in Bullæ pœnas?* Cum *Filliucio* ſcio peccatum quidem furti graue ab eiuſmodi Religioſo admitti, non tamen incurrere in Bullæ pœnas; quia ad Monaſterij dilapidationem parum confert hæc quantitas. Filliuc.

125. *Caſus in Bulla excepti extendine poſſunt ad alios ſimiles?* Extendi poſſe aſſero cum *Filliucio.* Quare licet excipiat tantùm leuia comeſtibilia, & ad deuotionem pertinentia, poſſunt etiam leuiuſcula alterius generis dari. Filliuc.

126. *Religioſus rogat amicum, vt det aliquod alteri ſuo nomine munus: delinquit ne contra Bullam?* Neque contra Bullam, neque contra paupertatis votum peccare cum *Suario* exiſtimo; quia non diſponit de re aliqua Monaſterij ſine Superioris facultate. Suar.

127. *Peccat ne contra Bullam Monialis, aut Regularis dans eleemoſynam?* Non; quia bulla tantùm prohibet munerum largitionem. Vnde aſſero nec prohibere ſumptus, qui fiunt diebus feſtis ſolemnibus in muſicam, in ſuſtentationem concionatoris, & eorum, qui altari miniſtrant; hæc enim omnia pertinent ad commodum Monaſterij.

128. *Num Regulares largientes aliquod donum in remunerationem, Bullæ contraueniant?* Minimè; quia remuneratio donatio gratuita non eſt. *Quid ſi remuneratio hæc merita, & beneficia accepta excedat?* Licet in quarta parte, v.gr. excedat, non adhuc eſt contra Bullam; quia id poſtulat gratitudo.

§. 3. *De concionatore.*

129. *Quia plerumque Regulares concionandi muneri incumbunt, aliquas difficultates à te enodandas ſubijciam: rogo, num peccato ſeſe concionator illiget in crimine lethali concionando?* Non eſt peccatum, ſi occultum ſit crimen, ſecus ſi publicum; quia actus concionandi non eſt conſecratus neque ex ſua natura, neque ex inſtitutione Eccleſiæ, neque certo Ordini deputatus; cum multi nondum ſacris Ordinibus initiati prædicare ſoleant. Idem dicendum de Lectore ſacræ Scripturæ & Theologiæ, modò abſit ſcandalum. Ita *Suarius.* Suar.

130. *Neceſſum ne Religioſos in ordine ad conciones ab Epiſcopo approbari?* Scio à pluribus Doctoribus affirmari neceſſarium non eſſe. Quin & non me fugit, alios aſſerere contradicente Epiſcopo in ſuis Eccleſiis concionari poſſe. Tamen in

praxi melius non concionari; ne ex huiuſmodi concione ſcandali, quàm fructus oboriatur.

131. *Quid ſi in alienis Eccleſiis ſiue Epiſcopi licentia concionentur?* Non poſſunt ab ipſo puniri, ſed à ſuis puniendi Superioribus, vti ex Declaratione Cardin. conſtat.

132. *Quandonam Concionator mortaliter in concione delinquit?* Reſpondeo ex *Saa*, (qui à Nau. & Caiet. accepit) grauiter delinquere ſi prædicat valde inutilia, aut ſcienter falſa in fidei doctrina, vel morum, vel miraculis, aut vita Sanctorum, aut detrahendo ferè nominatim Prælatis Eccleſiæ. Scio non eſſe graue crimen fabellam recitare: imò ſi id fit animo excitandi auditores ad piè audiendum, nullum peccatum eſt. Porrò prædicare quem principaliter ob gloriam, aut pecuniam, mortale non eſſe affirmo.

Saa.

133. *An Epiſcopo contradicente quis concionare poteſt?* Concilium Trid. vetat. Excipit tamen Pius V. Mendicantes ſuis in Templis prædicantes, niſi ipſe Epiſcopus concionari vellet. Certè Epiſcopus non poteſt ſine rationabili cauſa eos à prædicatione ſuſpendere. Nec Mendicantes in vna Diœceſi ad prædicandum examinatos in eadem ampliùs examinare; quod ſi ſint graduati in Theologia, aut Lectores, examine Epiſcopi non egent. Profectò Mendicantes etiam cum in Cathedrali prædicatur, concionari poſſe affirmo.

134. *Mendicantium concionem agentium indulgentias à Pontificibus conceſſas exprime.* Poſſunt Prædicatores, & Minores, & qui cum ipſis communicant in priuilegiis, v. g. Societatis IESV concionatores, & alij Mendicantes concionantes ſuis in domibus quocumque anni tempore, concedere auditoribus ſuis 18. annos, & 320. dies indulgentiæ: extra ſuas verò Eccleſias 18. annos, & 222. dies tantùm. Tempore verò Quadrageſimæ in ſuis domibus feria ſecunda, quarta, & ſexta 156. annos & 24. dies. Monuerim tamen, debere eos expreſsè nomine ſuæ Sanctitatis has indulgentias concedere, aliàs eſſent nullæ.

TRA

TRACTATVS SEPTIMVS

LIBRI THEOLOGIÆ MORALIS,

Sacramenta.

Vbi materiæ de Sacramentis in genere, & in ſpecie, de indulgentiiſque diſcutiuntur.

EXPRIMO *placita præcipuè* Suarij, Coninch, Toleti, Henriquez, Cardinalis de Lugo, Caſtro Palao, Filliucij, Laymani, mei Doctiſſimi Magiſtri Franciſci de Lugo.

EXAMEN PRIMVM

Circa materiam de Sacramentis in genere.

CAPVT PRIMVM.

De definitione Sacramenti, numero, ac neceſſitate Sacramentorum.

1. Q*Votnam ad rationem Sacramenti requiruntur?* Tria. Primò quidem vt ſit ſignum ſacrum, ſenſibile, voluntarium, & permanens. Secundò, vt ſacræ rei ſit ſignum. Tertiò, vt aliquam eo vtendi conferat ſanctitatem. Porrò vt ſit nouæ legis Sacramentũ duo inſuper requiruntur, nempe vt conferat aliquam ſanctificationem, quando recipitur, & vt illa vi Sacramenti conferatur.

2. *Quid igitur eſt nouæ legis Sacramentum?* Res ſenſibilis, quæ ex Dei inſtitutione ſanctitatis & iuſtitiæ tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habet. Qua quidem *efficiendæ* particula, nouæ legis Sacramenta ab antiquis maximè ſecernuntur; hæc enim ex opere operato gratiam conferunt, illa autem ex opere operantis; vno vel altero dumtaxat excepto.

3. *Sacramentorum nouæ legis numerum expone.* In feliciſſimo innocentiæ ſtatu Sacramenta non fuere, vti fert probabilius Doctorum placitum. Profectò in lege naturæ ſaltem pro infantibus fuit Sacramentum. In lege ſcripta Circunciſio, aliáque complura eſſe cœperunt. Donec in lege gratiæ ſeptem ſapientiſſima Chriſti inſtitutione perfecta ſunt Baptiſmus, Confirmatio, Pœnitentia, Euchariſtia, Extrema-Vnctio, Ordo, Matrimonium. Cuius numeri congruitas ex corporeæ vitæ cum ſpirituali comparatione deſumpta eſt. Naſcitur Baptiſmate homo, Confirmatione adoleſcit, Euchariſtia nutritur, Pœnitentia ab ægritudinibus liberatur, Vnctione extrema à criminum expiatur reliquiis. Ordine ad Sacra peragenda inſtituitur, Matrimonio humana ſpecie propagata, cuius congregatione Eccleſia reſultat.

4. *An ſint Sacramenta ad ſalutem neceſſaria?* Non ſunt abſolutè, & ex natura rei neceſſaria ad ſalutem, quia Deus potuiſſet alia media ad noſtram ſalutem inſtituere. Suppoſita tamen Chriſti inſtitutione ſunt neceſſaria ſaltem aliqua neceſſitate medij, & ſimiliter neceſſitate præcepti,

CAP.

CAPVT II.

De cauſa efficienti, ac finali, materia ac forma Sacramentorum.

5. *CAuſam efficientem Sacramentorum aſſigna.* Principalis efficiens cauſa vnus eſt Deus; inſtrumentalis coniuncta humanitas Chriſti, ſeparata autem ipſe miniſter, qui virtute Chriſti Sacramentum conficit.

6. *Quare Sacramenta inſtituta?* Ad hominis iuſtificationem ſolius. Congruè quidem ad id huiuſmodi aſſumpta ſunt media, quæ & diuinam miſericordiam, iuſtitiam, ſapientiam, & poteſtatem maximè decerent: & homini tum ad eruditionem, humiliationem, exercitationémque prodeſſe poſſent tum illum velut errantem, & vagum ſub vnico Chriſtianæ Religionis ſigno reducerent.

7. *Num Sacramentorum noſtrorum dignitatem valebis exponere?* Minimè planè. Tanta enim eorum dignitas, vt ſi cum antiquis conferantur, iis & magnitudine vtilitatis, & virtutis efficacitate, & vſus facilitate, & numeri paucitate præcellant. Si verò inter ſeſe conferantur, de fide quidem eſt, ea paria non eſſe, cum Euchariſtia ſimpliciter omnium ſit præſtantiſſima: licet Baptiſmo vni, atque Pœnitentiæ poſt culpam admiſſam, ſola ſpectata neceſſitate, primatum iure concedat.

8. *Quænam materia ac forma Sacramentorum?* Conſtant quaſi materia rebus, ac veluti forma verbis. Remota quidem materia in omnibus res aliqua naturalis eſt, v.g. in Baptiſmo aqua, &c. proxima ferè ſemper actio quædam eſt, aut paſſio, quæ remotam magis actuat, & ad ſubiectum vnà cum forma determinat, v.g. ablutio in Baptiſmo. Vtraque à Chriſto determinata eſt, vnde non licet immutare. Forma verò Sacramentorum verba ſunt, v.g. in Baptiſmo illa, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Fi ij, &c.* Profectò ſi in forma ſenſus variatur, nihil fiet; quod ſi ſeruetur, admitti poterit aliqua mutatio, etiam ſi miniſter ritum aliquem intentet inducere, modò illum ita non exprimat, & verborum ſenſus ambiguus reddatur.

Capvt III.

De Miniſtro, & ſuſcipiente.

§.1. *Miniſter Sacramenti.* 9. *Quiſnam Sacramentorum Miniſter?* Vnus homo, non quicunque, ſed qui ritè in Eccleſia ſit initiatus, Baptiſmo, ac Matrimonio dumtaxat exceptis.

10. *An Miniſtri intentio ſit neceſſaria?* Porrò intentio ac voluntas faciendi, quod Chriſtus inſtituit, omnino ad Sacramentum perficiendum eſt neceſſaria. *Quænam intentio?* Actualis eſt optima ſed non neceſſaria : virtualis ſufficit, & neceſſariò requiritur, nam habitualis inſufficiens eſt.

11. *Obeſt aut infidelitas, aut malitia miniſtri Sacramento?* Minimè, modò cætera requiſita non deſint; quia diuinâ Chriſti virtute operatur.

12. *Quotnam Miniſtro obſeruanda ſunt ex præcepto?* Quatuor, Primò, vt debita adſit poteſtas tum Sacramentum conficiendi, tum confectum licitè miniſtrandi, ſiue quia nulli ſit cenſura prohibitus, ſiue quia conuenientem obtineat iuriſdictionem. Secundò, vt conſuetas Sacramentorum materias & formas in vſu retineat; alioquin ſi aut aliquid in iis ad ſubſtantiam pertinens immutet, aut materiam, quam Eccleſia præſcripſit, non obſeruet, lethale peccatum admitti. Tertiò, vt ſe ad gratiam per actionem paret vt minimum quam tamen ipſe contritionem exiſtimet; alioquin ſi e officio Sacramentum adminiſtret, illud conficiendo, ſe gra in culpa eſſe deprehendens, mortaliter peccat; non ita qui neceſſitate Sacramentum confert. Quartò denique, vt eas Sacramento adminiſtrando cæremonias ac ritus obſerue quos Eccleſia Spiritu ſancto edocta præſcripſit.

§.2. *Suſceptor Sacramenti.* 13. *Quinam capax ſuſcipiendi Sacramenta?* Solus hon hac in vita degens.

14. *Quænam ei obſeruanda?* Duo præcipuè. Primum, Sacramenta aliquando ſuſcipiat, ſiue quia aliquod eorum a ſolutè neceſſarium ſit, ſiue quia ob vrgentem aliquam ten tionem, aut circunſtantiam, ad ea confugere ſit neceſſum. S cundum verò, vt tam ex parte Sacramenti omnia illa exl beat, quæ & ad ſubſtantiam ipſius, & ad conuenientem præcepto modum requiruntur, v.gr. intentio debita, capa tas, & concurſus actiuus, vbi ille neceſſarius eſt : quàm parte diſpoſitionis ita paratus accedat, vt ſaltem ig ti

tiam iuſtificantem, quæ principalis effectus eſt, recipere poſſit.

15. *Num poſſit ab omnibus Miniſtris Sacramenta petere?* Ab eo non debet petere, qui ſiue validè, ſiue licitè dare non poſſit. Neque ab eo, quem certò nouit in peccato daturum, niſi fortè aut ſeruandi præcepti neceſſitas, aut alterius miniſtri defectus excuſet. Abſolutè tamen petere, vel accipere Sacramentum ab eo, qui cum poſſit dignè dare, ex malitia tantùm ſua dignus non eſt ad miniſtrandum, nullum iudico eſſe peccatum, quia ab eo actu poteſt per ſe eiuſmodi ſeparari malitia.

Capvt IV.

De Sacramentorum effectibus.

16. Qvinam præcipuus Sacramentorum effectus? Primus quidem eſt gratia eáque iuſtificans, quam ex opere operato ab omnibus Sacramentis effici de fide eſt. Illam virtutes ac dona conſequuntur. Præter hanc vnumquodque ſuam ſpecialiter efficit, quam ſola quadam ratione à communi illa diſtinctam eſſe reor. Vtramque quidem ſecundùm propriam quiſque menſuram, & diſpoſitionem accipit, non diuino ſolo beneplacito, aut merito, ſeu impetratione miniſtri. Profectò prior ſemper confertur, obicem non ponenti in ipſomet receptionis momento: poſterior verò quando ea gratia opus erit ad actiones ab eo Sacramento dependentes. Illam porrò Sacramenta tanquam ſeparata inſtrumenta perficiunt, & probabile quidem eſt ad modum cauſæ phyſicæ, probabilius autem ad modum cauſæ moralis.

17. *Alterum minus principalem effectum Sacramentorum aſſigna.* Character eſt, qualitas videlicet ſupernaturalis, & ſpiritualis, in animæ ſubſtantialia per habitus modum impreſſa, cuius munus eſt aptum reddere ad diuinum cultum, configurare nos Chriſto, & à cæteris ſiue infidelibus in Baptiſmo, ſiue trepidis ob perſecutionem in Confirmatione, ſiue à ſecularibus in Ordine, quaſi ſacro quodam ſigno, notáve diſtinguere.

18. *Propria characteris quænam?* Primò, vt deleri nunquam poſſit, cum ſemel eſt habitus, & ſi vnum Chriſtum excipias, in cæteris omnibus noui Teſtamenti patribus vna cum ipſius ſanctiſſima Matre, iure optimo ponitur. Secundò, vt

animam Deo, veluti quoddam templum, reddat ſacram. Tertiò, vt homo vi illius in ius, & poteſtatem Dei ſpecialiſſimè transferatur. Quartò, vt per eum Chriſto, eiuſque membris ſimilis fiat. Quintò denique, & ad alia Sacramenta vel recipienda, vel adminiſtranda diſponat.

CAPVT V.

Praxis circa materiam de Sacramentis in genere ex Societatis IESV *Doctoribus.*

19. D*Ixiſti tribus perfici Sacramentum, materia, forma, & intentione miniſtri: rogo, an requirant Sacramenta intentionem?* Præter Euchariſtiam omnia Sacramenta requirunt intentionem in ſuſpiciente adulto. *Gaſpar Hurtado de Sacram. in gen. d. 4. diffic....*

Hurt.

20. *Requiriturne actualis in miniſtro intentio?* Triplicem ſcio eſſe poſſe intentionem actualem, virtualem, & habitualem. Actualis eſt, quando actu cogito, & intendo agere, quod agó. Virtualis, cum fuit mihi talis intentio, ſed poſtea abſque retractatione ceſſauit, manente adhuc opere, vel effectu ipſius intentionis, à qua ortum habuit, vel cum ea immediatè, vel mediatè connexum eſt. Habitualis, cum aliquando habui intentionem aliquid faciendi, quam nunquam retractaui: ſed nec in ſe, nec in alio perſeuerat, quod habeat cum illa connexionem. Porrò *Reginaldus tom. 2. lib. 26. cap. 3. n. 38.* docet, ſufficere in miniſtro intentionem virtualem in alia intentione ſuapte natura, vel ex Eccleſiæ intentione implicitam. v.gr. intentio celebrandi, quæ includitur in intentione induendi veſtes Sacerdotales iuxta morem Eccleſiæ; quia ob ſimilem connexionem intentio vouendi caſtitatem in intentione ſuſcipiendi ſubdiaconatum includitur; ex inſtitutione enim Eccleſiæ connexa ſunt, & qui vult vnum, velle etiam aliud cenſetur. At *Henriquez lib. 1. cap. 10. num. 2.* exiſtimauit, ad conficienda Sacramenta quæcumque non aliam intentionem eſſe neceſſariam ab ea, qua quis ſacros ſuſcepit Ordines, vt Sacerdos fieret, & Chriſti miniſter euaderet. Profectò cum communi Doctorum aſſero, nec actualem intentionem requiri, nec habitualem ſufficere; ſed requiri, & ſufficere virtualem.

Regin.

Henriq.

21. *Quanam autem intentio requiritru in ſuſcipiente?* Sufficit

ficit intentio generalis, quam omnis Chriſticola habet catholicè viuens, vt ſibi Sacramenta conferatur, quandocumque indiguerit. v.gr. huiuſmodi conſenſum Eccleſia in moribundo præſumit, dum Extremam ei licet non petitam exhibet Vnctionem. *Hurtado d.4.diffic.*14. Hurtad.

22. *Scio in miniſtro omnia Sacramenta gratiam requirere, vt licitè efficiantur: requiro, quid in neceſſitate, dum Parochus exiſtens in mortali vocatur ad ægrum morientem feſtinanter, qui moraliter videtur diſponi non poſſe per confeſſionem, aut contritionem? Card. de Lugo de Sacram. d.8. ſect.9. num.*151. Lugo. talem miniſtrum ab obligatione diſpoſitionis excuſat; quia neceſſitas proximi, in cuius ſubſidium Sacramenta ſunt inſtituta, præcepto de miniſtrandis illis in gratia, præp onderat.

23. *Conferunt ne omnia Sacramenta primam gratiam?* Baptiſmus & pœnitentia ex ſua inſtitutione conferunt gratiam primam, id eſt, eam, quæ nullam aliam ſupponit in ſubiecto; reliqua verò Sacramenta ad augendam gratiam ſunt inſtituta, & ſupponunt ſuſcipientem in gratia conſtitutum, nec conferunt primam gratiam primariò & per ſe, per accidens autem conferre poſſe, Doctores affirmant. *Hurtado d.* 3. Hurt. *diffic.* 4.

24. *Accipit quis aliquod Sacramentum cum fictione, v. gr. quando intentio deficit: ſublata ne illa fictione, & mutata voluntate, recipit effectum?* Minimè; culpa graui omnia vitiante, (de Baptiſmo autem ſuo loco dicendum.) Secus quidem de eo, qui recipit Pœnitentiæ Sacramentum prætermiſſa inculpabiliter attritione: ſublata enim fictione, id eſt attritione poſita conſequitur Sacramenti effectum, & gratiam reſpondentem Sacramento præterito. Sic *Coninch.* Conin.

25. *Sunt ne publico peccatori indignè petenti adminiſtranda Sacramenta?* Minimè. Secus dicendum de peccatore occulto publicè petenti, & qui ſine ſcandalo, & infamia repelli non poſſit. Profectò nomine publici peccatoris intellige Hiſtrionem, qui comœdias turpes turpiter repræſentat; aut vſurarium publicum & notorium. Fateor poſſe Sacerdotem publico peccatori ob metum Sacramenta adminiſtrare; affirmóque non poſſe huiuſmodi peccatori hoſtiam non conſecratam exhibere, ne ad idololatriæ materialis barathrum alliciat. Ex eodem *Coninch.* Conin.

26. *Num fides ſit neceſſaria in Sacramentorum miniſterio?* Reſpondeo ex *Buſæo* neceſſarinm non eſſe, primò quia ſic eſt Buſæ. in Concil. Nicæno 1. definitum. Deinde quia miniſter nihil in Sacramento agit niſi virtute diuina.

27. *Exiſtit quis in mortali; neceſſum baptizare, aut aliud* Suar. *Sacramentum miniſtrare: quidnam ei præſtandum?* Ex *Suario* reſpondeo ad miniſtrandum Sacramentum, quod ſimul efficitur, contritionem requiri, niſi quis baptizet in neceſſitate ſine ſolemnitate, aut Matrimonio, vt parochus aſſiſtat. Contritionem dixero ſaltem ſecundum conatum & inculpabilem hominis opinionem.

28. *Si cognoſco Miniſtrum eſſe excommunicatum, poſſum ne* Tolet. *ab ipſo Sacramenta accipere?* Cum *Toleto, Suario, & Valentia* Suar. reſpondeo Sacramentum accipienda à Paſtore etiam ſi ſciat Valent. ouis eſſe irregularem, aut ſuſpenſum, aut excommunicatum, modò denunciatus non ſit aut notorius Clerici percuſſor. Illum verò ſubdito petenti miniſtrando peccare ſi per ipſum ſtet: at ſi non ſtat per ipſum quominus abſoluatur, aut aliter ſubdito ſatisfacere nequeat, non delinquere.

29. *Quid in mortis articulo?* Licet tunc accipere Baptiſmum, & pœnitentiam à nominatim excommunicato, etiam Tolet. ab hæretico. Ex *Toleto*, qui quidem adiicit, quouis tempore licere accipere Sacramenta ab eo, qui non eſt denunciatus excommunicatus, aut notorius Clerici percuſſor, ſi non poteſt commodè ab alio habere & tuæ neceſſitati aut ſpirituali vtilitati prouidere.

30. *Peccant ne contrahentes Matrimonium in peccato mor-* Sanch. *tali?* Multos ob ignorantiam excuſari *Sanchez* affirmat; quia non ſunt miniſtri conſecrati.

EXAMEN II.

Circa materiam de Baptiſmo.

CAPVT PRIMVM.

De Baptiſmi definitione, inſtitutione, proprietatibus ac ritu.

§. 1. *Baptiſmus triplex.*

1. QVid *Baptiſmus?* Sacramentum conſiſtens in ablutione corporis exteriori ſub præſcripta verborum forma à Chriſto inſtituta ad regenerationem ſpiritualem. Inſtitutus planè Baptiſmus, quando Chriſtus à Ioanne fuit in Iordane dilutus. Neceſſarius quidem

quidem non ſolum neceſſitate medij, verùm neceſſitatè præcepti; quia ſine Baptiſmo in re, vel in voto, non poteſt ſalus obtineri.

2. *Quotuplex Baptiſmus?* Triplex, Flaminis quidem, ſanguinis, & fluminis, Baptiſmus Flaminis eſt pœnitentia, ſeu dolor perfectus de peccatis ob Dei amorem. Baptiſmus ſanguinis eſt Martyrium, ſic dictum, quod effectus efficiat Baptiſmi, & illius vices aliquando gerat. Porrò Martyrium eſt paſſio ſeu cruciatus lethalis ſuſceptus pro Chriſti fide, aut pro vera virtute. Conditiones ad Martyrium requiſitæ ſunt, vt in adultis adſit voluntas ſuſcipiendi ſimul cum attritione ſupernaturali, ſi adultus peccato mortali illigetur. Deinde qui patitur, pati debet ob fidei Catholicæ conſeruationem, vel caſtitatis, vel immunitatis Eccleſiæ, vel alterius veræ, virtutis. Præterea neceſſaria eſt paſſio ſeu cruciatus lethalis in odium Chriſti, vel in contemptum fidei illatus. Confert equidem Martyrium gratiam ex opere operato, tribuítque omnis culpæ & pœnæ remiſſionem. Baptiſmus fluminis eſt verus & proprius Baptiſmus, verúmque ac proprium Sacramentum.

3. *Quo differt Baptiſmus fluminis à reliquis?* A Baptiſmo flaminis in eo potiſſimum differt, quod ille tantum ex opere operantis gratiam conferat; at noſter ex opere operato. A Baptiſmo ſanguinis verò, quod tantùm ex priuilegio conferat, cum noſter ex iure ordinario inſtitutionis Chriſti. Quod ſi dignitate cum his conferatur, diuerſa quidem ratione vnus alterum excellit; at in ratione Sacramenti, vel medij neceſſarij Baptiſmus cæteris longè præſtat. Denique Ioannis Bapiſmus nec Sacramentum fuit, nec habuit vim gratiam conferendi ex opere operato, nec vllum characterem impreſſit; ſed fuit tantum præparatio quædam de conſilio ad Chriſti Baptiſmum, qui multiplici nomine illum ſuperabat.

4. *Proprietates, ſeu ritum Baptiſmi exprimas precor.* Aliquas cæremonias optimo quidem iure tum ad inſtructionem noſtram, tum ad Sacramenti ſignificationem, efficaciam, ac reuerentiam Catholica Eccleſia præſcripſit. Profectò antequam eo quis initietur, quaſi ſub Chriſti, vexillo depugnaturus, ſua primò dat nomina. Deinde examinatur, abrenunciat operibus Satanæ, fidem profitetur, tum à Sacerdote ſigno Crucis, exorciſmo, exſufflatione, manuum impoſitione, vnctione munitur. Denique lingua ſale, nares, & aures ſaliua tanguntur, totique corpori indicitur abſtinentia. Cum verò ſacro-

§. 2. *Ritus Baptiſmi.*

ſacro myſterio imbuitur,primò nomen imponitur,eique ſuſceptor datur, tum aqua conſecratur, ad extremum illa perfunditur. Demum poſt illam datur oſculum pacis, Chriſmate inungitur, cereum geſtat accenſum, candidam veſtem induit,& lac vna cum melle delibat. Atque hæc quidem adultis. Infantibus autem illa tantùm adhibentur,quæ per ætatem licent;præcipuè verò ſuſceptor qui nouo Tridentini iure vnus tantùm,vel vna, vel ad ſummum vnus & vna eſſe poterunt.Hic ſpiritualem cognationem cum baptizato,quemadmodum ac baptizans cum patre, & ipſius matre dumtaxat contrahit,omni alia fraternitate ſublata.

CAPVT II.

De materia & forma Baptiſmi.

§.1. *Materia Baptiſmi.* 5. QVænam *Baptiſmi materia remota?* Aqua eſt naturalis, eáque vera,non quæ ab arte proficiſcitur:& ſimplex, non autem ita cum alio liquore permixta, vt aquæ denominatio pereat. Deinde elementalis, & quæ appelletur vſualis ab eo, quod apta ſit vſui ablutionis,

6. *Quænam autem proxima materia?* Ipſa erit ablutio. Phyſicus planè ac realis corporis abluendi contractus, tantus, quantum ad hoc vt quiſpiam dicatur ablutus, morale periti exigit iudicium; talis quidem eſſet,qui veram corporis ipſius partem moraliter ſufficientem attingat: ſiue contactus huiuſmodi per aſperſionem fiat, vt in neceſſitate: ſiue per infuſionem, vt mos in aliquibus Prouinciis: ſiue per immerſionem,vt olim.

§.2. *Forma Baptiſmi.* 7. *Quænam Baptiſmi forma?* Ego te baptizo in nomine Patris,& Filij, & Spiritus ſancti. In qua quidem ſi pronomen ſolummodo demas,quo perſona baptizantis exprimitur, cætera omnino neceſſaria eſſe affirmo, quippe baptizandi ipſemet actus, ille etiam qui baptizandus eſt, & expreſſa Trinitatis inuocatio, quæ reliquis verbis omiſſa duplici coniunctione continetur, in forma Baptiſmi neceſſariò ſunt exprimenda.

8. *An expreſſio Dei, aut Chriſti, aut Trinitatis ſufficiat?* Profectò ſolius nominis Dei expreſſio,aut Chriſti ſufficiens non eſt; neque ſolùm expreſſio Trinitatis abſque eo quod exprimatur vnitas Dei comprehenſa illa paticula: *in nomine.*

Quin

Quin etiam Trinitatis expreſſio ſub aliis nominibus quàm Patris, & Filij, & Spiritus ſancti etſi ſpeculatiuè probabile ſit ſatis fore ad valorem: practicè tamen nullo modo eſt vſurpanda, tum propter periculum, cui ſeſe baptiſans exponit, tum quia contra Chriſti inſtitutionem ageret, & contra communem vſum & traditionem Eccleſiæ.

CAPVT III.

De Miniſtro Baptiſmi, eum ſuſcipientibus, ipſiuſque effectibus.

9. *QVinam Miniſter Baptiſmi?* Ex officio Sacerdos, iſque Parochus, Diaconus ſolus illius commiſſione; vel in ipſius abſentia, ſi neceſſitas exigat, poteſt etiam ſolemniter baptizare. Cæteri hominum, modò loqui, & abluere ſimul poſſint, in neceſſitate ſufficiunt. Plures ſanè ſi ſinguli per ſe & integrè vnum eundemque baptizent, verum conferunt Sacramentum. *§. 1. Miniſter Baptiſmi.*

10. *Quid ſi vel actum ablutionis externum ita vt vnus materiam, alter verò formam apponat: vel intentionem ipſam inter ſe patiantur, ita vt vnus non habeat intentionem baptizandi ſine alio?* Nihil prorſus efficient.

11. *Aſſigna vberius Miniſtrum Baptiſmi ex præcepto, & ex neceſſitate.* Miniſter ex præcepto ſolus eſt Paſtor, in neceſſitate quilibet, eo tamen ordine ſeruato, vt cæteris præferatur Sacerdos, deinde Diaconus, tum Clericus, poſtea laicus, vltimo fœmina.

12. *Hunc ordinem peruertere eſt ne peccatum?* Peruertere cum perſona Paſtoris aut Sacerdotis, lethale peccatum eſt, cum aliis minimè. Adde in neceſſitate etiam hæreticum, & paganum baptizare poſſe, modò habeat intentionem baptizandi. *Num anima ſeparata?* Non, quia non eſt homo, nec humano more poteſt formam exprimere. Poſſet quidem Angelus ex ſpeciali Dei diſpenſatione.

13. *Qui bis baptizat, cuinam pœnæ obnoxius eſt?* Irregularis fit ipſo facto, & ad ſuperiores Ordines prohibetur aſcendere, etiamſi ſecretè deliquerit. Eadem ſequitur pœna ſemel iterumque baptizatum, niſi fortè inculpabilis vtriumque ſiue facti, ſiue iuris excuſet ignoratio.

14. *Dixiſti Baptiſmum neceſſarium eſſe ad ſalutem: exprime quonammodo neceſſarius adultis, & paruulis?* Omnibus abſolutè

abſolutè neceſſarius eſt: adultis quidem ſi re vera eius ſuſcipiendi copia deſit,ſaltem in voto: infantibus etiam re ipſa, ſi Martyrij priuilegium excludas. Huic neceſſitati,quæ eſt ex medio, conformis eſt neceſſitas, ex vi præcepti, quo iure diuino omnes homines aſtringuntur,etiam infideles. Infantes quidem ante rationis vſum non obligantur, ſed eorum parentes,vt videlicet quando primum commodè poſſint,iis Baptiſmum procurent.Si filij Chriſtianorum ſunt, baptizari debent ante rationis vſum,non ita ſi parentes infideles habeant, & Baptiſmo reſiſtant.

15. *Quid ſi ſerui ſint? & mancipia Chriſtianorum?* Etſi licitè poſſint Baptiſmo perfundi, non adeſt tamen obligatio id faciendi: niſi fortè in extrema ſint neceſſitate conſtituti.

16. *Requiritur ne in baptizando aſſenſus?* In adulto quidem conſentire neceſſe eſt, licet vi, metúve eiuſmodi aſſenſus extorqueatur. Porrò in infantibus nulla exigitur diſpoſitio ob ætatem, nec ipſorum quidem parentum conſentiens voluntas infirmæ ætatis vicem ſupplens requiſita eſt.

§.2. *Effectus Baptiſmi.*

17. *Quinam Baptiſmi effectus?* Culpam omnem tam Originalem, ob quam præcipuè inſtitutus eſt, quàm actualem abſtergit. Pœnam etiam inde à Deo inflictam remittit. Iuſtificantem gratiam, virtutes, & dona; quæ illam neceſſariò ſequuntur, propriam item ad munera Chriſtiani ritè obeunda vnà cum charactere gratiam confert.

18. *Quænam in adultis diſpoſitio requiritur?* Qui mortale peccatum coniunctum habet cum originis culpa cum attritione ſaltem peccatorum, eaque ſupernaturali accedat, oportet; quia ea deficiente nullus gratiæ conſurgit effectus.

19. *Quid ſi fictè Baptiſmum ſuſcipiat, id eſt, non ſe curet contritione, aut attritione præparare?* Eiuſmodi fictione, quæ regulariter peccatum mortale eſt, vera contritione ſublata vim Baptiſmi iam recepti quoad omnia conſequetur. Neque enim iterandus Baptiſmus vti Pœnitentia; quia Sacramenta quæ Characterem imprimunt,non iterantur. Vnde quidquid in pœnitentiæ fictione delinquitur, rurſum iterata pœnitentia expiatur; at fictio Baptiſmi non ipſo iterato,ſed contritionis actu eſt abluenda.

CAP.

CAPVT IV.

Praxis circa materiam de Baptiſmo ex Societatis IESV *Doctoribus.*

20. *SCio, in neceſſitate quemlibet hominem etiam Paganum, dummodo habeat intentionem faciendi, quod facit Eccleſia, eſſe Baptiſmi miniſtrum: rogo igitur, num ideo quilibet homo, vel ſaltim obſtetrix teneatur ſcire formam Baptiſmi ſaltem lingua vernacula?* Docet *Suarius in 3.p.tom.3.d.21. ſect.5.* conſulendam eſſe piam ſententiam *D. Antonini p.3. cap.15.§.4.* teneri obſtetricem. At ipſe *Suarius* aſſerit nullum ſpecialiter teneri; quia quamuis lex charitatis iubeat, vt poſita pueri neceſſitate, quilibet illum baptizare teneatur: ſi poteſt: non tamen iubet, vt vnuſquiſque ſit paratus, & inſtructus. Poteſt igitur obſtetrix neſcire formam Baptiſmi, quia rariſſimè eueniet, vt vrgente neceſſitate nemo adſit, vel expectari poſſit præter obſtetricem, qui infantem poſſit diluere. Sic Doctor. Cuius venia credidero obſtetricem teneri, quia ſæpe partibus ſecretis adeſt, nec aliquis expectatur; prius enim fœmina, cuius fama periclitatur, permittet infantem ſine Baptiſmo perire, quàm admittat alium miniſtrum præter neceſſariam obſtetricem aduocari. §.1. De Baptiſmi Miniſtro Suar.

21. *Baptizandus ne rurſum ſub conditione infans ab obſtetrice dilutus?* In noſtris Regionibus, vbi diligenter examinantur à viris doctis interrogatæ de verbis formæ, de quantitate aquæ, & de parte corporis, in qua diluit infantem, haud iterum diluendus, ſed omiſſæ ſolemnitates in Eccleſia ſupplendæ. Quid ſi in neceſſitate à Pagano baptizaretur infans? Sub conditione exiſtimo rurſus diluendum ob defectus intentionis ſuſpicionem, licèt examinatus aptè formam expreſſiſſe, & materiam applicaſſe comperiatur.

22. *Peſtis occaſione ceremoniæ Baptiſmi omiſſa ſunt: quidnam?* Poſt peſtilentiam ſuppleantur. *Layman lib.5.tract.2. cap.8.num.9.* Monet Poſſeuinus non eſſe mortale omiſſas ceremonias in Eccleſia non suppleri ſecluſo contemptu. Laym.

23. *Seruandus ne ordo inter adſtantes Baptiſmi miniſtros, caſu neceſſitatis, qui ex officio non diluunt?* Præſente viro, non baptizet mulier; præſente Eccleſiaſtico, laicus non diluat. *Quo piaculo diluet inferior?* Docet *Vaſquez in 3.p.tom.5.d.147. cap.5.* Vaſq.

cap.5. eſſe mortale; quia eſt de iure diuino,& materia grauis
Hurt. quod magis aptus minus apto præferatur. *Hurtado Compl. de Bapt.d.2.diff.3.* putat, non eſſe mortale inuertere hunc ordinem inter inferiores Diacono. v. g. baptizare laicum præſente ſubdiacono: eſſe verò mortale, quod ſubdiaconus, vel inferior diluat Diacono præſente; quia hic ex iure diuino aliis ſibi inferioribus præfertur, & ex vi ſui Ordinis eſt
Granad. aptior. Porro *Granado in 3. part. contr.4. tract. 2.d.2.nu n.6.* exiſtimat non eſſe mortale, ſi inferior præſente Superiore etiam Diacono diluat; quia cum nemo iſtorum ſit ex officio miniſter, haud grauis inordinatio alium potius, quàm alium miniſtrare. Porrò Sacerdotem etiam excommunicatum cui-
Suar. libet non Sacerdoti præferendum cenſeo, *Suarij* venia; quando enim pluribus conceditur facultas, ſeruandum inter ipſos ius commune, *l.aſſiduis, C.qui potiores.* Sacerdoti autem ſoli competit de iure communi munus baptizandi, ratione ſubconſecrationis.

24. *Laicus, præſente, & non renuente Sacerdote, baptizat:*
Valent. *delinquit ne grauiter?* Non, contemptu ſecluſo, *Valentia tom. 4. d.4.q.2.p.1.* docuit.

25. *Miniſtrum Baptiſmi vnum fore ſcio: rogo tamen, an in neceſſitate poſſit à duobus conferri, vno muto abluente, altero*
Hurtad. *manibus orbato proferente verba? Hurtado de Sacram. diſp.2. diffic.6.* docet licere, addita conditione: *Si ita conferri poteſt:* debere autem elapſo periculo iterari Baptiſmum, addita altera conditione: *Si non es baptizatus*; quia in neceſſitate ſatius eſt Baptiſmum dubium,& aliquo modo probabilem ſuſcipere: quam fortaſsè ſine huiuſmodi dilutione perire.

26. *Extra caſum neceſſitatis miniſter Baptiſmi eſt ſolus Parochus, vel alius Sacerdos, imò Diaconus ex commiſſione Parochi, vel Epiſcopi poteſt baptizare ſolemniter: rogo tamen, an Diaconus poſſit in neceſſitate ſolemniter diluere ſine commiſſio-*
Suar. *ne?* Aſſerit *Suarius in 3.p.tom.3.d.23. sect.3.* Negat *Coninch.*
Conin. *de Sacram. quæſt.67.a.56.dub.3.n.27.* ex *c. Diaconos.* vbi clarè innuitur Diaconum ſine commiſſione Sacerdotis non aliter diluere poſſe, quàm laicum. Vtrumque probabile.

27. *Num Monachus diluere poſſit?* In *Canon. placuit 2.16. quæſt. 1.* præcipitur ei, ne baptizet. Puta addendum, ſine licentia Ordinarij. *Quonam piaculo baptizaret ſolemniter?*
Granad. *Granadus in 3.part. contr.4. tractat. 2. diſp.1. num. 3.* putat, id non præcipi ſub mortali, & aliquando ſine veniali poſſe diluere.

28. *Requiritur ne, miniſtrum in gratia eſſe?* Miniſter ſolem-

niter

nitet diluens ita planè. At in neceſſitate Clericus vel laicus baptizans in mortali non peccat lethaliter: quia non tenetur conformari ſe ſanctitati Chriſti, & Eccleſiæ, cum non ſe vti eius miniſter gerat. *An hoc etiam in Sacerdote verum?* Ita quidem; quia quamuis ſit miniſter ex officio, in caſu neceſſitatis non diluit vt miniſter ex officio: ſed vt miniſter neceſſitatis, ſicut laicus abſque ſolemnitate. *Granado contr. 3. tract. 5. d. 5. num. 6.* ſcio *Vaſquez* contrarium aſſeruiſſe *in 3. p. d. 136. cap. 3. num. 30.* Granad.

29. *Extra neceſſitatem Sacerdos baptizans in peccato mortali, mortaliter delinquit: rogo, an excommunicatione minori illigatus, licitè baptizare poſſit?* Aſſerit *Vaſquez in 3. part. tom. 4. dub. 4. de excomm. num. 4.* delinquere mortaliter ob irreuerentiam Sacramento irrogatam. *Suarius* autem *d. 24. ſect. 2. n. 12.* & *Præpoſitus in 3. part. quæſt. 2. dub. 3. num. 16* putant nullo modo peccare; quia excommunicatio minor non prohibet adminiſtrationem, ſed tantum ſuſceptionem Sacramentorum. Vaſq. Suar. Præp.

30. *Dixiſti intentionem in miniſtro requiri faciendi quod intendit Eccleſia: ſuppletur ne huiuſmodi intentio in miniſtro iniquo, qui intendit occultè hominem irridere?* Docet *Valentia tom. 4. d. 3. quæſt. 5. part. 3.* defectum intentionis miniſtri in paruulis ſuppleri à Deo per priuilegium; in adultis verò per fidem, & deuotionem ſuſcipientis, Deo etiam peculiariter concurrente. Non ſubſcribo; quia Deum illum defectum ſupplere, in nulla promiſſione fundatur. Alioqui autem de fide eſt, intentionem miniſtri eſſe neceſſariam. Valent.

31. *Obſtetrix ex peruerſa intentione multo diluit inualidè: tenetur ne ſeſe prodere Magiſtratui etiam capite plectenda?* Affirmat *Layman lib. 2. tract. 3. cap. 3. num. 3.* ſi aliter non poteſt huic malo ſuccurrere, ſpeculatiuè loquendo teneri; quia ſalus corporis ex charitatis lege plurium animarum ſaluti poſtponenda. Laym.

§. 2. De ſuſcipiente Baptiſmum.

32. *Scio hominem, vel homines ſimul multos ſubiectum eſſe Baptiſmi: rogo, cum in caſu neceſſitatis, vel in vrgente mortis periculo multi ſimul baptizantur vnica formæ prolatione, ſit vnus Baptiſmus, an multi?* Putat *Gaſpar Hurtado de Bapt. d. 2. diffic. 4.* plures Baptiſmos: quia illa forma: Ego vos baptizo, æquiualet his: *Ego te baptizo*, & *ego te baptizo*, &c. & ſic eſt virtualiter plures. Hurt.

33. *Baptizari ne poteſt infans in vtero matris?* Reſpondet *Præpoſitus in 3. part. quæſt. 66. art. 2. dub. 3. num. 91.* poſſe, ſi aliquo modo miniſter valeat in puerum exiſtentem in vtero Præp.

aquam immittere; quia infans in eo ſtatu eſt homo diſtinctus à matre ſufficienter natus ex nihilo. Quid ſi ex hac dilutione ſecutura mors matris nimium viribus iam deſtitutæ præuideatur? Debet (ait *Præpoſitus*) conſentire; quia tenemur cum noſtræ vitæ diſcrimine prxoimi ſaluti ſuccurrere, quando moraliter certum eſt nos poſſe, & cum eo aliàs perituros.

34. *Paganus quis Baptiſmum petijt, & poſtmodum delirio, aut ſomno premitur: poteſt ne baptiZari?* Poteſt; quia præcedens voluntas, de cuius retractatione non conſtat, ſufficit, vt Baptiſmus voluntarius dicatur. Vnde *HenriqueZ lib. 2. cap. 4. num. 4.* docet furioſos, & amentes, vel alio pacto vſu rationis priuatos, in articulo mortis diluendos, ſi antea Baptiſmum petiiſſe conſtet. *Vndenam conſtare poterit petijſſe?* Ex dicto vnius teſtis, etiam Pagani. *Dubitant audientes, num teſtis verum dicat, vel an re vera aſſeruit, moribundum infidelem Baptiſmum poſtulaſſe.* Reſpondit *Henriquez lib. 2. cap. 14. num. 4.* Si in dubio ſit coniectura, quod moribundus petierit Baptiſmum, dilui debere ſub conditione.

Henriq. Hurtad.

35. *Ante vſum rationis ſcio intentionem infantis parentes ſupplere: rogo, an infantes infidelium vaſallorum, aut mancipiorum poſſent ipſis inuitis, præter mortis periculum baptizari?* Negat *Azor tom. 1. lib. 8. cap. 25. quæſt. 10. Suarez in 3. part. tom. 3. d. 25. ſect. 4.* putat, filios infidelium ſeruorum vendi poſſe, & ſic à parentibus abſtractos baptizari, etiam ſi in hunc finem alienentur; quia iam non ſunt ſub cura parentum cuius vices dominus exerit. *Layman. lib. 5. tract. 5. cap. 6. num. 12.* exiſtimat poſſe, etiam ſi peruerſionis periculum timeatur; quia ius naturale paternum non poteſt concedere, vt emendare non curem in filio, id in quo pater errat; neque ius diuinum id conceſſiſſe conſtat, auctore *Vaſquez in 3. part. tom. 3. d. 155. cap. 4. num. 50. Coninch.* affirmat non licere ſecluſo mortis periculo. Omnia probabilia ſatis.

Azor. Suar. Laym. Vaſq.

36. *An in dubio, ſi filius infidelis habeat vſum rationis, poſſit inuitis parentibus, iuxta primam ſententiam, baptizari?* Negat *AZor.* Sed aſſeruero; quia in dubiis in fauorem fidei interpretatio gerenda.

Azor.

37. *Materiam remotam Baptiſmi aquam elementalem ſcio, non ſuccum herbarum, aut florum: an ſit ſufficiens materia aqua ex ſale reſoluto?* Negat Coninch. de ſacr. quæſt. 66. art. 4. dub. 1. num. 22. quia putat diuerſæ ſpeciei eſſe ab elementari. At *FernandeZ 3. part. cap. 2. §. 4. num. 5.* & alij aſſerunt. Addit elementarem ad id munus aquam eſſe quæ fluit ex parietibus,

Coninch. Fern.

bus, & lapidibus: non autem quæ ex vitibus, ac arboribus effluit.

38. *Sufficit ne glacies nondum reſoluta?* Reſpondet *Tannerus tom.4.d.4.quæſt.1.dub.2. num.44.* Si in manibus miniſtri ante ablutionem reſoluatur, ſufficientem eſſe: ſecus ſi in corpore baptizandi; quia tunc baptizans non propriè abluit, ſed potius baptizandus à ſe ipſo diluitur. Approbatur hæc ſententia à *Vaſquez* doctrina aſſerentis *in 3. p. tom.2. d.141 c.2.* ablutionem tam vt actiuam, quàm vt paſſiuam eſſe Baptiſmi proximam materiam. At *Suarius in 3.part.tom.3. d.20. ſect.2.* docens materiam proximam Baptiſmi ſitam eſſe in ablutione non vt actiua, ſed vt paſſiua, conſequenter ſentit niuem, aut glaciem liquefactam in corpore baptizandi, ſufficientem materiam exiſtere. Tann. Vaſq. Suar.

39. *Dubium eſt, an aqua ſit elementalis, v. gr. ius carnium, aqua roſacea, &c. poteſt ne Baptiſmo adhiberi?* In caſu neceſſitatis poteſt ſub conditione, ſi eſt ſufficiens. At repetenda poſtea dilutio, ſi ceſſet neceſſitas in materia certa, ſub conditione tamē: *Si non es baptizatus. Gran. in 3.p.contr.4.tr.1.d.3.dub.2.* Gran.

40. *Adeſt liquor dubius, nec poſſum ob tenebras, non ſufficiente odoratu examinare, num ſit aqua, vel aliud: poſſum ne in extrema neceſſitate eo vti ad Baptiſmum?* Potes; quia præceptum de non baptizando ſine tali materia oritur ex reuerentia Sacramenti, cui ſumma indigentia proximi præponderat. *Card. Lugo d.8. ſect.8. ſect.140.* Lugo.

41. *Circa materiam proximam, nempe ablutionem, rogo, qualis futura?* Sufficit aſperſio, vel infuſio. Hac vtplurimum vtuntur Eccleſiæ; illa creduntur Apoſtoli diluiſſe, quando die vna quinque millia hominum baptizarunt. *Hurtado Complut. de Baptiſm.d.1. diffic.4.* Hurt.

42. *Sufficit ne ſi baptizandus, digito in aquam immerſo, intingatur?* Sufficit vna gutta; dummodo per aliquam corporis partem diffluat; quia abſolutè homo dicitur ablutus aqua. *Meratius tom.3. de Bapt.d.2. ſect.4.* Contrarium aſſeruit *Granadus in 3. part.contr.4. tract.1.d.4. num. 2.* Sed concedit, in caſu neceſſitatis ita eſſe miniſtrandum Baptiſmum; quia cum opinio ſit probabilis, nulla Sacramento irrogatur iniuria. Merat. Granád.

43. *Quænam pars corporis abluenda?* Validum eſſe Baptiſmum, quæcumque pars corporis abluatur, imo etiam ſi ſit excrementalis, v. gr. capilli, & vngues, non quia hæc viuant, ſed quia vt partes hominis reputantur: aſſerit *Vaſquez in 3. part. tom.2. d.146.* Alij autem abnegant. Profectò in extrema neceſſitate Baptiſmum ſic conferendum cenſuerim cum condi- Vaſq.

tione : *ſi ſufficit*; quia melius eſt puero moribundo adhibere incertum ſalutis medium, quod fortaſsè proderit, quàm pue-
Præp. rum ſine vllo medicamine deperire. Ita *Præpoſitus in 3. part. q.66. art.8.dub.3.num.90.*

44. *De vmbilico abluendo, & de ſuum pelle, quam Medici ſecundinam appellant, quid?* De vmbilico aliquis externus aſſe-
Præp. ruit. At de ſecundina *Præpoſitus* affirmat; quia pellis illa veluti pars pueri reputatur, & veluti eius cutis, qua lota puer dilutus dicitur. Dubius hæreſco.

45. *An iterandum huiuſmodi Baptiſmum, quod in ſolo caſu neceſſitatis adhibendum eſt?* Ita planè; quia quamuis probabile ſit, eſſe validum; non eſt tamen probabile, recipi poſſe in materia
Præp. dubia ſaltem extra neceſſitatem. *Præp. art. 9. dub. 2. n. 101.*

Laym. 46. *Quænam ergo extra neceſſitatem pars abluenda? Layman lib. 5. tract. 2. cap. 4. num. 4.* ſeruandum monet aliquarum Eccleſiarum morem per immerſionem baptizandi. Aliæ Eccleſiæ infundunt in caput, aut humeros aquam. Aliæ aſpergunt. Seruetur modus in ſingulis Eccleſiis viſitatus.

§.4. *De Baptiſmi particulis.*

47. *Dixiſti Baptiſmi formam eſſe: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: aſſigna particulas neceſſarias.* Vox *ego* de eſſentia non eſt; quia in voce *baptizo* includitur. *Te* eſt eſſentialis; quia forma debet ſubiectum explicare. Particula *baptizo* de eſſentia eſt, ad determinandum actum applicationis aquæ ad corpus baptizati, quæ poſſet etiam fieri ad refrigerationem, medicinam, &c. Particula *In* non eſt de eſſentia; vnde Baptiſmus collatus *nomine Patris*, &c. validus eſt; quia cenſus non violatur, ſed tollitur Hebraiſmus. *Hen-*
Henriq. *riquez lib. 2. cap. 8. num. 6.* contra *Comitolum lib. 1. qu. 9. n. 3.* Addo particulam *&* eſſentialem non eſſe; quia abſque illa tota Trinitas ſignificatur. Itaque formæ eſſentia: *baptizo te in nomine Patris, Filij, Spiritus ſancti.*

48. *Quid ſi particula, In nomine, ad vnam quamque perſonam replicetur, In nomine Patris, & in nomine filij, & in nomine Spiri-*
Suar. *tus ſancti?* Docet *Suarius in 3. p. tom. 3. d. 21. ſect. 3* validum fore Baptiſmum; quia illa replicatio: *In nomine* non ponit plura nomina, ſicut τὸ *In nominibus*; quemadmodum nomen *Deus* poteſt ſæpius iterari ſine pluralitate; nō autem *Dij*; hoc enim ſignificat naturarum pluralitatem, non autem illud.

49. *Erit ne Baptiſmus inualidus, ſi paulò ante, vel poſt ab-*
Henriq. *lutionem verba proferantur?* Negat *Henriquez lib. 1. cap. 9. num. 10.* dummodo accedat intentio ſignificandi eo modo, quem moralis, & humana loquendi, & agendi conſuetudo requirit; quia eodem pacto, qui poculum manibus accipit ori

ſtatim

ſtatim applicaturus, vt bibat, dicere moraliter poteſt,& aſſolet : *ego bibo.* Quod quidem Sacramentis Ordinis, Confirmationis & Extremæ vnctionis accommodandum.

50. *Tam neceſſarium dixiſti eſſe Baptiſmum, vt de lege ordinaria, qui non eſt ſacra dilutus vnda, non poſſit Dei Regnum inire : rogo tamen, an teneatur adultus cum vitæ diſcrimine baptizari?* Si exigat cauſa fidei, tenetur ; quia bonum fidei vita maius. At ſi excluſa fidei cauſa quis mortem minaretur adulto, ſi dilueretur : poſſet ille Baptiſmum omittere, ſiue credatur poſtea futura commoditas recipiendi, ſiue non futura ſciatur. Sic *Suarius citat. d.* 31. *ſect.* 3. quia ad ſalutem ſufficit votum Baptiſmi cum peccatorum actualium contritione : & amor vitæ maximus, maximáque illam obligatio tuendi. *§. 5. De Baptiſmi neceſſitate.* Suar.

51. *Tenetur ne quis tali in caſu Baptiſmum differre?* Non tenetur, ſi certò ſciat defuturam Baptiſmi copiam ; quia quamuis eius defectum ſupplere poſſit contritio, tamen iuſtificatio per Baptiſmum eſt facilior : & contritio, præſertim in nouiter credentibus incerta. *Gran. de ſacr. cont.* 4. *tr.* 4. *d.* 2. *n.* 8. Granad.

52. *Delicatiſſimi pueri vita in Baptiſmo periclitatur : debet ne differri?* Si Baptiſmus differri poſſit ſine periculo, debet differri. Si verò periculum ſit in mora, quia infans eſt moribundus, magna adhibita diligentia vt vitę infantis omnimodè proſpiciatur, eſt diluendus, eſto mortis fiat acceleratio ; quia æternæ vitæ, cui renaſcitur infans temporaria poſtponenda. *Granad. in* 3. *p. contr.* 4. *tract.* 4. *d.* 4. *n.* 6. Granad.

53. *Licet ne puerum moribundum in flumen proijcere, aut in puteum, baptizandum, ſi aqua ad manum non ſit & inſtet periculum obeundi?* Eſto ad Baptiſmum huiuſmodi proiectio, ſeu ſubmerſio ſufficiat. Negat *Præp. in* 3. *p. q.* 66. *a.* 8. *dub.* 5. poſſe id fieri; quia nemini licet, priuata auctoritate citra ſui defenſionem aliquem occidere, etiam ſi inde alteri aliquod bonum proueniat. Aſt aliquis ex externis aſſeruit; quia illa parua, & pene inſenſibilis acceleratio mortis nihil pendenda bono Baptiſmi præcipuè comparata. Præp.

54. *Licet ne ſecare prægnantem iam morituram, vt viuus infans diluendus extrahatur?* Non tenetur mater conſentire ſectionem, ſed poteſt permittere, ſi adſit ſpes, quod infans viuus extrahatur. *Coninch de ſacr. q.* 68. *art.* 11. *n.* 92. Conin.

55. *Debēt ne infantes expoſiti ſub conditione baptizari?* Magna eſt præſūptio, quod non ſint diluti; quia impudica mulier tota tegēdo ſceleri addicta, ſalutē ſpirituale infantis cōtēnit. Vnde *Tan. in* 3. *p. d.* 4. *q.* 2. *dub.* 4. *n.* 113. aſſerit ſub cōditione diluēdos. Tanner.

56. *Collo infans ſchedulam habet appenſam: quidnam?* Haud

Hurt. rurſum diluendus, auctore *Gaſpare Hurtado de Bapt. d. 1. diffic.* 12. quia tunc moraliter certum, infantem eſſe baptizatum. Niſi circunſtantiis ſpecialibus dubitetur, an parentibus fidelibus, an infidelibus natus ſit: tunc enim ſchedula ſuſpectæ fidei exiſteret.

57. Poſſunt ne infidelium filij in articulo mortis inuitis parentibus infantes baptizari? Imò debent; quia tunc extra parentum poteſtatem reputantur, & abeſt periculum deceptionis, & apoſtaſiæ. *Hurtadus citat d. diffic.* 3. Hurt.

§. 6. *De Baptiſmo varia.* 58. *Addit quis formæ Baptiſmi poſt Spiritus ſancti, & in nomine Virginis: an Baptiſmum conferat?* Affirmo cum *Suario* conferre dummodo per illa verba non intendat baptizare in nomine Virginis, ſicut in nomine Patris &c. Sed tantùm velit opem B. Virginis implorare, vti eius interceſſio baptizato proſit. Suar.

59. *Baptizantes ſub conditione incurrunt ne irregularitatem? Suarius* non incurrere affirmat; quia hæc non eſt rebaptizatio ſimpliciter. Suar.

60. *Ob periculum mortis quis baptizauit filium ſuum adſtantibus multis, qui hoc facere poterant, & ſic cum vxore ſua cognationem contraxit: rogo, num poſſit petere debitum?* Reſpondet *Suarius* affirmatiuè; quia nullo textu id prohibetur. Suar.

61. *Quis per errorem de ſacro fonte ſuſcipit filium Antonij quem exiſtimabat eſſe Pauli filium: an vllam cum Antonio contrahat cognationem?* Docet *Sanchez* probabiliter non contrahere. Et re ipſa maritus qui per ignorantiam leuauit filium vxoris, à debiti petitione non arcetur. Sanch.

62. *Teneo in Baptiſmo infantem nomine alterius: contrahone ipſe ſpiritualem cognationem?* Non; quia non tuo, ſed alieno nomine tenes. Ita *Sanchez* adiiciens probabile eſſe nequidem ipſum principalem, qui legatum miſit, cognationem vllam contrahere. Sanch.

63. *Num neceſſarium ſit adhibere patrinum in priuato Baptiſmo neceſſitate vrgente?* Negatiuè reſpondeo; quia tunc vix poſſunt parentes idoneum eligere. Sic *Suarius.* Quo caſu ſi quis infantem teneat etiam ex propoſito, vt patrini munus obeat, probabile reputo cum *Sanctio* nullam contrahere ſpiritualem cognationem. Adiicio ex *Laymano* non eſſe improbandam conſuetudinem, qua queiſdam in locis Catholici patrini ſunt filij hæreticorum, illos hæretico miniſtro baptizante. Suar. Laym.

64. *Baptizari ne poſſunt hæreticorum filij etiamſi ſub cura*

parentum

parentum probabiliter timeatur ſubuerſionis periculum? Secutus *Laymanum* aſſero dilui poſſe; quia fortè ante vſum rationis obibunt, aut aliquando dogmatis Catholicæ fidei imbuentur, aut ignorantia inuincibili excuſabuntur, atque ita per lauacrum ſalutem conſequentur. Laym.

65. *Baptizari ne poſſunt ſi iterum rogitarim, filij infidelium ſeruorum etiam antequam vendantur, exiſtentes ſub cura parentum inuitorum?* *Ruiz* poſſe baptizari affirmat; parentes enim indigni ſunt illo naturali iure ratione abuſus, vnde nulla eis fit iniuria, dum à dominis iure ſuo iniuſtè poſſeſſo priuantur. Addo ex *Vaſquez* & *Turriano* eos ius non habere, vt ipſi ſoli curam ſalutis ſpiritualis filiorum gerant. Imò, eiſdem Doctoribus atteſtantibus, domini ſub peccato mortali ratione charitatis tenentur tali in caſu illos baptizare. Ruiz. Vaſq. Turr.

66. *Mulier damnatur ad mortem, & eſt periculum ne ex aliquo morbo ante partum vnà cum prole moriatur; poteſt ne ſeruato iuris ordine prius ſecari, ſi ſpes ſit fore, vt fœtus baptizari valeat?* Poſſe *Suarius* & *Coninch* aſſerunt; nihil enim fit contra ius. Suar. Conin.

67. *Poteſt aliqua infantis pars tingi in vtero matris: num baptizare liceat?* Licet *Suario* authore, etiamſi natiuitas propriè dicta non præcedat, laudo equidem nouam apud noſtrates fœminarum ſectionem, dum ſpirante matre, aliquid ori apponitur ne infanti in vtero degenti obturetur reſpirationis via, & mox inciditur vterus, vt infans diluatur. Multos audiui hac diligentia ſalutem conſecutos. Vidi Iuliobrigæ aliquem. Suar.

68. *An amentes & furioſi baptizandi ſint?* Si ab ipſa natiuitate rationis expertes, baptizentur. Si aliquando compotes rationis fuerint, baptizari poſſunt cum ante amentiam petierint Baptiſmum, aut propenſionem perſpicuam ad eum oſtenderint. Si habeant lucida interualla, diluantur in amentia dum petierint ante ipſam Baptiſmum, & periculum mortis immineat.

EXAMEN III.

Circa materiam de Sacramento Confirmationis.

CAPVT PRIMVM.

De Confirmationis eſſentia.

1. QVid *Confirmatio*; Sacramentum nouæ legis ſpeciale robur Spiritus ſancti per vnctionem Chriſmatis in fronte,& certa verba ſignificans, & conferens.

2. *Quando inſtituta?* Si antiquæ credendum traditioni,ab ipſo Chriſto in extrema nocte Cœnæ inſtituta eſt,& ab Apoſtolis poſt Pentecoſtem fidelibus in vſum adhibita.

3. *Quænam Confirmationis materia?* Remota quidem eſt Chriſma, quod oleo conſtat & balſamo, eſt certa materia, probabilis oleum oliuarum, cui conſecratio Epiſcopi, vel Sacerdotis à Summo Pontifice ad id munus per priuilegium deputati neceſſariò adiungenda eſt. Proxima autem eſt vnctio ipſa in fronte per Epiſcopi pollicem in modum Crucis adhibita.

4. *Quænam verò forma?* Illa ſufficiens ac neceſſaria: Signo te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

CAPVT II.

De diſpoſitione ad Confirmationem, & ritu eam recipiendi.

§. 1. *Diſpoſitio ad Confirmationem.*

5. D*Iſpoſitionem exprime ad Confirmationem recipiendam?* Sua natura gratiam in ſuſcipiente ſupponit.Per accidens verò ſat eſt attritio cognita, vel contritio exiſtimata. Dignè igitur,& cum debita intentione ſuſcipi debet,& ſemel tantùm. Quod ſi iteretur, liber confirmatus erit ab irregularitate, non autem à mortali crimine.

6. *Cæremonias huius Sacramenti exprime.* Iure optimo in eius materia tum conſecranda, tum in ipſo conferendo tot adhibentur cæremoniæ. Primò enim oleum ſeparatim Epiſcopus benedicit & balſamum. Deinde ſuper os ampullæ id continentis vnà cum duodecim Sacerdotibus halat; inde poſtquam admiſcuit balſamo, reuerenter ſalutat. Cùm verò conferendum eſt, Epiſcopo ſacris veſtibus induto, in Eccleſia, vel alio decenti loco, ſuſceptor confirmati adſit oportet, qui diſtinctus eſſe debet ab eo, qui in Baptiſmo ſuſcepit. Tunc variæ dicuntur preces, & confirmandus inungitur in fronte, quo facto linea vitta adſtringitur, ne Chriſma defluat; & alapam accipit. *Quare?* Alij dixerint ob Sacramenti ſuſcepti memoriam. Ego, vt intelligat ſe contra verbera pro Chriſto patientia armandum, quam quidem ſuſtinentiam Confirmationis Sacramentum ſpecialiter operatur.

§. 2. Ritus Confirmationis.

Capvt III.

De Miniſtro ſuſcipiente, de effectibúſque Confirmationis.

§. 1. Miniſter Confirmationis.

7. M*iniſtrum Confirmationis aſſigna.* Ordinarius Miniſter neceſſariò eſt Epiſcopus. Ex Papæ ſingulari conceſſione Sacerdos, non autem eo inferior.

8. *Si Miniſter ſit hæreticus, aut excommunicatus?* Profectò eius adminiſtrationem neque hæreſis, nec vlla cenſura, reddit inualidam.

9. *Obligationes huiuſce Miniſtri aperias.* Triplici ille obligatione illigatur. Prima eſt, vt aliquoties hoc Sacramentum adminiſtret. Alioquin ex negligentia omittens Epiſcopus lethaliter peccat. Secunda, vt conferat validè, & licitè: Quod ſi bis conferat, grauiter delinquit, non tamen incurrit irregularitatem; quia nullo in iure expreſſa inuenitur. Tertia denique, vt dignè, ſe videlicet ad gratiam præparando, vtendo nouo Chriſmate, celebrando cum debita ſolemnitate, perſonáſque ſibi ſubditas tantùm in ſua confirmando diœceſi.

10. *Quiſnam ſuſcipit Confirmationis Sacramentum?* Omnis & ſolus baptizatus, fœmina, puer, infans, amens, è vita diſcuſſurus.

§. 2. *Suſcipiens Confirmationem.*

11. *Quænam ſuſcipiendi obligatio?* Non eſt neceſſarium neque neceſſitate medij, neque neceſſitate præcepti. Vnde non peccat mortaliter, ſecluſo contemptu, vel alia circunſtantia, qui Confirmationem ſponte omittit. Scio *Filliucium* aſſeruiſſe olim ob frequentes contra fidem perſecutiones adfuiſſe præceptum diuinum obligans ſemel in vita ad eam recipiendam, & ea ceſſante expiraſſe, vel contraria conſuetudine abrogatum eſſe.

§. 3. *Effectus Confirmationis.*

12. *Effectus denique Confirmationis indica.* Primus ac præcipuus eſt gratia, quæ eam, quam in Baptiſmo recepimus, confirmat, & roborat, vnde, vt innui, ſua natura gratiam aliquam in ſuſcipiente ſupponit. Addit etiam propriam Sacramentalem gratiam qua fidelis ſpecialem Spiritus ſancti protectionem ad fidei confeſſionem coram perſecutoribus accipit. Animam inſuper proprio quodam charactere conſignat, tantò Baptiſmi ſignaculo perfectiore, quantò eſt Sacramentum ipſum illo perfectius.

CAPVT IV.

Praxis circa materiam de Confirmatione ex Societatis IESV *Doctoribus.*

§. 1. *De Confirmationis Miniſtro.* Fern. Præp.

13. *Scio, Miniſtrum Confirmationis eſſe Epiſcopum: poteſt ne & ſimplex Sacerdos aliquando?* Aliqui affirmant, alij negant apud *Fernandez p. 3. c. 2. §. 3. n. 3.*

14. *Peccat ne Epiſcopus mortaliter in ſua Diœceſi alterius ſubditum confirmando?* Non peccat grauium Doctorum ex placito.

15. *Peccat ne mortaliter confirmando extra Eccleſiam? Præpoſitus in 3. p. q. 71. a. 12. n. 54.* aſſerit non peccare.

§. 2. *De ſubiecto Confirmationis.* Valent. Laym.

16. *Homo baptizatus ſubiectum Confirmationis eſt: poteſt ne infans confirmari?* Conſuetudo repugnat, *Valentia* negat *tom. 4. d. 5. q. 2. de Conf. part. 4.* At *Hurtado Complut. de Confir. diffic. 10.* ait, non eſſe prohibitum infantes etiam ſine cauſa confirmari. Aſſero cum *Laymano lib. 5. tract. 3. cap. 5. num. 2.* plures caſus eſſe in quibus licet infantem confirmare. v. g. ſi manifeſtè diſcurrat. Si poſt illam opportunitatem non facilè poſſit poſtea confirmari. Si ſit Principis filius. Si talis in Diœceſi vigeat conſuetudo. Præter hoſce caſus, & mortis articulum, in quo (ſi commodè fieri poſſet) confirmari deberet

deberet authore *D.Thom.2.2.q.72.a.8.ad4.* indecens erit in- D.Thō.
fantes confirmare,non tamen lethale piaculum.

17. *Miniſtranda ne Confirmatio perpetuò amantibus ſpiritualis Militiæ incapacibus?* Ita planè; quia ſunt capaces ſacramentalis gratiæ,& augmenti gratiæ ſanctificantis.Per accidens autem Militiæ ſpiritualis capaces non ſunt. *Coninch de Sacram.q.72.a.8.n.83.* Conin.

§.3. *De Confirmationis materia, & forma.*

18. *Scio materias Confirmationis eſſe Chriſma, ſeu vnguentum ex oleo oliuarum & balſamo, conſecratum quidem ab Epiſcopo: rogo, an poſſit à ſimplici Sacerdote conſecrari?* Aſſerit *Valentia tom.4.diſp.5.quæſt.1.part.2.* ex commiſſione Pontificis poſſe. Negat autem *Coninch de Sacram.d.72.art.3.dub.1.concl.4.*

19. Materiam proximam dixiſti vnctionem faciendam in fronte per modum Crucis cum pollice miniſtri: rogo, an aliter miniſtrata ſit nulla? Aſſerit *Layman. lib. 5. tract.3. cap.2.num.5.* Vnde v. gr. tempore peſtis non poteſt per pennam, aut aliud inſtrumentum à longè miniſtrari; quia in hoc Sacramento neceſſaria eſt manuum impoſitio. *Quid ſi pollice non fiat, ſed indice v.g.* Non irritat Sacramentum, & probabile eſt non eſſe lethale. Conin. Laym.

20. *Confirmationis formam dixiſti: Signo te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: rogo, an tota ſit eſſentialis?* Porrò eſſentialis eſt Trinitatis inuocatio; quia Confirmatio ordinatur ad finem in Baptiſmo acceptam perficiendam eamque conſtanter profitendam. Sunt & eſſentialia illa verba: *Signo* & *Confirmo*; quia actio miniſtri debet exprimi neceſſariò. Et quidem vtrumque; quia non ſunt æquipollentia; aliud eſt ſignare, aliud confirmare. Probabile eſt, eſſe neceſſariam particulam *ſigno Crucis*; quia verbum *ſignare* habet generaliorem ſignificationem. Neceſſarium eſt addere *Chriſmate ſalutis*; quia hæc non exprimuntur ipſo verbo *Confirmo*, ſicut per verbum *Baptizo* materia, & effectus Baptiſmi declaratur. Tandem exprimi debet ſubiectum. Vnde particula *Te* omitti non poteſt. Accepi ex *Coninch de Sacram.q.72.art.4.n.65.* Conin.

21. *Peccaret ne mortaliter, qui ſub hac confirmaret forma: Conſignetur ſeruus Chriſti, &c.* Ita planè;quia contra communem vſum Eccleſiæ tam Latinæ,quàm Græcæ.Cui quamuis conceſſum eſt baptizare ſub ſimili forma: *Baptizetur ſeruus Chriſti*; non tamen ſub eiuſmodi forma confirmare. *Coninch.* Conin.

22. *An*

§. 4. *De Confirmationis neceſſitate.* 22. *An mortale ſit, Confirmationem omittere?* Non ſi abſit contemptus, & ſcandalum; quia Pontifices & Concilia in contrarium adducta loquuntur de neceſſitate non præcepti, ſed vtilitatis. *Vaſquez apud Hurtadum de Confirm. diffic.* 11.

Vaſq. Fern. 23. Qui data copia recipiendi hoc Sacramentum, quam poſtea non facilè eſt habiturus, delinquit ne vt contemptor? Minimè, (ait *Fernandez p.* 3. *c.* 2. §. 5. *num.* 2. multa enim animæ ſalutaria negligimus, quia putamus neceſſaria non eſſe: & tamen non illa contemnimus. Puto eſſe aliquando per accidens peccatum veniale temeritatis, ſine Confirmatione facilè ſuſcipienda periculis mortis tradi.

Præp. 24. *Quid de gratia per Confirmationem accepta?* Aſſerit *Præpoſitus in* 3. *p. q.* 72. *art.* 7. *dub.* 1. *n.* 35. cæteris paribus maiorem gratiam per illam conferri, quàm per Baptiſmum & quoduis aliud Sacramentum, excepto Ordine.

§. 5. *De Confirmationis Sacramento varia.* 25. *Num Ordinibus neceſſariò præmittenda Confirmatio?* Eſt qui affirmet non peccare qui primam tonſuram ante Confirmationem acceptam recipit; qui etiam recipientem ſic, reum delicti facere. Aſſeruerim receptionem primæ tonſuræ abſque præuia Confirmatione non excedere culpam venialem leuem; Ordinum autem minorum veniale commiſſum grauius quidem æquare: Ordinum denique maiorum ad dignitatem eleuatos abſque præcedente Confirmatione, mortali ſeſe inquinare delicto, graui equidem Subdiaconum, Diaconum grauiori, adhuc denique plus graui Preſbyterum: non autem eſſe ad Ordines ſimpliciter neceſſariam.

26. *Poteſt ne Epiſcopus confirmare eum qui à ſuo Epiſcopo litteras dimiſſorias offert vt ordinetur?* Poteſt, & ſi ordinan-

Laym. dus ille eſt, debet; quia, vt arguit *Laymanus*, qui concedit finem, concedit ad finem neceſſaria: at Confirmatio ritè eſt Ordinibus præmittenda: ergo poteſt Epiſcopus illum confirmare.

Conin. 27. *Num Patrinus Confirmationis obligationem contrahat inſtruendi confirmatum?* Cum *Coninch* negatiuè reſpondeo; quia id iure non eſt ſtatutum.

28. *Si non confirmatus teneat alterum, in hoc Sacramento contrahit ne cognationem ſpiritualem?* Non; quia non eſt legitimus ſuſceptor. At probabile eſt non confirmatum confirmandum tenere non eſſe mortale peccatum. Ita *Coninch.*

29. *An debeat Confirmationis ſuſceptor alius eſſe, ac ſuſceptor, ſeu patrinus Baptiſmi?* Ita ſanè, niſi neceſſitas id non ferat.

Quid

Quid ſi aliter abſque neceſſitate fiat? Non peccauit mortaliter, ipſo *Coninch* authore. Conin.

30. *Num Religioſi mendicantes poſſint eſſe patrini in Sacramento Confirmationis, & Baptiſmi?* Poſſunt; quia nomine Monachorum excluduntur tamen ij, qui colunt ſolitudinem. Ex eodem *Coninch* accepi. Conin.

31. *Scio vnum tantummodò debere eſſe Confirmationis patrinum: rogo tamen, ſi plures adhibeantur, an omnes cognationem ſpiritualem contrahant?* Contrahunt quidem Doctore *Suario.* Suar. Porrò *Toletus* aſſerit poſſe duos patrinos velut in Baptiſmo Tolet. adhiberi.

EXAMEN IV.

Circa materiam de Sacramento Pœnitentiæ.

CAPVT PRIMVM.

De Pœnitentiæ virtute.

1. POEnitentia, *vt virtus, quidnam eſt?* Virtus quidem hominem ad peccati deteſtationem inclinans cum efficaci voluntate ſatisfaciendi Deo per illum offenſo.

2. *Quodnam huiuſce virtutis obiectum materiale?* Vt fugiendum planè malum eſt culpæ internæ, ſiue externæ, propriæ, ſiue alienæ; vt verò amplectendum bonum aliquod opus eſt, & indirectè etiam Deus ipſe, cui per actus ſuos æquiualens reddit.

3. *Quodnam autem formale obiectum?* Diuinam reſarcire iuſtitiam, & pro pœna velle dignè ſatisfacere. Hinc quidem moralem quandam virtutem eſſe per ſe infuſam, & partem imperfectam iuſtitiæ, quam potentialem vocant, eſſe affirmo.

4. *Quodnam eſt huius virtutis ſubiectum?* In voluntate quidem tanquam proximo ſubiecto reſidet; remotè autem (Chriſtum, & eius Matrem ſi excipias) in aliis omnibus hominibus viatoribus, beatis, & in purgatorio exiſtentibus: non in damnatis, incapacibus planè, ſi ratio ſtatus eorum habeatur.

5. *Virtutis Pœnitentiæ actus recenſe.* Profectò pœnitentiæ huiuſce

huiuſce actum, qui deteſtatio dicitur, honeſtum, & ſupernaturalem eſſe aſſero; Externos verò actus in vniuerſum omnes eos eſſe, quibus commiſſum peccatum expiatur, & ſub ieiunio, eleemoſyna, & ratione rectè poſſe comprehendi affirmo. Sermo de Pœnitentia Sacramento nobis vberior.

Capvt II.

De Sacramenti Pœnitentiæ inſtitutione, neceſſitate, præcepto, materia, & forma.

§. 1. *Pœnitẽtia Sacramentum.*

6. Qvid eſt Sacramentum Pœnitentiæ? *Sacramentum reconciliationis poſt Baptiſmum, in actibus pœnitentis, & Sacerdotis abſolutione conſiſtens. Vnum quidem eſt natura ſua, cuius materia tres continet actus, Contritionem, Confeſſionem, ſatisfactionem.

7. *Poteſt ne iterari?* Maximè, non modò ratione diuerſarum culparum, verùm etiam circa eadem peccata, diuerſa confeſſione retecta; quia neſcimus, vtrum ſint pœnitentiæ lauacro purificatæ ſtolæ.

8. *Diſtinguuntur ne in Pœnitentia tria illa, Sacramentum tantùm, res tantùm, & vtrumque?* Ita planè; Sacramentum enim tantùm ſunt externi pœnitentis, & miniſtri actus: res tantùm eſt gratia, & peccati remiſſio: res autem & Sacramentum eſt interior contritio; hæc enim ab externa ſignificatur, & gratiam ſignificat, cuius eſt cauſa.

§. 2. *Neceſſitas Pœnitentiæ.*

9. *Expende Pœnitentiæ neceſſitatem.* Neceſſaria quidem eſt neceſſitate medij in re, vel in voto: ita enim à Chriſto inſtituta eſt, vt eius ſuſceptio ad integram, neceſſariámque diſpoſitionem pertineat: ſufficit autem implicitum in contritione votum ſuppoſita Pœnitentiæ inſtitutione neceſſariò incluſum: vnde, iure diuino, iuſtificatus contritione Pœnitentiæ Sacramentum ſuo tempore recipere, & remiſſa peccata confiteri debet.

§. 3. *Materia & forma.*

10. *Pœnitentiæ quænam materia?* Remota actualia peccata ſunt poſt Baptiſmum commiſſa. Proxima, vt innui, tres pœnitentis actus, Contritio, Confeſſio, & ſatisfactio. *Materiam remotam neceſſariam & ſufficientem diſtingue.* Neceſſaria quidem materia ſola mortalia peccata ſunt: ſufficiens autem venialia, vel mortalia ſemel confeſſa.

11. *Quænam Pœnitentiæ forma?* Illa equidem: **Ego te abſoluo**

ſoluo à peccatis tuis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti,&c. Ex quibus verbis eſſentialia duo tantùm ſunt, *Abſoluo te*, id eſt,confero tibi gratiam expulſiuam peccati. Et per ſe quidem eorum peccatorum remiſſionem ſignificat, quæ pœnitens confeſſus eſt; ea enim dicuntur abſolui: per accidens autem etiam aliorum remiſſionem, quæ indirectè remittuntur.

12. *Poteſt ne formæ huic vlla addi conditio?* Tunc intelligi mente conditio poteſt,cùm Sacerdos vel dubitat de pœnitente, àn vſum rationis habeat: vel de peccatis an ea verè peccata fuerint nec ne.

13. *Iterari ne poteſt abſolutio?* Poteſt tam in ordine ad peccata poſt receptum Sacramentum commiſſa,quàm in ordine ad illa, quæ ante illud commiſſa fuiſſent,ſed oblita naturaliter, vel legitima de cauſa omiſſa; in ordine autem ad iam remiſſa ſacramentaliter, vtiliter quidem, non tamen neceſſariò iterari poteſt.

14. *Abſenti ne poteſt abſolutio impendi?* Minimè, quinimo contraria ſententia tanquam falſa, temeraria, & ſcandaloſa damnata eſt,& nullo modo licet eam in praxim,vſúmque deducere.

Capvt III.

De Pœnitentiæ effectibus.

15. *Qvot ſunt effectus primarij Pœnitentiæ?* Quatuor. Primus quidem mortalis peccati remiſſio; ad id enim tollendum ſufficiens eſt, non modò ſi ſemel, ſed & quoties homo peccauerit: & nullum adeò graue peccatum eſt, nec tam multa,vt per veram pœnitentiam deleri in hac vita non poſſint.

16. *An vnum mortale ſine alio commiſſo deleri valeat?* Minimè,ne ſibi Deus contrarius eſſe videretur; vnde etiam crimina oblita indirectè remittuntur,ratione gratiæ,quæ vi Sacramenti confertur. Secundus effectus eſt æternæ pœnæ in temporalem commutatio; hæc verò temporalis non ſemper tota, neque eius pars certa remittitur, ſed iuxta contritionis excellentiam. Tertius, Sacramentalis gratia eſt; ſpeciale nimirum auxilium, quo pœnitens a peccatis facilius præſeruatur. Quartus denique,reliquias peccatorum ex parte tollere:

hc

ſic enim per hoc Sacramentum ad altaris cœleſte conuiuium ritè diſponimur.

17. *Quotnam autem ſunt Pœnitentiæ ſecundarij effectus?* Tres. Primus eſt venialium peccatorum remiſſio. Nam & gratiæ beneficium venialis culpæ condonatio eſt, & abſque gratuito Dei auxilio naturæ viribus non poteſt comparari. Porro in ſubiecto ſanctificantem hæc condonatio gratiam ſupponit, quæ vel tunc fiat, vt cum per Sacramenta quis iuſtificatur, vel extra illa vi contritionis: ſiue quæ præceſſerit, & adhuc maneat. Et quamuis de facto nunquam abſque gratiæ infuſione venialia remittantur, vel eius augmento: per ſe tamen ea non requiritur. Profectò Pœnitentiæ virtutis actus & ſufficit, & ad veniale tollendum neceſſarius eſt; non ſemper formalis exigitur, ſed ſatis eſt virtualis, is nimirum actus erga Deum, & diuina, vt ob eius excellentiam, ac bonitatem tanquam condignam diſpoſitionem vel omnia, vel aliqua deleat ex ſuæ ſapientiæ diſpoſitione. Talis eſt actus amoris Dei ſuper omnia, & quilibet meritorius, ſi ab operante referatur ad effectum, vt per eum venialis remiſſio obtineatur. Contritio quæcumque, ſi vera ſit, omnia illa venialia delet, de quibus habetur per modum diſpoſitionis meriti de condigno. Si cum veniali peccato quis moriatur, in ipſo ſeparationis animæ à corpore momento per actum dilectionis veræ deletur. Redeo ad primum ſecundarium Pœnitentiæ effectum: per Sacramenta ex opere operato peccata venialia remittuntur, ſiue lethalibus coniuncta ſint, ſiue per ſe ſola, vt in homine iuſto. Sacramentalia item, venialia delendi vim habent ſiue ex opere operato, vt probabile eſt: ſiue ex opere operantis, ratione ſcilicet boni motus, cum quo ſæpè fere coniuncta ſunt, vt probabilius *Filliucio* videtur. Secundus effectus eſt viuificatio operis tum Sacramenti fictè ſuſcepti, tum alterius cuiuſpiam quod ſpeciali ratione dicatur opus Chriſti, vt Pœnitentiæ à Confeſſario iniunctæ, ſatisfactionis Miſſarum reſpectu offerentium; vel eorum pro quibus offeruntur: deniquè indulgentiæ; nam etiam ſi in lethali peccato exerceantur, validæ ſunt ad ſatisfaciendum: ſed pœnæ remiſſio non conceditur, niſi cum à peccato reſurgitur. Tertius effectus minus principalis Pœnitentiæ eſt, in primam virtutum dignitatem reſtituere; virtutes enim infuſas reſtituit, quæ gratiam conſequuntur; opera bona mortificata reuiuiſcunt. Non ita peccata ſemel dimiſſa redeunt, cùm denuò quis peccat, ſed tantùm imperfecto quodam modo redire dicuntur, quatenus eadem gratiæ priuatio

tio redit, & pœna maior ob accepti beneficij ingratitudinem.

Capvt IV.

De Contritione, príma quidem parte Pœnitentiæ.

18. Dixiſti partes integrantes Pœnitentiæ eſſe Contritionem, Confeſſionem & Satisfactionem. Ad primam igitur Pœnitentiæ partem, ſiue actum primum pœnitentijs accedo. *Quid eſt Contritio?* Animi dolor, & deteſtatio de commiſſo peccato, cum propoſito non peccandi de cætero. Porrò ſi deteſtatio iſta ſit quatenus offenſa Dei eſt, & propter Deum ſummè dilectum propria Contritio eſt, Attritioni condiſtincta; ſi de peccato quomodocumque, ſiue ob temporale motiuum, ſiue ob æternum, v. g. ob peccati fœditatem, & inferni pœnam, Attritio eſt; quæ quidem cum Sacramento ſufficiens eſt ad hominem diſponendum ad gratiam, modò ſupernaturalis ſit, & ex motiuo æterno, vt pœnæ inferni, priuationis gloriæ, offenſæ etiam Dei, ſed non ſummè dilecti. Profectò Contritio formaliter deteſtatio quædam eſt, ad eámque amor Dei ſuper omnia requiritur, non qui tunc eliciatur, ſed qui virtute maneat. Neceſſarium item eſt ad illam propoſitum non peccandi de cætero, ſi per ſe loquamur: at per accidens, ſatis eſt virtuale, ſi tranſigendus vitæ curſus in mentem non veniat. §. 1. *Contritio & Attritio.*

19. *Quo differunt Contritio, & Attritio?* Contritio ſemper cum gratia iuncta eſt, ſiue quæ in eodem infundatur inſtanti, ſiue quæ antea infuſa ſupponatur. Attritio verò à gratia poteſt eſſe diſiuncta, vt in peccatore, qui Sacramenta, ad quæ ſufficienter Attritio diſponeret, non recipit. Contritio quidem ſine Sacramento in voto, poſt eius inſtitutionem, non iuſtificat: Attritio verò ſine Sacramento in re.

20. *Requiruntur ne ad ſingula peccata expianda ſingulæ Contritiones?* Vnus actus ſufficit ad omnia delenda. Neque tenemur eodem actu mortalia & venialia deteſtari; quia poſſumus remiſſionem mortalium obtinere, non obtenta venialium remiſſione.

21. *Poteſt ne aliquis per Contritionis actum iuſtificari niſi cognitionem habeat peccatorum?* Debet planè aliquam cogni-

tionem ſaltem confuſam peccatorum habere; quia Contritio eſt actus voluntatis, quæ in obiectum non fertur incognitum. Admonuerim tamen pluribus in caſibus debere pœnitentem peccata ſua diſtinctè recogitare: v. gr. quando poſt Contritionem facienda eſt Confeſſio, quando reſtitutionis faciendæ extat obligatio, & quando remedium aliquod ad euitanda crimina eſt adhibendum. Porrò iuſtificatur tamen qui Contritionis elicit actum vnius ſolummodo peccati, cuius recordatur, facto diligenti conſcientiæ examine.

22. *Quandonam quis actum Contritionis teneatur elicere?* Non ſtatim ac peccat, ſed ſtato tempore, nempe in mortis articulo, & in vita aliquoties ſi ſolum ius naturale ſpectetur, & probabile eſt quinto quoque anno.

23. *Quid ſi ad ius poſitiuum reſpiciamus?* Nullum determinatum tempus eſt ad quod adultus obligetur extra Pœnitentiæ Sacramentum, & tunc ſufficit imperfecta Contritio, ſeu Attritio, quæ perficitur per Sacramentum. Quare nec ſingulis annis deficiente Confeſſario, nec ſingulis feſtis, nec ratione periculi obliuionis peccatorum vrget obligatio. Ex accidenti profectò vim obligandi poteſt habere ſiue ob mortis ſpiritualis periculum, ſiue ob Sacramenta dignè adminiſtranda, vel recipienda.

24. *Exigitur ne certus intenſionis gradus ad Contritionem?* Minimè; ſatis enim eſt ipſius ſubſtantia in quocumque ſit gradu.

Capvt V.

De Confeſſione ſecunda Pœnitentiæ parte.

§. 1. *Confeſſionis conditiones.*

25. QVid nomen *Confeſſio?* Criminis in Sacramento pœnitiæ manifeſtatio ad veniam conſequendam eiuſdem. *Quandonam inſtituta Confeſſio?* Quando in lege Euangelica Chriſtus ſuis Diſcipulis Ioann. 20. dixit: *Accipite Spiritum ſanctum; quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Ita deſcribitur à Doctoribus: legitima peccatorum accuſatio facta coram Sacerdote in Sacramentali iudicio Dei locum habente, ad veniam peccatorum virtute Clauium obtinendam.

26. *Precor-*

26. *Precor Confeſſionis recenſeas conditiones.* Ad duo reuo-co capita: ad materiam ſcilicet, & ad modum. Vt materia ſit integra, ſimplex, pura, fidelis, nuda, diſcreta, fortis, frequens, & accelerata: modus autem, vt fiat cum animi dolore, humi-lis, libens, verecunda, lacrymabilis, & parere parata, & vt fiat ſecretè.

27. *Eſt ne modus eſſentialis, vt fiat Confeſſio ſecretè?* Etiamſi publicè fieret, vera Confeſſio eſſet; quamuis honeſtus valde, & humanæ naturæ accommodatus ſecretæ Confeſſionis vſus habeatur.

28. *Num ſit de abſoluta neceſſitate, vt humana voce fiat?* Minimè; conſuetudo tamen, cum id fieri poteſt, obligatio-nem præcepti iam introduxit. Poteſt & per interpretem, nun-cium, & teſtes fieri: & quamuis natura ſua Sacerdos præſens eſſe debeat pœnitentis Confeſſioni, vt illam audiat: attamen in caſu, quo Sacerdos ad morientem accederet, à quo nullum peccati, vel doloris ſignum poſſit extorquere, contentus eſſe poſſet intermedio nuncio, vel teſte, qui affirmaret, pœniten-tem Confeſſionem petiiſſe, & illum in præſentia abſoluere; quod decreto Clementis VIII. non repugnat; talis enim in præſentia, non in abſentia abſoluitur, Confeſſarióque per te-ſtem quaſi crimina præſentantur.

29. *Integritatem exprime Confeſſionis?* Præcipua qui-dem Confeſſionis conditio integritas eſt, aut formalis, aut materialis. Ad materialem quidem pertinet, vt Confeſſio fiat de omnibus mortalibus commiſſis poſt Baptiſmum non confeſſis hactenus, quorum pœnitens habet conſcien-tiam. Omnia quidem quò ad ſpecies moraliter diſtinctas, quoad numerum, & quoad circunſtantias, quæ ſpeciem im-mutant: non autem neceſſariò quoad circunſtantias aggra-uantes intra eandem ſpeciem, niſi in caſibus ſigillo ſecundo appoſitis.

30. *Peccata ſemel confeſſa aperienda ne ſunt?* Non, niſi pe-culiari Religionis alicuius regula, vel voto quis ad id obli-garetur; modò prior Confeſſio valida fuerit; ſi enim fuiſſet inualida, neceſſariò iterum aperienda erunt.

31. *Quid de venialibus?* Nec omnia, nec aliquod ex ne-ceſſitate declarandum. *Dubia ne de mortali?* Sub dubio ſunt exprimenda.

32. *Mendacium eſt ne mortale in confeſſione?* Si circa mate-riam ſit neceſſariam mortale eſt: ſi circa non neceſſariam, ve-niale, per ſe loquendo.

33. *Explica neceſſitatem formalis integritatis.* Ita neceſſaria

 eſt

eſt formalis integritas, ſicut Confeſſio; quia ſine ſufficienti dolore, & propoſito fit irrita.

34. *Eſt ne cauſa ſufficiens materialis integritatis omittendæ?* Ita planè. Et quidem in articulo mortis poteſt adeſſe occaſio ſufficiens materialis integritatis omittendæ; quin etiam contritionis dumtaxat ſigna poſſunt ſufficere ad abſolutionem impendendam, ſiue cum conditione mente intellecta, *Si capax es*: ſiue etiam abſque illa abſolutè, vnde etiam ſi huiuſmodi ſigna data fuerint in abſentia Sacerdotis, ſatis erunt, modò abſolutio (vt innui) in præſentia concedatur. Prætereà proprium, vel alienum nocumentum ſatis eſſe aliquando poterit, ad omittenda eius generis peccata, vnde nocumentum timetur, modò tamen alia exprimantur, cum rationabilis adeſt cauſa Confeſſionis faciendæ, alioquin ipſam Confeſſionem præſtabit omittere. Nec tamen cum aliquod peccatum reticet ex cauſa prædicta, primo quoque tempore, cùm aderit occaſio Confeſſionis integræ, ad eam tenebitur; ſed expectare poterit tempus neceſſarium.

35. *An reſeruatio ſola peccati ſit cauſa ſufficiens diuidendæ Confeſſionis?* Quidquid alij docuerint, ego iudico, ſufficientem cauſam non eſſe ac etiam inferiori Sacerdoti omnia eſſe tam reſeruata, quàm non reſeruata manifeſtanda, vt abſolutio eorum, quæ reſeruata non ſunt, directè habeatur, de aliis indirecta, donec directè Superior abſoluat.

36. *Eſt ne ſufficiens cauſa dimidiationis Confeſſario complicis notitiam non dare?* Quando alius non ſit, qui complicem non agnoſcat, non eſt ſufficiens cauſa, niſi ex notitia nocumentum aliquod complici ſecuturum timeretur; quando autem alius adſit complicem non agnoſcens, dimidari Confeſſio poteſt.

37. *Excuſat ne ab integritate ignorantia?* Si inuincibilis ſit, excuſat, ſicuti naturalis obliuio; ſi vincibilis, non excuſat, niſi minima eſſet negligentia, quæ ſcilicet peccatum veniale non excederet: quando verò vincibilis eſt etiam mortaliter, ſed non eſt per ſe intenta, probabile quidem eſt efficere Confeſſionem validam; ſecurior tamen eſt contraria ſententia, quæ nullam eſſe pronunciat; tunc autem valere aſſero, quando ignorantia, quæ reuera vincibilis eſt, inuincibilis reputaretur.

§. 2. *Diſpoſitio pœnitentis.*

38. *Quænam ad Confeſſionem in ſuſcipiente requiritur diſpoſitio?* Primò quidem ad effectum gratiæ dolor aliquis neceſſarius eſt, quo eum admiſſæ culpæ pœniteat. Is verus eſſe debet, non tantùm exiſtimatus, & ſupernaturalis, donum

ſcilicet

ſcilicet Dei non inhabitantis adhuc, ſed mouentis, ſiue ad contritionem attingat,ſiue intra Attritionem conſiſtat. Præterea dolor hic vniuerſalis eſſe debet, omnium videlicet peccatorum ſaltem mortalium, quæ remiſſa non ſunt, etiam oblitorum: ſatis autem eſt Attritio etiam cognita. Secundò, ad valorem Sacramenti aliquis dolor exigitur, cum eſſentialis ipſius pars ſit, iſque efficax, & abſolutus cum propoſito non peccandi de cætero.

39. *Num neceſſarius ſit dolor ſupernaturalis?* Sufficit naturalis,qui tamen ſupernaturalis exiſtimetur.

40. *Neceſſarium ne ad omnia peccata confeſſa ſe extendere dolorem?* Si quodpiam ex iis excluderetur, quod mortale eſſet, nullam efficeret Confeſſionem.

41. *Propoſitum non peccandi de cæteroformale ne, an virtuale debet eſſe?* Bona fide intercedente virtuale ſufficit,præſertim in venialium Confeſſione. Ex defectu debiti doloris dari ne poteſt Confeſſio informis,ſed valida? Poteſt planè,primò ſcilicet,ſi dolor ex naturali motiuo fuerit, ſupernaturalis autem reputetur. Secundò, ſi dolor ad omnia mortalia ſe quidem non extendat,inculpabiliter tamen eius peccati obliuiſcatur, ad quod attritio ſe non extendit:vel ſi culpabiliter,ignoretur tamen culpa.Porrò informis Confeſſionis fictione recedente, Sacramentum ſuum effectum ſortietur.

42. *Poteſtatem Clauium explica.* Ea eſt ſoluendi,ac ligandi facultas, quia Eccleſiaſticus iudex dignos valet ad cœlorum Regnum admittere,& indignos repellere, Ordinis & iuriſdictionis continens poteſtatem. §. 3. *Claues.*

43. *Quidnam poteſtas Ordinis?* Nil aliud quàm Character, quatenus ex diuina ordinatione Sacerdos deputatur, vt per illum in pœnitentiæ foro iudex eſſe valeat.

44. *Iuriſdictionis poteſtas quid?* Auctoritas,qua vnus alteri Superior fit in foro Pœnitentiæ. Vtraque ad peccata remittenda neceſſaria, illa quidem in ipſa Sacerdotis ordinatione confertur, hæc per extrinſecam Eccleſiæ conceſſionem: vnde hæc ab Eccleſia tolli,illa nullo modo poteſt.

45. *Quinam Pœnitentiæ, ſeu Confeſſionis eſt Miniſter?* Solus Sacerdos etiam maius,neque alius in extrema neceſ[illegible] poteſt. *Num omnis?* Non ſufficiẽs eſt omnis Sacerd[illegible] peccator extremè indigeret,aut tantùm venialia [illegible] miſiſſet, aut mortalia iam ritè confeſſa rurſum [illegible] ſola exponeret. Igitur iuriſdictio Ordini eſt adiu[illegible] §. 4. *M[illegible]er*

46. *Quotuplex iuriſdictio?* Duplex. Altera qu[illegible] naria, cum ex vi proprij muneris eſt aliquis Su[illegible]

in Pœnitentiæ foro. v.g. Summus Pontifex, Epiſcopus, Parochus, ad quos alij ferè Ordinarij reducuntur. Altera iuriſdictio dicitur Delegata, quæ nimirum ab habentibus Ordinariam aliis conceditur. Vnde Papa cuicumque Sacerdoti, pro quolibet loco, & pro quibuſcumque peccatis eam delegare poteſt, Epiſcopus in ſua diœceſi tantùm, Parochus in ſua parochia, ſi adſit Ordinarij approbatio.

47. *Poteſt ne Papa delegare ſine Epiſcopi, aut Parochi licentia, aut Epiſcopus ſine Parochi facultate?* Ita planè, vnde delegatus à Papa non poteſt ab Epiſcopo, nec delegatus ab Epiſcopo, v.gr. Regularis, non poteſt à Parocho, imo etiam ſi ſubditus eius eſſet, à Confeſſionibus audiendis prohiberi.

48. *Eſt ne ad delegandam huiuſmodi poteſtatem vlla neceſſaria forma?* Nulla, ſola ſufficit voluntatis declaratio, porrò ratihabitionem de futuro non ſatis eſſe exiſtimo: præſens enim Superioris conſenſus requiritur ſufficienter expreſſus.

49. *Quot modis de facto delegata huiuſmodi facultas eſt?* Tribus. Primò à iure reſpectu pœnitentium, quibus Confeſſorem eligendi conceſſa eſt poteſtas. Secundò, à conſuetudine, quo pacto Sacerdos quiuis in articulo mortis & à venialibus peccatis, vel mortalibus iam confeſſis poteſt abſoluere. Tertiò ab homine, ſiue ſit perſonalis, ſiue communis, v.g. quæ Religioſis per priuilegia tradita eſt; vnde & confeſſio iis facta Sacramentalis, & valida eſt, & pœnitens ea peccata confiteri amplius non tenetur.

50. *Quandiu iuriſdictio delegata durat?* Quandiu non reuocatur; neque enim per delegantis mortem finitur; quia ſequitur regulam gratiæ, quæ concedentis obitu non expirat.

51. *De iuriſdictione delegata ex parte pœnitentis, cui datur facultas Confeſſarium eligendi, diſſere.* Dare poſſunt Ordinarij Paſtores tres, ſcilicet Pontifex, Epiſcopus, & Parochus huiuſmodi facultatem. De facto autem iure Diuino ſolus Papa Confeſſarium ſibi poteſt eligere; iure Eccleſiaſtico Epiſcopi Superiores, & inferiores Prælati exempti; conſuetudine autem Parochi, aliique ſimplices Sacerdotes Confeſſarium ſibi eligunt. Ab homine denique illam habere ſolent Reges, aliique Principes, & per Bullam Cruciatæ Hiſpaniæ, & Siciliæ Populi.

52. *Sufficit ne facultas interpretatiua, aut præſumpta?* Non niſi aliquibus ſignis fundetur, quæ præſentem voluntatem

Superio-

ſuperioris ſufficienter indicent; nec ſatis eſt vt facultas petatur, ſi non obtineatur.

53. *Requiritur ne vt Sacerdos, cui facultas hæc, ſeu iuriſdictio conceditur, idoneus ſit?* Ita planè. Adeſſe debet in primis in eo bonitas, hoc eſt, fidelitas intentionis in conferendo Sacramento. Sanctitas ad valorem Sacramenti non requiritur; ad vſum rectum, & licitum eſt neceſſaria. Secundò, ſcientia, vt cauſam pœnitentis valeat diiudicare.

54. *Quid ſi ſcientia tanta non ſit, vt abſolutionis nouerit formam, & mortalis peccati à veniali diſtinctionem?* Secundùm generalem, & communem rationem inhabilis eſſet ad hoc Sacramentum conferendum. Tertiò requiritur approbatio ab Epiſcopo, niſi Parochiale beneficium obtineret. Porrò approbatus ſimpliciter, pro omnibus eſt ex ſe locis approbatus; non ita qui pro certo loco tantùm, vel pro certo genere perſonarum.

55. *Durat huiuſmodi approbatio?* Quandiu non reuocatur, nec ob mortem (vt innui) concedentis expirat: quinimò abſque iuſta cauſa aſſero non poſſe reuocari.

56. *Quia ad Ordinariam iuriſdictionem pertinet etiam caſuum reſeruatio, hoc eſt, negatio iuriſdictionis circa aliquod peccatum: rogo, quænam crimina reſeruari poſſunt?* Peccata quidem ſola culpæ ratione habita reſeruari valent, non tantùm ratione cenſuræ, & de facto multa ſunt eo modo ab Epiſcopis reſeruata, licet à Papa omnia ferè etiam cenſuram habeant adiunctam. Sola mortalia reſeruari poſſunt. §. 2. *Caſus reſeruati.*

57. *Quid requiritur vti ſit valida reſeruatio, & vt ſit licita?* Extrema debent eſſe peccata, vt expediens reſeruatio ſit: vt valida, poteſtas tantùm in reſeruante adeſſe debet, ſaltem reſpectu eius, qui tantùm delegatam habet confitenti poteſtatem: vt iuſta, iuſta etiam cauſa exigitur. Vnde à Tridentino aliiſque Pontificum decretis, paucos ab Epiſcopis reſeruandos, eoſque grauiores edicitur.

58. *Quiſnam ab ijs poteſt abſoluere directè?* Qui reſeruauit, eiuſque Superior, iſque, cui à reſeruante commiſſa eſt facultas. Iter agens ſi reſeruatum ſuo Epiſcopo caſum habeat, ab eo poteſt abſolui, cui in eo loco poteſt confiteri. Inferior autem Sacerdos non poteſt niſi in mortis articulo.

59. *Tenetur ne Superior petenti ſubdito largiri poteſtatem, vt abſoluatur?* Tenetur aliquando ex iuſtitia, aliquando poteſt denegare. Si tamen graue damnum timeat, ex charitate, & ſui muneris debito concedere tenetur, ideoque regulariter facilem ſe potiùs exhibeat. In eius equidem poteſtate eſt,

vel abſolutè illam committere prudenti Confeſſario, vel certum pœnitentiæ onus adiungere; vel etiam comparendi Superiori, ſi caſus habeat annexam cenſuram.

60. *Poteſt ne à ſolis reſeruatis ſacramentaliter abſoluere?* Poteſt aliquando, ſi iuſta cauſa adſit, & pro aliis ad inferiorem. Admonuerim ſatius facturum, ſi omnium alteri committat abſolutionem.

61. *Sermo de abſolutione indirecta procedat.* Poterit etiam inferior rationabili de cauſa omnium peccatorum Confeſſione audita à reſeruatis, pro abſolutione directa ad Superiorem remittendo.

62. *Quandonam ab inferiori poterit pœnitens abſolui directè?* Semel à reſeruatis abſolutus à Superiori, ab inferiori quolibet, cui poſſit peccata confiteri, de iiſdem poteſt abſolui. Aufert planè reſeruationem Superior, etiam ſi quis in Confeſſione apud eum facta omittat aliquod ex non reſeruatis: multóque magis ſi quis vitute Iubilæi abſolutus ab omnibus alicuius reſeruati oblitus eſſet.

§. 6. *Confeſſionis ſigillum.*

63. *Sigilli Confeſſionis exprime obligationem.* Ad illud Confeſſarius obligatur Sacramenti ſuppoſita inſtitutione iure quodam naturali: tantáque eſt eius obligatio, vt neque pro tuenda Republica à quocumque malo ſiue temporali, ſiue ſpirituali violari liceat, nedum pro vita propria defendenda.

64. *Vndenam oritur obligatio hæc? num ex ſola Confeſſione perfecta?* Imò ex inchoata oritur, facta non ſolum Sacerdoti vero, ſed & exiſtimato.

65. *Quanam reticenda?* Peccata, & quæcumque circunſtantiæ eorum, & omnia, quæ ad peccatum declarandum manifeſtata ſunt etiam publica peccata quatenus habita in Confeſſione. Porrò hæc omnia ita ſunt reticenda, vt pœnitens minimè detegatur: alioquin de peccatis in Confeſſione auditis, ſi generaliter ſermo inſtituatur, modò prudenter, & cautè id fiat, non violatur ſigillum: ſatius nunquam in huiuſmodi ſermonem incidere.

66. *Quinam ad ſigillum ſeruandum tenentur?* Confeſſarius, interpres, vel nuncius, conſiliarius, & qui furtiuè audit fortaſsè Confeſſionem, & is cui ſacrilegus Sacerdos alterius peccatum reuelaret.

67. *Licet ne ipſi Confeſſario de rebus in Confeſſi. ne præceptis cum pœnitente extra Confeſſionis occaſionem loqui?* Minimè, niſi de eius facultate expreſſa, quam ſolum cogente neceſſitate petere curauit.

68. *An indirectè frangi poteſt ſigillum?* Seruandum planè

om nibus

omnibus modis, tam directè, quàm indirectè. Vnde dicere non licet: *Hunc non abſolui*. Seruari debet verbis, ſignis, factis, denique in Ordine ad quamcunque interrogationem, quæ ſiue in iudicio, ſiue extra illud fieri poſſet, debet obſeruari.

69. *Licet ne vti notitia in Confeſſione habita?* Minimè, ſi cum morali periculo reuelationis directè, vel indirectè ſit.

70. *Publica ne pœnitentia imponi poteſt à Confeſſario?* Non niſi voluntaria à pœnitente acceptetur; nec actio vlla externa debet exerceri, vnde probabilis ſuſpicio reuelationis poſſit oriri.

71. *Cuinam pœnæ ſubiacet ſigilli violator?* Depoſitionis pœnam à iudice inferendam incurrit, & in Monaſterium detruditur.

72. *Quonammodo circa perſonam complicis ſecretum obſeruandum eſt?* Abſque rationabili cauſa detecto in Confeſſione complice, mortalis ex ſuo genere culpa committitur. Si malum aliquod complici probabiliter ex reuelatione timeatur, reuelare non licet; ſi tantùm id damni, quod ex notitia ſub ſigillo Confeſſori commiſſa ſequitur, tunc licet, quando alius Sacerdos non adſit, cui complex ignoratus ſit. Porrò eodem ſigillo complicis peccatum tenetur ſeruare Confeſſor, quo peccata pœnitentis: nec ea ſcientia licet vllo pacto vti, quo manifeſtari complicis perſona poſſit.

73. *An de licentia ipſius pœnitentis vti Confeſſario liceat peccati complicis ſcientia in bonum pœnitentis?* Licet; at prudenter id fieri neceſſe eſt, ne iure conqueri complex queat.

74. *Quænam præcepta pertinent ad Miniſtrum Confeſſionis?* §. 7. *Obſeruanda à Confeſſario.*
Primò, debet pœnitentis dolorem explorare; & ſi quidem non debitè eum dolere agnoſcat, abſoluere non debet; tunc autem multò magis explorandus eſt dolor, & propoſitum non peccandi de cætero, cum vel peculiaris reſtituendi ineſt obligatio, vel proxima eſt occaſio relinquenda. Secundò integritas exploranda prudenti interrogatione, tum Confeſſionis initio, tum progreſſu, & fine. Tertiò, cùm pœnitens eſt in ſtatu de ſe malo, vt in validi matrimonij, ſi quidem de veritate eius rei dubitet pœnitens, illam debet Confeſſarius aperire; quod ſi non profuturam credat admonitionem, vel in proprium damnum vertendam, poteſt, & debet recipere.

75. *Inter pœnitentem & Confeſſarium opinionum varietas intercedit, pœnitente volente abſolui, Confeſſario autem abſo-*

lutione indignum iudicante: quidnam præſtandum eſt? Suæ adhærere Confeſſarius opinioni debet; quia tunc iudicis debet præualere ſententia.

76. *Quid ſi oriatur diſſidium ex eo, quod Confeſſarius proprius Sacerdos non ſit, & pœnitentem, audita eius Confeſſione, nolit abſoluere, quia ſibi videatur obligatus non eſſe: pœnitens autem abſolutionem efflagitet?* Pœnitentis ſententia Confeſſori ſequenda eſt; quia audita Confeſſione tenetur abſoluere.

77. *Si pœnitens vni probabili ſententiæ adhæreat, contrarium verò probabiliorem Confeſſor exiſtimet, quid?* Pœnitentis ſententiæ probabili, probabiliori reiectâ, ſe debet Confeſſor conformare.

CAPVT VI.

De Satisfactione, tertia parte Pœnitentiæ.

78. QVid eſt Satisfactio? Voluntaria ſolutio, & quædam compenſatio iniuriæ Deo per peccatum illatæ, cum propoſito non peccandi ampliùs. Confert maximè ad pœnæ temporalis remiſſionem, quam per opera ſua iuſtus poſſet abſolutè obtinere.

79. *Quænam conditiones requiruntur vt quis per opera ſua temporalis obtineat remiſſionem?* Aliquot requiruntur. Prima, vt qui ſatisfacit in gratia ſit; quia dum in peccato moratur, nec pro remiſſis peccatis ſatisfacere poteſt, nec bona opera in illo facta vnquam ad ſatisfactionem reuiuiſcent ex opere operantis. Secunda, vt ſit viator. Tertia, vt opus liberum ſit moraliter bonum, & honeſtum, ſiue ſit ex conſilio, ſiue etiam ex præcepto, ſiue internum, ſiue externum. Quarta, vt ſit pœnale; ſcio probabile eſſe opus omne bonum & meritorium, eſſe quoque ſatisfactorium. Porrò pro quolibet peccato ſatiſfieri per quodlibet opus pœnale poteſt, ſi ratio habeatur ſolutionis pœnæ: non ita ſi ratio medicinæ ſpectetur. Etiam per pœnas extrinſecus illatas, v.gr. ægritudines, bella, aliáque incommoda ſatisfacere poſſumus, modò propter Deum voluntariè acceptemus. Quinta denique ex parte Dei requiritur eius permiſſio, vt opera noſtra infallibiliter ſatisfactoria ſint, & alterius vitæ pœnas remittant. Hiſce conditionibus opera noſtra de condigno ſatisfactoria dicuntur pro illa purgatorij pœna quæ peccato reſpondet, non adhuc plenè quoad pœnam remiſſio.

80. *Iam*

80. *Iam de Sacramentali ſatisfactione integrali quidem Sacramenti parte non eſſentiali, differas precor.* Hæc planè aliquem habet effectum ex opere operato, nempe eius pœnæ remiſſionem, quæ præter illam, quæ merito reſpondet operantis confertur. Datur per eam præſeruans auxilium ad peccatorum emendationem.

81. *Tenetur ne Confeſſor ſemper pœnitenti ſatisfactionem imponere?* Regulariter, & per ſe loquendo tenetur, non quidem ſemper per modum præcepti, ſed aliquando per modum conſilij, nonnunquam ſpectato doloris documento externo etiam poteſt abſoluere nulla impoſita pœnitentia.

82. *An propterea in libera Confeſſarij voluntate relictam dicis pœnitentiæ, ſeu ſatisfactionis impoſitionem?* Minimè, ſed conſideratis debitis circunſtantiis imponi ab eo congruentem ſatisfactionem debere, & ex iuſta cauſa leuiorem, & nullam ſpecialem aliquando ob dolorem affirmaui ſufficienti ad integritatem Sacramenti ſpeciali dolore, & illa clauſula ſuperaddita formæ abſolutionis: *Quidquid boni feceris*, &c.

83. *Conditiones ſatisfactionis Sacramentalis enumera.* Debet eſſe opus moraliter bonum, perſonale regulariter, (ex conſenſu tamen Confeſſarij poteſt etiam per alium confici) denique particulare, & determinatum.

84. *Poteſt ne huiuſmodi ſatisfactio impoſita tolli, & commutari?* Poteſt tum ab eodem Confeſſario in Sacramento pœnitentiæ, tum ab alio, ſed audita Confeſſione ſaltem in ſpecie, ſi æqualis Confeſſarius eſt primò; tum à Superiori Confeſſario eodem modo. Profectò Indulgentiæ plenariæ applicatio valet priorem pœnitentiam extinguere. Denique inferior poteſt commutare in ordine ad ea peccata, in quibus habet iuriſdictionem; nam circa reſeruata non poſſet niſi in neceſſitate, cùm facilis non eſſet ad Superiorem recurſus.

85. *Debet ne pœnitens pœnitentiam acceptare?* Debet, & Confeſſor ad id eum valet obligare, ſuppoſito quod ſe velit Clauibus ſubiicere. Eſt autem obligatio ſuo genere grauis.

86. *An poſſit in ſtatu peccati impleri?* Profectò ad Sacramenti integritatem ſatis eſt eam in ſtatu peccati impleri; ſed venialem in eo culpam committi exiſtimo.

Capvt VII.

Praxis circa materiam de Pœnitentia ex Societatis Iesv *Doctoribus.*

§.1. De Contritione. 87. *Tenetur ne quis, ſtatim poſt peccatum contritionis actum elicere?* Reſpondet *Gaſpar Hurtado d.* 3. *diffic.*4. negatiue, neque in diebus feſtis, neque quando imminet populo aliqua magna calamitas, neque quando peccator eſt in probabili periculo obliuionis omnium pecatorum. *Quandonam ergo tenetur? Suarius in* 3.*part.tom.*4.*d.*15.*ſect.*6. teneri aſſerit ante articulum mortis, ſed ſine aliqua temporis determinatione. *Vaſquez* autem *in* 3.*p.tom.*4.*quæſt.*86.*art.*2.*dub.*6. putat, peccatorem teneri tantùm in articulo mortis, vel periculo, quando iuſtificari non poteſt per Sacramentum; quia præceptum contritionis obligat, quando eſt iuſtificationis neceſſitas.

Hurt. Suar. Vaſq.

78. *Confitetur quis in mortis periculo cum attritione cognita: tenetúrne contritionis actum elicere?* Non; quia, Tridentino aſſerente, ſufficit ad ſalutem attritio cognita cum Sacramento. Quod quidem incertum eſſet, ſi quis ita confeſſus, in mortis articulo non eſſet de ſua ſalute ſecurus. *Fagundez prac.*1.*lib.*2.*cap.*4.*num.*13. & *Granadus in* 3.*part. contr.*7. *tract.* 3.*d.* 3. *ſect.* 4. *num.* 17. monens, melius facturum, qui in maximo periculo elicere contritionis actum conaretur.

Fagund. Granad.

89. *Sufficit ne attritio ad delenda in homine iuſto peccata venialia extra Sacramentum?* Negat *Vaſquez in* 3.*part.tom.*4. *d.*87.*art.*16.*dub.*1.*num.* 6. quia cum ſit ſuo modo receſſus à Deo, non debet remitti niſi ob dolorem conceptum propter Deum. At *Coninch de ſacr.d.*2.*dub.*14.*num.*124. Sufficere attritionem edocet, & pluribus rationibus confirmat. Certè leuis illa receſſio leuiori pœnitudine vindicatur.

Vaſq. Conin.

90. *Sufficit ne cum Confeſſionis Sacramento: ſi non ſit exiſtimata contritio?* Reſpondet *Vaſquez in* 3.*p. tom.*4. *quæſt.*92. *art.*1.*dub.*3. ſufficere. *Debet ne eſſe attritio hæc omnium venialium, cum eorum tantum (& nullius mortalis) ſit Confeſſio?* Non; quia vnum veniale ſine alio remitti poteſt. *Hurtado de ſacr. d.*6.*diffic.*10.

Vaſq. Hurtad.

91. *Ob malum ne æternum debet quis pœnitere?* Ita plane, vt attritio ſufficiat cum Sacramento. *An non ſufficit ob malum*

lum temporale, v. g. ſalutis corporea nocumentum, bonorum amiſſionem, &c. Negat *Suarius d.20. ſect.2.* quia aliàs ſequeretur, peccatorem poſſe ſe diſponere ad Sacramentum,& illius effectum ſolis naturæ viribus. At *Hurtado citatus* diſtinguit: ſi quis doleat de peccato propterea quod Deus in pœnam illius malum temporale immiſit, ſufficit. Si autem doleat ſine vllo reſpectu ad Deum, non ſufficit. Suar. Hurt.

92. *Debet ne contritio, aut attritio melioris vita propoſitum includere?* Ait *Bellarminus lib.2. de Pœn. cap. 6. & 7.* propoſitum implicitum in ipſa deteſtatione implicitum non ſufficere; ſed requiri explicitum; quia Tridentinum propoſitum ab amore Dei diſtinctum indicit. At *Granado in 3. part. contr.7. tract.10. d.3. ſect.1. num.6.* diſtinguit, exiſtimans in contritione requiri propoſitum formale, in attritione ſufficere virtuale. Bellar. Gran.

93. *Poteſt ne cum propoſito non peccandi ſtare iudicium probabile reincidentia?* Aſſerit *Prapoſitus in 3. part. qu. 86. art.1. dub.6. num.31.* Præp.

94. *Requiritur ne contritio vel attritio in Confeſſione peccatorum, qua iam ſemel fuere Confeſſione expreſſa?* Ita quidem; quia materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ non eſt ſola Confeſſio,ſed etiam contritio. *Henriquez lib.4. cap.26. n.7.* Monet *Hurtado d.6. diffic.7.* repetentem plura mortalia ſatis eſſe dolere de vno,ſi omnia legitimè confeſſa iam fuerint. Henriq.

95. *Debet ne contritio, ſeu attritio cum Confeſſione temporis inſtantia copulari?* Ait *Hurtado d.1. diffic.11.* multum temporis poſſe intercedere, & abſolutionem pœnitenti dari toto tempore,quo illius actus virtualiter perſeuerat: id eſt, quandiu nec explicitè, nec implicitè tractatur; quia in forenſi iudicio, quod hoc exprimit Sacramentum, abſolutio, vel condemnatio multo poſtquam cauſa fuerit diſcuſſa,ſolet exponi. At *Granado in 3. part. contr. 7. tract. 3. d.3. ſect.1. num.7.* putat, virtualem doloris permanentiam ſufficere ad abſolutionem, ſed illam debere explicari ſicut in cæteris euentibus, vt tandiu perſeuerare dicatur, quandiu, ſi pœnitens interrogetur, cur doluerit, poſſit ſine noua deliberatione reſpondere, ſe vt confiteatur doluiſſe, & non retractaſſe dolorem; quia vult confiteri Approbat *Hurtadi* ſententiam *Prapoſitus in 3. part. quaſt. 2. dub. 1. numero 30.* aſſerens ſi quis veſpere actum doloris eliceret, & mane accederet ad Confeſſionem ſine alio dolore, Confeſſionem hoc ex capite eſſe validam. Hurtad. Granad. Præp.

96. *An debeat dolor huiuſmodi elici ante Conf.ſſionem?*

Coninch

Coninch de Sacram. d.4. dub.6. num.4.conc.2. docet dolorem debere Confeſſionem præcedere, eumque non conſequi abſolutionem qui Confeſſionem ſine dolore faceret, quamuis poſtea ante abſolutionem doleret. Attamen cum *Hurtado diſp. 6. diffic. 10.* & aliis cenſeo hanc opinionem refellendam; ſufficit enim ſi dolor ante abſolutionem eliciatur.

Hurt.

§.2. *De Confeſſionis neceſſitate, & modo.*

97. *Poteſt ne dari Confeſſio valida, ſed informis ex defectu doloris?* Negat *Layman, lib.5.tract.6.cap.9.num.2.* Aſſerit autem *Henriquez lib.5.cap.11.n.1.* & alij, dari poſſe. v.g. quando quis ex morali negligentia, vel ignorantia quadam culpabili dolorem adhibet inſufficientem.

98. *Quandonam obligat Confeſſionis præceptum?* Semel in anno, præterea in mortis articulo, & quotieſcumque qui deliquit grauiter, vult Euchariſtiam ſuſcipere. *At Confeſſionis frequentia intra annum obligat ne, ſi adſit periculum in noua crimina recidendi, niſi Confeſſione muniaris?* Aſſerit *Fagundez*, *Card. Lugo* negat.

Fagund.

99. *An cum Confeſſionis neceſſitas vrget, teneatur quis confiteri per ſcriptum, ſi aliter non poſſit?* Aſſerit *Turrianus de Pœn. q.9.art.2.d.32.dub.2. Becanus de Sacram.c.37.q.7.num.2.* quia neceſſitas illa aut ex præcepto annuo, aut ex mortis articulo, ad adhibenda media haud difficultatis magnè obligat. Certè non magnus labor peccata ſcribere; nec periculum publicationis, cum poſſit ſcriptum ſtatim igni tradi. At alij probabiliter negant; quia peccata ſcribere, & Confeſſario ſcripta tradere, & modus eſt inſolitus, & de ſe publicus.

Turr.

100. *Tenetur ne quis ſaltem in mortis articulo per interpretem confiteri?* Negat *Vaſquez in 3. p.tom.4.q.99. art.4.dub.3.* ob prædictam rationem. *Granadus* autem *in 3.part.contr.7. tract.1.d.9.ſect.6.num.28.* teneri aſſerit; quia alioquin moribundus graue damnationis periculum ſubiret, cum Contritionem in illa inſtantia habere, difficile. Porrò *Fagundez pr.2.cap.6.num.8.* docet, ſi moribundus habet probabilem exiſtimationem quòd ſit contritus, non teneri in mortali exiſtens illud per interpretem aperire. Si autem probabiliter dubitat, teneri cùm ex præcepto diuino, tum ex naturali propriæ charitatis, ne damnationis periculo ſubiaceat.

Vaſq. Granad. Fagund.

101. *Ægrotus nec audit, nec loqui poteſt, contundit autem pectus, abſoluendus ne?* Ita planè; quia adeſt tacita petitio, illa enim ſigna in articulo mortis ſunt doloris manifeſtandi, & medicinæ requirendæ. *Layman. lib.5.tract.6. cap.8. num.4.*

Laym.

102. *Quidam*

102. *Quidam ad pedes Confeſſarij proſtratus apoplexia corripitur, Sacerdos Miſſam inchoaturus proferens illa :* Confiteor Deo, *eadem ægritudine tenetur : abſoluendi ne vnus, & alter?* Primus abſoluatur ; (ait *Layman*) quia procedere ante pedes Confeſſarij ſignum eſt Confeſſionis gerendæ. Secundus autem non;quia non exprimit verbum illud : *Confiteor Deo* verum Confeſſionis affectum. Alij probabiliter vtrumque abſoluendum, aſſeruère. Laym.

103. *Ægrotus Confeſſionem petijt, aut ſigna pœnitentiæ dedit, abſente Confeſſario : accedens ne hic, poteſt abſoluere moribundum, ſi teſtentur præſentes?* Negat *Turrian. de pœn. q.9. a.2. d.32. dub.4.* Sed cum *Vaſquez in 3. p. tom.4. q.91. a. 2. dub.1. n.4.* aſſerendum abſolui poſſe;quia huiuſmodi Confeſſio non fit omnino abſenti, cum adſtantes aſſerant petiiſſe, aut ſigna pœnitudinis expreſſiſſe. Turr. Vaſq.

104. *Quotnam ad id teſtes requires?* Vnus ſufficit, cum non agitur de præiudicio alterius. Ita *Sanctius ex Felino in c. veniens.* Nec oportet Chriſtianum eſſe,ſed quicumque ſufficit. De quo iam alibi me diſſeruiſſe recordor. Sanch.

105. *Poteſt ne dari ſub conditione abſolutio moribundo, qui nec Confeſſionem petijt, nec vlla ſigna pœnitentiæ dedit?* Negat *Henriquez lib.3. cap.10. num.9.* quia non poteſt dari abſolutio, vbi nulla eſt accuſatio. Scio aliquos aſſeruiſſe abſoluendum, ſi erat pius vir vitæ quidem probatæ. Henriq.

106. *Scio neminem teneri publice proferre peccata : rogo, an in naufragio ſufficiat vnicum leue peccatum exprimere, aut aliquo ſigno declarare ſe pœnitentem, v.g. genuflexione, aut pectoris contuſſione?* Affirmat *Hurtadus de Pœn. d. 9. diffic.10.* Confeſſarium poſſe ſic omnes in communi abſoluere : *Ego vos abſoluo à peccatis veſtris.* Hurt.

§. 3. *De Confeſſionis integritate.*

107. *Mentiri ne in Confeſſione eſt peccatum mortale?* Mendacium de peccato veniali veniale eſt, niſi illud veniale eſſet totalis Confeſſionis materia;quia tunc daretur abſolutio ſine materia, & Sacramentum nullum eſſet. *Suarez tom.4. in 3. part. d.22. ſect. 10. num. 6.* Alij negant ; quia omne mendacium de veniali eſt res leuis, & parum lædit Confeſſarij iudicium. Suar.

108. *Dubito, an aliquod peccatum commiſerim, vel an illud ſim confeſſus, vel ita dubito, vt iudicium pro neutra parte ferre poſſim, & maneo ſuſpenſus, & negatiuus : vel habeo aſſenſum probabilem in vtramque partem : teneor ne tale dubium confiteri?* Affirmat *Sanchez ſum. tom.1. lib.1. cap.10. num.66.* At *Coninch. de Sacram. tract.2. d.7. dub.8. concl.7.* docet, nemi- Sanch. Conin.

nem

nem teneri ad explicandum aliquod peccatum, niſi ſaltem probabiliter iudicet, ſe deliquiſſe; quia peccatum præſumi

Præp. non debet. *Præpoſitus in 3.p.q.5.dub.3.num.*117. ſpeculatiuè

Laym. id probabile iudicat. *Layman. lib.1.tract.1.cap.5.§.1. num.*37. addit, ſaltem extra mortis articulum; quia nullum adeſt præceptum dubia crimina confitendi.

109. *Quid, ſi dubito me peccaſſe, cum aſſenſu probabili in vtramque partem, & ſit æquè probabilis aſſenſus?* Non teneris huiuſmodi piaculum confiteri; quia cum probabile ſit, te non deliquiſſe, vel iam peccatum eſſe confeſſum, potes

Suar. hanc ſequi opinionem. *Suarius in 3.part. tom.4.diſp.22.ſect.9. num.*6.

110. *Probabilius ſi iudico, me deliquiſſe, aut non eſſe confeſ-*

Conin. *ſum, quid geram?* Aſſerit *Coninch. de Sacram. d.7. dub.8. n.*68. confiteri te debere cum dubio, & gradu probabilitatis; ne te periculo errandi circa Confeſſionis integritatem exponas. Alij probabiliter affirmant, non teneri; quia poteſt quis opinionem probabilem relicta probabiliori, ſequi.

111. Me deliquiſſe grauiter recordor, ſed ſpecies peccati lapſa eſt è memoria: teneor ne confiteri? Teneris planè ſub illa generalitate aperire; quia peccatum mortale in genere

Laym. eſt materia ſufficiens, imò neceſſaria Confeſſionis. *Layman lib. 5.tract. 6. c.12.n.7.*

112. *Dubium peccatum, aut in genere, confeſſus ſum: teneor ne certior factus, certum vel in ſpecie confiteri?* Aſſerit *Turria-*

Turr. *nus de Pœn. q.9. a.2. d.29. dub.6.* quia peccata aperienda, v ſunt in conſcientia pœnitentis: hoc autem peccatum deter-

Sanch. minatum ita, & certum nunquam apertum fuit. Porrò *San- chez ſum. tom.1. lib.1.cap.10.num.*69. excipit dubium de peccato mortali, aut veniali; nam ſi quis confeſſus eſt integrè factum, dubius, an fuerit mortale, iam plenè ſuum peccatum manifeſtauit, nec aliqua circunſtantia de nouo occurrit,

113. *Poteſt ne Confeſſio eſſe integra formaliter, licet non materialiter?* Poteſt, v. g. ſi ſurdus, aut mutus, aut balbutiens linguæ non poſſit omnia peccata exponere: ſi dum quis confitetur, mortis vrgeat periculum: ſi mors imminet multis, in naufragio, & bello: ſi pœnitens morbo contagioſo inficeretur: ſi quis debet confiteri alicui, cui non poteſt aliquod peccatum explicare: ſi pœnitens habeat reſeruata, & Confeſſarius non poſſit abſoluere: ſi Superior abſoluat tantum reſeruata. Hiſce omnibus in caſibus pœnitens abſoluitur cum onere faciendi integram Confeſſionem ceſſante neceſſita

tate. Omnia ex *Henriquez lib.5. cap.12. num.3. Saá v. Abſo-* Henriq.
utio num.9. & alijs. Saa.

114. *Poteſt ne dimidiari Confeſſio, quando non poteſt ſine
raui ſcandalo omitti Communio, & aliunde Confeſſio longa
eceſſaria quidem perfici non poteſt?* Docet *Granadus in 3.part.* Granad.
ntr.7, d.5.ſect.3.num.20. poſſe pœnitentem præmiſſa con-
itione, communicare; ſi verò contritio non eliceretur, &
meretur prudenter non elicienda, poſſe Confeſſionem di-
nidiatam præmittere, ne alioquin nouum peccatum per-
etret.

115. *Vtrum ſit integra Confeſſio formaliter, in qua peccata,
ua non æſtimantur peccata, omittuntur?* Quis dubitet? Mo-
et *Layman lib.4. tract.6. cap.8. num.3.* huiuſmodi ignoran- Laym.
am inuincibilem contingere etiam poſſe in pollutione vo-
intaria. Addit *Reginaldus tom.1.l b.6. cap. 5. ſect.3.n.153.* ſi Regin.
gnorantia eſſet vincibilis, & mortifera, non irritare Confeſ-
iones; ſed ſufficere, peccatum ignoratum, adueniente mala
de manifeſtare. Non ſubſcripſerim.

116. *Scio præmitti debere examen ad Confeſſionis integrita-* §.4.
em: tenetur ne quis peccata ſcribere, ad accuratiorem diſcuſſio- *De Con-*
em? Non; quia non adeſt præceptum conſeruandi memo- *feſſionis*
iam peccatorum, ſed aperiendi ea, quorum recordaris. *Vaſ-* *exami-*
uez in 3.part.tom.4.quæſt.90.art.1. num.14. Suadendam au- *ne.*
em eſſe peccatorum ſcriptionem monet *Coninch. in 3.part.* Vaſq.
q.7.dub.9. num.72. quia hac in re laudanda diligentia, modò Conin.
ſcrupuli vitentur.

117. *Quis inuincibiliter putat ſe ſufficiens examen adhibuiſ-
ſe, cum ita non ſit: inualida ne Confeſſio?* Minimè. At ſi vin-
cibiliter, inualida eſt Confeſſio; quia accedens abſque exami-
ne ſufficienti peccat mortaliter in ipſa Confeſſione. Sic *Vaſ-* Vaſq.
quez quæſt.92. art.2. & 3.

118. *An Confeſſio generalis integritatem requirat?* Quo
ad peccata aliàs confeſſa non requirit. Dicit quis confeſſario,
ſe velle cum ipſo confeſſionem generalem gerere, non ideo
tenetur omnia mortalia exprimere; quia quamuis mentia-
tur, id tamen parum refert ad Confeſſarij iudicium, cum ad
eius forum non pertineat. *Henriquez lib.2. cap. 12. num.2.* Henriq.
gloſſ. lit. D.

119. *Dixiſti debere repeti Confeſſionem, quando fuit inualida:* §.5.
an iteranda, ex eo, quod facta fuerit alio fine principaliter, quàm *De Con-*
ob remiſſionem peccatorum? Non, dummodo remiſſio inten- *feſſionis*
datur ſaltem vt finis minus principalis, & in eo non peccetur *iteratio-*
mortaliter; quia tali in caſu eſt intentio recipiendi Sacra- *ne.*

Vaſq. mentum, & omnia ad eius valorem requiſita. *Vaſquez q. 92. art. 3. dub. 2.*

120. *Si Confeſſio inualida iteranda coram eodem Confeſſario eſt, & hic neque in confuſo recordatur pœnitentis ſtatum, neque pœnitentiam iniunctam: rogo, an ſufficiat, pœnitentem, ſe vnico verbo accuſare de omnibus peccatis confeſſis, ſacrilegio, & peccato, quod obticuiſſet, v. gr. ex quo Confeſſio inualida fuerat reddita?*

Hurtad. Non ſufficit (ait *Hurtadus de ſacr. d. 8. diffic. 8.*) ſed requiritur aliqua ſaltem confuſa Confeſſio, & explicatio eorum peccatorum, quantum ſufficiat Confeſſario ad taxandam pruden-

Gran. ter pœnitentiam. At *Granadus in 3. part. contr. 7. tract. 9. d. 12. num. 5.* contrarium aſſeruit; quia nulla ratio nos cogit ad imponendum tam graue onus pœnitenti in materia adeò difficili. Porro illa repetitio (ait) in ſpeciali non requiritur ad hoc, vt verum ſit pœnitentem omnia peccata eſſe confeſſum; quia iam ſupponitur in inualida Confeſſione aperuiſſe. Neque requiritur, vt Confeſſarius proportionatam iniungat pœnitentiam; quia ſupponitur iniunxiſſe, & à pœnitente fuiſſe impletam. *Quid ſi impleta non fuiſſet?* Pœnitentia non eſt cum tanto rigore proportionanda, vt non poſſit aliquando rationabiliter imminui.

§. 6. *De Contritione, & Confeſſione, varia.*

121. *Eſt ne contritus qui mauult fuiſſe mortuum, quàm Deum offendiſſe?* Contritum videri ſi id ex Charitatis motiuo procedat, ex Lopez *Saa* affirmat.

122. *Num ſufficiens cum Sacramento dolor eſt, dolere quod non ſatis doleam?* Idem *Saa* ex Nauarro aſſerit ſufficientem

Saa. eſſe; itémque diſplicentiam ex peccato cum propoſito cauendi.

Saa. 123. *Infirmus in articulo mortis conſtitutus tenetur ne in rigore, & ex præcepto de omnibus peccatis mortalibus, quæ commiſit in vita, actum contritionis elicere?* Minimè, ſed ſufficit Confeſſio cum attritione cognita de ſolum non confeſſis; quia Tridentinum docet ad ſalutem & gratiam à Deo impetrandam attritionem cognitam cum Sacramento Pœniten-

Conin. tiæ ſufficere. Optimum tamen factu cum *Coninch* reor, in articulo mortis ob Dei amorem perfectam de peccatis dolorem excitare.

124. *Moritur quis abſente Confeſſario, tenetur ne reuocare in memoriam omnia peccata ſigillatim, vt de illis contritionis actum*

Laym. *eliciat?* Negatiuè cum *Laymano* reſpondeo; ſufficit enim vt illa in vniuerſum deteſtetur.

125. *Pœnitens bona fide ſua peccata aperuit, & culpa in ſolo Confeſſario reſedit ob ſurditatem, ſomnolentiam, aut animi vagationem.*

vagationem : validè ne & fructuosè abſoluitur à non percipiente omnia crimina confeſſa ? Ita planè, modò pœnitens poſtea cognoſcens vnum, vel plura peccata mortalia non fuiſſe â Confeſſario intellecta, ea ſola cum aliis poſtea commiſſis in ſequenti Confeſſione iterum aperiat. Sic *Laymanus*, & *Henriquez*. Laym.

126. *Per ignorantiam quis aliquod peccatum in Confeſſione omiſit, eo quod erroneè putaret tale non eſſe, ſi poſtea cognouerit illud eſſe mortale, tenetur ne priorem Confeſſionem repetere ?* Ex *Reginaldo, Vaſquez*, & *Cardin. Lugo* cenſeo non teneri, etſi error vincibilis fuerit : ſed tantùm quod fuit omiſſum confiteri. Regin. Vaſq. Lugo.

127. *Poſt confeſſionem aliquam inualidam, fecit quis debitè alias intermedias, in quibus ex obliuione non eſt confeſſus inualidæ Confeſſionis defectum : an opus ſit omnes Confeſſiones priores reiterare?* Ex placito *Vaſquez, Card. Lugo*, & *Toleti* aſſero opus non eſſe ſed ſufficere ſolum nullitatis defectum, & peccata ea Confeſſione explicata aperire ; quia Confeſſiones mediæ validæ fuerunt. Vaſq. Lugo. Tolet.

128. *Confiteor de peccato, vt dubio poſt ea comperio me illud peccatum commiſiſſe : teneor ne illud iterum vt certum in Confeſſione aperire ?* Teneris *Turriano* & *Sanctio* authoribus; quod tamen non procedit, quando pœnitens integrè confeſſus eſt, quod fecit, dubitans tamen an eſſet mortale ; quia ad Confeſſionis valorem non eſt neceſſum pœnitentem, aut Confeſſarium ſcire determinatè peccatum illud eſſe mortale, vel non. Turr. Sanct.

129. *Teſtis ſimul rogatur de pluribus articulis, ſub iuramento & in omnibus mentitus eſt : tenetur ne in Confeſſione aperire ſe in omnibus eſſe mentitum ?* Minimè, ſed tantùm debet dicere : Tranſgreſſus ſum iuramentum ; quia tantùm eſt vnum peccatum. Sic *Sanchez*. Vnde *Fagundez* vnum tantùm peccatum committere ait, qui ſæpiùs vouit, aut iurauit, ſe aliquid facturum, violando votum, aut iuramentum, neque hanc circunſtantiam repetiti voti aut iuramenti eſſe aperiendam in Confeſſione. Addit *Azorius* eum, qui voto vel præcepto prohibitus eſt ludere, ſi tota nocte cum quatuor vel quinque ludat, vnicum peccatum committere. Sanch.

130. *Diu quis fuit in prauo ſtatu, & inueterata alicuius peccati conſuetudine, nec poteſt numerum deſignare.* Satisfaciet, (vti *Suarius* docet) tempus, quo in tali ſtatu vixit, declarando. Tamen debet præter tempus præcipuas peccatorum ſpecies dinumerare, v. gr. ſi peccauit cum coniugato, af- Suar.

ſine,Sacerdote,&c. Colligit hinc *Fagundez* haud eſſe cogendos ruſticos,ad priores Confeſſiones repetendas ſine ſpecificatione,numero, & diligentia factas.

131. *An in eodem actu phyſico plures malitiæ morales numero diſtinctæ inueniri poſſint in Confeſſione exprimendæ?* Inueniuntur planè, *Vaſquez* authore, v. gr. qui ſtatuit per totam Quadrageſimam non ieiunare, tot peccata committit, quot ſunt dies Quadrageſimæ. Qui eodem verbo lædit grauiter famam trium,tribus criminibus implicatur. Qui vnico verbo decem ad peccandum inducit, decem commiſit peccata: denique coniugatus,qui cum alterius vxore adulterium committit, bis contra iuſtitiam peccat. *Qui tres Clericos vno occidit ictu, in quot incurrit excommunicationes?* In tres, *Molina* & *Salas* aſſerentibus; ſecus qui ter eundem Clericum vulnerat.

Vaſq.

Molin.

Salas.

132. *Repetit quis ſæpiùs eodem actu, & tempore eandem blaſphemiam, Reginaldus* docet vnum tantùm blaſphemiæ peccatum commiſiſſe in Confeſſione aperire debere. Nec neceſſe eſſe exprimere quænam verba contumelioſa in Deum vel Sanctos fuiſſe prolata;quia omnes contumeliæ eiuſdem ſpeciei ſunt.

Regin.

133. *Habet quis caſus reſeruatos, vrgétque communicandi aut faciendi ſacrum neceſſitas: poteſt ne ad vitandam grauem infamiam, confiteri ſolum peccata non reſeruata, & reſeruata reticere: vel elicere actum contritionis, & abſque præuia Confeſſione ſic communicare?* Vtrumque affirmo probabiliter. Quod ſi tantùm attritus eſſet, poſſet confiteri inferiori Sacerdoti non reſeruata.

134. *Vocauit quis proximum ebrium, furem,* &c. *Sufficit ne in Confeſſione dicere: toties contumelia proximum affici?* Affirmat *Azorius* ſufficere; quia omnes contumeliæ eiuſdem ſpeciei ſunt,& conueniunt in ratione formali, quæ eſt intentio alterius famam lædendi.

Azor.

135. *Duos quis adit Confeſſarios, quorum alteri mortalia, alteri venialia confitetur,vti bonam famam apud ordinarium Confeſſarium tueatur: rogo num delinquat?* Cum *Suario* aſſero non delinquere; quia eſt Confeſſio integra, neque eſt vera hypocriſis, neque mendacium. Admonuerim tamen per accidens poſſe eſſe peccatum mortale, ſi ob hanc cauſam pœnitens in occaſione peccati mortalis maneret.

Suar.

136. *Accedit quis ad Confeſſarium (rurſum quæritarim) dicens ſe facturum generalem Confeſſionem: debet ne omnia mortalia aperire?* Negatiuè reſpondi cum *Henriquez*, ſi iam ſint

Henriq.

Confeſſio

onfeſſione alia expiata. Addo, facientem Confeſſionem ge-
eralem, & nolentem manifeſtare ſe aliquod peccatum ab
tima Confeſſione commiſiſſe, poſſe illud inter alia peccata
iùs confeſſa aperire. Sic *Lugo* & alij. Lugo.

137. *Confeſſio ſine venialiter malo peragitur: redditur ne
de inualida?* Minimè (*Vaſquez* docet) quandiu ſuſcipiens Vaſq.
er hoc non peccat mortaliter.

138. *Confitetur quis peccata præterita olim confeſſa: tenetur
e elicere nouum dolorem?* Teneri aſſero cum *Henriquez* & Henriq.
'illiucio, quia debet ſemper adeſſe nouum motiuum erube- Filliuc.
centiæ, & doloris, quoties quis confitetur. Profectò neceſſa-
ium non eſt de omnibus de nouo dolere, ſufficit de vno vti
e venialibus certum eſſe diximus.

139. *Verecundia prohibitus, non audeo peccata ore confiteri:
oſſum per ſcriptum?* Non peccare te mortaliter *Vaſquez* af-
irmat, modo Sacerdos præſens ſit. Vnde (vti adnotat *Layma-
ius*) ſi ægrotus præ faucium dolore, ægrè poſſet ore confiteri, Laym.
oſſet autem facilius per ſchedam, omnino abſoluendus eſſet
quia conſuetudo ore proprio confitendi, in hoc caſu tam gra-
iiter non obligat.

140. *An teneatur (rurſum rogo) per interpretem pecca-
ta aperire?* Dixi non teneri, ex *Vaſquez*, quia eſſet aliquo Vaſq.
modò publica Confeſſio. At ſi ægrotus probabiliter dubitat,
an habeat contritionem, tunc tenetur ex charitate per inter-
pretem confiteri, ſi aliter nequit; ne ſe exponat damnationis
periculo. *Poteſt tamen (addo) peccata maioris infamiæ ſubti-
cere?* Poteſt; imò cum *Coninch* probabiliter aſſero poſſe Conin.
confiteri aliqua peccata venialia in ſpecie, & generatim om-
nia mortalia. Attamen ſatius conſulendum omnia ſpeciatim
crimina aperiri, quia interpres tenetur obſeruare ſigillum,
vt dixi.

141. *Nullum (dixiſti) poſt mediocrem adhibitum in diſcuſ-
ſione conſcientiæ diligentiam in ordine ad Confeſſionem teneri
vlterius de anteacta vita cogitare. Quid ſi aliquid occurrat,
quod explicatum in Confeſſione non videatur?* Poteſt ſibi pœ-
nitens perſuadere, illud cum cæteris fuiſſe memoratum. Ex
Vaſquez.

§. 7. *De Abſolutione.*

142. *Poteſt Confeſſarius propter delinquendi conſuetudinem
abſolutionem differre?* Quidquid alij arguant in contrarium,
poſſe cum *Suario* iudico. Suar.

143. *Pœnitens vnum tantùm peccatum confitetur, quod re-
ſeruatum eſſe videtur, at Confeſſarius probabiliter credit non eſſe
reſeruatum: valet abſolutio?* Valere crediderim cum *Leſſio*; Leſſ.

 quia

quia probabilis Doctorum opinio facit, vt Eccleſia impendat Confeſſario iuriſdictionem.

144. *Dubito de pueri capacitate quoad vſum rationis.* Da ei abſolutionem ſub conditione ſaltem animo retenta; quia in dubiis pœnitenti fauendum. Sic *Laymanus.* Laym.

145. *Debitor eſt in mora ſoluendi, ſæpius confitetur, neque reſtituit, habet tamen animum reſtituendi: peccat ne mortaliter, vel eſt ei neganda abſolutio?* Cum *Molina* negatiuè reſpondeo, ſi ex illa dilatione detrimentum creditori non ſequitur. Molin.

146. *An abſolutio ab excommunicatione à laico moribundo homini data valida ſit, ita vt in loco ſacro poſſit ſepeliri?* Imò aliqui cenſent hominem laicum hæreticum in articulo mortis abſoluere poſſe ab excommunicatione. Sequor negatiuam ſententiam cum *Auila*; quia ſolis Sacerdotibus abſoluendi eſt conceſſa facultas. Auila.

147. *Poteſt ne Confeſſarius alicuius Iubilæi virtute ab hæreſi occulta pœnitentem abſoluere?* Non poſſe, ſi non ſit purè mentalis *Suarius* docuit. Attamen *Fagundez* & alij decem graues Authores contrariam aſſeruere. *Henriquez*. Granados & alij cenſent Epiſcopos vigore Tridentini poſſe ab hæreſi occulta abſoluere, nec per Bullam Cœnæ illi poteſtati derogari. At Sanchez & alij probabilius contrariæ adherent ſententiæ quam ſequor. Suar.

148. *Poſſunt ne Prælati Regulares ab hæreſi occulta ſuos ſubditos abſoluere?* Aſſero ex *Molina* minimè poſſe: hæreticum tamen regularem non ſolùm ab Inquiſitore abſolutionem poſſe obtinere, ſed ex licentia Superioris ſe Epiſcopo ſubiicere, & ab illo abſolui, etiam Superiori renitente. Id quod etiam procedit, quando Prælatus iniuſtè licentiam denegaret. Profectò (vti ex *Sanchez* didici) Inquiſitores Hiſpaniæ poſſunt ab hæreſi abſoluere non ſolùm in foro externo, ſed etiam in conſcientiæ foro; ita vt quilibet Inquiſitor eandem cuilibet Confeſſario poſſit facultatem impertiri. Molin. Sanch.

149. *Quonam à crimine ad Tribunal S. Inquiſitionis ſpectanti abſolui poterit quiſnam Cruciatæ virtute?* Sortilegium, maleficium, ſuperſtitio, magia, adoratio Dæmonum, ſolicitatio in Confeſſione, blaſphemia hæreticalis, lectio librorum hæreticorum, defenſio eorum, & id genus alia, quæ ſi quis committat, modò non habeat errorem in intellectu, & de rebus fidei bene ſentiat poterit Bullæ Cruciatæ virtute à quolibet Confeſſario abſolui; quia hæc Bulla ſolam excipit hæreſim. Ita *Suarius.* Suar.

150. *Abſol*

150. *Abſoluendus ne moribundus iterum rogarim, qui à Confeſſario tantùm nutibus abſolutionem petit?* Abſoluendum docui, ex *Suario*; quia Deus à nobis aliam confeſſionem non exigit, quàm quæ nobis hîc & nunc eſt poſſibilis. Profectò moribundus, qui vſu ſenſuum amiſſo pectus tundit, oculos ad cœlos tollit, eſſe abſoluendum ſub conditione, aſſerebat *Laymanus*; licet dubium ſit num hæc ſigna ex dolore, an ex mortis anguſtiis oriantur; quia illo articulo hæc pectoris tunſio tacita cenſetur peccatorum confeſſio. Porrò in caſibus in præſenti, & ſupradictis in quibus moribundus (ſeu confeſſario abſente teſtantibus præſentibus ſigna dediſſe, ſeu præſente ipſo vidente) poteſt abſolui, Sacerdotem non tantùm poſſe, ſed debere ratione charitatis cum *Vaſquez* aſſero; nec neceſſarium eſſe ſi ex opinione probabili abſoluit, ſub conditione abſolutionem impertiri; quia hoc tantùm debet fieri in dubio propriè dicto, non autem in opinione. Suar. Laym.

§. 8. *De Confeſſario.*

151. *Succeſſiuè quis, & ſine notabili interruptione multorum confeſſiones excipit in ſtatu peccati mortalis: committi ne tot ſacrilegia lethalia, quot confeſſiones audit?* Profectò ſemper exiſtimaui tot peccata committere, quod abſolutiones impertitur; quia toties Sacramentum efficit, quoties abſoluit. At *Fagundez* ex Roderico accipiens aſſeruit peccatum vnum tantum committere, ſufficeréque ſi in Confeſſione dicat: Adminiſtraui Sacramentum pœnitentiæ in peccato mortali. Non mihi improbabilis videtur opinio propter actionem continuatam. Imò doctiſſimus vir ex Societate noſtra *Alphonſus Vaſquez* de Theologia morali optimè meritus aſſeruit ſententiam poſſe defendi ex paritate Epiſcopi ſucceſſiuè ſine interruptione multos confirmantis, qui vnico ſeſe adſtringit Sacrilegio. Fagund. Alph. Vaſq.

152. *Confeſſarius ex ignorantia vincibili non obligauit pœnitentem ad reſtitutionem, cùm deberet: tenetur ne ipſe reſtituere? Suarius* negatiuè reſpondet, modò pœnitenti obligato reſtituere non dicat, vt non reſtituat, vel cogat reſtituere, cùm non tenetur. Suar.

153. *Suppono confeſſionem priorem inualidam fuiſſe ob peccatum velatum: ſi confeſſor ſaltem confuſè recordetur pœnitentis ſtatum, tenetur ne pœnitens propria peccata repetere?* Non teneri cum *Vaſquez* affirmo. *Quid ſi nec in confuſo recordetur, ſed tantùm ſciat ſibi fuiſſe confeſſum, & ita abſoluat?* Validam eſſe abſolutionem *Laymanus* ait; peccare tamen Confeſſarium; quia non poteſt rectè circa pœnitentiam imponendam ſuo munere fungi. Vaſq. Laym.

154. *Scit Confeſſarius pœnitentem commiſiſſe peccatum, & non eſſe confeſſum; debet illum abſoluere?* Iudico cum *Suario*, non debere; quia non eſt forma Sacramenti non diſpoſito applicanda.

155. *Intelligit Confeſſarius pœnitentem ignorantia inuincibili, vel ſaltem non culpabili laborare, & nullum ſperat fructum ex admonitione, ſed potiùs animi inquietudinem, rixas, vel ſcandala: an diſſimulare debeat?* Affirmat *Suarius*; quia cùm admonitio nihil ſit profutura, ignorantia pœnitentem excuſabit à peccato.

Suar.

156. *Licet ne Confeſſario pœnitentem de complice in ordine ad ipſius correctionem interrogare?* Negatiuè reſpondeo cum *Gordono* & aliis; quia finis Sacramenti Pœnitentiæ eſt pœnitentis iuſtificatio, non emendatio complicis.

Gord.

157. *Dubium eſt de Sacerdotis iuriſdictione: num licitum ſit ſequi opinionem probabilem probabiliori relicta?* Licere *Sanchez* docet. *Quid ſi non adſint rationes, ſed ambiguus hæret animus?* Non poteſt (authore *Suario*) Sacerdos abſoluere niſi vrgente neceſſitate, idque cum onere eadem peccata iterum confitendi Sacerdoti certam habenti iuriſdictionem.

Sanch.
Suar.

158. *Aſſolent incautè ſeſe gerere Confeſſarij interrogando de quibuſdam peccatis pœnitentes, maximè fœminas: rogo, an teneantur huiuſmodi interrogationibus vti, ſi aliter non poſſint ſtatum pœnitentis agnoſcere?* Reſpondeo cum *Coninch* præſtare aliquando Sacerdotem minùs perfectè peccatum pœnitentiis agnoſcere, quàm vel illi, vel ſibi ſcandalum generare.

Conin.

159. *Confeſſarius quis in Burgenſi Diœceſi approbatus eſt, non in Valliſoletana: rogo num poſſit pœnitentem Burgenſis Diœceſis in Valliſoletana abſoluere?* Poſſe iudico cum *Suario*; quia cum huiuſmodi Confeſſarius habeat iuriſdictionem in perſonas pœnitentium, non eſt territorij ratio habenda.

Suar.

160. *Sufficit ne ratihabitio de præſenti, vt Sacerdos validè poſſit Confeſſiones audire?* Sufficit; (*Sanctium* ſequor) quia ratihabitio de præſenti eſt tacitus conſenſus, & interpretatiuus, qui ſufficit.

Sanch.

161. *Confeſſarius ſecularis Burgenſis Diœceſis poteſt ne pœnitentem Valliſoletanæ Burgis commorantem à caſibus Valliſoleti reſeruatis abſoluere, qui quidem Burgis non reſeruantur?* Poſſe exiſtimo cum *Henriquez*, modò id non fiat in proprij Ordinarij fraudem; quia quilibet iuxta forum loci, in quo eſt, iudicandus.

Henriq.

162. *Poteſt ne Confeſſarius in vna approbatus Diœceſi vbique audire confeſſiones per Bullam, vel Iubilæum, abſque noua Ordinarij approbatione?* Cum *Henriquez* affirmo; quia & poteſt à quocumque eligi in Confeſſarium, Bulla enim ſolummodò requirit Confeſſarium ab Ordinario eſſe approbatum. Idem *Suarius* de habente beneficium Curatum aſſerit: quia talis per Tridentinum eſt abſolutè approbatus. Henriq. Suar.

163. *An poſſit Epiſcopus approbationem ſemel conceſſam ad confeſſiones audiendas reuocare?* Sine iuſta cauſa (*Suario* affirmante) non poteſt: imò nec debitè præſentatum, & examinatum reiicere; quia poteſtas illi data eſt in ædificationem, & hæc reuocatio, vel reiectio eſt nulla. Suar.

164. *Approbatus quis eſt cum limitatione ad confeſſiones virorum, non autem fœminarum audiendas: poteſt ne priuilegio Bullæ à fœminis eligi?* Poſſe docet *Henriquez*; quia eſt ſimpliciter approbatus ſi quidem illa limitatio ex defectu ætatis, non ſcientiæ apponitur. Henriq.

165. *Poſſunt ne Epiſcopi reſtringere Religioſorum approbationes ad audiendas confeſſiones virorum ſolummodo?* Ex iuſta cauſa poſſe *Suarius* aſſerit. *Quid ſi limitatio iuſta cauſa careret?* Eſſe inualidam ſentit *Henriquez*. Iudico non faciliter huiuſmodi cauſam adeſſe, cùm Clerici viginti & quatuor annorum ſeculares quidem, quid tam ſpirituali inſtituto non ſunt imbuti per beneficium Parochiale ſine vlla limitatione approbentur. Suar. Henr.

166. *Quid ſi Religioſus ex odio ab Epiſcopo non approbaretur?* Probabile reputat *Fagundez* poſſe confeſſiones audire; quia ipſo iure approbatus in *Clement. Dudum, de ſepult.* quam exiſtimo à Tridentino minimè reuocatam. Fagund.

167. *An Prælati Religioſorum poſſint ſine approbatione Ordinarij confeſſiones audire?* Quidquid affirmet *Henriquez*, cum Suario iudico ſecularium minimè poſſe audire confeſſiones. Henriq.

168. *Poteſt ne Parochus ad ſuorum excipiendas confeſſiones ſimplicem Sacerdotem ab Epiſcopo non approbatum exponere?* Scio Ledeſmam & alios affirmatiuè reſpondere, non obſtante Tridentini decreto. Attamen cum *Suario* & *Vaſquez* aſſero minimè probabile eſſe poſt DD. Cardinalium Tridentini interpretum declarationem. Profectò quando quis ſemel approbatus eſt ab Epiſcopo aliquo, poterit vbique ſeu à Parocho, ſeu à Superiore Regularium ad ſuorum confeſſiones audiendas aſſumi, abſque noua Ordinarij approbatione, vti *Suarius* affirmat. Suar. Vaſq.

§. 9. 169. *Dubitatur num caſus reſeruatus ſit aliquod delictum:*
De *Caſi-* *eſt ne reſeruatus?* Reſpondeo cum *Suario* præſumi non eſſe
bus re- reſeruatum, poſséque pœnitentem abſolui; quia reſeruatio
ſeruatis. odioſa quidem ſtrictè interpretanda.

Suar. 170. *Caſus à Superiori reſeruati pertinent ad Nouitios?*
Azor. Non pertinere docet *Azorius*; quia ad Religionis onera non tenentur.

171. *Reſeruato lapſu carnis, quidnam cenſetur reſeruatum?*
Henriq. Aſſerit *Henriquez* & *Granados* cenſeri reſeruatum illud
Gran. ſolum, quod ſecundùm quantitatem operis externi, & non ſola relatione ad conſenſum internum, certò conſtat eſſe mortale.

172. *Poteſt ne Superior Regularis ſibi reſeruare tactus quoſ-*
Suar. *cumque, & oſcula?* Minimè; (*Suarius* ait) quia non comprehenduntur verbo: *lapſus carnis voluntariè opere conſummati.* Secus, ſi tactus impudici, quia nunquam indifferentes.

173. *Obtinuit quis licentiam aliquam abſoluendi à reſeruatis: poteſt ne etiam abſoluere ab iis, quæ poſt conceſſam licen-*
Præp. *tiam commiſit?* Ex *Præpoſito* & aliis reſpōdeo affirmatiuè; quia conceſſio tacitè intelligitur de ſimilibus caſibus, qui poſt illam conceſſionem Clauibus bona fide ſubiicientur. Quod verum arbitror etiam ſi petens licentiam ſcripſiſſet non eſſe relapſus periculum, ſi id bona tunc fide fecerit.

174. *Dixiſti habentem reſeruata, ſi confeſſus eſt legitimo Superiori, vel habenti poteſtatem abſoluendi, & ſi per obliuio-*
Conin. *nem omiſerit reſeruata, tolli reſeruationem, vti* Coninch *ait: quid, ſi quando confeſſus eſt reſeruata, inualidè, id eſt, ſine dolore*
Præp. *confitetur?* Tollitur reſeruatio *Præpoſito* authore.

175. *Superior abſoluit ſubditum tantùm à reſeruatis: quidnam ei faciendum, vt ab aliis abſoluatur?* Teneri poſtea illa ipſa reſeruata cum non reſeruatis inferiori Sacerdoti confi-
Conin. teri. Ex *Coninch* accepi.

176. *Abſoluitur quis in articulo mortis à reſeruatis per inferiorem Sacerdotem: tenetur ne, ſi conualuerit, coram Superiore*
Suar. *comparere?* *Suarius* non comparendum docet; quia in mortis articulo nulla reſeruatio. Alia eſt ratio de Cenſurarum reſeruatione, de qua ſupra.

177. *Subditus ex facultate conceſſa (v.g. ob peregrinationem) abſoluitur à reſeruatis cum onere comparendi: tenetur ne com-*
Vaſq. *parere?* Non teneri affirmant *Vaſquez* & *Hurtado*, ſi ante ab-
Hurtad. ſolutionem dictum onus ignorauit.

178. *Epiſcopus in caſum incidit reſeruatum ſummo Ponti-*
fici:

i:poteſt ne abſolui à ſubdito? Poſſe abſolui à caſu,à quo ipſe oteſt alios abſoluere aſſerit *Suarius*,delegando eam faculta- Suar. em alteri. Porrò & Epiſcopi Vicarius, qui habet poteſtatem ubdelegandi,poteſt abſolui ab alio,ſi in caſum Epiſcopo reeruatum incidit; quia ſubdelegatus à Vicario primi delegantis vice fungitur,& perinde eſt, ac ſi ipſe primò delegans lelegaſſet. Quam doctrinam Superioribus Regularium accommoda,ſi aliàs non prohibeantur.

179. *Poteſt ne Confeſſarius pœnitenti imponere in Sacramentalem ſatisfactionem opus pœnale applicandum pro animabus Purgatorij,vel orationes pro illis recitandas?* Poſſe *Turrianus* verè affirmat,licet alij negarint. §. 10. *De ſatisfactione.* Turr.

180. *Eſt ne imponenda pœnitentia ſub obligatione?* Sufficienter eſſe Sacramentalem, ſi per modum conſilij imponatur,docet *Suarius*, qui addit opus alioqui præceptum poſſe Suar. aliquando in pœnitentiam iniungi. *Satisfacit ne pœnitens per ieiunium ab Eccleſia indictum, ſi Sacerdos iniungit ieiunium abſolutè? Coninch* negat,niſi ex Confeſſarij verbis aliud col- Conin. ligi poſſet.

181. *An poſſit Confeſſarius pœnitentiam omnino liberè faciendam arbitrio pœnitentis imponere?* Ex *Suarij* ſententia affir- Suar. mo non ſemper requiri,vt aliquod opus in particulari iniungatur,præſertim ſpiritualibus perſonis; ſed ſufficere,ſi dicat: Impono tibi pro pœnitentia quidquid hodie,vel hac hebdomade boni feceris,vel mali paſſus fueris.

182. *An poſſit per alium impleri pœnitentia?* Poſſe aſſerit *Suarius*, modò iuſta adſit cauſa. Suar.

183. *Valet ne Confeſſarius pro pœnitentia iniungere pœnitenti,vt à ſacra abſtineat Communione?* Scio nuper Ioannem Sanchez negare,ſed cum doctiſſimo *Fernando* de *Salazar* Salaz. aſſero huiuſmodi abſtinentiam locum pœnæ fideli quidem grauis obtinere.

184. *Dixiſti pœnitentiam in peccato mortali ab exiſtenti geri poſſe: rogo, num huiuſmodi Sacramentalis pœnitentia per contritionem reuiuiſcat, cum homo reſurgit?* Reuiuiſcere cum *Suario* iudico;quia cum ſatisfactio ſit pars Sacramenti pœnitentiæ,recedente culpa, conſequenter ſuum ſortitur effectum non tantùm quoad gratiam,ſed etiam quoad pœnæ remiſſionem. Colligo ex *Vaſquez* ſententia ſatisfactionem in Sacra- Vaſq. mento pœnitentiæ gratiam ex opere operato cauſare: ideoque non peccare mortaliter,qui eam in ſtatu peccati implet; quia non ponit obicem effectui eſſentiali Sacramenti. Sed tantùm effectus perfectioni,& integritati.

185.Leuem

185. *Leuem quis, aut grauem pœnitentiam accipit pro venialibus, aut mortalibus aliàs confeſſis, quam quidem culpabiliter omittit: num delinquat mortaliter?* Aſſero ex *Laymano* non peccare grauiter; niſi ex illa omiſſione ſequatur peccandi mortaliter periculum, v.g. ſi ob neceſſariam medicinam carnalis tranſgreſſionis iniuncta eſſet. Laym.

186. *Eſt ne abſoluendus pœnitens nolens pœnitentiam ſatisfactoriam ſibi à Confeſſario impoſitam acceptare?* Cum *Suario* & *Vaſquez* aſſero non eſſe abſoluendum; quia ſub onere peccati mortalis illam debet acceptare. Suar. Vaſq.

187. *Peccat ne Confeſſarius mortaliter culpabiliter pœnitentiam non adiungens?* Ex *Suario* reſpondeo licèt culpabiliter à Confeſſario omittatur Sacramentum eſſe; quia pœnitentia ſatisfactoria pars Sacramenti eſſentialis non eſt, ſed integralis: peccare tamen mortaliter ex genere ſuo, venialiter quidem ſi confeſſio venialium ſit, aut mortalium aliàs confeſſione dilutorum. Suar.

187. *Scit pœnitentem pro peccatis ſatisfeciſſe.* Si per reuelationem cognoſceretur, poteſt pœnitentiam grauem non imponere, ſed leuiſſimam imponere debet ad Sacramenti integritatem.

188. *Quid ſi affirmet ſe velle Purgatorij pœnas ſubire?* Leuem pœnitentiam adhuc imponat ad Sacramenti integritatem; præcipuè cum agnoſcat grauem non acceptaturum.

189. *Quid in mortis articulo?* Si compos ſenſuum ſatis infirmus, id eſt voce vti poſſit, iniungat, vt ſemel nomen Iesv & Mariæ proferat, ad valetudinem grauiorem ſatisfactionem imponens.

190. *Tempore Iubilæi poteſt pœnitentia imminui?* Poſſe aſſero cum *Toleto*. *Delinquit ne grauiter qui die aſſignato pœnitentiam non adimplet?* Exiſtimo grauem culpam non eſſe, modò aliàs adimpleat. Confeſſarius moneat non intendere ad culpam grauem illigare. Tolet.

191. *Si irrationabiliter grauis pœnitentia fuit?* Non tenetur implere, quia nec Confeſſor ligare eum potuit, nec pœnitens ſeſe intendit illigari.

192. *Quonam temporis interuallo adimplenda eſt?* Saltem per vnius anni circulum, ſi aliter Confeſſarius non diſpoſuit, aut medicaminis expetiuit inſtantia.

193. *Excidit ex memoria pœnitentia iniuncta?* Non debere confeſſionem iterare cum *Suario* exiſtimo. Se negligentiæ accuſet, & Confeſſarius iniungendæ pœnitentiæ aliquid ſuper addat. Suar.

194. *Confeſ*

194. *Confeſſarius commiſit defectum in confeſsione; quia v. gr. pœnitentem ad reſtitutionem non obligauit: poteſt ne cum illo loqui de ſupradicto defectu?* Minimè ſine ipſius expreſſa licentia, vti *Fagundez* aſſerit. *Quid ſi pœnitens neget?* Culpa erroris à Confeſſario in pœnitentem transferetur. Quæ vera eſſe iudico, etſi huiuſmodi error ſtatim à finita confeſſione deprehenderetur. §. II. *De ſigillo Confeſsionis.* Fagund.

195. *Scio ex confeſsione aliquem eſſe dignitatis alicuius ac muneris indignum: poſſum ne, cum ſecreta ſunt ſuffragia, meum denegare?* Minimè; quia fugiendum quidquid illud Sacramentum poteſt reddere odioſum, ex *Coninck* doctrina. *Quid ſi habet alios defectus, ætatis, ſcientiæ, &c. Teneor dare ſuffragium ei, quem aliàs indignum eſſe ex Confeſsione cognoui?* Non teneris. Conin.

196. *Confeſſor in loco vbi confeſsiones audit, aſſerit committi graue aliquod peccatum. v.g. Sodomiæ, &c. Violat ne Confeſsionis ſigillum?* Non violari affirmo cum *Henriquez* addenti, ſi coram infirmioribus & ſine ſpirituali vtilitate hoc dicat, grauiter peccare propter offendiculum: quia audientes facile poſſunt à confeſſione alienari. Henriq.

197. *Manifeſtauit quis aut ſine neceſsitate, aut neceſſariò complicis delictum in Confeſsione: poteſt ne Confeſſarius ſine ſigilli violatione complicis crimen aperire?* Non poſſe *Suarius* docet; quia peccatum complicis eſt ita coniunctum cum peccato pœnitentis, vt vix vnum ſine alio poſſit agnoſci. Suar.

198. *Confeſſarius cum pœnitentis licentia petendi conſilij cauſa, aperit alteri Sacerdoti Theologo peccata in Confeſsione audita: quæro, num Theologus ſigillum Confeſsionis frangat, ſi poſtea cum alijs de illis peccatis loquatur?* Non peccat contra ſigillum, ſed contra naturale ſecretum; quia (vti ait *Vaſquez*) non reuelat in Confeſſione audita. Vaſq.

Capvt VIII.

Practica adhuc ſpeciales Reſolutiones, Confeſſarium ad munus rectè obeundum inſtruentes.

199. Qvonammodo *Confeſſarius peccati grauitatem dignoſcet?* Cùm contra legem delinquitur, conſideret pœnam impoſitam tranſgreſſori: ſi grauis, v. gr. mortis, triremium, *Confeſſarij prudentia circa pœnitentem.*

triremium,flagellorum,&c. grauis trangreſſio; ſi leuis pœna, v.gr.paruæ nummorum quantitatis, leue delictum. Ob graue proximi incommodum grauis culpa committitur Peccatum quod de ſe grauiter Dei, aut proximi charitati opponitur lethale quidem. Cùm lex humana aliquid præcipit vti valde graue,& neceſſarium,obligat ad mortale,ſi materia,& finis grauis ſit,& verba legiſlatoris huiuſmodi indicant obligationem,id quod ex pœnæ collige grauitate. Peccata Capitalia tunc eſſe mortalia dignoſces,quando aut Decalogi,aut
Azor. Eccleſiæ aliquod præceptum grauiter læditur. Ita, *Azorius*,
& alij. *Sanctius, Suarius, Reginaldus*, & alij.

200. *Quonammodo ſe in principio Confeſſionis geret?* Cognoſcat,num ſubditus ſit iure ordinario,aut priuilegio. Num præmiſſo ſufficienti examine accedat; Num ſit excommunicatus? An aliquod peccatum ob verecundiam tacuerit? An pœnitentiam ſacramentalem impleuerit? ſtatum denique pœnitentis recognoſcat, vt officij vel muneris ſpeciales diſcutiat obligationes.

201. *Quid in ipſa Confeſſione?* Ex officio quidem haud tenetur interrogare. Attamen cùm probabiliter ex circunſtantiis agnoſcit aliquod peccatum præteriti lethale, interroget neceſſum eſt. Peccatorum numerum, & circunſtantias faciat aperiri,ſi grauia crimina, & ſpeciem mutantis circunſtantiæ. Si certum numerum adæquare non poſſit pœnitens ad ſingulos menſes,hebdomadas,aut dies deſcendat.Priùs audiat pœnitentis meditatam conſcientiæ relationem,mox ad interrogationes neceſſarias procedat,poſt totam quidem Confeſſionem, modò periculo obliuionis non exponatur. Periculum nimiæ diſquiſitionis fugiat,præcipuè cum fœminas,moniales, pueros in materia luxuriei audit. Apud mercatores nimium acutè fraudum materias non euoluat, ne medicina ſit ægritudinis occaſio. Haud ſunt ab omnibus omnia interroganda.Non indicet ſe per tranſennam huic muneri incumbere,ſed ſedeat ac ſi nullum aliud negotium inſtaret. Non ſeſe oſtendat aut impatientem, aut iratum, aut ob grauia, vel enormia crimina ſcandali vulnere affectum; ne pœnitens confuſioni cedens aliquod crimen audeat obuelare. Curet,ne complices ſine neceſſitate nominatim aſſignẽtur ne ſe pœnitens vltra malitiam damnet; ne dubium pro certo referatur, aut certum pro dubio. Attendat, num veniale ſit ob cõſenſus imperfectionem,aut attentionis defectum aliquod crimen; an annexam habeat cenſuram;an ſit reſtitutionis obligatio Si error in Confeſſione Confeſſionarij culpa commiſſus eſt-

non

non moneat pœnitentem cum ſcandali periculo; ſi autem facilè poſſit, corrigat cum pœnitentis licentia ſub eodem ſigillo. Ita *Suarius*, *Reginaldus*, *Filliucius*, *Laymanus*, *Azorius*, *Palaus*, & alij. Suar. & alij.

202. *Quonammodo ſeſe Confeſſarius gerere debeat circa pœnitentes varijs criminum ſpeciebus preſſos, vel diuerſimodè illigatos, percurramus : Quis neceſſariam Chriſtianæ doctrinæ non callet cognitionem.* Haud eum ideo ſine abſolutione dimittat. Sufficit cognoſcere pœnitentem hoc aut illud non eſſe fidei contrarium, Deúmque ac Eccleſiam hoc aut illud præcipere, licèt non ſuo ordine cognoſcat. Quod ſi hoc etiam ignoret, præcipua eum myſteria doceat, ſuadens accuratius ſtudium. Sic *Sanchez* & *Toletus* adiiciens adeo pœnitentem benigniter eſſe excipiendum, vt non renuat redire. §. 2. *Varijs ægrotis adhibeat medicinam.* Sanch. Tolet.

203. *Quis varijs negotijs implicatur.* Attendat Confeſſor pœnitentis munia, contractus; vt cognoſcat num aliqua ſit aut elapſi criminis, aut futuræ inſtantiæ reſtitutionis obligatio. Sic *Reginaldus*. Regin.

204. *Quis ſe de venialibus quaſi de mortalibus accuſat.* Illum à conſcientiæ errore liberet, poſt commiſſa ob erroneam conſcientiam crimina eum profiteri faciet. Ex eodem *Doctore*. Regin.

205. *Scrupulis quis irretitur.* Si Dei timore illi donentur quocumque examine præmiſſo admittat, curétque vt tempus in conſcientiæ diſcuſſione impenſum in contritione impendatur. Adhuc *Reginaldus*. Regin.

206. *Tenetur pœnitens ſeu facultates, ſeu famam reſtituere.* Aperiat ei obligationem, procurans vt quamprimum impleatur, præcipuè cum poſt aliquam confeſſionem nondum proximo eſt ſatisfactum.

207. *Aliquod votum pœnitentis commutandum eſt.* Aduertat ſub confeſſionis fine quænam futura ſit vtilior operum commutatio iuxta Sacerdotis aut pœnitentis facultatem.

208. *Accedit artifex.* Cognoſcat num muneris, aut officij obligationes ſciat: ſi ignorat, aperiat, ſuadeátque, quamprimum fieri certiorem. *Sanchez* ſic. Sanch.

209. *Dubitat quis, an teneatur aliquam legem implere.* Non abſoluat, donec diligentia adhibita cognoſcatur, num lex obliget. Quod ſi poſt diligentiam veritas non apparuerit, abſoluat eum quaſi inuincibili ignorantia prelium. Si autem certò conſtet legem obligare, & pœnitens nolit obedire, abſoluendus non eſt, affirmante *Sanctio*. Sanct.

210. *Publi*

210. *Publicus peccator confeſſurus adſtat.* Non repellat, ſed benigniter exceptum curet ad contritionem allicere, *Reginaldo* authore.
Regin.

211. *Mutus à natiuitate accedit.* Curet aliquod ſaltem peccatum deſeruientibus ſignis, aut nutibus corporis ad materiam Sacramenti exponi, & abſoluat. *Quid ſi nullum peccatum declarare valeat?* Signo doloris præmiſſo eſt abſoluendus ſub conditione capacitatis in articulo mortis, & quando Confeſſionis præceptum obligat. Vti equidem mutus poteſt interprete, qui ſigna, ac nutus diſſertius calleret. Ita *Toletus*.
Tolet.

212. *Alienæ linguæ pœnitens confeſſurus adſtat.* Si callens propriam eius linguam inuenitur, ad illam remittatur, aut, ſi vult pœnitens ipſe, interpres aduocetur. In mortis articulo ſufficit doloris ſigna proferre, aut ſignis aliquod crimen aperire. Quod ſi valens non expectetur per longi temporis interuallum illius linguæ peritus Confeſſor, poteſt aliquod aperiens peccatum abſolui, & non alio tempore; quia præceptum integræ confeſſionis ſtrictius planè quàm expiationis annuæ obligatio. *Quid ſi Sacerdos plures culpas licet non omnes percipiat?* Poteſt abſolui, vti annuæ Confeſſionis, & Communionis præceptum impleatur. *Reginaldus* & alij.
Regin.

213. *Affirmat quis ſe nunquam peccatorum mortalium numerum explicaſſe.* Si ruſticus, non ſemper credendus. Si conſultò, ſeu mala fide non prætermiſit, haud eum cogat confeſſionum peccata repetere, ſed cum adhibito auxilio, ad numeranda peccata alliciat. Sic *Reginaldus*, & *Azorius*.
Azor.

214. *Adſtat qui operuit peccatum mortale in Confeſſione.* Si verecundia, aut ignorantia grauiter culpabilis fuit, iterandæ confeſſiones. Si poſtquam culpabiliter tacuit, bona fide dehinc confeſſus ſæpè fuerit, ſolummodò confeſſionem, aut confeſſiones illas, quas mala fide geſſit, debet iterare, *Suario* doctore.
Suar.

215. *Litem quis aut odio, aut iniuſtitia perſequitur.* Si iuſtè agit licet odio inſtigante, non abſoluatur niſi proponat ius ſequi ſine affectu vindictæ. Si autem iniuſtè minimè abſoluendus, niſi aut dimittat, aut dimittere firmiter proponat. *Suarius* & *Reginaldus*.
Suar. Regin.

216. *Vtitur quis æquiuocatione iuramenti, ita vt audiens ignoret, quandonam verum, ſeu falſum affirmet.* Contra humanum commercium delinquit. Quod ſi iuſta cauſa non adſit, non licet huiuſmodi vti æquiuocationibus, ideo pœnitens incuſandus, vti *Sanchez* affirmat.

217. *Qui*

217. *Quis ſine titulo Ordines ſuſcepit.* Abſoluatur à peccati, & immittatur ad eum, qui poteſt à ſuſpenſione abſoluere. *Quid ſi Epiſcopus agnouit illum ſine titulo ad ſacrum Ordinem accedere?* Suſpenſionem Clericus non incurret, Epiſcopus autem tenebitur de eius ſuſtentatione prouidere. Ita *Suarius.* Suar.

218. *Accedit Clericus, qui in ſacris conſtitutus, aut Beneficiò fungens, nec tonſuram, nec Clericalem veſtem geſtat.* Se gerat Confeſſarius, ſi propoſitum non mutat pœnitens, tanquam cum eo, qui peccandi occaſioni haud vult nuncium remittere. Sic *Reginaldus.* Regin.

219. *Quid ſi Clericus, aut Beneficio fruens Officium Canonicum non perſoluat, nec emendationem promittat?* Minimè eſt abſolutionis beneficio donandus, *Reginaldo* authore. Regin.

220. *Inualidè quis nupſit, aut conſenſus defectu, aut aliquo impedimento intercedente.* Curet diſpenſationem de impedimento obtineri, aut conſenſum prudenter eliciat, ex noua contrahentium vnione.

221. *Sacramentum confeſſionis init ea, quæ ſecundis nuptiis operam dedit putans coniugem obiiſſe, ſine indiciis, aut teſtimonio ſufficienti.* Debet abſolutionem abnegare, ſi nolit à peccato recedere. *Sanchez* indicium ſufficiens obitus eſſe ait, ſi maritus erat prolixæ ætatis, & poſt diſceſſum plures anni elapſi ſunt; vel ſcit ſe bello commiſiſſe, à quo non redit. Sanch.

222. *Coniux affirmat fore, vt non conſequatur ſalutem æternam, ſi à coniuge non ſeparetur.* Si admonitiones ſalutares non ſufficiant, & diuortium Sacerdos iudicat medicinam, abſoluat pœnitentem. Sic *Reginaldus.* Regin.

223. *Quonammodo ſe geret cum libidinis mediatore?* Sunt actiones intrinſecè malæ, v. gr. auxilium præſtare, vt amaſii fæminæ quam quis conſequi curat, interficiantur: & actiones indifferentes, v. gr. comitari, vel tueri eum, qui peccatum commiſſurus accedit. Epiſtolas amatorias manifeſtè turpes deferre, malum eſt intrinſecè epiſtolas, quibus aduocatur amaſia, indifferentes ſunt; quia poteſt in alterum finem vocari. Igitur eis qui ſerui non ſunt, ſiue famuli, vnum non licet, quia intrinſecè malum; alterum, quia valde graui crimini propinquum eſt. Famuli autem actiones indifferentes licitæ erunt, quando ſine graui incommodo non poſſunt mutare domicilium, & inibi perſeuerantes graue damnum timent, præcipuè ſi dominus vehementer ab ira corripi ſoleret. Indicabo quænam actiones communiter à famulis

aſſumptæ indifferentes ſint. Parare equum quo profecturus dominus ad amaſiæ domum: cum inibi commorantem foris cuſtodire: amaſiæ menſam apponere: cibos præparare: ad domum reducere: epiſtolas deferre de quarum turpitudine graui non moraliter conſtet, licèt affectu ſint exaratæ: dona ferre, ac referre oſtia, aut feneſtram aperire, dominum amaſiæ oſtendere: auxilium domino præſtare, vt aſcendat: ſcalam tenere. Porrò vt licitè famulus teneat ſcalam opus eſt, vt grauius ſolito damnum timeat; quia aſcenſus per ſcalam
Sanch. in domum iniuria eſt domus domino inuſta. *Sanchez lib. 1. c. 7.* conſulatur.

224. *Conſuetudine quis grauatur aut iurandi mendaciter, aut voluntariò polluendi.* Si ægrè ferat, haud ei abſolutio differatur, præcipuè cum non adeſt ſpes reuerſionis ad confeſſarium. Attamen ſi inueterata ſit conſuetudo, & remiſſum propoſitum differat abſolutionem priùs pœnitente de non ſufficienti diſpoſitione conuicto. Ita
Henriq. *Henriquez.*

225. *Decimas quis multis ab hinc diebus debet Eccleſiæ.* Tridentinum præcipit hominem huiuſmodi non abſolui, donec debitum reddat, excommunicatione adhibita. Profectò ſi potens ſoluere, mox neceſſum eſt ſoluat, vti abſolutionis beneficio fruatur. Si autem eſt impotens, in foro conſcientiæ ab excommunicatione, & peccatis abſoluendus cum cautione ſolutionis, quia conſtat eum non malitiosè decimas retinere. Quod ſi excommunicatione percuſſus non fuerit, ſufficit, vt à peccatis abſoluatur cum propoſito ſol-
Auila. uendi accedere, vti *Auila* affirmat. Nec quidem extra iuris caſus expreſſos minimè ab eo eſt ſolutionis iuramentum extorquendum.

§. 3. *Occaſio proxima delinquendi aleſt.*

226. *In proxima quis eſt occaſione peccandi?* Proximam illam occaſionem appello, quia circunſtantiis ſpectatis raro quis à peccato aſſolet abſtinere. Certè peccatum ipſum ex huiuſmodi occaſione exſurgens debet eſſe mortale; occaſio etiam particularis vſuræ, v.g. debet eſſe; quia mercaturam facere non eſt occaſio proxima, licet munere, ſeu officio quis abutatur. Præterea talis debet eſſe occaſio, qua nunquam aut raro non delinquatur; quia occaſio proxima non eſt ea, qua raro delinquitur; v.g. qui repentino affectu ter aut quater per vnius anni circulum cum famulante fœmina deliquit ſine animo vlterius delinquendi. Demum circunſtantiæ ſpectandæ ſunt; quia quod vni occaſio eſt proxima peccandi, alteri non erit, v.g. iuueni fœminæ vna in domo ſocietas in proxi-

mam

am occaſionem cedet,quæ ſeni nullum minatur nocumen-
m. Igitur occaſio proxima eſt immoderatæ iuuentuti cibis
lidis veſci,vnde experimento edidicit ſe voluntaria pollu-
one fœdari; aut Comœdiis intereſſe, qui rarò ſine graui
lpa recedit,&c.

227. *Quandonam tenebitur pœnitens ab occaſione proxima cedere, priuſquam abſoluatur?* Cum occaſio proxima eſt vo-
ntaria,ſecus cum voluntaria non fuerit. v.g.quando filius-
milias ſæpè cum famula,aut conſanguinea deliquit, quam
ſe haud poteſt à domo deturbare. Sic *Suarius*. Tali in caſu Suar.
ebet pœnitens vero dolore affici de præterito,cum propoſi-
in futurum, ſpecialiter quidem proponendo minimè ſo-
m cùm ſola manſurum: quod ſi caſus tulerit ſolitudinem,
inimè peccaturum. Profectò quoties aliqua adeſt cauſa
otabilis, qua ſeparatio fieri non poteſt, voluntaria occaſio
on erit,& præmiſſa diſpoſitione, & prudentia ad cautionem
ituram Confeſſoris adhibita abſolui poterit. *Quid ſi affe-
ius ſit ingens,labilis pœnitens, exigua ſpes emendationis?* Ab-
olutio differatur; quod ſi non omnino emendatus rurſum
ccedat, ſi tamen Confeſſarius cognoſcat affectum aliquan-
ulum frigeſcere, aliquámque abſtinentiam adhibitam, &c.
æpius poteſt eum abſoluere. v. gr. ſi nupſit fœminæ,cui ad-
æreſcit animo;aut fœmina nupſit viro qui eam cuſtodit.Sic
Suarius. Suar.

228. *Quid denique ſi amaſia pœnitentis in domo commoretur?* Aliqui aſſerunt ſemel aut bis abſolui poſſe,ſolo emenda-
ionis propoſito præmiſſo. Alij affirmant prius è domo de-
urbandam,quàm poſſit abſolui.Ego autem cum *Reginaldo* & Regin.
aliis iudico non eſſe abſoluendum ante eiectionem ſi domi
ſolo amaſiæ titulo commoratur, & illico poteſt deturbare;
quia tali in caſu occaſio proxima voluntaria eſt. Verùm ſi fa-
mulandi fungitur miniſterio ſemel ille abſoluatur cum pro-
poſito aliam famulam exquirendi quamprimum.

229. *Caſu quis reſeruato illigatus eſt.* Caſus reſeruatus eſt §. 4.
ille (vti diximus) à quo ſolus ille abſoluit, cui reſeruatus,aut *Caſu reſeruato pœnitẽs illigatur.*
qui illius vices exerit. Sunt quidem caſus reſeruati Ponti-
fici, Epiſcopo, Tribunali DD.Inquiſitorum, ac Regularium
Prælatis. Doctores quidem ſex caſus Epiſcopo communi ex
iure numerant. 1. Quando peccatum à iure publicam pœ-
nam habet aſſignatam. 2. Quando maiorem excommuni-
tionem habet annexam. 3. Quando irregularitatem. 4. Pec-
catum incendiarij. 5. Blaſphemia publica. 6. Homicidium
voluntarium, ac mutilatio. Porrò ex conſuetudine octo

inſuper ſunt reſeruata crimina Epiſcopo. 1. Omne enorme publicum peccatum. 2. Filiorum aut caſu, aut conſilio occiſio. 3. Quodcunque homicidium. 4. Falſum teſtimonium, aut inſtrumentum. 5. Periurium. 6. Inceſtus. 7. Monialium corruptio. 8. Beſtiales. Profectò cum *Filliucio* & aliis affirmo nullos ex iure communi Epiſcopo caſus nec excommunicationem reſeruatam eſſe, propriè loquendo. Fateor caſus eſſe reſeruatos arbitrio Epiſcopi, varij quidem ob Diœceſium varietatem. Omnes quidem quicunque ſint huiuſmodi caſus ſubiacent cuiuſcunque Confeſſarij poteſtati beneficio Bullæ Cruciatæ. Præterea Regulares priuilegiorum ſuorum vi ab eiſdem poſſunt abſoluere, ſi ab Epiſcopo ſint approbati. Certè Papa Clemens VIII. Regularium Prælatis vndecim caſus reſeruari iuſſit, facultatem Capitulo generali, aut Prouinciali exhibens vti alios caſus reſeruare poſſent, quo Ordinis maiori vtilitati conſulerent.

Filliuc.

230. *Quando quis facultate pòtitur, vt à caſibus Papæ reſeruatis abſoluat, poteſt ne etiam abſoluere à cenſuris?* Cum *Toleto* aſſero poſſe; quia cenſuræ cum ipſis peccatis annectuntur.

Tolet.

231. *Quodnam ſacrilegium eſt Epiſcopo reſeruatum?* Illud tantùm quo ſacer locus furto, ſanguine, aut ſemine humano violatur. Scio *Emanuelem Saa* affimare ex iure non reſeruatum eſſe ſacrilegium, ſed *Sortilegium*, communi errore *Sacrilegium* legente. Quid de publica *Blaſphemia?* Solummodo exteriori foro ex Epiſcopo reſeruata, niſi ipſe contrarium exponat. Sic *Saa.*

Saa. Saa.

232. *Ordinarius itaque Confeſſor quonammodo ſe geret cum eo, qui reſeruato caſu pergrauatur?* Si ipſe non poteſt abſoluere ad Prælatum immittat, aut ad delegatum extra mortis articulum, aut probabile vitæ diſcrimen.

233. *Si affirmet pœnitens ſe Superioris licentia frui?* Credat, & abſoluat. Quod ſi ex iuſta cauſa ſubditus ad Prælatum accedere nequeat adeat Confeſſarius illum, vicéſque impetret, nullo præmiſſo verbo, vnde poſſit pœnitens Superiori reuelari.

§. 5. *Abſolutio & ſatisfactio impertienda, iniungenda.*

234. *Quonammodo Confeſſarius ſatisfactionem Sacramentalem imponet?* Relege quæ Superius aſſeruimus. Haud ita pœnitentem aggrauet, vt cauſa ſit omittendi. Peccata carnis acriora flagellorum, ciliciorúmque requirunt medicamina. Quod ſi implendæ non ſint pœnitentiæ aſperiores, ſufficiant Indulgentiæ, Iubilæi, Communionis frequentia, eleemoſynæ, orationes præcipuè quidem Virginis

Virginis obſequium nouem Angeli Salutationibus emiſſis, ſub puriſſimæ Conceptionis memoria quotidie iuuenum probata eſt medicina.

235. *Quonammodo denique circa abſolutionis Sacramentalis expeditionem ſe geret Confeſſarius?* Si Confeſſarius ipſe, aut excommunicatus aut ſuſpenſus, aut interdictus ſit nominatim, priùs à Cenſuris expediatur, quàm abſoluat; aliàs peccabit mortaliter & iuris alias pœnas incurret. Nec quidem valida erit abſolutio; quia priuatus eſt iuriſdictione. Si autem pœnitens excommunicatione quacumque illigetur, prius à Cenſura, quàm à peccatis abſoluatur. Scio ex *Suarij* doctrina validum Sacramentum, licet abſolutio à Cenſuris non præcedat. Quod ſi in mortis articulo non poſſit pœnitens prius à Cenſura, quàm à peccatis abſolui, ſufficit proferre Confeſſarium illa verba: *Abſoluo te*, cum intentione abſoluendi ab vtroque vinculo. Rarò tamen tam vrgens aderit occaſio, qua non poſſit adiici: *Ab omni excommunicatione*, Curet moribundo Bullæ indulgentiam applicari, ſuadeàtque ſecundam Bullam in indulgentiæ augmentum accipi. *Queiſnam verbis abſolutio Sacramentalis proferenda?* Sufficiunt iſta verba: *Abſoluo te*, ſed iuxta Eccleſiæ præſcriptum illa dicenda: *Ego te abſoluo à peccatis tuis.* Poſt Confeſſionem diuturni temporis præmittat: *Miſereatur tui omnipotens Deus, & dimiſſis peccatis tuis perducat te in vitam æternam.* Deinde ſic formam expediat ſemper: *Dominus noſter Ieſus Chriſtus te abſoluat, & ego authoritate ipſius mihi licet indigno conceſſa abſoluo te in primis ab omni vinculo excommunicationis* (ſi ſit Clericus addat, *ſuſpenſionis, & interdicti,* *in quantum poſſum, & indiges. Deinde eadem authoritate ego te abſoluo à peccatis, in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti. Amen.* Laudabiliter additur: *Paſſio Domini noſtri Ieſu Chriſti, & merita B. Mariæ ſemper Virginis, & omnium Sanctorum, quidquid boni feceris, & mali ſuſtinueris, ſit tibi in remiſſionem peccatorum, in augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ.* Videndi *Suarius, Azorius, Reginaldus, Henriquez,* & *Laymanus.* Suar. & alij.

EXAMEN V.

Circa materiam de Indulgentiis.

Capvt Primvm.

De Eccleſiæ Theſauro.

1. *QVia Indulgentiarum lucratio ſatisfactionis exerit vices, tractatio huiuſce materiæ attexenda: Quidnam igitur Theſauri Eccleſiæ nomine intelligendum?* Eſt collectio ex operibus ſatisfactoriis,quę ſancti egerunt non illis pro culpis propriis neceſſaria.

2. *Vbinam hic Theſaurus?* In ſola diuina acceptatione,quæ omnia hæc opera ad remunerationem ſeruat.

3. *Ex queiſnam præcipuè operibus hic Theſaurus coaleſcit?* Præcipuè ex operibus Sanctorum, qui nunquam aut rarò delinquentes longè latéque pœnam pro culpis debitam exceſſere. Talia (v.gr.) opera Deiparæ nunquam delinquentis, Ioannis, Iacobi: talia Chriſti opera natura ipſa impeccabilis, pro quibus ſolis infinitum hunc Theſaurum eſſe ſub Clemente VI. fides aſſeruit.

4. *Poſſunt ne Sancti, & iuſti viri ſatisfactorijs ſuis operibus, quæ apud Eccleſiæ Theſaurum cuſtodiuntur, pro pœnis debitis alienæ culpæ ſatisfacere?* Poſſunt, & de condigno. Quamuis enim non poſſint alteri gratiam de condigno mereri; (ea quippe excellentia meritorum ſoli Chriſto conceſſa,) poſſunt tamen de condigno ſatisfacere. v. gr. ſi Antonius iuſtus pro Petro ieiunaret iuſto, ſatisfaceret pro Petro tantum quantum pro ſe ipſo ſatisfacturus eſſet, vti ex *Toleto* didici.

5. *Penes quem in terra huiuſce Theſauri clauis aſſidet?* Penes Eccleſiam,& eius caput ſummum Antiſtitem: vnde apud ipſum poteſtas Theſaurum aperiendi, & claudendi cùm voluerit.

Cap.

Capvt II.

Quid, & quotuplex Indulgentia?

6. *Qvidnam eſt Indulgentia?* Relaxatio pœnæ debitæ pro peccato ſatisfaciens diuino rigori ex operibus Sanctorum, & Chriſti reſeruatis in Eccleſiæ Theſauro per liberalem Papæ condonationem extra vllum Sacramentum. In cuius definitionis expoſitionem tria ſuppono. Primum, quouis in peccato præter culpæ reatum contrahi ad pœnam culpæ debitam quandam obligationem, quæ quidem pœna aut ſoluenda hic per ſatisfactionem, aut in vita alia per ſatiſpaſſionem; aut in hac & in alia vita per liberam relaxationem à Pontifice factam, qui ex Eccleſiæ Theſauro tantum ſatisfactionis ſoluit, quantum nos ex noſtris operibus ſoluere tenebamur. Secundum, non ſemper in hac vita cum remittitur culpa, (quæ tota ſimul remittitur) vel per Pœnitentiæ Sacramentum, vel per Contritionem, ſemper totam remitti pœnam: ſed tantum pœnæ remitti, quantum apud æſtimationem diuinam ſatisfactorio operi noſtro reſpondet. Ea autem pars pœnæ, quæ remanet, vel in hac eſt vita ſoluenda per alia opera ſatisfactoria, vel per ignem Purgatorij in alia. Tertium, quoduis opus hominis bonum in gratia exiſtentis, & eſſe meritorium gratiæ, & ſatisfactorium pœnæ. Hæc tria ad materiam noſtram maximè obſeruanda.

7. *Quotuplex Indulgentia?* Duplex, Plenaria ſcilicet, & Temporalis. Per Plenariam ſimpliciter tota pœna remittitur vel in aliquo genere certo. Per Temporalem non remittitur tota pœna, ſed quanta in Bullis exprimitur.

8. *Quando in Bulla ſeptem annorum, aut quadraginta dierum Indulgentia conceditur, quid ſignificat?* Hominem, qui talem indulgentiam conſequitur, tantam pœnæ remiſſionem obtinere, quantam obtinuiſſet, ſi tanto tempore iuxta Canones peregiſſet pœnitentiam.

9. *Differt ne Iubileum ab Indulgentia plenaria?* Non differt, niſi quòd per Iubileum committatur commutandi vota facultas, & à reſeruatis abſoluendi.

10. *Suſpenduntur ne Indulgentia anno Iubilei?* Profectò in anno Iubilei, quod Romæ à primis veſperis Natiuitatis Dominicæ incipit vſque ad annum ſequentem duraturũ, reliquiæ ſuſpenduntur indulgentiæ, imò & facultates abſoluendi

à caſibus Pontifici reſeruatis. Denique Iubileum in anno Sancto toties obtineri poteſt, quoties præſcripta opera geruntur. Sic declarauit Vrbanus VIII.

CAPVT III.

De ijs, qui poſſunt Indulgentias concedere.

11. QVisnam poteſt Indulgentias concedere? Solus Pontifex primario; alij quidem, quatenus eis à Pontifice conceditur Epiſcopi cum limitatione hanc ab illo poteſtatem accipiunt. In Dedicatione Eccleſiæ vnius tantùm anni Indulgentiam concedere poſſunt: In Anniuerſario Dedicationis quadraginta dierum; quas quidem ſubditis ſolummodò in hac vita degentibus valent impertire. Concedit item Epiſcopus cuiuſuis operis pij prætextu fidelibus congregatis quadraginta dies Indulgentiæ. v. gr. ſub Concionis termino, &c.

12. *Num Epiſcopus in mortali culpa exiſtens validè concedat Indulgentias?* Ita planè. Imò licèt ſit excommunicatus; (modò non ſit denunciatus, & vitandus) per culpam aut excommunicationem hanc iuriſdictionem non amiſit.

13. *An poſſit hanc facultatem non ſolùm Vicario, ſed & cuilibet concionatori, & Clerico demandare?* Poteſt; quia Epiſcopo competit hæc facultas iure Ordinario, vnde eam poteſt delegare. *Num laicis?* Minimè. Solus Papa de poteſtatis plenitudine eam poteſt laicis delegare; quia ſolus poteſt in iure diſpenſare communi.

14. *Poſſunt ne Clerici quacunque dignitate condecorati Indulgentias concedere?* Non poſſunt, etiam ſi Cardinales non Epiſcopi ſint; quia non ſunt Eccleſiaſtici Theſauri diſpenſatores, niſi ad id facultatem obtineant.

15. *Num Capitulum Sede vacante, ſiquidem Epiſcopi vices gerit, valeat concedere Indulgentias?* Nequaquam; quia non ſuccedit Epiſcopo in poteſtate extraordinariæ iuriſdictionis, ſcilicet in iis, quæ ſunt Epiſcopali reſeruata dignitati.

16. *Abbas ne ſuis in locis iuriſdictionem obtinens Epiſcopalem, poteſt Indulgentias impertire?* Non, licèt valeat alios participes ſatisfactionis, & orationum, quæ fiunt in Religione, facere; quia circa Indulgentias non ſit Theſauri diſpenſator.

17. *Pontifex, aut Epiſcopus frui ne poteſt indulgentijs, quas alijs concedit?* Poteſt; quia non debet eſſe deterioris conditionis, quàm ſubditi. *Tenentur ne ad id opus iniunctum ad lucrationem indulgentiæ præſtare?* Opus quidem generaliter iniunctum agere non tenentur; ſed ſecum poſſunt hac in parte diſpenſare: loco illius aliud pium opus præſtando.

CAPVT IV.

De cauſa Indulgentias concedendi.

18. AN *cauſa ad Indulgentiæ conceſſionem requiratur?* Ita planè; quæ quidem cauſa tam ex parte concedentis, quàm ex parte petentis indulgentiam, conſiderare oportet.

19. *Cauſæ huiuſce exprime ſufficientiam.* Erit equidem cauſa ſufficiens quidquid in Dei honorem, aut Eccleſiæ cedit vtilitatem. Concedi autem affirmo cum *Henriquez* ex motiuo ſolius miſericordiæ pro animabus Purgatorij. Præterea Principi optimè de Eccleſia merito conceduntur, vt alij ad eadem facinora excitentur; quaſi Principis egregia facta ſint cauſa indulgentiæ. Peccator denique magnus à Papa vt pio parente ex Theſauro ad ſatisfaciendum pœnis debitis poteſt adiuuari.

20. *Peccat ne qui pro parua cauſa indulgentias largiſſimas concedit?* Peccat; quia concedens indulgentias non eſt Dominus, ſed prudens diſpenſator.

21. *Quid ſi ſine cauſa, aut leui tales Indulgentiæ concedantur? Validæ ne?* Ita planè, vti *Henriquez* ex grauibus antiquis Doctoribus egregiè oſtendit. Henriq.

22. *Poſſunt ne pro quolibet opere, aut actu pio etiam leuiſſimo validè à Pontifice Indulgentiæ concedi?* Imò ſic plerunque concedi edocet experientia. An non plenaria indulgentia pro Oratione Dominica, aut Angelica ſalutatione diſpenſatur? Certè indulgentiæ fruſtra concederentur, ſi ad earum conſecutionem æquiualens opus eſſet neceſſarium. Scio Pontificem aliquando poſſe indulgentias concedere nullum opus requirendo. v. gr. ſi defuncto viro Eccleſiæ benefactori indulgentias applicet.

CAPVT V.
De ſuſcipiente Indulgentias.

23. QVi*ſnam eſt Indulgentiæ capax?* Qui & Baptiſmo, & fide decoratur. Vnde hæreticus,aut apoſtata à fide incapax eſt. Item excommunicatus licet contritus; quia vna ex pœnis excommunicationis eſt communium Eccleſiæ ſuffragiorum, & bonorum priuatio.

24. *Eſt ne capax fidelis, qui in crimine mortali exiſtit?* Minimè; quia pœna remitti non poteſt, niſi prius culpa remittatur.

25. *Sufficit ne contritum eſſe?* Si in Bulla Confeſſio indicitur,Confeſſio neceſſaria eſt ei, qui lethalis criminis reatu illigatur. Nam qui poſt Confeſſionem vltimam nullum mortale commiſit, nec recordatur alicuius nondum per Confeſſionem expiati,ſine præmiſſa tunc Confeſſione indulgentiam poteſt lucrari; quia quando in Bulla Confeſſio inducitur,ſermo aſſolet eſſe reſpectu illius, qui lethali crimine fœdatur. Quod ſi, non indicta in Bulla Confeſſione,in lethali exiſtens contritionis elicit actum, ſufficit ad indulgentiæ conſecutionem.

26. *Tempore Iubilæi peccata quis confeſſus eſt, ſed poſtea in peccatum mortale incidit, antequam reliqua opera præſcripta adimpleret: obligatur ne ad Indulgentiæ conſecutionem, nouam Confeſſionem inire?* Minimè; quia impleuit iam conditionem à Iubilæo aſſignatam. Vnde ſolum tenetur de lethali poſt Confeſſionem commiſſo conteri in fine.

27. *Neceſſum ne eſt, vt conſecuturus indulgentiam ſit in gratia toto tempore, quo opera præſcripta præſtat?* Sufficit eſſe iuſtum, dum vltimo actui,quo poſito indulgentia datur,operam nauat; quia opus præſcriptum non debet neceſſariò eſſe ſatisfactorium, ſed tantùm eſt conditio, qua poſita, Pontifex indulgentiam applicat.

28. *In peccato mortali exiſtens vltimum quis præſtitit opus: expiato deinde peccato per pœnitentiam, Indulgentia ne donabitur?* Minimè; quia ſicut Sacramenta non reuiuiſcunt, quando in ipſorum ſuſceptione appoſitum fuit impedimentum repugnans ſubſtantiæ Sacramenti: ita neque indulgentia reuiuiſcit, cuius eſſentiæ & naturæ ſtatus peccato mortali repugnat.

29. *Eleemoſynam quis à Bulla præſcriptam ob vanam gloriam largitur: lucratur ne Indulgentiam?* Si tantùm ob vanam gloriam præſtitit opus, non lucratur; quia non honeſtum. Secus ſi ob vanam gloriam & honeſtam opus ſimul eleemoſynæ operam dedit.

30. *Iniungitur ieiunium ad Iubilei conſecutionem: licet ne lacticinijs, & ouis vti extra Quadrageſimam?* Iuxta locorum conſuetudinem licet, aut non licet; quia abſtinentia ab ouis non eſt de eſſentia ieiunij, nec iubileum ſtrictius ieiunium, quàm indulgentia.

31. *Indulgentia offertur eis, qui Coronam Virginis recitarint: lucrabor ne ego, te pro me Coronam recitante?* Minimè, opus enim iniunctum per te ipſum ex intentione Pontificis præſtare teneris; quia ſunt actiones perſonales. Eleemoſyna quidem tuo nomine facta opus tuum eſſe non abnego.

32. *Poteſt ne Indulgentia per opus aliquod internum obtineri?* Poteſt; quia à Pontifice ſæpe vel conſcientiæ examen, vel nominis IESV inuocationem ex cordis ore præſcribitur.

33. *Habeo plures calculos benedictos, queis à varijs Pontificibus variæ conceduntur Indulgentiæ pro recitatione Roſarij; vel varias obtinui Bullas, quæ mihi ob eandem Roſarij recitationem varias Indulgentias exponunt: lucror ne eas omnes ſemel Roſarium recitando?* Lucraris; quia eadem Canonicarum horarum recitatione & voto, & præcepto ſatisfacio. Imò poſſunt vno & eodem tempore diuerſis actibus conſequi plures indulgentias, quando vnus actus non impedit alium, v.gr. conceditur vna indulgentia audiendi Miſſam, altera Coronam recitandi: lucror vtramque, dum recitans Coronam, Miſſam ſimul exaudio.

34. *Bulla duas hebdomadas aſſignat, vti commodè omnes fideles ſeſe lucrationi Iubilei accingant: poſſum ne prima hebdomada ieiunare, Eccleſiáſque viſitare, in ſecundam dilata Confeſſione?* Potes; neque enim Pontificis intentioni repugnat.

CAPVT VI.

De Indulgentiarum valore.

35. *QVantum valent Indulgentiæ?* Quantum ſonant. Vnde qui ſtatim poſt obtentam indulgentiam plenariam moritur,

moritur, ad cœlum mox auolat; quia indulgentia plenaria ſonat omnis pœnæ remiſſionem accipi.

36. *Eſt ne indulgentia conceſſio latè explicanda?* Ita planè, quando de concedentis poteſtate conſtat; quia fauor eſt, & beneficium Principis.

37. *Quantum Indulgentia durant?* Iuxta concedentis intentionem, & non vltra. *Si abſolutè conceſſa eſt?* Per ſe loquendo, perpetuò durat, nec expirat obitu concedentis. *Conceditur Communitati.* Durat quandiu durat Communitas, nec cum perſonis ſingularibus deſinit. *Eccleſia, cui conceſſa eſt Indulgentia, deſtructa noua exædificatur.* Adhuc valet indulgentia illo loco conceſſa. *Templum aliò transfertur.* Quando debita authoritate fit, vna transfertur indulgentia illi Templo conceſſa: ſecus ſi ſolo tantum conceſſa fuiſſet.

38. *Excipiuntur ne in ſuſpenſione indulgentiarum anni Iubilei indulgentiæ aliquæ?* Ex S. D. N. Vrbani VIII. viuæ vocis oraculo, declaratione ſuſpenduntur indulgentiæ in articulo mortis conceſſæ: nec indulgentiæ pro defunctis: nec à priuilegiatis tolluntur facultates, & priuilegia abſoluendi; exceptis iis, quæ concedi aliàs ſolent ratione Indulgentiarum.

39. *Poteſt ne ſucceſſor Indulgentias ab anteceſſore conceſſas reuocare?* Poteſt, quia vt dignitati ſuccèdit, ita & poteſtati. Inferior verò non poteſt.

40. *Reuocatur indulgentia; ſed non ſtatim reuocatio meas peruenit ad aures: extinguitur ne ſtatim ac reuocata eſt?* Minimè, ſed cum primùm mihi notum ſit. Vnde ſi quis inuincibiliter ignorans ſibi indulti conceſſi reuocationem, bona fide confeſſus eſt peccata reſeruata, vel à cenſuris abſolutus eſt, virtute indulti iam aliàs reuocati, manet à crimine, & cenſura expeditus.

41. *Concedi ne poteſt perpetua indulgentia, ob cauſam temporalem?* Poteſt; quare ceſſante cauſa, ipſa non ceſſat.

42. *Conceditur mihi indulgentia pro mortis articulo, ſemel accepta non obij: poſſum ne eadem, ſuperueniente rurſum mortis articulo, frui?* Ita planè, ſi contrarium in Bulla non exprimatur; quia propoſito indefinita æquiualent vniuerſali.

Capvt VII.

De Indulgentia pro Defunctis.

43. De *Purgatorio mihi notitiam aliquam reddas.* Locus adeſt intra terræ viſcera, in quo animæ deſcendentes à ſeculo à pœnis expiantur, quæ, remiſſa culpa mortali & veniali, ſunt ſine ſatisfactione relictæ. Porrò Purgatorium in corde terræ reſidere, quemadmodum infernus quo damnatorum animæ concremantur, commune Doctorum, imo Eccleſiæ placitum certum adeò, vt pluſquam temerarium ſit abnegare. Purgatorij itaque locus proximus ſurſum verſus aſcendendo inferorum ſedibus, vti ex D. Thoma collegi. Cremantur quidem eodem, quo damnatorum animæ, igne. Quonammodo autem verus ignis agere poſſit in animas corporibus exutas nulli mortalium reuelatum. Eſt Purgatorij pœna maior quacumque hoc in ſeculo inflicta, qua Deus non per miniſtrum vllum animas corripit; ab ipsóque igne velut à carcere cohibente detinentur illæ, donec debitum omninò perſoluant. Erit certè cuicunque tanta pœna illo in loco, quantam homo hîc citra mortem non poſſet tolerare. Eodem temporis momento, quo anima corpus deſerit, iudicatur, & ei ſententia lata innoteſcit, rectáque tendit, quo pergere iubetur, Angelo Cuſtode euntem in Purgatorium comitante, quid ni auolantem ad ſuperos? Profectò non ſemel ad nos animæ à Purgatorio docturæ rediere, quod è diuina fit diſpenſatione. Ex eadem aliquando effectum, vt apud nos animæ purgentur, Hugone teſtante. Animæ denique duplici pœna in Purgatorio afficiuntur, altera damni præcipua quidem, quæ in viſionis Dei conſiſtit priuatione: ſenſus altera, quam ab igne patiuntur. §. 1. *Purgatorium.*

44. *Quonammodo Indulgentiæ defunctis proſunt?* Non quidem per modum iudicij, quamuis plenariæ ſint; quia Eccleſia non habet iuriſdictionem, aut ordinariam poteſtatem in animas extra Eccleſiæ forum conſtitutas; ſed proſunt per modum ſuffragij, ſeu auxilij Eccleſiaſtici illis applicati. §. 2. *Indulgētia pro defunctis.*

45. *Neceſſarium ne eſt eum, qui opus præſtat ad conſequendum Indulgentiam pro defuncto, in gratia eſſe?* Minimè; quamuis enim peccati mortalis reus non poſſit ſuis operibus pro ſe aut pro alio ſatisfacere, nihilominus poteſt indulgentiam pro defuncto lucrari agens opus præſcriptum; quia tunc ille

non

non dicitur ſatisfacere ſed facere opus,quo poſito, Pontifex defuncto indulgentiam applicat,ſatisfactiones ſcilicet Chriſti,& Sanctorum.

46. *Indulgentia pro defuncto accepta prodeſt ne tantum illi, quantum profuiſſet accipienti viuo, ſi eam ſibi applicaſſet?* Ita quidem. Vnde ſi indulgentia plenaria ſit,prodeſt defuncto ad remiſſionem omnis pœnæ,modo Deus eam acceptet.

47. *Quænam ſuffragia animabus proſunt?* Eleemoſynæ, orationes,Sacrificium Miſſæ,ieiunia,humicubatio, flagellatio, geſtatio cilicij, & alia huiuſmodi. Profectò præſtantiſſima ſuffragia ſunt Miſſa, & plenaria indulgentia. Si tamen pro vno defuncto iam Miſſæ multæ fuerint celebratæ,& aliunde vrgeat neceſſitas magna viduarum, & pauperum non ingratior Deo,me authore,per eleemoſynam ſatisfactio.

48. *Eſt ne laudabile, vt vna Miſſa,cui ineſt ex altari priuilegiato,ſeu ſpeciali indulto plenaria defuncto indulgentia, celebrata pro illius ſatisfactione,alia,imò ingens Miſſarum numerus pro eodem applicetur?* Ita planè. Rationes plures pro re tam graui congeram ex Societatis meæ Doctoribus. Quia poteſt fieri, vt aliquis defectus in conceſſione indulgentiæ interuenerit,vnde à Deo non acceptetur. Quia poteſt defectus contingere ex parte accipientis indulgentiam, propter quem ſit irrita. Quia fieri poteſt, vt Deus tunc non acceptarit, non enim habet infallibilem effectum reſpectu animæ defuncti. Hinc fit,vt indulgentiæ,Miſſæ,ieiunia, &c. eiſdem defunctis ſæpiùs applicentur,vt repetitis ſuffragiis à pœnis eruantur.

49. *Remittitur ne in Purgatorio etiam culpa venialis, qua cum animus iuſtus è viuis exceſſit?* Cum Vaſquez affirmatiuè reſpondeo, licet ſententiam cum eis, qui in illo ſeparationis inſtanti per actum dilectionis remitti affirmant, de quo ſupra.

CAPVT VIII.

Praxis circa materiam de Indulgentijs & Iubilæis ex Societatis IESV *Doctoribus.*

§. 1. *De Indulgentiarum vi.*

50. *VT aliqui præter Pontificem poſſint concedere indulgentias,requiritur Pontificis conſenſus ſaltem tacitus; quia concedere indulgentias eſt relaxare pœnas Deo debitas, quod abſque ipſius, vel eius Vicarij poteſtate fieri non poteſt:*

rogo tamen, an poteſtas concedendi indulgentias poſſit per conſuetudinem acquiri? Id communis ſententia edocet apud Sanchez de poteſtate diſpenſandi vota, & iuramen. quæ diſpenſatio eodem modo animas in Dei foro abſoluit. *Layman lib. 5. tract. 7. cap. 4. num. 3.* Laym.

51. *Requiri cauſam ad indulgentias piam concedendas dixiſti: rogo, an hæc pia cauſa debeat eſſe proportionata indulgentiæ?* Aſſerit *Suarius in 3. part. tom. 4. d. 54. ſect. 3. num. 5.* pro parua cauſa non licere indulgentias magnas concedere. At *Valentia tom. 4. diſput. 7. qu. 20. part. 4.* & *Reginaldus tom. 1. lib. 7. cap. 12. numero 137.* probabiliter affirmarunt, huiuſmodi proportionem ad validitatem indulgentiarum non requiri. Suar. Valent. Regin.

52. *Quid ſi abſque vlla cauſa Papa concederet?* Docet *Saa v. Indulgentia num. 1.* validam eſſe. Saa.

53. *Prodeſt ne Indulgentia omnibus Chriſtianis viuis, atque defunctis?* Prodeſt ſi in gratia exiſtunt. Imò defunctis Catechumenis; quia hi ſuſcepere Baptiſmum in voto, & ſunt beatitudinis capaces, poteſtque pro illis ſacrificium offerri. *Granad. in 3. p. contr. 12. tract. 15. d. 6. num. 2.* addens etiam viuis Cathechumenis prodeſſe indulgentias. Gran.

54. *Proſunt ne defunctis certò, & infallibiliter?* Aſſerit *Laymanus lib. 5. tract. 7. cap. 7. num. 3.* prodeſſe defunctis per modum impetrationis ſecundùm liberam Dei acceptantis voluntatem. At alij affirmarunt certò & infallibiliter prodeſſe; quia ſatisfactio Chriſti, & Sanctorum ſufficit etiam pro illis; iuxta promiſſionem illam: *Quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Mat. 16. Limitat *Caietanus* hanc doctrinam ad illos defunctos, qui id in vita meruerunt ob pietatem & curam erga alios defunctos; quam limitationem auctor aſſertionis huiuſce *Accoſta in Cruc. qu. 19.* non admittit. Laym.

55. *Liberat Indulgentia ab onere implendi pœnitentiam Sacramentalem?* Liberat planè, ſi (v. gr.) Confeſſarius ieiunium quadraginta dierum impoſuit, pœnitens liberatur ab eo ieiunio per indulgentiam quadraginta dierum, ex *Granado contr. 12. tract. 7. d. 4. num. 5.* At *Valentia tom. 4. d. 7. q. 20. part. 3.* contrarium aſſeruit; quia obligatio implendi pœnitentiam eſt iuris diuini, in quo Pontifex diſpenſare non poteſt. Porrò quamuis pœnitenti ex iure diuino ad integritatem Confeſſionis aliqua ſatisfactio imponi debeat: tantam tamen, vel tantam, hanc, vel illam de iure humano imponit Confeſſarius pro libito, aut ſecundùm ius.] Granad. Valent.

56. *Templo*

56. *Templo huic indulgentia conceſſa eſt, diruitur : rogo, an pereat indulgentia?* Perire *Layman. lib. 5. tractat. 7. cap. 3. num. 5.* docet; quia non locô ſimpliciter, ſed Eccleſiæ conceditur.

Laym.

* *Redit Eccleſia, an indulgentia redeat?* Dubitat *Cardinal. Lugo de Pœnit. diſp. 27. ſect. 8. num.* 131. quia re vera illa Eccleſia eſt alia phyſicè, & moraliter, nouámque requirit conſecrationem. Secus ſi dirueretur, & reficeretur per partes.

Lugo.

§. 2. *Requiſita ad indulgentiæ lucrationem.*

57. *Dixiſti indulgentiam non acquiri niſi ab exiſtente in gratia: rogo, an qui pro defunctis indulgentiam lucrari intendunt debeant in gratia exiſtere?* Sufficit ipſas animas in gratia eſſe, quibus indulgentia applicatur, & Eccleſia, cuius nomine illud opus geritur; ob quod Pontifex ſatisfactionem Chriſti, & Sanctorum diſpenſat. *Præpoſitus in 3. part. q. 14. dub. 10. num.* 93.

Præp.

58. *Vt viuus ſibi acquirat indulgentiam, neceſſum ne eſt, toto tempore quo gerit opera iniuncta, in gratia eſſe?* Sufficit eſſe in gratia eo inſtanti, quo poſſit verè dici: *Completa ſunt omnia requiſita.* quia indulgentiæ effectus prouenit ex ſatisfactione Chriſti, & Sanctorum: opera verò iniuncta requiruntur ſolum vt conditio: vnde non refert, quod in peccato gerantur. *Granadus c. 12. tract. 5. d. 2. n. 5.*

Granad.

59. *Scio debere apponi opera, ieiunium ſcilicet, eleemoſynæ, Confeſſionis, &c. Rogo, ſi huiuſmodi opera moraliter bona, ex circunſtantiis fiant mala aut venialiter, aut mortaliter, ſufficiunt ne ad indulgentiæ lucrationem? Granadus d. 4. num.* 10. ſufficere docet opus eſſe bonum ex ſuo genere, licet ex circunſtantiis (& in indiuiduo malum ſit; quia præcepta diuina, & humana implentur per opera ex ſuo genere bona, licet indiuidualiter peccaminoſa. *An opus eſt, opera illa potiſſimum ob indulgentiam effici?* Satis eſt, in eum finem executioni mandari, licet alius finis æquè, aut magis principaliter intendatur. *Granadus.*

Granad.

60. *Pontifex Vrbanus (v.g.) conceſſit certum opus gerentibus die Circunciſionis Domini quadraginta annos indulgentiæ Innocentius autem Dominus noſter alios quadraginta annos eodem die, eidem operi gerendo appoſuit: an per vnum illud opus duplex indulgentia acquiratur?* Gerens ſemel illud opus die illa, octoginta indulgentiæ annos acquiret. Secus ſi vterque Pontifex opus exigeret nullo alligatum tempori; quia tunc vnuſquiſque opus exigeret independenter ab alio. *Granad. tract. 6. d. 2. n. 8.*

Granad.

61. *Indicitu*

61. *Indicitur eleemoſyna ad indulgentiæ lucrationem: ſufficit qualibet?* Sufficit obolus, ſi non indicatur fieri cum proportione ad facultates. Quid ſi pauper vel obolo careat? Commutandam eleemoſynam in aliud pium opus aliqui aſſeruere. Aſt ego cum Antonio *Fernandez de Corduba part. 3. cap. 7. §. 8. num. 3.* affirmo mentem eſſe Pontificis, quod qui eleemoſynam exhibere non poteſt, abſque vlla commutatione indulgentiam conſequatur. Fernād.

62. *Neceſſariò ne imponitur Confeſſio & Communio gerenda?* Exiſtimo Confeſſionem, & Communionem, (ſi aliud non exprimitur) exigi, vt homo in gratia conſtituatur, vt poſſit lucrari indulgentiam. Vnde qui ſolum venialibus illigatur, non tenetur Confeſſioni, aut Communioni operam impendere. *Turrianus ſelect. part. 2. d. 31. dub. 64.* Turr.

63. *In rubrica indulgentiarum quinque Sanctorum exprimitur, ſi admittatur granum, poſſe pro illa vice aliud ſubrogari, Profectò grano amiſſo, aliud ſubſtitui; ſed poſtmodum amiſſum inueni: cuinam, precor indulgentia remaneret affixa?* Non priori, ſed ſubrogato; quia verificata fuit conditio, vt poſſit ſecundum eligi. At ex quo huic applicata fuit, in priori ceſſauit. Tutius tamen erit vtrumque retinere. *Lugo de pœn. d. 27. ſect. 8. §. 3. num. 150.* Lugo.

64. *Quonammodo noua applicatio nouo grano facienda?* Sufficit actus mentalis; quia non eſt conceſſio indulgentiæ, & ſic iuriſdictionis actus; ſed ſola deputatio grani, tanquam conditio à ſummo Præſule requiſita ad hoc, vt ab ipſo talis indulgentia tali grano conceſſa ſit. Adhuc *Cardinal. Lugo citatus.* Lugo.

§. 3. *De indulgentijs varia.*

65. *Quidnam ſignificat verbum, Plenaria, Pleniſſima, Quadragena, Media, aut Quarta pars peccatorum?* Ex doctrina *Toleti* reſpondebo. Inter *Plenariam* & *Pleniſſimam* nullum eſt diſcrimen, quoad pœnæ remiſſionem; tota enim ſimul remittitur tam per Plenariam, quàm per Pleniſſimam, quàm per Iubileum. Diſtinctio tamen aliqua aſſolet eſſe reſpectu facultatum, aut priuilegiorum, qui in Bullis conceduntur. *Quadragena* ſpatium ſignificat quadraginta dierum, in quibus à carnibus abſtinemus, qui quidem olim arctiori pœnitentia colebantur, dum fideles ſolo pane & aqua veſcerentur. *Media* autem, aut *Tertia pars peccatorum* ſignificat remiſſionem pœnæ debitæ pro dimidia aut tertia peccatorum parte.

66. *Qui alienam habet Coronam aut calculum benedictum inuentum, vel ſibi commodatum, poteſt ne eandem con-*

ſequi indulgentiam, quam Dominus illius Coronæ aut gra-
Henriq. *ni conſequeretur?* Affirmat *Henriquez* poſſe modo Coronam, ſeu granum apud ſe, non tantùm domi, habeat.

67. *An lucretur indulgentias, qui illud opus exequitur, cui*
Laym. *adnexæ ſunt, licet id ignoret? Laymanus* ait indulgentiam plenariam ab Adriano VI. conceſſam non ſolum Regularibus, ſed & omnibus Chriſti fidelibus recitantibus ad tria ſigna campanæ poſt Solis occaſum tria Ave Maria cum verſiculis, *Angelus Domini*, &c. ex probabili aliquorum ſententia etiam lucrari illos, qui neſciunt tales indulgentias illi operi annexas. Non improbo.

68. *Sunt ne exempti capaces Epiſcopales indulgentias participandi?* Licet indulgentiæ ſolis ſubditis concedantur, exempti tamen participes reddi poſſunt indulgentiarum huiuſmodi. Imò vnus Epiſcopus, *Laymano* authore, ſubditis ſuis dare poteſt facultatem lucrandi alterius Epiſcopi indulgentiam.

69. *Poſſunt ne ſæpius in die indulgentiam localem lucrari?* Si indulgentia localis poſita eſt cum limitatione temporis, v.gr. diei; tum qui ſæpius in die Eccleſiam viſitat, ſemel tantùm indulgentiam lucratur; ſecus ſi abſque determinatione
Laym. indulgentia Eccleſiam viſitantibus ſit conceſſa. Ita *Laymanus*, addens nomine Eccleſiæ, cui indulgentia conceditur lucranda à viſitantibus etiam adiunctum cœmeterium intelligi oportere.

§. 4. *De quotidianis ſtationibus.*

70. *Quidnam conceditur viſitantibus quinque Eccleſias, aut quinque Altaria, precibus pro libito effuſis ex Pontificis intentione?* Egregia quidem indulgentia eſt, cuius pauci adæquant cognitionem. Bullæ quidem hæc verba: *Item concede ſu Santidad a los que en dias de Quareſma o otros dias del año en que ai Eſtaciones en Roma, viſitaren cinco Igleſias, o cinco Altares, ganen, y conſigan todas las indulgencias, y perdones, que ganan los que perſonalmente viſitan las Igleſias de la Ciudad de Roma, y extra muros della, como las ganarian, ſi perſonalmente viſitaſſen las dichas Igleſias.* In Baſilica D. Petri ſeptem Altaria adſunt, vbi ſtationes per totius anni circulum. *Auct. Priuil. mendic. Inter alia ſunt ſeptem Altaria principalia, in quibus per totum annum integrum ſunt ſtationes. fol. 286.* Bulla præſcribit eum, qui inuiſit Altaria, cum ſtationes Romæ habentur, cunctas illas lucrari indulgentias: quotidie huiuſmodi habentur Romæ ſtationes; ergo qui quotidie Altaria inuiſit, quotidie lucratur illas indulgentias. Profectò apud Eccleſiam D. Pauli

D.Pauli adſunt alia ſeptem Altaria, vbi indulgentiæ eædem ac in Petri Baſilica impenduntur. Æquat equidem vtramque Eccleſiam Templum D. Sebaſtiani, vti *Hieron.Sorb.fo'.287.* affirmat. Præterea tria loca Romæ iacent, vbi quotidie fideles plenariam poſſunt lucrari indulgentiam, nempe Sacellum Baptiſtæ apud Eccleſiam S. Ioannis Lateranenſis: Sacellum D.Laurentij dictum *Sanctum Sanctorum*: & Sacellum S. Helenæ in Templo S.Crucis. *Rodriq.§.8.fol.61.* Apud Eccleſiam D.Ioannis Lateranenſis antiqua tabella conſpicitur, vbi verba Syluestri Papæ ad Imperatorem Conſtantinum exarantur: *Dominus* IESVS CHRISTVS, *qui te mundauit à lepra per ſuam miſericordiam mundet & purificet omnes venientes huc ſine peccato mortali: & authoritate Apoſtol.Petri & Pauli, & noſtra ſit eis remiſſio omnium peccatorum quocumque tempore anni.* Porrò hæc indulgentia à multis Pontificibus confirmata eſt, aliis innumeris ſuperadditis, de quibus ſic Papa Bonifacius: *Tot ac tantæ ſunt indulgentiæ D. Ioannis Lateranenſis, vt ſolus Deus poſſit annumerare. Et ego omnes illas confirmo.* Quid apud reliquas Vrbis Eccleſias. Hæ quidem omnes quotidie viſitatione quinque Altarium, Bulla atteſtante, à nobis acquiruntur; quia quotidie inſtitutæ ſunt ſtationes. *Rogo num quotidie ſæpius hæc Altarium indulgentia comparari poſſit?* Toties quidem quotidie lucramur, quoties Altaria inuiſimus, imò, authore Roderico, animabus Purgatorij poteſt applicari lucratio repetita. Bulla plumbea ſic: *Omnes & ſingulas indulgentias ſtationum intra, & extra muros prædictæ Vrbis tam pro ſe, quàm per modum ſuffragij (pro defunctis pro quibus viſitauerint, conſequentur.* Ad hæc qui viſitant diebus Mercurij Templum D. Pauli Purgatorij animam liberant à cruciatu. *Quid ſi ob Templi frequentiam non poſſim ingredi?* Iuxta oſtium ſufficit preces effundere. *Sufficiet ne ſine ſitus mutatione cuncta Altaria inuiſere?* Sufficiet, *Saa* authore, ſi ſingulis Altaribus caput inclines. *Tria ſolummodo apud templum Altaria.* Bis duo inuiſantur. Quòd ſi vnicum Altare fuerit, quinquies vnicum inuiſendum eſt.

72. *Vtrum pœnitentiæ, aut ſatisfactionis loco indulgentiæ lucratio deſeruiat?* Dixi applicante Confeſſario, deſeruire. Addo ex *Toleto*, etiam non applicante Confeſſore, poſſe pœnitentem impoſitam ſatisfactionem in indulgentiæ lucrationem commutare, modò medicinalis ſit vti ferè ſemper. Mihi credite impoſitam à Confeſſario pœnitentiam implere in gratiæ auguſtius incrementum maioris quidem momenti, quàm pœnæ remiſſio.

72. *Epiſcopus vltra poteſtatis ſuæ limites indulgentiam concedit: num validè?* Irritam planè quoad exceſſum *Laymanus* affirmat. v.gr.concedit ſexaginta dierum indulgentiam, valet ſolum quoad quadraginta. Porrò (vti idem Doctor adnotat) viuis,non mortuis poteſt Præſul illam indulgentiam impertiri.

Laym.

73. *An indulgentia quæuis viuis conceſſa valeat defunctis applicari?* Negat *Laymanus*, niſi expreſſum in conceſſione fuerit. Poſſunt tamen illa opera egregia quemadmodum preces,& reliqua iuſta opera in pœnæ remiſſionem. *Vndenam fit non ita certò & infallibiliter indulgentiam prodeſſe defunctis, quemadmodum viuis?* Dixi,quia viuis Pontifex indulgentias dat per modum iudiciariæ abſolutionis: defunctis autem non ſic,ſed per modum ſuffragij. Credibile tamen cum *Laymano* iudico eas Deum acceptare,facilius quidem pro iis defunctis oblatas,qui ex hac vita plus digni hac condonatione deceſſere.

Laym.

§. 5. *De Iubileo.*

74. *Circa Iubilæi conſecutionem præter illa, quæ innuiſti, occurrunt ne aliqua digna obſeruatu.* Plura quidem.Hæc in primis ex *Filliucio* adnoto. Iubileum, quod remiſſionis annus fructuoſus & germinans olim apudHebræos vocabatur apud Chriſticolas indulgentias ſignificat, quæ in ampliſſima forma conceduntur non ſolum in anno, qui *Sanctus* dicitur, verum etiam extra illum.

Filliuc.

75. *Vt acquirantur huiuſmodi indulgentiæ Iubilei, quænam præſtanda?* Primò Eccleſiæ quatuor vrbis deuotè ſemel ſaltem in die viſitandæ à Romanis, & incolis Romæ per dies triginta, à peregrinis & exteris per quindecim in quo tamen tempore Confeſſarij diſpenſant. Deinde pro totius Chriſtiani populi ſalute rogandus eſt Deus. Denique verè pœnitentes & confeſſi eſſe debent. Apertionis Sanctæ Portæ ceremonia vetuſtiſſima eſt; non tamen ad indulgentiam lucrandam eius ingreſſus eſt neceſſarius. Profectò pluries in anno lucrari quis poteſt Iubilei indulgentias, niſi alia Pontificis mens fuerit verbis expreſſa.

76. *Veni ad indulgentias, quæ in forma Iubilei conceduntur.* Opera ſex iniungi ſolent,Eccleſiæ viſitatio, oratio,ieiunium eleemoſyna,Confeſſio, & Communio cum circunſtantiis in Bulla expreſſis. Vnaque cum eis ſingulis quidem Chriſtianis,etiam Regularibus poteſtas conceditur eligendi Confeſſarium ex approbatis, Confeſſariis verò facultas vota quæcunque commutandi,excepto Caſtitatis, & Religionis. Ei

publicat

publicatio in ſingulis quibuſque Prouinciis, aut ciuitatibus expectanda eſt. Eius verò conſecutio etiam poteſt à Confeſſario electo iuſtas ob cauſas differri. Confeſſio ante Dominicam diem peragenda, cætera, ſi quæ eſſent commutanda, etiam in ipſa die. Satis eſt ſemel eleemoſynam largiri quantacunque ſit. Omnes Regulares etiam ſuis conſtitutionibus prohibiti, quemlibet ex approbatis eligere ſibi Confeſſarium poſſunt. Iubileo completo, etiam poteſt quis à reſeruatis oblitis abſolui, modò eo animo Iubilei tempore confeſſus ſit. Qui animo lucrandi Iubileum reſeruata confeſſus eſt, etiamſi poſtea mutata intentione, illud non lucretur, ab iis manet abſolutus. Profectò iuramenta vigore Iubilei commutari non poſſunt. Hæc ex *Filliucio*. Filliuc.

77. *Iubilei peractis omnibus quis in caſum incidit reſeruatum: poteſt ne virtute Iubilei abſolui, etiamſi antea ſit Iubileum lucratus?* Poteſt quidem; quia tempus Iubilei nondum effluxit. Sic *Henriquez*.

78. *Egit quis Confeſſionem ſacrilegam, & ſumpſit Euchariſtiam indignè, in vltimo autem Iubilei termino per actum Contritionis redit in gratiam: conſequitur ne Iubileum?* Conſequitur authore eodem *Henriq.* qui adiicit poſſe quemlibet idem Iubileum duabus hebdomadibus lucrari. Veram puto contrariam *Laym.* & *Filliuc.* ſententiam ſemel tantùm lucrari te poſſe affirmantem. Attamen *Henrici* & aliorum probabilis eſt opinio, ſi diligentiæ adhibeantur. Conſequenter ſi plures hebdomadæ præſcribuntur, vt accidit hoc anno quadrageſimo primo ſuper ſexcentos, cunctis poteris lucrari probabiliter, Confeſſarium eligere, &c. Henriq. Laym. Filliuc. Henr.

79. *Qui ex inuincibili ignorantia neſciuit promulgatum eſſe Iubileum, poterit ne, illo tranſacto, intra alias duas hebdomades lucrari?* Poſſe idem aſſerit *Henriquez*. Imò qui neglexit in patria, alibi poterit ex eiuſdem Doctoris placito, lucrari. Henr.

80. *Duobus immediatis diebus duo Iubilea concurrunt, v. gr. Iubileum D. Ignatij Parentis noſtri, & Portiuncula: num neceſſe repetere Confeſſionem, & Communionem ad vtraque lucranda?* Minimè, ſed alia opera ſolùm repetenda; quia Confeſſio & Communio ſolùm ad emundationem animi requirebantur. Ita *Turrianus*. Turr.

81. *Cœpit quis confiteri ſub finem temporis, quo durat Iubileum*, (idem de Bulla Cruciata affirmarim) *nec potuit iuſtas ob cauſas abſolui: poteſt ne poſt tempus virtute Iubilei præcedentis abſolui à quocunque crimine reſeruato?* Poſſe *Sanctius* aſſerit; quia Confeſſio fieri cœpta eſt tempore idoneo. Sanct.

82. *Tempore Iubilæi omiſit quis in Confeſſione peccatum reſeruatum ex iuſta cauſa, v. gr. ne complicem cum damno manifeſtaret: poteſt ne, elapſo Iubilæo, à quocunque Confeſſario ab hoc crimine abſolui?* Poteſt; quia reſeruatio indirectè ablata eſt. Hinc
Sanch. ex *Sanctio* adiicio eum, qui fuit abſolutus virtute Iubilæi à peccatis, quod tamen non eſt lucratus, ſi poſtea meminit ſe per obliuionem omiſiſſe aliqua reſeruata, poſſe ea cuicunque Confeſſario aperire, & ab eo validè abſolui; quia per priorem Confeſſionem, in qua fuit ab omnibus peccatis abſolutus, ſublata reſeruatio fuit Iubilæi virtute, etiamſi poſtea lucratus ille non eſſet.

83. *An per Iubilæum, etiam Anni Sancti, aut per Bullam Cruciatæ ſuſpendantur Regularium priuilegia commutandi vota, & in eis diſpenſandi, à reſeruatiſque abſoluendi?* Docet
Sanch. *Sanctius* non ſuſpendi. Adiicit ille poſſe Confeſſarium tranſacto Iubilæo commutare vota pœnitentis illius, qui Iubilæum eſt conſecutus; quia priuilegium commutandi vota, &c. non eſt addictum vlli tempori præfinito, vt conſtat ex ipſius Bullæ tenore, in qua cum ſermo de priuilegiis adeſt,
Suar. hæc clauſula additur: *Abſque vlla temporis limitatione. Suarius* confirmat.

§. 6. *Alia Iubilæo exactiores Reſolutiones.*

84. *Opera iniuncta ad Iubilæum poſſunt ne intra duas hebdomadas, v. gr. ieiunando in prima, ac confitendo; in ſecunda autem communicando?* Aſſerit *Præpoſitus in 3. part. qu. 14. dub. 10. num. 87.* dummodo omnia ieiunia vna in hebdomada compleantur; quia Pontifex intendit carnem ieiuniis macerari, quod efficacius ieiunia vnita præſtant. At alij ſine limitatio-
Præp. ne affirmant adnotantes ita à ſacra Pœnitentiaria Romana declaratum.

85. *Poſſunt ne duobus in locis impleri?* Poteſt quis in Burgenſi Vrbe Templa inuiſere, & ſi diſcedat, in Vallisoletana ieiunare, confiteri, &c. quia fauor Iubilæi eſt perſonalis, non
Laym. localis. *Layman lib. 3. tract. 7. c. 8. num. 11.*

86. *Poteſt Confeſſarius commutare opera ex legitima cauſa omiſſa: ſed rogo, an poſſit omiſſa ex malitia?* Poteſt aſſer-
Filliuc. tore *Filliucio tom. 1. tractat. 8. cap. 10. num. 268.* v. gr. in die Dominica ſecundæ hebdomadæ inſpiratus, doleo, quod præſcripta opera non impleuerim, peto alia mihi iniungi, aut prorogari tempus: poteſt Confeſſarius præſtare; quia & ego hîc & nunc ſum iam impotens, & Confeſſarij facultas nondum expirauit.

87. *Alia opera præſtiti, ſed die Dominica ſecundæ hebdomadæ inaduertenter bibi, nec communicare poſſum: quidnam?*

Poteſt

Poteſt tibi Communio in aliud pium opus commutari. *Henriquez lib.7.cap.10.n.8.*

88. *Famulo commiſi eleemoſynæ largitionem, qui quidem aut ſibi retinuit raptor, aut deſes tempore præſcripto non impertijt: lucror ne Iubilæum?* Aliqui abnegarunt; qui opus præſcriptum ad Iubilæi lucrationem non impleſti. At *Emanuel à Saa v. Indulgentia, num.* 4. contrarium probabiliter aſſeruit. Saa.

89. *Quotnam Eccleſiæ viſitandæ?* Ait *Filliucius tom.*1. *tract.*8.*c.*10. *n.*274. ſufficere viſitare duas. At probabilius iuxta Breuis tenorem te geres. *Deputat Epiſcopus plures Eccleſias in ciuitate, aut oppido, quàm Pontifex deputauit in Vrbe.* Sufficit viſitare quot deputauit Pontifex; quia Epiſcopus non poteſt Papæ priuilegium onerare. Si verò Epiſcopus pauciores, aut vnam tantum deputaret, illa ſufficeret. Filliuc.

90. *An ex Cœmeterio poſſit Eccleſia viſitari, ſi præ fidelium confluxione non detur ingreſſus?* Poteſt. Imò nomine Eccleſiæ etiam Cœmeterium adiunctum reputatur; quia in fauorabilibus verba latè debent interpretari. *Layman. lib.*5.*tract.*7. *c.*3.*num.*9. Laym.

91. *Circa Confeſſionem in Breui dicitur?* Omnibus verè pœnitentibus, & confeſſis, *vel* omnibus contritis, & confeſſis, qui viſitauerint, &c. concedimus indulgentiam, &c. *Exigitur ne tunc Confeſſio, vt opus iniunctum?* Non, ſed vt diſpoſitio. Vnde ſi quis aliàs eſſet in gratia per Contritionem cum voto, ſeu propoſito confitendi tempore debito iuxta præceptum Eccleſiæ, lucraretur Iubilæum. Ita *Coninch de Sacr.d.*12. *dub.*7.*n.*38. addens nec ſi Confeſſio, vt opus iniunctum requiratur, emitti neceſſariò debere ab eo, qui tantum venialibus infectus eſt. Conin.

92. *Quis die Veneris confitetur, & in Sabbato antequam indulgentiam conſequatur, mortaliter delinquit: debet ne iterum confiteri? Suarius in* 3.*p.tom.*1.*d.*22.*ſect.*3.*n.*7. aſſerit; ſed negat *Granadus in* 3.*p.contr.*12. *tract.*5.*d.*4.*num.*8. quia Iubilæum vnam tantum exigit Confeſſionem, quæ cum poſſit fieri aliquot diebus antequam indulgentiam cōſequamur, & qui deliquit poſſit ad ſtatum gratiæ redire per Contritionis actum: non eſt, cur Confeſſionis onus multiplicetur. Suar. Gran.

93. *Quid ſi in Confeſſione quis aliquod peccatum mortale eſſet oblitus: tenetur ne aliam inire Confeſſionem, vt aperiat ad lucrationem Iubilæi?* Sufficit prælapſa Confeſſio, in qua virtualiter, ſeu indirectè remiſſum fuit. *Præpoſitus in* 3.*p.q.*14. *dub.*10.*n.*84. Præp.

94. *Sufficit ne confiteri Confeſſario à proprio Prælato approbato?* Negat *Henriquez lib.6.c.6.num.4. Gloſſ.litt.K.* quia Henriq. in Breui dicitur, *Approbatum ab Ordinario*, Prælatus autem Regularis non eſt Ordinarius.

95. *Tempore Iubilæi quis obtinuit abſolutionem à reſeruatis animo lucrandi Iubilæum, quod poſtmodum ſua cauſa non* Suar. *lucratur, an reincidit in reſeruationem?* Negat *Suarius in 3. part. tom.4. diſp. 31. ſect.4.num.5.* quia non fuit abſolutus ad reincidentiam, nec Confeſſarius abſoluere ſub conditione poſſet: *ſi lucraberis Iubilæum*; quia abſolutio debet eſſe abſoluta.

96. *Is in Confeſſione aliquot reſeruata oblitus fuit, poteſt ne iam à quolibet Confeſſario abſolui?* Poteſt; quia cum illa Confeſſio fuerit valida, abſolutio etiam oblita complexa eſt: & Confeſſarius abſoluendo habere debuit intentio- Sanch. nem quamcunque reſeruationem auferendi, *Sanchez de Matr. tom.2.lib.8.d.15.n.21.* Scio *Suar.citatum n.23.* contrarium aſſeruiſſe.

97. *Quis Iubilæum lucratus eſt ſine Confeſſione præmiſſa, quia non fuit recordatus ſe peccatum quoddam reſeruatum commiſiſſe: poſtea ne memor, poteſt virtute Iubilæi tranſacti Con-* Henriq. *feſſarium eligere?* Negat *Henriquez lib.6.cap.16.num.6.* quia nulla peccatorum abſolutio data fuit quæ indirectè oblita peccata complecteretur. At probabiliter alij putant Confeſſarium poſtea adhuc eligi poſſe, à quo à reſeruato crimine abſoluatur; quia Iubileum lucratus eſt, & conſequenter priuilegium eligendi ſibi Confeſſarium acquiſiuit; quo vti poteſt, Iubilæo tranſacto; quia ad tempus Iubilæi non reſtringitur.

98. *Quis abſolutus eſt à reſeruatis Iubilæi intuitu, quod poſtea acquirere, aut lucrari noluit: an deliquit mortaliter non* Suar. *perficiendo?* Aſſerit *Suarez de Rel.tom.2.lib.2.c.6.n.11.* At alij probabiliter negant; quia is nihil promiſit nec Confeſſarius illi aliquam obligationem impoſuit, nec Pontifex ipſe: haud ergo eſt, cur pœnitens oneretur.

99. *Scio, per Iubilæum poſſe omnia vota commutari, quæ per cruciatam diximus: rogo, an commutentur vota peregrinationis Romæ, Ieroſolymæ, Compoſtellæ?* Quando in conceſſione Malder. generali non excipiuntur, probabile eſt ex *Maldero* commutari poſſe, licet non exprimantur. Probabilius tamen cum Suar. *Suario* aſſerendum *tom.2.de Relig.lib.6.c.15.n.4.* commutari non poſſe. At ſi Malderi ſententiam velis amplecti, adnota diſcrimen inter vota caſtitatis perpetuæ ac Religionis, & alia

Pontifici

Pontifici reſeruata, quod illa duo non comprehenduntur in generali conceſſione, niſi exprimantur: reliqua autem ſatis expreſſa cenſentur, dum non excipiuntur.

100. *Poteſt ne quis in vno, vel duobus bis lucrari Iubilæum quoad omnia priuilegia?* Negat *Layman lib.5. tract.7. c.8. n.9.* Layin.
Filliucius tom.1. tract.8. cap.10. num. 278. Clementem VIII. reſpondiſſe teſtatur, Iubilæum tam in anno Sancto, quàm in aliis ſemel tantum ſumi poſſe. Rationem redit *Torres 2. 2.* Torr.
tom.1. cap. 188. a.12. d.6. num. 8. quia in Breui dicitur, gratiam conſequendam eſſe vna è duabus hebdomadibus diſiunctione. Porrò *Henriquez lib.6. cap.16. num.3.* contrarium Henriq.
affirmauit; quia cum Iubilæum propter opera concedatur, & bis iniuncta opera poſſit quis implere: non eſt, cur Iubilæum bis obtinere non poſſit; præcipuè quia gratiæ ſunt ampliandæ.

EXAMEN VI.

Circa materiam de Sacramento Euchariſtiæ.

CAPVT PRIMVM.

Definitio, inſtitutio, neceſſitas Euchariſtiæ.

1. QVidnam *Euchariſtia?* Sacramentum, quod ſub ſpeciebus panis & vini continet corpus & ſanguinem Chriſti ad conſeruationem ſpiritualis vitæ per Baptiſmum acceptæ.

2. *Quando inſtitutum hoc Sacramentum?* Ab ipſo Chriſto in vltima Cœna perfectum eſt, quando poſt Agnum typicum, & lotis Diſcipulorum pedibus ante communem Cœnam, illud inſtituit, primus ſumpſit, & omnibus Diſcipulis dedit, etiam Iudæ, quo tempore, vti ex Patrum conſtat ſententiis, conuenientiſſimè inſtitutum eſt.

3. *Quàm neceſſaria ſit Euchariſtia?* Ex fine quidem maximè eius neceſſitas agnoſcitur. Finis quippe inſtituendi huiuſce Myſterij non originalis, aut mortalis culpæ remiſſio, ſed gratiæ augmentum, & ſpiritualis vitæ nutritio fuit. Et quamuis ad perſeuerandum in gratia ſiue re ipſa, ſiue in voto medium abſolutè neceſſarium non ſit, non paruulis modò,

ſed neque ipſis adultis: ita tamen efficax eſt, & præpotens, vt moraliter ad id neceſſarium videatur, vt propterea iuſtificatos omnes illius votum habere aliqua ratione dicendum ſit.

CAPVT II.

De materia & forma Euchariſtiæ.

4. QVænam *Euchariſtiæ materia?* Neceſſaria quidem huius Sacramenti materia panis & vinum eſt. Materia equidem panis ex tritico conficienda; vnde nec apta legumina, nec granum quod triticum non ſit, v.g. hordeum, milium, panicum. Porrò naturali aqua ſubactus eſſe debet, & ſolo igne decoctus ſiue azimus, ſiue fermentatus ſit: quamuis azimus aptior iuxta Eccleſiaſticam conſuetudinem materia ſit. Vinum ex vite, cuiuſcunque illud ſit conditionis, modò ex vuis maturis ſit expreſſum. Certè huic ex Eccleſiæ præcepto parum aquæ naturalis miſcendum.

5. *An vtriuſque materia, panis ſcilicet & vini iungenda ſit in conſecratione?* Ita planè, non Sacramenti neceſſitate, ſed diuini præcepti obligatione: in quo tamen grauiſſima de cauſa Pontificem poſſe diſpenſare probabiliter affirmo.

6. *Vertiturne in ſanguinem aqua?* Si Conſecrationis tempore fuerit iam in vinum conuerſa, vertetur in ſanguinem; ſin minus, nil prohibet quo minùs aqua pura remaneat, vti communior docet opinio.

7. *Quænam forma panis, & vini?* Verba determinata, ac certa, quæ à miniſtris recitando, & ſignificando proferuntur. Forma corporis eſt: *Hoc eſt enim corpus meum:* Sanguinis autem: *Hic eſt enim Calix Sanguinis mei, noui, & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Profectò verba efficaciſſima, Chriſti enim præſentiam efficiunt, ex cuius exiſtentia veritas pendet. Per illud pronomen *hoc*, in forma Corporis deſignatur Chriſti corpus, pro vt in termino prolationis verborum accidentibus panis præſens eſt; quemadmodum per pronomen, *hic* in forma ſanguinis deſignatur Chriſti ſanguinis prout in fine verborum accidentibus panis præſens eſt.

8. *Quænam verba ſunt in vtraque forma de neceſſitate?* In forma corporis, *Hoc eſt corpus meum*: Coniunctio, *enim* haud,

haud de neceſſitate, ſed de præcepto. In forma ſanguinis; *Hic eſt ſanguis meus*, vel *Hic Calix ſanguinis mei*: cætera de præcepto tantùm ſunt.

Capvt III.

De effectibus Euchariſtiæ.

9. F*Ormæ vtriuſque admirabiles effectus recenſe.* In primis vi ſua tanquam inſtrumenta Corpus & ſanguinem Chriſti conficiunt, ita vt ſub panis ſpecie Chriſti corpus: ſub vini autem ſpeciebus Chriſti ſanguis verè & ſubſtantialiter contineatur, panis ac vini nullatenus ſubſtantia remanente. Hæc præſentia Chriſti per veram conuerſionem ſubſtantiæ panis in Corpus, & ſubſtantiæ vini in ſanguinem fit, ita vt non modò ſub prædictis ſpeciebus Chriſti corpus adducatur, & ſanguis: verùm etiam ita intimè in ſubſtantiam Chriſti pertingat, vt ſufficiens eſſet terminum producere, ſi iam productus non eſſet; quæ conuerſio Tranſſubſtantiatio dicitur. Deinde totam Chriſti ſubſtantiam præſentem efficiunt: humanitatem ſcilicet, quæ corpus, animam, & ſanguinem eius amplectitur, & ipſam Verbi Diuinitatem. Præterea totam quantitatem, quam habet in cœlo; quæ tamen non per modum extenſiuum in ordine ad locum, ſed per modum tantùm extenſiuum in ordine ad totum, & partes in Sacramento reperitur. Ad hæc, ex vi verborum ſub panis quidem ſpecie Corpus eſt Chriſti, cætera per concomitantiam; ſub vini autem ſpecie ſanguis tantùm eſt, cætera concomitanter.

10. *Huiuſce Sacramenti reliqua ediſſeras, precor, myſteria.* Ita in ordine ad ſpecies Chriſti præſentia ſe habet, vt totus Chriſtus ſub ſingulis ſpecierum partibus diuiſis ſit, ſub iiſdem totus coniunctis. Profectò moueri Chriſti Corpori per accidens conuenit. Ab agentibus naturalibus alterari, neque per accidens conuenire affirmo, ſicuti neque videri ab oculo corporeo; nec videre, aut audire ſeu alias actiones externorum ſenſuum exercere. Cùm deſinit in Sacramento eſſe, aliqua ratione mutatur accidentaliter, neque ſpecies deſerit, niſi quando alia ſuccedit ſubſtantia. Chriſtus ipſe non videtur in ſe, cùm in Euchariſtia viſibiliter apparet, nec eius caro, vel ſanguis, ſed color & figura tantùm exterior, illum

illum repræſentans ; ideo conſumendus non eſt, ſed decenti loco conſeruandus. Certè ipſæ ſpecies poſt conſecrationem abſque ſubſtantia remanent,& cætera quidem accidentia hærent in quantitate, quæ ſine ſubſtantia miraculosè exiſtit. Agunt autem, & patiuntur vt antea, & miſceri etiam queunt. Denique in hoc Sacramento Chriſtus interno,& externo cultu Latriæ adorandus eſt, abſoluto quidem, & perfecto, ac ſi propria in ſpecie viſeretur.

11. *Quoſnam Sacramentum ipſum in animam, gignit effectus?* In primis auget gratiam iuſtificantem. 2. Sacramentalem gratiam, ad vitanda peccata, charitatíſque feruorem cum ſpeciali ſpiritus dulcedine confert. 3. Condonat venialia tum immediatè ex opere operato, tum mediatè charitatis excitando fauorem. 4. Temporalem pœnam non niſi mediatè remittit excitando charitatem. 5. Primam gratiam aliquando per accidens confert.

12. *Quænam diſpoſitio requiritur ad huiuſmodi effectus recipiendos?* Vt augmentum gratiæ quis recipiat, in gratia eſſe debet; vt auxilia ſpecialia,& feruorem charitatis,actuali gratia, & attentione eſt opus; vt venialium remiſſionem obtineat, eorum complacentia debet adeſſe; vt pœna temporalis condonetur, actualis requiritur deuotio; vt denique primam gratiam per accidens obtineat, veram, & ſupernaturalem attritionem de peccato mortali oblito habeat neceſſum eſt.

13. *Quandonam hi conferuntur effectus?* In ipſa ſumptione, in eoque temporis momento, quo verum ſit dicere, aliquid Sacramenti ex ore in ſtomachum eſſe traiectum.

14. *An placet illa opinio docens aliquam maiorem gratiam conferri, quandiu ſpecies in ſtomacho manent?* Minimè; quia ſi de gratia ex opere operato ſermo ſit, tota in inſtanti iuxta diſpoſitionis menſuram confertur.

15. *In corpus autem quoſnam effectus parit?* Primò, fomitem moderatur, cogitationes & effectus ad eum finem accommodatos excitando. 2. Gloriam reſurrectionis impertit, dum auxilium ſpeciale confert, ad perſeuerandum in gratia. 3. Specialis vnio ratione eius fit inter Chriſtum, & ſuſcipientem vi Sacramentalis vnionis cum ſpirituali coniunctæ.

CAPVT IV.

De Miniſtro Euchariſtiæ, eamque ſuſcipiente.

16. QVinam Miniſter conſecrationis Euchariſtiæ? Ordinarius ac neceſſarius, ſolus Sacerdos eſt, inferior illo non ſufficit. §. I. *De Miniſtro.*

17. *Quidnam ei præſtandum?* Neceſſum eſt eum intentionem habere faciendi quod Eccleſia facit; & integra verba proferre. *Fides aut bonitas deeſt.* Non ideo quidquam deeſt valori conſecrationis & formæ. *Plures concurrunt ad conſecrandum Sacerdotes.* Si partialiter, nihil efficient; ſi totaliter, & eodem tempore formam abſoluant, omnes conſecrabunt; ſi ex iis vnus altero prior, qui prior abſoluit, ſolus conſecrat.

18. *Diſpenſator Ordinarius Euchariſtiæ quinam?* Sacerdos eſt Diuino iure; Diaconus autem tantùm Epiſcopi, vel Sacerdotis iuſſu.

19. *An licitum vſum quid aliud requiritur?* Debet Sacerdos iuriſdictionem, vel Ordinariam habere, qualem Epiſcopus, & Parochus habent; vel delegatam, qualem alij eorum permiſſu, etiamſi ab Ordinario non eſſent approbati.

20. *Poſſunt ne Regulares die Paſchatis miniſtrare Euchariſtiam?* Iis tantummodò, qui præceptum communicandi in parochia iam impleuerint.

21. *An obligatio Euchariſtiam miniſtrandi?* Duplex quidem adeſt obligatio, vna officij ratione habita ex iuſtitia. v.gr. Paſtor tenetur miniſtrare quoties oues rationabiliter, & opportunè Euchariſtiam petunt; altera ex charitate, quæ tantùm in neceſſitate obligat.

22. *Vt dignè diſpenſetur Euchariſtia, obſeruandæ ne aliquæ circunſtantiæ?* Ita planè. In primis, loci, vt in Eccleſia, non in priuata domo miniſtretur. Deinde temporis, vt non interdicti tempore, niſi cum moderatione proprio in loco aſſignanda. Denique vt non ſit in ſtatu peccati mortalis. Scio probabile eſſe huiuſmodi diſpoſitionem non requiri, de quo in Reſolutionibus. Adde publico peccatori dandam non eſſe, occulto autem publicè petenti danda, ſecus ſi petat occultè.

23. Quinam

§.2. *Suſcipiẽs Eucha-riſtiam.* 23. *Quinam capax excipiendi Euchariſtiam?* Solus & omnis homo baptizatus. Nec infans, nec amens, nec peccator incapaces ſunt. Neque emergumeni, neque condemnati ad mortem excluduntur.

24. *Quinam verò obligantur?* Omnes fideles indulti, qui ſi ratione vti non poſſint, ad Paſtorem attinet definire, an iis ſit miniſtranda Euchariſtia. Porrò non ſtatim ac homo ad vſum rationis peruenit, obligatur, ſed aliquod expectari tempus poteſt. Ideo eximo moraliter non ante decimum annum concedendam, nec vltra decimum quartum differendam eſſe communionem.

25. *Quotuplex Euchariſtiæ vſus?* Triplex, Sacramentalis, ſpiritualis & vterque ſimul. Frequentior quidem vſus melior, quàm rarior; Dominicis diebus etiam à coniugatis laudabiliter ſumi aſſero: bis in vnaquaque hebdomada, aut tertio quoque die ſpirituales viros aut fœminas communicare ſatis; quotidiana enim Communio ſeculares omninò à ſeculi curis (ſpirituali fame preſſos) requirit abſtractos.

26. *Licet ne ſeculari ſub vtraque ſpecie recipere?* Per ſe malum non eſt; iure tamen prohibitum, legitima tamen de cauſa poſſet etiam laicis in eo ſummus Præſul diſpenſare.

27. *Quidnam in animo neceſſarium ad dignam Euchariſtiæ ſumptionem?* Animus iuſtificante gratia præparandus eſt, hauſturo planè iudicium cum mortali crimine accedente. Qui veniale tantùm peccatum habet non indignè abſumit, ſed aduertenter ſine diſplicentia illius accedens, venialem culpam incurrit.

28. *Neceſſarium ne eſt, Confeſſionem præmitti Communioni?* Diuino quiſque præcepto tenetur, ſi probabilem habeat peccati mortalis conſcientiam, vel dubiam, & dubium deponere non valeat, Confeſſionem præmittere. Scio à præcepto huiuſmodi excuſare communicandi neceſſitatem, ſi grauis ſit, & abſque infamia, vel ſine ſcandalo non poſſis omittere, deficiente quidem Confeſſario. Eius loco Contritionem exiſtimatam habere curabis cum propoſito quamprimum confitendi, ſi Sacerdos ſit.

29. *Datur ne tertium tempus, in quo poſt lethale peccatum quis ab eius ſuſceptione debeat abſtinere?* Non datur; per ſe enim loquendo, ſumere ſemper poteſt, ſi contritus de crimine, confeſsúſque fuerit, etiamſi paulò ante deliquiſſet. Ratione tamen aut ſcandali, aut periculi relabendi abſtinendum eſſet.

30. *Corporis*

30. *Corporis iudica præparationem.* Qui leproſus eſt, à publica ſeſe celebratione abſtineat. Si fluxus ſeminis aut menſtrui ſanguinis adeſt, tempus in quo ceſſarint expectetur. Si culpabilis pollutio, pœnitentia præmittatur.

31. *Quid, ſi ſuperſint adhuc turpes cogitationes, & mentis euagationes inde exortæ?* Me conſiliario per integram diem communio differatur, niſi aliqua neceſſitas perurgeret. Requiritur præterea naturale ieiunium. Quod ſi à media nocte ad Communionem vſque ieiunus non ſis, omnino tibi abſtinendum eſt; alioquin etiamſi minimum quid per modum cibi aut potus aſſumpſeris, ſine mortali peccato non poteris communicare.

32. *Quid ſi articulus mortis inſtaret?* Si articulus mortis, vel periculum probabile mortis adeſſet, in quo per modum Viatici Euchariſtiam ſumere neceſſum eſſet, poteſt ſumere non ieiunus. Item ſi fortè ita ſacrificij inchoati perfectio requireret.

33. *An ob Viaticum alteri conferendum, quando non adeſt conſecrata Hoſtia, poſſit Sacerdos non ieiunus facere ſacrum?* Probabile quidem non ieiunum celebrare poſſe; quia etſi per ſe loquendo ſpectata Sacramenti dignitate maior eius ratio eſſet habenda, quàm priuatæ alterius vtilitatis, vti *Filliucius* contrariæ ſententiæ aſſertor arguit: tamen conſiderata eiuſdem Chriſti mirabili dignatione ſaluti ægrotantis conſulendum eſt; ne Viatico priuatus fortè ad accidentalem illum primæ gratiæ effectum neceſſario, priuetur & gloria.

CAPVT V.

Praxis circa materiam de Euchariſtiæ Sacramento ex Societatis IESV *ſchola.*

34. S*Acerdos debet eſſe Euchariſtiæ Miniſter, & ad conſecrandum debet intentionem adhibere: rogo, an ad vitandam mortem, minante hæretico, ſe illum occiſurum, niſi totum panem, qui apud forum eſt, conſecraret, poſſit ſine intentione verba proferre?* Aliquis externus aſſeruit, ſed *Palaus tom.*1. *tract.*2. *d.*1. *part.*13. *num.*8. Probabilius negauit. Tenetur quidem necem ſubire, ne ſcandalum excitet fidelibus, hæreticiſque occaſionem exhibeat irruendi in panem ſacrilego procul dubio affectu. §. I. *De Miniſtro Euchariſtiæ.* Pal.

35. *Poteſt*

35. *Poteſt ne quis in neceſſitate laicus ſe ipſum communicare?* Si eſſet in articulo mortis, nec adeſſet miniſter idoneus, Laym. poſſet. Sic Scotiæ Regina ſubitura Martyrium. *Layman lib. 5. tract. 4. cap. 7. num. 4.*

36. *An alios etiam poteſt communionem impertiri, in eadem* Valent. *conſtitutis neceſſitate? Valentia tom. 4. d. 6. quæſt. 10. part. 1. Lay-* Laym. *man citat.* & *Coninch de ſacr. qu. 82. art. 3. num. 23.* affirmant; Conin. quia id nec naturali, nec diuino iuri repugnat. *Can.* autem *peruenit* loqui extra neceſſitatem. An non olim per laicos Euſeb. Euchariſtia ad ægrotos ferebatur teſte *Euſebio lib. 6. cap. 34.* An non & nunc propter periculum irreuerentiæ poteſt laicus Euchariſtiam tangere, imò & ſe ipſum ſacro pane reficere, Gran. ne Euchariſtia in manus infidelium veniat. *Granadus in 3.* Lugo. *part. contr. 6. tract. 12. d. 1. num. 4. & Card. Lugo de Euch. d. 59. ſect. 1. n. 22.* ſubſcripſere.

37. *Poteſt ne Sacerdos ſe ipſum ex deuotione communicare ad magni Feſti ſolemnitatem, cum Sacerdos alius non adſit, à* Filliuc. *quo poſſit Euchariſtiam accipere?* Poteſt (venia *Filliucij tom. 1. tract. 5. cap. 9. num. 285.*) dummodo non adſit ſcandalum. Fagund. *Adeſt Diaconus. Fagundez part. 3. lib. 3. cap. 3. n. 7.* A Diacono Præp. accipiat. *Præpoſitus in 3. part. q. 82. art. 3. dub. 1.* moribundo Sacerdoti alius Sacerdotis defectu, à Diacono Euchariſtiam deferendam. At tunc exiſtimo Sacerdotem ægrotum, ſi poteſt, ſibi ſuis manibus miniſtraturum: Diaconi verò miniſterio, ſi non poteſt.

38. *An mortale piaculum, Euchariſtiam in lethali miniſtra-* Vaſq. *re?* Abnego cum *Vaſquez in 3. p. tom. 2. d. 136. cap. 3. num. 38.* & aliis multis; quia miniſtrans Euchariſtiam non efficit Sacramentum, & ſic non eſt proximus Dei miniſter ad iuſtificationem cauſandam: ſed tantum applicat velut actiua paſſiuis. Quod potiori iure procedit in laico Euchariſtiam in neceſſitate miniſtrante.

39. *Licet ne petere Euchariſtiam in articulo mortis à Sacerdote excommunicato denunciato, hæretico, & ab omni eo, à quo peti poteſt abſolutio; abſente alio Sacerdote?* Alij aſſerunt, Suar. ſi ægrotus alius Sacramentum non potuit recipere. At *Suarius in 3. part. tom. 3. quæſt. 82. art. 3. ſect. 4.* ſine hac limitatione affirmat. Subſcribo, dummodo non adſit ſcandalum.

40. *Negat Confeſſarius indiſpoſito peccatori abſolutionem, petit ipſe publicè Communionem, ſcio debere conferre: rogo ta-* Vaſq. *men, an ſecreto petenti poſſit abnegare?* Aſſerit *Vaſquez in 3. p. tom. 3. d. 209. cap. 5. num. 51.* quia ſigillum non frangitur, &

Sacramen-

Sacramentum indigno non confertur. At *Fagundez part.* 3. *lib.* 3. *cap.* 10. *numer.* 23. negat probabilius; quia illa abnegatio ſigilli fractio eſt. Sigillum enim adeò ſtrictum, vt nec cum ipſo pœnitente liceat de Confeſſione ſine eius licentia loqui. Fernãd.

41. *Licet ne peccatori occulto indiſpoſito ad vitandum ſcandalum, particulam non conſecratam miniſtrare?* Poſſe aliqui docent, dummodo ita particula occultetur, vt nec videatur, nec adoretur. Aſt ego cum *Henriquez lib.* 6. *cap.* 22. *num.* 4. ſatius cenſuerim ſimulare Sacerdotem, ſe particulam in os peccatoris immiſiſſe, quod non ſemel abſque periculo ſcandali præſtiti. Henriq.

42. *Licet ne laico moribundo non valenti accipere Euchariſtiam ſub ſpecie panis, ſub vini ſpecie miniſtrare?* Certum eſt ex *Vaſquez in* 3. *p. tom.* 5. *d.* 216. *c.* 4. *num.* 27. laicum ſumere poſſe Sacratiſſimum ſanguinem, ſi conſeruari non poſſet abſque periculo, v. g. ſi ſpecies accreſcerent, aut eſſet in manus hoſtium aduenturus. Hinc aliqui aſſeruere poſſe moribundo laico in caſu expreſſo miniſtrari; quia præceptum diuinum de communicando in articulo mortis Eccleſiaſtico de non miniſtrando, id laico ſub ſpecie vini, præponderat. Monent Epiſcopi adhibendum conſenſum. Aſt *Suarius in* 3. *p. tom.* 3. *d.* 80. *ſect.* 3. contrarium docuit. Vaſq. Suar.

§. 3. *De Euchariſtia materia.*

43. *Scio, Græcos ſuis in Eccleſiis teneri in fermentato, ſicut Latini in azymo conſecrare: rogo, an Græcus in Latinorum Eccleſia celebrans poſſit & debeat ſuæ Eccleſiæ ritu conſecrare?* Ex mente *Suarij in* 3. *part. tom.* 3. *diſp.* 44. *ſect.* 3. aſſero poſſe ſeruare proprium ritum, ſed non teneri. At non poteſt Latinus in Templo Græcorum exiſtenti apud ſuos, celebrare in fermentato, aut Euchariſtiam in fermentato Latinis miniſtrare; quia hoc priuilegium non eſt locale, ſed perſonale. Suar.

44. *Si vinum eſt congelatum, vt ſæpe accidit in Germania, conſecratur ne validè?* Ita quidem; quia vinum per congelationem non corrumpitur quoad ſubſtantiam, & potabile remanet in potentia; neque hoc Sacramentum conſiſtit in vſu, ſicut Baptiſmus. *Saa v. Miſſa, n.* 2. Saa.

45. *An conſecratur licitè?* Minimè; quia eſt materia ſi non aliquatenus dubia, ſaltem non ita apta. *Coninch. de Sacram. q.* 74. *a.* 5. *num.* 27. Conin.

46. *Quid, ſi conſecratum congeletur?* Sicut congelatum validè conſecratur, ita ſi conſecratum congeletur, non deſinit

 eſſe

eſſe conſecratum. Ideo Miſſali Romano monente, de-
Laym. bet liquefieri, & abſumi. *Layman lib. 5. tractat. 4. cap.2. num.6.*

47. *Poteſt ne conſecrari vinum mistum quod apud Hiſpanos*
Fagund. Hypocras *vocitatum?* Aliqui affirmant, dummodo non ſit admiſtio, ac coccio talis, vt vinum corrumpat. At *Fagundez p. 3. lib. 3. c. 1. n. 17.* in hiſce dubiis materiis conſecrare in caſu etiam neceſſitatis, ſacrilegium aſſeruit; quia hoc ſacramentum, aut non eſt neceſſarium neceſſitate medij: vel ſi neceſſarium, tunc ſolummodo cum debitè ac reuerenter haberi poteſt.

48. *An ſuccus ex vuis paſſis elicitus ſit materia ſufficiens, aut hoſtia rubea, qua ſolemus literas ſigillare?* De hoſtia negat
Amic. *Amicus tom. 7. d. 16. ſect. 3. n. 34.* eſſe materiam ſufficientem ad conſecrationem de vino affirmat.

49. *Scio vino admiſceri debere modicum aquæ; an obliget ſub mortali?* Ita planè, licet parua materia; quia magna in
Lugo. ſignificatione. *Lugo Card. de Euch. d. 15. ſect. 2. n. 22.*

50. *Quidnam de aquæ immiſcendæ mero quantitate?* Addi
Laym. poſſe decimam, vel octauam partem quantitatis vini *Laym. lib. 5. tract. 3. c. 2. n. 9.* docet; quia aqua non prius conuerti debet in vinum, vt vertatur in ſanguinem: ſed in ſanguinem im-
Lugo. mediatè conuertitur. *Lugo Card. d. 4. ſect. n. 48.* Scio *Suarium ſect. 4.* contrarium aſſeruiſſe.

51. *Dixiſti, materiam conſecrandam debere eſſe præſentem, & certam ex Miniſtri intentione: rogo, ſi ferantur ad altare particulæ conſecrandæ, & in cornu epiſtolæ collocentur, nec eas Sacerdos videat, num erunt conſecratæ?* Minimè; quia voluntas
Conin. in omnino incognitum non defertur. *Coninch in 3. p. q. 74. a. 2. dub. 3. num. 39.*

52. *Sacerdos in ſacriſtia habuit intentionem conſecrandi particulas, quarum conſecrationis tempore in cornu epiſtolæ exiſtentium extra corporalia, oblitus eſt: num habendæ, vt*
Suar. *conſecratæ?* Negat *Suarius diſp. 43. ſect. 6.* quia Sacerdotis intentio non fuit particulas in loco indecenti conſecrare. Alij affirmant; quia Sacerdos conſecrandi habuit intentio-
Præp. nem, quam non reuocauit. Porrò *Præpoſitus in 3. p. q. 74. a. 2. dub. 3. n. 19.* docet huiuſmodi particulas reuerenter habendas, nec tamen ſub dubio diſtribuendas ſeorſim; ſed poſt certam Miſſæ Hoſtiam abſumendas à Sacerdote, aut poſt certas particulas à fidelibus.

53. *An guttulæ vini ſeparatæ in calice ab eo, quod adeſt in fundo, remaneant conſecratæ?* Ex vi particulæ *Hic* Sacerdos ſolum

ſolum intendit id, quod per modum vnius adeſt in calice, conſecrare; vnde guttulæ illæ ſeparatæ minimè conſecrantur. *Layman.lib.5.tract.4.c.2.n.14.* Laym.

54. *Dixiſti formam conſecrandæ Hoſtiæ, Hoc eſt enim corpus meum, Calicis autem, Hic eſt enim calix ſanguinis mei: Particulam, Enim, eſſentialem non eſſe, nec peccare mortaliter, qui illam ſine contemptu, & ſcandalo omitteret: rogo, an hæc forma: Hæc eſt caro mea pro Hoſtiæ conſecratione ſit valida? Granado in 3. part. contr.6.tract.8.d. 5.num.5.* validam docet quia Chriſtus ad ſignandum corpus ſuum, ſæpe carnis nomine vſus eſt. §.3. *De Euchariſtiæ forma.* Granad.

55. *Num hæc forma ſit valida: Hic eſt corpus meum?* Si τὸ *Hic*, ſit aduerbium locale, forma non eſt valida, quia mutatur ſignificatio. Si autem eſt pronomen maſculinum, forma valida eſt; quia eſt mutatio accidentis, & grammaticalis. *Granado.* Granad.

56. Quidnam de hac forma: Hoc eſt corpus meum, vel Meum eſt hoc corpus? Inualidam putat *Fagundez part. 3. q.78.cap.2.* quia pronomen *Meum* vtrobique ſumeretur poſſeſſiuè hoc ſenſu: *Hoc corpus ad me pertinet.* Vnde myſterium conuerſionis non exprimeret. Fagund.

57. *Euchariſtiam conferre augmentum gratiæ ſcio: quandonam?* Quando perfectè ſumitur, id eſt, deglutitur. *Henriquez lib.8.cap.13.* At *Becanus de Sacram. cap.22.q.6.num.2.* Cum Hoſtia ſumpta eſt, quamuis non ſit tranſmiſſa. Alioquin ægrotus præ infirmitate tranſmittere non valens, haud gratiam acciperet. §.4. *De Euchariſtiæ effectibus.* Henriq. Becan.

58. *Semel tranſmiſſa excitato vomitu, à peccatore emittitur: confertur ne gratia?* Ita planè *Henriquez num. 1.* auctore. Henriq.

59. *An gratiam cauſet toto tempore, quo in ſtomacho commoratur, aut toto abſumptionis tempore?* Non; quia ſi ita eſſet, ſub multis Hoſtiis communicans potioris conditionis exiſteret; quod prorſum falſum. Monet tamen *Coninch de Sacr. q.79.a.1.dub.2.n.42.concl.5.* gratiam Sacramentalem augeri per accidens, ſi dum ſpecies integræ manent in pectore, diſpoſitio communicantis plurium actuum charitatis exercitamentis, accreſcat. Conin.

60. *An Communio ſub vtraque ſpecie vberiorem gratiam cauſet; quam ſub vna?* Reſpondet *Hurtado Compl. de Euch. d. 10. diffic. 6.* affirmatiuè; quia quælibet ſpecies ratione ſui diuerſimodè gratiam ſignificat, & confert; ergo vnaquæque ſpecialem gratiam producit. Hurt.

Suar. 61. *Poteſt ne quis ita communicare, vt nec gratiam conſequatur, nec peccatum committat? Suarius tom. 3. diſp.63. ſect.2.* affirmatiuè reſpondet. v.gr. ſi quis poſt diligens conſcientiæ examen, non recordatus peccati, quod re vera habet, ſine vllo dolore ad Sacramentum accederet. Is non peccabit, quia de peccato, cuius non recordatur, dolorem elicere non tenetur; nec gratiam acquiret, quia peccati obice impeditus eſt.

§.3. *De diſpoſitione ad Euchariſtiam.*

62. *Peccat ne venialiter, qui ante Confirmationem recipit Euchariſtiam?* Non (*Præpoſitus in 3.p.q.72.a.8. num.*38. ait) quia vſus Eccleſiæ, quod Baptiſmum Confirmatio ſequeretur, iam exoleuit.

Præp. 63. *Fatuitas ne impedit Euchariſtiæ receptionem?* Impedit perpetua. Si aliquando ſui compotes fuerint, nec conſtat, mortali in culpa euaſiſſe amentes, eis ſaltem in mortis articulo eſt impertienda, in quo ex præcepto diuino eam accipere tenebantur. Henriq. *Henriquez lib.8.c.41.n.3.* docet ſemifatuis dandam ſemel in anno, nempe ad annuæ Communionis præceptum implendum.

Hurt. 64. *Peccaret ne bis, qui in peccato lethali non ieiunus acciperet Euchariſtiam?* Aliqui aſſerunt; quia Religionis virtus bis diuerſimodè violatur. At *Hurtado de Sacrament. diſp. 5. diffic.* 1. vnum tantum peccatum, grauius quidem eſſe docet; quia duæ illæ malitiæ eidem virtuti Religionis eodem modo opponuntur, id eſt, contra reuerentiam debitam Sacramento.

Præp. 65. *Ieiunium naturale ad Euchariſtiam neceſſarium extra neceſſitatem, admittit ne paruitatem materiæ? Præpoſitus* aſſerit eſſe præceptum Eccleſiaſticum, & intelligendum eo modo, quo Eccleſia in Quadrageſima, & Quatuor temporibus præcipit ieiunium. Colligitur hinc paruitatem admitti materiæ. Addunt alij peccare venialiter, qui Hurt. poſt modicum cibum Synaxi reficitur. At *Gaſpar Hurtado diſp.9. diffic.*15. improbans meritò opinionem vtramque, aſſerit materiæ paruitatem non eſſe admittendam; quia Eccleſia non prohibet ſumptionem cibi, aut potus ante Communionem; ſed Communionem poſt cibum, vel potum; quod præceptum per Communionem poſt cibum, vel potum modiciſſimum violatur.

Granad. 66. *Scio aliquid per modum ſaliuæ traiectum permitti: quidnam id?* Reſpondet *Granado in 3.part.contr.6.d.8.num.*8. per modum ſaliuæ traiici minimum, quod inaduertenter traiicitur. Henriquez apud ipſum, ſi muſca in os apertum caſu

intrauerit

intrauerit. Alij aquæ ſtillam ad captum putaminis auellanæ inaduertenter abſumptam. Non admiſerim quantitatem hanc, ſed nimium ſcrupuloſos erudierim.

67. *Frangit ne naturale ieiunium folium, aut puluis herbæ illius, quæ* Tabaco *vocitatur?* Reſpondeo ex *Præpoſito in 3. p. q. 80. a. 8. dub. 1. n. 39.* per os ſumptum in folio non frangere, niſi deglutiatur. Addit *Tannerus tom. 4. d. 5. q. a. 8. n. 1.* neque ſi quid illius ſaliuæ incorporatum traiicitur in ſtomachum. De fumo idem aſſerendum *Granado in 3. p. contr. 6. tract. 10. d. 8. n. 4.* putat etiamſi ſit tantæ quantitatis, vt ad aliqualem nutritionem ſufficiat; qui fumus non ſumitur per modum cibi. De puluere autem idem omnino cenſeo; quia ad hoc ieiunium obſeruandum ſolum prohibetur cibus, & potus. At, *Fagundez* adnotante *p. 3. lib. 3. c. 5. n. 14.* ieiunium non violatur, niſi cibus & potus per os ſumptus in ſtomachum vitali quidem actione comeſtiua, & potatiua traiiciatur. At puluis per nares ſumitur, per quas (ait *Suar. in 3. p. tom. 3. d. 68. ſect. 4.* qui aliquantulum aquæ traiecerit, non violat naturale ieiunium.

Præp. Tann. Granad. Fagund. Suar.

68. *Frangit ne terra, charta, moneta, plumbum, aurum, & huiuſmodi materia? Gran. contr. 6. tract. 10. d. 8. num. 6.* aſſerit. Negandum tamen cenſeo; quia ieiunium naturale & Eccleſiaſticum ſolum differunt, quod in illo non datur paruitas materiæ; in hoc datur. Ergo quidquid in magna quantitate non violat Eccleſiaſticum, non poteſt naturale violare. Porrò *Card. Lugo de Euch. d. 15. ſect. 2. n. 10.* plumbum, &c. in quauis quantitate abſumpta comedentem aſſerit ieiunium in Vigilia non frangere.

Gran. Lugo.

69. *Quid de reliquijs cibi diei præcedentis dentibus adhærere ſolitis? Vaſq. in 3 p. tom. 3. d. 11. c. 4. num. 30.* aſſerit frangere ſi ex induſtria deglutiantur, ſecus ſi caſu. At *Coninch de Sacr. q. 80. a. 8. num. 47* non violare putat; quia reliquiæ illæ pertinent potius ad prælapſæ diei, quàm præſentis comeſtionem; & quia per modum ſaliuæ abſumuntur, cum ab extrinſeco non adueniant.

Vaſq. Conin.

70. *A quanam hora incipit naturale ieiunium?* A primo pulſu duodecimæ noctis. Si vnicum horologium, non eſt ad aliud appellatio. Si plura poſt duodecimam vnius comedens, poſſet communicare, alio poſtmodum perſonante; quia plura diuerſa horologia ſe habent vti plures probabiles opiniones, niſi tantum primum valde ſit iuſtum. Sic *Sanchez de Matrim. tom. 1 lib. 2. d. 41. num. 4.*

Sanch.

71. *Dubito, num poſt mediam noctem aliquid abſumpſerim: poſſum ne communicare?* Negat *Fagundez pr. 3. lib. 3. cap. 5.* Fagund.

*num.*18. quia poſſeſſio ſtat pro præcepto, non pro commu-
Laym. nicante. At ex *Laymani* mente *lib.*1.*tract.*1.*c.*5.§.4. *num.*36. puto poſſe communicare, ſi deponat dubium practicum, etiamſi in dubio ſpeculatiuo maneat. Ait enim Doctor non teneri à Communione abſtinere qui aliquid ruminans, dubitat, an deglutierit; ſi in vtramque partem inclinare poſſit.

Tolet. 72. *Poteſt ne infirmus communicare poſt potionem, ad implendum præceptum Eccleſiaſticum?* Aſſerit *Toletus lib.*2.*c.*28. *num.*4. ſi potio abſque graui nocumento differri non poſſit.
Præp. Negat autem *Præpoſitus in* 3. *part. quæſt.* 80. *art.*8. *dub.*2. *num.*41. quia Communio poſſet differri: Eccleſia enim non intendit obligare ad Communionem eum, qui ieiunus non poteſt excipere.

73. *Quotiens poteſt infirmus in eadem ægritudine per mo-*
Vaſq. *dum viatici Euchariſtiam recipere?* Semel inquit *Vaſquez in* 3. *part.tom.*3.*d.*211. *cap.*4.*num.*38. quia per vnam Communio-
Gran. nem præcepto Communionis ſatisfacit. *Granadus* autem & alij multi aſſerunt poſſe ſæpe; quia hoc Sacramentum non ſolum datur ægroto vt ſatisfaciat præcepto, ſed etiam in præſidium aduerſus tentamina. Lege Auctorem *in* 3.*part.contr.*9.
Laym. *tract.*10.*d.*8.*num.*8. Addit *Layman.lib.*5. *tract.*4. *cap.*6.*n.*20 ex iuſta cauſa.v.gr. ſi difficile à Communione abſtineat, quia aſſuetus ob deuotionem ſæpe communicare, poſſe ſtatim altera die, dum modò mortis periculum inſtare videtur.

74. *Poteſt ne dari Euchariſtia ei, qui eadem die plectendus eſſet capite, non ieiuno?* Ita quidem; quia tenetur in mortis articulo ex præcepto diuino communicare. Vnde qui poſtquam inſcius ſententiæ capitalis inſtantis comedit, indicta mortis inſtantia, debet tanquam ægrotans grauiter ſe cœle-
Hurtad. ſti munire viatico. *Hurtado de Euch.d.*9. *diffic.*16. Addit *Saa v. Euchariſtia, num.*2. dari poſſe viaticum damnato (vbi eadem die cruci addicuntur) vna hora ante patibulum.

75. *Poſt Miſſam particula in patena conſpicitur: quid geret Sacerdos?* Sumere non poteſt non ieiunus; quia conuiuium finitum eſt Niſi fragmentum non poſſit decentius aſſeruari, quam abſumi. Si plures Miſſæ Sacerdoti ieiuno tradatur in Miſſa ſuo tempore abſumenda particula. Si vna Miſſa tantum, & Sacramentum ſeruari non aſſolet: abſumat eam
Fagund. non ieiunus; quia maiori irreuerentia ſeruaretur. *Fagundez*
Lugo. *præc.*3. *lib.* 3. *cap.* 5. *num.*3. Et nuper *Cardin. Lugo de Eu-*
Granad. *char. d.* 14. *ſect.*4. *num.* 82. Porrò *Granado d.* 8. *num.* 11 non damnat Sacerdotem, qui antequam veſtes ſacras exuit particulam abſumit inuentiam; quia hanc non communionem

nionem nouam exiſtimat, ſed præcedentis imperfectionem.

76. *Recordatur Sacerdos in altari, ſe non ieiunum acceſſiſſe: quidnam præſtabit?* Si poſt conſecrationem, Sacrificium perficiat. *Coninch. de ſacr. quæſt.* 80. *art.* 8. *num.* 63. Ante conſecrationem, deferat altare, niſi infamiæ aut ſcandali adſit periculum. Idem de communicaturo accedenti ad communicantium menſam, ex ſententia *Præpoſiti in* 3. *part. quæſt.* 80. *dub.* 2. *num.* 4. & aliorum. Conin. Præp.

77. *Licet ne Sacerdoti non ieiuno celebrare, ad conferendum viaticum moribundo?* Negat *Hurtado de Euch. d.* 9. *diffic.* 17. quia maior ratio habenda reuerentiæ huic Sacramento debitæ, quàm proximi vtilitati. At *Granado in* 3. *part. contr.* 6. *tract.* 10. *d.* 8. *num.* 12. docet non ſolum poſſe, ſed & teneri Sacerdotem Charitatis lege diuina, quæ debet præcepto Eccleſiaſtico communicandi ieiunè præferri. Porrò *Layman lib.* 5. *tract.* 4. *cap.* 6. *num.* 21. in caſu neceſſitatis id aſſerit, ſi ſcilicet moriturus aliud Sacramentum pœnitentiæ, aut Extremæ vnctionis ſuſcipere non potuiſſet, & ceſſaſſet ſcandalum. Hurtad. Granad. Laym.

78. *Eſt ne lethale piaculum, ad Euchariſtiam accedere cum peccati mortalis dubio?* Scio *Granadum* mitius fuiſſe opinatum *in* 3. *part. contr.* 6. *tract.* 10. *d.* 7. *num.* 13. Aſt aſſerendum, peccare mortaliter, qui cum dubio mortalis accedit; quia ſicut tenemur peccata certa, vt certa confiteri: ſic dubia vt dubia tenemur aperire. Granad.

79. *Poteſt ne ſine veniali accedere Euchariſtiam, qui inculpabilem pollutionem patiatur ipſa die, aut rei illicitæ dum operam confitetur?* Conſulendum ei, vt à Communione abſtineat, ſi non adſit famæ periculum. Si timetur ſcandalum, poteſt à leui piaculo immunis communicare. Si non timetur, peccati venialis reus Euchariſtiam accipiet. *Card. Lugo de Euchar. d.* 15. *ſect.* 1. *num.* 4. Lugo.

§. 6. *De Euchariſtiæ Sacramento varia.*

80. *An liceat die feriæ ſextæ in Paraſceue Communionem recipere?* Licet; quia Eccleſia nullam limitationem indicit. *Conſuetudo abſtrahit fideles valentes ea die ab Euchariſtiæ receptione in ſignum mœroris.* Fateor, ſed puto huiuſmodi conſuetudinem non neceſſitatem, ſed ſolummodo congruitatem inducere. Sic *Hurtado de ſacrif. d.* 4. *diffic.* 3. Hurt.

81. *Licet ne quacunque diei horæ etiam poſt meridiem cuilibet communicare?* Affirmat *Azor part.* 1. *lib.* 10. *cap.* 25. *quæſt.* 7. ieiuno licere, ſi abſit ſcandalum. At *Coninch. de ſacr. quæſt.* 8. *art.* 10. *num.* 85. docet ex reuerentia non eſſe permittendum. Porrò ego nulla irreuerentia Sacramentum affici, ſi alia cun- Azor. Conin.

cta reuerenter expediantur, præſertim ſi Iubilæi, aut confluxus fidelium cauſa Communio in veſperum differatur.

82. *In Calicis conſecratione quis dicit, Hic eſt Calis: conſecrat ne?* Maximè; quia licet Calis habeat aliam ſignificationem, quàm *Calix*, tamen ex communi modo percipiendi
Suar. idem ſonat in conſecratione. *Suarius* ſic.

83. *Eſt ne veniale, accedere ad Euchariſtiam ipſo die ha-*
Sanch. *bita copula à coniugatis?* Ita planè ex *Sanchez* doctrina, ob Sacramenti reuerentiam. Ego autem, tanti viri venia, aſſero, ſuadendum illis quidem, vt tunc à copula abſtineant, non tamen vt non accipiant Euchariſtiam, poſito quod non abſtinuerint.

84. *Ad linteum quis adſtat communicare paratus, & recordatur alicuius peccati mortalis in Confeſſione per obliuionem omiſſi: tenetur ne ante Communionem ad Confeſſarium rurſum*
Henr. *accedere?* Excuſari ob Sacramenti reuerentiam *Henriquez* docet. Ego autem non ex reuerentia excuſari affirmo, ſed ne detur occaſio ſuſpicando adſtantibus ſimul, vel ipſi Sacerdoti celebranti. Idem dicendum de Sacerdote ſtante ad altare; ſufficit enim vtrique tunc elicere Contritionem cum propoſito poſtea confitendi. *Num debeat tali in caſu in quacumque temporis anguſtia ante Communionem actum Contritionis elice-*
Vaſq. *re? Vaſquez*, & *Hurtado* aſſerunt non teneri. Tenetur equi-
Hurt. dem, me authore; quia poteſt, cum Deus ſemper ſit paratus auxilium præbere.

85. *Quando Regulares celebrant, in priuatis Oratorijs poſſunt alijs Euchariſtiam miniſtrare, non obſtante Epiſcopi pro-*
Suar. *hibitione?* Poſſe *Suarius* iudicat, cuius ſententiæ adhæreſco.

86. *Dixiſti Sacerdotem miniſtrantem alijs Euchariſtiam non peccare mortaliter: ſi grauiter delinquit ſacrum indignè faciendo, quonammodo leuiter miniſtrando peccat?* Ex doctrina
Vaſq. *Vaſquez* reſpondeo. Quia miniſtrans eſt tantùm veluti applicans actiua paſſiuis. In aliis autem Sacramentis conficit, & miniſtrat. In Euchariſtia conficit, quando ſacro dat operam. Sic ſuperius.

87. *Parochus Euchariſtiam miniſtrat indigno: rogo an duplici peccato illigetur & contra proprium officium, & ex coopera-*
Præp. *tione peccati proximi?* Cum *Præpoſito* aſſero vnico peccato teneri, quod Sacramentum conferat indigno; id enim neceſſariò inuoluit vtrumque.

88. *Quonammodo ſe habebit Parochus, aut Prælatus erga eos, qui ſunt in mortis articulo conſtituti?* Æger ſex aut octo

diebus

diebus antequam in periculum mortis incideret, communicauit? Conſulendum ei vt iterum Euchariſtiam per modum Viatici accipiat. Verùm ad id non obligatur, cùm præceptum de Euchariſtia ante mortem ſumenda iam impleuerit. Sic *Laymanus*. Manè communicauit valens, aut ſacrum fecit, & à prandio incidit in mortis periculum? Poteſt iterum communicare conformiter ſententiæ aſſerenti per priorem illam communionem non eſſe præcepto diuino communicandi in articulo mortis ſatisfactum. Ita *Hurtado*, vberiùs tamen *Chriſtophorus Garcia* ex noſtra Societate Metimnenſis, cuius opera moralia ægregiæ quidem notæ iam iam lucem aſpicient. *Filliucius* præterea adnotat, ſi Euchariſtia ob mortis periculum ſumpta ſit à non ieiuno, poſſe iterum ita accipi ſexto poſt die. Vberiori permiſſione *Laymanus* docet ei, qui aſſuetus frequenter communicare aut ſacrificare propter deuotionem ac deſiderium ægrè abſtineat, permitti poſſe, vt altero ſtatim die communicet non ieiunus, dummodò mortis periculum inſtare videatur. Præterea *Hurtado Complutenſis* cenſet generatim ab infirmis non ieiunis poſſe Euchariſtiam toties ſumi, quoties à ſanis ieiunis; quia ab hac lege in Concilio Conſtantienſi infirmi ſine vlla limitatione excipiantur, Denique *Præpoſitus* aſſerit ægroto laboranti difficultate aliquid tranſmittendi, poſſe communionem dari impoſita hoſtiæ particula cum vino in cochleari, argenteo ſcilicet, propter reuerentiam Sacramenti. Laym. Hurt. Garc. Filliuc. Hurt. Præp.

89. *An poſſit Sacerdos (rurſum quæſierim) non ieiunus aliquando conſecrare, aut ſumere Euchariſtiam?* Quatuor in caſibus poſſe aſſero cum *Henriquez*, *Vaſquez*, & *Præpoſito* Primò, ſi aquam pro vino infuſam hauſit; debet propter ſacrificij integritatem vinum conſecrare & abſumere. 2. Quando poſt hauſtum calicem, & ablutionem videt reliquias hoſtiæ in patena, vel corporali. 3. Quando poſt conſecrationem moritur Sacerdos, aut ſuperueniente ægritudine, non poteſt perficere ſacrum, debet alius etiam non ieiunus ſuccedere, ſi ieiunus non adſit, qui poſſit ſacrificium perficere. 4. Quando poſt conſecrationem recordatur ſe non eſſe ieiunum. Nam ſi ante conſecrationem recordaretur, deberet ab altari recedere, niſi id ſine nota fieri non poſſet. Henriq. Vaſq. Præp.

Circa ieiunium hoc naturale aliquas adhuc occurrentes quotidie difficultates euolue. Miſit Sacerdos in os aliquid ſacchari ante ſomnum, & dubitat an poſt mediam noctem aliquid in ſtomachum tranſmiſerit? Non poteſt illo die celebrare; quia ieiunus non eſt. *Ex proprijs vnguibus quis aliquid*

deglutiuit, vel papyri, vel ſanguinis ex proprio vulnere manantis, vel quid ſimile abſumpſit? Poteſt communicare, aut celebrare; quia illa haud habent cibi, potus, aut medicinæ rationem.

EXAMEN VII.

Circa materiam de Sacramento Extremæ Vnctionis.

CAPVT PRIMVM.

De Extremæ Vnctionis materia & forma.

1. Q*Vid eſt Vnctio Extrema?* Sacramentum, ſeu Vnctio olei conſecrati, ægroti periclitantis corpori adhibita ſub præſcripta forma verborum.

2. *Quandonam hoc Sacramentum inſtitutum fuit?* A Chriſto quò ad materiæ & formæ deſignationem in nocte Cœnæ efformatum eſt; quò ad poteſtatem verò poſt Reſurrectionem, cum abſoluendi Apoſtolis poteſtatem impertiit.

3. *Materiam Extremæ Vnctionis aſſigna.* Remota quidem Oleum eſt oliuarum ab Epiſcopo neceſſariò benedictum: (niſi ſpecialis adſit à Pontifice Sacerdoti conceſſio:) proxima ipſamet vnctio quæ ſenſuum organis quinque neceſſariò adhibenda.

4. *An ex præcepto, aliæ corporis partes inungendæ?* Pedes ac renes in viris, vbi ea conſuetudo viget; in renibus autem ob decentiam in fœmina omittitur.

5. *An vnctionum ordo neceſſarius ſit?* Profectò de Sacramenti neceſſitate non eſt; ſeruandum tamen aſſero conſuetudinem, vt ſcilicet prius oculi, tum aures, &c. inunguntur.

6. *Formam indica.* * PER ISTAM SANCTAM VNCTIONEM, ET SVAM PIISSIMAM MISERICORDIAM INDVLGEAT TIBI DEVS QVIDQVID PER VISVM, &c. DELIQVISTI. Quæ quidem in ſingulis membris inungendis eſt repetenda, modo proferendo deprecatiuo.

CAP

CAPVT II.

De Miniſtro & ſuſcipiente.

7. Q*Vinam Extrema-Vnctionis Miniſter?* Ex officio ſolus Parochus, ex commiſſione quilibet Sacerdos, inferior hoc nullus. §. 1. *Miniſter Extremæ Vnctionis.*

8. *Num multi poſſint Miniſtri concurrere?* Vnus ſufficiens eſt, ſi tamen multi adfuerint, & vnus efficiat vnam vel plures vnctiones formam proferendo, alius verò compleat eas, quæ defuerint ad Sacramenti eſſentiam, validum erit.

9. *An id licitè præſtari valeat?* Ita planè, ſi primus Miniſter ob legitimam cauſam non potuerit perficere; quod ſingulare eſt in hoc Sacramento; quia vnica formæ prolatione non perficitur.

10. *Expende Miniſtri huiuſce obligationes.* Debet hoc Sacramentum ſolis fidelibus miniſtrare: diſpoſitus eſſe ritè ad illius adminiſtrationem, hoc eſt in gratia, ſaltem per contritionem exiſtimatam: requiſita ad vſum eius adhibere, & indignis denegare.

11. *Tenetur ne ſemper hoc Sacramentum adminiſtrare?* Peſtis tempore, ſi abſque morali vitæ periculo miniſtrare poteſt, tenetur ad illud miniſtrandum; ſi non poteſt, abſolutè non tenebitur, dummodò Sacramenta Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ non omittat; quia non eſt Sacramentum neceſſitatis.

12. *Quiſnam ſuſcipiendi Sacramenti capax?* Baptizatus adultus morbo periculoſo laborans. Excluduntur amentes perpetuò, infantes, corpore valentes, etiamſi capite illicò plectendi ſint. §. 2. *Suſuſcipiens Extremam-Vnctionem.*

13. *Quis incidit amentiam, ſed ante ſigna Contritionis oſtendit, vel creditur petiturum fuiſſe, ſi accidenti non corriperetur: poteſt ne iniungi?* Poſſe, imo debere affirmo. Addo lethaliter vulneratum, peſte percuſſum, viperæ morſu læſum ob ſenectutem in lecto decumbentem inungendos.

14. *Suſcipientis obligationes aperias.* In mortis articulo conſtitutus non omittat hoc Sacramentum petere, vel illatum haud per contemptum reſpuat. Ritè paratus accipiat. In eadem ægritudine bis accipiendum non eſt, niſi diuerſus incidat caſus.

CAP.

CAPVT III.

De effectibus Extremæ Vnctionis, eiuſdémque conferendæ ritu.

§. 1. *Effectus Extremæ Vnctionis.*

15. **Q***Vinam Extremæ Vnctionis effectus?* Præcipuus planè eſt, peccatorum auferre reliquias; quæcunque ſint peccata; vel relicta poſt Sacramenta non ritè ſuſcepta, vel commiſſa poſt illa, & obliuioni tradita; ſiue, vt vno verbo complectar, omnia: deinde corroboratio infirmi contra omnia mala, quæ mortis tempore ſolent occurrere. Hunc effectum gratiæ, quando vltima perficitur vnctio, dari affirmo. Scio tamen probabile in ſingulis vnctionibus conferri. Præterea ſanitas corporis huiuſce Sacramenti effectus eſt; ſed conditionatè, ſi ita animæ ſaluti proficuum ſit futurum.

§. 2. *Ritus Extremæ Vnctionis.*

16. *Ritum ab Eccleſia in conferenda vnctione ſeruatum exprime.* Primò Chriſti imago in Cruce pendentis decumbenti affertur. Tum preces aliquæ ſiue quæ præcedant, ſiue quæ comitentur aſſolent adhiberi. Deinde infirmus inungitur, qui ſi ante vnctionem quintam decedat è vita, Sacramentum eſt nullum. Contrarium ſcio probabiliter defendi.

CAPVT IV.

Praxis circa materiam de Extrema Vnctione ex Societatis IESV *ſchola.*

§. 1. *De Miniſtro Extremæ Vnctionis.*

17. **M***Iniſter non poteſt eſſe niſi Sacerdos: an neceſſariò vnus?* Si infirmus ſtatim deceſſurus timeretur, poſſunt ei vnctiones ſimul à pluribus Sacerdotibus adhiberi; quia cum inter vnctiones partiales ordo non ſit de eſſentia, in neceſſitate ſimul poſſunt adhiberi. *Maratius tom. 3. d.* 10. *ſect.* 1. *num.* 1. & *Præpoſitus in* 3. *part. quæſt. vnic. dub.* 5. *num.* 37.

Mærat. Præp.

18. *Parochus eſt, extra neceſſitatem Miniſter; quia eſt iuriſdictionis actus: poteſt ne alius Sacerdos ſimplex etiam Religioſus in neceſſitate ſine licentia Parochi, imo reſiſtente ipſo, miniſtrare?* Poteſt auctore *Antonio Fernandez de Cordoba part.* 3. *cap.* 10. §. 1. *num.* 8. Addens, pœnam excommunicationis inflictam in *Clem.* Religioſis, hoc Sacramentum extra neceſſitatem

Fernád.

tem miniſtrantibus, quæ etiam à Sacerdote ſeculari incurritur.

19. *Tenetur ne, abſente Parocho, infirmum vngere ſimplex Sacerdos?* Tenetur ex charitate non tamen ſub mortali, niſi infirmus confiteri, & communicare non potuiſſet. *Layman lib. 5. tract. 8. cap. 7. n. 3.* Laym.

20. *Debet Miniſter reſponſorem, & preces adhibere: omit it vtrumque, peccat ne?* Non, ſi periculum vrget. *Tannerus tom. 4. d. 7. q. 1. dub. 3. num. 85.* Tanner.

§. 2. De ſubiecto Extremæ Vnctionis.

21. *Poteſt ne Extrema Vnctio pueris poſt vſum rationis miniſtrari, ſi nondum fuerunt Eucharistia refecti?* Poteſt; quia maior diſcretio requiritur ad Communionem, quam ad hoc Sacramentum. *Hurtado Compl. de Extrema-Vnct. diff. 10.* Hurt.

22. *Dubium eſt, an puer rationis compos, vngendus ne?* Ita planè ſub conditione: *Si es capax. Lugo Card. de Euch. d. 13. ſect. 4. n. 41.* Lugo.

23. *Agnouit Parochus ex Confeſsione puerum nunquam actualiter peccaſſe: neganda ne ei inunctio?* Non; quia iuuare illum poteſt, ne peccet; & conferre, ſi expediat, ſanitatem An falſificabitur forma, *Indulgeat tibi Deus quidquid deliquiſti,* &c. Non, quia ſenſus eſt, *Conferat tibi Deus gratiam de ſe remiſsiuam.* Sicut non falſificatur abſolutionis forma, cum confertur ei, qui iam eſt per contritionem in gratia. *Suarius tom. 4. d. 42. ſect. 2. num. 10.* Suar.

24. *Neceſſarium ne peccatori inungendo præmitti Confeſsionem?* Si adſunt peccata mortalia, & timeatur tempus defuturum, debet præmitti Confeſſio; quia prius abhibenda ſunt Sacramenta neceſſaria, deinde vtilia. At ſi adſit vomitus periculum, debet dari, haud præmiſſa Communione. Si ita morbus infirmum illigauit, vt neque confeſſus fuerit, nec ſigna Contritionis expreſſit, inunctio impertienda. *Rogo, an quantum eſt ex ordine Sacramentorum, poſsit dari vnctio peccatori abſque Confeſsione præuia?* Poteſt; quia ad hoc Sacramentum dignè ſuſcipiendum ſatis eſt Contritio, vel attritio putata Contritio. *Filliucius tom. 1. tract. 3. cap. 5. n. 114.* Filliuc.

§. 3. De Extremæ Vnctionis materia, & forma.

25. *Scio oleum oliuarum huius Sacramenti materiam: poteſt ne Chriſma deſeruire?* Aſſerit *Layman. lib. 5. tract. 8. cap. 2. num. 4.* ſi quis per errorem Chriſmate infirmum inunxiſſet nihil innouandum, præcipuè cum vnctio plerumque non ſine ſcandalo iteraretur.

26. *Sufficit ne vna olei gutta in ſingulis vnctionibus?* Ait *Filliucius tom. 1. tract. 3. cap. 4. num. 78.* non ſufficere; quia non ſatis eſt ad vngendum. At ex *Reginaldo tom. 2. lib. 28. cap. 9.* Laym. Filliuc. Regin.

*cap.9.num.*13. & *Tannero tom.4.d.7.q.1.dub.3. n.*16. ſufficit gutta olei; quia non tota pars corporis, ſed eius particula inungenda eſt.

27. *Neceſſariæ ne cunctæ inunctiones membrorum ad eſſentiam Sacramenti, & producendam gratiam?* Ex *Becani* ſententia *de Sacr.c.*25.*q.*7.*n.*6. vnica ſufficit; quia non aliud ex ſcriptura, & Eccleſiæ traditione colligitur. *Florentinum Concilium plures inunctiones indicit.* Non obſtat, quia ſeptem aſſignat, quarum certum, non omnes neceſſarias. Porrò debentur iuxta Eccleſiæ conſuetudinem plurex adhiberi; quæ vnum Sacramentum dicuntur, quemadmodum plures Ordines, & plures ſpecies in Euchariſtia.

Becan.

28. *Poteſt ne in neceſſitate vnica adhiberi inunctio?* Si timeatur, ægrotum ante quinque ſolitas vnctiones diſceſſurum, vel Miniſtrum ipſum peſte inficiendum, vel alios ægrotos abſque vlla deceſſuras vnctione: poteſt. Probabile enim eſt, per vnam vnctionem aliquam habitualem gratiam acquiri, & actualem, imò & corporis (ſi opportet) ſanitatem. Alioqui cum hoc Sacramentum ſit neceſſarium, non ſit iniuria infirmo; & cum adhibeatur conditio, neque Sacramento. *Granado in* 3.*p.contr.*8.*tract.vnic.*7.*n.*12.

Granad.

29. *Sufficit ne in neceſſitate non ſolum vnius ſenſus, ſed & vnius oculi, auris,* &c. *inunctio?* Sufficere aſſerit *Filliucius tom.*1.*tract.*3.*c.*5.*n.*129. vnctionem vnius oculi, auris, naris, manus, &c. cum forma generali: *Indulgeat tibi Deus quidquid per viſum, auditum,* &c. *deliquiſti.*

Filliuc.

30. *Peccatum ne mortale, abſque neceſſitate ſigna Crucis omittere?* Aliquis ex externis aſſeruit. At ex *Becano de Sacram. cap.*27. *quæſt.*3.*num.* 3. aſſero non rectè ſe gerere, qui illa, abſque neceſſitate, dimittit; ſed mortaliter non peccare.

Beccan.

31. *Licet ne tempore peſtis, ad vitandam contagionem infirmum virga argentea, aut lignea, aut pluma inungere longiori?* Licet; quia huiuſmodi vſus Sacramento non infert irreuerentiam, & ius conſeruandi vitam eſt nobis agnatum.

32. *Dixiſti formam Vnctionis eſſe: Per iſtam ſanctam vnctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Deus, quidquid per viſum deliquiſti in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: rogo, an vltima verba ſint neceſſaria, & quidnam de aliis?* *Filliucius* negat hæc neceſſaria eſſe *tom.*1.*tr.*3. *c.*4.*n.*86. At *Reginaldus tom.*2.*n.*28.*c.*9.*n.*56. idem affirmat de illis: *Sanctam* & *Piiſſimam*; quia ſine illis integer ſenſus manet.

Filliuc.
Regin.

nanet. *Suarius tom. 4. in 3. p. d. 40. ſect. 3. n. 13.* fert idem iudicium de particula, *Per ſuam miſericordiam*; quia cauſa principalis huius Sacramenti ſufficienter exprimitur illis verbis: *Indulgeat tibi Deus.* Idem alij aſſerunt de particulis, *Per viſum, auditum, &c.* Vnde de neceſſitate Sacramenti ſunt illa, *Per iſtam Sanctam vnctionem indulgeat tibi Deus, quidquid deliquiſti.* At qui reliqua ſine neceſſitate omitteret, proculdubio peccaret. Suar.

§. 4. De neceſſitate, & vtilitate Extrema Vnctionis.

33. *Scio Vnctionem, ceſſante contemptu, & ſcandalo, non eſſe homini neceſſariam neceſſitate medij, nec præcepti ſub mortali obligantis: rogo, an contemptum arguat poſſe ægrotum ſuſcipere, & tamen hoc omittere Sacramentum?* Negat *Tannerus tom. 4. d. 7. q. 1. dub. 3. num. 56.*

34. *Scio Extremam Vnctionem delere peccata, ſi adſunt, & illorum reliquias; contra tentationes infirmum roborare; & ſanitatem, ſi ad ſalutem animi confert, exhibere: rogo, an ad hunc ſanitatis effectum, accipienda ſit Vnctio, corpore adeò viribus deſtituto, vt miraculum neceſſarium ſit?* Minimè ad huiuſmodi terminum differendum eſt; quia Sacramentum non operatur virtute miraculoſa, ſed ſupernaturali ordinaria. Adde deuotionem infirmi, & rationis vſum plurimum conferre. Attamen non multum eſt feſtinandum; quia ideo Vnctio appellatur extrema, quòd non debeat dari niſi in diſcrimine vitæ conſtitutis. Tann.

35. *Quandonam huiuſce Sacramenti gratia confertur?* Quando vltima Vnctio quæ eſt quinta, cum ſua forma eſſentiali confertur, *Suario* Doctore *d. 4. ſect. 2. num. 13.* Aſt qui exiſtimant ſingulas Vnctiones eſſe integrum Sacramentum, aſſerunt poſt ſingulas conferri. Suar.

§. 5. De Extrema Vnctione varia.

36. *Poteſt ne moribundus oleo vetere inungi?* Renouandum certè quotannis, vetúſque comburendum in Eccleſia, vel in piſcinam iniiciendum. Si tamen nullum adſit oleum, niſi vetus, poteſt eo iungi authore *Laymano.*

37. *Sufficit ne forma indicatiua in hoc Sacramento?* Affirmat *Becanus*, negat *Coninch.* Ex *Suarij* ſententia hæc videtur forma ſufficiens: *Vngo te oleo ſancto, & Deus tibi remittat quidquid peccaſti, &c.* Laym. Suar.

38. *Abeſt Parochus: tenetur ne alius Sacerdos miniſtrare ægroto Extremam Vnctionem?* Sub veniali ſolùm tenebitur lege charitatis. Secus ſi æger grauiter indigeret, vt quia aliàs ſine vllis Sacramentis eſſet moriturus, vti aduertit *Laymanus.*

39. *Parochus adeſt, ſed non vult, aut non poteſt infirmum inungere.*

inungere. Poſſe tunc Sacerdotem inferiorem etiam Parocho

Henriq. renitente, eum inungere *Henriquez* affirmat; quia Parochus ſe gerit iniuſtè.

40. *Moribundus ſenſibus deſtitutus alia Sacramenta non potuit ſuſcipere: poteſt ne inungi tempore interdicti?*

Henriq. Poſſe *Henriquez* idem ait; ne omnino ſine Sacramentis decedat.

41. *Adultus in articulo mortis babtizatus eſt: poteſt*

Henriq. *ne & Vnctio ei miniſtrari?* Abſolutè poſſe *Henriquez* affirmat.

Laym. 42. *Cuinam ætati danda Extrema Vnctio?* Docet *Laymanus* omnibus pueris poſt ſeptennium conferendam, niſi conſtet eos rationis vſu carere, licet nunquam acceperint Euchariſtiam. *Quid ſi de rationis vſu dubitetur?* Sub conditione inungantur.

43. *Cognoſcit Parochus puerum nunquam peccaſſe, quia eius audiuit Confeſſionem: num debeat eum inungere?* Debet

Suar. authore *Suario*; quia illi proderit hæc vnctio, ſi non ad peccati reliquias abolendas, ſaltem ad robur acquirendum contra tentationes, & morbi moleſtias, imò ad gratiæ incrementum.

44. *Morbus eſt diuturnus, v. g. hydropiſis: iteranda ne Ex-*

Valent. *trema Vnctio?* Ex *Valentia* reſpondeo poſſe tali in morbo iterari, quoties redit periculum.

45. *An neceſſaria ad formam Trinitatis inuocatio?* In ſolo Baptiſmo, & Confirmatione neceſſariam eſſe certum eſt.

46. *Sufficit ne verba proferre paulò ante, aut poſt vnctio-*

Tolet. *nem?* Idem *Toletus* ſufficere iudicat, ſicut in Baptiſmo, aut Confirmatione. Addens quidem ad ſingulas vnctiones nouam ſtupam adhibendam, quæ poſtea comburenda eſt.

47. *Dubitat Sacerdos, num viuat ægrotus: vngendus ne?* Danda Vnctio ſub conditione, ſi non eſt mortuus, vt ex Na-

Saa. uarr. *Saa* affirmat, adiiciens hoc Sacramentum remittere venialia, imò mortalia, faciens de attrito contritum.

EX

EXAMEN VIII.

Circa materiam de Sacramento Ordinis.

Capvt Primvm.

Eſſentia, inſtitutio, numerus, materia, & forma huius Sacramenti.

1. *Qvidnam Ordo?* Sacramentum eſt, quo ſpiritualis poteſtas circa Euchariſtiam in Miſſæ ſacrificio traditur.

2. *Quandonam hoc inſtitutum eſt Sacramentum?* A Chriſto Domino in vltima Cœna creditur inſtitutum, cum Apoſtolis ſuo corpore, ſanguinéque refectis illa adiunxit verba: *Hoc facite in meam commemorationem.*

3. *Numerum Ordinum exprime.* Sacramentorum eſſe miniſtri debuerunt, inter ſe quidem varietate diſtincti ex Diuina inſtitutione. In Scripturis numerantur Presbyteri, Diaconi, à Patribus Subdiaconi, Acolythi, Exorciſtæ, Lectores, & Oſtiarij. Horarum Ordines quo ad poteſtatem immutabiles ſunt, quò ad vſum tamen cenſura, vel irregularitate aliqua poſſunt impediri. Profectò Epiſcopalis Ordo præter ſeptem ſolet annumerari; at ſub Preſbyterio tanquam perfectum Sacerdotium continetur. Prima denique Tonſura non eſt Ordo, ſed quædam ad illum præparatio.

4. *An plura Sacramenta?* Minimè; rectè enim omnes vnum Sacramentum efficiunt, cùm ad vnum proximum finem referantur omnes, nempe ad Euchariſtiæ Sacramentum aptè miniſtrandum.

5. *Munia ſeptem Ordinum expende.* Oſtiarius aperiendis & claudendis Eccleſiæ oſtiis dat operam. Exorciſta Dæmones à corporibus hominum abigit. Lector fructus benedicebat, iam legit, & cantat. Acolythus neceſſaria ad Miſſam præparat, & ipſi miniſtrat. Subdiaconus ſolemni in Miſſa Epiſtolam canit. Diaconus Euangelium. Eiuſdem etiam munus eſt populo doctrinam exponere, ex Epiſcopi aut Parochi licentia baptizare, concionari, & in caſu neceſſitatis miniſtrare Euchariſtiam. Presbyter denique in Miſſa conſecrat corpus ac ſanguinem Domini, omnia Sacramenta adminiſtrat, quoad

exercitium tamen ab Epiſcopo, aut ab eo, qui conferre poſſit, obtenta facultate.

6. *Quænam Sacramenti Ordinis materia?* Inſtrumentum aliquod initiandis Ordinibus traditum in ſpiritualis poteſtatis, quam recipiunt, ſignum. Proxima verò materies eſt huiuſmodi inſtrumenti traditio, mutuáque receptio. Non eſt opus hanc materiam eſſe conſecratam; at neceſſum eſt tangi tam ab eo qui ordines confert, quàm ab eo qui recipit. Etſi quidem per diuerſa inſtrumenta in vno Ordine diuerſa poteſtas conferatur, omnia tangenda ſunt: ſi autem eadem, ſufficit vnius contactus. v. gr. vnius vrceoli in Acolytho, vel calicis ſolius, non verò patenæ in Subdiacono: quamuis de præcepto, & ad omnem ſcrupulum abigendum, omnia tangi expediens ſit.

7. *Indica eſſentiales ſingulorum Ordinum materias.* In Epiſcopo ſola manus impoſitio de eſſentia eſt. Porrò vnctio in capite, mitræ impoſitio, traditio baculi in manu, & annuli in digito, liber Euangeliorum Sacramentalia quædam ſunt, & accommodatæ ceremoniæ. In Sacerdote duplex eſt, vna Calicis cũ vino traditio, altera impoſitio manuum. In Diacono traditio libri Euangeliorum, cum impoſitione manus. In Subdiacono traditio tum Calicis vacui, & vacuæ patenæ, tum liber Epiſtolarum. Acolythi candelabrum cum cereo, & vrceoli vacui. Exorciſtæ, lectoriſque liber, illius quidem exorciſmorum, huius Prophetarum. Oſtiario denique Claues cum Cymbalo traduntur.

8. *Indica Ordinum formam.* Ea eſt, vt verba quædam ab Epiſcopo proferantur, quibus impetratiuo quodam modo poteſtas ſingulis accommodata tradi ſignificatur. *Accipe poteſtatem*, &c.

Capvt II.

De effectibus Ordinis.

9. PRimum Ordinis *effectum, nempe gratiam, indica.* Duplicem gratiam hoc Sacramentum confert: iuſtificantem quidem, augendo ipſam ex opere operato; & propriam, qua dignè miniſtretur Ordo qui recipitur, à recipiente.

10. *De Charactere diſſere.* Imprimit etiam Characterem tam in maioribus, quàm in minoribus Ordinibus, qui quidem

dem tum integrè confertur, cum integra materia, & forma completur in ſingulis.

11. *Quid de Cœlibatus onere ſacro Ordini adiuncto?* Proprium eſt ſacrorum Ordinum, vt Cœlibatus Eccleſiaſtico iure onus ſuſtineant. Eccleſiaſtico dixi iure, non diuino; ideo Eccleſiæ Græcę Sacerdos vſus Matrimonij non prohibetur, ita Romano Pontifice permittente: probabile tamen reor eodem Diuino iure prohiberi à nouo Matrimonio contrahendo. Profectò in Latina Eccleſia Sacerdos, Diaconus, & Subdiaconus Canonico præcepto ſolemne votum continentiæ emittere compelluntur; per quod inhabiles fiunt Matrimonio contrahendo, in quo tamen Pontifex legitima poteſt cauſa diſpenſare.

12. *Quid denique de effectu immunitatis?* A foro ſeculari immunes ſunt Clerici, quod quidem priuilegium etiam ad eos, qui prima Tonſura initiantur, extenditur, de quo ſuprà.

CAPVT III.

De Miniſtro, ritu, & ſuſcipiente Ordines.

§. 1. *Miniſter Ordinis.*

13 QVinam *Miniſter Ordinum?* Ordinarius ſolus Epiſcopus eſt, quem nulla cenſura, aut irregularitas impedit; quo minus validè hoc conferat Sacramentum. Profectò Presbyteri Cardinales miniſtri etiam ſunt minorum Ordinum in ſuis Titulis; & Abbates reſpectu ſuorum Regularium. Maiorum autem, excepto Sacerdotio, ſolus Preſbyter poteſt miniſter eſſe ex iure extraordinario Pontificis. Inter Regulares ipſimet Abbates eorum Superiores etiam primæ Tonſuræ poſſunt eſſe miniſtri. Vbi verò Abbates non ſunt, vt inter Mendicantes ad Epiſcopos diœceſium, in quibus habitant pro recipiendis ordinibus accedendum.

14. *An ad Abbates Ordinum maiorum collatio pertineat?* Minimè, ſed ad loci Epiſcopos qui etiam eis ad illos dimiſſorias concedit, exceptis iis Religionibus, quarum Superiores id Pontificio priuilegio poſſunt.

15. *Miniſtri Ordinum obligationes euolue.* Ante ordinationem debet Epiſcopus generaliter ad cautelam ab omni cenſura abſoluere, & in omni irregularitate diſpenſare, quantum poteſt, eos qui accedunt: & contenti diligenti examinatione non faciles aures exhibere occultum alicuius crimen pro-

 ferenti.

ferenti. Porrò in ipſa Ordinatione materiam & formam ritè applicet; eos qui ordinibus initiantur, quando imprimitur Character, admoneat; abſque grauis culpæ conſcientia Ordines conferre curet, defectibus denique, ſi qui fortè incidant, ſciat opportunè occurrere.

16. *Quid de Dimiſſoriis?* Epiſcopus concedit dimiſſorias, triplex quidem, aut Epiſcopus originis, aut Beneficij, aut domicilij. Epiſcopo abſente eius Vicarius generalis. Et Capitulum vacante Sede poſt annum tranſactum.

17. *Miniſtrum Ordinarium Epiſcopatus indica.* Alij tres Epiſcopi ſunt Eccleſiaſtico iure ab Apoſtolorum tempore: in quo tamen Pontifex diſpenſat. *Si exemptus Epiſcopus ſit?* Papa conſecrat, aut alius de ipſius commiſſione. Metropolitanum quidem Suffraganei tres conſecrant, reliquis per literas conſentientibus.

§. 2. *Ritus Ordinis, ſuſcipienſque hoc Sacramentum.*

18. *Quænam ad ritum Ordinum pertinent?* Clericalis veſtis, & tonſura in modum coronæ. Loci, temporique circunſtantiæ. Interſtitiorum obſeruatio. Vtque ne generalis interdicti tempore conferantur.

19. *Quinam capax Ordinis recipiendi?* Omnis homo, ſed non omnis legitimè reſpicit.

20. *Inhabiles diuino ſeu Eccleſiaſtico iure recenſe.* Diuino iure incapaces ſunt fœminæ, non baptizati, & inuiti. *Quis per metum cogitur.* Ordinatus eſt, quia voluntate quantumuis coacta conſenſit; voto tamen non adſtringitur; vnde Matrimonium contrahere, etiam abſque illius diſpenſatione poteſt. Deinde infantes, furioſi, & amentes ordinandi non ſunt.

21. *Quid ſi Ordinibus initientur?* Characterem recipiunt; quippe non ſunt ad Ordinem inhabiles. Præterea naturali iure ad Ordines miniſtrandos apti non ſunt perpetuò amentes, omnino cæci, muti, priuati manibus, & ſimiles. Denique Eccleſiaſtico iure inhabiles ſunt omnes irregulares hoc ſenſu, vt recipiendo peccent, & ab eorum vſu ſuſpenſi maneant, licet Characterem quidem recipiant.

22. *Quotnam requiruntur, vt Ordo ſit validus?* Tria, debita materia, debita forma, & intentio tam Miniſtri, quàm recipientis, ſi adultus ſit.

23. *Vt autem ſit fructuoſus, quidnam?* Requiritur in ſuſcipiente conſcientia ſine mortali, recta intentio, ac vitæ probitas.

24. *Vt denique ritè ſumatur?* Septem requiruntur. Primum, literæ dimiſſoriæ proprij Epiſcopi ſiue originis, ſiue Beneficij, ſiue domicilij. 2. Examen coram Epiſcopo. 3. Titulus

lus ſeu Beneficij, ſeu patrimonij, ſeu paupertatis in Regularibus. 4. Ordinata acceptio, vt ſcilicet non prius altior Ordo aſſumatur, quàm inferior. 5. Debita temporum interſtitia ſeruentur. 6. Præſcripta Ordinationum tempora. 7. Locus qui in ſolemni Ordinum collatione Cathedralis Eccleſia eſſe debet; in priuata autem Sacellum, & Capella.

25. *Ætatem ordinandorum aperi?* Ad primam Tonſuram & minores tres ſeptennium completum. Pro Acolytho annus duodecimus completus. Pro Subdiacono viginti & duo. Pro Diacono 23. Pro Sacerdote 25. Omnes quidem incepti. Demum pro Epiſcopo trigeſimus completus eſſe debet.

CAPVT IV.

Praxis circa materiam de Sacramento Ordinis ex Societatis IESV *Doctoribus.*

26. D*Ixiſti Epiſcopum debere eſſe proprium, vel cum proprij licentia, vt Ordines conferat; ſub pœna quidem ſuſpenſionis per annum: rogo, an ſi Epiſcopus alienum ſubditum ordinaret cum ſpe rationabili eius ratihabitionis, cenſuram incurreret?* Docet *Sanchez opuſc. tom. 2. lib. 7. cap. 1. dub. 20. n. 13.* non poſſe Epiſcopum proprium huiuſmodi ordinationem ratam habere. At *Reginaldus tom. 2. lib. 32. tract. 1. c p. 4. ſect. 3. num. 15.* contrarium aſſeruit ex *c. vltim. 9. quæſt. 2.* vbi factum D. Epiphanij allegatur eo modo in diœceſi D. Chryſoſtomi ordinantis.

§. 1. *De Ordinis Miniſtro.*

Sanch.

Regin.

27. *Quandonam proprius Epiſcopus appellandus?* Aut ratione originis, v. g. ſi ordinandus, aut pater illius natus ſit in alia diœceſi, etiam ſi tempore natiuitatis filij pater in aliam diœceſim domicilium tranſtuliſſet. Aut ratione domicilij, aut ratione Beneficij. Vnde ſi Epiſcopus ſuo familiari, aut famulo familiaris, ſtatim conferat Beneficium, poteſt illum ante triennium ordinare; quia tunc non ordinatur titulo familiaritatis, ſed Beneficij, ratione cuius in eius diœceſi domicilium acquirit. *Sanchez opuſc. tom. 2. lib. 7. cap. 1. dub. 20. num. 25.*

28. *Scio, Epiſcopum ordinare non poſſe vel ſubditos in aliena diœceſi ſine diœceſani Epiſcopi licentia: rogo, an poſſit hanc concedere Capitulum ſedis vacantis, aut eius Vicarius?* Poteſt etiam infra annum non quidem pro ſubditis ſedis va-

Henriq. cantis, ſed ordinantis Epiſcopi. *Henriquez lib.* 10. *cap.* 22. *num.*1.

29. *Inuitatur Epiſcopus ad ordinandum alienæ Diœceſis ſubditos: poteſt ne inibi ſine alia venia ſuos ordinare?* Poſſe Turr. quidem *Turrianus de cenſur.lib.*5.*diſput.*46.*dubitat.vlt.* aſſeruit.

30. *Debet ne Epiſcopus præmittere edictum, ne quis ad Ordines ſuſcipiendos accedat cum impedimento, ſub cenſura?* Non debet, ſed potius ad cautelam omnes abſoluere in generali. *Recordatur quis poſtea ſeſe illigatum aliqua cenſura, à qua poterat Epiſcopus ille abſoluere.* Non indiget alia abſo-Filliuc. lutione, illa generali præmiſſa. *Filliucius tom.* 1. *tract.*9. *c.*5. *num.*99.

31. *Quid ſi Epiſcopus per præconem proteſtatur, ſe irregulares, aut non habentes verum titulum,* &c. *ordines nolle?* Lugo. Aſſerit *Card. Lugo de Sacram. diſp.*81. *ſect.*7. *num.* 119. non manere ordinatos, ſi re vera Epiſcopus talem haberet intentionem. Monet tamen huiuſmodi proteſtationem ad terro-Præp. rem fieri. Porrò *Præpoſitus in* 3.*p.q.vnic.dub.*17.*n.*171. omnes ſcrupulos tollit, aſſerens illam proteſtationem explicandam eſſe de illis illegitimis, & irregularibus, quos Epiſcopus tales cognouerit: non quos ignorauerit.

§. 2. *De ſubiecto Ordinum.*

32. *An ordinandus debeat prius Sacramentum Confirmationis accipere?* Aſſerit *Toletus lib.*3.*cap.*71.*num.*6. ſub peccati mortalis, & irregularitatis pœna. Alij negant adeò ſtrictis verbis vti *Concilium Trid.ſeſſ.*22.*cap.*4. ſed ſolum conſulere Tolet. Epiſcopus, vt non confirmatos non promoueant. Probabiliter ergo tam ſuſcipiens, quàm conferens ordinem ante ordinandi Confirmationem, veniariter delinquit.

Requiri legitimam ætatem dixiſti: rogo, an ſi vltimus dies ætatis ſit inceptus, poſſit quis ante aliquot horas ordinari? Poteſt; Sanch. quia in fauorabilius dies cœptus pro completo habetur. *Sanchez opuſc.tom.*2.*lib.*7.*c.*1.*dub.*33.*n.*6.

33. *Scio ordinatum ante ætatem, ſuſpenſionem incurrere, præter Epiſcopum, aut minores Ordines ſuſcipientem: rogo, an in Ordinibus maioribus excuſet bona fides, aut ignorantia?* Præp. Excuſat etiam vincibilis, & craſſa; quia bulla lata eſt contra præſumentes. *Præpoſitus in* 3. *part. quæſt. vnic. de Sacr. Ord. dub.*17.*n.*167.

34. *Qui ex defectu legitimæ ætatis irregularitati eſt obnoxius, incurrit ne illam celebrando ipſa in ordinatione cum Epiſcopo?* Non; quia cum celebrat, nondum planè ordinatus, cum nondum abſoluendi poteſtatem acceperit.

Gaſpar

Gaſpar Hurtado de ſuſp. diffic. 15.*num.*36. An Diaconus, & ſubdiaconus incurrant? Aſſerit ille; quia canentes Euangelium, & Epiſtolam illorum ordines perfectè collati ſupponuntur. At *Suarius diſp.* 31.*ſect.*1. docet neque hoſce irregulares; quia Ordinario vſque ad completum officium perſeuerat. Hurt. Suar.

35. *Scio, ordinandos ab alio, quàm à proprio Epiſcopo debere habere dimiſſorias ab Epiſcopo, aut Capitulo ſede vacante, & ſi ſit Regularis; à Superiore ſuo: rogo, an Regularis Prælatus poſſit dare dimiſſorias ad quemcunque Epiſcopum?* Poteſt quidem, vt ſubditus ordinetur non ſolum à Diœceſano, ſed eo abſente, vel Ordinationes non habente à quocunque alio, ex priuilegio conceſſo Congregationi S. Benedicti Valliſol. à Clemente VIII. & deinde noſtræ Societati Iesv à Gregorio XIII. cum amplitudine ad Nouitios, vt ait *Suarius tom.*3. *de Rel.lib.*5.*c.*16.*n.*17. Quæ amplitudo ad tollendos ſcrupulos expreſſa fuit; quia priuilegium Nouitios comprehendebat, cum hi omnibus profeſſorum priuilegiis gaudeant. Suar.

36. *Requiri titulum in ſeculari ordinando, aut Beneficij, aut patrimonij, ſcio: rogo autem, an poſſit aliquando Epiſcopus diſpenſare?* Raro quidem, v.gr. cum Collegiali docto, & inſigni Collegij Salmanticenſis Valliſoletani Sanctæ Crucis, aut Complutenſis, &c. quia huic non deficiet cathedra, præbenda, aut Beneficium. *Henriquez lib.*3.*cap.*37.*num.*2. *Gloſſ.litt.O.* Henriq.

37. *Ordinatur quis cum Beneficio ficto, peccat mortaliter: rogo, an incurrat ſuſpenſionem?* Ex *Henriquez lib.*13.*c.*37. negatiuè reſpondeo; quia ſuſpenſio illa *c.neminem, & c.Sanctorum*, in quibus ſuſpenduntur ordinati abſque titulo, iam reuocata eſt per *c.cum ſecundum* 16.*de præb.* Henriq.

38. *Poteſt ne, aut debet Clericus patrimonium fictè donatum retro donare?* Aliquis aſſeruit non teneri; quia clauſula in donatione appoſita de retro donando, cum ſit contraria iuri, nullam inducit obligationem. At *Auila part.*3.*diſp.*5.*dubitat.*5.*concluſ.*3. docet in conſcientia ad reſtitutionem obligari; quia in hoc foro donatio valet iuxta donantis intentionem. Porrò ſi reſtituat poſt ſuſceptos ordines, antequam alia bona acquirat, vnde viuat, grauiter delinquere ait *Turrianus de cenſ.lib.*5.*diſp.*46. *dubitat* 1. quia Concilij Trid. præſcripta violauit non tamen incurrere ſuſpenſionem; quia hæc nullibi ſtatuitur. Auila. Hurt.

39. *Ordines ſcio gradatim accipiendos; ordinatus enim per ſaltum incurret ſuſpenſionem Ordinis ſuſcepti: an ſuſcepti per ſaltum?*

ſaltum? Ita planè, non enim ſuſpenditur ab exercitio aliorum Ordinum ritè ſuſceptorum. *Suario de cenſ. cap. 31. ſect. 1.* auctore.

40. *Recipi debent Ordines cum debitis temporis interſtitijs, grauiter ſcio delinquere, qui non ſeruant: rogo, an incurrat ſuſpenſionem?* Non; quia ſuſpenſio à Sixto V. ſublata ex Clemente VIII. *Filliucius tom. 2. tract. 17. c. 5. n. 86.*

41. *Poſſe Epiſcopum in interſtitijs diſpenſare, dixiſti, pro neceſſitate, aut vtilitate Eccleſiæ: exprime in ſpecie.* Reſpondeo ex *Hurtado de Sacrament. Ordin. diffic. 23.* poſſe ordinari ſine interſtitiis, qui habet beneficium; aut Capellaniam cum onere celebrandi. Et ex declaratione Cardinalium, qui in litteris, aut virtute multum profecit; quia hic ordinatus vtilis exiſtet Eccleſiæ.

42. *An diſpenſatio interſtitiorum quoad Regulares pertineat ad Epiſcopum?* Pertinet ad Superiores ipſorum Regularium ex priuilegio Gregorij XIII. conceſſo noſtræ Societati. Quod quidem licet *Hurtado diffic. 23.* ad ſolam Societatem reſtringit, ex *Suarij de Rel. tom. 4. tract. 8. lib. 2. c. 12. n. 21.* ſententia ad omnes Religiones communicantes eſt extendendum.

§. 3. *De Ordinis materia, & forma.*

43. *Materiam Sacerdotis duplicem eſſe aſſeruiſti, traditionem Calicis cum vino, patena cum hoſtia: & manuum impoſitionem: an vtraque eſſentialis?* Aſſerit *Card. Bellarminus de Sacr. Ord. lib. 1. c. 9.* eſſentialem partialem, primam quidem ad poteſtatem conſecrandi, ſecundam ad poteſtatem abſoluendi. At *Valentia tom. 4. d. 9. q. 1. p. 5.* ſolam Calicis traditionem eſſe materiam eſſentialem docet, impoſitionem verò manuum ſolum Sacramentale ex præcepto adhibendum. (Bellar. Valent.)

44. *Quænam ſubdiaconatus neceſſaria materia?* Ait *Filliucius tom. 2. tract. 9. cap. 2. num. 45.* duplicem eſſe traditionem Calicis vacui cum patena ſuperpoſita, & traditio libri Epiſtolarum ex parietate rationis cum traditione Euangeliorum in Diaconatu. At *Coninch de Sac. d. 20. dub. 6. num. 69.* ſolam Calicis traditionem neceſſariam materiam aſſerit. *An Calix neceſſariò conſecratus ad id munus?* Negat *Henriquez lib. 10. cap. 5. Gloſſ. litt. F.* (Filliuc. Conin. Henriq.)

45. *An debeat omnium Ordinum forma phyſicè cum materia coexiſtere?* Non, ſed ſufficit, coexiſtat ſimultate morali. *Granado in 3. p. contr. 9. tract. 1. d. 6. num. 16.* (Gran.)

46. *Pro inualiditate Ordinis adſunt rationes probabiles: poteſt ne iterari?* Poteſt ſub conditione, authore *Granado n. 2.* *Debet ne?* Debet iterari Epiſcopatus, & Presbyteratus; ne

Epiſco

Epiſcopus non ordinandi, aut Presbyter non conſecrandi, & abſoluendi ſe periculo exponat, maximo cum fidelium detrimento. Id quod in inferioribus Ordinibus non procedit.

47. *An Diaconus, & Subdiaconus ſæpius canentes Euangelium, & Epiſtolam in peccato mortali, mortaliter delinquant?* Negatiuè reſpondeo cum *Vaſquez*; quia talis actio non eſt diſpenſatio meritorum Chriſti, vt eſt adminiſtratio Sacramentorum. Idem à fortiori dicendum de exercitio minorum Ordinum; quia probabile eſt hos non eſſe Sacramentum. §.4. *De Ordine, varia.* Vaſq.

48. *Num Ordo ſacer per metum, aut vim ſuſceptus Matrimonium dirimat?* Cum *Sanctio* aſſero non dirimere, nec impedire; quia votum ex graui metu factum nullum eſt. Sanch.

49. *Mala fide quis ante ætatem legitimam, vel ſine litteris Dimiſſorijs, vel extra legitima tempora ſacrum ſuſcipit Ordinem.* In ſuſpenſionem incidere, & ſi celebrationi det operam, in irregularitatem cum *Auila* aſſero. Admonuerim, eum, qui bona fide id præſtat, non incurrere ſuſpenſionem; neque irregularitatem ſi adueniente poſtea mala fide celebret. Quod ſi ob non legitimam ætatem ſit, vbi ætatem legitimam attingat, poterit ſine vlla diſpenſatione actum Ordinis bona fide ſuſcepti exercere. Auila.

50. *Suſcipit quis primam Tonſuram, vel minores Ordines cum intentione ad maiores non aſcendendi; ſed tantùm vt gaudeat priuilegio Clericali: delinquit ne mortaliter?* Negatiuè cum *Sanctio* reſpondeo. Sanct.

51. *An poſſit Epiſcopus die Dominica maiores Ordines iuſta ex cauſa conferre?* Reſpondet *Henriquez* affirmatiuè ſi Dominica iſta ſit ſequens Sabbatum, quo aſſolent conferri, & ieiunium Sabbati continuet vſque ad Dominicam. Henriq.

52. *An poſſit Epiſcopus extra Diœceſim proprijs ſubditis primam conferre Tonſuram?* Poſſe *Azorius* ait; quia Ordo non eſt. *Quid ſi inuitatus in aliena Diœceſi fuerit ad Ordines conferendos? poſſet ne tunc etiam ordinare alienos habentes dimiſſorias ſuorum Epiſcoporum ſine noua inuitantis Epiſcopi licentia?* Ex *Toleti* placito aſſero poſſe, niſi manifeſta Epiſcopi præſcriptio ad ſolos ſubditos extendatur. Azor. Tolet.

53. *Accedit Regularis ad Presbyteratum Latinam linguam minus intelligens: poteſt ne ordinari?* Poſſe affirmo, ſi non ille ad animarum curam, ſed ad chorum deputandus accedat.

54. *Num omnes Ordines Sacramenta ſint?* Ex *Bellarmino* Bellar.

& aliis opinor Sacramenta eſſe. Vnde elicio minores Ordines in peccato mortali ſuſcipere, mortale eſſe.

55. *Specialius aſſigna tempus, quo Ordines conferuntur?* Prima Tonſura, quæ ad Ordines eſt diſpoſitio, poteſt quouis die conferri. Minores Ordines diebus feſtis, & quarta Feria quatuor Temporum, Epiſcopatus Dominica die; quia in ea Spiritus ſanctus in Apoſtolos deſcendit. At Maiores Sabbato quatuor Temporum, & Paſchæ, & mediæ Quadrageſimæ dari ſolent. Non quidem conferuntur poſt prandium, nec Ordo ſacer ſine Miſſa. Ex *Emanuele.*

EXAMEN IX.

Circa materiam de Sacramento Matrimonij.

Caput Primum.

De Matrimonij eſſentia, indiſſolubilitate, Miniſtro, ſolemnitate, Diuortio.

§.1. *Eſſentia Matrimonij.*

1. *Quidnam eſt Matrimonium?* Conſiderari poteſt tripliciter. Vt officium naturæ ad liberos procreandos: vt remedium concupiſcentiæ, ad ſeruandum in voluptatibus modum: vt nouæ legis Sacramentum, ad onera Matrimonij diuina gratia ſubleuanda. Profectò, vt naturæ eſt officium, definitur: Coniunctio legitima maritalis viri ac fœminæ in vſum coniugij indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens. Vt verò Sacramentum eſt, dicitur: Signum ſacrum gratiam conferens, qua & reprimere concupiſcentiam, & fideliter cohabitare, ad prolem educandam coniuges valeant.

2. *Quænam huius materia Sacramenti?* Remota quidem contrahentium corpora ſunt: proxima verò mutua corporum traditio.

3. *Formam exprime.* Forma eſt mutua ipſorum corporum traditorum receptio, aut acceptatio iiſdem expreſſa ſignis.

4. *Miniſter quiſnam?* Miniſtri quidem contrahentes ipſi ſunt; Parochus quippe principalis eſt teſtis. Hinc Matrimonium

nonium medio procuratore contractum validum eſt, ſi poſt Tridentinum coram Parocho & teſtibus fiat. Id quod de Matrimonio celebrato per litteras, ſi eadem adſit ſolemnitas, affirmo.

5. *An poſſit diſſolui Matrimonium?* Indiſſolubilitas proprietas eſt Matrimonij, diuino iure poſitiuo Chriſti in lege Euangelica omnimoda, diuino autem naturali iure aliqua competens. Porrò conſummato coniugio inſolubilitatem conuenire etiam ei, quod inter infideles celebratur, affirmo. Scio tamen diſpenſatione Chriſti Matrimonium antea initum, per alterius conuerſionem ad fidem, vtroque conuerſo ante conſummationem, ſeparabile eſſe. Quod autem inter fideles conſummatum eſt, omnino eſt inſolubile. Tunc autem conſummatum eſſe cenſetur, quando ſemen in vaſe naturali receptum ſit, quacunque id ratione accidat. §. 2. *Indiſſolubilitas.*

6. *Quid ſi vi copula extorta fuiſſet?* Conſummatum reddit Matrimonium. At probabile iudico ſponſam vi cognitam intra tempus bimeſtre ad Religionem ſe poſſe recipere.

7. *Ratum ne & non conſummatum eſt inſolubile?* Pontificis ſummi diſpenſatione ſolubile eſt, iuſta obueniente cauſa; ſeu Profeſſione Religionis alterius, aut vtriuſque accidente.

8. *Reliquos Miniſtros Matrimonij aſſigna.* Parochum & duos teſtes adhibe, qui quidem debet adeſſe coniugio, etiam ſi in mortis articulo eſſet contrahendum, nec in eo Epiſcopus quacunque cogente neceſſitate valet diſpenſare, vbi fideles Tridentini legibus illigantur. §. 3. *Miniſtri Matrimonii.*

9. *Parochi conditiones expende.* Debet eſſe alterutrius contrahentium ſiue in propria parochia, ſiue in aliena Diœceſi, quo ad valorem. At de præcepto illius parochiæ debet eſſe Parochus, in qua Matrimonium celebratur. Non eſt neceſſe vt ſit Sacerdos, niſi à Parocho eſſet aſſignatus; tunc enim haud poteſt aſſignare non Sacerdotem ex Congregationis Cardinalium declaratione. Præterea titulum coloratum habere debet, hoc eſt, à legitimo Superiore collatum, & eum communiter exiſtimatum verum. Ordinarius Parochus dicitur is, quem ad audiendas Confeſſiones Epiſcopus deputauit.

10. *Num requiritur ſpecialis licentia ad aſſiſtendum Matrimonio?* Satis eſt generalis exercendi ea, quæ ad curam pertinent animarum. Tacitam etiam ex ratihabitatione de præſenti ſufficere affirmo.

11. *An verba illa à Parocho prolata:* Ego vos in Matrimonium

monium coniungo,&c. *Neceſſaria ſint?* Ad valorem minimè; ad obſeruantiam præcepti aptè proferuntur.

12. *Sufficit ne quæcunque Parochi,ac teſtium præſentia?* Sufficit planè,etiamſi coacta ſit,modò adſit aduertentia,& rationis vſus.

13. *Idem ne de licentia Parochi affirmandum?* Profectò ſufficit licentia quæcunque dolo, ac mendaciis impetrata. Imò & teſtes quoſcunque modò ſint præſentes ſatis eſſe affirmo.

§. 4. *Diuortium.*

14. *De diuortio quidnam?* Diuortium quidem legitima coniugis à coniuge eſt ſeparatio, quoad totum, & habitationem.

15. *Diuortij cauſas indica.* Prima eſt alterutrius adulterium; ſub quo quidem etiam alius innaturalis concubitus infandus, in quo caro cum alio diuiditur, comprehenditur. Secunda hæreſis, vel apoſtaſia à fide. Tertia alterius coniugis ſæuitia. 4. Inductio ad peccatum diuortij legitimi cauſa eſſe poteſt.

16. *An detur compenſatio vlla?* Profectò, vnus coniugis adulterium alterius adulterio compenſetur, vel condonetur, abſque culpa adulterari contingat, diuortij ius admittitur. Cum autem compenſatio fit altero adulterante,non refert alterum ſæpiùs deliquiſſe. Certè non habet locum huiuſmodi compenſatio,quando poſt diuortij ſententiam innocens cadit in adulterium. Præterea condonatio fieri etiam poteſt, aut copula ſcienter habita ab innocente cum adultera, aut cohabitatione,& retentione in conſortio maritali. Denique adulter ante ſententiam ſuum crimen cum hæreſi compenſare nonpoteſt;poſt ſententiam autem hæreticus non poteſt vti adulterio pro compenſatione.

Capvt II.

De cauſa efficiente Matrimonij, id eſt, de conſenſu.

17. P*Oteſt ne ſine mutuo conſenſu iniri Matrimonium?* Tam neceſſarius quidem mutuus conſenſus, vt humana poteſtas aliquos Matrimonio iungere ſine ipſorum conſenſu non poſſit.

18. *Quænam conſenſus huiuſce materia?* Ius in corpora, ex

quo

io tanquam in effectum in ipſam copulam ex vi contractus onſenſus ipſe fertur.

19. *Finis huius conſenſus quiſnam?* Bonum Sacramenti rolis,& fidei, idque ſaltem implicitè contrahentes debent ntendere.

20. *Sufficit ne conſenſus internus?* Profectò externus eſſe lebet,verbis,aut ſignis expreſſus;vnde ſolis nutibus contractum,Sacramentum eſt.

21. *An neceſſariò ſimul tempore vtrumque conſenſum præſtari?* Satis eſt ſimultas moralis.

22. *Quid ſi fictus alterius conſenſus fuiſſet?* Denuò verè conſentiat neceſſum eſt,ſaltem internè.

23. *Subeſt aliquis error aut facti, aut iuris.* Si vterque tamen conſentiat quantum in ipſis eſt,validum eſt Matrimonium.

24. *Contracto aliquo Matrimonio, quod ex errore validum exiſtimatur, denuo conſentitur in illud: num erit validum?* Non ideo conualidatur, ſed tantùm ratificatur contractum, quod nullum eſt.

25. *Impetrata diſpenſatione, vel impedimento ceſſante, de nouo conſentiendum eſt in Matrimonium antea ſcienter nullum.* Tunc vtriuſque coniugis conſenſus requiritur externè quidem renouatus.

26. *Ratificandum eſt Matrimonium inualidum ob occultum impedimentum.* Coniux inſcius de priori nullitate certior fieri debet, celata nullitatis cauſa, & renouandus conſenſus.

27. *Scandalum timetur, aut reſciſſio Matrimonij cum infamia.* Eo in caſu ſatis erit cautè inſcij conſenſum de nouo exquirere,diſſimulata nullitate. Monuero Confeſſarios,impedimentum coniugibus in bona fide viuentibus non ſemper manifeſtandum eſſe,ſed vel cùm ab ipſis dubitantibus interrogatur de veritate, aut cùm probabilis ſpes profuturæ eſſet admonitionis.

28. *Metus ne reddit inualidum Matrimonium?* Si ad Matrimonium extorquendum incuſſus non eſt,minimè.Porrò ſi incuſſus eſt ad extorquendum Matrimonium,irritat in vtroque foro,quando grauis & iniuſtus fuit; ſi autem iuſtus eſt, non vitiat,nec leuis iniuſtus. Profectò metus iure ſolùm Eccleſiaſtico Matrimonium inualidat. Nemo igitur cogendus ad nuptias nec à parentibus,nec à principe, at ſuauiter allici non quiſquam prohibetur.

29. *Quid ſi inuitis parentibus quis Matrimonium ineat?* Validum

Validum planè erit, tamen ſi iuſtam cauſam non habeat, parentibus inuitis, contrahendi, eorum conſilium tenetur exquirere, non tamen ſequi.

30. *Quid autem ſi quæ parentibus inuitis ſit nupta?* Si filia minor viginti quinque ſit annis, Ciuili iure exhæredari à patre poſt, Canonico minimè. Maior ſi nubat, tenetur parens dotare.

31. *Poteſt ne conſenſus conditiones recipere?* Poteſt quidem, licet Matrimonium ipſum per ſe minimè recipere valeat. Vnde generaliter contrahentium intentioni ſtandum eſt, ſi de foro conſcientiæ agatur. Si dubius animus ſit apponentis conditionem, externi fori præſumptioni credendum, conditionéque reiecta, Matrimonium valere iurandum. In dubio denique pro vtroque foro, pro Matrimonio feratur iudicium.

Capvt III.

De Matrimonio Clandeſtino. Vbi de denunciationibus.

32. Matrimonium *Clandeſtinum quid?* Quod clam, ſiue furtim ſine præſcripta Eccleſiæ fit ſolemnitate.

33. *Quotuplex eſt?* Duplex; Primum, quod ſine Parocho & teſtibus; ſecundum, quod abſque denunciationibus contrahitur. Vtrumque Clandeſtini pœnis ſubiicitur; tam enim contrahentes, quàm aſſiſtentes grauibus à *Tridentino ſeſſ. 24. cap. 5.* flagellis percutiuntur.

34. *Num primum coniugium Clandeſtinum ſit validum?* Ante Concilium Tridentinum Matrimonium ſine Parocho & teſtibus validum erat, & nunc etiam eſt validum apud terras, in quibus Tridentinum receptum non eſt. Vbi verò eius decreta recepta ſunt, irritum eſt, tum perſonis redditis inhabilibus ad contrahendum, tum irrito facto contractu, vnde etiam inualidum manet Sacramentum.

35. *Validum ne ſecundum Clandeſtinum coniugium?* Matrimonium abſque denunciationibus contractum, validum quidem eſt; attamen Parochus aſſiſtens & ipſi contrahentes mortaliter peccant, niſi Epiſcopus alterutrius contrahentis iuſta ex cauſa diſpenſet.

36. *Tenetur ne Epiſcopus diſpenſare ne præcedant denunciationes?*

nes? Aliquando tenetur, v. gr. cùm timentur ſcandala, & alitioſa impedimenta. Aliquando non tenetur, ſed gratioeos poteſt conceſſione donare.

37. *Quid ſi ante denunciationes Matrimonium celebretur?* onſummari non debet ante ipſas; vti appareat num aliuod dirimens impedimentum exſurgat.

38. *Licet ne ante benedictiones ſponſos de præſenti conſumare?* Licet abſque mortali ſaltem culpa; ne fornicandi peiculo ſe contrahentes exponunt.

39. *Ad quidnam tenetur, qui impedimentum aliquod adeſſe ouit?* Qui vi denunciationum aliquod impedimentum nocit, etſi occultum ſit, ſecreto modo extra Sacramentalem Confeſſionem tenetur Superiori denunciare. *Quid ipſi contraentes?* Ipſi etiam ab Ordinario de occulto interrogati impedimento veritatem tenentur profiteri.

Caput IV.

De Sponſalibus.

40. SPonſalium exprime definitionem. Sunt futurarum promiſſio nuptiarum. Hinc adulterium non eſſe concubitum cum alterius ſponſa patet. At *Filliucius* docet circunſtantiam ab ſponſa eſſe conſiderandam; quia magna ſponſo irrogatur iniuria. §. 1. *Sponſalia.*

41. *An promiſſio mutua ſit neceſſaria?* Ita planè, quæ quidem externa debet eſſe, obligans ſuo in genere & mortaliter. Ad eam ſufficiens deliberatio, & animus ſe obligandi requiritur. Verba communi intelligentiæ accommodata eſſe debent. *Si dubia eſſent?* Intentioni contrahentium ſtandum eſt in conſcientiæ foro.

42. *Num verbis deficientibus poſſit aliundè expreſſio conſenſus, aut promiſſionis ſuppleri?* Subharratio annuli, vbi ea conſuetudo vigeat, ſignum eſt ſufficiens loco verborum. Præſentia etiam & taciturnitas ipſa filiorum, parentibus contrahentibus pro illis, ſatis eſt, modò ipſi ſaltem internè conſentiant.

43. *An ficta ſponſalia valida ſint?* Nulla quidem ſunt ex defectu conſenſus. Si tamen alia vera illis ſubſequantur verba, valida erunt ſponſalia. Porrò fictè contrahens debet verè conſentire.

44. Num

44. *Num Clandeſtina ſponſalia & valida, & licita?* Sunt planè, etiam poſt Tridentinum. Nec quidem contrahentium notabilis diſparitas, intercedente ſcientia, illa reddit irrita.

45. *Quinam ſunt habiles ad ſponſalia contrahenda?* Ij inter quos nullum eſt impedimentum, & adeſt ætas à iure præſcripta, ſcilicet completum ſeptennium, niſi malitia ſuppleret ætatem.

46. *Oritur ne ex ſponſalibus aliqua obligatio?* Implendi quidem ſub mortali. *Quandonam implenda promiſſio?* Si nullus terminus eſt præfixus, ſatis eſt ei qui promiſit, ſi tum impleat, quando ab eo requiritur, cui promiſſio eſt facta. Profectò qui abſque iuſta cauſa recuſat implere aut termino præfixo tranſacto, aut quando ſponſus vnus requirit, poſt monitionem per cenſuram cogendus eſt, niſi exitus non felix timeatur.

47. *An pœnæ, ſiue arrhæ valeant?* Pœnæ quidem ſponſalibus adiectæ irritæ ſunt, etiamſi iuramento firmarentur. Arrhæ autem valent, per violatorem quidem amittendæ. Scio alia interuenire pacta poſſe pro Matrimonij ſecuritate.

§. 2. *Sponſalium diſſolutio.*

48. *Queiſnam modis ſponſalia diſſoluuntur?* Primò, lapſu præfiniti temporis appoſiti in ſponſalibus, & abſentia alterius in longinquam Regionem. Secundò ſoluit ſuperueniens fornicatio, morbus, inimicitia, notabilis morum aſperitas, ſæuitia. Tertiò, idem præſtat impedimentum iuris, ſi dirimens ſit. Quartò, ſoluuntur per Matrimonium de præſenti cum alia; eóque ſoluto, ad priora ſponſalia non manet obligatio. Quintò, mutuo diſſenſu, ſi impuberes ambo ſint, vel eorum alter. Solo impuberis diſſenſu pubertate adueniente laxantur, niſi iurata ſint. Sextò, Religionis ingreſſus, etſi iurata eſſent, ſponſalia ſoluit; ſed is licitus non eſſet, quando virgo ſub eorum ſpe eſſet deflorata. Septimò, idem efficit Religionis votum; non autem caſtitatis, vt probabilius iudico. Octauò denique ad ſponſalia diſſoluenda cauſa, quæ ſufficiens eſt, ſi ſubſequatur, erit etiam ſufficiens, ſi præceſſit, & fuit ignota.

49. *An requiratur iudicis authoritas ad diſſoluenda ſponſalia?* Si occurrens cauſa ſit certa de iure, non requiritur: item ſi certa ſit de facto; ſi autem dubia, vel occulta, & publica ſponſalia, iudicis requiritur authoritas.

CAP.

CAPVT V.

De debito coniugum.

50. *Scio ex ſponſalibus & Matrimonio mutua redditionis conſurgere obligationem, ipſumque coniugalem actum ex ſe licitum eſſe, & abſque culpa exerceri poſſe. Rogo num redditio hæc obligatoria ſit?* In præcepto quidem eſt, ſiue expreſsè, ſiue tacitè petitio fiat.

51. *Poteſt ne coniux adhibere medicamina, vt ſeſe debiti reddendi impotentem reddat?* Non poteſt abſque culpa lethali illicitis mediis ſe coniux impotentem ad debitum ſoluendum efficere. Ieiunia tamen & alia ex deuotione moderatè, & prudenter obſeruare poteſt.

52. *Exhibeas precor regulam ad cognoſcendum, quandonam alter petendo peccare poſſit, alter verò reddendo non delinquat?* Si petere peccatum eſt ob circunſtantiam perſonalem tantùm, non eſt peccatum reddere, v.g. in habente votum caſtitatis, & reddente. Si verò peccatum ſit petere ob ipſius actus circunſtantiam, tunc etiam reddere peccatum erit.

53. *Coniugum alias exprime obligationes.* Ad cohabitandum tenentur, eademque menſa, & lecto ſaltem vt plurimum, regulariter vti, niſi ex iuxta cauſa excuſentur; ad idque poſſunt Cenſuris adigi. Præterea coniugalis actus bonus eſt ſi ob prolem fiat, vel ad debitum reddendum; ob alios fines veniale non excedit, v.g. ob delectationem, ſanitatem, & ſimiles.

54. *Num dies feſtus, aut Communio vſum coniugij prohibeat?* Dies minimè, Euchariſtia autem ſumenda illum quidem non vetat ex præcepto, ſed admonet abſtinentiam ex conſilio.

55. *An ſacro in loco licitus ſit actus coniugij?* Sacer locus ſub mortali reſpuit huiuſmodi actum, extra caſum neceſſitatis.

56. *Num delictum in modo?* Modus quidem dummodo debitum vas ſeruetur, raró mortale ſaltem peccatum inducit.

57. *Eſt ne copula ſimul complenda?* Si poſſit, complenda eſſet ſimul; ſi non poſſit, alteri expectandum, dum perficit alter, non autem eſt neceſſe.

58. *Quid ſi vir incidat in impotentiam?* Si in eam incidit impotentiam, vt intra vas non valeat ſeminare, debet abſtinere ab actu maritali. Si ſit complendi ſpes, conan-

do non delinquit; quia tunc accidentaliter extra vas profundit.

59. *Poteſt ne coniux deſiſtere à copula incepta?* Vir quidem abſque cauſa non poteſt, donec perficiat, ſi fœmina perficit.

60. *Menſtrua ne, aut prægnatio impediunt à copula?* Menſtrua minimè. Prægnatio autem fœminæ tunc, quando periculum abortus timeretur, aut damnum graue fœtui obueniret, aut manifeſtum periculum effuſionis ſeminis inſtaret. Profectò cùm propriæ ſalutis damno nemo reddere tenetur.

61. *Coniux impedimenti alicuius conſcius eſt.* Nec petere, nec reddere poteſt. *Dubius eſt ſolummodò.* Reddat tantùm, & poſt adhibitam diligentiam petat etiam.

62. *Quid ſi Matrimonio ex copula cum conſanguinea affinitas ſuperueniat?* Intra gradum ſecundum non petat, niſi priùs diſpenſetur.

63. *Licent ne tactus venerei inter coniuges?* Si referuntur ad copulam, liciti ſunt. Si ad maiorem voluptatem capiendam, veniales. Si ad pollutionem extra vas, vel cum illius morali periculo, mortales ſunt.

64. *An liceant ſponſis aliqui tactus?* Oſcula, aliíque honeſti tactus licent, alios prohibitos eſſe affirmo.

CAPVT VI.

De impedimentis dirimentibus.

§. 1. *Impedimenta dirimẽtia.*

65. *Scio ſolius Eccleſiaſtici Principis munus eſſe Matrimonij quà Sacramentum eſt, impedimenta ſtatuere, ad quæ quidem iuſta cauſa requiritur; huiuſmodi poteſtatem ſibi ſoli ex generali conſuetudine Papam reſeruaſſe, mortalémque culpam eſſe, cum dirimente impedimento contrahere. Rogo quotuplex ſit impedimentum?* Duplex equidem, & impediens, & dirimens; illud impedit ne Matrimonium fiat, hoc factum relaxat.

66. *Quot ſunt impedimenta dirimentia?* Iuxta ius antiquum ſunt duodecim: iuxta nouum autem quatuordecim hiſce carminibus vulgariter expreſſa:

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus diſparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honeſtas.

Si ſis Aſſinis, ſi fortè coire nequibis.
Si Parochi & duplicis deſit præſentia teſtis.
Raptave ſit mulier, nec parti reddita tuæ:
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

67. *Error s impedimentum expende.* Error circa perſonam ſiue ſit antecedens & cauſa contractus, ſiue comitans, & cauſa, vt actus voluntarius non fiat, dirimit Matrimonium. v.gr. Mariam accipio mihi perſuaſus Catharinam eſſe, quam ſic ad coniugium expeto, vt minimè ducerem Mariam. Profectò error circa qualitatem non vitiat coniugium, niſi per modum conditionis ea qualitas, in qua erratur, apponeretur. §. 1. *Error.*

68. *Conditionis impedimentum exprime.* Conditionis ſeruilis error in contractu liberi cum ancilla, vel ſerui cum libera irritat Matrimonium, licet ſeruus pro determinato tempore liber eſſet futurus. §. 3. *Conditio.*

69. *Quid ſi huiuſmodi error deteriorem errantis non efficit conditionem?* Non dirimit. *Dominus ſeruum tradit liberæ neſcienti ſeruitutem.* Hoc ipſo à ſeruitute liberat, vt iniuriam reſarciat. Idem affirmo, ſi dominus tradat ancillam libero ſeruitutis conſcio, & ancillam per inſtrumentum dotet; fit enim illa hoc ipſo libera, & in vtroque caſu Matrimonium eſt validum.

70. *Num ſeruus domino inuito poſſit Matrimonium inire?* Poteſt, nec propterea poteſt à domino puniri, nec vſum Matrimonij valet dominus impedire. Verùm ſic Matrimonio contracto, illi potiùs obſequendum, cuius neceſſitas magis vrget; cæteris paribus, coniugi potiùs ſatisfaciendum.

71. *Quid de filiis?* Conditionem matris ſequuntur quoad ſeruitutem; quoad honores autem & notabilem conditionem patris.

72. *Voti explica impedimentum.* In approbata Religione votum ſolemne, aut ſimplex in noſtra Societate irritat Matrimonium ſubſequens. §.4. *Votum.*

73. *Cognationis impedimentum preme.* Impedit Matrimonium carnalis cognatio: vinculum ſcilicet perſonarum ab eodem propinquo ſtipite deſcendentium, carnali propagatione contractum, Impedit etiam ſpiritualis cognatio; impedit & legalis. Profectò naturalis diſtinguitur per lineas aſcendentium, deſcendentium, & collateralium; & per gradus, ex quibus vſque ad quartum hodie conſanguinitas iure Canonico dirimit. Profectò in primo gradu tam in linea recta, quàm collaterali naturali iure irritum eſt Matrimonium; in aliis autem, licet ſit probabile in linea recta in infinitum §. 5. *Cognatio.*

 dirimi:

dirimi : attamen probabilius arbitror,ad eum tantùm terminari,ad quem generantis virtus non ampliùs peruenit. Certè Pontificia diſpenſatione iuſta de cauſa in omnibus iniri poteſt coniugium, excepto primo. In cuius expoſitionem adnoto in cognatione duplicem eſſe lineam, rectam & tranſuerſalem. *Recta* eſt, quando multi ſucceſſiuè de vno procedunt.v.g.filius à patre,nepos à filio:&c. *Tranſue ſalis* autem, quando multi de vno deſcendunt, ſed non ſucceſſiuè vnus ab alio ſicut in Recta : v.g.ex patre duo filij,ex his duobus filiis alij duo,&c.

74. *Quonammodo huiuſce cognationis gradus dignoſcentur?* Duplicem regulam exhibeo. Prima quidem ad lineam rectam numerus graduum numerum perſonarum æquat, vna ſublata : v. gr. pater ac filius ſunt duo, vna ſublata perſona, altera remanet, vnde primo in gradu pater & filius aderunt. Secunda verò ad lineam tranſuerſalem, duabus propoſitis perſonis ex eadem radice procedentibus, in eodem aderunt inter ſe gradu, quo ipſi cum radice à qua procedunt, inſunt : v. gr. duo fratres vnius parentis filij primo in gradu ſunt, inter ſe, quia vterque cum parente primo in gradu verſatur : item duo conſobrini ſecundum inter ſe gradum æquabunt; quia ſinguli ſecundo in gradu cum ipſorum auo conſiſtunt.

75. *De ſpirituali cognatione quid?* Eſt ſpiritualis cognatio Eccleſiæ ſtatuto conſurgens ex collatione Baptiſmi, & Confirmationis : & ſuſceptione baptizati,& confirmati. *Cognatio hæc Matrimonio contracto ſuperuenit.* Non dirimit; ad ſummum impedire debiti petitionem affirmarim. *Inter quoſnam contrahitur?* Inter baptizantem & baptizatum, huiuſque patrem,& matrem; inter ſuſceptorem item, & ſuſceptum huiuſque patrem,& matrem. Idem aſſero in Confirmatione accidere.

76. *Cognationem denique legalem explica.* Propinquitas quædam eſt ex adoptione proueniens : adoptio autem ex legitima extraneæ perſonæ in filium, vel nepotem aſſumptio, quæ tunc perfecta eſt, cùm adoptatus in adoptantis tranſit poteſtatem, illique ſuccedit vel tanquam neceſſarius hæres, ex teſtamento in quarta parte;vel tanquam filius ab inteſtato in totum.

77. *Adoptionis imperfectæ differentiam exprimè.* Hoc à perfecta prædicta differt,quòd per eam non tranſit adoptatus in adoptantis poteſtatem,nec illi tanquam neceſſarius hæres ex teſtameno ſuccedit,ſed tantùm ab inteſtato.

78. *Denique cognationis huiuſce ſpecies adnota.* Tres ſunt. Prima in linea recta inter adoptantem,& adoptatum. Secunda à latere inter adoptatum & filios carnales adoptantis. Tertia per modum affinitatis inter adoptatum & vxorem adoptantis;& inter adoptantem & vxorem adoptati.

79. *Quænam igitur cognatio legalis dirimit?* Perfecta tantùm dirimit Matrimonium ſubſequens quo ad omnes eius ſpecies; imperfecta autem impedit tantùm ne fiat. Porrò ad gradum quartum ſe extendit deſcendentium adoptati, eorum videlicet, qui dum is adoptatus fuit in adoptati erant poteſtate.

80. *Criminis diſcutiamus impedimentum.* Crimen duplex. Primum Adulterium cum machinatione mortis alterius coniugum, quod dirimit Matrimonium ſubſequens cum quocunque alio. Admonuerim tamen neceſſarium eſſe, vt Matrimonium contra quod eſt facta machinatio, verum ſit: vt machinatio ſortiatur effectum,ſubſecuta ſcilicet coniugis alterius nece: vt homicidium ſit vxoris, nam ſi vir occidatur, ſecundùm aliquos nòn incurritur impedimentum: vt tam mortis machinatio, quàm adulterium interueniat, niſi vterque ad necem ſit cooperatus; tunc enim adulterium non requiritur: vt quando alter machinatus eſt mortem, adulterium commiſſum ſit vtrique notum: vt homicidium coniugis eo fine factum ſit, vt cum altero coniugium texatur. Secundum delictum eſt adulterium cum fide data, vel adulterium cum Matrimonio de facto; in vtroque caſu irritum eſt. Ad id autem requiritur, vt prius matrimonium validum fuerit:vt adulterium coniunctum ſit, vel cum promiſſione futuri Matrimonij, vel cum Matrimonio de facto, vt promiſſio Matrimonij ſit externa, quamuis ficta,modò fictio non appareat: vt adulterium ſcienter factum ſit, vtroque ſcilicet ſciente alterum eſſe coniugatum. Vt promiſſio facta ab vno, ab altero ſit acceptata: vt adulterium perfectum ſit, & conſummatum. *§. 6. Crimen.*

81. *Diſparitatis cultus impedimentum exponas.* Matrimonium fidelis baptizati cum infideli Gentili,Iudæo,Mahometano Eccleſiaſtico iure dirimitur; non quòd aliqua ſit lege expreſſum, ſed quod Chriſtiani populi conſuetudo vim legis habens obligationem inducit. *§. 7. Diſparitas cultus.*

82. *An Matrimonium Catholici cum hæretico coniuge ſit validum?* Prohibitum quidem eſt iure Canonico, ſed validum, & accedente Pontificis diſpenſatione licitum; modò nullum in Catholico adſit ſubuerſionis periculum.

 83. *Vim*

§. 8. *Vis.* 83. *Vim explicare aggrediamur.* Nullum quidem eſt Matrimonium vi, aut metu qui in conſtantem virum cadat, contractum. Profectò ſi poſt vim conſentiat coniux, adueniátque maritalis actus, validatur.

§. 9. *Ordo.* 84. *De Ordinis ſacri impedimento diſſere?* Subſequens Matrimonium ſola Eccleſiæ conſtitutione dirimit. *Poteſt ne quis poſt Matrimonium Ordinem ſacrum ſuſcipere?* Requiritur, vt liceat, vxoris licentia. Præterea vt ſi manens in ſeculo ſenex ſit, & abſque ſuſpicione incontinentiæ votum caſtitatis emittat: ſi iunenis, vt Religionem ingrediatur. Defuncto autem viro tranſire non poteſt ad alias nuptias ob votum Caſtitatis emiſſum.

85. *Quid ſi virum ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum promoueri contingat?* Vxor in Religione cogitur profiteri.

86. *Amittit ne aliquid Clericus ſi fortè ad validum tranſit Matrimonium?* Ipſo iure Eccleſiaſtica Beneficia amittit, ſub quibus etiam penſiones continentur, titulo collatæ Clericali. Tamen priuilegio Canonis & fori gaudere poteſt, ſi vnicam virginem ducat; habitum, & Tonſuram geſtet.

87. *De tranſeunte autem ad Matrimonium inualidum quid?* Coniugium iniens dum eſt in ſacris, ipſo facto incurrit excommunicationem. Contra verò ſi coniugatus abſque vxoris licentia ad ſacros Ordines accedat, efficitur irregularis, hoc eſt: neque in ſuſceptis miniſtrare, nec ad Superiores auolare poterit.

§. 10. *Ligamē.* 88. *Quid ligaminis impedimentum?* Ligamen eſt vinculum prioris Matrimonij, quo conſtante, ſecundum eſt irritum. Poligamia Diuino iure in lege Euangelica eſt prohibita. Profectò vnum virum plures habere vxores poſſe fuit cum Iſraëlitico populo diſpenſatum; quia non erat contra primarium Matrimonij finem, qui prolis educatio, & generatio eſt: at plures viros vnam habere vxorem naturali eſt iure interdictum.

§. 11. *Publica Honeſtas.* 89. *Publicæ honeſtatis impedimenti adnecte expoſitionem.* Publica honeſtas eſt propinquitas ex ſponſalibus, vel Matrimonio rato proueniens; quando ſcilicet deſponſatus quis cum Maria, nubit poſtea cum Catharina ſorore Mariæ. Nullum eſt huiuſmodi coniugium. Quod ſi cum ſecunda copulam ineat, prohibetur cum vtraque Matrimonium inſtituere. Profectò quæ ex ſponſalibus prouenit, non excedit primum conſanguinitatis gradum tam in recta, quàm in tranuerſa linea. At quæ prouenit ex Matrimonio rato, perdurat etiam nunc vſque ad quartum.

90. *Affini*

90. *Affinitatis iam impedimentum euoluamus.* Propinquitas eſt perſonarum ex carnali commixtione proueniens affinitas, omni carens parentela. Eius gradus numera, quemadmodum conſanguinitatis gradus annumeraſti; quia quoto gradu quis conſanguineus eſt viri, vel fœminæ cognitæ, eodem eſt viro vel fœminæ affinis. §. 12. *Affinitas.*

91. *Quotuplex linea?* Duplex, vna aſcendentium & deſcendentium, v. g. Socer & vitricus, ſocrus & nouerca, gener & nurus; priuignus & priuigna; altera collateralium, eorum ſcilicet, qui alteri coniugi conſanguinei ſunt.

92. *Quando maris ſemen in fœminis vas non immittitur, contrahitur affinitas?* Minimè. *Vſque ad quemnam gradum dirimit?* Si ex copula licita, nempe ex Matrimonio oriatur, dirimit vſque ad quartum; ſi ex fornicatione, vſque ad ſecundum, ex Tridentini reſtrictione.

93. *An affinitas dirimet iure Eccleſiaſtico, an iure naturæ?* In primo gradu rectæ lineæ probabile eſt iure naturæ dirimere, in reliquis tantùm Eccleſiaſtico.

94. *De impotentiæ impedimento diſſeramus.* Si impotentia coëundi ſit abſoluta, & perpetua in viro, (frigiditatem voco) ſubſequens irritat Matrimonium; nec ſatis eſt fœmineum vas penetrari, ſi intra illud etiam non ſeminetur. Profectò in fœmina impotentia hæc arctitudo appellatur, quæ ſi tanta ſit, vt ſemen recipere intra vas non queat, etiam irritat: ſecus, ſi tantùm abſque vitæ periculo parere non poſſit. §. 13. *Impotentia.*

95. *Impotentia tantùm eſt reſpectiua, cum fœmina hæc haud eſt illi viro apta; & è contra.* Tunc quidem ſi huiuſmodi reſpectiua impotentia ſit perpetua, etiam dirimitur Matrimonium illius viri aut fœminæ reſpectu.

96. *Quandonam cenſetur hæc reſpectiua impotentia perpetua?* Quando nulla humana arte abſque corporali periculo poteſt remoueri. *Si fœmina iam ſit nupta, & medicorum iudicio per inciſionem apta viro reddi poſſit?* Teneri iudico citra mortis, aut grauis morbi periculum pati inciſionem. *Suppone impotentiam ſolùm eſſe accidentalem, ſiquidem ex ſola ſenectute id prouenit.* Matrimonio non obſtat.

97. *Quid ſi impotentia ſit in maleficio.* Si perpetua ſit, ſubſequens irritat Matrimonium. Verum cenſetur perpetua eſſe, ſi tolli non poſſit ſine alio maleficio, vel ſine miraculo. Item cùm conſtat poſt triennium experientiæ eodem modo remanere, perpetua præſumitur impotentia.

98. *Si temporalis ſolummodò ſit, ſiquidem ex ætatis accidat defectu, vt ante pubertatem?* Irritum eſt Matrimonium Ec-

cleſiaſtico iure,ſi poſt pubertatem adhuc potens non ſit.Conſulo maturius tempus expectari.

99. *Matrimonium,deſperata iam ſalute,mortis tempore celebratur: validum ne eſt?* Ita planè;quia accidentaliter tunc vir impotens ad prolem. Profectò proles iam antea habita, ſi naturalis ſit, legitima redditur.

100. *Poteſt ne Hermaphroditus Matrimonium inire?* Poteſt quidem iuxta ſexum,qui præualet. *Vterque æqualis eſt.*Eligat, quem velit. At eo electo, alium non poteſt eligere.

101. *Diſſoluitur Petri Matrimonium: non poteſt aliam ducere vxorem?* Si diſſolutum fuit ratione frigiditatis in ipſo, prohibitus eſt ei tranſitus ad alias nuptias. Si autem diſſolutum eſt ratione arctitudinis in fœmina, diſſimili alij viro potenti ad ipſam poteſt copulari coniugio. Si denique ratione maleficij ſit diſſolutum, vterque tranſire ad ſecundas nuptias poteſt.

102. *Impotentia Matrimonium prius conſummatum ſubſequitur?* Non dirimitur; quia iam fuit conſummatum. *Si autem ratum ſolummodo?* Probabilius reputo non diſſolui.

103. *Quid ſi coniuges coire non poſſint, aut ſemen prolificum non eſſe cognoſcatur?* Si non poſſunt coïre,à copula abſtineant. Si poſſint,etiamſi ſemen prolificum non ſit,copulari non prohibentur. Profectò ad impotentiæ capiendum experimentum, triennium conceditur, cum dubia eſt.

§.14. *Raptus.*

104. *Dixiſti iam Clandeſtinum Matrimonium iure nouo prohibitum, vbi Tridentini viget obſeruatio. De raptu, nouo etiam impedimento appoſito quid dicendum?* Raptus quidem peccatum luxuriæ eſt, quo perſona aliqua cum violentia abducitur ad turpem actum cum ea exercendum. Vnde ad raptum tria requiruntur, violentia,abductio, & vt cauſa libidinis fiat. Ad pœnas autem incurrendas requiritur, vt mulier rapta honeſtæ ſit vitæ. Hoc quidem impedimentum impediens erat iure Canonico, at nouo Tridentini iure dirimens eſt pro tempore, quo rapta exiſtit ſub raptoris poteſtate, nec ſeparata eſt, & tuto in loco, ac libero conſtituta. Pœnas denique infamiæ incapacitatis omnium dignitatum vltra obligationem dotandi decenter raptam arbitrio iudicis raptor incurrit, cùm raptus ſit cauſa,cum rapta Matrimonium contrahendi.

Capvt VII.

De impedientis Matrimonium impedimentibus.

105. *IAm impedimenta Matrimonium impedientia ſolummodò, recole.* Hiſce carminibus exprimuntur. §. 1. *Impedientia.*

Eccleſiæ vetitum, necnon tempus feriatum,
Atque Catechiſmus, ſponſalia, iungito votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.
Inceſtus, raptus ſponſatæ, mors mulieris,
Suſceptus propriæ ſobolis, aut Preſbyteralis,
Vel ſi pœniteat ſolemniter, aut Monialem
Accipiat; prohibent hæc coniugium ſociandum.

106. *Quotnam igitur impedimenta huiuſmodi ſunt?* Quinque. Primum dicitur interdictum iuris, tempus ſcilicet feriatum, v.gr. Aduentus, & Quadrageſimæ, in quo prohibitæ ſunt nuptiæ quoad benedictionem ſcilicet, & ſolemnem traductionem ſponſæ in domum ſponſi. Igitur Matrimonij contractum traductionem ſponſæ in domum ſponſi, conſummationémque ipſam prohibitam non eſſe affirmo; modò abſque ſolemnitate fiant, & alicubi contraria conſuetudo non vigeat.

107. *Exprime Catechiſmi impedimentum.* Secundum eſt Catechiſmus, imperfecta ſcilicet cognatio quædam ſpiritualis orta ex eo, quòd quis puerum baptizandum teneat in Catechiſmo reſpondendo Sacerdotis interrogationibus. Hæc quidem Matrimonium ſubſequens cum iiſdem perſonis, cum quibus dixi ſpiritualem cognationem impedire. Non deſunt qui aſſerant impedimentum hoc poſt Tridentinum non permanere. §. 2. *Catechiſmus.*

108. *Sponſalium impedimentum explica.* Tertium eſt priora ſponſalia. Hæc Matrimonium de præſenti cum alia quacunque impediunt, niſi iuſta adſit ſponſalia diſſoluendi cauſa. §. 3. *Sponſalia.*

109. *De voti impedimento quid?* Quartum eſt votum ſimplex Caſtitatis; impedit enim contrahendum, at contractum Matrimonium non dirimit. §. 4. *Votum.*

110. *Crimina impedientia recenſe.* Quintum impedimentum, eſt ſeptuplex crimen. Primum inceſtus, copula ſcilicet habita cum conſanguineis coniugis vſque ad gradum prohibitum. Secundum raptus alienæ ſponſæ, ſiue de præſenti, vt omnes cenſent; ſiue de futuro, vt probabile reputo; §. 5. *Septem crimina.*

impedit hoc crimen Matrimonium cum rapta, & cum quacunque alia. Tertium eſt vxoricidium; ſi enim fiat authoritate priuata etiam in adulterij commiſſi vindictam, impedit cum alia quæcunque Matrimonium: non ita viricidium, vti probabilius affirmo. Quartum crimen, eſt ſuſceptio proprij filij in Baptiſmo, vel Confirmatione, ſi fiat animo inſidiandi Matrimonio, vt ſcilicet alter coniux priuetur debito coniugali, ob impedimentum inde conſurgens ſpiritualis Affinitatis; impedit autem cum quacumque alia hæc culpa Matrimonium. Quintum crimen, Presbytericidium, quomodocunque. Sextum ſolemnis patientia: impedit enim, donec illa durat. Scio, hodie ſolemnes pœnitentias in vſu non eſſe. Septimum crimen eſt Matrimonium cum Moniali de facto: impedit enim cum aliqua quacumque.

CAPVT VIII.

De diſpenſationibus Matrimonialibus.

§.1. *Diſpenſationes.*

111. *EVoluiſti ſigillo 1. Diſpenſationis legum materiam, pluraque ad Matrimoniales diſpenſationes attinentia attigiſti. In præſenti de alijs quæſtionibus inſtituti huiuſce proprioribus periculum faciamus. An poteſtas Papæ diſpenſandi in omnibus Matrimonij impedimentis?* Non eſt poteſtas illi diſpenſandi in impedimentis iure diuino naturali dirimentibus, v.gr. coniugium cum filia, ſed in iis omnibus, quæ iure Canonico tantùm dirimunt. Vnde patet in voto etiam ſolemni ſacro Ordini annexo, & profeſſioni Religionis diſpenſare poſſe.

112. *An in omnibus impedimentis iure Canonico appoſitis valeat diſpenſare Epiſcopus?* Solùm poteſt diſpenſare in impedientibus regulariter loquendo, ſi excipias inceſtum cum conſanguineis vxoris, Matrimonio conſummato: Sponſalia, & ſimplex caſtitatis, vel Religionis votum. Item poteſt cum coniugatis diſpenſare ad debitum petendum.

113. *Quænam cauſæ requiri aſſolent ad Matrimoniales diſpenſationes?* In genere ſex adnumerabo. Prima eſt extinctio magnæ litis. 2. Inæqualitas Matrimonij qualitatis ob loci anguſtiam, vel nimiam cognationem, niſi conſanguineo, vel affini tradatur. 3. Defectus dotis competentis. 4. Conſeruatio facultatis in eadem cognatione. 5. Conſeruatio illuſtris

uſtris familiæ in eodem ſanguine. 6. Excellentia meritorum ſiue petentis diſpenſationem, ſiue eius, pro quo petitur.

114. *Reſcriptorum expende circumſtantias, ne periculo ſubiaceant ſubreptionis.* Non adſit veri taciturnitas, nec falſi relatio. Tunc quidem ſubreptitiæ Diſpenſationes, ſiue reſcripta quæcunque gratiæ, vel iuſtitiæ cenſentur ex taciturnitate veri, quando tacetur veritas, quam iura expreſſis verbis iubent declarari: vel talis eſt, quæ ſpectet intrinſecè ad diſpenſationem; ſitve illius cauſa finalis. Profectò tunc ex falſi expreſſione reſcripta vitiantur, cùm falſitas contingit circa finalem cauſam, ita vt ea falſitate non expreſſa literæ detegerentur, aut eis moderamen eſſet adhibitum. Quod ſi vna ſola cauſa narretur, qualiſcumque illa ſit, ſi falſa eſt, reſcriptum non valebit. Si literæ motu proprio concedantur, valent non obſtante ſubreptione tacitæ veritatis: ſecus ſi eſſet ſubreptio falſitatis narratæ. Demùm ſi falſi expreſſio, aut veri taciturnitas contingit tantùm circa cauſam impulſiuam, licet dolo contingat, in neutro foro literæ vitiantur; ſi autem ſit circa cauſam finalem, aut ex cauſa reſcripti totius, totum vitiabitur, ſiue dolo, ſiue ignoranter contingat. Porrò ſi ſolius partis eſt cauſa, quæ quidem pars eſt omnino ſeparata ab alia, illa ſola pars vitiabitur, in qua eſt ſubreptio, ſi verò pars habeat coniunctionem, ſeparabilem tamen quoad valorem, tunc ſi neque per fraudem, neque malitiam ſubreptio admiſſa ſit, valebit in vtroque foro reſcriptum, quoad illam ſolam partem, in qua ſubreptio non fuit: ſi verò per fraudem & malitiam, ea quoque pars vitiabitur, in qua ſubreptio non fuit; non tamen ipſo iure in conſcientiæ foro, ſed poſt iudicis ſententiam.

115. *Plura ſunt impedimenta, v. gr. conſanguinitatis, Affinitatis, voti*, &c. Omnia in eadem Diſpenſatione ſunt exprimenda.

Quonammodo circa ſanguinis impedimentum explicandum relatio conficietur? Primò explicandus eſt gradus. 2. An mixta multiplex cognatio. 3. An linea recta, vel tranſuerſalis. 4. In gradu & diſtantia inæquali exprimendum eſt, ſi mulier ſtipiti ſit propinquior. 5. Si minor gradus exprimatur pro maiore etiam ex ignorantia inuincibili: v. g. quartus pro tertio vitiabitur diſpenſatio. 6. Gradus Affinitatis cum conſanguinitatis gradu confundi non debet; alioquin diſpēſatio irrita. 7. Cum diſtantia à ſtipite inæqualis eſt, ſufficit remotiorem gradum exprimere, omiſſo propinquiore, modò is primus non ſit. *§. 2. Varia impedimentorũ narrationes.*

116. *Quid*

116. *Quidnam præſtandum circa narrationem impedimenti publicæ honeſtatis, ex Matrimonio rato, aut Affinitatis?* Primò exprimendus eſt gradus, ſicut in conſanguinitate. 2. An duplici titulo affines; vel duplex publicæ honeſtatis impedimentum. 3. Si affinitas ex fornicatione iterata ſit contracta, non eſt opus exprimere copulam multiplicatam fuiſſe. 4. Non eſt opus explicare in affinitate, aut publica honeſtate maiorem fœminæ ipſi ſtipiti propinquitatem. 5. Exprimendum an publica honeſtas ſit ex Matrimonio, an ex ſponſalibus. 6. Explicanda eſt diſtantia graduum in linea recta, vel tranſuerſali.

117. *Explica narrationem circa cognationem ſpiritualem perſiciendam.* Primò, exprimenda perſona, quacum vinculum intercedit. 2. An baptizauerit, vel tenuerit; idem eſt de Confirmatione. 3. Si plures tituli.

118. *Suppone impedimentum eſſe voti, ſeu iuramenti: quid tunc?* Non eſt neceſſum, actus repetitionem exprimere; quia per repetitionem nouum vinculum non additur. Certè valet Diſpenſatio in voto, vel iuramento Deo facto, ſi vnum pro alio exprimatur. *Iuramentum ad Confirmationem voti factum eſt.* Vna cum voto diſpenſatur, facta ſolius voti mentione; quia quaſi vnum reputatur: ſecus res habet, ſi iuramentum non dependeat à voto. In dubio quidem, præſumendum eſt in voti confirmatione eſſe immiſſum. Cùm votum non nubendi, v.gr. in damnum tertij vergit, explicandum. Profeſſus & ſimul Ordinatus in ſacris vtrumque debet exprimere ſolemne votum. Item exprimendus gradus Sacerdotij, Diaconi, aut Subdiaconi.

119. *Quid ſi habita copula ſit, quando diſpenſatio conſanguinitatis, aut affinitatis petitur?* Exprimendum eſt. Si copula contigit ante Papæ Diſpenſationem, vel applicationem Diſpenſationis Pontificiæ ab Ordinario: ſi tractatus interuenit de Matrimonio ineundo: ſi contractum eſt copulæ dare operam, ſpe faciliùs diſpenſationem obtinendi; vel certè copula habita eo animo eſt. Alioqui quidem Curiæ ſtylo ſubreptitio cenſetur diſpenſatio.

120. *Expirant ne commiſſiones in Matrimonij impedimentis morte concedentis?* Minimè, ſi res integra eſt.

121. *Ad valorem diſpenſationis ſufficit conceſſio per verbum, fiat?* Ita. Ad probationem autem, & ad agendum in iudicio, literæ expeditæ requiruntur. Cauſæ item diſpenſationum debent verificari tempore conceſſionis Papæ, alioqui ſubreptitiæ cenſentur.

122. *Quid*

122. *Quid, quando diſpenſatio ma r monial's alicui com- ittur, qui tamen obierit?* Si ſolùm delegati nomen expri- itur,& ex adiunctis contrarium non conſtet, in dubio cen- nda eſt perſonalis delegatio, & conſequenter illius obitu xtinguetur. Si autem ſolum nomen dignitatis explicatur, niſi x circunſtantiis contrarium colligatur, realis cenſenda erit elegatio,& conſequenter illius morte non expirabit, ſed ad ucceſſorem in dignitate tranſibit.

Capvt IX.

Praxis circa materiam de Matrimonio ex Societatis Iesv *Doctoribus.*

123. NEceſſarium ne Matrimonium? Ita planè non in in- diuiduis humanis ſeorſum, ſed tota in ſpecie. Vn- de ſi ſeculares ad ſpeciem propagandam deficerent, teneren- tur Clerici, ac Religiosè ducere vxorem. *Sanch. tom. 1. de Matr. lib. 2. d. 3. n. 4.* §. I. *De Matrimonij natura, & cauſis.*

124. *Poteſt ne aliquando Matrimonium inter fideles non eſſe Sacramentum?* Poteſt v. gr. ſi contrahentes (qui ſunt huius Sacramenti miniſtri) non habent intentionem celebrandi Matrimonium tanquam rem ſacram, non eſſet Sacramen- tum, cum ad Sacramenti eſſentiam concurrere debeat inten- tio miniſtri: & tamen valeret in ratione contractus. *Vaſquez tom. 2. in 3. part. d. 138. cap. 5.* Scio *Sanctium tom. 1. lib. 2. d. 10. num. 6.* contrarium docuiſſe. Sanch. Vaſq. Sanct.

125. *An Matrimonium per Procuratorem celebratum ſit Sa- cramentum?* Ita planè; (quidquid *Eſtius*, & *Syluius* in con- trarium aſſerant) qui contrahentes in abſentia intendunt ſal- tem implicitè Sacramentum efficere. Vnde tenentur curare, vt in gratia ſint, ſaltem cum Procurator eorum nomine con- trahit. *An ne ipſe Procurator in gratia teneatur exiſtere?* Non, quia abſentium nomine agit, & ipſe non recipit Sacramen- tum. *Sanctius* ſic *tom. 1. lib. 2. d. 21. q. 2. n. 10.* Sanch.

126. *Contractus matrimonialis inter infideles, quonam modo ſit Sacramentum, cum ad fidem conuertuntur?* Ait *Rebellus part. 2. lib. 2. quæſt. 2. num. 2.* coniuges infideles ad fidem con- uerſos, vbi primum nouos conſenſus exprimunt, vel antiquos aliquo ſigno confirmant, gratiam recipere, & eorum Matri- monium Sacramentum euadere. *Sanchez* autem *tom. 1. lib. 2. d. 9.* Rebell. Sanch.

diſput. 9. num. 5. Matrimonium aſſerit infidelium per Baptiſmi ſuſceptionem Sacramentum fieri abſque vllo conſenſu, eo quod incipiat vnionem Chriſti cum Eccleſia repræſentare.

Laym. 127. *Quidnam de huius Sacramenti materia, & forma?* Docet *Laymanus lib. 5. tract. 10. part. 1. cap. 2. num. 3.* materiam eſſe coniugum corpora mutuo tradenda, formam
Sanch. verò eorundem verba. At *Sanchez tom. 1. lib. 2. d. 6.* docet, internum conſenſum eſſe materiam, verba verò formam.

128. *Conſenſus ne contrahentium, qui eſt cauſa efficiens inſtrumentalis Matrimonij, præſtari ne poteſt per nutus & ſigna?*
Sanch. Poteſt, nec neceſſaria ſunt verba. *Sanchez lib. 3. d. 31. num. 10.* quia licet in iuribus, quos citat conſenſum per verba exprimi dicatur nullum tamen præceptum habetur. Addit contrahentes per ſigna, cum poſſint per verba, venialiter de-
trahentes per ſigna, cum poſſint per verba, venialiter delinquere.

129. *Debet ne conſenſus vtriuſque coniugis ſimul eodem tempore exhiberi?* Sufficit præberi ſimul moraliter, id eſt, quod magno interuallo non diſtet vtriuſque conſenſus. Porrò
Henriq. *Henriquez lib. 11. cap. 3. num. 6.* magnum interuallum reputat duos annos. Arbitrio prudentis dandum, qui atten-
Conin. tis circunſtantiis id decernat. *Coninch de Sacram. diſp. 24. dub. 7.*

130. *Dixiſti, conſenſum fictum nullum reddere Matrimonium: rogo, an teneatur qui fictè contraxit, iterum ex animo*
Sanch. *contractum inire?* Docet *Sanchez tom. 1. lib. 1. diſp. 11. num. 5.* non teneri. Alquis improbauit, aſſerens in praxi, viam ad
Laym. decipiendas fœminas aperiri. At ex *Laymani lib. . tract. 10. part. 2. cap. 6. num. 1.* approbatione, vel praxi poteſt hiſce in caſibus addici: ſi decepta fœmina falsò ſeſe virginem oſtentauit: ſi ex tali matrimonio ſcandala, & infelices exitus timeantur: ſi decipiens ſit ſtatus longè eminentioris: ſi decepta, poſtquam deceptionem agnouit, aliam compenſationem ſponte recipiat; ſi deceptor aliud matrimonium ex animo contraxit.

131. *Quid ſi Matrimonium ex defectu conſenſus inualidum,*
Sanch. *quis reualidari velit?* Putat *Sanchez lib. 2. d. 32. n. 12. & 13.* ſufficere, vt coniux, qui conſenſum non præſtiterat, præſtet, ſi alter deceptionem ignorat; quia conſenſus ignorantis verè & legitimè præſtitus in contractu, habitualiter perſeuerat.

132. *Liberum debere eſſe conſenſum dixiſti: rogo, an matrimonium initum cogente patre, validum ſit?* Pater peccat

mortali

mortaliter,& matrimonium nullum eſt. *Sanchez tom.*1. *lib.*4. *diſp.*22. addens huiuſmodi parentem non ideo *Tridentini ſeſſ.*24.*cap.*9. excommunicationem contrahere. Porrò filius non tenetur patri cogenti obedire;& iuſta ex cauſa contradicentibus parentibus:poteſt ducere vxorem. *Hurtad. de Matr. d.*6.*diffic.*9.*n.*32. Sanch.

133. *An conſenſus conditionatus ſufficiat ad validitatem matrimonij? v.g. contrahis cum hac licita conditione: Contraho tecum,ſi pater tuus annuerit: conualidatur ne huiuſmodi conſenſus purificata conditione*; Aſſerit *Coninch de Sacram. d.*29. *dub.*1.*concl.*3.*num.*11. quia cæteri contractus conditionales tenent purificata conditione,abſque nouo conſenſu. Subſcribo ſi conditio coram Parocho & teſtibus (vel ſaltem Parocho,& teſtibus agnoſcentibus) impleatur.Placet *Rebellus p.*2. *lib.*2. *q.*10. *ſect.*6.*num.*44. docens, tale matrimonium reualidari abſque nouo conſenſu, ſi contrahentes expreſsè paciſcantur, vt matrimonium, adueniente conditione ſtatim fiat, & in eodem conſenſu ſaltem virtuali permaneant. Conim. Rebell.

134. *Obſtat ne libertati coniugij pactum, quod vir perpetuò in domo vxoris habitet?* Non obſtat; ſed ſi accidat noua cauſa domicilium mutandi,non tenet pactum etiam iuramento firmatum. *Sanchez tom.*1. *lib.*1. *d.*40. *n.*2. Sanch.

135. *Dixiſti, Matrimonij miniſtrum, ſeu cauſam efficientem principalem eſſe ipſos etiam contrahentes: an probabile ſit, eſſe Sacerdotem, ſeu Parochum eos coniungens?* Docet *Vaſquez in* 3. *p.tom.*4.*c.*4.*n.*41. opinionem Cani id aſſerentis improbabilem eſſe, & nota dignam. Obiicis *Toletum lib.*7.*cap.*6.*num.*4. aſſerentem, ante Tridentinum non fuiſſe neceſſarium miniſtrum,eſſe tamen poſt illud.Intelligendus Cardinalis de præſentia Parochi. Alioqui enim Sacramentum ſine miniſtro conſtitit, nec Eccleſia aliquid poteſt de eſſentia Sacramenti immutare. Vaſq. Tolet.

136. *An qui in peccato contrahit, duplex peccatum perpetret?* Aſſeruit *Vaſquez in* 3.*p.tom.*3. *diſp.*136.*cap.*3.*num.*38. quia & miniſtrat & recipit Sacramentum. At *Filliucius tom.*1. *tract.* 1.*cap.*6.*num.* 87. vnum peccatum tantùm committere docet; quia quamuis ſit miniſter, non eſt tamen ad hoc ſpecialiter deputatus. Vaſq. Filliuc.

137. *An Matrimonium contractum ab impuberibus validum ſit?* Multi aſſerunt, ante pubertatem; (quæ in mare eſt annorum quatuordecim, in fœmina duodecim) niſi malitia ſuppleat ætatem, eſſe inualidum matrimonium. At *Sanchez tom.*1. *lib.*1. *d.*17.*num.*6.contrarium affirmat; quia matrimonium Sanch.

nium per verba de præſenti inter impuberes permiſſum eſt, *c.fin.de ſponſ.impub.c. vnic.§.idem quoque,eodem tit.in* 6. quaſi contraheretur per verba de futuro.

138. *Poteſt ne talis ætas per vnum,aut alterum menſem anticipari, abſque cauſa?* Poteſt; quia quod parum diſtat nihil diſtare videtur. *Rebellus lib.*3.*q.*16.*ſect.*2.*num.*16. At *Hurtadus de Matr. d.*21. *diffic.*12. *num.*45. requirit ætatem mathematicè completam; quia termini in iure ſtatuti indiuiſibiliter ſumi debent, vt de pretio rerum patet. Rebell.

139. *Petrus ſurdus & mutus à natiuitate eſt: poteſt ne vxorem ducere?* Docet Sanchez poſſe ſi cœcus non ſit ſimul à natiuitate, & polleat ingenio; quia poteſt ſignis doceri quid ſit matrimonium, & ſuum aliis conſenſum ſignificare. *Sanchez tom.*1.*lib.*1.*d.*8.*n.*12. *Cœcus à natalitio eſt.* Non poteſt contrahere ob contrariam rationem. *Sanchez n.*13. Sanch. Sanch.

§. 2. *De Matrimonio per Procuratorem.*

140. *Scio, Matrimonium per Procuratorem contrahi poſſe: exprime huiuſce contractus leges.* Procurator viri poteſt eſſe fœmina; quia eſt tantum inſtrumentum verba miniſtrans. Non requiritur in eo ætas determinata, & poteſt ſine ſcriptura inſtitui, & à fortiori ſine Parocho, & teſtibus; quamuis matrimonium poſtea coram prædictis ſit iucundum. Non debet Procurator ſuum mandatum excedere, alioquin matrimonium foret nullum. Ex *Sanctio & alijs.* Sanct.

Mittit quis Procuratorem ad contrahendum, & poſtea incidit in amentiam: validum ne matrimonium? Aſſerit *Sanchez tom.*1.*lib.*2.*d.*11.*num.*12. quia manet conſenſus virtute, cum non ſit reuocatus: ob quam rationem valet etiam Baptiſmus datus amenti, qui ante amentiam petiit, ex *cap. maiores, de Baptiſmo.* Sanch.

141. *Validum ne Matrimonium per litteras?* Ita planè. Duplicem modum adnoto. Primus, exarantur litteræ, mittuntur per nuncium cum poteſtate acceptandi conſenſum nomine contrahentis: quod eſt, contrahere ſimul per litteras, & procuratorem. Secundus eſt; ſcribitur in litteris conſenſus & acceptatio traditionis alterius, quibus coram Parocho & teſtibus lectis, ſi altera pars conſentit, tenet matrimonium. Ex *Sanchez, & aliis.* Sanch.

§. 3. *De Denunciationibus.*

142. *Scio, contrahentes ante factas denunciationes peccare mortaliter, ſed validum eſſe matrimonium: rogo, poteſt ne ſine mortali vna ex tribus omitti?* Poſſe, ſi periculum impedimenti probabilite abſit, *Sanchez* aſſeruit *tom.*1.*lib.*3.*diſp.*5.*num.*8. Sanch.

143. *Vt omittantur denunciationes, aut differantur, quinam*

poteſt

poteſt diſpenſare? Parochus ſolum in articulis mortis diſpenſat cùm concubinarius velit ducere concubinam ad conſcientiæ quietem, aut filiorum legitimationem, & non eſſet facilis ad Ordinarium aditus. Extra hunc caſum ſolus Ordinarius cum cauſa iuſta diſpenſare poteſt, ad omiſſionem denunciationum, vel ad tranſlationem (ex timore ne malitiosè contractus impediatur) vſque quo contractus celebratus ſit. *Coninch. de ſacr. d. 27. dub. 5. num. 53.* Conin.

144. *Quinam nomine Ordinarij ad diſpenſationem denunciationum ſit intelligendus?* Ex *Sanctio d. 3. num. 4.* Epiſcopus, & alij Prælati habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, vt Abbates, &c. *Diſpenſare ne poteſt Vicarius Epiſcopi generalis?* Poteſt, quia Ordinarius eſt, niſi huiuſmodi facultatem ſibi Epiſcopus reſeruauerit. *Sanchez num. 13.* Sanct. Sanch.

145. *Petrus contrahens pertinet ad Valliſoletanam diœceſim, Maria ad Burgenſem: an neceſſarium ſit, Ordinarium vtrumque diſpenſare?* Sufficit alterutrius Ordinarij; quia hac in re ſponſi ſe habent vti vna perſona. *Sanchez lib. 7. d. 7. num. 7.* Sanch.

146. *Vbinam facienda denunciationes?* In Parochiis, vbi ſponſi diutius ſunt commorati. *Sanchez lib. 3. d. 6. num. 6.* Sanch.

147. Poſſunt ne fieri denunciationes extra Eccleſiam. Ita, ſi locus aptus ad diuulgationem. *Sanch.* apud *Villalobos tom. 1. tract. 13. d. 24. num. 3.* Addit, & in pro feſto die, exigente cauſa, & populo concurrente vt in feſto. Sanch.

148. *Poſſunt ne tribus continuis Paſchatis diebus denunciationes proferri?* Non, neceſſarium enim, vt inter vnam & aliam duorum ſaltem dierum ſpatium intercedat. *Layman lib. 5. tract. 10. part. 2. cap. 4. num. 10.* Laym.

149. *Reuelandum ne impedimentum occultum ex vi denunciationum?* Aſſerit *Sanchez tom. 1. lib. 2. d. 13. num. 2.* eum, qui ſolus ſcit, teneri manifeſtare; quia ex *c. præterea, de ſponſ.* vnus teſtis ſufficit, ad impediendum Matrimonium. Sanch.

150. *Dixiſti, Matrimonium ex Concilio, requirere Parochi & duorum teſtium præſentiam: debet ne Parochus ſponſos interrogare?* Ita quidem, de mutuo conſenſu liberè emittendo, non autem ſi aliquod impedimentum habeant. *Sanch. tom. 1. lib. 3. d. 38. num. 8. & 10.* Imò ſi conſtet Parocho de ſponſorum conſenſu, non peccat mortaliter non interrogando. Ex *eiuſdem* aſſertione. §. 4. De Parocho, & teſtibus. Sanch.

151. *Scio debere, poſt conſenſus expreſſionem profari: Ego vos coniungo in nomine Patris &c.* peccaret ne ſi omitteret? Solum venialiter; quia nec materia eſt grauis, nec grauis obli-

Conin. gatio ex verbis Concilij deducitur. *Coninch. de Sacram. d.27. dub.4.num.45.*

152. *Quinam Parochus debeat aſſiſtere, ſi coniuges ad diuerſas Parochias pertineant?* Vel Parochus ſponſi, vel ſponſæ; & Parochus vnius in Parochia alterius. Minimè verò omnino Sanch. extraneus ſine licentia proprij. *Sanchez tom. 1. lib. 3. d. 19. num.11.*

153. *Quid ſi Parochus extraneus aſſiſteret, aut Sacerdos alius ſine licentia proprij Parochi?* Incurreret ipſo facto ſuſpenſionem *Tridentini ſeſſ.24.c.1. de reform.* Vbi moderata fuit pœna excommunicationis lata in *Clement. 1. de priuat.* & pœna ſuſpenſionis triennalis *cap. vlt. §.fin. de cland.* contra Parochum aſſiſtentem matrimonio clandeſtino: & commutata Hurt. in arbitrariam Ordinario. *Hurtado de Matrimon. d.15.diffic.17. num.55.*

154. *Matrimonium coram Parocho & teſtibus contractum inualidè, reualidandum Pontificis diſpenſatiuè: requiritur ne cum reualidatur præſentia Parochi, & teſtium?* Affirmat *Co-* Rebell. *mitolus lib.1.quæſt.120. num.3.* At *Rebellus p.2. lib.3. quæſt.9. part.5.& 6.* negat, ſi impedimentum eſt omnino occultum, & ad forum externum deduci non poteſt; quia Tridentinum requirit huiuſmodi præſentiam, ad matrimoniorum clandeſtinorum exterminationem. Ad hoc non eſt clandeſtinum, quia in facie Eccleſiæ, & quidem quoad apparentiam, & præſumptionem, validè.

155. *Valet ne ſaltem pro ſponſalibus contractus ſine Parochi,* Henriq. *ac duorum teſtium aſſiſtentia?* Aſſerit *Henriquez lib.11. cap.5. num.4.* Alij negant; quia cum ſic contrahentes contraueniant Concilio, potius videntur irriſionis actum exprimere, quàm aliqua ratione validum.

§. 5. *De loco, & tempore, quo celebratur coniugium.*

156. *Poteſt ne Epiſcopus prohibere, ne Matrimonium domi contrahatur?* *Reginaldus tom.2. lib.32.cap.33.num.242.* negat; quia vbi nullum eſt impedimentum, Parochus coniungere debet volentes contrahere in facie Eccleſiæ. Vt autem matrimonium in facie Eccleſiæ celebrari dicatur, non eſt neceſſe, vt in ipſa Eccleſia materiali fiat; ſed vt *Abbas in c. fin. de clandeſt. deſp.num.9.* teſtatur ſatis eſt ſi fiat coram fidelium Regin. multitudine.

157. *Poteſt ne celebrari coniugium in rurali domo, ad quam recreationis gratia ſponſi profecti eſſent, vno aut altero die commoraturi, ſi ditioni alterius Parochi domus illa ſubdita ſit?* Saa. Aſſerit *Saa v. Matrimonium num.2.* proprium Parochum in ordine ad Matrimonium eſſe Parochum, in cuius Parochia

alterute

alterutet habitat etiam ex paruiſſimo commorationis tempore.

158. *Quandonam nuptiæ haud poſſint celebrari?* Matrimonium ſemper celebrari poteſt etiam tempore interdicti. Excipe tempus interclufum à media nocte præcedente primam Dominicam aduentus, vſque ad feſtum Epiphaniæ; & à media nocte ante feriam quartam Cinerum vſque ad Dominicam in Albis. In quibus non prohibetur matrimonij conſummatio; nec ſponſæ in domum ſponſi priuata traductio: ſed benedictio nuptialis, & traductio ſponſæ ſolemnis.

159. *Quodnam peccatum eſt hiſce in temporibus traducere ſolemniter ſponſam in domum ſponſi, & conuiuia facere?* Aliquis mortale aſſeruit. At *Sanchez tom.2.lib.7.d.7.num.*18. aut non eſſe peccatum, aut tantum veniale, docuit; quia id vſus obtinuit, Prælatis conniuentibus. Sanch.

160. *Tenetur ne coniux alterius ſeminationem expectare, ſi poſſit?* Aſſerit *Sanchez tom.3. lib.9.d.17.num.5.* non teneri; quia aliqui edocent, ſemen mulieris nec actiuè, nec neceſſario ad generationem concurrere. §.9. *De Copula cõiugali.*

161. *Poteſt ne vxor parum venerea frigida manere, nec veneri cooperari cum debitum reddit?* Affirmat *Præpoſitus in 3. part. quæſt.6.d.4.num.*35. quia hoc, ex illorum ſententia, ad generationem ſufficit. Alioqui ſterilis petere, & reddere debitum non poſſet. Sanch. Præp.

162. *Eſt ne peccatum vllum ad fœminam grauidam accedere?* Aliqui putant eſſe veniale, ſecluſo incontinentiæ periculo. *Coninch d.* 34. *dub.* 9. *concl.*4. nullum eſſe peccatum probabilius aſſeruit. Conin.

163. *Quodnam piaculum eſt, ad menſtruatam accedere?* Putat *Sanchez d.*21.*num.*2. probabiliter nullum eſſe peccatum. Sanch.

164. *Peccant ne venialiter coeuntes captandæ voluptatis cauſa?* Negatiuè reſpondet *Sanchez d.* 29. *quæſt.*3. quia licet primarius copulæ coniugalis finis ſit ſpeciei propagatio, ſunt alij fines ſecundarij, nempe ſedatio concupiſcentiæ, &c. Sanch.

165. *Vllum ne piaculum coire, ſolum ad valetudinem conſeruandam, quando alia remedia non deſunt?* Veniale peccatum eſſe *Henriquez* ait *lib.*11.*cap.*15.*num.*5. ſed *Saa* nullum eſſe docuit; quia indiuidui conſeruatio finis ſecundarius Matrimonij eſt. Henriq.

166. *Quid ſi id gerant, vitandæ fornicationis cauſa, etiamſi alijs remedijs concupiſcentia ſedari poſſet?* Nec venialiter peccant; quia oppoſitum nimis graue onus coniugali exiſteret

Laym. ſteret ſtatui. *Laymanus lib.* 1. *tract.* 10. *part.* 10. *part.* 2. *cap.* 4. *num.* 2.

167. *Coniuges copulam interrumpunt de communi conſenſu, ne noceat valetudini: peccant ne mortaliter, aut venialiter?* Ab vtroque eos piaculo liberat *Sanchez tomo* 3. *lib.* 19. *num.* 3. ſi abſit ſeminationis extra vas periculum. Sanch.

168. *Coniuges loco in ſacro recluduntur: poſſunt ne licentia coniugali vti ſine piaculo?* Non ſi inibi per longum tempus maneant. Tempus id aſſigna. *Sanchez d.* 15. *n.* 22. exiſtimat menſem. *Leſſius lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 12. *num.* 86. ſemimenſem *Fagundez p.* 2. *lib.* 4. *cap.* 4. *num.* 21. decem dies *Suarius in* 3. *part. quæſt.* 84. *art.* 3. *d.* 81. *ſect.* 4. quatuor vel quinque dies. Aliquis ex externis aſſeruit; copulam coniugalem occultam in Eccleſia non eſſe ſacrilegium, etiam ſi in ea coniuges non ſint concluſi. Probabiliter ex ſententia *Antonini Diana p.* 1. *tract.* 7. *reſol.* 19. Sanch. Leſſ. Fagund. Suar.

§. 7. *De ſponſalibus.*

169. *Quanam in ætate ſponſalia contrahi poſſunt?* Non poſſunt contrahi ante vſum rationis; quia voluntarium non eſt abſque diſcurſu. Ille autem rationis vſus ſufficit, qui ſufficit ad peccandum licet ante ſeptennium. *Sanchez tom.* 1. *lib.* 1. *d.* 16. *n.* 16. Sanch.

170. *Ad forum autem externum quænam ætas requiritur?* Septennium completum ait *Coninch*, ita vt ſaltem inceptus ſit dies vltimus. At *Rebellus part.* 2. *lib.* 4. *quæſt.* 5. *concl.* 2. *n.* 2. ſufficere, ait completum eſſe moraliter, v.gr. licet octo, vel decem dies deficerent. Rebell.

171. *Requiritur ne conſenſus contrahentium expreſſus, an ſufficit tacitus?* Hic ſufficit, quando (v.g.) parentes, ipſis præſentibus, & tacentibus contrahunt. An ſi alij contrahant, ipſorum ſilentium non erit indicium ſufficiens conſenſus; quia *c. vnicum, de deſponſ. impub. in* 6. hoc de parentibus tanquam quid ſpeciale ſtatuitur; & regula illa, *Qui tacet, conſentire videtur*, vera eſt in fauorem, non in tacentis præiudicium. *Sanchez tom.* 1. *lib.* 1. *d.* 22. *num.* 7. Sanch.

172. *Quid ſi parentes, vel tutores pro filiis & pupillis abſentibus contraherent?* Sponſalia tunc vim haberent, cum accederet eorum ratihabitio expreſſa, vel tacita, ſed per ſignum aliquod ſenſibile manifeſtata. *An ſatis eſſet quod ſcientes ſilerent?* Non quia id *cap. vnico* diſponit, quando ſponſalia in eorum præſentia contrahuntur. *Sanchez num.* 16. *Coninch* autem *num.* 39. tunc illorum taciturnitatem ſufficere docet, quando coram patre vel tutore referente Sanch.

tacerent:

tacerent : ſecus ſi referant alij , quorum non intereſt; quia his non tenentur ſuam mentem ſignificare , ſicut illis.

173. *Debet ne eſſe mutua ſponſalium promiſſio? Sanchez tom.1. lib.3.d.5. num.12.* exiſtimat,poſſe quem acceptare promiſſionem abſque repromiſſione; in quo caſu ſolum promittens maneret obligatus , donec alter ex nimia dilatione repromiſſionis & matrimonij obligationem patris tacitè contemnere videretur. Sanch.

174. *Dixiſti ſponſalia inter perſonas legitimas contrahi debere: num qui matrimonium contrahere non poſſunt, poterunt ſponſalia contrahere?* Minimè,v.gr. conſanguinei,niſi apponatur conditio , *ſi Papa diſpenſauerit.* Sic probabiliter aliqui. At *Sanchez lib. 5. d. 5. quæſt. 3. num.12.* eſſe inualida putat huiuſmodi ſponſalia non ſolum accedente conditione, ſed accedente iuramento ; vnde poteſt vterque contrahens ante & poſt diſpenſationem reſilire. Adnotat tamen teri reſilientem ad reſtitutionem, ſi magnæ expenſæ fuerint in impetratione diſpenſationis inſumptæ. Sanch.

175. *Præfixit ſponſus in ſponſalibus tempus ad matrimonium contrahendum , vel non præfixit : rogo , quandonam matrimonium ſit ineundum?* Si præfixit : contrahat eo tempore aduentante. Si non præfixit , tenetur contrahere vterque alterutro exigente. *Sanchez diſputat. 28. numer.2.* Sanch.

176. *Scio, ſponſalia inita ab impuberibus, diſſolui , ſi adueniente pubertate vnus aut alter reſiliat : rogo , ſi factus puber diſſentit quidem, ſed non audet reclamare , num teneatur contrahere? Coninch dubitat.2.num.6.* putat ſi factus puber,ſtatim non reclamat , (intra triduum ex *l. fin. cap.de err.adu.*) cenſeri in foro externo ſponſalia confirmare. At in foro conſcientiæ ſatis eſſe , tempore ſtatuto interius diſſentire. Conin.

177. *Per ingreſſum Religionis diſſoluuntur ſponſalia : an eo ipſo, quod vnus ingreditur, vterque manet ab obligatione liber?* Aſſerit *Toletus lib.7. cap.21.* At *Rebellus lib.4. quæſt.8. ſect.6.* docet diſſolui obligationem ſolius ingredientis, donec profiteatur. Tolet.

178. *Superuenit paupertas alterutri ſponſo.* Non tenent ſponſalia ; quia promiſſio non obligat rebus notabiliter immutatis. *Superueniunt diuitiæ.* Non ob id ſponſus ab obligatione ſponſalium eximeretur. *Coninch dubitat. 8. numer.69.* Conin.

179. *Scio ſolui ſponſalia, ſi alter ſponſus oculum, aurem, naſum amittat, aut morbo contagioſo afficiatur, aut immedicabili oris graueolentia: rogo, an ſufficiat ad diſſolutionem alia ſponſæ ſuperueniens deformitas faciei, aut corporis?* Si in ſponſa deformitas ſit talis, vt à principio exiſtens ſponſum ab ſponſalibus diuertiſſet, liber manet ab obligatione ſponſus. Sanch. *Sanchez d.57. n.4.*

180. *An eadem deformitas in ſponſo ſufficiat ad ſponſalium diſſolutionem?* Non, quia in viro non magni ponderis pulchritudo. At ſi valde magna eſſet deformitas ita, vt ſpectantibus horrorem ingereret, aut cum turpitudine hac inhabilitas ad officium ſuum exercendum coniungeretur, ſponſalia perirent.

181. *Occultus eſt defectus.* Si pernicioſus, v.g. morbus contagioſus, improbi mores, grauis infamia, non poteſt alter ſponſum alterum defectus ignarum cogere ad contrahendum. Patiens verò non pernicioſum qui alterum ad ſponſalia non induxit, probabiliter poteſt alterum cogere, probabilius Conin. non poteſt. *Coninch. dub.12.n.91.*

Sanch. 182. *Diſſoluuntur ne per votum caſtitatis?* Negat *Sanchez tom.1. lib.1. d.46. num.9.* Alij probabilius aſſerunt, nec peccare ſponſum, qui ſacris ſe addicit, vel votum emittit Ordinis ſacri, vel caſtitatis; quia ſponſalia cenſentur contrahi ſub conditione. *Niſi ſponſi meliorem ſtatum velint eligere.*

183. *Scio diſſolui per Matrimonium ratum alterutrius, ita vt altero contrahente per verba de præſenti, alter liber remaneat ſemper: rogo, an contrahens omnino etiam liberetur?* Sanch. Aſſerit *Sanchez d.48. num.3.* ex iurium auctoritate. Alij aſſerunt non extingui ſponſalia, ſed ſuſpendi vſque ad illius Matrimonij ſolutionem.

184. *Per fornicationem dixiſti ſponſalia perire: fornicatur vnus, ſcio alterum liberari: rogo autem, an delinquens etiam liberetur?* Minimè ex *c. quemadmodum 23. de iureiuran.* ſponſa ſe ab alio impudicè tangi permittit per oſcula, amplexus, &c. Manet ſolutus ſponſus. *Id ſponſo contingit.* Illigata manet ſponſa; quia non vtrique dedecus reſultat æquale, & ius ſo-Sanch. lùm eos in fornicationis cauſa æquales indicit. *Sanchez d.55.* Conin. *num.5.* Limitat *Coninch. diſp.23.7. num.56.* niſi oſcula, & tactus ſponſi cum altera adeò frequenter gererentur, vt meritò timeri poſſet, ne minus ſit ſponſam dilecturus, aut fidem ei ſeruaturus.

185. *In fornicationem vterque incidit ſponſus: diſſoluuntur*

turne ſponſalia? Aliqui aſſeruere probabiliter,delictum vnius delicto alterius compenſari,& neutrum reſilire poſſe.Quemadmodum poſt adulterium vtriuſque coniugis neuter ius repudij habet. At *Coninch. num.*63.(probabilius mihi) docet ſolum ſponſum reſilire poſſe; quia maior eſt iniuria ſponſi, quàm ſponſæ,altero fornicante. Nec valet adulterij paritas; quia ſeparatio thori difficilior, quàm ſponſalium. Conin.

186. *Eſt in foro ſecreto coniux certus de vxoris adulterio, quod non poteſt probare: poteſt ne innocens non expectato Eccleſiæ iudicio, vxorem dimittere?* Affirmo cum *Sanchez* poſſe, ſi aliorum non ſequatur ſcandalum;quia vir in foro conſcientiæ poteſt ſibi ius dicere, cum defectus probationis ſua ex culpa non proueniat. §. 8. *De Matrimonio varia.* Sanch.

187. *Dixiſti, poſt Matrimonium conſummatum ex conſenſu vnius coniugis alterum poſſe ingredi Religionem dummodo alter etiam ingrediatur ſi ſit iuuenis: duo requiſiero, vnum an ſufficiat, coniugem ingredi Religionem S. Ioannis, ſeu Melitenſium? alterum, quandonam dicatur coniux ſenex eſſe, vt ſufficiat remanentem in ſeculo votum caſtitatis emittere?* Reſpondeo ex *Sanctio* ſufficere Religionis Melitenſis ingreſſum; quia verè Religio eſt voto præcipuè caſtitatis ſolemnis munita, quod ſpeciatim requiritur ad coniugis pudicitiam. Adiicio ad ſecundam quæſtionem, ſenem ad hunc effectum dici, ſi vir ſit ſexagenarius, quinquagenaria fœmina: aut eam habeat ætatem vterque, quæ ex habituali praua valetudine illi ætati reſpondere videatur. Sanct.

188. *Poſt Matrimonium ratum, ſcio, ius apud vtrumque coniugem abſtinendi duplici menſe à conſummatione, vti valeat ad Religionem auolare: rogo, an fœmina quæ vim paſſa eſſet intra bimeſtre,poſſit,viro renitente, ad Religionem tranſire?* Poſſe cum *Laymano* ſentio; quia ſponſus grauem illi intulit iniuriam, cùm non haberet ius copulam extorquendi ante bimeſtre. Laym.

189. *Parentes negant colloquium filijs indignum Matrimonium contrahentibus ſe inſcijs: an his abnegando ſit abſolutio, donec filios alloquantur?* Non abnegetur, ſi id præſtant non ex odio, ſed ex iuſta vindicta ad alterius emendationem. Sic *Laymanus*.Monuerim tamen parentes,vt ſeſe gerant nec grauiùs nec duriùs, quàm menſura delicti poſtulat. Laym.

190. *Scio Tridentinum prohibere, dominos temporales, aut Magiſtratus habentes iuriſdictionem in foro externo ſeculari cogere aliquem ad Matrimonium contrahendum: rogo, num parentes hac lege teneantur,ſub excommunicationis pœna?* Quam-

Sanct. uis parentes coactione ſufficiente (loquor cum *Sanctio* & aliis Doctoribus) ad peccatum mortale filios compellant ad Matrimonium , excommunicationem non incurrunt; quia Concilium de dominis temporalibus ac Magiſtratibus tantummodo loquitur. *An Reges , aut Imperatores intelligantur ſub dominorum temporalium nomine?* Non; quia ob dignitatis excellentiam ſpeciatim exprimi deberent.

191. *Matrimonium ex graui metu contractum eſt, ſcio eum qui metu coactus fuit , poſſe reſilire : rogo, num etiam is qui liber eſt à metu reſilire valeat?* Affirmatiuè reſpondeo cum
Sanct. *Sanctio*, modò ipſe vim aut metum non intulerit; quia nullam iniuriam intulit , quam per Matrimonium ſarcire teneatur.

192. *Poteſt quis loqui, Matrimonium contrahit per ſigna & nutus: an delinquat?* *Sanchez* aſſerit venialiter peccare. Ego equidem , ſufficienter ſic expreſſo conſenſu , nullam in eo culpam agnoſco.

193. *Matrimonium ante legitimam ætatem contractum eſſe validum ſcio, ſi malitia ſuppleat ætatem : rogo tamen , num ſic contrahens grauiter delinquat?* Contrahentem ſine licentia Epiſcopi , & iuſta interueniente cauſa mortaliter pecca-
Henriq. re docent *Henriquez*. At *Sanchez*, quem ſequor, non delin-
Sanch. quere affirmat : quia lex præſcribens ætatem , malitiam ſolummodò ſpectare videtur.

194. *Matrimonio copulati infideles baptizantur: rogo , an illud Matrimonium ante Baptiſmum contractum, poſt ipſum poſſit verum fieri Sacramentum?* Negatiuè reſpondeo cum
Vaſq. *Vaſquez*. Addo tamen ex *Coninch* ſententia, Deum eiuſmodi
Conin. coniugatis ad fidem conuerſis maiorem gratiam ad ferenda onera Matrimonij impertiri , quàm infidelibus , fidei ac Baptiſmi ratione.

§. 9. *De debito coniugali.*

195. *Num coniux poſſit primo bimeſtri debitum abnegare, etiamſi non cogitet ingredi Religionem?* Poſſe aſſero cum *Sanchez*; quia poteſt per bimeſtris decurſum ad Religionis ſtatum ineundum à Deo vocari.

Sanch. 196. *Eſt ne licitum pactum inter coniuges ſeſe continendi, ne proles multiplicetur?* Cum Sanctio ſentio licitum eſſe , ſecluſo incontinentiæ periculo. Imò & ob illam cauſam debitum abnegare , ne ob prolis multiplicationem ad inopiam redi-
Sanch. gantur. *Sanchez* nullam eſſe culpam docet, *Saa* autem ſolum-
Saa. modò eſſe venialem.

197. *Coniux ſcit Matrimonij nullitatem ob impedimentum*

tum

tum dirimens, poteſt ne reddere debitum coniugi bona fide petenti? Scio id aliquo in caſu quoſdam excuſare fruſtra quidem. Ego equidem *Sanctio* adhæreſcens iudico nullo euentu poſſe huiuſmodi coniugem debitum reddere ante diſpenſationem obtentam, licet periculum vitæ ſubiret; quia nullo in caſu licita fornicatio eſt. Sanct.

198. *Dubium ſuperuenit de Matrimonij valore, ſcio tunc nec poſſe coniugem petere, nec reddere: rogo num poſt diligentiam adhibitam id præſtare poſſint, licet adhuc dubitent?* Poſſunt quidem & petere, & reddere, authore *Suario. Quid ſi coniux cum tali dubio contraxiſſet?* Exiſtimo cum *Sanctio* petere non poſſe, poſſe tamen reddere; ſi alter coniux bona fide contraxerit. Suar. Sanct.

199. *Poſt bimeſtre quis nondum conſummauit Matrimonium, & dubitat de eius valore: poteſt ne reddere debitum?* Poſſe quidem, nec Religionem ingredi teneri *Salas* affirmat. Salas.

200. *Poſtquam maritus perfecta actione à complexu maritali receſſit, vxor libidine incitata, quia non ipſa perfecerat, tactibus ſe prouocat, ad ſeminandum: rogo num ſeſe mollitiei crimine polluat?* Ei hanc actionem licere cum *Sanchez* affirmo; quia eſt, non mollities, ſed conſummatio actus coniugalis. Contrarium probabilius. Sanch.

201. *Poſtulat cum veniali culpa vir, quia iuſta cauſa non adeſt, à coniuge debitum cum ſitus variatione, cauſa ſcilicet voluptatis: rogo, num reddendo venialiter etiam peccet fœmina: aut abſolutè poſſit abnegare?* *Henriquez* docet abnegare ſub veniali debere. Ego cum *Sanctio* iudico teneri ad reddendum; debet enim præſumere aliam ſubeſſe cauſam. Quod ſi ſciat nullam aliam eſſe præter delectationem, adhuc exiſtimo poſſe ſine veniali reddere, imò debere; quia etſi immoderata illa voluptas maritum ad veniale afferat, debet fœmina præſumere illam maiorem voluptatem coniugis ſtrictiorem dilectionem coniugij conciliare. Henriq. Sanct.

202. *Num conſummetur Matrimonium ex ſola viri ſeminatione?* Cum *Sanchez* exiſtimo non cenſeri conſummatum coniugium, nec contractam affinitatem, niſi etiam fœmina ſeminauerit; quia fiunt coniuges vna caro per ſeminum commixtionem. Sanch.

203. *An ſit circunſtantia, haberi inter coniuges copulam in Oratorio priuato, ad fores Eccleſiæ à parte externa, in Monaſterio, in Sacriſtia?* Nec inter coniuges, neque inter non coniuges eſſe circunſtantiam ſpeciem mutantem docet *Fagundez.* Fagund.

§.10. *De ſponſalibus alia.*

204. *Poſt votum Religionis, vel caſtitatis quis virginem corrupit ſub ſpe, & pacto coniugij: tenetur ne illam ducere?* Scio *Laymanum* probabiliter aſſerere non teneri ducere illam; quia promiſſio facta virgini nulla fuit, nempe promiſſio rei illicitæ contra votum. Aſt ego cum *Vaſquez* iudico teneri eum ducere defloratam, niſi illa gratis remittat obligationem, aut alia illi ratione ſatisfaciat. (Vaſq.)

205. *Poteſt ne quis pubes factus, non expectata alterius pubertate, ſtatim ab ſponſalibus reſilire?* *Sanchez* aſſerit poſſe; quia fruſtra expectatur euentus, cuius nullus eſt effectus. (Sanch.)

206. *Quid ſi ſponſo, rurſum rogo, repente noua hæreditas obueniat, ita vt ſponſa iam illi ſit inæqualis?* Affirmaui cum *Sanctio*, non ideo ius habere reſiliendi; quia deceptus non fuit in ſponſæ conditione, in qua nulla facta eſt mutatio. Idem dicendum de ſponſa, ſi noua illi accedat hæreditas; paupertas enim ſuperueniens magis obeſt, quàm aduenientes proſunt diuitiæ, pluſque ſtatum rerum afficit. (Sanct.)

207. *Poſt ſponſalia cum Maria, ſequuntur ſponſalia & copula cum Franciſca: diſſoluuntur ne prima ſponſalia?* Docet *Sanctius* non diſſolui; quia illicitè contracta eſt illa obligatio. Vrget quidem ratio, attamen ex ſententia aliorum iudico diſſolui; quia poſterior promiſſio eſt fortius vinculum, & ſtrictior obligatio iniuriam, & damnum reſarciendi. Quod ſi illicitè contracta noua ſit obligatio, tamen poſt contractionem grauior quidem eſt, obnoxiórque ſatisfactioni. (Sanct.)

208. *Tenetur ne contrahens ſuos aperire defectus?* Non tenetur, *Coninch* authore, aperire eos, qui nuptias reddunt minus appetibiles, non tamen pernicioſas, præſertim cum huiuſmodi defectus aliquam infamiam habeant adiunctam. Vnde colligo poſſe ſponſam vti aliquo artificio, ne ſponſus corruptam deprehendat. Imò licèt apertè ſe virginem affirmaret, non propterea lethaliter delinqueret. Poſſétque cogere ſponſum huius occulti defectus ignarum, ad ſtandum ſponſalibus, & coniugium contrahendum. (Conin.)

209. *Poteſt ne ſponſalium contractu licitè apponi pœna reſilienti?* Poſſe aſſerit *Coninch.* Attamen *Sanchez* docet reſilientem non teneri perſoluere etiam iuramento obfirmatam. (Conin. Sanch.)

210. *Sufficit ne in ſponſalibus fictus conſenſus?* Non ſufficere *Sanctius* docet; quia promiſſio animo ficto facta non obligat, cùm is, qui promittit, ſe obligandi animum non habeat. (Sanct.)

habeat. Scio *Vaſquez*, & *Turrianum* oppoſitum defendere probabiliter. Vaſq. Turr.

211. *Quis ſub ſpe & conditione coniugij fictè tamen promiſſi virginem corrupit: tenetur ne eam ducere?* Teneri putat *Leſſius*, niſi ſit longè nobilior, vel opulentior, vel putans illam eſſe virginem, in copula reuera non eſſe deprehendat. Leſſ.

§. 11. *De impedimẽtis.*

212. *Rogo, an Matrimonium in primo gradu Affinitatis lineæ rectæ, v.g. inter ſocerum & nurum, inter vitricum & priuignam, ſit irritum iure naturæ?* Reſpondet negatiuè *Sanctius*. Imò *Hurtado* docet neque in primo gradu conſanguinitatis lineæ tranſuerſæ irritum iure naturæ eſſe, v.g. inter fratrem & ſororem. Vnde occurrente neceſſitate in iis Papam poſſe diſpenſare affirmo. Sanch.

213. *An per fornicariam copulam iure naturali affinitas contrahatur?* Non contrahi *Sanchez* exiſtimat. Vnde ſi Chriſtianus habuit copulam cum muliere infideli, poterit deinde ſibi matrimonio iungere illius ſororem Chriſtianam factam. Sanch.

214. *Num peccet Parochus excommunicatus non toleratus aſſiſtens Matrimonio?* Non, quia in re neceſſaria ad ſuum munus ſpectante communicat. *An peccet grauiter ſponſam benedicens?* Venialiter aſſero peccare ſolummodò; quia in re parui momenti, nempe ad Sacramentum non neceſſariâ, peccat. Ex *Sanctio*, qui quidem adiicit poſſe etiam excommunicatum alteri impertiri licentiam, vt matrimonio aſſiſtat.

215. *Dubitat quis, num aliquod impedimentum habeat, & poſt adhibitam diligentiam adhuc dubitat: poteſt ne ſine diſpenſatione contrahere?* Poſſe *Sanchez* docet; quia poſſidet libertas. Sanch.

216. *Eſt ne duplex peccatum cum impedimento dirimente contrahere, tranſgreſſio ſcilicet iuris, & ſacrilegium propter Sacramenti nullitatem?* Vnicum delictum eſſe *Filliucius* affirmat. Filliuc.

217. *Septem dixiſti impedimenta criminum eſſe, impedientia quidem, non dirimentia Matrimonium: rogo an poſſit contrahere aliquo horum criminum reus?* Aſſero ex *Sanchez* & aliis hæc ſeptem crimina per diuturnam deſuetudinem non iam impedire. Vnde qui hæc crimina admiſit non tenetur diſpenſationem petere ante contractum. Sanch.

218. *Poteſt ne tempore interdicti Matrimonium licitè contrahi ab ipſo interdicto?* Poſſe iudicat *Sanchez*; quia in Sanch.

interdicto

interdicto Matrimonium non comprehenditur, niſi exprimatur.

219. *Peccat ne qui ſcienter cum excommunicato contrahit?*
Sanch. Aſſero cum *Sanctio* non delinquere, niſi ſit denunciatus, aut publicus Clerici percuſſor.

220. *Sufficit ne præſumptio veriſimilis de morte viri, vt mulier valeat ad ſecundas nuptias tranſire?* Abnego cum
Laym. *Laymano.* Si tamen perſuaſio eſſet valde probabilis, & iuſtiſſima cauſa credendi, non peccaret illa, bona fide ad ſecundas nuptias auolans; quia in moralibus ad actiones inſtituendas ſufficit probabiliſſima opinio, licèt non omnino certa.

221. *Coniuges ante benedictionem Matrimonium conſummant: vel ante denunciationes facta contrahunt.* Con-
Sanch. ſummando nec venialiter peccare cenſet *Sanchez*, contrahentem mortaliter delinqueret idem Doctor affirmat. *Quid ſi ante Matrimonium denunciationes facta quolibet caſu non fue-*
Laym. *rint?* Ante conſummationem faciendas eſſe *Laymanus* docet, niſi Epiſcopo prætermittendæ omnino videantur.

§. 12. *Speciales circa impedimẽta reſolutiones.*

222. *Dixiſti, quinque impedimenta Matrimonio obſtare, ne licite poſſit iniri. Votum, interdictum, ſponſalia, Catechiſmus, crimen: rogarim, de quonam voto ſermo?* De voto ſimplici Religionis, aut caſtitatis; quod quidem remanet etiam in Religioſis nulliter per metum profeſſis; quia votum caſtitatis ob connexionem eſſentialem cum ſtatu Religioſo, ſemper valet, vt poteſt, & ideo ſaltem vt ſimplex. *Sanchez, lib. 7. d. 37. num. 13.*

123. *Circa impedimentum criminis, rogito, an ſuo in vi-*
Conin. *gore perſiſtat?* Reſpondet *Coninch de Sacr. d. 30. dub. 3. n. 25.* per diuturnam deſuetudinem eſſe ſublatum. Si ſcrupulo quis pungatur, & diſpenſationem petere velit ad vberiorem conſcientiæ pacationem, adeat Epiſcopum.

224. *Dixiſti, impedimenta dirimentia antiquitus plura per Tridentinum ad duodecim redacta, queis Concilium duo de nouo adiecit: Dixiſti legalem cognationem contrahi per adoptionem alicuius in filium; ſcis autem duplicem eſſe: perfectam, qua adoptatus tranſit in poteſtatem adoptantis, fitque eius neceſſarius hæres, de poteſtate ſupremi Principis tantum; & imperfectam, qua retinet nomen generis, quaque adoptatus ſub poteſtate patris carnalis remanet, nec ſit hæres neceſſarius adoptantis teſtantis, ſed tantum inteſtati, Magiſtratus authoritate: rogo igitur, an adoptionis cognatio vtriuſ-*
Præp. *que irritet Matrimonium?* Aſſerit *Præpoſitus in 3. part.*

quæſt. 7.

quæſt. 7. dubitat. 13. num. 109. quia indiſtinctè loquuntur. At *Sanctius tom. 2. lib. 7. diſput. 63. num. 8.* probabilius docet ſolam cognationem adoptionis perfectæ dirimere, itaque interpretanda eſſe iura; quia in re pœnali reſtringi debent. Sanch.

225. *Naſci dixiſti hoc impedimentum inter adoptantem & adoptatum, & filios, nepoteſque adoptati vſque ad quartum gradum: inter filios adoptantis & adoptatum: & inter vxorem adoptantis & adoptatum, vxoremque adoptati & adoptatum: rogo, an inter duos adoptatos Petrum & Mariam adſit impedimentum?* Nullum planè; quia cum rarò plures adoptari ſoleant, ad hoc iura non reſpexerunt, nec debent extendi. *Rebellus part. 2. lib. 3. quæſt. 7. concl. 3. num. 12.* Rebell.

226. *Crimina quatuor dixiſti Matrimonium dirimentia, quorum primum, ſi adulter promittat adulteræ, ſe illam ducturum, mortuo viro: rogo, ſi promiſſio ſit ficta, contrahit ne adulter impedimentum?* Aſſerit *Sanchez diſput. 79. num. 10.* Sed *Henriquez lib. 12. cap. 14. num. 13.* affirmat debere eſſe, vt impedimentum huiuſmodi exoriatur, ſeriam, mutuam, & reciprocam promiſſionem. *Layman. verò lib. 5. tract. 10. part. 4. cap. 10. num. 4.* putat debere eſſe promiſſionem puram, aut purificatam ante coniugis mortem; quia ſuſpenſa, & quæ pendet ex futuro euentu non dicitur ſimpliciter promiſſio. Sanch. Henriq. Laym.

227. *De cultus diſparitate notatu digna exprime. Vterque coniux eſt baptiʒatus; ſed vnus Catholicus, alter hæreticus: quidnam?* Validum eſt Matrimonium, ſed illicitum. *Coniuges infideles conuertuntur.* Debent in Matrimonio, ſi non ſit contra ius naturæ contractum, permanere. *Alter ſolummodo conuertitur.* Requirere debet alterum, num conuerti etiam velit, aut abſque Dei offenſa cohabitare; ſi renuat, pro libito poteſt cum alia contrahere; quia primum Matrimonium ſolutum eſt. Ex *Sanctio.*

228. *Suppono coniugem adeò diſtare, vt commodè requiri non poſſit: poteſt ne qui Matrito conuertitur pro libito contrahere, non monita coniuge America, aut Africana?* Docet *Sanchez lib. 7. diſp. 74. num. 12.* poſſe; quia mortaliter certum eſt, quod nolit conuerti, & lares relinquere. Sanch.

229. *Coniux infidelis, qui coniugem conuerſam non vult ſequi, poteſt ne aliud matrimonium inire?* Poteſt (ait *Sanch. d. 77. num. 6.*) quia nullo id ſibi iure prohibetur. Non ſeculari; Sanch.

quia

quia nullum eſt;nec Eccleſiaſtico; quia ad illud non tenetur. Peccat planè contra ius naturale & diuinum prioris coniugij leges violando; quia conuerſum coniugem ſequi tenebatur at Matrimonio diſſoluto,nil ſuperſit, quo ad aliud contrahendum prohibeatur.

230. *Dixiſti, Matrimonium Catholici cum hæretica, validum planè,ſed illicitum: rogo, an poſſit aliqua circunſtantia licitum reddi?* Docent *Sanchez d.72.num.5. Filliucius & alij* coniugium cum hæretica, aut infideli non eſſe ita malum intrinſecè, vt honeſtari non valeat. Alij probabiliter addunt, licitum eſſe etiam ſi in aliquo caſu adeſſet periculum peruerſionis, magna, & eximia id cauſa exigente,v.gr. augmenti, & propagationis Eccleſiæ, tranquilli eius ſtatus, aut liberationis Catholicorum, qui ſub aliquo hæretico Principe oppreſſi detinerentur; quia exponere ſe periculo peccandi ex magna, & vrgenti cauſa peccatum non eſt; non enim amatur periculum, ſed illud ingens bonum, quod abſque huiuſmodi periculo acquiri non poteſt.

Sanch. Filliuç.

231. *Dixiſti circa impedimentum publicæ honeſtatis, eum qui ſpopondit cum aliqua, non poſſe, ea viuente, vel mortua, cum conſanguinea eius in primo gradu contrahere poſt Tridentinum ſeſſ.24.cap.3.qui verò contraxit,prohiberi vſque ad quartum gradum incluſiuè: rogo, an ſoluatur hoc impedimentum, ſi ſponſalia communi conſenſu ſoluantur?* Putat *Sanchez lib.7. d. 65.num. 21.* non ſolui; quia remanet poſt mortem quæ eſt maior ſponſalium diſſolutio. Profectò tanti viri venia, argumentum non vrget. Ideo enim ſponſa mortua, ſponſalia non diſſoluuntur, quia illa præſumitur deceſſiſſe, vel ſaltem debuiſſe decedere cum ea voluntate, cum qua ſponſalia contraxit. At in noſtro caſu adeſt voluntas expreſſa ſponſalium diſſolutionis. *Rebellus part. 2. lib.3. quæſt. 14. num.3.* adducens pro hac ſententia Cardinalium declarationem.

Sanch. Rebell.

232. *Circa impedimentum de impotentia perpetua, quæſitarim, an poſſit ſpado, aut impotens nubere ad viuendum caſtè?* Minimè; quia de intrinſeca Matrimonij ratione eſt traditio poteſtatis ad vſum,& copulam coniugalem, quam impotentes tradere non poſſunt. Vnde Bulla Sixti V. anno 1587. edita declaratur eunuchorum prorſus euiratorum matrimonia cum quibuſuis mulieribus ſiue ſcientibus ſiue ignorantibus eſſe, & ſemper fuiſſe irrita. *Henriquez lib. 11. cap. 8. num. 1.*

Henriq.

233. *An in Confeſſione eunuchi circumſtantia impotentia ſit exponenda?* Docet Cardinal. *Lugo de Pœn. d.* 16. *ſect.* 6. *num.* 338. explicandam non ſolum in peccato fornicationis, ſed etiam in peccatis internis contra caſtitatem. At dubitat *Filliucius*, an talis circunſtantia mutet ſpeciem. Lugo. Filliuc.

234. *Tenetur ne mulier inepta ob nimiam arctitudinem pati inciſionem?* Aliqui aſſerunt teneri pati, ſi abſque periculo mortis, aut grauis, ac periculoſæ infirmitatis poteſt; quia ſibi imputandum eſt, quod ſibi ante nuptias non proſpexerit. At *Hurtado* & alij docent, ſi fœmina ex ſe ſit apta ad copulam, vir autem eius inueniatur ineptus ad illam, non teneri pati inciſionem, etiam ſi commodè valeat, quia cum defectus ſit ex parte viri, ipſi incumbit remedium adhibere, & ſe reddere aptum: præſertim cum huiuſmodi inciſionem non facilè patiatur honeſtas. Matrimonium igitur diſſoluendum, ſi ſpes adeſt infra triennium clauſtra rumpendi, id tempus de iure debet expectari. Hurt.

235. *Circa impedimentum duplex à Tridentino additum, rogo, quandonam raptus dirimat Matrimonium?* Quando raptus fit cauſa contrahendi, non ſi fiat cauſa libidinis. *Sanchez tom.*2.*lib.*7.*d.*13.*num.*4. Sacra Congregatione declarante. At *Saa v. Matrimonium num.*9. contrarium docuit, aliamque declarationem adducit. Sanch. Saa.

236. *Rapta conſenſit quidem, ſed tamen parentibus illata eſt iniuria.* Non conſurgit impedimentum, *Sanctio* auctore *n.* 3. quia Concilium ſolum intendit libertati nuptiarum conſulere, ne ſcilicet virgines nubere cogerentur. Scio *Saa* contrarium aſſeruiſſe. Sanct.

237. *Circa Matrimonium Clandeſtinum, quæſierim, an apud locum, vbi Concilium receptum non eſt, poſſit quis aduena eo animo accedens, contrahere ſine Parochi ac duorum teſtium præſentia?* Aliqui aſſeruerunt poſſe Hiſpanum pergere ad Galliam animo inibi contrahendi clandeſtinè: licet mox in Hiſpaniam ſit reuerſurus; quia lex generalis non obligat perſonam niſi dependenter à loco in quo recipitur. Profectò apud *Zypæum lib.* 4. *titul. de ſponſ. & Matrimon. conſ.* 6. legi contrarium à ſacra Congregatione declaratum anno 1628.

238. *Apud Galliam (v.gr.) Tridentinum receptum non eſt: rogo, an impedimenta iuris antiqui, quæ per Tridentinum ſublata ſunt, in Gallia ſublata eſſe intelligantur?* Affirmatiuè

reſpondeo;

reſpondeo; quia credendum eſt, intentionem Concilij fuiſſe, vbi ſeruari per omnia temporum iniuria non permittit, ibi obſeruari debere, (poſſe ſaltem) poſſibilia. Præp. *Præpoſitus 2.2. quæſt.95.d.1. dub.7. num.27.* Promulgatio Romana, quæ ſola ad onera non fuit ſufficiens, ſufficiens fuit ad iuuamina, & ad onera tollenda; quia ad hoc ob ius libertatis multo pauciora ſufficiunt, quàm ad onera imponenda requiratur.

A D

AD MARIAM VIRGINEM DEIPARAM EPILOGATIO.

VT meus hic tandem libellus aſſurgat ab humili, ac verticem teneat: vt iuſti Voluminis dignitatem, ac ſpecioſum Theologiæ moralis titulum ſibi vendicet, in primis te, qui liber es ſapientiæ præſtantiſſimus, tuo verius, quàm ſuo munere adeat. In te namque ſolertiſſimus pariter, ac mitiſſimus Agnus librum prodit hominibus, qui ſeptemplici ſignatum cuſtodia (vt Richardus Laurenti. lib. 12. de laud. Virg.) *miram, & ignotam ſacrorum rationē includit. Primus Tractatus, ſeu ſigillum fert immotam legũ ſeueritatem, tuámque viciſſim & ſingularem immunitatem, & ſtudioſam obſeruantiam: ijs namque quamuis omnino ſoluta, tamen libentia colla ſubmittis. Secundus inter tot ſcelerum ſordes purum præſtat Artificis gaudium, quod ex*

tanta peccatorum eluuie, ne minimam quidem labem contraxeris. Tertius, in Æquitate verſatur, quam à te nimis ſeruatam, quæ tua ſunt, nec vlli debita peccatorum omnibus impertiendo, oſtendit. Quartus diſputat de Cenſuris, quarum vinculis extimeſcendis eripis, duram eorundem ceruicem tua interpellatione frangendo. Quintus eſt de Fide, Spe, Charitate, ac Religione, téque virtutum omnium collegium, ac domicilium deprædicat. Sextus triplicem, id eſt, Sacerdotalem, Religioſum, ſecularémque complectitur ſtatum, quorum in ea maxima fælicitas, ſi tuis ſtudioſè incumbit Officijs. Septimus de Sacramentis, te ſacrarium omnium Sacramentorum appellat. Diteſcat igitur ab vbertate tua meus libellus, vt & legentibus vtilitatem, & excipientibus plauſum excitet, qui totus ex ære tuo cenſebitur quicumque mihi quippe tuo ſeruo contigerit, ac tandem certiſsimo flexu redibit ad gloriam Agni IESV, *qui non ſine communi omnium ſalute Ieſuitis ſuis ſacrum Volumen reſignauerit.*

Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ correctioni vſque ad apicem omnia ſubiectantor.

Laus Deo Dei-parenti, Ioſepho, Ignatio, Antonio.

INDEX

INDEX
Rerum, & Verborum.

Prior numerus paginam, poſterior eiuſdem paginæ ſectionem denotat.

A

*A*Bortus, vide *Homicidium.*
Abſolutio. 767. 13. & ſeq.
Acceptilatio. 457 47
Accuſatio. 708. 13

Acedia.

Acedia. 292. 81 eius filiæ, Deſperatio, Puſillanimitas, Torpor, Malitia, Rancor, Mentis euagatio. ibid. 84

Actio.

Actio humana. 3. 1
Actiones humanæ, & earum circunſtantiæ. 5. 12
Adoratio. 62. 12 quid. ibid. quotuplex. ibid. 14
Adulterium, vide *Luxuria.*
Aduocatus. 712. 39
Alienatio. 663. 40
Ambitio. 283. 17
Amor ſui. 285. 35
Animi inquietudo. 283. 21
Apoſtaſia. 564. 47
Apoſtatæ pœna. 581. 82
Arma, equos ad infideles transferens. 583. 96
Aſſecuratio. 452. 1

Aſtrologus.

Aſtrologi iudiciarij pœnæ. 58. 84
Auaritia. 283. 19 eius filiæ. ibid. 20

B

Baptiſmus.

BAptiſmus quid. 746. 1 quotuplex. 747. 2 eius ritus, & proprietas, ib. 4 materia. 748. 5 forma. ib. 7 miniſter. 749. effectus. 750. 17
Beatitudo. 2. 5 & ſeqq.
Bellum, vide *Homicidium.*

Beneficiarius.

à Beneficiario obſeruanda, vitanda. 657. 11
Beneficiariorum dominium. 658. 14

Beneficium.

Beneficium Eccleſiaſticũ. 654. 2 Beneficia conferens. 655. 4 quot modis confiſcantur. 656. 6 forma conferendi. ibid. 7 ad beneficium conditiones. 657. 9
Beneficij amiſſio. 660. 22
Beneficiorũ pluralitas. 659. 17
Beſtialitas. 140. 46

Bigamia.
Bigamia. 536.37 quotuplex. ib.
Blaſphemia.
Blaſphemia. 71. 24 & 287. 11 quotuplex. 71.25
Blaſphemia hæreticalis. 581. 86. & ſeq.
Bonum, & malum morale. 4.10
Bulla.
Bulla Cruciata. 234. 1 eâ fruẽs. ibid. & ſeqq.
Bullæ Cruciatæ Commiſſarij poteſtas. 246.68
Bullæ compoſitio. 259.1. caſus varij. ibid.2
C
Cambium.
Cambium quid. 416.1 quotupl. 417.2 varia. 419.15
Caſus.
Caſus fortuitus. 366.33
Caſus reſeruati. 775.56
Cenſura.
Cenſura quid. 460.1 quotuplex. ibid.2
Cenſuræ ſubiectum. 464. 20 modus. 465. 25 excuſatio. 466. 32 effectus. 467. 40 abſolutio. 468.46
Cenſuram ferens. 461.5
Cenſus.
Cẽſus quid. 412.1 quotupl. ib.2
Cenſuum iuſtitia, & conditiones. 413.4
Ceſſatio.
Ceſſatio à diuinis quid. 528.1 quotupl. ibid.2 eius effectus. 529.9
Charitas.
Charitas quid. 528.1 & ſeqq.1 quotuplex. 600.3 eius præcepta. ibid.6
Charitas ad Deum. 601. 10 ad proximum, ibid. 1
Charitatis proximi ordo ſeruandus. 603.8
Clamor. 287.50
Clauis.
Clauium poteſtas. 773.42
Clauſura.
Clauſura Monialium. 731. 84 Regularium. 732
Clericus.
Clericus in ſacris, vel religioſis profeſſus matrimonium contrahens. 582. 88. Clericus. 654.1
Vide *Prælatus.*
Coactio. 6.15
Collocutio.
Collocutio laſciua in Confeſſionario, ſimulando confeſſionem. 587.121
Commiſſarius.
Commiſſarius Bullæ Cruciatæ, vide *Bulla.*
Commixtio.
Cõmixtio cũ Dæmone. 140.47
Commodatum.
Commodatum quid. 375. 38 eius conditiones. ibid. 39
Communio. 190.12
Compenſatio. 457.52
Compromiſſum. ibid.48
Confeſſarius.
Confeſſarius eligendus. 240. 236 per Cruciatam electus à quibus peccatis poſſit abſoluere. 243
Confeſſarius ſollicitãs. 582.91
Confeſſariũ denunciandi obligatio quãdo ceſſet. 589.131 à Cõfeſſario obſeruãda. 777.74
Confeſſio.
Confeſſio quotuplex. 188. 1 quid. 770.25 eius conditiones. 771.26

Confeſſio

Confeſſionis, ſeu pœnitentiæ miniſter. 773. 45 eius ſigillum. 776. 63
Confeſſionem ante prænoſcenda circa dolorem. 295.2 propoſitum. 296. 3 integritatem. ibid. 4

Confirmatio.

Confirmatio quid. 760. 1 eius materia. ib. 3 forma. ib. 4 diſpoſitio. ib. 5 miniſter. 761. 7 ſuſcipiens. 762. 11 effectus. ibid. 12

Coniux.

Coniugum debitum. 865. 50 Impedimenta *dirimentia*. 866. 65 Error. 867. 67 conditio. ib. 68 votum. ibid. 72 Cognatio. ib. 73. crimẽ. 869. 79 diſparitas cultus. ibid. 81 vis. 870. 8 Ordo. ib. 84. ligamen. ib. 88 honeſtas publica. ibid. 89 affinitas. 871. 99 impotentia. ibid. 94 raptus. 872. 104 *Impedientia*. 873. 105 Catechiſmus. ibid. 107 ſpõſalia. ib. 108. votũ. ib. 109 Crimina ſeptem. ib. 110 impedimentorũ varia. 875. 115
Coniugum mutua obligatio. 104. 11 & ſeqq.

Conſcientia.

Conſcientia quid. 23. 1 quotuplex. ibid. 2 erronea. ibid. 4 probabilis. 24. 8 dubia. ibid. 11 & ſeqq. ſcrupuloſa. 25. 15 & ſeqq.
Conſciẽtiæ examinatio. 296. 5
Conſuetudo. 48. 69 & ſeqq.
Contentio. 282. 14 & 612. 67

Contractus.

Contractus quid. 360. 1 quotuplex. 361. 2
Contractûs obligatio. 364. 21
Contractuũ dolus quis. 365. 28 quotuplex. ib. 29 eorum culpa. 366. 31 accidentia. ib. 35
Contrahens. 362. 13
Contritio, & attritio. 769. 18
Contumelia. 161. 15 & ſeqq. & 288. 52

Cor.

Cordis obduratio. 284. 27

Correptio.

Correptio fraterna. 604. 18 delicti corripiendi notitia. 605. 24 fructus ex correptione. ibid. 26

Corruptio.

Corruptionis opportunitas. 606. 28 ordo. ibid. 32 edicta. 607. 40

Crux.

Crucem, aut imagines Sanctorum percutiens. 582. 89
Curioſitas. 282. 16

D

Dæmon.

DÆmonem inuocans ad tentandam alterius pudicitiam. 583. 99

Decalogus.

Decalogus. 59. 1. & ſeqq.
Decalogi præcepta decem, & quinq; Eccleſię. 298. 6 & ſeqq.

Decima.

Decimæ quid. 208. 3 earum ſolutio. ibid. 4 materia. 209. 8 quibus ſoluendæ. ibid. 10 quomodo ſoluendæ. 210. 12 & quando. ibid. 14
Degradatio. 530. 14
Delegatio. 457. 52

Denunciatio.

Denunciatio Tribunali facienda. 509. 137

Depoſitum.
Depoſitum quid. 371.1 quotuplex. ibid.2
Deſperatio. 292.85
Detractio. 162. 18 & ſeqq. & 291.79
Deus.
de Deo diligendo præceptum. 617.& ſeqq.
Diſcordia. 282.13 & 611.66
Diſpenſatio.
Diſpenſatio matrimonialis. 874.111
Diſpenſationis validitas, & nullitas. 222.5 vis amiſſa. 226.27. expenſæ. ibid.31
Diuinatio. 639.70
Diuinorũ ceſſatio vide *Ceſſatio.*
Diuortium. 860.14
Dominium.
Dominium quid. 331.8 quotuplex ibid.9. eius acquirendi rationabilium modus. 332. 14 irrationabilium ratio. 16
Dominus.
Dominorum & ſeruorũ mutua obligatio. 104.13 & ſeqq.
Donatio.
Donatio. 372. 7 eius ſpecies. ibid.14 remuneratoria. 373. 18 omnium bonorum. ibid. 19 cauſa mortis. ibid. 20 inter viuos. ibid.21 propter nuptias. ibid. 22 pura. ibid. 23 in diem ibid. 24 conditionalis. 374.25
Duellum, vide *Homicidium.*

E

E*Brietas.* 289.60
Eccleſia.
Eccleſiæ, ſeu Templi libertas. 694.1
Eccleſiaſticus.
Eccleſiaſticus, quis appellandus. 687.1
Eleemoſyna.
Eleemoſyna. 608.42 ex quibus bonis facienda. 609.50
Eleemoſynam qui poſſint facere. ibid.54 Clerici beneficiarij obligatio ad eleemoſynam. 610.60
Emphyteuſis.
Emphyteuſis quid. 428.1 quotuplex. ibid.2. illius ſucceſſiones. 229.10
Emptio.
Emptio & venditio. 396.1
Euchariſtia.
Euchariſtia quid. 825. 1 eius inſtitutio. ibid. 2 neceſſitas. ibid. 3 materia. 826. 4 forma. ibid. 7 effectus. 829. 9 miniſter. 829. ſuſcipiens. 830.23
Euchariſtiâ abutens in ſortilegio. 580.101
Euictio. 364.26
Excommunicatio.
Excommunicatio maior quid. 474. 1 quotuplex. ibid. 2 eius effectus ſpirituales. 476. 7 temporales. 478. 20 accidentarij. 480. 37 abſolutio. 481.39
Excommunicatio minor. 482. 46
Excommunicatio reſeruata contra Clericorum percuſſores. 493.74
Excommunicationes in particulari. 486. 62 reſeruatæ contra perſonas publicas. ibid. 63 contra Clericos. 487. 64 contra Regulares. ibid.

ibid.65 contra omnes. 488. 66 in Bulla Cœnæ. 489. 67 non reſeruatæ contra magiſtratus,& iudices. 490.68 contra dominos temporales. ibid. 69 contra Regulares. ibid. 70 contra Religioſos. ibid. 71 contra Clericos. 491. 72 contra omnes. ibid.73

Excommunicationes frequentiores ad vſum ex reſeruatis. 492. 74 ex non reſeruatis. ibid.75

Excommunicatus vitandus. 484.53

Extrema Vnctio.

Extrema Vnctio quid. 842. 1 eius materia. ibid.3 forma. ibid. 6 Miniſter. 843.7 ſuſcipiens. ibid. 12 effectus. 844.15 ritus. ibid.16

F

F*Allacia.* 283.23

Famulus.

Famulorum merces. 424.17

Feſtum.

in Feſto die quid præceptum. 96.3 prohibitum quid.ibid. perſonæ addictæ feſti obſeruationi. 97. 10.cauſæ excuſantes à cuſtodia feſti.98. 13 delictum contra feſti obſeruationem. ibid.14

Feſtorum obſeruatio. 95.1

Feudum.

Feudum quid. 431.1 quotuplex.ibid.2 eius cōditiones. 432.6 dominus & feudatarius.ibid.7 ſucceſſio.433.11

Fideiuſſio. 453.16

Fides.

Fidei eſſentia, & materia 558. 1.& ſeqq. neceſſitas ratione medij. 559.7 ratione præcepti. ibid.11. Confeſſio.561. 23 myſteria. 563. 34 ignorantia rerum. 563.35

Filij, vide *Parentes.*

Finis.

Finis hominis vltimus. 2. 1 & ſeqq.

Fornicatio, vide *Luxuria.*

Fraus. 284.25

Furtum.

Furantis filius, vxor, & alij. 153.9 & ſeqq.

Furtum. 151.1 & ſeqq.

Furtum minutum. 152. 4 & ſeqq.

G

Gloria.

GLoria vana. 281.8 eius filiæ. ibid.8

Gratia.

Gratia quid,& quotuplex.30.1 eius neceſſitas. 31.2 & ſeqq.

Gula.

Gula. 288. 55 eius filiæ, Mentis hebetudo, Inepta lætitia, Multiloquium, Scurrilitas,Immunditia. 290.66

H

H*Æreſis.* 564.47

Hæreticus.

Hæreticorum fautor, defenſor, receptator. 582.93

Homicidium.

Homicidium punitiuum.112.1 & ſeqq. defenſiuum. ibid.5. & ſeqq. voluntarium. 113. 8 & ſeqq.per abortum. 114. 15 per ludum. ibid. 17 caſuale. ibid. 18 & ſeqq. Ex duello. 115. 22 & ſeqq. Ex bello 116. initio. Occidens

maleficio vir, aut fœmina vnicam perſonam, aut damnum graue inferēs. 583.102

Horæ.

Horæ Canonicæ. 630.22
Horarum in Choro reſtitutio. 631.28

Hoſtia.

Hoſtiâ ſuper quam Miſſam celebrauit, vtens in ſortilegio. 583.100

Hypocriſis. 282.16

I

Iactantia. 281.9
Idololatria. 639.67

Ieiunium.

Ieiunium quid. 195.1 quotuplex. ibid.2
Ieiunij obligatio. 197.15

Ignorantia.

Ignorantia quotuplex. 7.17
Immunditia. 290.71

Immunitas.

Immunitas Eccleſiaſtica ab onere. 683.1. quotuplex. ibid.2. à foro. 686.17
Inceſtus, vide *Luxuria.*
Inconſideratio. 285.33
Inconſtantia. 285.34
Indignatio. 287.48

Indulgentia.

Indulgentia. 237.18 & 806.1 quid. 807.6 quotuplex. ib.7 eius conceſſio. 808.18
Indulgentiæ capax quis. 10
Indulgentiæ pro defunctis. 813.44
Indúlgentiarum valor. 811.35
Iniuria. 331.7
Inobedientia. 282.15

Inquiſitio.

Inquiſitionis officium impediens. 583.95

Inquiſitor.

Inquiſitorum poteſtas. 571.1 Iuriſdictio. 573.16 cauſæ additæ Tribunali. ibid.21 modus procedendi. 575.29 Tortura reorū. 576.38. Sententia. 578.55. Confiſcatio. 579.65 Pœnę hęretici. ib.70

Interdictum.

Interdicti eſſentia, diuiſio, cauſæ, relaxatio. 518.1 & ſeqq. eius effectus. 520.12
Interdicta in particulari. 522.27

Inuidia.

Inuidia quid. 291.73 eius filiæ quinque. ibid.76

Ira.

Ira. 286.40
Iræ filiæ ſex. 287.47

Irregularitas.

Irregularitas. 531.1 eius effectus. 532.7
Irregularitas ex defectu. 534.19 ex defectu animi. ibid. 20 ex defectu corporis. 535.21 ex defectu nataliū. ib.22. ex defectu Sacramenti, ſeu bigamia. 536.27 ex defectu lenitatis. 537 alij defectus. 538.7 ex delicto. 539.41 circa Baptiſmum. ib. 42 circa Ordinem. ib. 50 ex cenſuræ violatione. 540.54 ex delicto hæreſis. 541.56 ex infamia. ibid. 62 ex homicidio voluntario. 542.66 ex homicidio caſuali. 543.78. ex homicidio neceſſario. 544.91
Irriſio. 163.33

Iudæi, & Mauri.

Iudæi, & Mauri cōuerſi. 583.97

udaiſmus. 564.41
udex. 707.1

Iudicium.

udicium temerarium. 159. 1 & ſeqq.

Iuramentum.

Iuramentum quid. 65. 1 eius conditiones. 68. 12 tranſgreſſio. ibid. 14 Amphibologia. 69. 16 commutatio, diſpenſatio, interpretatio. 70.18

Iuriſdictio.

Iuriſdictionis poteſtas. 773. 44

Ius.

Ius quid. 330. 1 quotuplex. ibid.1

Iuſtificatio. 32.5

Iuſtitia.

Iuſtitia quid. 330. 3 quotuplex. ibid.6

L

Læſio.

LÆſio in bonis ſpiritualibus. 341. 39 in bonis naturæ. 342.46 in bonis annexis ſpiritualibus. ibid. 47 in bonis corporis. 343. 54 in bonis famæ. 344. 5 in bonis externis. 345.77

Lætitia.

Lætitia inepta. 290.68
Legatum. 375.33
Legiſlator. 63.4

Lex.

Lex. 35. 1 eius diuiſio. ibid.3
Lex irritans. 44.52
Legis obſeruandæ obligatio ſub peccato. 42. 39 & ſequentib. Regulæ docentes quando obligent grauiter. 43.45
Legis ſatisfactio, ſeu adimpletio. 45.59
Legum promulgatio. 38. 16 acceptio. ibid. 21 materia. 40. 28 ſubiectum. ibid. 30
Legum interpretatio. 46. 63 abrogatio. 47.66
Liberum. 4.4

Locatio.

Locatio quid. 422. 1 quotuplex. ibid.2
Locatoris & conductoris mutua obligatio. 423

Locus.

Locus ſacer quis. 695.12

Ludus.

Ludus 435. 1 ſolutio. 436.7 perſonæ ludentes. 437.14 Vide *Homicidium.*

Luxuria.

Luxuria. 284. 29
Luxuria cordis. 134. 1 Oris. ibid. 2 Auditus & viſus. ibid. 3 Tactus. 135. 6 & ſeqq.
Luxuriæ ſeptem ſpecies, ſimplex fornicatio. 136.11 ſtuprum. 137. 18 adulterium. ibid. 21 inceſtus. 138. 27 raptus. ibid. 31 Sacrilegium. ibid. 34 contra naturam. 139.39

M

M*Agia.* 641.85

Magiſter.

Magiſtri & diſcipuli mutua obligatio. 107.30 & ſeqq.
Maledictio. 72. 29 & 286. 43

Maleficium, & Maleficus.

Maleficium. 642.87
Malefici, & ſortilegi. 583.98
Malitia. 293.88
Mandatum. 455.30

Matrimonium.

Matrimoniũ clandeſtinũ quid. 862.30 quotuplex. ibid.33

Matrimonium quid.858.1 eius indiſſolubilitas. 859.5 miniſter. ibid. 8 ſolemnitas. ibid. 9 conſenſus. 860.17

Maurus, vide *Iudeus*.

Mendacium. 160.1 & ſeqq.

Mens.

Mentis cæcitas. 284.31

Mentis tumor. 487.49

Mentis hebetudo. 290.67

Mentis euagatio. 293.90

Meritum.

Meritum quid. 32. 8 quotuplex. ibid.

Metus. 6.16

Miſſa.

Miſſæ ſacrificium, quid. 169.1 Inſtitutio. ibid. 2 celebratio. 172. 15 audiendi obligatio. 174.27

Mons.

Mons pietatis. 392.23

Montes Romæ. 392.28

Multiloquium. 290.69

Muſica. 631.27

Mutuum. 377.47

N

Negotium.

NEgotia geſta. 456.34

Notarius. 712.39

Nouatio. 457.52

Nouitas.

Nouitatum inuentio. 281.10

Nuptiæ.

Nuptias binas contrahens. 581.85

O

OBlatio. 208

Obſeruantia.

Obſeruantia vana. 641.82

Odium.

Odium. 291.77 & 611.61

Odium Dei. 285.36

Officium.

Officium recitandum. 632.38 recitand. ordo.633.41 peccatum non recitandi. 634.45 attentio ad recitationem. ibid. 49 tempus recitationis. 635.52 à recitatione cauſæ excuſantes. 636.56 pœnæ non recitantis. ibid.57

Oratio.

Oratio quid.628.5 quotuplex. ibid.6

Ordo.

Ordo quid. 849.1 eius inſtitutio. ibid.2 numerus. ibid.3 materia. 850. 6 forma. ib.8 effectus. ibid. 9 miniſter. 851.13 ritus. 852.18 ſuſcipiens. ibid.19

Ordinis poteſtas. 773.43

P

P*Aganiſmus*. 563.38

Parens.

Parentum & filiorum mutua obligatio. 102.1 & ſeqq.

Peccatum.

Peccatum originale. 265. 1 actuale. 266. 6 habituale. ibid.7

Peccatum mortale. 267.12 veniale. ibid.quotuplex. ib.13

Peccatum commiſſionis, & omiſſionis. 270.22 cordis. 271.28. oris 273.39 operis. ibid.42

Peccati malitia. 265. 8 effectus. 274.45 excuſatio.ibid. 47

Peccata mortalia, grauia Principum

cipum ſupremorum. 302. 14 & ſeq. Eccleſiaſticorum. 303. 16 & ſeqq. Regularium. 305. 21 Monialium. 306. 22 Religioſorum militarium. ib. 23 Togatorum. 307. 24. Magiſtrorum. 308. 25 Scholaſticorum. ibid. 26 Magiſtratuum. ibid. 26 Senatoris. 309. 27 Scribæ ſenatus. 310. 28 Tutoris. ibid. 29 Teſtamentarij. 311. 30 Præpoſiti ærarij. ibid. 31 Adminiſtratoris Regalis patrimonij. ibid. 32 Præpoſiti Portus ſicci. 312. 33 Medici. ib. 34 Pharmacopolæ. 313. 35 Chirurgi. ibid. 36 Tonſoris. ib. 37 militiæ, Ducis. 414. 38 militis. ibid. 39 agricolæ. 315. 40 lacus vuarum præpoſiti. ibid. 41 cuſtodis agrorum. ibid. 42 Mercatorum. 316. 43 Procuratoris mercium. 317. 44 Artificum. Argentarij. ib. 45 Bibliopolæ. ibid. 46 Typographi. 318. 47 Pictoris. ibid. 48 ludi chartarum miniſtri. ibid. 49 Hiſtrionis. ib. 50 Obſtetricis. ib. 51 reliquarum artium mechanicarum. 319. 52 Iudicis. 320. 53 Auditoris. 321. 54 Prætoris criminis. 322. 55 Fiſcalis. ibid. 56 Aduocati. ibid. 57 Relatoris. ibid. 58 Secretarij. 324. 59 Tabellionis. ibid. 60 Procuratoris. 325. 61 Receptoris. 326. 62 Lictoris. ibid. 63 Cuſtodis carceris. 327. 64 Rei. ibid. 65 Teſtis. ibid. 66 Coniugum. 328. 67 & ſeq.

Peccatorum numerus. 169. 20

Penſio.

Penſio quid. 661. 47 quotuplex. ibid. 28

Periurium. 284. 20

Pertinacia. 282. 12

Pignus. 454. 23

Pœnitentia.

Pœnitentiæ virtus. 765. inſtitutio. 766. 6. neceſſitas. ib. 9 materia. ibid. 10 forma. 767. 12 effectus. ibid. 15

Pœnitentiam non implens ab Inquiſitoribus impoſitam. 583. 103

Pœnitentis diſpoſitio. 772. 38

Præcipitatio. 285. 32

Prælatus.

Prælatorum & Clericorum mutua obligatio. 105. 20 & ſeqq.

Prærogatiuæ ſtatus regularis. 728. 70

Prærogatiua.

Præſcriptio. 333. 17

Præſumptio. 283. 18

Precarium. 376. 43

Pretium.

Pretium rei quotuplex. 398. 8 naturale quotuplex. ibid. 9

Primitiæ. 208. 2

Princeps.

Principis & vaſalli mutua obligatio. 106. 25 & ſeqq.

Priuilegium.

Priuilegium, quid. 213. 1. quotuplex. ibid. 2

Priuilegium accipiens. 214. 3

Priuilegium audiendi ſacrum. 235. 10 ſepulturæ. ibid. 12 edendi carnes. 236. 13 vtendi lacticiniis. ibid. 14

Priui

Priuilegij vſus. 215.8 ambiguitas,& explicatio. ibid. 10 quonam modo amittatur. 216.16
Procurator. 712.39
Prodigalitas. 284.28
Proditio. 284.26
Profeſſio. 723.37
Promiſſio. 361.4
Purgatorium. 813.43
Puſillanimitas. 292.86

R

RAncor. 293.89
Raptus, vide *Luxuria.*

Regulares.

Regularium priuilegia. 730. 75
Religio. 627.1 eius ſtatus. 718. 1 ingreſſus. 720. 12 abſceſſus. 721.20 Nouitij. 722.26 Expulſi. ibid. 30

Reſtitutio.

Reſtitutio in particulari. 341. 39.
Reſtitutionis neceſſitas. 336.1 circunſtantiæ. 339.26 cauſa excuſans à reſtitutione. 441. 35
Reſtitutioni perſona obnoxia quæ. 337.5
Reus. 711.34
Rixa. 288.53 & 612.68

S

Sacerdos.

SAcerdos pœnitentem ſollicitans ad Venerem. 584. non Sacerdos Confeſſiones audiens, & abſoluẽs. 582.92

Sacramentum.

Sacramenti definitio. ib. 1 numerus. ibid. 3 neceſſitas. 740.4
Sacramenta in communi. 740.
Sacramentorum cauſa efficiens ac finalis. 741.5 materia ac forma. ib. 8 miniſter. 742.9 ſuſceptor. ibid. 13 effectus. 743.16
Sacrilegium. 642.92
Vide *Luxuria.*
Sarraceni. 564.44

Satisfactio.

Satisfactio quid. 778. 78 eius conditiones. ibid. 79
Scandalum. 612.70
Schiſma. 612.74
Scurrilitas. 290.70

Secretum.

Secreti reuelatio. 161. 12 & ſeqq.

Seculum.

Seculi futuri horror. 285. 38
Seditio. 612.69
Seruus, vide *Dominus.*

Simonia.

Simonia quid. 670. 1 in quas perſonas cadat. 671.4 quotuplex. 672. 14 eius materia. 673. 15 pretium. 676. 28 cauſæ excuſantes. 677. 30 pœnæ. 678.34

Societas.

Societas in communi. 445. 1 negotiationis. 446. 1 ruſticorum. 447. 15 officiorum Romanæ Curiæ. 448.21 omnium bonorum. 449.24
Sodomita. 583.105

Sollicitans.

Sollicitantium pœnæ. 590.133
Sors. 453.14
Sortilegus, vide *Maleficus.*

Spes.

Spes quid. 597.1 eius præcepta. 598. 3 peccata contraria. 598.7

Spolium.

Spolium.

Spolium Eccleſiaſticum. 664. 47

Sponſalia.

Sponſalia. 862

Sponſalium diſſolutio. 864.48

Sponſio. 453.7

Stipulatio. 456.43

Stuprum, vide *Luxuria.*

Superbia.

Superbia. 280. 1 quid. ibid. 3

Superſtitia. 638.65

Suſpenſio.

Suſpenſio quid. 508.1 quotuplex. ibid. 2 eius cauſæ. 510. 28

Suſpenſiones in particulari cōtra Epiſcopos. 522.31 contra Capitula. 513.33 contra Regulares. ibid. 34 contra Clericos. ibid. 35

Suſpenſus.

Suſpenſi peccata, & irregularitas. 511.23

Suſurratio. 163.32 & 291.70

T

Templum.

Templi priuati immunitas, 697.10

Templorum violatio. 699.31

Teſtamentum.

Teſtamentnm quid. 374. 32 clauſum. 375.34

Teſtificatio.

Teſtificatio apud Tribunal. 591

Teſtis.

Teſtis. 710.23

Teſtis falſus apud Tribunale Inquiſitorum quonam modo puniendus. 584.106

Timor.

Timor quotuplex. 598.5

Torpor. 293.87

Tranſactio. 457.50

Tributum.

Tributa. 702. 1 à quo imponenda. ibid. obligatio ſoluendi. 703.5

Tutela.

Tutela & cura. 456.40

V

Vaſſallus, vide *Princeps.*

Venditio.

Venditio in particulari. 399. 25 periculum & commodum rei venditæ. 402. 36

Violentia. 283.22

Vita.

Vitæ præsētis affectus. 285.37

Voluntarium.

Voluntarium quid. 3. 2 quotuplex. ibid. 3 vnde tollatur. 4.6

Votum.

Votum quid. 78. 1 quotuplex. ibid. 4.

Votum paupertatis. 724. 45 caſtitatis. 727. 62 obedientiæ. ibid. 63

Voti materia. 79.5 diuiſio. 80. 12 obligatio. ibid. 13

Voti conditionalis obligatio. 82.28

Voti fractio. 84. 34 irritatio. ibid. 35. commutatio. 85.44

Votorum commutatio. 245.58

Vouere quis poſſit. ib. 29 delicta votis contraria. 83.33

Vſura.

Vſura quid. 387. 1 quotuplex. ibid. 2. eius reſtitutio. 390

FINIS.

PRAXIS MATERIARVM INDICVLVS.

A

ABſolutio. pag. 789. n. 142
Accuſatio. 714.51
Acedia. 294.103
Actus humani. 8. 19
Adoratio 64.23
Adulterium. 142.56
Aduocatus. 717.70
Alienatio. 669.76
Auaritia. 293.96

B

BAnnitus. 116.431
Baptiſmus. 752.20
Bellum. 123.68
Blaſphemia. 75.45
Bulla Cruciata. 247.75

C

CAmbium. 420.23
Caſus reſeruatio. 794.169
Cenſura. [illegible],6
Cenſus. 415.11
Ceſſatio à diuinis. 530.19
Charitas. 613.75 & 624.137
Commodatum. 385.103
Communio annua. 193.29
Comœdia. 624.135
Concionator. 737
Confeſſarius. 791.151
Confeſſio. 782.97
Confeſſio annua. 190.16
Confirmatio. 762.13
Coniugale debitum. 888.195
Coniugium. 882.156
Coniux. 110.47
Conſcientia. 26.18 & ſeqq
Contractus in communi. 367.36
Contractus gratuiti. 378.54
Contritio. 780.87
Copula coniugalis. 883.160
Correptio fraterna. 613.75

D

DEbitum coniugale. 888. 195
Decimæ. 211.16
Degradatio. 530.19
Delectatio moroſa. 147.82
Denunciatio. 880.142
Depoſitum. 378.54
Detractio. 164.35
Dilectio Dei. 63.21
Diſpenſatio. 228.31
Dominium. 335.24
Dominus. 110.49
D[illegible]io. 379.6
Duellum. 130.9

E

ELeemoſyna. 617.9
Emphyteuſis. 439.1
Emptio & venditio. 405.5
Euhariſtia. 831.3
Excommunicatio. 495.8
Extrema Vnctio. 844.1

F

FAmulus. 110.49
Feſtum. 99.1
Feum. 435.2
Fides. 566.6
Fornic

Fornicatio. 140.49
Furtum. 155.17

G

GAbella. 704.13
Gloria. 293.92
Graſſator. 117.35

H

HÆreſis. 567.70
Homicidium. 116.31
Horæ Canonicæ. 643.95

I

IEiunium. 198.27
Ignorantia. 8.15
Immunitas Eccleſiaſtica. 688.29. *Templorum.* 700
Inceſtus. 143.62
Indulgentiæ. 814.50
Inquiſitionis Tribunal. 592.154
Interdictum. 523.31
Inuaſor. 117.34
Inuidia. 294.99
Ira. 294.98
Irregularitas. 545.98
Iubilæum. 814.50
Iudex. 713.42
Iudicium. 164.34
Iuramentum. 72.30. & 76.34

L

LEgatum. 380.71
Lex. 49.75
Locatio & conductio. 425.28
Ludus. 439.26
Luxuria. 140.49 & 294.97

M

MAtrimonium. 877.123
varia. 887.186
Matrimonij impedimenta. 891.212. & 892.222.
Mendacium. 166.48
Metus. 9.24. & ſeqq.
Miles. 128.89
Miſſa. 175.27
Mutuum. 385.106

O

OFficium Canonicum. 643.95
Ordo. 852.26

P

PArentes. 107.32
Parochus. 881.150
Peccatum. 12.5
Peccata in communi. 276.56
capitalia. 293.92
Penſio. 668.70
Pœnitentia. 780.87
Pollutio. 146.76
Precarium. 385.103
Priuilegium. 219.33
Procurater. 717.75
Promiſſio. 369.48

R

REus. 713.42
Reſtitutio. 346.83 & 645

S

SAcramenta in genere. 744.19
Sacrilegium. 143.64
Satiſfactio. 795.179
Scandalum. 620.117
Secretum. 166.49
Sigillum Confeſſionis. 797.194
Simonia. 681.39
Societas. 449.28
Sodomia. 147.81
Spolium Eccleſiaſt. 669.78
Sponſalia. 884.169 & 890.204

Status Religioſus. 733.96
Statutum. 56.104
Stuprum. 141.52
Suſpenſio. 514.36
Suſpicio. 164.37

T

TActus. 143.65
Teſtamentum. 380.71
Teſtimonium. 167.51
Teſtimonium falſum. 164.34
Teſtis. 713.42. & 881.150
Tributum. 704.13
Tyrannus. 116.31

V

VOluntarium. 11.37
Votum. 86.51
Vſura. 393.29

FINIS.

239.02
Es 18

27440

ESCOBAR, ANTONII DE, S. J.
AUTHOR
Summa Theologiae Moralis
TITLE

DATE LOANED | BORROWER'S NAME

STORAGE - CEPL

DEC 5 1986

239.02
Es 18

27440